

ΜΙΧΑΗΛ Λ. ΡΟΔΑ

Η ΕΛΛΑΔΑ
ΣΤΗ
ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑ

(1918 - 1922)

Ίστορία γραμμένη από τον Διευθυντή του γραφείου τύπου
και της λογοκρισίας της Άρμοστικής Σμύρνης Μιχ. Λ. Ροδά.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΛΚΗ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Γ. ΦΤΕΡΗ — Β. ΗΛΙΑΔΗ

ΑΘΗΝΑΙ

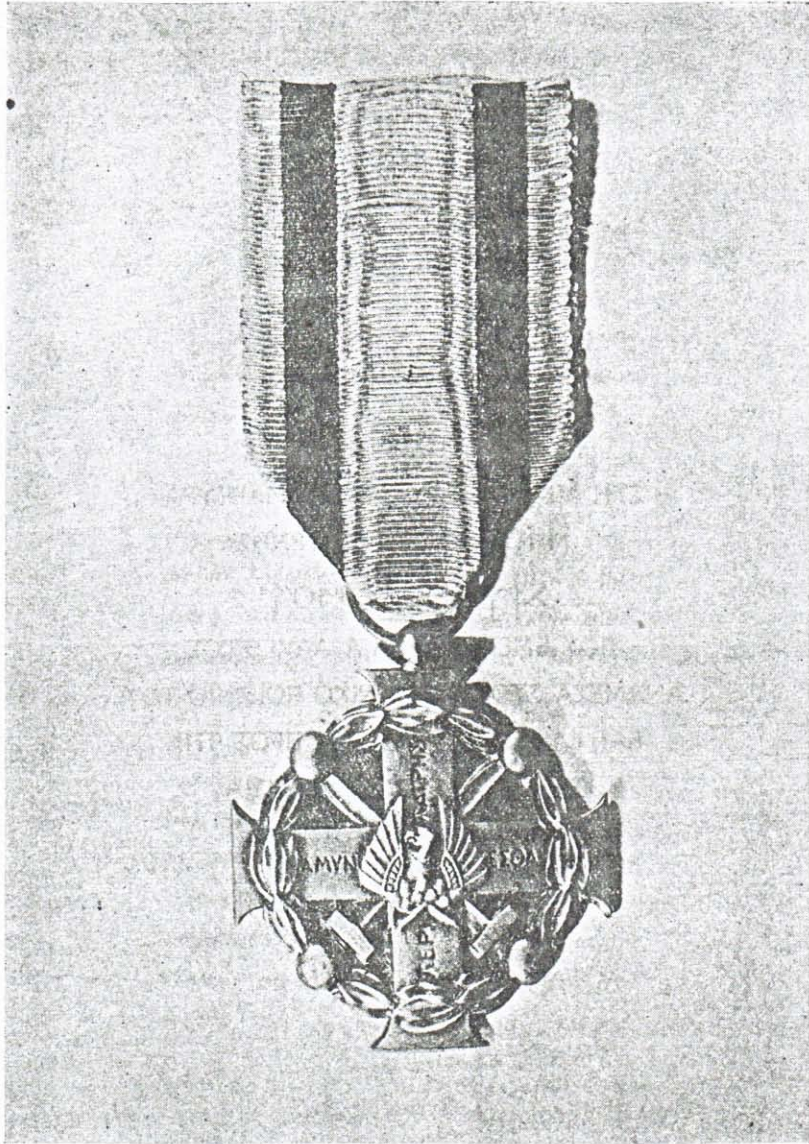
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ: ΚΛΕΙΣΙΟΥΝΗ, ΝΕΟΦ. ΜΕΤΑΞΑ 29

1950

Τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Μιχ. Ροδά
γιὰ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ γρά-
φτηκαν στὰ 1924 καὶ δημοσιεύτηκαν
ἀρχικὰ στὴν ἔφημερίδα «Ἐθνικὴ Φωνή»
καὶ «Ἐλεύθερον Βῆμα», συγκεντρώθηκαν
δὲ στὰ 1947 ἀπ' τὸ συγγραφέα καὶ ἐπι-
θεωρημένα καὶ συμπληρωμένα ἦταν ἔτοι-
μα νὰ ἐκδοθοῦν, ἀλλὰ στὸ μεταξύ ὁ θά-
νατος σταμάτησε τὴν πνευματικὴν αὐτὴ
προσπάθεια τοῦ συγγραφέα. Μὲ τὴν
πρωτοβουλία καὶ δαπάνη τοῦ γαμβροῦ
του κ. Γιώργου Γερακάκη καὶ μὲ τὴν
ἐποπτεία ἐπιτροπῆς ἀπὸ τοὺς κ. κ.
Γ. Συριώτην, Ἄλκην Ζαφειρόπουλον,
Γ. Φτέρην καὶ Γ. Βαλέταν παραδίδον-
ται σήμερα στὴ δημοσιότητα, μὲ τὸ
σπουδαιότερο μέρος τοῦ εἰκονογραφικοῦ
ἔλικου, πὸν εἶχε συγκεντρώσει στὸ
ἀρχεῖο του ὁ ἀείμνηστος συγγραφέας.

ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΣΜΥΡΝΗΣ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΠΟΥ ΕΜΕΙΝΕ ΨΥΧΙΚΑ ΑΛΥΓΙΣΤΟΣ
ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΠΟΙΜΝΙΟ ΤΟΥ
ΚΑΙ ΕΔΕΙΞΕ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΥΣΙΑ

M. P.

ΜΕΤΑΛΛΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ

ἀπονειμηθὲν εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ παρόντος ἔργου Μιχαὴλ Ροδᾶν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 84832, 84834 διατ. ἀπον. ἀπὸ 3-5-1924 «πρὸς ἐπιβράβευσιν τῶν πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσιῶν του, διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων ἀπὸ 1916—1922 διὰ λαμπρῶν δημοσιευμάτων καὶ ἀνταποκρίσεων, προκινδυνεύων ἐν τοῖς πολεμικοῖς μετώποις, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνύψωσιν καὶ συγκορήτησιν τοῦ φρονήματος τοῦ στρατεύματος».

Ο ΜΙΧΑΗΛ ΡΟΔΑΣ στα 1939
(1884 – 1948)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΙΧ. ΡΟΔΑ

ΑΛΚΗ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ

Πόσοι από τους αναγνώστες του βιβλίου αυτού, διαβάζοντας πώς ο Μιχάλης Ροδάς δὲν ἦταν Συμρισιώτης παρὰ καταγόταν ἀπὸ τὸ Αἴγιο, θὰ τὸ δεχθοῦν δίχως δισταγμοὺς καὶ δίχως ἐκπλήξη καὶ ἀπορία; Τόσο σφιχτὰ ἔδεσε τὴ ζωὴ καὶ τὴ σκέψη του, τὴν πνευματικὴ καὶ τὴ δημοσιογραφικὴ καὶ αὐτὴ τὴν ἀπλή καὶ ἀνθρώπινη δραστηριότητά του μὲ τὴν Ἰωνία καὶ τὸν κόσμον της, μὲ τοὺς πατριωτικὸς καημοὺς καὶ τὶς λαχτάρες της, μὲ τὴν τύχη της, μὲ τὶς μεγάλες καὶ φωτεινὲς μέρες, πὺν τὸ ὄνειρο τῶν αἰώνων εἶχε γίνῃ πραγματικότητα καὶ μὲ τὶς σκοτεινὲς νύχτες, πὺν τὸ ὄνειρο αὐτὸ διαλύθηκε, σὰν τὴν πάχνη ἐνὸς ἀνοιξιάτικου πρωινοῦ.

Ποιὸς μποροῦσε νὰ τὸν δεχθεῖ ἀπ' ὅσους τὸν ἐδιάβαζαν καὶ ὅσους τὸν ἄκουαν ὅτι δὴποτε ἄλλο ἔξω ἀπὸ Συμρισιώ;

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὸν καλλίτερον τίτλον του καὶ τὴν ἀσφαλέστερη ὑπόσχεση, πὺν ὅσα θὰ διαβάσει παρακάτω ὁ ἀναγνώστης εἶναι τὸ καταστάλαγμα μιᾶς ζωῆς στὴν ὑπηρεσία τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας του, μιᾶς Μεγάλῃς Ἰδέας ξέχωρης, δικῆς του, πὺν, ὡστόσο, ἦταν ἓνα μέρος τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας, τῆς συνισταμένης τῶν πόθων τῆς φυλῆς μας καὶ ἀντιπροσώπευε γι' αὐτὸν τὴν ἀναπόσπαστη σύνδεση τῆς Ἰωνίας μὲ τὸν ἐλεύθερον κορμὸν τοῦ Γένους.

Καὶ ἀκόμα πὺν ἀπάνω καὶ πέρα ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀξία, ἱστορικὴ, ἀφηγηματικὴ, φιλοσοφικὴ, οἱ σελίδες πὺν ἀκολουθοῦνε περικλείουν τὸ ἄσμα ἀσμάτων μιᾶς ἀγάπης πὺν ἔφθανε τὸ πάθος, πὺν δὲν ἔδεχόταν κανένα συμβιβασμὸν σ' ὅ,τι ἔκρινε ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴ βασικὴ καὶ γενεσιουργὸ ἀφορμὴ τῆς ἀγάπης αὐτῆς, τὸν ἀπέραντον πατριωτισμὸν του, πὺν ἀγκάλιασε τὴν Ἰωνία καὶ τὴ θόρυβασε στὴ σκέψη του καὶ στοὺς λογισμοὺς του. Τὸ δείχνει κάπου ἢ ἐπιγραμματικὴ χρονιὴ του:

«Προῦπήρξαμεν εἰς τὴν Μικρασίαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεοῦ, τοῦ πυρός καὶ τοῦ ἡλίου».

Τι ἄλλο σημαίνει ἢ χρονιὴ αὐτὴ παρὰ τὴ σύνδεση μέσα στοὺς λογισμοὺς του τῆς μεγάλῃς του ἐρωμένης, τῆς Ἰωνίας, μὲ τὴν ὑπόλοιπὴ Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀφιέρωση τῆς καλλίτερῃς δραστηριότητός του στὴν ἐξυπηρέτησή της;

Ἡ ἀδιαλλαξία του στὸν τομέα αὐτόν, πὺν προβάλλει ἀπὸ κάθε γραμμὴ τοῦ βιβλίου του, εἶναι ὅσο παίρνει ἀκαμπτη, ὅμως δίχως νὰ γίνῃ, στὴν παραφροσά της, ἀδικη. Μᾶς τὸ λέγει στὸν πρόλογό του:

«Ὅ,τι θὰ διακηρύξω εἶναι ἡ ὀλόγυμνη ἀλήθεια πὸν ἓνα μοράχα νόμο ἔχει, τῆ Δικαιοσύνη».

Γι' αὐτὸ ἐξιστορεῖ ὅσα καὶ ὅπως νομίζει αὐτὸς δίκαια καὶ προπεύμενα καὶ ἀδιαφορεῖ ἂν θὰ εἶναι «εὐχάριστος ἢ πικρὸς σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα».

Ἄλλωστε ἀπὸ τὴν πλευρὰν αὐτῆ ὁ κύριος καὶ βασικὸς σκοπὸς πὸν τὸν παρακίνησε στὴ συγγραφή τοῦ ἱστορήματός του δὲν εἶναι ἡ ἀνάγκη οὔτε νὰ διακηρύξει οὔτε νὰ ὑποστηρίξει τὰ ἀσφαλῆ δικαιώματα πὸν ὠδήγησαν σ' ὅσα ἔγιναν τότε, ἀδιάφορο ποιά ἦταν ἡ κατάληξη. Αὐτὸ τὸ θεώρησε περιττό, γιατί βγαίνει ὀλοζώντανο καὶ ἀτράνταχτο ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ἀφηγήσεώς του. Οὔτε πάλι θέλησε νὰ κάνει κοιτικὴ μονάχα. Βέβαια καὶ αὐτὴ τὴν κάνει, ὅπως καὶ ὅταν νομίζει, ἀπερίφραστη καὶ ἀμείλικτη, ὅπου τὸ θεωρεῖ ἀπαραίτητο. Ἡ μέριμνά του ὅμως εἶναι ἄλλη: Θέλει νὰ δώσει τὴν ἱστορία τῶν γεγονότων μιᾶς τριετίας, τῆς τριετίας ἐκείνης πὸν συμπυκνώνει μέσα στὰ στενὰ χρονικά της ὅρια ἓνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα μεγαλοεργήματα τῆς Φυλῆς, ἀλλὰ καὶ μιὰ ἀπὸ τίς τραγικότερες πτώσεις της. Γιατὶ ἓνα μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ συνόλου δὲ μπόρεσε νὰ σηκώσει τὴ σκέψη του πάνω ἀπὸ τὰ ἐφήμερα πάθη καὶ τίς ταπεινὲς ἰδιοτέλειες καὶ νὰ σλλάβει τὴ μεγάλη εὐκαιρία, νὰ ἐπωφεληθεῖ τῆς μοναδικῆς ἱστορικῆς στιγμῆς πὸν μᾶς δινόταν ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες. Τῆς στιγμῆς τῶν μεγάλων πεπρωμένων, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος στὸ κεφάλαιο τῆς ἐξιστορήσεως τῶν πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς καταλήψεως τῆς Σμύρνης. Τῆς στιγμῆς:

«Πὸν οἱ ἱστορικοὶ νόμοι ἔπρεπε ν' ἀποδώσουν τοὺς καρπούς των καὶ ὅ,τι ἔζησε χωρισμένο ἔπρεπε νὰ ἐνωθῆ ὄχι ἀπλῶς γιατί τὸ ἐσκέφθη, τὸ θέλησε καὶ τὸ ἐπέβαλε μία πολιτικὴ, ἀλλὰ γιατί ἡ φυσικὴ ροπή του Ἑλληνικοῦ δικαίου εἶχε γίνεи συνείδηση καὶ εἰς τοὺς περισσοτέρους Εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς».

Αὐτὰ τὰ γεγονότα λοιπὸν θέλει ν' ἀφηγηθεῖ μὲ κάθε λεπτομέρεια. Τὰ μεγάλα γεγονότα, τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ δυσάρεστα. Καὶ τὰ διανθίζει δίχως νὰ τὰ παραβαράνει μὲ τίς κρίσεις, πὸν ἡ καθημερινὴ παρακολούθησή τους ἔχει κατασταλάξει μέσα του καὶ μὲ τὰ συμπεράσματα στὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἔχει καταλήξει. Συμπεράσματα γιὰ τὰ καλὰ εἴτε κακὰ καμωμένα ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τοὺς ἀνθρώπους του ἐκείνους, πὸν ἡ Μοῖρα ὤρισε ἐκπρόσωπους τοῦ Ἔθνους τὴ μεγάλην ἐκείνη περίοδο, γιὰ νὰ γράφουν μὲ τὴν καθημερινὴ τους πράξη, μὲ ἀνατάσεις πραγματικὰ ἡρωϊκὲς ἀλλὰ καὶ μιζέριες ἀπὸ τίς πὸν θλιβερές, τὴν αὐριανὴ ἱστορία τοῦ Γένους.

Ἔτσι, μὲ τὸν τρόπο τῆς ἀφηγήσεώς του καὶ μὲ τὴν ἔντεχνη, δίχως νὰ φαίνεται κορυαστικὴ καὶ διασπαστικὴ τῆς συνοχῆς τῆς ἐξιστορήσεως, παρένθεση τῶν ἱστορικῶν κειμένων, σὺρει τὸν ἀναγνώστη πρὸς τὰ συμπεράσματα

πὸ θέλει. Τὰ κείμενα τοποθετεῖ κατὰ τρόπον, πὸ ὄχι μονάχα νὰ συμπληρώσουν τὴν ἀφήγησιν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴ δικαιώσουν. Κι' ὅπου βάζει τὶς δικές του παρατηρήσεις κατὰ τρόπο ἐπιγραμματικό, φαίνονται σὰν ὑπόκρουση τῆς ἱστορήσεως πρὸς διευκόλυνση τῆς ἀναγκαίας νοερῆς μεταφορᾶς τοῦ ἀναγνώστη στὸ μεγάλο, μὰ καὶ τραγικὸ ἐκεῖνο σταθμὸ τῆς Ἐθνικῆς μας ὑπόθεσης, γιὰ νὰ συλλάβει ὅλο τὸ μεγαλεῖο του, νὰ πονέσει τὸν ἀνείπωτο πόνον γιὰ τὴν πτώση, νὰ βγάλει τὶς κρίσεις του καὶ τὰ συμπεράσματά του, νὰ μοιράσει τοὺς ἔπαινους σ' ἐκείνους πὸ ἀνήκουν καὶ νὰ καταλογίσει τὶς ἱστορικές εὐθύνες γιὰ τὸ γκρέμισμα τῆς Ἐθνικῆς Οἰκοδομῆς στοὺς ὤμους πὸ πρέπει νὰ βαρύνουν.

* *

Μοῖρα τὸν ἔφερε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ μὲ δημοσιογραφικὴ πρῶτα κι' ἔστερα μ' ἐπίσημη ἀποστολὴ στὰ γνώριμα κι' ἀγαπημένα μέρη, γιὰ νὰ εἴσει λεπτὸ πρὸς λεπτὸ τὴ μεγάλη αὐτὴ τριετία καὶ νὰ γίνῃ στὸ τέλος ὁ ἱστορητῆς τοῦ μεγάλου δράματος τῆς Φυλῆς.

Τὴν ἐξιστόρηση τὴν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου, πὸν ἐπέβαλε τοὺς ὅρους τοῦ ἠττημένου στὴν Τουρκία, καὶ ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Συμμαχικοῦ στόλου στὴν Σμύρνη. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ θέλει νὰ ἐνσταλλάξῃ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη τὴν πεποίθησιν, πὸς ὅ,τι γίνεται καὶ προπάντων ὅ,τι πρόκειται νὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ νὰ τὸ συμπληρώσῃ, δὲν εἶναι γεγονὸς τυχαῖο, ἀποτέλεσμα πολιτικῶν συμβιβασμῶν τῆς στιγμῆς καὶ ἀπλῆ εὐνοία τῶν Μεγάλων ἔστω καὶ γιὰ σκοποὺς ὑστερόβουλους. Εἶναι ἡ στιγμὴ ἀπὸ Θεοῦ δοσμένη νὰ ξαναγίνουν δικὰ μας ὅσα δικὰ μας ἦταν ἀπὸ αἰώνων. Γι' αὐτὸ εἴμασταν, μᾶς τὸ λέγει σαφῶς ὁ Ροδᾶς:

«... πανέτοιμοι, ἀνθρωπιστικὰ ὀργανωμένοι νὰ δημιουργήσωμε τὸ νέο κόσμον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ δικαίου».

Ν' ἀντικαταστήσωμε τὸν Τοῦρκο, πὸν εἶχε ναυαγήσει τελειωτικὰ ὡς κυρίαρχος τόπων καὶ κυβερνήτης κι' ἄλλων φυλῶν ἔξω ἀπὸ τὴ δική του. Σ' αὐτὸ ἡ πίστις του εἶναι ἀπρόνταχτη. Εἶναι μεγάλο ἀλλὰ τὸ θεωρεῖ τόσο φυσικὸ καὶ τόσο καθαρὰ προκαθωρισμένο ἀπὸ τὴ Θεία Βούλησιν, ὥστε νὰ κρίνῃ ἀπαραίτητη τὴ λιτότητα στὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων, δίχως κραυγαλέους ἐνθουσιασμοὺς καὶ περιγραφικὰς ὑπερβολὰς, γιὰ τὸ ρόδισμα τῆς αὐγῆς τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, μᾶς αὐγῆς κυριολεκτικὰ καὶ μεταφορικὰ ἀνοιξιάτικης πὸν προμηνύει λαμπρὴν ἡμέρα.

Τὴν ἴδια τακτικὴν ἐφαρμόζει καὶ στὶς σελίδες πὸν ἀκολουθοῦν, τῆς λεπτομεροῦς ἀφηγήσεως τῆς ἀποβάσεως καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν στρατευμάτων τῆς Ἑλλάδος, ἐντολοδόχου τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων. Τὸ γεγονὸς εἶναι τόσο μεγάλο, ὥστε κάθε παραφούσκωμα ρητορικὸ κρίνῃ πὸς δυσκο-

λεύει την αναγκαία μεταρσίωση του αναγνώστη. Γι' αυτό κι ο ένθουσιασμός του και το ώσανα του πατριωτικού αισθήματος, που συγκλονίζει την ψυχή του στα τρίαβαθά της, δέν κσανγάζουν με λέξεις, μά ξεπροβάλλουν φυσικά κι άβίαστα από τις γραμμές του κειμένου του κι από την παράταξη των έπισήμων κειμένων που αναγγέλλουν και σχολιάζουν το γεγονός.

Κι είναι άληθινά συγκλονιστικό το ρίγος που προκαλεί η άνάγνωση της λιτής άφηγήσεως, που συνδέει τα ξηρά στρατιωτικά κείμενα και τα ψυχρά διπλωματικά έγγραφα που συμπτωνώνουν για τους έπερχομένους την ιστορία της Φυλής. Και σ' εκείνους που την έζησαν έντατικά τότε και σ' εκείνους που ήταν από τους μύριους άφανείς εργάτες της και σ' εκείνους, τους νεώτερους και τους πολυ νέους, που έχουν μιάν άσαφη ιδέα, σχηματισμένη από θραύσματα άφηγήσεων των μεγαλείτερων δικών τους και τώρα τη διαβάζουν σ' όλες τις λεπτομέρειές της.

"Ένα πράγμα τον άπασχολεί στην πρώτη περίοδο της Έλληνικής έγκαταστάσεως στα Μικρασιατικά έδάφη. Μήπως οι δικοί μας ξεφύγουν από τη γραμμή που χάραξε, με τη βεβαίωσή του στην άρχή, πως είμασταν πανέτοιμοι για μιá ύποδειγματική κι άνθρωπιστική διοίκηση όχι μονάχα των δικών μας αλλά προπάντων των άλλοφύλων με τους όποιους συγκατοικοϋν.

Τρόμος τον κατέχει μήπως μάς παρεξηγήσουν οι ξένοι, η μήπως δειχθοϋμε άνάξιοι της μεγάλης έκπολιτιστικής μας άποστολής και της έμπιστοσύνης των Μεγάλων. Έξάιρει γι' αυτό και μέχρι των πιό μικρών λεπτομερειών ό,τι άξιο κι άνθρωπιστικό κάνει η Έλληνική Στρατιωτική Διοίκηση, μά προπάντων η Άποστολή του Έλληνικού Έρυθρου Σταυρού, δίχως ν' άποσιωπά τα τρωτά. Στην άφήγηση των γεγονότων της δεύτερης μέρας της άποβάσεως κατανέμει εθθϋνες και στους δικούς μας αλλά και στους ξένους, στους όποιους καταλογίζει τουλάχιστον όλιγορά στα μέτρα που θα έπρεπε να είχαν πάρει έγκαίρως ώστε να προλάβουν τα δυσάρεστα, μά δέν τα πήραν.

* * *

Μιά από της πλευρές του Έλληνικού δράματος που συγκεντρώνουν την επίμονη προσοχή του από την άρχή ως το τέλος του βιβλίου του, είναι ο ρόλος της Ίταλίας και των Λεβαντινων όργάνων της στο δράμα αυτό. Η πείρα του από την έξάσκηση του λεπτού λειτουργήματος του Διευθυντού του Γραφείου Τύπου της Αρμοστείας και του Προϊσταμένου της Ύπηρεσίας της Λογοκρισίας κι η καθημερινή παρακολούθηση των γεγονότων στο προσκήνιο και στα παρασκήνια, του έχουν δημιουργήσει την πεποίθηση ότι κάτω από τη μάσκα του Συμμάχου και του συμπράττοντος, η Ίταλία πολέμησε έπουλα από την άρχή ως το τέλος την έγκατάστασή μας στη Σμύρνη και την περιοχή της. Άπειρα είναι τα παραδείγματα που επικαλείται για την τόνωση αυτής της πεποιθήσεως και για να πείσει τον αναγνώστη. Από την

ἐγκαρδιότητα τῶν σχέσεων μὲ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέρα τῆς Κατοχῆς, ὡς τὴν ἀναιδῆ ἀνακοίνωση τοῦ Ἴταλοῦ Προξένου ὅτι δέχεται ὡς Ἴταλὸ ὑπήκοο ὁποιοδήποτε πού θὰ ἔκανε ἀπλῆ αἴτηση. Ἀπὸ τὴ δήλωση ἐνὸς Ἴταλοῦ δημοσιογράφου, πού ἔφθασε στὴ Σμύρνη, πρὸς ἐκδιδόμενη ἐκεῖ τουρκικὴ ἐφημερίδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξέφραζε τὴν κατάπληξί του «γιατὶ στὴν Εὐρώπη εἶχε συκοφαντηθεῖ τὸ εὐγενὲς τουρκικὸν ἔθνος», ὡς τὴ φανερὴ κατασκοπεία τῶν Ἰταλῶν εἰς βάρος μας καὶ σὲ ὄφελος τῶν Τούρκων, κ' ὡς τὶς δεξιώσεις μὲ καλεσμένους Τούρκους ἀξιωματικούς καὶ μὲ ἀνάκρουση τοῦ τουρκικοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου σ' αὐτέες. Ἀπὸ τὴ φανερὴ χρησιμοποίησι τὴν κατασκοπεία εἰς βάρος μας τῶν Λεβαντίνων, «τοῦ συνεπικούρου αὐτοῦ τῶν Τούρκων ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος», ὡς τὴ διευκόλυνση τῶν κεμαλικῶν συμμοριῶν ἀπὸ τὸν τομέα τοῦ Μαιάνδρου ὅπου τελείωνε ἡ ζώνη κατοχῆς τῶν Ἰταλῶν, νὰ προσβάλλουν τὶς δυνάμεις μας καὶ ν' ἀποσύρονται ἕστερα στὸ κατεχόμενον ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς ἔδαφος. Ὡς τὴ συμφωνία τέλος τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1921, μὲ τὴν ὁποία ὁ κόμης Σφόρτσα, Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη, ἀνελάμβανε γιὰ λογαριασμὸ «τῆς Ἰταλικῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑποστηρίξῃ παρὰ τοῖς Συμμάχοις ὅλας τὰς ἀξιώσεις τῆς Ὀθωμανικῆς ἀντιπροσωπείας τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης καὶ εἰδικῶς τὴν ἀπόδοσιν τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Θράκης».

Ἀνάλογη προσοχὴ δίνεται στὸ ρόλο καὶ τοῦ ἄλλου Συμμάχου, τῆς Γαλλίας. Δὲν παρουσιάσθηκε ὁ ρόλος αὐτὸς ἀπερίφραστα ἀνθελληνικὸς καὶ φιλοτουρκικὸς ἀπὸ τὴν ἀρχή. Κάποια προσχήματα κρατιόνταν, κάποιες ἐπιφυλάξεις εἶχαν ἀνασταλτικὴ δύναμη στὸ πρακτικὸ πεδίο, εἴτε στὸ Παρίσι ἀπ' εὐθείας, εἴτε στὴν Πόλη, καὶ τὴ Σμύρνη καὶ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὅμως, καθὼς προχωροῦσαν τὰ πράγματα, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ, σὲ μιὰ γραμμὴ οὐδετερότητος μὲ φιλικὴν ἀπόκλιση πρὸς τοὺς Κεμαλικούς, ἐξελίσσετο μὲ αὐξήσιν τῆς ἀποκλίσεως αὐτῆς πρὸς τοὺς τελευταίους, ὅσπου ἔφθασε κ' αὐτὴ στὴ φανερὴ ὑποστήριξη τοῦ κεμαλικοῦ κινήματος. Κι' ἀπὸ τὴν Κιλικία ὅπου βρισκόταν γαλλικὸς στρατὸς καὶ γαλλικὲς ἀποθηκὲς πολεμικοῦ ὕλικου κ' ἀπὸ ἄλλα σημεῖα. Τὸ κορύφωμά της ἦρθε μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ περιφήμου Φραγκλὲν Μπουγιὸν στὴν Ἀγκυρα καὶ τὴν σύναψη τῆς γαλλοκεμαλικῆς συνθήκης τοῦ 1921.

Βέβαια, ἂν ἡ δικὴ μας πολιτικὴ ἀπὸ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 καὶ πέρα, δὲν ἦταν ἐκείνη πού ἀκολουθήθη κ' ἂν δὲ γινόταν τὰ τρομερὰ κ' ἀνεπαρόρθωτα σφάλματα πού ἔγιναν, ἡ φανερὴ ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ τῆς Ἰταλίας θάταν ἀπλὸ πρόσκομμα, δίχως ἀναπότρεπτες συνέπειες ὅμως. Ἴσως καὶ νὰ μὴν ἐξακολουθοῦσε ὡς τὸ τέλος, κ' ἂν ἐξακολουθοῦσε, μὲ τὸν τρόπο πού γινόταν, θὰ ἐξαργύρωνε τοὺς ἄλλους δυὸ Συμμάχους σὲ βάρος τῶν Ἰταλῶν καὶ σὲ ὄφελος δικό μας, ὅπως συνέβη στὴν ἀρχὴ τῆς ἐγκαταστάσεώς μας στὴ

Σμύρνη. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς Γάλλους. Μὰ αὐτὸ δὲν ἦταν λόγος ν' ἀποσιωπηθοῦν ἀπὸ τὸν συγγραφέα γεγονότα ἀναμφισβήτητα καὶ ἄξια σημειώσεως. Ἀντίθετα, ὁ φωτισμὸς τῆς πλευρᾶς αὐτῆς τοῦ μικρασιατικοῦ δράματος εἶναι ἀπαραίτητος καὶ γιὰ τὴ συμπλήρωση τῆς ἱστορίας μιᾶς σημαντικῆς περιόδου τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ διδάγματα ποὺ προκύπτουν.

Ἐὰν μὲ τοὺς Ἴταλοὺς καὶ μὲ τὴ δράση τους ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἀμείλικτος, δὲ χαρίζεται καθόλου καὶ στοὺς ἄλλους Συμμάχους, ὅπου νομίζει ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τους πρὸς τοὺς Τούρκους ἦταν χλιαρὴ κ' ἀπότοκος δυσσεύτων συνεπειῶν σὲ βάρος μας. Δίκαιος εἶπε στὴν ἀρχὴ πὼς θὰ εἶναι καὶ δυσάρεστος ὅταν ἡ δικαιοσύνη τὸ ἐπιβάλλει «*νὰ π ε ἰ τὰ π ρ ᾶ γ μ α τ α π ο ὺ π ρ ἔ π ε ι νὰ π ε ἰ*». Νὰ ἔνα παράδειγμα ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ βιβλίου:

- «Μετὰ τὴν ἀνακωχὴ ἐγκατεστάθη ἐν Μαγνησίᾳ Ἀγγλικὴ Ὑφαρμοστεία μὲ τὸν σκοπὸν νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ σφραγίσῃ τὰς ἀποθήκας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπῆρχε ἄφθονον πολεμικὸν ὑλικόν, ἰδίως πυροβολικοῦ. Ὁ δὲ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς κατείχεται ὑπὸ δεκάδος Σενεγαλέζων στρατιωτῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς Γάλλου ὑπολοχαγοῦ μὲ ἀυστηρῶς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν φρούρησιν αὐτοῦ, διότι ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀνήκεν εἰς Γαλλικὴν ἐταιρίαν.
- Κατὰ πόσον ὁ ἀφοπλισμὸς τῆς Μαγνησίας ἐγένετο ἀυστηρὸς, θὰ δυσκολευθῆ τις νὰ ἐκφέρῃ γνώμην, δεδομένου ὅτι ἡ φρούρησις τῶν πολεμικῶν ἀποθηκῶν ἐξησφαλίσθη διὰ μιᾶς ἐλαφρᾶς κλειδαριᾶς».

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν πὼς μιὰ μέρα Τούρκοι ἀξιωματικοὶ κ' ὄχλος ἔσπασαν τὴν ἀποθήκη, πῆραν τὰ ἐφόδια καὶ βγήκαν στὸ βουνό. Κι' αὐτὸ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς πυρῆνες τοῦ κεμαλικοῦ κινήματος. Καὶ δὲ φαίνεται νὰ ἦταν ὁ μόνος ποὺ ἐξοπλιζόταν ἀπὸ συμμαχικὴ ἀβελτηρία εἴτε καὶ πρόθεση ἐλαστικῆς καὶ «φιλικῆς» ἐφαρμογῆς τῶν ὄρων τῆς ἀνακωχῆς.

Ἀκόμη καὶ μὲ τοὺς δικούς μας εἶναι τὸ ἴδιο ἀυστηρὸς ὅταν λέγει:

«Ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀϊδινίου ἀποτελεῖ τὸ ἀ γ ρ ι ὡ τ ε ρ ο ν γ ν ὠ ρ ι σ μ α τ ῆ ς ἀ ν θ ρ ω π ἰ ν ῆ ς π ᾶ λ η ς. Ἡ εὐθύνη διὰ τὸν ὄλεθρον τοῦ Ἀϊδινίου πρέπει ν' ἀποδοθεῖ εἰς τοὺς Ἕλληνας, Τούρκους καὶ τοὺς Ἴταλοὺς».

Κι' ὅταν τέλος ἔρχονται τὰ πρῶτα μηνύματα τῆς θύελλας διακηρύσσει:

«Ἐνώπιον τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ Ἐυρωπαϊκὴ διπλωματία θὰ εἶναι διαρκῶς ὑπόδικος καὶ θὰ φέρῃ ὄλην τὴν εὐθύνην τῶν σφαγῶν καὶ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Κακοῦργοι ὑπὸ τὴν βαρύτεραν σημασίαν τῆς λέξεως».

Καὶ θὰ συμπληρώνει μ' ὄλη τὴν πικρία ποὺ δοκιμάζει ἡ ψυχὴ του:

«Οὐδέποτε δεινοπαθήσαντες ἐν Ἀνατολῇ, οὐδέποτε στρατευθέντες, οὐδέποτε πληρώσαντες φόρους, οὐδέποτε θρηγήσαντες τοὺς βιασμούς τῶν μητέρων, τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν θυγατέρων των. Κλεισμένοι εἰς μίαν αἴθουσαν μὲ τοὺς γεωγραφικούς χάρτας ἔμπροσθέν των, ἐρρούθμιζαν τὴν τύχην τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν καὶ τοὺς νέους μεγάλους κινδύνους, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργουν τὰ σχέδιά των».

* *

Ἡ ἀφήγηση παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν πορεία τῶν γεγονότων, ἀπὸ τὴν ἀπόβαση κατὰ τὴν ἱστορικὴν Ἴην Μαΐου τοῦ 1919, τὴν παράγωση τῆς Κατοχῆς, τὴν ἐπέκταση στὸ ἐσωτερικόν, τοὺς ἀγῶνες διὰ τὴν ἐφαρμογὴ καθεστῶτος ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης, εὐνομίας καὶ πραγματικῆς κί ὄχι ἀναρχομένης ἐλευθερίας.

Ἡ γέννηση τοῦ κεμαλικοῦ κινήματος περιγράφεται μὲ σαφῆ τὴν ὑπογράμμιση τῆς ἰταλικῆς συνδρομῆς καὶ τῶν σφαλμάτων τῶν ἄλλων Συμμάχων ποὺ ἔμμεσα τὸ εἰσέχυσαν.

Καὶ φθάνει ἔτσι ἡ ἐξιστόρηση στὰ μετаноεμβριανὰ γεγονότα. Στὴν ἀποτυχία τοῦ Βενιζέλου στὶς ἐκλογὲς τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1920, στὴν παλινόρθωση τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, στὴν ἐχθρότητα τῶν Συμμάχων ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνυπακοή τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν στὴ νότα των γιὰ τὶς συνέπειες ποὺ θὰ εἶχε ἡ παλινόρθωση. Σελίδες ἀληθινὰ δραματικῆς. Ἡ δραματικότητά τους δὲν παρουσιάζεται μειωμένη οὔτε ἐκεῖ ἀκόμη ποὺ τὰ ψυχρὰ γραφειοκρατικὰ κείμενα διακόπτουν τὴν ἀφήγηση.

Κάτι ἔχει ριζικὰ μεταβληθῆι στὸν ροῦν τῆς ἱστορίας. Ἡ μεγάλη εὐκαιρία ποὺ ἡ Μοῖρα χάρισε στὸ Ἔθνος, χάθηκε γιὰ πάντα, πέρασε στὸ παρελθόν, ἀνάμνηση ἀπλὴ γιὰ τοὺς ἐπερχομένους. Ἡ θύρα ποὺ ἄνοιγε πρὸς τὴ μεγάλη λεωφόρο τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων, ἔκλεισε παντοτείνῃ ἀπάνω στὴ στιγμή ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ πραγματικότητα ὅ,τι τὸ πιὸ τολμηρὸ συνέλαβε ποτὲ ἡ πιὸ ἐξαλλῆ πατριωτικὴ φαντασία. Ἀπὸ δῶ καὶ κάτω, προστάθειες, ἐνέργειες, καλὴ θέληση ἀτόμων, μοιάζουν μὲ τὴν ἐκτέλεση μιᾶς ἀγγραφείας ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ, μὰ ποὺ καὶ πρέπει νὰ τελειώνει ὅσο τὸ δυνατὸ γρηγορώτερα.

Καὶ οἱ σελίδες ποὺ διαδέχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη στάζουν δάκρυα καὶ φαρμάκι μὲ μόνη τὴν ξηρὴν ἀφήγηση. Συνεχίζεται—γιατὶ ἡ ἀβουλία κί ἡ ἀτολμία δὲν ἀφίνουν κανένα νὰ τὴν ἀλλάξει— μιὰ πολιτικὴ γιὰ τὴν ὁποία κανένα ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους ποὺ τὴν χειρίζονται δὲν θερμαίνει ἡ πίστη. Ἀπλῶς τοὺς σέρνει δέσμιους, γιατί δὲν ἔχουν τὴν τόλμη νὰ τὴ μεταβάλλουν.

Ἐδῶ θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθεῖ πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ συγγραφέως ὅτι, παρὰ τὴν ἀντίθεσή του τὴν πολιτικὴ πρὸς τὸ μετανοεμβριανὸ καθεστῶς, εἶναι ἀπόλυτα ἀντικειμενικὸς κ' ἀφίνει νὰ μιλήσουν τὰ γεγονότα καὶ νὰ προβάλλουν αὐθόρμητα τὰ συμπεράσματα κ' οἱ κρίσεις ἀπὸ τὰ κείμενα. Κι' εἶναι τόσο εὐγλωττα καὶ πειστικὰ καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δέ. Ἀποφεύγει κάθε χρωματισμὸ καὶ κάθε χαρακτηρισμὸ πὸν θὰ μπορούσε νὰ παρεξηγηθεῖ καὶ νὰ δώσει ἀφορμὴ σὲ ὑπόνοιες μεροληψίας. Μάλιστα, ὅπου νομίζει πὼς μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει καὶ τὴ μικρότερη εὐκαιρία κ' ἀφορμὴ, δὲν παραλείπει νὰ ἐξάρει πράξεις καὶ νὰ καταβάλλει μιὰ ἀπελπισμένη προσπάθεια νὰ ἐνθουσιασθεῖ. Μάταιος κόπος!...

Μετὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Σαγγαρίου, πὸν ἔγινε γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν πιότερο πολιτικοὶ παρὰ στρατιωτικοὶ σκοποί, πὸν ἐσφαλμένα σχεδιάσθηκε κ' ἐσφαλμένα ἐκτελέστηκε, βροντοφωνεῖ:

«...Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται διὰ τῶν συνεχῶν πορειῶν των εἰς τὴν Ἔρημον, διὰ τῶν αἱματηρῶν των ἐφόδων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐδημιούργησαν τὴν λαμπροτέραν ἐποποιίαν, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πολέμων καὶ ἀπέδειξαν τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τῆς φυλῆς των...»
«...Ἡ Ἑλλάς ἔδωκεν εἰς τὸν Σαγγάριον, μὲ τὴν μεγαλειέταν προθυμίαν τὸ αἷμα της. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἡρωϊσμοῦ ἐνίκησεν. Ἄλλ' ἠτήθη ἡ Στρατιὰ καὶ τὰ Ἐπιτελεῖα της».

Νομίζει κανεὶς ὅτι μετὰ τὸν Σαγγάριον ἔχουν διαλυθεῖ τὰ πάντα. Ὑπάρχουν οὐσιαστικὰ τρία Ἐπιτελεῖα, ἓνα στὴν Ἀθήνα, ἓνα στὴ Σμύρνη κ' ἓνα στὸ Κορδελλιό. Καὶ κανένα δὲν διευθύνει πραγματικὰ. Καμμιά μέριμνα δὲν λαμβάνεται νὰ ὀχυρωθεῖ, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο, μιὰ γραμμὴ ἀμύνης. Κι' ὡστόσο ἀρχίζει ἡ κωμικοτραγικὴ ἐκείνη περιπέτεια τῆς ἐκστρατείας γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μεταφέρονται δυνάμεις ἀπὸ τὴν Μικρασία στὴ Θράκη, ὥσπου μιὰ νότα τῶν Συμμάχων πὼς θὰ χτυπήσουν τὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ ἂν προελάσει, σταματᾷ τὰ πάντα. Ἐνῶ στὴ Σμύρνη ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἐτοιμάζει τὰ σχέδια αὐτονομίσεως, σχέδια πὸν παρασύρουν τὸ Ἑλληνικὸ στοιχεῖο σὲ μιὰ ἀπέλπιδα προσπάθεια σωτηρίας, ἀλλὰ πὸν στὴν πραγματικότητά κρύβουν ἓνα ἀπελπισμένον σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν νὰ καμουφλάρουν μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ μιὰ ἀπαγκίστρωση ὅσο τὸ δυνατό γρηγορότερη, πὸν δὲν κατορθώνεται ὡστόσο. Ἔτσι χάνονται πολὺτιμες ἐβδομάδες σὲ παραζάλη διαταγῶν ἀλληλοσυγκρουομένων, ὥσπου ἐπέρχεται ἡ κεμαλικὴ ἐπίθεση μὲ τὰ γνωστὰ ἐπακόλουθα της.

* * *

Ἐξιστόρηση τοῦ συγγραφέως, κείμενα ἐπίσημα, πληροφορίες καὶ ἀφηγήσεις, ὅτι συνθέτει τὴν ἱστορίαν αὐτὴ τοῦ Μικρασιατικοῦ Δράματος τῆς

Ἑλλάδος, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὡς τὴν ἀποκορύφωσίν του στὴν καταστροφὴ, ἔχουν κέντρο μίαν αἰνιγματικὴ μορφή: τὸν Ὑπάτο Ἀρμοστή Ἀριστείδη Στεργιάδη. Αἰνιγματικὴ, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς παρουσίας του στὸ φωτεινὸ προσκήνιο, ὡς τὴν τελευταία, τῆς τραγικῆς του φυγῆς στὰ σκοτάδια τῶν παρασκηρίων καὶ τῆς λησμονιάς, ὅπου ἄφησε καὶ τὴν ὕστατη πνοή του.

Οὔτε λεπτὸ χωρίζει ἡ μορφή ἀπὸ τὸ αἶνιγμα, γιὰ νὰ φανῆ ἡ πρώτη μονάχη τῆς, μὲ τίς ἀξιές τῆς, στὰ πραγματικά τῆς χαρακτηριστικά, εἴτε ἔστω καὶ στὴν ἀπόλυτη γύμνια τῆς ἀκόμη. Ἦταν, ἄραγε, δουλειὰ τῆς Μοίρας νὰ τάξει τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν νὰ συμβολίσαι μὲ τὴ στάση του καὶ τίς πράξεις του, τὴ μεγάλη καμπύλη πὺν διέγραψε τὸ Ἑλληνικὸ Δράμα στὰ Ἴωνικὰ παράλια, ἀπὸ τὴ φωτεινὴ ἀνατολή του ὡς τὸ μεσουράνημα κ' ὡς τὴν τραγικὴ δύση του; Ποιὸς ξαίρει.

Ὡστόσο, ἡ φήμη τὸν ἔφερε στὴ Σμύρνη, πρὶν ὁ Στεργιάδης πατήσαι τὸ πόδι του, σὰν ἓνα δεῦτερο Βενιζέλο πὺν ἐρχόταν Ὑπάτος Ἀρμοστής τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐφαρμοστής τῆς πολιτικῆς Ἐκείνου. Ἦταν ὁ Κυβερνήτης μὲ τὴν πυγμή, ὁ ἄτεγκτος, ὁ ἀδέκαστος, ὁ ὑπεράνθρωπος. Στὴν πράξη του, γιὰ κάμποσο καιρὸ, ὡς τὴν πτώση τοῦ Βενιζέλου, συγκεκριμένα, ἦταν ἀλήθεια ὁ ἄτεγκτος. Ἡ αὐστηρότητά του ἄγγιξε τὴν ὑπερβολή, τὸν ἀπολυταρχισμό, τὸν παραλογισμό. Ὁ πληθυσμὸς τὸ ἐσημείωνεν αὐτό, τὸ ἐκάκιζε ἴσως μέσα του, μὰ δὲν τὸ ἐξωτερικέυε, γοητευμένος ἀκόμα ἀπὸ τὴν φήμη πὺν προέτρεξε γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τὸ ἔκρινε ἀναγκαῖο κακὸ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση ἑνὸς γενικωτέρου ἐθνικοῦ σκοποῦ. Δὲν πειράζει. Τὰ ἀποτελέσματα θὰ τοῦ ἔδωαν τὴ συγγνώμη καὶ τὴ δικαίωση γιὰ τίς ἀπολυταρχικὰς πράξεις.

Αὐτά, ὅπως εἶπαμε, στὴν πρώτη περίοδο, ὡς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 πὺν ἔπεσεν ὁ Βενιζέλος καὶ τὸ καθεστὼς του. Ὅλοι περιμέναν νὰ φύγῃ κ' ὁ Στεργιάδης. Ἦταν πολὺ φυσικὸ. Ὅμως δὲν ἔφυγε. Καὶ πάλιν ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Μικρασιατικῆς Ἑλλάδος δὲν τολμοῦσε νὰ συλλάβῃ τὴν πραγματικότητα. Ἐπιζέει ἀκόμα ὅσο ἔμενεν ὁ Στεργιάδης ὅτι ἡ καταστροφὴ θὰ ἀποτραπῆ.

Ἀλλά, πὺς ἔμεινε; Ἐνα ἀνδρείκελο, ἔρμαιο μιᾶς ἀβουλίας πὺν δὲν ἔχει οὔτε ὄρια, οὔτε φωτεινὰ διαλείμματα. Οἱ πράξεις του, οἱ ἐνέργειές του, οἱ λόγοι του, οἱ ἐκδηλώσεις του ὅπως περιγράφονται καὶ παρακολουθοῦνται ἀπὸ τὸν συγγραφέα, δείχνουν ἓναν ἄνθρωπον πὺν τὸ μυαλό του ἔχει σταματήσει ἀπότομα νὰ λειτουργῆ. Οὐσιαστικὰ ὁ «ὑπεράνθρωπος» γίνεται τὸ ἐκτελεστικὸ ὄργανο τῆς πολιτικῆς τῶν μετανοεμβριανῶν κυβερνήσεων βασικὰ ἀντίθετης πρὸς τὴν πολιτικὴν πὺν ἐπῆγε νὰ ἐφαρμόσῃ ἐκεῖ. Ὅμως μένει προσκολλημένος στὴ θέση του, μιὰ θέση κατ' ἐξοχὴν δημιουργικὴ, ἀπλὸ ὄργανο δίχως πίστη σὲ τίποτα πιά, ὅπως ὁ ἴδιος διακηρύσσει.

Τὸ αἶνιγμα Στεργιάδη παίρνει τεράστιες διαστάσεις σὲ μιὰ στιγμὴ πὺν σπιθίζει στίς ψυχὰς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς τελευταία ἐλπίδα

σωτηρίας, τὸ σχέδιο αὐτονομίσεως καὶ αὐτοδιοικήσεως τῆς Σμύρνης καὶ τῆς περιφερείας τῆς. Ἐνῶ φαίνεται πὼς αὐτὸς τὸ ἔχει συλλάβει καὶ τὸ εὖνοι καὶ τὸ προωθεῖ, δὲν ἀφίνει τὴν Ἐπιτροπὴ τῶν Μικρασιατῶν νὰ ἐνεργήσῃ, πηγαίνοεργεται μεταξὺ Σμύρνης καὶ Ἀθηνῶν μὲ ἄδεια τὰ χέρια καὶ τὸ μυαλὸ δὲν ξαίρει τί κάνει καὶ τί λέει. Τόσο, πὸν σὰν φθάνουν οἱ τραγικὲς μέρες τῆς συμφορᾶς ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμπαίξει τὸν πληθυσμὸ καὶ στὴν ἀγωνιώδη ἐπίκλησή του γιὰ μιὰ συμβουλή τί νὰ κάνει, νὰ μείνει, ἂν ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας ἢ νὰ φύγει, τὸν προτρέπει νὰ μείνει καὶ παίρνει μάλιστα καὶ μέτρα ἀπαγορευτικὰ ἀναχωρήσεως τῶν Μικρασιατῶν Ἑλλήνων. Ἐνας ἐμπαιγμὸς πρωτοφανῆς πὸν τοὺς παρέσυρε στὴν ψευδαίσθησι πὼς ἡ προστασία τους εἶναι ἐξασφαλισμένη, τὴ στιγμὴ πὸν αὐτὸς ἐπαναπατρίζει τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἀρμοστείας καὶ τὶς οἰκογένειές τους καὶ καίει τὰ ἀρχεῖα, ἐπάνω σ' ἓνα σχέδιο, πού, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ γεγονότα, ἦταν πρὸ πολλοῦ ἀποφασισμένο.

Τὶ ἐσήμαιναν ὅλα αὐτά; Τὰ μεγάλα γεγονότα τσάκισαν τὸν ὑπεράνθρωπο καὶ ἀπὸ τὰ ψηλὰ скалоπάτια ὅπου τὸν εἶχε τοποθετήσῃ ἡ φήμη, τὸν κατέβασαν ἐκεῖ ὅπου ἦταν ἡ πραγματικὴ του θέση, κοινὸς ἄνθρωπος ἀνάμεσα στοὺς κοινούς; Ἄνθρωπος δίχως δημιουργικὴ φαντασία, δίχως πνοή, δίχως δύναμι χαρακτήρος, ἀνίκανος νὰ συλλάβῃ τίς εὐκαιρίες καὶ νὰ πάρῃ τίς μεγάλες ἀποφάσεις πὸν οἱ τραγικὲς στιγμὲς ἐπέβαλαν;

Αὐθόρμητα ἔρχεται ἡ σκέψη στὸν ἀναγνώστη: Τί θὰ γινόταν ἂν πραγματικὰ τὴν κρίσιμη στιγμὴ πὸν ἡ Κυβέρνησι τῶν Ἀθηνῶν ἐκμεταλλενοταν τὸ σχέδιο τῆς αὐτονομίσεως, ἀγνοοῦσε καὶ αὐτὴ καὶ ἀντίθετα καὶ σ' αὐτὴ καὶ στὶς τρεῖς Μεγάλες Δυνάμεις ἔμπαιναν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ κ' ἔκανε πραγματικὰ τὴν αὐτονόμησι; Δὲν θ' ἄλλαζε πὼς ὁ ροῦς τῶν γεγονότων καὶ τῆς Ἱστορίας;

* *

Φυσικά, δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ ἐδῶ κριτικὴ τοῦ ἔργου τοῦ Ροδά. Παραδίδεται στὴ δημοσιότητα καὶ στὴν κρίσι τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινού, γιὰ νὰ συμβάλῃ στὸ φωτισμὸ μιᾶς ἀπὸ τίς δραματικότερες ἀλλὰ καὶ τίς ἐνδοξότερες περιόδους τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, ὡς μιὰ πολύτιμη κ' ἄριστα συγκροτημένη συμβολή. Μπορεῖ νὰ ὑπάρξουν οἱ ἐπικριταὶ τοῦ ἔργου. Σ' ἓνα σημεῖο ὅμως Κοινὸ καὶ Κριτικὴ θὰ συμφωνήσουν: Στὴν ἀγνότητα τῶν προθέσεων, στὸν ἄδολο πατριωτισμὸ, στὴν παρρησία τῆς γνώμης, στὴν εἰλικρίνεια καὶ στὴν ἀπέραντη ἀγάπη ἐνὸς Παλαιοελλαδίτη πρὸς τὸ Μικρασιατικὸ Ἑλληνισμὸ.

ΑΛΚΗΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ

Γ. ΦΤΕΡΗ

Γράφοντας κάποτε για τὸ ἀπότομο τέλος τοῦ Βεράρεν, σ' ἓνα σιδηροδρομικὸ δυστύχημα ποὺ ἔγινε στὴ Ρουένη τῆς Νορμανδίας τὸν καιρὸ ποὺ ἐξακολουθοῦσεν ἀκόμη ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος, ἐχαρακτηρίσαμε αὐτὸ τὸ θάνατο σὰν φόνου, σὰν τὸ μεγαλείτερο ἔγκλημα ποὺ ἔχει κάμει ἡ μοντέρνα μηχανή. Τὸ τραῖνο ἐσκότωσε τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὴν δοξάσει, ποὺ τὴν τραγουδήσει σ' ὅλους τοὺς ἰλίγγους του. Ἐδοκιμάσαμε μιὰ ἀνάλογη ἐντύπωση ἀδικίας ὅταν πρωτομάθαμε τὸ θάνατο τοῦ Ροδᾶ. Τὸν ἐσκότωσε ἡ καρδιά του. Καὶ τοῦτο τὸ τέλος μοιάζει μὲ φόνου, μ' ἓνα ἔγκλημα ποὺ ἔκαμε ἡ καρδιά, αὐτὸ ποὺ λέμε καρδιά κι' ὅπου τοποθετοῦμε τὴ βαθύτερη ζέστα τοῦ ἀνθρώπου, ὅλη τὴ συναισθηματικὴ του εὐγένεια. Νὰ προδώσει τὸν ἄνθρωπο ποὺ τῆς ἀφιέρωσε ὅλα τὰ χρόνια του, ὅλη τὴ δράση του, ὅλες τὶς πνευματικὲς καὶ τὶς ἐπαγγελματικὲς ἐκδηλώσεις του, ὅτι ἔπραξε σὲ τοῦτο τὸν κόσμου! Ποὺ ἐζησε μ' αὐτὴ, ποὺ ἔγραψε μ' αὐτὴ, ποὺ εἶδε ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ δικό της πρῖσμα τὸ γεμᾶτο ἀνθρώπινο φῶς, ὅλα τὰ πράματα. Ὅλα τὰ πλάσματα, ποὺ ζοῦν, ποὺ πονοῦν, ποὺ τραγουδοῦν, ποὺ χαίρονται, ποὺ βασανίζονται. Ὅχι μόνο ἐκείνους π' ἀγαποῦσε, ἀλλὰ κι' αὐτοὺς ποὺ ἐχτρευότανε. Γιατί ὡς κι' οἱ ἐχτρες τοῦ Ροδᾶ, ἅμα τὶς ἐκοίταζες ἀπὸ μέσα, εὐρισκες πῶς ἦταν κι' ἐκεῖνες φίλιες μ' ἄλλο χρωματισμό, πῶς εἶχαν ἐπίσης στὸ βάθος μιὰ ἀπωθημένη, μιὰ κρυμμένη τρυφερότητα. Κι' οὔτε μποροῦσε νάναί διαφορετικά, μιὰ ποὺ τὸ ἦθος του, ἀμετάβλητο ὡς τὸ τέλος, τὸ ἴδιο ὡς τὴ στερνή του πνοή, τὸ ἐπότιζε πάντα μιὰ αὐθόρμητη φυσικὴ καλωσύνη ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὶς πηγές τῆς εὐαισθησίας του.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ ἀνάμνηση τοῦ Ροδᾶ δένεται τόσο ἄμεσα μὲ τὴν ἀνθρωπινὴ, θὰ λέγαμε μὲ τὴ φυσικὴ προσωπικότητά του. Ἦτανε πρῶτ' ἀπ' ὅλα κι' ἐπάνω ἀπ' ὅλα, ἓνας ἄνθρωπος ἀγαπητός. Θὰ τονίσομε ἀκόμη περισσότερο τὸ χαρακτηρισμό. Ἦτανε ἓνας ἄνθρωπος ἀξιαγάπητος. Καὶ χρησιμοποιώντας αὐτὲς τὶς ἐννοιες, εἰδικώτερα μάλιστα στὴν περίπτωση τοῦ ἀείμνηστου φίλου, πρέπει νὰ προλάβομε τὸ λάθος ὅτι καθορίζομε στὸ πρόσωπό του μιὰ μορφή κοινῆς κι' ἄβαθης αἰσθηματικότητας, μὲ τὴ σημασία ποὺ δίνουν οἱ Γάλλοι στὴ *sensiblerie*. Ὁ Ροδᾶς ἦταν μιὰ φύση πολὺ τίμια, πολὺ γενναία, καὶ ὅταν χρειαζότανε ἠθικὰ πολὺ ἀδιάλλακτη, μὲ μιὰ ἀπόχρωση μάλιστα σκληρότητας σὲ ὠρισμένες ἐκδηλώσεις τῆς ἀδιαλλαξίας, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ πάρει ποτὲ ἡ ἀνώτερη συγκίνηση ποὺ ἐννοιωθε μπροστὰ στὰ ἀνθρώπινα φαινόμενα τῆς ζωῆς μας, τὸν πρόχειρο καὶ γιὰ τοῦτο ὑποπτο τόνου τοῦ φτηνοῦ αἰσθηματισμοῦ. Ἡ ἀγάπη ποὺ τὸν ἐχαρακτήριζε, ξεπερνοῦσε τὸ ὑποκείμενό του, ἀποκτοῦσε ἓνα πλάτος ἀντι-

κειμενικό, γινότανε δρόμος, ό κατάφωτος δρόμος που έπερνε σ' όλη τή ζήση του, για να συναντήσει τον άλλον άνθρωπο, κάθε άλλον άνθρωπον, πάλι μ' αγάπη. Θέλομε να ποϋμε ότι ό Ροδάς ήταν έτσι αξιαγάπητος, γιατί πίστευε αξιαγάπητους και τους άλλους ανθρώπους. Και τους πιό ταπεινούς. Πρò πάντων μάλιστα τους ταπεινούς, τους πιό ταπεινούς.

Αυτό έννοείται δέ σημαίνει καθόλου ότι πρέπει να ίδοϋμε τήν προσωπικότητά του περιωρισμένη μέσα στο συναισθηματικό και κατά προέκταση μέσα στο ήθικό πλαίσιο. Όσο εύκολο και να είναι τò να τον θεωρήσει κανένας αυτοσχέδιο, αντιμετωπίζοντας τή γενική δραστηριότητά του από τή μεριά τής μεγάλης culture, ούτε ό πιό κακόπιστος ώστόσο ιστορικός δέ θα μπορέσει να άμφισβητήσει, ότι αυτός ό αυτοσχέδιος άνθρωπος κατώρθωσε με τή διαίσησή του, με τον ένθουσιασμό του και με τήν κριτική πείρα του, να συλλάβει τò βαθύτερο πνευματικό νόημα τής έποχής όπου έζησε, και να άγωνισθεί μεταξύ τών πρώτων, στο διάστημα μιās όλόκληρης γενιάς, για τις ύψηλότερες, για τις προοδευτικώτερες ύποθέσεις του τόπου.

Άγκάλιασε από τήν πρώτη στιγμή που άφησε τò χωριό του, τή γλωσσική επανάσταση—που πρέπει όλοι να καταλάβομε ότι δέν ήταν άπλως μιá επανάσταση κατά τής δικτατορίας τών νεκρών γραμματικών τύπων, αλλά ένα πλατύτερο κίνημα του φωτός έναντίον του σκότους, ή άποφασιστική αντίδραση που έπρόβαλε μέσα στο μεδοϋλι αυτής τής ράτσας ό έντονος πόθος τής ζωής μπροστά σε ό,τι μάς φοβέριζε με τò θάνατο. Ό Ροδάς αισθάνθηκε άμέσως τò δημοτικισμό, όπως αισθάνεται ένα παλληκάρι τον έρωτα, σαν μιá πρόκληση, για να συνεχιστεί ή Έλληνική ζωή σε ό,τι έκφράζει τις ριζικές, τις θεμελιακές της άνυπομονησίες, σε ό,τι έξασφαλίζει τήν πνευματική μας διάρκεια.

Έπειτα τò ένστικτό του τον έτοποθέτησε δίπλα στο Βενιζέλο, με τήν μεγαλύτερη άνιδιοτέλεια. Τον άκολούθησε παντού, με τήν άγνότερη, με τή συγκινητικώτερη πίστη, σ' όλους τους ιστορικούς άγώνες του. Έπήγε στον πόλεμο του Δώδεκα. Έτραυματίσθη στη Μανωλιάσα, έκούτσαινε μάλιστα έλαφρά από τòνα πόδι, κι' είναι άξιοσημείωτο ότι από ύπερηφάνεια, από άντρίκια ύπερηφάνεια δέν άφησε ποτέ κανένα τρίτο να καταλάβει ότι ήταν σχεδόν άνάπηρος. Έλαβε μέρος σ' όλους τους αντιβασιλικούς άγώνες, τότε που τò παλάτι άντιδρούσε στη βενιζελική πολιτική. Καταδιώχθηκε στα Νοεμβριανά. Έπροσχώρησε κατόπιν στο κίνημα τής Θεσσαλονίκης κι' όταν ύστερα από τή συνθήκη τών Σεβρών έλαμποκόπησεν πίσω από τήν πιό γαλάζια θάλασσα τής οίκουμένης ή πιό λαχταρισμένη άκρογυαλιά τής Άνατολής, ό Ροδάς έφυγε για τή Σμύρνη.

Ό αγαπητός φίλος και συνάδελφος κ. Άλ. Ζαφειρόπουλος προλογίζοντας τò βιβλίο του Ροδά τò αναφερόμενο στην περίοδο τής Μικρασιατικής έκστρατείας, κάνει ένα σύντομο ύπαινιγμό γι' αυτό τò φαινόμενο του γεωγραφικού διχασμού τής προσωπικότητας του συγγραφέα της. Μ' όλο που ήτανε βέρος Μω-

ραίτης, χιλιάδες άνθρωποι πιστεύανε πώς είναι Συμυρνιός. Τόσο πολύ γινότανε ένα ο Ροδάς με τὰ πράματα, με τὰ πρόσωπα, με τὰ μέρη πού ἀγαποῦσε.

Καί σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, μιὰ πού τὸ ἔργο πού παρουσιάζομε ἀφορᾶ τὴ Σμύρνη, θὰ μᾶς ἐπιτραπεί νὰ μιλήσομε γιὰ τὸ Ροδά ὅπως τὸν ἐγνωρίσαμε στὴ Σμύρνη. Σὲ τούτῃ τὴν πολιτεία, ὅπως ἦταν πρὸ τῆς καταστροφῆς, ἔζησε μετὰ τὴ μεγαλειότερη ἔνταση. Ἡ Σμύρνη διατηροῦσε τότε, ὅλο τὸ γκιαούρικο χαρακτῆρα τῆς, μαζί μετὰ τὴν ἀνατολίτικη θερμότητά τῆς. Ὅποιος δὲ συριάνισε σ' αὐτὲς τὶς προκλητικὲς προκυμαῖες, ἐκεῖνα τὰ μεγάλα χρόνια, ὅπου οἱ μεγάλες πράξεις ὠρίμαζαν σὰν καρποὶ μέσα στὸ γόνιμο καλοκαίρι πού ἔφερε ὁ Βενιζέλος μετὰ τὴ ζέστα τῆς μεγαλοφυΐας του στὴν Ἑλλάδα, ἔχει χάσει ἕνα ρῖγος, ἴσως τὸ πιὸ δυνατὸ—ἀσχετα μετὰ τὴν τελικὴ τραχικότητά του—τῆς νέας ἱστορίας μας. Ἀπὸ τὴν Πούντα ὡς τὸ Κονάκι, ὅλα γελοῦσανε, ὅλα τραγουδοῦσανε μερα-νύχτα. Ἡ ἀνοιξη, ποῦχε πάει στὴ Σμύρνη, στὶς 2 Μαΐου τοῦ 1919, καί πού τὴν ἀποβίβασε σὰν νύφη μετὰ τὰ ξημερώματα τὸ 1)38 τῶν Εὐζώνων μπροστὰ σὲ χιλιάδες ἀνθρώπους πού κλαίγανε σὰν μικρὰ παιδιὰ, ἦταν ἡ λαμπρότερη Ἀνοιξη πού γνώρισε ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνατολή, αὐτὴ πού καρτεροῦσαν πλῆθος γενιές, ἀγναντεύοντας μετὰ λαχτάρων τὴ θάλασσα. Ὁ Χρυσόστομος, ὁ δεσπότης πού ἀνέβη ἀργότερα στὸν οὐρανὸ, σὰν τὴ φλόγα πού βγαίνει ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο, εἶχε ἀναγγεῖλει τὸ θαῦμα στὸν Ἑλληνικὸ πλῆθυσμό.

«Ἀδελφοί, τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐπέστη. Στῆτε καλῶς. Στῆτε μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ὑψηλὰ τὰ μέτωπα. Ἡ ἀποβίβασις τῶν Ἑλληνικῶν μεραρχιῶν εἰς τὰ μικρασιατικὰ παράλια ἤρξατο, τὸ ἐξωτερικὸν φρούριον τῆς Σμύρνης κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Οἱ ἐλευθερωταὶ εἰσέρχονται, εἰς τὴν κατοχὴν τῆς πόλεως. Ζήτω τὸ Ἔθνος».

Αὐτὰ τὰ λόγια πού μένουν μέσα στὴν ἀκουστικὴ εὐαισθησία τῆς μνήμης σὰν βυζαντινὸ κεκραγᾶριον, τᾶκουσε πρῶτος ὁ Ροδάς. Σ' αὐτὸν τὰ πρωτοδιάβασε μέσα στὴν Ἁγία Φωτεινὴ ὁ Χρυσόστομος, ὁ μητροπολίτης πού εἶχε ἀπ' τὴ γέννα του στὸ μέτωπο τὴ σφραγίδα τοῦ μαρτυρίου. Γιατὶ ὁ Ροδάς, μέσα στὸν τομέα τῆς ἀρμοδιότητάς του, ἦταν ὁ πολιτικὸς σκηνοθέτης πού προπαρασκεύασε τὴν Ἑλληνικὴ ἀπόβασιν. Τὸν ἔστειλαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα προτῆτερα, μαζί μετὰ τὸ ναυτικὸ Μαυρουδῆ καί μετὰ τὸν ἀρχίατρο Τσουνούκα—τὴν πρώτη μυστικὴ ἀποστολὴ πού ἔπρεπε νὰ προετοιμάσει τὸ ἔδαφος καί νὰ ἐνημερώσει τὸ Βενιζέλο γιὰ τὴν κατάστασιν πού ἐπικρατοῦσε τότε στὴν Ἀνατολή. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀπόβασιν πῆρε μιὰ θέσιν στὴν Ἀρμοστεία, ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες, ἀπὸ τὶς πιὸ λεπτές, ἔγινε διευθυντὴς τοῦ Γραφείου τοῦ Τύπου. Καί σ' αὐτὴ τὴ θέσιν πού τὴν ἐτίμησε μετὰ τὴ σπάνια ἐργατικότητά του, μετὰ τὴν ὑποδειγματικὴ εὐσυνειδησία του καί μ' ἕναν ἀέρα πολιτισμένης ἀνθρωπιᾶς πού ἔπαιρνε πάντα σ' ὅλες τὶς ὑποθέσεις πού διαχειριζότανε, πολέμησε παλληκαρῶς ὡς τὸ τέλος. Ὡς τὴν καταστροφὴ. Ἐφυγε ὅταν δὲν εἶχε μείνει τίποτα πιά, μετὰ τοὺς τελευταίους, μετὰ τοὺς πιὸ πιστοὺς στὴν ἀγάπην τῆς Σμύρνης, κρατώντας ἀπ' τὸ χέρι τὴν κόρη του

—τὴν κ. Γερακάκη τώρα—κι' ἀνοίγοντας δρόμο ἀνάμεσα στὶς ἀνταύγειες τῆς φωτιᾶς πού προχωροῦσε ἀκάθεκτη στὴν προκουμαία.

Ἄλλὰ τὸ Μιχάλη τὸ Ροδᾶ—κι' ἐδῶ χρησιμοποιοῦμε τὸ μικρὸ ὄνομά του γιὰ νὰ τὸν φέρομε πιὸ κοντά—δὲ μπορεῖ νὰ τὸν περιορίσει κανεὶς μέσα στὸν ἐπίσημο ρόλο του. Στὴ Σμύρνη δὲν ἦταν ἀπλῶς ὁ διευθυντὴς τοῦ Γραφείου τοῦ Τύπου. Ἦταν τὸ αἶσθημα τῆς Σμύρνης, ἦταν τὸ πάθος τῆς Σμύρνης, ἦταν τὸ κέφι τῆς Σμύρνης, ὅλα συμπυκνωμένα μέσα σ' ἓναν ἄνθρωπον. Ἐνοιώθατε τὴν παρουσία του παντοῦ. Στὸ Σπόρτιγκ, στὴ Λέσχη τῶν Κυνηγῶν, ὅπου πῆγαινε νὰ τραβήξει τὸ ναργιλὲ του μὲ τὸ Ρήγα Ραγιᾶ, τὸ Μιχαλάκη τὸν Ἀργυρόπουλο. Στὸ Καφέ ντὲ Παρί, ὅταν ἀνάβανε τὰ φῶτα τῆς Σμύρνης κι' ἀπὸ τὴ Μπελλαβίστα ὡς τὴν ἀντίθετη ἄκρη, ὡς τὸ Κοκάρ-Γυαλί ἄρχιζε τὸ ξεφάντωμα. Στὸ Φασουλά, στὸ Τσαρσί, στὸ Μπασμαχανέ, στὰ Τράσα, στὰ Μορτάκια, στὸ Φαρδὺ Σοκάκι, στὸ Ταμπαχανά, μέσα στὸ μικρὸ πλοῖο πού πῆγαινε στὸ Κορδελιό. Στὸ Ἴκι-Καπί, στὶς Μεγάλες Ταβέρνες, ὅπου ὀργάνωνε τὰ πιὸ ἀνατολίτικα συμπόσια ὁ Γιαννούλης, ἓνας μάρτυρας τῆς καταστροφῆς, πού ἔγινε στὸ 22 ὀλοκαύτωμα, ἀνάμεσα στὰ βαρέλια του, γιατί δὲν ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψει τὴ Σμύρνη. Στὰ γραφεῖα τῆς «Ἀρμοστείας» τοῦ γέρω Σεϊζάνη, μὲ τὰ καραφάκια. Στὴν Καραντίνα, στὸ Γκιὸς-Τεπέ, σὲ πλῆθος ἄλλα νυκτερινὰ κέντρα, ὅπου ἀκουότανε μιὰ νότα ἀνθρώπινης χαρᾶς, ὅπου παρουσίαζε ἓνα ἐνδιαφέρον τὸ τοπίο. Δημοσιογραφικὰ γλέντια ὡς τὸ ξημέρωμα. Τότε, μὲ τὸ Ροδᾶ πάντα ἐπὶ κεφαλῆς, ἡ συντροφιά κατέληγε στὴν ταρατσα τοῦ Κραϊμερ. Καὶ κοιτάζαμε ὅλοι χωρὶς νὰ μιᾶμε, κἀπνίζοντας μόνο, αὐτὸ τὸ μαγικὸ λουλούδιασμα τῆς αὐγῆς ἐπάνω στὸ πέλαο. Ὅλα ἦτανε αἴσια, σίγουρα καὶ χαρωπά. Μόνο τὸ «Ντουίλιο», ἓνα σιωπηρὸ ἐχθρικό ἰταλικὸ πλοῖο, στεκότανε διαρκῶς στὸ λιμάνι, σὰν φάντασμα.

Στὴν πρωτεύουσα, ὅπου ἔφτασε μὲ ματωμένη καρδιά, ξαναβρῆκε ὅλη τὴν τὴν πίστη του στὴν Ἑλλάδα. Ἀρχίζει πάλι τοὺς ἀγῶνες του, πάντα κάτω ἀπὸ σημαῖες προοδευτικές, πάντα γιὰ ἰδέες ἐλεύθερες, συγχρονισμένες. Περιοδεύει ὅλες τὶς ἐλληνικὲς ἐπαρχίες, συστηματικότερα τοῦ βορρᾶ, ἐξακριβώνει τὶς ἀνάγκες τους. Σπρώχνει μὲ τὰ ἄρθρα του τὶς ὑπηρεσίες τοῦ κέντρου γιὰ νὰ ἰκανοποιήσουν αὐτὲς τὶς ἀνάγκες τῶν πληθυσμῶν. Μιλᾶ μὲ δασκάλους, μὲ δικηγόρους, μὲ γιατροὺς, μὲ ἐργάτες, μὲ ὅ τι μποροῦσε νὰ ἐκπροσωπεῖ τὴ δραστηριότητά τῆς ἐπαρχίας, θέλοντας νὰ συλλέξει ὅλα τὰ στοιχεῖα πού χρειαζόταν γιὰ μιὰ γενικώτερη ἐνημέρωση. Καὶ τὰ βάζει σὲ ἀνταποκρίσεις, σὲ διαλέξεις, σὲ μελέτες, σὲ βιβλία, πάντα μὲ τὸν ἴδιο σκοπὸ. Νὰ ἐξυπηρετήσῃ, ὅσο τοῦ ἦταν δυνατόν περισσότερο.

Ἄλλὰ μαζί μὲ τὸν ἀγωνιστὴ δημοσιογράφο, ὑπάρχει πάντα κι' ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος. Τὸ ὄνομα τοῦ Ροδᾶ, τοῦ διανοούμενου, τοῦ συγγραφέα, τοῦ κριτικοῦ, γίνεται γνωστὸ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Παρακολουθεῖ, μὲ τὸ ἀγρυπνο ἐνδιαφέρον πού τὸν ἐξεχώριζε σ' ὅλες του τὶς ἀπασχολήσεις, τὴ θεατρικὴ ζωὴ καὶ τὴ λογοτεχνικὴ κίνηση. Παρουσιάζει νέους ἐντελῶς ἀγνωστούς, ἐνθαρρύνει τὰ καινούρ-

για ταλέντα. Προσφέρει ανεπιφύλακτα τή δημοσιογραφική και τήν ήθική συνδρομή του σέ κάθε δίκαιη υπόθεση, σέ κάθε τίμιο ἔργο. Καί πότε-πότε, ξυπνώντας μέσα στή φαντασία του τόν καϋμό τῆς νεότης, καμωμένον πείρα μέ τόν καιρό, συνεχίζει τὸ τραγούδι τῆς ἀμαρτίας. Γράφει τὰ ἀγαπημένα του «Ἀμαρτωλά».

«ὦ! γυναίκα τῆς φωτιᾶς καί τῆς ἀμαρτίας. Τὸ κορμί σου θὰ φιδολυγίζεται ἀδιάκοπα κι' ἡ φωνή σου θὰ μαγεύει. Εἶσαι τὸ πάθος, τὸ ἄσβυστο, τὸ ἀγιασμένο καί τὸ κολασμένο, τὸ μεγαλουργὸ καί τὸ θανατερό. Τὸ τραγούδι σου ἀκούεται σάν εὐλογία πού μᾶς ἀνεβάζει στὰ οὐράνια καί μᾶς κατεβάζει στὰ Τάρταρα.

«Μέ τούς ἤχους τῆς καστανιέτας σου σφιχτοδένεται κι' ἡ ζωή μας. Ὁ λόγοι γιὰ τὴ λευτεριά στὰ κορφοβούνια, εἶναι μαζί παγίδα φυλακῆ καί θάνατος».

«Κάρμεν! Γέννημα θεϊκῆς φαντασίας, μ' ἀνθρώπινη πνοή. Πλάσμα Θεοῦ καί διαβόλου, πίστη κι' ἀπιστία πού ἀδερφωμένες μᾶς περιζώνετε, λουλούδι φαρμακερὸ καί πάντα μοσκομυρισμένο. ὦ Κάρμεν, αἰώνια γυναίκα, μέ τὰ θέλγητρα τῆς ἀγάπης καί τὸ δολοφονικὸ μαχαίρι τῆς ἀπάτης, μέ τὸ αἷμα τοῦ ἀφανισμοῦ σ' ἀκολουθῶ ἀνάμεσα στὸ χάος τῆς ἀρμονίας καί στήν ἄβυσσο τῆς καταστροφῆς».

Παίρνομε ἀπὸ τὴν παλιὰ συλλογὴ τῶν «Ἀμαρτωλῶν» τὸ πεζὸ ποίημα πού τιτλοφορεῖται «Οἱ γλάροι» ἐπειδὴ χαρακτηρίζει κι' ἐκεῖνο τὴ διάθεση τοῦ Ροδᾶ.

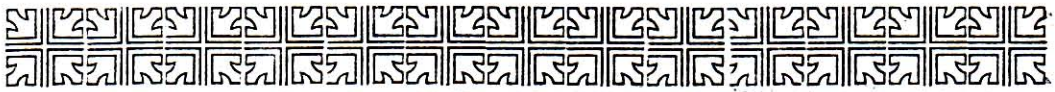
«Σ' αὐτὸ τὸ γαλήνιο ἐρωτικὸ ταξίδι ἀκολουθοῦσαν οἱ γλάροι κοπαδιαστά, σιωπηλοί, φτερουγιαστοὶ σάν ἄγγελοι. Πετούσανε χαρωπά, δεξιὰ-ζεββά, ἐπάνω στὰ κατάρτια, στήν πρύμνη καί στήν πλώρη τοῦ караβιοῦ. Φτερούγιζαν κι' ὄλο πολιορκοῦσαν τὸ καράβι, σὰ νᾶθελαν νὰ τοῦ κόψουνε τὸ δρόμο, γιὰ νὰ μὴν πάει στ' ἀνοιχτά, στὰ πέλαγα. Μάταια! Ὅσο περνοῦνε οἱ ὄρες, οἱ καιροί, τόσο καί τὸ καράβι ξεμακραίνει ἀπὸ τούς ἤσυχους γυαλοὺς καί βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ φουρτοῦνες.»

«ὦ γλυκειά μου, σ' αὐτὴ τὴν πικρὴ ὥρα πού ζοῦμε, πολιορκημένοι ἀπὸ τὸ θάνατο, σὲ βλέπω πού ἀποζητᾶς τούς γλάρους, τούς ἄσπρους γλάρους, τούς φτερωτοὺς ἀγγελικοὺς συντρόφους τοῦ πρώτου ἐρωτικοῦ μας ταξιδιοῦ».

Σ' ἐν' ἄλλο πεζό του, τὸ τελευταῖο—τὰ «Στερνὰ λόγια»—μιλᾷ μέ τὸ θάνατο:

«...Ἐλα, σὲ προσμένω ἄφοβα κι' ἀδιάκριτα. Σοῦ ὀρκίζομαι σ' ὅ,τι ἐξησα καί χάρηκα, ὅτι σ' ἀντικρῶζω σὰ φίλο πού ἔρχεται τὴν πρεπούμενη ὥρα. Πάρε τὸ χιλιοαγαπημένο καί χιλιοπικραμένο μου κορμί, στραγγιγμένο ἀπὸ ιδέες, παλληκαριές, ἡδονές, ἀγάπες.....»

Ὁ θάνατος τὸ πήρε. Ἡ γῆ τὸ κλείσει, τὸ ἐξαφάνισε μέσα στήν ἀγκαλιά της. Τὸ στραγγιγμένο κορμί. Ἀλλὰ δὲν πεθαίνει ὁ ἄνθρωπος μαζί μέ τὸ κορμί του. Γι' αὐτὸ μένει ἔτσι ζωντανὸς ὁ Ροδᾶς, ἀνάμεσά μας.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΜΙΧ. ΡΟΔΑ

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗ

Μιά ζωή ολόκληρη, σφικτοδεμένη με μιὰ κίνηση και ἀνησυχία. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωή τοῦ δημοσιογράφου και τοῦ συγγραφέως, ποὺ συνεδύαζε μαζί με τὴν μωραϊτικὴ ψυχοσύνθεση και νοοτροπία τὴν φλογερὴ ἀνατολίτικὴ ψυχὴ. Ἡ ἀνησυχία και ὁ πόθος γιὰ τὴν δημιουργία μιᾶς εὐρύτερης γι' αὐτὸν ζωῆς τὸν παρακολουθοῦσε ἀπὸ τὰ πρῶτα παιδικὰ του χρόνια. Ἐνα χωριατόπουλο ὁ Ροδᾶς ἀπὸ τὴν Ἀράχωβα, ἕνα χωριὸ τῆς περιοχῆς τοῦ Αἰγίου. Ὁ ἀέρας τοῦ Χελμοῦ, δημιουργῶντας μιὰ ἀτμόσφαιρα ὑγείας σωματικῆς στὴν περιοχὴ τῆς γενέτειράς του, εἶχε δημιουργήσει σ' αὐτὸν ἀπὸ μικρὸ παιδὶ ἀκόμη τὴν ἀτμόσφαιρα μιᾶς ψυχικῆς και πνευματικῆς ἀλκῆς. Ἐνας ἄλλος ἐσωτερικὸς κόσμος ἐδημιουργεῖτο μέσα στὴν μικρὴ αὐτὴ ὑπαρξὴ τοῦ Ροδᾶ. Ὁ πόθος γιὰ τὸ ἀπλωμα τῆς ζωῆς του πέρα ἀπὸ τὰ στενὰ ὄρια ἑνὸς μικροῦ χωριοῦ—τοῦ χωριοῦ του—τὸν ὤθησε στὴν φυγὴ μακριὰ ἀπὸ τὸ πατρικὸ του σπίτι. Ἐκλείει μέσα του πάντα τὸ χωριὸ και τὸ πατρικὸ αὐτὸ σπίτι του, μὰ ἡ λαχτᾶρα τῆς δημιουργίας μιᾶς ἄλλης εὐρύτερης ζωῆς κυριαρχοῦσε αἰώνια μέσα του. Ἡ παιδικὴ ἀνησυχία και ἀγωνία τὸν ἀκολουθῆσε ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του. Ἐτσι ξεκινῶντας ἕνα πρῶτὸ ἀπὸ τὸ χωριὸ του με τὴν εὐχὴ τῶν γονέων του και με ἕνα μικρὸ ταγάρι ποὺ περιεῖχε τὰ τρόφιμα δύο ἡμερῶν και τὰ λίγα ρουχαλάκια του ὁ ποιητῆς ροβόλησε πρὸς τὴν μεγάλη πολιτεία, τὸ Αἶγιο. Μεγάλὴ πολιτεία γιὰ τὸν μικρὸ ποὺ δὲν εἶχε γνωρίσει τίποτε περισσότερα ἀπὸ τὴν στενὴ και περιορισμένη ἀγροτικὴ εἰδυλλιακὴ ζωὴ τοῦ μικροῦ χωριοῦ του. Ὁ εἰδυλλιακὸς αὐτὸς χαρακτήρας τῆς γενέτειράς του μπερδεύθηκε στὴ ψυχὴ του με τὴν ἔνταση τῆς ζωῆς, ποὺ παρουσίαζε σὲ μεγάλη πολιτεία. Ἐνας ἄλλος κόσμος ξυπνοῦσε μέσα του. Τὰ ὄνειρά του μπαίνουν στὸ πλαίσιο μιᾶς δυναμικότητος. Τὸ μικρὸ χωριατόπουλο αἰσθανότανε τὴ δύναμη ν' ἀντιμετωπίσει τὴ μεγάλη ζωὴ και νὰ προχωρήσει στὸν δρόμο ποὺ ἐχάραξε τὸ παιδικὸ ἀκόμη ἰδανικὸ του. Ἡ πίστις του πρὸς τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ ἐξεχείλισε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ στὴν ὑπαρξὴ τοῦ ποιητοῦ. Καὶ ἔγινε ἡ πίστις του αὐτὴ μιὰ θρησκεία, στὴν ὁποία ἔμεινε προσηλωμένος ἀκλόνητα σ' ὅλη τὴ μακρὰ σταδιοδρομίαν του.

Με ἐλάχιστες γνωριμίες, σχεδὸν μοναχὸς του, στὸ Αἶγιο ἐμπῆκε μαθητευόμενος σ' ἕνα τυπογραφεῖο. Ἐκεῖ κερδίζοντας ἕνα μικρὸ ἡμερομίσθιο καλλιεργοῦσε και τίς γνώσεις του. Συνέθετε στὸ τυπογραφεῖο, μὰ τὰ βράδρια ἐδιάβαζε. Προτιμοῦσε ὅ,τι αἰσθανότανε νὰ τὸν σέρνει περισσότερο ἢ ψυχὴ του.

Δὲν εἶχε καμμιά κατεύθυνση στὴ μόρφωσή του. Ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖον

ἔβλεπε κάτω ἀπὸ τὸ δικό του πρῖσμα τὸν κόσμο γύρω του καὶ τὸ ξεχείλισμα τοῦ ψυχικοῦ του περιεχομένου· αὐτὰ τὸν ὀδηγοῦσαν στὴν μόρφωση καὶ τὸν δρόμο πού θὰ τὸν ἔφερνε στὴν ἀρχὴ τῆς ὀριστικῆς του σταδιοδρομίας. Ἀπὸ τὸ Αἴγιο καὶ ἀπὸ τὶς ἄλλες πόλεις τοῦ Μωρηᾶ μὲ τὴ στενὴ ζωὴ καὶ τὸ περιωρισμένο ὄριο γιὰ μιὰ πρόοδο ἔφευγαν τότε τὰ καλλίτερα παλληκάρια. Τὸ μετανάστευτικὸ κύμα πρὸς τὴν Ἀμερικὴ παρέσυρε τὰ νειάτα τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Ὁ Μιχάλης Ροδάς ὡς τόσο δὲν τὸν ἐδελεάσθηκε ἀπὸ τὸν πόθο τοῦ ὑλικοῦ κέρδους καὶ τῆς δημιουργίας μιᾶς ἀνετώτερης ζωῆς. Αὐτὸν τὸν κρατοῦσε σφικτὰ ἡ πίστις του πρὸς τὸ ὠραῖο καὶ εὐγενικὸ Ἰδανικὸ του. Ὁ κόσμος πού εἶχε ὀραματισθῆ ἀπὸ μικρὸ παιδί ἦταν διαφορετικὸς. Καὶ ἀκολούθησε τὸν φωτεινὸν ὀραματισμὸ του. Ἐφυγε σὲ χῶρες ἀλαργινὲς ἀπὸ τὴν μεγάλη πολιτεία τοῦ Αἰγίου καὶ ἀπὸ τὸ μικρὸ χωριό, τὴν γενέτειρά του. Μὰ οἱ χῶρες αὐτὲς εἶχαν πάντοτε τὸν ψυχικὸ καὶ ἔθνικὸ δεσμὸ μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ροδάς ἔκλειε μέσα του, ὅπως ὀλίγοι ἴσως, τὴν ἰδέαν καὶ τὸ ὄραμα πού λέγεται Ἑλλάδα. Ἔτσι κατέβηκε στὴν Ἀθήνα, ἐμπάρκαρε γιὰ τὰ Μικρασιατικὰ παράλια, κατέβηκε στὴν Σμύρνη, ἀκολούθησε τὴν φωνὴ τῆς ψυχῆς του πρὸς τὴν Πόλη. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ θέατρο ξύπνησε μέσα του ἕνα καινούργιο κόσμο. Ἐβλεπε σ' αὐτὸ ἕνα φωτεινὸ σύμβολο καὶ μιὰ εἰκόνα ἀριστοτεχνικῆ τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ ἀγάπη του αὐτὴ ἔγινε κλίσις καὶ ἔρωτάς του. Τὰ πρῶτα του νειάτα ἀγκάλιασαν μὲ τὴν φλόγα τῆς ἡλικίας του τὸν ἔρωτα αὐτοῦ πρὸς τὸ θέατρο καὶ ἡ ζωὴ τοῦ μικροῦ χωριατόπαιδου τῆς περιοχῆς τοῦ Αἰγίου ἀφιερώθηκε στὸ θέατρον. Προσκολλήθηκε σὲ μικροὺς θιάσους στὴν ἀρχή, κατόπιν ὁμως ὁ Ροδάκης—ἔτσι ἦταν ἀρχικὰ τὸ ἐπώνυμό του—ἔκαμε τὴν ἐμφάνισή του στὴν Πόλιν στὸ θέατρο τοῦ Ὡδείου μὲ τὸν θίασο τῆς μεγάλης καλλιτέχνιδος Αἰκατερίνης Βερώνης - 1906 ἕως 1911. Ὁ ἠθοποιὸς Ροδάκης παίζει ρόλους σὲ διάφορα ἔργα τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Χειροκροτεῖται στὴ Πόλιν στὸν ρόλο τοῦ χωλοῦ Πέτρου στὸ δράμα τοῦ Ντενερὶ «Πίστις, Ἐλπίς καὶ Ἐλεος», μαζὶ μὲ τὸν Γεννάδη ὡς Ρωμαῖο καὶ τὴν Βερώνη ὡς Ἰουλιέττα παίζει μὲ ἐπιτυχίαν τὸν μικρὸν ἀλλὰ χαρακτηριστικὸν ρόλον τοῦ Βαλτασάρ στὸν «Ρωμαῖον καὶ Ἰουλιέττα» τοῦ Σαίξπηρ, ξεχωρίζει μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἠθοποιῶν τῆς ἐποχῆς του στὴν «Φαῦστα» τοῦ Βερναρδάκη. Ἡ Ἀνατολὴ τὸν τραβᾷ πλέον περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος.

Ἡ Σμύρνη μὲ τὸ ἀγκάλιασμα τῆς ἀνατολίτικης καὶ ἑλληνικῆς ψυχῆς, μὲ τὶς ὁμορφίαις καὶ μὲ τὴν πνευματικὴν τῆς ζωῆς τὸν σκλαβώνει. Πηγαινοέρχεται στὴν νύμφη τῆς Ἰωνίας μὲ διαφόρους θιάσους, ὡς ὅτου παίρνει τὴν ἀπόφαση νὰ ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ πλέον ὀριστικά. Χωρὶς νὰ ἀπαρνηθῆ τὸν μωραϊτισμὸ του πολιτογραφεῖται καὶ ὡς ἀνατολίτης. Ἡ ψυθοσύθεσή του φλογερὸ κρᾶμα ξεχειλίζει σὲ ἀκράτητους πολυχρωμοὺς πίδακες. Ἐκεῖ στὴ Σμύρνη ἐκδηλώνεται ἡ κυρίως πνευματικὴ του δημιουργία. Γράφει σὲ ἡμερηίδες καὶ σὲ περιοδικά. Στέλνει ἀνταποκρίσεις του ἀπὸ τὴν Σμύρνη στὴν «Πατρίδα» τοῦ Σίμου, δημοσιεύει στὸν «Κόσμο», τὸ περιοδικὸ τῆς Σμύρνης πού τὸ ἐξέδιδαν ὁ Νικολαΐδης καὶ ὁ Μαηδώνης, ἕνα δίππρακτο θεατρικὸ του ἔργο. Στὴν «Ἡμερησία» τοῦ Κοκκινίδη

δημοσιεύει θεατρικές κριτικές. Ταυτοχρόνως ακολουθεί σε περιοδείες του τόν θίασο τῆς Κυβέλης. Οἱ βαλκανικοὶ πόλεμοι τὸν βρίσκουν πρωτοπορεία στὴ νεότητα ποὺ ἔσπευσε νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθήκον τῆς. Ὁ Ροδᾶς μὲ φλόγα καὶ ἐνθουσιασμό κλείνοντας μέσα του τὴν Ἑλλάδα πολεμᾷ ἡρωϊκᾶ στὴν Ἠπειρο.. Ἀνδραγαθεὶ στὴν μάχη τῆς Μανωλιάσσας, ποὺ τὴν περιγράφει σὲ ἓνα βιβλίο του καὶ τραυματίζεται ἐκεῖ στὸ ἓνα του πόδι. Χειρουργεῖται στὸ νοσοκομεῖο τῆς Κερκύρας ἀπὸ τὸν διαπρεπῆ χειρουργο Τομάζο Σγουρδαῖο καὶ τραυματίας μὲ ἐπιβαλλομένη ἀκίνησιά στέλνει πολεμικὲς ἐντυπώσεις του στὴν ἀθηναϊκὴ «Πατρίδα».. Εἶναι ἔργα δημοσιογραφικῆς ὀλκῆς, ἀλλὰ καὶ φωτεινῆς λογοτεχνικῆς ἐκδηλώσεως αἱ ἀνταποκρίσεις αὐτῆς τοῦ Ροδᾶ. Καὶ ὅταν κατόπιν ἀπὸ τὴν θεραπείαν του ἐπιστρέφει στὰς Ἀθήνας προσλαμβάνεται ὡς τακτικὸς συνεργάτης τῆς «Πατρίδος». Γόνιμος ἢ δημοσιογραφικὴ του ἐργασία, ἐξ ἴσου ὅμως γόνιμος καὶ ἢ λογοτεχνικὴ του. Τὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Σκόκου δημοσιεύει συνεργασίες του ἀξιόλογες, καὶ τὰ ἄλλα φιλολογικὰ περιοδικὰ συγκαταλέγουν μεταξύ των ἐκλεκτοτέρων συνεργατῶν των τὸ Μιχάλη Ροδᾶ, τὸ χωριατόπαιδο αὐτὸ τῆς περιοχῆς τοῦ Αἰγίου. Τὸ θέατρο δὲν τὸ λησμονεῖ ποτέ. Εἶναι ἢ παλιά του ἀγάπη, στὴν ὁποίαν ἔχει προστεθῆ ἢ ἀγάπη τῆς μονάκριβης κορούλας του, ποὺ δὲν ἄργησε νὰ ξεπεράσει κάθε ἄλλη ἀγάπη. Γράφει ἓνα τρίπρακτο πατριωτικὸ ἔργο, τὸ «Αἷμα τῆς Φυλῆς», ποὺ ἀναβιβάζεται ἀπὸ τὸν θίασο τοῦ μακαρίτη Νικολ. Πλέσσα στὸ θέατρο «Ἀθηναίο», τῆς ὁδοῦ Πατησίων.

* *

Καὶ ἔρχεται ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος. Ὁ ἀνήσυχος συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος Ροδᾶς μὲ τὸ μπαστούνι του καὶ τὸν ταξιδιωτικὸ του σάκκο ξεκινᾷ γιὰ καινούργια ἐξόρμησι δημοσιογραφικῆ. Τὰ Δαρδανελλία σείονται ἀπὸ τὰ κανόνια τῶν συμμαχικῶν πολεμικῶν καὶ ἀπὸ τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα τῶν Στενῶν.

Ὁ ἀείμνηστος δημοσιογράφος καταστρώνει τὰ ἐπιτελικά του σχέδια. Ἀποχαιρετᾷ τοὺς συναδέλφους του, κανονίζει μερικοὺς λογαριασμοὺς μὲ τὸ λογιστήριό τῆς ἐφημερίδος του καὶ φεύγει. Γιὰ ποῦ; Ἄγνωστον. Σὲ κανένα δὲν ἀνακοινώνει τὰ σχέδιά του. Σὲ λίγες μέρες ἐγκαθιστᾷ προσωρινὰ τὸ ἐπιτελεῖόν του στὴν Μυτιλήνη καὶ ἀναμένει τὴν εὐκαιρία γιὰ καλλίτερο παρατηρητήριον. Δὲν ἄργει νὰ βρεῖ τὴν εὐκαιρία αὐτή. Μ' ἓνα μικρὸ ἰστιοφόρο κατευθύνεται στὴ Λήμνο. Ἀπὸ ἐκεῖ κατορθώνει νὰ παρακολουθεῖ καλλίτερα τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Δαρδανελλίων. Συγκεντρώνει γρηγορώτερα καὶ ἀσφαλέστερα τὶς πλέον ἀκριβεῖς πληροφορίες. Καὶ βομβαρδίζει τὴν ἐφημερίδα του μὲ ὄλοσέλιδα τηλεγραφήματα. Ἡ «Πατρίς» μόνη αὐτή, χάρις στὸν πολεμικὸ ἀπεσταλμένο τῆς, τὸν Ροδᾶ, θριαμβεύει. Ὁ Σίμος καὶ ὁ Βουτσινᾶς τοῦ στέλνουν θερμὰ συγχαρητήρια. Ὁ Ροδᾶς δὲν συγκινεῖται εὐκόλα ἀπὸ τέτοιες ἐκδηλώσεις. Ἡ ἐπίγνωσις ὅτι κατωρθώνει νὰ ἐκτελέσῃ τὸ δημοσιογραφικὸ του καθήκον δημιουργοῦν σ'

αὐτὸν τὴν μεγαλείτερη χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση. Μῆνες δλόκληρους πηγαινοέρχεται μετοξὺ Λήμνου καὶ Μυτιλήνης. Ἀπὸ τὴν Μυτιλήνη κατορθώνει καὶ στέλνει ταχυδρομικὲς ἀνταποκρίσεις ἐντυπωσιακὲς καὶ ἐμπεριστατωμένες. Ἔτσι συμπληρώνει τὴν θριαμβευτικὴ του ἐπιτυχία στὴν ἀποστολὴ του αὐτῆ τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Στενῶν. Μεσολαβεῖ τὸ πολιτικὸ χάσμα καὶ ὁ διχασμὸς τοῦ Ἔθνους.

Ὁ Ροδᾶς ποὺ ἔχει ἐν τῷ μεταξὺ ἐκδώσει τὸ περιοδικὸ «Τέχνη καὶ Θέατρο», βρίσκεται πρωτοπόρος ἀθλητῆς στὴν ὑγιᾶ παράταξι τῶν ἐπαναστατῶν. Τὸ μεγαλουργὸ πνεῦμα τοῦ Βενιζέλου τὸν ἐμψυχώνει. Πιστὸς στὰ ἰδανικά, μὲ τὰ ὁποῖα ξεκίνησε στὴν ζωὴ του ἄσημο χωριατόπαιδο ἀπὸ τὴν Ἀράχωβα τοῦ Αἰγίου, ἀκολουθεῖ τὴν Ἐπανάσταση. Καταλήγει στὴν Σύρα. Ὑστερα ἀπὸ τὴν Κρήτη εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα νησιὰ ποὺ ἀκολούθησαν τὴν ἰδεολογία τοῦ μεγαλουργοῦ πολιτικοῦ. Ἐκεῖ ὁ Ροδᾶς ἐκδίδει τὸν «Ἐλεύθερο Κόσμο». Ἡ δημιουργημένη δημοσιογραφικὴ του παράδοσις ἀποτελεῖ τὴν καλλίτερη ἐγγύησι γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς συμβολῆς του εἰς τὸν ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα στὸν δημοσιογραφικὸ τομέα. Ὁ «Ἐλεύθερος Κόσμος» εἶναι ἐφημερὶς ποὺ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἐμψυχώνει καὶ δημιουργεῖ τὴν ψυχικὴ ἔκρηξι. Ὁ ἴδιος μὲ τὴν ἀρθρογραφία του γίνεται ἓνας μπουρλοτιέρης ψυχῶν. Ἡ ἐφημερίδα του ἔτσι γίνεται ἓνα Ἐθνικὸ Εὐαγγέλιο γιὰ τὸ λαὸ τῆς πρωτεύουσας τῶν Κυκλάδων. Μὲ τὴν ἔνωση τῶν δύο Ἑλλάδων τὸ 1918, ὁ Ροδᾶς ξαναγυρίζει στὴν Ἀθήνα. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτωτέρους συνεργάτας τῆς «Πατρίδος» ποὺ ἐπανεκδίδεται, συνεχίζει τὸ ἔργο του. Μεταβαίνει ὡς πολεμικὸς ἀνταποκριτῆς στὸ Μακεδονικὸ Μέτωπο, συνοδεύοντας τὸν ἀείμνηστο ἀρχιεπίσκοπο Μεταξάκη, ποὺ ἐπῆγε τὸν Μάιο τοῦ 1918 νὰ εὐλογήσῃ τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα. Παρακολουθεῖ κατόπιν τὴν ἐποποιία τοῦ Σκρᾶ καὶ ἀκολουθεῖ ἀργότερα τὸν Ὀκτώβριο τὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ στὴν προέλασή του πρὸς τὴν ἀπελευθερωμένη πλέον Ἀνατολικὴ Μακεδονία. Ἡ ἀνακωχὴ θέτει τέρμα στὴν πρώτη φάσι τοῦ δημοσιογραφικοῦ Ἐθνικοῦ ἀγῶνος τοῦ Ροδᾶ. Ἡ Ἀνατολὴ ὡστόσο τὸν κρατεῖ πάντα σὲ ἀνησυχία. Ἡ Σμύρνη....

*
* *

Κάποιοι ἱεροὶ δεσμοὶ φέρνουν τὴν σκέψη καὶ τὴν ψυχὴ του πρὸς τὴν ἰωνικὴ πρωτεύουσα μὲ τὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ. Καὶ ὅταν ὁ πλοίαρχος Μαυρουδῆς, ὡς τὸ πρῶτο χελιδόνι τῆς ἑλληνικῆς προσωρινῆς φεῦ! ἀνοιξεως, ἔφθασε στὴν Σμύρνη, μαζὶ μὲ τὸ ἐπιτελεῖο του εἶναι καὶ ὁ Ροδᾶς. Γνωρίζει σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ τὴν Σμύρνη, τὴν νοσοτροπία τῶν κατοίκων της καὶ τὴν ψυχρὸσύνθεσι τῶν Τούρκων κυριάρχων ἀκόμη. Μὲ τίς γνώσεις του αὐτὲς καὶ τὴν ἀκάματο δραστηριότητά του προσφέρει ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὸν ἀπεσταλμένο τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος ποὺ ἤλθε νὰ προετοιμάσει τὴν εἴσοδο τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Καὶ ἤλθε ἡ ἡμέρα αὐτῆ τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως τῆς Σμύρνης—ὁ Μάιος τοῦ 1919. Ὁ Ροδᾶς ἐκ τῶν πρώτων ὑποδέχεται τὸν Ζαφειρίου καὶ τὸν Σταυριανόπουλο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Καὶ ὅταν δημιουργεῖται ἡ Ἑλληνικὴ διοίκησις, ὁ Ροδᾶς

ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνση τοῦ γραφείου τοῦ τύπου, πολῦτιμος συνεργάτης μέχρι τέλους τοῦ ἄρμοστοῦ Ἀριστείδη Στεργιάδη. Ὁ Ροδᾶς ἦταν ἀπὸ τοὺς λίγους δημοσίους λειτουργοὺς ποὺ ἀντίκρυζε ἄφοβα καὶ θαρραλέα τὸν Ἑλληνοασατράπην τῆς Ἰωνίας.

* *

Εἶχε τὴν προσωπικότητά του ὡς δημοσιογράφος καὶ ὡς ἄνθρωπος τοῦ πνεύματος. Καὶ εἶχε τὸ σθένος νὰ ἀντιμετωπίζει τυχὸν ἐκρήξεις τοῦ προϊσταμένου τοῦ Ἄρμοστοῦ. Θὰ ἐγκατέλιπε δὲ ἐπανεπιλημμένως τὴν θέση του, ἂν δὲν τὸν συγκρατοῦσε ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἐξεπλήρωνε κάποιον καθῆκον ἱερὸν ἀπέναντι τῆς πατρίδος του. Εἶχε τὴν συναίσθησι ἐνὸς στρατιώτου, ποὺ ὑπηρετοῦσε ἐν ὥρᾳ μάχης. Στὴν σκοπιὰ του ὡς διευθυντοῦ τοῦ γραφείου τοῦ τύπου τῆς Σμύρνης παρακολούθησε τὴν στρατιωτικὴ μικρασιατικὴ γιγαντομαχία, ἀλλὰ καὶ τὸν διπλωματικὸν ἀγῶνα γύρω ἀπὸ τὴν γιγαντομαχία αὐτὴ τῶν ὄπλων. Ἐγραφε ἀνταποκρίσεις, ἐντυπώσεις καὶ διωργάνων ἀρχεῖο με ἀναμνήσεις καὶ με σημειώσεις σημαντικῶν γεγονότων. Μὲ τὴν δημοσιογραφικὴν του αὐτὴ ἐκδήλωσι συνοδοιοποροῦσε καὶ ἡ λογοτεχνικὴ του. Ἐκεῖ ἐγράφησαν τὰ περισσότερα «Ἀμαρτωλά» του. Στὴν περίοδο ἐκείνη τῆς Μικρασιατικῆς Κατοχῆς ὁ Ροδᾶς ἔγραφε ἕνα ὠραιότατο μονόπρακτο δραματάκι τὸ «Φῶς ποὺ καίει», καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ προσφέρει τὴν συνεργασίαν του σὲ περιοδικὰ τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Ἀθήνας. Ἐμείνεν ἀπὸ τοὺς τελευταίους στὴ θλιβερὴ ἐκκένωσι καὶ ἔφυγε ἀπὸ τοὺς τελευταίους με σπαραγμένη τὴν ψυχὴ καὶ με συγκρατημένα τὰ δάκρυά του γιὰ νὰ ξαναγυρίσει στὴν ἐλεύθερη πρωτεύουσα, Μικρασιάτης πρόσφυγας κ' αὐτός. Γιατὶ ὁ Ροδᾶς συνυφάνθηκε πλέον ψυχικὰ τόσο με τὴν Σμύρνη καὶ τὴν Ἀνατολή, ὥστε νὰ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του περισσότερο Ἀνατολίτη. Δημοσιογράφος καὶ ἀρχισυντάκτης στὸν «Ἐθνικὴ Φωνή» τοῦ Κονδύλη στὴν Ἀθήνα, μετὰ τὴν Καταστροφὴ καὶ ὕστερα ἀρχισυντάκτης στὸν «Ἐλεύθερο Λόγο». Μὲ ἀλύγιστη τὴν πίστη του πρὸς τὰ ὠραῖα ἰδανικά του καὶ με ἐνισχυμένη τὴν δυναμικότητά του γιὰ τὴν καινούργια συνεισφορά του εἰς τὸ σύνολον τοῦ ἀγῶνα, ποὺ ἀντιμετώπιζε ἡ αἱματόφυρτη ἀπὸ τὴς μικρασιατικῆς πληγῆς Ἑλλάς. Ἡ πολυσύνθετη μορφή τῆς δημιουργικῆς πνευματικῆς του ἐργασίας δὲν σταματᾷ νὰ ἐκδηλώνεται. Τὰ «Ἀμαρτωλά» του, συμπληρωμένα, κυκλοφοροῦν σὲ κομπὸ τόμο, καὶ ὁ θίασος τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη ἀναβιβάζει ἕνα καινούργιο θεατρικὸ του ἔργο, τὴν «Ὁργὴ τοῦ Δάσους». Ἐχει λευκανθῆ ὁ Ροδᾶς. Τὰ χρόνια καὶ ὁ μόχθος τῆς ἐργασίας τὸν ἔχουν περισφίξει, μὰ ἡ καρδιά του ἔχει διαρκῆ λουλουδισμένη ἀνοιξη. Καὶ ἐκδηλώνεται διαρκῶς ὁ ἀνοιξιότικος αὐτὸς ἀνθισμένος ἐσωτερικὸς του κόσμος. Συγκινεῖται σὰν ἕνα μικρὸ παιδί, ὑποφέρει, αἰσθάνεται, κινεῖται, ἐκρήγνυται. Μιὰ ζωὴ καινούργια σπαρατᾷ μέσα στὸν Ροδᾶ. Μὲ τὸ μπαστούνι καὶ τὸν ταξιδιωτικὸ του σάκκο, ὡς συνεργάτης τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» περιέρχεται ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Ἀγκαλιάζει τοὺς πόνους καὶ τοὺς καημοὺς τῆς. Γίνεται ὁ διερμηνεὺς τῶν πόθων τῆς. Ὑψώνει τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν φωνὴν του.

“Όλα τὰ ζητήματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας βρίσκουν τὸν καλλίτερο χειριστὴ τους στὴν πέννα καὶ τὸν ἐνθουσιασμό τοῦ ἀκάματου καὶ ἀλύγιστου λευκοῦ δημοσιογράφου. Καὶ παραμένει ὡς καθρέφτης τῆς ζωῆς καὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἐπαρχίας τὸ καινούργιο βιβλίο του «Πῶς βλέπω τὴν Ἑλλάδα».

Τὰ χρόνια περνοῦν. Μὰ ὁ Ροδᾶς δὲν λησμονεῖ τὸ θέατρο. Ὡς κριτικὸς θεατρικὸς, ἀποκαλύπτεται καὶ ἐδραιώνει τὴν πίστη τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀμερολήπτου κριτοῦ. Τὰ προσωπικὰ του πάθη—τὰ ἀνθρώπινα μίση, ἀλλὰ καὶ αἱ συμπάθειές του—ὕποχωροῦν στὴν συνείδηση τῆς δικαιοσύνης, μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ Ροδᾶς κρίνει τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰ ἔργα των. Ἔτσι λευκὸς καὶ ἀνεπηρέαστος καὶ στὴν κριτικὴ τοῦ βιβλίου. Σ’ αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ καθιέρωσις συγγραφέων ἱκανῶν καὶ ἀξιολόγων, ποῦ ἦσαν ἐν τούτοις καταδικασμένοι σὲ ἀφάνεια, χωρὶς κάποια σχετικὴ ὑποστήριξη καὶ προώθηση ἠθικὴ. Ὁ Ροδᾶς δὲν ἐλησμόνησε ποτὲ τὸ ξεκίνημα στὴ ζωὴ του καὶ τὸν ἀγῶνα του διὰ τὴν σταδιοδρομία του. Καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα παιδικὰ του χρόνια ληθαργοῦσε στὴν ψυχὴ του ἡ ἀγάπη καὶ ὁ θαυμασμὸς του γιὰ τὸν Ποιητὴ τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης. Ὑπῆρχε μιὰ ὑποσυνειδητὸς ἀναλογία τῆς ζωῆς τοῦ Κρυστάλλη μὲ τὴν δική του δημιουργία. Καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Ἡπειρώτη Τραγουδιστὴ γινότανε ὀλοένα λατρεία. Μελέτησε τὸ ἔργο του ὅσον ὀλίγοι καὶ παρουσίασε τὸν ποιητὴ καὶ τὴν δημιουργία του σ’ ἓνα σοβαρὸ ἔργον κατὰ τὸν καλλίτερο ἴσως τρόπο. Γιατὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἀπλῆ βιογραφία του καὶ τὴν κριτικὴν στὰ ἔργα του, ἐπάλλετο καὶ μιὰ δυνατὴ ψυχὴ, ἡ ψυχὴ τοῦ Ροδᾶ ἀγκαλιασμένη μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ τρυφεροῦ βουκολικοῦ ποιητοῦ καὶ τραγικοῦ ἥρωα τῆς ζωῆς....

* * *

Τὰ πρῶτα γηρατειὰ ὀλοένα καὶ ἀπλώναν τὰ λευκὰ ἄχραστα χιόνια στὸ κεφάλι τοῦ Ροδᾶ. Μὰ ἡ ψυχὴ του δὲν ἔπαυσε νὰ διατηρεῖ τὴν αἰώνια καὶ ἀγέραστή του νεότητα. Οἱ σκηνές ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Ἑθνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἡ αὐτοβιογραφία του ὑπῆρξαν τὰ τελευταῖα του ἔργα, τὰ λογοτεχνικά. Τὸ δημοσιογραφικὸ του μετὰ εἴκοσι πέντε περίπου χρόνια τῆς συνεργασίας εἰς ἀνταποκρίσεις τοῦ «Ἑθνικοῦ Κήρυκος» τῆς Ἀμερικῆς καὶ μὲ τὶς κριτικὲς τοῦ στὸ «Βῆμα» τὸν ἀκολούθησαν ὡς τὴν τελευταία πνοή του. Ἀπέθανε σὰν ἓνας ἡρωϊκὸς μαχητὴς ἐπάνω στὸ πεδίο τῆς μάχης. Μὲ τὸ χαμόγελο, ὅτι ἐκέρδισε τὴ μάχη αὐτή. Σὲ ἡλικία ἐξήντα τεσσάρων ἐτῶν. Μὲ τὴν ἱκανοποίηση ὅμως αὐτὴ δὲν τὸν ἐγκατέλειψαν μέχρι θανάτου ἡ πίστις του πρὸς τὰ ἰδανικά τῆς ζωῆς του καὶ ἡ ψυχικὴ του πίστις καὶ ἀνθηρότης. Τὰ χρόνια δὲν εἶχαν ποτὲ σημασία γιὰ τὸν Μιχαὴλ Ροδᾶ.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	33
ΕΙΣΑΓΩΓΗ — Ἡ χώρα τῶν Ἑλλάδων, ὁ Μικρασιατικός Ἑλλη- νισμός	35—36
Α'. ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	
Ἄ Τουρκικός φανατισμός — Ἡ ἀνακωχή τοῦ Μούδρου — Ἡ ἀπο- στολή Μαυρουδῆ — Τὸ ἔργο τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ στὴ Μικρὰ Ἀσία — Οἱ Τουρκοκρατικοὶ — Ὁ Καπετὰν Μακράκης — Ὁ Νου- ρεντὶν Πασᾶς — Οἱ Λεβαντῖνοι — Διπλωματικὴ μάχη — Οἱ Σύμ- μαχοι στὴ Σμύρνη	37—59
Β'. Η ΚΑΤΟΧΗ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	
Ἡ Σμύρνη Ἑλληνικὴ — Ἡ στάσις τῆς Ὑψηλῆς Πύλης — Ἡ ἐπαύριον τῆς ἀνακωχῆς — Ἡ ἀπόβασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ — Ἡ Κατοχὴ τῆς Σμύρνης — Τουρκικὴ ἀντίστασις — Ἑλληνικὴ Διοίκησις Σμύρνης — Οἱ ἐπίσημοι στὴ Σμύρνη — Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής — Συμωναϊκὸς Τύπος — Λογοκρισία — Προέλασις στὸ ἔσωτερον — Πυρπόλησις Ἀϊδινίου — Καταλογοισμὸς εὐθηνῶν — Οἱ Ἴταλοί — Ὁ ἀρχιστρατήγος Παρασκευόπουλος στὴ Σμύρνη — Διάγ- γελμα — Γενικὴ στρατιωτικὴ κατάστασις — Μουσταφᾶ Κεμάλ καὶ ἐθνικιστικὸν κίνημα Τούρκων — Οἱ Λεβαντῖνοι καὶ ὁ ἀνθελλη- νικὸς ρόλος των — Ἐθνικὸς συναγεμὸς — Διοικητικὰ προβλή- ματα — Ἀπολυταρχία Στεργιάδου — Ἐκθεσις περὶ τῆς Κατοχῆς τοῦ Στεργιάδου — Ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα — Ἀναστολὴ Τουρ- κικῶν Ἐκλογῶν — Διασυμμαχικὴ ἀνακριτικὴ Ἐπιτροπὴ — Ἐκθε- σίς τῆς ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν γεγονότων — Ἡ Ἑλληνικὴ ἀπάντησις τοῦ Μαζαράκη — Στρατολογία Μικρασιατῶν ἐθελον- τῶν — Ἡ ἐπέκτασις τῆς Ἑλλάδος εἰς Μικρασίαν καὶ αἱ κρίσεις τοῦ Γάλλου Προξένου — Οἱ Κιρκάσιοι — Ἀντιλήψεις Στεργιάδου.	60—174
Γ'. ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ	
Ἡ προέλασις τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων — Παράδοσις τῆς Σμύρνης εἰς τοὺς Ἕλληνας — Διοικητικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἀρμο- στείας — Ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Βενιζέλου — Κατάληψις Οὐσᾶς — Ἐκλογικὸς σάλος — Νοεμβριανὰ — Ἐπαναφορὰ Παπού- λα — Συμμαχικὴ νότα διὰ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ Κωνσταντινου — Μεταβολὴ πολιτικῆς τῶν Συμμάχων — Ἀναδιοργάνωσις Τουρκι- κοῦ Στρατοῦ — Κυβερνήσις Καλογεροπούλου — Ἀποκαλυπτικὸν Ὑπόμνημα ἐπιτελάρχου Γουβέλη — Διπλωματικαὶ ζυμώσεις — Στρατιωτικὴ κατάστασις — Ἀφιὸν Καραχισὰρ — Ἐσκῆ Σεχῆρ — Γιγαντομαχία Τουλοῦ Μπουναρ — Ἴταλοτουρκικὴ συμμαχία — Κυ- βερνήσις Καλογεροπούλου — Γούναρη — Ὁ Γούναρης στὴ Σμύρνη —	

Γραφείον Κατασκοπείας — Γενική Ἐπιστοράτευσις — Ὁ Κων- Σελίς
 σταντίνος στή Σμύρνη — Πολεμικόν Συμβούλιον — Τὸ συμμαχι-
 κὸν διάβημα διὰ τὴν κατάταυσιν τοῦ πολέμου καὶ ἡ ἐμμονὴ τῆς Ἐλ-
 ληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς συνέχισίν του 175-229

Δ'. Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

Ἡ μεγάλη προέλασις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὰ βάρη τῆς Μι-
 κρασίας — Αἱ ἐπιχειρήσεις πρὸς Ἄγκυραν καὶ Σαγγάριον — Ἀντι-
 γνωμίαι διὰ τὴν προέλασιν — Εἰς τὰ βάρη τῆς Ἀλμυρᾶς Ἐρῆμον —
 Φανταστικὰ τηλεγραφήματα — Ὀπισθοχώρησις ἐκ τοῦ Σαγγα-
 ρίου — Ἐπάνοδος Κωνσταντίνου εἰς Ἀθήνας — Πανηγυρισμὸς καὶ
 μεμψιμοιρίαι — Παῦσις Δούσμανη — Θεῶλοι ἀποστρατεύσεως — Ἡ
 δημοσία ἀσφάλεια — Ἡ «Μάννα τοῦ Στρατιώτου» — Ψυχαγωγία
 Στρατοῦ — Γαλλοκεμαλικὴ Συνθήκη — Τὸ Πατριαρχικόν 230-261

Ε'. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

Εἰς τὰ πρόθυρα τῆς καταρρέυσεως — Ἡ ἀγωνία τοῦ Μικρασιατι-
 κοῦ Κόσμου — Ἐκκλήσεις σωτηρίας — Ἐπάνοδος Παπούλα — Κυ-
 βερνητικὴ Κρίσις — Ἐνέργειαι αὐτονόμου κινήματος — Συμμα-
 χικὰ διαβήματα πρὸς ἐκκένωσιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας — Συμμαχικὴ
 ἔκθεσις — Ἡ Ἐπιτροπὴ Μικρασιατικῆς Ἀμύνης εἰς Ἀθήνας — Ἡ
 πολιτικὴ τοῦ Στεργιάδου — Παραίτησις Παπούλα — Ἡ κατάστα-
 σις εἰς τὸ Μέτωπον — Διορισμὸς Χατζηανέστη — Χάος καὶ ἀπο-
 μόνωσις — Ἡ κήρυξις τῆς Μικρασιατικῆς αὐτονομίας — Ὁ ἐφο-
 διασμὸς τοῦ Στρατοῦ — Ἀπόπειρα καταλήψεως τῆς Κωνσταντι-
 νουπόλεως 262-325

ΣΤ'. Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΚΑΙ Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ἡ γενικὴ τουρκικὴ ἀντεπίθεσις — Ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Στρατοῦ —
 Ὁ πανικὸς τοῦ πληθυσμοῦ — Ὑσταταὶ ἐνέργειαι τῆς Μικρασιατι-
 κῆς Ἀμύνης — Ἀντικατάστασις Χατζηανέστη — Φεύγουν, ὅλοι
 φεύγουν — Φυγὴ τοῦ Στεργιάδου — Οἱ Τούρκοι πρὸ τῶν πυλῶν
 τῆς Σμύρνης — Ἡ τραγωδία τοῦ ἀποχωροῦντος στρατοῦ — Διάγ-
 γελμα Γονατᾶ — Τὸ μαρτύριον τοῦ Χρυσσοστόμου — Δαπάναι Κα-
 τοχῆς — Σφαγαὶ καὶ καταστροφαὶ — Τὸ κάψιμο τῆς Σμύρνης —
 Αἰχμαλωτισμὸς εἰς τὸ Ἐσωτερικόν — Προσφυγικὸς κόσμος 326-370

Ζ'. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ

Ἀνασκόπησις καὶ συμπεράσματα — Αἱ θυσίαι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. 371-376

Η'. ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Οἱ ὑπεύθυνοι — Ἐμπιστευτικὰ ὑπομνήματα καὶ ἐκθέσεις ἐπὶ τῆς
 δευτέρας περιόδου τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἀγῶνος — Ὑπομνήματα
 Γουβέλη περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Δορυλαίου-Σαγγαρίου — Τὰ
 δύο πολεμικὰ σχέδια — Ἡ ἀδράνεια τῶν δύο μηνῶν — Μετὰ τὴν
 καταστροφὴν — Διάλογος Γούναρη-Γουβέλη 377-399

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ὀνομάτων, τόπων, γεγονότων 401-414

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὰ δίκαια θὰ ιστορήσω...

Ἡ ἱστορία ἐνὸς ἔθνους, ἐνὸς λαοῦ, ἐνὸς κόσμου εἶναι ὁ καθρέφτης τῶν ἔργων καὶ τῶν πράξεών του. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἱστορικὸς πρέπει νὰ ἔχη καθαρὴ τὴ σκέψι, ἀκαμπτη τὴ θέλησι. Ὁ ἀπολογισμὸς τῶν καλῶν ἢ τῶν κακῶν καὶ δυσαρέστων ἔργων εἶναι καθήκον καὶ ὑποχρέωσί του. Συμπάθειες ἢ ἀντιπάθειες παραμερίζουν καὶ μένουν τὰ ἔργα γιὰ τὴν Ἱστορία.

Ἀνάξιος τῆς ἀποστολῆς του θὰ εἶναι ὁ ἱστορικὸς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ προσέξῃ εἰς τὰ πρόσωπα καὶ θὰ θυσιάσῃ τὴν ἀλήθεια. Ὁ ποιητὴς βροντόφωνα μᾶς διδάσκει, ὅτι «ἕνας λαὸς ὑψώνεται ἅμα δείξῃ πὼς δὲν φοβᾶται τὴν ἀλήθεια». Χωρὶς φόβο καὶ χωρὶς πάθος, ἔρχομαι νὰ ιστορήσω τὸ ἐλληνικὸ δράμα τῆς Μ. Ἀσίας. Θεϊκὰ καὶ ἄδολα θὰ κρατήσω τὴν ζυγαριὰ τῆς ἱστορικῆς δικαιοσύνης καὶ ὅ,τι θὰ διακηρύξω, εἶναι ἡ ὀλόγουμνη καὶ παραδειγματικὴ ἀλήθεια, πού ἕνα μονάχα νόμο ἔχει, τὴν Δικαιοσύνη.

Ἀλύγιστος εἶναι ὁ νόμος της καὶ γι' αὐτὸ περνάει μεγάλοπρεπα ἐπάνω ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ ταπεινά, χωρὶς ἀδυναμίες καὶ συμβιβασμούς. Ἄν εἶμαι εὐχάριστος ἢ πικρὸς καὶ δυσάρεστος σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα, μοῦ εἶναι ἀδιάφορο. Τὰ δίκαια θὰ ιστορήσω...

Σεπτέμβρης 1924

MIX. ΡΟΔΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΕΛΛΑΔΩΝ

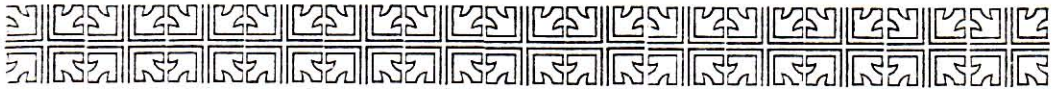
Ο ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ἄς ἀπλωθῆ ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ μας ἐκεῖ κάτω στὴν χώρα τῆς θυσίας καὶ τοῦ πόνου, τοῦ ὀλέθρου καὶ τοῦ σπαραγμοῦ, τὴν αἵματοποτισμένη καὶ κοκκαλοσπαρμένη, ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν «μεγάλην Ἑλλάδα τοῦ μεσαίωνα», ὅπως τὴν ὠνόμαζε ὁ ἀείμνηστος Παπαρρηγόπουλος, καὶ ἄς τὴ γνωρίσωμε τώρα, ἀποῦ δὲν ἠθελήσαμε νὰ τὴν γνωρίσωμε εἰς τὶς ἡμέρας τοῦ ἀνθίσματός της. Ἡ «μεγάλη Ἑλλάς» ἔγραφε ὁ ἱστορικός τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, καὶ συνεπλήρωσε ὁ Γάλλος ὑπερασπιστὴς τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων Ρενέ Πυῶ—ὅταν εὗρέθη μεταξὺ τῶν διανοουμένων Μικρασιατικῶν κύκλων τὴν 16ην Φεβρουαρίου 1919— ἡ «Χώρα τῶν Ἑλλάδων». Καὶ ἦτο πράγματι ἡ «Χώρα τῶν Ἑλλάδων». Ἡ σκλάβια χώρα ποῦ δὲν ἐγνώρισε τύραννο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ κατακτητὴς τὴν ἔλεγε μὲ μῖσος «γιαούρισα». Ἄν καὶ ζοῦσε ἡ Μικρασιατικὴ Ἑλλάδα κάτω ἀπὸ τὸ ἀκονισμένον σπαθὶ τοῦ Τούρκου, ὅμως ἡ ψυχὴ της ἦταν ἐλεύθερη καὶ ὁ παλμός της πάντοτε ἕνας καὶ συγκινητικός. Ἡ Ἑλλάδα. Τόσον σπαρταριστὰ Ἑλληνικὴ ἦταν ἡ Μ. Ἀσία, ὥστε ἡ ἐλεύθερη γωνία δὲν εἶχε κανένα φόβο, κανένα τρόμο γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ ἔθνισμοῦ καὶ τῆς κυριαρχίας της ἀπέναντι τῶν Τούρκων. Οἱ Γενικοὶ Πρόξενοι ἐπήγαιναν ἐκεῖ κάτω στὰ «Μικρασιατικὰ θλιμμένα ἀκρογιάλια», γιὰ νὰ ἐπιδείξουν περισσότερον ἐκυτό τους παρὰ τὴν στοργὴ καὶ τὴν λαχτάρια τοῦ ἐπισήμου Κράτους, ἐκτὸς τοῦ Σταματῆ Ἀγγελοπούλου καὶ τοῦ Ξενοφῶντα Στελλάκη. Θλιβερὲς ἀλήθειαι τὶς ὁποῖαι ἐπιγραμματικὰ μᾶς λέγει εἰς τὸν πρόλογο ἑνὸς βιβλίου ὁ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας Παῦλος Καρολίδης. Ἀπ' ὅλους τοὺς Γενικοὺς Προξένους ἀξιωματικώτερος μένει πάντοτε ἡ δρᾶσις τοῦ Σταματίου Ἀντωνοπούλου. Εἶχε τὴν ἀνησυχία καὶ τὸ θάρρος νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, νὰ γνωρίσῃ τὴν Μικρασιατικὴν Χώραν, μέχρι σχεδὸν τοῦ Ἰκονίου, νὰ μελετήσῃ τὴν ἱστορίαν καὶ τὶς ἀνάγκαις της. Αἱ ἐντυπώσεις τοῦ Ἀντωνοπούλου ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ 1907 εἰς ἕνα βιβλίον, τὸ ὁποῖον τιτλοφορεῖται «Μικρὰ Ἀσία». Εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ Καρολίδης γράφει τὰ ἐξῆς: «Ἡ ὕλική καὶ ἠθικὴ αὕτη δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑφίσταται ἔτι καὶ νῦν διηνεκῶς ἀύξανομένη καὶ κρατυνομένη καὶ ὑπισχνουμένη νὰ καταστήσῃ τὴν χώραν ταύτην ἐν τῷ μέλλοντι αὐθις Μεγάλην Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐπιδράσῃ ἀποτελεσματικώτατα ἐπὶ τὰς μελλούσας τύχαις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἄλλ' ἀτυχῶς εἰς τοὺς Ἑλληνας τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς πολιτικοὺς κύκλους αὐτῆς, ἡ χώρα αὕτη ἐν τῷ ὅλῳ αὐτῆς, ἐν τῇ ὅλῃ ἔθνικῃ σημασίᾳ καὶ σπουδαιότητι αὐτῆς, ἦτο μέχρι πρὸ μικροῦ terra incognita, πρὸ πάντων διότι οἱ εἰς τιναις παραλίους πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἰδίως εἰς Σμύρνην πεμπόμενοι Ἑλληνας πρόξενοι, περιοριζόμενοι μόνον εἰς τὰ τυπικὰ γραφειοκρατικὰ αὐτῶν ἔργα, οὐδαμῶς δὲ νοοῦντες καὶ αἰσθανόμενοι τὸ ἰδεῶδες τοῦ προορι-

σμοῦ "Ἕλληνας ἀντιπροσώπου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ ὑψηλότερον ἔθνικόν καθήκον αὐτοῦ, οὐδ' ἐγίνωσκον ἂν πέραν τῆς Σμύρνης ὑπάρχει Ἑλληνικὴ γῆρα καὶ Ἑλληνισμός. Τὸ ἰδεῖσθαι τοῦ προσρισμοῦ τοῦ "Ἕλληνας προξένου ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐνόησε καὶ ἐγνώ νὰ ἐκτελέσῃ ὁ κ. Σταμ. Ἀντωνόπουλος, πρῶτος δ' αὐτός, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, πολιτικῶς, ἔθνικῶς καὶ ἠθικῶς, διέδραμε πολλὰ τῶν ἔνδον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐμελέτησε τὰ τύχαι τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνισμοῦ καὶ συνέγραψε περὶ τούτων τὴν παροῦσαν πραγματείαν, ἥτις ὑπὸ διττὴν ἐποχὴν εἶναι ἀξία λόγου, καὶ διὰ τὰ γραφόμενα αὐτὰ καὶ διότι ἐγράφησαν ὑπὸ "Ἕλληνας προξένου, νοήσαντος, ὡς εἴρηται, καὶ ἐκτελέσαντος πιστῶς τὸ ὑψηλότερον αὐτοῦ ἔθνικόν καὶ πολιτικόν καθήκον καὶ ὄντος οὕτω παράδειγμα τοῖς μετ' αὐτόν. Εἶθε τὸ παράδειγμα τοῦτο εὔροι μνημητὰς ἐν τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ πρὸς προαγωγὴν τῶν καθολικῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

"Ὅ,τι λοιπὸν ἀκμαῖα, φωτεινὸ, ἐπιβλητικὸ, ἐδημιουργήθη εἰς τὴν Ἰωνίαν εἰς τὸ ἐμπόριο, τὰ γράμματα, τὰς τέχνας, τὴ βιομηχανία, τὰ ἐπαγγελήματα, τὴ γεωργία, τὸ θρησκευμα, τὴν ἐκπαίδευσιν, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἰκανότητος καὶ τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ τῶν Μικρασιατῶν. Δὲν ἐζήτησαν τίποτε ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν γωνία, γὰρ νὰ ἐπιβληθῶν ὡς ἄτομα, ὡς ἔμποροι, ὡς ἐπιστήμονες καὶ βιομηχάνοι. Ἐδημιούργησαν ἕνα ὑπέροχο πολιτισμὸν μίαν ἀνοῦσα Ἑλλάδα, γὰρ νὰ τὴν προσφέρουν ὡς θαυμαστὸν ἀδάμαντα εἰς τὸ «ἐλεύθερον Βασίλειον». Ἀπὸ τὴν Ἰωνία ἐξώρμησαν κατὰ καιροῦς οἱ σοφοὶ τοῦ Γένους καὶ κατέπληξαν τὸν κόσμον. Ἐκεῖθεν τὸ φῶς, ἡ ἀγάπη, ἡ λατρεία, ἡ ἐπιστήμη, αἱ τέχναι. Ἡ πίστις, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Γένος, ὁ αἰωνόβιος πολιτισμὸς μας. ὤθησε τὸν Πανταλέοντα Σεβαστόπουλον εἰς τὸ νὰ ἰδρῦσῃ τῷ 1720 τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολήν. Καὶ μόνον ἡ μνημόνευσι τοῦ ἔτους αὐτοῦ ἀρκεῖ διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν Μικρασιατικὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ γράμματα. Τὴν ὀνόμασαν Εὐαγγελικὴν, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐπέτρεπον τότε μόνον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ ἰδρυταὶ τῆς, ὑποπετυόμενοι τῆς Τουρκικῆς καταδιώξεως, τὴν ἔθεσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἡ προστασία αὕτη διατηρήθη μέχρι τῶν ἡμερῶν τῆς καταστροφῆς. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν Σμύρῃ τόσον ἦτο ἐν χρήσει εἰς τὸν προφορικὸν καὶ γραπτὸν λόγον, ὥστε εἰς τὴν μεγάλη βιβλιοθήκην τοῦ πολυμαθοῦς δημοσιογράφου Γ. Ὑπερίδου, ἐκ τῶν διευθυντῶν τῆς ἱστορικῆς «Ἀμυλθείας», ὑπῆρχε ὁ κανονισμὸς τοῦ καθολικοῦ νοσοκομείου («Ἅγιος Ἰωάννης») συντεταγμένως τὴν 4ην Δεκεμβρίου 1848 εἰς γλῶσσαν Ἑλληνικὴν μὲ λατινικοὺς χαρακτῆρας.

Ὁ Τύπος, ἂν καὶ εὗρισκετο διαρκῶς ὑπὸ τὰ δεσμὰ τῶν Σουλτανικῶν λογακρισιῶν, ἐξεδίδετο ἀπὸ τοῦ 1830 καὶ διεφώτιζε τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1837 ἐξεδίδοντο διάφορα περιοδικά, ἀπὸ δὲ τοῦ 1838 ἐξεδίδετο ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ ἐφημερίδα («Ἀμυλθεία»), καθ' ἣν στιγμὴν εἰς τὸ ἐλεύθερον Βασίλειον ἡμερησίαν ἐφημερίδα ἐξεδόθη ὁ «Αἰὼν» καὶ ἡ «Ἐλπίς» μετὰ τὸ 1877. Τὸ πρῶτον ἐν Σμύρῃ Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Δαμιανοῦ τῷ 1830, ἀμέσως δὲ κατόπιν ἰδρύθησαν καὶ ἄλλα τυπογραφεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξετυποῦντο περιοδικὰ καὶ βιβλία. Ἐκαστος δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ πνευματικὴ ἐκπαίδευσις τῶν Μικρασιατῶν ἦτο ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα ἀπὸ τὰ ἄλλα ὑπόδουλα μέρη, ἀφοῦ τὸ πρῶτον σχολεῖον τῶν ἐλεειούργησε κατὰ τὸ 1720, δηλαδὴ ἐκτὸ καὶ ἕνα ἔτος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Προϋπήρξαμεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεοῦ, τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἡλίου . . .

Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ

Καὶ ἐπὶ τέλους, μετὰ τόσων αἰώνων πνευματικῆ προπαρρασικεῦ, ἦλθεν ἡ στιγμή τῶν μεγάλων πεπρωμένων. Οἱ ἱστορικοὶ νόμοι ἔπρεπε ν' ἀποδώσουν τοὺς καρπούς των. "Ὅ,τι ἔζησε χωρισμένο ἔπρεπε νὰ ἐνωθῆ, ὄχι ἀπλῶς γιατί τὸ ἐσκέφθη, τὸ ἠθέλησε καὶ τὸ ἐπέβαλε μιὰ πολιτικῆ, ἀλλὰ γιατί ἡ φυσικῆ ροπὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου εἶχε γίνει συνείδησι καὶ εἰς τοὺς περισσοτέρους εὐρωπαϊκοὺς λαούς. Ὁ Τοῦρκος εἶχε ναυαγήσει τελειωτικὰ πλεόν εἰς τὴν συνείδησίν των μετὰ τὴν συμμετογὴν του εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Δὲν εὐρέθημεν ἡμεῖς ἐκεῖ, οὔτε ἐγκατεστάθημεν αἰφνιδίως, ὅπως οἱ προστατευόμενοι τῶν διαφόρων προξενείων, γιὰ ν' ἀντικαταστήσωμε τὸν Τοῦρκο. Προϋπήρξαμεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεοῦ, τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἡλίου! Καὶ εὐρέθημεν πανέτοιμοι, ἀνθρωπιστικὰ ὀργανωμένοι, γιὰ νὰ δημιουργήσωμε τὸν νέο κόσμον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ δικαίου. Εἰς αὐτὴ τὴν κρίσιμη ὥρα ὁ κατακτητῆς συνεκλονίσθη, ἀνετινάχθη, ἀπεφάσισε ν' ἀμυνθῆ μέχρις ἐσχάτων, ὅταν αἱ ὀβίδες τῶν Ἀγγλικῶν πολεμικῶν ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν φρουρίων τῆς Σμύρνης τις τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Φεβρουαρίου 1915. Τότε ἐξεδόθη καὶ ἐκυκλοφόρησε ἓνα ἔγγραφο Τουρκικόν, τὸ ὁποῖον καθρεφτίζει ἐπακριβῶς τὴν διανοητικὴν τῆς Τουρκίας καὶ τὴν ἀπόφασίν του ἀπέναντι τῶν ὑπηκόων τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας. Ἡ ἱστορία τὸ διασώζει, γιὰ νὰ μελετηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπιστὰς καὶ νὰ κριθοῦν οἱ Λεβαντῖνοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν ἀνακωχὴν μετεβλήθησαν καὶ πάλιν εἰς συκοφάντες οἰασθήποτε ἐναρέτου πράξεως τῶν Ἑλλήνων.

Ἴδου τὸ ἔγγραφο τῆς Νομαρχίας Σμύρνης:

ΣΜΥΡΝΗ, 24 Φεβρουαρίου 1915 (33)

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΗΣ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ

Τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα ἐξακολουθοῦν νὰ βομβαρδίζουν τὰ φρούριά μας καὶ τὰ πυροβολεῖα μας. Οἱ ἀνδρεῖοι ἀξιωματικοὶ μας καὶ ὁ ἀγαπητὸς μας στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς ἐξησφάλισαν τὴν ἀμυνὴν τῆς πόλεως καὶ θεῖα συναντιλήψει αἱ ἐπιθέσεις αὐτῶν θὰ τοῖς κοστίσουν πολὺ ἀκριβὰ, καθὼς οὗτος ὁ στρατὸς μας θὰ ἐμμεῖνῃ μετερχόμενος ὅλα τὰ μέσα τῆς ἀμύνης. Ἄμυνα ὁμοία τῆς γενομένης ἐντὸς τῶν φρουρίων καὶ ἐπιφοβερωτέρα ἢ νῆνῃ ἐντὸς τῆς Σμύρνης. Ἡ πόλις ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον θὰ βαφθῆ μετὰ ἐχθρικὸν αἷμα, οἱ δὲ ἐχθροὶ μας δὲν θὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ των.

Ἡ μετατροπὴ τῆς Σμύρνης εἰς πεδῖον μάχης θὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὸ κλέος τῆς Ὀθωμανικῆς ἱστορίας. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν στρατιωτικῶν κινήσεων ὁ ἀσπλος πληθυσμὸς καὶ ἰδίως αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία, διὰ νὰ προσταχθῶσι τῶν ὀβιδῶν καὶ τῶν σφαιρῶν, αἵτινες θὰ ριφθῶσιν, εἶναι φρόνιμον ἀπὸ τοῦδε

ν' ἀναχωρήσουν διὰ τὸ ἐσωτερικόν. Ἐδόθησαν αἱ δέουσαι διαταγαὶ εἰς τοὺς ἀρμοδίους ὑπαλλήλους πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἡσυχίας καὶ περιθαλψῆν τοῦ Ἰσλαμικοῦ, Χριστιανικοῦ καὶ ἐν γένει τοῦ Ὀθωμανικοῦ πληθυσμοῦ, καθὼς καὶ τῶν ὑπάρχοντων τῶν φίλων καὶ οὐδατέρων Δυνάμεων, αἵτινες θ' ἀναχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἡ Κυβέρνησις, ἥτις κατὰ τὸν ἐν τὸς τῆς πόλεως πόλεμον θὰ θεωρήσῃ καθήκον μόνον τὴν ἀμυναν τῆς πατρίδος, δὲν θὰ δυναθῇ νὰ εὑρῇ καιρὸν τὴν στιγμὴν ἐκείνην ν' ἀσχολῆται μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως. Ἐπομένως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀποσκοποῦσα τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἐχθροῦ, συνιστᾶται τοῖς πολιταῖς, ὅπως ἀπαλλάξωσι τὰς ἀρχὰς τῆς φροντίδος ν' ἀπασχολῶνται αὐταὶ μὲ οἰκογενεῖας καὶ ὅπως εὐρίσκωνται μακρὰν τοῦ κινδύνου νὰ φύγουν ἀπὸ τοῦδε μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των εἰς τὸ ἐσωτερικόν, διευκολύνοντες οὕτω τὸ ἱερὸν καθήκον τοῦ στρατοῦ.

Ὁ Νομάρχης Ἀϊδινίου

PAXMI

Η ΑΝΑΚΟΧΗ ΤΟΥ ΜΟΥΔΡΟΥ (1918)

Μετὰ μίαν τριετίαν ὁ Ραχμῆ βέης, διώκτης τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκτελεστής τῶν ἐξοντωτικῶν διαταγῶν τοῦ Ταλαὰτ κατὰ τὸ 1914, δὲν ἠδύνατο ν' ἀπειλήσῃ κανένα, διότι καὶ ἡ Τουρκία συγκατελέγετο μετὰ τῶν ἡττημένων κρατῶν. Οὕτω ὁ Ραχμῆ ἀπῆλθε τῆς Σμύρνης τὴν 13ην Ὀκτωβρίου 1918, καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Νομαρχίας ἀνέλαβεν ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς Νουρεντὶν πασᾶς. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤρχισαν αἱ διαπραγματεύσεις διὰ τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς μετὰ τῶν Συμμάχων. Τὸ μικρὸν τουρκικὸν ἀτιμόπλοιο «Μουτσαφέρ», ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν ὁ Ρεσῦφ βέης, κατηυθύνθη εἰς τὴν Μυτιλήνην. Ἐκεῖθεν ἐπέβη ἀγγλικῶ καταδρομικοῦ καὶ ἔφθασεν εἰς Μοῦδρον διὰ νὰ διαπραγματευθῇ καὶ ὑπογράψῃ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου Κάλθορπ. Τὴν 19ην Ὀκτωβρίου ἐπέστρεψεν ὁ Ρεσῦφ βέης εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἀμέσως χωρὶς ἀργοπορίαν ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐδόθησαν διαταγαί, ὅπως ἀρθοῦν αἱ τερπίλλαι ἐκ τοῦ λιμένος, συγχρόνως δὲ ἡ Νομαρχία Σμύρνης προέβη εἰς τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν:

NOMARXIA SMYRNΗΣ

Ἡ ἀνακωχὴ θεῖα χάριτι ὑπεγράφη. Εἶνε ἔγκυρος ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς σήμερον. Οἱ ὅροι τῆς ἀνακωχῆς διὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Ἀυτοκρατορίαν εἶνε εὐνοϊκώτεροι τῶν ὅρων, οὓς δημοσιεῖει σήμερον ὁ Συμριναϊκὸς Τύπος.

31 Ὀκτωβρίου 1334 (1918 ν. ἡμ.)

(Ἐκ τῆς Νομαρχίας Σμύρνης)

Οἱ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Σμύρνης μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εὐρίσκοντο εἰς μίαν ἐπιφυλακτικὴν κατάστασιν. Ἀλλά, τὴν 25ην Ὀκτωβρίου κυριολεκτικῶς παρεφρόνησαν ὅλοι ἀπὸ ἓνα ἐξᾶλλον ἐνθουσιασμὸν καὶ εἰς διάστημα ὀλιγίστων δευτερολέπτων ἡ Συμριναϊκὴ προκυμῖα καὶ τὰ καταστήματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς ὁδοῦ κατεκλύσθησαν ἀπὸ σημαίας γαλιανολεύκους καὶ συμμαχικάς. Εἰς τὸν ὀρίζοντα τοῦ Συμριναϊκοῦ κόλπου τὴν 1ην μ.μ. ἐνεφανίσθη ἓνα Ἀγγλικὸν πολεμικὸν καὶ μετὰ μίαν ὥραν κατέπλευσεν ὁ ἀγγλικὸς μηνύτωρ ὑπ' ἀριθ. 29 ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Α. Ντίζον. Ἡ Σμύρνη ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤλλαξεν ὄψιν. Αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ εἶχον σχεδὸν καταλυθῆ καὶ ἀπὸ πρωῒας μέχρι βαθυτάτης νυκτὸς ὁ λαὸς ἐπανηγύριζε τὴν ἀπελευθέρωσιν του ἀπὸ τὰ τουρκικὰ δεσμὰ. Εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς συμμαχικῆς νίκης πρωτεύοντα καὶ κυριαρχοῦντα ρόλον εἶχεν ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος καὶ δι' αὐτὸ ὁ Νουρεντὶν πασᾶς προέβη εἰς τὴν ἀκόλουθον ἀνακοίνωσιν:

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Παρατηρήθη ὅτι οἱ Ἕλληνες (Ροῦμ) ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἐκ τοῦ πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν σχέσεων κατὰ πλοῦ τοῦ Ἀγγλικῶ μηνύτορος προέβησαν παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ

νόμου εἰς ἀνύψωσιν σημαῖων καὶ διοργάνωσιν διαδηλώσεων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνύψωσις τῶν σημαῖων ἐπιτρέπεται μόνον κατὰ τὰς ἐπίσημους ἡμέρας, ἡ δὲ διοργάνωσις διαδηλώσεων συνεπάγεται σχετικὴν ἄδειαν, τοῦ λοιποῦ εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, αἵτινες ἀντιβαίνουν εἰς τὸν νόμον θὰ ἐπεμβαίη ἡ ἀστυνομία καὶ θὰ ὑφίστανται τὰς συνεπείας τοῦ νόμου οἱ δρᾶται.

Ὁ Νομάρχης καὶ Στρ. Διοικ. Σμύρνης
NOIRENTIN

Συγχρόνως πρὸς κατάπαυσιν τῶν διαδηλώσεων ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος προέβη εἰς τὴν ἐξῆς προκήρυξιν:

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Μολοντί αἱ διαδηλώσεις πρὸς τιμὴν τῶν συμμάχων λίαν ἐκτιμῶνται, ὁ πληθυσμὸς δέον νὰ μὴ κησμονῇ, ὅτι ἡ εἰρήνη δὲν ἀπεφασίσθη εἰσέτι καὶ ὅτι ἤλθομεν ἐδῶ νὰ ἐργασθῶμεν διὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ λιμένος καὶ διὰ νὰ περιφρουρήσωμεν τὰ συμφέροντα τῶν συμμάχων. Συνεπῶς ὅλαί αἱ δημόσιαι διαδηλώσεις δέον νὰ παύσων.

Σμύρνη 6 Νοεμβρίου 1918
H. M. S. «M. 29»

A. NTIEON
Πλοίαρχος τοῦ Β. Βρετανικοῦ ναυτικοῦ
Γ. Διοικητῆς τῶν συμμάχων ναυτ. δυνάμεων

Μετὰ τὴν προκήρυξιν τοῦ Ἄγγλου πλοίαρχου αἱ διαδηλώσεις κατέπαυσαν, ἀλλ' ἐπανελήφθησαν τὴν 26ην καὶ 27ην Ὀκτωβρίου μὲ τὸν κατάπλου ἐνὸς Γαλλικοῦ καταδρομικοῦ καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῆς Γαλλικῆς σημαίας ἐπὶ τοῦ προξενείου ὑπὸ τοῦ πλοίαρχου Φολλάρ. Ἐνεκα τούτου τὴν 1ην Νοεμβρίου ἐπηκολούθησε καὶ δευτέρα ἀπαγορευτικὴ ἀνακοίνωσις περὶ τοῦ σημαιοστολισμοῦ. Αἱ ἀπαγορευτικαὶ αὐταὶ διαταγαὶ δυσηρέστησαν τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμούς, οἱ ὅποιοι ἤρχισαν ν' ἀποδίδουν εἰς τὸν Ντίξον φιλοτουρρικὰς διαθέσεις. Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος ἐστάλη εἰς τὴν Σμύρνην διὰ ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τοὺς συμμάχους καὶ νὰ περιφρουρήσῃ τὰ συμφέροντά των. Κατὰ συνέπειαν, ὅσον καὶ ἂν ἦτο δυσάρεστος εἰς τὴν αἰσθηματολογίαν τοῦ κόσμου, ἔπρεπε νὰ διατηρήσῃ τὴν τάξιν καὶ τὸ καθεστῶς, διαφορετικὰ θὰ ἦτο ὑπεύθυνος ἀπέναντι τῶν Δυνάμεων.

Ὅτι αἱ ἐνθουσιώδεις καὶ καθημεριναὶ ἐκδηλώσεις ἀνησυχῆσαν σφόδρα τὸν ἐν Παρισίοις εὐρισκόμενον πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐκτακτον καὶ μυστικὴν ἀποστολὴν τοῦ πλοίαρχου τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Παπαζαφειροπούλου. Ὁ ἐν λόγῳ πλοίαρχος, στρατιωτικὸς καὶ ναυτικὸς Διοικητῆς Χίου, ἔλαβε ἐπείγουσαν ἐντολήν ἐκ μέρους τοῦ Βενιζέλου, νὰ σπεύσῃ ἐκ Χίου εἰς τὴν Σμύρνην καὶ διὰ τῶν προκρίτων νὰ συστήσῃ ἡσυχίαν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς. Ἡ ἐντολή τοῦ κ. Παπαζαφειροπούλου ἐξετελέσθη, καὶ ὁ Ντίξον ἀπέδειξε κατόπιν πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἑλλάδος, ὅτι δὲν ἦτο ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΜΑΥΡΟΥΔΗ

Εἰς τὸν λιμένα Σμύρνης μετὰ τὸν κατάπλου Ἄγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν πολεμικῶν κατέπλευσε καὶ τὸ Ἰταλικὸν «Πιεμόντε». Ἐπὶ τῶν συμμαχικῶν προξενείων ἀνυψώθησαν αἱ σημαῖαι των. Ἀπουσίαζε ἡ Ἑλλὰς καὶ αὐτὸ ἤρχισε νὰ στενοχωρῇ καὶ ν' ἀνησυχῇ τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Ἀλλὰ ἡ ἡμέρα τῆς χαρᾶς δὲν ἐβράδυνε. Ὁ κυβερνήτης τοῦ «Λέοντος» Ἡλίας Μαυρουδῆς ἔφθασε κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου 1918 εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ἄγγλος ναύαρχος κ. Κάλθορπ εὐρίσκειτο εἰς Σεβαστούπολιν διὰ τὸ ζήτημα τῶν Μπολσεβίκων. Ὁ κυβερνήτης τοῦ «Λέοντος» ἔλαβε

διαταγήν νά πλεύσῃ εἰς Σεβαστούπολιν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἑγγλοῦ ναύαρχου. Τὸ Ἑγγλικὸν ναυαρχεῖον τοῦ Μοῦδρου δὲν ἀπέκρουπτε τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἀξιωματικούς καὶ ναύτας διὰ τὴν τόλμην καὶ ἰκανότητά των ἀπέναντι τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων, οὐχὶ δὲ ἀπαξ ἀξιωματικοὶ Ἑλληνας ἐπαρashedμορρορήθησαν καὶ ἐμνημονεύθησαν εἰς τὰς ἡμερησίας διαταγὰς. Ἰδιαιτέρως διὰ τὸν κυβερνήτην τοῦ «Λέοντος» ὁ Ἑγγλος ναύαρχος ἐνεθυμεῖτο ὅτι ἐπλευσε εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἐηροῦ ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν Τουρρικῶν πυροβολείων, ἀνέστρεψε τὸ πληρωμὰ του δύο Ἑγγλους ἀεροπόρους, οἱ ὁποῖοι ἐκινδύνευον ν' ἀποθάνουν καὶ τοὺς μετέφερον εἰς τὸν Μοῦδρον.

Ὅταν ὁ Ἡλ. Μαυρουδῆς ἐφθάσεν εἰς Σεβαστούπολιν, ὁ Ἑγγλος ναύαρχος τὸν ἐδέχθη μὲ μίαν ἐξαιρετικὴν ἐγκαρδιότητα. Ὁ Ἑλληὴν ἀξιωματικὸς ἐκτελῶν ὁδηγίαν τῆς Κυβερνήσεώς του, ἀνέφερε εἰς τὸν Ἑγγλον ναύαρχον, ὅτι θὰ ἔπρεπε καὶ ἡ Ἑλλάς ὡς σύμμαχος ν' ἀντιπροσωπευθῆ μὲ ἓνα πολεμικὸν εἰς τὸν λιμένα Σμύρνης. Χωρὶς δισταγμοὺς ὁ Ναύαρχος Κάλθορπ ἐδήλωσεν ὅτι εὐρίσκει δικαίαν τὴν ἀξίωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀναγκαίαν τὴν παρουσίαν Ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ εἰς τὴν Σμύρνην, ὡς καὶ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Προσέθηκε δὲ ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἐπανήρχετο εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ θέσῃ τὸ ζήτημα ἐνώπιον τῶν Ἀρμοστῶν, τοῦ Γάλλου καὶ Ἰταλοῦ, καὶ ὅτι εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ νὰ ἐγκριθῆ ἡ ἀποστολὴ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Σμύρνην.

Πράγματι τὴν 6ην Δεκεμβρίου, εἶχον ἐπανέλθει. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸν λιμένα Κων)πόλεως, ὁ Ἑγγλος ναύαρχος διὰ σήματος ἐκ τῆς Ναυαρχίδος του ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ τὸν κυβερνήτην τοῦ «Λέοντος» καὶ μὲ «εὐχαιρινῆ εὐχαρίστησιν» τοῦ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἐπέτυχε τὴν συγκατάθεσιν τῶν Γάλλων καὶ Ἰταλῶν, ὅπως ἀποπλεύσῃ ὁ «Λέων» διὰ τὴν Σμύρνην, συγχρόνως δὲ τῷ συνέστησεν ὅπως εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

Μόλις ἦ ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησις ἔλαβε τὸ τηλεγράφημα τοῦ Ἡλ. Μαυρουδῆ ἐσπευσε νὰ συνεννοηθῆ μὲ τὸν ἐν Παρισίοις πρόεδρον αὐτῆς. Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀπήντησεν ἐπειγόντως, ὅτι πρέπει ν' ἀναχωρήσῃ εἰς συνάντησιν τοῦ Μαυρουδῆ καὶ ὁ βουλευτὴς Κυκλάδων Δ. Ζαμᾶνος ὡς πολιτικὸς σύμβουλος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀποστολῆς. Ἡ Βουλὴ συνεδρίαζε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Καλεῖται τὸ ἀπόγευμα ὁ Ζαμᾶνος ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως Ρέπουλη καὶ λαμβάνει τὴν «ἐπείγουσαν» ἐντολὴν ν' ἀναχωρήσῃ τὴν ἰδίαν νύκτα διὰ Χίον πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἡλ. Μαυρουδῆ. Ἐπιτάσσεται τὸ ἀτμόπλοιο «Τόγιας» καὶ ὁ Ζαμᾶνος, μετὰ περιπετειώδη περιπλάνησιν εἰς τὰ κύματα τοῦ ἀνησύχου Αἰγαίου, φθάνει εἰς τὴν Χίον. Ἐπιβιβάζεται τοῦ «Λέοντος» καὶ τὴν πρωΐαν τῆς 11ης Δεκεμβρίου ἀποπλέουν διὰ Σμύρνην. Ἡ γῆ τῆς Ἰωνίας δὲν συνεκλονίσθη ποτὲ τόσον, ὅσον τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Δὲν ἦτο ὑποδοχὴ ἐκείνη, ἀλλὰ ἀνθρώπινος κατακλυσμός. Ἐνας συγκινητικὸς πανζουρλισμὸς ἐκυριάρχησε πολλὰς ὥρας καὶ πολλὰς ἡμέρας. Καὶ τὸ μικρὸν πολεμικὸν καράβι ἐγένετο προσκύνημα ἐνὸς λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε ὅλον τὸ δικαίωμα νὰ πανηγυρίζῃ καὶ νὰ δακρυοβρέχῃ τὸν προάγγελον τῆς ἐλευθερίας του.

Τὴν ἐπομένην ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Κυβερνήτου τοῦ «Λέοντος» Ἡλ. Μαυρουδῆ, τοῦ ὑπάρχου κ. Σπυράκη, τῶν ἀξιωματικῶν Χάφτα, Παπᾶ, Γουδῆ, Ἰατροῦ καὶ ἐνόπλου ἀγῆματος, ἀνυψώθη ἡ Ἑλληνικὴ σημαία εἰς τὸ Ἑλληνικὸν προξενεῖον. Τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου ἐπανέρχεται εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ Κων)πόλεως ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος καὶ ἀναλαμβάνει τὰ καθήκοντά του, τὰ ὁποῖα εἶχε διακόψει λόγῳ τῆς ἐκδιώξεώς του ἐκ Σμύρνης ὑπὸ τοῦ Ραχμῆ κατὰ τὴν

διάρκειαν τοῦ μεγάλου πολέμου. Τὸ Ἑλληνικὸν ὄνειρον ἀρχίζει ραγδαίως νὰ πραγματοποιηῖται. Μετὰ τὸν «Λέοντα» καταπλέει εἰς τὴν Σμύρνην ἡ «Ἀμφιτρίτη», ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπέβαιναν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀρχιάτρου Β. Τσουνοῦκα. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς τὴν Σμύρνην ὑπῆρξε μεγάλη καὶ σημαντικὴ, διότι χιλιάδες ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἀληθινὰ ἐρείπια λόγῳ τῶν δεινοπαθημάτων τοῦ μεγάλου πολέμου, εἶχον ἀνάγκην ἀμέσου ἰατρικῆς περιθάλψεως καὶ βοήθειας. Ἡ ἄφιξις τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς τὴν Σμύρνην προσεκάλεσε νέους ἐθνουσιασμοὺς καὶ παραφόρους, πατριωτικὰς ἐκδηλώσεις ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου.

Ἀπὸ τὴν προκυμαίαν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν νοσοκόμων καὶ ὑπὸ μεγάλου ὄγκου Ἑλληνικοῦ κόσμου, κατηθύνη εἰς τὸ μέγαρον τῆς Μητροπόλεως, ἐπεσκέφθη τὸν Μητροπολίτην καὶ ἐδέχθη τὰς εὐλογίας του. Ἦτο μία ἀλησμόνητος καὶ συγκινητικὴ ἡμέρα. Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Χρυσοστόμου ὅλοι ἐκλαίον καὶ ὁ ἀρχίατρος βαθύτατα συγκινημένος, μόλις κατορθώνων νὰ προφέρῃ τοὺς λόγους του, ἠγχαρίστησε ἐκ μέρους τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος τὸν Μητροπολίτην, διότι ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς ἐκράτησε μέσῳ δεινῶν τρικυμιῶν ὑψηλὰ καὶ ἀκμαῖον τὸ ἔθνικόν αἶσθημά του.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

Μετὰ τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν ἀποστέλλεται ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν Σμύρνην τὸ «Πατριωτικὸν Ἴδρυμα» ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κ. Περ. Μαζαράκη, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὡς πολυτίμους βοηθοὺς τὸν ἰατρὸν κ. Λαμπαδάριον καὶ τὰς δεσποινίδας Ραλλοῦ Κυριακίδου καὶ Καμάρα. Τὸ «Πατριωτικὸν Ἴδρυμα» εἶχεν ἀποστολὴν νὰ διανείμῃ ροῦχα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ περιθάλψῃ τὰ ὄρφανὰ τοῦ πολέμου. Οὕτω εἰς τὴν Σμύρνην ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1919, δημιουργεῖται πραγματικὸν μέτωπον Ἑλληνικῆς δράσεως. Οἱ Ἡλ. Μαυρουδῆς καὶ Ζαμᾶνος ἐγκαθίστανται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον καὶ ἀρχίζουν νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν λαόν. Ὁ κυβερνήτης τοῦ «Λέοντος» εἰργάζετο ἀθόρυβα καὶ συστηματικὰ, ἤρχετο εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ξένους ἀντιπροσώπους καὶ προσεπάθει μὲ οἰονδήποτε μέσον νὰ καταπνίξῃ τοὺς ἐθνουσιασμοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, χάριν αὐτῶν τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους, διότι οἱ συνεχεῖς πανηγυρισμοὶ ἤρχισαν νὰ παρεξηγοῦνται καὶ νὰ προκαλοῦν τὴν ἐχθρότητα τῶν ξένων.

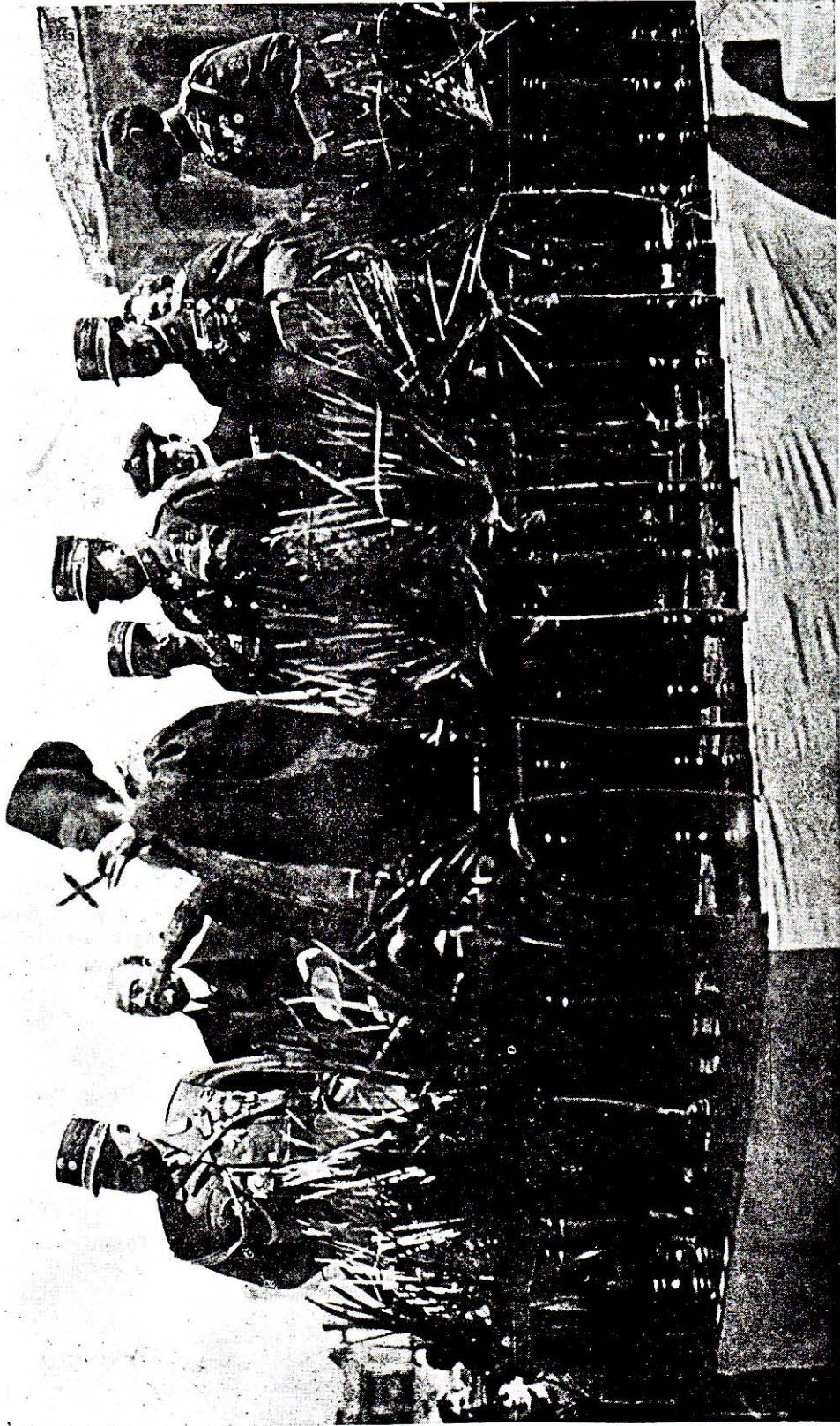
Ὁ Ζαμᾶνος, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ πολιτικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως, χωρὶς ἀργοπορίαν ἱδρυσεν τὸν σύλλογον τῶν Ἑλληνοκαθολικῶν, ἐπειδὴ εἰς τὴν Σμύρνην εὐρίσκοντο ἐγκατεστημένοι πολλοὶ καθολικοὶ τῶν Κυκλάδων, καὶ οὕτω ἐδημιουργήθη μία σημαντικὴ καὶ ἐνδιαφέρουσα κίνησις μεταξὺ τοῦ καθολικοῦ στοιχείου. Ἀργότερον ἡ ὑπηρεσία τῆς πρώτης ἀποστολῆς ἐπυκνώθη μὲ τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Περικλῆν Σκέφερην, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τὸν Μικρασιατικὸν κόσμον, λόγῳ τῆς προηγουμένης του ὑπηρεσίας ὡς ὑποπροξένου Σμύρνης. Ὁ κ. Σκέφερης κατέφυγε συστηματικώτερον εἰς τὴν προπαγάνδαν μεταξὺ τῶν ξένων στοιχείων καὶ τὴν συγκέντρωσιν ὅλων τῶν χρησίμων στατιστικῶν περὶ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων, ἐξοντώσεων τῶν Ἑλλήνων παρὰ τῶν Τούρκων καὶ τῶν βιομηχανιῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀπέδωσε θαυμάσια ἀποτελέσματα, χάρις εἰς τὰς πολυτίμους βοήθειας τοῦ Λυκειαρχοῦ κ. Γιαννίκη καὶ τοῦ

δικηγόρου κ. Α. Ἀθηνογένη. Εἰς τὴν κίνησιν ταύτην ἐτοποθετήθη ἀργότερον καὶ ὁ πρόξενος κ. Σ. Λιάτης, ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ Πολεμικοῦ ναυτικοῦ διὰ τινὰ καιρὸν κ. Δροσινός, καὶ μέχρι τῆς κατοχῆς συμμετεῖχεν εἰς τὸν ἔργον τῆς προπαγανδιστικῆς ὁ πλωτάρχης κ. Χαρ. Μπούφης.

Λόγω τοῦ ἀποκλεισμοῦ ὁ Συμυρναϊκὸς τύπος καὶ ὁ Συμυρναϊκὸς κόσμος ἐν γένει, οὐδὲ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐξαιρουμένων, δὲν ἐγνώριζον τί ἀκριβῶς ἐγένετο ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων διὰ τὴν ἐπιτύχουσαν τὴν νίκην. Ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας κυρίως μᾶς ἐνδιέφερε νὰ παρουσιάσωμεν τὴν ἑλληνικὴν θυσίαν εἰς τὸν συμμαχικὸν ἀγῶνα καὶ πρὸς τοῦτο ἐχρησιμοποίησαμεν τὰς διαλέξεις καὶ τὰς περιγραφὰς εἰς τὸν τύπον. Ἐξαιρέτως ὁ συνάδελφος κ. Κώστας Μισαηλίδης πρὸς ὅλας τὰς ἐφημερίδας καὶ ἔγραφε ἀδιάκοπα, μὲ ἐνθουσιασμὸν, μὲ συγγίνησιν ὅλα τὰ κατορθώματα τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ συνάδελφος κ. Καψῆς εἰς διαλέξεις ἐξιστόρησε τὴν θριαμβευτικὴν γιγαντομαχίαν τοῦ Σκρᾶ καὶ κατόπιν μετέβη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς γραμμῆς Ἀϊδινίου, διὰ τὴν κρατήσῃ ἐνήμερον τὴν ἀποστολὴν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Τούρκων καὶ τῶν διαθέσεών των.

Ἐπρεπε πρὸ παντὸς οἱ ξένοι τῆς Σμύρνης νὰ μάθουν τοὺς στρατιωτικοὺς ἀγῶνας μας εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ δι' αὐτὸ κατώρθωσα νὰ μοῦ παραχωρηθοῦν αἱ στήλαι τοῦ Ἱταλοτουρκικοῦ ὄργανου («Λεβάντ»). Καὶ εἰς τὰ φύλλα τῆς 5, 6, 7 Μαρτίου 1919 ἐδημοσιεύθησαν τρία ἄρθρα μου ὑπὸ τὸν τίτλον ἢ «συμβολὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον». Εἰς τὴν («Ἀμάθειαν») ἐδημοσίευσα ἄρθρον περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀγγλων εἰς τὸν Στρυμόνα, καὶ τὰ ἄρθρα αὐτὰ μετεφράσθησαν ἐκ μέρους τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου. εἰς δὲ τὴν («Ἐντεπαντάντ») ἐδημοσίευσα σειρὰν ἄρθρων περὶ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ ξενόγλωσσος ἐν γένει τύπος ὠμιλοῦσε ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὅ,τι ἐδίδατο ἐδημοσιεύετο μὲ μεγάλα διακριτικὰ στοιχεῖα. Ἄλλ' ἔπρεπε κυρίως νὰ προπαγανδίσωμεν ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ τύπου. Κατὰ τὰς γενικὰς ὁδηγίας τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ἔπρεπε τὰ διάφορα στοιχεῖα ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ ἰδιαιτέρως τὸ Ἑλληνικὸν καὶ Τουρκικὸν ν' ἀποβάλλουν τὸν φανατισμὸν των. Τοῦ Τουρκικοῦ στοιχείου δὲν ἔπρεπε νὰ προκαλῆται καὶ νὰ ἐξάπτεται ὁ φανατισμὸς. Καὶ διὰ τὴν μὴ ἐξάπτωνται ἔπρεπε νὰ μὴ προκαλοῦνται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Μετεχειρίσθημεν τὸν τύπον ὡς φάρμακον διὰ τὴν θεραπείαν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκτὸς τῶν ἄλλων τουρκικῶν ἐφημερίδων, ἐξεδίδοντο ἐν Σμύρνη δύο φανατικὰ ὄργανα τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου. Ἡ («Ντοϊγκοῦ») καὶ ἡ («Ἀνατολοῦ») ὑπὸ τὸν Χαϊδάρ Ρουστῆ. Ἡ ἀδιαλλαξία των μᾶς ἦτο ἐνοχλητικὴ καὶ ἐπικίνδυνος. Ἐγραψα ἓνα ἄρθρον τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου εἰς τὸν («Κόσμον») ὑπὸ τὸν τίτλον («Ἕλληνας καὶ Τούρκου»), εἰς τὸ ὁποῖον ἔλεγα ὅτι οἱ δύο λαοὶ πρέπει νὰ ζήσουν ἐν ὁμονοίᾳ κατὰ τὸ σημερινὸν παράδειγμα τῆς Μακεδονίας. λησμονοῦντες τὸ παρελθόν, ἀ σ χ έ τ ω ς π ρ ὸ ς τ ἄ ς ἀ π ο φ ἄ σ ε ι ς τ ἄ ς ὁ ποῖ α ς θ ἄ λ ἄ β ο υ ν οἱ Σ ῦ μ μ α χ οἱ καὶ αἱ Κυβερνήσεις των. Τὸ ἄρθρον μετεφράσθη εἰς τὴν Τουρκικὴν, ἐδημοσιεύθη, καὶ ἐνεπαίησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Τουρκικὸν κόσμον διὰ τὴν λογικὴν καὶ τὴν σκοπιμότητα τῶν συμβουλῶν του.

Ὁ Τουρκικὸς λαός, κουρασμένος καὶ πληγωμένος ἐκ τῶν συμφορῶν τοῦ πολέμου δὲν ἐζήτει τίποτε ἄλλο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρὰ ἡσυχίαν, ἐργασίαν καὶ ἀσφάλειαν. Συγχρόνως εἰργάσθημεν ἐπιμύθως διὰ τὴν ἴδρυσιν συνδέσμου δημοσιογραφικοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ ὁ ὁποῖος νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς

‘Ο αείμνηστος Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος μετά του Στεργιάδου και του αρχιστρατήγγου Α. Παφασκευοπούλου και των στρατηγών Νίδεα, Ίωάννου, Βλαχουπόγιου, του επιτελείου Παγκάλου και του ‘Αγγέλου Τσιφύρα, αξιωματικού του Ναυτικού, εόλογεῖ τὰ ‘Ελληνικά στρατεύματα

τάς ιδέας τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως μεταξύ τῶν δύο στοιχείων. Ἡ πρώτη συνεδρίασις ἐγένετο εἰς τὰ γραφεῖα τῆς «Κιοῦλου», ἐτέθησαν αἱ γενικαὶ βάσεις, καὶ ἐν τέλει οἱ Τοῦρκοι δημοσιογράφοι ἐπεφυλάχθησαν νὰ μᾶς ἀπαντήσουν μετὰ τινὰς ἡμέρας. Ὁ Χαϊδάρ Ρουστῆ, ἐμπνευσμένος καὶ ὠθούμενος παρὰ τοῦ Νουρεντίν, ἀντέδρασε, καὶ ἡ πραγματοποίησις τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ συνδέσμου δὲν ἐκατωρθώθηκε.

Ἡ Σμύρνη τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἄρχιζε νὰ παρουσιάζῃ τὸ θέαμα ἐνὸς κρυφοῦ πολέμου. Οἱ Ἕλληνοὶ παρηκολούθουν τὴν κατάστασιν, καὶ ὅλαι τῶν αἰ πράξεις ἦτο φανερόν ὅτι ἦσαν ὑπὲρ ἡμῶν. Ὁ πρόξενος Χάθκοτ Σμίθ, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ γραμματεὺς τοῦ ναυάρχου Κάλθορπ, ἦλθεν εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἀπεφυλάκισε ὅλους τοὺς χριστιανούς, μετέβη εἰς τὴν Ἐρυθραίαν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ δικηγόρου κ. Α. Ἀθηνογένη, καὶ εἶδε τὰ ἐρείπια τῶν χριστιανικῶν πόλεων καὶ χωρίων, καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν ὠμίλησε εἰς τόνον αὐστηρὸν καὶ σκληρὸν πρὸς τὰς Τουρκικὰς ἀρχάς καὶ τὰς κατέστησε ὑπευθύνους διὰ τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἀπέναντι τῶν χριστιανῶν. Οἱ Γάλλοι παρηκολούθουν ἀπλῶς τὴν κατάστασιν καὶ δὲν μᾶς ἤρνούντο οἰανδῆποτε βοήθειαν. Καὶ οἱ Ἴταλοί, ὦ! οἱ Ἴταλοί, συνεμάχησαν ἀμέσως μὲ τὰ Νεοτουρκικὰ στοιχεῖα καὶ ἠγωνίζοντο νὰ μᾶς συκοφαντήσουν καὶ νὰ μᾶς πετάξουν ἀπὸ τὴν Σμύρνην.

Τὸ Νεοτουρκικὸν Κομιτᾶτον, λόγῳ τῆς Ἰταλικῆς βοήθειας ἀνεθάρρησε. Ἐλαβεν ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ἀποστολῆς ὅλα τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ μέσα, ὅπως ἀντιδράσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κίνησιν. Ἐπὶ κεφαλῆς ὅλης τῆς Ἰταλοτουρκικῆς κινήσεως ἦτο ὁ πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ κ. Γκρανιέ. Ἦτο ἓνας ἄνθρωπος μὲ ἐξαιρετικὴν ἰκανότητα, διεκρίθη εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἔφερε πλῆθος παρασῆμων εἰς τὸ στῆθος του. Ἐγκατέστησε τὸ προπαγανδιστικὸν στρατηγεῖον του εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Κραϊμερ καὶ ἐκεῖ ἐδέχετο ὅλους τοὺς ἐξερχομένους Νεοτούρκους. Μία γοητευτικὴ κυρία, σύζυγος τοῦ Φερῆτ μπέη, ἐλευθεριάζουσα ὑπὲρ τὸ δέον, κατέστη ἡ ἀπαραίτητος σύντροφος τοῦ κ. Γκρανιέ. Ἦτο ἡ γραμματεὺς του, ἡ προπαγανδίστρια του, ἡ θελκτικὴ γέφυρα ἡ ὁποία ἤγωνε τὴν ἠττημένην Τουρκίαν μὲ τὴν φιλόδοξον Ἰταλίαν. Ἐνα Ἰταλικὸν ἀντιτορπιλικόν, τὸ «Corazziere» εἶχε τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συζύγου τῆς Φερῆτ μπέη. Τὸ ἀντιτορπιλικὸν αὐτὸ προσήγγιζε εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μ. Ἀσίας καὶ μετέδιδε ὁ Νεότουρκος Φερῆτ ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς εἰς τοὺς Τούρκους, μετέβαινε εἰς τὴν Ρόδον, ἐπανήρχετο εἰς τὴν Σμύρνην καὶ πάλιν ἔφρουγε μὲ νέας ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς.

Ἡ ἐγκαρδιότης τῶν σχέσεών των ἦτο τόσον φανερά ὥστε μίαν ἡμέραν ὁ Ρενέ Πυὼ καὶ οἱ σύμμαχοι ἀξιωματικοί, Ἕλληνοὶ καὶ Γάλλοι, εὔρεθησαν πρὸ τοῦ ἐξῆς θεάματος. Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ξενοδοχείου «Κραϊμερ» ἡ Ἰταλικὴ ἀποστολὴ ἔδωσε ἓνα χορόν. Καὶ ἐκάλεσε καὶ τοὺς Τούρκους ἀξιωματικούς. Τὸ σκάνδαλον ἦτο πρωτοφανές εἰς τὰ διπλωματικὰ χρονικά, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐθεωροῦντο ἀκόμη ἐχθροί, καίτοι εἶχεν ὑπογραφῆ ἡ ἀναχωρῆ τοῦ Μουδρου. Ἦναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσουν ὁ Πυὼ καὶ οἱ Ἄγγλογάλλοι ἀξιωματικοί. Καὶ οἱ Ἴταλοί εἰς τὸ πείσμα των διέταξαν νὰ παίξῃ ἡ μουσικὴ τὸν Τουρκικὸν ὕμνον.

Ἐγνωεῖται, ὅτι ἡ χυδαία των προπαγάνδα ὑπεβοήθει τοὺς σκοποὺς μᾶς. Οἱ Ἕλληνοὶ καὶ οἱ Γάλλοι εἶχον διατεθῆ ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν, καὶ ὅτι κατηγγέλλετο ἐνκντίον μας, δὲν τὸ ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν των. Ἰδιαίτερος εἶχον ἀηδιάσει μὲ μίαν ἀνακοίνωσιν τοῦ Ἰταλοῦ προξένου κ. Μαμφρέδι, ὁ ὁποῖος ἐδήλου δημοσίᾳ ὅτι, ἀποδέχεται ὡς Ἰταλὸν ὑπήκοον οἰονδῆποτε ὅστις θά

θελήσῃ νὰ λάβῃ τὴν Ἰταλικὴν ὑπηκοότητα. Ἡ Ἑλληνικὴ ἀποστολὴ παρέδωκεν αὐτὸ τὸ χειρόγραφον τοῦ Μαμφρέδι εἰς τοὺς λοιποὺς συμμάχους καὶ τότε ὑπεδείχθη εἰς τὸν Γκρανιέ, ὅτι ὁ πολιτικὸς σύμβουλός του δὲν εἶχε θέσιν μεταξὺ τοῦ διπλωματικοῦ κόσμου. Πράγματι, ὀλίγους μῆνας κατόπιν ὁ πρωτότυπος ἔμπορος ὑπηκόων ἀνεκαλεῖτο τηλεγραφικῶς εἰς τὴν Ρώμην. Λόγω τοῦ ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Σμύρνης ὁ ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου κατέφθانون οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Τύπου. Πρῶτος ἦλθεν ὁ Ρενέ Πυώ, ὁ ὁποῖος εἰς σειρὰν ἀνταποκρίσεών του πρὸς τὸν Παρισινὸν «Χρόνον» ἀνέπτυξε τὰ κακουργήματα τῶν Τούρκων ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν ἐν γένει καὶ τὴν κυριαρχικὴν ζωτικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κατόπιν ἦλθεν ὁ κ. Μπουρντῶν ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ «Φιγκαρῶ», ἐμπνεόμενος ὑπὸ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας, καὶ μετέπειτα ὁ κ. Βελλιάι, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς τὸν Παρισινὸν «Χρόνον» ὅλην τὴν οἰκονομικὴν, ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἄλλ' ἦλθεν ἐν τέλει καὶ ὁ Ἰταλὸς Ἐρνέστος Βασσίλο, ἀντιπρόσωπος τοῦ «Τέμπο» καὶ ἄλλων Ἰταλικῶν ἐφημερίδων, ὁ ὁποῖος εἰς μίαν συνέντευξιν πρὸς τὸν διευθυντὴν τῆς Τουρκικῆς «Αἰχέγκ» ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν καὶ τὴν κατάπληξιν του, διότι εἰς τὴν Εὐρώπην ἔχει συκοφαντηθῆ τὸ «εὐγενὲς Τουρκικὸν Ἔθνος». Εἰς τὴν Ἰταλικὴν προπαγάνδαν ἀπληγήσαμεν μὲ τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ὁ ἀρχηγὸς του κ. Τσουνούκας ἀπεδείχθη ἕνας συνετὸς ἐθνικὸς ἐργάτης, ἀκούραστος καὶ σιωπηλός, καὶ εἰς τὰς κατηγορίας τῶν Τουρκικῶν ἐφημερίδων ὅτι εἶναι ἀρχηγὸς συμμορίας, ἀπλήγησε μὲ τὰ νοσοκομεῖα, τὰ ἰατρεῖα, τὰς ἐγχειρήσεις, τὰ φάρμακα. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ ἐπαρουσίασε μίαν σεμνότητα παραδειγματικὴν καὶ ἐδέχθη, πρὸς θεραπείαν οἰονδήποτε πάσχοντα, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας.

Ὅταν αἱ Τουρκικαὶ ἐφημερίδες ἔγραφον ὅτι εἰς τὰ κιβώτια τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ὑπάρχουν ὅπλα, ὁ Τσουνούκας ἔδιδε ἀντιτυφικὸν ὄρρον διὰ νὰ θεραπευθῆ ὁ υἱὸς τοῦ Τούρκου Γενικοῦ Εἰσαγγελέως. Ἡ δρᾶσις τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ θὰ παραμείνῃ ὡς τὸ θαυμασιώτερον ἀλτροῦιστικὸν παράδειγμα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν του, ἡ ὁποία εὐρίσκειται εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἀπὸ τῆς 21ης Ἰανουαρίου 1919 μέχρι τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1921 ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν 224 χιλιάδες καὶ 750 Ἕλληνες, 47 χιλιάδες καὶ 425 Τούρκοι, 18 χιλιάδες καὶ 228 Ἰσραηλῖται, 7.905 Ἀρμένιοι, 3.369 Καθολικοί. Ἐξετελέσθησαν δωρεάν 329.067 συνταγαί. Ἐγένοντο 4.015 μικροβιολογικαὶ ἀναλύσεις δωρεάν, καὶ 3.133 ἐγχειρήσεις ἐπίσης δωρεάν. Εἰς τὸ μῖσος τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Τούρκων ἀπληγήσαμεν μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Καὶ ὅταν ἦλθεν ἕνας Ἀμερικανὸς ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἐπεσκέφθη τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν καὶ ἀντελήφθη τὸ ἔργον του, ἐδήλωσε δημοσίᾳ ὅτι «αὐτὸ εἶναι μέγα ἔργον μιᾶς ἀληθοῦς Κοινωνίας Ἐθνῶν». Ἄλλ' ἡ δρᾶσις τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ δὲν περιορίσθη μόνον ἐν Σμύρνῃ. Ἰδρύθησαν ἰατρεῖα καὶ νοσοκομεῖα ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Τσουνούκα καὶ τῆς προϊσταμένης κ. Χρυσοβελώνῃ εἰς τὰ Βρούσλλα, τὰς Κυδωνίας, τὴν Μαγνησίαν καὶ τὸ Ἀϊδίνιον.

Τὸ Πατριωτικὸν Ἴδρυμα προσέφερεν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς δεινοπαθήσαντας πληθυσμοὺς φορέματα, ὑποδήματα, γάλα διὰ τὰ παιδιὰ καὶ ἰατρεῖα πρὸς θεραπείαν τῶν μικρῶν. Ἰδρυσαν διάφορα ἰατρεῖα καὶ ἐδέχθησαν τὰ πάσχοντα παιδιὰ ὅλων τῶν ἐθνοτήτων, χωρὶς καμμίαν διάκρισιν, ἀνεξή-

τησαν παντοῦ τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ἐπαρηγόρησαν, ἐταξίδευσαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, τὸ Αἰδίνιον καὶ τὴν Μαγνησίαν, τὰ Βρούλλα, τὴν Πέργαμον καὶ τὰς Κυδωνίας καὶ ἔδωσαν ὅτι εἶχε ἀνάγκη ἢ φτωχολογία.

Ὁ μεγάλος πόλεμος εἰς τὴν Τουρκίαν ἐδημιούργησέ ἑκατομμύρια ἀνθρωπίνων ἐρειπίων, κυριώτατα μεταξύ τοῦ Τουρκικοῦ, Ἑλληνικοῦ καὶ Ἀρμενικοῦ κόσμου. Ὅσοι δὲν ἐφρονεύθησαν εἰς τὰ μέτωπα τῶν Δαρδανελλίων, τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Βαγδάτης, ἐπέστρεψαν χλωμοὶ καὶ ἀδύνατοι, σκιακινούμενοι, ἀνίκανοι νὰ βοηθήσουν τὰς πτωχὰς οἰκογενείας των. Ἡ Ἀνατολή, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπχρυσίαζε τὸ θέαμα ἑνὸς ἀπεράντου νεκροταφείου. Ἡ Τουρκία ὡς Κράτος ἦτο ἀδύνατον νὰ προσφέρῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην βοήθειαν καὶ θεραπείαν εἰς τοὺς πληθυσμούς της. Καὶ τὸ χειρότερον ὅλων ἦτο ὁ θάνατος πλείστων χριστιανῶν ἰατρῶν εἰς τὸν τουρκικὸν στρατόν. Διότι μόλις ἐστρατολογοῦντο, ἀπεστέλλοντο ἀμέσως εἰς τὰ πλέον ἐπικίνδυνα σημεῖα.

Ἡ κάθοδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπετέλεσεν ἀληθινὸν εὐεργέτημα πρὸς ὅλους τοὺς πληθυσμούς ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας. Ἡ τουρκικὴ «Κιοῦλου» ἔγραφε λυσσῶδως, ὅτι εἰς τὰ κιβώτια τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κρύπτονται μάνλιχερ καὶ χειροβομβίδες. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν, ἔξωθεν τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου «Ἅγιος Χαράλαμπος» ἑκατοντάδες χανούμισες ἀνέμενον νὰ λάβουν τὰ φάρμακά των ἀπὸ τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν καὶ νὰ ὑποστοῦν ἰατρικὴν ἐξέτασιν παρὰ τῶν ἰατρῶν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Ἡ εὐεργετικὴ καὶ καθαρῶς ἀνθρωπιστικὴ ἐργασία τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐπεξετάθη καὶ πέραν τῶν νοσοκομείων καὶ ἰατρείων. Ὁ ἀρχίατρος Β. Τσουνούκας ἀνεκοίνωσε δημοσίᾳ ὅτι ὅσαι οἰκογένειαι δὲν δύνανται νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἄς ζητήσουν ἰατροὺς καὶ θὰ σπεύσουν μετὰ τῆς μεγαλειτέρας προθυμίας. Πράγματι, οἱ ἀξιοθαύμαστοι ἰατροὶ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὑποδείγματα ἀνθρωπιστῶν, μετὰ τὸ πέραν τῆς ἐργασίας των εἰς τὰ νοσοκομεῖα καὶ ἰατρεῖα μετέβαινον εἰς τὰς Τουρκικὰς, Ἀρμενικὰς, Ἑλληνικὰς, Ἰσραηλιτικὰς καὶ Καθολικὰς οἰκίας, καὶ ἔβλεπον τοὺς ἀρρώστους. Ἡ αὐτὴ τακτικὴ ἐφηρμόσθη καὶ ἀπὸ τὰ τμήματα τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη προσεφέρετο πρὸς ὅλους μετὰ προθυμίας καὶ στοργῆς. Ἡ Ἑλλάς δικαιούται νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι εἰς τὴν ἐρειπωμένην ἀνθρωπότητα τῆς Ἀνατολῆς προσέφερε πρώτη ἄφθονον τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειάν της. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἦτο φυσικὸν νὰ προκαλέσῃ τὸ μῖσος τῶν διαφόρων προπαγανδιστῶν, καὶ ἐκτὸς τῶν ἐπιθέσεων τοῦ Τουρκικοῦ τύπου, ἐγένοντο ἀπόπειραι, διὰ νὰ ἰδρυθοῦν μερικὰ Ἰταλικά ἰατρεῖα. Ἄλλ' ὅλαι αἱ προσπάθειαι των ἐναυάγησαν, διότι δὲν ὑπῆρχε κυριώτατα ἓνα μεγάλο κεφάλαιον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ των ἔργου. Ἡ ψυχή καὶ ἡ στοργή.

Ἡ θετικὴ ἐργασία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἐγχειρήσεις, φάρμακα, θεραπεία, νοσηλεία εἰς τὰ νοσοκομεῖα καὶ κατ' οἶκον, ἀπῆλθον κόπους μεγάλους καὶ αὐτοθυσίαν. Αἱ συκοφανταί, διαρκῶς ἐμεγάλωναν ἀλλ' ἐμεγάλωνε καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς περίθαλψιν καὶ εὐεργεσίαν. Καὶ διὰ νὰ δώσῃ μίαν τελειωτικὴν ἀπάντησιν ὁ ἀρχίατρος Τσουνούκας εἰς τοὺς συκοφάντας προπαγανδιστάς, προσεκάλεσε ὅλους τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων κρατῶν, τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγούς καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ σωματοεῖα, ὅπως συμμετάσχουν εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ νοσοκομείου.

Ἦνοιχθησαν οἱ θάλαμοι, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, Γάλλοι, Ἀμερικανοί, οἱ θρη-

σχευτικοί ἀρχηγοί, εὐρέθησαν ἀπέναντι ἑνὸς συγκινητικοῦ θεάματος. Μέσα εἰς τοὺς θαλάμους ἐθεραπεύοντο Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες. Κάτω ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου ἐδέχοντο ἀδελφωμένοι τὴν εὐεργεσίαν τῆς ἐπιστήμης, ἐνῶ πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἀκόμη ἴσταντο ὁ ἕνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου μὲ τὸ ὄπλον καὶ τὸ μαχαίρι ἀνὰ χεῖρας.

Ὁ Βαλῆς Σμύρνης Ἴζέτ βέης, ὅταν μετέβη τὸ Πάσχα εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν, διὰ τὴν συγχαρῆ τὸν ἀρχίατρον καὶ τοὺς πολυτίμους βοηθοὺς του ἐξετέλεσεν ἔργον ἐπιτακτικόν, ἱεράν ἐντολήν τῶν ὁμοεθνῶν του, οἱ ὅποιοι ἀνέζησαν καὶ ἀπεδόθησαν εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν ὑγιεῖς.

Οἱ ξένοι ἀνταποκριταί, Ἀγγλοί, Γάλλοι, Ἀμερικανοί, Ἑλβετοί, μόλις ἐπεσικέφθησαν τὰ νοσοκομεία τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ τὰ ἰατρεῖα τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος ἔσπευσαν τηλεγραφικῶς ν' ἀναγγεῖλουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι ἡ Ἑλλάς προσέφερε τὴν μεγαλειτέραν εὐεργεσίαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τῆς Ἀνατολῆς μὲ τοὺς ἰατροὺς καὶ τὰ φάρμακά της. 301.377 ἄτομα ἐθεραπεύθησαν, Ἕλληνες, Τοῦρκοι, Ἑβραῖοι, Ἀρμένιοι, Καθολικοί, ἀπὸ τῆς 21ης Ἰανουαρίου 1919 μέχρι τῆς 1 Φεβρουαρίου 1921! Ἐνῶ ὁ Ἰταλὸς πρόξενος Μαμφρέδι κατεγίνετο εἰς τὴν στρατολογίαν ὑπηκόων καὶ ὁ πλοίαρχος κ. Γκρανιέ διέθετε τὰ Ἰταλικά πολεμικά εἰς τὸ Νεοτουρκικὸν κομιτάτον, ὁ ἀρχίατρος κ. Τσουνούκας ἐδημιούργει μίαν νέαν καὶ ἀληθῆ κοινωνίαν ἀνθρώπων ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἱστορίας της.

Κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν, ἡ ἀνθρωπιστικὴ ἐργασία τῶν Ἑλληνικῶν ἀποστολῶν τῆς πρώτης περιόδου ὑπῆρξε ἀξία θαυμασμοῦ καὶ βαθεῖας ἐκτιμήσεως. Ἀπὸ τοῦ κυβερνήτου τοῦ «Λέοντος» μέχρι τοῦ τελευταίου ναύτου, ἀπὸ τοῦ ἀρχίατρον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ μέχρι τοῦ τελευταίου νοσοκόμου, ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος μέχρι τοῦ τελευταίου ὑπαλλήλου, ἐξεδηλώθησαν τὰ ἠθικώτερα καὶ ἀνθρωπιστικώτερα αἰσθήματα. Ὅλοι ἐπεβλήθησαν μὲ τὴν σεμνότητά των, τὴν ἐργασίαν των, μὲ τὴν ἀφοσίωσίν των πρὸς τὸ ἔργον των. Ἡ Ἑλλάς τῶν ἡμερῶν ἐκεῖνων εἰς τὴν Σμύρνην ἦτο ἀξιοθαύμαστος. Εἶχε δώσει τὰ θετικώτερα δείγματα ἑνὸς πραγματικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀπετέλεσε τὰ πολυτιμώτερα κεφάλαια διὰ τὴν Ἑλληνικὴν διπλωματίαν, ὅπως ἐνισχύσει τὰ Ἑλληνικά δίκαια εἰς τοὺς Παρισίους. Δύο κόσμοι ἐκρίνοντο μεταξύ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων. Ἡ Τουρκία καὶ ἡ Ἰταλία ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ Ἑλλάς ἀφ' ἑτέρου. Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν ἀνακωχὴν παρέδιδον μίαν χώραν ἐρειπωμένην, χωρὶς καὶ τὴν παραιτοῦνται τῶν ἐξοντωτικῶν ὀρέξεων των. Οἱ Ἰταλοὶ ἀπεκαλύπτοντο ὡς ἐπιδρομεῖς τοῦ χειροτέρου εἴδους. Διότι ἐλησμόνησαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνακωχὴν, ὅτι τὸ σχολεῖον των εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου μετεβλήθη ἐκ μέρους τοῦ Ραχμῆ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, εἰς νοσοκομεῖον τῶν ὑπόπτων γυναικῶν. Ἡ δὲ μεγάλη σχολὴ ἐπὶ τῆς παραλλήλου μὲ τὰ χρυσᾶ ἐμβλήματα τοῦ «Ἀνδρέα Ντόρια» ἀπεγυμνώθη τῶν ἐπίπλων, ὀργάνων καὶ εἰκόνων της. Ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἐνεφανίσθη ἐκεῖ μὲ μίαν ἀξιοθαύμαστον μετριοφροσύνην καὶ ἀντὶ ἐξεγερτικῶν κηρυγμάτων ἀνύψωσε τὴν λευκὴν σημαίαν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἡσυχίας. Ὁ πλοίαρχος κ. Μαυρουδῆς προσεπάθει ν' ἀποφύγη τὰς συνεχεῖς τελετὰς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοὺς προκλητικοὺς πανηγυρισμούς. Ἀμφιβάλλω ἐὰν ἄλλαι ἀποστολαὶ τοῦ ἐπισήμου Κράτους εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἰργάσθησαν μετὰ τόσης σεμνότητος καὶ τόσης προσοχῆς. Ὅσον εἰργάσθησαν αἱ πρῶται ἀποστολαὶ τῆς Σμύρνης.

Εἰς διάστημα ἑνὸς ἢ δύο μηνῶν κατηρτίσθησαν στατιστικὰ κῆρυκα.

Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος

τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς ὑπεροχῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐξετυπώθησαν συγκριτικοὶ χάρται, συνεκεντρώθησαν ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς δυνάμεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὰ κυριώτερα ὄπλα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διπλωματίαν, ὅταν ἐτέθη τὸ ζήτημα τῆς Σμύρνης καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς κυριαρχίας της. Ἄγνωστοι ἥρωες, Μικρασιαῖται ἐπιστήμονες καὶ βιομήχανοι, προσέφεραν τὰς πνευματικὰς δυνάμεις των καὶ ἔδωσαν ὁλόκληρον τὸ φῶς τῆς Ἑλληνικῆς ὑπεροχῆς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κατὰ καιροὺς γενικοὺς Προξένους, οἱ ὁποῖοι ἡσχολοῦντο κυριώτατα μὲ τὴν κοσμικὴν κίνησιν τοὺς χειμερινοὺς μῆνας καὶ τὰς ἐκδρομὰς εἰς τὰ πέριξ τῆς Σμύρνης τὴν ἀνοιξιν. Ἐξαιρέσιν ἀπετέλεσαν πάντοτε καὶ οἱ ὑποπρόξενοι Καφαμπέλης, Ψαρούδας, Σκέφερης, Λιάτης καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ κύκλος τῆς δράσεώς των ἦτο περιορισμένος καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχουν τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Γενικοῦ Προξένου.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΗΤΙΚΟΙ

Ἐξ ὅλων τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἀγγλίας ἐφαίνετο ὅτι ἡ Τουρκικὴ κυριαρχία εἶχε καταδικασθῆ εἰς τὴν συνειδησιν τῶν διπλωματῶν της. Ἡ στάσις τῶν ἀντιπροσώπων της ἐν Σμύρῃ ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν ζητημάτων ἦτο εὐνοϊκὴ. Αἱ ἐντυπώσεις τοῦ γραμματέως τοῦ ναυάρχου Κάλθορπ, τοῦ Χάτκοθ Σμίθ, ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ ὑποπρόξενου Χόλλ, ἀπὸ μίαν περιοδεῖαν των εἰς τὰ Μικρασιατικὰ παράλια, ἀπετέλεσαν τὸ δεινότερον κατηγορητήριον κατὰ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου οἱ Τούρκοι ἀνέσκαψαν καὶ ἐρείπωσαν οἰκίας καὶ ἐκκλησίας, κατέφαγον κυριολεκτικῶς καὶ τὴν τελευταίαν Ἑλληνικὴν γωνίαν, χωρὶς νὰ δημιουργήσουν τίποτε ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς χώρας των. Ἐνεκα τούτων ὁ Τουρκικὸς λαὸς ἦτο κουρασμένος, βεβαρημένος ἀπὸ τὰς σκληρότητας τοῦ αἵματηροῦ πολέμου. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν καθήσυχάζε τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἑλ. Βενιζέλον. Ἐγνώριζε ὅτι ἓνα στοιχεῖον ἀρκετὰ ὀγκῶδες καὶ ἰσχυρὸν ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῆ ἀπὸ τοὺς Νεοτούρκους καὶ νὰ δημιουργήσῃ ταραχάς. Τὸ Τουρκοκρητικόν. Πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν εὐρίσκοντο ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Σμύρνην καὶ τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὴν περιφέρειαν Μαγνησίας καὶ Σωκίων, ἄλλοι δὲ συμπατριῶται των κατεῖχον κυριαρχούσας θέσεις εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους.

Οἱ Τουρκοκρητῆτες εὐρέθησαν πάντοτε εἰς ἀντίθεσιν μὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ συμβιώσουν καὶ ἄλιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Κατ' ἐντολὴν τοῦ Βενιζέλου ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1919, ὁ βουλευτῆς Ἡρακλείου Μιχ. Μακράκης. Εἰς τοὺς Τουρκοκρητῆτας εἶχεν ἐξαιρετικὴν ἐπιρροήν, διότι κατὰ τοὺς διαφόρους Κρητικὸς ἀγῶνας ἔσωσε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ἐπροστάτευσε τὰς οἰκογενεῖας των. Δὲν εἶναι δὲ ὑπερβολὴ εἶν σημειωθῆ, ὅτι ἀπὸ πολλοὺς Τουρκοκρητῆτας ἐλατρεύετο ὡς πατήρ των. Ἐγνώριζε τὰς οἰκογενεῖας των, τὰς ὑποθέσεις των, τὰς ἀνάγκας των καὶ ὅταν ἐγνώσθη ἡ ἀφίξις του εἰς τὴν Σμύρνην, ἔσπευσαν πολλοὶ φίλοι καὶ συμπατριῶται του εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Κωστῆ νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν. Εἰς τὰς συζητήσεις των περὶ τῆς καταστάσεως, τοὺς συνεβούλευσεν ὡς παλαιὸς φίλος νὰ μὲνουν ἀμέτοχοι εἰς ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν συμβῆ ἐν Σμύρῃ καὶ νὰ μὴ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὸ Νεοτουρκικὸν κομιτάτον. Οἱ Τουρκοκρητῆτες εἶχον ὑποφέρει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεγάλου πολέμου περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ὀθωμανικοὺς λαοὺς. Λόγω τοῦ πολεμικοῦ των χαρακτήρος

ἐστρατολογήθησαν μέχρις ἐνός καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὰς πρώτας γραμμὰς τῶν Δαρδανελίων καὶ μετέπειτα τοῦ Καυκάσου.

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΑΚΡΑΚΗΣ

Τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου ἀπεδεκάτισαν πολλοὺς καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν ὑπέροχων πολῶν. Ἀπὸ τὴν Κρήτην ἐλάμβανον μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἐπιστολάς ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας τῶν καὶ ἀντελαμβάνοντο ὅτι ἐκεῖ ἔζων εὐτυχέστεροι ὅσοι παρέμειναν εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος. Ἡ παρουσία τοῦ Μακράκη εἰς τὴν Σμύρνην μετὰ τὴν Κρητικὴν ἐνδυμασίαν ἤρχισε ν' ἀνησυχῆ τοὺς Νεοτουρκικοὺς κύκλους. Αἱ ἡμερησίδες τῶν «Ἀνατολοῦ» καὶ «Ντοϊγκοῦ» ἔγραψαν, ὅτι ἕνας ὄπλαρχηγὸς τῆς Κρήτης ἐνεφανίσθη εἰς τὴν προκυμαίαν τῆς Σμύρνης καὶ περιφέρεται μετὰ τινῶν Τουρκοκρητῶν φίλων του. Ἐφόσον παρήρχοντο αἱ ἡμέραι, ἡ ἐπίθεσις τῶν καθίστατο σφοδροτέρα. Ἐπεδίωκον νὰ προκαλέσουν τὴν ἔξαρσιν τοῦ τουρκοικοῦ πλήθους καὶ ν' ἀποδείξουν ὅτι ὁ μεγάλος πόλεμος δὲν τοὺς κατέστησεν ἀνικάνους. Ἄλλ' οἱ Τουρκοκρητῆτες φίλοι τοῦ Μακράκη δὲν ἔδιδον καμμίαν προσοχὴν καὶ εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐπιθέσεων τῶν Νεοτουρκοικῶν ὀργάνων προσεκάλεσαν τὸν Κρήτα φίλον τῶν νὰ μεταβῇ τὴν Παρασκευὴν εἰς τὴν ἐπίσκεψίν τῶν εἰς τὸ καφενεῖον τῆς πλατείας Τιρκιλίκ, ὅπου συγκεντρῶνται οἱ συμπατριῶται τῶν. Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος καὶ ὄλοι ὑπωπευθῆμεν, ὅτι ἀπὸ σκοποῦ τὸν προσεκάλεσαν εἰς τὸ κέντρον τῶν, διὰ νὰ προκαλέσουν ταραχάς, ἐὰν δὲν ἔφθανον καὶ μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὸν φονεύσουν. Τὴν παραμονὴν τῆς μεταβάσεώς του εἰς τὸ κέντρον τῶν Τούρκων προσεπάθησα νὰ τὸν πείσω, ὅπως ἀποφύγῃ αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνον ἐπίσκεψιν. Ὁ καπετὰν Μακράκης, περισσότερον ἄνθρωπος τῶν ὅπλων παρά πολιτικός, ἀπήντησε χωρὶς δισταγμῶν:

Οἱ Κρήτες δὲν ὑποχωροῦν. Οὔτε δίδουν τὸν λόγον τῶν, διὰ νὰ προσποιηθῶν κατόπιν ἀσθένειαν. Κρήτες καὶ Τουρκοκρητῆτες γνωρίζονται μετὰ τῶν καὶ δὲν πολεμοῦν σὺν κρυφῇ οὔτε δολοφονοῦν τοὺς ξένους τῶν. Σὺς βεβαιῶνω, ὅτι αὐτοὶ οἱ βραχάδες μετὰ τὰ φέσια καὶ τὰ κόκκινα ζουνάρια θὰ γίνουν σωματοφύλακές μου καὶ θὰ κτυπήσουν ἀγρίως ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ τοιμήσῃ καὶ νὰ με κοιτάξῃ ἀκόμη ἐχθρικῶς.

Πράγματι, τὴν Παρασκευὴν ὁ καπετὰν Μακράκης μετέβη εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Τιρκιλίκ καὶ οἱ Τουρκοκρητῆτες τὸν ὑπεδέχθησαν τιμητικώτατα. Κάτω ἀπὸ τὰ μεγάλα δένδρα τῶν καφενεῖων ἐσχηματίσθη ἕνας πολυάριθμος ὄμιλος καὶ οἱ Κρήτες μετὰ τῶν ἤρχισαν νὰ διηγῶνται περασμένες ἱστορίας, νὰ ἐρωτοῦν οἱ γεροντότεροι διὰ τοὺς φίλους τῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπέμειναν εἰς τὴν Κρήτην καὶ νὰ ζητοῦν πληροφορίας διὰ χίλια δύο πράγματα τῆς νήσου τῶν.

Οὕτω, τὸ παρασκευαστικὸν ἔργον διὰ τὴν κατοχὴν τῆς Σμύρνης ἔβαινε διαρκῶς ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν. Ὅλοι εἰργάζοντο κάτω ἀπὸ μίαν σεμνὴν καὶ συστηματικὴν κατεύθυνσιν, χωρὶς προσωπικοὺς ἐγωϊσμοὺς καὶ φιλοδοξίας. Ὅλοι ὑπεβοήθουν θαυμασίως τὸν διπλωματικὸν ἀγῶνα τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὁ ὁποῖος ἐσχεδίαζε εἰς τὸ Παρίσι καὶ ὠργάνωνε τὴν μεγάλην διπλωματικὴν μάχην.

ΝΟΥΡΕΝΤΙΝ ΠΑΣΑΣ

Ἄλλ' εἰς τὸ ἔργον τῆς προπαρασκευῆς καὶ τῶν ἀπελευθερωτικῶν βλέψεών μας ὑπῆρχε ἕνα μεγάλο ἐμπόδιον. Μία σατανικὴ φυσιογνωμία, ἡ ὁποία ἐσιώπα καὶ ἐμηχανεῖτο τὰ πάντα, διὰ νὰ ἐξαπολύσῃ τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφὴν. Ὁ Νουρεντίν πασᾶς. Ἐμεινε εἰς τὴν Σμύρνην ὡς Βαλῆς καὶ

είχε μεγάλην ἐπιρροήν ἐπὶ τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ, λόγῳ τῆς νίκης του εἰς τὴν Κουτελαμάρα καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ. Ὁ Νουρεντίν δὲν ἔμεινε μὲ τὰ χεῖρια σταυρωμένα, οὔτε ἀπηλπίσθη μὲ τὴν συντριβὴν τῆς Τουρκίας. Ἔσπευσε νὰ ἰδρῦσῃ ἐν Σμύρῃ τὸν Σύνδεσμον τῶν ἐφένδρων Τούρκων ἀξιωματικῶν καὶ νὰ ὀργανώσῃ ἐμπόλεμα μυστικὰ σώματα εἰς τὰς ἐπαρχίας. Καὶ ἰδοῦ, τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Μαρτίου 1919 περιέχονται εἰς χεῖρας τοῦ Μαυρουδῆ δύο μυστικὰ ἀποκαλυπτικὰ ἔγγραφα περὶ σφαγῶν ἐν Ἀϊδινίῳ. Εἰς τὴν χωροφυλακὴν τοῦ Ἀϊδινίου ὑπηρετεῖ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Τούρκος ἀξιωματικὸς Κουλένοβιτς, Γιουγκοσλαυϊκῆς καταγωγῆς. Μόλις ἔλαβε γνῶσιν τῶν ἐγκληματικῶν ἐγγράφων, κατέφυγεν εἰς τοὺς Ἕλληνας προκρίτους Στέλιον Μαγνήσαλην, Ἐμ. Ἀναγνωστόπουλον, Κώσταν Χατζηαποστόλου, Ἀργυράκην καὶ Ἀποστολίδην, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀνεκοίνωσε τὰς ἐνεργείας τοῦ Νουρεντίν. Τόση ἦτο ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Κουλένοβιτς, ὥστε ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς συμμάχους αὐτὰ τὰ πρῶτότυπα τῶν μυστικῶν ἐγγράφων. Πράγματι μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Τούρκος ἀξιωματικὸς ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην. Τὸ κείμενον τῶν ἀποκαλυπτικῶν ἐγγράφων ἐτηλεγραφήθη κρυπτογραφικῶς εἰς τὴν πρεσβείαν τῶν Παρισίων, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ λάβῃ γνῶσιν ἀμέσως ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἴδου τὰ κείμενα τῶν δύο ἐμπιστευτικῶν ἐγγράφων τοῦ Νουρεντίν πρὸς τὴν Χωροφυλακὴν Ἀϊδινίου:

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Κεντρικοῦ λόχου τῆς Χωροφυλακῆς μοίραρχος Μεχμέτ Ἀρίφ.
Ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν σας ἐπὶ τῶν ἐξῆς: Γνωστὴ τυγχάνει ἡ ἀτίμος συμπεριφορὰ, ἣν ἐπ' ἐσχάτων ἐπιδεικνύουσιν ἀπέναντι τῶν Μουσουλμάνων οἱ Ἕλληνες. Εἶμαι πρόθυμος νὰ ἐργασθῶ μεθ' ὑμῶν πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ χαμερποῦς τούτου Ἔθνους. Λαμβάνω ἤδη πρὸς τοῦτο τὰ δέοντα μέτρα. Πρωτίστως διατηρῶ εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως καὶ τὰ ὄρη ἐνόπλους πολλοὺς ἐκ τῶν γνωστῶν ληστανταρτῶν. Εἰς αὐτοὺς διένειμα ἡμερομισθία καὶ ὄπλα. Οὗτοι ἐν συνεννοήσει θέλουσιν ἐνεργῆσαι ἀποφασιστικῶς. Μυῆσατε συναδέλφους. Προκειμένη ἐπιχείρησις πληρῶσει βαλάντια. Οὐδεὶς κίνδυνος δι' ἡμᾶς. Ὁ θάνατος μόνον διὰ τοὺς ἀτίμους Ἕλληνας. Εἰς πρῶτον νεῦμα σπεύσατε ἀμέσως ἐξοντώσῃτε τοὺς περὶ ἡμᾶς. Κατὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν π ρ ᾶ ξ α τ ε δ, τ ι β ο ὄ λ ε σ θ ε. Περιφρονῆσατε τιμὴν. Νῦν ἡ στιγμή τῆς ἐκδικήσεως. Ἐμπρὸς παιδιά».

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ

«Κατὰ περιελοῦσαν μοι ἔγγραφον διαταγὴν διοικήσεως κεντρικοῦ λόχου Χωροφυλακῆς, ἐπειδὴ κατ' αὐτὰς ἐνδέχεται οἱ Ἕλληνες ἐκδηλώσωσιν ἐπὶ μᾶλλον φρονήματα αὐτῶν, συνεπεία παρουσίας καταστάσεως πραγμάτων, ἡ Πατρίς ἐντέλλεται, ἵνα πᾶς στρατιώτης εἰς τὸ ἐλάχιστον τοιοῦτον κίνημα ἐκτελέσῃ ἀμέσως τὸ εἰς αὐτὸν ἀνατεθειμένον καθήκον του κατὰ π α ν τ ὸ ς ξ ἔ ν ο υ. Ἐπομένως, μὴ φεισθῆτε καὶ τελευταίας ὑμῶν πνοῆς ὑπὲρ Πατρίδος. Ἐχετε ὑπ' ὄψιν καθήκον σας. Ἐκαστος στρατιώτης ὀφείλει νὰ φονεύσῃ 4—5 Ἕλληνας. Ἐκτός δὲ τοῦ ὅτι ἔχω καθήκον νὰ κοινοποιήσω ἐγγράφως τὴν παροῦσαν διαταγὴν συμφώνως πρὸς ἔγγραφον ἐντολὴν τῆς διοικήσεως τοῦ Κεντρικοῦ λόχου Χωροφυλακῆς καὶ ἀπαντήσω αὐτῷ περὶ τοῦ πρακτέου ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἔχω καὶ ἐξ ἰδίων νὰ συστήσω, ἵνα ἕκαστος στρατιώτης ἐπιτελέσῃ ἀνωτέρω ὑποχρέωσιν αὐτοῦ.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Κεντρικῆς Μοίρας Χωροφυλακῆς Ἀϊδινίου

Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ κειμένου τῶν διαταγῶν τοῦ Νουρεντίν εἰς Παρισίους, ἡ Ἑλληνικὴ ἀποστολὴ Σμύρνης, παρουσίασε τὸν Κουλένοβιτς κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν Ἀγγλον ἀντιπρόσωπον Ντίξον καὶ κατόπιν εἰς τὸν Γάλλον πλοίαρχον Ντοκτέρ, κυβερνήτην τῆς «Δημοκρατίας». Καὶ οἱ δύο, μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ Κουλένοβιτς καὶ τὴν πιστοποίησιν τῆς γνησιότητος τῶν ἐγ-

γράφων, ἀπερυσθύνθησαν πρὸς τοὺς Ἀρμυστάς τῆς Κων)πόλεως καὶ κατέστησαν γνωστὴν τὴν διαταγὴν τοῦ Νουρεντίν. Συγχρόνως ὁ Ἡλ. Μαυρουδῆς μὲ τὴν ἀποστολὴν τῶν πρωτοτύπων Τουρκικῶν ἐγγράφων εἰς τὸν Βενιζέλον ἐγράφε τὰ ἀκόλουθα:

«Ὅτω ἀπαδείχθη πασιφανῶς ἡ ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν διενεργουμένη ὀργανώσις ἐνόπλων ομάδων ἐν Μ. Ἀσίᾳ πρὸς ἐκτέλεσιν σφραγῶν, ὅταν διαταχθῶσι. Περὶ τούτων εἶχον πολλὰς προηγουμένας πληροφορίας, ἅς μετέδιδον ἐκάστοτε Γάλλῳ καὶ Ἀγγλῶ ἀντιπροσώποις ἐνταῦθα. Ἐπὶ κεραιῆς ἀνωτέρω ὀργανώσεως εἶναι ὁ Βαλῆς Σμύρνης Νουρεντίν πασᾶς, οὗτινος ἡ ἐκ Μ. Ἀσίας ἀπομάκρυνσις τὸ τάχιστον εἶναι ἐπιβεβλημένη. Τοῦρκοι ἐνισχύονται εἰς ἐνέργειάν των ἕνεκα στάσεως ἐνταῦθα Ἰταλοῦ ἀντιπροσώπου Μαμφρέδι. ἀναφανδὸν σχεδὸν συνεργαζομένου μετὰ Τούρκων πρὸς ἐπίδιωξιν ἰδίης πολιτικῆς.

ΗΛΙΑΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

Μόλις ἐλήφθησαν τὰ πρωτότυπα τῶν μυστικῶν διαταγῶν τοῦ Νουρεντίν εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἡ ἀπόλυτος γνησιότης των ἐβεβαιώθη ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐν Σμύρνῃ, ἀπεφασίσθη ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὅπως οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρμυσταὶ των ζητήσουν ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην τὴν ἄμεσον ἀπομάκρυνσιν τοῦ Νουρεντίν ἐκ Σμύρνης. Ἐγένοντο ἀμέσως τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα καὶ ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις χωρὶς πολλοὺς δισταγμοὺς ἀπεδέχθη τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Νουρεντίν, τοποθετήσασα εἰς τὴν θέσιν του τὸν Ἰζέτ βέην παλαιὸν διπλωματικὸν ὑπάλληλον, ἀνίκανον δι' οἰανδήποτε ἐπαναστατικὴν δρᾶσιν. Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ Νουρεντίν ἀνεκούφισε τὸν χριστιανικὸν κόσμον, διότι τὸ Νεοτουρκικὸν Κομιτᾶτον ἐστερήθη ἐνὸς ἰσχυροῦ παράγοντος, ἱκανοῦ ὅπως εἰς τὴν πρώτην εὐκαιρίαν ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Νουρεντίν εἶχεν ἐξαιρετικὴν ἐπιρροὴν εἰς ὀλόκληρον τὸν νομὸν Ἀϊδινίου, διότι μετὰ τὸν θρίαμβόν του εἰς τὴν Κούτ-Ἐλ-Ἀμάρα ἐναντίον τῶν Ἀγγλῶν, ὑπερέστησε καὶ ὡς διοικητῆς σώματος στρατοῦ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀϊδινίου. Εἰς τὸ πρόσωπόν του, εἰς τὴν διοικητικὴν ἱκανότητά του, εἰς τὴν ἀκαμψίαν του, εὗρισκον οἱ Τοῦρκοι τὸν κατάλληλον ἀρχηγόν, ὅπως ὑπεραμυνθῆ τῆς Τουρκίας. Τὸ γόητρόν του εἰς τὸν τουρκικὸν λαὸν ἦτο μέγα κεφάλαιον διὰ μίαν δύσκολον περίστασιν.

Ἐνεκα τούτων οἱ κυριώτεροι παράγοντες τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου ἐθρήνησαν κυριολεκτικῶς διὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Νουρεντίν καὶ σχεδὸν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς διετέθησαν δυσπίστως ἐναντίον τοῦ νέου Νομάρχου Ἰζέτ βέη. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Νουρεντίν ἡ συνεργασία τῶν Νεοτούρκων τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Ἰταλικῆς προπαγάνδας κατέστη πυκνοτέρα, διότι μόνον εἰς τοὺς Ἰταλοὺς ἠδύνατο πλέον νὰ βασίζωνται πρὸς καταπολέμησιν τῶν Ἀγγλικῶν καὶ Ἑλληνικῶν βλέψεων. Διὰ τῶν Ἰταλῶν ἠλπιζον νὰ ἐπιτύχουν, ὅπως ἐπιβληθῆ εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸ διαμέρισμα Σμύρνης κάποιος ἔλεγχος ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἥττης των, οὐδέποτε δὲ ἐφαντάζοντο ὅτι ἦτο δυνατόν ν' ἀποφασισθῆ ἐκ μέρους τῶν Δυνάμεων ἡ κατοχὴ τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Γαλλία εἰς τὴν κίνησιν ταύτην ἔπαιζε τὸν ρόλον τοῦ «θεατοῦ» καὶ κυριώτατα ὁ πόλεμος διεξήχετο μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας. Οἱ πρῶτοι ὑπεστήριζον τοὺς Ἕλληνας ἀναφανδὸν καὶ οἱ δεῦτεροι τοὺς Τούρκους.

ΟΙ ΛΕΒΑΝΤΙΝΟΙ

Οἱ Λεβαντινοὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦσαν εὐχαριστημένοι, διότι ὁ πόλεμος ἐτερματίσθη μὲ τὴν συντριβὴν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Τουρκίας. Ἡ

Γερμανία απέξενούτο ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν ἐμπορικῶν ἐπιδρομῶν τῆς εἰς τὴν Ἀνατολήν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξυπηρέτει τοὺς Λεβαντίνους, διότι πρὸ τοῦ 1914 ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Κων)πολις, κατὰ συνέπειαν καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις ἐκυριαρχοῦντο καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἀπὸ τὸ Γερμανικὸν ἐμπόριον καὶ τὴν Γερμανικὴν βιομηχανίαν. Ἡ Τουρκία ἀφ' ἑτέρου ἠττημένη καὶ συντρετριμμένη θὰ καθίστατο ἀπολύτως πλέον ἑδαφος εὐκόλου πλουτισμοῦ. "Ὅσον ἀφορᾷ τὸ «ρεζίμ» τῆς χώρας, ἐφρόνουν ὅτι μία συμμαχικὴ κατοχὴ ὑπὸ ἓνα οὐδέτερον διοικητὴν θ' ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κατοίκων. Τὴν Ἑλληνικὴν κίνησιν τὴν ἔβλεπον δυσπίστως καὶ δὲν ἐφραντάζοντο ποτέ, ὅτι ἦτο δυνατόν ἡ Ἑλλάς νὰ καταλάβῃ τὴν Σμύρνην.

Ὁ Λεβαντίνος εἶναι ἓνας τύπος, ὁ ὁποῖος τὴν ιδέαν τῆς πατρίδος τὴν περιορίζει μόνον εἰς τὴν ἕκτασιν τοῦ διαβατηρίου του καὶ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων του. Ὀλίγιστοι ὑπηρέτησαν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἐθνους των καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ γνωριμία των ἐφθανε μέχρι τοῦ προξενείου των. Κυρίως ἡ ἐθνότης των τοὺς ἐχρησίμευεν διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων των καὶ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Τουρκικῶν φόρων καὶ τῆς στρατολογίας. Καὶ ἐνῶ οὔτε φόρους ἐπλήρωσαν ποτέ εἰς τοὺς Τούρκους, οὔτε ἐστρατολογήθησαν, οὔτε ἐδεινοπάθησαν, οὔτε ἐσφάγησαν, οὔτε ὑπέστησαν ἀτιμώσεις, οὔτε ἀπεστάλησαν εἰς τὰς τουρκικὰς ἐκστρατείας, μ' ὅλα ταῦτα πάντοτε ἤξιωσαν νὰ ρυθμισθοῦν τὰ ἐν Ἀνατολῇ πράγματα συμφώνως πρὸς τὰς βλέψεις καὶ τὰ συμφέροντά των. Οἱ Λεβαντῖνοι ἀπετέλεσαν πάντοτε τὰς μειονότητες ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ ὡς εἶναι κοινῶς γνωστόν, τοὺς δύο μεγάλους ὄγκους τοῦ πληθυσμοῦ τοὺς ἀντεπροσώπευσαν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Τούρκοι. Ἐν τούτοις εἶχον τὴν ἀξίωσιν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὰς βλέψεις τῶν Λεβαντίνων. Καὶ οἱ μὲν Ἄγγλοι τὴν ὑπηκοότητα κατεγίνοντο κυρίως εἰς τὴν βιομηχανικὴν ἐπικράτησιν, ἐμπόριον ταπήτων, σύκων, βαλανίδια καὶ ἄλλα εἶδη, οἱ Γάλλοι εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἐμπορικὴν προπαγάνδαν, οἱ δὲ Ἰταλοὶ ἀπὸ τινων ἐτῶν προσεπάθουν καὶ ἐθνικιστικῶς νὰ ἐπικρατήσουν.

Εἰς τὰ σχολεῖα των, εἰς τὰς ἐκκλησίας, παντοῦ ὅπου ἠδύναντο νὰ προπαγανδίσουν, δὲν ἀπέκρυπτον τὰ ἐθνικιστικὰ των ὄνειρα. Ἡ δημιουργία Ἰταλῶν ὑποκόων ἀπετέλει τὴν διαρκῆ μέριμνάν των. "Ὅσοι ἔμποροι δὲν ἠδύναντο νὰ γίνουν ὑπήκοοι τῶν Ἀγγλων καὶ Γάλλων, τὸ ἐπετύγγανον μὲ τοὺς Ἰταλοὺς. Δι' ἓνα ἔμπορον ἡ ξένη ὑπηκοότης εἶχε μεγάλην σημασίαν, διότι ἀπέφευγε τοὺς φόρους καὶ τὰς καταδιώξεις τῶν Τούρκων. Ἦρκει τὸ ξένον διαβατήριον, διὰ νὰ τρέψῃ εἰς φυγὴν τὸν Τούρκον χωροφύλακα. Καὶ ὅταν ἡ Ἰταλία κατέλαβε τὴν Ρόδον, ἡ προπαγάνδα διὰ τὴν αὔξησιν τῶν ὑπηκόων τῆς ἐπεξετάθη καὶ μεταξὺ τῶν Τούρκων. Ἐπὶ τῇ βάσει ὅλης αὐτῆς τῆς ἐθνικιστικῆς κινήσεώς τῆς, ἐφιλοδόξει ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν Τουρκίαν ἐν Σμύρνη. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἠυξήθησαν οἱ προπαγανδισταὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τὰ κέντρα, εἰς τὸν τύπον. Πρὸ τοῦ πολέμου ὁ Γαλλικὸς τύπος εὐρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γάλλων καὶ Ἑλλήνων. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ὅμως ἐδημιούργησαν ἰδιαιτέρον ὄργανον, τὸ «Λεβάντ», τὸ ὁποῖον δὲν ἤργησε νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς κυκλοφορίαν ἀπέναντι τῶν ἄλλων Γαλλικῶν ἡμερησίων. Ἐπεκράτησε, διότι τὸ συντεήρουν οἰκονομικῶς οἱ Ἰταλοὶ καὶ τὸ ἠγόραζον, ἐκτὸς τῶν περισσοτέρων Λεβαντίνων, οἱ Ἰσραηλιταὶ καὶ οἱ Τούρκοι. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνακωχῆς εἰργάζοντο οἱ Ἰταλοὶ ὑπὲρ τῶν ἐθνικιστικῶν βλέψεων των ἐν Σμύρνη, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπειδὴ ἔβλεπον καὶ τὰς ἀντιδράσεις ἐκ μέρους τῆς ἐπισήμου Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, προσεπάθουν

ἀντιπάσης θυσίας νὰ ὀργανώσουν τοὺς Τούρκους, καὶ ἡ ὀργάνωσις αὕτη εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἵδρυσιν τῆς «Τουρκικῆς Ἑστίας».

Ἡ ἡττημένη Τουρκία, συντετριμμένη οικονομικῶς, ἀδύνατος πολεμικῶς, ἐδέξατο τὰς πρώτας ἠθικὰς βοηθείας ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐφ' ὅσον παρήρχοντο αἱ ἡμέραι ἐπὶ τοσοῦτον ἡ προσπάθεια τῶν κατέκτα ἑδάφος εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Τούρκων. Ὁ Ἰταλὸς πλοίαρχος Γκρενιὲ ἤτο τρόπον τινὰ ὡς ὁ ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς ἡττημένης Τουρκίας. Ἐγένοντο πλείους δολοφονίαι Ἑλλήνων χωρικῶν εἰς τὰ περὶ τῆς Σμύρνης, μίαν ἡμέραν ἐφρονεῦθησαν παρ' ἀγνώστων Τούρκων πέντε Ἑλληνας, καὶ διὰ τὰς δολοφονίας αὐτάς ἐθεώρει ὁ Γκρενιὲ ὡς ὑπευθύνους τοὺς Ἑλληνας. Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ κρυφοῦ πολέμου μεταξύ τῶν Δυνάμεων, τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἦτο ἡ ἀξάνουσι καθ' ἑκάστην τὰ πολεμικὰ πλοῖα εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης. Μόλις κατέπλεον ἓνα Ἀγγλικόν, ἀμέσως τὴν ἐπομένην ἐνεφανίζετο ἓνα Γαλλικόν καὶ ἓνα Ἰταλικόν. Οἱ ἀσύρματοι τῶν πολεμικῶν εἰργάζοντο τὰς νύκτας ἀδιακόπως καὶ μετέδιδον τὰ κρυπτογραφικὰ τηλεγραφήματα τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων εἰς τοὺς Ἀρμυστὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁπόθεν ἐξήρτωντο.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΜΑΧΗ

Ἐξ ὅλης αὐτῆς τῆς κινήσεως ἐφαίνετο καθαρὰ πλεόν, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς μεγάλης διπλωματικῆς μάχης. Μεταξὺ Σμύρνης—Κων)πόλεως καὶ Παρισίων διεξήγето κινήσεις τεραστία, ἕνας ἀγὼν ἐπιμονῆς καὶ ἀδιάκοπος. Περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου 1919 εἰς τὸν λιμένα Σμύρνης εἶχον ἀγκυροβολήσει τριάκοντα πολεμικὰ μικρὰ καὶ μεγάλα τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας, Ἀμερικῆς καὶ ὀλόκληρος σχεδὸν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος. Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα μετὰ κόπου καὶ δυσκολίας εἰσέπλεον εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν πολεμικῶν. Ἡ Ἀγγλία ἐκ τῶν μεγάλων πολεμικῶν τῆς εἶχε ἀποστείλει τὸν «Σιδηροῦν Δοῦκα», ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινε ὁ Ναύαρχος Κάλθορπ καὶ τὸν «Βασιλέα Γεώργιον». Ἡ Γαλλία τὴν «Δημοκρατίαν» καὶ τὰ θωρηκτὰ «Βαλδὲν Ρουσσὸ» καὶ «Ἐρνέστος Ρενάν». Ἡ Ἰταλία τὸ ντρέντωι «Ντουίλιο» καὶ ἡ Ἀμερικὴ τὴν «Ἀραντζόβνα». Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τῶν πολεμικῶν ὄγκων ἐνεφανίσθη περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου ὁ «Ἀβέρωφ» με κυβερνήτην τὸν πλοίαρχον κ. Χατζηκυριάκου. Ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ἱστορικοῦ πολεμικοῦ πλοίου ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος συνεκεντρώθη εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐξητωκραύγαζε τοὺς Ἑλληνας ναύτας. Τὸν κατάπλεον τοῦ «Ἀβέρωφ» ὁ Τουρκικὸς κόσμος τὸν ἐθεώρησεν ὡς δυσάρεστον προμήνυμα. Ὁ Τουρκικὸς τύπος περιέγραψε τὸ Ἑλληνικὸν πολεμικόν, ἐξιστόρησε τὴν δόξαν του εἰς τὰ Δαρδανέλλια καὶ ἐτόνισεν, ὅτι οἱ καπνοὶ τῶν καπνοδόχων του ἐπεσκίασαν τὸν τουρκικὸν οὐρανὸν τῆς Σμύρνης καὶ τὸν ἥλιον τῆς τουρκικῆς ψυχῆς.

Οἱ Ἰταλικοὶ κύκλοι ἐξήκολούθηον νὰ πιστεύουν καὶ νὰ διαδίδουν, ὅτι πολὺ ταχέως ὁ Ἰταλικὸς στρατὸς θὰ λάβῃ ἐντολήν, ὅπως ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν Σμύρνην. Αὐτὸ κυρίως ἐπίστευον καὶ οἱ Τούρκοι καὶ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἤρχισαν ν' ἀποκρούουν τὴν Ἰταλικὴν μονομερῶς κατοχὴν, δεχόμενοι ὡς τὸ ὀλιγώτερον κακὸν τὴν κοινὴν κατοχὴν τῶν συμμάχων. Ἄλλοι ἐφρόνουν, ὅτι οὐδεμίαν κατοχὴν θὰ γίνῃ, στηριζόμενοι εἰς τὰς ἀντιζηλίας τῶν Δυνάμεων. Πλήρης σύγχυσις ἐπεκράτει εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἀρριστία περὶ τῆς αὔριου. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν ὥραν ἕνας Τούρκος δημοσιογράφος, ὁ Σουρεγια Ἐμὴν

Ὁ ἐν Κρήτῃ πολιτευτὴς Μιχ. Μαζοράκης, ὁ ὁποῖος ἀπεστάλη εἰς Σύμφωνον πρὸς τῆς Κατοχῆς, ὅπως συνεννοηθῆ μετὰ τοὺς Τονοκοροῖτας

βέης, ἀπαντῶν ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς «Ίσλαχάτ» εἰς τὰς κλισιοδόξους προβλέψεις τῶν συναδέλφων του, ἔγραψε τὰ ἐξῆς ἐπιγραμματικά:

—«Ἀλλοίμονον εἰς τὸν οἰκοδεσπότην ἐκεῖνον, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου οἱ «μουσαφιρέοι» γλεντοῦν, πρῶγουν, πίνουν, ἐρίζουν, γρονθοκοποῦνται, μάχονται καὶ ἐν τέλει ἀλληλοασπάζονται.

Οἰκοδεσπότης ἦτο ἡ Τουρκία τῆς Σμύρνης καὶ «μουσαφιρέοι» τὰ πολεμικά τῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Ἑλλάδος. Πράγματι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, παρ' ὅλας τὰς σπασμωδικὰς κινήσεις τῶν Νεοτούρκων Σμύρνης, ὁ Τουρκικὸς κόσμος εἶχε τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἐτοιμοθανάτου. Ἐβλεπε καὶ προησθάνετο τὸν ἐπερχόμενον κίνδυνον, καὶ ὡς ἔσχατον σημεῖον παρηγορίας εἶχε τὴν Εὐρωπαϊκὴν κατοχὴν.

Καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀποστολὴν Μαυρουδῆ δὲν ὑπῆρχον εἰσέτι σαφεῖς ἐνδείξεις περὶ τῶν ἐπικειμένων γεγονότων, καίτοι ὅλαι αἱ πληροφορίαι, αἱ ὁποῖαι ἐζητοῦντο ἐκ Παρισίων παρὰ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ἠδύναντο νὰ ἐπιχύσουν ρῶς εἰς τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν. Ἐζητοῦντο πληροφορίαι κρυπτογραφικῶς καὶ ἐπειγόντως καὶ ἐδίδοντο ἀμέσως ἀπαντήσεις περὶ χιλίων ζητημάτων, τὰ ὅποια ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνδιαφέρουν ἓνα Κράτος, ὡς νὰ εἶχε ἤδη ἐγκατασταθῆ εἰς μίαν χώραν. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς κατοχῆς ἠρώτησα τὸν Ἡλ. Μαυρουδῆν, ἐὰν ἔχη τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι πολὺ ταχέως ἡ Σμύρνη θὰ γίνῃ Ἑλληνική. Δὲν ἀπέκρουσε τὴν χαρὰν του, καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι τοῦ φαίνεται ὡς νὰ ἀκούη ἤδη τοὺς ἤχους ἐνὸς μεγάλου χαρμοσύνου γεγονότος, τοῦ ὁποίου ἡ πραγματοποίησις δὲν θὰ βραδύνῃ. Πράγματι, τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1919, ἐλήφθη σύντομον κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων ἀπευθυνόμενον προσωπικῶς πρὸς τὸν Ἡλ. Μαυρουδῆν ἐκ μέρους τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου μὲ τὴν αὐστηρὰν ἐντολήν, ὅπως μεταφρασθῆ παρὰ τοῦ ἰδίου. Τὸ τηλεγράφημα τὸ παρέλαβεν ὁ ὑπαξιωματικὸς τοῦ «Λέοντος» Ν. Σπαχῆς καὶ τὸ παρέδωκεν εἰς τὸν Ἡλίαν Μαυρουδῆν. Ἐκλήθη ἐπειγόντως ὁ Σκέφερης εἰς μέγαρον τὸ τοῦ προξενείου, διὰ νὰ δώσῃ τὸ ἰδιαίτερον κρυπτογραφικὸν λεξικόν. Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος, ἱστορικὴ καὶ ἐξαιρετικῶς συγκινητικὴ.

Εἰς σύντομον τηλεγράφημά του κατ' ἀρχάς, μακροσκελέστερον ἀμέσως κατόπιν, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἐγνωστοποιεῖ εἰς τὸν Ἡλ. Μαυρουδῆν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης καὶ τῆς περιούχης τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς εἰδήσεως γνῶσιν ἔλαβε τὴν νύκτα ἐκείνην, ἐκτὸς τοῦ Ἡλ. Μαυρουδῆ, καὶ ὁ Σκέφερης. Ἦτο ἀργὰ πλέον καὶ εἰς τοὺς δρόμους τῆς Σμύρνης ἐκυκλοφόρουν ὀλίγιστοι ἀνθρώποι. Ὁ Ἡλ. Μαυρουδῆς, ἐκ τοῦ μεγάρου τοῦ προξενείου κατηυθύνθη εἰς τὴν προκουμαίαν, καί, ἐπιβάς τῆς ἀτμακάτου, ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ», ὅπου ἐξηκολούθησε ἐργαζόμενος μέχρι τῆς πρωίας. Ὡς κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀντὶ τοῦ Χατζηκυριάκου,—τοῦ ὁποίου ἀπεχωρίσθησαν μετὰ πόνου οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦται,—ἐτοποιηθῆ ὁ Ἡλ. Μαυρουδῆς, ἀμέσως μετὰ τὸν κατάπλου τῶν πολεμικῶν εἰς τὴν Σμύρνην, διότι ὁ Μαυρουδῆς ἦτο ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς ἐν Σμύρνη. Ἡ πρωία τῆς πρώτης Μαΐου 1919 εἶρε τὴν πόλιν ἡσυχον καὶ τοὺς κατοίκους σπεύδοντας εἰς τὰς ἐργασίας των. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον παρήρχοντο αἱ ὥραι, αἱ φῆμαι δισταυροῦντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ περὶ ἐπικειμένων ἐνεργειῶν τῶν συμμαχικῶν πολεμικῶν ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Ἡ μοιραία ὥρα τῆς ἐνάρξεως ἐνὸς νέου μεγάλου δράματος εἰς τὴν Ἰω-

νικηὴν χώραν εἶχε φθάσει. Καὶ τότε ὁ νοῦς ὄλων μας ἐστράφη εἰς τὸ παρελθόν. εἰς τοὺς ἀγῶνας ὀλοκλήρων αἰώνων, εἰς τοὺς μόχθους ὄλων τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος ὅπως πυκνωθῆ καὶ γιγαντωθῆ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκεῖ εἶχον συγκεντρωθῆ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν Πελοποννήσιοι, Κρήτες, Κυκλαδίται, Κυθήριοι, Στερεοελλαδίται, Θεσσαλοί, Ἡπειρώται, Μακεδόνες, Αἰγαιοπελαγῖται καὶ ἀπετέλεσαν τὸ μέγα Ἑλλαδικὸν οἰκοδόμημα ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς Ἰωνας καὶ τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ Μικρασιατικὴ Ἑλλὰς εἶχε δημιουργηθῆ διὰ τῶν κοινῶν ἀγῶνων ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀπελευθερωθῆ ἓνα τμήμα, τὸ ὁποῖον ἀπλῶς κατοικοῦσαν Ἑλληνες τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ φρόνημα. Ἡ Μ. Ἀσία ἐχρησίμευσεν ἀνεκαθεν ὡς ἕδαφος προσφυγῆς καὶ σωτηρίας τῶν Ἑλλήνων τῆς «ἐλευθέρας γωνίας», οἱ ὁποῖοι ἐκινδύνευον νὰ πάθουν ἀπὸ οἰκονομικὴν ἀσφυξίαν. Καὶ δι' αὐτὸ ἡ Μικρασιατικὴ Ἑλλὰς ἦτο ἰσχυρὰ καὶ ἀκατάβλητος, διότι εἶχε τοὺς δεσμοὺς τῆς εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς γωνίας.

Διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ τῶν ἐπιδρομῶν διετήρησαν οἱ Ἑλληνες τὴν ἔθνικὴν συνοχὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν των, διότι ὀλόκληρος ὁ Μικρασιατικὸς κορμὸς ἦτο γνησίως Ἑλληνικός. Ἐφερε τὴν ἀπόλυτον γνησιότητα τῆς «χωρᾶς τῶν Ἑλλήδων», ὅπως ἔλεγε ὁ Ρενὲ Πυώ. Δὲν τοὺς ἔκαμψε οὔτε ἡ τρομακτικὴ Ἰσλαμικὴ θύελλα τοῦ 1914, ὅποτε ἐπίσημος Τουρκία καὶ Τουρκικὸς ὄγκος ἐκινήθησαν, ὅπως ἐκριζώσουν τὸν Ἑλληνισμὸν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν. Οἱ ἐπιδρομεῖς εὐρέθησαν ἀντιμέτωποι τῆς ψυχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἤκουσαν ἐντὸς τῆς Τουρκικῆς Βουλῆς τοὺς φλογεροὺς λόγους τοῦ βουλευτοῦ Ἐμμαν. Ἐμμανουηλίδου, πύρινα Ἑλληνικὰ κηρύγματα κατὰ τῆς βίας τοῦ Ταλαάτ. Τότε οἱ Τοῦρκοι ἀντιπρόσωποι τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπέκυψαν ἀπὸ τὰ πλήγματα τῆς λογικῆς καὶ τοῦ δικαίου, διότι ὁ Ἐμμ. Ἐμμανουηλίδης ἀνεπήδησεν εἰς τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς καὶ ἀπήγγειλε σφοδρὸν κατηγορητήριον ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἀγωνίζεται νὰ ἐκριζώσῃ μίαν φυλὴν, τὴν Ἑλληνικὴν, ἔχουσαν ἱερὰ καὶ ἀναμφισβήτητα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐπηκολούθησε μετὰ τὸν διωγμὸν ἡ ἀγρία στρατολογία καὶ οἱ Ἑλληνες ἐσύρθησαν μέχρι τῶν ἐργατικῶν ταγματῶν τῆς Δαμασκοῦ. Ἐκεῖ ὁ Τζεμάλ πασᾶς ἐτιμῶρει τοὺς διοικητὰς τῶν λόχων, ὅσοι ἀνέφεραν ὀλιγωτέρους τῶν πενήνηντα θανάτων τὴν ἡμέραν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐγκληματικὸν σύστημα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνταφιάσῃ τὸν Μικρασιατικὸν Ἑλληνισμὸν. Οὔτε αἱ τραγικαὶ διαδρομαὶ τῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἀπὸ τῆς γραμμῆς τοῦ Μπαλουκεσέρ μέχρι τοῦ Δενιζλί. Ἀντιθέτως τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Σμύρνην ἐδημιουργήθη ὁ μυστικὸς Μικρασιατικὸς Σύνδεσμος ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων Μιχ. Ἀργυροπούλου, Ἀντ. Ἀθηνογένους καὶ Κωνστ. Στυλιανοπούλου, τοῦ ὁποῖου ὁ κυριώτερος σκοπὸς ἦτο:

- 1) Ἐνωσις τῶν Μικρασιατῶν Ἑλλήνων μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.
- 2) ἡ συστηματοποίησις καὶ ἐνιαία ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τῶν ἔθνικῶν δυνάμεων (ἐκπαίδευσις, γεωργία, βιομηχανία, ἐμπόριον, καλαὶ τέχναι). Ἐνας ὀλόκληρος κόσμος γνωστῶν καὶ ἀγνωστῶν ἡρώων εἶχε δώσει τὴν ψυχὴν καὶ τὸν πλοῦτόν του, τὴν ἰκανότητά του, ὅπως πυκνωθῆ καὶ γιγαντωθῆ ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς, διὰ νὰ φθάσωμεν ἐπὶ τέλους εἰς τὰ ἐξήμερω-

ματὰ τῆς 1ης Μαΐου 1919, διότι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης κυρίως ἄρχεται ἡ νέα περίοδος τοῦ μεγάλου Ἀνατολικοῦ δράματος.

Ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας ἀπεσπάσθη ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς Ναυαρχίδος «Σιδηροῦς Δουξ» μία ἀτμάκτος, ἣτις κατηυθύνθη πρὸς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Τουρκικοῦ μεγάλου στρατῶνος. Ἐνας Ἀγγλος ἀξιωματικὸς ἐξῆλθε ἰκα μετέβη εἰς τὸ Διοικητήριον, ὅπου τὸν ἀνέμενε ὁ Βαλῆς Ἰζέτ βέης. Τῷ ἐνεχείρισε ἔγγραφον τοῦ Ἀγγλοῦ Ναυάρχου καὶ ἀπῆλθεν ἀμέσως. Ὁ Ἀγγλος Ναύαρχος ἀνεκοίνωνε εἰς τὸν Τοῦρκον Διοικητὴν, ὅτι συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, ἣτις εἶχε συναφθῆ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ρεοῦρ βέη (πρώην κυβερνήτου τοῦ Χαμηδιέ), οἱ σύμμαχοι ἀπεφάσισαν ὅπως ἀποβιβάσουν δυνάμεις εἰς τὴν Σμύρνην πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως καὶ πρὸς κατάληψιν τῶν φρουρίων. Ὁ Ἰζέτ βέης μόλις ἔλαβε τὸ ἔγγραφον κατεπαράχθη καὶ ἀμέσως ἐκάλεσε εἰς συνεργασίαν τὸν διοικητὴν τοῦ στρατοῦ Ναδῆρ βέη. Καὶ οἱ δύο μετὰ μακρὰν συνομιλίαν ἔκριναν ὅτι ἐπρόκειτο πιθανῶς περὶ μέτρου τῶν συμμάχων, τὸ ὁποῖον ἐδικαιολογεῖτο ἐκ τῆς συμφωνίας τοῦ Μούδρου. Μετὰ τὸ πέρας τῆς συνομιλίας των ὁ Ἰζέτ βέης μετέβη εἰς τὸ τηλεγραφεῖον καὶ ἀνήγγειλε τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Ἀγγλοῦ Ναυάρχου εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην. Εἰς ἐρώτησιν τοῦ Βαλῆ πρὸς τὸν Μ. Βεζύρη, ποίαν στάσιν νὰ τηρήσῃ ἀπέναντι τῶν συμμάχων, ἔλαβε τὴν ἀόριστον ἀπάντησιν, ὅτι «ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐφαρμογῆς ὅρου ἀναφερομένου εἰς τὴν συμφωνίαν τοῦ Μούδρου, δὲν πρέπει νὰ ἐπιδείξῃ οὐδεμίαν ἀνησυχίαν».

Ἡ εἰδησις τῆς συμμαχικῆς ἀνακοινώσεως περὶ ἀποβάσεως ἀγχημάτων διεδόθη μετὰ ταῦτα ἀστραπιαίως εἰς ὅλοκληρον τὴν πόλιν. Εἰς τὴν προκυμαίαν ἤρχισε νὰ συγκεντροῦται πολὺς κόσμος καὶ εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐπεκράτει ἔκτακτος κίνησις. Εἰς τὰ Τουρκικὰ κέντρα ἡ εἰδησις προεκάλεσε ἀνησυχίαν κατ' ἀρχάς, κίνησιν ζωηράν εἰς τοὺς Νεοτουρκικοὺς κύκλους καὶ σύγχυσιν, ἀλλὰ μετέπειτα μοιρολατρικῶς ὁ περισσότερος κόσμος ἤρχισε νὰ λέγῃ ὅτι «πρόκειται περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 ἄρθρου τῆς «ἀρμιστῆς» (ἀνακωχῆς).

Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εἶχεν ἀποστρατευθῆ εἰς ὅλα τὰ τουρκικὰ διαμερίσματα μετὰ τὴν ἀνακωχὴν καὶ αἱ ἀποθῆκαι τῶν πυρομαχικῶν ἐσφραγίσθησαν ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν ὑπηρεσιῶν. Εἰς τὰ κυριώτερα σημεῖα ἐτάχθησαν καὶ συμμαχικαὶ φρουραὶ διὰ τὴν φύλαξίν των. Κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ σῶμα στρατοῦ Σμύρνης εὐρίσκειτο ἐν ἀποστρατεύσει, διετῆρει δὲ μόνον ἐν συνόλῳ μετὰς ὑπηρεσίας τῶν Γραφείων καὶ τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν καταστημάτων περὶ τοὺς 4.000 ἄνδρας. Εἰς τὰ πρῶτα συμβούλια, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ διοικητοῦ Ναδῆρ βέη, ἐκρίθη ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναμείνουν τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων καὶ κυρίως διαταγὰς καὶ ὁδηγίας ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ στρατὸς τῆς Σμύρνης εἶχε τρόπον τινὰ ἀπομονωθῆ πανταχόθεν, διότι οὔτε ἐνισχύσεις ἠδύνατο νὰ λάβῃ, οὔτε τοπικὴν στρατολογίαν νὰ ἐνεργήσῃ, διότι τὰ γεγονότα ἐπῆρχοντο κατὰ τρόπον ραγδαῖον, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐδίδοντο σαφεῖς καὶ διαφοριστικαὶ ὁδηγίαι.

Ἡ ἐνέργεια των ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ καὶ τοῦ Βαλῆ, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο δὲν ἐφαίνοντο ἄνθρωποι ἱκανοὶ νὰ ριψοκινδυνεύσουν καὶ ν' ἀναλάβουν τὴν εὐθύνην οἰασθήποτε ἐπιθετικῆς ἢ ἀμυντικῆς ἐνεργείας κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν συμμάχων.

Οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων Δυνάμεων ἐν Σμύρνη

ευρέθησαν κίβριδιως άπέναντι μιᾶς καταστάσεως νέας και άνελπίστου, και σχεδόν παρεμεινον θεαταί τῶν ὄσων επρόκειτο νά επακολουθήσουν, διότι ὅλαι αἱ ενέργειαι εναντίον τῆς Τουρκίας εξηρωτωντο πλέον από τούς άρχηγούς τῶν Ναυτικῶν Δυνάμεων.

Ίδου τί έτηλεγγράφει τήν 1ην Μαΐου ὁ Ἡλ. Μαυρουδῆς πρὸς τήν Ἑλληνικήν Κυβέρνησιν, σχετικῶς με τὰς συσκέψεις και τὰς αποφάσεις τῶν άρχηγῶν τῶν Ναυτικῶν Δυνάμεων:

«Τὴν 9ην π.μ. εγένετο ἐπὶ τῆς εὐρισκομένης εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης Ἀγγλικῆς ναυαρχίδος σύσκεψις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου Κάλθορπ, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον ὁ Γάλλος ἀντιναύαρχος Σαγκροντεβουραί, ὁ κυβερνήτης τοῦ Ἀμερικανικοῦ θωρηκτοῦ «Αῤιζόνα», ὁ κυβερνήτης τοῦ Ἰταλικῦ θωρηκτοῦ «Ντουίλιο» και ὁ κυβερνήτης τοῦ Ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ «Αῤερωφ». Κατὰ τὴν σύσκεψιν αὐτὴν ἀνεκοινώθησαν αἱ διαβιβασθεῖσαι ἐκ Παρισίων πληροφορίαι σχετικῶς πρὸς τὴν ἀποφασισθεῖσαν στρατιωτικὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης και τῶν πέριξ δι' Ἑλληνικοῦ στρατοῦ και ὅλαι αἱ σχετικαὶ ἐκείναι ὁδηγίαι, αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀποβάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀποβατικοῦ σώματος. Συμφωνῶς πρὸς τὰς ὁδηγίας αὐτάς ἐλήφθη τότε ἡ ἀπόφασις, ὅπως τὴν μεσημβρίαν τῆς 1ης Μαΐου, καταλήφθωσιν ἅπαντα τὰ ἐξωτερικὰ φρούρια και τὰ ἐπᾶκτια πυροβολεῖα τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης διὰ μικτῶν ἀγγημάτων. Πρὸς εὐχερῆστέραν ἐνέργειαν τῆς καταλήψεως πάντα τὰ ἐν λόγῳ φρούρια διηρέθησαν εἰς τέσσαρα τμήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων θά καταλαμβάνετο ὑπὸ μικτοῦ ἀγγήματος ἐξ Ἀγγλων, Γάλλων, Ἰταλῶν και Ἑλλήνων. Ἐν συνεχείᾳ ἐκκονίσθη, ὅπως ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἑλληνικοῦ σώματος τῆς κατοχῆς ἀρχίσῃ τὴν 2ην Μαΐου, λίαν πρῶτ, ληφθέντος ὑπ' ὄψει τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ Ἑλληνικὰ μεταγωγικὰ θά ἐφθανον εἰς Σμύρνην. Ἐπίσης ἐκονοίσθησαν ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι, αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποβάσεως. Κατὰ τὴν ἰδίαν σύσκεψιν εἶχεν ἀποφασισθῆ ἐπίσης, ὅπως τὴν πρῶτην τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἀπευθυνθῆ διακοίνωσις ἐκ μέρους τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου Κάλθορπ πρὸς τὸν Βαλῆν Σμύρνης, δι' ἧς νά προσκαλῆται οὗτος ὅπως παραδώσῃ τὰ φρούρια, με τὴν δήλωσιν ὅτι εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἀξιῶσις περὶ παραδόσεως δὲν ἐγίνετο ἀποδεκτὴ, θά καταλαμβάνοντο τὰ φρούρια ὑπὸ τῶν ἀγγημάτων διὰ τῆς βίας. Μετὰ τὴν διακοίνωσιν αὐτὴν και τὴν βεβαίαν ἀποδοχὴν τῆς ἀξιῶσεως περὶ παραδόσεως τῶν φρουρίων, εἶχεν ἀποφασισθῆ, ὅπως σταλῆ δευτέρα διακοίνωσις τοῦ ναυάρχου Κάλθορπ πρὸς τὸν Βαλῆν, δι' ἧς θά ἐγνωστοποιεῖτο εἰς τοῦτον ἡ ἐπικειμένη ἀπόφασις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, με τὴν πληροφορίαν ὅτι αὕτη θά ἤρχιζε τὴν 5ην πρῶτην ὥραν τῆς 2ας Μαΐου».

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ

Ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 1ης Μαΐου ἀπεσπάσθη μία μεγάλη ἀτμάκατος με ἔνοπλον ἄγγημα ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς Ναυαρχίδος και κατηρθύνθη πρὸς τὸ προκουμαίαν, ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὸ Ἀγγλικὸν προξενεῖον. Ἀμέσως κατόπιν ἐπηκολούθησαν ἀποβάσεις ἀγγημάτων και ἐκ τῶν ἄλλων συμμαχικῶν πλοίων και ἐγκατεστάθησαν ἄλλα μὲν εἰς τὰ προξενεῖα, ἄλλα δὲ ἀνέλαβον τὴν φρούρησιν τῶν Τραπεζῶν και τῶν ξένων Ταχυδρομείων. Ταυτοχρόνως κατελήφθησαν και τὰ ἐξωτερικὰ φρούρια τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου χωρὶς οἱ Τούρκοι νά προβάλλουν οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἀποσυρθέντες ἐγκαίρως πρὸς τούς στρατῶνας τῆς Σμύρνης.

Ὁ κόσμος ὅλος τῆς πόλεως εὕρισκετο ἐπὶ ποδὸς και παρηκολούθει τὸ θέαμα τῶν διερχομένων ἐνόπλων ναυτῶν. Δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὴν εἶδησιν περὶ ἐπικειμένης κατοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Εἰς τὰ τουρκικὰ κέντρα, ἐν τούτοις, ἤρχισε νά διαδίδεται ἡ εἶδησις, καίτοι ὁ Βαλῆς ἐτήρει ἀπόλυτον σιγὴν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. Τὰ περισσότερα μέλη τοῦ Νεοτουρκικοῦ κοιμητάτου, και κυριώτατα αἱ ὀργανώσεις τοῦ Νουρεντίν, ἀπὸ τῆς μεσημβρίας συνεδρίαζον διαρκῶς εἰς τὴν Λέσχην τοῦ κοιμητάτου και κατὰ πλειοψηφίαν ὑπεδείκνυσον, ὅπως ὄχι πλέον τὸ ἀνίσχυρον Κράτος, ἀλλ' αὐτὸς

ὁ Τουρκικὸς λαὸς ἀντισταθῆ καὶ ἀμυνθῆ. Ἀπὸ τὸν Νομάρχην καὶ τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν δὲν ἀνέμενον καμμίαν ἔντονον στάσιν καὶ δι' αὐτὸ πρὸς τὸ ἀπόγευμα εἶχον καταλήξει εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως κληθῆ ὁ Τουρκικὸς λαὸς εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Μπαχρῆ-Μπαμπᾶ καὶ ἐκδηλώσῃ τὴν θέλησίν του. Κατ' οὐσίαν ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 1ης Μαΐου ἡ τουρκικὴ διοίκησις ἔπαυσεν ὑφισταμένη. Ἡ παρακυβέρνησις τῶν ὀργάνων τοῦ Νουρεντίν προσεπάθει νὰ παρασύρῃ τὸν Τουρκικὸν λαὸν εἰς ἀντίστασιν κατὰ τῶν συμμαχικῶν ἀπορράσεων.

Ἐννοεῖται ὅτι μεταξὺ τοῦ κύκλου τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν ἡ ἰδέα τῆς ἀντιστάσεως ἐπεκροτεῖτο, ἐν τέλει δὲ τὴν συνεμερίσθη καὶ ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ σώματος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίζοντο οἱ πρῶτοι πυρῆνες τῆς ἀντιστάσεως εἰς ἓνα ἀγῶνα «τιμῆς», ὅπως ἔλεγον, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῆ, ὅτι ἡ Σμύρνη παραδίδεται εἰς τοὺς «ἀπίστους» κατὰ τρόπον μοιρολατρικόν. Ἀμέσως καὶ χωρὶς ἀργοπορίαν εἰς τοὺς μεγάλους στρατῶνας συνεκεντρώθησαν εἰς τοὺς θαλάμους των οἱ στρατιῶται καὶ ἐκεῖ οἱ ἀξιωματικοὶ των τοὺς ὠμίλησαν περὶ τῶν κινδύνων τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας καὶ περὶ τῶν ἀπορράσεων τῶν «ἀπίστων» ὅπως ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορίαν ἢ «γκιουζὲλ Ἰσμίρ». Εἰς τὰς περιστάσεις αὐτάς εἶναι εὐκόλον νὰ παρασυρθοῦν τὰ πλήθη καὶ νὰ ὀρκισθοῦν ἀγῶνα μέχρις ἐσχάτων. Ἐξω τῶν στρατῶνων τὰ ὄργανα τοῦ Νουρεντίν καὶ τοῦ Νεοτουρκικοῦ κομιτάτου ἤρχισαν νὰ στρατολογήσῃ τοὺς περισσότερον θαρραλέους καὶ νὰ διανέμουν ὅπλα, μάουζερ, μαχίρας καὶ ρεβόλβερ.

Ἡ Τουρκικὴ συνοικία ἐπαρουσίαζε τὸ θέαμα ἡφαιστείου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἔτοιμον νὰ ἐκραγῆ. Αἱ γυναῖκες ἀπεσύροντο ἑνωρὶς εἰς τὰς οἰκίας των καὶ τὰ καταστήματα ἔκλειον. Ἡ διάβασις πρὸ τοῦ Διοικητηρίου ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καθίστατο δύσκολος, λόγῳ τῆς μεγάλης κινήσεως τῶν πολυαρίθμων ὀργάνων τοῦ Κομιτάτου. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐκινεῖτο ὁ διευθυντὴς τῶν ἐφημερίδων «Ἀνατολοῦ» καὶ «Ντοῦγκοῦ» Χαϊδάρ Ρουστῆ, ὁ ὁποῖος καὶ συνέταξε τὰς ἐξεγερτικὰς πρὸς τὸν Τουρκικὸν λαὸν προκηρύξεις.

Ἐν τῷ μέσῳ ὅλου αὐτοῦ τοῦ κινουμένου Τουρκικοῦ κόσμου συνήντησα τὸν νεαρὸν Κιρκάσιον δημοσιογράφον τῆς «Χουκοῦ-Μπεσέρ» Χασὰν Ταξίν, ὁ ὁποῖος διεκήρυττεν, ὀλίγους μῆνας πρίν, τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἀρχάς του καὶ κατεδίκαζε τὸ σύστημα τῆς διοικήσεως τῶν λαῶν ἐν Τουρκίᾳ. Εἰς τὴν ἐφημερίδα του εἶχε δημοσιεύσει πλεῖστα ἄρθρα σοσιαλιστικά, σχεδὸν μπολσεβικικῆς μορφῆς, καὶ ὠνειρεύετο νὰ συμβιώσουν μίαν ἡμέραν οἱ λαοὶ ἀδελφωμένοι. Δὲν ἐδίστασε μάλιστα νὰ δημοσιεύσῃ σειρὰν ἄρθρων περὶ τῆς ταχυτέρας συνεννοήσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων, ὅπως ἠγηθοῦν ἐν Μ. Ἀσίᾳ μιᾶς νέας ἐκπολιτιστικῆς δράσεως.

Μόλις τὸν εἶδα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐρεθισμένου πλήθους, τὸν ἠρώτησα περὶ τῆς καταστάσεως. Χωρὶς δισταγμὸν μοῦ ἀπήντησεν ὅτι, ἐὰν αἱ περιστάσεις τὸ ἐπιβάλλουν, τὴν ἐπομένην θὰ εὐρεθῆ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς ἀμύνης τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ. Πράγματι, τὸ πτώμα τοῦ νεαροῦ Κιρκασίου δημοσιογράφου εὐρέθη τὸ ἀπόγευμα τῆς 2ας Μαΐου πρὸ τῶν στρατῶνων τῆς Σμύρνης.

Αἱ ὀργανώσεις τοῦ Νουρεντίν ἐξηκολούθηον πυρετωδῶς τὸ ἀπόγευμα τῆς 1ης Μαΐου τὴν συγκέντρωσιν διαφόρων προσώπων χωρὶς νὰ γνωρίζουν ἐπακριβῶς πῶς καὶ ποῦ θὰ τὰ χρησιμοποιήσουν. Ἡ σύγχυσις καὶ ὁ ἐκνευρισμὸς ὅλων ἐπετεινετο διότι τὰ γεγονότα ἐξελιίσσοντο ραγδαίως. Οἱ κορυφαῖοι τοῦ Νεοτουρκικοῦ κομιτάτου κατεφέροντο ζωηρῶς κατὰ τῶν Τουρ-

κικῶν ἀρχῶν. διότι δὲν ἐκρατήθη ἐνήμερος ὁ λαὸς περὶ τῶν ἐθνικῶν ὑποθέσεων του. Ἀλλὰ μήπως καὶ αὐταὶ ἐγνώριζον ἐπακριβῶς τί συνέβαινε; Ἴδού τι ἐτηλεγράφει τὴν παραμονὴν τῆς κατοχῆς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοῦ Σμύρνης στρατηγὸς Ἀλῆ Ναδῆρ πασῶς:

ΣΜΥΡΝΗ—Ἐκ τῆς διοικήσεως τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Κωνσταντινουπόλιν

1) Σήμερον ἐν Σμύρῃ εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ κυκλοφοροῦν σχετικῶς μετὰ τὴν τύχην τῆς Σμύρνης τρεῖς διάφοροι διαδόσεις. Κατὰ τὴν πρώτην πιθανότητα ἡ Σμύρνη θὰ καταληφθῇ δι' ἀποβάσεως Ἰταλῶν, κατὰ τὴν δευτέραν δι' ἀποβάσεως Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν τρίτην θὰ καταληφθῇ ὑπὸ ἀνδρῶν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἀποβιβασθέντες διαφοροτρόπως ἐνταῦθα, πρόκειται νὰ ἐνδύθωσιν μετὰ στρατιωτικὰς ἐνδυμασίας καὶ νὰ ἐξοπλισθῶσιν, καθότι ἡ διοργάνωσις των ἔχει γίνεαι ἤδη. Καὶ διὰ τὰς τρεῖς αὐτὰς πιθανότητας ἐγένοντο διαβήματα παρὰ τῷ Ἀγγλῷ ἀντιπροσώπῳ, ὅστις ἀνέφερεν ὅτι ἔχει γινῶσιν, ὅτι παρὰ τῷ λαῷ κυκλοφοροῦν αἱ πρῶται δύο πιθανότητες, προσέθεσεν ὅμως ὅτι καίτοι αὐτὸς δὲν δίδει βᾶσιν εἰς τὰς πιθανότητας ταύτας, ἐν τούτοις ὅμως ἐδήλωσεν ἀνεπισήμως ὅτι διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ καταπλεύσων ἐνταῦθα Ἀγγλικά τινα πολεμικά. Εἰς ἐρώτησίν μας τί μέτρα πρόκειται νὰ ληφθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν ἐν περιπτώσει πραγματοποιήσεως τῆς τρίτης πιθανότητος ἀπαντῶν, ἐδήλωσεν ὅτι οὐδεμίαν σκέψιν ἐπεκράτησε περὶ τούτου, ἀλλ' ὅτι αὐτὴ ὡς ἐκ τῆς σοβαρότητος ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν.

2) Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας κατέπλευσαν εἰς Σμύρνην ἐν Ἰταλικὸν καὶ ἐν Ἀμερικανικὸν ντρέντωτ καὶ δύο ἐκ τῶν μεγαλειτέρων Ἑλληνικῶν θωρηκτῶν. Ἐπίσης ἀφίκετο ἐνταῦθα καὶ ἀνεχώρησεν ὁ Ἀμερικανὸς ναύαρχος Μπριστόλ. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἀφίκετο ὁ παρὰ τῷ Φίτς Μώριτς ἀπεσπασμένος Ἀγγλὸς ναύαρχος. Σήμερον δὲ τὴν ἑσπέραν κατέπλευσεν ἐν Ἀγγλικὸν ντρέντωτ, κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Ρομπέκ καὶ τοῦ ὁποῦ ἐπιβαίνει καὶ ὁ Φίτφιλ. Ὅλα ταῦτα ἀφίκων νὰ ὑπονοηθῇ, ὅτι ὑφίστανται σοβαραὶ ἀποφάσεις καὶ σκέψεις διὰ τὴν Σμύρνην. 3) Παρακαλῶ νὰ μᾶς δηλώσητε ἐπειγόντως τὴν πληροφορίαν ἔχει τὸ ὑμέτερον Ὑπουργεῖον καὶ ταῦτοχρόνως νὰ μᾶς δοθῶσιν καὶ ὁδηγίαι περὶ τῶν μέτρων εἰς ἃ πρέπει νὰ προβῆ τὸ Σῶμα στρατοῦ ἐν περιπτώσει πραγματοποιήσεως μιᾶς ἐκ τῶν ἐκ τῶν ἄνωθι ἀναφερομένων τριῶν πιθανοτήτων.

14 Μαΐου 1919 (ν. ἡ.)

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ
Στρατηγὸς ΑΛΗ ΝΑΔΗΡ

Ἀμέσως κατόπιν, μετὰ τὴν διαβίβασιν τοῦ ἀνωτέρω τηλεγραφήματος, ἀπέστειλε τὸ κατωτέρω κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα:

ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ (Λίαν ἐπεῖγον)

Ἐλαβον διακοίνωσιν παρὰ τοῦ ἀφικομένου ἐνταῦθα ναύαρχου Κάλθορπ. Ἐν ταύτῃ ἀναφέρεται, ὅτι, συμφώνως πρὸς τὸ 7ον ἄρθρον τῆς ἀνακωχῆς, σήμερον τὴν μεσημβρίαν εἰς τὰς 12 ὥρας θὰ καταληφθῶσιν τὰ ὀχυρώματα τῆς Σμύρνης καθὼς καὶ τὰ ἐδάφη αὐτῆς δύνανται νὰ χρησιμεύσων διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἀμύνης καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐκοινοποιήθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων Κρατῶν εἰς τὴν Ὑψ. Πύλιν. Ἀναφέρω ὑμῖν ἀναμένων δικταγὰς σας.

14 Μαΐου 1919 (ν. ἡ.)

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ
ΑΛΗ ΝΑΔΗΡ

ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ (Ἐξαιρετικῶς ἐπεῖγον)

Μετ' ἐπιτάσεως κυκλοφορεῖ ἡ εἶδησις ὅτι ἡ κατοχὴ φέρει τὸν τύπον προσωρινότητος καὶ ὅτι λίαν προσχωρῶς ταῦτα θὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τοῦ Ὑπουργείου.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ
(ὑπ.) ΝΑΔΗΡ

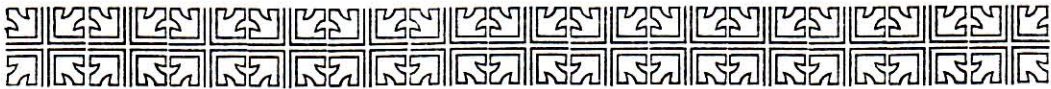
ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ 14 Μαΐου 1919 (ν. ή. ώρα 8 μ.μ.)

Στρατών Σμύρνης.—Εξαιρετικῶς ἐπεΐγον. (Δὲν ἐπιδέχεται κα-
θυστέρησιν οὔτε ἐνὸς λεπτοῦ τῆς ὥρας).

Ταύτην τὴν στιγμὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ ναυάρχου Κάλθορπ διακοίνωσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὸ 7ον ἄρθρον τῆς ἀνακωχῆς ἡ Σμύρνη θὰ καταληφθῇ ὑπὸ Ἑλλη-
νικῶν στρατευμάτων ἐνεργούντων ἐν ὀνόματι τῶν Συμμάχων Κρατῶν, ὅτι ἡ ἀπόφασις
αὕτη ἐκοινοποιήθη εἰς τὴν Υ. Πύλην, ὅτι τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς φθάνουν ἀύριον
15 Μαΐου 1919 ν. ή. εἰς τὰς 8 π.μ. ἐνῶ τὰ ἀγγήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ νατικοῦ θὰ ἀπο-
βιβασθοῦν 7 ὥρας ἐνωρίτερον καὶ θὰ καταλάβουν τὰς ἀποβάθρας καὶ πρὸς πρόληψιν
λυπηρῶν ἐπεισοδίων τὰ στρατεύματά μας νὰ παραμείνουν ἐκεῖ ἔνθα εὐρίσκονται καὶ ὅτι
Ἀγγλικὸν ἀγγήμα πεζοναυτῶν θὰ καταλάβῃ τὸ τηλεγραφεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ δέχεται τὴν
ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν, ἀφοῦ προηγουμένως αὕτη ὑφίσταται λογοκρισίαν καὶ ὅτι αἱ
Ἑλληνικαὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ ἀναμένουν ὁδηγίαν σχετικὰς μετὸν σκοπὸν των.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ
Στρατηγὸς ΑΛΗ ΝΑΔΗΡ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΚΑΤΟΧΗ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Η ΣΜΥΡΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, τὴν μεσημβρίαν τῆς 1ης Μαΐου, οὐδὲν εἶχε γνωσθῆ περὶ καταλήψεως τῆς Σμύρνης ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ μεγάλη εἶδησις μόλις τὴν 4ην ἀπογευματινὴν ἀνεκοινώθη ἐκ μέρους τοῦ Ἡλ. Μαυρουδῆ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Μητροπόλεως. Ἀπὸ τῆς 2ας ἀπογευματινῆς ἀπεστάλησαν οἱ κλητῆρες τῆς Μητροπόλεως, ὅπως εἰδοποιήσουν τοὺς Δημογέροντας καὶ τοὺς Κοινοτικούς συμβούλους, ὅτι τὰ δύο σώματα ἐκλήθησαν εἰς ἑκτακτον συνεδρίασιν διὰ τὴν 4ην ἀπογευματινὴν. Ἐνωρίτατα ἤρχισαν νὰ προσέρχωνται οἱ δημογέροντες καὶ οἱ Ἑλληνες δημοσιογράφοι. Ὁ κόσμος εἶχε ἀντιληφθῆ ὅτι κάτι ἑκτακτον συμβαίνει καὶ ἤρχισε νὰ συγκεντροῦται εἰς τὸν περίβολον τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς. Ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος καὶ οἱ ἄλλοι Ἱεράρχαι τῆς Μ. Ἀσίας ἐφαίνοντο βαθύτατα συγκεκριμένοι, διότι θὰ εἶχον τὸ εὐτύχημα νὰ ὑποδεχθοῦν καὶ νὰ εὐλογήσουν τὰ στρατεύματα τῆς Ἐλευθερίας. Ἡ αἴθουσα τῆς Μητροπόλεως εἶχε πλέον ὑπερπληρωθῆ κόσμου καὶ ὅλοι ἀνέμενον ἀγωνιωδῶς τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἡλ. Μαυρουδῆ ἐκ τοῦ ἀπέναντι μεγάρου τοῦ προξενείου, διὰ νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν («εὐχάριστον εἶδησιν»). Ἐπὶ τέλος ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς κατέφθασε καὶ μετὰ βίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν. Ἡ συγκίνησις του ἦτο ἀκράτητος. Ἐτρεψε. Παραπλευρῶς του ὁ Χρυσόστομος ἔκλαιε. Ἐξω εἰς τὸν περίβολον τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς ὁ λαὸς ἀγωνιωδῶς ἀνέμενε νὰ ἀκούσῃ. Ὁ Ἡλ. Μαυρουδῆς ἤρχισε ν' ἀναγνώσκῃ τὸ διάγγελμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Τὰς πρώτας λέξεις ἐκάλυψαν ζητωκραυγαὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς αἰθούσης. «Ὅλοι ἀλληλοσπάζονται καὶ κλαίουσι». Ἐπὶ ἐν τέταρτον τοῦλάχιστον ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ διαγγέλματος. Ἦρκεσαν αἱ πρῶται λέξεις, διὰ νὰ προκαλέσουν ἀληθῆς πανδαϊμόνιον ἐνθουσιασμοῦ. «Ὅταν κάπως ἐκόπασε ἡ τρικυμία τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς ἀνέγνωσε τὰ ἑξῆς:

«Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἦλθεν. Ἡ Ἑλλὰς ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Εἰρήνης νὰ καταλάβῃ τὴν Σμύρνην, ἵνα ἀσφαλίσῃ τὴν τάξιν. Οἱ ὁμογενεῖς ἐννοοῦσιν ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη, διότι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν διευθυνόντων τὸ Συνέδριον εἶναι ἀποφασισμένη ἡ ἔνωσις τῆς Σμύρνης μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Διατελέσας μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ὑπόδουλος ὑπὸ τὸν αὐτὸν ζυγόν, ἐννοῶ καλῶς ποῖα αἰσθήματα χαρᾶς θὰ πλημμυρίσωσι σήμερον τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

»Τὴν ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων τούτων δὲν ἐννοῶ βεβαίως νὰ παρεμποδίσω. Ἀλλὰ εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ ἐκδήλωσις αὕτη δὲν

θά λάβη· χαρακτηῖρα οὔτε ἐχθρικότητος, οὔτε ὑπεροφίας ἀπέ-
ναντι οὐδενὸς τῶν συνοίκων στοιχείων τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἐκδή-
λωσις τῆς πλημμυρούσης χαρᾶς ἄς συνοδευθῆ τὸναντιον μὲ ἐκδή-
λωσιν τῶν ἀδελφικῶν αἰσθημάτων πρὸς τοὺς συνοίκους πληθυ-
σμούς. Ἄς δοθῆ εἰς αὐτοὺς νὰ ἐννοήσουν, ὅτι δὲν ἐορτάζομεν τὴν
κατάλυσιν ἑνὸς ζυγοῦ, διὰ νὰ ὑποκαταστήσωμεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδίαν
ἡμῶν ἐπικράτησιν ἐπὶ βλάβη τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ
ἐλευθερία θὰ φέρη πρὸς ὅλους, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκευμα-
τος, τὴν ἰσότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἐμπνέοντες εἰς πάντας τοὺς
συνοίκους πληθυσμούς τὴν ἐμπιστοσύνην ταύτην, δὲν μένομεν μόνον
πιστοὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐθνικὴν μας ὑπόστασιν, ἀλλὰ καὶ ἐξυπηρετοῦ-
μεν ἄριστα αὐτὰ τὰ ὑπέρτερα ἐθνικὰ συμφέροντα. Ἰδιαιτέρα προ-
σοχὴ πρέπει νὰ ἐπιδειχθῆ πρὸς τὸ Ἰταλικὸν στοιχεῖον. Ἄς μὴ
παροραθῆ, ὅτι ἡ Ἰταλία συήνεσε μετὰ τῶν λοιπῶν Συμμάχων εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης. Γνωρίζω, ὅτι ἡ ἔκκλησις μου
πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Μικρὰν Ἀσίαν δὲν γινεται ἐπὶ ματαίῳ καὶ
εὐχομαι, ὅπως, ὅσον τάχιστα, δυνηθῶ νὰ ἐπισκεφθῶ αὐτὴν, κομι-
στῆς Εὐαγγελίου ἐθνικῆς δι' αὐτὴν ἀποκαταστάσεως».

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀνωτέρω διαγγέλματος ἐπηκολούθησαν νέοι
ἐναγκαλισμοὶ μετὰ τῶν πολιτῶν ὅλων τῶν τάξεων. Οἱ γέροντες ἔκλαιον,
ἔκλαιον, ἔκλαιον, διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των ἔβλεπον τὸ ὄνειρον τῆς Ἐλευθε-
ρίας πραγματοποιούμενον. Ἐβλεπον μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς των εἰς τὸ βάθος
τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου τὰ λευκὰ καράβια τῆς Ἐλευθερίας νὰ ἔρχονται ὅπως
ἀκριβῶς τὰ εἶχον ἱστορήσει σὰν παραμύθια, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ἱερεῖς ἀπὸ ἑπτὰ
ὄλοκλήρων αἰῶνων, ὅπως τὰ περιέγραψεν ἡ λαϊκὴ μούσα καὶ ὁ προφήτης
ποιητής. Ὁ Ἡλ. Μαυρουδῆς προτοῦ ἀπέλθῃ τῆς Μητροπόλεως, συνέστησε
ψυχραϊμίαν καὶ ἡσυχίαν καὶ ἐτόνισεν, ὅτι ἡ ἀξίωσις τῆς Πατρίδος εἶναι ὅπως
ἀποδείξωμεν ὅλοι ὅτι εἴμεθα ἄξιοι τῆς μεγάλης ἐλευθερίας μας. Διέταξε
δὲ ἀμέσως, ὅπως οἱ πρόκριτοι ἀναλάβουν καὶ συστήσουν εἰς τοὺς διευθυντὰς
τῶν ποτοπωλείων καὶ οἰνοπωλείων νὰ κλείσουν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης
τὰ καταστήματά των μέχρις ὅτου περατωθῆ τὸ ἔργον τῆς κατοχῆς, τὸ ὁποῖον
ἀνετέθη εἰς τὴν πρώτην Μεραρχίαν Λαρίσης. Μία φωνὴ ἀντήχησεν ἀπὸ
τὰ στόματα ὅλων:—Ζήτην ἡ Σιδηρᾶ Μεραρχία Λαρίσης. Ἡ συγκέντρωσις
ἤρχισε νὰ διαλύεται. Ἡ μεγάλη εἰδήσις εἶχε διαδοθῆ ἀστραπιαίως εἰς ὅλας
τὰς συνοικίας καὶ εἰς ὅλα τὰ στρώματα. Τὰ καταστήματα ἔκλειον τὸ ἓν μετὰ
τὸ ἄλλο καὶ ὁ κόσμος ἔσπευδεν εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ παρετήρει ἀγωνιωδῶς
πρὸς τὸ βάθος τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου. Ἡ κίνησις ἐντὸς τῶν πολεμικῶν
ἦτο ἐξαιρετικὴ. Οἱ ἀσύρματοι εἰργάζοντο διαρκῶς καὶ αἱ ἀτμάκατοι τῶν
πολεμικῶν ἐπηγαينوῦρχοντο πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Ναυαρχίδα.

Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν προξενεῖον εἶχεν ὀργανωθῆ ὑπηρεσία πληροφοριῶν
ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλωτάρχου Χ. Μπούφη καὶ τοῦ προξένου Σ.
Λιάτη, ἡ ὁποία παρηκολούθει τὰς κινήσεις καὶ τὰς προπαρασκευὰς τῶν Τούρ-

κων. Πολύτιμος φίλος τῶν Ἑλληνικῶν ἀγῶνων, λαβὼν μέρος εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν Μακεδονίαν, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεγάλου πολέμου, ὁ Ἄγγλος φιλέλλην Α. Βέδοβα, εὐρίσκατο ὄλον τὸ ἀπόγευμα καὶ τὴν νύκτα τῆς 1ης Μαΐου εἰς τὴν Τουρκικὴν συνοικίαν καὶ μετέδιδεν εἰς τὸν Χ. Μπούφην τὰς κινήσεις των. Τὰς νυκτερινὰς ὥρας ἐξετυπώθησαν εἰς τὰ τυπογραφεῖα τῆς («Ἀνατολῆς») προκηρύξεις πρὸς τὸν Τουρκικὸν λαὸν ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀμύνης, διὰ τῶν ὁποίων ἐκαλοῦντο οἱ «ἀγαπῶντες τὸ Ἔθνος» νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Μπαρῶ-Μπαμπᾶ. Ἐκεῖ ἤναψαν πυρὰς καὶ ἤρχισαν νὰ κτυποῦν τύμπανα, ὅπως γίνεται εἰς τὰς πανηγύρεις καὶ τὰς διαδηλώσεις των.

Ἡ κίνησις αὕτη μετεδίδοτο ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενείου εἰς τὸν Ἡλ. Μαυρουδῆν ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ». Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἀποστολῆς ἔσπευσε ν' ἀνακοινώσῃ τὴν ἰδίαν νύκτα ὅλας τὰς περὶ τῶν Τούρκων πληροφορίας εἰς τὸν Ἄγγλον Ναύαρχον Κάλθορπ ἐπὶ τοῦ («Σιδηροῦ Δουκός»). Ὁ Ἄγγλος ναύαρχος ἀπήντησε, ὅτι κατέστησε ὑπεύθυνον τὸν Τούρκον στρατηγὸν δι' οἰανδήποτε παρεκτροπὴν τῶν στρατευμάτων του, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸν Νομάρχην Ἰζέτ βέην. Τὴν ἰδίαν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Μαΐου, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκυκλοφόρουσαν αἱ Τουρκικαὶ προκηρύξεις πρὸς τὸν Τουρκικὸν λαόν, ἐξετυποῦντο καὶ αἱ προκηρύξεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ Κατοχῆς συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ Ν. Ζαφειρίου εἰς τὰ τυπογραφεῖα τῆς («Ἀμαλθείας»). Ἡ Τουρκικὴ προκήρυξις ἐστοιχειοθετήθη ὑπὸ τοῦ Τουρκομαθοῦς στοιχειοθέτου Κωνσταντίνου Τερζοπούλου καὶ ἐστάλη πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰς ἐφημερίδας. Τὴν ἰδίαν δὲ νύκτα ἐτοιχοκλήθη καὶ εἰς τοὺς Σμυρναϊκοὺς δρόμους.

Ἡ προκήρυξις αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς:

Φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι, κατ' ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεώς μου (ἐνεργούσης ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν Συμμάχων αὐτῆς) προβαίνω εἰς στρατιωτικὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης καὶ τῶν πέριξ. Ἡ κατοχὴ αὕτη σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξασφάλισιν τῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν προστασίαν ἐν γένει τῆς ἐνόμου τάξεως. Οὐδαμῶς σκοπεύει νὰ προκαταλάβῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως περὶ τῆς τύχης τῶν ἑδαρῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἄλλως τε ἐπὶ τρισχίλια ἤδη ἔτη τοσοῦτοι δεσμοὶ συνδέουσι τὴν Ἑλλάδα. Αἱ πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ Ἀρχαί, κίτινες θὰ ἐξακολουθήσωσι λειτουργοῦσαι, ὡς καὶ μέχρι σήμερον, δύνανται νὰ ἐπικαλῶνται εἰς πᾶσαν στιγμὴν τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των καὶ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως. Πάντες πρέπει νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι εἰς πᾶσαν ἐπαφὴν αὐτῶν πρὸς τὸν Στρατὸν ὅλας ἰδιάζουσα θέλει ἐπιδειχθῆ ἐκ μέρους τούτου εὐλάβεια πρὸς τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν πεποιθήσεις, τὰς παραδόσεις, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν. Ἡ θύρα τοῦ Στρατηγείου θὰ εἶναι καθ' ἐκάστην ἀνοικτὴ, ὅπως ἀκουσθῆ μετὰ συμπαθείας κάθε παράπονον, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχε τυχόν νὰ ὑποβληθῆ. Συνιστῶ εἰς τοὺς κατοίκους, ὅπως ἀσχολούμενοι ἡσύχως εἰς τὰ ἔργα των, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκευματος, ἀναμένωσι μετ' ἐμπιστοσύνης τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως περὶ τῆς τύχης τῆς ὠραίας Πατρίδος των.

Ἐν Σμύρνη τῆ 2α Μαΐου 1919

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Στρατοῦ Κατοχῆς

Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Συνταγματάρχης πυροβολικοῦ

Η ΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΥΨΗΛΗΣ ΠΥΛΗΣ

Ὁ Ἰζέτ βέης, πρὸ τοῦ θανάτου του, προέβη εἰς τὴν ἐξῆς ἐμπιστευτικὴν ἀνακοίνωσιν σχετικῶς μετὰ τὴν στάσιν τοῦ Μ. Βεζύρου κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 1ης Μαΐου:

«Εἶχε συμφωνηθῆ μετὰξὺ ἐμοῦ (Ἰζέτ) καὶ Μ. Βεζύρου (Φερῆτ) κατὰ τὴν πρώτην τηλεγραφικὴν συνδιάλεξίν μας ἐν τῷ τηλεγραφεῖῳ Σμύρνης (μεσημβρία 1ης Μαΐου)

πως επικοινωνήσωμεν τηλεγραφικῶς τὴν ἑσπέραν καὶ λάβω τελειωτικῶς ὁδηγίας καὶ ἰδιαίτερος σχετικῶς μὲ τὴν στάσιν μας ἀπέναντι τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Μετέβην πράγματι τὴν 8ην ἑσπερινὴν ὥραν εἰς τὸ τηλεγραφεῖον, ἀνέμενα ἐκεῖ ἐπὶ μίαν περιπυὸν ὥραν, ἀλλ' ὁ Μ. Βεζύρης δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν τηλεγραφικὴν μηχανήν. Οὕτως ἀφέθησαν αἱ ἀρχαὶ Σμύρνης ἀνευ ὁδηγιῶν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως τῶν.

Ἄλλὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἔλαβε χώραν καὶ ἐν ἄλλο σπουδαῖον γεγονός. Αἱ κεντρικαὶ Τουρκικαὶ φυλακαὶ (ὅπισθεν τοῦ στρατιωτικοῦ Διοικητηρίου) μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἐτέθησαν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν Συμμάχων, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχηγία ἀνετέθη εἰς τὸν Ἰταλὸν ταγματάρχην. Καροσίני. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνακωχῆς οἱ Χριστιανοὶ πολιτικοὶ κατάδικοι, Ἕλληνες καὶ Ἀρμένιοι, ἀπεφυλακίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἀντιπροσώπου, ἐντὸς δὲ αὐτῶν παρέμενον πλεον οἱ Τοῦρκοι κατάδικοι. Τὴν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Μαΐου, παρ' ὄλον τὸν ἔλεγχον τοῦ ταγματάρχου Καροσίני, ὑπευθύνου δι' οἰανδήποτε ἀταξίαν, αἱ θύραι τῶν φυλακῶν ἠνοιχθησαν καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐγκληματῖαι ἀφέθησαν ἐλεύθεροι.

Ἐγκληματῖαι τοῦ κοινοῦ δικαίου, μὲ μίαν ἱστορίαν φοικαλέαν, κοινωνικὰ ἀποβράσματα τοῦ χειροτέρου εἴδους, ἀφέθησαν ἐλεύθεροι εἰς μίαν κρίσιμον ἡμέραν, εἰς μίαν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ περιορισθοῦν ὅλοι οἱ ὕποπτοι καὶ ἐπικίνδunami εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ἐδίδετο τὸ σύνθημα τῆς ἀταξίας, διότι οἱ ἐγκληματῖαι δὲν θὰ ἔσπευδον βεβαίως εἰς τὰ τεμένη νὰ προσευχηθοῦν, ἀλλὰ θὰ ἐπωφελοῦντο τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων διὰ νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς λεηλασίας. Το γεγονός τῆς ἀποφυλακίσεως τῶν ἐγκληματιῶν ἀποτελεῖ κεφαλαιώδη σημασίαν διὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα τὴν ἐπομένην τῆς κατοχῆς.

Η ΕΠΑΥΡΙΟΝ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, συνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ Ἀλέξ. Ὁθωναῖος εὐρίσκετο εἰς Παρισίους τὸ δεύτερον δεκαήμερον τοῦ Ἀπριλίου 1919, καθ' ἣν ἐποχὴν συνεζητεῖτο καὶ ἐξητάζετο τὸ ζήτημα τῆς κατοχῆς τῆς Σμύρνης. Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἱκανοῦ καὶ συνετοῦ στρατηγοῦ, τοῦ Κ. Ε. Νίδερ, εὐρίσκετο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Οὐκρανίαν, ἐκλήθη δὲ εἰς Παρισίους ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Α. Ὁθωναῖος ὑπὸ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ὅπως παράσχῃ πληροφορίας περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς ἀποστολῆς ἐκείνης.

Ὅταν ἐζητήθη παρὰ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ἡ γνώμη του περὶ τῆς Μεραρχίας, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελέσῃ ἄλλην ἀποστολὴν ἐκτὸς τῆς Ρωσικῆς, ὁ Ἀλ. Ὁθωναῖος ὑπέδειξε τὴν 1ην Μεραρχίαν Λαρίσης ἡ ὁποία ἐκινεῖτο πρὸς τὸν λιμένα τῶν Ἐλευθερῶν καὶ θὰ εὐρίσκετο ἐκεῖ συγκεντρωμένη περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου. Τῆς Μεραρχίας ταύτης διοικητὴς ἦτο ὁ συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Ν. Ζαφειρίου καὶ ἀρχηγὸς τοῦ πεζικοῦ ὁ συνταγματάρχης Χαρ. Τσερούλης. Ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ τῶν ἐξῆς τριῶν συνταγμάτων: 1938 Εὐζώνων ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην τοῦ πεζικοῦ Διονύσιον Σταυριανόπουλον, 4ον πεζικὸν ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην τοῦ πεζικοῦ Ἀλέξ. Σχινᾶν, 5ον πεζικὸν ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην τοῦ πεζικοῦ Κωνστ. Τσάκαλον. Ἡ Μεραρχία κατόπιν ἐπιπόνου πορείας ἐφθασεν εἰς τὰς Ἐλευθεράς τὴν 26ην Ἀπριλίου, ἐνῶ τὸ πυροβολικὸν τῆς εὐρίσκετο εἰσέτι καθ' ὁδὸν πρὸς τὸ Πράβιον. Πρὸς μεγάλην ὅπως ἐκπληξιν τοῦ Μεράρχου τῆς οὐδὲν εἰσέτι πλοῖον εὐρίσκετο εἰς τὰς Ἐλευθεράς πρὸς ἐπιβίβασιν τῆς Μεραρχίας.

Μόλις περί τὰς πρωϊνάς ώρας τῆς ἐπομένης ἡμέρας κατέπλευσαν ὁ «Ἀδριατικὸς» καὶ ἡ «Συρία» καὶ ἀμέσως ἤρχισεν ἡ ἐπιβίβασις ἐπ' αὐτῶν τῶν πρώτων τμημάτων. Περὶ τὴν μεσημβρίαν κατέπλευσε τὸ ὑπερωκεάνειον «Θεμιστοκλῆς», βραδύτερον ἡ «Πατρὶς», ὁ «Ἀτρόμητος», «Καλουτᾶς», «Ἀντιγόνη», «Ἀθηνᾶ», «Εὐμανουὴλ Ρέπουλης», «Ἄρης», «Ξενοῦλα» καὶ «Οὐρανία». Ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου εἶχε ἀνατεθῆ εἰς τὸν ἐφεδρὸν πλωτάρχην τοῦ στόλου Σαχτούρη, ὁ ὁποῖος, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ταγματάρχου Γεώργ. Σπυριδῶνος, κατέβαλεν ὑπερανθρώπους προσπάθειαι διὰ τὴν ταχύτεραν ἐπιβίβασιν τῆς Μεραρχίας.

Η ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἡ ἀποβίβασις ἄνευ διακοπῆς, ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 27ης Ἀπριλίου καὶ ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς 28ης πρὸς τὴν 29ην. Ἡ ἐργασία τῆς ἐπιβίβασεως εἰς λιμένα, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε ἄρκετὰ τὰ μέσα, ἀποτελεῖ μίαν ωραίαν σελίδα, ἀξίαν ἰδιαιτέρας μνείας, διότι εἰς διάστημα περίπου 37 μόλις ὥρων εἶχον ἐπιβιβασθῆ ἐπὶ τῶν μεταγωγικῶν 13.000 ἀνδρῶν, τὰ βοηθητικὰ σώματα καὶ 4.000 κτήνη μετὰ 750 περίπου διτρώων.

Εἰς τὸ Γενικὸν στρατηγεῖον τῆς Θεσσαλονίκης τὴν μεσημβρίαν τῆς 29ης Ἀπριλίου ἐλήφθη ἐκ Παρισίων τὸ κατωτέρω τρισεπεῖγον κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου:

«Ταύτην τὴν στιγμὴν τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον τῆς Διασκέψεως πληροφορεῖ ὅτι, ἐν τῇ σημερινῇ συνεδριάσει του, ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ στρατιωτικὴ δύναμις, περὶ ἧς σᾶς ἐτηλεγράφησα, ἀναχωρήσῃ ἀμέσως εἰς τὴν Σμύρνην. Ἡ ἀπόφασις ἐλήφθη παμφηφεῖ. Ζήτω τὸ Ἔθνος.»

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Κατόπιν τοῦ ἀνωτέρω τηλεγραφήματος, ὁ ἀρχιστράτηγος Λεωνίδας Παρασκευόπουλος διέταξε τὴν Α' Μεραρχίαν, ἣτις εὕρισκετο πλέον ἐπὶ τῶν πλοίων, ὅπως κατευθυνθῆ εἰς Σμύρνην. Τὰ μεταγωγικὰ ἐπρόκειτο νὰ τὰ συνοδεύσῃ μοῖρα ἀντιτορπλικῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ἀγγλικῶν, τὰ ὁποῖα μόλις τὴν πρωΐαν τῆς 30ῆς Ἀπριλίου ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸν λιμένα τῶν Ἐλευθερῶν. Μόλις κατέπλευσαν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς μοίρας τῶν ἀγγλικῶν ἀντιτορπλικῶν πλοίαρχος Γκράνβιλλ ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς «Συρίας», ὅπου εὕρισκετο ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας καὶ ἔσχε μετ' αὐτοῦ μακρὰν συνομιλίαν σχετικῶς μὲ τὸν πλοῦν τῶν μεταγωγικῶν καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῆς Μεραρχίας.

Τὴν 7ην πρωϊνὴν ὑψοῦται ἐπὶ τῆς «Συρίας» τὸ σῆμα τῆς ἀπάρσεως ὑπὸ τὰς παρατεταμένας ζητωκραυγὰς τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν. Τοῦ ὅλου ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ στόλου προηγεῖτο ὁ «Λέων» ὑπὸ τὸν κυβερνήτην Ρουσσέν, ὅστις εἶχε κατηγορηματικὰς ὁδηγίας ἐκ μέρους τοῦ Ἀγγλοῦ διοικητοῦ τῆς μοίρας τῶν ἀντιτορπλικῶν νὰ προστατεύσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῆς πορείας τῶν μεταγωγικῶν. Πρὸς ἀντιμετώπισιν δὲ οἰουδήποτε ἀπροόπτου, τὰ Ἀγγλικά πολεμικὰ περιεπόλουν δεξιὰ καὶ ἐμπρὸς τῆς ὕλης νηοπομπῆς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ ὁ διοικητὴς τῆς Μεραρχίας ἐκοινοποίησε τὴν κατωτέρω διαταγὴν πρὸς τὰ στρατεύματά του:

Ἡμερησία Διαταγή πρὸς τὸν Στρατὸν

«Ὅπουδῆποτε καὶ ἂν διευθυνθῶμεν, πάντως πρόκειται νὰ ἀπελευθερώσωμεν ὑποδοῦλους ἀδελφούς μας. Ὁ ἐνθουσιασμός, ὑπὸ τοῦ ὁποίου πάντες πληρούμεθα, εἶναι λίαν δικαιολογημένος, εἶναι ὅμως ἀδικαιολόγητος οἰοσδήποτε ἀπρεπῆς τρόπος ἐκδηλώσεως αὐτοῦ. Ἡ εὐπρέπεια τῆς ἐξωτερικῆς παραστάσεως καὶ συμπεριφορᾶς δὲν περιορίζεται μόνον κατὰ τὸν πλοῦν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀποβίβασιν καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐνεργειῶν μας πρὸς κατάληψιν τῶν ἐδαφῶν μας καὶ ἀπελευθερώσιν τῶν ἀδελφῶν μας. Ἡ μὴ ἀνδροπρεπὴς Ἑλληνοπρεπὴς καὶ ἐθνικὴ ἐκδήλωσις ἐνθουσιασμοῦ εἶνε ὁ πολλαπλασιασμός τῆς ἀφοσιώσεως καὶ προθυμίας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διατασσομένων καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἀφοσίωσις εἰς τὸ καθῆκον. Μὴ λησμονῶμεν, ὅτι διευθυνόμεθα πρὸς συνάντησιν καὶ ἀπελευθερώσιν τῶν ἀδελφῶν μας. Εἶναι οἱ ἀδελφοί μας, αἱ ἀδελφαί μας, οἱ πατέρες μας, οἱ υἱοί μας, αἱ θυγατέρες μας ἐκεῖ, οὓς μετ' ὀλίγον θὰ συναντήσωμεν. Ἡ θέρμη τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν εἶναι ἡ θέρμη, ἥτις ἐμπνέει τὰς μητέρας καὶ τὰς ἀδελφάς κατὰ τὴν ἐπάνοδον μακρᾶς ἀπουσίας τῶν τέκνων καὶ τῶν ἀδελφῶν των. Μὴ λησμονῶμεν ἐπίσης, ὅτι εἰς ἃ μέρη διευθυνόμεθα θὰ συναντήσωμεν καὶ ἄλλοθρήσκους Τούρκους καὶ Ἑβραίους. Οὐδεμία διαφορὰ συμπεριφορᾶς, πρὸς αὐτούς. Θὰ εἶναι μετ' ὀλίγον καὶ αὐτοὶ ἀδελφοί μας ὡς καὶ οἱ γνήσιοι Ἕλληνας, ἀλλ' ἔτι περισσότερον διὰ τοὺς τελευταίους τούτους, διότι αὐτοὶ θὰ εἶνε ἀκριβῶς οἱ νεοφώτιστοι ἀδελφοί μας. Καὶ ἀκόμη περισσότερον, ἡ συμπεριφορὰ μας πρὸς αὐτούς θὰ εἶναι τὸ μάθημα, εἰς τὸ ὁποῖον καλούμεθα νὰ δώσωμεν ἐξετάσεις ἐνώπιον τῆς πολιτισμένης ὕψηλιου, καὶ ὅ' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν γνωρίζει νὰ διοικῆ μόνον τοὺς γνησίους Ἕλληνας, ἀλλὰ γνωρίζει νὰ διοικῆ καὶ μὴ Ἕλληνας, καὶ οὐ μόνον νὰ τοὺς διοικῆ, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐμπνέη τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ νὰ τοὺς καθιστᾷ καὶ αὐτοὺς Ἕλληνας καὶ ἐκ τῶν ἀκριφνεστέρων μάλιστα. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἀντιπροσωπεύει προσωπικῶς, δεόν νὰ φανῆ δι' ἡμῶν, καὶ θὰ φανῆ, σοβαρόν, δίκαιον καὶ ἀγαθόν. Ἴδου ἡ συμπεριφορὰ μας. Ἀπο στιγμῆς εἰς στιγμὴν πλησιάζομεν. Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας. Πάντες θὰ ἐνστερνισθῶμεν καὶ θὰ ἐνσταλαξῶμεν ὁ εἰς εἰς τὴν ψυχῆν τοῦ ἐτέρου, ἀπ' ἐμοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου στρατιώτου, τὴν ψυχικὴν ἐκείνην διάθεσιν, ἥτις θὰ πραγματοποιήσῃ τὸ πρόγραμμά μας.

Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ
Συνταγματάρχης

Ἐπίσης πρὸς τὸν στρατὸν ἀνεκοινώθη ἡ κατωτέρω ἡμερησία διαταγή τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ὡς ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν:

«ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἀπεφασίσθη ἡ δι' Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατάληψις τῆς Σμύρνης καὶ ἡ δι' αὐτοῦ ἐξασφάλισις τῆς τάξεως ἐν τῇ πόλει αὐτῇ. Σπανίως, καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ἱστορίαν τοῦ ἐθνικοῦ μας στρατοῦ, ἀνετέθη εἰς ἓν ἐκ τῶν τμημάτων του ἀποστολὴ τιμητικωτέρα τῆς ἰδικῆς σας.

»Γνωρίζω ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι θὰ εὐρεθῆτε εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς σας. Γνωρίζω, ὅτι πάντες ἀξιοματικοὶ καὶ ὀπλιῖται αἰσθάνεσθε δικαίαν ὑψηρηφάνειαν διὰ τὴν ἀποστολὴν σας αὐτὴν καὶ ὅτι θὰ ἀναλογίζεσθε τὰς εὐθύνας, τὰς ὁποίας ἕκαστος ἐξ ὑμῶν φέρει ἀπέναντι τοῦ Ἔθνους. Εἶναι ἀνάγκη, ὅπως ἕκαστος ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς Μεραρχίας ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν συναίσθησιν, ὅτι ὁ ἴδιος ἀντιπροσωπεύει τὴν Ἑλλάδα. Πρέπει ἀνά πᾶσιν στιγμῆν νὰ ἐνθυμῆται, ὅτι ἀπὸ κάθε λόγον του καὶ ἀπὸ κάθε πρᾶξιν του ἐξαρτᾶται ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκτίμησις, οὐ μόνον τῶν ὁμογενῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων στοιχείων, ἅτινα εὐρίσκονται πολυάριθμα εἰς τὴν Σμύρνην. Ἀλλὰ ἡ τιμὴ τὴν ὁποίαν μᾶς κάμνει ἡ Διάσκεψις διὰ τῆς ἀποφάσεώς της, ὅπως μᾶς ἐμπιστευθῆ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως εἰς τὴν Μητέρα τῆς Ἰωνίας, ἀποδεικνύει ποίαν ἔχει πρὸς ἡμᾶς ἐμπιστοσύνην· τῆς ἐμπιστοσύνης δὲ αὐτῆς εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ δειχθῆτε ἄξιοι.

»Συστάσεις διὰ τὴν συμπεριφορὰν σας ἀπέναντι τῶν ὁμογενῶν δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ σᾶς κάμω. Ἐπὶ αἰῶνας ἤδη ἀνεμύναμεν τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἡμέραν, χωρὶς ποτὲ ν' ἀπελπισθῶμεν, οὔτε ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγαλειτέρων συμφορῶν. Ἐκτὸς τούτου ὅμως, εἶναι ἀνάγκη νὰ δεῖξετε διὰ τῆς συμπεριφορᾶς σας καὶ πρὸς τὸ Τουρκικόν, τὸ Ἑβραϊκόν, καὶ τὸ Ἀρμενικόν στοιχεῖον, καθὼς καὶ πρὸς τὰς διαφόρους Εὐρωπαϊκὰς παροικίας, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὄχι μόνον δὲν ὑστερεῖ τῶν Συμμαχικῶν κατὰ τὴν γενναϊότητα, τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὅτι συγχρόνως διεκδικεῖ, ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν θὰ ἐμπνεύσετε εἰς ὅλα τὰ ξένα στοιχεῖα καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ ἐξ αὐτῶν πολυαριθμότερον, τὸ Τουρκικόν, θὰ ἐξαρτηθῇ ἐν μεγάλῳ μέτρῳ ἡ πραγματοποίησις τῶν ἐθνικῶν μας πόθων. Αἱ εὐχαὶ τοῦ Ἐθνους ὀλοκλήρου σᾶς συνοδεύουν.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Τὰ μεταγωγικά τῆς Μεραρχίας εἶχον φθάσει, τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Ἀπριλίου πρὸς τὴν 1ην Μαΐου, εἰς τὴν δυτικὴν ἄκραν τοῦ Σιγγρίου (Λέσβου), περὶ τὴν μεσημβρίαν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας περιέπλεον ἔξωθεν τοῦ στομίου τοῦ λιμένος τῆς Γέρας. Διὰ σήματός του ὁ Ἀγγλος μοίραρχος ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, ὅτι τὰ πλοῖα ἔπρεπε νὰ σταθμεύσουν ἔξωθεν τοῦ λιμένος τῆς Γέρας μέχρι τῆς νυκτός, διότι κατὰ τὰ ἀποφασισθέντα ἐν Σμύρῃ ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου Κάλθορπ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἀποστολῆς Ἡλ. Μαυρουδῆ, ἡ Μεραρχία θὰ ἔπρεπε νὰ εὐρίσκεται εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης τὴν πρωτὴν τῆς 2ας Μαΐου. Ἡ διαταγὴ ἐξετελέσθη πάραυτα καὶ ὀλόκληρος ὁ στόλος ἠγχυροβόλησε πρὸ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος τῆς Γέρας. Ὁ διοικητὴς τῆς Μεραρχίας ἀμέσως κατόπιν ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ ἀντιτορπιλικοῦ καὶ μετὰ σύντομον συνομιλίαν του μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ μοιράρχου, πλοιάρχου Γκράνβιλ, ἀποφασίζει διὰ τοῦ «Λέοντος» νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὸν λιμένα Σμύρνης πρὸς ἐξκρίβωσιν τῆς καταστάσεως καὶ λεπτομερεστέραν συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ἡλ. Μαυρουδῆ. Πράγματι τὴν 2αν ἀπογευματινὴν καλοῦνται οἱ σωματάρχαι παρὰ τοῦ Μεράρχου καὶ λαμβάνουν τὴν διαταγὴν, ὅπως τὸν συνοδεύσουν μέχρι τῆς Σμύρνης, διὰ νὰ ἐξετάσουν ἀπὸ τῆς γεφύρας τοῦ πολεμικοῦ τὰς διαφόρους τοποθεσίας τῆς πόλεως καὶ τὰ περίξ αὐτῆς.

Ὁ «Λέων» ἀπέπλευσεν ἐκ Γέρας τὴν 3ην ἀπογευματινὴν καὶ μετὰ ταχύτητα 18 μιλίων ἐπλευσε πρὸς τὴν Σμύρνην. Τὴν 6ην τῆς αὐτῆς ἡμέρας εὐρίσκειτο ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Ἰωνικῆς πρωτευούσης. Καλυπτόμενοι μὲ τὰ ἀδιάβρογά των, διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν ὑπὸ τοῦ κόσμου, ἀνῆλθον ἀμέσως ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ἔλαβον γνῶσιν παρὰ τοῦ Η. Μαυρουδῆ τῆς ὅλης προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἀπόβασιν τῆς 2ας Μαΐου. Κατὰ τὴν συν-εργασίαν ταύτην ἐμελετήθησαν λεπτομερῶς τὸ σχέδιον τῆς ἀποβάσεως τῶν στρατευμάτων καὶ αἱ κατευθύνσεις τὰς ὁποίας θὰ ἐλάμβανον τὰ συντάγματα. Ἐπίσης ἀνεκοινώθη εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας, ὅτι ἐντόπιοι ὀδηγοὶ θὰ ἐτίθεντο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπὶ κεφαλῆς συνταγμάτων, ὅπως τὰ ὀδηγήσουν εἰς τὰς θέσεις καὶ τοὺς στρατωνισμούς των.

Ἡ ἐργασία διὰ τὴν ἀπόβασιν τῶν στρατευμάτων ἐπὶ τῆς προκυμαίας

καὶ εἰς τὴν ἀποβάθραν τῆς Πούντας ἤρχισε πυρετωδῶς τὸ ἑσπέρας τῆς 1ης καὶ ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν πρωϊνῶν ὥρῶν τῆς 2ας Μαΐου.

ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἐφέδρου πλοιάρχου τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ Πάνου Ἀργυροπούλου, ἐτοποθετήθησαν καὶ προσετέθησαν κατὰ μῆκος τῆς προκυμίας καὶ ἀκριβῶς ἔμπροσθεν τῆς Λέσχης τῶν Κυνηγῶν πολλαὶ φορητὴδες παραχωρηθεῖσαι ὑπὸ Σμυρναίων Ἑλλήνων μετὰ τῆς ἱερωτέρας προθυμίας. Ἡ ἐργασία αὕτη, ἡ ὁποία ἀπῆται κανονικῶς 4—5 ἡμέρας, συνετελέσθη ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου ἐντὸς μιᾶς νυκτός. Μηχανικοὶ καὶ ἐργάται ἀνέπτυξαν ὅλην τὴν δραστηριότητά των, ὅπως ἐξασφαλίσουν τὴν ταχύτεραν ἀποβίβασιν τῶν στρατευμάτων τῆς Ἐλευθερίας.

Καὶ ὅταν ἐξημέρωσε ἡ 2α Μαΐου τὰ πάντα εἶχον ἐτοιμασθῆ. Ἐπὶ τῆς προκυμίας ἀπηγορεύθη ἡ συγκέντρωσις τοῦ κόσμου. Περιπολῖαι τῶν Ἑλληνικῶν πολεμικῶν ἀπέκλεισαν τὰς διόδους αὐστηρῶς. Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἤρχισε νὰ συγκεντροῦται εἰς τὰς παρόδους μετὰ τὴν μεγαλειτέραν ἀγωνίαν. Νέοι καὶ γέροντες, ἄνθρωποι ὅλων τῶν τάξεων, ἔσπευδον μετὰ ἄνθη καὶ σημαίας εἰς τὰς χεῖρας, διὰ νὰ ζητωκραυγᾶσιν μετὰ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων των τὸν στρατὸν τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος. Ἀπὸ βαθυτάτης νυκτός εἰς τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ καταστήματά των ἀνύψωσαν Ἑλληνικὰς σημαίας. Ἀνέμενον μετὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια νὰ ἐορτάσουν τὸ Πάσχα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Οἱ γέροντες ἐκράτουν τὴν ἀναπνοήν των καὶ ἰκέτευον τὸν Θεὸν νὰ ζήσουν τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ κατόπιν νὰ εἶπουν «νῦν ἀπολύης τὸν δοῦλόν σου Δέσποτα».

Ἀπὸ τὰ περίχωρα τῆς Σμύρνης κατήρχοντο οἱ εὐσταλεῖς Ἴωνες κατὰ φροῖτοι ἀνθέων, διὰ νὰ τὰ σκορπίσουν εἰς τοὺς πόδας τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Γυναῖκες καὶ ἄνδρες περιεβλήθησαν καινουργεῖς ἐνδυμασίας, ὡς ἐὰν μετέβαινον εἰς τὴν Ἀνάστασιν. Κατεφίλουσαν τὰς ἀνθοδέσμας των καὶ ἔλεγον ὅτι ἐπὶ ἐπτὰ ὀλοκλήρους αἰῶνας τὰ ἐπότισαν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μετὰ δάκρυα καὶ τὸ αἷμά των, διὰ νὰ διατηρήσουν ὅλην τὴν δροσερότητά των μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς Ἐλευθερίας. Κύματα ἀνθρώπων ἤρχοντο σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τὸ ἐσωτερικόν, ἀπὸ τὴν Μαγνησίαν, τὸ Νύμφαιον, καὶ τὴν Μαινεμένην, ἀπὸ τὴν Ἐφeson, τὸ Μπολατζήκ, τὰ Σώκια, τὸ Ἀϊδίνιον καὶ τὸ Ναζλῆ, διὰ νὰ προσφέρουν τὰ ἅγια δάκρυά των, διὰ νὰ γονυπετήσουν ἔμπρὸς εἰς τὴν πολεμικὴν σημαίαν τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος.

Πέρα εἰς τὴν Πέργαμον, τὸ Δικελῆ, τὶς Φώκιες καὶ τὰς Κυδωνίας συνεταράσσετο ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ καθ' ὁμάδας ἔσπευδον οἱ τολμηρότεροι εἰς τὰ ὑψηλότερα βουνά, διὰ νὰ παρατηρήσουν τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη, νὰ βεβαιωθοῦν ἐὰν τὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου ἔχουν ἠρεμήσει εἰς τὸ πέρασμα τῶν λευκῶν καραβιῶν τῆς Ἐλευθερίας.

Η ΚΑΤΟΧΗ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

2 Μαΐου.— Γλυκοχαράζει. Ἡ πρωϊνὴ ὁμίχλη διαλύεται. Φῶς πέρα ἕως πέρα εἰς τὸ πέλαγος τῆς Φώκιας. Ἔμαθα κάποτε ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν χώραν τῶν Ἑλλάδων ἓνα θρύλον. Ἀπέναντι τῆς Σμύρνης ὑπάρχουν δύο μεγάλαι κορυφαί, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται «δὺο ἀδέλφια». Λέγουν ὅτι τὰ «δὺο ἀδέλφια» ἦσαν Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἔμεναν ἐκεῖ μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀπὸ τὰς κορυφάς των ἐφρούρουν τὴν Ἑλληνικὴν ἰδέαν καὶ παρετήρουν πρὸς τὸ Αἶγαῖον, αἰῶνες τώρα, μετὰ τὴν αἰωνίαν ἀγωνίαν τοῦ ἐρχομοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γοργόνας. Ἀπ' ἐκεῖ πρώτοι οἱ δύο φρουροὶ εἶδον τὰ λευκὰ καράβια, ὅταν τὴν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Μαΐου ἀπέπλευσαν ἀπὸ

τὸ στόμιον τοῦ λιμένος τῆς Γέρας ὀλοταχῶς πρὸς τὴν σκλαβωμένην Σμύρνην.

Γλυκοχαράζει. Ἡ ὁμίγη διαλύεται. Γαλήνη στὸ πέλαγος, «λὲς καὶ ἡ θάλασσα κοιμᾶται μὲς στῆς γῆς τὴν ἀγκαλιά». Τὰ νερὰ θωπεύουν τὰ λευκὰ καράβια. Ὁρθιοὶ οἱ νεκροὶ τῶν ἑπτὰ αἰώνων. Ἡ μοιραία ὥρα τῆς ἐλευθερίας ἐφθάσε. Γλυκοχαράζει. Ἐπάνω στὰ κατάρτια ναῦτες καὶ στρατιῶτες βροντοφωνάζουν : «ἐλεεῦ, ἐλεεῦ». Πλέουν ὀλοταχῶς πρὸς τὴν Σμύρνην.....

Ὅλων τῶν κατοίκων οἱ ὀφθαλμοὶ περὶ τὴν θην πρωτὴν ὥραν ἐστράφησαν πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου. Τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο εἰσήρχοντο τὰ μεταγωγικὰ κατάφορτα ἀπὸ τὸν ἐθνικὸν θησαυρὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι τὰ παρετήρουν μὲ ἀγωνίαν. Οἱ Ἕλληνες μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν καὶ οἱ Τοῦρκοὶ μὲ ταραχήν. Κατὰ τὰ συμπεφωνημένα μετὰ τοῦ Ἡλ. Μαυρουδῆ καὶ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας Ν. Ζαφειρίου τὰ δύο πεζικὰ συντάγματα (4ον καὶ 5ον) θ' ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν ἀποβάθραν τῆς Πούντας. τὸ δὲ 1)38 εὐζωνικὸν εἰς τὴν Καραντίναν.

Σταθμοὶ καὶ κέντρα τῶν διοικήσεων ὠρίσθησαν τοῦ μὲν στρατηγεῖου. ἐφ' ὅσον θὰ διήρκει ἡ ἀπόβασις, τὸ ἀντιτορπιλικὸν «Λέων». Τοῦ 5ου συντάγματος ἡ ἀποθήκη καπνῶν πλησίον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀϊδινίου, τοῦ 4ου ἡ Εὐαγγελικὴ σχολὴ καὶ τοῦ εὐζωνικοῦ τὸ Στάδιον, πλησίον τοῦ Φρουρίου. Τὸ 5ον σύνταγμα ἐτοποθετήθη πρὸς τὸν σταθμὸν Ἀϊδινίου. ἐπειδὴ ὁ διοικητὴς αὐτοῦ, ἀντισυνταγματάρχης Κωνστ. Τσάκαλος, ἐγνώριζε ἄριστα τὴν Ἰταλικήν, λόγῳ τῶν σπουδῶν του εἰς τὴν σχολὴν τῆς Μοδέννης ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ θὰ ἠδύνατο ἀμέσως ἐπεμβαίνων εἰς τὴν ἐκεῖ πλησίον Ἰταλικήν συνοικίαν νὰ προλάβῃ οἰανδήποτε παρεξήγησιν.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς κατοχῆς τῆς πόλεως τὸ στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας θὰ ἐγκαθίστατο εἰς τὴν οἰκίαν Φωτιάδου ἐπὶ τῆς προκυμαίας. Καὶ τὰ μὲν δύο πεζικὰ συντάγματα, μὲ τὰ μεταγωγικὰ ἐπλεύρισαν ἐπὶ τῆς Πούντας, ἤρχισαν ἀποβιβαζόμενα ἐν τῷ μέσῳ ἀληθοῦς πατριωτικῆς φρενίτιδος, τὸ δὲ εὐζωνικὸν σύνταγμα δὲν ἠδύνατο ταχέως ν' ἀποβιβασθῆ εἰς τὴν Καραντίναν. Ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως στερεᾶς καὶ ἐπαρκοῦς ἀποβάθρας. Πράγματι ἡ ὑπάρχουσα ἐκεῖ ἀποβάθρα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ βαστάσῃ τὸν ὄγκον μεγάλου ἀριθμοῦ στρατιωτῶν, οὔτε τὸ ἀτμόπλοιο ἠδύνατο νὰ πλευρίσῃ.

Ὁ διοικητὴς τῆς Μεραρχίας Ν. Ζαφειρίου, ἐν τούτοις, ἐπέμενε ν' ἀποβιβασθῆ διὰ παντὸς μέσου ἰσχυρὰ δύναμις, ἀν ὄχι ὀλόκληρον τὸ σύνταγμα, καὶ πρὸς τοῦτο διετάχθη ὁ «Ἀτρόμητος» ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινε τὸ 3ον τάγμα νὰ κατευθυνθῆ πρὸς τὴν Καραντίναν καὶ ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως τὴν ἀπόβασιν. Βραδύτερον ὅμως ἡ ἀπόβασις ματαιοῦται εἰς τὴν Καραντίναν καὶ κατ' ἐντολήν τοῦ Ν. Μαυρουδῆ ὁ «Ἀτρόμητος» πλευρίζει εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ τελωνεῖου καὶ ἀρχίζει τὴν ἀπόβασίν του τὸ 3ον εὐζωνικὸν τάγμα. Κατόπιν τῆς ἀποράσεως αὐτῆς τὰ δύο ἄλλα εὐζωνικὰ τὰγματα τοῦ ὑπερωκεανεῖου «Πατρίς», διετάχθησαν ν' ἀποβιβασθοῦν εἰς τὴν νέαν ἐκ φορηγίδων ἀποβάθραν πρὸ τῆς Λέσχης τῶν Κυνηγῶν.

Αἱ ἀποβάσεις ἐγένοντο μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ταχύτητος. Εἰς διάστημα δύο ὥρῶν καὶ τὰ τρία συντάγματα εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς ξηρᾶς παρατεταγμένα καὶ ἔτοιμα πρὸς πορείαν. Ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος ὀλόκληρος ἡ προκυμαία, ἀπὸ τοῦ τηλεγραφείου μέχρι τῆς Πούντας, ἐπαρουσίαζε τὸ συγκινητικὸν θέαμα ἐνὸς ἀπεράντου στρατοπέδου. Πρὸ τῆς Λέσχης τῶν Κυνηγῶν εὐρίσκατο Χρυσόστομος, μεθ' ὅλου τοῦ κλήρου του, ἐν μεγάλῃ ἀρχιερατικῇ στολῇ καὶ ἡλόγει τοὺς μελαψοὺς καὶ εὐσταλεῖς εὐζώνους. Κύματα λαοῦ εἶχον

۲۵/۴/۲۰

۲۵

مدرسه

بیاد، و در حواله...

و در این خصوص...
 مرکز بول...
 درم...
 با عذ...
 و...
 تا...
 باید...
 بود...
 شده...
 نشانه...

۱۰۰ / ۱۰۰ / ۱۰۰
 مرکز جامع...

είσχωρήσει ἐντὸς τῆς προκυμαίας μέχρι τῆς στρατιωτικῆς παρατάξεως καὶ κατεφίλου τὰς χεῖρας τῶν εὐζώνων, ἐνηγκαλίζοντο τοὺς ἀξιωματικούς καὶ δὲν ἔπαυον οὔτε μίαν στιγμήν νὰ ζητωκραυγάζουν μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων των. Τὸ δάσος τῶν γαλανολεύκων σημαίων ἦτο ἀπείρως συγκινητικόν. Ἐνα δάσος ἀπέραντον, καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ τοῦ πυκνοῦ γαλανοχρώμου δάσους ἡ πελωρία καὶ δαφνοστόλιστος εἰκὼν τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τὴν ὁποίαν εἶχε ἐκφραστικώτατα καὶ ὀλοζώντανα φιλοτεχνήσει* ὁ καλλιτέχνης Γεώργιος Προκοπίου. Καὶ εἰς συμπλήρωσιν ὅλου αὐτοῦ τοῦ Ἐθνοπασχαλινοῦ ἑορτασμοῦ οἱ ἄνδρες ἐνὸς λόχου εὐζώνων ἔστησαν χορὸν ἕξωθεν τοῦ ξενοδοχείου Κραῖμερ.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην, ἀνάμεσα εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν ἑορτῶν, συνήντησα ἓνα Λεβαντίνον, τρομερὸν μισέλληνα, ὁ ὁποῖος εἶχε παρασυρθῆ μέχρις ἐκεῖ διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὸ θέαμα. "Ὅταν τὸν ἠρώτησα πῶς τοῦ φαίνεται ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς 2ας Μαΐου, μοῦ ἀπήντησε τὸ περίφημον τοῦ Σαίξπηρο (Μάκβεθ): Δὲν εἶδα μέρα σὰν κι' αὐτὴν, τόσον φρικτὴν καὶ ὠραίαν». Καὶ ἦτο πράγματι φρικτὴ καὶ ὠραία, διότι ἓνας λαὸς δικαίως ἐώρταζε κι' ἐπανηγύριζε, καὶ ἓνας ἄλλος λαὸς δικαιοτέρον ὑφίστατο τὰς συνεπείας τῆς κακοδιοικήσεως καὶ τῆς βαρβαρότητός του.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ κόσμος παρίστατο εἰς τὸ συγκινητικὸν θέαμα τοῦ ἐθνικοῦ πανηγυρισμοῦ. Καὶ ὅταν οἱ λόχοι διετάχθησαν νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν Καραντίναν, διὰ τῆς προκυμαίας, τὸ πλῆθος ἠκολούθησε πυκνὸν καὶ συμπαγές καὶ συνεβάδιζε μὲ τοὺς εὐζώνους. Προπορεύεται ὁ ταγματάρχης Κωνστ. Τζαβέλλας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φάλαγγος καὶ διοικητῆς τοῦ 1ου τάγματος. Ἀκολουθεῖ ἀμέσως τὸ 2ον καὶ τὸ 3ον τάγμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκειτο ἀντὶ τῆς Καραντίνας εἰς τὸ Τελωνεῖον. Ὅπισθεν τοῦ εὐζωνικοῦ συντάγματος ἤρχετο τὸ 4ον σύνταγμα ὑπὸ τὸν Ἄλ. Σχινᾶν.

Κατὰ τὸ σχέδιον τῆς πορείας τὸ εὐζωνικὸν σύνταγμα θὰ ἔκαμπε τὴν παραλιακὴν ὁδὸν καὶ θὰ κατηυθύνετο πρὸς τὴν Καραντίναν διὰ τοῦ Φρουρίου, χωρὶς νὰ διέλθῃ οὐδόλως ἔμπροσθεν τῶν Τουρκικῶν στρατώνων. Ἀλλὰ συνεπεία παρεξηγήσεως, ἣτις ἐδημιουργήθη μεταξὺ τοῦ ὀδηγοῦ μηχανικοῦ τοῦ ναυτικοῦ Λιάτη, ὅστις ἐτάχθη νὰ ὀδηγήσῃ τὸ 4ον σύνταγμα, καὶ τοῦ διοικητοῦ τῶν εὐζώνων Σταυριανοπούλου, καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα ὅτι ἡ παραλιακὴ ὁδὸς φέρει πρὸς τὴν Καραντίναν, τέρμα τῆς κατευθύνσεως τοῦ εὐζωνικοῦ συντάγματος, ὁ διοικητῆς αὐτοῦ διατάσσει ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἡ πορεία πρὸς τὴν Καραντίναν, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ γνωρίζῃ, ὅτι πρόκειται νὰ διέλθῃ καὶ πρὸ τῶν Τουρκικῶν στρατώνων. Οὕτω ἡ φάλαγγ ἐπροχώρησε ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν τροχιοδρόμων, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Διοικητηρίου, ὅπου ἐπεκράτει ἄθεῖα σιγὴ, καὶ κατόπιν ἔκαμψε πρὸς τὴν ὁδὸν τῶν φυλακῶν. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδὲν ἐπεισῶδιον ἐσημειώθη. Οἱ Τοῦρκοι παρετήρουν, ἄλλοι ἐντρομοὶ καὶ ἄλλοι μὲ ἀγανάκτησιν, τὴν πολεμικὴν σημαίαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ διέρχεται ἔμπρὸς ἀπὸ τοὺς στρατώνας των. Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος. "Ὅλοι ἐκράτουν τὴν ἀναπνοήν των. Οἱ ἄνδρες τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπροχώρουν σταθερῶς, μὲ τὰ ὅπλα «ἀναρτήσατε» ἀκολουθούμενοι ἀπὸ πυκνὰς μάζας Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ

Μόλις ἡ πρωτοπορεία ἔφθασε εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ τῶν φυλακῶν, αἰφνιδίως ἠκούσθη ἓνας πυροβολισμὸς καὶ ἀμέσως κατόπιν ὁμοβροντία ὀλόκληρος ἐρρίφθη κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φάλαγγος ταγματάρχης Κωνστ. Τζαβέλλας ἀμέσως μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ψυχραιμίας, ἔλαβε μέτρα ἀμύνης, καίτοι εὐρίσκετο εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ καὶ ἐβάλλετο ἐκ τῶν Τουρκικῶν στρατώνων καὶ ἐκ τοῦ ἄνω μέρους τῶν φυλακῶν, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ Τουρκοὶ στρατολογημένοι προχείρως τὴν προηγούμενην νύκτα. Κατὰ τὰς ἀσφαλεστέρας πληροφορίας καὶ ἐντυπώσεις, ὁ ριφθεὶς πυροβολισμὸς, ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων, ὑπῆρξεν ἔργον ὀργανωμένης ὑπηρεσίας, ἡ ὁποία εἶχε κάθε συμφέρον ὅπως δημιουργηθῶν ταραχὴ καὶ ἀταξία κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης. Οὕτω δύναται νὰ λεχθῆ μετὰ θετικότητος, ὅτι ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τοῦ πρώτου πυροβολισμοῦ ἐθεάθη μία ἀταξία ἢ Τουρκικὴ πλησίον τῆς ἀποβάθρας τοῦ Τουρκικοῦ Φρουραρχείου καὶ ὅπισθεν τῶν στρατώνων, πλεῖστα δὲ ὑποπτα πρόσωπα ἐκινεῦντο μετὰ τὸ φανατισμένου Τουρκικοῦ πλήθους.

Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι, ἐὰν οἱ Τούρκοι, εἴτε αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, εἴτε αἱ ὀργανώσεις τῶν Κομιτάτων, δὲν εἶχον ἐνθαρρύνσεις ἐκ μέρους ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκον ὅπως ἡ Ἑλλάς συναντήσῃ τὰς πρώτας σοβαρὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἐτολμοῦσαν ποτὲ πρὸ τοῦ ὄγκου τῶν στόλων καὶ τοῦ ἀποβιβασθέντος στρατοῦ νὰ πυροβολήσουν καὶ νὰ ἐπιτεθῶν ἀκριβῶς ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ πορεία εἶχεν ὑπερβῆ τὸ Διοικητήριον καὶ εὐρίσκετο ἐντὸς τῆς Τουρκικῆς ζώνης.

Οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται διετήρησαν κατὰ τὴν κρίσιν αὐτὴν ὥραν τὴν ψυχραιμίαν των καὶ εἰς διάστημα μιᾶς περίπου ὥρας εἶχε διασκορπισθῆ ὅλος ὁ ὄχλος, ὅστις εὐρίσκετο εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Μπαχρή-Μπαμπᾶ καὶ εἶχε καταληφθῆ ὁ Τουρκικὸς στρατὸν καὶ τὸ Διοικητήριον τῆς Νομαρχίας. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐλάμβανον χώραν τὰ αἰματηρὰ γεγονότα πρὸ τοῦ Διοικητηρίου, τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἀπὸ μερικὰ Τουρκικὰ μικρὰ πολεμικὰ, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ἐρρίπτοντο πυροβολισμοὶ κατὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ πλήθους. Εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐπιθέσεως δὲν ὑστέρησαν οὔτε οἱ διευθυνταὶ τῶν Τουρκικῶν ξενοδοχείων.

Μεταξὺ τῆς φρουρᾶς τῶν ναυτῶν εἰς τὴν ἀποβάθραν τῶν διαβατηρίων ὑπὸ τὸν ὑποπλοίαρχον Ἐηρὸν καὶ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ ἀπέναντί των Τουρκικὸν ξενοδοχεῖον, διεξήχθη ἀληθὴς μάχη, διότι ἐκ τοῦ ξενοδοχείου ἐβαλλον ὠχυρωμένοι κατὰ τοῦ ἀγῆματος. Ἄλλ' οἱ πυροβολισμοὶ δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὰ σημεῖα αὐτά. Σποραδικῶς καὶ εἰς τὰς χριστιανικὰς συνοικίας, ὅπου ἔτυχε νὰ κατοικοῦν ἐπὶ ἐνοικίῳ μερικοὶ Τούρκοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πολέμου, ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν διερχομένων Ἑλλήνων στρατιωτῶν. Πυροβολισμοὶ ἀκόμη ἐρρίφθησαν καὶ ἀπὸ τὸ κεντρικὸν ξενοδοχεῖον Κραϊμερ, τὸ ὁποῖον διηρῶντο ὑπὸ τοῦ Τούρκου Ναῖμ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον διέμενον πρόσωπα ἀνώτερα τοιαύτης ὑπονοίας.

Κατὰ τὰς πρώτας ἀπογευματινὰς ὥρας, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξηκολούθουν αἱ ὁμοβροντιαὶ πανταχόθεν, ὁ ἰταλὸς κυβερνήτης τοῦ ντρέντωτ «Ντουίλιον» διὰ σήματός του πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Ναυαρχίδα, ἐπρότεινε ὅπως οἱ σύμμαχοι ἀπὸ κοινοῦ, καὶ κατόπιν τῆς ἀποτυχίας τῆς Ἑλληνικῆς ἀποβάσεως, εἰς ἔλεγε, ἀποβιβάσουν ταχέως ἀγῆματα πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως καὶ προστασίαν τῶν ὑπηκόων καὶ τῶν συμφερόντων των. Μέχρι τοιοῦτου σημείου ἐπέμενεν εἰς τὴν πρότασίν του ταύτην, ὥστε ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τοῦ πρώτου πυροβολισμοῦ διέταξεν ὅπως ἐτοιμασθῆ ἔνοπλον ἀγῆμα μετὰ μυδραλλισβόλων, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξήρχετο εἰς τὴν παραλίαν εἰς τὴν πρώτην διαταγήν.

Πράγματι τὸ ἄγγελμα τοῦτο ἐτοιμασθὲν ταχύτατα ἐποποθετήθη ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀτμακάτων τοῦ πολεμικοῦ καὶ παρέμεινε εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν μέχρι τῆς ἐσπέρας. Εἰς τὸ σῆμα τοῦ Ἰταλοῦ Κυβερνήτου ὁ Ἄγγλος Ναύαρχος Κάλθορπ ἀπήντησε ξηρῶς: —Μὴν ἀνησυχῆτε. Οἱ Ἕλληνες θὰ ἐπιβάλουν ταχέως τὴν τάξιν . . . »

Πράγματι περὶ τὴν 4ην ἀπογευματινὴν ὥραν οἱ πυροβολισμοὶ κατέπαυσαν ὀλοκληρωτικῶς, καὶ ὁ Τουρκικὸς στρατὸς μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ναδὴρ πασᾶ μετεφέρθη ἄοπλος ἐπὶ τῆς «Πατρίδος». Εἰς τὸν τόπον τῶν συμπλοκῶν εὐρέθησαν φονευμένοι μερικοὶ Ἕλληνες στρατιῶται, ἀρκετοὶ Τοῦρκοι ἀξιωματικοὶ καὶ περισσότεροι πολῖται, ἄνδρες καὶ γυναῖκες διαφόρων ἐθνοτήτων, διότι ἀπεκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ χώρου τῶν συμπλοκῶν καὶ πισθόντες ἀσφυκτικῶς ὑπὸ τῆς μάχης ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Διὰ τὰ γεγονότα ταῦτα μετὰ τινὰς μῆνας ἐσχηματίσθη ὑπὸ τοῦ Ἄνωτάτου Συμβουλίου τῶν Παρισίων ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελεσθεῖσα παρὰ τοῦ Ἄγγλου Ναυάρχου Χαϊῆγκ, τοῦ Ἀμερικανοῦ Μπριστόλ, ἀντιπροσώπου τῆς Ἀμερικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Μπινουστ καὶ τοῦ Ἰταλοῦ Νταλόλιο. Ἐξητάσθησαν τὰ λαβόντα χώραν καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας των. Πρὸ τῶν ἐρευνῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπέστειλεν εἰς τὴν Σμύρνην τὸν στρατηγὸν Λεοναρδόπουλον, ὅπως προβῆ εἰς εὐρεῖαν ἀνάκρισιν, διότι εὐθῦναι ἀπεδίδοντο τόσον εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς πρώτης ἀποστολῆς, πλοίαρχον Μαυρουδῆν, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς, συνταγματάρχην Ζαφειρίου καὶ τὸν διοικητὴν τοῦ συγκρουσθέντος εὐζωνικοῦ συντάγματος Δ. Σταυριανόπουλον. Ἄλλ' ὁ ἀμερόληπτος κριτῆς καὶ ἱστορικὸς εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀναζητήσῃ βαθύτερα τὰ αἷτια τῶν γενομένων συγκρούσεων, διότι ἐὰν δὲν ἐγίνοντο τὴν πρώτην ἡμέραν, ἀφοῦ ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς δὲν θὰ διήρχετο κατὰ τὸ ἐκπονηθὲν σχέδιον πρὸ τῶν Τουρκικῶν στρατώνων, ἀσφαλῶς ὅμως θὰ ἐγίνοντο τὴν δευτέραν ἢ τρίτην ἡμέραν τῆς κατοχῆς, ἀφοῦ ὁ Τουρκικὸς στρατὸς θὰ ἐξηκολούθει νὰ εὐρίσκεται ἔν ο π λ ο ς ἐντὸς τῆς βάσεώς του.

Τὸ θεμελιῶδες σφάλμα τῶν συγκρούσεων πρέπει ν' ἀναζητηθῆ εἰς αἷτια ψυχολογικὰ καὶ εἰς αἷτια πολιτικῶν ἀντιζηλιῶν. Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς ἔπρεπε οἱ Ναύαρχοι ν' ἀπομακρύνουν ἐκ Σμύρνης τὸν Τουρκικὸν στρατὸν ἢ τοῦλάχιστον νὰ τὸν ἀφοπλίσουν. Διότι ἡ παρουσία τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐντὸς τῆς Σμύρνης ἀπετέλει διαρκῶς τὴν ἐλπίδα τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ καὶ ἐξῆπτε τὸν φανατισμὸν του. Χωρὶς τὴν παρουσίαν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν Σμύρνη οὐδεὶς Τοῦρκος πολίτης θὰ ἐτόλμα νὰ πυροβολήσῃ. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ἐφθανε μέχρι τῆς πράξεως ταύτης, πάντως δὲν θὰ ἐλάμβανον αἱ συμπλοκαὶ τὴν ἑκτασιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον τὴν 2αν Μαΐου.

Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἐνεθαρρύνετο ἐπίσης ἀπὸ τὸν φανατισμὸν τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ, κατὰ συνέπειαν ἠδύνατό τις κάλλιστα νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἀπετέλει ἐν Σμύρνη μίαν βᾶσιν ἐπικίνδυνον καὶ ἡφαιστειώδη. Τὸ γεγονὸς ἐπίσης τοῦ ἀνοίγματος τῶν φυλακῶν ἀφῆκε ἀδιαφόρους τοὺς Ναύαρχους, ἐνῶ ἔπρεπε ν' ἀνησυχῆσουν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν εἰς μίαν στιγμὴν τόσον ἡφαιστειώδη, πλείστον ἐγκληματιῶν. Τὰ πάντα ἀφέθησαν εἰς τὴν τύχην των, χωρὶς νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των οἱ Ναύαρχοι, ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶνε λαὸς πρωτόγονος, φανατισμένος, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τέλους εὐρίσκονται εἰς μίαν χώραν ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων καὶ θλίβονται, ὅταν τὴν βλέπουν νὰ περιέρχεται εἰς χεῖρας ἄλλου Ἔθνους ἐχθρικοῦ των.

Ὁ Ἄγγλος Ναύαρχος ἠρκέσθη εἰς τὰς διακοινώσεις καὶ εἰς τὰς ἀπειλὰς τοῦ πρὸς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς μὲ τὴν βεβαιότητα, ὅτι οὐδεὶς θὰ τολμήσῃ νὰ ταράξῃ τὴν τάξιν. Ὁ Ἰταλὸς Ναύαρχος φυσικὰ δὲν εἶχε πολιτικὸν συμφέρον νὰ ὑποδείξῃ τὰ ἀσφαλέστερα μέτρα τῆς κατοχῆς. Οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι δὲν εἶχον ἐπίσης καιρὸν, διὰ νὰ προτείνουν τὰ μέτρα τοῦ ἀφοπλισμοῦ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀφοῦ ἄλλως τε τὴν νύκτα τῆς 1ης Μαΐου κατέστησαν ἐνήμερον τὸν Ἄγγλον Ναύαρχον περὶ τῶν προετοιμασιῶν τῶν Τούρκων. Πάντως ἡ εὐθὺνη των δὲν εἶναι μικρὰ εἰς τὸ ζήτημα τῆς κυκλοφορίας τοῦ πλήθους μεταξὺ τῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πορείας των πρὸς τὴν Καρχηντίαν. Κατ' ἐμέ, αὐτόπτην μάρτυρα τῶν γεγονότων, ἡ εὐθὺνη, ἐπαναλαμβάνω, ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τοὺς Ναυάρχους. Ἐκτὸς ἐὰν ἀφῆθη ἡ κατάστασις ὅπως ἐξελιχθῆ, καθ' ὃν τρόπον ἐξελιχθῆ, διὰ τὴν δημιουργίαν τετελεσμένων διπλωματικῶν γεγονότων.

Ἀναμφισβητήτως ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ἄγγλου Ναυάρχου Κάλθορπ εἶναι ἰσχυρὰ, διότι κατέστησεν ὑπευθύνους τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς διὰ πᾶσαν ἀταξίαν. Ἄλλ' ἡ εὐθὺνη ἐνὸς ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ δὲν εἶναι ἀρκετὴ, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν εἰς μίαν κατάστασιν ἀπολύτως ἡφαιστωειδῆ, καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα πέραξ τῶν Τουρκικῶν στρατῶνων ὠργανοῦντο ὁμάδες Τούρκων πολιτῶν καὶ ἐξέδιδον προκηρύξεις, διὰ τῶν ὁποίων ρητῶς ἀνέφερον ὅτι θὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἡ καλὴ πίστις τοῦ Τούρκου ἀρχηγοῦ θὰ ἐδικαιολογεῖτο, ἐὰν, ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς 1ης Μαΐου, ἐλάμβανε μέτρα κατὰ τῶν ἀνευθύνων Τουρκικῶν ὁμάδων, καὶ κυρίως ἐὰν συνελάμβανε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν διαφόρων κομιτάτων. Ἀντὶ τούτων ὅμως ἠγοίχθησαν αἱ φυλακαὶ καὶ οἱ διασημότεροι Τούρκοι ἐγκληματῆται προσετέθησαν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ὁμίλους τοῦ Νουρεντίν καὶ τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου. Ἀπόδειξις τῆς μεγάλῃς χρησιμότητος τοῦ μέτρου τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἶναι ὁ κατευνασμὸς τῶν πνευμάτων τῶν Τούρκων πολιτῶν μολὶς συνελήφθη ὁ στρατὸς τοῦ Ναδῆρ καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Αὐτομάτως οἱ πολῖται Τούρκοι ἐπέστρεψαν εἰς τὰς οἰκίας των, οἱ δὲ πρωταίτιοι τῶν συγκεντρώσεων τοῦ Μπαχρῆ-Μπαμπᾶ ἐδραπέτευσαν τὴν ἰδίαν νύκτα εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Εἰς νεώτερον τηλεγράφημά του, μετὰ τὰς συγκρούσεις τῆς 2ας Μαΐου, ἰδοῦ πῶς ἐκθέτει ὁ Ἄλῃ Ναδῆρ πασᾶς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἄγγλου Ναυάρχου:

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Εἰς Κωνσταντινουπόλιν

ΣΜΥΡΝΗ 20 Μαΐου 1919 (ν. ἡ.)—Κατόπιν διακοινώσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἄγγλου ὑποναυάρχου Κάλθορπ τὴν 14ην Μαΐου 1919 (ν. ἡ.) καὶ ὥραν 9 π.μ. δι' ἧς μοι ἐκοινοποιεῖτο, ὅτι συμφώνως πρὸς τὸ 7ον ἄρθρον τῆς ἀνακωχῆς τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ἐκείνης θὰ καταλαμβάνοντο ὑπὸ συμμαχικῶν δυνάμεων τὰ φρούρια τῆς Σμύρνης, καθὼς καὶ τὰ ἐδάφη τὰ ἔχοντα προτερήματα ἀμύνης καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐκοινοποιήθη εἰς τὴν Γ. Πύλῃν, ἔσπευσα αὐτοπροσώπως ν' ἀναγγεῖλω εἰς τὸ Ὑψηλὸν ὑπουργεῖον Σας τὸ γεγονός τοῦτο. Εἰς τὴν ἀπάντησιν, ἧτις μοι ἐδόθη, ἐλέγχθη ὅτι ἡ πρότασις αὕτη τοῦ ὑποναυάρχου προβλέπεται ὑπὸ τῆς συνθήκης τῆς ἀνακωχῆς καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ συγκατανεύσω. Ἐπίσης εἰς τὴν δῆλωσίν μου, ὅτι κυκλοφοροῦν διαδόσεις, πὼς ἡ κατοχὴ αὕτη φέρει τὸν τύπον προσωρινότητος καὶ ὅτι ὑπάρχει πιθανότης νὰ καταλήξῃ εἰς Ἑλληνικὴν κατοχὴν, μοι ἐδόθη ἡ ἀπάντησις νὰ μὴ δίδω σημασίαν εἰς τὰς τοιαύτας διαδόσεις. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἰς τὰς 11.30 μ.μ. ἔλαβον τὴν ἐπομένῃν διακοίνωσιν τοῦ Ἄγγλου ὑποναυάρχου Κάλθορπ, ἐνισχύουσαν τὰ ὅσα προφορικῶς σᾶς διεβίβασα: «Συμφώνως πρὸς τὸ 7ον ἄρθρον τῆς ἀνακωχῆς ἡ Σμύρνη, τῇ συγκατανεύσει τῶν συμμαχικῶν Κρατῶν, θὰ κατα-

ληφθῆ ὑπὸ ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Τὰ μεταφέροντα τὸν στρατὸν τῆς κατοχῆς μεταγωγικὰ θὰ κατέπλεον εἰς τὸν λιμένα ἀπὸ τῆς 8ης π. μ. τῆς 15ης Μαΐου 1919 (ν. ἡ.), καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀποβάσεως ἀπὸ τῆς 7ης πρωϊνῆς ὥρας αἱ ἀποβάθραι θὰ καταλαμβάνοντο ὑπὸ ἀγχημάτων τοῦ Ἑλλην. Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καὶ πρὸς πρόληψιν κάθε παρεξηγήσεως καὶ λυπηροῦ τινὸς ἐπεισοδίου ὅλα τὰ στρατεύματα καὶ τὰ ὄργανα τῆς δημ. ἀσφαλείας, πλὴν τῶν εἰς τοὺς παρὰ τὰς ἀποβάθρας ἀποβάσεως σταθμοὺς Πούντας καὶ Διαβατηρίων εὐρισκομένων, πρέπει νὰ παραμείνουν συγκεντρωμένα εἰς τοὺς καταλισμοὺς καὶ τὰ μέρη ἐνθα εὐρίσκονται ἤδη καὶ νὰ ἀναμένουν τὰς διαταγὰς τοῦ Ἑλληνος Ἀρχηγοῦ Στρατοῦ Κατοχῆς, καὶ ὅτι, πρὸς πρόληψιν τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἀνταποκρίσεως μετὰ τοῦ Ἑσωτερικοῦ, τὸ Τηλεγραφεῖον καὶ τὸ Ταχυδρομεῖον καταλαμβάνονται ταύτην τὴν στιγμὴν ὑπὸ Ἀγγλικῶν ἀποσπάσματος. Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς διακοινώσεως π ρ ο σ ε τ ῖ - θ ε τ ο ἡ ἀ π ε ι λ ῆ, ὅτι ὁ ἐν τῷ λιμένι ἰσχυρὸς Συμμαχικὸς στόλος θὰ ἀποβῆ ὁ δραστήριος παράγων πρὸς ἀποκτάσκειν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας». Τὸ γεγονός τὴν 1 π.μ. τῆς 15 Μαΐου 1919 (ν. ἡ.) ὑπεβλήθη εἰς τὸ Ἑμέτερον Ὑψηλὸν Ὑπουργεῖον καὶ συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς διακοινώσεως ἐδόθησαν κατηγορηματικαὶ ὁδηγίαι εἰς ὅλα τὰ ἐν Σμύρῃ στρατεύματα καὶ δημόσια καθιδρύματα καὶ συνεστήθη εἰς ὅλους κατηγορηματικῶς ἡ διατήρησις τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας».

Δυστυχῶς τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου ἀπέδειξαν ὅτι ὁ Τούρκος στρατηγὸς δὲν παρέμεινε ἀνεύθυνος τῶν ταρχῶν, ἀφοῦ οὐδὲν μέτρον ἔλαβε πρὸς διάλυσιν τῶν ἀνευθύνων ομάδων, περιορίσθη δὲ εἰς τὴν τυπικὴν διαταγὴν ὅπως τὰ στρατεύματά του παραμείνουν ἐντὸς τῶν στρατώνων, ὁπόθεν καὶ μετὰ τὸν πρῶτον πυροβολισμόν ἤρχισαν νὰ βάλλουν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς 2ας Μαΐου, χάρις εἰς τὴν δραστηρίαν ἐνέργειαν τοῦ συνταγματάρχου Δ. Σταυριανοπούλου, τοῦ ταγματάρχου Κ. Τζαβέλλα καὶ τῶν λοιπῶν ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι εὐρέθησαν ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν, ὁ Τούρκος στρατηγὸς μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ στρατοῦ του εὐρίσκειτο ἄοπλος ἐπὶ τοῦ ὑπερωκεανείου («Πατρίς»). Ἡ μεταφορά των εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀτμόπλοιο ὑπῆρξεν ἔργον ἀληθοῦς σωτηρίας δι' αὐτούς, διότι ἐὰν παρέμενον εἰς τὴν πόλιν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκτεθοῦν εἰς πολλοὺς κινδύνους, λόγῳ τοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν πνευμάτων τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, συνεπεία τῆς στηθείσης παρὰ τῶν Τούρκων ἐνέδρας.

Ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου παρεσχέθησαν βοήθειαι καὶ περιποιήσεις ἀνάλογοι πρὸς τοὺς βαθμοὺς των. Ἐπιπροσθέτως εἰς τὸν Τούρκον στρατηγὸν ἐπετράπη, ὅπως συνεννοῆται μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σχετικῶς μὲ τὴν παραμονὴν ἢ ἀναχώρησίν του ἐκ Σμύρνης.

Ἴδου τὰ διαβιβασθέντα τηλεγραφήματά του ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου:

ΣΜΥΡΝΗ 20 Μαΐου 1919 (ν. ἡ.). (Ἀπάντησις εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2.588)

Εἰς τὴν προφορικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Ἑλληνος Ἀρχηγοῦ Στρατοῦ κατοχῆς περὶ ἐγκαταλείψεως τῆς πόλεως τῆς Σμύρνης ἀπήντησα διαμαρτυρόμενος προφορικῶς, ὅτι ἀδυνατῶ νὰ ἐγκαταλείψω τὴν πόλιν ἄνευ προηγουμένης διαταγῆς τοῦ Ἑμετέρου Ὑπουργείου, ἀλλὰ μοι ἐδηλώθη ὅτι ἡ πόλις εἴτε ληφθοῦν εἴτε δὲν ληφθοῦν διαταγαὶ ἐκ τοῦ Ὑπουργείου Σας πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῆ παρ' ἡμῶν καὶ ὅτι τὰ ἀτμόπλοια ἅτινα θὰ μεταφέρουν τοὺς ἀξιωματικούς μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των εὐρίσκονται καθ' ὁδόν. Παρκαλῶ σοβαρῶς ὅπως προβῆτε ἐσπευσμένως εἰς κατηγορηματικὰ διαβήματα, ὅπως μὴ ἐκτεθοῦν πρὸ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς πόλεως τὰ στρατεύματα τοῦ Σώματος στρατοῦ εἰς νέας προσβολάς, ἀνακκοινοῦντες ἡμῖν μεχρὶ, ἐσπέρας τὰ ἀποτελέσματα. Καίτοι διατάσσετε ἐν περιπτώσει πιέσεως ν' ἀποσυρθῆ τὸ σῶμα στρατοῦ εἰς Μαγνησίαν, ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες μᾶς ἐδήλωσαν, ὅτι τὰ στρατεύματα καὶ τὸ σῶμα στρατοῦ θὰ μεταφερθοῦν δι' ἀτμοπλοίων εἰς Νικομήδειαν ἢ Μουδανιά. Προβῆτε παρακαλῶ εἰς ἀποτελεσματικὰ διαβήματα ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ δηλώσατέ μας.

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ
στρατηγὸς ΑΛΗ ΝΑΔΗΡ

Ἐκ ΣΜΥΡΝΗΣ.—(Ἵπουργεῖον Στρατιωτικῶν Κωνσταντινουπόλιν). Ἐπεῖγον.—Κατόπιν ἐπιτακτικῶν διαβημάτων, ἅτινα ἐγένοντο χθές περὶ τὴν μεσημβρίαν, οἱ φυλακισμένοι ἀξιωματικοί, ἀπολυθέντες, ἀφέθησαν ἐλεύθεροι. Καίτοι διαδίδεται μετ' ἐπιτάσεως, ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ σώματος στρατοῦ θὰ ὀδηγηθοῦν ἐκτὸς τῆς Σμύρνης, ἐν τούτοις μέχρις ὥρας οὐδεμία ἐνέργεια ἐγένετο ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Παρακαλῶ διαβιβάσατέ μοι διαταγὰς καὶ ὀδηγίας περὶ τῶν ἐνεργειῶν, εἰς ἃς πρέπει νὰ προβῶ, ὅταν εὐρεθῶ πρὸ μιᾶς τοιαύτης προτάσεως.

20 Μαΐου 1919 (ν. ἡμ.)

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ
(ὑπ.) ΑΛΗ ΝΑΔΗΡ

ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ

Ἵπουργεῖον Στρατιωτικῶν

Κωνσταντινουπόλιν

Ὁ Ἀρχηγὸς Στρατοῦ Κατοχῆς ἐκοινοποίησεν, ὅτι ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των πρέπει νὰ εἶναι ἔτοιμοι διὰ νὰ μεταφερθοῦν μετὰ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον, τὸ ὁποῖον θὰ καταπλεύσῃ. Ἀναμένω ἐνώπιον τῆς μηχανῆς τοῦ τηλεγραφείου διαταγὰς καὶ ὀδηγίας Σας περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πρέπει νὰ ἐνεργήσω.

21 Μαΐου 1919 (ν. ἡ.)

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ
(ὑπ.) ΑΛΗ ΝΑΔΗΡ

ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ

(Ἵπουργεῖον Στρατιωτικῶν—Κων)πολιν)

Ὁ Ἀρχηγὸς στρατοῦ Κατοχῆς ἀνακοινῶ, ὅτι ὅλοι οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των πρέπει νὰ εἶναι ἔτοιμοι διὰ νὰ ἀναχωρήσουν μετὰ πρῶτην εὐκαιρίαν ἐκ Σμύρνης, καθότι, ἐφ' ὅσον οἱ δύο στρατοὶ εὐρίσκονται ἐν ἐπαφῇ ἐν Σμύρνη, δημιουργοῦν κρίσιμον κατάστασιν. Παρακαλῶ, χωρὶς νὰ χάνετε λεπτόν, δηλώσατέ μου τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐνεργήσω.

21 Μαΐου 1919 (ν. ἡ.)

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ
ΑΛΗ ΝΑΔΗΡ

Ἐξ ὅλων αὐτῶν τῶν τηλεγραφημάτων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ Ἵψηλὴ Πύλη, τῆς Κων)πόλεως εἶχεν ἐγκαταλείψει τὸν στρατὸν τῆς ἐν Σμύρνη εἰς τὴν τύχην του, ἐκτὸς ἐὰν ἐπεδίωκε ἀπὸ σκοποῦ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παραμονὴν του ἐν Σμύρνη καὶ πρὸς τοῦτο προέβαινε εἰς τὰ ἀναγκαῖα διπλωματικὰ διαβήματα. Ἄλλ' ἡ κατάστασις ἦτο τόσον σοβαρά, ὥστε εἰς τὸν Ἑλληνα ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς δὲν ἐπετρέπετο οὔτε μιᾶς ἡμέρας ἀναβολὴ τῶν ἀποφάσεών του. Καὶ μετὰ συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ Ναυάρχου διέταξε τὴν ἀποστολὴν τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν ἀτμοπλοϊκῶς εἰς τὰ Μουδανιά.

Οὕτω ἡ Σμύρνη παρέμεινε ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κυριότητα τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Μόνον εἰς τοὺς ἀστυνομικοὺς σταθμοὺς ἀφέθησαν ἄοπλοι οἱ ἀστυφύλακες, οἱ ὁποῖοι ἀμέσως ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς καὶ τὸν ἔλεγχον Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Τὸ σύνταγμα τῶν εὐζώνων, τὸ ὁποῖον κυριώτατα ὑπέστη τὴν Τουρκικὴν ἐπίθεσιν, ἀπέστειλε μερικοὺς λόχους ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Κωνστ. Τζαβέλλαν πρὸς τὴν Καραντίαν καὶ τὰ ὑψώματα τῶν ἄλλων χωρίων, ὃ δὲ διοικητὴς αὐτοῦ Δ. Σταυριανόπουλος ἐγκατεστάθη ἐντὸς ἐνὸς μικροῦ καφενείου παρὰ τὸ Διοικητήριον διὰ νὰ εὐρίσκειται ἐγγύτατα τῶν Τουρκικῶν κέντρων. Φρούραρχος Σμύρνης ἀνέλαβεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας συνταγματάρχης Χαρ. Τσερούλης, ὃ δὲ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου του Α. Σπανοπούλου μετέφερον τὸ στρατηγεῖον των τὴν ἐπομένην τῶν συγκρούσεων ἐκ τοῦ «Λέοντος» εἰς ἕτερον ἀτμόπλοιον τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου, τὸ ὁποῖον εἶχε πλευρίσει ἐπὶ τῆς προκυμαίας ἀκριβῶς

ἀπέναντι τῆς Λέσχης τῶν Κυνηγῶν. Ἡ κατάστασις καὶ μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, δὲν εἶχεν εἰσέτι ἡρεμήσει. Καὶ πρὸς τοῦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς ἐδημοσίευσεν τὴν κατωτέρω διαταγὴν:

Μετὰ τὰς χθεσινὰς ταραχὰς ἀποκατεστάθη ἡ τάξις. Καλῶ πάσας τὰς Πολιτικὰς καὶ Θρησκευτικὰς Ἀρχάς, ὡς καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς κατοίκους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν (ὅπερ ἔδει νὰ ἔχη ἤδη γίνεσι). Συνιστῶ εἰς τοὺς κατοίκους ν' ἀποφεύγωσι πᾶσαν ἐχθροπάθειαν ἢ ἀντεκδίκησιν, καθόσον ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς κατοχῆς ὑφίσταται αὐτοδικαίως ὁ στρατιωτικὸς νόμος. Πᾶσα παρεκτροπὴ δέον νὰ καταγγέλληται ἀμέσως ἐνυπογράφως, ὅπως πατάσσωνται ἀμειλίχτως οἱ ἔνοχοι. Πᾶσαι αἱ ποινικαὶ ὑποθέσεις ὑπάρχοντι εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἤδη συγκεκριημένου Στρατοδικείου. Ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ἡ ὀπλοφορία.

Ἐν Σμύρῃ, τῇ 3ῃ Μαΐου 1919

Ὁ Ἀρχηγὸς Στρατοῦ Κατοχῆς
Συνταγματάρχης
Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ κατοχῆς ἔπρεπε ν' ἀποκαταστήσῃ ταχέως τὴν τοπικὴν Τουρκικὴν διοίκησιν, διότι οὐδεμίαν ἐντολὴν εἶχε νὰ καταλύσῃ τὰς ἀρχάς, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐσπέρας τῶν ταραχῶν ἀπέλυσε τὸν Νομάρχην Ἰζέτ βέην, τὸν ἀπέστειλε εἰς τὴν οἰκίαν του ἐν Καραντίνα καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐτοποθέτησε ὡς διερμηνέα καὶ σύνδεσμον τὸν ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Γερακάρην. Ἀμέσως τὴν ἐπομένην ἀπεστάλη ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος, ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Ἰζέτ βέη διὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν Διοικητικῶν του καθηκόντων. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ὁ Νομάρχης ἐδήλωσε, ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του, ἀφοῦ λάβῃ κατηγορηματικὰς διαβεβαιώσεις περὶ τῆς ἀπολύτου ἀσφαλείας αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπαλλήλων του. Πράγματι, μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῶν ταραχῶν, ὁ Ἰζέτ βέης ἐπανῆλθε εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἐκάλεσε ὅλους τοὺς πολιτικούς ὑπαλλήλους, ὅπως προσέρχωνται ταχτικῶς εἰς τὰ γραφεῖα των καὶ ἐργάζωνται, ὅπως καὶ πρὸ τῆς κατοχῆς. Ἡ κυριώτερα μέριμνα τοῦ Σκέφερη καὶ ἐμοῦ ἦτο νὰ ἐπανεκδοθοῦν αἱ τουρκικαὶ ἐφημερίδες, αἱ ὁποῖαι εἶχον διακόψει τὴν ἐκδοσίν των, διότι διὰ τῶν ἐφημερίδων θὰ ἐδημοσιεύοντο τὰ ἀνακοινωθέντα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κατοχῆς καὶ ὁ κόσμος θ' ἀντελαμβάνετο, ὅτι ἔρχισε ν' ἀποκαθίσταται κάποια ὀμαλότης πραγμάτων.

Προέβημεν ἀμέσως εἰς τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα παρὰ τῷ Ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ, ὅστις διέταξε τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν Τούρκων δημοσιογράφων καὶ τὴν ἐπανέκδοσιν τῶν ἐφημερίδων των, ὑπὸ τὸν ἑλεγχον τῆς λογοκρισίας. Πράγματι τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς κατοχῆς ἐξεδόθησαν ἡ «Κιοῦλου», («Ἀχέγκ»), καὶ «Μουσαβάτ»), ἐκτὸς τῆς «Ἀνατολοῦ» καὶ «Ντοῦγκοῦ», νεοτουρκικῶν ὀργάνων, τῶν ὁποίων ὁ διευθυντὴς Χαϊδάρ Ρουστὴ εἶχε δραπετεύσει μετὰ τὰς συμπλοκάς εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Τὸ γραφεῖον τῆς λογοκρισίας ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Λέσχην τῶν Κυνηγῶν, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε μεταφερθῆ καὶ τὸ στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας, καὶ ἡ λογοκρισία τῶν Τουρκικῶν ἐφημερίδων διεξήγετο μετὰ πάσης προσοχῆς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως Βαφειάδου, τουρκομαθοῦς Σμυρναίου δημοσιογράφου καὶ ὑπαλλήλου τῆς πρώτης ἀποστολῆς Μαυροῦδῆ.

Ἄλλ' ἀπὸ φαίνεται ὅτι δὲν ἤρκει διὰ τὴν ἀπόλυτον ἡρεμίαν τῶν Τουρκικῶν πληθυσμῶν. Τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα τὰ ὅποια ἀπελύθησαν ἐκ τῶν Τουρκικῶν φυλακῶν καὶ ἄλλα ὅλων τῶν ἐθνοτήτων, τὰ ὅποια παρέμενον ἐλεύθερα πρὸ τῆς κατοχῆς, ἐπωφελήθησαν τῆς εὐκαιρίας τῶν συγκρούσεων τῆς πρώτης ἡμέρας καὶ ἐπεδόθησαν εἰς κλοπὰς καὶ ἀρπαγὰς διαφόρων καταστημάτων.

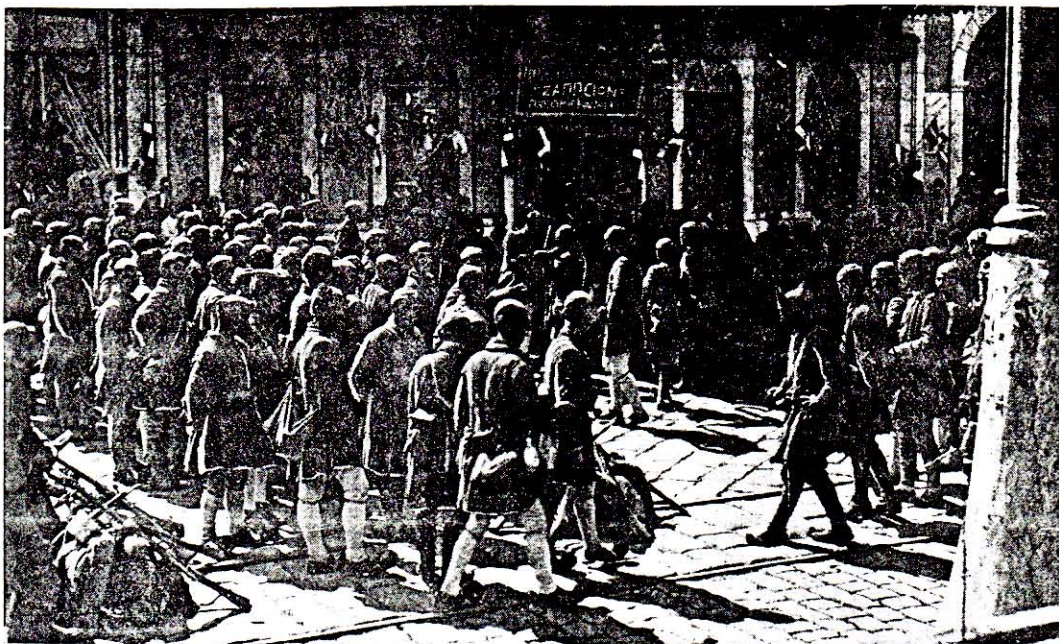
Ἡ ἐξαφάνισις τῆς τοπικῆς ἀστυνομίας, τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν συγκρούσεων, ἐνεθάρρυνε ὅλα τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἐνόμισαν ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐπιπέσουν κατὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ πλοῦτου ἄνευ τιμωρίας. Καὶ εἰς διάστημα ὀλίγων ὥρων διεπράχθησαν σοβαρὰ κλοπαὶ καὶ ἠηνόχθησαν καταστήματα. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς ἐπομένῃς τῆς κατοχῆς ἡ παρουσία τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον τῶν κακοποιῶν καὶ τοῦ ἐγκλήματος, ὅσοι δὲ συνελήφθησαν, καὶ συνελήφθησαν ἀρκετοί, παρεπέμφθησαν εἰς τὸ στρατοδικεῖον καὶ καταδικάσθησαν ἀσπληρότατα. Ἄλλ' αὐτὸ δύνανται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἦτο τὸ ὀλιγώτερον κακόν, διότι ἐπατάχθη ἀμέσως καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐκδήλωσίν του. Ἀπεδείχθη ἄλλως τε, ὅτι αἱ κλοπαὶ διεπράχθησαν παρὰ κακοποιῶν στοιχείων, τὰ ὅποια ἀνῆλθον εἰς ὅλας τὰς ἐθνοτήτας καὶ εἰς μίαν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἀμυνθῆ κατὰ τῆς ἐπιθέσεως αὐτοῦ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ.

Ἄλλ' ὅτι ἀνησύχησε περισσότερο τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς αὐτὸ ἦτο τὸ φυλετικὸν μῖσος ὀλοκλήρων αἰώνων καὶ ὁ ἐρεθισμὸς στρατοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων κατὰ τῶν εὐζώνων.

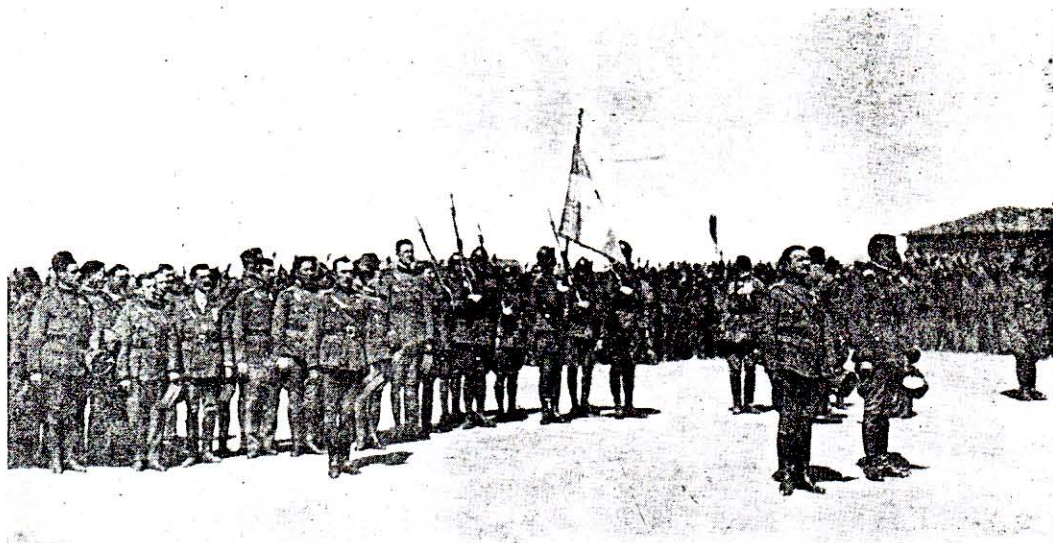
Ἡ προηγηθεῖσα ἐργασία ἐκ μέρους τῆς ἀποστολῆς Μαυρουδῆ, τὸ ἀνθρωπιστικὸν ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἡ διαλλακτικὴ στάσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Συμυρκικοῦ τύπου, αἱ προκηρύξεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κατοχῆς, τὸ διάγγελμα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου πρὸς τὸν Μικρασιατικὸν λαόν, αἱ καθημεριναὶ συστάσεις καὶ διδασκαλίαι τῶν ἱεραρχῶν καὶ τοῦ κλήρου, εἶχον ἐπιδράσει τόσον πολὺ ἐπὶ τῶν πνευμάτων τοῦ λαοῦ, ὥστε χωρὶς ὑπερβολῆς τὸ παρελθὸν τῶν Τουρκικῶν πιέσεων σχεδὸν ἐλησιμονήθη.

Δυστυχῶς ὅμως, μετὰ τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου, ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις εἰς πολλὰ ἄτομα μετεβλήθη. Ἐνεθυμήθησαν τὸν Τούρκον καὶ τοὺς ἀγρίους διωγμοὺς του κατὰ τὸ 1914, ἐνεθυμήθησαν τὰ ἐργατικά τάγματα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, εἰς τὰ ὅποια ἔδωσαν τὰ κόκκαλά των χιλιάδες οἰκογενειάρχων. Ἐνεθυμήθησαν τὰ δεινοπαθήματα τῶν ἀπροστατευτῶν παρθένων, τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὴν ἀδικὸν καταπάτησιν τῶν κτημάτων καὶ τῶν περιουσιῶν των. Καὶ αὐτομάτως ἐγεννήθη τὸ αἶσθημα τῆς ἐκδικήσεως. Τὴν λογικὴν ἀντικατέστησεν εἰς μερικοὺς τὸ τυφλὸν αἶσθημα. Οἱ Τούρκοι ἐντρομαί, ὅταν εὐρίσκοντο εἰς τοὺς δρόμους, ἔκρυπτον τὰ φέσια των, καὶ παρκαίνουμένοι ἀπὸ τὰς διαφόρους προπαγάνδας ἔσπευδον εἰς τὰ ξένα προξενεῖα νὰ ζητήσουν προστασίαν. Εἰς μίαν στιγμὴν τὸ θέαμα ἦτο τραγικόν. Τὰ ξένα προξενεῖα ἐπολιορκούντο ἀπὸ πυκνὰς ομάδας Τούρκων. Οἱ περισσότεροι ἔλεγον, ὅτι κατήγοντο ἀπὸ τὴν Κύπρον, Ρόδον, Τριπολίτιδα, Αἴγυπτον, Μαρόκον, καὶ ἐζήτουν ἀσφάλειαν ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους. Τὴν κίνησιν ταύτην τὴν ὑπέθαλπον καὶ τὰ ἄτομα ἐκεῖνα τῶν Λεβαντίνων, τὰ ὅποια ἐξυπηρέτουν τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος προπαγάνδαν, καὶ οἱ ἀνταποκριταὶ τῶν Ἰταλικῶν ἐφημερίδων διεβίβαζον μακρὰ τηλεγραφήματα εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ τῆς ἀνωμόλου ταύτης καταστάσεως.

Ὁ Ἐρνέστος Βασσάλο, ἀνταποκριτὴς τοῦ «Τέμπο», εὐρισκόμενος τὰς

Απόβασις εδζώνων στη Σμόρνη

*Ἡ ὀρχηστρία τῶν κληρωτῶν Σμόρνης ἐνώπιον τοῦ Στεργιάδου καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου
Α. Παρισσενούτσου (Σμόρνη, 28-3-1920)*

ἡμέρας ἐκείνας εἰς τὴν Σμύρνην, ἐτηλεγράφει χιλιάδας λέξεων. Οἱ ἀσύρματοι τοῦ «Νίνο Μπίτζιο»—Ἰταλικοῦ πολεμικοῦ, εὐρίσκοντο εἰς τὴν διάθεσίν του.

Ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ οἱ Λεβαντῖνοι ἀνταποκριταὶ Ἀγγλικῶν κέντρων ἐτηλεγράφουν ὑπὸ πνεῦμα ἀπολύτου ἐχθρότητος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν κατοχὴν. Ὁ Οὐτέλ, τοῦ πρακτορείου «Ρώυτερ», καὶ ὁ πάστωρ Λεμπουτιέ τῶν «Τάϊμς», ἐτηλεγράφουν ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχεδὸν πνεῦμα, λησμονοῦντες ὄχι μόνον τοὺς ἐξευτελισμούς, τοὺς ὁποίους ὑπέστησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός τοῦ ἀνοίγματος τῶν φυλακῶν τὴν παραμονὴν τῆς κατοχῆς, τὸν αἰφνιδιασμὸν τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀγγλίας ναυάρχου Κάλθορπ, σχετικῶς μὲ τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου πρὸ τῶν Τουρκικῶν στρατῶνων.

Ἀπέναντι τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ ὅπως καταπνίξῃ καὶ τὸν ἐρεθισμὸν τοῦ κόσμου τῆς ὑπαίθρου χώρας, ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ κατοχῆς προέβη εἰς τὴν σύστασιν στρατοδικείου ἐκ στρατείας, τὸ ὁποῖον ἤρχισε τὰς ἐργασίας του εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενείου, ἀκριβῶς εἰς τὴν ἰδίαν αἴθουσαν, ὅπου ἐγίνοντο αἱ συνεδριάσεις τῶν δικαστῶν τοῦ προξενείου πρὸ τῆς κατοχῆς. Τοῦ στρατοδικείου τούτου ἐτοποθετήθη ὡς πρόεδρος ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Ἄγγελος Τραυλὸς καὶ ἐπίτροπος ὁ ταγματάρχης τῆς στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης Μαλασπίνας. Συγχρόνως ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐδημοσίευσεν τὴν κατωτέρω αὐστηρὰν διαταγὴν:

«Πανταχόθεν λαμβάνω πληροφορίας περὶ ἐπιθέσεων τῶν Ἑλλήνων ἐνόπλιως κατὰ τῶν Τουρκικῶν πληθυσμῶν καὶ τῶν κτημάτων των. Ἡ συμπεριφορὰ αὕτη υἱοθετουμένη οὐχὶ βεβαίως παρ' ὄλου τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ μόνον παρ' ἐνίων κακοποιῶν στοιχείων, εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος οὐ μόνον πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς προθέσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τὰς διαταγὰς τῆς, τὴν πρόθεσίν μου καὶ τὴν ἀπόφασίν μου νὰ ἐπιβάλω διὰ πάσης θυσίας καὶ παντὸς μέσου τὴν τάξιν καὶ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ καὶ μὴ εἰσέτι καταληφθεῖσιν ὑπὸ στρατευμάτων χώρα. Θέλω ἐπιδειχθῆ αὐστηρότατος εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως. Τὸ συγκροτηθὲν στρατοδικεῖον ἤρξατο τὰς ἐργασίας του, αἵτινες φαίνεται ὅτι θὰ πληθυνθῶσιν ὑπερμέτρως διὰ σοβαρῶν ποινικῶν ὑποθέσεων ἐναντίον τῶν ὡς ἄνω κακοποιῶν. Ἡ συμπεριφορὰ αὕτη τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρα φέρει τὸν κίνδυνον τῆς διακοπῆς τῆς λειτουργίας τοῦ σιδηροδρόμου, ἥτις εἶναι ἡ ζωὴ τῆς πρωτεύουσας τοῦ νομοῦ Σμύρνης. Ἀπευθύνω ὑμῖν τὴν ἐξῆς νοθεσίαν: Ἐπανέλθετε εἰς τὰ εἰρηνικὰ ὑμῶν ἔργα. Μείνατε ἡσυχοὶ εἰς τὰς οἰκίας σας, χωρία, κωμοπόλεις καὶ πόλεις. Σεβασθῆτε τὸν Νόμον, τὸ Δίκαιον καὶ τὰς ὑπαρχούσας πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχάς. Σεβασθῆτε τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν ἀλλοθρήσκων συμπατριωτῶν σας καὶ ἀδελφῶν σας. Τὸ φέσιον τῶν Μουσουλμάνων ἔχει τὴν αὐτὴν ἀξίαν μὲ τὸ φέσιον τοῦ Εὐζώνου, τὸ στρατιωτικὸν πιλῆκιον καὶ τὸ Εὐρωπαϊκὸν κάλυμμα. Πᾶσαι αἱ θρησκείαι, ἔχουσαι τὸν αὐτὸν ἐκπολιτιστικὸν προορισμὸν, εἶναι ἀπολύτως σεβασταί. Δὲν θέλω ἐπανελθεῖν εἰς λόγους, ἀντ' ἐμοῦ δέ, τοῦ λοιποῦ, τὸ Στρατοδικεῖον θέλει λάβει τὸν λόγον διὰ πάντα τῆς παρούσης παραβάτην.

Σμύρνη τῆ 5 Μαΐου 1919

Συνταγματάρχης Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Κατοχῆς

Τὸ ἕκτακτον στρατοδικεῖον ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν του εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου καὶ κατεδίκασε εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, ἣτις καὶ ἐξετελέσθη τὴν ἐπομένην, δύο εὐζώνους, εἰς ἰσόβια δὲ δεσμὰ ἀρκετοὺς πολίτας Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους, ἐκ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὰς κλοπὰς καὶ διαρπαγὰς καταστημάτων καὶ ἀποθηκῶν. Αἱ καταδικαστικαὶ αὐταὶ ἀποφάσεις συνετέλεσαν εἰς τὸν κατευνασμὸν τοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν πνευμάτων καὶ εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς τάξεως. Τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα ἐπατάχθησαν κυριολεκτικῶς καὶ μέχρι τοιοῦτου σημείου ἐτρομοκρατήθησαν, ὥστε ἔσπευδον διὰ τῶν οἰκογενειῶν των ν' ἀποδίδουν ὅ,τι εἶχον ἀφαιρέσει κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν παραχῶν. Τὰ μέτρα ταῦτα, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔσωσαν τὴν ἐν Σμύρῃν κατάστασιν καὶ ἀπὸ διπλωματικῆς ἀπόψεως, διότι ἐνεποίησαν ἀρίστην ἐντύπωσιν καὶ ἐπέισθησαν πάντες ὅτι ὑπεράνω οἰουδήποτε παραξίου καὶ κακοποιῦ ὑπάρχει ἡ Ἑλληνικὴ Δικαιοσύνη καὶ δύναμις, ἡ ὁποία δὲν ἐννοεῖ νὰ σταματήσῃ πρὸ οὐδενός.

Εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας αἱ πρῶται εἰδήσεις τῶν αἱματηρῶν γεγονότων τῆς 2ας Μαΐου, ἐξωγκωμέναι καὶ ἀπὸ τοὺς Λεβαντίνους καὶ Ἰταλοὺς ἀνταποκριτὰς, ἐπροξένησαν ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν. Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἐμάνθανε ἐν Παρισίοις μὲ βαθεῖαν λύπην τὰς ἀταξίας τῶν πρώτων ἡμερῶν καὶ χωρὶς ἀργοπορίαν ἔδιδεν ἐπείγουσας ὁδηγίας εἰς τὰς Ἀθήνας ὅπως, πρῶτον, ἐνισχυθῇ ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς διὰ δυνάμειν τῆς χωροφυλακῆς, δεύτερον, μεταβῇ ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Ἐμ. Ρέπουλης εἰς τὴν Σμύρνην καὶ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυάρχου Κακουλίδου, ὁ ὁποῖος ἐπέβαινε ἐπὶ τοῦ «Κιλίς», καὶ τοῦ κυβερνήτου τοῦ «Ἀβέρωφ» Μαυρουδῆ, καὶ τρίτον, ἐπισπεύσῃ τὴν ἀναχώρησιν του ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Ἡπείρου Ἀριστείδης Στεργιάδης, ὁ ὁποῖος ἀπεστέλλετο εἰς τὴν Σμύρνην ὡς Ὑπατος Ἀρμοστής τῆς Ἑλλάδος μὲ εὐρεῖαν διπλωματικὴν καὶ διοικητικὴν δικαιοδοσίαν. Συγχρόνως εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας Λαρίσης ἐτοποθετήθη ὡς δικαστικὸς σύμβουλος ὁ Σμυρναῖος δικηγόρος καὶ πρῶτην εἰσαγγελεὺς Χίου Κυβετός, ὁ ὁποῖος ἤρχισε αὐστηρὰς ἀνακρίσεις ἐναντίον τῶν ἐνόχων διὰ τὰς ἀταξίας καὶ τὰς κλοπὰς τῶν πρώτων ἡμερῶν.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐνέργειαι ἐτηλεγραφήθησαν εἰς τὰς πρεσβείας ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κατοχῆς, εἰς δὲ τὸν Παρισινὸν «Χρόνον» ὁ ἀνταποκριτὴς του Κ. Τενεκίδης ἀπέστειλε εὐρεῖαν τηλεγραφικὴν ἔκθεσιν τῶν αὐστηρῶν μέτρων τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν, μὲ τὴν κατηγορηματικὴν καὶ ὑπεύθυνον βεβαίωσιν, ὅτι ἡ τάξις ἀποκατεστάθη καὶ οἱ κάτοικοι ὅλων τῶν ἐθνοτήτων ἐπανελάβον ὁμαλῶς τὰς ἐργασίας των.

Ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ συνετοῦ ἀρχιεπισκόπου Τράλλεων Χρυσοστόμου (μετέπειτα Φιλαδελφείας καὶ Ἐφέσου) περιῆλθεν ὅλας τὰς ἀποθήκας καὶ τὰ ἀστυνομικὰ καταστήματα καί, τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ, ἀπέλυσε ἑκατοντάδας Τούρκων, οἱ ὁποῖοι εἶχον συλληφθῆ τὰς πρώτας ἡμέρας τῶν ἀταξιῶν καὶ ἐναντίον τῶν ὁποίων δὲν ὑπῆρχε κανένα ἐπιβαρυντικὸν στοιχεῖον.

Ἡ ἐπέμβασις Δικαιοσύνης καὶ Ἱεράρχου ἐνεθάρρυνε τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι τὴν τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν τῆς κατοχῆς ἐπανελάβον τὰς ἐργασίας των καὶ ἐξήρχοντο εἰς τὰς ὁδοὺς φέροντες τὸ φέσιόν των. Αἱ ραγδαῖαι αὐταὶ ἐνέργειαι εἶχον ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἀνακοπὴν τοῦ ρεύματος τῆς προσφυγῆς τῶν Τούρκων πρὸς τὰ ξένα προξενεῖα, οὕτω δὲ ἐπατάχθη ἀποτελεσματικῶς τὸ σατανικώτερον μέσον τῆς ἀνθελλη-

νικῆς προπαγάνδας καὶ ἐξέλιπεν ὁ λόγος τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, πού ἐπεζήτουν οἱ Ἰταλικοὶ κύκλοι καὶ οἱ Τούρκοι.

Ὅπως διεμορφώθη ἡ κατάστασις ἐν Σμύρνη, ἡ δύναμις τοῦ στρατοῦ κατοχῆς δὲν ἦτο ἐπαρκῆς οὔτε εἰς ἄνδρας, οὔτε εἰς ἀξιωματικούς. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο ἀπησχολημένος, κατὰ μέγα μέρος, εἰς τὴν ἐστρατείαν τῆς Οὐκρανίας ἐν Ρωσσίᾳ. Μόλις ὁμως κατελήφθη ἡ Σμύρνη ἐστράφη πρὸς τὴν Βεσσαραβίαν καὶ ἐκινήθη πρὸς τὰ Ρουμανικὰ παράλια, ὅπως ἐπιβιβασθῆ Ἑλληνικῶν πλοίων μετὰ τὴν ἐντολὴν τῆς καθόδου του, τὸ ταχύτερον, εἰς τὴν Σμύρνην.

Μέχρις ὅτου δὲ φθάσῃ τὸ Αὐτὸ Σῶμα Στρατοῦ ὑπὸ τὸν Κ. Ε. Νίδερ ἐκ Ρωσσίας, διετάχθη τὸ θὸν σύνταγμα Ἀρχιπελάγους, τὸ ὁποῖον εὕρισκετο ἐν Μυτιλήνῃ, νὰ ἐνισχύσῃ τὸν στρατὸν τῆς κατοχῆς, ὅπερ καὶ ἐγένετο τὴν 27ην Μαΐου, συγχρόνως δὲ ἐξ Ἀθηνῶν ἀπεστάλη ἓνα σύνταγμα Κρητῶν καὶ δύναμις ἐνὸς τάγματος χωροφυλακῆς (1000 ἀνδρῶν) ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν καὶ ἐποπτείαν τοῦ συνταγματάρχου τῆς χωροφυλακῆς Χατζηϊωάννου.

Ἡ δύναμις αὕτη τῆς χωροφυλακῆς, παρελάσασα ἐκ τῆς προκυμαίας τῆς Σμύρνης, κατηθύνθη καὶ ἐστρατοπέδευεν εἰς τὸν αὐλόγυρον τοῦ Ὀμηρίου Παρθεναγωγείου. Οἱ εὐσταλεῖς χωροφύλακες, μετὰ τὰς καινουργεῖς ἐνδυμασίας τῶν καὶ τὸν τέλειον ὅπλισμόν των, ἐπροκάλεσαν ἀρίστην ἐντύπωσιν εἰς ὅλους τοὺς πληθυσμούς τῆς Σμύρνης καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Δυνάμεων. Κυρίως ἡ ἀφιξὶς τῆς χωροφυλακῆς ἐνεθάρρυνε καὶ ἐνεθουσίασε τοὺς κατοίκους, διότι εἰς τὸ σῶμα τοῦτο ἔβλεπον τὸν φρουρὸν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας. Ἐκτὸς τούτου ὁ στρατός, μετὰ τὴν ἀφιξὶν τῆς χωροφυλακῆς ἠδύνατο ἀκωλύτως ν' ἀσχοληθῆ εἰς τὴν κατάληψιν τῶν διαμερισμάτων τοῦ ἐσωτερικοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι ἠναγκασμένος νὰ ἐκτελῆ ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἐν Σμύρνη.

Ὁ κρύφιος καὶ ἀκήρυκτος πόλεμος μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, πόλεμος ἐπίμονος διὰ τὴν Σμύρνην, κατέληξεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς τὴν σύγχρονον ἀπόβασιν δύο Ἰταλικῶν συνταγμάτων εἰς τὸ Κουσάντασι (Ν. Ἐφεσον). Ἡ ἀπόβασις αὕτη τῶν Ἰταλῶν εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τῆς Σμύρνης ἐγένετο, ὅπως συγκατατεθῆ ἡ Ἰταλία εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἰκανοποιηθῆ δὲ καὶ ἡ Ἰταλικὴ διπλωματία, ἡ ὁποία εἶχε διακηρύξει, ὅτι ἡ Σμύρνη περιλαμβανέτο εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐπιρροῆς καὶ τῶν διεκδικήσεών της ἐν Ἀνατολῇ.

Τὰ δύο Ἰταλικά συντάγματα εἰς τὰς Δυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἀναμφισβητήτως ἀπετέλουν σοβαρὰν ἐνθάρρυνσιν ὄχι μόνον τῆς προπαγάνδας τῆς ἐν Σμύρνη ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων. Μόλις ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ Κουσάντασι, προήλασαν ἄνευ οὐδενὸς ἐπεισοδίου, — δὲν ὑπῆρχε δὲ ἐκεῖ οὔτε ἴχνος Τούρκου στρατιώτου, — μέχρι τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Παλαιᾶς Ἐφέσου, καταλαβόντες διὰ τινὰς ἡμέρας καὶ αὐτὸν τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀγιασουλούκ, μετὰ τὴν πρόθεσιν ὅπως ἀποκόψουν τὸ Ἀϊδίνιον ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Βραδύτερον τὰ Ἰταλικά στρατεύματα ἐνισχυθέντα ἐπεζέτειναν τὴν κατοχὴν των πρὸς τὰ Σώκια καὶ πέραν τοῦ Μαιάνδρου μέχρι τῶν γεφυρῶν, ἀπέναντι τῆς πόλεως Ἀϊδινίου.

Τὴν ἀπόβασιν τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων εἰς Ν. Ἐφεσον ὡς ἐξῆς ἀνήγγειλεν ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ κατοχῆς εἰς τὸν ἐν Παρισίοις εὕρισκόμενον πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἐλ. Βενιζέλον:

Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

Παρισίους

....Ἴταλοὶ ἀπειλοῦσιν ἀπόβασιν στρατοῦ. Ἀπεβίβασαν τοιοῦτον Νέαν Ἐφεσον, προσελθάντες μέχρι Ἀγιασουλοῦκ. Τηρήσω ὑμᾶς διαρκῶς ἐνήμερον..

Ἀρχηγὸς στρατοῦ κατοχῆς

N. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Ἄριθ. Ε. Π. 70

Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κ. Ἐλευθ. Βενιζέλον

Παρισίους

Ἀντιπρόεδρον Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου

Ἀθήνας

Μεσημβρία 5 Μαΐου. Τάξις ἔχει ἀποκατασταθῆ πλήρως ἐπὶ καταληφθέντων μερῶν, ὡς 6564 χθεσινῆ τηλεγραφικῆ ἀναφορά μου. Ἐπιβεβαιοῦται ἀπόβασις Ἴταλῶν Νέαν Ἐφεσον καὶ προχώρησις των μέχρις Ἀγιασουλοῦκ....

Ἀρχηγὸς στρατοῦ κατοχῆς

N. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Ἡ Ἰταλικὴ ἀπόβασις εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἀπετέλει ὄχι μόνον ἐπικίνδυνον διπλωματικὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ ἐξηνάγκασε καὶ τοὺς Ἰταλοὺς στρατιώτας νὰ παραμείνουν ἀσκόπως εἰς ἓνα ἔδαφος, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἓνας Ἰταλὸς κάτοικος. Ἡ μόνη των δὲ ἀσχολία ἦτο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς τοῦ Μαιάνδρου νὰ παραμένουν θεαταὶ τῶν ὀργανώσεων τῶν Τούρκων ἐντὸς τῆς ζώνης των καὶ τῶν ἀνταρτικῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Γιουρούκ Ἀλῆ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γραμμὴν τοῦ Ἀϊδινίου—Μπαλατζήκ—Ἀζιζιέ.

ΟΙ ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ

Αἱ δημιουργηθεῖσαι πολιτικαὶ καὶ διπλωματικαὶ ἀνάγκαι ἐν Σμύρνῃ ἀπῆλθον τὴν παρουσίαν πολιτικοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος, διότι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Κατοχῆς δὲν ἦτο, ὡς ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ ἐπαγγέλματός του, ὁ ἐνδεδειγμένος διὰ νὰ τὰς διαχειρισθῆ μετὰ τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Πρὸς τοῦτο «παρεκλήθη» ὑπὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Ἡπείρου Ἀριστείδης Στεργιάδης, ὅπως ἀποδεχθῆ τὴν θέσιν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Σμύρνης. Ἀπῆντησε εἰς τὸ ἐκ Παρισίων τηλεγράφημα τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἀποδέχεται, καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησε τὴν 4ην Μαΐου ἐξ Ἰωαννίνων διὰ Πρέβεζαν. Ἐκεῖ ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τῆς «Πυλάρου» καὶ τὴν 6ην Μαΐου ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξίν του συνειργάσθη μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀλεξ. Διομήδην, ἔλαβε γνῶσιν τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ὅλης διπλωματικῆς κινήσεως εἰς τὴν ἑσπερινὴν συνεδρίασιν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, μετὰ τὸ πέρασ δὲ αὐτοῦ κατῆλθεν εἰς Πειραιᾶ, ἐπέβη τοῦ «Λέοντος» καὶ ἀνεχώρησε διὰ Σμύρνην, ὅπου ἔφθασε τὴν μεσημβρίαν τῆς 7ης Μαΐου, συνοδευόμενος παρὰ τοῦ Νομάρχου Δράμας Ἀλῆ Ναῖπ Ζαδέ, τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Διοικήσεως Ἡπείρου κ. Π. Γουναράκη, τοῦ Νομάρχου Πρεβέζης Κρυωνᾶ, τοῦ Γ. Ξυνοπούλου, ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ τοῦ Ἐξαγγέλου Κουφιδάκη, οἰκονομικοῦ ὑπαλλήλου τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου Ἀθηνῶν.

Συγχρόνως εἰς τὴν Σμύρνην ἔφθασε καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Ἑμ. Ρέπουλης, ἐπιβαίνων τῆς «Νέας Γενεᾶς» καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ «Βαλκανικοῦ Ταχυδρόμου» Π. Τσιμπιδάρου. Ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Ἑμ. Ρέπουλης ἀμέσως ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ἐκεῖ συνεκροτήθη πολύωρον συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβον μέρος ὅλοι οἱ στρατιωτικοὶ καὶ ναυτικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος ἐν Σμύρνη.

Ὁ Ρέπουλης κατετοπίσθη ἀμέσως πρὸς τὴν κατάστασιν καὶ μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν του παρὰ τῷ Ἄγγλῳ Ναυάρχῳ Κάλθορπ, ἐδήλωσεν αὐθορμήτως ὅτι. «Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, καίτοι οὐδεμίαν εὐθύνην δύναται νὰ φέρῃ διὰ τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου καὶ τὰς ἀταξίας εἰς τὰ διάφορα καταστήματα καὶ τὰς ἀποθήκας, καθόσον ἀπεδείχθη ὅτι τὴν εὐθύνην ὁλόκληρον ὑπέχουν οἱ Τούρκοι. πρῶτοι πυροβολήσαντες κατὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ ἀπελευθερώσαντες τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα τὴν παραμονὴν τῆς κατοχῆς, ἐν τούτοις εἰς πιστοποίησιν τῶν καλλιτέρων διαθέσεών της ἀπέναντι τῶν παθόντων, ἀποδέχεται ὅπως ἀποζημιωθῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκτιμήσεων τὰς ὁποίας θὰ ἐνεργήσῃ ὁ ἐν Σμύρνη ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος μετ' ἐπιτροπῆς προσώπων, τὰ ὁποία θὰ ὑποδείξουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Ἐπιπροσθέτως ἐδήλωσεν ὅτι εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην δύναται νὰ συμμετάσχῃ καὶ εἰς Τούρκος πρόκριτος ἄνευ ψήφου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἀνεκοινώθη ἀμέσως εἰς τοὺς ἐν Σμύρνη ἀντιπροσώπους Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἀμερικῆς, ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς τὸν Νομάρχην Ἰζέτ βέην διὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν. Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὑπῆρξε τεραστία, διότι γενικῶς ἀνεγνωρίσθη ἡ καλὴ πίστις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀμέσως δὲ παρ' ὅλων τῶν ξένων ἀνταποκριτῶν, οὐδὲ τῶν Ἰταλῶν ἐξαιρουμένων, ἀπεστάλησαν μακρὰ τηλεγραφήματα ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω δηλώσεων τοῦ Ἑμ. Ρέπουλη.

Τὸ ἔργον τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἐν Σμύρνη ὑπῆρξε ἐξαιρετικῶς ὀγκῶδες καὶ ἐπωφελές διὰ τὰ ἔθνη καὶ συμφέροντα. Μὲ τὴν ὀξεῖαν ἀντιληψίν ἢ ὁποία τὸν διέκρινε, ἀφώπλισε τοὺς Λεβαντίνους τοῦ παραπόνου καὶ τῶν κατηγοριῶν τῶν ζημιῶν καὶ ἀμέσως ἤλθεν εἰς προσωπικὴν ἐπικοινωνίαν ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» μὲ τοὺς Ἕλληνας προκρίτους, τοὺς Μητροπολίτας τῶν διαφόρων Μητροπόλεων, τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀνέπτυξε πειστικώτατα τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν Τούρκων ἐν Σμύρνη δι' ἑνὸς ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἔχει ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως ἡγηθῆ μιᾶς νέας ἀνθρωπιστικῆς καταστάσεως ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἐπιπροσθέτως, τὸ ἀπόγευμα τῆς 8ης Μαΐου ἐδέχθη ἐπιτροπὴν Τούρκων δημοσιογράφων καὶ, διερμηνεύοντος τοῦ Τουρκοκορητὸς Φερὴτ βέην, προέβη εἰς μακρὰς δηλώσεις περὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἀποστολῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως οἱ δύο λαοί, Ἕλληνες καὶ Τούρκοι, συμβιώσουν ἀδελφωμένοι εἰς τὸ μέλλον, λησμονοῦντες τὸ αἱματηρὸν καὶ τόσον τραγικὸν παρελθόν. Αἱ δηλώσεις του ἐδημοσιεύοντό τὴν ἐπομένην εἰς στήλας ὁλοκλήρους εἰς ὅλον τὸν Τουρκικὸν τύπον καὶ ἐδημιουργεῖτο οὕτως ἐκ μέρους τῶν πληθυσμῶν αἴσθημα ἀσφαλείας καὶ θάρρους, ἀπέναντι τῆς νέας καταστάσεως.

Ο ΥΠΑΤΟΣ ΑΡΜΟΣΤΗΣ

Ὅταν ἀφίκετο ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής εἰς τὴν Σμύρνην εὗρε τὴν κατάστασιν ἐντὸς τῆς πόλεως τελείως παγιωμένην. Πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ἀπὸ τῆς 2ας Μαΐου μέχρι τῆς 5ης ἰδίου μηνός, ἡ Μεραρχία Λαρίσης ἐξετέ-

λεσεν *ολόκληρον ἔθλον*, ἐπιβαλοῦσα τὴν τάξιν εἰς μίαν πόλιν, ἣ ὁποία κατεκλύζετο ἀπὸ μίαν πηνσπερμίαν κακοποιῶν στοιχείων καὶ ἀπὸ προπαγανδιστὰς φανατισμένους, οἱ ὁποῖοι ἠδύνατο νὰ παρασύρουν ὀγκωδέστερον τῆς πρώτης ἡμέρας τὴν ταρχὴν τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ. Ἡ Μεραρχία Λαρίσης, πλὴν τῶν διοικητῶν τῶν συνταγμάτων, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πεζικοῦ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς καὶ τῶν βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν, δὲν διέθετεν ἰδιαίτερον προσωπικὸν ἀξιωματικῶν, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν μεγάλων καὶ ποικίλων ἀναγκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων.

Εἰς μίαν τόσον ἐξαιρετικὴν ἀποστολὴν ἦτο ἐπιβεβλημένη ἡ ὑπαρξίς ἰδιαιτέρας ὑπηρεσίας ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ μὴ ἀπασχολοῦνται οἱ διοικηταὶ μονάδων καὶ τμημάτων με ὑποθέσεις διοικητικῆς, διπλωματικῆς καὶ ἀστυνομικῆς φύσεως. Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Α. Στεργιάδου, ὁ μὲν κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ἀρχηγὸς τῆς πρώτης ἀποστολῆς Ἡλ. Μαυρουδῆς ἔπαυσε ὀλοκληρωτικῶς ἀναμιγνύμενος εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς κατοχῆς, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Ν. Ζαφειρίου πᾶσιν συνεννόησιν μετὰ τῶν ξένων τὴν διεξῆγε μέσον τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου ἀπὸ κοινοῦ ἐρρῦθμιζε τὰς ἀποφάσεις του σχετικῶς με τὴν ἔκτασιν τῆς προελάσεως εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐπίσης ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἔκρινε τεματισθεῖσαν τὴν ἀποστολὴν τοῦ ναύαρχου Κάλθορπ ἐν Σμύρνῃ. Διὰ νὰ ὑφίσταται δὲ σύνδεσμος μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν εἰς τὰ ζητήματα τῆς προελάσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐτοποθέτησεν ὡς ἀρχηγὸν τῆς Ἀγγλικῆς βάσεως ἐν Σμύρνῃ τὸν ναύαρχον Φίτς Μώριτς, ὁ ὁποῖος ἤρχετο εἰς τακτικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Γαλλία εἶχε τοποθετήσῃ ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς κατοχῆς ἐν Σμύρνῃ ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ντεφράνς τὸν Λαπόρτ, διπλωμάτην ἱκανὸν καὶ ἔμπειρον, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε καλῶς τὰ Ἀνατολικά πράγματα, λόγῳ πολυετοῦς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς. Διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας, μετὰ τὸν Ντίξον καὶ τὸν Χάτκοθ Σμίθ, ἐτοποθετήθη ὁ Ἴρλανδοῦς Τζέιμς Μόργκαν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφαίνετο καὶ πολὺ ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἰδιαιτέρως ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἡ Ἰταλία, ἀμέσως μετὰ τὴν κατοχὴν, ἀντικατέστησε σχεδὸν ὀλόκληρον τὴν ἀνωτέραν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς καὶ ἀπέστειλεν ἐκ Ρόδου εἰς τὴν Σμύρνην ἕνα διπλωμάτην ἐξαιρετικῆς ἀβρότητας καὶ ἱκανότητος, τὸν κόμητα Σέννι, ὡς ἐπίσης ἀργότερον ὡς ὑποπρόξενον τὸν Σάν Σεβερίνο. Τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀντιπροσώπευσεν ὁ Γενικὸς Πρόξενος Χόρτον, ὁ ὁποῖος ἔτρεφε τὰ θερμότερα αἰσθήματα ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ ὁποῖος ἐφρόνει ὅτι καὶ ἡ Νέα Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ ἡγήθῃ ἐνὸς νέου ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου εἰς τὴν Ἀνατολὴν.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής τῆς Ἑλλάδος ἦλθεν ἀμέσως εἰς ἐπαφὴν με τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Ἡ φήμη, ὅτι ἐξελέγη καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν Σμύρνην εἰς μίαν τόσον κρίσιμον κατάστασιν παρὰ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, εἶχεν ἐνισχύσει τὸ κύρος του εἰς τοὺς ἐν Σμύρνῃ Εὐρωπαϊοὺς καὶ Λεβαντίνους. Προτοῦ ἱστορήσω τὸ ἔργον καὶ τὴν δοᾶσιν τοῦ Ἀρ. Στεργιάδου ἐν Μ. Ἀσίᾳ, νομίζω ὅτι εἶναι ἐπὶ ἀναγκῆς, ὅπως τὸν σκιαγραφήσω καὶ δώσω τὴν εἰκόνα του, μετὰ πάσης ἀμεροληψίας, ἀλλὰ καὶ αὐστηρότητος, ὅπως τὴν ἐμελέτησα ἐπὶ μίαν περίπου τριετίαν. Διὰ πρώτην φοράν τὸν ἐγνώρισα εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸν χειμῶνα τοῦ 1917. Μετέβην ἐκεῖ ὡς ἀπεσταλμένος τῆς «Πατρίδος» διὰ νὰ

μελετήσω τὴν κατάστασιν. Δι' ἐπιστολῆς μου τῷ ἀνήγγειλα τὴν ἄφιξίν μου καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν μὲ ἐδέχθη εἰς τὸ γραφεῖον του. Τὸν ἐβλεπα διὰ πρώτην φοράν. Εἶχα πολλὰ ἀκούσει περὶ τῆς βιαιότητος καὶ περὶ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ του χαρακτῆρος. Ἀπὸ τὰς πρώτας λέξεις του ἀντιλαμβάνεται τις τὴν Κρητικὴν καταγωγὴν του. Ἐγενήθη εἰς τὸ Ἡράκλειον, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Ἀθήναις, καὶ μετέπειτα μετέβη εἰς τὴν Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ἰταλίαν καὶ Αὐστρίαν, ὅπου ἔζησεν ἀρκετὰ ἔτη. Εἰς τὴν Κρήτην ἐθεωρεῖτο πάντοτε ἀπὸ τοὺς διαπρεπεστέρους δικηγόρους τῆς ἐποχῆς του. Ἐν τούτοις δὲν ἐπολιτεύθη ποτέ.

Ὁ πατὴρ του, μεγαλέμπορος ἐλαίου, ἦτο εὖπορος καὶ τοῦ ἔδωκεν ὅλα τὰ μέσα, ὅπως ἀποκτήσῃ ἀρτίαν μόρφωσιν. Τὴν μόρφωσίν του ὅμως δὲν ἐδέχθη ποτὲ νὰ χρησιμοποίησῃ διὰ τὰ δημόσια πράγματα. Μόνον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θεσσαλονίκης μετέβη ἐκεῖ καὶ ἐμελέτησε τὰ ζητήματα τῶν Μουσουλμανικῶν κτημάτων. Ἀργότερον ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὅπου καὶ διέμενε πλησίον τῶν συγγενῶν του. Αἱ προτάσεις τῶν φίλων του, ὅπως ἀναλάβῃ δημοσίαν θέσιν ἀνωτέραν, προσέκρουον πάντοτε εἰς τὴν ἀλύγιστον καὶ σταθερὰν ἀπόφασίν του, ὅπως ζῆσῃ μακρὰν τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θελημάτων τῆς ἐξουσίας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ ἄρνησίς του ἐκάμφθη εἰς τὴν ἐπίμονον αἴτησιν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ὅπως μεταβῆ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ παραλάβῃ τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν προσωρινὴν κατοχὴν, ἣτις εἶχε δημιουργηθῆ μετὰ τὰς ἐν Ἀθήναις συγκρούσεις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἀγγλογάλλων κατὰ τὸ 1916. Κατὰ τὴν συνδιάλεξίν μας ἐν Ἰωαννίνοις μοῦ ἐξέθεσεν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὴν κατάστασιν τῆς Ἡπείρου καὶ τὴν ληστείαν ἢ ὅποια ἐπεκράτει εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα τῆς χώρας, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ἀστυνομικῶν ὀργάνων εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν. Ἡ Ἡπειρος, λόγῳ τῶν συγγενῶν πολιτικῶν μεταβολῶν καὶ τῆς Ἰταλικῆς ἐπιδρομῆς εἶχεν ὑποφέρει ἀπὸ τὴν κακοδιοίκησιν καὶ ἡ βιαιότης τοῦ νέου Γενικοῦ Διοικητοῦ, τὰ αὐστηρά του μέτρα, ὁ Ἀλφασαδισμὸς του, ἐπροξένει μᾶλλον εὐχάριστον ἐντύπωσιν, ἐφ' ὅσον διὰ τοῦ διωγμοῦ ἐνὸς προσώπου ἐπρόκειτο νὰ ὠφεληθῆ ὁλόκληρος ἡ κοινωνία.

Ὁ Ἀριστείδης Στεργιάδης ἀπέφευγε τὰς κοσμικὰς συναναστροφὰς καὶ ἐμίσει κυριολεκτικῶς τοὺς περισσοτέρους πολιτευομένους. Ἦτο ἄνθρωπος τῶν ριζικῶν μέτρων, τῶν αὐστηρῶν καὶ σκληρῶν ἀποφάσεων, μὴ δισταζὼν καὶ νὰ ραβδίση ἀκόμη οἰονδήποτε πολίτην, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἐνόμιζε ὅτι φέρει ἐμπόδιον καὶ ἀντιδρᾶ εἰς τὰς διαταγὰς του. Ἡ Ἡπειρος, ἐπαναλαμβάνω, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀνάγκην αὐστηρᾶς διοικήσεως καὶ κυρίως ἐξοντώσεως τῆς ληστείας. Καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ Γενικὸς Διοικητὴς ἐπέτυχε. Διὰ διαφόρων προσώπων κατάρθωνε νὰ προσελκύῃ πρὸς τὸ μέρος του ἕνα ἢ δύο ληστὰς. Τοὺς ἔδιδε χρήματα καὶ ρητὰς ὑποσχέσεις ὅτι θὰ τοὺς φυγαδεύσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι αὐτοὶ θὰ φονεύσουν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ληστρικῆς συμμορίας καὶ τὰ κυριώτερα μέλη τῆς. Μὲ τὸ σύστημα αὐτὸ εἶχε κατορθώσῃ νὰ ἐξοντώσῃ ἀρκετὰς συμμορίας. Ἐκτὸς τούτων καὶ πολλὰ ζητήματα τὰ ὅποια ἐδημιουργήθησαν μὲ τοὺς Ἰταλοὺς, προτοῦ ἀπομακρυνθοῦν ὁλοκληρωτικῶς ἐκ τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας, τὰ διεχειρίσθη ἐπιτυχῶς καὶ δι' αὐτὸ ὁ Ἡπειρωτικὸς Λαὸς ἠνείχετο τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὴν βιαιότητά του.

ὑπὸ τὰς ἐντυπώσεις αὐτὰς ἐδημοσίευσεν ἀνταποκρίσεις εἰς τὴν «Πατρίδα» τὸν Νοέμβριον τοῦ 1917, διὰ τῶν ὁποίων διὰ πρώτην φοράν ὁ

Ἑλληνικὸς κόσμος ἐπληροφορεῖτο εὐρύτερον τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν αὐστηρότητα τοῦ Ἀριστείδου Στεργιάδου. Ἡ φήμη του κατόπιν ἐγενικεύθη, ἐκυριάρχησεν εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Γενικῶς ἐθεωρεῖτο ἄνθρωπος βίαιος καὶ σκληρὸς, ἀλλ' ἐνδεδειγμένος ὅπως διοικήσῃ εἰς ἀνωμάλους περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπῆτουν οὔτε νόμους, οὔτε ὑπουργικὰ συμβούλια.

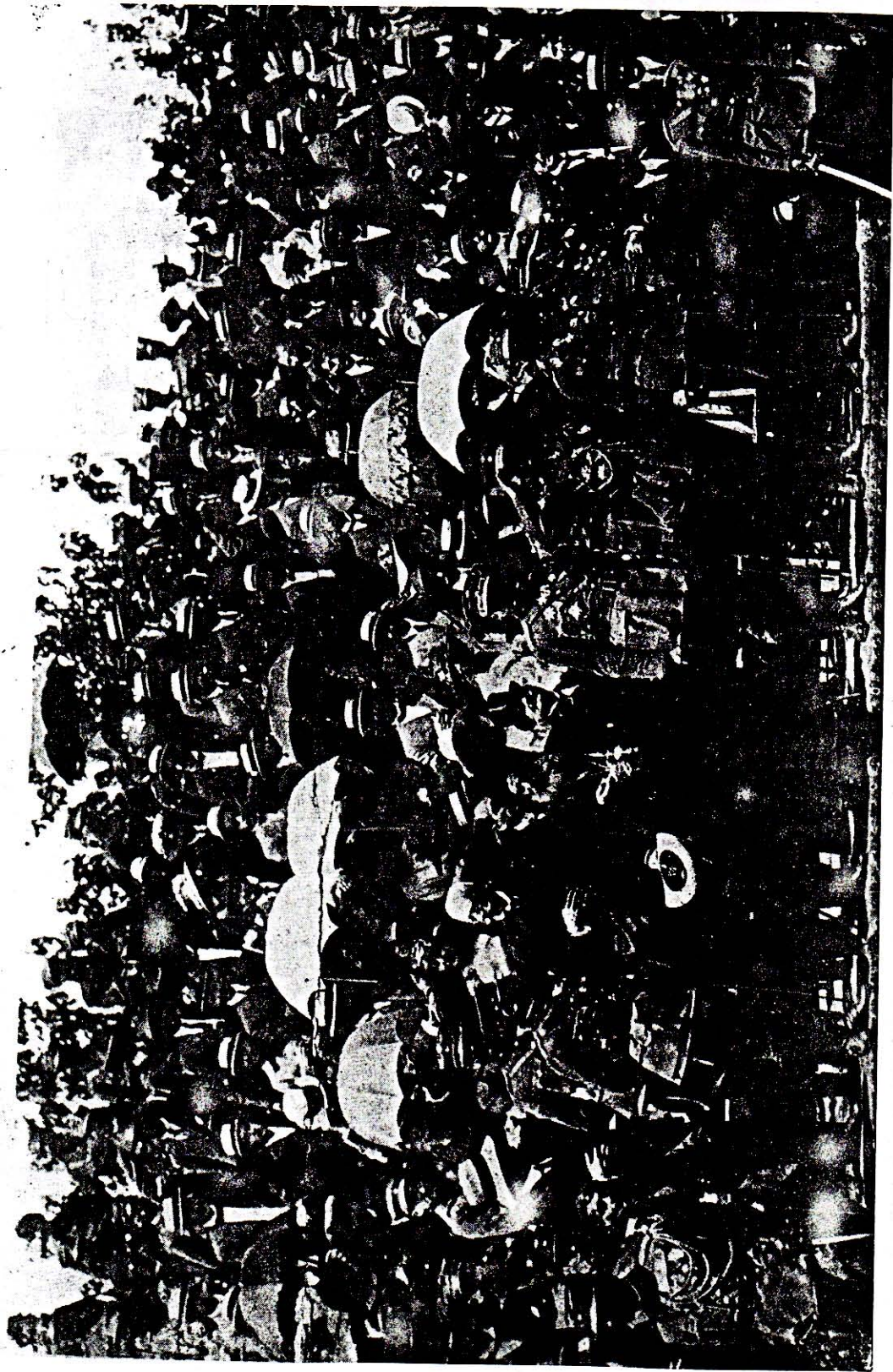
Διὰ τὴν κριτὴν τὸ ἔργον του καὶ αἱ πράξεις του ἐν Σμύρνη, πρέπει ὁ ἀνγνώστης νὰ ἔχῃ ἔμπροσθέν του ὡς κάτοπτρον τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ψυχὴν σύνθεσιν τοῦ ἀνδρός. Καὶ τίθεται εἰς ἐμὲ τὸ ἐρώτημα, ἀφοῦ τὸν ἐγνώρισα εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τῶν πράξεών του, τί ἦτο ἐπὶ τέλους αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ὅστις ὠνομάζετο Ἀριστείδης Στεργιάδης, ὁ ὁποῖος συνεκέντρωσεν εἰς τὸ πρόσωπόν του τὸν θαυμασμόν, τὴν κατάραν καὶ τὸ μῖσος τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου; Ἦτο μεγαλοφυῆς, ἀνισόρροπος, δίκαιος, ἄδικος, ἠθικός, ἀνήθικος, ἐργατικός, νωθρός, αὐστηρός, ἤρεμος, φιλοχρήματος, φιλελεύθερος, ὑπὸ τὴν γενικὴν σημασίαν τῆς λέξεως, δημοκρατικός, μοναρχικός, σατράπης μεσαιωνικός, περιφρονητῆς τῆς ἐξουσίας, δούλος τῆς ἀρχῆς, ἀνεξάρτητος ἢ αὐλοκόλαξ, φιλόανθρωπος ἢ μισάνθρωπος, ἀλτρουϊστῆς ἢ σαυλώκ, γενναῖος ἢ δειλός;

Ὁ Ἀριστείδης Στεργιάδης ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι ἦτο ἀπ' ὅλα αὐτά. Κραῖμα ἠθικῆς καὶ ἀνηθικότητος, μεγαλοφυίας καὶ ἀνικανότητος. Ἦρωσ ἀναμφισβητήτως καλῶν καὶ ὀλεθρίων ἔργων. Ὑπεράνθρωπος καὶ μικράνθρωπος, δούλος τῶν παθῶν, τῶν ὀρέξεων καὶ τῶν φιλοδοξιῶν του. Ἡ μεγαλειτέρα του ἰκανότης ἦτο νὰ ἐξαπατᾷ τοὺς πάντας καὶ νὰ τοὺς καταγοητεύῃ ὅταν ἦτο ἤρεμος. Διότι ἦτο πράγματι γόης εἰς τὰς ἡρέμους στιγμὰς του. Ν' ἀπογυμνοῦται δὲ καὶ ν' ἀποκαλύπτεται ὅταν καταλαμβάνετο ὑπὸ μανίας. Ὑφίστατο ἓνα πραγματικὸν σεληνιασμὸν. Ἀφρίζε καὶ ὑπενθύμιζε τὴν κατσίκα μὲ τὸ γάλα. Μὲ μίαν κλωτσιὰ ἔχυνεν ὅ,τι πολῦτιμον καὶ εὐεργετικὸν ἐδημιούργει ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ ἡμέρας.

Μόλις ἤλθεν εἰς τὴν Σμύρνην ἐγκατεστάθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁμογενοῦς Παπαδημητρίου ἐπὶ τῆς προκυμαίας, βραδύτερον δὲ εἰς τὸ μέγαρον Ἀλλιότι ἐπὶ ἐνοικίῳ, παραπλεύρως τῆς Λέσχης τῶν Κυνηγῶν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἢ κατάστασις ἦτο ἀληθῶς ἠφαιστειώδης καὶ ἀπρητεῖτο τὸ χέρι καὶ ἡ θέλησις ἐνὸς σκληροῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ πειθαρχήσῃ καὶ ὑποτάξῃ τοὺς πληθυσμούς. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἢ παρουσίας τοῦ Στεργιάδου ἐν Σμύρνη ὑπῆρξε πολῦτιμος, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς κατοχῆς. Οἱ Λαοὶ δὲν κρίνουν καὶ δὲν ὑπολογίζουν τὰς συνεπείας τοῦ ἐνθουσιασμοῦ των. Αἰσθηματολογοῦν, ὑπακούουν εἰς τὸ τυφλὸν των πάθος. Καὶ τὴν αἰσθηματολογίαν τὴν ἐκτύπησε κατακέφαλα καὶ σύρριζα ὁ Στεργιάδης.

— «Ἀδιαφορῶ, μοῦ ἔλεγε μίαν ἡμέραν, ποῖον καὶ πόσους θὰ εὔρω εἰς τὸν δρόμον μου. Θὰ περάσω ἐπάνω ἀπὸ τὰς σάρκας των, διὰ νὰ ἐπιτύχω τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς τάξεως».

Κάποτε εἰς τὴν περιφέρειαν Σμύρνης ἐσημειώθησαν μερικὰ ληστρικὰ κρούσματα ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ὅταν συνελήφθησαν ἀπεδείχθη ὅτι ἡ συμμορία ἦτο Χριστιανικὴ καὶ ἐνεφανίζετο μὲ στρατιωτικὰ ἐνδύματα. Ἐννοεῖται ὅτι αὐτὸ ἐστιγματίζε τὸν στρατὸν μας καὶ ἦτο ἐγκλημα ἐσχάτης προδοσίας. Τὸ στρατοδικεῖον ὅμως ἐδίσταξε νὰ τοὺς καταδικάσῃ εἰς θάνατον καὶ νὰ ἐκτελέσῃ ἀμέσως τὴν ἀπόφασιν. Ὁ Στεργιάδης ἐκάλεσε τὸν Πρόεδρον τοῦ Στρατοδικείου Δασκαλάκην καὶ τοῦ εἶπε, ὅτι πρόκειται νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας δι' ὀλίγας ἡμέρας. «Ὅταν θὰ ἐπιστρέψω, εἶπε, κινῶν τὸν δάκτυλόν

Ἐορτὴ εἰς τὸν «Πανιώνιον» Σμύρνης. Εἰς τὸ μέσον ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος Διακρίνονται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν κατὰ
σειράν : Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀ. Παρασκευάστουλος, οἱ στρατηγοὶ : Ἰωάννου, Πάγκαλος, Ε. Νίδερ, Μαζαράκης Αἰνιῶν,
ὁ δημοσιογράφος Σολομωνίδης

του, πρέπει να έχουν οι συμμοριται καταδικασθῆ και τουφεκισθῆ». Πράγματι οὕτω και ἐγένετο. Ἡ διαταγή του ἐξετελέσθη.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξιν του εἰς τὴν Σμύρνην τὸν ἐπεσκέφθη εἰς τὴν οἰκίαν Παπαδημητρίου. Μόλις μὲ ἀνήγγειλεν ὁ ἰδιαιτερος γραμματεὺς του, ὁ Χαρ. Ζαμαρίας μὲ ἐδέχθη ἀμέσως ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ νομάρχου Πρεβεζῆς, Κρυωνᾶ. Ἀμέσως κατόπιν ἦλθεν ὁ Ἰωάννης Βέλλης, ὁ ὁποῖος ἐπιμόνως καὶ μὲ θαυμαστὴν ἰκανότητα κατεγίνετο διὰ τὴν σύσφιγξιν τῶν Ἑλληνοαρμενικῶν σχέσεων. Ἀλλ' εἶχε τὴν κακὴν ἔμπνευσιν τὴν στιγμὴν ἐκείνην, νομίζων ὅτι θὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἀρμοστήν, νὰ τοῦ ἀναγγείλῃ, μετὰξὺ ἄλλων, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐνὸς Τούρκου, ὅπως βαπτισθῆ!!!

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής πολὺ δικαίως δὲν συνεκρατήθη καὶ κατὰ τὸν αὐστηρότερον τρόπον τὸν διέταξε νὰ μεταβῆ καὶ νὰ συμβουλευθῇ τοὺς κληρικούς ν' ἀποφύγουν τοιαύτας πράξεις, διότι «θὰ τοὺς ἀποκόψῃ τὴν γλῶσσαν». Δύο ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε εἰς περίπατον ἐφ' ἀμάξης μετὰ τοῦ γενικοῦ γραμματέως του Π. Γουναράκη πρὸς τὸ Μερσινλῆ, προάστειον τῆς Σμύρνης. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὸν δρόμον, βλέπει ἕνα ἀμαξηλάτην νὰ κτυπᾷ τὸ ἄλογόν του καὶ νὰ βλασφημᾷ τὸν Μωάμεθ. Σταματᾷ τὸν ἀμαξηλάτην του, διατάσσει καὶ τὸν ἄλλον ἀμαξηλάτην νὰ σταματήσῃ καὶ ἐν ἀρχῇ ἀρχίζει νὰ τὸν ὑβρίζει διὰ τὴν βάνουσον διαγωγὴν του καὶ κυρίως διὰ τὰς βλασφημίας του ἐναντίον τοῦ Μωάμεθ.

Οἱ ἐπιβαίνοντες τῆς ἀμάξης δὲν ἐγνώριζον ποῖος ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τόσον ἐπιτακτικῶς ζητεῖ λόγον ἀπὸ τὸν ἀμαξηλάτην των καὶ σπεύδουν προκλητικῶς πλησίον του. Εἰς τὸ ἄκουσμα ὅτι εἶναι ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής τῆς Ἑλλάδος ἀποκαλύπτονται μετὰ σεβασμοῦ καὶ προσπαθοῦν νὰ δικαιολογηθοῦν. Ἀλλ' ἡ ὀργή του ἦτο ἀπειρος καὶ διατάσσει ὅπως ὁ ἀμαξηλάτης καὶ εἰς ἐκ τοῦ ὀμίλου αὐτοῦ νὰ συλληφθοῦν καὶ νὰ μεταφερθοῦν εἰς τὰς φυλακάς. Μετὰ ἕνα μῆνα, ὁ μὲν ἀμαξηλάτης κατεδικάσθη εἰς ἐνὸς ἔτους φυλάκισιν, ὁ δὲ ἕτερος τῶν κατηγορουμένων ἠθωώθη. Ἀσφαλῶς ἦτο δικαία ἡ πολιτικὴ τοῦ κατευνασμοῦ τῶν φυλετικῶν παθῶν, χάριν τοῦ συμφέροντος αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὑπῆρξαν ρηταί, κατηγορηματικαὶ καὶ αὐστηραὶ αἱ ὁδηγαί τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου πρὸς ὅλους τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἑλλάδος ἐν Σμύρνη, στρατιωτικούς, πολιτικούς, ναυτικούς, διοικητικούς, καὶ ἐπ' αὐτοῦ κυρίως ἐπέμεινε πολὺ κατὰ τὰς συναντήσεις του ἐν Σμύρνη ὁ Ἑμ. Ρέπουλης μετὰ τῶν προκρίτων, τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ τύπου καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν.

ΣΜΥΡΝΑΪΚΟΣ ΤΥΠΟΣ — Ἡ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ

Ὁ τύπος κυρίως καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐκαλοῦντο νὰ διαμορφώσουν τὴν νέαν ψυχολογικὴν κατάστασιν καὶ νὰ μετέλθουν ὅλα τὰ μέσα, ὅπως λησμονήσουν πάντες τὸ παρελθὸν καὶ προσβλέψουν εἰς τὸ μέλλον. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑφίσταντο δύο λογοκρισαί ἐν Σμύρνη. Μία προληπτικὴ, ἡ Ἑλληνικὴ, καὶ μία διασυμμαχικὴ, ἡ ὁποία εἶχεν ὀργανωθῆ μετὰ τὴν ἀνακαυχὴν τῶν Τούρκων, καὶ ἡ ὁποία παρηκολούθει τὴν ἀρθρογραφίαν τῶν ἐφημερίδων καὶ τὰς εἰδήσεις των μετὰ τὴν κυκλοφορίαν των.

Ὁ τύπος τῆς Σμύρνης ἦτο ὀγκώδης εἰς ἀριθμὸν ἐφημερίδων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς ἐξεδίδοντο αἱ ἐξῆς Ἑλληνικαί: «Ἀμάθεια», «Κόσμος», «Ἀρμονία», «Πατρίς», «Τηλέγραφος», «Ἐστία», «Θάρ-

ρος), «Βῆμα», καὶ τὰ ἐβδομαδιαῖα περιοδικὰ «Κόπανος», «Νέα Ζωή» καὶ «Πειρασμός».

Γ α λ λ ι κ α ί: «Ρεφόρμ», «Ἰντεπαντάντ», «Ἐκὸ ντὲ Φράνς», «Λεβάντ».

Ἀ ρ μ ε ν ι κ α ί: «Ἀραβελιάν Μαμούλ», «Κογιαμάρτ», «Ὀρίζων», «Μπατράστ» καὶ «Νιμόζ» (ἐβδομαδιαῖον περιοδικόν).

Ἰ σ ρ α η λ ι τ ι κ α ί: «Σαλώμ», «Νουβελίτς» καὶ τὰ περιοδικὰ «Μπόζ ντὲ Σμύρνη», «Μεσερέτ», «Μπρεγκονέρο».

Τ ο υ ρ κ ι κ α ί: «Κιοϊλοῦ», «Ἰσλαχάτ», «Σεντάι Χάκ», «Σάρκ», «Ἀχέγκ», «Μουσαβάτ», «Μεντενιέτ».

Διὰ τὴν λογοκρισίαν αὐτοῦ τοῦ ὄγκου τῶν ἐφημερίδων εἶχεν ὀργανωθῆ παρὰ τοῦ Π. Σκέφερη καὶ ἐμοῦ ὑπηρεσία ὑπαλλήλων δι' ἐμπίστων προσώπων ὄλων τῶν ἐθνοτήτων. Αἱ ὁδηγίαι τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἦσαν κατηγορηματικαὶ καὶ αὐστηραὶ μέχρι σκληρότητος. Δὲν ἤθελε νὰ δημιουργηθῆ οὔτε τὸ ἐλάχιστον ζήτημα εἰς βάρος τῆς κατοχῆς ἐκ μέρους τοῦ τύπου. Ἰδιαιτέρως ἀπηγόρευε αὐστηρῶς προκλητικὰ ἄρθρα καὶ εἰρωνείας κατὰ τῶν Τούρκων. Συχνὰ ἔλεγε, ὅτι ὁ Τοῦρκος ἀντὶ προκλήσεως ἔχει ἀνάγκη «πνευματικῆς μορφίνης» διὰ νὰ εἶναι ἀκίνδυνος εἰς τὸ μέλλον. Εἰς τὸ σατυρικὸν περιοδικὸν «Κόπανος» ἐδημοσιεύθη μίαν Κυριακὴν ἓνα ποίημα, τοῦ ὁποῦ οὔ ποιητῆς εἶχε τὴν κακὴν ἔμπνευσιν νὰ μαστιγῶνῃ πνευματικῶς τοὺς Νεοτούρκους. Ὁ Ἀρμοστὴς ἀνεγίνωσκε ὅλας τὰς ἐφημερίδας μέχρι τῶν ἐνοικιαστηρίων κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον.

Ὅταν ἀνέγνωσε τὸ ποίημα τοῦ «Κοπάνου» κατελήφθη ὑπὸ ὀργῆς καὶ ἐθεώρησε ὑπεύθυνον ὄχι τὸν ὑπάλληλον τῆς λογοκρισίας ἀλλὰ τὸν Σκέφερη, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἀνωτέραν ἐποπτεῖαν τοῦ τμήματος τούτου. Δὲν ἐδίστασε οὔτε μίαν στιγμὴν εἰς τὴν ἀντικατάστασίν του. Ἄλλ' οἱ γνωρίζοντες τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀρμοστοῦ ἀπέδιδον, εἰδικῶς εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, τὴν στάσιν του ἀπέναντι τοῦ Σκέφερη εἰς ἄλλα αἷτια. Δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῆ ὑπαλλήλους, οἱ ὁποῖοι δὲν προήρχοντο ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ἐκλογὴν ἢ ἀπὸ τὸ ἰδικόν του περιβάλλον. Ἦθελε τοὺς πάντας ὑποτεταγμένους εἰς τὴν θέλησιν καὶ τὴν βίαν του μετὰ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἐξυπηρετεῖ μίαν ἀνωτέραν πολιτικὴν.

Διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὴν Σμύρνην ἦλθεν εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἀρμοστείας εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, διὰ νὰ ρυθμίσῃ τὸ ζήτημα τῆς λογοκρισίας καὶ τοῦ τύπου. Μ' ἐκάλεσεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ γενικοῦ γραμματέως Π. Γουναράκη καὶ μετ' ἠρώτησεν «ἐὰν ἀναλαμβάνω ὑπευθύνως νὰ ἐφαρμόσω τὸ πρόγραμμά του ἐπὶ τῆς λογοκρισίας τοῦ τύπου ὑπὸ τοὺς κατωτέρω ὅρους:

1ον) Δὲν ἐννοῶ νὰ γράφουν κατὰ τῶν Συμμάχων ἐν γένει καὶ κατὰ τῆς πολιτικῆς των, οὔτε ἐπιτρέπω ἀναδημοσιεύσεις δυναμμένας νὰ δυσαρσετήσουν τοὺς Συμμάχους.

2ον) Δὲν ἐννοῶ ν' ἀναφέρουν τίποτε διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, εἰμὴ ἱστορικῶς τὰ ἤδη γενόμενα καὶ ἐξηκριβωμένα.

3ον) Ἀπαγορεύεται πᾶσα ἀρθρογραφία ἢ εἰδήσεις, δυναμένη νὰ θίξῃ τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα, ἢ τὴν φιλοτιμίαν, ἢ τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς Ἑλληνικῆς ζώνης.

4ον) Ἀπαγορεύω πᾶσαν ἀρθρογραφίαν ἢ εἰδήσιν, δυναμένην νὰ θίξῃ τὸ τουρκικὸν αἶσθημα καὶ πέραν τῆς ζώνης τῆς κατοχῆς, μὴ ἐξαίρουμένης τῆς πολιτικῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τούναντίον ἐννοῶ ἀρθρογραφίαν καὶ πολι-

τικὴν κατεύθυνσιν τείνουσαν ὅπως προπαρασκευάσῃ καὶ ἐξασφάλισῃ συνεργασίαν καὶ μέλλουσαν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν συμβίωσιν μετὰ τοῦ νέου Τουρκικοῦ Κράτους.

5ον) Ἀπαγορεύω τὴν δημοσίευσιν λόγων τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν κληρικῶν, ἔστω καὶ ἂν προσέρχωνται ἀπὸ ἀναδημοσιεύσεις ἄλλων ἐφημερίδων.

6ον) Ἀπαγορεύω τὴν δημοσίευσιν λόγων ἢ πράξεων τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, ἔστω καὶ τὴν κίνησιν του ἀκόμη ἀναγομένην εἰς τὰς συναντήσεις μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ξένων Κρατῶν.

7ον) Ἀπαγορεύω τὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἐκτὸς συγκεκριμένων περιπτώσεων.

Κάτωθεν τοῦ ἐγγράφου τούτου ἔθεσα τὴν ὑπογραφήν μου καὶ ἐδήλωσα ὅτι προκειμένου νὰ ἐξυπηρετηθοῦν τὰ γενικώτερα συμφέροντα τῆς ἀγωνιζομένης χώρας ἀναλαμβάνω τὴν τήρησιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω ὄρων.

Ὁ Στεργιάδης μετὰ τὴν ἀφίξίν του εἰς τὴν Σμύρνην καὶ τὴν ὑπερπήδησιν τῶν πρώτων δυσκολιῶν ἦτο ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Οἱ δισταγμοὶ τοὺς ὁποίους ἐξέφραζεν ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ αἰσιον πέρασ αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἄθλου ὑπεχώρησαν καὶ ἔλεγε πρὸς ὅλους ὅσοι τὸν ἐπεσκέπτοντο, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν θὰ δημιουργήσῃ τὸν τρίτον ἢ τέταρτον ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

Ὁ ἐνθουσιασμός του διὰ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἀκράτητος. Ἐζήτηε ὅμως ἀπὸ ὅλους τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ πρόγραμμά του καὶ κυρίως ἀποφυγὴν προκλήσεων τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ. Εἶναι ἓνα ζῶον, ἔλεγε, τὸ ὁποῖον ὅταν τὸ κεντὰς διαρκῶς θ' ἀφηνιάσῃ, ἐνῶ θέλει μορφίνην διὰ νὰ καταστῇ ἀκίνδυνον. Καὶ μὲ τὰς σκέψεις αὐτὰς ἐρρίφθη μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του, εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ἀσφαλοῦς ἐπικρατήσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἰωνικὴν χώραν. Ἀκούραστος, ἠδύνατο νὰ ἐργάζεται ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, νὰ ἐξετάζῃ καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀρμοστείας καὶ τοῦ Στρατοῦ, νὰ μακρηγορῇ ὥρας ὀλοκλήρους.

Τὸ κῦρος του ἀπέναντι τῶν Εὐρωπαϊῶν ἤρχισε νὰ ὀγκοῦται, διότι ἀπέδειξεν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, ὅτι δὲν ἦτο διατεθειμένος νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ κανένα. Ὁ Ἄγγλος Ναύαρχος Φίτς Μώριτς, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου εἰς τὴν Σμύρνην, ἐφαίνετο διατεθειμένος ὅπως ὑποβοηθήσῃ τὸν Ἑλληνα ἀντιπρόσωπον εἰς τὴν τακτοποίησιν μιᾶς καταστάσεως παγιωτέρας ἐν Μ. Ἀσίᾳ εἰς τὰ ὅρια τῆς κατοχῆς, τὰ ὁποῖα διεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου.

ΠΡΟΕΛΑΣΙΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ

Οὕτω κατόπιν κοινῆς συμφωνίας ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Κατοχῆς διέταξε τὸ εὐζωνικὸν σύνταγμα νὰ προελάσῃ πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐπὶ τῶν κινήσεων τοῦ στρατοῦ πρὸς τὸ ἐσωτερικόν ὁ Ν. Ζαφειρίου ἐτηλεγράφηε τὰ ἐξῆς εἰς ἀναφορὰν του πρὸς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον, χρονολογουμένην τὴν 5ην Μαΐου 1919:

Ἄριθ. Ε Π. 59

Πρόεδρον Ἑλλην. Κυβερνήσεως — Παρισίους

Ἀντιπρόεδρον ὑπουργικοῦ Συμβουλίου — Ἀθήνας

Ἐπιφελοῦμενοι αἰτήσεων χωρικῶν ἐπεξετάθημεν πρὸς γραμμὴν Ἀιδινίου μέχρι Ντεβελίκιοι. Αὐριον ὠθοῦμεν τμήματα πρὸς νότον καὶ Ν. Α. πρὸς Τουρμαπαλή, ὡσάτως

πρὸς Ἀνατολὰς Σμύρνης πρὸς κατάληψιν ὄρεινῳ ὄγκῳ Νύφ-Ντάγ, Ν. Δ. Νυμφαίου. Ἐπίσης πρὸς ἀνατολικὴν ἐξοδὸν στενωποῦ Μπογιαλῆ ἀνατολικῶς Σμύρνης ἐπὶ ὁδοῦ πρὸς Νύμφαιον. Κατάστασις ἐσωτερικοῦ λίαν ἀνώμαλος.
Ν. ΖΑΦΕΪΡΙΟΥ

Ἄριθ. Ε. Π. 935)86.

Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

Παρισίου

Μεσονύκτιον 9ης Μαΐου.

Κατελάβομεν Νύμφαιον καὶ Μαινεμένην, ὡς ἐπίσης καὶ στενωπὸν Κραλέμ ἀνατολικῶς Μαινεμένης ἄνευ οὐδενὸς ἐπεισοδίου. Τελευταία αὕτη κατάληψις προετοιμάζει κατάληψιν Μαγνησίας. Προπαρασκευάζω δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων κατάληψιν Ἀϊδινίου, ἐνθα ἀγγέλλεται συνάθροισις μεγάλου ἀριθμοῦ ἐνόπλων Τούρκων. Κατὰ πληροφορίας Ἴταλοι ἐγκατέλιπον Ἀγιασουλὸν. ἀφῆσαντες γέφυραν σιδηροδρομικὴν Β. Α. Ἀγιασουλὸν δύναντι 30 ἐνόπλων Τούρκων.
Ν. ΖΑΦΕΪΡΙΟΥ

Ἡ Μεραρχία Λαρίσης, ἀφοῦ ἀφῆκεν εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 6ον Ἀρχιπελάγους καὶ τὸ σύνταγμα τῶν Κρητῶν, διηρέθη εἰς τρία τμήματα, δυνάμενα νὰ ἐνισχυθοῦν ἀμέσως ἐκ τῶν δύο ἀνωτέρω συνταγμάτων. Τὸ 5ον σύνταγμα ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Κ. Τσάκλλον ἐστράφη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Μαινεμένης—Μαγνησίας. Τὸ 1)38 εὐζώνων ὑπὸ τὸν Δ. Σταυριανόπουλον καὶ Κ. Τζαβέλλαν ἐκινήθη πρὸς Τούρμπαλη—Ὀδεμίσιον, τὸ δὲ 4ον σύνταγμα, ὑπὸ τὸν Ἀλ. Σχινᾶν, προετοιμάζετο ὅπως κατευθυνθῆ πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Ἀϊδινίου.

Αἱ ἐπιχειρήσεις καὶ πρὸς τὰ τρία σημεῖα ἐνεφάνιζον ἐξαιρετικὰς δυσκολίας, διότι εἰς τὴν Μαγνησίαν εἶχε συγκεντρωθῆ ἀρκετὸς τουρκικὸς πληθυσμὸς, ὁ ὁποῖος ἐπιέζετο ὑπὸ τῶν Τούρκων φυγάδων τῆς Σμύρνης ὅπως ἀντισταθῆ. Εἰς τὸ Ὀδεμίσιον οἱ τουρκικοὶ πληθυσμοί, ἐμπειροπόλεμοι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἠδύναντο νὰ ἐξεγερθοῦν, εἰς δὲ τὸ Ἀϊδίνιον ἐκτὸς τῆς 57ης Μεραρχίας ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Σεφῆκ βέην—σύνθεσις Μεραρχίας ἐν ἀποστρατεύσει—ὑπῆρχε καὶ ὁ κίνδυνος σοβαρῶν προστριβῶν μετὰ τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων, πράγμα τὸ ὁποῖον ἔπρεπε ν' ἀποφευχθῆ ἀντὶ πάσης θυσίας. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐτηλεγράφη τὰ ἐξῆς εἰς ἀναφορὰν τοῦ τῆς 11ης Μαΐου:

Ἄριθ. Ε. Π. 96.

Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

Παρισίου

Ἀντιπρόεδρον ὑπουργικοῦ Συμβουλίου

Ἀθῆναι

Μεσημβρία 11ης Μαΐου.

Ἀῦριον 12ην τρέχ. καταλαμβάνεται Μαγνησία. Σήμερον ἀρχεται κίνησις πρὸς Ἀϊδίνιον μετὰ πολλῶν προφυλάξεων πρὸς ἀποφυγὴν προστριβῶν πρὸς Ἴταλοὺς καὶ διότι ἀγγέλλονται πεντακισχίλιοι ἔνοπλοι Τούρκοι μετὰ πυροβολικοῦ εἰς Ἀϊδίνιον, τὰ δὲ σιδηροδρομικὰ μέσα ἀνεπαρκῆ δι' ἀθρόαν μεταφορὰν σιδηροδρομικῶς δυνάμεων.
Ν. ΖΑΦΕΪΡΙΟΥ

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 14ης Μαΐου ἐτηλεγράφη ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ κατοχῆς τὰ ἐξῆς πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 107 Ε.Π. ὥρα 18. 59: «Ταύτην τὴν στιγμήν τὸ τέταρτον σύνταγμα πεζικοῦ ἐνισχυμένον εἰσῆλθεν Ἀϊδίνιον, ἄνευ ἐπεισοδίου. Πρόκριται ὑπεδέχθησαν στρατόν. Ζαφειρίου».

Διὰ τὴν ἀνάιμακτον κατάληψιν τοῦ Ἀϊδινίου πολὺ συνετέλεσε τὸ διαλλακτικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε μετὰ τῶν προκρίτων Ἑλλήνων

καὶ Τούρκων, οἱ ὅποιοι πρὸ τῆς καταλήψεως προῆλθον εἰς κοινὴν συμφωνίαν, ὥπως μεσολαβήσουν μεταξὺ τῶν δύο στρατευμάτων καὶ ἀποτραπῆ ἡ αἰματοχυσία.

Ὁ διοικητὴς τῆς Τουρκικῆς Μεραρχίας Σεφὴκ Βέης, ἐκτὸς τῶν 5.000 ἀνδρῶν, διέθετε καὶ 4—5 πυροβόλα, τὰ ὅποια ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ. Ἄλλ' ὁ ἀγὼν τοῦ ἀντελαμβάνετο, ὅτι θὰ ἦτο μάταιος, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνέμενε οὐδαμῶθεν ἐνισχύσεις. Οἱ Τούρκοι, κάτοικοι τοῦ Ἀϊδινίου, φοβούμενοι τὸ προηγούμενον τῆς Σμύρνης, ἰκέτευσαν τὸν Τούρκον διοικητὴν τῆς Μεραρχίας ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς πόλεως, ἄλλως τὸν κατέστησαν ὑπεύθυνον διὰ τὴν τύχην των. Ὁ Σεφὴκ βέης διέταξε τὴν μεταστάθμισιν τῆς 57ης Μεραρχίας πρὸς Ναζλῆ. Οὕτω δὲ τὸ Ἀϊδίνιον ἀφέθη ἐλεύθερον καὶ ἀπηλλάγη οἰουδήποτε κινδύνου. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐσχηματίσθη ἐπιτροπὴ ἐξ Ὀθωμανῶν καὶ Χριστιανῶν, ἡ ὁποία ἀπετελέσθη παρὰ τῶν Θεογάρους Γεωργιάδου, Μιχαὴλ Μπαρουτσῆ, Κ. Χατζηαποστόλου, Στέλιου Μαγνήσαλη, Ἀλ. Λυμπεροπούλου, Ἐλχαμῆ βέη, Ἐτέμ βέη, Φουὰτ βέη καὶ Φικρῆ βέη. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη κατῆλθε εἰς τὴν Σμύρνην καὶ παρεκάλεσε τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ, ὥπως καταλάβῃ τὴν πόλιν μὲ τὴν ρητὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι οὐδένα κίνδυνον διατρέχει. Ἡ ἀνωτέρα ἐποπτεία τοῦ στρατοῦ Ἀϊδινίου ἀνετέθη εἰς τὸν συνταγματάρχην Χαρ. Τσερούλην, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὰ ἀυστηρότερα μέτρα, ὥπως οἱ χριστιανοὶ μὴ παρασυρθοῦν εἰς ὑπερμέτρους πατριωτικὰς ἐκδηλώσεις καὶ προκαλέσουν τοὺς Τούρκους. Χάρις εἰς τὰ μέτρα ταῦτα καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφωνίαν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἡ δυσχερεστέρα ἀποστολὴ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀϊδινίου ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Συγχρόνως, τὰ εὐζωνικά τμήματα Κ. Τζαβέλλα εἰσεχώρησαν πρὸς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ὀδεμισίου—Θήρων καὶ συνεκρούσθησαν μὲ μερικὸς ἀτάκτους, οἱ ὅποιοι εἶχον στρατολογηθῆ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων. Ἄλλ' εἰς τὴν πρώτην ἐπίθεσιν τῶν εὐζωνῶν δισκορπίσθησαν καὶ ἐτράπησαν πρὸς τὰς διαβάσεις τοῦ Μπόζ-Ντάγ. Ἐκ μέρους τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἦλθεν εἰς τὴν Σμύρνην ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου συνταγματάρχης Θ. Πάγκαλος, συνοδευόμενος καὶ παρὰ τοῦ ὑπαπιστοῦ τοῦ ἀρχιστρατήγου Παρασκευοπούλου ταγματάρχου Μ. Βυζᾶ.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου ἦλθεν εἰς τὴν Σμύρνην, ὥπως μελετήσῃ τὴν κατάστασιν καὶ ἀντιληφθῆ προσωπικῶς τὰς δυσκολίας τοῦ ἐσωτερικοῦ. Μετὰ μακρὰν συνεργασίαν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κατοχῆς μετέβη μετὰ τοῦ κ. Βυζᾶ εἰς τὴν περιφέρειαν Βαῖνδηρίου—Ὀδεμισίου, συνοδευόμενος παρὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Σ. Μουτούση καὶ προέβη εἰς λεπτομερῆ ἐπιθεώρησιν τῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Αἱ Τουρκικαὶ μικροαντιστάσεις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν καμμίαν γενικωτέραν σημασίαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐκρίνοντο μᾶλλον ὡς φυσικαὶ ἐκ μέρους ἐνὸς στρατοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε τὰς ρίζας του εἰς μίαν χώραν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ὁ Τουρκικὸς κόσμος, πρὸ τοῦ ὀργανομένου ὄγκου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὑπετάσσετο καὶ δὲν ἐδίσταζε νὰ διακηρύξῃ τὴν ἀπογοήτευσίν του πρὸς τοὺς Κυβερνήτας τῆς Τουρκίας.

Αἱ πληγαὶ τοῦ μεγάλου πολέμου ἦσαν ἀκόμη ἀθεράπευτοι. Θετικὴν βοήθειαν δὲν ἀνέμενον οὐδαμῶθεν, ἀφοῦ καὶ αὐτὴν τὴν Ἰταλικὴν συνεργασίαν τὴν ἐθεώρουν ὡς μαχαίρι δίκοπον, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο μίαν ἡμέραν νὰ χρησιμοποιηθῆ ἐναντίον των. Πολλοὶ Τούρκοι πρόκριτοι κρίνοντες ψυχραίμως τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως ἔβλεπον ὡς περισσότερον ἐπικίνδυνον τὴν

Ἰταλικὴν φιλίαν παρά τὴν Ἑλληνικὴν. Καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ προαιώνιον φυλετικὸν μῖσος μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ἐὰν δὲν ἐνεθυμοῦντο ὅλοι, ὅτι ἀνεχώρησαν οἱ προπάτορές των ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀνατολήν, κληρονομήσαντες ἀπὸ τοῦς Γκιαοῦρ καὶ τοῦς Γιουνάν, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἐδίσταζον νὰ κηρύξουν εἰλικρινῶς καὶ μὲ πίστιν τὴν ἰδέαν τῆς διαρκοῦς συμβιώσεως μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Διότι ἀντελαμβάνοντο σαφῶς, ὅτι αὐτοὶ οἱ δύο λαοὶ ἀπετέλουν τὴν δύναμιν τῆς χώρας, οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι ἐπεριποιοῦντο πότε τὸν ἓνα καὶ πότε τὸν ἄλλον, διὰ νὰ ἐκμεταλλεύωνται ἀμφοτέρους.

Ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἦτο σαφές καὶ ὡς κυριωτέραν βάσιν ἔθετε τὴν συμφιλίωσιν μετὰ τῶν Τούρκων ἀντὶ πάσης θυσίας. Ἀντὶ τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς ἐξοντώσεως συνίστα ἐπιμόνως καὶ ἐνθέρμως λήθην τοῦ παρελθόντος. Βεβαίως οἱ λαοὶ δὲν κληρονομοῦν τὸν ἑαυτὸν των. Ἄλλ' ἢ Τουρκικὴ Αὐτοκρατορία ἐπρόκειτο νὰ διαμελισθῆ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ καταστῆ εἰς τὸ μέλλον ἀκίνδυνος δι' ὅλας τὰς φυλάς. Τοιαύτη τοῦλάχιστον ἀκαδημαϊκὴ ἀντίληψις ἐπεκράτει εἰς τὸν διπλωματικὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐδημιούργησε ἀργότερον θετικὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἐὰν ἐφηρμοζόντο ἀσφαλῶς ὁ Μουσουλμανικὸς ἔγκος τῆς Ἀνατολῆς θὰ εἶχε τεμαχισθῆ.

Ὁ αἰφνιδιασμὸς τῆς κατοχῆς τῆς Σμύρνης εἶχε δημιουργήσει σύγχυσιν, ταραχὴν καὶ ἀπόγνωσιν εἰς ὅλον τὸν διανοούμενον κόσμον τῆς Τουρκίας. Ἡ πρωτεύουσα τῶν Σουλτάνων εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν ξένων πολεμικῶν τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων καὶ τῶν στρατῶν των. Ὁ στρατὸς τῆς Αὐτοκρατορίας εἶχε ὑποστῆ τὴν μεγαλειτέραν φθορὰν εἰς ἀξιωματικούς, στρατιώτας καὶ ὕλικόν.

Ἐκατοντάδες ἀξιωματικῶν ἀνωτέρων εὐρίσκοντο ἐγκλειστοὶ εἰς τὴν Μάλταν. Ἡ Γερμανία ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ τοῦς ὀπλίση καὶ ἡ Αὐστρία εἶχον πλέον αἰχμαλωτισθῆ ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν στρατῶν καὶ τὰ ἐργοστάσιά των ἔπαυσαν νὰ παράγουν τηλεβόλα καὶ ὅπλα. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ζοφερόν διεγράφετο τὸ μέλλον τῆς Τουρκίας. Ἦρκει νὰ ἐφηρμοζέτο τὸ σχέδιον τοῦ διαμελισμοῦ διὰ νὰ δημιουργήσῃ μίαν νέαν κατάστασιν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Οἱ Ἀρμένιοι ἀπέκτων τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ Κοῦρδοι ἀπεσπῶντο τῆς Τουρκίας. Οἱ Κιρκάσιοι ὠνειρεύοντο τὴν ἴδρυσιν ἀνεξαρτήτου Κράτους καὶ εἰς τὸ Ἰκόνιον αἱ τάσεις τῆς αὐτονομίας ἤγγιζον τὴν πραγματικότητα. Τὰ λείψανα τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ διελύοντο, ἐφ' ὅσον ἐπροχώρουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν πέραν τοῦ Ἀϊδινίου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ Μαγνησία καὶ αἱ Κυδωνίαι ἀπληθευροῦντο ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Εἰς τὴν Σμύρνην ἔζη τοῦς τελευταίους χρόνους ἓνας γηραιὸς Τούρκος στρατηγός, Τζεμάλ πασᾶς ὀνόματι, ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν Πρέβεζαν. Ὑπηρέτησε εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἀνεχώρησε ἐκεῖθεν ὅταν κατελήφθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μετέβη εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν ἀνεχώρησε διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Ἠλπίσε ὅτι εἰς τὴν Σμύρνην θὰ ἔμενε ἡσυχος. Ἀλλὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1919 ἐπέισθη ὅτι πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενέτειράν του Πρέβεζαν διότι δὲν ἀντέχει πλέον εἰς τὰς συνεχεῖς μεταναστεύσεις.

Ἡ κόπωση τῆς Τουρκικῆς ψυχῆς ἦτο γεγονὸς ἀναμφισβήτητον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ λαὸς ἐπεζήτη πλέον ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν. Ὅπου τὴν ἀνεύρισκε ὁ φανατισμὸς τοῦ ἐμετριάζετο. Δι' αὐτὸ ὅλοι αἱ προσπάθειαι τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ ἔτεινον. Καὶ δι' αὐτὸ ὁ πρόεδρος

τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐτηλεγράφει τὴν 7ην Μαΐου 1919 πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς σχετικῶς μὲ τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν κατοικῶν τὰ ἐξῆς: «Ἐκτέλεσιν ἀναθέσατε εἰς τοὺς ἀρίστους ἀξιωματικούς Μεραρχίας καθιστῶντες αὐτοὺς ὑπευθύνους διὰ τοιαύτην παρεκτροπὴν τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀνδρῶν καὶ ἐφιστῶ προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τῶν θλιβερῶν συνεπειῶν, ἃς δύναται νὰ ἔγῃ καὶ τὴν εἰς τοὺς ξένους παραχθησομένην ἐντύπωσιν ἐξ ἐνδεχομένων τοιούτων παρεκτροπῶν».

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀϊδινίου ἐκρίθη ἐπάναγκες, διὰ λόγους στρατιωτικούς καὶ παρρωτέρας ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅπως ὁ στρατὸς προελάσῃ καὶ καταλάβῃ καὶ τὸ Ναζλῆ, ὅπου καὶ θὰ ἐσχημάτιζε μέτωπον καὶ ἄμυναν ἐναντίον οἰασδῆποτε ἐπιθέσεως, διότι δὲν εἶχον εἰσέτι διευκρινισθῆ οἱ σκοποὶ καὶ αἱ διαθέσεις τῶν Ἰταλῶν, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο ἐκεῖθεν τοῦ Μαιάνδρου. Ἐπὶ τῶν κινήσεων τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων ἐτηλεγράφει τὰ ἐξῆς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐκ Σμύρνης:

Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κ. Βενιζέλον Παρισίους, Ἀρχιστράτηγον Παρασκευοπουλον Θεσβόνικην, Ἀντιπρόεδρον Ρέπουλην, Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, Αθήνας. Ἀριθ. Ε. Π. 123)32.

(Ἀναφορὰ τριακοστῆ δευτέρα)

Ἰταλοὶ ἐνισχυθέντες ἐπεκτείνονται νοτιῶς τοῦ Μαιάνδρου πρὸς Ἀνατολάς. Ἐφθασαν ἀπὸ γῆς 17 τρέχ. εἰς Κοτσαρλῆ μὲ μικρὰν δύναμιν. Ἐστειλαν προπομπὸν ἐτι ἀνατολικώτερον πρὸς Ἐλμανλῆ. Δύναμις Ἰταλῶν ἀνῆλθε τελευταίως εἰς 8.000, ἧτοι μίαν ταξιαρχίαν ἐνισχυμένην. Λέγεται καὶ περὶ ὑπάρξεως πυροβολικοῦ μέχρι πενήκοντα πυροβόλων, ἀλλὰ δὲν φαίνεται πιθανόν. Ἴσως πρόκειται περὶ Τουρκικῶν πυροβόλων, ὧν ὁμως τὸν ἐλεγχον ἐνεργοῦσι Ἄγγλοι ἀξιωματικοί. Πρόθεσις τῶν προφανῶς, ὅπως δημιουργήσωσι ζώνην Ἰταλικήν, νοτιῶς Μαιάνδρου ἀπὸ Σκάλα—Νόβα πρὸς Δεσιζλῆ καὶ μᾶς ἀποκόψουν ἀπὸ σταντζάκιον Μούγλων καὶ Δεσιζλῆ. Παρακαλῶ δώσατε ὁδηγίαν περὶ τηρητέας στάσεως. Διατάσω τὸ ταχύτερον κατάληψιν Ναζλῆ. Ἄν ἡ ὑπ' ἀριθ. 4712 διαταγὴ ὑμῶν δὲν ἀπηγόρευε τὴν ἐπέκτασιν νοτιῶς Ἀϊδινίου, ἠδυνάμην προχωρήσω πρὸς Ἀρπάς, ὅπως ἀνακόψω προέλασιν Ἰταλῶν πρὸς Δεσιζλῆ.

ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 23ης Μαΐου ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐτηλεγράφει πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι τὸ τέταρτον τάγμα τοῦ 4ου συντάγματος κατέλαβε γῆς τὸ Ναζλῆ, γενόμενον ἐνθουσιωδῶς δεκτόν. Βραδύτερον ὁμως ὁ στρατὸς διετάχθη, ὅπως ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην, διότι ἡ κατάληψις τῆς ἐκρίθη ὡς πρόκλησις καὶ ἀπειλὴ κατὰ τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων. Εἰς τὴν γραμμὴν Ἀϊδινίου, παρ' ὅλην τὴν ἄγρυπνον φρουρήσιν τῆς ἐκ μέρους τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, πολὺ συχνὰ ἐνεφανίζοντο Τουρκικαὶ συμμαορίαι καὶ ἠπειλοῦν τὰς γεφύρας. Ἡ κατάστασις αὕτη ἦτο λίαν δυσάρεστος, διότι ἡ ἀσφάλεια τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἦτο ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὸν στρατὸν τοῦ Ἀϊδινίου.

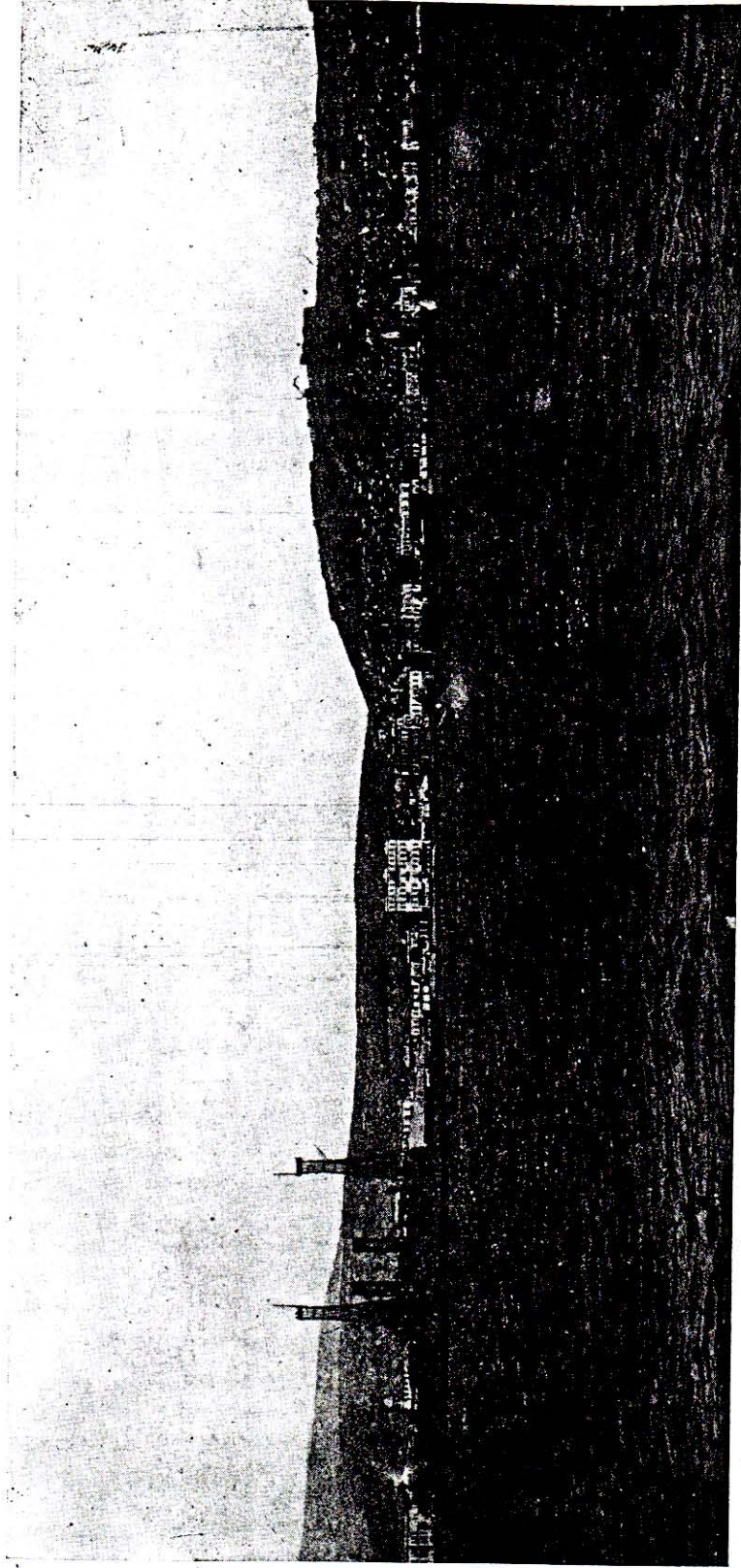
Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι αἱ τουρκικαὶ συμμαορίαι, ἐὰν κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὀργανοῦνται καὶ νὰ ἐξοπλίζωνται ἐκεῖθεν τοῦ Μαιάνδρου. Κατὰ συνέπειαν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος ὑφίστατο οὐσιαστικῶς ἐμπόλεμος κατάστασις, παρ' ὅλας τὰς καταβαλλομένας ἐνεργείας ἐκ μέρους τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο στρατευμάτων, ὅπως ἀποφύγουν ἀντὶ πάσης θυσίας τὰς προστριβάς. Ἄλλ' ἀντὶ τῶν Ἰταλῶν μᾶς παρηνώχλουν. κατὰ τρόπον ἐπικίνδυνον, αἱ τουρκικαὶ συμμαορίαι, αἱ ὅποια ἐξωπλίζοντο καὶ ἐφωδιάζοντο ἐντὸς τῆς Ἰταλικῆς ζώνης.

Ὁ ἕτερος τομεὺς Μαινεμένης—Μαγνησίας ἦτο ἀπηλλαγμένος αὐτῶν τῶν ἐνοχλήσεων, ἡ δὲ διαφορὰ περιωρίζετο μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἡ ἀνάμιχτος κατάληψις τῶν δύο ἀνωτέρω πόλεων ἐξυπηρετεῖ θαυμασίως τὴν Ἑλληνικὴν διπλωμασίαν, διότι γενικῶς ἐπεκράτουν φόβοι, ὅτι εἰς τὴν

Μαγνησίαν ἢ Τουρκικὴ συγκέντρωσις δὲν θὰ ὑπεχώρει εὐκόλως καὶ ἡ πόλις δὲν θὰ παρεδίδετο προτοῦ συναφθῆ μάχη εἰς τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἡ συνεννόησις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων προκρίτων εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα, ὅπως ἀπομακρυνθοῦν οἱ Τούρκοι στρατιωτικοὶ ἐκ τῶν δύο πόλεων. Εἰς τὴν ἐπίσημον ἔκθεσίν του περὶ τῶν γεγονότων τῆς κατοχῆς ὡς ἐξῆς περιγράφει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ κατοχῆς τὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ δημοσιογράφου Κ. Μισαηλίδου εἰς τὴν Μαινεμένην. «Πρὸς τοῦτο ἐχρησιμοποίησα τὸν Κωσταντῖνον Μισαηλίδην, δημοσιογράφον, γνωρίζοντα τὴν Τουρκικὴν καὶ καλῶς τοὺς κατοίκους καὶ τὰς ἀρχὰς Μαινεμένης καὶ Μαγνησίας, εὐφύεστατον καὶ δυνάμενον ν' ἀνταποκριθῆ εἰς τὸ ἀνατεθησόμενον αὐτῷ ἔργον. Τὸν Κ. Μισαηλίδην προαπέστειλα ἀπὸ τῆς 8ης Μαΐου εἰς Μαινεμένην, ὅπως συναντήσῃ τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως, αἵτινες μετὰ τῶν κατοίκων νὰ ἀπομακρύνωσι τοὺς Τούρκους ἀντάρτας, πρὸς ἴδιον αὐτῶν καὶ γενικὸν συμφέρον, διὰ τὴν ἡσυχίαν τῶν κατοίκων. Ἐν ἐναντία δὲ περιπτώσει, παρήγγειλα εἰς τὸν Κ. Μισαηλίδην, νὰ διαφύγῃ ἐκ Μαινεμένης, δώσῃ πληροφορίας εἰς τὰ βαδίζοντα πρὸς ταύτην ἀποσπάσματα καὶ γίνῃ ὁδηγὸς αὐτῶν».

Ὀντως ὁ Κ. Μισαηλίδης ἀπεδέχθη τὴν ἐντολὴν καὶ ἀνεχώρησε πάραυτα μόνος εἰς Μαινεμένην ἀπὸ πρωίας τῆς 8ης Μαΐου. Τὴν δὲ ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὁ Ν. Ζαφειρίου ἔθετεν εἰς κίνησιν πρὸς Μαινεμένην ἐν τάγμα τοῦ 5ου Συντάγματος, ἐνισχυμένον δι' οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ταγματάρχου Καβράκου. Ὁ Κ. Μισαηλίδης, ὅστις κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς, ἐντολῆ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀποστολῆς Ἡ. Μαυρουδῆ, ἐπανειλημμένως περιῆλθε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρασίας, προχωρῆσας μέχρι Ἰκονίου, ἐλθὼν μάλιστα εἰς συνεννοήσεις, ἐντολῆ πάντοτε τοῦ Ἡ. Μαυρουδῆ, μετὰ τοῦ Μουτεσαρίφου Μαγνησίας καὶ τῶν καϊμακάμηδων Μαινεμένης Κασαμπᾶ, Φιλαδελφείας κλπ., καθ' ἃς συνεζητήθη ἡ στάσις αὐτῶν εἰς πιθανὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ ἐπέκτασιν τῆς κατοχῆς μέχρι τῶν ὀρίων, πού θὰ ἐπέτρεπον οἱ Σύμμαχοι, ἐλθὼν εἰς Μαινεμένην, καὶ μετὰ προηγουμένην συνάντησιν μετὰ τῆς Δημογεροντίας τῆς πόλεως ταύτης, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, εἰργάσθη κατὰ τρόπον τοσοῦτον ἀποτελεσματικόν, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ μέχρι τῆς 9ης νυκτερινῆς ὥρας, τὴν διάλυσιν τῶν ἀνταρτῶν καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀναίμακτον κατάληψιν τῆς Μαινεμένης. Περὶ τὸ μεσονύκτιον δέ, δι' ἐμπίστων ἐγχωρίων ἀγγελιοφόρων, ἀπέστειλε πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ ἐν κινήσει ἀποσπάσματος τὸ ἐξῆς σημείωμα:

«Ἐξησφάλισα διάλυσιν ἀνταρτῶν. Παρακολουθῶ κινήσεις Τούρκων ἀξιωματικῶν διανυκτερευόντων ἐν τῷ μεγάλῳ στρατῶν Μαινεμένης, κειμένῳ ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὴν πόλιν. Ἐγγυῶμαι διὰ τὴν ἀναίμακτον κατάληψιν Μαινεμένης. Οὐδὲν συντρέχει λάβητε ἔκτακτα μέτρα». Ὁ Ἑλληὴν δημοσιογράφος, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀγρυπνῶν, παρηκολούθει τὴν κίνησιν. Εἰσηγγήθη εἰς τὸν Τούρκον Δήμαρχον τὸ κλείσιμον τῶν ταβερνῶν καὶ καφενειῶν ἀπὸ τῶν ἀπογευματινῶν ὥρῶν. Οἱ κάτοικοι ὅλοι ἐπίσης διετέλουν ἐν ἀγρυπνίᾳ, κεκλεισμένοι εἰς τὰς οἰκίας των. Τὴν πρωίαν τῆς ἐπιούσης, 9ης Μαΐου, ὁ Κ. Μισαηλίδης λαμβάνει τὴν πληροφορίαν ὅτι εἰς τὰ χαρακώματα τὰ ὑπερθεν τῶν Στρατῶνων παρετηρήθησαν κινήσεις τινές. Τοῦτο τὸν ἀνησύχησε, δεδομένου ὅτι τὸ ἀπόσπασμα κατοχῆς συνεχῶς ἐβάδιζεν ἤδη πρὸς Μαινεμένην. Ἀπετόλμησεν καὶ ἐβάδισε μόνος πρὸς τοὺς Στρατῶνας. Πλησιάζων διέκρινεν ἕξωθι αὐτῶν ἵππους τινὰς προσδεδεμένους, ἐπισαγμένους

Γενική άποψις τῆς Σμύρνης με τὸ πολεμικὸν «Αἴημος» εἰς τὸν λιμένα της κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς

δέ. Συγχρόνως άξιωματικοί τινες έκινούντο περί τόν στρατώνα. Κατανικήσας τούς διαταγμούς του, άν έπρεπε ν' άποτολήση νά τούς πλησιάση, έξακολουθεΐ διευθυνόμενος πρός αούτους. Έν τῷ μεταξύ περί τούς 7—8 άξιωματικοί ίππεύουν και καλπάζουν πρός τόν λοφίσκον τῶν χαρακωμάτων. Ο Κ. Μισαηλίδης προχωρεΐ και φθάνει εις τόν Στρατώνα. Έξωθι αούτου περιπατεΐ σύρων άπό του χαλινοῦ τόν ίππον του εις ταγματάρχη. Τόν πλησιάζει ο Κ. Μισαηλίδης και τόν χαιρετᾶ. Εις τήν έρώτησίν του ποίος είναι και τι ζητεΐ. ο "Έλλην δημοσιογράφος άπαντᾶ.

—Μικρασιάτης δημοσιογράφος, πού πονεΐ τόν τόπον του.

—Έγνώριζα τήν παρουσίαν σας και τās ένεργείας έδῶ. Εΐμαι και εγώ Μικρασιάτης και άγαπῶ έπίσης τόν τόπον μου.

—Τότε δυναμέθα νά συνεννοηθῶμεν. Εις τήν Μαινεμένην ύπάρχει εις πληθυσμός. Ιδικός σας και ιδικός μας, ὅστις άγωνιᾶ αούτην τήν στιγμήν ως υποκείμενος εις τήν τραγικήν περιπέτειαν μιᾶς άνωφελοῦς μάχης. Λέγω άνωφελοῦς, διότι ο Έλληνικός στρατός εύρίσκειται εις άπόστασιν μιᾶς ώρας έντευθεν, σπεύδων πρός κατάληψιν πάση θυσίᾳ πρός τήν Μαινεμένην. Έξαρτᾶται άπό σᾶς νά σωθῆ ἡ πόλις άπό μίαν καταστροφήν.

—Τό γνωρίζω, άπαντᾶ ο Τουρκος ταγματάρχη, παρεδέχθην άπό τῆς έσπέρας τούτης τήν δύναμιν του κισμέτ και νομίζω ὅτι τό γνωρίζετε αούτῳ ἤδη. Άλλά θᾶ τό ἴδητε συγχρόνως.

Έκάλεσε δύο ίππεΐς του και τούς ώμίλησεν ιδιαίτέρως. Ίππεύσαντες οὔτοι έξηφανίσθησαν πρός τόν λόφον. Μεθ' ο ταγματάρχη, στραφεις πρός τόν Κ. Μισαηλίδην, τῷ εΐπε.

—Εΐμαι έτοιμος νά παραδώσω κανονικῶς τήν πόλιν.

—Τό έγνώριζον άφ' έσπέρας, τῷ άπήνησεν ο Κ. Μισαηλίδης, και άνεχώρησε, διευθυνθείς πρός τήν έξοδον τῆς Μαινεμένης, άναμένων εκεί. Οντως περί τήν 9ην ώραν τῆς πρωΐας, έφάνησαν τᾶ πρώτα τμήματα του άποσπάσματος, διευθυνόμενα πρός τόν Στρατώνα με έπί κεφαλῆς τόν ταγματάρχην Καβράκον. Τόν άφιπεύσαντα Έλληνα ταγματάρχην έχαιρέτησε στρατιωτικῶς ο Τουρκος ταγματάρχη, μεθ' ο ίππεύσαντες άμρότεροι έτέθησαν έπί κεφαλῆς του τάγματος και εισῆλθον εις Μαινεμένην, δια τῆς κεντρικῆς οδοῦ, καλυφθείσης άστραπιαίως δι' ελληνικῶν σημαίων.

Μετᾶ τήν άναίμακτον κατάληψιν τῆς Μαινεμένης τό ύπό τόν άντισυνταγματάρχην Τσάκαλον μικτόν άπόσπασμα ἤτο διανεμημένον τήν έσπέραν τῆς 10ης Μαΐου ως εξῆς:

"Έν τάγμα πεζικοῦ μεθ' ενός οὔλαμοῦ ὄρειβατικοῦ πυροβολικοῦ εύρίσκειτο εις Μαινεμένην, με λόχον και 4 πολυβόλα εις τήν στενωπόν Έμίρ-Άλέμ, έν τάγμα μεθ' ενός οὔλαμοῦ ίππικοῦ εις τήν περιφέρειαν Μπέλ-Καιβέ με λόχον άπεσπασμένον εις Ταχταλή-Κιοΐ. Αί άλλαι δυναμεις του άποσπάσματος εύρίσκοντο έν Σμύρνη, έτοιμα νά εκκινήσουν δια Μαγνησίαν. Τήν έσπέραν τῆς 10ης Μαΐου, ο δημοσιογράφος Κ. Μισαηλίδης εκλήθη εις τό Στρατηγεΐον. Καί παρόντων του άρχηγοῦ του πεζικοῦ συνταγματάρχου Χαρ. Τσεκούλη, του έπιτελάρχου Α. Σπανοπούλου και του άντισυνταγματάρχου Τσακάλου, παρεκλήθη νά άποτολήση και δια τήν Μαγνησίαν τήν ιδίαν προσπάθειαν τῆς Μαινεμένης. Ο Κ. Μισαηλίδης έδέχθη, συστήσας εις τήν μέριμναν τῆς Πατρίδος τήν οικογένειάν του, έν περιπτώσει καθ' ἣν θᾶ διεκινδύνευε τήν ζωήν του έν τῇ Μαγνησίᾳ. Κατόπιν συνειργάσθη μετᾶ του Τσακάλου, κανονισθέντων τῶν λεπτομερειῶν τῆς προελάσεως και

τῶν σημείων τῶν σταθμῶν, οὕτως ὥστε ὁ ἐν τῇ Μαγνησίᾳ δημοσιογράφος νὰ εὐρίσκεται ἐν ἐπαφῇ δι' ἀγγελιαφόρων μετὰ τοῦ προελάνοντος πρὸς τὴν Μαγνησίαν ἀποσπάσματος. Τὴν ἰδίαν νύκτα ἀνεχώρησε διὰ φορτηγεῦ τραίνου εἰς Μαγνησίαν, φθάσας ἐκεῖ τὴν πρωτὴν τῆς 11ης Μαΐου.

Ἡ Μαγνησία ἠρίθμει τότε 80.000 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων μόλις 8.000 Ἕλληνες καὶ 8.000 Ἀρμένιοι, Ἰσραηλῖται καὶ ἄλλοι ξένοι. Ὁ ὑπόλοιπος πληθυσμὸς ἐξ 64.000 ἦτο καθαρὰ Τουρκικός. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ Μαγνησία κατέστη τὸ κύριον κέντρον τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου. Διὰ τὸν Τουρκικὸν λαὸν ἡ Μαγνησία κατέχει μίαν ἐξαιρετικὴν σημασίαν, μὴ λησμονοῦντα ποτέ, ὅτι ἐκεῖθεν ἐξεκίνησεν ὁ Μωάμεθ Β' ὁ Πορθητῆς πρὸς κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Σώζεται ἀκόμη ἐν τῷ κεντρικωτέρῳ σημείῳ τῆς Μαγνησίας ὁ Πύργος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐξεπαίδεύθη ὁ Πορθητῆς. Ἀνεκαθεν καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1912, ἡ Μαγνησία μετὰ τὴν ἀθρόαν ἐγκατάστασιν αὐτόθι χιλιάδων Τουρκοκρητῶν, διεκρίνετο διὰ τὸν τυφλὸν τῆς μισελληνισμῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἐν Μαγνησίᾳ ἐξειλίχθησαν τὰ φρικωδέστερα μαρτύρια κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἐγκατεστάθη ἐν Μαγνησίᾳ Ἀγγλικὴ ὑφαρμοστεία, μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ καταλάβῃ καὶ σφραγίσῃ τὰς ἀποθήκας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπῆρχεν ἄφθονον πολεμικὸν ὑλικὸν καὶ ἰδίως πυροβολικοῦ. Ὁ δὲ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Μαγνησίας κατείχετο ὑπὸ δεκάδος Σενεγαλέζων στρατιωτῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς Γάλλου ὑπολοχαγοῦ, μετὰ αὐστηρῶς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν φρούρησιν αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀνήκεν εἰς Γαλλικὴν ἐταιρείαν. Κατὰ πόσον ὁ ἀφοπλισμὸς τῆς Μαγνησίας ἐγένετο αὐστηρός, θὰ δυσκολευθῆ τις νὰ ἐκφέρῃ γνώμην, δεδομένου ὅτι ἡ φρούρησις τῶν πολεμικῶν ἀποθηκῶν ἐξησφαλίσθη διὰ μιᾶς ἐλαφρᾶς κλειδαριᾶς!...

Ὁ Κ. Μισαηλίδης ἀπὸ δύο μηνῶν εἶχεν ἔλθει εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Μουτσαρίφου Μαγνησίας Χουσεῖν Χουσνῆ, Τουρκοκρητὸς τὴν καταγωγὴν. Ὅτε ὅμως τὴν πρωτὴν τῆς 11ης Μαΐου ὁ Ἕλλην δημοσιογράφος ἐπεσκέφθη τὸν Χουσνῆ βέη, εὔρεν αὐτὸν μὲν, πάντα πρόθυμον νὰ τηρήσῃ τὰς ὑποσχέσεις του, ἀπὸ πνεῦμα καθαρῶς προστατευτικὸν τῆς πόλεως καὶ τῶν κατοίκων καὶ ἀπὸ βαθεῖαν σύνεσιν, ἔλαβεν ὅμως τὴν δυσάρεστον εἶδησιν, ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ παράγοντες Μαγνησίας προητοιμάζοντο δι' ἀντίστασιν. Πλήθος Τούρκων ὀδηγουμένων ὑπὸ ἀξιωματικῶν ἔσπασαν τὰ κλεῖθρα τῶν ἀποθηκῶν τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ καὶ ὠπλίζοντο. Ἐπίδεικτικῶς δὲ ἔσυρον καὶ τὰ πυροβόλα πρὸς τὴν ὁδὸν Τσομπανησιᾶς—Καραογλανιάς.

Ὁ Κ. Μισαηλίδης ἔσπευσε πρὸς τὰ γραφεῖα τῆς Ἀγγλικῆς ὑπηρεσίας καὶ κατήγγειλε τὰ γεγονότα ταῦτα. Συνδεόμενος διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὑπηρεσίας Ἀρθούρου Οὐίττελ, τὸν ἔπεισε νὰ σπεύσῃ καὶ παρεμποδίσῃ τὴν κίνησιν ταύτην τοῦ πυροβολικοῦ. Οὕτως καὶ ἐγένετο. Καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν τὰ κλεῖστρα τῶν πυροβόλων αὐτῶν εὐρίσκοντο ἐν ἀσφαλείᾳ παρὰ τῇ Ἀγγλικῇ ὑπηρεσίᾳ.

Ὁ Μουτσαρίφης Χουσνῆ βέη, ἀνεθάρρησεν ἐκ τούτου. Καὶ ὠμολογουμένως εἰργάσθη ὑπερανθρώπως πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως, καλέσας παρ' αὐτῶ τοὺς βέηδες καὶ συστήσας αὐτοῖς νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν δύναμιν τῶν γεγονότων. Περὶ τὸ μεσονύκτιον δὲ τῆς 11ης πρὸς τὴν 12ην Μαΐου, ὁ ἀπεσταλμένος δημοσιογράφος ἀγρυπνῶν μετὰ τινῶν φίλων του ἐν τινι δωματίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Λέσχης, ἀπέστειλεν ἀγγελιοφόρον πρὸς τὴν ὁδὸν Σαπουντζῆ Βεῖ-

λῆ—Βουρνόβα, ὁπόθεν ἐβάδιζε πρὸς Μαγνησίαν τὸ ἀπόσπασμα Τσακάλου, διαβιβάσας πρὸς τὸν Διοικητὴν του τὸ ἀκόλουθον σημείωμα:

«Ἐκωνόνισθησαν ὅλα ἐν τάξει. Ἐγγυῶμαι ἀναιμάκτον κατάληψιν Μαγνησίας. Ἐπισυνάπτω σχέδιον πόλεως, σημειῶν Στρατῶνας, Δημόσια καταστήματα καὶ Ἀποθήκας Πολεμικοῦ Ὑλικοῦ, τὰς ὁποίας δεόν καταλάβητε, ἅμα εἰσὸδα σας Μαγνησίαν. Κλείστρα πυροβόλων κατεσχέθησαν. Τουρκικὸς ὄχλος διαρρήξας ἀποθήκην ὅπλων ἐξωπλίσθη. Μουτασερίφης ἐπίεσε βέηδες, συστήσουν λαὸν μὴ κάμῃ χρῆσιν τούτων. Ἐὰν δὲν λάβητε μέχρι 9ης πρωϊνῆς ἕτερον σημειῶμά μου, σημαίνει πλήρη ἐπιβεβαίωσιν ἀναιμάκτου κατάληψεως Μαγνησίας.—Κ. Μισαηλίδης».

Τὴν 11ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 12ης Μαΐου δύο τάγματα πεζικοῦ, εἰς οὐλαμὸς πυροβολικοῦ, εἰς οὐλαμὸς ἵππικοῦ, ἐν χειρουργεῖον καὶ εἰς λόχος χωροφυλάκων, εὐρίσκοντο εἰς χιλιομέτρου ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Μαγνησίας ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Τσακάλου. Καὶ τὴν μεσημβριάν ἀκριβῶς εἰσῆρχοντο εἰς Μαγνησίαν, ἐν πλήρει τάξει, μὴ σημειωθέντος τοῦ ἐλαχίστου ἐπεισοδίου.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μαγνησίας ὁ στρατὸς ἐπεξέτεινε τὴν προέλασίν του ἄνευ σοβαρῶν δυσκολιῶν πρὸς Κασαμπᾶν μέχρι Ἀχμετλῆ καὶ πρὸς τὸ Ἀξάριον. Ἀλλ' ἡ κατάληψις τοῦ Ἀχμετλῆ καὶ τοῦ Ἀξαρίου δὲν ἐγένετο κατόπιν ἐντολῆς τῶν συμμάχων καὶ δι' αὐτὸ διὰ διαταγῆς του ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὑπέδειξε εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ, ὅπως ἀποσυρθοῦν ἀμέσως ἐκεῖθεν. Τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ στρατοῦ ἐξ Ἀξαρίου καὶ Ἀχμετλῆ ἀνήγγειλεν ὡς ἐξῆς:

Ἄριθ. Ε. Π. 160. Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
Παρισίους

Μεσημβρία 27ης Μαΐου.

(Ἀναφορὰ πεντηκοστῆ). Εἰς ἐκτέλεσιν 5.503 τηλεγραφικῆς διαταγῆς ὑμῶν, ἀναφέρω ὅτι Ἀξάριον κατελήφθη παρὰ τὰς διαταγὰς μου καὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ ἀξιωματικοῦ παρ' οὗ ἐζήτησα ἥδη εὐθὺς καὶ θέλω τιμωρῆσαι τοῦτον αὐστηρότατα. Διέταξα ἀμέσως ἐκκένωσιν τούτου, εὐθὺς ὡς ἐπληροφόρηθην κατάληψιν. Ταύτην τὴν στιγμὴν δεόν ἔχει ἐκκενωθῆ, πλὴν ἔνεκα δυσχερειῶν τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας δὲν ἔχω ἀναφορὰν ἐκτελέσεως ἐκκενώσεως περὶ τῆς τηλεγραφῆσω ὑμῖν ἀμέσως, ἅμα ὡς ληφθῆ, καθὼς καὶ λόγους ὠθήσαντας ἀξιωματικῶν ἐνεργήσῃ, καθ' ὃν τρόπον ἐνήργησε ἄνευ διαταγῆς μου.

Ὁ Ἀρχηγὸς Στρατοῦ Κατοχῆς
Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Ἐπίσης ἐτηλεγράφει τὰ ἐξῆς σχετικῶς μετὰ τὸ Ἀχμετλῆ:

Ἄριθ. Ε. Π. 165
Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
Παρισίους

Μεσονύκτιον 27ης Μαΐου 1919
(Ἀναφορὰ πεντηκοστῆ τρίτη).

Ἡμέτερα τμήματα κατέχοντα Ἀξάριον καὶ Ἀχμετλῆ διετάχθησαν ἀποσυρθῶσιν Μαγνησίαν καὶ Κασαμπᾶν. Διαταγαὶ ἐξετελέσθησαν.

Ἀρχηγὸς Στρατοῦ Κατοχῆς
Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν περιφερειῶν Ἀϊδινίου—Ὀδεμισίου—Μαγνησίας καὶ Μαινεμένης ἤρξαντο αἱ προπαρασκευαὶ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Κυδωνιῶν, ἄκρον τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὴν 14ην Μαΐου διὰ τῆς «Ὑπεροχῆς» ἀπεστάλη μία διλοχία ἐκ τοῦ 8ου συντά-

γματος τῶν Κρητῶν καὶ τμημα χωροφυλακῆς. Εἰς τὰς Κυδωνίας εὐρίσκειτο τμημα Τουρκικοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἠνώθη μετὰ τῶν ἀτάκτων συμμοριῶν καὶ κατέλαβε τὰ ὑψώματα περίξ τῆς πόλεως, ὅπως ἀντιστῆ κατὰ τῆς ἀποβάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἐνεκα τούτου ἡ ἀποσταλεῖσα διλοχία ἐνισχύθη ἀμέσως κατόπιν διὰ τριῶν λόχων πεζικοῦ, ἑνὸς λόχου πολυβόλων καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας ἣτις μετεφέρθη ἐκ Σμύρνης διὰ τῆς «Ἐσπερίας».

Τὸ μικτὸν τοῦτο τμημα ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντ'ρχου τοῦ πεζικοῦ Θωμᾶ. Διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν του ἀπόβασιν εἰς τὰς Κυδωνίας διετάχθησαν τρία Ἑλληνικὰ ἀντιτορπιλικὰ, ὅπως καταπλεύσουν εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος τῶν Κυδωνιῶν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν πυροβόλων των ἐνισχύσουν τὴν ἀπόβασιν τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος. Ἡ κατάληψις τῶν Κυδωνιῶν ὡς ἐξῆς ἀνηγγέλθη εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως:

Ἄριθ. Ε. Π. 115)28.

Μεσονύκτιον 16ης—(ἀναφορὰ εἰκοστῆ ὁγδόη).

«Κυδωνίαι κατελήφθησαν σήμερον πρωτῶν παρ' ἰσχυροῦ ἀποσπάσματος μας μετὰ πυροβολικοῦ. Τουρκικὸς στρατὸς ἔξωθι πόλεως προσέβαλεν ἡμετέρους ἀποκρουσθεῖς καὶ ἀποσυρθεῖς τελείως πυρπολήσας στρατώνας. Οὐδεμία ἀπώλεια ἐξ ἡμετέρων. Τέσσαρες Τούρκοι στρατιῶται νεκροί. Οὐδὲν ἕτερον ἐπιεσόδιον ἐσημειώθη. Κατελήφθησαν παρ' ἡμετέρων περίξ Κυδωνιῶν ὑψώματα. Ἐπικρατεῖ πλήρης τάξις. Πόλις ἑορτάζει. Τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἐγκατέλειψαν πόλιν. Ἐγκατεστάθη Ἑλλην πολιτικὸς διοικητής».

Ἄρχηγὸς Στρατοῦ Κατοχῆς

N. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Οὕτως, ἐντὸς εἴκοσι περίπου ἡμερῶν εἶχε καταληφθῆ στρατιωτικῶς ὁλόκληρος ἡ ἐπιδικασθεῖσα μετέπειτα στρατιωτικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὸ 1920. περιφέρεια τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Αἱ Τουρκικαὶ παρενοχλήσεις τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐξηκολούθουν, ἀλλ' ὁ ὄγκος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦτο ἀρκετὸς, ὥστε νὰ παγιώσῃ τὴν κατοχὴν του. Ἐκτὸς τῆς Μεραρχίας Λαρίσης, καὶ τῶν δύο συνταγμάτων, τὰ ὁποῖα ἔφθασαν μετέπειτα εἰς τὴν Σμύρνην, ἦσαν Ἄρχιπελάγους καὶ ὄχι Κρητῶν, ἤρχισαν τὸ τρίτον δεκαήμερον τοῦ Μαΐου νὰ καταφθάνουν καὶ ἄλλα στρατεύματα, ἀνεμένοντο δὲ ἐκ Ρωσσίας—Ρουμανίας αἱ δύο Μεραρχίαι, 13ῃ καὶ 2α, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὴν δύναμιν τοῦ Αὐτοῦ Σώματος στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κ. Ε. Νίδερ. Τὴν 1ην Ἰουνίου ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Ν. Ζαφειρίου ἐτηλεγράφηε πρὸς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον εἰς Παρισίους καὶ τὸ Γενικὸν στρατηγεῖον Θεσσαλονίκης ὅτι, «αὐριον θὴν πρωῖν ἄφικνεῖται ὑποστράτηγος Νίδερ ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς».

Ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἰς τὴν Πέργαμον ἐπιδραμοῦσα ἰσχυρὰ δύναμις τακτικοῦ καὶ ἀτάκτου Τουρκικοῦ στρατοῦ, συγκεντρωθεῖσα ἐκ τῶν τμημάτων τῶν Κυδωνιῶν καὶ τοῦ Μπαλουκσερ, προσέβαλε τὸ Ἑλληνικὸν ἀπόσπασμα, κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ὅσους στρατιώτας Ἑλλήνας συνέλαβε τοὺς κατέσφαξε, φθάσασα μέχρι τῆς πρωτακούστου ἀγριότητος νὰ καρφώσῃ ἐπὶ τῶν ποδῶν των πέταλα!!! Ὁ διοικητὴς τοῦ τμήματος Περγάμου, ταγματάρχης Συρμακέζης, ὑπεχώρησε πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Μαινεμένης, ὅπως ζητήσῃ ἐνισχύσεις, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ὑπέστη ἀρκετοὺς αἰφνυδιασμούς ἐκ μέρους ἀτάκτων Τουρκικῶν σωμάτων.

Ἡ Τουρκικὴ ἐπιδρομὴ τῆς Περγάμου εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα, ὅπως ἐξεγερθοῦν καὶ αἱ πολιτικαὶ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ τῆς Μαινεμένης μετὰ τῶν πολιτῶν καὶ ἐπιτεθοῦν διὰ τῶν ὄπλων κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Η ΠΥΡΠΟΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΪΔΙΝΙΟΥ Κ.Λ.Π.

Ἦτο μία στιγμή κρίσιμος καὶ τραγική. Αἱ τηλεγραφικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν καὶ τὸ στρατηγεῖον δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ σαφεῖς πληροφορίας. Εὐτυχῶς ἡ τηλεγραφικὴ ὑπηρεσία τοῦ σιδηροδρόμου Σμύρνης—Κασαμπᾶ μετέδιδεν εἰς τὸ στρατηγεῖον ὅ,τι ἐγνώριζε, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν τούτων ἀπεστάλη εἰς τὴν Μαινεμένην ἰσχυρὸν τμημα στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἀμέσως καὶ δι' αὐστηρῶν μέτρων ἀποκατέστησε τὴν τάξιν, συγχρόνως δὲ ἐλαμβάνοντο ἐπείγοντα στρατιωτικὰ μέτρα πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς Περγάμου καὶ ἀποκατάστασιν τῶν συγκοινωνιῶν. Ἐπὶ τῶν γεγονότων αὐτῶν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐτηλεγράφηε τὰ ἑξῆς:

Μεσημβρία 3ης Ἰουνίου.

Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

Παρισίους

Πέργαμος καὶ συγκοινωνίαι μεταξὺ Περγάμου καὶ Δικελῆ προσβάλλονται ἀπὸ χθὲς ὑπὸ ἀτάκτων Τούρκων. Πρὸς ἐπικράτησιν καὶ ἐπιβολὴν τάξεως ἄμεσον καὶ ὀριστικὴν ἀπέστειλα ἀπὸ χθὲς ἀμέσως βον σύνταγμα Ἀρχιπελάγους. Οὕτω εἰς περιφερείας Κυδωνιῶν καὶ Περγάμου ἡ δύναμις μας ἀνέρχεται εἰς 6 τάγματα μετὰ πυροβολικοῦ καὶ ὀλίγων ἰππέων. Ὡς ἀρχηγὸν ἀπάσης δυνάμεως ἀπέστειλα τὸν συνταγματάρχην Χαρ. Τσερούλην.

Ἀρχηγὸς Στρατοῦ Κατοχῆς

N. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Τὴν 2αν Ἰουνίου 1919 ἀφίκετο εἰς τὴν Σμύρνην μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του, διὰ τῆς «Συρίας», ὁ στρατηγὸς διοικητὴς τοῦ Αου σώματος στρατοῦ Κ. Ε. Νίδερ, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς καὶ ἐγκατέστησε τὰ γραφεῖα του εἰς τὸ Τουρκικὸν στρατιωτικὸν διοικητήριον. Ὁ συνταγματάρχης Ζαφειρίου διετέθη εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας Λαρίσης καὶ ἀμέσως κατόπιν ἀπεστάλη εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀϊδινίου ὡς ἀνώτερος ἐπόπτης τῆς ἐκεῖ στρατιωτικῆς καταστάσεως.

Ὁ στρατηγὸς Νίδερ, τοῦ ὁποῖου ἡ σύνεσις καὶ ἡ πολεμικὴ πείρα ἦτο γνωστὴ εἰς ὅλον τὸ στράτευμα, μόλις ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς, ἀπησχολήθη ἀμέσως μὲ δύο σοβαρωτάτας περιπλοκάς, μίαν εἰς τὴν Πέργαμον καὶ ἑτέραν βραδύτερον εἰς τὸ Ἀϊδίνιον.

Εἰς τὴν Πέργαμον, πρὸ τῆς ἀφίξεώς του ἀκόμη, εἶχε διαταχθῆ, ὅπως κατεθυνθῆ τὸ βον Ἀρχιπελάγους καὶ ἀποκαταστήσῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Δικελῆ. Πράγματι μόλις ἀπεβιβάσθησαν οἱ ἄνδρες του ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Θ. Βουτσινᾶ ἐτέθησαν ἀμέσως εἰς κίνησιν καὶ διὰ νυκτὸς ἔφθασαν πρὸ τῆς Περγάμου. Ὅ,τι ἐχθρικὸν εὐρέθη ἔμπροσθέν των ὑπέστη δεινὸν πλήγμα. Εἰς τὴν Πέργαμον, μὲ τὰς πρώτας ὀρμητικὰς προσβολὰς τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους, οἱ Τούρκοι ἤρχισαν ὑποχωροῦντες ἐντὸς ὀλίγου δὲ ἡ πόλις ἀφέθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ καταδιώξις τῶν Τουρκικῶν ὀπισθοφυλακῶν ὑπῆρξε σκληρὰ καὶ ἀγρία, διότι οἱ στρατιῶται τοῦ βον συντάγματος ἐξεδικοῦντο τοὺς συναδέλφους των, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν τὸν διὰ τοῦ πεταλώματος θάνατον. Τὴν ἀνακατάληψιν τῆς Περγάμου ὡς ἑξῆς ἀνήγγειλεν ὁ στρατηγὸς Νίδερ πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως:

Ἄριθ. Ε. Π. 205.

Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
Παρισίους

Μεσονύκτιον 5ης Ἰουνίου.

Ἰσχυρὸν ἡμέτερον ἀπόσπασμα, ἀποβιβασθὲν εἰς Δικελῆ, ἐβάδισε χθὲς πρὸς Πέργαμον καὶ συμπλακὲν μὲ ἐχθρικὰ ἀποσπάσματα ἀπώθησε ταῦτα. Αὐριον πρωΐαν εἰσέρχεται Πέργαμον. Ἀπώλειαι ἡμετέρων εἰς νεκρὸς καὶ εἰς τραυματίας.

Ἀπώλειαι κατὰ τὴν προχθεσινὴν συμπλοκὴν ἀποσπάσματος Περγάμου (Συρμακῆζη) ἀξιοματικοὶ φονευθέντες εἰς, τραυματισθέντες εἰς, ὀπλῖται φονευθέντες τέσσαρες, τραυματισθέντες ὀκτώ, ἐξαφηνισθέντες 79.
Κ. ΝΙΑΕΡ

Εἶναι γεγονός ὅτι, παρ' ὅλην τὴν φαινομενικὴν οὐδετερότητά της, ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις τῆς Κων)πόλεως ἐνεθάρρυνε τὴν πολεμικὴν ὀργάνωσιν διαφόρων Τουρκικῶν τμημάτων, τὰ ὅποια εἶχον ἀναχωρήσει ἐκ Κυδωνιῶν, Περγάμου, Μαγνησίας καὶ Ἀϊδινίου. Τὰ τμήματα ταῦτα ἐνισχύοντο διαρκῶς ὑπὸ ἀτάκτων καὶ ἐξωπλιζόντο μὲ τὸν διττὸν σκοπὸν τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων καὶ τῆς διαρπαγῆς τῶν περιουσιῶν τῶν Χριστιανῶν εἴτε ἐντὸς τῆς κατεχομένης ζώνης, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν συγκεντρώσεων τούτων ὁ νέος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐτηλεγράφη τὰ ἐξῆς πρὸς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον εἰς Παρισίους καὶ πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον Παρασκευόπουλον εἰς Θεσσαλονίκην:

Ἄριθ. Ε. Π. 199.

Ἄναφορὰ 68.—Μεσημβρία 4ης Ἰουνίου.—Σοβαραὶ Τουρκικαὶ ὀργανώσεις στρατοῦ καὶ ὀπλισμένων Τούρκων κατοίκων καὶ πυροβολικοῦ ἐν Πανόρμῳ, ὡς κέντρον, μέχρι Σόμα καὶ περιφερείας Περγάμου. Ἐπίσης ὅμοιαι ἐν Δενιζλί δι' ἐπιστρατεύσεως 6 ἡλικιῶν μετὰ ἐλαφροῦ καὶ βαρέος πυροβολικοῦ. Ὄργανώσεις αὗται διευθύνονται ὑπὸ στρατηγῶν καὶ σωματοπαρχῶν Τούρκων, διακηρυσσόντων ἐπιθετικούς σκοπούς. Παρουσία ἀξιοματικῶν καὶ Τουρκικοῦ στρατοῦ μετὰ πυροβολικοῦ, καταδηλοῦσι ἐνέργειαν ἢ ἀνοχὴν ἐπίσημου Τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Εἰς Πάνορμον διανεμήθησαν ὄπλα, πλεῖστα δὲ ἀποστέλλονται ἀναφανδὸν δι' ἀμαξῶν εἰς Σόμα καὶ λοιπὰς πόλεις.
Ἀρχηγὸς Στρατοῦ Κατοχῆς
Κ. Ε. ΝΙΑΕΡ

Μετὰ τὴν ἀναφορὰν ταύτην τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ ἐγένοντο παραστάσεις ἐκ μέρους τῶν συμμάχων εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην διὰ τὴν παραβίασιν τῆς ἀναχωχῆς, ἡ ὁποία ἐδήλωσε ὅτι θὰ διατάξῃ τὰ ἀδέοντα, ἀλλ' ὅτι ὅμως εὐρίσκειται εἰς ἀπόλυτον ἀδυναμίαν νὰ ἐπιβληθῇ καὶ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν καὶ ἀφωσιωμένων πρὸς αὐτὴν δυνάμεων. Ἡ κίνησις αὕτη ἐδημιουργεῖ ἀληθῶς σύγχυσιν εἰς ὀλόκληρον τὴν Τουρκίαν. Αἱ μεμονωμένα ἐνέργειαι διαφόρων ἀξιοματικῶν οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα ἠδύναντο νὰ ἔχουν ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ ὄγκου. Μὲ τὰ συλλαλητήρια εἰς τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐδημιουργεῖτο ἀναμφισβητήτως μία ἐρεθιστικὴ καὶ φιλοπόλεμος ἀτμόσφαιρα, ἀλλ' οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἡ κίνησις αὕτη, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχεν ἀρχηγὸς διὰ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς κινήματος ἐθνικιστικοῦ. Καὶ παρ' ὅλην τὴν ἐθνικὴν τῶν κινήσιν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Μαγνησίας—Περγάμου οὐδεμίαν γενικωτέραν ἐπιτυχίαν ἔσχον, ἐκτὸς τοπικῶν τινῶν συγκρούσεων ἀστυμάτων. Ἐντελῶς διαφορετικὴ κατάσταση ἐδημιουργεῖτο εἰς τὸ Μέτωπον τοῦ Ἀϊδινίου, λόγῳ τῆς παρουσίας τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων ἐκεῖθεν τοῦ Μαιάνδρου.

Ἀπέναντι τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἡ Ἰταλικὴ πολιτικὴ νομίζω, ὅτι φέρει βαρεῖαν εὐθύνην, διότι ὑπὸ τὰ βλέμματά της ὀργανοῦντο καὶ ἐξορμοῦσαν οἱ Τούρκοι κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν τοῦ Ἀϊδινίου. Ἡ περι-

φέρεια τῆς Τζίνας ἀπετέλει τὸ κέντρον τῆς Τουρκικῆς ὀργανώσεως, ἐνῶ συγχρόνως τὸ διαμέρισμα αὐτὸ εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν Ἰταλικὴν ἐπίβλεψιν καὶ κατοχὴν. Λόγω τῆς Ἰταλικῆς ἀνοχῆς ἡ Τουρκικὴ συγκέντρωσις εἰς τὴν Τζιναν ὠγκοῦτο διαρκῶς καὶ καθίστατο ἀπειλητικὴ ἐναντίον τοῦ Ἀϊδινίου. Τὰς γεφύρας τοῦ Μαιάνδρου κατεῖχον οἱ Ἰταλοί, κατὰ συνέπειαν ἠδύναντο καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψουν ἐκεῖθεν τὴν ἐξόρμησιν τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων. Ἄλλ' ἦτο φανερόν ὅτι ἡ Ἰταλικὴ πολιτικὴ προσεπάθει, διὰ παντὸς μέσου, νὰ δημιουργήσῃ σοβαρὰς δυσκολίας εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Κατὰ συνέπειαν εἶχε μέγιστον συμφέρον νὰ πυκνωθοῦν αἱ τάξεις τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ προσβάλουν εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν τὸν στρατὸν κατοχῆς ἐν Ἀϊδινίῳ. Ἡ κατάστασις αὕτη ἀπέβη τόσον ἀφόρητος, ὥστε οἱ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἱεράρχαι τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου ἀπέστειλαν τὸ κατωτέρω τηλεγράφημα πρὸς τὰς κυβερνήσεις τῶν συμμάχων Κρατῶν καὶ πρὸς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον:

«Οἱ Χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ τῶν ἐδαφῶν, τὰ ὁποῖα κατέχουν οἱ Τούρκοι καὶ Ἰταλοὶ ὑπόκεινται εἰς φοβεράς κακοποιήσεις. Ἀπειράριθμοι Τουρκικαὶ συμμορίαὶ, διοικούμεναι πρὸ ἀξιωματικῶν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, δρῶσαι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, σφάζουν τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ληστεύουν τὰς περιουσίας των. Αἱ περιοχαὶ τῶν Σωκίων, Νέας Ἐφέσου, Κιουλούκι καὶ Μούγλων, κατεχόμεναι παρὰ τῶν Ἰταλῶν, ἀπέβησαν τὸ κέντρον τοῦ ἀντιχριστιανικοῦ κινήματος. Ἰταλικά τορπιλλικὰ μεταφέρουν πυρομαχικὰ καὶ τοὺς ἀρχηγούς τῶν συμμοριῶν. Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς Δικαιοσύνης, παρακαλοῦμεν ὅπως εὐδοκήσητε νὰ διατάξητε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων, καθόσον ἡ παρουσία των ἐνθαρρύνει τοὺς Τούρκους καὶ καθιστᾷ αὐτοὺς προκλητικούς.

Οἱ Μητροπολίται: Ἰωακείμ Ἐφέσου, Χρυσόστομος Σμύρνης, Σμάραγδος Ἡλιουπόλεως καὶ Ἀλέξανδρος Σωκίων.

Παρ' ὅλα τὰ γενόμενα διαβήματα ἢ κατάστασις παρέμεινε ἀμετάβλητος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐλευθέραν ὀργάνωσιν τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων ἐντὸς τῆς Ἰταλικῆς ζώνης. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου δεκαημέρου τοῦ Ἰουνίου 1919 ἐκυκλοφόρουν ἐπίμονοι διαδόσεις, ὅτι Τουρκικαὶ συμμορίαὶ, ἐφωδιασμένοι καὶ διὰ πυροβολικοῦ, θὰ προσέβαλλον τὸ μέτωπον τοῦ Ἀϊδινίου μετὰ τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἐκτοπίσουν τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῆς πόλεως. Τὸ 4ον Ἑλληνικὸν πεζικὸν σύνταγμα ἐξηκολούθει νὰ διοικῆται ὑπὸ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Ἀλ. Σχινᾶ, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ διοικητὴς τοῦ ὄλου μικτοῦ ἀποσπάσματος μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ συνταγματάρχου Χαρ. Τσερούλη καὶ τὴν ἀποστολὴν του εἰς Πέργαμον. Φρούραρχος τῆς πόλεως ἐτοποθετήθη ὁ ὑποδιοικητὴς τοῦ 4ου συντάγματος, ἀντισυνταγματάρχης Τριανταφύλλου.

Αἱ πρῶται αἰσθηταὶ πολεμικαὶ ἐνέργειαι τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ Ἀϊδινίου ἐγένοντο τὴν ἑσπέραν τῆς 14ης Ἰουνίου 1919 καὶ τὴν ἐπομένην ἐγενικεύθησαν αἱ προσβολαὶ ἐκ διαφόρων σημείων. Μετὰ δύο ἡμερῶν αἰματηρὰς μάχας ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξηναγκάσθη ν' ἀποσυρθῆ πρὸς τὸν σταθμὸν τοῦ Μπαλατζικ καὶ ν' ἀναμένῃ ἐκεῖ ἐνισχύσεις ἐκ Σμύρνης, ὅπως ἐπιτιθέμενος ἀνακαταλάβῃ τὴν πόλιν τοῦ Ἀϊδινίου.

Τὸ ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατηγείου ὡς ἐξῆς ἀναγγέλλει τὰ αἰματηρὰ γεγονότα τοῦ Ἀϊδινίου:

«Ἀπὸ τῆς 9ης ὥρας τῆς 15ης Ἰουνίου τὸ Ἑλληνικὸν ἀπόσπασμα Ἀϊδινίου συνῆψε συμπλοκὴν πρὸς Ν. τῆς πόλεως ταύτης μετὰ ληστανταρτῶν, ἐφωδιασμένων διὰ πυροβολικοῦ καὶ πολυβόλων. Ταῦτοχρόνως ἐδέχθη προσβολὴν ἐκ νότων ὑπὸ Ὄθωμανῶν τῆς πόλεως, ὠχυρωμένων εἰς τὰς Τουρκικὰς συνοικίας. Ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ διεξαγάγῃ ἀγῶνα ἐντὸς τῆς πόλεως Ἀϊδινίου πρὸς κατάληψιν σημείων στηρίγματος, ἅτινα εἶχον ὀργανωθῆ ἐν τῇ πόλει. Ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς 14ης ὥρας τῆς 17ης Ἰουνίου, ὁπότε ἡ Ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ δύναμις, στερηθεῖσα πυρομαχικῶν ἐκ τῆς ἀποθήκης τῆς σιδη-

ροδρομικῆς γραμμῆς καὶ πιεσθεῖσα ὑπὸ ἀφιχθεισῶν ἐνισχύσεων ληστανταρτῶν ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Μαιάνδρου, ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῆ μέχρι Μπαλατζίκι. Ἐκ τοῦ ἀγῶνος ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐξερράγησεν πυρκαϊαὶ ἐν τῇ πόλει, αἵτινες κατέστρεψαν μέρος αὐτῆς. Σταλεῖσαι ἐνισχύσεις πρὸς τὴν φρουρὰν Ἀϊδινίου ἀνεκατέλαβον μετ' αὐτῆς τὴν πόλιν τὴν 21ην ὥραν τῆς 20ῆς Ἰουνίου καὶ ἀποκατέστησαν τὴν τάξιν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἀϊδινίου. Οἱ ὑπαίτιοι τῶν ἀνταρσιῶν καὶ τῆς κατὰ τοῦ στρατοῦ ἐπιθέσεως κατὰ τὴν 15ην Ἰουνίου, συλληφθέντες παρεπέμφθησαν εἰς τὸ στρατοδικεῖον».

Τὸ ἀνωτέρω ἀνακοινωθὲν δὲν ἀποδίδει τὴν πραγματικότητα τῶν ὄσων ἔλαβον χώραν αἰματηρῶν βιαιοτήτων ἐντὸς τῆς πόλεως Ἀϊδινίου ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐνόμιζέ τις ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ περὶ ἀγρίων θηρίων, τὰ ὁποῖα κατεξέσχιζον τὰς σάρκας τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ. Κατὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας τῆς παραμονῆς τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως ἐφήρμοσεν κατὰ γράμμα τὰ σχέδια τοῦ Νουρεντίν περὶ ἐξοντώσεως τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ.

Συνεκέντρωσαν ἐντὸς τοῦ Διοικητηρίου τοὺς καλλιτέρους νέους τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας καὶ ἐκεῖθεν κατὰ τμήματα τοὺς παρελάμβανον καὶ τοὺς ὑπέβαλλον εἰς τὰ φρικτότερα βασανιστήρια. Ἐξώρουζαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νέου Ν. Αὐγερίδου καὶ κατόπιν τὸν ἐφόνευσαν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων του. Ἐγδαραν κυριολεκτικῶς τὸν Φιλοκτῆτην Ἀργυράκην καὶ ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν τοῦ νέου Μ. Βεϊνόγλου. Ἐκατοντάδων γυναικῶν ἀπέκοψαν τοὺς μαστοὺς των, ἀφοῦ προηγουμένως ἠσέλησαν ἐπ' αὐτῶν.

Γραίας καὶ γέροντας ἐτυφέκισαν καθ' ὁμάδας. Πλούσιοι πρόκριτοι ἐλογχίσθησαν εἰς τοὺς δρόμους. Ὁλεθρος ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου τῆς Ἑλληνικῆς συνοικίας. Οἱ Τούρκοι εἶχον καταληφθῆ ἀπὸ τὴν μέθην τοῦ ἐγκλήματος καὶ ἔσφαζον διαρκῶς χωρὶς τὸν ἐλάχιστον δισταγμόν.

Μετὰ τὰς ἀγρίας σφαγὰς καὶ τὰς ἀτιμώσεις ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς συνοικίας, τὰ καταστήματα καὶ τὰ ἐργοστάσια καὶ ἡ ἀγρία καὶ πρωτοφανὴς καταστροφή συνετελέσθη πλήρως. Ἡ εὐημεροῦσα πόλις τοῦ Ἀϊδινίου ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν μετεβλήθη εἰς ἓνα ἀπέραντον καὶ φρικτὸν νεκροταφεῖον. Πτώματα κατὰ ἑκατοντάδας εὐρέθησαν εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἐλάχιστοι ἦσαν οἱ ἐπιζήσαντες, ἀποκρυσθέντες εἰς τὴν Γαλλικὴν σχολὴν τῶν καλογραιῶν. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι δὲν ἠρκέσθησαν μόνον εἰς τὸν ὀλεθρον τῶν ἡμερῶν τῆς παραμονῆς τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως Ἀϊδινίου.

Ὅσους δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φονεύσουν τὰς ἡμέρας ἐκείνας τοὺς παρέλαβον εἰς τὸν δρόμον τῆς φυγῆς των καὶ τοὺς κατεκρεοῦργησαν. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων συγκαταλέγονται ὁ ἀρχιδιάκονος Ἰωακείμ Γούναρης καὶ ὁ μεγάλεμπορος Θεοχάρης Γεωργιάδης, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀφήρσαν 80.000 λίρας. Ὅταν ἐπανῆλθε ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὸ Ἀϊδινίον μόνον πτώματα καὶ ἐρειπωμέναις οἰκίαις εὗρεν.

Εἶχον ἀπομείνει οἱ σκελετοὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν μεγάρων, μία ἀπέραντος νεκρὰ πολιτεία, μὲ τὰς ἐκκλησίας τῆς βεβηλωμένας, ἀγνωρίστους, τὰ σχολεῖα καὶ τὰς λέσχας τῆς σιωπηλὰ ἐρείπια, γκρεμισμένα καὶ κυριολεκτικῶς φαγωμένα ἀπὸ τὴν φωτιά καὶ τὰς ὀβίδας μέχρι τῶν θεμελιῶν των.

Ἡ καταστροφή τοῦ Ἀϊδινίου ἀποτελεῖ τὸ ἀγριώτερον γινώρισμα τῆς ἀνθρωπίνης πάλης. Ἡ εὐθύνη διὰ τὸν ὀλεθρον τοῦ Ἀϊδινίου πρέπει ν' ἀποδοθῆ, εἰς τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἰταλοὺς. Εἰς τοὺς πρώτους, διότι ἐγκαίρως δὲν ἐνισχύθησαν καὶ δὲν ἀντέταξαν Σπαρτιατικὴν ἀμύνην κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Τούρκων, καὶ δὲν ἐμερίμνησαν ὥστε νὰ

*Ἡ «μάννα τοῦ Στρατιώτου»
Ἄννα Παπαδοπούλου*

*Ραλλοῦ Γεωργαντᾶ Κυριακίδου,
τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος Σμύρνης*

Β. Τσουνούκας, ἀρχίατρος Σμύρνης

*Π. Εδριπαῖος ἐπιθεωρητῆς
τῆς Ὑπᾶτης Ἀρμοστείας*

καλυφθῆ ὁ πληθυσμὸς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ. Εἰς τοὺς δευτέρους (τοὺς Τούρκους), διότι μετεχειρίσθησαν τὰ ἀγριώτερα μέσα σφαγῆς, ἐναντίον ἀόπλων πληθυσμῶν, γυναικῶν καὶ γερόντων. Καὶ τέλος εἰς τοὺς Ἴταλοὺς, οἱ ὅποιοι ἐπέτρεψαν ὅπως ἐκ τῶν γεφυρῶν τοῦ Μαιάνδρου κατέλθουν τὰ τουρκικὰ στίφη καὶ μεταβάλλουν τὴν πόλιν εἰς νεκροταφεῖον. Εἶνε ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐὰν οἱ Ἴταλοι δὲν ἐνεθάρρουν μὲ τὴν ἀνοχὴν των τὰ τουρκικὰ στίφη, ἀσφαλῶς οἱ ἀρχηγοὶ των δὲν θὰ ἐτολμοῦσαν ποτὲ νὰ προσβάλουν τὴν πόλιν τοῦ Ἀϊδινίου.

Δυστυχῶς ὅμως, μὲ τὴν φαινομενικὴν οὐδετερότητά των, ἐνίσχυσαν τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη μηνῶν μετεχειρίζοντο τοὺς αἰχμαλώτους τῶν συμμάχων ὡς παλλακίδας! Ἐπολιτεύοντο ἐκεῖθεν τοῦ Μαιάνδρου κατὰ ἓνα τρόπον δολοφονικὸν καὶ ἐγκληματικὸν ἐναντίον συμμάχου των Χριστιανικοῦ Ἔθνους, καὶ κατέληξαν ὅπως ὁ Νέρων, νὰ βλέπουν ἀπὸ τῶν γεφυρῶν τοῦ Μαιάνδρου τὴν ἀπέναντί των πόλιν νὰ στενάζη κάτω ἀπὸ τὰ γιαταγάνια τῶν Τούρκων καὶ νὰ πυρπολῆται ἀπὸ τὰς ὀρδὰς τοῦ Νουρεντίν. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἐλληνικὴ ψυχὴ θὰ καταραῖται τοὺς ὑπευθύνους τοῦ ἀγρίου μακελιῦ τῆς πόλεως Ἀϊδινίου.

ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΥΘΥΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ ΤΟΥ ΑΪΔΙΝΙΟΥ

Μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς πόλεως καὶ τὴν φυγὴν τῶν Τουρκικῶν ὀρδῶν εἰς τὴν Ἰταλικὴν ζώνην πρὸς τὴν Τζίναν, ἀφηρέθη ἡ διοίκησις τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Ἄλ. Σχινᾶν καὶ ἀνετέθη εἰς τὸν πρῶν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς Ν. Ζαφειρίου.

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἄλ. Σχινᾶς, ὁ φρούραρχος Ἀϊδινίου Τριανταφύλλου καὶ μερικοὶ διοικηταὶ λόχων τοῦ 4ου συντάγματος παρεπέμφθησαν εἰς τὸ στρατοδικεῖον ἐν Σμύρνῃ, καὶ πάντες ἀπηλλάγησαν ἐκτὸς τοῦ Ἄλ. Σχινᾶ, ὁ ὅποιος κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια δεσμὰ. Τὸ στρατοδικεῖον ἔκρινε ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Ἀϊδινίου ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀμυνθῆ ὀλίγας ὥρας μέχρις ὅτου καταφθάσουν ἐνισχύσεις, αἱ ὅποιαι ἀπεστάλησαν ἐκ διαφόρων σημείων τῆς Σμύρνης καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς.

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἄλ. Σχινᾶς, ὁ ὅποιος προτοῦ τοποθετηθῆ ὡς διοικητὴς μικροῦ ἀποσπάσματος εἶχε λαμπρὰν πολεμικὴν δρᾶσιν ὡς λοχαγὸς καὶ ταγματάρχης κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, ἀπέκρουσε τὴν κατηγορίαν καὶ κατέθεσε τὰς ἀναφοράς του πρὸς τὸ Στρατηγεῖον τῆς Σμύρνης, διὰ τῶν ὁποίων ἐξέθετε τὴν κρίσιμον κατάστασιν καὶ ἐζήτηι ἐπείγοντως ἐνισχύσεις καὶ πολεμοφόδια.

Τὰ ἀνταλλαγέντα τηλεγραφήματα ἀποδεικνύουν ὅλην τὴν τραγικότητα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων. Τὴν 10ην Ἰουνίου περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ὁ διοικητὴς τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος Ἀϊδινίου λαμβάνει τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα μέσον τῆς Διοικήσεως τοῦ εὐζωνικοῦ συντάγματος:

1ον Σύνταγμα Εὐζώνων. (Διὰ 4ον Σύνταγμα πεζικοῦ). Συμμορφωθῆτε κῶστηρῶς πρὸς κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 955 διαταγὴν Α' Σώματος Στρατοῦ, ἣν ἀποστείλατε δι' ἐμπίστων σας ἀμέσως εἰς Ἀϊδίνιον: Α' Μεραρχία.

— Τὸ Ἀϊδίνιον δέον τ η ρ η θ ῆ π ά σ η θ υ σ ί α. Διατάξατε τάγμα εὐζώνων Ἀζιζιέ συγκεντρούμενον νὰ βαδίση ἐσπευσμένως εἰς Ἀϊδίνιον, διανοῖγον ἐν ἀνάγκῃ δίοδον διὰ μέσου ἀτάκτων, ὅπως τεθῆ ὑπὸ διαταγὰς διοι-

κητοῦ 4ου συντάγματος. Ὁ διοικητὴς τοῦ 4ου συντάγματος δέον νὰ ἐξασφαλίσῃ κατοχὴν Ἀϊδινίου, ἐξ οὗ ὀρμώμενος θὰ ἐπιτίθεται καὶ διαλύῃ πᾶσαν ἐχθρικήν δύναμιν, ἀπειλοῦσαν ἢ προσβάλλουσιν αὐτόν. ΝΙΔΕΡ

Τὴν ἐπομένην περὶ τὴν μεσημβριάν ἔλαβε τὸ ὑπ' ἀριθ. 132 ἐμπιστευτικὸν τηλεγράφημα:

4ον Πεζικὸν Σύνταγμα, Ἀϊδίνιον

Αἴρεται πᾶσα προγενεστέρα διαταγὴ σχετικῶς μετὰ ἀπαγόρευσιν προσωθῆσεως τμημάτων ὑμῶν πέραν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Δύνασθε νὰ προσωθῆτε ἐπιτηρητικὰ τμήματα μέχρι τοῦ Μαιάνδρου.

Ἐπιτελάρχης Α' Σώματος Στρατοῦ Α. ΟΘΩΝΑΙΟΣ

Ἡ διαταγὴ αὕτη ἀπέβλεπε εἰς τὸ νὰ καταδιώξῃ ὁ στρατὸς τοῦ Ἀϊδινίου μέχρι τοῦ Μαιάνδρου τοὺς Τούρκους, ἐνῶ προηγουμένως εἶχον τεθῆ αὐστηροὶ περιορισμοὶ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰταλικῶν συγκρούσεων. Ἡ κατάστασις ἐπεδεινοῦτο διαρκῶς, διότι ἐκτὸς τῶν ἀγγελλομένων Τουρκικῶν συγκεντρώσεων, καὶ οἱ Τούρκοι τῆς πόλεως Ἀϊδινίου μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν τῶν ἐφείνοντο ὅτι εὕρισκοντο εἰς πυκνὴν συνεννόησιν μετὰ τῶν ἀνταρτῶν. Ἀπέναντι αὐτῆς τῆς καταστάσεως ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοῦ Ἀϊδινίου ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα:

Ἀριθ. 214.—Ἀϊδίνιον 11—6—1919. Ὁρα 23.30'

Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Σ μ ὄ ρ η ν

Κινδυνεύουσις ἀσφαλείας στρατοῦ, παρακαλῶ ἐγκρίνατε τηλεγραφικῶς κάτωθι ληφθῆσάμενα ἀπὸ αὐριον μέτρα. Καταναγκαστικὸν ἀφοπλισμὸν. Ἐγκατάστασιν λογοκρισίας Ταχυδρομείῳ καὶ Τηλεγραφείῳ.—Ἐλεγχον εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων ἐντεῦθεν ἀτόμων.—Αφοπλισμὸν Τουρκικῆς χωροφυλακῆς, καταστάσεως λίαν ὑπόπτου. Σύλληψιν καὶ μεταφορὰν εἰς Σμύρνην Τούρκων ἀξιωματικῶν, εὕρισκομένων ὁπωσδήποτε ἐνταῦθα.—Σύλληψιν Τουρκικῶν Ἀρχῶν ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐν μέλλοντι ἤθελε πάλιν ἀποδειχθῆ συνεννόησις τῶν μετ' ἐπαναστατῶν κατ' ἀσφαλείας στρατοῦ. ΣΧΙΝΑΣ

Μετὰ δύο ἡμέρας, ἤτοι τὴν 13ην Ἰουνίου λαμβάνεται ἡ ἐξῆς ἐγκριτικὴ διαταγὴ:

Ἀριθ. 1158. 13 Ἰουνίου Ἐλ. 13—6—1919.

4ον Πεζικὸν Σύνταγμα. Ὁρα 13.

Ἀϊδίνιον

Προβῆτε ἀφοπλισμὸν κατοίκων, ἴδρυσιν λογοκρισίας, περιορισμὸν Τουρκικῆς χωροφυλακῆς, σύλληψιν μεταφορὰν εἰς Σμύρνην Τούρκων ἀξιωματικῶν. Προσοχὴ εἰς ἐκτέλεσιν ἀφοπλισμοῦ. Δέον γίνῃ μετὰ πολλὴν τάξιν πάντοτε, συνοδείᾳ Τούρκων ὑπαλλήλων καὶ δὴ θρησκευτικῶν λειτουργῶν, ἀφοῦ πρῶτον κληθῶσι κάτοικοι παραδώσωσιν ὅπλα ἐντὸς βραχείας προθεσμίας. ΜΠΙΤΖΑΝΗΣ

Τὴν 15ην Ἰουνίου, καὶ μετὰ τὰς πρώτας ἐπιμόνους συγκρούσεις, ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοῦ Ἀϊδινίου τηλεγραφεῖ τὰ ἀκόλουθα εἰς τὴν Σμύρνην:

Ἀριθ. 259. Ἀϊδίνιον 15-6-1919.—Ὁρα 20.30' Σάββατον.—Α' Σ. Στρατοῦ.—Ι. Μερραρχίαν. Σμύρνην.—Ἀπὸ 9ης ὥρας ἤρξατο συμπλοκὴ νοτιῶς Ἀϊδινίου. Ἀπὸ 14ης ὥρας ἐπεξετάθη καὶ ἤδη διεξάγεται πραγματικὴ μάχη. Τὴν 20ὴν ὥραν ομάδες ἰσχυραὶ περιβάλλουσι τὴν πόλιν ἐξ ὅλων τῶν σημείων. Ἡμετέρα δύναμις διετέθη ἅπασα. Ἀποστέιλατε τὸ ταχύτερον ἐπιστολὰς. ΣΧΙΝΑΣ

Ἄλλ' ἀπὸ τῆς νυκτὸς οἱ Τούρκοι ἤρχισαν νὰ εἰσδύουν ἐντὸς τῆς πόλεως ἐκ διαφόρων σημείων καὶ νὰ ρίπτουν πυροβολισμούς. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν

στιγμὴν, ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοῦ Ἀϊδινίου λαμβάνει τὸ κατωτέρω ἐπιτακτικὸν τηλεγράφημα:

Ἄριθ. 1203.—15 Ἰουνίου. Ἐλ. 16—6—1919.—Ἦρα 5 Κυριακῆς.

Συνταγματάρχην ΣΧΙΝΑΝ

Ἀϊδίνιον

Ἀναφέρατέ τι νεώτερον περὶ τῆς καταστάσεως. Ἐνισχύσεις θὰ σᾶς σταλῶσι. Δὲν θὰ φθάσουν πρὸ τῆς ἐσπέρας τῆς Κυριακῆς. Ἀνάγκη δεῖξατε μεγίστην δραστηριότητα. Νὰ ἀναλάβετε παντοῦ ἐπίθεσιν. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐγκαταλείψητε θέσιν σας.

Ἐπιτελάρχης Α' Σ. Στρατοῦ
Α. ΟΘΩΝΑΙΟΣ

Εἰς τὸ ἀνωτέρω τηλεγράφημα ὁ Ἀλ. Σχινᾶς ἀπήντησε ὡς ἐξῆς:

Ἄριθ. 261.—Ἀϊδίνιον 16—6—1919.—Ἦρα 5 Κυριακῆς.

Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Σμύρνην

Κατέχομεν παρυφῆν πόλεως. Τουρκικαὶ συνοικίαι βάλλουσιν ἀπὸ τῶν οἰκιῶν. Καθ' ὄλην τὴν νύκτα πυροβολισμοί.

ΣΧΙΝΑΣ

Συγχρόνως ἐτηλεγράφει καὶ τὰ ἀκόλουθα:

Ἄριθ. 262.—Ἀϊδίνιον 16—6—1919.—Ἦρα 9 Κυριακῆς.

Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Σμύρνην

Συνελήφθησαν καὶ ἐκρατήθησαν Μουτσαρίφης, Εἰσαγγελεὺς καὶ Πρόεδρος Πρωτοδικῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων βαρεῖαι ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις εἰς ἐκτραγὲν κίνημα. Μουτσαρίφης ἐτοιχοκόλλησε χθὲς προκήρυξιν, ἐξερεθίζουσιν Ὀθωμανικὸν ὄχλον.

ΣΧΙΝΑΣ

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω τηλεγραφημάτων ἡ κατάστασις ἐπεδεινοῦτο διαρκῶς. Ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοῦ Ἀϊδινίου τηλεγραφεῖ τὰ ἀκόλουθα τὴν Κυριακὴν τῆς 16ης Ἰουνίου:

Ἄριθ. 266.—Ἀϊδίνιον 16—6—1919

Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Σμύρνην

Ἐντὸς τοῦ νοτίου μέρους τῆς πόλεως ἐδημιουργήθησαν κέντρα ἀντιστάσεως, ἅτινα μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν καταλαμβάνομεν. Εἰς τὰ σημεῖα τῆς πόλεως ἐξεργάγησαν πυρκαϊαὶ ἐκ τῶν βομβίδων. Δυνάμεις ἐχθρικαὶ ἐνισχύουσι κέντρα ἀντιστάσεως, νοτίως ἐρχόμεναι. Ἡ πόλις ἐδέχθη πυρὰ πυροβολικοῦ, πυροβόλου μεγάλης ὀγκῆς. Ἐνισχύσεις παρακαλῶ νὰ καταφθάνωσι τὸ ταχύτερον, ὡς καὶ πυρομαχικὰ Μάνλιχερ καὶ Λεμπέλ καὶ πυροβολικοῦ. Ἀνάγκη διπυρίτου καὶ συντηρημένων τροφῶν.

ΑΛ. ΣΧΙΝΑΣ

Ἄριθ. 267.—Ἀϊδίνιον 16—6—1919.—Ἦρα 22. Κυριακῆς.

Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Σμύρνην

Πόλις κινδυνεῖ ἀποτεφρωθῆ σχεδὸν ὀλόκληρος. Μάχη ἐξακολουθεῖ ἀπὸ πρωΐας, ὑποστάντες σοβαρὰν ἐπίθεσιν ὑπὸ μεγάλων δυνάμεων. Μεγίστη ἀνάγκη ἐνισχύσεων καὶ πυρομαχικῶν.

ΑΛ. ΣΧΙΝΑΣ

Ἡ πολεμικὴ κατάστασις εἶχε περιέλθῃ εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ὁ διοικητὴς τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος Ἀλ. Σχινᾶς, παρὰ τὰς κατηγορηματικὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας εἶχε, καλεῖ εἰς τὸ Διοικητήριον τὸν φρούραρχον Τριανταφύλλου, καὶ μετὰ μακρὰν σύσκεψιν, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέσχε καὶ ὁ ταγμα-

τάρχης Ἀσημακόπουλος, συμφωνοῦν, ὅτι ὁ ἀμυνόμενος στρατός δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς θέσεις του, διότι διέτρεχε τὸν κίνδυνον ν' ἀποκοπῆ ἢ ὑποχώρησιν του. Καὶ τὴν 17ην, δηλαδὴ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς Δευτέρας, διατάσσεται ἡ σύμπυξις τῶν μαχομένων στρατευμάτων πρὸς τὰς Τράλλεις, ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Καρὰ - Μπουνάρ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Σχινᾶ τὰ πυρομαχικὰ ἐφθασαν εἰς Ἑρμπεϊλί τὴν 2αν πρωϊνὴν ὥραν τῆς Τρίτης, δηλαδὴ τὴν ἐπομένην τῆς ὑποχωρήσεως, εἰς Μπαλατζίκ δὲ ἔλαβε καὶ τὰς κατωτέρω διαταγὰς τῆς Μερραρχίας του:

Ἐκ Σμύρνης Ἐλ. 18—6—919.—Ἦρα 16.25' Τρίτη.

Συνταγματάρχην ΣΧΙΝΑΝ

1) Ὅφειλετε νὰ κρατηθῆτε πάσῃ θυσίᾳ ὅσον τὸ δυνατόν πλησιέστερον πρὸς Ἀϊδίνιον. 2) Νὰ πιέσητε τὸν ἔναντι ἐχθρὸν δι' ἀντεπιθέσεων νυκτερινῶν καὶ ἡμερησίων, καταρτίζοντες ἀνάλογα καὶ κατάλληλα πρὸς τοῦτο ἀποσπάσματα. 3) Φάλαγξ ἡμετέρα ἰσχυρὰ ἐνεργεῖ ἐξ ἄλλου σημείου γειτονικοῦ κατὰ Ἀϊδίνιου. 4) Ἀφικνεῖται αὐτοῦ διοικητῆς Εὐζωνικοῦ Σταυριανόπουλος. 5) Ἀρχαιότερος ἀναλάβῃ διοίκησιν αὐτὸς ἐξ ἐξουσίας. 6) Ὅθ' ἅς στείλωμεν διαταγὴν τηλικύνη ἀπόψε.

I ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀριθ. 1836.

Ἐλ. 18—6—919.—Ἦρα 19.5' Τρίτη.

Συνταγματάρχην ΣΧΙΝΑΝ

Μπαλατζίκ

Φέρετε βαρεῖαν εὐθύνην διὰ τὴν ἀνευ λόγου ὑποχώρησίν σας μέχρι Μπαλατζίκ. Ὅθ' ἔφερετε ἔτι βαρυτέραν, ἂν μὴ ἀναπτερόνοντες φρόνημα ἀνδρῶν σας ἀντεπιτεθῆτε καὶ προχωρήσητε τοῦλάχιστον, ὅπως διασώσητε πυρομαχικὰ ἐγκαταλειφθέντα εἰς Ἑρμπεϊλί. Τρόφιμα ἀποστέλλονται. Ἐν ἀνάγκῃ προμηθευθῆτε ἐκ τῶν ἐπιτοπίων πόρων δι' ἀγορᾶς ἢ ἀποδείξεων.

I ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ζαφειρίου

Εἰς τὰς αὐστηρὰς ταύτας διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τῆς Μερραρχίας Λαρίσης ὁ διοικητῆς τοῦ ὑποχωρήσαντος στρατοῦ Ἄλ. Σχινᾶς ἀπήντησε ὡς ἐξῆς:

Μπαλατζίκ 18—6—919. Ἦρα 19.30' Τρίτη.

I ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Σμύρνην

Πορεία φάλαγγος πρὸς Μπαλατζίκ ἐγένετο ὡς ἀνέφερον 14 ὥραν 45' ἐκ Σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἑρμπεϊλί, ἐλλείπει ὕδατος πρὸς ὕδρευσιν καὶ πότισμα κτηνῶν, ἐντὸς φρεάτων ὑπαρχούσης σωρείας πτωμάτων κατὰ παρελθούσας συμπλοκάς καὶ ἐλλείπει τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας καὶ σιδηροδρομικῆς, προσωπικοῦ σιδηροδρομικῶν σταθμῶν ἐγκαταλείψαντος θέσιν του. Συνεπῶς ἐνδεδειγμένος καταυλισμὸς εἰς Μπαλατζίκ, ἐκπληρῶν ἀπαραιτήτους ὄρους. Παράγραφος διαταγῆς σας περὶ ἐγκαταλείψεως πυρομαχικῶν εἰς Ἑρμπεϊλί καὶ ἐνέργεια ὑποδεικνυομένη πρὸς ἀνάκτησιν τούτων δι' ἀντεπιθέσεων ἀκατάληπτος τελείως. Διότι ἀνέφερον σαφῶς ὅτι διετάχθησαν παραμείνωσι 2 λόχοι εἰς Ἑρμπεϊλί, πρὸς φρούρησιν ὑπολοίπων πυρομαχικῶν πυροβολικοῦ, καθόσον συνεπεῖα 1572 διαταγῆς, Διοικήσεις καὶ Μεταγωγικὰ Σώματα μετεφέρθησαν Σμύρνην. Συνεπῶς ἐναπομείνας οὐλαμὸς πυροβολικοῦ, διαθέτων καὶ μόνον κλιμάκιον βολῆς καὶ μεταγωγικὰ μάχης, ἡδυνάτει μεταφέρει ἀποσταλεῖσαν ποσότητα πυρομαχικῶν. Παρεκάλεσα καὶ μόνον ὅπως συρμὸς προωρισμένους μεταφορὰν τροφίμων ἀπαρτισθῆ ἐκ 10 ἀμαξῶν πρὸς μεταφορὰν διλοχίας καὶ πυρομαχικῶν ἐξ Ἑρμπεϊλί εἰς Μπαλατζίκ. Ὅσον ἀφορᾷ τρίτην παράγραφον διαταγῆς, περὶ ἐφοδιασμοῦ εἰς τρόφιμα ἀνδρῶν ἐξ ἐπιτοπίων πόρων ἐκ πρωτοβουλίας ἐνήργησα, καταλλήλως, οὐχ' ἤττον πόροι χώρας ἀνεπαρκεῖς. Οὐδεμία ἀνάγκη ἀναπτερώσεως φρονήματος ἀνδρῶν ὑπ' ἐμὲ φάλαγγος, τούτου ὑπάρχοντος ἀμειώτου καὶ ἀξίου παντὸς ἐπαίνου.

ΑΛ. ΣΧΙΝΑΣ

Τὴν διοίκησιν τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος Ἀϊδινίου, ὅπερ εἶχεν ὑποχωρήσει εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Μπαλατζίκ, ἀνέλαβε, ἀντὶ τοῦ Δ. Σταυριανοπούλου, ὁ συνταγματάρχης τοῦ Ἴππικοῦ Νικολαΐδης ἀντὶ τοῦ Ἀλ. Σχινᾶ, ὅστις παρέμεινε μέχρι τῆς προελάσεως εἰς τὸ Ἀϊδίνιον ὡς διοικητῆς τοῦ 4ου συντάγματος. Ἡ φάλαγγ, τὴν 19ην Ἰουνίου, κινεῖται πρὸς τὸ Ἀϊδίνιον καὶ μετὰ τὰς πρώτας συγκρούσεις ἐξαναγκάζει τὸν ἐχθρὸν εἰς ὑποχώρησιν καὶ ἐγκατάλειψιν τῆς πόλεως.

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Σχινᾶς ἀποδίδει εἰς τὴν ἀπολογίαν του τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ εἰς τὴν κόπωσιν τῶν Τούρκων καὶ εἰς τὴν πληροφορίαν των, ὅτι ἐκ τῆς Μεσογίδος κατευθύνονται ἰσχυραὶ δυνάμεις πρὸς τὸ Ἀϊδίνιον. Εἰς τὸ Στρατοδικεῖον Σμύρνης, τὸ ὁποῖον ἐξεδίκασε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, τὴν 20ὴν Ἰουλίου 1919, ἄλλοι μὲν μάρτυρες κατέθεσαν, ὅτι ἡδύνατο ὁ στρατὸς ν' ἀμυνθῆ ἀκόμη, ἄλλοι δὲ ἀντιθέτως, ὅτι ἦτο ἐξητλημένος ἐκ τῶν πολυημέρων καὶ συνεχῶν μαχῶν.

Ὁ ταγματάρχης Ἀσημακόπουλος ἐβεβαίωσε «τὸ ἀδύνατον τῆς παραμονῆς τοῦ στρατοῦ περισσότερον», ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ λοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ Σμαῆλος κατέθεσεν, ὅτι ὁ στρατὸς ἡδύνατο ἀκόμη ν' ἀμυνθῆ καὶ νὰ χρησιμοποίησιν πυρομαχικὰ ἐκ τῶν τουρκικῶν ἀποθηκῶν. Ὡσαύτως ὁ λοχαγὸς Γαλῆς κατέθεσεν, ὅτι οἱ ἄνδρες τοῦ λόχου του εἶχον ἀκόμη 50—100 φυσίγγια. Μερικοὶ ἐκ τῶν προκρίτων Ἀϊδινίου, αὐτόπται μάρτυρες τῶν μαχῶν, ἀπεφαίνοντο, ὅτι οἱ διοικηταὶ τοῦ ἀμυνομένου ἑλληνικοῦ στρατοῦ δὲν ἐστεροῦντο γενναιότητος, ἀλλὰ δὲν ἀπέδειξαν ἀνώτερον πνεῦμα χειρισμοῦ τοῦ ὅλου πολεμικοῦ ζητήματος, καὶ κυρίως δὲν κατώρθωσαν διὰ συνεχῶν ἀντεπιθέσεων νὰ κρατήσουν τοὺς Τούρκους μακρὰν τῆς πόλεως, ὁπότε καὶ οἱ κάτοικοι Τούρκοι δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ μεταβάλουν τὰς οἰκίας καὶ τὰ τεμένη των εἰς προμαχώνας.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι αἱ δυνάμεις τῶν Τούρκων, ἄτακτοι κατὰ τὸ πλεῖστον, δὲν ὑπερέβαινον τὰς ἑλληνικάς. Διὰ τῆς ἐπιδρομῆς των ἐπεδίωκον κυρίως ὅπως ἐκδικηθοῦν τοὺς κατοίκους τοῦ Ἀϊδινίου, τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ τοὺς ληστεύσουν, καὶ οὐχὶ ὅπως διασπάσουν τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν, τοῦ ὁποίου ἡ ὑπεροχὴ ἐθεωρεῖτο ἀκαταγώνιστος.

Ἡ κυριαρχία τῆς πόλεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἥτις ἐπροστατεύετο ὑπὸ δύο ὀροπέδιων, ἐκρίνετο ἐξαιρετικῶς σοβαρὰ ἀπὸ στρατιωτικῆς καὶ διπλωματικῆς ἀπόψεως. Διὰ τὴν διατήρησιν ἄλλωστε τοῦ Ἀϊδινίου ὑπῆρχον αὐστηραὶ καὶ κατηγορηματικαὶ διαταγαὶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὅπως, ἐὰν τυχὸν προσβληθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων, κρατηθῆ ἡ θέσις αὕτη «ἀντὶ πάσης θυσίας». Καὶ ἡ ἐξαιρετικῶς ἐμπιστευτικὴ διαταγὴ αὕτη εἶχε κοινοποιηθῆ, ὡς ἐβεβαιώθη ἐνώπιον τοῦ στρατοδικείου, πρὸς τὸν συνταγματάρχην Ἀλ. Σχινᾶν καὶ τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦ 4ου συντάγματος καὶ φρούραρχον Ἀϊδινίου Τριανταφύλλου, ἀπετέλεσε δὲ μέγιστον σφάλμα ὅτι δὲν ἐκοινοποιήθη καὶ πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν ταγμάτων καὶ λόχων, διότι ἡ συναίσθησις τῆς βαρείας εὐθύνης θ' ἀπέδιδε ἐντελῶς διαφοροτικὰ ἀποτελέσματα καὶ θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἡ λόγχη ἀκόμη πρὸς παράτασιν τῆς ἀμύνης.

Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐθύνη τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἐφοδιασμοῦ πυρομαχικῶν τοῦ στρατηγείου Σμύρνης ἐπίσης εἶνε βαρεῖα, διότι ἔπρεπε εἰς τὴν πρώτην αἴτησιν τοῦ συνταγματάρχου Ἀλ. Σχινᾶ ν' ἀποσταλοῦν ἐνισχύσεις καὶ πυρομαχικά,

τοῦλάχιστον πυρομαχικά, ὅποτε θὰ ἐξέλιπεν ὁ λόγος τῆς ἀποφάσεως πρὸς ὑποχώρησιν. Ἐνισχύσεις δὲ ἐζητήθησαν τὴν 15ην καὶ πυρομαχικὰ τὴν 16ην.

Τὸ Ἀϊδίνιον ἀπέχει τῆς Σμύρνης σιδηροδρομικῶς περὶ τὰς 6—7 ὥρας κατὰ συνέπειαν, ἀπὸ τῆς 16ης Ἰουνίου μέχρι τῆς νυκτὸς πρὸς τὴν 17ην ἠδύνατο τὸ μαχόμενον στράτευμα νὰ ἐφοδιασθῆ με πυρομαχικά. Βεβαίως ἡ κίνησις τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἀρκετὰ δυσκόλος, ἀλλ' εἰς μίαν τόσον τραγικὴν κατάστασιν ἔπρεπε νὰ παρακαμφθοῦν ὅλαι αἱ δυσκολίαι.

Τοιουτοτρόπως ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς στάχτην καὶ ἐρείπια. Ἡ τραγωδία τοῦ Ἀϊδινίου ἐβύθισεν εἰς πένθος ὅλον τὸν Μικρασιατικὸν κόσμον καὶ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, διότι κατὰ τρόπον ἄδρξον παρεδόθη ὁ πληθυσμὸς εἰς τὴν ἀγριότητα τῶν Τουρκικῶν ὀρδῶν καὶ τὴν ἀνθρωποφάγον μανίαν των. Ἀπὸ τὴν Σμύρνην ἔσπευδον, ὅπως προσφέρουν τὰς πρώτας βοηθείας καὶ περιθάλψουν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι διεσώθησαν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς χαράδρας. Ἐκτακτος ὑπηρεσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτοῦ τοῦ ἀρχιάτρου Βασ. Τσουνούκα, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πόλιν καὶ ἄρχισε τὸ ἔργον τῆς. Ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἐλειτούργησαν τὸ νοσοκομεῖον καὶ τὰ ἰατρεῖα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἱατροῦ Βρυῶνη καὶ τὴν στοργικὴν ἐπίβλεψιν τῆς («ἀδελφῆς») Γεωργιάδου (τὸ γένος Μιλανάκη), ἡ ὁποία μετέπειτα ἀπέθανε εἰς τὴν Προῦσαν ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἀγίου ἔργου τῆς πρὸς τὸν στρατὸν καὶ τοὺς πάσχοντας.

Κατέφθασε ἐπίσης ὑπηρεσία τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος, ἡ ὁποία διένειμε τρόφιμα καὶ ἐνδύματα. Τὸ Γαλλικὸν Προξενεῖον Σμύρνης ἀπέστειλε ὑπαλλήλους του, ὅπως ἐξετάσουν τὴν κατάστασιν τῆς σχολῆς τῶν καλογραφικῶν καὶ λάβουν τὴν ἐκθεσιν τοῦ ὑποπροξένου Ἀποστολίδου διὰ τὰ αἱματηρὰ γεγονότα. Ἀγγλοὶ ἀξιωματικοί, ἀντιπρόσωποι τοῦ ναυάρχου Φίτς Μώριτς ἐπεσκέφθησαν τὴν μαρτυρικὴν πόλιν, διὰ νὰ βεβαιωθοῦν περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν κακουργημάτων τῶν Τούρκων. Τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀφίκετο εἰς τὸ Ἀϊδίνιον καὶ ὁ στρατηγὸς Νίδερ, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὴν συγκίνησιν του ἀπέναντι τοῦ θεάματος τῆς ἐρειπωμένης πόλεως. Ἀργότερον, ὅταν εἰς τὴν Σμύρνην ἦλθεν ἡ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ τῶν συμμάχων, ὅπως ἐξετάσῃ τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου, ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν τοῦ Ἀϊδινίου καὶ ὁ Γάλλος στρατηγὸς Μπινούστ, ὅστις εἶπεν, ὅτι διὰ νὰ κρατηθῆ ὁ στρατὸς τῆς ἀμύνης εἰς τὰ ὑψώματα Κέπετζι καὶ Τράλλεων ἔπρεπεν ὁ ἀρχηγὸς του νὰ μὴ διστάσῃ πρὸ οὐδεμιᾶς καταστροφῆς τῶν Τούρκων τῆς πόλεως, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τμῆμα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων ἀνταρτῶν.

Ἡ ἰδέα αὕτη συνεζητήθη καὶ παρὰ τῶν ἀμυνομένων ἀρχηγῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Πρῶτος ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τριανταφύλλου, ὡς ἐκθέτει ὁ Ἄλ. Σχινᾶς, ἐπρότεινε, μετὰ τὸ κίνημα τῶν Τούρκων ἐντὸς τῆς πόλεως, ὅπως χρησιμοποιηθῆ τὸ ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν κατὰ τῶν τουρκικῶν συνοικιῶν, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀμύνης δὲν ἐνέκρινε τὴν πρότασιν ταύτην, προφανῶς ὑπολογίζων τὰς διπλωματικὰς συνεπειὰς ἢ ἐμπνεόμενος ἀπὸ κάποιον ἀνώτερον αἰσθημα γενναιότητος ἀπέναντι τῶν γυναικοπαίδων καὶ τῶν γερόντων.

Εἰς τὴν Σμύρνην, τὰς κρίσιμους ἐκείνας ἡμέρας, ἤρχισε ν' ἀποβιβάζηται ἡ 13η Μεραρχία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ι. Νεγρεπόντην. Μόλις ἀπεβιβάσθη τὸ 3ον σύνταγμα τῆς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Γ. Κονδύλην, ἀμέσως διετάχθη, ὅπως διὰ τῆς Μεσογίδος κατευθυνθῆ πρὸς τὸ Ἀϊδίνιον. Μετὰ ἐπιπόνους καὶ σκληρὰς πορείας, μέσῳ τῶν ἐπικινδύνων διαμερισμάτων, ὅπου ἐπεκράτουν

οί πληθυσμοί τῶν Ζεϊμπέκων, τὸ σύνταγμα ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀϊδίνιον καὶ ἀμέσως ἐτέθη εἰς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὸν Μαιάνδρον.

ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ

Αἱ πρῶται ἀντιστάσεις τοῦ ἐχθροῦ ἀνετράπησαν, διότι ἡ ὄρμη καὶ τὸ μῖσος τῶν ἀνδρῶν τοῦ 3ου συντάγματος ἦσαν ἀπερίγραπτα. Ἐνόμιζέ τις ὅτι θύελλα ἐνέσκυψε καὶ παρασύρει τὰ πάντα μὲ τοὺς ἀγρίους κατακλυσμούς της. Ἐντὸς ὀλίγου οἱ λόχοι καταδιώξεως φθάνουν εἰς τὰς γεφύρας τοῦ Μαιάνδρου. Εὐρίσκονται ἀπέναντι τῶν Ἰταλικῶν φρουρῶν. Τὰς διέρχονται καὶ χωρὶς καμμίαν συζήτησιν ἐγκαθίστανται ἐκεῖθεν τοῦ Μαιάνδρου. Ἐμφανίζονται οἱ Ἰταλοὶ καὶ διαμαρτύρονται διὰ τὴν καταπάτησιν τῆς ζώνης των.

— Οὐδεμίαν ζώνην καταπατῶ, ἀπαντᾷ ὁ διοικητὴς τοῦ συντάγματος συνταγματάρχης Γ. Κονδύλης. Ἐγὼ καταδιώκω τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι εἶναι κοινοὶ ἐχθροὶ μας. Εἴμεθα σύμμαχοι καὶ δὲν θὰ μᾶς ἀρνηθῆτε αὐτὸ τὸ δικαίωμα.

Ἐν τῷ Ἰταλῶς στρατηγὸς ἰσχυρίζεται, ὅτι διπλωματικῶς ἔχει κανονισθῆ ἡ θέσις τῶν στρατευμάτων καὶ τὸ ἔδαφος τῶν κινήσεων των. Ἄλλ' ὁ Γ. Κονδύλης ἀπαντᾷ, ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε περὶ διπλωματικῶν ἀποφάσεων καὶ ὅτι μόνον τοὺς «κοινούς ἐχθρούς Τούρκους καταδιώκει».

— Ποῦ εἶνε ὁ στρατηγός σας; ἐρωτᾷ ὁ Ἰταλὸς διοικητὴς τῶν στρατευμάτων τοῦ Μαιάνδρου.

— Εἰς τὸ Ἀϊδίνιον, ἀπαντᾷ ὁ διοικητὴς τοῦ 3ου συντάγματος Γ. Κονδύλης.

— Πρέπει νὰ συνεννοηθῶμεν.

— Ἐγὼ δὲν θὰ σᾶς ἐμποδίσω. Ἐγὼ μόνον τοὺς Τούρκους θὰ καταδιώξω, χωρὶς καὶ ἐπ' ἐλάχιστον νὰ θιξῶ τὰς στρατεύματά σας. Καὶ πράγματι ἡ ἀγρία καταδίωξις ἐξηκολούθησεν ὑπὸ τοῦ συντάγματος τοῦ Γ. Κονδύλη εἰς ἀρκετὸν βάθος. Μάχαι αἱματηραὶ ἀπέληξαν ἐναντίον τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπεσύρθησαν πρὸς τὸ βάθος τοῦ ἐσωτερικοῦ των καὶ δὲν παρηνώχλησαν διὰ πολλοὺς μῆνας οὔτε τὰ στρατεύματα τῶν προφυλακῶν, οὔτε τὰς συγκοινωνίας τοῦ σιδηροδρόμου. Ἡ πρὸς τὸν Μαιάνδρον ἐξόρμησις εἶχε διὰ τὸ 3ον σύνταγμα ὡς ἀποτέλεσμα τὸν θάνατον τοῦ λοχαγοῦ Σταθούλια, ὁ ὁποῖος ἐφρονεύθη εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, ὄρθιος, ὡς ἀληθῆς ὁμηρικὸς ἥρωας. Ἦτο ἐκ τῶν πολεμιστῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι αἰσθάνονται τὴν μεγαλειτέραν χαρὰν καὶ ὑπερηφάνειαν, ὅταν περικυκλοῦνται ὑπὸ τοῦ κινδύνου καὶ ἀντιμετωπίζουν τὸν θάνατον κατὰ πρόσωπον.

Ο ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ

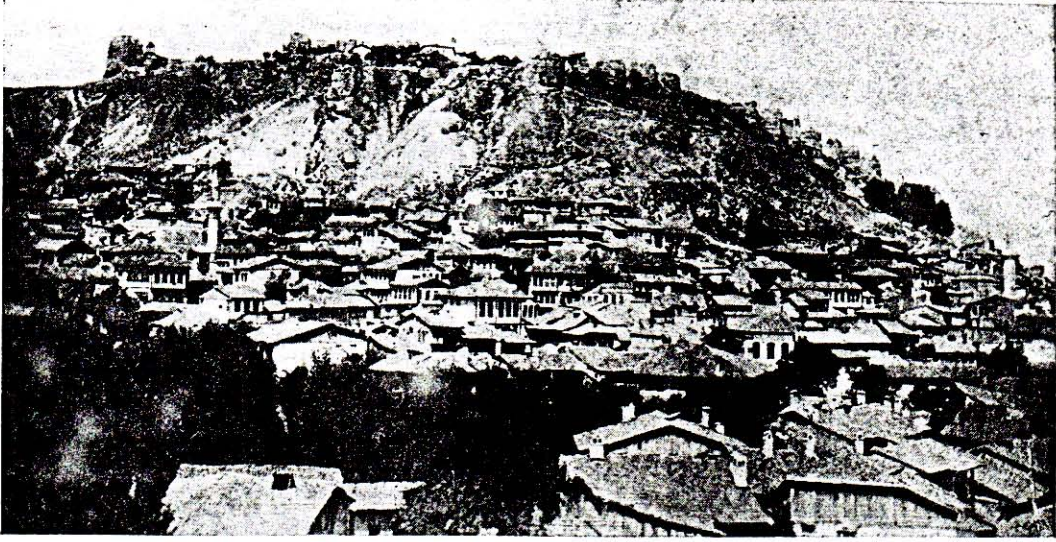
Τὰ αἱματηρὰ γεγονότα τοῦ Ἀϊδινίου ἀνησύχησαν μέχρι τοιούτου βαθμοῦ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον Θεσσαλονίκης, ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου 1919 ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην ὁ ἀρχιστράτηγος Λ. Παρασκευόπουλος, ἐπιβαίνων τῆς «Πελοποννήσου» καὶ συνοδευόμενος παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Θ. Παγκάλου, τοῦ διευθυντοῦ τοῦ 2ου Γραφείου πληροφοριῶν ἀντισυνταγματάρχου τοῦ μηχανικοῦ Νότη Μπότσαρη, τοῦ διευθυντοῦ τοῦ 1ου Γραφείου ἀντισυνταγματάρχου Πρωτοσυγγέλου καὶ τοῦ ὑπασπιστοῦ του ταγματάρχου τοῦ πεζικοῦ Μ. Βυζᾶ. Ὁ ἀρχιστράτηγος, ὁ ὁποῖος ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἀρχηγὸς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων Μακεδονίας, μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Στεργιάδου καὶ κατόπιν ἐπεσκέφθη τὸν Ἀγγλον Νάυαρχον Φίτς Μώριτς εἰς τὸ πολεμικόν του.

Ἡ συνεργασία αὕτη ἀφεώρα προτάσει τοῦ ἀρχιστρατήγου ὅπως ὁ στρατὸς κινήται ἐλευθέρως καὶ πέραν τῶν βάσεων του καὶ λαμβάνη μέτρα ἀσφαλείας, τόσον δι' ἑαυτὸν ὅσον καὶ διὰ τοὺς κατοίκους τῆς κατεχομένης ζώνης, οἱ ὅποιοι διατρέχουν κινδύνους ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐπιδρομὰς τῶν τουρκικῶν συμμοριῶν.

Τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀρχιστρατήγου ἐτελέσθη δοξολογία εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς. Εἶχε συγκεντρωθῆ ἄπειρον πλῆθος, τὸ ὅποιον παρηκολούθησε μὲ βαθεῖαν πατριωτικὴν συγκίνησιν τὴν δοξολογίαν. Μετὰ τὸ πέραν τῆς θρησκευτικῆς τελετῆς ἀνῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Μητροπόλεως καὶ ἐδέχθη τοὺς Σμυρναίους συμπατριώτας του, παιδικούς του φίλους, οἱ ὅποιοι εἶχον συγκινηθῆ βαθύτατα, διότι ἠτύχησε Μικρασιάτης στρατηγὸς νὰ εὔρεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων τῆς ἀπελευθερώσεως. Εἰς τὸν αὐλόγυρον τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς εἶχε συγκεντρωθῆ ἄπειρον πλῆθος, τὸ ὅποιον ἐζητωκραύγαζε διαρκῶς. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐξεφώνησε τὸν κατωτέρω λόγον:

Πεφιλημένε λαὸ τῆς Ἰωνίας,

«Ἀντιλαμβάνεσθε τὰ κατέχοντά με αἰσθήματα κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην, ὡς καὶ τὴν μεγάλην μου χαρὰν τοῦ νὰ ἔλθω ἐδῶ εἰς τὴν Σμύρνην, τὴν ὡραίαν καὶ πολυαγαπημένην πρωτεύουσαν τῆς Ἰωνίας, κατεχομένην στρατιωτικῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Εὐχαριστῶ τὸν Ὑψιστον, διότι μὲ ἤξιωσε ν' ἀπολαύσω τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐθνικοῦ γεγονότος. Καὶ ἂν ἡ δικαία μου χαρὰ εἶναι τόσον μεγάλη, ἐν τούτοις αἰσθάνομαι καὶ μεγίστην εὐθύνην, ὅπως φανῶ ἀντάξιός τῆς τιμητικῆς ταύτης ἀποστολῆς, ποῦ αἱ φίλοι Μεγάλοι Δυνάμεις ἀνέθεσαν εἰς τὸν Μέγαν Ἀρχηγὸν τῆς Φυλῆς Ἐλευθέριον Βενιζέλον, ἵνα ἡ Ἑλλάς διὰ τοῦ ἐθνικοῦ της στρατοῦ καταλάβῃ στρατιωτικῶς τὴν χώραν ταύτην. Διὰ τῆς πράξεώς των ταύτης αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις ἀνεγνώρισαν τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ὡς στοιχεῖον πειθαρχίας, τάξεως καὶ πολιτισμοῦ. Naί, αἰσθάνομαι τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης, ἀλλὰ εἶμαι ἡσυχος, διότι τὸ ἔνδοξον παρελθὸν καὶ ἰδίᾳ τὸ πρόσφατον τοιοῦτον ἀπείδειξαν πόσον ὁ ἐθνικὸς στρατὸς κατέχει τὰς ἐκπολιτιστικὰς ταύτας ιδιότητες, ὥστε αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις ν' ἀναθέσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἐξόχως τιμητικὴν αὐτὴν ἀποστολήν. Πάντες ἄς ὦσι πεπεισμένοι ὅτι, μεθ' ὅλας τὰς ἐξ οἰουδήποτε συναντωμένας καὶ παρουσιαζομένας δυσκολίας, τὴν ἀνατεθεῖσαν ἀποστολήν του θὰ τὴν ἐκτελέσῃ εὐσυνειδήτως καὶ ἐπιτυχῶς, διότι ἐσυνείθισε νὰ ὑπερνικᾷ ἅπαντα τὰ ἐμπόδια καὶ διὰ τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἐνεργείας ν' ἀποδίδῃ παντοῦ ὅπου εἰσέρχεται τὴν ἐλευθερίαν καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας. Πρὸς ἐντελῆ ἐπιτυχίαν τῆς ἀποστολῆς μας δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, πρέπει καὶ σεῖς ν' ἀποδείξητε, ὅτι ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνικὸς λαὸς διακρίνεται διὰ τὰ ἐκπολιτιστικά, ἀνεξίθρησκα καὶ φιλελεύθερα αἰσθήματά του. Πρέπει ὅλοι νὰ γνωρίζητε ὅτι κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην πάντες οἱ Σύμμαχοί μας στρέφουσι τὰ βλέμματα ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐκ τῆς διαγωγῆς σας ἐξαρτᾶται τὸ ἐθνικὸν συμφέρον. Ἄς πεισθῶσιν ἐκ τῶν πραγμάτων οἱ Σύμμαχοί μας, ὅτι ἡ ἐπὶ πέντε αἰῶνας ὑπὸ ζυγὸν ζωὴ σας δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν ἐκπολιτιστικῶν καὶ φιλελευθέρων ἀρχῶν, αἵτινες διακρίνουσιν ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ ὧν ὁ κατακτητὴς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπωφεληθῆ ἐκ τῆς μεθ' ὑμῶν συζωῆς του. Ἐκαστος ἐξ ὑμῶν θὰ φέρῃ μεγάλην εὐθύνην ἀπέναντι τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Μεγαλοουργοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Φυλῆς, διότι, διὰ τῆς διαγωγῆς του θὰ

Κιοιτάχεια

Ἡ Προῦσα μετὸ ἱστορικόν της τέμενος

κριθῆ ἂν κατέχη τὰ ἐκπολιτιστικὰ στοιχεῖα, ἵνα διοικήσῃ καὶ ξένους λαούς. Ἄναγνωρίζω τὰ κατέχοντα αἰσθημάτά σας, ὡς καὶ τὸ τί ὑπέστητε κατὰ τὴν μακροχρόνιον αὐτὴν δουλείαν, καὶ ἐγὼ ἔζησα ἐδῶ μαζύ σας καὶ ὑπέφερα καὶ ἐδῶ ἔμαθα νὰ ἀγαπῶ καὶ ν' ἀφοσιώνωμαι εἰς τὴν ἐξυπρέτησιν τῆς γλυκειᾶς μας Πατρίδος. Ἄλλὰ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ νὰ σφίξωμεν τὴν καρδίαν μας καὶ νὰ λησμονήσωμεν τὸ παρελθόν, νὰ τείνωμεν δὲ φιλικὴν χεῖρα πρὸς τοὺς συμπολίτας μας Ὀθωμανούς, καὶ νὰ τοῖς εἴπωμεν: «Ἐλθετε καὶ ὑμεῖς νὰ σκεπασθῆτε ὑπὸ τὰς πτυχᾶς τῆς Κυανολεύκου, ἣτις εἶναι τὸ σύμβολον ἰσότητος δικαιοματίων, δικαιοσύνης, ἐλευθερίας, πολιτισμοῦ καὶ ἀνεξιθρησκείας». Ἀπευθύνομαι πρὸς ὑμᾶς τοὺς συμπολίτας μας Ὀθωμανούς, οἵτινες ἀρκετὰ ὑπέστητε ἀπὸ ἀχαλίνωτον καὶ ἰδιοτελῆ πολιτικὴν φατρίαν, καὶ ἦτις διὰ τῶν πράξεών της ὠδήγησε τὴν Αὐτοκρατορίαν σας εἰς τὴν καταστροφὴν, καὶ νὰ ἐννοήσητε ὅτι σᾶς παρουσιάζεται ἡ εὐκαιρία, ἵνα ζήσητε ἐλεύθεροι καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ. Κοινὰ τὰ συμφέροντα ἔχομεν, οὐδὲν ἐν τῷ μέλλοντι θὰ μᾶς χωρίσῃ, θὰ συμμετέχητε ἐν τῇ διοικήσει τῶν κοινῶν, τέλος θ' ἀπολαύσητε τῆς ἡσυχίας, ἣν πρὸ πολλοῦ δὲν γνωρίζετε. Μὴ πλανᾶσθε καὶ παρασύρεσθε ἀπὸ τοὺς ἰδιοτελεῖς σκοποὺς των, διότι τὸ προσγενησόμενον κακὸν θὰ ᾖ μέγα καὶ ἡ ἐπερχομένη καταστροφὴ ἀνεπανόρθωτος. Ἐλπίζω, ὅτι πάντες θὰ συμμορφωθῆτε μὲ τ' ἀνωτέρω, διότι ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἰδιότητί μου, δηλῶ ὅτι οἰοσδήποτε ἂν φωραθῆ σφάλλων θέλει ὑποστῆ τὰς συνεπείας τῆς πράξεώς του. Εἰς τὸν ἐθνικὸν στρατὸν ἀνετέθη ἡ ἐντολὴ τῆς στρατιωτικῆς καταλήψεως, ἵνα ἐπέλθῃ ἡ ἡσυχία ἐν τῇ πολυπαθεῖ ταύτῃ χώρᾳ. Τὸ παρελθόν μου ἐγγυᾶται, ὅτι οὐδενὸς θὰ φεισθῶ, ἵνα φανῶ ἀντάξιος τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης. Ἐχω τὴν δύναμιν καὶ τὴν θέλησιν καὶ ὅταν ἐνεργῶ ἐν τῷ δικαίῳ, οὐδεὶς δύναται νὰ φέρῃ κώλυμα εἰς τὰς ἐνεργείας μου, οἰοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι. Ὅμιλῶν πρὸς ὑμᾶς, θεωρῶ ἐπιβεβλημένον καθῆκον νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν συνδρομὴν τῶν ἐνταῦθα πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν Ἀρχῶν τῶν φίλων Συμμάχων Δυνάμεων διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐντολῆς μου. Γνωστὴ τυγχάνει ἡ παρὰ τοῖς Συμμάχοις μακρὰ, εἰλικρινὴς καὶ ἀνιδιοτελεῆς συνεργασία μου, ὥστε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἐνδόξου στρατηγοῦ Ντ' Ἐσπραι ἀνάθεσιν τῆς διοικήσεως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Συμμαχικῶν δυνάμεων. Ἡ σήμερον ἡμέρα εἶναι δι' ἐμὲ μία ἐκ τῶν εὐτυχεστέρων στιγμῶν τοῦ βίου μου. Θερμότατα σᾶς εὐγνωμονῶ διὰ τὴν ἐγκάρδιον ἐκδήλωσιν τῶν πρὸς ἐμὲ αἰσθημάτων σας. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ὑπερβάλλετε τὰς πράξεις μου. Πᾶν ὅ,τι ἔπραξα εἶναι τὸ καθῆκον παντὸς χρηστοῦ πολίτου. Εἶμαι ὄντως ὑπερήφανος, διότι ὑπῆρξα συνεργάτης τοῦ Μεγάλου Ἀρχηγοῦ τῆς Φυλῆς Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ἄνευ τοῦ ὁποῦ ἡ Πατρίς μας σήμερον θὰ ἦτο κατεστραμμένη. Καὶ ἤδη σᾶς προσκαλῶ ν' ἀναφωνήσωμεν: Ζήτω ἡ ὠραία Σμύρνη! Ζήτω ὁ Μέγας Ἀρχηγὸς τῆς Φυλῆς! Ζήτωσαν αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις!».

Ὁ ἀρχιστράτηγος μετὰ τινὰς ἡμέρας μετέβη εἰς τὴν Μαγνησίαν καὶ διεκήρυξε πρὸς τοὺς κατοίκους τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως συμβίωσῃ μετὰ τῶν λοιπῶν στοιχείων ὑπὸ πνεῦμα ἀπολύτου ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης. Εἰς τὰς αὐτὰς δηλώσεις προέβη καὶ ἐν Σμύρνη πρὸς τοὺς θρησκευτικούς ἀρχηγούς, τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ τύπου ὄλων τῶν ἐθνοτήτων καὶ τὰς ἀντιπροσωπείας τῶν διαφόρων Σωματείων, αἱ ὁποῖαι τὸν ἐπεσκέφθησαν.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Σμύρνην, ὡς ἐκτακτος ἀπεσταλμέ-

νος τῆς «Ματέν», ὁ δημοσιογράφος Λεμπρέν, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὸν ἀρχιστράτηγον ἐπὶ τῆς «Λήμνου» καὶ ἔσχε μετ' αὐτοῦ πολὺ ὥρον συνέντευξιν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς Κατοχῆς, μετέπειτα δὲ μετέβη εἰς τὸ Ἀϊδίνιον, εἰς τὰς Κυδωνίας καὶ εἰς μακρὰ τηλεγραφήματα, καὶ ἀνταποκρίσεις του περιέγραψε ὅλην τὴν κατάστασιν, ὅπως ἐνεφανίζετο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ ἀρχιστράτηγος μετὰ παραμονὴν ἀρκετῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Σμύρνην ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων.

ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Γενικῶς ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις κατὰ τὸν Ἰούλιον 1919, μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν στρατευμάτων ἐκ Ρωσσίας καὶ Ρουμανίας, εἶχε παγιωθῆ, καὶ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἀϊδινίου οὐδεμία σοβαρὰ σύγκρουσις ἔλαβε χώραν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα εἶχον παραταχθῆ ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸ μέτωπον Ἀϊδινίου ἡ 1η Μεραρχία Λαρίσης (Μέραρχος Ζ. Παπαθανασίου), εἰς τὸ Ὀδεμίσιον ἡ 2α Μεραρχία Ἀθηνῶν (Μέραρχος Νικ. Βλαχόπουλος), εἰς τὴν Μαγνησίαν ἡ 13η Χαλκίδος (Μέραρχος Ἰάκ. Νεγρεπόντης), εἰς τὴν Πέργαμον ἡ 7η Ἀρχιπελάγους (Μέραρχος Χαρ. Τσερούλης). Καὶ εἰς τὰς Κυδωνίας ὑπῆρχε μικτὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συνταγματάρχου Πετρίτη. Ἐν συνόλῳ πέντε περίπου Μεραρχίαι μετὰ τῶν ἐλαφρῶν καὶ βαρέων πυροβόλων τῶν ὑπερήσπιζον ὀλόκληρον τὴν ἔκτασιν ἀπὸ τοῦ Μαιάνδρου μέχρι τοῦ Ἀδραμυτηνοῦ κόλπου.

Ἀπέναντι τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ ὅγκου, αἱ τουρκικαὶ δυνάμεις ἐθεωροῦντο ἐντελῶς ἀσήμαντοι. Διότι κυρίως ἐπρόκειτο περὶ διαφόρων ομάδων, αἱ ὁποῖαι εἶχον σχηματισθῆ ἐκ τῶν στελεχῶν τοῦ ἀποστρατευθέντος τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἐν τούτοις, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας εἶχον σχηματισθῆ διάφορα τουρκικὰ κομιτάτα, τὰ ὁποῖα προσεπάθουν νὰ δημιουργήσουν ρεῦμα φιλοπόλεμον καὶ νὰ προβοῦν, εἰς κατάλληλον στιγμήν, εἰς εὐρείαν στρατολογίαν. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Κυβερνήσεως Κωνσταντινουπόλεως ἐξηκολούθουν δῆθεν αἱ διαφωνίαι, διότι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἦτο ἠναγκασμένη νὰ προσποιῆται, ὅτι τηρεῖ αὐστηρὰν οὐδετερότητα εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν διαφόρων ἐθνικιστικῶν στρατευμάτων. Πρὸς τοῦτο, τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου ἀπέστειλεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τὴν κατωτέρω τηλεγραφικὴν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Νομάρχας, τοὺς ὑποδιοικητὰς καὶ τὰς λοιπὰς πολιτικὰς ἀρχάς:

«Ἐπειδὴ ἡ Τουρκία εἶναι ἀδύνατον νὰ προβῆ εἰς πόλεμον, δὲν ἔχει ἄλλο μέσον προστασίας τῶν συμφερόντων της, εἰμὴ τὰ διπλωματικὰ διαβήματα, ἤδη ὅτε ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις αὐτῆς καθημέραν βελτιοῦται. Συνεπῶς, ὁ σχηματισμὸς ἐθελοντικῶν ταγμάτων πρὸς ἀπόκρουσιν οἰασδήποτε κατοχῆς, θὰ προκαλέσῃ ταραχάς, ἀταξίαν καὶ ἐθνικιστικὰς ἐριδας, πράγματα ἅτινα προκαλοῦσι τὴν δυσαρέσκειαν τῶν Ἀρμοστῶν. Ἐτερον ἀποτέλεσμα τῶν τοιούτων ἐθελοντικῶν ταγμάτων θὰ εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς τουρκικῆς ὑποθέσεως πρὸ τῆς Συνδιασκέψεως. Λάβετε συνεπῶς ὅλα τὰ προληπτικὰ μέτρα πρὸς αὐστηρὰν παρακώλυσιν».

Ἄλλ' ἡ ἐγκύκλιος αὕτη οὔτε κἀν ἐκοινοποιήθη εἰς τὸν Τουρκικὸν λαόν, ἐκτὸς τῶν διαμερισμάτων τῆς κατεχομένης ζώνης, καὶ τοῦτο ὅπως ἀποδείχθη εἰς τοὺς συμμάχους καὶ τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχάς, ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Κων) πόλεως λαμβάνει μέτρα καὶ παρέχει νοθεσίας διὰ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Τουρκικοῦ Ἔθνους εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν νικητῶν. Ἡ ἀπόπειρα πρὸς στρατολογίαν τῶν Τούρκων πέραν τῆς ζώνης τῆς κατοχῆς παρὰ τῶν διαφόρων τοπικῶν

ἐθνικιστικῶν ὀργανώσεων ἀπέτυχε, διότι ὁ Τουρκικὸς λαὸς ἦτο κουρασμένος ἀπὸ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ εἶχεν ἀνάγκην ἀναπαύσεως καὶ οἰκονομικῆς περισυλλογῆς. Ἐνεκα τούτου αἱ ἐθνικιστικαὶ ὀργανώσεις ἐστηρίχθησαν εἰς τοὺς διαφόρους ἀρχηγοὺς συμμοριῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὡς ἐπάγγελμα πλεόν τὸν πόλεμον καὶ τὴν ζωὴν τῶν ὀρέων. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Μαιάνδρου ἐδρουσε ὁ νεαρὸς Γιουρούκ Ἀλῆ, εἰς τὸ Ναζλῆ ὁ Δεμερτζῆ Ἐφέ, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Σαλιχλῆ, Ἀξαρίου καὶ Βαλουκεσέρ ὁ περιφημὸς Ἐτέμ βέης, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ὁ σοβαρώτερος καὶ ἰκανώτερος ἐξ ὄλων.

ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ ΚΑΙ ΤΟ ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΚΙΝΗΜΑ

Εἰς τὸν ἐθνικιστικὸν ἀγῶνα τῶν Τούρκων αἰφνιδίως ἔρχεται νὰ δώσῃ κατεύθυνσιν καὶ συνοχὴν ἓνας νέος στρατηγὸς τῆς ἡττημένης Τουρκίας. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ἀλλὰ ποῖος ἦτο ὁ τολμηρὸς αὐτὸς ἐπαναστάτης ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους ν' ἀνεγείρῃ τὸν νεκρὸν; Ἡ φήμη του δὲν εἶχε κυριαρχήσει εἰς τὸν Ἀνατολικὸν κόσμον, ὥστε νὰ θεωρῆται ἰκανὸς διὰ νὰ ἡγήθῃ ἐνὸς τόσοῦ μεγάλου καὶ δυσκόλου ἔργου. Ὁ Ἐμβέρ εἶχεν ἐπισκιάσει ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐθεωρεῖτο μεταξὺ τῶν συναδέλφων του ἓνας καλὸς καὶ τολμηρὸς ἀξιωματικὸς καὶ τίποτε ἄλλο. Ὅταν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατετάχθη εἰς τὸ πεζικὸν καὶ ἀπεστάλη ἀμέσως εἰς τὰ σώματα τῆς Μακεδονίας. Εἰς τὰ Βιτώλια συνυπηρέτησε μὲ τὸν Ἐμβέρ, ἀλλὰ κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν ἔτρεφεν ἀντιπάθειαν πρὸς αὐτόν, λόγῳ τῆς ἐπιδεικτικῆς ἐμφανίσεως καὶ τοῦ μεγάλου ἐγωῖσμοῦ του. Ὅταν προήχθη εἰς λοχαγὸν μετέβη εἰς τὸ Βερολῖνον, ὅπως συμπληρώσῃ τὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσίν του. Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, διακριθεὶς κατὰ πρῶτον εἰς τὰς μάχας τοῦ Λουλέ-Μπουργᾶς καὶ μετέπειτα εἰς τὴν Τσατάλτζαν.

Ὁ μεγάλος πόλεμος τὸν εὔρε διιοικητὴν Μερραρχίας καὶ ἀπεστάλη ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὰ Δαρδανέλλια, τὸν Μάρτιον τοῦ 1915. Προκειμένου ν' ἀμυνθῆ ἐνὸς τομέως τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως, ἐζήτησε ὅπως ἐξετάσῃ τὴν ποιότητα τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν ἀξιωματικῶν του. Προέβη εἰς λεπτομερῆ ἐξέτασιν καὶ ὅσους ἔκρινεν ἀνικάνους δι' ἓνα ἀγῶνα σκληρὸν καὶ μέχρις ἐσχάτων τοὺς ἀντικατέστησε ἀμέσως. Ἐκεῖ συνεδέθη μὲ τὸν Ἰσμέτ, νεαρὸν ταγματάρχην τότε τῶν ἐπιτελῶν, τὸν Ρεφέτ, ἐκ τῶν νεαρωτέρων συνταγματάρχων τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, καὶ ἄλλους νέους ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν ἔκτοτε τὸν ἐχθρικὸν κύκλον κατὰ τοῦ Ἐμβέρ.

Τὸν Ἀπρίλιον καὶ Μάιον τοῦ 1915, τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα, βοηθούμενα καὶ ὑπὸ τῶν στόλων των, ἀπεπειράθησαν μὲ βαρείας θυσίας, οὐχὶ ἀπαξ ὅπως καταλάβουν τὴν χερσονήσον τῆς Καλλιπόλεως καὶ συνολικῶς τὴν Εὐρωπαϊκὴν πλευρὰν τῶν Στενῶν. Εἰς τὰ φρούρια τοῦ Κιλίτ-Μπάχρ εἶχεν ἐγκατασταθῆ ὁ Γάλλος στρατηγὸς Γκουρῶ καὶ ἐκεῖθεν διηύθυνε τὴν μάχην κατὰ τῶν θέσεων τῶν Τούρκων. Ὁ ἀγὼν ἐκεῖ ἦτο κρίσιμος καὶ φοβερός. Διότι κυρίως διεζήγγετο διὰ τῶν βομβῶν τῶν ἀεροπλάνων καὶ τῶν ὀβίδων τῶν μεγάλων πολεμικῶν. Ὁ Γκουρῶ τόσο πολὺ ἐξετέθη εἰς τὸν ἀγῶνα, ὥστε ἐτραυματίσθη, καὶ ἀργότερον τοῦ ἀπέκοψαν τὸν ἓνα βραχίονα.

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἄμυναν τῶν Ἀναφάρτων καὶ μέχρι τέλους ἀπέκρουσε ἀπάσας τὰς ἐπιθέσεις τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων. Ἦτο μίᾳ θέσει ἀμύνης μεγάλης στρατιωτικῆς σημασίας καὶ δι' αὐτὸ ὅταν ἐπερατώθη ὁ ἀγὼν, καὶ οἱ σύμμαχοι ἀπεσύρθησαν τῶν Δαρδανελλίων, μεταξύ τοῦ στρατιωτικοῦ κόσμου τῆς Τουρκίας ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐθεωρεῖτο «ὁ νικητὴς τοῦ Τσανάκ». Ἡ ἐπιτυχία του αὐτῆ ἠῤῥξῆσε τὸ γόητρόν του, τοὺς φίλους καὶ θαυμαστάς του. Περιεφρόνει καὶ ὕβριζεν, ἄνευ προφυλάξεων, τὸν Ἐμβέρ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀκόμη πανίσχυρος καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου εὔρε τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ διοικητὴν τῶν στρατευμάτων τῆς Παλαιστίνης. Εἶχε τοποθετηθῆ ἐκεῖ, ἀλλὰ διέμενε εἰς τὴν Κων)πολιν. Ὅταν ὑπεγράφη ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου, ἀμέσως ἤρχισε νὰ διαγράφεται ἡ ἐπαναστατικὴ καὶ ἀνήσυχος μορφή του εἰς τὸν ὀρίζοντα. Εἰς τὰς συγκεντρώσεις μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ πολιτευομένων, εἰς τὰς συνομιλίας του μετὰ τοὺς διευθυντὰς τῶν ἐφημερίδων, ἔλεγε ὅτι ἡ Κυβέρνησις τοῦ Τεφῆκ. ἡ ὁποία διέλυσε τὴν Βουλὴν, ἦτο ἀνίκανος, νὰ ὑπογράψῃ μίαν δικαίαν εἰρήνην. Καὶ κατέληγε, ὅτι αὐτὸς ἦτο ἀποφασισμένος νὰ ὀμιλήσῃ πρὸς τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος καὶ νὰ τοῦ ἐκθέσῃ τὰς ἀντιλήψεις του.

Αἱ ἰδέαι αὐταὶ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐγνώσθησαν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην. Λέγεται, ὅτι, διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν Κων)πολιν, τοῦ ἐπρότειναν νὰ διορισθῆ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀνατολῆς. Κατ' ἄλλας φήμας ἡ πρότασις αὐτῆ ἀπετέλει κοινὴν συμπαιγνίαν μεταξύ τῆς ὀμάδος τοῦ Κεμάλ, ὁ ὁποῖος συνειργάζετο στενῶς μετὰ τὸν ὑπογράψαντα τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου Ρεούφ βέην, καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Διεδίδετο ἀκόμη μετὰ τῶν Τουρκικῶν δημοσιογραφικῶν κύκλων, ὅτι πρωτεύοντα ρόλον, ὅπως μεταβῆ ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔπαιξε καὶ ὁ κόμης Σφόρτζα, ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐπωφελήθη τῆς προτάσεως καὶ ἀπεδέχθη ἀμέσως τὴν θέσιν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν στρατευμάτων. Χωρὶς καμμίαν ἀργοπορίαν ἀναχωρεῖ καὶ ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Σαμψοῦντα. Εἰδοποιεῖ τοὺς ἐμπίστους του Ἰσμέτ, Ρεφέτ, Ρεούφ, μετέπειτα καὶ τὸν Νουρεντίν, ὅτι σπεύδει πρὸς τὴν Ἀνατολήν διὰ τὴν «μελέτην τῆς καταστάσεως». Εὐρίσκετο ἀκόμη ὁ Κεμάλ εἰς τὴν Σαμψοῦντα καὶ ὁ Ρεούφ εἰς τὴν Πάνορμον, ὅτε ἀνηγγέλθη ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἡ κίνησις τῶν πρωτεργατῶν τοῦ κινήματος ἔκτοτε ἦτο ζωηροτάτη. Ὁ Ρεούφ ἀπὸ τὴν Πάνορμον διευθύνεται πρὸς τὸ Ἀξάριον, ἐκεῖθεν κατευθύνεται πρὸς τὴν Φιλαδέλφειαν καὶ ἔρχεται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ ὅλα τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ δράσουν ἐναντίον τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀϊδινίου.

Ἀπὸ τὴν Φιλαδέλφειαν ὁ Ρεούφ κατευθύνεται εἰς τὴν Ἀγκυραν, ὅπως συναντήσῃ τὸν Φουάτ πασᾶν. Ἐκεῖθεν ἀμφότεροι ἀναχωροῦν διὰ τὴν Ἀμισὸν πρὸς συνάντησιν τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζεται πυρετωδῶς διὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Μουσουλμανικοῦ κόσμου. Ἐκεῖ συνηνητήθησαν, ἐκτὸς τοῦ Ρεούφ καὶ τοῦ Φουάτ, ὁ Ρεφέτ καὶ ὁ Κιαζῆμ-Καραμπεκέρ, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ἦτο μεγίστη εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἀνατολήν.

Ἀλλὰ παρ' ὅλων ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ ἀρχηγία τοῦ κινήματος ἀνατεθῆ εἰς τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὁ ὁποῖος διεκρίνετο ὄχι μόνον διὰ τὰ στρατιωτικὰ προσόντα του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν ὀξεῖαν ἀντίληψίν του. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸ Ἐρζερούμ ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ τὸ Μουσουλμανικὸν Συνέδριον, ὅπως διαμαρτυρηθῆ καὶ καταπολεμήσῃ τὴν παραχώρησιν διαφό-

ρων ἐδαφῶν εἰς τὸ νέον Ἀρμενικὸν Κράτος. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ καὶ ὁ Ρεούφ ἀποφασίζουσι νὰ μεταβῶν εἰς τὸ συνέδριον, ἐνῶ οἱ ἄλλοι συναγωνισταὶ των κατευθύνονται εἰς διαφόρους ἐπαρχίας, ὁ Νουρεντίν πρὸς τὸ Δεμιζλή, ὁ Κιαζήμ - Καραμπεκέρ εἰς τὴν Ἀγκυραν, ὁ Ρεφὲτ εἰς τὸ Ἀφιόν - Καραχισάρ καὶ ὁ Ἰσμέτ εἰς τὴν Προῦσαν. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη τηλεγραφεῖ, ἐν τῷ μεταξύ, εἰς τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' αὐτὸς ἀπαντᾷ ὅτι εἶναι ἀσθενὴς καὶ ὑποβάλλει τὴν παραίτησί του ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ στρατοῦ.

Εἰς Ἐρζερούμ, μόλις ἔφθασαν, ἐγένοντο δεκτοὶ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐγκαρδιότητος. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐξελέγη ἀμέσως παμψηφεί πρόεδρος τοῦ συμβουλίου. Αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου διήρκεσαν ἐπὶ 20 ἡμέρας. Ἐν τέλει ἐνεκρίθη, τὸ περίφημον «Ἐθνικὸν συμβόλαιον», διὰ τοῦ ὁποῦ ἐξεδηλοῦτο ἡ θέλησις τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἔθνους, ὅπως καταπολεμηθῇ οἰαδήποτε ἐνέργεια κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν. Ἀλλὰ τὸ συνέδριον τοῦτο δὲν ἐκρίθη, ὅτι ἐξεπλήρωσε πλήρως τὴν ἀποστολὴν του καὶ συγκαλεῖται ἄλλο εἰς τὴν Σεβαστείαν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκλήθησαν, ὅπως λάβουν μέρος ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν Τουρκικῶν ἐπαρχιῶν. Πρόεδρος καὶ αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου ἐξελέγη καὶ πάλιν ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Τὸ συνέδριον τῆς Σεβαστείας ἐπεκύρωσε τὸ «Ἐθνικὸν συμβόλαιον» τῆς Ἐρζερούμ καὶ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν: ὅπως τὸ ἔθνος χρησιμοποίησῃ ὅλα τὰ μέσα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προγράμματος τῆς ἀνεξαρτησίας.

Ἀμέσως κατόπιν ἐνηργήθησαν ἐκλογαὶ καὶ ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐξελέγη βουλευτῆς Ἐρζερούμ, ὁ δὲ Ρεούφ Σεβαστείας. Εἰς τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐδόθη ἀπόλυτος ἐξουσιοδότησις, ὅπως ὀργανώσῃ τὰ Κομιτάτα τῆς Ἀνατολῆς, ὁ δὲ Ρεούφ ἐπανῆλθε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καὶ μετεφέρθη εἰς τὴν Μάλταν. Αἱ ἐκλογαὶ ἐγένοντο ἀμέσως κατόπιν καὶ ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι ἀπέστειλαν τοὺς ἀντιπροσώπους των. Τὰς κατεχομένας ἐπαρχίας ἀντιπροσώπευσαν βουλευταί, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγησαν καθ' ὑπόδειξιν τῶν κομιτάτων. Δι' ἀποφάσεώς του ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ὤρισε τὴν Ἀγκυραν ὡς ἔδραν τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ἐκεῖ δὲ συνῆλθε καὶ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις καὶ ἐπεκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῶν συνεδρίων Ἐρζερούμ καὶ Σεβαστείας.

Ὅταν συνῆλθε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἀγκύρας, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1919, οἱ σύμμαχοι κατεῖχον τὰς ἐξῆς περιφερείας: Ἡ Γαλλία τὴν Συρίαν καὶ Γαλικίαν. Ἡ Ἀγγλία τὴν Μοσσοῦλην. Ἡ Ἰταλία τὴν Ἀττάλειαν καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Μαιάνδρου. Ἡ Ἑλλὰς ὀλόκληρον τὸ σαντζάκιον τῆς Σμύρνης, μέρος τοῦ σαντζακίου τῆς Μαγνησίας, καὶ μέρος τοῦ σαντζακίου Μπαλουκεσέρ. Ἐπιπροσθέτως οἱ σύμμαχοι κατεῖχον καὶ τὴν Κων)πολιν καὶ τὰ Στενά τῶν Δαρδανελλίων. Τὸ πρόβλημα κατὰ συνέπειαν τῆς Τουρκικῆς ἀντιστάσεως δὲν ἐφαίνετο ἀπλοῦν, ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ βαθύ μοιρολατρικὸν αἰσθημα, ἔλεγον, ὅτι μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ «Ἀλλάχ» θὰ νικήσουν ὅπωςδήποτε.

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἀντιθέτως πρὸς τὴν θορυβώδη ἐμφάνισιν τοῦ Ἐμβέρ, ἦτο σύννους καὶ σιωπηλός, ἀπέφευγε τὰς ἐπιδείξεις καὶ κατεγίνετο μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ νέου ἐπαναστατικοῦ Κράτους. Ἀλλὰ γύρωθέν του ἔβλεπε μόνον ἰκανοὺς καὶ τολμηροὺς ἀξιωματικοὺς ἀνωτέρους, διαφόρους διανοουμένους πολίτας, οἱ ὁποῖοι μὲ τοὺς λόγους τῶν ἠπέλων γῆν καὶ οὐρανόν. Τὸ οἰκονομικὸν χάος ἤρχισε νὰ ὀρθοῦται μέγα καὶ

ἀπειλητικόν. Ἡ δημιουργία στρατοῦ μεγάλου ὄγκου ἐφάνετο δύσκολος, λόγω τῶν πολυετῶν ἐξαντλήσεων τοῦ πληθυσμοῦ. "Ολοὶ ἔλεγον «Ζήτω τὸ Ἔθνος». ἀλλ' ὅταν ἐγένετο λόγος περὶ στρατολογίας ἔστρεφον γύρωθεν τῶν τὰ βλέμματά των καὶ ἀντίκρουζον ἀνθρώπινα ἐρείπια τῶν μετώπων τῶν Δαρδανελλίων, τοῦ Κκυκίου καὶ τῆς Παλαιστίνης.

Εἰς ποῖα διαμερίσματα νὰ στρατολογήσουν; Ἴδου τὸ μέγα πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἤρχισε ν' ἀπασχολῆ. εὐθὺς ἀμέσως, τοὺς πρωτεργάτας τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἰκονίου, ὅπου ὑπῆρχον ἀμιγεῖς Τουρκικοὶ πληθυσμοί, δὲν εἶχον καμμίαν ἐπιρροήν, διότι ἐκεῖ πάντοτε ἐπεκράτουν χωριστικαὶ τάσεις, ἀπόδειξις ἢ μετέπειτα ἐπανάστασις τοῦ Μποζικῆρ, ἢ ὁποῖα κατεστάλη μὲ τὴν βοήθειαν τῶν πολυβόλων, καὶ τὰ δικαστήρια τῆς ἀνεξαρτησίας, τὰ ὁποῖα κατεδίκασαν εἰς θάνατον—καὶ ἡ καταδίκη ἐξετελέσθη—χιλιάδας Τούρκων πολιτῶν. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη τοῦ Μποζικῆρ (περιφέρεια Ἰκονίου) ἐγένετο ἀκριβῶς, διότι ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας διέταξε γενικὴν στρατολογίαν.

Τὸ μόνον διαμερίσμα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον κάποιαν ἐλπίδα ἦτο τὸ διαμερίσμα τῆς Προύσης, ἐπειδὴ εὐρίσκετο πλησίον τῆς Σμύρνης καὶ ἠδύνατο οἱ πληθυσμοὶ νὰ φανατισθοῦν εὐκολώτερον. Ἦρχισαν λοιπὸν εὐρείαν προπαγάνδαν διὰ τὴν στρατολογίαν εἰς τὸ Βιλαέτιον Προύσης, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας ἐπεδίωξαν, ὅπως προπαγανδίσουν τὸν λαὸν διὰ τὴν στρατολογίαν τοῦ βραδύτερον. Πρὸς τοῦτο ἠῤῥῆσαν τοὺς πράκτορας τῶν ἐθνικιστικῶν λόγων καὶ ἐξετύπωσαν βιβλία, τὰ ὁποῖα διένειμαν κατὰ χιλιάδας εἰς τὸν Μουσουλμανικὸν κόσμον. Διὰ τῶν βιβλίων τούτων περιέγραφον τὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης καὶ τὰς συγκρούσεις τῆς 2ας Μαΐου ὑπὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐξάψιν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ἐκτὸς τῆς διανομῆς τῶν βιβλίων ἔδρυσαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις τυπογραφεῖα καὶ ἐξέδωσαν ἐφημερίδας εἰς τὸ Μπαλουκεσέρ, τὸ Οὐσάκ, τὸ Δενιζλί, τὰ Σώκια, τὸ Ἐσκῆ-Σεχῆρ, τὴν Προῦσαν, τὰς ὁποίας διένειμον δωρεὰν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους καὶ τὰ σχολεῖα.

Ἐπίσης ἔθεσαν εἰς κίνησιν τοὺς γοτζίδες καὶ τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγούς των, τοὺς διδασκάλους καὶ τὰς γυναῖκας, διὰ νὰ κηρύξουν τὴν ἀνάγκην τῆς θυσίας ὅλων τῶν Μουσουλμάνων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας των. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν των ἠδύνατο νὰ κινοῦνται ἐλευθέρως. Ἡ Ἀγκυρα, μακρὰν τοῦ κέντρου τῶν ξένων ἐπιρροῶν καὶ πιέσεων, ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς προπαγανδιστικῆς των ἐκστρατείας. Τὰ σιδηροδρομικὰ κέντρα ἀπὸ τῆς Ἀγκύρας μέχρι τῆς Νικουμηδείας καὶ τῆς Προύσης, ἀπὸ τὸ Ἐσκῆ-Σεχῆρ μέχρι τοῦ Ἀχμετλή, ἀπὸ τοῦ Ναζλίου μέχρι Ντινέρ, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀφιόν-Καραχισάρ μέχρι τοῦ Ἰκονίου, εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀπόλυτον κυριότητά των. ἠδύνατο νὰ κινοῦνται ἐλευθέρως καὶ νὰ προπαγανδίζουσιν δι' ἓνα ἄγῶνα μέχρις ἐσχάτων.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως, ἐφ' ὅσον παρήρχετο ὁ καιρὸς, τίποτε θετικὸν δὲν εἶχε δημιουργηθῆ. Τὰ πρῶτα χρηματικὰ ποσά, τὰ ὁποῖα εἶχον συγκεντρώσει ἐδαπανήθησαν καὶ αἱ οικονομικαὶ ἀνάγκαι ἐνὸς νέου κράτους ἐπαναστατικῶς καθίσταντο διαρκῶς ἐπιτακτικαί. Αἱ φορολογίαι, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο σποραδικῶς καὶ δοκιμαστικῶς εἰς διάφορα διαμερίσματα, προεκάλεσαν βαθεῖαν δυσἀρέσειαν. Οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχον πλέον νὰ πληρώσουν νέους φόρους καὶ ἀντὶ ἄλλης περιουσίας παρέδιδον τὴν κεφαλὴν των.

Ἐξωτερικῶς εὐρίσκοντο εἰς ἀπομόνωσιν, ἐκτὸς τῶν σχέσεων των μὲ τὴν

Σοβιετικήν Δημοκρατίαν τῆς Ρωσσίας. Εὐρεῖα προπαγάνδα εἰς τὰς ἄλλας Μουσουλμανικὰς χώρας εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποστολὴν μερικῶν χρηματικῶν ποσῶν. Ἄλλὰ τὰ ποσὰ ταῦτα ἠδύναντο νὰ ἐπαρκέσουν μόνον διὰ τὰς ἐπείγουσας ἀνάγκας ὀλίγων ἡμερῶν. Ἄλλο πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀπησχόλησε τὴν ἐπαναστατικὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἀγκύρας ἦτο τὸ ζήτημα τοῦ ὀπλισμοῦ τοῦ νέου στρατοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἐδημιουργεῖτο βραδύτερον. Ὅτι ἀπέμεινε μετὰ τὴν ἀνακωχὴν εἰς πυροβόλα, ὄπλα, πυρομαχικά, ἀεροπλάνα, ἱματισμὸν, δὲν ἦτο ἀρκετὸν νὰ ἐφοδιάσῃ στρατὸν, ἱκανὸν ν' ἀντιπαραταχθῆ ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ.

Ἡ Τουρκία κατὰ τὸν μεγάλον πόλεμον εἶχεν ἀπολέσει μέγα μέρος τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου τῆς. Αἱ ἀποθήκαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐρίσκοντο ὑπὸ τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχον τῶν Ἀγγλικῶν ἀρχῶν. Ἀπὸ τὴν Θράκην δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταφέρουν οὔτε ἓνα φυσίγγιον. Εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Μαγνησίας ἀφέθη ἄπειρον ὕλικὸν πολέμου. Ἀπέμεινεν εἰς χεῖρας τῶν μόνων τῶ ὕλικόν τῶν ἀποθηκῶν τοῦ Ἀφιὸν - Καραχισάρ καὶ τοῦ Ἐσκῆ - Σεχέρ, ἀλλ' αὐτὸ ἀπετέλει σταγὸνα ὕδατος ἀνάμεσα εἰς τὸν ὠκεανὸν τοῦ νέου Ἀνατολικοῦ πολέμου.

Γύρωθὲν τῶν, ἐδημιουργεῖτο μία κατάστασις ἀσφυκτικῆ. Αἱ πλουσιώτεραι ἐπαρχίαι εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν συμμάχων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ κυριώτερος ἀντίπαλός των, οἱ Ἕλληνες, εἶχον τὸ πλεονέκτημα νὰ ἔχουν τοὺς μεγάλους πνεύμονας τῆς θαλάσσης καὶ ν' ἀναπνέουν ἀφθόνως καὶ ἐλευθέρως. Οἱ ἐφοδισμοὶ των, ἄφθονοι καὶ διαρκεῖς, αἱ συγκοινωνίαι πολλαὶ καὶ πυκναί. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅλων, ἡ ἐπίμονος βοήθεια καὶ ἐνίσχυσις τῶν Ἀγγλων. Ἄλλ' ἡ ἐπιμονὴ φαίνεται, ὅτι ἔχει κάποιαν προφητικὴν δύναμιν. Καὶ ἡ ἐπιμονὴ ἀπετέλεσε τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ καὶ τῶν ὀλίγων συμπολεμιστῶν του.

Ὡς κύριον πρόγραμμα εἶχε τὴν βίαν. Μίαν βίαν ἀνηλεῆ καὶ ἀκούραστον. Περιεφρόνησε τὴν διπλωματίαν καὶ τοὺς τύπους τῆς. Κάποτε τὸν ἠρώτησε ἓνας Ρῶσσος δημοσιογράφος εἰς τὴν Ἀγκυραν, ἐὰν ἔχη πολλὰ ὄπλα. Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησε. «Ναί, ἔχω μίαν ἀγχόνην. Θὰ ἐργασθῆ καλά, διὰ νὰ ὑπακούσουν ὅλοι οἱ Μουσουλμάνοι. Θὰ διαυλακώσω τὴν γῆν καὶ τὰς σάρκας τῶν ἀνθρώπων τῆς...».

Ἡ ἀπόστασις τῆς πρωτευούσης του ἀπὸ τὰ κέντρα τῶν ἀντιπάλων του ὑπῆρξε μέγα εὐτύχημα διὰ τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ἡδύναντο νὰ κινουῦνται ὅλοι αἱ ὑπηρεσίαι, χωρὶς νὰ γίνωνται ἀντιληπταὶ ἀπὸ τοὺς συμμάχους. Ἐὰν τὸ Κράτος τῆς Ἀγκύρας δὲν εἶχε πολεμοφόδια καὶ στρατὸν, πυροβόλα καὶ ἀεροπλάνα, εἶχεν ὅμως ἓνα ἄλλο ὄπλον πολύτιμον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐβάσιζε τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν βίαν του ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Τὴν ἀκινήσιαν τῶν συμμάχων εἰς τὴν Κιλικίαν, εἰς τὴν Ἀττάλειαν, εἰς τὴν Κων)πολιν καὶ εἰς τὴν Σμύρνην. Μεταξὺ δύο καταστροφῶν ἐξέλεξε τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου. Καὶ διὰ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἔχει ἀπόφασιν νὰ ἀμυνθῆ παρέταξε, κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, μερικὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι κυρίως ἐπεχείρησαν διαφόρους νυκτερινὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἀπησχόλουν τὰς προφυλακὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Μπαλουεσερ παρέμεινε μερικὸς μῆνας ὁ Ἰσμέτ πασᾶς, ὅπως ὀργανώσῃ τὸν ὀλίγον στρατὸν καὶ ἐμψυχώσῃ τοὺς κατωτέρους ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι κατέφθανον ἐκ διαφόρων μερῶν. Ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἠσχολοῦντο μὲ τὴν ὀχύρωσιν τῶν γραμμῶν τῶν εἰς τὰ ἄλλα σημεία τοῦ μετώπου καὶ κυρίως κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ ἐξαποστέλλουν, ἀπὸ και-

ροῦ εἰς καιρὸν, συμμορίας ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς Κατοχῆς, διὰ νὰ παρενοχλοῦν τὰς φρουράς τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ νὰ κρατοῦν ἐν ἐξεγέρσει πάντοτε τοὺς μουσουλμανικοὺς πληθυσμούς.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΛΕΒΑΝΤΙΝΙΣΜΟΥ

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἐκκρήξεως τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος τῶν Τούρκων, ὅτε εἰς τὸν πλευρόν των προσετέθη πολὺτιμος συνεπίκουρος καὶ βοηθός. Ὁ Λεβαντίνος. Αὐτὴ ἡ εὐρωπαϊκὴ πανσπερμία τῆς Ἀνατολῆς ἀπετέλεσε τὸν σάρακα τῆς ὅλης καταστάσεως καὶ ἔδωκε πνοὴν καὶ ἐλπίδας εἰς τὸ ἐθνικιστικὸν Τουρκικὸν κίνημα. Ἐνῶ ἀπελάμβανον ὅλων τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας ἐν Σμύρνῃ, ἐνῶ εἶχον πάντοτε τὴν προνομιούχον θέσιν των, καὶ ἐπὶ τέλους ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο τμήμα τοῦ συμμαχικοῦ, ἐν τούτοις δὲν εὗρεθη ποτὲ λόγος ἐπαίνου διὰ τὰς θυσίας καὶ τὴν πατριωτικὴν ἰδεολογίαν τῶν Ἑλλήνων. Εἰς ὑπομνήματα πρὸς τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήριά των ρητῶς ἀπέκρουον τὴν Ἑλληνικὴν διοίκησιν. Εἰς τὰς συζητήσεις καὶ συναναστροφὰς των μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν συμμαχικῶν κρατῶν κατεγίνοντο νὰ συκοφαντήσουν καὶ νὰ ραδιουργήσουν τὴν Ἑλλάδα. Ἐνέσπειρον παντοῦ τὸ μῖσος κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ προσεπάθουν νὰ προκαλέσουν τὰς συμπαθείας των ὑπὲρ τῶν Τούρκων. Ἐξ ὅλης αὐτῆς τῆς κινήσεως βεβαίως ἐνεθαρρύνοντο οἱ Τούρκοι καὶ ὑπελόγιζον σοβαρῶς εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος φανατισμὸν των.

Ἡ προπαγάνδα τῶν Λεβαντίνων κατέκτα διαρκῶς ἔδαφος καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἰς τοὺς κύκλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐβάσιζον τὰ συμφέροντά των ἐπὶ τῶν Τούρκων. Ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν ἐφημερίδων των προσεπάθουν νὰ ἐμφανίσουν οἰανδήποτε ἐθνικιστικὴν κίνησιν τῶν Τούρκων, ἐνῶ ἀντιθέτως ἀπέκρουπον καὶ τὴν πλέον φιλόφρονον πρᾶξιν ἐνὸς Ἑλληνικοῦ ἰδρύματος. Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἀϊδινίου αἱ Ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες τῆς Σμύρνης ἐδημοσίευσαν ἄρθρα ἐντόνου διαμαρτυρίας κατὰ τῶν Τουρκικῶν βιαιοτήτων. Περιέγραψαν τὰ σφαγὰς καὶ τὰ μαρτύρια τῶν γυναικῶν, τὴν ληστείαν τῶν προκρίτων καὶ τὴν πυρπόλησιν τῶν σχολείων καὶ τῶν ναῶν.

Τὰ δημοσιεύματα ταῦτα μετεφράσθησαν παρὰ τῆς ὑπηρεσίας τῆς διασυμμαχικῆς λογοκρισίας καὶ κατ' εἰσῆγησιν τοῦ Ἰταλοῦ ἐφέδρου ἰατροῦ τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ, Σμυρναίου τὴν καταγωγὴν, Αἰνία Μπρουνέτι, ὅστις ὑπηρετεῖ εἰς τὴν λογοκρισίαν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας, ἀπεστάλησαν εἰς τοὺς Ἀρμοστὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δι' ἐγγράφου, τὸ ὁποῖον ὑπέγραψαν ὁ ἰατρὸς Μπρουνέτι καὶ ὁ ἐφεδρὸς Ἀγγλος λοχαγὸς Σπένς, Λεβαντίνος τὴν καταγωγὴν, ἐζήτησαν ὅπως ἡ λογοκρισία τύπου ἀπὸ μετεκδοτικὴ καταστῆ προληπτικὴ, καὶ τοῦτο ὅπως προλαμβάνῃ τὴν δημοσίευσιν ἄρθρων ἐρεθιστικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου Σμύρνης, τὰ ὁποῖα ἐπέτρεπε ἡ Ἑλληνικὴ προληπτικὴ λογοκρισία. Ἡ εἰσῆγησις ἐγένετο δεκτὴ καὶ ἀμέσως, χωρὶς καμμίαν προειδοποίησιν πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχάς, εἰδοποιοῦν τὰς ἐφημερίδας ν' ἀποστέλλουν πρὸ τῆς ἐκδόσεώς των δοκίμια εἰς τὴν λογοκρισίαν των.

Οὕτω αἰφνιδιαστικῶς ἐδημιουργήθη καὶ δευτέρα λογοκρισία. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας ἡ ἐκδοσις τῶν ἐφημερίδων τεχνικῶς καθίστατο προβληματικὴ. Διὰ νὰ δοθῇ μία λύσις εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀποφασίζεται ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Προξένων τῶν συμμάχων, νὰ λειτουργήσῃ κοινὸν γραφεῖον λογοκρισίας, μέχρις ὅτου ὑπογραφῇ ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης. Τοιαύτην ἀντίληψιν εἶχον οἱ Λεβαντῖνοι λογοκριταὶ ἀντιπρόσωποι

Πρόκριτοι 'Αιδινίου

Τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα μετὸν ἰατρὸν Λαμπαδάριον

τῶν συμμάχων περὶ τῆς ἀποστολῆς των, ὥστε μίαν ἡμέραν με εἰδοποιοῦν κίφνιδίως, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ θὰ συνεδριάσῃ δι' ἐν ζήτημα ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος.

Μεταβαίνω εἰς τὴν συνεδρίασιν. Ὁ ἰατρὸς Μπρουνέτι καὶ ὁ ἑφεδρος λοχαγὸς Σπένς—ὁ Γάλλος ἀντιπρόσωπος δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη—μοῦ ἀναγγέλλουν, ὅτι διέγραψαν ἕνα ἄρθρον τῆς «Ἐκὸ ντὲ Φράνς», ἐπισήμου ὄργάνου τοῦ Γαλλικοῦ προξενείου. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐστρέφετο κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ εἶχε γραφῆ παρὰ τοῦ Αὐστραλοῦ δημοσιογράφου Λούδ, ὁ ὁποῖος εὐρίσκειτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Σμύρνην. Καὶ ὁ μὲν διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς ἐφημερίδος Κάρολος Φλερύ ἀφῆρσε τὸ ἄρθρον, ἀλλὰ ἤλθεν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς λογοκρισίας καὶ διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τῆς διαγραφῆς του, διότι τὸ ἄρθρον δὲν ἔθιγε κανένα ἐκ τῶν συμμάχων. Οἱ Μπρουνέτι καὶ Σπένς μὲ ἐρωτοῦν, ἐὰν συμφωνῶ καὶ ἐγὼ εἰς τὸ νὰ παυθῇ ἡ Γαλλικὴ ἐφημερίς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας.—Ἀλλὰ διέγραψε τὸ ἄρθρον, λέγω.—Ναί, ἀπαντοῦν ἐκεῖνοι, τὸ διέγραψεν, ἀλλὰ θὰ τιμωρηθῇ διὰ τὴν συμπεριφορὰν του ὁ κ. Φλερύ ἀπέναντι τῆς ὑπηρεσίας τῆς λογοκρισίας...» Ἐδήλωσα ἀμέσως, ὅτι δὲν ἐγκρίνω τὴν ἀπόφασιν των καὶ δὲν θὰ ὑπογράψω τὸ ἔγγραφο τῆς παύσεως. Ἀμέσως τὸ ὑπέγραψαν οἱ δύο καὶ τὸ ἀπέστειλαν εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Γαλλικῆς ἐφημερίδος. Τὸ σκάνδαλον ἦτο τόσο ἀδικαιολόγητον, ὥστε τὴν ἐπομένην, κατόπιν τῶν διαβημάτων τοῦ Γενικοῦ προξένου τῆς Γαλλίας Λαπόρτ πρὸς τοὺς προξένους Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας, διατάσσονται ὑπὸ τῶν προξένων των νὰ εἰδοποιήσουν τὸν διευθυντὴν τῆς Γαλλικῆς ἐφημερίδος, ὅτι δὲν ἐπαύθη ἡ ἐφημερίς!!

Ὁ Γάλλος γενικὸς πρόξενος ἐξέφρασε συγχρόνως τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν τῆς Ἑλλάδος «διὰ τὴν ἀμερόληπτον καὶ δικαίαν στάσιν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν λογοκρισίαν». Τόσον πείσμα Λεβαντινισμοῦ ἐκυριάρχει εἰς τὰς πράξεις των, ὥστε διεξήγοντο ἐπίμονοι ἀγῶνες ἐκ μέρους των, ὅπως ἀφεθοῦν δημοσιεύματα εἰς τὸν Τουρκικὸν τύπον τὰ ὅποια ἐξυπηρετοῦν τὴν πολιτικὴν τῶν Μουσουλμάνων καὶ ἐνεθάρρουν τὸν ἐθνικιστικὸν των ἀγῶνα. Μετὰ πολλὰ ἐπεισόδια καὶ διαμαρτυρίας μου ὑπέβαλον ἔκθεσιν πρὸς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἐτόνιζα ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπέλθῃ μία συνεννόησις μεταξὺ τῶν προξένων καὶ νὰ καθορισθοῦν σαφῶς τὰ δικαιώματα τῶν συμμάχων λογοκριτῶν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀντιπροσώπου. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ἐπεισόδιον μετὰ τοῦ Τούρκου δημοσιογράφου Ζεκὴ βέη, τὸ ὁποῖον θέλω ἀμέσως κατωτέρω ἀφηγηθῆ. Πράγματι, μετὰ τὰς γενομένας συνεννοήσεις, οἱ πρόξενοι ἀνεγνώρισαν τὸ δίκαιον τῶν Ἑλληνικῶν ἀπόψεων. Καὶ μετὰ τὴν προφορικὴν συμφωνίαν των ὁ ὑπατος Ἀρμοστὴς ἀπηλύθουε τὸ ἐξῆς ἐπιβεβαιωτικὸν ἔγγραφο πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἀμερικῆς. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ Ἀμερικὴ δὲν εἶχε τοποθετήσῃ ἀντιπρόσωπον εἰς τὴν λογοκρισίαν, ἐμπιστευθεῖσα τὰ συμφέροντά της εἰς τὸν Ἑλληνα λογοκριτὴν.

ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ

Ἄριθ. Πρωτ. 18283.

Ἐν Σμύρνη τῇ 10 Δεκεμβρίου 1919.

Κύριοι Ἀντιπρόσωποι,

Ἀναφερόμενος εἰς χθεσινὴν συνομιλίαν μας μεθ' ὑμῶν καὶ τῶν συναδέλφων Σας Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἰταλίας καὶ Ἀμερικῆς, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ συνοψίσω τὸ πόρισμα τῆς συνομιλίας ταύτης, σχετικῶς μετὰ τὸ ζήτημα τῆς λογοκρισίας.

Α'. Συνεφωνήθη ὅτι διαρκούσης τῆς ἀνακωχῆς, ἀπαγορεύεται ἡ ἐκδοσις νέων ἐφημερίδων εἰς γλῶσσαν Ἑλληνικὴν καὶ Τουρκικὴν.

Β'. Δι' ἐκδόσιν νέας ἐφημερίδος εἰς γλῶσσαν Ἀγγλικὴν, Γαλλικὴν, Ἰταλικὴν, Ἀρμενικὴν καὶ Ἑβραϊκὴν, ἀπαιτεῖται ἄδεια τῆς ἐδῶ Διασυμμαχικῆς Λογοκρισίας.

Γ'. Συνεπεῖα τῶν δύο ἀνωτέρω συμφωνιῶν ἡ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ Νίδερ παύει νὰ ἔχῃ ἰσχὺν ὅσον ἀφορᾷ τὴν προηγουμένην τούτου ἄδειαν, ἀλλὰ θὰ ἰσχύῃ διὰ τὴν τιμωρίαν τῶν παραβαίνόντων τὰς δύο προηγουμένας διατάξεις (dispositions) τῶν παραγράφων Α καὶ Β.

Δ'. Ἡ Διασυμμαχικὴ Λογοκρισία ἔχει δικαίωμα νὰ περικόπη (supprimer) πᾶν δημοσίευμα, ὅπερ κατὰ τὴν ἀπόλυτον κρίσιν τῆς λογοκρισίας θὰ ἀντιτιθετο εἰς τὰ συμφέροντα τῶν συμμάχων καὶ τῆς ἐδῶ δημοσίας τάξεως.

Ε'. Παραβάσεις τῶν ἀποφάσεων τῆς Λογοκρισίας θὰ τιμωρῶνται ὑπ' αὐτῆς διὰ προσωρινῆς παύσεως τῆς ἐφημερίδος, ὅπως ἐγένετο μέχρι σήμερον.

ΣΤ'. Ἀφοῦ ἀπαξ δοθῆ ἄδεια ὑπὸ τῆς Λογοκρισίας πρὸς δημοσίευσιν δὲν ὑπόκειται εἰς καταδίωξιν ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης ἢ ἐκδότης.

Ζ'. Ἐὰν ἡ πλειοψηφία τῶν λογοκριτῶν ἐπιτρέψῃ ὠρισμένον δημοσίευμα, ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀντιλέγει ὁ ἐν τῇ λογοκρισίᾳ Ἕλλην ἀντιπρόσωπος, ἀναβάλλεται τὸ δημοσίευμα τοῦτο καὶ φέρεται τὸ ζήτημα ἐνώπιον τῶν ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας καὶ τοῦ Ἑλληνοῦ Ἀρμοστοῦ, οἵτινες, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ Διασυμμαχικὰ συμφέροντα καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἐνταῦθα θέσιν καὶ εὐθύνην τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς, θὰ δίδωσι τὴν προσήκουσαν λύσιν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῶν συντακτῶν τῆς «Σάρκ», ἡ Ἑλληνικὴ Ὑπάτη Ἀρμοστεία ἐμμένει εἰς τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Στρατοδικείου ἔχει πλήρη ἰσχύν. Ἀλλὰ, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ νὰ δοθῆ ἐν τέλος εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐν Κων)πόλει Συμμάχων Ὑπάτων Ἀρμοστῶν καὶ τῶν ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων αὐτῶν, ἐδόθη ὑπόσχεσις κατὰ τὴν χθεσινὴν συνάντησίν μας, νὰ ἀπονεμηθῆ λίαν προσεχῶς χάρις διὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ποινῆς των. Θὰ σᾶς ἤμην ἰδιαιτέτως ὑπόχρεως, Κύριε Ἀντιπρόσωπε, ὅτι εἰμεθα σύμφωνοι εἰς ὅλα τὰ ἀνωτέρω. Δέχθητε κλπ.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής
Α. ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

Ὁ Ζεκὴ βέης ἐξέδιδε τὴν Τουρκικὴν ἐφημερίδα «Σάρκ», ἀλλ' ἐμπορεύετο συγχρόνως καὶ γουναρικά, λόγῳ τῶν σχέσεών του μὲ Βουλγάρους ἐμπόρους. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἤλθεν εἰς τὴν Σμύρνην μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ἐφερε εἰς τὴν λογοκρισίαν ἓνα ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ἐκυριαρχεῖτο ἀπὸ πνεῦμα Πανισλαμικοῦ ἐγωῖσμοῦ. Βεβαίως, ἐὰν ἡ «Σάρκ» ἐξεδίδετο εἰς τὴν Ἀγκυραν, ἠδύνατο νὰ δημοσιευθῆ. Ἀλλ' εἰς τὴν Σμύρνην ἦτο ἀδύνατον. Μόλις μετεφράσθη, ἐζήτησα νὰ διαγραφῆ. Ὁ ἰατρὸς Μπρουνέττι ἀντετάχθη. Τόσον εὐγλώττως ὑπερῆμύνηθη τοῦ Τουρκικοῦ ἄρθρου, ὥστε κατάρθρωσε νὰ παρασύρῃ καὶ τοὺς ἄλλους ἀντιπροσώπους τῆς λογοκρισίας μὲ τὴν γνώμην του. Καὶ κατὰ πλειοψηφίαν ἐπέτρεψαν τὴν δημοσίευσιν.

Ἐκράτησα, ὡς ἐδικαιούμην, ἀντίγραφον καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ ἀπέστειλα εἰς τὸν Ὑπάτον Ἀρμοστήν. Μόλις τὸ ἀνέγνωσε, ἀμέσως διατάσσει τὴν σύλληψιν τοῦ Ζεκὴ βέη καὶ τοῦ Κενὰν βέη ὑπευθύνου τῆς ἐφημερίδος καὶ τὴν παραπομπὴν των εἰς τὸ στρατοδικεῖον. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγένετο ἡ δίκη. Ὁ διευθυντὴς τῆς «Σάρκ» κατεδικάσθη εἰς ἐνὸς ἔτους φυλάκισιν καὶ ἀπεστάλη εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν ἐπομένην, ὁ δὲ ὑπεύθυνος Κενὰν βέης 6 μῆνας. Ἐνεκὰ τούτου διεμαρτυρήθησαν οἱ πρόξενοι, ἰσχυριζόμενοι ὅτι προσεβλήθη ἡ ὑπηρεσία τῆς λογοκρισίας. Καὶ μετὰ πολλὰς συνεννοήσεις κατέληξαν εἰς τὴν συμφωνίαν, ἡ ὁποία διευτυπώθη εἰς τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφον.

ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ — ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ἀπέναντι τῶν ἐχθρικῶν τάσεων τῶν Λεβαντίνων ἡ Ἑλλάς ἓνα καθήκον εἶχε σαφῶς διαγεγραμμένον. Νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐντατικῶς ὅλας τὰς ἠθικὰς

καὶ πνευματικὰς δυνάμεις τῆς καὶ νὰ ἐργασθῆ ὅπως ἐμπνεύσῃ εἰς ὅλους τοὺς πληθυσμοὺς ἐμπιστοσύνην. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστῆς εἶχε δικαιοδοσίαν ἀπεριόριστον ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἦτο πανίσχυρος καὶ ἠδύνατο νὰ ρυθμίξῃ τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας κατὰ βούλησιν καὶ ἀρέσκειαν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς κατοχῆς ὑφίσταντο ἀκόμη αἱ τουρκικαὶ πολιτικαὶ ἀρχαί, αἱ ὁποῖαι ἐλειτούργουν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον, περίπου, τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ συνέπειαν ἡ διοικήσις τῆς Ἀρμοστείας δὲν ἠδύνατο νὰ εὐρύνη τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν τῆς καὶ δι' αὐτὸ τὰ γραφεῖά τῆς ἐγκατεστάθησαν ἐντὸς τοῦ οἰκήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενείου.

Ἀνώτεροι ὑπάλληλοι ἐκ τῶν ἀρίστων τῶν ἐν Ἀθήναις Ὑπουργείων ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Σμύρνην, διὰ νὰ θέσουν τὰς βάσεις τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Μικρασιατικῆς Ἑλλάδος. Ὡς διευθυντῆς τῶν ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀρμοστείας ἐτοποθετήθη ὁ Π. Εὐριπαῖος. Εἰς τὴν Γενικὴν Γραμματεῖαν ὁ Π. Γουναράκης. Εἰς τὸ Τμῆμα τῶν διπλωματικῶν σχέσεων ὁ Σπῦρος Βασιλᾶς, εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ὑγείας ὁ Εὐάγ. Παπαντωνίου. Εἰς τὴν παλιννόστησιν καὶ ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐκδιωχθῆ κατὰ τὸ 1914, ὁ Γ. Εὐνόπουλος. Εἰς τὰ Ταχυδρομεῖα ὁ Τσιριμωνάκης. Εἰς τὴν Διεύθυνσιν προσφύγων κατ' ἀρχὰς ὁ Χαρ. Ροῦλὸς καὶ μετέπειτα ὁ Χρ. Νοστράκης. Εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ἐκκρεμῶν ὑποθέσεων ὁ Βασ. Κρόκος.

Εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῶν φυλακῶν ὁ Στυλ. Γλυκοφρύδης. Εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν ὁ Κωνστ. Σαμαράκης. Εἰς τὸ Ὑγειονομεῖον ὁ Τανάγρας. Εἰς τὸ μεταφραστικὸν ὁ Α. Ψαρρᾶς. Εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῶν δημοσίων ἔργων οἱ Μάτσης καὶ Ὀρτεντζᾶτος. Ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀρμοστοῦ μετὰ τῶν Μουσουλμάνων ἐτοποθετήθη ὁ Τουρκοκρῆς Νομάρχης Δράμας Ἀλῆ Ναῖπ Ζαδέ. Ἐπιπροσθέτως, εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῆς Ἀρμοστείας ὑπῆχθη σχεδὸν καὶ ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς ὑπὸ τὸν Τσουνούκαν, ὁ ὁποῖος ἔδρευε νέα ἰατρεῖα καὶ νοσοκομεῖα εἰς τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, κατὰ τὰς παρουσιαζομένας ἀνάγκας. Εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὰς διαφόρους πόλεις, ἐτοποθετήθησαν ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, εἶδος ὑποδιοικητῶν, ἔμπειροι ὑπάλληλοι τῶν ἐν Ἀθήναις ὑπουργείων, ὅπως ὁ Μάντζαρης εἰς τὸ Ἀϊδίνιον, ὁ Βακαλόπουλος μετέπειτα, ὁ Μαυρομμάτης εἰς τὰς Κυδωνίας.

Ἐκτὸς αὐτῶν εἰς μερικὰς ὑποδιοικήσεις ἐχρησιμοποιήθησαν ἀρκετοὶ Σμυρναῖοι ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι ἐξεπλήρωσαν ἄριστα τὴν ἀποστολὴν των. Δὲν εἶχον ἴσως ὑπηρεσιακὴν πεῖραν, ἀλλ' εὐρίσκοντο πλησιέστερον πρὸς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ Μικρασιατικοῦ λαοῦ. Εἰς τὴν Μαγνησίαν διετηρήθη ὁ τουρκοκρῆς Χουσνῆ βέης, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ πρὸ τῆς κατοχῆς καὶ μέχρι τέλους ἀπέδειξε, ὅτι ὑπηρετήσεν ἀδόλως. Τὸ Σῶμα τῆς Χωροφυλακῆς εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὴν Σμύρνην τοὺς καλλιτέρους τοῦ ἀξιωματικούς, ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ ποῖον τῶν ἀνδρῶν ἦτο ἄριστον. Κατ' ἀρχὰς ἐπὶ κεφαλῆς ἦτο ὁ Χατζηγιώαννου. Ἄλλ' αἱ καθημεριναὶ ἐπεμβάσεις, αὐθαιρέσιαι καὶ βιαιότητες εἰς τὸ Σῶμα τῆς χωροφυλακῆς τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Στεργιάδου, τὸν ἠνάγκασαν νὰ ζητήσῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Χατζηγιώαννου βεβαίως ἀνεγνώριζε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου τοῦ Σώματός του, ἀλλὰ ἔπρεπε δι' αὐτοῦ ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Χωροφυλακῆς, νὰ ἐπιβάλλωνται αἱ ποιναὶ καὶ νὰ γίνωνται αἱ μεταβολαί.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐστάλη εἰς τὴν Σμύρνην ὁ Κατσώνας, ὡς ἀρχηγὸς τῆς Χωροφυλακῆς καὶ ὁ Κατσιγιαννάκης ὡς ὑπαρχηγός, ὁ δὲ Νικηφοράκης εἶχεν ἀναλάβει εὐθὺς μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἀρμοστοῦ τὴν διεύθυν-

σιν τῆς Ἀστυνομίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κατσώνας δὲν παρέμεινε πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Σμύρνην.

Μετὰ λαμπρὰν ἐργασίαν, τόσον ἐν Σμύρνη, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὰς Ἀθήνας, διότι ἡ βιαιότης τοῦ Ἀρμοστοῦ ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀδικαιολόγητος καὶ ἀφόρητος. Προκειμένου νὰ τιμωρήσῃ ἓνα ἀξιοματικὸν τῆς Χωροφυλακῆς ἐνήργει ὁ Ἀρμοστής ἀπ' εὐθείας καὶ χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σώματος. Αὐτὴν τὴν μείωσιν δὲν τὴν ἠνέχθη ὁ Κατσώνας καὶ ἀπεχώρησεν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας.

Τὴν Ὑπάτην Ἀρμοστείαν Σμύρνης ἀπησχόλησε σοβαρώτατα τὸ ζήτημα τῶν ἀποζημιώσεων τῶν παθόντων κατὰ τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου. Ὅπως κῦτοβούλως ἐδήλωσε ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, καίτοι δὲν ἐνόμιζε ὅτι εὐθύνεται, ἐν τούτοις διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν καλὴν τῆς πίστιν ἀπεδέχετο ν' ἀποζημιώσῃ τοὺς παθόντας, κατόπιν τῶν ἀποφάσεων, τὰς ὁποίας θὰ ἐξέδιδε ἡ μικτὴ ἀνακριτικὴ Ἐπιτροπὴ. Οὕτω κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ παρὰ τοῦ Εἰσαγγελέως τῶν Ἐφετῶν Ν. Γιαμαλάκη, τοῦ Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν Τσιριμωναῆκη, τοῦ Νομάρχου Πρεβέζης Κρυωνᾶ, τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀγγλίας, Πάτερσον, τοῦ Ἰταλοῦ δικηγόρου Ρίχι, ἀντιπροσώπου τῆς Ἰταλίας, τοῦ Σαπουντζόγλου, ὑποπροξένου τῆς Γαλλίας εἰς τὰς Κυδωνίας, καὶ ἐνὸς Ὁθωμανοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπέδειξαν ὁ Νομάρχης Ἰζέτ βέης καὶ ὁ Δήμαρχος.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐκάλεσε τοὺς παθόντας καὶ τοὺς ἐζήτησε τὴν ὑποβολὴν αἰτήσεων διὰ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας ὑπέστησαν. Μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῶν αἰτήσεων ἐκλήθησαν διάφοροι μάρτυρες, διὰ νὰ βεβαιώσουν ἐὰν πράγματι ἐγένοντο αἱ ζημίαι, αἱ ὁποῖαι σημειοῦνται εἰς τὰς αἰτήσεις των. Τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, δύσκολον καὶ πολὺπλοκον, ἐπερατώθη ἐντὸς τετραμήνου περιόδου. Ἀπεζημιώθησαν οἱ πραγματικῶς ὑποστάντες ζημίας καὶ γενικῶς ἀνεγνωρίσθη, ὅτι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἡ Ἑλλὰς ἀπέδειξε τὴν πίστιν καὶ τὴν ἠθικὴν Μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ Ἑυρωπαϊκοῦ κράτους. Συνολικῶς, αἱ καταβληθεῖσαι ἐκ μέρους τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας ἀποζημιώσεις εἰς ὅλας τὰς ἐθνότητας ἀνῆλθον εἰς δύο περίπου ἑκκτομμύρια τουρκικῶν λιρῶν.

Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ διεχειρίσθησαν τὰς ὑποθέσεις τῶν ὑπήκων των μὲ ἀπόλυτον καλὴν πίστιν καὶ ἀμεροληψίαν. Μόνον ὁ δικηγόρος τοῦ Ἰταλικοῦ προξενείου Ρίχι ἐπέμενε, ὅπως ἀποζημιωθοῦν μερικοὶ Ἰταλοὶ ὑπήκοοι οἱ ὁποῖοι ἀντὶ ζημιῶν ἐδοκίμασαν νευρικὴν τινα ταραχὴν κατὰ τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐζήτησεν ἀποζημιώσιν ὁ Ἰταλὸς ζωγράφος, Κερκυραῖος τὴν καταγωγὴν, Πιζάνι, καὶ τὴν ἔλαβε κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἰταλικοῦ προξενείου.

Τὴν Ὑπάτην Ἀρμοστείαν ἀπησχόλησε ἐπίσης τὸ ζήτημα τῶν ἀδεσπότην περιουσιῶν τῶν Τούρκων τοῦ Ἀἰδίνιου, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀκολουθήσει τὸν Τουρκικὸν στρατὸν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως. Πρὸς τοῦτο ἀπεστάλη εἰς τὸ Ἀἰδίνιον ὁ Σκαρπέτης, εἷς ἐκ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ διὰ συνεχῶν δημοπρασιῶν ἐπώλησε τὰ ἀδέσποτα κινήτὰ τῶν Τούρκων, συγχρόνως δὲ ἐσχηματίσθη συνεργεῖον διὰ τὴν περισυλλογὴν τῶν ἀδεσπότην προϊόντων σύκων, σταφίδος καὶ ἄλλων εἰδῶν. Τὸ ἔργον τοῦτο δύσκολον, κοπιῶδες καὶ ἐπικίνδυνον τὸ ἔφερε εἰς πέρας ὁ Σκαρπέτης καὶ τὸ διεχειρίσθη ἰδεωδῶς ἐντίμως. Ἡ ἐκποίησις τῶν ἀδεσπότην προϊόντων ἐγένετο δι' ἐπιτροπῶν καὶ αἱ εἰσπράξεις ἀπεστέλλοντο εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν Σμύρνης, ὅπως τὰς διαχειρισθῆ. Ἡ Ἑλλὰς ἀπελευθερώ-

νουσα τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπέβλεψε καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόρων τῆς ἐπὶ τῇ βάσει νέων προοδευτικῶν συστημάτων. Ἡ πρωτόγονος κατάστασις, ἡ ὁποία ἐπεκράτει ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Τούρκων, ἀπετέλει διαρκῶς ἐμπόδιον εἰς τὰς μεγάλας καὶ μικρὰς συναλλαγὰς, εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν. Δὲν ὑπῆρχε εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν τὸ πιστωτικὸν ἴδρυμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἤνοιγε τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἀδιστάκτως καὶ θὰ τοὺς ἔδιδε εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν.

Ἡ ἐπέκτασις τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1919, ἠκούσθη μετ' ἰδιαιτέραν χαρὰν ἀπὸ τὸν ἐμπορευόμενον κόσμον. Κατ' ἀρχὰς ἐσχηματίσθη μία ἐπιτροπὴ οἰκονομικῶν μελετῶν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἀλεξ. Κορυζῆ. Εἶχε προσλάβει ἐξ Ἀθηνῶν ὡς συνεργάτας τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους Θυμενάκην, Τρακάκην καὶ Ἀναστασόπουλον. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη κατέγινε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος τῆς ἐπιβολῆς τῆς δραχμῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Σειρὰ διαφωτιστικῶν καὶ μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἀξίας ἀρθρῶν τοῦ Ἀλεξ. Κορυζῆ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας, μετεφράσθησαν δὲ μετέπειτα καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰς Γαλλικὰς, Ἀρμενικὰς Ἰσραηλιτικὰς καὶ Τουρκικὰς. Τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχόλησαν κατόπιν τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν οἰκονομικῶν μελετῶν, ἦσαν τὰ ἀκόλουθα:

1) Ἐκτίμησις τῆς παραγωγῆς καὶ ἀξία κατ' εἶδος. 2) Μελέτη τῆς καπνοπαραγωγῆς καὶ τῆς ἐμπορίας τοῦ καπνοῦ, σχέσεις καὶ συνθήκαι τῶν Ἀμερικανικῶν Ἐταιριῶν καὶ ἐκμετάλλευσίς τοῦ εἶδους τούτου. 3) Μελέτη τοῦ νομισματικοῦ ζητήματος, ἐπικράτησις τῆς δραχμῆς εἰς τὰς συναλλαγὰς διὰ τοῦ ἐξ οἰκείου παραγωγικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς κατανοήσεως τῆς θέσεως τῆς δραχμῆς. 4) Μελέτη καὶ ἐκτίμησις τῆς βιομηχανίας τῆς χώρας ἐν συνόλῳ, καὶ ἰδιαιτέρως τῶν διαφόρων βιομηχανικῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ ὀργανισμῶν, δηλαδὴ ταπητουργίας, ἐριούχων, νηματουργίας, ζυθοποιίας, οἰνοπνευματοποιίας. 5) Μελέτη καὶ ἐκτίμησις τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῆς Διοικήσεως ἔναντι τῶν διαφόρων παραχωρήσεων τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως. 6) Μελέτη καὶ ἐκτίμησις τοῦ ἐγγείου πλοῦτου τῆς χώρας καὶ τοῦ φυσικοῦ τοιοῦτου, δηλαδὴ μεταλλείων, ὄρυχείων, δασῶν, ρέοντα ὕδατα καὶ ἱαματικά. 7) Μελέτη καὶ ἐκτίμησις τῆς ἐπαρκειᾶς τῆς χώρας εἰς τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης. 8) Μελέτη καὶ ὄργανωσις τῆς ρυθμικῆς παλιννοστήσεως τῶν προσφύγων πρὸς ἀποφυγὴν ζητημάτων ἐπισιτισμοῦ, ἐγκαταστάσεως καὶ συγκροτήσεων μετὰ τῶν ἐγκατεστημένων εἰς τὰ κτήματά των Τούρκων κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1914.

Αἱ μελέται αὗται ἐγένοντο διὰ τῆς βοήθειας τῶν ἐντοπίων εἰδικῶν καὶ διὰ ἐρευνῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐπιτοπίων ἐξετάσεων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπεζῆς. Θὰ ἐγένετο ἀκόμη σπουδαία μελέτη τῆς περιουσίας ἐν γένει, τῆς ἀξίας τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ τῶν σιδηροδρομικῶν Ἐταιριῶν Ἀϊδινίου καὶ Κασαμπᾶ. Ἐπίσης ἀνετέθη εἰς τὸν ἐπιθεωρητὴν τῆς Τραπεζῆς Τρακάκην, ἵνα μεταβῆ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ μελετήσῃ τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις καὶ συνθήκας ἐκάστης περιφερείας διὰ τὴν ἴδρυσιν ὑποκαταστημάτων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς εἰς τὰς περιφερείας Μαγνησίας, Περγάμου, Κυδωνιῶν, Ὀδεμισίου, Βρουύλλων, Φωκῶν. Ἡ μελέτη αὕτη θὰ ἐγένετο ἐν συνεννοήσει μετὰ τὰ ἐντόπια στοιχεῖα, Ἑλληνας καὶ Τούρκους. Ὀλόκληρος αὐτὸς ὁ ὄγκος τῆς ἐργασίας ἐξετελέσθη μέχρις αὐτῶν τῶν σχεδιαγραμμάτων τῶν κτιρίων. Ἐὰν δὲ δὲν ἐπῆρχετο ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ ἀποσύνθεσις, τὸ ὑποκατάστημα τῶν Κυδωνιῶν θὰ ἐλειτούργει τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1922.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ὡς πρώτην βοήθειαν πρὸς τὸν Μικρασιατικὸν πληθυσμὸν, προσέφερε δάνεια εἰς τοὺς παλιννοστήσαντας πρόσφυγας κατὰ

τὸ 1919, 20 ἑκατομμύρια, πληρωτέα εἰς τρεῖς δόσεις ἐντὸς μιᾶς τριετίας μὲ 6% τόκον. Τὸ τμήμα παλιννοστήσεως τῆς Ἀρμοσθείας (τμηματάρχης Γ. Ξυνόπουλος) κατήρτισε, τῇ βοήθειά καὶ τῶν ἐντοπίων προκρίτων τὴν μελέτην καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ εἰς διάστημα τριῶν περίπου μηνῶν κατὰ τὸν πλέον ἀθόρυβον καὶ μεθοδικὸν τρόπον ἐπανῆλθον οἱ πρόσφυγες τοῦ διωγμοῦ τοῦ 1919, ἐγκατεστάθησαν, καὶ ἀμέσως ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἤλθε συνεπικουρός εἰς τοὺς πάσχοντας κατοίκους τῶν περιφερειῶν τῆς Ἐρυθραίας καὶ ἄλλων μερῶν.

Ἐνας ἀκούραστος καὶ ἱκανὸς ὑπάλληλος τῆς Τραπεζῆς, ὁ Νικ. Τρεμπέλας, περιῆλθεν ὅλας τὰς περιφερείας, ἐπικοινωνήσας μὲ τοὺς παλιννοστήσαντας πρόσφυγας, ἐξετίμησε τὴν κατάστασίν των καὶ διένειμε τὸ ἀνωτέρω ποσὸν τῶν 20 ἑκατομμυρίων.

Εἰς τὴν Σμύρνην τὸ κεντρικὸν Κατάστημα ἤρχισε τὰς ἐργασίας του περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου τοῦ 1920 μὲ μίαν κυκλοφορίαν 150000 λιρῶν. αἱ ὁποῖαι ἠγγοράσθησαν παρὰ τινος ἄλλου Ἑλληνικοῦ πιστωτικοῦ ἰδρύματος. Ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν ἀπὸ τῆς λειτουργίας του διὰ τοῦ ὄγκου τῶν καταθέσεων του ἐδάνεισε ἡ Ἐλληνικὴ νεοσύστατος ἐν Σμύρνη Ἐθνικὴ Τράπεζα τὸ Γ α λ λ ι κ ὸ ν («Κρέντι-Φονσιέν») 500.000 λίρας Τουρκίας. Ἐπιπροσθέτως εἰς ἓνα μικρὸν σχετικῶς διάστημα ἠγγοράσθησαν παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐκ τοῦ συναλλάγματος τῆς τοπικῆς παραγωγῆς 161 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ἓνας ἄλλος πίναξ, ἐπίσημος τῆς Τραπεζῆς, ὁ ὁποῖος μᾶς παρουσιάζει καταπληκτικὰ ἀληθῶς ἀποτελέσματα:

Μέση προπολεμικὴ ἐξαγωγή. Τὸ προσφερόμενον ἐξ αὐτῆς ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα.		Πόσον συνάλλαγμα θὰ προσεφέρετο νῦν (θεωρητικῶς) διὰ ποσότητος προϊόντων πλήρους προπολεμικῆς ἐξαγωγῆς μὲ τὰς τιμὰς τοῦ 1921		Πόσον συνάλλαγμα ἐπωλήθη ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ἔτους	
				1920	1921
Σταφίδες	Λ.Σ. 1.000.000	Λ.Σ. 4.600.000	Λ.Σ. 1.850.000	Λ.Σ. 3.500.000	
Σῦκα	» 500.000	» 1.080.000	» 900.000	» 950.000	
Χορμάδες	» 45.000	» 65.000	» οὐδεμία	» 50.000	
Καπνὰ	» 1.000.000	» 2.000.000	» 1.700.000	» 2.200.000	
Βάμβαξ	» 720.000	» 1.420.000	» 130.000	» 225.000	
Βαλανίδια	» 260.000	» 300.000	» 270.000	» 150.000	
Δέρματα	» 300.000	» 300.000	» ἐλαχίστη	» 40.000	
Κριθῆ	» 600.000	» 1.500.000	» οὐδεμία	» οὐδεμία	
Κουριά	» 140.000	» 220.000	» 50.000	» ἐλαχίστη	
Ὅπιον	» 700.000	» 500.000	» 100.000	» 110.000	
Τάπητες	» 800.000	» 1.000.000	» 500.000	» 350.000	
Ἐλκια	» 650.000	» 1.000.000	» οὐδεμία	» 1.300.000	
Διάφορα	» 600.000	» 1.000.000	» 200.000	» 100.000	
	Λ. Σ. 7.315.000	Λ. Σ. 14.985.000	Λ. Σ. 5.700.000	Λ. Σ. 8.975.000	

Πανταχόθεν ὅλαι αἱ μεγάλαι πηγὰί τοῦ Μικρασιατικοῦ πλοῦτου ἤρχισαν ν' ἀπασχολοῦν τοὺς οἰκονομολογικοὺς παράγοντας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσις ἦτο ἀκόμη εἰς τὸ πρῶτον στάδιον, διότι δὲν εἶχεν ὀργανωθῆ ἡ διοίκησις καὶ ἡ Τουρκία τύποις παρέμενε ἀκόμη ἐν Σμύρνη μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης. Ἡ προκυμαία Σμύρνης εὐρίσκειτο εἰς τὰς

χειρας τοῦ Γάλλου κεφαλαιούχου Γκιφραί, αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Γάλλους, ξένα Ταχυδρομεῖα ἐλειτούργουν, ἴσχυεν ἀκόμη τὸ Τουρκικὸν τελωνειακὸν δασμολόγιον.

Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα θὰ ἐρρυθμίζοντο σὺν τῷ χρόνῳ, ἐὰν ἡ Ἑλλάς ἀπεδείκνυεν, ὅτι εἶχεν ὅλας τὰς ἠθικὰς δυνάμεις, ὅπως ἀναδημιουργήσῃ πραγματικῶς τὴν Μικρασιατικὴν χώραν. Ἀπέναντι τῆς δημιουργίας καὶ τῆς προόδου, τῆς ἐπιβολῆς ἐνὸς πραγματικοῦ πολιτισμοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις του, ὅλαι αἱ δολοπλοκίαι καὶ ἀντενέργειαι τῶν Λεβαντίνων θὰ ἐκάμπτοντο, καὶ θὰ ἐζήτουν πρῶτοι αὐτοὶ συνεργασίαν. ὅπως τὴν ἐζήτησαν εἰς πλείστας περιπτώσεις μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Διότι μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐκάμφθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ πλευρίζουν πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς καὶ νὰ ἐπιζητοῦν συνεργασίαν καὶ συμμετοχὴν εἰς τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ γίνον μετὰ τὸ πέρασ τοῦ πολέμου.

Η ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΑ ΤΟΥ ΣΤΕΡΓΙΑΔΟΥ

Ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνικὸς κόσμος εἶχε τόσῃν πίστιν εἰς τὴν ζωτικότητά του, ὥστε ἐδέχετο τὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν στοιχείων καὶ χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς χώρας του ὑπετάχθη καὶ ὑπήκουσε τυφλῶς εἰς τὰς αὐστηρὰς διαταχὰς τοῦ Ἰπτάτου Ἀρμοστοῦ Στεργιάδου. Ἡ ἐντύπωσις τῶν πρώτων ἡμερῶν τῶν αὐστηρῶν μέτρων τοῦ Ἀρμοστοῦ εἶχε παρέλθει καὶ ὅλοι ἀνεγνώριζον, ὅτι χάριν τῶν γενικωτέρων συμφερόντων τοῦ τόπου δὲν εἶχε καμμίαν σημασίαν ἐὰν τιμωρηθοῦν καὶ μερικοὶ πολῖται, οἱ ὁποῖοι πιθανὸν καὶ νὰ ἦσαν ἄξιοι τιμωρίας. Δυστυχῶς ὅμως αὐτὴ ἡ τακτικὴ τῶν βιαιοτήτων ὠγκοῦτο, ἀντὶ νὰ ἐλαττοῦται. Ὁ Ἀρμοστής, διὰ τὸ παραμικρὸν ζήτημα, συναλάμβανεν ἐντίμους πολίτας, γνωστοὺς ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους, καὶ ἐὰν δὲν τοὺς ἐρράπιζε, τοὺς ἐφυλάκιζε καὶ κατόπιν τοὺς ἐξεδίωκε μακρὰν τῆς Σμύρνης πρὸς τὰς νήσους ἢ τὸν Πειραιᾶ.

Ἡ ἀπολυταρχία τοῦ Στεργιάδου ἤρχισε νὰ καθίσταται μέχρι τοιοῦτου σημείου τυραννικὴ καὶ ἀπαισία, ὥστε ὁ ἑλληνικὸς κόσμος νὰ συγκρίνη τὴν βιαιότητά του μὲ τὴν τυραννίαν τῶν Νεοτούρκων. Λόγῳ αὐτῶν τῶν ἀδικαιολογήτων ἀπολυταρχικῶν τάσεων, ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς τοπικοὺς παράγοντας τῆς χώρας, μὲ τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς βιομηχανίας, μὲ τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς ναυτικούς, μὲ ὅλον ἐκεῖνον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε καὶ ἐπύκνωσε τὴν Ἑλλάδα ἐν Μ. Ἀσίᾳ μὲ μυρίους κινδύνους καὶ κατατρεγμούς. Αὐτὸς ὁ Στεργιάδης διεκλήρυττεν, ὅτι θὰ δημιουργηθῇ ὁ τρίτος καὶ τέταρτος πολιτισμὸς ἐν Ἀνατολῇ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀλλὰ δὲν ἐσκέπτετο, ὅτι τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ ἐργάται εἶναι αἱ χιλιάδες τῶν ἐμπόρων, τῶν διδασκάλων, τῶν ἐπιστημόνων, τῶν κληρικῶν, ὅλοι μάρτυρες ἀγῶνος μακροῦ καὶ ἐπικινδύνου. Ἀπέναντι ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ ὄγκου ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὁ Ἀριστείδης Στεργιάδης ἀντέταξε τὴν περιφρόνησιν καὶ τὴν ἀνθεθνικὴν ἀπομόνωσίν του. Εἰς τὸ παρελθὸν οἱ Γενικοὶ Πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ὑπὲρ τὸ δέον κοσμικοί, μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε νὰ παραμελοῦν τὰ καθήκοντά των.

Ὁ Ἀρμοστής ἀπέφευγε τὴν κοσμικὴν κίνησιν καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ μέγαρόν του, τὸ ὁποῖον δὲν διέφερε ἀπὸ ἑνα φρούριον. Ἠγνόησε τὸν κόσμον καὶ τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας του. Δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ μάθῃ καὶ νὰ ἐπι-

κοινωνήσῃ μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἐν τούτοις, ὅταν ἐλάμβανε καμμίαν ἀνώνυμον καταγγελίαν, χωρὶς καμμίαν ἐξέτασιν, διέτασσε ἀμέσως τὴν σύλληψιν τοῦ καταγγελλομένου προσώπου, τὴν προσαγωγὴν ἐνώπιόν του, καὶ χωρὶς πολλοὺς δισταγμούς, τὸν ραβδισμόν του, ἀπαράλλακτα ὅπως ἐγένετο καὶ εἰς τὰς Τουρκικὰς φυλακὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τυραννίας. Ποίαν ὑπόληψιν καὶ ποίαν ἐκτίμησιν νὰ ἔχουν οἱ πολῖται, ὅταν πληροφοροῦνται ὅτι τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ εἶναι ὁ ραβδισμὸς τῶν ἐντίμων πολιτῶν; Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως οὐδεὶς ἐξεδήλωσε ποτὲ δημοσίᾳ τὴν δυσἀρέσκειάν του. Ὁ πατριωτισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἦτο τόσο βαθὺς καὶ ἀπέραντος, ὥστε οὐδεὶς ὕψωσε τὰς χεῖρας του ἐναντίον τοῦ μανιώδους Ἀρμοστοῦ. Διότι ἐσκέπτοντο πάντες, ὅτι οἰονδήποτε κίνημα κατὰ τοῦ Ἑλληνος Ἀρμοστοῦ θὰ εἶχε ὡς συνέπειαν νὰ ζημιωθῇ ὁ Ἐθνικὸς ἀγών, ὁ ὁποῖος καὶ πολλοὺς ἐχθροὺς εἶχε καὶ κρίσιμον φάσιν διήρχετο.

Ὁ λαὸς ὑπέμενε χάριν τῆς Ἑλληνικῆς ἰδέας καὶ ἡ ὑπομονὴ του αὕτη ἀπετέλει βαρεῖαν θυσίαν, ἴσως μεγαλειτέραν καὶ ἀπὸ τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας του. Ἐνέκρινε τὴν αὐστηρότητα, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν μακίαν ἐνὸς ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἠτύχησε νὰ διοικήσῃ ἓνα λαὸν προηγμένον εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας, τὸ ἐμπόριον, τὰς ἐπιστήμας, τὴν βιομηχανίαν, μόλις πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἀπελευθερωθέντα ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Θὰ ἐπαρηγορεῖτο τοῦλάχιστον, ἐὰν ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀρμοστοῦ ἦτο κάπως ἀνθρωπιστικὴ, κάπως ἀξιοπρεπὴς ἀπέναντι τῶν Ἱεραρχῶν του. Ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τῶν κληρικῶν ἐδείχθη ἀμείλικτος, σκυθρωπός, βάνουσος, στυγνός, ὅπως πρὸς κοινούς ἐγκληματίας. Ἐὰν ἐξεδηλοῦντο πατριωτικαὶ τινες ὑπερβολαί, ἠδύνατο διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ τῶν ὑποδείξεών του νὰ τὰς καταστείλῃ. Κυρίως ὁ κίνδυνος αὐτὸς ὑπῆρχε ἐκ μέρους τοῦ Σμύρνης Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀσυγκράτητος εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων του. Ἀλλὰ καὶ αὐτός, μετὰ τὰ ἐπεισόδια τῶν πρώτων ἡμερῶν, ἀπέφευγε νὰ διδῇ ἀφορμὰς καὶ ἐπολιτεύετο κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἀρμοστοῦ.

Οἱ ἄλλοι Ἱεράρχαι ἀπετέλουν τοὺς γνωστοτέρους τύπους τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἡσυχίας, μόνοι των δέ, ὅταν ἀντελαμβάνοντο ὅτι αἱ πατριωτικαὶ ἐκδηλώσεις κατὰ τὰς ἑορτὰς θὰ δώσουν ἀφορμὰς εἰς ὑπερβολὰς καὶ παράπωνα ἐκ μέρους τῶν ἄλλων στοιχείων, ἐλάμβανον τὰ μέτρα των καὶ ὁ λαὸς ὑπέκυπτε εἰς τὰς ὑποδείξεις των.

Ὁ κλῆρος, καὶ κυρίως οἱ Ἱεράρχαι του, δὲν ἦτο μία τάξις, τὴν ὁποίαν ἠδύνατο ὁ Ἀρμοστὴς νὰ περιφρονήσῃ καὶ νὰ κακομεταχειρισθῇ, διότι χάρις εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν αὐτοθυσίαν των ἐδημιουργήθησαν τὰ σχολεῖα καὶ ἔδρασαν ὑπὲρ τοῦ Γένους τὰ διάφορα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα. Ἐν τούτοις ὁ Ἀριστείδης Στεργιάδης ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν κατοχὴν ἐφθασε μέχρι τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως, ὥστε νὰ διατάξῃ τὸν περιορισμὸν τοῦ Γέροντος Ἐφέσου Ἰωακείμ Εὐθυβούλη, νὰ τὸν θέσῃ περίπου ὑπὸ κράτησιν ἐν Σμύρνη καὶ νὰ τῷ ἀπαγορεύσῃ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἔδραν του ἐν Κορδελιῷ.

Οἱ λόγοι τῆς χυδαίας αὐτῆς πράξεως πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν εἰς τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον ἔτρεφε κατὰ τῶν κληρικῶν. Ἀποτέλεσμα τοῦ τραγικοῦ ἐπεισοδίου ὑπῆρξε μετὰ τινα καιρὸν ὁ θάνατος τοῦ Γέροντος Ἐφέσου Ἰωακείμ Εὐθυβούλη. Ἀπέθανε μὲ τὴν πικρίαν τῶν δεινῶν ὕβρεων τοῦ Ἑλληνος Ἀρμοστοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῆς Ἀρχιερωσύνης του οἱ Τούρκοι διοικηταὶ τὸν ἐσεβάσθησαν καὶ τὸν ἐξετίμησαν.

Κιρκάσιοι ἔφιπλοι συμπράττοντες μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ

Ἐλαφρὸν τουρκικὸν ἵππικὸν (τσέτες)

Τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν ἐν Σμύρῃ πρέπει ν' ἀναζητηθῆ εἰς τοὺς ἱκανοὺς καὶ ἐντίμους ὑπαλλήλους τῆς. "Ὅπως οἱ πρόκριτοι καὶ ὁ λαός, οὕτω καὶ αὐτοὶ ὑπετάγησαν τυφλῶς εἰς τὸ καθῆκον των καὶ διεχειρίσθησαν ὅλα τὰ ζητήματα μὲ ψυχραιμίαν καὶ ἐντιμότητα. Μερικοὶ ἐνόμιζον, ὅτι εἰς τὸ βάθος τοῦ ἔργου των ὑπῆρχε ἡ μαγικὴ χεὶρ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ. Ἄλλ' ἦτο πλάνη. Ὑπῆρχεν ἀπλῶς ἡ θέλησις καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων. Ἀναμφισβητήτως ὅταν ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἦτο ἡρεμὸς εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ ρυθμίξῃ τὰ διάφορα ζητήματα κατὰ τρόπον ἀληθῶς θαυμαστόν. Ἄλλ' ἡ εὐλογημένη αὐτῆ ἡρεμία δὲν ἦτο πάντοτε ὁ ὁδηγὸς του. Ὁ ἐκνευρισμὸς του μὲ τὰ διάφορα ζητήματα τῆς κατοχῆς, στρατιωτικά, διπλωματικά, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ τοῦ φυγαδεύῃ τὴν ψυχραιμίαν. Καὶ αὐτὸ συνέβαινε δυστυχῶς πολὺ τακτικά. Ἀνθρωπὸς τῆς βίας καὶ τῆς πρώτης ὁρμῆς δὲν ἐπέτρεπεν ἀντιλογίας, δὲν ἄφινε ν' ἀκουσθῆ ἡ γνώμη τῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο πλησιέστερον πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Εἶχε τὸν τυφλὸν ἐγωϊσμὸν νὰ πιστεύῃ ὅτι «*ὁ ὑ τ ὸ ς ἦ τ ο τ ὸ Κ ρ ἄ τ ο ς*» καὶ ὅτι ὑπεράνω τῆς γνώμης τοῦ «*Ἀρμοστοῦ*» δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο. Οὐχὶ ἄπαξ ἀνώτεροι ὑπαλλήλοι, ὅταν ἔφθασαν μέχρι τοῦ σημείου ν' ἀντιτάξουν τὴν γνώμην των διετάχθησαν νὰ λάβουν φύλλον πορείας διὰ τὰς Ἀθήνας. Τὸ «*βέτο*» τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἦτο ἀπρόσβλητον, κἄτι σὰν τὰ Σουλτανικὰ φερμάνια, τὰ ὅποια οὐδεὶς εἶχε τὸ δικαίωμα, ὄχι ἀπλῶς ν' ἀμφισβητήσῃ ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ κοιτάξῃ.

Ὁ πατριωτισμὸς τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων ἐξετιμᾶτο μὲ τὴν ἔκτασιν τῆς ὑπομονῆς των. Διότι ἐὰν ἀνεχώρουν τμηματικῶς ἢ καὶ ὁμαδικῶς ἐκ Σμύρνης, μὴ δυνάμενοι νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος, ὁ ἀντίκτυπος θὰ ἦτο ἀρκετὰ ἐπικίνδυνος. Καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ κινδύνου ἀντέταξαν τὴν ἐπιμονήν, τὴν ὑπομονήν καὶ τὴν ψυχραιμίαν των. Ἀνώτερος ὑπαλλήλος μοῦ ἔλεγε κάποτε τὰ ἐξῆς: «*Χάριν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ καλύψωμεν τὴν μανίαν τοῦ Ἀρμοστοῦ*». Καὶ πράγματι ἡ μανία του ἐκαλύπτετο διαρκῶς ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν, ἀπὸ τοὺς διανοουμένους του, ἀπὸ τὸν μαρτυρικὸν Ἑλληνικὸν τύπον, ἀπὸ τοὺς ἱκανοὺς ὑπαλλήλους τῆς Διοικήσεως. Ἀφέθη ἐλεύθερος διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὴν μανίαν του, διὰ νὰ μὴ παραπονεθῆ ποτέ, ὅτι αἱ διαταγαὶ του προσέκρουσαν εἰς τὰς ἀντιδράσεις τῶν κατοίκων. Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἐβλεπε γύρωθέν του τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς κινδύνους καὶ ἐπαρηγορεῖτο μὲ τὴν ιδέαν, ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι, τοῦλάχιστον, ἔχουν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐκτίμησιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἀρμοστοῦ.

Τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου ἀναμφισβητήτως ἐμείωσαν τὴν θέσιν τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν καὶ δι' αὐτὸ οἶανδήποτε αὐστηρότητα εἰς τὸ μέλλον τὴν ἐδικαιολόγουν, καὶ ἐθεώρουν τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀρ. Στεργιάδου ὡς μοναδικὴν ἐγγύησιν διὰ τὴν τάξιν. Ὁ Ἀρμοστής ὅμως ἔκαμνε κατάχρησιν αὐτῆς τῆς δυνάμεως καὶ διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὰς αὐθαιρεσίας του συχνὰ ἀνέφερε τὴν γνώμην τῶν ξένων διπλωματῶν περὶ τοῦ ἔργου καὶ τῆς αὐστηρότητός του. Σύγχυσις καλῶν πράξεων καὶ βίας. Κατάχρησις μιᾶς παντοδυναμίας, ἡ ὅποια προήρχετο ἀπὸ τὰς διπλωματικὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ τὸ κῦρος του ἀπέναντι τῶν συμμάχων.

Διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἐξεφράζετο πάντοτε μὲ ἀπόλυτον σεβασμὸν καὶ βαθεῖαν ἐκτίμησιν. Εἶναι μία «*ἠθικὴ ὠραιότης*» ἔλεγε

καὶ κατεγίνετο νὰ πείσῃ τοὺς συνομιλητάς του, ὅτι ἡ μορφή αὐτοῦ εἶναι ὑπερ-
τέρα τῆς χώρας του.

Διὰ τοὺς συνεργάτας τοῦ Βενιζέλου, τοὺς περισσοτέρους, εἶχεν ὀλίγην ἐκτίμησιν, καὶ εἰς πολλὰ τηλεγραφήματά των οὔτε ἀπήντα. Διὰ τὸν Ἀλέξανδρον Ζαίμην, μοῦ ἔλεγε κάποτε, ὅτι εἶναι ἓνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ὡς μοναδικὸν ὄρον τῆς ζωῆς του ἔχει τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν. Ἀπόδειξις καὶ τὸ σπὸρ τῆς ἀλυσίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιδίδεται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Δὲν ριψοκινδυνεύει. Κάθηται εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἀναμένει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ δολώματός του. Ἄνθρωπος αὐτῆς τῆς ὑπομονῆς, ἔλεγε, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ψυχὴν δημιουργοῦ. Ἱστορικῶς κρίνοντες καὶ ἐξετάζοντες τὰ γεγονότα τῆς Μ. Ἀσίας, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐρευνήσωμεν τὸ βάθος τῆς ψυχῆς ἑνὸς ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἐτάχθη ὑπεράνω τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἰδεωδῶν τῆς Ἑλλάδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Καὶ εἰς τὰς διπλωματικὰς του πράξεις κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον τῆς Μικρασιατικῆς κατοχῆς εἶνε ἔργον δικαιοσύνης νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι ἐδημιούργησεν ἀτμόσφαιραν ἐμπιστοσύνης. Ἀπέφυγε τὸ σύστημα τῶν ὑποσχέσεων ἢ τῶν ἀρνήσεων συγχρόνως πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων Δυνάμεων.

Ὅπου διεπράχθησαν σφάλματα καὶ ἀδικίαι, δὲν ἐδίστασε νὰ τὰς ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ τιμωρήσῃ ἀμέσως καὶ ἄνευ ὑπεκφυγῶν τοὺς ὑπευθύνους. Ἡ εὐθύτης αὐτῆ ἐξετιμήθη καὶ ὑπὸ τῶν Γενικῶν Προξένων καὶ παρὰ διαφόρων Ἀπεσταλμένων, οἱ ὁποῖοι κατὰ καιροὺς ἦλθον εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ νὰ μελετήσουν τὴν κατάστασιν.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀντέταξε ἀρνήσιν διὰ διάφορα ζητήματα παρέταξε ἐπιχειρήματα λογικὰ καὶ ἀλύγιστα. Μετὰ τοῦ Γάλλου προξένου Λαπόρτ εἶχε πάντοτε καλὰς σχέσεις, ὅπως ἐπίσης καὶ μετὰ τοῦ Ἰταλοῦ κόμητος Σέννι. Ἀντιθέτως εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Γενικοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας Τζέιμς Μόργκαν διέβλεπε κάποιον Λεβαντινισμόν καὶ δι' αὐτὸ μίαν ἡμέραν τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι «ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως δὲν τοῦ χρησιμεύει εἰς τίποτε, ἐφ' ὅσον ὁ ἐν Σμύρῃ ἀντιπρόσωπός της δεικνύει ἐχθρικὰς διαθέσεις ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν ζητημάτων τῆς κατοχῆς...» Μετὰ τινὰ καιρὸν ὁ Τζέιμς Μόργκαν μετετέθη ἐκ Σμύρνης καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἦλθεν ὁ γηραιὸς καὶ ἐμπειρὸς διπλωμάτης Λάμπ. ὁ ὁποῖος ἀμέσως προσέλαβε τὸν σοφὸν ἀρχαιολόγον καὶ διαπρεπῆ ἐν Σμύρῃ λόγιον, μ. Στίλπωνα Πιττακῆν, ὅπως ἐκμάθῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Αἱ καλαὶ σχέσεις καὶ τὸ κῦρος τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἀπέναντι τῶν ξένων ἐπισήμων συνετέλουν ὥστε νὰ λύωνται ἐν Σμύρῃ πλεῖστα διαφοραὶ κατὰ τρόπον φιλικόν, διότι ἀλλοίμονον ἂν ὁ Ἀρμοστής ἐπεδείκνυε καὶ ἀπέναντι τῶν ξένων τὴν αὐτὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυε πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἄλλ' αἱ σχέσεις καὶ τὸ κῦρος του δὲν ἤρχουν πάντοτε διὰ νὰ μεταβάλλουν γενικώτερον τὴν στάσιν τῶν Λεβαντινῶν ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς. Διότι οὐχὶ ἀπαξ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Συμμάχων ἐν Σμύρῃ ἐγένοντο ἡγετῶν ραδιουργιῶν τῶν Λεβαντινῶν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαφόρων δολοπλοκιῶν των διεβίβαζον ὑπομνήματα καὶ ἐκθέσεις πρὸς τοὺς Ὑπάτους Ἀρμοστὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπῆρχοντο ὑπηρεσιακῶς.

Ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ κατωτέρου ἐπισήμου ἐγγράφου, οἱ ἐν Σμύρῃ Πρόξενοι εἶχον ἀποστείλει ἐκθεσιν εἰς τὰς Ἀρμοστείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τῆς ὁποίας ἐξέθετον διάφορα παράπονά των κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν Σμύρνης. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρμοσταὶ ἔσπευσαν νὰ

ἐπιδώσουν πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸν Κανελλόπουλον, διακοίνωσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτησαν ἐξηγήσεις ἐπὶ διαφόρων «ὕπερβασιῶν» τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν Σμύρνης. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἦν τλοῦν ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη ὑπογραφή ἢ εἰρήνη καὶ ἡ Ἑλλάς ἐνήργει ἐν Σμύρνη κατ' ἐντολὴν τῶν Δυνάμεων.

Ἡ διακοίνωσις των διεβιβάσθη εἰς τὴν Σμύρνην πρὸς τὴν Ὑπάτην Ἀρμοστέϊαν. Μετὰ μακρὰν ἐξέτασιν ὄλων τῶν ζητημάτων καὶ συνεργασίαν τοῦ Ἀρμοστοῦ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῶν ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων Π. Εὐριπαιίου, τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως Π. Γουναράκη καὶ τοῦ Τμηματάρχου τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων Σπύρου Βασιλᾶ, συνετάχθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου ἢ κατωτέρω ἀπάντησις, ἡ ὁποία ἐνεκρίθη παρὰ τοῦ Ἀρμοστοῦ, καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΕΡΓΙΑΔΟΥ

Ἡ ἀπάντησις αὕτη διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τῆς εἰλικρινείας της καταρρίπτει ὅλας τὰς αἰτιάσεις τῶν Ἀρμοστῶν Κωνσταντινουπόλεως, εἶχε δὲ ἀποτέλεσμα νὰ θεωρηθῶσιν αἱ Ἑλληνικαὶ ἐξηγήσεις δίκαιαι καὶ ἱκανοποιητικαί. Ἴδου τὸ ἐπίσημον κείμενον τῆς Ἑλληνικῆς ἀπαντήσεως:

ΠΡΟΣ ΤΗΝ

ΥΠΑΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Εἰς ἀπάντησιν ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 427 ἐ. ἔ. ὑμετέρου ἐγγράφου, δι' οὗ μοι διεβιβάσθη διακοίνωσις τῶν αὐτόθι Ὑπάτων Ἀρμοστῶν Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας μετὰ τῶν σὺν αὐτῇ πέντε ὑπονημάτων, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω ὑμῖν τὰ ἀκόλουθα:

ΖΗΤΗΜΑ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ

Εἶνε ἀκριβὲς ὅτι ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία ἠναγκάσθη νὰ περιορίσῃ, προσωρινῶς καὶ διὰ τὴν μεταβατικὴν ταύτην περίοδον, τὴν ἀρμοδιότητα τῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ περιοχῇ Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς, ὑποχρεωθείσα νὰ πράξῃ τοῦτο χάριν τῆς ἀσφαλείας τοῦ στρατοῦ τῆς Κατοχῆς καὶ τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Μουσουλμανικοῦ στοιχείου, διότι τὰ πλεῖστα τῶν ὀργάνων τοῦ Σώματος τούτου ἀφωσιωμένα εἰς τὸ νεοτουρκικὸν καθεστῶς, προσεπάθησαν ὅπως, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀντιδράσωσιν εἰς τὴν συνδιαλλαγὴν τοῦ Χριστιανικοῦ καὶ Μουσουλμανικοῦ στοιχείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ φιλικώτατα διακειμένα πρὸς τὰς ἐναντίον ἡμῶν δρώσας κομιτατικὰς ὀργανώσεις, προσεπάθησαν νὰ παράσχωσιν εἰς αὐτὰς πᾶσαν δυνατὴν συνδρομὴν καὶ νὰ συνεργασθῶσι μετ' αὐτῶν.

Οὕτω κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς Μουσουλμάνοι ἰδίως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἡμετέρας Κατοχῆς, διότι κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀστυνομίαν πρὸς ὑποβολὴν συνήθων παραπόνων ἢ διότι συνηλλάσσοντο μετ' Ἑλλήνας. Ἐξ ἄλλου ἡ σύμπραξις τῆς Τουρκικῆς χωροφυλακῆς μετὰ τῶν ἀνταρτῶν ἐβεβαιώθη ἐπανειλημμένως. Οὕτω, Τοῦρκοι χωροφύλακες, ἐξερχόμενοι μετὰ τοῦ ὀπλισμοῦ των εἰς τὴν ὑπαίθρον χώραν, παραδίδουσι τὰ ὄπλα των εἰς τοὺς ἀντάρτας καὶ ἐπανέρχονται ἀναφέροντες ὅτι τοῖς ἀφηρέθησαν βία. Ἄλλοι λιποτακτοῦσι καὶ κατατάσσονται εἰς τὰς ἀνταρτικὰς συμμορίας. Τοιαῦται ἐπανειλημμένα λιποταξίαι ἐσημειώθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Κατοχῆς ἡμῶν, ἰδίχ δὲ εἰς τὴν περιφέρειαν Ὀδεμισίου καὶ Βαϊνδιρίου, ὅπου

έλιποτάκτησε, μετά πολλῶν ἐκ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν, ὁ ἀξιωματικὸς διοικητὴς τῆς ἐκεῖ χωροφυλακῆς Ἀρίφ ἐφέντης.

Πρὸς τοῦτοις, χάριν παραδείγματος, σὰς ἀναφέρω ἐπίσης, ὅτι εἰς συμπλοκὴν γενομένην παρὰ τὸ χωρίον Πυργί, πλησίον τοῦ Ὀδεμισίου μεταξὺ ἀνταρτῶν καὶ ἡμετέρων, εὐρέθησαν τέσσαρα πτώματα Τούρκων χωροφυλάκων μεταξὺ τῶν πτωμάτων τῶν ἀνταρτῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, πλὴν τῶν ἄλλων, εἶναι ἀδύνατον νὰ τηρηθῇ ἡ ἀπαιτούμενη εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις μυστικότης, διότι ἡ στρατιωτικὴ μας κατάστασις καταδίδεται συνεχῶς ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς εἰς τοὺς ἀντάρτας. Ἐπανειλημμένως τὰ ἡμέτερα Στρατοδικεῖα ἐπελήφθησαν τῆς ἐκδικάσεως ἀδικημάτων, διαπραχθέντων ὑπὸ ὀργάνων τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς ἐναντίον ἀσφαλείας τῆς ἡμετέρας Κατοχῆς. Ἀπεδείχθη δὲ πλήρως ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων αὐτῶν ἡ ἐνοχὴ τῶν ὀργάνων τούτων.

Οὕτω μεταξὺ ἄλλων τελευταίως ὁ διοικητὴς τῆς Χωροφυλακῆς Θείρων Ἐμὴν μπέης κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Στρατοδικείου Βαϊνδιρίου εἰς θάνατον, διότι ἀπεδείχθη ὅτι αὐτὸς παρεκίνησε τὸν Ὀθωμανὸν Γκιουζέ περίφημον ἀρχιληστήν, εἰς τὸ νὰ σχηματίσῃ ἐναντίον ἡμῶν σοβαρὰν ληστοσυμμορίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἔπαυε νὰ συντρέχῃ ὁ εἰρημένος ἀξιωματικὸς παρέχων αὐτῇ πᾶσαν δυνατὴν συνδρομὴν καὶ παρακινῶν τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας, ὅπως λιποτακτήσωσι καὶ καταταχθῶσιν εἰς αὐτήν.

Ἐπίσης ὁ ὑπομοίραρχος Ὀδεμισίου, Ἰσχάν, κατεδικάσθη εἰς διετῆ φυλάκισιν ὑπὸ τοῦ Στρατοδικείου, διότι ἀπεδείχθη, ὅτι διατελὼν ἐν πλήρει γνώσει τῶν ἐνεργειῶν τῶν συμμοριῶν, οὐδὲν ἔπραξεν, ὅπως παρεμποδίσῃ ἢ ἀποκαλύψῃ αὐτάς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχάς. Ἐπίσης ὁ ὑπομοίραρχος τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς Νυμφαίου Ἀλῆ Φουάτ κατεδικάσθη εἰς τεσσάρων μηνῶν φυλάκισιν ὑπὸ τοῦ Στρατοδικείου, διότι ἀπεδείχθη, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἡμετέρας κατοχῆς παρώρμα τοὺς Ὀθωμανοὺς πολίτας, ὅπως ὀπλισθῶσι καὶ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς πόλεως.

Τελευταίως, τὸ Στρατοδικεῖον Βαϊνδιρίου κατεδίκασε τοὺς χωροφύλακας Βαϊνδιρίου Ἰμάμ Χουσεῖν ὀγλοῦ Μουσταφᾶ καὶ Χουσεῖν ὀγλοῦ Ζαδὶκ εἰς ἰσόβια δεσμὰ, ὡς μετασχόντας εἰς τὴν γενομένην ἐσχάτως ἀνατινάξιν τῆς γεφύρας Τσιπλάκ, πλησίον τοῦ Βαϊνδιρίου. Τὸ αὐτὸ Στρατοδικεῖον κατεδίκασεν ἐπίσης τὸν ἀνθυπομοίραρχον Βαϊνδιρίου Κεμάλ καὶ τὸν ἐνωμοτάρχην Δαούτ, διότι, καίτοι οἱ δύο οὗτοι διετέλουν ἐν γνώσει τῆς μελετωμένης ἀνατινάξεως, οὐδὲν ἔπραξαν πρὸς πρόληψιν ταύτης, οὔτε εἰδοποίησαν τὰς Ἑλληνικὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς, ὅπως λάβωσι τὰ δέοντα, πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἀνατινάξεως ταύτης, μέτρα.

Παραλείπω τὴν συστηματικῶς γενομένην διάδοσιν ψευδῶν εἰδήσεων ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς ἐναντίον τῆς ἡμετέρας Κατοχῆς, καὶ ἥτις δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ προκαλῇ ἐπικίνδυνον ἐρεθισμὸν τῶν πνευμάτων. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἦτο δυνατόν, καθ' ἣν στιγμὴν διεξάγονται σοβαρὰ ἐπιχειρήσεις καὶ ἐξ ἄλλου διάφορα ὄργανα προσπαθοῦν νὰ διεγείρουν τὸ Ὀθωμανικὸν στοιχεῖον, νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν εἰρήνευσιν τῆς χώρας εἰς τὴν Τουρκικὴν Χωροφυλακὴν; Ἐν τούτοις, παρ' ὅλα ταῦτα ἐπανειλημμένως παρενέβη ἡ Ἰπάτη Ἀρμοστεία πρὸς μετριασμὸν τῆς ποινῆς τῶν καταδικασθέντων ἀνδρῶν τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς, ἀπαγορεύσασα νὰ ἐκτελεσθῇ θανατικὴ τις ἐκτέλεσις, καὶ πολλάκις διατάξασα τὴν ἀποφυλάκισιν πολλῶν ἀξιωματικῶν καὶ χωροφυλάκων ἀπο-

δεδειγμένως ἐνόχων, ὑπὸ τὸν ὄρον μόνον τῆς ἀπομακρύνσεως αὐτῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας ζώνης. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν κατὰ τῆς ἀσφαλείας τῆς κατοχῆς μας ἀδικημάτων τῶν ὀργάνων τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς, διεπράχθησαν ἐπανεληγμένως ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀδικήματα καθαρῶς τοῦ κοινοῦ δικαίου, ἐκ τοῦ ὁποίου προκύπτει, ὅτι τὰ ὑπάρχοντα ἐν τῇ περιοχῇ μας ὄργανα τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς εἶναι ἐπικίνδυνα καὶ διὰ τὴν δημοσίαν τάξιν γενικῶς. Οὕτω π. χ. ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς Χαδὶκ βέης κατεδικάσθη εἰς τεσσάρων μηνῶν φυλάκισιν ἐπὶ ἀδίῳ ἐπιθέσει μετὰ βιαιοπραγιῶν. Ἐπίσης οἱ χωροφύλακες Χαλίλ Ἰμβραήμ, Ἀσῆμ Ἰδρίς, Χουσεῖν Χαλίλ, Χουσεῖν Μεχμέτ καὶ Ἀλῆ ὀγλοῦ Γιουσοῦφ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ἐπὶ ληστεία καὶ φόνῳ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων πραγματικῶν στοιχείων περὶ τῆς διαγωγῆς τῆς Τουρκικῆς Χωροφυλακῆς, φρονῶ, πιστοποιεῖται πλήρως, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀφῆθῃ εἰς τὴν παλαιάν του δρᾶσιν τὸ Σῶμα τοῦτο, χωρὶς νὰ κινδυνεύσῃ ὅχι μόνον ἡ ἀσφάλεια τοῦ στρατοῦ μας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ δημοσία τάξις ἐν τῇ περιοχῇ μας.

Σχετικῶς πρὸς τὴν Τουρκικὴν Ἀστυνομίαν, αὕτη, ἐπειδὴ δὲν παρουσίαζε διὰ τὴν ἡμετέραν κατοχὴν τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον παρουσίαζεν ἡ Τουρκικὴ Χωροφυλακὴ, σῶμα στρατιωτικῶς συγκεκριρημένον, δὲν ὑπεβλήθη εἰς τὰ αὐτὰ μέτρα. εἰς τὰ ὅποια ὑπεβλήθη καὶ ἡ Τουρκικὴ Χωροφυλακὴ, ἀλλ' ἀφῆθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀστυνομικῶν αὐτῆς καθηκόντων. καίτοι ἐπανεληγμένως ἔσχομεν ἀφορμὰς καὶ ἐναντίον τοῦ Σώματος τούτου, οὕτως πολλάκις ὄργανα ἤχθησαν ἐνώπιον τῶν Στρατοδικεῖων, τόσον δι' ἀδικήματα κατὰ τῆς ἡμετέρας Κατοχῆς, ὅσον καὶ δι' ἀδικήματα τοῦ ποινικοῦ κοινοῦ δικαίου, ὑπ' αὐτῶν διαπραχθέντα. Χάριν παραδείγματος, σὰς ἀναφέρω, ὅτι ἐσχάτως τὸ Στρατοδικεῖον Σμύρνης κατεδίκασε τὸν Τοῦρκον ἀστυνόμον Κορδελιοῦ Χασάν Καζήμ εἰς δύο ἐτῶν φυλάκισιν, διότι, σχηματίσας μετ' ἄλλων πολιτῶν, γνωστῶν κακοποιῶν στοιχείων, ἀληθῆ λωποδυτικὴν συμμορίαν, εἰσῆλθε μετ' αὐτῶν, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 8—9 Αὐγούστου, εἰς τὴν ἐν Κορδελιῷ οἰκίαν τοῦ Ἀχμέτ Ἀγᾶ, ἐξ ἧς ἐκλεψε διάφορα τιμαλφῆ ἀντικείμενα κακοποιήσας καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐνοίκους.

Τὸ αὐτὸ Στρατοδικεῖον κατεδίκασε τὸν προϋστάμενον τῆς Ἀστυνομίας Κορδελιοῦ Ρασήτ Κεμάλ εἰς δύο μηνῶν φυλάκισιν ἐπὶ ἀδίῳ ἐπιθέσει. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν δρᾶσιν τῆς Ἑλληνικῆς Χωροφυλακῆς, φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅτι τόσον εἰς τὰς πόλεις, ὅσον καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον γῶραν τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν λίαν ἱκανοποιητικὰ. Διὰ τὴν περιοχὴν τῆς ἡμετέρας Κατοχῆς διετέθησαν ἐν συνόλῳ 3,000 χωροφύλακων καὶ 500 ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί. Ἐκ τούτων μόνον διὰ τὴν ὑπαιθρον γῶραν, ἐξαιρουμένων δηλαδὴ τῶν πόλεων καὶ κωμοπόλεων, διετέθησαν 220 ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ καὶ 2,000 χωροφύλακες. Πλὴν τῆς δυνάμεως ταύτης τῆς χωροφυλακῆς κατηρτίσθησαν στρατιωτικὰ μεταβατικὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὅποια κυκλοφοροῦν τακτικῶς εἰς τὴν ὑπαιθρον, με ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τὴν καταδιώξιν τῶν κακοποιῶν στοιχείων. Ἐπίσης, πρὸς στρατολογίαν ἐντοπίων στοιχείων, τὰ ὅποια λόγῳ τῆς γνώσεως ὑπ' αὐτῶν τοῦ τόπου θὰ ἠδύναντο νὰ προσφέρωσι σοβαρὰν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, συνεστήθη ὑφ' ἡμῶν ἐνταῦθα Σχολεῖον Χωροφυλακῆς, τὸ ὁποῖον ἀπέδωκε μέχρι τοῦδε 290 χωροφύλακας καὶ ἐξακολουθεῖ λειτουργοῦν.

Χάρις εἰς τὰ μέτρα ταῦτα καὶ παρ' ὅλας τὰς δυσμενεῖς συνθήκας ἐπε-

τεύχθη λίαν αισθητή βελτίωσις τῆς ἀσφαλείας, ὅχι μόνον εἰς τὰς πόλεις τῶν ὁποίων τὸ ἡμερήσιον ἀστυνομικὸν δελτίον εἶναι πολὺ συχνὰ λευκόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρου γῶραν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι διεπράχθησαν ἐσχάτως μερικαὶ ληστεῖαι εἰς τὴν ὑπαίθρου, ἀλλ' ἀπεδείχθη, ὅτι αἱ συμμορίαί, αἵτινες διέπραξαν ταύτας, εἶχον κέντρον ὀργανώσεως αὐτῶν τὴν Τουρκικὴν ζώνην καὶ ὅτι ἦσαν μᾶλλον ἀνταρτικαὶ παρά ληστρικαὶ συμμορίαί. Καὶ κατὰ τῶν συμμοριῶν αὐτῶν ἐλήφθησαν ὑφ' ἡμῶν δραστηριώτατα μέτρα καὶ αἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἐξηφανίσθησαν ἤδη ἐκ τῆς ἡμετέρας ζώνης.

Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς Ποινικῆς Δικαιοσύνης ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Στρατοδικείων, αὕτη δικαιολογεῖται πλήρως ἐκ τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς καὶ τοῦ τόπου, ὅπου αὕτη ἐκλήθη νὰ δράσῃ. Κυρία αἰτία τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς δὲν ἦτο, ὡς συνήθως, πολεμικὴ τις ἐπιχειρήσις ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, οὔτε ἐξ ἄλλου ἐπρόκειτο νὰ δράσῃ ἢ ἡμετέρα κατοχὴ εἰς περιουχὴν Κράτους, εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ ὁποίου νὰ δύναται τις νὰ ἔχῃ ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην.

Ἐκ τῶν προτίστων σκοπῶν τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Κατοχῆς ἡμῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐξασφάλισις τῆς δημοσίας τάξεως ἐν τῇ κατεχομένῃ περιοχῇ, καὶ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐβάρυνε τὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχὰς σοβαρωτάτη εὐθύνη. Παρὰ τῶν Ἀρχῶν αὐτῶν θὰ ἐζητεῖτο λόγος διὰ πᾶσαν διασάλευσιν τῆς δημοσίας τάξεως. Ἰπὸ τοιοῦτους ὄρους ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ ἔργου ἡμῶν εἰς τὴν Τουρκικὴν Δικαιοσύνην, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶναι γνωστὴ ἡ ἀνέκαθεν κρατήσασα ἐκ μέρους ὄλων τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν δυσπιστία, ἐφ' ὅσον ἤδη μάλιστα τὰ πλεῖστα τῶν ὀργάνων αὐτῆς, ὄργανα τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου, οὐδεμίαν ἐμπνέοντα ἐμπιστοσύνην οὔτε εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους ξένους ἐδῶ πληθυσμούς, ἐνδιεφέροντο, ὡς εὐνόητον, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς.

Ἦτο συνεπὶς λίαν δεδικαιολογημένη ἡ ἄρνησις τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τοῦ νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ἀπονομήν τῆς Ποινικῆς δικαιοσύνης εἰς τὰ Τουρκικὰ δικαστήρια, ἄλλως τε καὶ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως εἰς οὐδὲν προσέκρουε τὸ τοιοῦτον. Κατὰ τὸ ἔθρονον 43 τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Χάγης τῆς 30 Ἰουνίου 1908, ὁ κατέχων ξένον ἔδαφος δύναται νὰ λάβῃ πάντα τὰ ἀναγκαιοῦντα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς δημοσίας τάξεως, σεβόμενος, πλὴν ἐν περιπτώσει ἀπολύτου κωλύματος, τοὺς νόμους τοῦ κατεχομένου ἐδάφους. Τοιαύτη δὲ περίπτωσις, ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Κατοχὴν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τοῦ σκοποῦ τῆς κατοχῆς καὶ τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν ἐν τῷ τόπῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπρόκειτο αὕτη νὰ δράσῃ.

Πρὸς τούτοις, φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ Στρατοδικεῖα δὲν ἐπελήφθησαν τῆς ἐκδικάσεως παντὸς ποινικοῦ ἀδικήματος, περιορίσθησαν δὲ πλὴν τῶν κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ ἡμετέρου Στρατοῦ ἀδικημάτων, εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἀδικημάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουσι ἰδιαιτέρως τὴν δημοσίαν τάξιν (κυρίως ἀδικήματα κατὰ τῆς ζωῆς καὶ κατὰ τῆς περιουσίας). Οὕτω δὲν ἐπελήφθησαν τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἀδικημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουσι σχέσιν μὲ ἀστικὰς ἢ ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῶν Τουρκικῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων, ἢ Ὑπάτη Ἀρμοστεία οὐδέποτε ἀπηγγόρευσε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν, τὸναντίον μάλιστα διετάχθησαν

κί Στρατιωτικαὶ καὶ Ἀστυνομικαὶ ἡμῶν Ἀρχαί, ὅπως συντρέξωσι τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῆς Τουρκικῆς Δικαιοσύνης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τοιούτων ἀποφάσεων. Ἀπηγορεύθη μόνον ὑφ' ἡμῶν, συμφώνως πρὸς τὰς αὐτόθι ἄλλωστε ὑποδείξεις, ἡ ἐκτέλεσις ἀποφάσεων τῶν Τουρκικῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων, ληφθεισῶν, κατὰ παράβασιν τῶν κανόνων τῶν διομολογήσεων, ἐναντίον ὑπάρχοντων τῶν συμμάχων Κρατῶν.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΔΙΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΝ

Προκειμένου περὶ τῶν ἐκ τῶν διομολογήσεων προνομίων τῶν ξένων ὑπάρχοντων, ἡ Ἑλληνικὴ Κατοχὴ ἐμμένει εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἐνταῦθα ἀντιπροσώπους τῶν Συμμάχων Κρατῶν ἐκτεθεῖσαν ἀρχικῶς ἀντίληψιν, ὅτι δηλονότι τὰ προνόμια ταῦτα, ἔχοντα ἀποκλειστικὸν λόγον τὴν δυσπιστίαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν πρὸς τὴν Τουρκικὴν Δικαιοσύνην, δὲν ἠδύνατο νὰ προβληθῶσι πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀνεκάθεν ἀπεδόθη ὑπὸ πάντων τῶν Κρατῶν ἀπόλυτος σεβασμός. Ἄλλωστε, τόσον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ὀλλανδοῦ ὑπάρχου Ραφαήλ Ζιαβῆς, ὅσον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰταλοῦ ὑπάρχου Γεωργίου Νάγκνου, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν καὶ οἵτινες, ἀμφότεροι, παρεδόθησαν ἐν τέλει εἰς τὰς Προξενικὰς τῶν Ἀρχάς, ἐπρόκειτο περὶ ἀδικημάτων, διαπραχθέντων ὑπὸ ξένων ὑπάρχοντων ἐναντίον Ὀθωμανῶν ὑπάρχοντων, συνεπῶς μόνον ἀρμοδία ἦσαν τὰ τοπικὰ δικαστήρια καὶ οὐχὶ τὰ Προξενικά.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ ἐδῶ Ἀντιπρόσωποι τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς ρήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου Κράτους, ἐπεκαλέσθησαν τὰς συνθήκας μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἀφ' ἐνός (7 Μαΐου 1830, ἄρθρον 4), καὶ Τουρκίας καὶ Βελγίου ἀφ' ἐτέρου (3 Αὐγούστου 1838, ἄρθρον 8), καθ' ἃς τὰ Προξενικὰ Δικαστήρια τῶν ἐν λόγω Κρατῶν ἦσαν μόνον ἀρμοδία νὰ δικάζωσι τοὺς ὑπάρχουσ αὐτῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐθνικότητος τοῦ πταίσαντος. Ἀλλὰ ἡ ἀποψις αὕτη, πλὴν τοῦ ὅτι εἶχεν ἀμφισβητηθῆ καὶ εἰς τὸ παρελθὸν σοβαρώτατα, δὲν ἐφηρμόσθη ποτὲ ἐν Σμύρνῃ, ὡς μοι ἀνεκοίνωσαν οἱ ἐνταῦθα Ἀντιπρόσωποι τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας ἐν ταῦτοσήμεφ διακοινώσει των, τῶν Ἰταλῶν, Γάλλων καὶ Ἀγγλων ὑπάρχοντων ἀφιεμένων νὰ δικασθῶσιν ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν Δικαστηρίων, ἐφ' ὅσον ὁ παθὼν ἦτο Ὀθωμανὸς ὑπάρχου.

Ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία θεωροῦσα, ὅτι γενικῶς τὸ ζήτημα τῆς ἀρμοδιότητος τῶν Ἑλληνικῶν Στρατοδικείων ἀπέναντι τῶν ξένων ὑπάρχοντων ἀνετέθη ἐπὶ τῆς ὀρθῆς κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς βάσεως, καθ' ἣν οὐδεμίαν ἐφαρμογὴν ἔχουσιν ἐνώπιον οἰουδήποτε Ἑλληνικοῦ Δικαστηρίου οἱ κανόνες τῶν διομολογήσεων, ἵνα μὴ δημιουργηθῶσι ζητήματα μετὰ φίλων καὶ συμμάχων Κρατῶν καὶ ἐπὶ τῇ προβλέψει, ὅτι ἡ μεταβατικὴ περίοδος θὰ ἦτο περιορισμένης διαρκείας, ἀνέστειλε προσωρινῶς τὴν καταδίωξιν τῶν κατηγορουμένων ξένων ὑπάρχοντων.

Θεωρῶ ὅμως ἀναγκαῖον νὰ τονίσω, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ὅτι καὶ ἡ προσωρινὴ αὕτη ἀναστολὴ τῆς καταδίωξεως τῶν ξένων ὑπάρχοντων παρέχει σοβαρὰς δυσχερείας εἰς τὸ ἔργον τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν, καὶ ὅτι θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ ἀρθῆ, ἀφοῦ εἶναι ἀνεγνωρισμένον, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Δικαιοσύνη παρέχει πᾶσαν ἐγγύησιν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐνταῦθα ἴδρυσιν μικτοῦ Δικαστηρίου πρὸς ἐκδίκασιν τῶν μεταξὺ ξένων ὑπάρχοντων πολιτικῶν διαφορῶν, φέρω εἰς

γνώσιν, ὅτι οὐδέποτε ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία προέτεινε τὴν συγκρότησιν τοιοῦτου Δικαστηρίου.

Ἐσχάτως μόνον οἱ ἐδῶ Ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρῶτοι αὐτοὶ μοι προέτειναν, καὶ ἐδέχθη τὴν πρότασίν των, ὅπως αἱ μεταξὺ ἰδιοκτητῶν ἀκινήτων καὶ ἐνοικιαστῶν αὐτῶν διαφοραὶ, ἐφ' ὅσον συγκατατίθενται ἀμφότερα τὰ μέρη, λύωνται διαιτητικῶς ὑπὸ Ἐπιτροπῆς ἀπαρτιζομένης ἐξ ἐνὸς ἀντιπροσώπου αὐτῶν, ἐνὸς ἀντιπροσώπου τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας καὶ ἐνὸς τοῦ Βιλαετίου. Ἐν τούτοις, τὰ ὄργανα τοῦ ἐκτελεστικοῦ Τουρκικοῦ Τμήματος, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἡμῶν διαμαρτυρίας, ὅπως μὴ ἐκτελῶνται αἱ οὕτω λαμβανόμεναι κατὰ ὑπηκόων συμμάχων Κρατῶν ἀποφάσεις, προέβησαν ἐπανειλημμένως εἰς τὴν βιαιάν αὐτῶν ἐκτέλεσιν.

Τοιαῦται παρὰ τὰ διεθνή νόμιμα ἐκτελέσεις μοι ἐσημειώθησαν καὶ ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα Ἀντιπροσώπων τῶν Συμμάχων, οἵτινες ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν ἡμῶν πρὸς ἐπαναφορὰν τῶν πραγμάτων εἰς τὴν πρὸ τῆς ἐκτελέσεως κατάστασιν. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ αὐθαιρέσιαι αὐταὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Τμήματος ἀπέναντι τῶν ὑπηκόων τῶν συμμάχων Κρατῶν ἐξηκολούθουν καὶ ἡ ἀπόλυτος ἀδιαφορία τῆς εἰρημένης ὑπηρεσίας διὰ τὰς ἡμετέρας διαμαρτυρίας ἐλάβανε μορφήν ἀληθοῦς ἡμῶν ἐμπαιγμοῦ, ἠναγκάσθη νὰ διατάξω τὴν ἐπ' ὀλίγας ὥρας κράτησιν τοῦ προϋσταμένου τοῦ Τουρκικοῦ Ἐκτελεστικοῦ Τμήματος, ἵνα οὕτω ἐξαναγκάσω αὐτὸν νὰ παύσῃ τὰς αὐθαιρέσιαις ταύτας.

Τοιαύτη ὀλόκληρος σειρὰ ὑπερβασιῶν ἐναντίον ὑπηκόων συμμάχων Κρατῶν εἶναι ἡ αἰτία τῆς ὀλιγοῦρου κρατήσεως τοῦ Προϋσταμένου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Τμήματος καὶ οὐχὶ ἡ μοναδικὴ περίπτωσις, περὶ ἧς γίνεται ὑπανιγμὸς ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν. Ἄλλωστε, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἐκτελέσεως ἀποφάσεως Τουρκικοῦ Δικαστηρίου ἐναντίον Ἑλληνοῦ Ὀθωμανοῦ ὑπηκόου, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν, ἀλλὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀποφάσεως Ἑλληνοῦ ὑπηκόου, τοῦ Γεωργίου Καλαφάτη. Ἡ ἀπόφασις αὕτη, ληφθεῖσα ἄνευ τῆς τηρήσεως τῶν ἐκ τῶν διομολογήσεων ἐπιβαλλομένων διατυπώσεων, ἐξετελέσθη κατὰ τὸν αὐτὸν αὐθαίρετον τρόπον ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα Τουρκικοῦ Ἐκτελεστικοῦ Τμήματος, κατασχεθέντων χιλίων περίπου δεμάτων καπνοῦ τοῦ εἰρημένου Καλαφάτη ὑπὲρ τοῦ Ἰσαὰκ Σολομῶν Ἀμάδου, χωρὶς οὔτε κἀν νὰ εἰδοποιηθῶσιν αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ ὑπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Τμήματος.

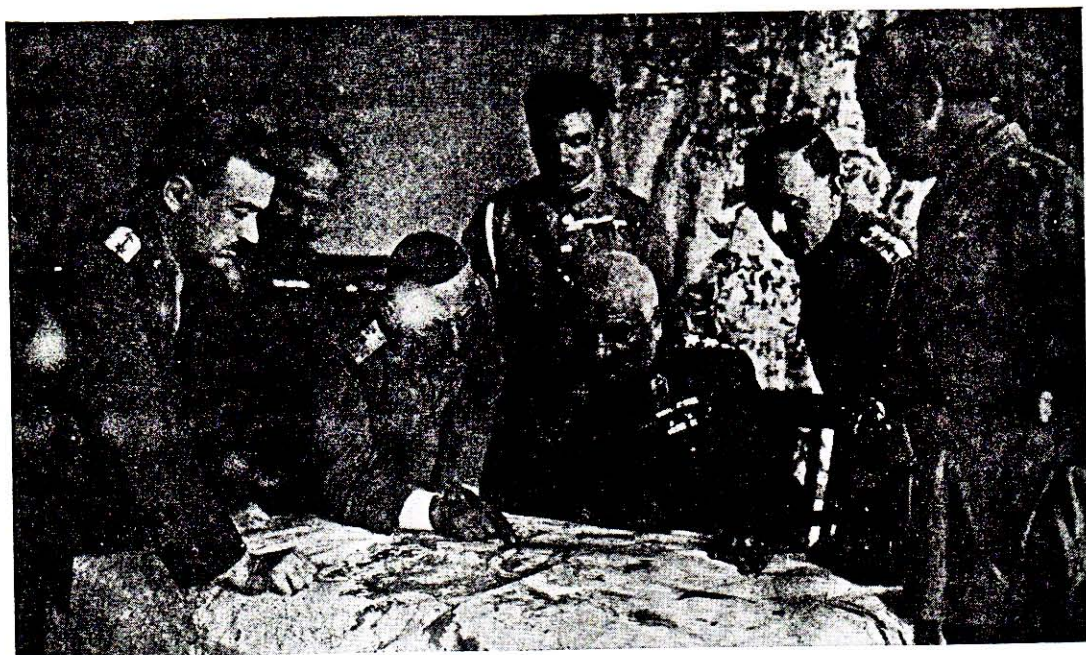
Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ

Ἡ Ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας ὀργανώθη ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀποβιβάσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐν Σμύρῃ, ἤτοι τέσσαρας μῆνας πρὸ τῆς συστάσεως τῆς Διεθνοῦς Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐπεδόθη δὲ ἐν ἀρχῇ εἰς τὴν λῆψιν ὑγειονομικῶν μέτρων ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀφορώντων εἰς τὴν προφύλαξιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀπὸ μολυσματικῶν νοσημάτων, ἀφήσασα τὴν μέριμναν διὰ τὴν ἐν γένει δημοσίαν ὑγίαν εἰς τὰς ὑφισταμένας Ὀθωμανικὰς Ἀρχάς.

Ταχέως ὅμως ἐβεβαιώθη ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τοῦ ἔργου τούτου, ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία, στερουμένη ἐπαρκῶν ἰατρῶν καὶ κατωτέρου ὑγειονομικοῦ προσωπικοῦ, φαρμάκων καὶ ὑγειονομικῶν ἐν γένει μέτρων, στερουμένη δὲ καὶ ἐνδιαφέροντος, ὅχι μόνον δὲν ἤτο εἰς θέσιν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῆς κατεχομένης ζώνης.

*Ο Στεργιάδης υποδεχόμενος τὸν ἀρχιστράτηγον Λ. Παρασκευόπουλον
καὶ τὸν ἐπιτελάρχην Θ. Πάγκαλον*

*Ο ἀρχιστράτηγος Λ. Παρασκευόπουλος μὲ τὸν ἐπιτελάρχην Θ. Πάγκαλον
καὶ ἄλλους ἀνωτέρους ἀξιωματικούς*

ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβῆς καθίστατο, λόγω τῆς μὴ ἀναμίξεως ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρμοδιότητος τῆς ἄλλης ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας. Ἐβεβαιώθη συνεπῶς ἡ ἡμετέρα ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία, ὅτι τὰ μέτρα αὐτῆς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑγείας τοῦ στρατεύματος ἔμενον ἀτελεσφόρητα, ἐφόσον ἐκ παραλλήλου δὲν ἐλαμβάνοντο μέτρα καὶ διὰ τὴν δημοσίαν ἐν γένει ὑγίαν παρὰ τῶν Ὀθωμανικῶν Ἀρχῶν.

Δέον δὲ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι καθ' ὅλην τὴν κατεχομένην ζώνην δὲν εἶχον σημειωθῆ μόνον κρούσματα πανώλους, ἀλλὰ καὶ ἐξανθηματικῶν τύπου, εὐλογίας, μηνιγγίτιδος καὶ λοιπῶν ἐπιδημικῶν νόσων, περὶ ὧν ἔχει γνῶσιν ὁ ἐνταῦθα ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλικῆς Ἀρμοστείας, πρὸς ὃν ἀνελλιπῶς κατὰ δεκαήμερον ἀνεκοινοῦμεν τὰ σημειούμενα κρούσματα.

Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων, ἤτοι πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑγείας τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων καὶ ἐκ λόγων φιλανθρωπίας, ἡναγκάσθη ἡ ἡμετέρα ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν μερίμναν αὐτῆς καὶ εἰς σημεῖα δι' ἃ ἦτο ἀρμοδιὰ ἡ Ὀθωμανικὴ ὑπηρεσία νὰ μεριμνήσῃ. Πανθωμολογουμένως δὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τῆς Ἑλληνικῆς ὑπηρεσίας ἦσαν λίαν ἀγαθὰ, διότι ἐγκαίρως ἐπετεύχθη ἡ καταστολὴ ἐν τῇ κατεχομένῃ ζώνῃ τῶν μολυσματικῶν νόσων, καὶ δὴ τῶν μᾶλλον ἐπικινδύνων διὰ τὴν δημοσίαν ὑγίαν, (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐλέχθη ὡς πληροφοροῦμεθα καὶ εἰς τινὰ συνεδρίασιν τῆς Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ ἀντιπροσώπου τινός τῶν συμμάχων).

Ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως ὡς ἄνω τῆς μερίμνης τῆς Ἑλληνικῆς Ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας δὲν ἐπῆλθε σύγκρουσις πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ ἐάν ποῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἀπολυμάνσεων, ἐπῆλθον ἀσήμαντοι προστριβαὶ μεταξύ κατωτέρων ὑγειονομικῶν ὀργάνων, αὗται διηυθετήθησαν ἀμέσως, ἀποσυρθέντων τῶν Ἑλληνικῶν ὀργάνων. Τοῦναντίον ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ ἀμφοτέρων τῶν ὑπηρεσιῶν ἐξετελεῖτο ἡ ἐργασία τῆς δημοσίας ὑγείας, δι' ἀφθόνων δὲ μέσων, ἰδίᾳ ἐμβολίων καὶ ὀρῶν, ἐφωδιάσθη κατ' ἐπανάληψιν παρ' ἡμῶν ἡ Ὀθωμανικὴ ὑπηρεσία.

Ἐπὶ πλεόν δὲ πρὸς πρόληψιν, ἔστω καὶ τῶν ἀσημάντων αὐτῶν, προστριβῶν, ἀπὸ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου εἴχομεν συνεννοηθῆ ἐγγράφως μετὰ τοῦ Βαλῆ Σμύρνης, καὶ ἐν πλήρει συμφωνίᾳ μετ' αὐτοῦ εἴχομεν καθορίσει τὰ ὅρια τῆς ἐνεργείας ἐκάστης ὑπηρεσίας, εἰς τρόπον ὥστε καὶ αὗται αἱ μικραὶ προστριβαὶ νὰ ἐκλείψουν ἔκτοτε. Οὕτως ἔχει ἡ ἐνέργεια ἡμῶν ἐναντι τῆς Ὀθωμανικῆς Ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας μέχρι τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου. Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον συνεστήθη ἡ Διεθνὴς Ὑγειονομικὴ Ἐπιτροπὴ, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ὁποίας ὑπῆχθη ἡ δημοσία ὑγία, ἀλλ' αὕτη, οὔσα ὑποχρεωμένη νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τῆς τὰ ὄργανα καὶ τὰ μέσα τῆς Ὀθωμανικῆς Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας, καὶ βεβαιωθείσα ὅτι ταῦτα ἦσαν ἐντελῶς ἀνεπαρκῆ πρὸς τοῦτο, δὲν προέβη εἰς τὴν λῆψιν ὑγειονομικῶν μέτρων, ἀφήσασα νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν προηγουμένην κατάστασιν, μέχρις οὗ ἐξοικονομήσῃ τὰ μέσα πρὸς τοῦτο. Κατ' ἐπανάληψιν δὲ οἱ ἐν τῇ Ὑγειονομικῇ Ἐπιτροπῇ ἀντιπρόσωποι τῶν Συμμάχων κατέφυγαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ὑγειονομικὴν Ὑπηρεσίαν πρὸς προμήθειαν ὀρῶν, ἐμβολίων, ἐνεργειῶν ἀπολυμάνσεων καὶ μικροβιολογικῶν ἐξετάσεων συμμαχικῶν ἐν Σμύρῃ ἰδρυμάτων, πολεμικῶν πλοίων κ.τ.λ.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐργαζομένη ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, προσπαθεῖ νὰ ἐξεύρῃ πόρους διὰ τὰς ἀπαιτηθησομένας διὰ τὸν σκοπὸν αὐτῆς δαπάνας, καὶ εἰς τοῦτο πάνυ

προθύμως ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία παρέσχε τὴν συνδρομὴν τῆς, διαθέσασα ἀστυνομικὰ ὄργανα πρὸς εἰσπραξίν τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπιβληθέντος φόρου καθαριότητος. Γενικώτερον δὲ ἔτι ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία παρέχει πᾶσαν συνδρομὴν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην, διαθέσασα πρὸς τοῦτο κατόπιν αἰτήσεως καὶ τὴν μηχανικὴν τῆς ὑπηρεσίαν διὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς δαπάνης, εἰς ἣν ἀπεφάσισεν ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ νὰ προβῆ πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τοῦ ἐν Σμύρῃ Δημοσίου Ὁθωμανικοῦ Νοσοκομείου τῶν μολυσματικῶν νοσημάτων. Δι' ὅ,τι δὲ ἤρξατο μεριμνῶσα ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ, ἡ Ἑλληνικὴ Ὑγειονομικὴ Ὑπηρεσία εὐθὺς παύει νὰ μεριμνᾷ.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει δέον νὰ τονισθῆ, ὅτι ἔκτοτε ἡ Ἑλληνικὴ Ὑγειονομικὴ Ὑπηρεσία μετὰ πολλῆς περισκέψεως καὶ ἐντὸς ὅσον οἷόν τε στενωτέρων ὁρίων περιορίζει τὴν ἐνέργειάν τῆς, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε εἰς τὴν ἐπίβλεψιν καὶ ἐπιθεώρησιν τῶν ξενοδοχείων, πανδοχείων κ.τ.λ. ἐπεδόθη, οὔτε εἰς τὴν ἐπίβλεψιν τῶν κοινῶν γυναικῶν, μολονότι ἀμφότερα σπουδαίως ἐνδιαφέρουσι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς υἰείας τῶν στρατευμάτων τῆς Κατοχῆς.

ΑΙ ΦΥΛΑΚΑΙ

Ὅπως καὶ εἰς τὰ προαναφερθέντα, οὕτω καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν φυλακῶν τὰ ληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν μέτρα ἐπεβλήθησαν πρωτίστως ἐκ τῶν ἐπιτακτικῶν ἀναγκῶν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, αἵτινες παρουσιάσθησαν πρὸ ἡμῶν. Ἐχει ἀναγνωρισθῆ καὶ ὑπὸ τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐξήτασε τὰ γεγονότα τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Κατοχῆς, ὅτι ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς ἀποβιβάσεως τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ πολλὰ ἑκατοντάδες φυλακισμένων ἔφυγον ἐκ τῶν τουρκικῶν φυλακῶν, ἐξ ὧν μάλιστα πολλοὶ ὀπλίσθησαν ἀπὸ τὰς πλησίον τῶν φυλακῶν ἀποθήκας τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ βεβαιοῖ ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς, ὅτι αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἔλαβον τὰ δέοντα μέτρα πρὸς πρόληψιν ἢ παρεμπόδισιν τῶν τοιούτων ἀποδράσεων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, κατόπιν τῆς ὁμαδικῆς ἐξόδου μεγάλου ἀριθμοῦ φυλακισμένων, εἶναι εὐνόητον διατὶ ἐθεωρήθη ὡς ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπειγόντων μέτρων πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς δημοσίας τάξεως, ἡ ἄμεσος κατάληψις τῶν φυλακῶν ὑφ' ἡμῶν. Καὶ ὅμως, καίτοι ὑπῆρχον βαρύτερα ὑπόνοιαι διὰ τὴν στάσιν τῶν Τούρκων ὑπάλληλων κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀπόδρασιν, αἱ Ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἀπεμάκρυναν αὐτοὺς ἐκ τῶν φυλακῶν, προστεθῆ δὲ μόνον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην καὶ ἡμέτερον προσωπικόν, μεθ' οὗ συνειργάζοντο οἱ Τούρκοι ὑπάλληλοι. Ἐκτοτε ὅμως ἀπεδείχθη, ὅτι οἱ Τούρκοι ὑπάλληλοι εἰς οὐδὲν ἄλλο ἠσχολοῦντο ἢ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν συνεννοήσεων μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἐπικινδύνων πολιτικῶν καταδίκων καὶ τῶν ἐκτὸς τῶν φυλακῶν εὐρισκομένων ὁμοϊδεατῶν των.

Οὕτω, κατόπιν σημειωθεισῶν ἀποδράσεων τινων, εἰς ἃς ἐνείχοντο καὶ ἔξω τῶν φυλακῶν εὐρισκόμενοι, ἡ ἡμετέρα ὑπηρεσία διέταξεν, ὅπως ἡ ἀλληλογραφία ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν καταδίκων ὑφίσταται προηγούμενον ἔλεγχον. Καίτοι δὲ ἐξεδόθησαν αὐστηραὶ διαταγαὶ περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς μεταβιβάσεως ἐπιστολῶν πρὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἐλέγχου τούτου, οἱ Τούρκοι ὑπάλληλοι, τῶν φυλακῶν, ἄλλοι δωροδοκούμενοι, ἄλλοι ἐξ ἔθνικοῦ φανατισμοῦ, κινούμενοι προσεπάθησαν νὰ διευκολύνωσι τοὺς ἐπικινδυνότερους τῶν καταδίκων, μεταβιβάζοντες τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτῶν λαθραίως.

Κατόπιν τῆς ἐξακριβώσεως τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν τοῦ Τουρκικοῦ προσωπικοῦ, χάριν τῆς ἀσφαλείας τῶν φυλακῶν ἠναγκάσθημεν νὰ διατάξωμεν

τὴν προσωρινὴν αὐτοῦ ἀπομάκρυνσιν. Ἐκτοτε ὅμως ἐγένοντο δεκτοὶ ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐταῖς ὁ τέως Τουρκὸς διευθυντὴς τῶν φυλακῶν μετὰ τοῦ γραμματέως του, οἵτινες συνεργάζονται καὶ μέχρι σήμερον μετὰ τοῦ ἡμετέρου προσωπικοῦ. Καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὑφ' ἃς ἐλήφθησαν τὰ ἀνωτέρω σχετικῶς πρὸς τὰς φυλακὰς μέτρα καὶ ἐκ τῆς σειρᾶς καθ' ἣν ταῦτα ἐλήφθησαν καταφαίνεται, ὅτι ἡ διάθεσις τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν δὲν ἦτο νὰ ἀποκλείσωσι τὴν ἀρμοδίαν Τουρκικὴν ὑπηρεσίαν ἐκ τῶν φυλακῶν, ἀλλὰ νὰ συνεργασθῶσι μετ' αὐτῆς, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἦτο δυνατόν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῆς φυλακῆς.

Ἐπὶ τούτοις, προκειμένου περὶ τῶν φυλακῶν, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ παράσχω ὑμῖν καὶ τὰς ἀκολούθους πληροφορίας, σχετικῶς πρὸς τὴν ὑφ' ὑμῶν συντελεσθεῖσαν βελτίωσιν ἐν γένει τῶν ὄρων τῆς ζωῆς τῶν κρατουμένων. Οὕτως χάρις εἰς τὰ ληφθέντα, εἰς εὐρείαν κλίμακα, ὑγειονομικὰ μέτρα, ἐνῶ ὅταν παρελήφθησαν αἱ φυλακαὶ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῶσιν ἀσφαλῶς ὡς ἐπικίνδυνος ἐστία μόλυνσεως, ἤδη δεικνύονται ἐν αὐταῖς χίλιοι περίπου κατάδικοι, χωρὶς νὰ ἐμφανισθῇ μετὰ αὐτῶν κρούσμα τι μολυσματικῆς νόσου. Ἐπίσης ἐγένοντο διάφοροι ἐπιδιορθώσεις τοῦ κτιρίου τῶν φυλακῶν. Ἐχωρίσθησαν οἱ κατάδικοι ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των, τῆς ἐθνικότητός των καὶ τῆς βαρύτητος τῆς ποινῆς των. Ἰδρύθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐργαστᾶσια διὰ τοὺς κρατουμένους. Τὸ σιτηρέσιον ἐβελτιώθη ἐπαισθητῶς, ὀρισθείσης ἡμερησίας δαπάνης, πρὸς διατροφήν ἐκάστου κρατουμένου, δραχμῶν δύο καὶ ἡμισείας ἡμερησίως. Ἐγκατεστάθη ἐν ταῖς φυλακαῖς ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία διὰ τὴν ὑγείαν τῶν καταδίκων. Ἰδρύθησαν ὑφ' ἡμῶν, τὸ πρῶτον ἐνταῦθα, γυναικεῖαι φυλακαὶ εἰς ἴδιον οἶκημα μὲ γυναικεῖον προσωπικόν.

Ἐν γένει, ἡ κατάστασις τῶν φυλακῶν ἔχει μεταβληθῆ ὑφ' ἡμῶν εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε διάφοροι ξένοι ἐπισκεφθέντες ἤδη αὐτάς καὶ γνωρίζοντες τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὐρίσκοντο προηγουμένως ἐξεφράσθησαν μετὰ τοῦ μεγαλειτέρου ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν βελτίωσιν, ἣτις ἐπῆλθεν εἰς τόσον βραχὺ χρονικὸν διάστημα.

ΖΗΤΗΜΑ ΛΙΜΕΝΟΣ, ΤΕΛΩΝΕΙΟΥ, ΕΞΑΓΩΓΗΣ

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῆς Ἀστυνομίας τοῦ λιμένος, φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅτι ὅταν κατελήφθη ἡ Σμύρνη ὑπῆρχε Τουρκικὸν Λιμεναρχεῖον, ἀσκοῦν τὰ συνήθη λιμενικὰ καθήκοντα. Ἀμα τῇ καταλήψει ἡ Τουρκικὴ Λιμενικὴ Ἀρχή, ἣν ἤσκει ἀξιωματικὸς τοῦ Τουρκικοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, ἀντικατεστάθη ὑφ' ἡμῶν, δικαιώματι τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς, δι' ἡμετέρων ἀξιωματικῶν. Ἐκτοτε, ἡ ἡμετέρα Λιμενικὴ Ἀρχή ἀσκεῖ τὰ συνήθη λιμενικὰ καθήκοντα ἀστυνομίας λιμένος, ὡς: ἐπίβλεψις τῶν λεμβούχων καὶ διατίμησις τῶν λεμβουχικῶν, παροχὴ ἀδειῶν ἐπισκέψεως πολιτῶν ἐπὶ τῶν πλοίων ἢ μικροπωλητῶν. Ἐννοεῖται, παραμένουσι σεβαστὰ ὑφ' ἡμῶν τὰ ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐταιρειῶν ἀσκούμενα δικαιώματα ἐν τῷ λιμένι.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς Τουρκικὰς τελωνειακὰς Ἀρχάς, οὐδεμία ἐξ αὐτῶν κατηργήθη ὑφ' ἡμῶν συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τελωνοφυλάκων τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας. Ἀντικατεστάθησαν μόνον ὑπὸ ἡμετέρων τελωνοφυλάκων οἱ ἐξωτερικοὶ Τουρκοὶ τελωνοφυλάκες, πρὸς παρεμπόδισιν τῆς εἰσαγωγῆς ὕλων καὶ ἐκρηκτικῶν ὕλων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τοποθέτησιν ἀντιπροσώπου ἡμῶν παρὰ τῷ Τελωνεῖῳ, οὗτος ὠρίσθη πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς τηρήσεως ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν Τελωνεια-

κῶν Ἀρχῶν τῶν ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὑπάτων Ἀρμοστῶν ἀποφασισθεισῶν ἀπαγορεύσεων ἐξαγωγῆς. Σημειωτέον ὅτι ὁ ὑπάλληλος οὗτος, πλὴν τῆς κατὰ τὰ ἄνω ἐπιβλέψεως ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συμμαχικῆς ἀπαγορεύσεως ἐξαγωγῆς ἐκ Τουρκίας, οὐδέποτε ἀνemieύθη εἰς ἄλλην τινὰ ὑπηρεσίαν, καὶ δὴ εἰς τὰ ζητήματα εἰσαγωγῆς ἢ ἐσωτερικῆς ἐν γένει ὑπηρεσίας τοῦ Τελωνείου· αὕτη διενεργεῖται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Τούρκων ὑπαλλήλων.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἀπαγορεύσεως ἐξαγωγῆς γνωρίζω ὑμῖν τὰ ἀκόλουθα: Αἱ περὶ ἐξαγωγῆς ἀπαγορεύσεις τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν Κωνσταντινουπόλεως ἐτηρήθησαν ὑφ' ἡμῶν ἐνταῦθα μετὰ πάσης ἀκριβείας. Ἀπαξ μόνον, καὶ τοῦτο κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, λόγῳ λάθους εἰς τοὺς διαβιβασθέντας πίνακας τῶν ἀπηγορευμένων εἰδῶν, ἐν οἷς δὲν περιείχοντο τὰ ρεβίθια, ἐπετράπη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοῦ ὑπαλλήλου ἢ ἐξαγωγῆ 19 σάκκων ρεβιθίων, τῶν ὁποίων ἢ ἐξαγωγῆ ἀπηγορεύετο, καὶ ἐδόθη ἀμέσως ἱκανοποιητικὴ ἐξήγησις τοῦ γενομένου λάθους εἰς τὸν ζητήσαντα ἐξηγήσεις Ἀγγλον ἐνταῦθα ἀντιπρόσωπον. Ἀντιθέτως, ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρμοστείας κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον καὶ ἐπὶ ὀλίγας μόνον ἡμέρας ἢ ἐξαγωγῆ τοῦ βάμβακος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι ἤθελε γίνεαι δεκτὴ ἢ αὐτόθι ὑποβληθεῖσα αἰτησίς μου περὶ παρεμποδίσεως τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ βάμβακος, χάριν τῆς ἐνταῦθα κλωστικῆς βιομηχανίας, ἣτις σημειωτέον εὐρίσκεται εἰς χεῖρας Γάλλων καὶ Ἀγγλων. Ἡ ὀλιγόημερος αὕτη ἀπαγόρευσις ἐγένετο, ἵνα μὴ οἱ ἐξαγωγεῖς προβλέποντες ἐνδεχομένην προσεχῆ ἀπαγόρευσιν, ἐξαγάγωσι ἀθρόως μεγάλας ποσότητας. Ἐπειδὴ ὅμως ἐβράδυνεν ἢ αὐτόθεν ἀναμενομένη ἀπάντησις, κατόπιν συστάσεως τοῦ ἐνταῦθα Ἀγγλοῦ ἀντιπροσώπου, ἤρθη ὑφ' ἡμῶν ἢ ἀπαγόρευσις αὕτη.

Ἐκτοτε ἐτηρήθησαν μετὰ τῆς μεγαλειτέρας αὐστηρότητος αἱ Διασυμμαχικαὶ ἀπαγορεύσεις, ἵνα δὲ κατανοηθῆ μετὰ πόσης αὐστηρότητος τηροῦνται αἱ ἀπαγορεύσεις αὗται, σημειῶνω, ὅτι ἐπειδὴ ἐσχάτως τὸ ὑπερωκεάνειον «Θεμιστοκλῆς» ἐπρομηθεύθη διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ περισσότερα τῶν ὀρισθέντων ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρμοστείας ὠν, διέταξα τὴν φυλάκισιν τοῦ πλοιάρχου καὶ τοῦ πράκτορος. Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης στάσεως τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν, ἐθλίβην διὰ τὴν ἀποδιδομένην ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν ὅπως ἀδικαιολογητῶς μομφὴν, ὅτι αἱ ἡμέτεραι Ἀρχαὶ ἐνήργησαν ἐν προκειμένῳ μετὰ κακῆς θελήσεως. Διότι, πλὴν τῶν δύο προαναφερθεισῶν περιπτώσεων, εἰς τὰς ὁποίας ὡς ἐξηγήθη ἢ ἐνέργεια τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν ἦτο πλήρως δικαιολογημένη καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς μέχρι σήμερον, αἱ ἡμέτεραι Ἀρχαὶ ἐπέδειξαν τὴν μεγαλειτέραν αὐστηρότητα εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τῶν Διασυμμαχικῶν ἀπαγορεύσεων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ αἱ ἐνταῦθα Τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἀνομολογοῦν. Ἐπίσης, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐντὸς τῆς Τουρκίας μεταφορὰν ἐμπορευμάτων, οὐδὲν παρενεβλήθη κώλυμα ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν καὶ εἶναι ἐντελῶς ἐλευθέρῳ ἢ κυκλοφορίᾳ ἐμπορευμάτων, τόσον ἐντὸς τῆς ἡμετέρας ζώνης, ὅσον καὶ ἐκτὸς αὐτῆς.

Η ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐπὶ τοῦ τύπου λογοκρισίας ἢ Ἑλληνικὴ κατοχὴ εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ Τουρκικὴ Διοίκησις ἀσκούσα καὶ μετὰ τὴν ἡμετέραν κατοχὴν τὰ νόμιμα αὐτῆς δικαιώματα, ἦτο ὡς πρότερον μόνη ἀρμοδίᾳ πρὸς χορήγησιν ἀδειῶν ἐκδόσεως νέων ἐφημερίδων,

ἀλλ' ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο, λόγῳ τῆς Στρατιωτικῆς ἡμῶν κατοχῆς, ὑπέκειτο ἤδη εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν. Ἡ ἀσκησις τοῦ ἐλέγχου τούτου ὑπὸ τῶν ἡμετέρων Ἀρχῶν ἀπέρρεε φυσικῶς ἐκ τῆς ἀποστολῆς, ἣν εἶχον νὰ ἐκτελέσωσιν αὐται ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Δεδομένου ὅτι ἐκ τῶν πρωτίστων σκοπῶν τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικῆς κατοχῆς ἦτο ἡ ἐξασφάλισις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἡ εἰρήνευσις τῆς χώρας, ἔδει ὅπως αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου, δύνανται προληπτικῶς νὰ ἐξετάσωσι τὰς τάσεις καὶ τοὺς σκοποὺς ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπρόκειτο βεβαίως νὰ ἐπιδράσωσι σημαντικῶς ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τῆς ἐκδόσεως νέων ἐφημερίδων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Διασυμμαχικῆς ἐπὶ τῆς λογοκρισίας Ἐπιτροπῆς, ἣς μετείχε καὶ Ἑλλήν ἀντιπρόσωπος, αὕτη κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν περιωρίζετο εἰς τὸν ἡμερήσιον ἔλεγχον τοῦ περιεχομένου τῶν ἐφημερίδων. Οὕτως ἐλειτούργησεν ἐνταῦθα ἡ λογοκρισία μέχρι τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου π. ἔ., ὅτε συνεφωνήθη μεταξύ τῶν ἀντιπρόσωπων τῶν Ὑπᾶτων Ἀρμοστῶν καὶ ἐμοῦ ὁ νέος ἐπὶ τῆς λογοκρισίας κανονισμὸς, οὗτινος διαβιβάζω συνημμένως ἀντίγραφον.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἡσκήθη, κατὰ τὸ ἀνωτέρω χρονικὸν διάστημα. ὁ προαναφερθεὶς ἡμέτερος ἔλεγχος, φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅτι καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἀπηγορεύθη ὑφ' ἡμῶν αὐστηρότατα πᾶσα ἐκδοσις νέας ἐφημερίδος Ἑλληνικῆς ἐν Σμύρῃ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, μὴ ἐξαιρουμένων οὕτε ἐκείνων ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, αἵτινες εἶχον παύσει προσωρινῶς τὴν ἐκδοσὶν των καὶ τῶν ὁποίων ἀπηγορεύθη ἐπίσης ὑφ' ἡμῶν ἡ ἐπανέκδοσις.

Κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἐπετράπη ὑφ' ἡμῶν ἀσυζητητὶ ἡ ἐκδοσις νέων ἐφημερίδων εἰς γλῶσσαν Γαλλικὴν, Ἑβραϊκὴν, Ἀρμενικὴν, καὶ μιᾶς εἰς Τουρκικὴν, προσωρινῶς δὲ μόνον προεβλήθη ἄρνησις εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῆς Τουρκικῆς ἐφημερίδος «Σάρκ», καθ' ὅσον αὕτη ἐπρόκειτο νὰ διαδεχθῆ εἰς τὸ πρόγραμμά της τὴν ἄλλοτε ἐκδιδομένην ἐνταῦθα («Χουκοῦ Μπεσέρ»), παυθεῖσιν ὑπὸ τῆς Διασυμμαχικῆς λογοκρισίας διὰ τὰς μπολσεβικικὰς τάσεις της. Ἐδόθη ὅμως καὶ ἡ ἄδεια αὕτη, εὐθύς ὡς ἐλάβομεν τὴν βεβαίωσιν παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ, τοῦ μέλλοντος νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἐφημερίδα «Σάρκ», ὅτι δὲν θὰ ἠκολούθει τὸ ἀνωτέρω πρόγραμμα.

Πιστεύω ὅτι ἡ στάσις αὕτη τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν ἀποδεικνύει πλήρως τὴν καλὴν ἡμῶν πίστιν καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς, ἣτις ὀφείλουσα ἐκ τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς νὰ ἐπιληφθῆ τοῦ ὡς ἀνωτέρου ἐλέγχου, ἐνήργησε μετὰ τοῦ μᾶλλον φιλελευθέρου πνεύματος καὶ τῆς εἰλικρινεστέρως εὐμενείας ὑπὲρ παντὸς ξένου συμφέροντος. Τὸ ἕτερον ἐκ τῆς λογοκρισίας δημιουργηθὲν ζήτημα, τὸ ὅποιον ἀναφέρεται καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὑπᾶτων Ἀρμοστῶν, προκλήθην ἐξ ἀφορμῆς δημοσιεύσεως ἄρθρου εἰς τὴν ἐφημερίδα «Σάρκ» ἔχει ὡς ἀκολούθως: Ἡ ἐφημερίς αὕτη, ἐγκρίσει τῆς λογοκρισίας καὶ παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ ἡμετέρου παρ' αὐτῇ ἀντιπροσώπου, ἐδημοσίευσεν τῇ 16 Ὀκτωβρίου 1919 (ν. ἡ.) ἄρθρον ἐκτενὲς ἀνυπόγραφον ἐν πνεύματι ἐπαναστατικῶ καὶ ὑβριστικῶ καθ' ὑμῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπεκαλούμεθα ἡμεῖς καὶ οἱ ἐν γένει πολεμοῦντες τὴν Τουρκίαν βλαβερά ζυῦφια, ἀπομυζῶντα τὸ αἷμα τῶν Τούρκων κατὰ τὸν τελευταῖον ἓνα καὶ ἥμισυ αἰῶνα.

Ἡ βιαιότης τοῦ ἄρθρου τούτου παρήγαγε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν ἐνταῦθα στοιχεῖον, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐξηγήθη ἡ ὑπὸ τῆς λογοκρισίας

ἔγκρισις, ὡς προφανές δείγμα συμπαθείας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς τὴν Τουρκικὴν ἐπανάστασιν καὶ δυσμενείας κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ὑπογράφας τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὁ ἰδιοκτῆτης τῆς ἔφημερίδος καὶ ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης κατεδιώχθησαν ἐνώπιον τοῦ ἡμετέρου Στρατοδικείου, ὅπερ κατεδίκασε, τὸν μὲν ἰδιοκτῆτην καὶ τὸν ἀρθρογράφον εἰς ἐνὸς ἔτους φυλάκισιν καὶ ἀνὰ δύο χιλιάδας δραχμὰς πρόστιμον, τὸν δὲ ὑπεύθυνον συντάκτην εἰς ἕξ μηνῶν φυλάκισιν καὶ τριακοσίας δραχμὰς πρόστιμον. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον ἐδόθη ἀμέσως ἀναστολὴ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς του καὶ ἀπεφυλακίσθη, λόγῳ τῶν καλῶν πληροφοριῶν ἃς εἶχομεν περὶ τῆς προγενεστέρως διαγωγῆς του καὶ διότι ἦτο κατ' οὐσίαν ἀνεύθυνος.

Εἰς γενομένας παραστάσεις ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, οἵτινες διεμαρτυρήθησαν, διότι κατεδιώχθησαν τὰ ἀνωτέρω πρόσωπα διὰ δημοσίευμα ἐγκριθέν ὑπὸ τῆς Διασυμμαχικῆς λογοκρισίας, ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία ἀπήντησεν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κατοχὴ φέρει τριπλῆν εὐθύνην:

1) Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, 2) Διὰ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν Τουρκικῶν καὶ Χριστιανικῶν πληθυσμῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς, καὶ 3) Νὰ κρατῆται ὁ ἥττηθείς ἐχθρὸς, διαρκούσης τῆς ἀνακωχῆς, εἰς κατάστασιν τοιαύτην, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ βλάψῃ τοὺς νικητὰς Συμμάχους καὶ νὰ ἀντιστῇ εἰς τὰς μελλούσας αὐτῶν ἀποφάσεις τῆς εἰρήνης, χάριν δὲ τῆς τριπλῆς ταύτης εὐθύνης καὶ χάριν τῆς προλήψεως ἐξεγέρσεως τῶν Τούρκων ἐντὸς τῆς ἡμετέρας Κατοχῆς, ἡ ἀπόφασις τοῦ στρατοδικείου ἐτύγχανε τῆς πλήρους ἐπιδοκιμασίας τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας.

Ἄλλωστε, ὡς παρετήρησε τότε εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀντιπροσώπους ἡ Ἑλληνικὴ Ὑπάτη Ἀρμοστεία, ἀπὸ καθαρῶς νομικῆς ἀπόψεως ἡ ἄδεια τῆς λογοκρισίας δὲν αἴρει τὸ τυχὸν ἀξιόποινον τοῦ ἐγκρινομένου δημοσιεύματος, οὕτινος οἱ ὑπεύθυνοι δύνανται νὰ καταδιωχθῶσιν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, καὶ ὅτι μάλιστα ὁ δικαστικὸς ἔλεγχος δύναται νὰ ἐπεκταθῇ καὶ κατὰ τῶν λογοκριτῶν, ἐν περιπτώσει βαρείας ἀμελείας αὐτῶν ἢ δόλου. Ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία δὲν παρέλειψε νὰ τονίσῃ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν, ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς λογοκρισίας διασυμμαχικὴ Ἐπιτροπὴ, ἣτις ἐπεδείκνυε τοσαύτην ἐλευθεριότητα, προκειμένου περὶ τῶν ἐναντίον ἡμῶν δημοσιευμάτων τοῦ Τουρκικοῦ τύπου, ἐπεδείκνυε ἀντιθέτως ἐξαιρετικὴν αὐστηρότητα διὰ πᾶν ὑπὲρ ἡμῶν δημοσίευμα, καὶ ὅτι συγκεκριμένως εἶχεν ἀπαγορεύσει, ὅπως ἀδικαιολογῆτως, πρὸ ὀλίγων μόλις ἡμερῶν τὴν δημοσίευσιν εἰς τὴν ἐνταῦθα Γαλλόφωνον ἔφημερίδα «Λιμπερτὲ» δύο ἄρθρων, ἐξ ὧν τὸ ἐν ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου κ. Σαρτιῶ, ὑποστηρίζον ὅτι τὰ Γαλλικὰ καὶ Ἑλληνικὰ συμφέροντα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ οὐ μόνον δὲν συγκρούονται, ἀλλὰ καὶ ἀμοιβαίως βοηθοῦνται, τὸ δὲ ἕτερον περιέχον τοπικὴν εἰδησιν, καθ' ἣν ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρμοστεία εἶχεν ἀναλάβει, ὡς πράγματι ἐγένετο, τὸν φωτισμὸν τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν ὁ Δῆμος, ἐξ ἀνεχρείας οικονομικῆς καὶ ἀμελείας, εἶχεν ἀφήσει ἐντελῶς ἀφώτιστον. Αἱ ἀνωτέρω ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐπεξηγήσεις φρονῶ, ὅτι δικαιολογοῦσι πλήρως, καὶ ἀπὸ πραγματικῆς καὶ ἀπὸ καθαρῶς νομικῆς ἀπόψεως, τὴν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐνέργειαν τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν. Ἐν τούτοις ἡ Ἑλληνικὴ Κατοχὴ, ἵνα φανῇ εὐχάριστος πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὑπάτους Ἀρμοστὰς, καὶ ἵνα πρὸς τούτους δώσῃ ἐν εἰσέτι δείγμα τοῦ διαλλακτικοῦ αὐτῆς πνεύματος ἀπέναντι τοῦ Ὀθωμανικοῦ στοιχείου, προκειμένου περὶ ἀδικημάτων πολιτικῆς φύσεως, προέβη εἰς τὴν ἀποφυλάκισιν καὶ τῶν δύο ἐτέρων καταδικασθέντων δημοσιογράφων τῆς «Σάρκ».

Πρὸς τούτοις, πρὸς ἀποφυγὴν ζητημάτων εἰς τὸ μέλλον μετὰ τῶν ἐν-
ταῦθα Συμμάχων ἀντιπροσώπων, ἐξ ἀφορμῆς τῆς λογοκρισίας, ἡ Ὑπάτη
Ἀρμοστεία ἐδέχθη τὸν συνημμένως διαβιβαζόμενον ἐν τέλει κανονισμόν τῆς
λογοκρισίας. Κατὰ τὸν κανονισμόν τοῦτον, ὅλη σχεδὸν ἡ ἐπὶ τῆς λογοκρισίας
ἀρμοδιότης περιέρχεται εἰς τὴν ἐνταῦθα Διασυμμαχικὴν ἐπὶ τῆς λογοκρισίας
Ἐπιτροπὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀντιπροσωπεύεται ἡ Ἑλληνικὴ κατοχὴ δι' ἑνὸς ἀντι-
προσώπου. Καὶ ὅμως ἡ ἡμετέρα Στρατιωτικὴ κατοχὴ ἔπρεπε νὰ ἔχη ὡς ἄμε-
σον συνέπειαν τὴν μεταβίβασιν ὅλης τῆς ἐπὶ τῆς λογοκρισίας ἀρμοδιότητος
εἰς τὰς Στρατιωτικὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, τῶν ὁποίων ἄλλωστε ἡ προεκτε-
θεῖσα διαγωγὴ οὐδεμίαν δυσπιστίαν ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Συμμά-
χους. Οὕτε ἰδρῦθη ποτὲ ἐνταῦθα ἡμετέρα στρατιωτικὴ λογοκρισία ἐπὶ τοῦ τύ-
που, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως τῆς Διασυμμαχικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς ἀναφέρεται
ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν.

Ἡ ἴδρυσις ἐν τούτοις τοιαύτης στρατιωτικῆς λογοκρισίας ἐκ μέρους
ἡμῶν θὰ ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ πληρέστατα ἐκ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προη-
γουμένου, ὅπου κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τελευταίου πολέμου τὸ Ἀρχηγεῖον
τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων, καίτοι εὐρισκόμενον ἐν χώρᾳ συμμαχικῇ, ἤσκησε
δι' ἰδίας του ὑπηρεσίας λογοκρισίαν ἐπὶ τοῦ τύπου, λειτουργοῦσαν ἀνεξαρτή-
τως τῆς Ἑλληνικῆς λογοκρισίας. Πρὸς τούτοις, ἐσχάτως, ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία,
συμμορφουμένη πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν αὐτόθι Ὑπάτων Ἀρμοστῶν, προέβη
καὶ εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ παρὰ τῇ Διασυμμαχικῇ ἐπὶ τῆς λογοκρισίας
Ἐπιτροπῆ ἡμετέρου ἀντιπροσώπου κ. Μ. Ροδᾶ, καίτοι δὲν ὑπῆρχον ἐναντίον
αὐτοῦ συγκεκριμένα παράπονα.

Ἡ ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὑπάτων Ἀρμοστῶν ἀναφερομένη διαγραφὴ ἀρθροῦ
τινὸς τῆς Τουρκικῆς ἐφημερίδος «Μεδιγιέτ» δὲν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Ροδᾶ,
ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ εἰρημένον δημοσίευμα περιεῖχεν εἰδήσεις οὐδόλως ἐξηκρι-
βωμένας ἐπὶ τινος ἐπεισοδίου τῶν φυλακῶν, ἡ Διασυμμαχικὴ Λογοκρισία
διέγραψε ταύτας, ἐπιτρέψασα τὴν δημοσίευσιν τοῦ ὑπολοίπου ἀρθροῦ. Ἐκ
λάθους ὅμως τοῦ γραμματέως τῆς Ἐπιτροπῆς διεγράφη τὸ ἀρθρον ὀλόκληρον,
τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη μετὰ δύο ἡμέρας, περικεκομμένον ὡς ἀρχικῶς, μετὰ
σημειώσεως τῆς ἐπὶ τῆς λογοκρισίας Ἐπιτροπῆς, ἐν ἣ ἀνεφέρετο, ὅτι ἡ προη-
γουμένως γενομένη ὀλόκληρος διαγραφὴ τούτου ἐγένετο ἐκ λάθους τῆς
Διασυμμαχικῆς ὑπηρεσίας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν προτεινομένην ἐφαρμογὴν λογοκρισίας ἐπὶ τῶν ἐξ
Ἑλλάδος εἰσαγομένων ἐνταῦθα ἐφημερίδων, φρονῶ ὅτι αὕτη ἀποκλείεται,
ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον ἡ ἐδῶ Διασυμμαχικὴ οὐδένα ἐξασκεῖ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν
εἰσαγομένων ἐφημερίδων τῶν ξένων Κρατῶν, θεωρῶ δὲ περιττὸν νὰ τονίσω
πόσον ἄδικον καὶ πόσον προσβλητικὸν συγχρόνως θὰ ἦτο τοιοῦτο μέτρον
διὰ τὸν Ἑλληνικὸν τύπον, Κράτους φίλου καὶ συμμάχου.

Σ Υ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α

Θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ τονίσω ἐν τέλει τὰ ἀκόλουθα γενικῶς ἐπὶ τῆς ἰδι-
αιτέρας φύσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Κατοχῆς, καθόσον ἐξ αὐτῆς
δικαιολογοῦνται πλήρως αἱ παρατηρούμεναι εἰς τινὰ σημεῖα διαφοραὶ τῆς
ἡμετέρας Κατοχῆς ἀπὸ τὸν συνήθως περιγραφόμενον ταύτης τύπον. Ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον ἡ κατοχὴ ἐχθρικοῦ ἐδάφους γίνεται πρὸς ἐπίτευξιν πολεμικοῦ
τινος σκοποῦ. Εἶναι ἐπόμενον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ κατέχων νὰ λάβῃ ἐν τῇ
περιοχῇ του μόνον τὰ μέτρα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ

πολεμικοῦ του σκοποῦ, ἀδιαφορῶν διὰ τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐν γένει ζωὴν τῆς κατεχομένης ἐχθρικῆς περιοχῆς, ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλεται ἐξ αὐτῆς ὁ πολεμικὸς σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει. "Ὅπως διάφορος ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς. Ἡ Ἑλληνικὴ Κατοχὴ δὲν ἐγένετο ἀπλῶς χάριν πολεμικῆς τινος ἐνεργείας οὔτε ἐν ἐχθρικῇ πραγματικῶς περιοχῇ.

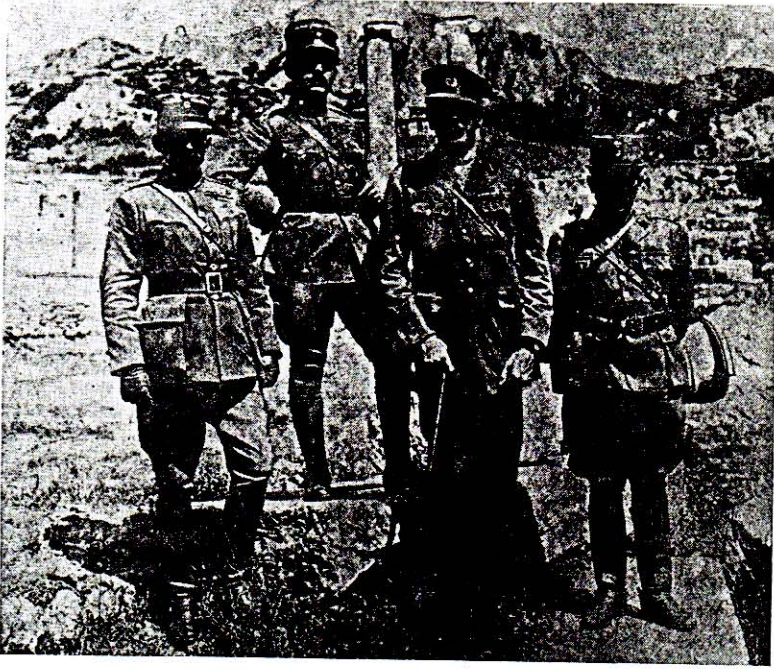
Ἡ Ἑλληνικὴ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Κατοχὴ ἐγένετο πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως καὶ εἰρήνευσιν χώρας κατοικουμένης, κατὰ μέγιστον μέρος, ὑπὸ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ πληθυσμὸς δὲ οὗτος, ὡς καὶ αἱ διάφοροι ξένοι ἐδῶ Χριστιανικαὶ ἐθνότητες ὑποστάσαι, ἴδια κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τελευταίου πολέμου, παντὸς εἶδους καταδιώξεις καὶ στερήσεις, εὐλόγως εἶχον τὴν ἀξίωσιν ἐκ μέρους τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν, ὅπως μὴ ἀδιαφορήσωσιν αὐταὶ εἰς τὰ πολλαπλᾶ καὶ δίκαια παράπονα, τὰ ὁποῖα ὑπέβαλον εἰς αὐτὰς καθ' ἑκάστην διὰ τὰς γενομένας ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν ὑπερβασίας ἢ διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν αὐτῶν. Διότι πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦτο, προκειμένου ὅπως κριθῇ ἡ δρᾶσις τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικῆς Κατοχῆς, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἑλληνικὴ Κατοχὴ, ἔχουσα τὴν ὡς ἀνωτέρω ἐξαιρετικὴν ἀποστολὴν καὶ ὑπὸ τὰς προεκτεθείσας συνθήκας, ἔδει νὰ δράσῃ εἰς χώραν, τῆς ὁποίας αἱ πολιτικαὶ καὶ δικαστικαὶ μέθοδοι ἐνέπνευσαν πάντοτε εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα κράτη τὴν μεγαλυτέραν δυσπιστίαν, ὁ δὲ κρατικὸς ὀργανισμὸς ἐθεωρήθη ἀνεκαθεν ὑπὸ πάντων ἀνεπαρκέστατος καὶ χρήζων ριζικῶν μεταρρυθμίσεων. Πλὴν δὲ τούτου ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κατοχὴ εὐρῆκεν εἰς τὰς ἐν τῇ περιοχῇ Τουρκικᾶς ὑπηρεσίας πλεῖστα ὄργανα τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου, τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον οὐδεμίαν πλέον ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ τὰς ἄλλας ἐδῶ ἐθνότητας, ἀλλὰ καὶ ἐπεβουλεύθησαν τὴν ἀσφάλειαν τῆς Κατοχῆς μας καὶ προσεπάθησαν, διὰ παντὸς τρόπου, νὰ ματαιώσωσι πᾶσαν προσπάθειαν ἡμῶν πρὸς παγίωσιν τῆς τάξεως καὶ εἰρήνευσιν τοῦ τόπου. "Ὡστε, ὄχι μόνον ὁ σκοπὸς τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς ἦτο διάφορος τοῦ συνήθους σκοποῦ τῆς Κατοχῆς, ὄχι μόνον οἱ πληθυσμοὶ τῆς κατεχομένης περιφέρειας δὲν ἦσαν δι' ἡμᾶς ἀπλῶς πληθυσμοὶ ἐχθρικῆς περιοχῆς, προεκάλουν δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ὅπως ἐξαιρετικὸν τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν, ἀλλὰ πρὸς τούτοις πλεῖστα ὄργανα τῶν Δημοσίων Τουρκικῶν ὑπηρεσιῶν ἐδικαιολόγουν διὰ τῆς στάσεώς των πᾶσαν ἐκ μέρους ἡμῶν πρὸς αὐτὰ δυσπιστίαν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους, ὀφείλουσαι αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἀνατεθεῖσαν ἡμῖν ἐντολὴν καὶ ὑποχρεωμέναι νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰς διαφόρους ἀνάγκας, τὰς ὁποίας ἐδημιούργει ἡ κακόβουλος ἀδράνεια ἢ ἡ ἐχθρικὴ ἀντίδρασις τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν, ἦτο ἀδύνατον νὰ περιορισθῶσι πάντοτε ἐν τοῖς πράγμασιν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συνήθους τύπου τῆς Κατοχῆς ἀνευ σοβαροῦ κινδύνου τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν ὁποῖον ἀπεστάλημεν εἰς Μ. Ἀσίαν.

Σμύρνη

Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

Ἡ ἀνωτέρω ἀπάντησις διεβιβάσθη εἰς τοὺς Ἀρμοστὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀντίγραφον αὐτῆς ἀπεστάλη εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἐλ. Βενιζέλον, ὁποῖος ἔφερε τὸ ζήτημα ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου, διότι οἱ Ἀρμοσταὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρακινούμενοι ὑπὸ τῶν φιλοτουρκικῶν κύκλων, διαρκῶς παρεπονοῦντο κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν τῆς Σμύρνης.

"Ὅταν ἐκλήθη ὁ Ἐλ. Βενιζέλος νὰ παράσχη ἐξηγήσεις, ἀπήντησεν ὅτι «βλέπω

*Ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Μπριτς μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς Μανέταν,
Σασηγιάννην καὶ Κονδύλην εἰς Σάρδεϊς*

Ἄγγλοι καὶ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ εἰς τὰ εἱρεῖπια τῶν ἀρχαίων Σάρδεων

διαρκῶς ἀορίστους κατηγορίας νὰ διατυπώνουν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀναφέρουν ὠρισμένα γεγονότα καὶ πράξεις». "Ὅταν ἀνεγνώσθη καὶ ἡ ἀπάντησις τῆς Ἀρμοστείας Σμύρνης, τότε τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον τῶν Παρισίων ἐπέισθη, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ συνήθων ἀσημάντων ἐπεισοδίων καὶ («παρετήρησε») τοὺς Ἀρμοστὰς διὰ τὴν διατύπωσιν ἀορίστων κατηγοριῶν. Ἡ ἐντονος στάσις τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν Σμύρνης ἐπροξένησε βαθεῖσαν ἐντύπωσιν-εἰς τοὺς κύκλους τῶν Λεβαντίνων ἐν Σμύρνη καὶ ἰδιαιτέρως τοὺς κύκλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐραδιούργουν εἰς τὰ διάφορα προξενεῖα καὶ προσεπάθουν νὰ παρὰσύρουν τοὺς ἐπισήμους εἰς τὰς ἀπόψεις των.

ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

"Ὅταν μετέβησαν οἱ Γενικοὶ πρόξενοι, νὰ διαμαρτυρηθοῦν διὰ τὴν παραπομπὴν εἰς τὸ στρατοδικεῖον τοῦ διευθυντοῦ τῆς Τουρκικῆς ἐφημερίδος «Σάρκ», ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής Α. Στεργιάδης ἐδήλωσε πρὸς αὐτοὺς ὅτι «ἐὰν εἶχε ἀρκετὴν δύναμιν θὰ συνελάμβανε καὶ τοὺς λογοκριτὰς των, οἱ ὅποιοι ἐνθαρρύνουν τοὺς Τούρκους δημοσιογράφους». Ἡ στάσις αὕτη τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἦτο ἀποτέλεσμα ρητῶν ὁδηγιῶν ἐκ Παρισίων. Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου ἐλήφθη τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων τοῦ Ν. Πολίτη, τὸ ὅποιον ἐνέκρινε τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἀρμοστοῦ εἰς τὸ ζήτημα τῆς «Σάρκ». Συγχρόνως ὑπεδείκνυεν ὁ Πολίτης, ὅτι «πρέπει νὰ ὑποδείξωμεν δι' ἐντόνου στάσεώς μας, ὅτι ἔχομεν ὅλα τὰ δικαιώματα, τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τῆς κατοχῆς».

"Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸ ζήτημα συστάσεως χωριστῆς λογοκρισίας ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ὑπενθύμιζεν ὁ Πολίτης τὸ προηγούμενον τῆς Θεσσαλονίκης, ὅπου ἐπετράπη ἡ λειτουργία λογοκρισίας ὑπὸ συμμαχικῆς ὑπηρεσίας χάριν τῆς ἀσφαλείας τοῦ στρατοῦ. Γενικῶς τὸ ὕφος τοῦ τηλεγραφήματός του ἦτο λίαν ἐντονον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν στάσιν τῶν Ἀρχῶν εἰς τὸ μέλλον ἀπέναντι τῶν ξενικῶν ἐπεμβάσεων. Συνεπεῖα τῶν ὁδηγιῶν αὐτῶν, ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ὁ Γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἀρμοστείας, ὁ Π. Γουναράκης, ὅπως μεταβῆ παρὰ τῷ στρατηγῷ Νίδερ καὶ συντάξῃ τὸ ἀνακοινωθὲν πρὸς τὰς ἐφημερίδας, αἱ ὅποια θὰ καταδιώκοντο καὶ μετὰ τὴν ἔγκρισιν τῆς λογοκρισίας, ἐὰν θὰ ἐδημοσίουν ἄρθρα θίγοντα τὴν ἀσφάλειαν τῶν στρατευμάτων.

Μετέπειτα ὅμως ἡ διαταγὴ αὕτη ἤρθη καὶ ἐφηρμόσθη ὁ κανονισμὸς τῆς λογοκρισίας, ὁ ὅποιος ἐνεκρίθη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἀρμοστοῦ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν συμμαχῶν. Τὸ ζήτημα τῆς λογοκρισίας τοῦ τύπου εἶχεν ἐξαιρετικὴν ὄλως σπουδαιότητα, διότι ἐπ' αὐτοῦ οἱ προπαγανδιστὰι ἐβασίζοντο, εἰς τὸ νὰ κρατοῦν εἰς διαρκῆ ἐξέγερσιν τὸν Τουρκικὸν πληθυσμὸν. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας ἐφεδρὸς ἰατρὸς Αἰνείας Μπρουνέττι, κάτοχος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης—ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν—διεξήγαγεν ἐπίμονον ἀγῶνα καὶ προσεπάθει νὰ διασώσῃ καὶ τὰ πλέον ἐξεγερτικὰ Τουρκικὰ ἄρθρα. Ὁ Γάλλος λογοκριτὴς δὲν ἐδείκνυε κανένα ἐνδιαφέρον δι' ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα. Ἐφερε τὸν βαθμὸν τοῦ μονίμου λοχαγοῦ τῶν ἀποικιακῶν στρατευμάτων καὶ ὠνομάζετο Γκουζί. Αὐτὸ ἦτο. Τίποτε ἄλλο. Σιωπηλὸς μέχρι πένθους. Ἠρεμὸς καὶ σκεπτικὸς. Συνεφώνει μετὰ τοῦ Ἰταλοῦ συναδέλφου του, διὰ νὰ ἀποφεύγῃ τὰς συζητήσεις. Καμμία ἐνέργεια. Καμμία κίνησις. Μετὰ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας μου τὸ ἔδαφος τοῦ Ἰταλοῦ ἀντιπροσώπου ἤρχισε νὰ φεύγῃ ὑπὸ τοὺς πόδας του. Ὁ Ἀγγλὸς ἀντιπρόσωπος δὲν παρεσύρετο πλέον. Εἶχεν ἀντικατασταθῆ ἄλλωστε διὰ τοῦ ἐφεδρου ὑποπλοιάρχου Π. Τάκερ, ὁ ὅποιος ἀντελαμβάνετο καθαρὰ ποῖον ἦτο τὸ πραγματικὸν συμφέρον

τῶν συμμάχων. Ἔνεκα τούτου ὁ Μπρουνέττι ἐπρότεινε μίαν ἡμέραν, ἢ λογοκρισίαν νὰ ἐφαρμόσῃ πρόγραμμα «ἀμερόληπτον» ἀπέναντι ὅλων τῶν ἐφημερίδων. Ἀντέκρουσα τὰς γνώμας του καὶ ἐπεισα τοὺς δύο ἄλλους ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων, ὅτι ὁ Τουρκικὸς τύπος δὲν ἠδύνατο νὰ δημοσιεύῃ ἄρθρα πανισλαμικοῦ χαρακτῆρος, διότι ἡ Τουρκία εἶχεν ἠττηθῆ καὶ εὐρίσκετο ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν κρίσιν τῶν Συμμάχων. Ἀπεπειράθη ἀκόμη ὁ Ἴταλὸς ἀντιπρόσωπος νὰ δημιουργήσῃ ζήτημα λογοκρισίας τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων ἐν Σμύρῃ, ἀλλὰ κατὰ τὴν γενομένην συζήτησιν ἐδήλωσα, ὅτι τότε θὰ ἔπρεπε νὰ υποβάλλωνται εἰς λογοκρισίαν καὶ αἱ εἰσαγόμεναι εἰς Σμύρῃν Εὐρωπαϊκαὶ ἐφημερίδες. Μέχρι τοιούτου σημείου ἐπέμενον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὥστε ὑπέβαλε καὶ σχετικὸν υπόμνημα εἰς τοὺς Ἀρμοστὰς τῆς Κων)πόλεως καὶ ἡ τελειωτικὴ ἀρνητικὴ ἀπάντησις ἐδόθη διὰ τοῦ ἐγγράφου τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας Σμύρνης. Εἶχε δημιουργηθῆ τοιαύτη ἀντίθεσις μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἴταλοῦ ἀντιπροσώπου ἐν τῇ λογοκρισίᾳ, ὥστε ἔπρεπε εἰς ἓκ τῶν δύο ν' ἀπομακρυνθῆ ἐκεῖθεν. Καὶ ἀπεμακρύνθην ἐγώ. Διὰ τὴν μεταβολὴν ταύτην ἐκοινοποιήθησαν τὰ δύο κατωτέρω ἐγγράφα:

Πρὸς τὸν Κον ΡΟΔΑΝ

Διευθυντὴν τοῦ Γραφείου τοῦ Τύπου

Ἐ ν τ α ὕ θ α

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταυταριθμοῦ ἀποφάσεως τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας ὁ κ. Στίλπων Πιττακῆς διαωρίσθη ὡς Ἑλληὴν Λογοκριτὴς παρὰ τῇ Διασυμμαχικῇ Λογοκρισίᾳ. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας του ταύτης ὁ κ. Σ. Πιττακῆς θέλει λαμβάνει ὁδηγίαν παρ' ὑμῶν, ὑπαγόμενος καὶ εἰς τὸ ὑφ' ὑμᾶς Γραφεῖον τοῦ Τύπου. Ἐπισυνάπτομεν ἀντίγραφον τῆς ἀποφάσεως.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Π. ΓΟΥΝΑΡΑΚΗΣ

Σμύρῃ τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1920

Ἀριθ. 133.

Ο ὙΠΑΤΟΣ ΑΡΜΟΣΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχων ὑπ' ὄψιν μου τὸ ἄρθρον 5 τοῦ ἀπὸ 22 Ἰουνίου π. ἔ. Ν. Διατάγματος περὶ ἀποσπωμένον ὑπαλλήλων τῶν Πολιτικῶν Ὑπουργείων κλπ. διορίζω ὡς Ἑλληνα Λογοκριτὴν τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας παρὰ τῇ Διασυμμαχικῇ Λογοκρισίᾳ τὸν κ. Στίλωνα Πιττακῆν, ἐπὶ μηνιαία ἀποζημιώσει δραχ. ἑξακοσίων, ἀρχομένη ἀπὸ 1ης Φεβρουαρίου ἔ. ἔ. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ὁ κ. Πιττακῆς θὰ λαμβάνῃ ὁδηγίαν παρὰ τοῦ κ. Ροδᾶ, Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου τοῦ Τύπου, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ θὰ ὑπάγῃται.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής

Α. ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

Ἡ ἐπιμονὴ μας διὰ τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχον τοῦ Τουρκικοῦ τύπου εἶχεν ἓνα ἄλλον σπουδαῖον λόγον. Ἡ προπαγάνδα τῆς Ἀγκύρας εἶχεν ἐπεκτείνει τὴν δρᾶσιν της εὐρύτατα ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς Κατοχῆς. Προσεπάθουν ἐξ Ἀγκύρας νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς Τούρκους πολιτικοὺς ὑπαλλήλους, νὰ μὴ ὑπηρετήσουν εἰς τὴν ζώνην τῆς Κατοχῆς. Τὰ Τηλεγραφεῖα ἐλειτούργουν ἀκόμη μὲ τὰς Τουρκικὰς ὑπηρεσίας καὶ μόνον ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς εἶχεν ἰδιαιτέρας γραμμάς. Εἰς τὸ ζήτημα τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων ἀπέδιδον ἰδιαιτέραν σημασίαν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς κατωτέρω τηλεγραφικῆς ἐγκυκλίου, ἢ ὅποια ἐλήφθη ἐν Σμύρῃ καὶ κατεσχέθη εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον:

Πρὸς τὴν ΝΟΜΑΡΧΙΑΝ

(καὶ ἀντίγραφον)

Πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Κόμματος τῆς Ἀμύνης τῶν Δικαίων

Σ μ ὄ ρ ν η ν

Παρακαλεῖσθε ὅπως παραπέμψητε εἰς τὴν Δικαιοσύνην μετὰ τῶν αἰτιολογικῶν ἐγγράφων τῆς συλλήψεως των τοὺς ἐπὶ τῆς πρώην Κυβερνήσεως κατηγορηθέντας καὶ φυλακισθέντας ὡς ἀντιδραστικούς τοῦ Ἐθνικοῦ Κινήματος ὑπαλλήλους καὶ γνωστοποιήσατε ἡμῖν περὶ τοῦ ἀποτελέσματος. Ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐπιτροπείας τοῦ Κόμματος τῆς Ἀμύνης τῶν Δικαίων Θράκης καὶ Ἀνατολῆς.

Σεβάστεια τῆ 20 Ὀκτωβρίου 1919 (ν. ἡ.).

ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ

Ἐκτὸς τῆς ἐγκυκλίου ταύτης κατεσχέθη καὶ τὸ κατωτέρω ἔγγραφον εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον Σμύρνης τῆς Διευθύνσεως τῶν Τηλεγράφων Κωνσταντινουπόλεως, χρονολογούμενον τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1919:

Πρὸς τὰς καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως διὰ μέσου Κιουταχείας μέχρι Σμύρνης Κεντρικὰς Διευθύνσεις.

Ἐνῶ ἐπιβάλλεται ἡ κατανόησις τῆς σπουδαιότητος τῆς μετὰ τῆς Σμύρνης ἀλληλογραφίας, οὐδεμίαν δίδοντες εἰς αὐτὴν σημασίαν ἀπασχολεῖτε τὸ σύρμα ἐπὶ ὥρας. Τὰ κρυπτογραφικὰ, ἅτινα ἀποστέλλονται ἐκ τῶν Ὑπουργείων, τὸ Τηλεγραφεῖον Σμύρνης, λόγῳ τῆς αὐτόθι λογοκρισίας, ἀδυνατεῖ νὰ τὰ παραλάβῃ τὴν νύκτα. Εἰς τὴν Νομαρχίαν Σμύρνης ἀρμολογίως ἐγράφη ἡ ἀποστολὴ τῶν σπουδαίων αὐτῶν (τηλ)μάτων δέον νὰ γίνῃ τὴν ἡμέραν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ σύρματος ἐν ὥρᾳ διαβίβασεως σπουδαίας ἀλληλογραφίας εἶναι ἑπ' ἀνάγκης. Φέρεται ἐπίσης εἰς γνώσιν, ὅτι πρὸς καταγραφὴν τῶν ἀπὸ τῆς 30ῆς τοῦ μηνὸς ἐναπομεινάντων κρυπτογραφικῶν δέον ἀμέσως νὰ ἐξασφαλισθῇ αὐθις ἢ διὰ τοῦ σύρματος ἀλληλογραφία μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Κων)πολις

(Ὑπογραφή) ΙΧΣΑΝ

ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Ἡ ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις Σεβαστείας—Ἀγκύρας πρὸς τόνωσιν τοῦ φρονήματος τῶν Ὀθωμανῶν τῆς κατεχομένης ζώνης, ἀπεπειράθη νὰ ἐνεργήσῃ ἐκλογὰς ἀντιπροσώπων καὶ ἐντὸς τῆς κατεχομένης ζώνης. Ὁ Βαλῆς Σμύρνης Ἰζέτ βέης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 73.983)1769 ἐγγράφου του πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρμοστείαν, ἐγνωστοποίησε τὴν ἐνέργειαν ἐκλογῶν καὶ ἐζήτησε ἀδειαν, ὅπως ἀναπτύξουν οἱ ὑποψήφιοι τὸ πρόγραμμά των. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔδωσα κατηγορηματικὰς ὁδηγίας εἰς τὴν λογοκρισίαν, ὅπως διαγράψῃ σίανδῆποτε σχετικὴν εἴδησιν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ στρατηγὸς Νίδερ ἀπέστειλε τὸ ἐξῆς ἔγγραφον πρὸς τὸν Ἰζέτ βέην:

Ἄριθ. 36,283)2191

Σμύρνη, 17 Ὀκτωβρίου

Ἐξοχώτατε,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωρίσω, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐπιτρέψω οὐδεμίαν συγκέντρωσιν, λόγῳ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, ἀπαγορευόντος τοῦτο. Ἐπίσης δὲν δύναμαι νὰ ἐπιτρέψω τὴν διεξαγωγὴν ἐκλογῶν ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς διὰ λόγους ἀσφαλείας καὶ τάξεως, διὰ τὴν τήρησιν τῆς ὁποίας ἔχω ἀναλάβει εὐθύνην.

Κ. Ε. ΝΙΔΕΡ

Συγχρόνως καὶ ἡ Ἀρμοστεία Σμύρνης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 12.763 ἐγγράφου τῆς τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1919 ἐδήλωσε πρὸς τὸν Βαλῆν Σμύρνης, ὅτι λόγῳ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου ἀπαγορεύονται αἱ συγκεντρώσεις. Ἀνέφερε ὅτι τὸ Διασυμμαχικὸν Συμβούλιον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν ἐπέτρεψε τὰς ἐκ-

λογάς εἰς τὰς κατεχομένας ὑπὸ τῶν συμμάχων περιφερείας. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν οἱ Σύμμαχοι εἰς τὸ μέλλον ἐπέτρεπον ἢ «Ἑλληνικὴ Ἄρχὴ ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκτιμήσῃ τὸν κατάλληλον χρόνον διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν». Ἐν τέλει καθίστα ὑπευθύνους τὰς Τουρκικὰς πολιτικὰς ἀρχὰς δι' οἰκονδήποτε ἐνέργειαν. Αἱ ἀποφάσεις αὗται ἀνεκοινώθησαν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Στρατοῦ καὶ εἰς τοὺς διαφόρους ἀντιπροσώπους τῆς Ἀρμοστείας. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν ἡ ἐνέργεια τῶν ἐκλογῶν ἀνεστάλη. Καὶ ἐπὶ τούτου ἡ Νομαρχία Σμύρνης (Τουρκικὴ) ἐλάμβανε τὸ κατωτέρω τηλεγράφημα ἐκ Φωκῶν:

Πρὸς τὴν ΝΟΜΑΡΧΙΑΝ

Φώκαια 5—11—335—ἄριθ. 31

Καθ' ἃ τηλεγραφικῶς διαβιβάζεται ἐκ τῆς προεδρείας τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, σήμερον ὁ Διοικητὴς τοῦ Στρατοῦ κατοχῆς καὶ ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς χωροφυλακῆς ἀπήτησε τὴν ἀναστολὴν τῶν ἐκλογῶν καὶ τὴν παράδοσιν τῶν ἐκλογικῶν καλπῶν. Συμφῶνως πρὸς τὴν διαταγὴν τοῦ αἰ κάλπαι σφραγισθεῖσαι παρεδόθησαν. Προβάντες κατόπιν εἰς διαβήματα παρὰ τῷ ἐνταῦθα ἀρχηγῷ τοῦ Στρατοῦ Κατοχῆς ἐλάβομεν τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ἐνήργησεν συμφῶνως πρὸς τὰς δοθείσας διαταγὰς. Ἀναφέρων ταῦτα, ἀναμένω διαταγὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Ἐξ ὀνόματος τοῦ Καϊμακάμη
ΣΕΛΙΜ ΣΙΡΡΙΤ

Τὸ ζήτημα τῶν Τουρκικῶν ἐκλογῶν ἀπησχόλησε ἐπὶ πολὺ τοὺς Ἀρμοστὰς τῆς Κων)πόλεως, τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Ἀρμοστείαν Σμύρνης. Κατ' εἰσήγησιν τῶν Ἰταλικῶν καὶ φιλοτουρκικῶν κύκλων οἱ Ἀρμοσταὶ τῆς Κων)πόλεως ἐπέμενον νὰ ἐνεργηθοῦν ἐκλογαὶ εἰς τὴν Σμύρνην. Μετὰ τὴν ἀπαγορεύσιν των διεμαρτυρήθησαν. Ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας ἐκείνας, τὴν 1ην Νοεμβρίου 1919, μετέβην νὰ συνεργασθῶ μετὰ τοῦ Ἀρμοστοῦ καὶ τοῦ ἐπέδειξα τὸ τηλεγράφημα τῆς διαμαρτυρίας των. Ὁ Ἀρμοστὴς ἦτο ἡρεμὸς καὶ εὐχαριστημένος ἐκ τῶν ἐνεργειῶν του. Δὲν μοῦ ἀπέκρυψε, ὅτι εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐνήργησε μόνος του, ἄνευ τῶν ὀδηγιῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ προσέθεσε:

—Αὐτοὶ διαμαρτύρονται. Ἐγὼ τὰς ἀπαγορεύω. Οἱ Σύμμαχοι δὲν ἐπιτρέπουν ἐκλογὰς εἰς τὴν Κιλικίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν διὰ λόγους ἰδικούς των. Ἐδῶ φρονοῦν ἴσως ὅτι ἡμποροῦν νὰ γίνουν. Ἐγὼ ἔχω ἀντίθετον γνώμην καὶ τὰς ἀπαγορεύω.

Καὶ μετὰ μικρὰν σιωπὴν ἐξηκολούθησε.

—Νὰ συνεννοηθῶ μὲ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν; Ἄλλὰ τί νὰ μοῦ πῆ ὁ κ. Διομήδης εἰς τὸ ζήτημα αὐτό; Ἐγὼ ἔχω εὐθύνην καὶ τὸ ἐτόνισα εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων. Δὲν ἐπιτρέπω ἐκλογὰς, διαλέξεις, συγκεντρώσεις καὶ διαδηλώσεις. Θὰ κάμουν ἴσως κρυφά; Αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα. Φανερὰς ἐκλογὰς δὲν θὰ γίνουν. Ἀπεφάσισα, εἰδοποίησα τὸν Βαλῆ μ' ἓνα γράμμα μου, ἀπέστειλα καὶ τὸν στρατηγὸν Νίδερ νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ λάβῃ καὶ τὸ ζήτημα ἔληξε.

Κατόπιν μὲ ἠρώτησε διὰ τὴν κατάστασιν τῆς λογοκρισίας καὶ τὴν στάσιν τῶν ξένων λογοκριτῶν μετὰ τὰ τελευταῖα ἐπεισόδια. Τοῦ ἀπήνησα, ὅτι παρατηρεῖται κάποια ἐπιφυλάξις, προσοχὴ καὶ σεβασμὸς ἀπέναντι τῶν ζητημάτων μας. Καὶ ὁ Ἀρμοστὴς, ὡσεὶ ὄραματιζόμενος, προσέθεσε.

—Πολλὰ πράγματα θὰ διορθωθοῦν ἀκόμη. Πολλὰ. Θὰ ἐννοήσουν ὅλοι ὅτι εἴμεθα ἐδῶ γερὰ θεμελιωμένοι. Θὰ τοὺς διορθώσω ἐγώ.

Κατόπιν μοῦ ὠμίλησε περὶ τῆς ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Συμμάχων.

ἡ ὁποία εἶχε φθάσει τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Σμύρνην. "Ὅταν τὸν ἐπεσκέφθη ὁ Γάλλος στρατηγὸς Μπινούστ τοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι τὰ λαβόντα χώραν αἵμα-
τηρὰ ἐπεισόδια καὶ ἔκτροπα εἰς μίαν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν δὲν ἔχουν σημα-
σίαν. Ἴσως ἄλλος στρατὸς θὰ ἐδημιούργει περισσότερα ἔκτροπα. Ἄλλὰ
ἐξέφρασε τὴν γνώμην «διατί ἦλθεν ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν Σμύρνην». Καὶ ὁ Στερ-
γιαδῆς τοῦ ἀπήντησεν: —"Ἡ λ θ α μ ε καὶ θ ἄ μ ε ἰ ν ω μ ε ν.

ΔΙΑΣΥΜΜΑΧΙΚΗ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1919 αἱ Ἀρχαὶ τῆς Σμύρνης καὶ οἱ Σύμμαχοι
ἀπασχολήθησαν μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία ἦλθεν εἰς
τὴν Σμύρνην, διὰ τῆς ἐξετάσει τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου τοῦ Ἀϊδινίου, τῆς
Μαινεμένης καὶ ἐν γένει τὴν κατάστασιν τῆς κατεχομένης ζώνης. Ἡ ἀποστολὴ
αὕτη ἦτο δημιουργία τῆς παρασκηνακῆς πολιτικῆς τῶν φιλοτουρκικῶν
κύκλων. Διότι τὰ γεγονότα τῆς 2ας Μαΐου 1919 ἔλαβον χώραν ἐπὶ παρουσίᾳ
τῶν Ναυάρχων τῶν Συμμάχων. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ συμμαχικοῦ στόλου Ναύ-
αρχος Κάλθορπ ἐξέθεσε λεπτομερῶς τὰ γεγονότα εἰς τὸ Ἀνώτατον Συμ-
βούλιον τῶν Παρισίων, κατὰ συνέπειαν ἡ νέα ἔρευνά των ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ
καὶ ὡς ἔλλειψις ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν Ἄγγλον Ναύαρχον. Ἐν τούτοις αἱ
καθημεριναὶ διαβολαὶ τῶν Λεβαντίνων ἐκ Σμύρνης καὶ ἡ ἔντονος κίνησις
τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ κόσμου τῆς Εὐρώπης, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριζε τὴν παρα-
μονὴν τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Σμύρνην, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν σχηματισμὸν
ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία ἦλθεν εἰς τὴν Σμύρνην μὲ καθωρισμένον
πρόγραμμα καὶ διαθέσεις, τὰς ὁποίας δὲν ἀπέκρυπτεν, ἐκτὸς τοῦ Ἄγγλου
ἀντιπροσώπου, ὁ ὁποῖος παρηκολούθησεν ὅλας τὰς ἐρεῦνας ψυχραίμως.

Ὁ Ἀμερικανὸς Ναύαρχος Μπρίστολ δὲν ἀπέκρυπτε τὰς φιλοτουρκικὰς
ιδέας του ἐν Κων)πόλει. Ὁ Ἰταλὸς στρατηγὸς Νταλόλιο ἤρχετο νὰ ἐξυπηρε-
τήσῃ τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεώς του καὶ ὁ Γάλλος στρατηγὸς Μπινούστ
εἰς τὰς πρώτας συνδιαλέξεις ἐν Σμύρνην ἐπεδοκίμαζε τὰ αὐστηρὰ στρατιω-
τικὰ μέτρα τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν, ἀλλὰ συνεζήτηει περὶ τῆς πολιτικῆς θέ-
σεως τῆς ἀποστολῆς τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ
μὲ τοιαύτας διαθέσεις δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ κρίνῃ κατὰ τὰς βλέψεις τῆς
τὴν ὅλην κατάστασιν τῆς Κατοχῆς. Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἠξίωσεν ἐν Παρισίοις,
ὅπως εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην συμμετάσχῃ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος
καὶ ὁ συναγματούργος τοῦ πυροβολικοῦ Ἀλέξανδρος Μαζαράκης, ἀλλ' ἡ
αἴτησις αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ. Ἐπετράπη μόνον νὰ παρίσταται κατὰ τὰς
ἀνακρίσεις ὁ Ἑλλην συναγματούργος, ἀνευ ψήφου, καὶ νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα
τῆς προτάσεως μαρτύρων.

Ἡ ἀνακριτικὴ Ἐπιτροπὴ ἔφθασε εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἐγκατέστησε τὰ γρα-
φεῖα τῆς εἰς τὸ Τουρκικὸν Γυμνάσιον, παραπλευρῶς τοῦ πολιτικοῦ διοικη-
τηρίου. Ἐκάλεσε εἰς ἀνάκρισιν τὸν Νομάρχην Ἰζέτ-βέην, τὸν Δήμαρχον,
τὸν Ὑπατον Ἀρμοστήν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ἠλ. Μαυρουδῆν, τὸν καταλαβόντα τὴν
Σμύρνην ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ Ν. Ζαφειρίου, τὸν Διοικητὴν τοῦ συντάγματος
τῶν εὐζώνων Δ. Σταυριανόπουλον, καὶ πλείστους Σμυρναίους ἐξ ὅλων τῶν
ἐθνοτήτων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀνακρίσεων ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ὅλης
στάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι εἰς τὴν ἔρευνάν τῆς ἐπεδίωκε νὰ δώσῃ πολιτικὴν
κατεύθυνσιν καὶ νὰ στηρίξῃ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατόν νὰ χρησι-
μεύσουν εἰς τὴν διπλωματικὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἡμφεσβήτησε
τὴν γνησιότητα τῶν ἐγγράφων τοῦ Νουρεντίν, τὰ ὁποῖα παρεδόθησαν ὑπὸ

τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς Χωροφυλακῆς Ἀϊδινίου Κουλένοβιτς καὶ ἐξητάσθησαν ἐν Σμύρνῃ λεπτομερῶς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1919 παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. Ἡ ἐκθεσις τῆς ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπεβλήθη εἰς τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον τῶν Παρισίων, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἀνασκευὴ τῆς ἐκθέσεως, ἡ συνταχθεῖσα παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Ἀλεξ. Μαζαράκη. Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν δύο ἐκθέσεων τῆς Συμμαχικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς, ὁ ἀναγνώστης σχηματίζει ἀμέσως τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν ἦτο ἀπληλαγμένον πολιτικῶν βλέψεων, ἐνῶ ἡ ἀποστολὴ τῆς συνίστατο εἰς τὴν αὐστηρῶς ἀντικειμενικὴν ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως.

Ἡ ἐκθεσις τῆς ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς, μετὰ τὴν συγκέντρωσιν διαφόρων στοιχείων ἐν Σμύρνῃ συνετάγη ἐν Κων)πόλει καὶ φέρεται ἡμερομηνίαν 7 Ὀκτωβρίου. Ἴδου τὰ κείμενα καὶ τῶν δύο ἐκθέσεων:

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗΣ ΔΙΑΣΥΜΜΑΧΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ἄρθ. 1.—Ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς ἡ ἀσφάλεια τῶν χριστιανῶν δὲν ἤπειλεῖτο ἐν τῷ Βιλαετίῳ Ἀϊδινίου. Οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ εὐρίσκοντο ἀνατιρηρῆτως ἐν διωγμῷ κατὰ τὸ 1914 καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, συμπεριφέρθη δὲ ἄνευ οὐδεμιᾶς εὐμενείας κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἀνακωχὴν μῆνας ὁ Βαλῆς Νουρεντὶν πασᾶς· ἀλλ' ἀφ' ἧς ἀνάλαβε τὰ καθήκοντά του ὁ ἴδιος Βαλῆς Ἰτζέτ βέης, πάντες οἱ κάτοικοι, ἀδιακρίτως φυλῆς, ἀπήλαυσαν ἀμεροληψίας. Παρὰ τὴν ὑπαρξίν ληστρικῶν τινῶν ὁμάδων, δύνανται τις νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἡ ἡσυχία εἶχεν ἐπανέλθει. Οἱ φόβοι περὶ σφαγῶν τῶν χριστιανῶν δὲν ἦσαν δικαιολογημένοι. Ἐξ ἀνακρίσεων ἀποδεικνύεται, ὅτι αἱ προκηρύξεις αἱ καλοῦσαι τοὺς Μουσουλμάνους εἰς σφαγὴν τῶν Ἑλλήνων, αἵτινες ὀλίγας ἐβδομάδας πρὸ τῆς ἀποβιβάσεως περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν καὶ ἀπεστάλησαν εἰς Ἀθήνας, δὲν ἐγράφησαν παρὰ τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν τῆς Χωροφυλακῆς, ὧν αἱ ὑπογραφαὶ φαίνονται ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις. Τὰ ἐγγράφα ταῦτα ὠρισμένως δὲν εἶναι γνήσια.

Ἄρ. 2.—Αἱ συνθήκαι ἀσφαλείας ἐν τῷ Βιλαετίῳ Ἀϊδινίου καὶ εἰδικῶς ἐν Σμύρνῃ δὲν ἐδικαιολογοῦν ποσῶς τὴν κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν τῆς Σμύρνης, πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 7 τῶν ὅρων τῆς ἀνακωχῆς. ("Ὅρα καὶ εἰς πρακτικὸν τῆς 37ης συνεδριάσεως τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπιφυλάξεις τοῦ Στρατηγοῦ, ἀντιπροσώπου τῆς Ἰταλίας). Ἡ κατάστασις τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Βιλαετίου δὲν ἐδικαιολογεῖ οὐδὲ τὴν ἀποβίβασιν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων ἐν Σμύρνῃ. Τοῦναντίον, ἀπὸ τῆς ἀποβιβάσεως τῶν Ἑλλήνων ἡ κατάστασις διαταράχθη ἔνεκα τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως, ἧτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν Τούρκων ἀτάκτων.

Ἄρ. 3.—Τὰ ὀχυρὰ τῆς Σμύρνης κατελήφθησαν τὴν 14 Μαΐου (1ην Μαΐου) 1919, ὑπὸ Συμμαχικῶν δυνάμεων, (Βρετανικῶν, Γαλλικῶν, Ἰταλικῶν καὶ Ἑλληνικῶν), τῇ διαταγῇ τοῦ ναυάρχου Κάλθορπ τοῦ Ναυτικοῦ τῆς Α. Μ. ἐνὸς ἐκ τῶν Ὑπᾶτων Ἀρμοστῶν τῶν Συμμάχων ἐν Τουρκίᾳ, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων τῆς ἀνακωχῆς. Ἡ διαταγὴ τῆς καταλήψεως διελάμβανεν, ὅτι αὕτη ἐκτελεῖται πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 7 τῆς ἀνακωχῆς μεταξὺ Τουρκίας καὶ Συμμάχων Δυνάμεων.

Ἄρ. 4.—Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14ης πρὸς τὴν 15ην (1ην πρὸς 2αν Μαΐου), κατόπιν προκηρύξεως, μία συγκέντρωσις πολλῶν χιλιάδων Τούρκων ἔλαβε χώραν ἐν τῇ Τουρκικῇ συνοικίᾳ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἑβραϊκοῦ Νεκροταφείου, ἀλλ' ἡ συγκέντρωσις αὕτη δὲν εἶχεν ὡς ἀντικείμενον νὰ ὀργανώσῃ βίαιαν

ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἀποβιβάσεως τῶν Ἑλλήνων. Ὁ σκοπὸς τῆς ἤτο ν' ἀποδείξῃ τὴν πλειονότητα καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Τούρκων κατοίκων ἐπὶ τῶν ξένων στοιχείων.

Ἄρ. 5.—Ἡ παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων κατάληψις τῆς Σμύρνης διατάχθη ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης. Αἱ διαταγαὶ διὰ τὴν κατάληψιν ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κάλθορπ, ἀντιπροσώπου τῆς Συνδιασκέψεως. Ἡ πόλις τῆς Σμύρνης κατελήφθη τὴν 15ην (2αν) Μαΐου 1919 ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, συμπραττουσῶν καὶ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας. Αἱ Βρετανικαί, Γαλλικαί, Ἰταλικαὶ καὶ Ἀμερικανικαὶ ναυτικαὶ δυνάμεις ἀπεβίβασαν μικρὰ ἔνοπλα ἀποσπάσματα πρὸς φρούρησιν τῶν οἰκείων Προξενείων. Αἱ Ἑλληνικαὶ ναυτικαὶ δυνάμεις ἀπεβίβασαν τμημα προωρισμένον νὰ φυλάξῃ τὰ σημεῖα ἀποβιβάσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἡ δύναμις αὕτη ἦτο ἀνεπαρκὴς νὰ τηρήσῃ τὴν τάξιν καὶ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολὴν τῆς. Αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἀπετελοῦντο ἐκ τριῶν συνταγμάτων. Ἡ ἀποβίβασις ἔλαβε χώραν εἰς Πούνταν καὶ ἐπὶ τῆς προκυμαίας ἐναντι τοῦ ξενοδοχείου Κραϊμερ. Τὰ στρατεύματα ἤρξαντο τῆς ἀποβιβάσεως αὐτῶν τὴν 8ην πρωϊνὴν ὥραν.

Ἄρ. 6.—Οὐδεμία ἀντίστασις εἶχεν ὀργανωθῆ κατὰ τὴν ἀποβίβασιν ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν· οἱ πυροβολισμοὶ οἱ ριφθέντες παρὰ τῶν Τούρκων ὑπῆρξαν πράξεις μεμονωμέναι.

Ἄρ. 7.—Πολλαὶ ἑκατοντάδες φυλακισμένων πάσης κατηγορίας ἐδραπέτευσαν ἐκ τῶν φυλακῶν τῶν γειτονικῶν τῶν Στρατῶνων, ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς καταλήψεως. Αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἔλαβον δραστικὰ μέτρα, ὅπως προλάβωσιν ἢ παρεμποδίσωσιν τὰς ἀποδράσεις ταύτας. Τινὲς τῶν φυλακισμένων τούτων κατώρθωσαν νὰ προμηθευθῶσιν ὄπλα ἐκ τῆς ἀποθήκης ὄπλων, κειμένης παρὰ τοὺς Στρατῶνας.

Ἄρ. 8.—Ὁ ἀνώτερος Ἑλλην Διοικητὴς δὲν ἔλαβεν οὐδὲν προκαταρτικὸν μέτρον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως κατὰ τὴν πορείαν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων διὰ μέσου τῆς πόλεως. Ἀποσπάσματα πεζοναυτῶν Ἑλλήνων εἶχον μόνον τοποθετηθῆ παρὰ τὰ ἐκλεγέντα πρὸς ἀποβίβασιν σημεῖα. Συμφώνως ταῖς διαταγαῖς τοῦ Ἀντιπροσώπου τῆς Συνδιασκέψεως τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα ἐκρατήθησαν ἐντὸς τῶν στρατῶνων των. Οὐδεὶς σύνδεσμος ἐγκατεστάθη, ἐπιτρέπων εἰς τὸν Ἑλληνα διοικητὴν ν' ἀποστέλλῃ τὰς διαταγὰς του πρὸς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ νὰ πληροφορῆται περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πνευμάτων τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἄρ. 9.—Αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαί, στρατιωτικαί, πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαί, οὐδὲν ἐνήργησαν ὅπως δοκιμάσωσι καὶ καταπραῦνωσι τὸ πλῆθος. Ἡ ἐκτελεσθεῖσα παρὰ τοῦ Μητροπολίτου τελετὴ τῆς εὐλογίας τῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν ἀποβίβασιν των, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἢ δυσάρεστον ἐπίδρασιν. Τὸ ἐκ τῆς διαδρομῆς τῶν στρατευμάτων συγκεντρούμενον πλῆθος ἐτήρησε στάσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ ἐπισύρῃ τὴν ὀργὴν τῶν Τούρκων κατοίκων καὶ νὰ γίνῃ πρόξενος βιαίων πράξεων ἐκ μέρους μεμονωμένων φανατικῶν.

Ἄρ. 10.—Αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ἀποβίβασιν διαταγαὶ δὲν ἐξετελέσθησαν ἀκριβῶς. Ἐτροποποιήθησαν αὐταὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Διοικήσεως κατόπιν τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κυβερνήτου τοῦ «Ἀβέρωφ», ὅστις εἶχε πληροφορηθῆ περὶ σχηματισμοῦ πολυαριθμῶν Τουρκικῶν συγκεντρώσεων πρὸς τὸ μέρος τῆς Καραντίας. Οἱ εὐζωνικοὶ λόχοι, οἵτινες ὤφειλον ν' ἀποβιβα-

σθῶσιν εἰς Καραντίαν, ὅπως καταλάβωσι τὰ ὑψώματα, ἅτινα ἐπικρατοῦσι τῆς πόλεως ἀπὸ Μεσημβρίας, μετηνέχθησαν εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Τελωνείου, ὅπου ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν οὐρὰν τῶν λοιπῶν τμημάτων τοῦ Συντάγματος. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἀκολουθητέα δρομολόγια, οἱ διοικηταὶ τῶν φαλάγγων συνεμορφώθησαν πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν ὁδηγῶν, οἵτινες τοῖς εἶχον δοθῆναι. Δὲν ἐγνώριζον, ὅτι ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εὕρισκετο περιορισμένος εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ πλησίον τοῦ Κονακίου.

Ἄρ. 11.—Οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ ἐρρίφθησαν ἐκ τῆς γωνίας τῆς πλατείας τοῦ Κονακίου, κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς εἰς Κοκιάγιαλι ἀγοῦσης ὁδοῦ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξακριβωθῇ παρὰ τίνων ἐρρίφθησαν οἱ πρῶτοι οὗτοι πυροβολισμοί. Τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα δὲν ἤνοιξαν πρῶτα τὸ πῦρ καὶ μόνον ἀπῆντησαν εἰς τοὺς πρώτους τούτους πυροβολισμούς.

Ἄρ. 12.—Εἰς τοὺς πρώτους τούτους πυροβολισμούς ζωηρὸς τυφεκιοβολισμὸς ἐξερράγη. Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται, εὕρισκόμενοι ἐν τοῖς κήποις τῆς πλατείας τοῦ Κονακίου, διηύθυνον ἰσχυρὸν πῦρ κατὰ τῶν παραθύρων τῶν Στρατῶνων καὶ τοῦ Κονακίου. Κατέστη ἀδύνατον νὰ γνωσθῇ ἐπακριβῶς, ἐὰν ἐρρίφθησαν πυροβολισμοὶ ἐκ παραθύρων τινῶν τῶν Στρατῶνων μετὰ τὴν ἑναρξίν τοῦ τυφεκιοβολισμοῦ. Οὐδὲν σημεῖον βολίδος εὐρέθη ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἑναντι τῶν στρατῶνων κτιρίων. Ἄραιοί τινες πυροβολισμοὶ φαίνεται ὅτι ἐρρίφθησαν παρὰ τῶν Τούρκων εἰς τινὰ σημεῖα τῆς προκυμίας καὶ τῆς πόλεως, εἰδικῶς δὲ περὶ τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον, ὅπου, κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς ἐκθέσεις, ἡ φρουρὰ ἠναγκάσθη ν' ἀμυνθῇ διὰ τοῦ πυρὸς ἐναντίον μιᾶς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως.

Ἄρ. 13.—Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν διέδραμον μετὰ τῆς πλατείας τοῦ Κονακίου καὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Πατρίς», ὅπου ἐνεκλείσθησαν αἱ πρῶται συνοδεῖαι αἰχμαλώτων, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ἀξιωματικοί, στρατιῶται, ὁ Βαλῆς καὶ ὑπάλληλοι, ἐγένοντο ἀντικείμενον βιαιοτήτων ἐκ μέρους τοῦ πλήθους, ὅπερ παρηκολούθει αὐτοὺς καθὼς καὶ τινων ἐκ τῶν συνοδευόντων αὐτοὺς Ἑλλήνων στρατιωτῶν. Πάντες οἱ αἰχμάλωτοι οὗτοι ἐκλάπησαν. Πάντες ὤφειλον νὰ φωνάζωσι «Ζήτω ὁ Βενιζέλος» καὶ νὰ βαδίζωσι μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας. Τινὲς ἐφονεύθησαν. Ἐκτὸς μιᾶς ἢ δύο ἐξαιρέσεων, οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ οὐδαμῶς ἐπεβλήθησαν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν των, ὅπως ἐμποδίσωσι τὰς βιαιότητες.

Ἄρ. 14.—Τὴν 15ην (2αν) Μαΐου καὶ τὰς ἐπομένας ἡμέρας τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα συνέλαβον ἄνευ λόγου περὶ τὰ 2500 πρόσωπα, μετὰ τῶν ὁποίων ἀριθμὸν τινὰ παιδῶν μικροτέρων τῶν 14 ἐτῶν. Τὸ προσωπικὸν ἀκόμη καὶ οἱ μαθηταὶ μερικῶν σχολῶν ἐνεκλείσθησαν ἐπὶ τῆς «Πατρίδος». Ἄρκετὸς ἀριθμὸς τῶν αἰχμαλώτων τούτων ἐκακοποιήθη, διηρπάγη καὶ ἐκρατήθη, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὑπὸ ὑγιεινὰς συνθήκας ἀπαραδέκτους.

Ἄρ. 15.—Κατὰ τὰς ἡμέρας 14ης καὶ 15ης (1ης καὶ 2ας) Μαΐου πολυάριθμοι βιαιότητες καὶ λεηλασίαι ἐνεργήθησαν ἐν τῇ πόλει κατὰ τῶν προσώπων καὶ τῶν οἰκιῶν τῶν Τούρκων. Τὰ φέσια ἀπεσπάσθησαν καὶ οἱ Τούρκοι δὲν ἐτόλμησαν πλέον νὰ ἐξέλθωσι μετὰ τοῦ καλύμματος τούτου. Πολλὰ ἡ γυναῖκες ἐβιάσθησαν. Δολοφονίαι τινὲς διεπράχθησαν. Αἱ βιαιότητες καὶ λεηλασίαι αὗται ἐνεργήθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὄχλου τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι καὶ στρατιῶται ἔλαβον μέρος, καὶ ὅτι ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ ἔλαβε βραδέως δραστικὰ μέτρα πρὸς κατάπαυσιν αὐτῶν.

Ἄρ. 16.—Ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων καὶ πληγωθέντων κατὰ τὴν ἡμέραν

*Τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν τοῦ συνταγματάρχου Φαχρεντίν, πὸ ἀπέκοψε τὰς συγκοινωνίας
κατὰ τὴν γενικὴν ἐπίθεσιν τοῦ 1922*

*Ὁ στρατηγὸς Ρεφέτ-Πασᾶς, μὲ τοὺς ἀξιωματικούς του, ἐκ τῶν κυριωτέρων
παραγόντων τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ*

τῆς καταλήψεως τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐκτιμᾶται διαφοροτρόπως παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν. Οἱ ἀριθμοὶ εἰσὶ περίπου οἱ ἐπόμενοι: Ἕλληνες στρατιῶται 2 φονευμένοι καὶ 6 πληγωμένοι. Πολῖται 20 φονευθέντες ἢ πνιγέντες, καὶ 60 πληγωμένοι. Τούρκοι 300 ἕως 400 θύματα (φονευμένοι καὶ πληγωμένοι).

Ἄρ. 17.—Μετὰ τὴν πληροφορίαν τῆς ἀποβιβάσεως τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων εἰς Σμύρνην, οἱ Ἕλληνες τῶν χωρίων τῶν περιχώρων ἤρχισαν νὰ λεηλατῶσι τὰς Τουρκικὰς οἰκίας καὶ νὰ κλέπτωσι τὰ ζῶα τῶν Τούρκων· ἐπίσης Τούρκοι τινὲς ἐφονεύθησαν εἰς διάφορα χωρία.

Ἄριθ. 18.—Ὁ συνταγματάρχης διοικητὴς τῶν στρατευμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς εἶχε λάβει ἀπὸ τῆς 21ης (8ης) Μαΐου τὸ τηλεγράφημα τὸ ἀποσταλὲν ἐκ Παρισίων τὴν 20ὴν (7ην) Μαΐου παρὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπερ ἐκανόνιζε τὰς συνθήκας καταλήψεως τοῦ σαντζακίου Σμύρνης.

Ἄρ. 19.—Ὁ κύριος ὑποναύαρχος Φίτς Μώριτς, ἀντιπρόσωπος τῆς συνεννοήσεως ἀπὸ τῆς 28ης (15ης) Μαΐου δὲν ἔλαβεν εἰμὴ τὴν 1ην Ἰουνίου (20 Μαΐου) τὰς ὁδηγίας, αἵτινες τῷ καθίστουσαν γνωστὰ τὰ δικαιώματά του ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν εἰς ὅ,τι ἀφεώρα τὴν ἐπέκτασιν τῆς ζώνης κατοχῆς. Ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ναυάρχου Κάλθορπ (21ης—8ης Μαΐου) μέχρι τῆς 28ης Μαΐου, ἀντιπρόσωπος τῆς Συνεννοήσεως ἦτο ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Σαγκλάρ ντὶ Βωρουῦ.

Ἄρ. 20.—Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστὴς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀφίχθεις εἰς Σμύρνην τὴν 21ην (8ην) Μαΐου, ἐνήργησεν ἀντιθέτως πρὸς τὰς διαταγὰς τὰς περιλαμβανομένας ἐν τῷ τηλεγραφήματι τῆς 20ῆς (7ης) Μαΐου, ἐξουσιοδοτῶν τὸν συνταγματάρχην διοικητὴν τῶν στρατευμάτων, ὅπως ἐκδώσῃ τὴν 23ην (10ην) Μαΐου διαταγὴν ἐπιχειρήσεων ἀποσκοποῦσαν: α) Τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀϊδινίου, β) τὴν ἐν τῇ περιοχῇ Μαγνησίας καὶ Κασαμπᾶ ἐπέμβασιν, χωρὶς ἐκ τῶν προτέρων νὰ ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Συνεννοήσεως. Ὁ Ἕλληνας Ὑπάτος Ἀρμοστὴς ἀνεγνώρισε τὴν εὐθύνην του ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἄρ. 21.—Πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ἑλληνικῆς ζώνης, ὁ Ἕλληνας Ὑπάτος Ἀρμοστὴς ἐστηρίχθη: α) Ἐπὶ τῶν μὴ ἐξακριβωθεισῶν πληροφοριῶν, ἃς ἔλαβε παρὰ τῆς στρατιωτικῆς Ἀρχῆς, καθ' ἃς ἡ δημοσία ἀσφάλεια ἠπειλεῖτο ἐν ταῖς προμνησθείσαις περιοχαῖς. β) Ἐπὶ τῆς ἐννοίας, ἣν ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ ἀπέδωκεν εἰς τινὰς συνδιαλέξεις διαμειφθείσας μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ συνταγματάρχου Σμίθ, ὅστις οὐδεμίαν ιδιότητα εἶχεν, ὅπως ἀναπληρώσῃ τὸν Ἀντιπρόσωπον τῆς Συνεννοήσεως. Ὁ συνταγματάρχης Σμίθ δὲν ἔλαβε γνῶσιν τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ ἀποσταλέντος τὴν 20 (7ην) Μαΐου παρὰ τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν συνταγματάρχην Ζαφειρίου. Οὐδέποτε ἔδωκε εἰς τοῦτον οὐδεμίαν ἐξουσιοδότησιν, οὐδὲ κἂν προφορικῆν, ὅπως προχωρήσῃ μέχρις Ἀϊδινίου, Μαγνησίας καὶ Κασαμπᾶ. Ἐξέθηκε μόνον εἰς τὸν συνταγματάρχην Ζαφειρίου τὴν χρησιμότητα ἀποστολῆς στρατευμάτων τινῶν κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι Τριάντας πρὸς προστασίαν τῆς γραμμῆς, ἐὰν ὁ συνταγματάρχης Ζαφειρίου ἦτο ἐξουσιοδοτημένος νὰ προωθήσῃ τὰ στρατεύματά του πρὸς τὰ ἔμπρός. Ὁ συνταγματάρχης Σμίθ προσέθηκεν, ὅτι πᾶσα κατάληψις πέραν τῆς Τριάντας ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ ἀταξίαν. Ἐδωκεν ἀναφορὰν περὶ τῆς συνδιαλέξεως ταύτης εἰς τὸν ἀνώτερόν του.

Ἄρ. 22.—Ἡ προέλασις καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων τόσον πρὸς Μαγνησίαν ὅσον καὶ πρὸς Ὀδεμίσιον καὶ Ἀϊδίνιον μέχρι Ναζλῆ ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ ἰκανοποιητικῆς συνθήκας, παρὰ τὴν ὑπερθεῖσαν ἐν τῇ χώρᾳ ἀνησυχίαν, ὡς ἐκ τῆς εἰδήσεως τῶν γεγονότων Σμύρνης. Ὁ Ἑλληνὶς διοικητὴς διέπραξε σφάλμα ἀνεχόμενος τὴν δρᾶσιν ἐνόπλων πολιτῶν, οὔτινες, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἐβοήθουν τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἐπεδίδοντο εἰς λεηλασίας καὶ διέπραττον παντὸς εἴδους ὑπερβασίας. Στρατοδικεῖον καταρτίσθην ἐν Σμύρνῃ ἀπὸ τῆς 16ης (3ης) Μαΐου ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς διοικήσεως ἐξέδωκε μέχρι τῆς 15ης (2ας) Αὐγούστου, 74 καταδικαστικὰ ἀποφάσεις, ἐξ ὧν 3 εἰς θάνατον διὰ μόνον τὰ γεγονότα τῆς 15ης καὶ 16ης (2ας καὶ 3ης) Μαΐου. Ἐκ τῶν καταδικασθέντων εἰσὶ 48 Ἕλληνες, 13 Τοῦρκοι, 12 Ἀρμένιοι, 1 Ἰσραηλίτης.

Ἄρ. 23.—Ἡ ἐκ τῶν γεγονότων Σμύρνης παραχθεῖσα ἔξαψις ἠῤῥησε βαθμῆδὸν ἐκ τῶν ἐπομένων λόγων: α) Μεγάλῃ ἀβεβαιότητι ἐβασίλευσεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἐδαφικῶν πρὸς κατάληψιν παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ὀρίων μέχρι τῆς 2ας Ἰουνίου (20ῆς Μαΐου), ὅποτε ὁ ὑποναύαρχος Φίλιππος Μώριτς τοῦ Βρετανικοῦ Ναυτικοῦ ἐπεφορτίσθη νὰ καθορίσῃ τὰ ὅρια τῆς Κατοχῆς. β) Ἡ ταχεῖα προέλασις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἠῤῥησε τὴν ταραχὴν τῶν πληθυσμῶν. Οἱ Τοῦρκοι πρόκριτοι ἤρξαντο ἐγκαταλείποντες τὴν κατεχομένην περιοχὴν. Οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ χωροφυλακὴ ἐλιποτάκτησαν. Πολῖται Ἕλληνες ὠπλίσθησαν ἀναφανδόν. Ἡ δρᾶσις τῶν ληστῶν ἠῤῥησεν ἐκ παραλλήλου μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκβιασμῶν, τῶν κλοπῶν καὶ τῶν διαρπαγῶν. γ) Αἱ ἐνεργούμεναι ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, βοηθουμένων ὑπὸ ἐνόπλων πολιτῶν, ἀναζητήσεις ὄπλων ἐκορύφωσαν τὴν δυσარέσκειαν τοῦ πληθυσμοῦ, καθόσον ἡ παραβίασις τῆς Μουσουλμανικῆς κατοικίας ἀποτελεῖ κατ' ἐξοχὴν καταθλιπτικὸν μέτρον, ἰκανὸν νὰ προκαλέσῃ μέγαν ἐρεθισμόν. Ὁ ἐρεθισμὸς οὗτος ἐδημιούργησεν ἐν τῷ βιλαετίῳ τοῦ Ἀϊδίνιου μίαν ἐπιφρασιν ταραχῶν, ἥτις ἔτεινε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὀρίων τῆς κατοχῆς παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων.

Ἄρ. 24.—Οἱ πολῖται Ἕλληνες ἐπρομηθεύθησαν πιθανῶς τὰ ὄπλα, ἅτινα ἔφερον, παρὰ τοῦ ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς διενεργουμένου λαθρεμπορίου μεταξὺ τῶν νήσων καὶ τῆς ἀκτῆς. Δὲν στηρίζεται ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων διατυπωθεῖσα κατηγορία ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, σχετικῶς μὲ τὴν ἀποβίβασιν εἰς Σμύρνην ὑπ' αὐτοῦ ὄπλων περιεχομένων ἐντὸς κιβωτίων, φερόντων τὰ σήματα τοῦ καθιδρύματος τούτου. Ἀπεδείχθη μόνον, ὅτι κατὰ Φεβρουάριον μέγας ἀριθμὸς κιβωτίων, κατὰ δόσεις, ἀπεβιβάσθησαν ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου («Ἀδριατικός»), διαφυγόντων τὸν τελωνειακὸν ἔλεγχον. Μάρτυρες, Τοῦρκοι ἐννοεῖται, ἐβεβαίωσαν ὅτι τινὰ τῶν κιβωτίων τούτων περιεῖχον ὄπλα καὶ πυρομαχικά. Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἐπέτρεψαν περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου τὸν ἔλεγχον τῶν κιβωτίων τούτων ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Τελωνείου.

Ἄρ. 25.—Τὸ Ἀγιασουλοῦκ καταλήφθη τὴν 25ην (12ην) Μαΐου. Ἐπίσης τὸ Ντεϊμερτζίκ τὴν ἰδίαν ἡμέραν. Ἐπίσης τὸ Μπαλαντζίκ. Τὸ Ἀϊδίνιον καταλήφθη τὴν 27ην (14ην Μαΐου). Τὸ Ὀδεμίσιον τὴν 1ην Ἰουνίου (19ην Μαΐου). Τὸ Ναζλῆ τὴν 3ην Ἰουνίου (21ην Μαΐου).

Ἄρ. 26.—Διάφοροι ἐπιδρομαί, ἐκτελεσθεῖσαι κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν φυλακίων ἐκ μέρους τῶν συμμοριῶν καὶ τῶν ἐπικρατούντων Τούρκων, ἐπέ-

φερον αντίποινα ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων, ὧν τινα θὰ ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῶσιν ὡς ἐκ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως. Πάντα τὰ ἀντίποινα ταῦτα ἐγένοντο σκαιῶς. Φόνοι τινὲς διεπράχθησαν ἐκατέρωθεν.

Ἄρ. 27.—Ἡ ἐκκένωσις τοῦ Ναζλῆ ἐγένετο τὴν νύκτα τῆς 19ης πρὸς τὴν 20ὴν (3ην—4ην) Ἰουνίου, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ διοικητοῦ τοῦ τάγματος τῆς κατοχῆς. Ἡ ἐκκένωσις αὕτη δὲν ἐγένετο συμφώνως μὲ τὰς ἀπὸ 14ης (1ης) Ἰουνίου διαταγὰς τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Συνεννόησεως, συμφώνως μὲ τὰς ὁποίας αἱ τοπικαὶ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἔδει νὰ προειδοποιηθῶσι περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Ἄρ. 28.—Αἱ Ἑλληνικαὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ ἐξηγοῦσι τὴν κίνησιν ταύτην λέγουσαι, ὅτι ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος ἐφοβεῖτο ἐπίθεσιν, καὶ ὅπως μὴ εἰδοποιηθῆ ὁ ἐχθρὸς ἐπὶ τῆς ὑποχωρητικῆς κινήσεώς του, δὲν προειδοποίησε τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Αἱ σχετικαὶ διὰ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ Ναζλῆ ὁδηγίαι δὲν ἐδόθησαν παρὰ τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως, εἰμὴ τὴν 19ην (3ην).

Ἄρ. 29.—Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ταύτην αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαὶ δὲν εἶχον τὸν καιρὸν νὰ καταρτίσωσιν ὑπηρεσίαν τάξεως, ὅπως ἀναπληρώσωσι τὴν χωροφυλακίην, ἀφοπλισθεῖσαν καὶ ἀποσυντεθεῖσαν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν κατοχήν. Δὲν ἔσχον τὰ μέσα νὰ ἐμποδίσωσι τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν σφαγὴν Ἑλληνικῶν τινῶν οἰκογενειῶν παρὰ τῶν εἰσελθουσῶν εἰς Ναζλῆ Τουρκικῶν συμμοριῶν ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν ἐκκένωσιν παρὰ τῶν Ἑλλήνων.

Ἄρ. 30.—Οἱ συλληφθέντες παρὰ τῶν Ἑλλήνων κάτοικοι ὡς ὑποπτοί, περὶ τοὺς τριάκοντα, παρελήφθησαν παρὰ τῶν ἐν ὑποχωρήσει στρατευμάτων. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθη καθ' ὁδὸν ὑπὸ τὸ πρόσχημα, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ βαδίξῃ. Μεταξὺ τῶν λοιπῶν τινὲς κατάρθωσαν νὰ δραπετεύσωσιν, ἀλλὰ οἱ πλεῖστοι ἐφονεύθησαν ἐν τῷ χωρίῳ Κιόσκι, κατὰ τινα αἰφνιδίαν συμπλοκὴν ἐπεληθοῦσαν κατὰ τὴν διὰ τοῦ χωρίου διέλευσιν, καθ' ἣν εἷς Ἑλλήν ἀξιωματικὸς ἐφονεύθη.

Ἄρ. 31.—Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ Ναζλῆ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων αἱ ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν φυλακίων καὶ τῶν μεμονωμένων στρατιωτῶν ἐπολλαπλασιάσθησαν. Εἷς πᾶσαν περιοχὴν τοῦ Αἰδινίου ὁ πληθυσμὸς ἦτο ἔνοπλος, τόσον οἱ Τούρκοι, ὅσον καὶ οἱ Ἕλληνες.

Ἄρ. 32.—Τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐξετέλεσαν περίξ τοῦ Αἰδινίου ἐνόπλους ἀναγνώσεις. Κατὰ τὰς ἀναγνώσεις ταύτας χωρία τινὰ ἐπυρπολήθησαν. Τὴν 27ην (14) μία τῶν ἀναγνώσεων τούτων ἀπωθήθη ὑπὸ τῶν συμμοριῶν, αἵτινες τὴν κατεδίωξαν μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ Αἰδινίου. Ἡ συμπλοκὴ ἐξηκολούθησε τὴν 28ην (15ην). Οἱ ἐπιτιθέμενοι ἐχρησιμοποίησαν καὶ πυροβόλα τῶν 106 ἀπὸ τῆς 28ης. Οἱ Ἕλληνες ὑπεχώρησαν. Ἡ Διοίκησις καὶ οἱ Ἕλληνες μάρτυρες βεβαιοῦσιν, ὅτι πυροβολισμοὶ ἐρρίπτοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων κατοίκων κατὰ τῶν ἐν ὑποχωρήσει Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, κατὰ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν διήρχοντο διὰ τῆς τουρκικῆς συνοικίας, νοτίως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Πυρκαϊαὶ τινες, ἐπραγεῖσαι ἐν τῇ Τουρκικῇ ταύτῃ συνοικίᾳ τὴν πρώταν τῆς 29ης (16ης), ἔλαβον τὴν ἑναρξίν των κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συμπλοκῆς. Ἄλλα πυρκαϊαὶ ἐπίσης ἐξερράγησαν ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ εἰς διάφορα μεμονωμένα σημεῖα. Μέγας ἀριθμὸς Τούρκων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδῶν, οἵτινες ἐδοκίμαζον νὰ ἐξέλθωσι τῆς καιομένης συνοικίας, ἐφονεύθησαν ἄνευ λόγου παρὰ τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν, οἵτινες ἐφρούρουσαν τὰς διαβάσεις, τὰς ἀγούσας ἐκ τῆς συνοικίας ταύτης πρὸς τὸ βό-

ρειον τμήμα τῆς πόλεως. Ἡ Διοίκησις καὶ τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα, ἀναμφισβητήτως, ἔχασαν πᾶσαν ψυχραιμίαν. Οἱ Ἕλληνες ἐξεκένωσαν τὴν πόλιν τὴν νύκτα τῆς 29ης πρὸς τὴν 30ην, ἀφοῦ πρῶτον διέπραξαν πολυάριθμα κακουργήματα καὶ παρανομίας. Μέγας ἀριθμὸς πολιτῶν Ἑλλήνων, θελόντων νὰ φύγωσι μὲ τὰ ὑποχωροῦντα στρατεύματα, ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως.

Ἄρ. 33.—Ἡ πυρκαϊὰ τῆς Ἑλληνικῆς συνοικίας ὑφείλεται εἰς τὰς Τουρκικὰς συμμορίας τοῦ Ἀργηγού Γιουρούκ-Ἀλῆ, αἵτινες εἰσῆλθον τὴν πρωίαν τῆς 30ῆς (17ης) Ἰουνίου καὶ ἐνέπρησαν ταύτην τελείως, ἀφοῦ πρῶτον ἐληλάτησαν τὰς οἰκίας, ὧν τοὺς ἐν αὐταῖς ἐφόνευσαν. Ἀδιακρίτως ἡλικίας καὶ φύλου πολυάριθμοι κάτοικοι Ἕλληνες, συναντηθέντες ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐφρονεύθησαν ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν συμμοριῶν. Ἐκεῖνοι ἐκ τῶν κατοίκων, οἵτινες διέφυγον μὲν τὸν θάνατον ὄχι ὅμως καὶ τὴν κλοπὴν, ἦσαν ὅσοι, περὶ τὰς 2.000 ἢ 3.000 περίπου, κατῴρθωσαν νὰ καταφύγουν πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν συμμοριῶν ἐν τῇ Μονῇ τῶν Γαλλίδων μοναχῶν, ὁπόθεν μετεβιβάσθησαν εἰς τὸ Διοικητήριον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Σεφῆκ βέη, διοικητοῦ τῆς 57ης Ὄθωμανικῆς μεραρχίας. Ἐπίσης τινὲς τῶν προκρίτων, οἵτινες κατῴρθωσαν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴ Διοικητήριον ἔσωσαν ἐν μέρει τὴν ζωὴν των, ἀλλὰ τινὲς ἐτυφεκίσθησαν. Δὲν κατωρθώθη νὰ ἐξακριβωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κατέθηκεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τὴν 7ην Σεπτεμβρίου (25 Αὐγ.), ὅτι τὰ Ἑλληνικά θύματα ἀνέρχονται εἰς 2.000 περίπου, 900 πτώματα δὲ εἶχον ἤδη ἀνευρεθῆ τὴν ἡμερομηνίαν ἐκείνην. Εἰς μάρτυς Ἀγγλος ὑπολογίζει ταῦτα εἰς 400 περίπου. Εἰς Γάλλος ἀξιωματικὸς, ὅστις ἐνήργησε μίαν ἐπιτοπίαν ἐξέτασιν ἡμέρας τινὰς μετὰ τὰ γεγονότα, ἐκτιμᾷ τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων εἰς 1500 ἕως 2000 Ἕλληνας καὶ 1200 ἕως 1500 Τούρκους, ἀναγνωρίζων ὅπως πάντοτε ὅτι ὁ ὑπολογισμὸς τῶν Τουρκικῶν θυμάτων ὑπῆρξε δυσκολώτατον νὰ γίνῃ.

Ἄρ. 34.—Τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα τῇ βοήθειᾳ ἐνισχύσεων, σταλεισῶν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Νίδερ, ἐπανέκτησαν τὸ Αἰδίνιον τὴν 4ην Ἰουλίου (21ην Ἰουνίου). Ἐνέπρησαν τὴν Τουρκικὴν συνοικίαν, τὴν κειμένην πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, ὅπου εὐρίσκονται ἐπίσης καὶ Ἑλληνικά ἐργοστάσια.

Ἄρ. 35.—Τὸ σύνολον τῶν πυρκαϊῶν μεταξὺ 29ης (16ης) Ἰουνίου καὶ 4ης Ἰουλίου (21ης Ἰουνίου) βεβαίως κατέστρεψαν τὰ 2)3 τῆς πόλεως Αἰδινίου, ἧς ὁ πληθυσμὸς ἀνήρχετο εἰς 30.000 κατοίκους, ἐξ ὧν 8000 Ἕλληνες. Αἱ μὴ καεῖσαι οἰκίαι ἐλεηλατήθησαν.

Ἄρ. 36.—Πρὸ τῆς ἐπανόδου τῶν Ἑλλήνων εἰς Αἰδίνιον, τὸ πλεῖστον τοῦ Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ ἐγκάτελιπε τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν ζώνην ἢ εἰς τὴν περιοχὴν Ναζλῆ—Δενιζλῆ, ὅπου παραμένει εἰσέτι. Χιλιάς Ἑλλήνων ἤχθη ἐν τῇ Τουρκικῇ ζώνῃ, ὅπου εὐρίσκειτο εἰσέτι εἰς ἀθλίαν ὑλικὴν κατάστασιν, κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἐπιτροπῆς εἰς Ναζλῆ τὴν 11 Σεπτεμβρίου (29 Αὐγούστου).

Ἄρ. 37.—Ἡ ἀνακατάληψις τοῦ Αἰδινίου διετάχθη ὑπὸ τῆς Ἀν. Ἑλλην. Διοικήσεως παρὰ τὰς ρητὰς διαταγὰς τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Συννενοήσεως. Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἐνήργησαν κατόπιν ρητῆς διαταγῆς τῆς 2ας Ἰουλίου (19 Ἰουνίου) τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἐκ Παρισίων. Ἡ διαταγὴ αὕτη οὐδεμίαν ἐπέμβασιν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Συννενοήσεως παρεδέχετο.

Ἄρ. 38.—Τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς

χωρίων μεταξύ Μπαλαντζίκ και Ἀϊδινίου κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν πυρκαϊῶν, αἵτινες ἐξερράγησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. αἵτινες ἐξειλίχθησαν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ.

Ἄρ. 39.—Ἡδὴ ἡ ἡσυχία σχεδὸν ἀποκατέστη, ἐκτὸς ἐν τῇ λίαν ἐγγύς τοῦ μετώπου ζώνῃ, ὅπου ἐπέρχονται εἰσέτι συγκρούσεις προφυλακῶν, αἵτινες καὶ ἀπωλείας ἐπιφέρουσι καὶ στρατιωτικὰ μέτρα ἐπισύρουσιν, ἐξ ὧν ὑποφέρουσιν οἱ κάτοικοι. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ὀδεμπίου, ὅπου ἡ Ἑλληνικὴ κατάληψις ἐγένετο ὑπὸ καλᾶς συνθήκας.

Ἄρ. 40.—Ἡ κατάληψις τοῦ βιλαετίου τοῦ Ἀϊδινίου ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐπροξένησε μεγάλας ὑλικὰς ζημίας εἰς τε τὴν συγκομιδὴν καὶ τὰς ἰδιοκτησίας. Αἱ μὲν, ὧν ἀδύνατος ἡ ἐκτίμησις, ὀφείλονται εἰς τὰς διαρπαγὰς, τὰς κλοπὰς καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς κτηνοτροφίας, ἧς μέρος ἐχρησιμοποιήθη ὡς τροφή ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Αἱ δέ, μικροτέρας σημασίας, ὑπῆρξαν συνέπεια τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν συρράξεων μεταξύ Ἑλληνικῶν δυνάμεων καὶ Τουρκικῶν συμμοριῶν. Ἔτεροι τέλος, λίαν σημαντικαί, ὀφείλονται εἰς τὴν ἀποτέφρωσιν τῶν οἰκιῶν, τῶν χωρίων καὶ τῆς πόλεως τοῦ Ἀϊδινίου. Δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ, ὅτι αἱ ὀφειλόμενα εἰς τὴν πυρκαϊᾶν τοῦ Ἀϊδινίου ζημίαι ἀντιπροσωπεύουσι περίπου ἄξιαν 8 ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν. Ὅταν οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι ἐγκατέλιπον τὰς οἰκίας των καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεχομένων περιοχῶν, ἀφῆκαν τὰ προϊόντα συγκεκριμένα ἢ ἐγκατέλιπον αὐτά. Αἱ ζημίαι εἰς φασόλια, ρίζας διὰ ποτὰ καὶ εἰς σῦκα δύνανται νὰ ἐκτιμηθῶσιν εἰς ἐν ἑκατομμύριον διακοσίας χιλιάδας λίρας. Ἡ συγκομιδὴ τῶν ἐλαιῶν θὰ ὑποστῇ τὰ αὐτά, ἐὰν αἱ συνθήκαι δὲν βελτιωθῶσι πρὸ τοῦ Νοεμβρίου.

Ἄρ. 41.—Ἡ Πέργαμος κατελήφθη τὴν 12ην Ἰουνίου (30 Μαΐου). Διὰ τὴν πόλιν ταύτην κειμένην ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τοῦ Σαντζακίου Σμύρνης, οἱ Ἕλληνες εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβωσιν αὐτήν, συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς τῆς Συνεννόησεως, δοθείσας διὰ τοῦ τηλεγραφήματος τῆς 20ῆς (7ης) Μαΐου. Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν μετέβη εἰς Πέργαμον. Κατόπιν ἀξιοπιστῶν συλλεγεῖσῶν πληροφοριῶν, ἐξάγεται ὅτι οἱ ἄτακτοι Τοῦρκοι, οἵτινες ἀνακατέλαβον τὴν Πέργαμον, ἐφόνευσαν τοὺς Τούρκους κατοίκους, ὅσοι καλῶς εἶχον ὑποδεχθῆ τοὺς Ἕλληνας. Κατέσφαζαν ἐπίσης καὶ πολλάκις ἐβασάνισαν πάντας τοὺς συλληφθέντας Ἕλληνας στρατιώτας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς τῆς Περγάμου.

Ἄρ. 42.—Τὴν 17ην (4ην) Ἰουνίου μετὰ τὴν ἐκκένωσιν, τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, συγκεντρωθέντα εἰς Μαινεμένην, ἐπεδόθησαν, ἀνευ σοβαροῦ λόγου, εἰς ἀληθῆ σφαγὴν τῶν ἀκάκων Τούρκων. Αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ βεβαιοῦσιν ὅτι ἀνω τῶν χιλίων Τούρκων ἐφονεύθησαν, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος φαίνεται ὑπερβολικός. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν, ἣν ἀξιωματικὸς Γάλλος τὴν ἐπιούσαν τῶν γεγονότων ἔκαμεν, ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων Τούρκων θὰ ἀνήρχετο εἰς 200 φονευμένους καὶ 200 πληγωμένους. Ἡ σφαγὴ αὕτη δὲν ἦτο ὀργανωμένη παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως. Ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πανικοῦ, καταλαβόντος τὰ νέα ἀπόλεμα στρατεύματα, κεκοπιακότα, ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν εἰσέτι τῶν γεγονότων τῆς Περγάμου καὶ τὰ ὁποῖα οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν εἶχον καταπραῦνει.

Ἄρ. 43.—Ἡ Ἑλλην. στρατιωτικὴ Διοίκησις βεβαιοῖ, ὅτι ἡ πρᾶξις ὑπῆρξε συνέπεια ἐπιθέσεων Τούρκων, οἵτινες ἐκ τινος παρὰ τὸν σταθμὸν καὶ τὸ Κονάκιον οἰκίας ἐπυροβόλησαν καθ' Ἑλλήνων στρατιωτῶν. Πολυἀριθμοὶ μαρ-

τυρίαι κατετέθησαν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Αἱ ἐξ Ἑλλήνων προερχόμεναι εἰσὶν ἀσαφεῖς καὶ ἐνίοτε ἀντιφατικάι. Ἡ Ἐπιτροπὴ κρίνει, ὅτι ἡ βεβαίως τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀκριβής.

Ἄρ. 44.—Ἡ κατάληψις τῆς Μαγνησίας, ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ Σαντζακίου Σμύρνης ἔλαβε χώραν τὴν 25ην (12ην) Μαΐου ἄνευ ἀδείας τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Συνεννοήσεως καὶ χωρὶς ἢ Ὑπάτη αὕτη Ἀρχὴ νὰ προειδοποιηθῇ. Διὰ στρατιωτικούς λόγους ἢ κατάληψις αὕτη ἐξετάθη καὶ διετηρήθη μέχρις Ἀχμετλῆ πρὸς ἀνατολάς, καὶ μέχρι Παπασλῆ πρὸς βορειοανατολάς τῆς Μαγνησίας. Τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα κατέλαβον ἔτι στιγμιαίως καὶ τὸ Ἀξάριον, ἀλλὰ δὲν παρέμειναν ἐν αὐτῷ. Ἡ κατάληψις τῆς ζώνης τῆς Μαγνησίας ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ἄνευ δυσχερειῶν. Αἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀπέβησαν ἥττον καλαί, κατόπιν κακοῦ τρόπου ἐπιδειχθέντος πρὸς τινὰς κατοίκους, φθορῶν καὶ κλοπῶν, διαπραχθειῶν ἐν τισὶν ἰδιοκτησίαις, καὶ κατόπιν τῶν ἐρευνῶν πρὸς ἀνεύρεσιν ὄπλων. Αἱ πολιτικά Τουρκικά ἀρχαὶ παρέμειναν ἐν Μαγνησίᾳ πλὴν τοῦ Μουφτῆ, ὅστις κληθεὶς εἰς Σμύρνην παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν, διέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ σήμερον κατάστασις εἶναι ἤρεμος. Κανονικαὶ σχέσεις ὑφίστανται μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ διοικητοῦ τῆς μεραρχίας κατοχῆς καὶ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν.

Ἄρ. 45.—Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν, Ἑλληνικαὶ τινες συμμορίαι ἐκ Μυτιλήνης ἐνήργησαν ἐπιδρομάς τινὰς εἰς τὰ περίξ τῶν Κυδωνιῶν, κλέπτουσαι καὶ φονεύουσαι Μουσουλμάνους τινάς. Ἀντίποινα ἠσκήθησαν παρὰ τινῶν Τούρκων τῆς περιοχῆς. Αἱ ἀμφοτέρωθεν ληστρικαὶ αὗται πράξεις δὲν ἠμπόδισαν τὴν κατάστασιν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι κανονικὴ καὶ ἱκανοποιητικὴ. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς καταλήψεως τῶν Κυδωνιῶν ἡ στρατιωτικὴ Ἀρχὴ κατέταξε καὶ ὤπλισε ἀπολυθέντας ὀπλίτας καὶ ἰδιώτας Ἑλληνας. Οὗτοι συμπεριεφέρθησαν ἀρκετὰ κακῶς, κατηγορήθησαν δὲ συγκεκριμένως, ὅτι ἐπυρόλησαν δύο χωρία. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἀφωπλίσθησαν καὶ ἀπελύθησαν. Ὁ Τουρκικὸς πληθυσμὸς εὐρίσκεται ἐν λίαν ἀσθενεῖ μειονοψηφίᾳ ἐν Κυδωνίαις, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἤδη εἰμὴ μία εἰκοσὰς Μουσουλμάνων. Ἡ χώρα εἶναι ἡσυχος, ἀλλὰ τὸ ἐμπόριον ἔχει σχεδὸν ἐντελῶς σταματήσει. Τὸ ἥμισυ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εὐχεται τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἐλπίζον ὅτι αὕτη θὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐργασιῶν.

Ἄρ. 46.—Οἱ Τούρκοι πρόσφυγες, οἱ ἐγκαταλείψαντες τὰ κατελημμένα παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐδάφη, φαίνονται συγκρατούμενοι μακρὰν τῶν οἰκιῶν τῶν, εἴτε ἐξ ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης πρὸς τοὺς Ἑλληνας, εἴτε παρὰ τῶν ἀτάκτων Τούρκων, οἵτινες παρακωλύουσιν ἴσως αὐτοὺς διὰ πολιτικούς λόγους. Ὁ ἀριθμὸς τῶν προσφύγων τούτων εἶναι ὑπερβολικὰ σημαντικὸς. Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπολογίσῃ αὐτὸν ἐπακριβῶς. Εἰς τινὰς περιφερείας, ὡς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μαιάνδρου, ὀλόκληρα χωρία, καὶ ἐκ τῶν μὴ καέντων ἔτι, ἔχουσιν ἐγκαταλειφθῆ.

Ἄρ. 47.—Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐπανόδου τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ νομῷ Σμύρνης, τοῦ θιγέντος διὰ τῆς διαμαρτυρίας τοῦ Σεῦχ-ουλ-ισλάμ Μουσταφᾶ Σαμπῖρ πρὸς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Εἰρήνης, ἡ ἀνάκρισις ἀπέδειξεν ὅτι: α) Συμφώνως τῷ ἀποσταλέντι τὴν 7)20 Μαΐου ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου τηλεγραφῆματι, ἡ Ἑλληνικὴ κατοχὴ εἶχεν ἐν μέρει σκοπὸν νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν παλιννόστησιν ἐν τῷ Σαντζακίῳ Σμύρνης καὶ τὸν Καζᾶν Κυδωνιῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι εὐρισκομένων προσφύγων. β) Εἰς τινὰς περιφερείας εἰδικῶς

πρὸς τὰ μέρη τῆς Περγάμου καὶ τῆς Φωκαίας, οἱ πρόσφυγες Ἑλληνας ἐπανῆλθον πρὸς ἐγκατάστασίν των, ἡ δὲ ἐξοδος τῶν Τουρκικῶν πληθυσμῶν διηκολούνησε τὴν ἐγκατάστασίν των. γ) Ἐνεκα τῶν ταραχῶν, αἵτινες παρηκολούθησαν τὴν κατάληψιν, αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ διέταξαν τὴν ἀναστολὴν τῆς ἀθρόας παλιννοστήσεως. Εἰς ὀλίγας μόνον εὐπόρους οἰκογενείας, ὧν γνωστὰ ἦσαν τὰ μέσα συντηρήσεως, ἐπετράπη ἡ ἐπάνοδος. Καὶ ἄλλοι πρόσφυγες κατώρθωσαν βεβαίως νὰ ἐπανέλθωσιν, ἀποβιβαζόμενοι ἐκτὸς τῶν λιμένων, ἐν οἷς ἀσχεῖται ἔλεγχος παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι μέγας. Ἡ διατυπωθεῖσα παρὰ τοῦ Στέγ-ουλ-ισλάμ κατηγορία δὲν δικαιολογεῖται ἐντελῶς.

Τὰ μέλη τῆς Ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς:

Ναύαρχος Μπρίστολ, Ἐπιτετραμμένος τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν Ἀμερικῆς.
Στρατηγὸς Μπινούσι, Ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλίας.
Στρατηγὸς Χαίρο, Ἐπιτετραμμένος τῆς Μεγάλης Βρετανίας.
Στρατηγὸς Νταλλ' ὀλιο, Ἐπιτετραμμένος τῆς Ἰταλίας.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ ΑΛ. ΜΑΖΑΡΑΚΗ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΕΚΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗΣ ΔΙΑΣΥΜΜΑΧΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Ἀλέξ. Μαζαράκης, εἰς ἀνασκευὴν τῶν διαφορῶν κατηγοριῶν τῆς Ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπέβαλε τὴν κατωτέρω ἐκθεσιν:

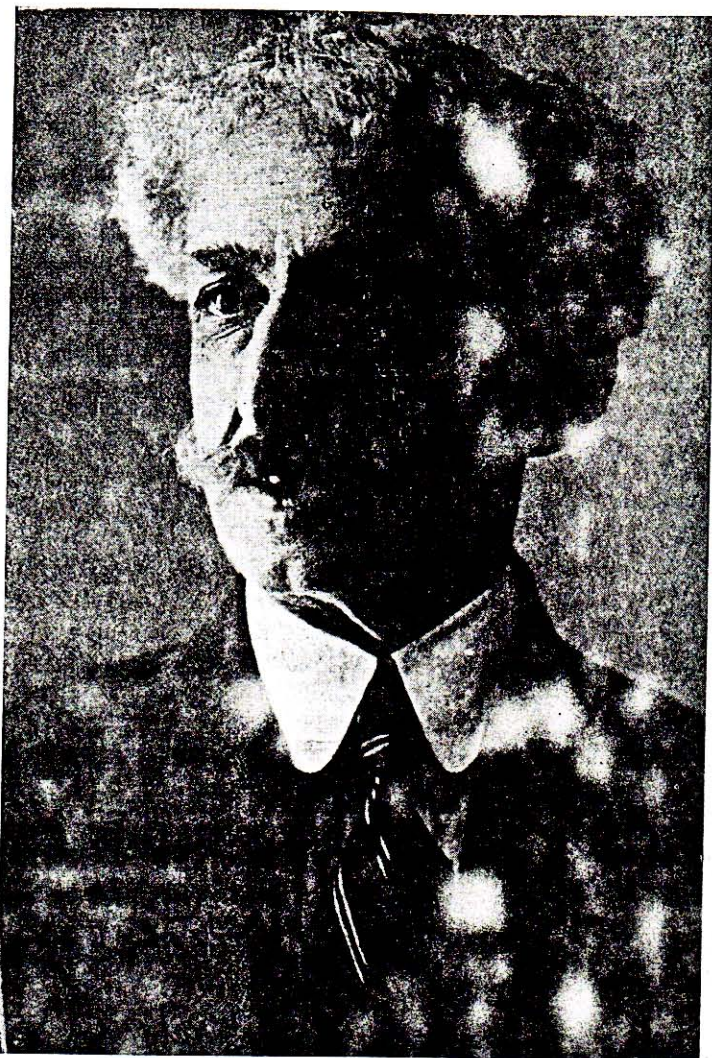
1ον) Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν (1) παραγράφῳ βεβαιοῦται ὅτι ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς ἢ ἀσφάλεια τῶν Χριστιανῶν δὲν ἠπειλεῖτο ἐν τῷ Βιλαετίῳ Αἰδινίου. Ἐν τούτοις ἡ Ἐπιτροπὴ παραδέχεται, ὅτι ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ 1914 κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἀναμφισβητήτως κατεδιώκοντο, ἀλλ' ἀκόμη ὅτι, καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας μετὰ τὴν ἀνακωχὴν, μετεχειρίσθησαν αὐτοὺς ἀνευ οὐδεμιᾶς εὐμενείας. Παραδέχεται ἐπίσης τὴν ὑπαρξίν ληστρικῶν τινῶν ομάδων, ἀλλὰ βεβαιοῖ ὅτι οἱ φόβοι περὶ σφαγῶν δὲν ἦσαν δικαιολογημένοι. Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἔχω ἐσχηματισμένην τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας καὶ τὰ πρόσφατα γεγονότα ἐπὶ τῆς τύχης τῶν Χριστιανικῶν πληθυσμῶν ἐν Τουρκίᾳ δὲν δικαιολογοῦν τὴν βεβαίωσιν ταύτην. Πᾶσαι αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ διώξεις αἵτινες πλειστάκις προὐκάλεσαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἐπέμβασιν, δὲν ἐγένοντο αὐταὶ ἀντιληπταὶ ἐκ τῶν προτέρων, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπέμβασις αὕτη ἐγένετο πάντοτε μεταγενεστέρως καὶ μετὰ τὴν διάπραξιν τῶν ἐγκλημάτων τούτων. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ὑπενθυμίσω εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι, πῖναξ σφαγῶν, ληστρικῶν πράξεων, διώξεων πάσης φύσεως, διαπραχθειῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν περίοδον μεταξὺ τῆς ἀνακωχῆς καὶ τῆς καταλήψεως τῆς Σμύρνης, τῇ ἐπεδόθη, ὅτι μεγάλη μερὶς τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εὕρισκετο κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καὶ εὕρισκεται εἰσέτι ἐν ἐξορίᾳ ἐν Ἑλλάδι, ἐγκαταλείψαντος ἅπαντα τὰ κτήματα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὅποια εἶναι ἤδη κατελημμένα ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐνῶ ἕτερα μερὶς προήργετο ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐνθα εἶχε μεταφερθῆ ἑλαττωθεῖσα κατὰ τὸ ἥμισυ ἢ καὶ ἐξ ὀλοκλήρου, εἰς ἀθλιωτάτην κατάστασιν ἀπὸ ἀπόψεως πτωχείας καὶ ὑγείας, ἐστερημένη παντὸς μέσου δι' ἐγκατάστασιν καὶ διατροφὴν. Λυποῦμαι, μὴ δυνάμενος ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, νὰ βεβαιώσω μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι ἡ ἡρεμία ἐπανῆλθε, καὶ ὅτι οἱ φόβοι νέας:

ἐκρήξεως Μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ δὲν ἦσαν ἐστηριγμένοι κυρίως κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνδιασκέψεως, αἵτινες φυσικὰ ἠδύναντο καὶ ὤφειλον νὰ ἐξεγείρουν τὸν φανατισμὸν τοῦτον.

2ον) Ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ (Ἀριθ. 2) ὅτι ἡ κατάληψις τῶν ὀχυρῶν καὶ τῆς πόλεως τῆς Σμύρνης δὲν ἐδικαιολογεῖτο ποσῶς πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἀνακωχῆς. Δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητός μου νὰ ἐκθέσω τοὺς λόγους, οἵτινες ὑπηγόρευσαν εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Εἰρήνης νὰ διατάξῃ τὴν κατάληψιν ταύτην καὶ νὰ καθορίσῃ, ὅπως αὕτη ἐξετελεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Δὲν ἐπιτρέπεται ἐπίσης νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀνακωχῆς ἦτο οὐτοπία, ὅτι τὰ θεωρητικῶς φυλασσόμενα ὄπλα εἰς τὰς ἀποθήκας ἦσαν, ὡς τὰ πράγματα τὸ ἀπέδειξαν, εἰς τὸ ἔλεος τῶν Τούρκων, ὅτι οἱ ἄτακτοι, ἀνεκτοὶ ἂν μὴ ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, ἦσαν ὀπλισμένοι καὶ μετὰ βαρέος πυροβολικοῦ μάλιστα, ὅτι ἄνευ τῆς καταλήψεως ταύτης ἡ ἐπιστροφή, ἡ ἐγκατάστασις εἰς τὰ κατελημμένα κτήματά των καὶ ἡ ἐργασία τῶν προσφύγων Ἑλλήνων θὰ ἦτο ἀδύνατος, τέλος ὅτι χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰς προθέσεις τῆς Συνδιασκέψεως σχετικῶς μετὰ τὴν τύχην τῆς περιοχῆς ταύτης, ἡ ὁποία ἀναμφιβόλως διεδραμάτισε ρόλον εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Στρατοῦ τῆς κατοχῆς καὶ ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐδικαιολογήθη ἀρκούντως ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι συμπαγεῖς Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ κατοικοῦν ἀπ' αἰώνων τὴν περιοχὴν ταύτην. Πράγματι δὲ μόνον εἰς τὸ Σαντζάκιον Σμύρνης καὶ τὸν Καζὰν Ἀἰβαλῆ ἔζων, πρὸ τοῦ 1914, 495.174 Ἑλλήνων καὶ 219.583 Τούρκων. Ἐὰν οἱ πληθυσμοὶ οὗτοι ἐμειώθησαν κατὰ τὸν πόλεμον, συνεπεῖα τῶν διωξέων, τῆς πείνης, τῶν σφαγῶν, τοῦτο ἀκριβῶς ἦτο ὁ κύριος λόγος, ὅπως ἡ νικητρία Συνεννόησις λάβῃ μέτρα διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν προστασίαν των. Φρονῶ ὅθεν, ὅτι ἡ κατάληψις οὐχὶ μόνον νόμιμος ἦτο, ἀλλ' ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, τῆς πολιτικῆς ἠθικῆς καὶ ὑπὸ ἐθνικῶν λόγων ἀπὸ πάσης ἄλλης πραγματοποιηθείσης καταλήψεως ὑπὸ τῶν Συμμάχων νικητῶν.

3ον) Ἡ Ἐπιτροπὴ παρατηρεῖ, ὅτι ἀφ' ἧς ἀπεβιβάσθησαν οἱ Ἕλληνες ἡ κατάστασις ἐθολώθη, συνεπεῖα τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως. Θὰ παρεκάλουν τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ ἤθελε νὰ διακρίνῃ, ὡς πράττει τοῦτο εἰς πλείστας ἐπομένους παραγράφους, ὅτι ἐν τῇ κατεχομένῃ ζώνῃ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἡ ἡρεμία καὶ ἡ τάξις, εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν, ἀποκατεστάθησαν, ἐνῶ ἡ κατάστασις ἐταράχθη καὶ μάλιστα ἀναρχικῶς εἰς τὰς μὴ καταληφθείσας γειτονικὰς περιοχάς, καὶ ὅτι ἡ κατάστασις θὰ ἦτο ἐντελῶς τελεία, ἐὰν ἡ ἀναποφασιστικότης ἔπαυε, ἐὰν αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ ἠδύναντο νὰ λειτουργοῦν, ἐὰν αἱ ἔξωθεν ἐπιθέσεις ἐτερματίζοντο καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ ἐπηρεασθοῦν αἱ ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως δὲν ἐνεθάρρουν τοὺς Τούρκους νὰ ἐπιδείξουν πλαστὸν ἐθνικὸν ἀναβρασμὸν, ἐνῶ τοῦναντίον οἱ Τούρκοι ἐγνώριζον ὅτι ὁ Στρατὸς τῆς κατοχῆς, ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως, ἐσέβετο τὰ δίκαιά των, ἀλλὰ δὲν θὰ ἠνείχετο μίαν παθητικὴν κατάστασιν ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας καὶ ἀξιοπρεπείας του. Ἡ ἱστορία ὄλων τῶν Κατοχῶν τῶν γενομένων ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ταραχωδεστέρα καὶ μᾶλλον διεξοδική, δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οὐδεὶς ποτε στρατὸς εὐρέθη πρὸ μιᾶς τοιαύτης καταστάσεως καὶ ἐπέδειξε περισσοτέραν ψυχραιμίαν, αὐταπάρνησιν καὶ πειθαρχίαν, κατὰ συνέπειαν δέ, θὰ ἦτο ἄδικον νὰ τὸν καταστήσωμεν ὑπεύθυνον διὰ μεμονωμένα τινὰ γεγονότα, ὁποῖα συμβαίνουν καὶ ἐν ὥρᾳ εἰρήνης καὶ εἰς τὰς πλέον πεπολιτισμένας χώρας.

4ον) Ἡ Ἐπιτροπὴ παρατηρεῖ (Ἀρ. 4), ὅτι μίᾳ συγκέντρωσις πολλῶν

Ὁ Σμυρναῖος ποιητὴς Μιχ. Ἀγγυρόπουλος (Ρήγας Ραγιᾶς)
ἐκ τῶν μελῶν τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης

χιλιάδων Τούρκων ἔλαβε χώραν τὴν νύκτα πρὸ τῆς κατοχῆς, ἀλλὰ φρονεῖ, ὅτι ἡ συγκέντρωσις αὕτη δὲν εἶχεν ὡς ἀντικείμενον νὰ ὀργανώσῃ βιαίαν ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἀποβιβάσεως τῶν Ἑλλήνων. Παρατηρεῖ ἐπίσης (Ἄρ. 7), ὅτι πολλαὶ ἑκατοντάδες φυλακισμένων πάσης κατηγορίας ἐδραπέτευσαν ἐκ τῶν φυλακῶν ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς καταλήψεως, ὅτι αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἔλαβον δραστικὰ μέτρα, ὅπως προλάβωσιν ἢ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπόδρασιν καὶ ὅτι τινὲς τῶν φυλακισμένων τούτων κατώρθωσαν νὰ προμηθευθῶσιν ὄπλα ἐκ τῆς ἀποθήκης ὄπλων, κειμένης παρὰ τοὺς Στρατῶνας, ὥστε οἱ ριφθέντες πυροβολισμοὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων (Ἄρ. 6) ὑπῆρξαν πράξεις μεμονωμένα. Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ ἐπιτρέψῃ, ὅπως μὴ συμφωνήσω μετ' αὐτῆς, ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν Τουρκικῶν συγκεντρώσεων ἦτο τόσον εἰρηνικός, κατόπιν μάλιστα τῶν πυρίνων προκηρῦξεων εἰς τὰ τεμένη, εἰς τὸν τύπον καὶ εἰς τὰ δημόσια κέντρα, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν φυλακισμένων, καὶ νὰ θεωρῶ ὅτι, ὀλίγον ἐνδιαφέρει πραγματικῶς ἀπὸ ἀπόψεως εὐθυνῶν, ἐὰν οἱ ριφθέντες πυροβολισμοὶ κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ὀργανώσεως ἢ ἡ πρωτοβουλία μερικῶν ἀτόμων.

Τοῦτο ἡγνῶει ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς, καθ' ἣν στιγμὴν προσεβλήθη, χωρὶς νὰ τὸ ἀναμένῃ, βαδίζων εἰς φάλαγγα κατὰ τετράδας καὶ μὲ τὰ ὄπλα κενά, ὤφειλε δέ, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος στρατὸς θὰ ἐπραττε, νὰ καταστείλῃ κατὰ τρόπον σοβαρὸν τὴν κίνησιν, νὰ συλλάβῃ τοὺς ἐνόχους καὶ τοὺς ὑπόπτους. Ὅφειλῶ νὰ παρατηρήσω ἐπίσης, μετὰ λύπης μου, ὅτι, ἐνῶ αἱ συγκεντρώσεις τῶν Τούρκων ἐκρίθησαν μετ' ἐπιεικειᾶς, ἢ θρησκευτικῆς τελετῆς καὶ ἢ ἔκφρασις φυσικοῦ αἰσθήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐκρίθησαν (Ἄρ. 9), ὥστε νὰ ἐπισύρουν τὴν ὀργὴν τῶν Τούρκων κατοίκων καὶ νὰ γίνουσι πρόξενοι βιαίων πράξεων. Ἐὰν ἐν τούτοις ἤθελον νὰ ἐξεύρουσι τὴν βαθεῖαν αἰτίαν τοῦ ἐρεθισμοῦ τοῦ φανατισμοῦ τῶν Τούρκων, εἶναι φυσικώτερον νὰ τὴν ἀναζητήσωσιν ἐν αὐτῇ τῇ παρουσίᾳ τοῦ νικητοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ὀλιγωροῦντος Χριστιανοῦ. Εἶναι ἐν τούτοις δύσκολον νὰ ἀποφύγῃ τις τὸν ἐρεθισμὸν τοῦτον, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἠττηθέντος ἐχθροῦ τοὺς Χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς, τοὺς ὁποῖους κατετυράννησε τόσον ἐπὶ πέντε αἰῶνας, καὶ τῶν ὁποίων τὰ αἰσθήματα εἶναι τόσον ἐπίσης ἄξια προσοχῆς παρὰ τὰ τοῦ δυνάστου. Παντοῦ ἔνθα μετὰ τὴν νίκην Συμμαχικὰ στρατεύματα κατέλαβον χώραν, διατελοῦσαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν μέχρι τοῦδε τοῦ ἐχθροῦ, οἱ συγγενεῖς πληθυσμοὶ τὰ ὑπεδέχθησαν μετὰ νομίμου ἐνθουσιασμοῦ. Ἐὰν ἐκ προνοίας τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον ἐσκέπτετο μετὰ μεγαλειτέρας προφυλακτικότητος, θὰ ἦμην ὁ πρῶτος ὅστις θὰ τὸ ἔλεγον καθαρὰ ἐν τῇ ἐκθέσει μου. Δὲν εἶναι λόγος νὰ ἀποδοθῇ ἡ Τουρκικὴ ἐπίθεσις εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ὅταν εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐρρίφθησαν οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων, οὐδεμία ἐχθρική πρᾶξις κατ' αὐτῶν ἐσημειώθη. Ὅφειλῶ ἐπίσης νὰ παρατηρήσω (Ἄρ. 9), ὅτι δὲν ὑπῆρχον πολιτικαὶ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ, καὶ ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ ἀφωσιωμέναι φυσικῶς εἰς τὸ στρατιωτικὸν ἔργον ἐπὶ τινὰς ὥρας, τὴν καταστολὴν τῆς ἀντιστάσεως, δὲν ἠδύναντο ἀμέσως νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν τάξιν εἰς μίαν μεγάλην πόλιν, περιέχουσαν διάφορα στοιχεῖα, καὶ τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκικὴ χωροφυλακὴ ἀφῆκεν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιτηρήσεως. Ὑπενθυμίζω ἐπίσης, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ μερικῶν ἀραιῶν πυροβολισμῶν ριφθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ περὶ ἀθρόων ὁμαδικῶν πυρῶν ὅχι μόνον εἰς τὰ πέριξ τοῦ Διοικητηρίου καὶ τῶν Στρατῶνων, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ἣν ἔδει νὰ ἀκολουθήσωσιν αἱ πρωτοπορίαι,

ὅπως ἐξιχθῶσι μέχρι τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ των, τῆς λοφοσειρᾶς Κκαρν-
τίνας.

5ον) Ἡ Ἐπιτροπὴ παρατηρεῖ (Ἄρ. 14), ὅτι τὴν 15ην Μαΐου καὶ τὰς ἐπομένας ἡμέρας τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα συνέλαβον ἄνευ λόγου περὶ τὰ 2500 πρόσωπα. Εἰς χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς προσβάλλεται, εἰς τὴν ὁποίαν πάντες εἶναι ὠπλισμένοι, δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω, πῶς ἡ τάξις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποκατασταθῇ, χωρὶς αἱ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ νὰ προβῶσιν εἰς συλλήψεις τῶν ἐνόχων καὶ τῶν ὑπόπτων. Ἡ ἐνέργεια διὰ τὴν σύλληψιν εἰς κανονικὴν ἐποχὴν δὲν θὰ ἐχρειάζετο ὑπὸ τὰς περιστάσεις ἐνθα πράγματι ὑφίστατο ἐμπόλεμος κατάστασις. Πάραυτα, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, Ἐπιτροπὴ, εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχε ὁ Μουφτῆς, ἐπεσκέφθη τοὺς συλληφθέντας καὶ ἠλευθέρωσε τοὺς περισσοτέρους. Ἐὰν κρούσματα τινὰ ἀρπαγῆς ἢ κακῆς συμπεριφορᾶς ἐσημειώθησαν πρὸς τοὺς συλληφθέντας τούτους καὶ γενικῶς εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἡ στρατιωτικὴ Ἀρχὴ ἦτο ἡ πρώτη διὰ νὰ τὰ ἐμποδίσῃ. Τὸ ἔπραξε τοῦτο μετὰ τόσης αὐστηρότητος, ὥστε ἡ τάξις σχεδὸν τὴν ἐπιοῦσαν εἶχε τελείως ἀποκατασταθῇ. Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ ἐν τούτοις νὰ φρονῶ, ὅτι ἀρκετὰ ἐκ τῶν ἐγκλημάτων καὶ ἰδίως τῶν βιαιοτήτων δὲν ἔλαβον χώραν εἰμὴ εἰς τὴν φαντασίαν ἐκείνων, οἵτινες τὰ κατήγγειλαν. Κατὰ τὴν ἐν Σμύρνῃ διαμονὴν μου πλεῖστα παράπονα ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀνεγνωρίσθησαν μετὰ λεπτομερῆ ἔρευναν, ὡς προερχόμενα ὑπὸ γυναικῶν ἀμφιβόλου ἠθικῆς. Ἀδυνατῶ νὰ ἀντιληφθῶ ἐξ ἄλλου, πῶς αἱ πράξεις αὗται, διὰ τὰς ὁποίας παραπονοῦνται εὐκόλως οἱ Τοῦρκοι, δὲν κατηγγέλθησαν ἀμέσως πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχάς, αἵτινες μετὰ παραδειγματικῆς αὐστηρότητος ἐτιμώρησαν, εἰς τὰς σπανίας περιπτώσεις ἐνθα ἡ ἐνοχὴ ἀπεδείχθη. Καὶ λυποῦμαι, διότι ἀδυνατῶ νὰ δώσω πίστιν εἰς καταγγελίας μαρτύρων, οἵτινες ἐγνώριζον, ὅτι δὲν ἤθελον διαψευσθῆ, καὶ αἵτινες ἐγένοντο μυστικῶς.

6ον) Ἐν σχέσει μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν τουρκικῶν θυμάτων (Ἄρ. 16) ἐν Σμύρνῃ καὶ Ἀϊδινίῳ, ἐνθα ἐξ ἄλλου τὸ πεδίου ἦτο ἐλεύθερον διὰ τοὺς πλέον φαντασιώδεις ὑπολογισμούς, ἐπιπροσθέτως μάλιστα, ὅτι φιλήσυχοι κάτοικοι Τοῦρκοι ἐγκατέλειψαν τὴν κατελημμένην ζώνην, ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ἀναφερθῶσι μεταξὺ τῶν ἐξαφανισθέντων ὡς θύματα τῶν Ἑλλήνων.

7ον) Ἐν σχέσει μὲ τὸν ἐρεθισμὸν τὸν παραχθέντα ἐν τῷ Βιλαετιῷ Ἀϊδινίου (Ἄρ. 23) τολμῶ νὰ πιστεύω, ὅτι ταχέως θὰ κατεπραῦντο, ἐὰν οἱ τουρκικοὶ πληθυσμοὶ ἀντελαμβάνοντο, ὅτι ἡ σταθερὰ ἀπόφασις τῆς Συνδιασκέψεως καθώριζεν ὀριστικῶς τὴν τύχην τῆς χώρας. Ἡ ἀπόδειξις εἶναι, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα ἐνὸς περίπου μηνός, ἡ κατάληψις ὀλοκλήρου τῆς ἤδη κατελημμένης περιοχῆς, Μαγνησίας, Ὀδεμισίου, Ἀϊδινίου καὶ ἀκόμη τοῦ Ναζλῆ, συνετελέσθη, ὡς ἡ Ἐπιτροπὴ τὸ ἀναγνωρίζει, ὑπὸ συνθήκας ἱκανοποιητικᾶς. Προσθέτω ἀκόμη, ὅτι περὶ τοὺς 150 ζεϊμπέκοι, οἵτινες μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν ἐκτὸς νόμου ἐπὶ τῶν ὄρεων, παρουσιάσθησαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς στρατιωτικὰς Ἀρχάς, καὶ ὑποσχεθέντες, ὅτι θὰ ἐξῶν ἡσύχως, ἀφέθησαν ἐλεύθεροι, καὶ ὅτι εἰς πάσας σχεδὸν τὰς καταληφθείσας πόλεις, οἱ μουσουλμανικοὶ πληθυσμοί, εὐμενῶς ὑπεδέχθησαν τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα. Εἶμαι ὅθεν καθ' ὀλοκλήριαν σύμφωνος μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι ἡ ἀβεβαιότης, ἡ ὁποία ἐκράτησε ἐν σχέσει μὲ τὰ ὄρια τῶν καταληφθησομένων ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐδαφῶν, συνετέλεσε εἰς τὸ νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἐξάψιν, προσθέτων ὅτι ἡ ἀβεβαιότης αὕτη ἐξακολουθεῖ εἰσεῖτι

ἐπὶ πεντάμηνον, εἶμαι δὲ ἐπίσης πεπεισμένοις ὅτι ὁλόκληρος ὁ ὄργανισμὸς τῶν Τούρκων θὰ διελύετο ὡς ἐκ θαύματος, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ Τούρκοι θὰ εὐρίσκοντο ἀντιμέτωποι μιᾶς ὀριστικῆς ἀποφάσεως τῆς Συνδιασκέψεως καὶ δὲν θὰ ἠδύναντο πλέον νὰ ἐλπίζουν, ὅτι ἡ ἐξέγερσις τῶν αὐτῆ θὰ ἐπηρέαζε τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνδιασκέψεως, καὶ καθ' ἣν θὰ ἐγνώριζον, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ ἦτο ἐλεύθερος πλέον νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἐμπιστευθεῖσαν εἰς αὐτὸν περιοχὴν.

Ἡ ψευδὴς κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη καὶ εὐρίσκεται καὶ σήμερον ἀκόμη ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς, εἶναι καθ' ἐμὲ ἢ κυριωτέρα, ἂν οὐχὶ ἡ μοναδικὴ αἰτία τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν Τούρκων. Ἐξ ἄλλου παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τὰς, ὁποίας ὑπέβαλον οὗτοι, ἔχομεν ἐπαρκεῖς ἀποδείξεις ὅτι οἱ Τούρκοι κάτοικοι οἵτινες ἐγκατέλιπον ἀπ' ἀρχῆς τὴν χώραν τῶν, ζητοῦν πάλιν νὰ ἐπανέλθουν πεπεισμένοι, ὅτι θὰ δυνηθῶσι νὰ ζήσουν ἡσυχῶς, ἀλλ' ἐμποδίζονται εἰς τοῦτο ὑπὸ συμμοριῶν, καὶ ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν Τούρκων τούτων ἐξαπατῶντες τὴν ἄγρυπνον ἐπιτήρησιν τῶν ὡς εἴρηται συμμοριῶν, εἰσῆλθον εἰς τὰ κατεχόμενα ἐδάφη, ἰδίως τῶν περιφερειῶν Περγάμου καὶ Μαγνησίας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποδίδει (Ἀριθ. 23) ἐν μέρει τὴν ἐν τῇ χώρᾳ ἐξέγερσιν εἰς τὰς γενομένας πρὸς ἀνεύρεσιν ὄπλων ἐρευνας. Αἱ ἐρευναι αὗται εἶναι τὸ νομιμώτερον καὶ λογικώτερον μέτρον, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ εἰς στρατὸς κατοχῆς εἰς μίαν χώραν, ὅπου οἱ Τουρκικοὶ πληθυσμοὶ ἦσαν ὀπλισμένοι καὶ ὅλα τὰ ὄπλοπωλεῖα εἶχον διαρπαγῆ. Ἐν τούτοις, ἐκτὸς μεμονωμένων τινῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς αἱ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ ἠναγκάσθησαν νὰ εἰσέλθουν εἰς οἰκίας, ἐκ τῶν ὁποίων εἶχον ριφθῆ πυροβολισμοί, καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι ὑπῆρχον κεκρυμμένα ὄπλα, ἡ στρατιωτικὴ Διοίκησις καὶ ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία τόσον πολὺ ἐπέμειναν νὰ μὴ γίνωνται αἱ ἐρευναι αὗται, ὥστε ὁλόκληρος ὁ Τουρκικὸς πληθυσμὸς, ὀνομαστικῶς τοῦ Ἀϊδινίου, εὐρέθη ὀπλισμένος καὶ ὁ συνταγματάρχης Ἀλ. Σχινᾶς, κατηγορηθεὶς ἐνώπιον τοῦ Στρατοδικείου ὅτι δὲν ἔλαβε μέτρα πρὸς πρόληψιν τῶν θλιβερῶν γεγονότων τῆς πόλεως ἐκείνης, ὑπερησπίσθη ἀναφέρων τὰς ρητὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει, ὅπως μὴ προβαίῃ εἰς ἐρευνας ἐντὸς τῶν Τουρκικῶν οἰκιῶν. Οἱ Τούρκοι ἐγνώριζον καλῶς τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἅπασαι αἱ προκηρύξεις τῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν, δι' ὧν ἐκαλοῦντο οἱ κάτοικοι νὰ ἀποδώσουν τὰ ὄπλα, παρέμειναν ἀνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος καὶ σήμερον ἀκόμη εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ὁλόκληρος ὁ Τουρκικὸς πληθυσμὸς εἶναι ὀπλισμένος. Παρακαλῶ ὅθεν εὐσεβάστως τὴν Ἐπιτροπὴν, ὅταν παρατηρῆ ὅτι Ἕλληνες πολῖται, οἵτινες ἔζησαν ἐσχάτως ἐπὶ 5 ἔτη ἐν τῇ τρομοκρατίᾳ ἔφερον ὄπλα, νὰ παραδέχεται τοῦλάχιστον ὅτι καὶ οἱ Τουρκικοὶ πληθυσμοὶ ἦσαν τόσον καλῶς ὀπλισμένοι, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον σχεδὸν ὅλα τὰ ὄπλοπωλεῖα εὐρέθησαν λεηλατημένα, παρὰ τοὺς ὄρους τῆς ἀνακωχῆς.

8ον) Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀναγνωρίζει εὐχαρίστως, ὅτι ἡ διατυπωθεῖσα κατηγορία ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, σχετικῶς μετὰ τὰ ὄπλα τὰ περιεχόμενα ἐντὸς τῶν κιβωτίων αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἐστηρικμένη. Παρατηρεῖ ἐν τούτοις, ὅτι κιβώτια ἀπεβιβάσθησαν κατὰ Φεβρουάριον καὶ ὅτι μάρτυρές τινες Τούρκοι ἐβεβαίωσαν, ὅτι περιεῖχον ὄπλα. Δὲν ὑπάρχει τι τὸ εὐκολώτερον, ἀπὸ τὸ νὰ καταγγείλῃ τις ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως. Ὁ Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν εἶχε νὰ φέρῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ ἐλέγχου τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν τὰ μεθ' ὑλικοῦ κιβωτίου του. Ἐὰν αὐθορμήτως ἔπραξε τοῦτο, τὸ ἔπραξε διὰ νὰ παύσουν αἱ δυσφημῆσεις τοῦ Τουρκικοῦ τύπου.

Ἐξήγησα ἤδη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι τὰ κιβώτια ταῦτα ἐπεδείχθησαν ἐν τῷ Νοσοκομείῳ ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ εἰς Τούρκους ὑπαλλήλους, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὸν Εἰσαγγελέα. Παρεμπιπτόντως σημειῶ, ὅτι οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ Τουρκικὸς πληθυσμὸς, συνέρρου ἐν τῷ Νοσοκομείῳ τούτῳ, διὰ νὰ θεραπευθῶσι καὶ νὰ προμηθευθῶσι φάρμακα, καὶ ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Βαλῆς μετέβη ἐκεῖ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Αἱ μεγάλαι ὑπηρεσίαι, αἵτινες προσεφέρθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδρύματος τούτου εἰς πάντας τοὺς πληθυσμούς, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ θρησκευήματος (τοῦτο ἀποδεικνύεται ὑπὸ τῶν στατιστικῶν αἵτινες σὰς ὑπεβλήθησαν) οὐχὶ μόνον ἐν Σμύρῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ χώρᾳ, ἀνταπεδόθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ τῆς συκοφαντίας ταύτης, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τοῦ φόνου τοῦ ἰατροῦ Μανώλα, διευθυντοῦ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐν Μάκρῃ. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, θὰ παρεκάλουν τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ κρίνῃ, ἐὰν εἶναι δίκαιον νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τῆς κατηγορίας ἀναπόδεικτον.

9ον) Ἡ Ἐπιτροπὴ παρατηρεῖ (Ἀρ. 29), ὅτι ἐν Ναζλῇ, μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ τάγματος, οἱ Τούρκοι ἔσφαξαν ἑλληνικὰς οἰκογενεῖας καὶ ἐλεηλάτησαν τὰς οἰκίας καὶ ἀποδίδει τὰς πράξεις ταύτας εἰς τὸ ἀνοργάνωτον τῆς χωροφυλακῆς καὶ τὴν ἔλλειψιν τοῦ χρόνου ἐκ μέρους τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν. Ἐχω τὸ δικαίωμα νὰ φρονῶ, μετὰ τὰ γεγονότα τῆς Περγάμου, ἔνθα ὁ Καϊμακάμης καὶ οἱ Τούρκοι ἀξιωματικοὶ ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὰς σφαγὰς, τοῦ Ἀϊδινίου, ἔνθα ὁ στρατωνισμὸς τῆς Μεραρχίας ἦτο ἐντὸς τῆς πόλεως, ὅταν αἱ σφαγαὶ ἐγένοντο, ὅτι δὲν ὑφίσταται πράγματι οὐδεμίαν διάκρισιν μεταξὺ Τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ Ἀτάκτων.

Θὰ παρεκάλουν τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ παρατηρήσῃ, ἐπίσης, ὅτι οὐχὶ μόνον ἐν τῇ πόλει τοῦ Ναζλῆ ἔλαβον χώραν αἱ σφαγαὶ αὗται. ἀλλ' ὡσαύτως καὶ εἰς τὰ γείτονα χωρία. Εἰς τὸ Ἀκτσέ 47 Ἕλληνες ἐφονεύθησαν, ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκάη ζῶν, εἰς τὸ Κιόσκι 47 ἐφονεύθησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἰς ἰατρὸς καὶ ὁ ἱερεὺς, τῶν ὁποίων προηγουμένως εἶχον κόψει τὴν ρίνα, τὰ ὦτα, καὶ ἐξορύξει τοὺς ὀφθαλμούς, εἰς τὸ Σουλτάν Χισάρ ἐφονεύθησαν 3 καὶ 7 ἐπληρώθησαν, εἰς τὸ Ὀμούρλου πλεόν τῶν 30 Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν, 70 πτώματα ἀνευρέθησαν μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν.

Ἀναφέρουσα τὰ γεγονότα τοῦ Ἀϊδινίου ἢ Ἐπιτροπὴ παραδέχεται (Ἀριθ. 36), ὅτι μέγας ἀριθμὸς Τούρκων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδῶν, οἵτινες ἐδοκίμαζον νὰ ἐξέλθωσι τῆς καιομένης συνοικίας, ἐφονεύθησαν ἄνευ λόγου παρὰ τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξεκένωσαν τὴν πόλιν τὴν νύκτα τῆς 29ης πρὸς τὴν 30ήν, ἀφ' οὗ πρῶτον διέπραξαν πολυάριθμα κακουργήματα καὶ παρανομίας. Ὁφείλω νὰ ἐκφράσω τὴν ἐκπληξίν μου διὰ μίαν τοιαύτην βεβαίωσιν. Ἐμελέτησα τὰς πολυαριθμοὺς ἀνακρίσεις, αἵτινες ἐγένοντο ἐπὶ τῶν γεγονότων τούτων καὶ κατὰ τὰς ὁποίας Μουσουλμᾶνοι, Ἀρμένιοι κτλ. κατέθεσαν, ἐγὼ ὁ ἴδιος μετ' ἐπιμονῆς ἀνεζήτησα ἀνακρίνων ὅλους τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς παρόντας, ἐὰν τῇ ἀληθείᾳ παρόμοιαι πράξεις ἔλαβον χώραν. Τὸ συμπέρασμα τὸ ὁποῖον ἐξήγαγον ἐκ τῆς μελέτης ταύτης εἶναι, ὅτι οἱ Τούρκοι ἄτακτοι ἢ κάτοικοι τῆς πόλεως, ἐπυροβόλουν κατὰ τοῦ συμπτυσσομένου στρατοῦ, καὶ ὅτι φυσικῶς ὑπῆρξαν θύματα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν κατὰ τὴν μάχην ταύτην, ἢ ὁποία διήρκεσε περὶ τὰς δύο ἡμέρας. Εὐρίσκομαι ὅθεν ἐν δικαίῳ νὰ μὴ ἀποδώσω πίστιν εἰς τὰς καταθέσεις τῶν μαρτύρων, οἵτινες παρουσίασαν τὰ γεγονότα ὑπὸ τοιαύτην ὄψιν. Διερωτῶμαι ἐπίσης, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ὑπολογίσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν τουρκικῶν θυμάτων, γνωστοῦ ὄντως ὅτι ὁ τουρκικὸς πληθυσμὸς ἠκολούθησε, ἔχων συνείδησιν τῆς ἐνοχῆς του, τοὺς ἀτάκτους πρὸ τῆς

καταλήψεως τῆς πόλεως. Ὡσαύτως δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, ὅτι οἱ ἐπιζήσαντες Ἕλληνες μετέβησαν εἰς τὸ Κονακίον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ συνταγματάρχου Τεφῆκ βέη, διοικητοῦ τῆς 57ης Ὄθωμανικῆς Μεραρχίας. Ἀντιθέτως φρονῶ, ὅτι ὁ ρηθεις ἀξιωματικός, ὅστις εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἀϊδίνιον μετὰ συμμορίας, εἶναι ἐξ ἴσου ὑπεύθυνος διὰ τὰς διαπραχθείσας ὠμότητες, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ἔχει ἀποδειχθῆ, ὅτι πολλοὶ προύχοντες Ἕλληνες μετεφέρθησαν ἐκ τοῦ Κονακίου καὶ ἐτυφεκίσθησαν, χωρὶς νὰ γίνῃ αἰσθητὴ ἡ προστασία τοῦ ἀνωτέρου τούτου ἀξιωματικοῦ.

Ἄν θέλωσι ν' ἀναζητήσωσι τὴν βαθεῖαν αἰτίαν τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἀϊδινίου, θὰ τὴν ἀνεύρωσι ἐν τῇ στενότητι τοῦ πνεύματος, μετὰ τῆς ὁποίας τὸ Ἀρχηγεῖον ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν, τὴν ὁποίαν εἶχε, νὰ μὴ ὑπερβῇ τὰ νότια μέρη τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν διαταγὴν ἠρμήνευσεν ὡς ἀπαγορεύουσαν εἰς αὐτὸ καὶ αὐτὰ τὰ στοιχειωδέστερα μέτρα τῆς ἀσφαλείας τῶν στρατευμάτων, καὶ ἵνα μὴ προβῇ εἰς τὸν ἀφοπλισμὸν, γεγονός ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Τούρκους κατοίκους νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ στρατοῦ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἀτάκτων. Ἐὰν ἀφ' ἐνὸς ἡ ἐκτέλεσις τῶν διαταγῶν τούτων ὑπῆρξεν ἀτυχής, ἀφ' ἑτέρου αὐται, ἀποδεικνύουσαι τὴν εἰλικρίνειαν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως καὶ τὸ ὄφελος ὅπερ οἱ ἔχθροὶ ἠρύσθησαν ἐξ αὐτῶν, εἶναι ἀξίαι νὰ ἐφελκῶσιν τὴν προσοχὴν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ Ἐπιτροπὴ παρατηρεῖ (Ἀριθ. 40), ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Βιλαετίου τοῦ Ἀϊδινίου ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐπροξένησε μεγάλας ὑλικὰς ζημίας. Θὰ μοι ἐπιτρέψῃ νὰ φρονῶ, ὅτι αἱ ἀπώλειαι αὐται, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξ ἄλλου οἱ Ἕλληνες, ἰδίως τοῦ Ἀϊδινίου, εἶχον τὸ μεγαλειότερον μέρος, ὠφείλοντο οὐχὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν, ἡ ὁποία οὐδεμίαν ἐπροξένησεν ἐπὶ ἓνα μῆνα σχεδὸν ὑλικὴν ἀπώλειαν, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀτάκτους, οἵτινες ἐν Περγάμῳ, Ναζλῆ, Ἀϊδινίῳ ἦσαν πρωταίτιοι. Ἡ Ἐπιτροπὴ κρίνει (Ἀριθ. 43) ὡς ἀνακριβῆ τὴν βεβαίωσιν τῶν Ἑλλήνων μαρτύρων, ὅτι πυροβολισμοὶ ἐρρίπτοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Μαινεμένης κατὰ τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν καὶ ὅτι προσεκάλεσαν τὰς ταραχὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἐν τούτοις, ἡ ἔρευνα ἡ ὁποία ἐγένετο τὴν ἐπιούσαν τῶν γεγονότων ὑπὸ τοῦ στρατοδίκου κ. Παπαγεωργίου καὶ τοῦ πρώην Νομάρχου Δράμας Ὄθωμανοῦ Ἀλῆ Ναῖπ Ζαδὲ βέη, καὶ ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Ἀποστολάκη καὶ πλέον τῶν 20 μαρτύρων, τοὺς ὁποίους αὐτοπροσώπως ἐξήτασα, εἶναι σύμφωνοι ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καὶ κυρίως διὰ τὸν φόνον ἐνὸς Ἑλλήνου δεκανέως, γενόμενον ἐκ τῶν πυροβολισμῶν τῶν ριφθέντων ἐκ τῆς οἰκίας Χασάν-Ἀράπ καὶ τοῦ Κονακίου, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων τῶν ἀνερχομένων εἰς 40. Ἀδυνατῶ νὰ γνωρίσω τὰ αἷτια, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ Ἐπιτροπὴ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, καὶ ἅτινα ἐβάρυνον ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς φιλαληθείας τῶν ἀκουσθέντων μαρτύρων καὶ δὲν δύναται ἐπομένως παρὰ νὰ ἀναφέρῃ τὴν διαφορὰν ταύτην, ἡ ὁποία ἴσως δὲν θὰ ὑφίστατο, ἐὰν ἡ ἀνακριτικὴ αὐτῆ ἐνέργεια ἐγένετο, ὡς προϋτάθη ἐν ἀρχῇ, ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ Ἐπιτροπὴ παρατηρεῖ (Ἀρ. 44) ὅτι ἡ κατάληψις τῆς Μαγνησίας ἐγένετο ἀνευ δυσχερειῶν καὶ ὅτι βραδύτερον αἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀπέβησαν ἤττον καλαί, κατόπιν τῆς κακῆς συμπεριφορᾶς, ἐρευνῶν πρὸς ἀνεύρεσιν ὄπλων κ.τ.λ. Λυποῦμαι διότι εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ διαμαρτυρηθῶ κατὰ τῆς ἐπιρριφθείσης κατηγορίας, ἀποκλειστικῶς κατὰ τοῦ Στρατοῦ τῆς Κατοχῆς, συνεπεῖα τῶν διαμαρτυριῶν τῶν Τούρκων. Ὑπέβαλον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν μακρὸν κατάλο-

γον, ὅστις περιεῖχε τότε 115 θύματα Ἑλληνικὰ τῶν Τουρκικῶν συμμοριῶν τῆς περιοχῆς τῆς Μαγνησίας. Ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ ἐγένετο μεία καὶ περὶ τῶν ὀμαδικῶν σφαγῶν τῶν Ἑλλήνων εἰς Γιοκσέκιοϊ, Παπασλῆ, καὶ Γιαγιάκιοϊ.

Θὰ παρεκάλουν ὅθεν τὴν Ἐπιτροπὴν, ἀφοῦ ἐθεώρησε δίκαιον ἐν πρώτοις νὰ κάμῃ μείαν τῶν διαμαρτυριῶν τούτων τῶν Τούρκων, νὰ καταχωρήσῃ ἐπίσης ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς τὰς σφαγᾶς τῶν Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς ταύτης, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἀξίζει περισσότερο τῶν μερικῶν ἀναφερθεισῶν φθορῶν, ἄλλως ἢ ἀνάγνωσις τῆς ἐκθέσεως θὰ παρεῖχε ἐντύπωσιν, ἡ ὁποία δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητά.

Ἄγνοῶ, ἐὰν ἡ Ἐπιτροπὴ ἔλαβε γνῶσιν, κατὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ ἐπίσκεψίν τῆς, ὅτι πολλοὶ κάτοικοι Τούρκοι, ὑπεκφεύγοντες τὴν προστασίαν τῶν συμμοριῶν, ἐπανερχοῦντο εἰς τὴν πατρίδα των. Τοῦτο εἶναι ἐν περιστατικόν, τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει, ἀντὶ πάσης ἄλλης καταθέσεως εἰς τὰς παρασκευασθείσας διαμαρτυρίας ἐπὶ πολιτικῷ σκοπῷ, ποία εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν Δικαιοσύνην καὶ τὴν κυριαρχοῦσαν τάξιν ἐν τῇ κατελιγμένη ζώνῃ, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν πίεσιν τῶν συμμοριῶν εἰς τὴν μὴ κατελιγμένην ζώνην.

Ἡ Ἐπιτροπὴ διαδίδει μετὰ θετικότητος περὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἡμίσεος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ἀἰβαλῆ (Ἀριθ. 45), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μὲ ἐξέπληξε μεγάλως. Δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω, πῶς ἡ Ἐπιτροπὴ διατείνεται ὅτι ἐγνώρισε τὰ αἰσθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ἀἰβαλῆ, ἐφ' ὅσον κατὰ τὰς ὀλίγας ὥρας καθ' ἃς παρέμεινεν ἐκεῖ, δὲν ἔσχε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον νὰ ἀκούσῃ ἓνα μόνον ἐκ τῶν πολυαριθμῶν κατοίκων, οἵτινες ἀνέμενον ὅπως κληθῶσι, καίτοι παρέσχον πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν κατάλογον, ἐξαιρέσει τῶν στρατιωτικῶν καὶ θρησκευτικῶν Ἀρχῶν. Ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οἰονδήποτε πρόσωπον παρεῖχε εἰς αὐτὴν τὴν πληροφορίαν ταύτην, φρονῶ, ὅτι τὸ περιστατικόν τοῦτο δὲν ὄφειλε νὰ ἀναφερθῇ ὡς κατηγορηματικὴ διαβεβαίωσις αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐπιτροπῆς, ἂν μὴ δὲν ἐξηκριβοῦτο κατόπιν μιᾶς λαϊκῆς γνωμοδοτήσεως, γενικωτέρας καὶ βαθυτέρας. Ἐὰν ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνελογίζετο ἔστω καὶ μίαν στιγμὴν τὰ ἀπ' αἰῶνων μαρτύρια τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τὸν ἐξοντωτικὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ὑπέστη κατὰ τὰ τελευταῖα πέντε ἔτη, καὶ ὅστις ἀντὶ νὰ χαλαρώσῃ τοῦναντίον ἐνίσχυσε τὸ ἐθνικὸν αὐτῆς αἶσθημα, θὰ ἐπεφυλάσσετο νὰ ἀναφέρῃ τὴν πληροφορίαν ταύτην, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της ἐπλήγωσε καιρίως τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ κατὰ τῆς ὁποίας διαρμαρτύρομαι μὲ τὸν πλέον κατηγορηματικὸν τρόπον.

Οἱ Τούρκοι πρόσφυγες, οἵτινες ἐγκατέλειψαν τὰ κατελιγμένα παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐδάφη (Ἀριθ. 46), φαίνονται συγκρατούμενοι μακρὰν τῶν οἰκιῶν των παρὰ τῶν ἀτάκτων ἢ μᾶλλον παρὰ τῆς τουρκικῆς ὀργανώσεως, ἡ ὁποία, τοῦτο εἶναι κοινὸν μυστικόν, συγγέεται μὲ τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν. Ὁ πολιτικὸς σκοπὸς εἶνε ἀναμφισβητήτως νὰ ἐπηρεάσῃ, κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀμφιβολιῶν καὶ τῆς ἀναμονῆς, τὴν Συνδιάσκεψιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τύχης τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας. Τὸ περιστατικόν, ὅτι ὀνομαστικῶς εἰς τὰς περιφερείας Περγάμου καὶ Μαγνησίας, πολλοὶ Τούρκοι ἐπανεκάμψαν, ἀποδεικνύει τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις ἐνέπνευσεν αὐτοῖς, παρὰ τὰ πολλαπλὰ ἐμπόδια, ἐναντίον τῶν ὁποίων εἶχε νὰ παλαίσῃ: ἤτοι ἡ παρουσία τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, αἵτινες λαμβάνουν ὀδηγίας παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ἀδυναμία ἐλευθέρας ἐνεργείας εἰς τὰ διάφορα τμή-

ματα τῆς ἐπιβληθείσης διοικήσεως ὑπὸ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς χώρας, συνεχιζομένη μέριμνα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀπειλουμένης ζώνης ὑπὸ τῶν ἔξωθεν συμμοριῶν, κλπ.

Ἐχῶ τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προσωπικῆς ἐξετάσεως τῆς προσφάτου Ἱστορίας ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ καὶ τῆς βαθείας μελέτης τοῦ χαρακτῆρος τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ, ὅτι εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν καλλίτερον παντὸς ἄλλου, καθ' ὅσον ἐζήσαμεν ἐπὶ αἰῶνας μετ' αὐτοῦ, ὅτι ἐὰν ὁ λαὸς οὗτος διέβλεπε ποία θὰ ἦτο ἡ ἀπόφασις τῆς Συνδιασκέψεως, θὰ παρέμενε ἢ θὰ ἐπανεκάμπετε εἰς τὰς ἐστίας του εὐτυχῆς, ἐξαιρέσει τινῶν ταραχοποιῶν ἢ ἐξ ἐπαγγέλματος ἐκμεταλλευτῶν, διὰ νὰ δυνηθῇ ἐπὶ τέλος νὰ ζήσῃ ἐν εἰρήνῃ καὶ διαφύγῃ οὕτω ἀπὸ μίαν διοίκησιν μουσαράν, ὀπισθοδρομικὴν, ἀδιάφορον τόσον διὰ τοὺς Τούρκους, ὅσον καὶ διὰ τοὺς Χριστιανούς.

Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐπανόδου τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ νομῷ Σμύρνης, τοῦ θιχθέντος διὰ τῆς διαμαρτυρίας τοῦ Σεῖχ-οὐλ-Ἰσλάμ (Ἀριθ. 47) δηλώ, ὅτι δὲν ἔλαβον γνῶσιν τοῦ ἐγγράφου τούτου, διὰ νὰ γνωρίζω ἐπακριβῶς ἐπὶ ποίῳ γεγονότῳ στηρίζεται ἡ διαμαρτυρία αὕτη. Ἐν τούτοις διασαφηνίζω, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς «ἐπανόδου τῶν Ἑλλήνων», ἀλλὰ περὶ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν πατρίδα τῶν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν ἐξορισθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπὸ τὸ 1914. Ἡ ἐπιστροφή αὕτη, λογικῶς καὶ δικαίως, ὀφείλε φυσικὰ νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ἐπὶ ἔτη ἐδαπάνησε σεβαστὰ ποσὰ διὰ τὴν διατήρησιν των.

Παρέσχον εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ἀνταλλαγείσαν ἀλληλογραφίαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Σμύρνη Ἀρμοστέας, εὐθὺς ἅμα ὡς ἐγκατεστάθη ἐν Σμύρνη, καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Βασιλείου, ἐξ ἧς προκύπτει, ὅτι αὐστηραὶ διαταγαὶ ἐδόθησαν καὶ ἐξετελέσθησαν, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπιστροφήν ταύτην. Προσωπικῶς νομίζω, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο, τὸ ἐμπνευσθὲν ὑπὸ τῆς εἰλικρινοῦς ἐπιθυμίας ὅπως μὴ δημιουργηθῶσι δυσκολαί, γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὰ κτήματα τῶν ἐξορισθέντων Ἑλλήνων ἦσαν κατελιημμένα ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ διὰ νὰ μὴ δημιουργηθῶσι ψυχρότητες μεταξὺ τῶν δύο στοιχείων, ἦτο αὐστηρότατον.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἀπολύτου δικαιοσύνης, ἐρωτῶ ποῖος ἔχει τὸ περισσότερον δίκαιον: ὁ ἐξορισθεὶς ἰδιοκτῆτης καὶ θέλων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἐστίαν του ἢ ἐκεῖνος ὅστις τὴν κατεῖχε αὐτοδικαίως, καὶ ποία θὰ εἶναι ἡ ἀπόφασις ἐνὸς δικαστηρίου ἐπὶ τοιαύτης φύσεως περιστατικοῦ;

Ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῆς δὲν ἐξετιμήθη δεόντως, καθ' ὅσον οἱ Τούρκοι δὲν στηρίζουν διαμαρτυρίας μόνον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀλλ' ἐπωφελοῦνται ἀκόμη διὰ νὰ ἰσχυρίζωνται καὶ νὰ θέλουν νὰ πείσουν ὀλόκληρον τὸν κόσμον, ὅτι ἔχουν τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, καὶ πιθανῶς νὰ ἔχουν γίνεαι πιστευτοὶ παρ' ἐκείνων, οἵτινες διερχόμενοι τὴν χώραν βλέπουν Ἑλληνικὰ χωρία, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι εἶναι ἀκόμη ἐν ἐξορίᾳ ἢ ἐφονεύθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατοικοῦμενα ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Θὰ παρεκάλουν τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ θελήσῃ, ὅπως ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ ἀποδεδειγμένα γεγονότα, ἅτινα περιλαμβάνονται ἐν τῇ ἐκθέσει της, νὰ ἀναφέρῃ ἐπίσης τὴν ἀπειρίαν τῶν σφαγῶν τῶν διαπραχθεισῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, οὐ μόνον εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποία ἐνήργησε τὴν ἔρευναν, ἀλλὰ ὡσαύτως καὶ εἰς τὰς περιφερείας ἐκεῖνας, ὅπου δὲν ἔθεσε ποτὲ τὸν πόδα του ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, καὶ ὅπου κατὰ συνέπειαν αἱ εὐθῆναι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι συγκεχυμένα: 47 εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν,

εἰς γειτονικὴν περιφέρειαν 110—115 πρὸς Ν. τοῦ Μαιάνδρου, 14 εἰς τὴν Μάκρην κτλ. περιλαμβανόμενα μὲ ὀνόματα καὶ ἡμερομηνίας εἰς τὰ ἔγγραφα. τὰ ὁποῖα ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἐν τέλει συνοψίζω:

1ον) Ἡ στρατιωτικὴ κατοχὴ ἐπεβάλλετο, διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν, νὰ σώσῃ ὅ,τι ὑπελείπετο ἐκ τῶν καταστραφέντων, ἐξορισθέντων, σφαγιασθέντων, ἐπὶ πέντε ἔτη, Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ νέαν ἐκρηξίν τοῦ Τουρκικοῦ φανατισμοῦ.

2ον) Ὅτι ὅλα τὰ γεγονότα, ἅτινα εἶχον λυπηρὰς συνεπείας, προῆλθον ἐκ Τουρκικῶν ἐπιθέσεων κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

3ον) Ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ οὐχὶ μόνον ταχέως ἐνήργησαν, διὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τάξιν, ἀλλ' ἀκόμη, τολμῶ νὰ εἶπω, ἐπέδειξαν καὶ ἐπιδεικνύουν μίαν εὐνοίαν διὰ τὸν μουσουλμανικὸν πληθυσμόν.

4ον) Ὅτι τὰ ἐσφαλμένα προληπτικὰ μέτρα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχηγείου ἐν Σμύρνῃ δύνανται, μέχρις ἐνὸς σημείου, νὰ ἐξηγηθῶσιν, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις ὅτι οὐδεὶς, οὔτε ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος, οὔδ' αὐτοὶ τῆς Ἀντάντ ἐν Σμύρνῃ, δὲν ἀνέμενον τὴν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἐπίθεσιν καὶ δὲν ἔλαβον οὐδὲν μέτρον δραστικόν, διὰ νὰ ἀπομακρύνουν τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὰς συγκεντρώσεις καὶ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ λαοῦ.

5ον) Πλήρης τάξις ἐπικρατεῖ ἐν τῇ κατεληγμένῃ ζώνῃ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τελεία δὲ ἀναρχία ἐξώθεν τῆς ζώνης ταύτης.

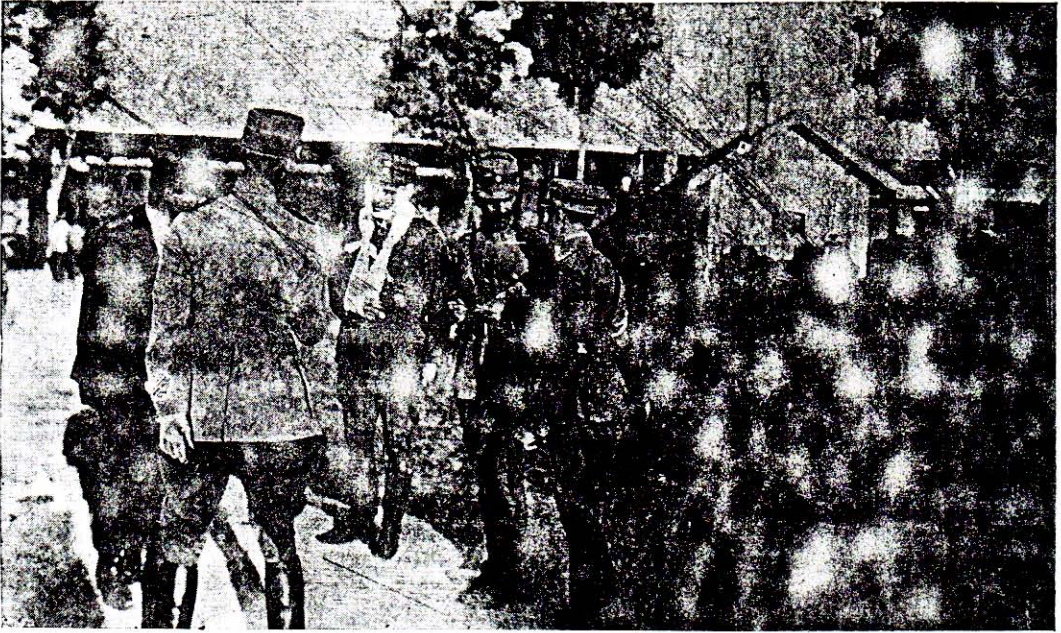
Συνταγματάρχης
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ

Ἡ ἔκθεσις τῆς ἀνακριτικῆς συμμαχικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπεβλήθη εἰς τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον τῶν Παρισίων, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἔκθεσις τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος συνταγματάρχου Ἀλ. Μαζαράκη. Ἡ τύχη τῆς ἦτο νὰ τεθῇ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῶν Συμμάχων, ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ ὑποδείξεις τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος περὶ τῆς ἀκινήσιας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐνθαρρύνσεων τῶν Τούρκων ἐμελετήθησαν σοβαρῶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν κύκλων καὶ τοῦ Κλεμανσώ. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἰδέας, ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀβεβαιοτήτα, συνετέλεσαν καὶ αἱ ἐκθέσεις τοῦ Ἀγγλοῦ στρατηγοῦ Μίλν, ὁ ὁποῖος ἔφθασε εἰς τὴν Σμύρνην τὴν 25ην Ἰουλίου 1919 καὶ παρέμεινε ἀρκετὰς ἡμέρας ἐκεῖ πρὸς μελέτην τῆς καταστάσεως.

Ὅταν δὲ ἀνεχώρησε ἀφῆκεν ὡς ἀντιπρόσωπόν του τὸν στρατηγὸν Χάμπουρου καὶ ὀλόκληρον ἐπιτελεῖον ἀξιωματικῶν. Ὁ νέος Ἀγγλος στρατηγὸς ἦτο σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατηγείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατηγείου τῆς Σμύρνης. Ὑπῆρχε, κατὰ συνέπειαν, στενὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν δύο στρατηγείων καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἠδύναντο νὰ γνωρίζουν λεπτομερῶς τὴν ἀληθῆ στρατιωτικὴν κατάστασιν τῆς Μ. Ἀσίας.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ

Εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς ἐπῆλθον σημαντικαὶ μεταβολαὶ τὸ δευτέρου δεκαήμερον τοῦ Δεκεμβρίου 1919. Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον Θεσσαλονίκης ἐτοποθέτησε τὸν ἀντιστράτηγον Κομνηνὸν Μηλιώτην, ὡς διοικητὴν τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ δὲ στρατηγὸς Κ. Νίδερ ἀνέλαβε καὶ

Ο πρόγυμψ Ἀνδρέας μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ ζητοῦν πληροφορίας περὶ τῆς μάχης τοῦ Ἑλβανλῶ (23-6-1921) ἀπὸ τὸν τραυματίαν ταγματάρχην Γεωργαντζῆ.

Ὁ τότε διάδοχος Γεώργιος εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Τουλοῦ-Μπουναῶ

πάλιν τὴν διοίκησιν τοῦ Αου Σώματος στρατοῦ, τὸ ὁποῖον μετέφερε τὴν ἔδραν του ἐκ Σμύρνης εἰς τὸ Σεβδίκισι.

Ὁ νέος Ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας ἀφίκετο εἰς τὴν Σμύρνην τὴν 11ην Δεκεμβρίου καὶ ἀνέλαβε ἀμέσως τὰ καθήκοντά του. Συγχρόνως ἐτοπιοτήθη εἰς τὴν Μαγνησίαν ὁ ἀντιστράτηγος Δ. Ἰωάννου, ὡς διοικητῆς τοῦ Βου Σώματος στρατοῦ. Ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Αου Σώματος στρατοῦ ἐτέθησαν: αἱ 1η καὶ 2α Μεραρχίαι μετὰ τῶν λοιπῶν βοηθητικῶν σωμάτων των, εἰς δὲ τὸ Βον Σῶμα ἢ 13η καὶ 7η Μεραρχίαι, μὲ ἔδραν αἱ μὲν πρῶται τὸ Ὀδεμίσιον καὶ τὸ Ἀϊδίνιον, αἱ δὲ δευτέραι τὴν Μαγνησίαν καὶ τὴν Πέργαμον. Διὰ τὴν αὔξησιν δὲ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἤρχισε νὰ μελετᾶται ἡ στρατολογία τῶν Μικρασιατῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἀποτελέσουν τὴν νέαν Μεραρχίαν τῆς Σμύρνης, τῆς ὁποίας ἡ ὀργάνωσις καὶ ἐκπαίδευσις ἀνετέθη εἰς τὸν συνταγματάρχην Ἀλ. Μαζαράκην. Ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἐπωφελούμενος τῆς ἀκινήσιος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἔδρα σποραδικῶς διὰ τῶν συμμοριῶν τοῦ Δεμερτζή - Ἐφέ καὶ Γιουρούκ - Ἀλῆ εἰς τὸ Ἀϊδίνιον, διὰ τοῦ Ἐτέμ δὲ εἰς τὴν περιφέρειαν Σαλιχλῆ, ἀλλὰ συγχρόνως, δι' ὄλων τῶν μέσων τῆς βίας καὶ τῶν ἐπιτάξεων, ἠγωνίζετο, ὅπως ἀκυσυγκροτήσῃ τὴν 23ην Μεραρχίαν Φιλαδελφείας, τὴν 66ην Μπαλουκεσέρ, τὴν 56ην Προύσης καὶ τὴν 57ην Ἀιδινίου.

Τὴν στρατιωτικὴν Διοίκησιν Σμύρνης ἀπασχόλει πάντοτε τὸ ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ τῶν Τουρκικῶν πληθυσμῶν. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής Στεργιάδης ἀνεγνώριζε τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀφοπλισμοῦ, ἀλλ' ἐφοβεῖτο τὴν δημιουργίαν σοβαρῶν ἐπεισοδίων καὶ περικλοκῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐρευνῶν.

Ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Αου Σώματος στρατοῦ Λ. Σακελλαρόπουλος, εἰς μίαν συνομιλίαν του τὴν 4ην Ὀκτωβρίου 1919 μετὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, τοῦ ἐξέθεσε τοὺς σοβαροὺς κινδύνους τῆς ζώνης τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ὑπέδειξεν, ὅπως οἱ Τούρκοι χωροφύλακες διατηρήσουν μόνον τὰ ξίφη καὶ τὰ ρεβόλβερ των. Ὁ Ἀρμοστής ἐδήλωσεν ὅτι «οὐδέποτε ἔφερα ἀντίρρησησιν διὰ τὸν ἀφοπλισμὸν, παρὰ μόνον ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ ἀφοπλισμοῦ». Ὁ ἐπιτελάρχης Σακελλαρόπουλος, τοῦ ἀπήντησεν ὅτι αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ στρατηγοῦ Νίδερ, νὰ διαταχθῶν ἀξιωματικοὶ μορφωμένοι διὰ ν' ἀναλάβουν τὸ ἔργον τῆς ἐρεύνης.

Πράγματι μετὰ πολλὰς συνεννοήσεις ἐδόθησαν διαταγαί, ὅπως εἰς μερικὰ διαμερίσματα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐνεργηθῇ ὁ ἀφοπλισμὸς, συγχρόνως δὲ ἐνεκρίθη καὶ κατάλογος μερικῶν ὑπόπτων προσώπων, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἀπελαθῶν ἐκ τῆς κατεχομένης ζώνης. Γενικῶς ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἐφαίνετο πάντοτε διστακτικὸς εἰς τὸ νὰ δώσῃ τὴν συγκατάθεσίν του εἰς ἐνεργείας τῶν στρατιωτικῶν, αἱ ὁποῖαι ἔφερον καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα. Τὰ διάφορα γεγονότα τοῦ Ἀιδινίου, τῆς Περγάμου καὶ τῆς Μαινεμένης ἐπεκάθηον ὡς ἐφιέλτης εἰς τὰ στήθη του.

Ἐκτὸς τούτων μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν κύκλων, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἦλθεν εἰς τὴν Σμύρνην ὁ ἀντιστράτηγος Μηλιώτης, ὑφίστατο κάποιος κρύφιος πόλεμος. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής δὲν ἤθελε νὰ ἐγκρίνῃ μερικὰς μεταβολὰς εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Μεράρχων, καὶ συγκεκριμένως τοῦ διοικητοῦ τῆς 2ας Μεραρχίας Νικ. Βλαχοπούλου. Εἶχε διαδοθῆ ἐν Σμύρνη, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Θ. Πάγκαλος ἤρχετο μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Α. Πραντούνα, ὅπως τὸν τοποθετήσῃ εἰς τὴν 2αν Μεραρχίαν ἀντὶ τοῦ Ν. Βλαχοπούλου. Ἡ διάδοσις αὕτη κατέστη τόσον πιστευτὴ παρὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, ὥστε διέταξε τὴν 24ην Ἰα-

νοαρίου 1920 τὸν ἐπιθεωρητὴν τοῦ λιμεναρχείου Ἄντ. Μπερχᾶν, ὅπως ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐλευθεροκοινωνίαν τῆς «Ἵπεροχῆς».

Συγχρόνως δὲ ἔδωσε διαταγὰς εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς Ἀστυνομίας Νικηφοράκη, ὅπως ἀνέλθῃ ἐπὶ τῆς «Ἵπεροχῆς» καὶ δηλώσῃ εἰς τοὺς δύο ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, ὅτι πρέπει νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, χωρὶς νὰ ἀποβιβασθοῦν εἰς τὴν Σμύρνην. Ἄλλ' αἱ ὑποψίαι τοῦ Ἀρμοστοῦ ἀπεδείχθησαν ἀβάσιμοι, διότι οὔτε ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς «Ἵπεροχῆς» οὔτε ὁ στρατηγὸς Πραντούνας.

Ὁ πρῶτος μῆν τοῦ 1920 παρῆλθεν ἄνευ σπουδαίου τινὸς γεγονότος. Μόλις κατὰ τὸ δεῦτερον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ Σμύρνης ἀνεκάλυψαν, ὅτι εὐρυτάτῃ συνωμοσίᾳ εἶχεν ὀργανωθῆ παρὰ Τούρκων. Κατὰ τὸ σχέδιόν των θὰ ἔρριπτον βόμβας εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως καὶ θὰ ἐδολοφόνουν συγχρόνως τὸν Μητροπολίτην Χρυσόστομον, τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ καὶ τὸν Ἀρμοστήν. Ἡ ἀστυνομία προσέβη εἰς συλλήψεις πολλῶν προσώπων. Ἐκ τῶν ὁμολογιῶν των ἀπεκαλύφθη, ὅτι τὸ κίνημα εἶχεν εὐρυτέρας διακλαδώσεις καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ κυριώτερος τῶν συνωμοτῶν ἦτο ἡλικίας 19 ἐτῶν. Ἔνεκα τῆς ἐθνικιστικῆς ταύτης κινήσεως τῶν Τούρκων, ἀπηλλάθησαν πολλὰ πρόσωπα ἐκ Σμύρνης καὶ ἀρκετοὶ ἐκ τῶν κορυφαίων τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου.

Μεταβολὴν εἰς τὴν ὅλην κατάστασιν ἐν Σμύρνην ἔδωσεν ἡ ἄφιξις τοῦ Γενικοῦ στρατηγείου τὴν 15 Φεβρουαρίου 1920. Ὁ Ἀρχιστράτηγος Λ. Παρασκευόπουλος ἀφίκετο ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐπιβαίνων τοῦ «Ἀδριατικοῦ». Μόλις ἀπεβιβάσθησαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου εἰς τὴν προκουμαίαν τῆς Σμύρνης, κατηρθύνθησαν εἰς τὸ στρατηγεῖον καὶ παρέλαβον τὰς ὑπηρεσίας, ἀμέσως δὲ ἐδημοσιεύθη διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, διὰ τῆς ὁποίας διελύετο ἡ στρατιὰ καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ τῆς Κατοχῆς ἀνελάμβανε ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Ἀρχιστράτηγος.

Ἐλέγετο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτι ὁ Ἀρμοστής εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς παραμονῆς τοῦ στρατηγοῦ Μηλιώτη εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς καὶ δὲν ἐδέχετο τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν Σμύρνην. Ἄλλ' ἡ αἰφνιδιαστικὴ ἄφιξις τοῦ Γενικοῦ στρατηγείου εἰς τὴν Σμύρνην διέλυσεν ὅλας τὰς παρεξηγήσεις καὶ τοὺς δισταγμούς, καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος ἤρχισε νὰ συνεργάζηται φιλικώτατα μὲ τὸν Ἀρμοστήν, ὅπως καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου. Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον διέταξε ἀμέσως τὸν πρόσκλησιν μερικῶν ἡλικιῶν Ἑλλήνων Μικρασιατῶν. Συνεζήτηθη, ἐὰν ἡ Ἑλλάς εἶχε δικαίωμα νὰ στρατολογήσῃ εἰς μίαν χώραν, τὴν ὁποίαν δὲν ἔχει προσαρτήσῃ, ἀλλ' ἐδόθη ἡ ἐξήγησις, ὅτι ἡ στρατολογία ἀπέβλεπε τοὺς Ἕλληνας τὴν καταγωγὴν.

Αἱ ραδιουργίαι τῶν Λεβαντίνων ἤρχισαν νὰ μὴ ἀκούωνται εὐαρέστως πλέον ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους συμμαχικούς κύκλους. Ἡ παρουσία τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἐπιτελείου εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἡ στενὴ συνεργασία του μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ἠνάγκασε πολλοὺς νὰ παραιτηθοῦν τῆς φανεροῦς πολεμικῆς των κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν. Αἱ σχέσεις τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παρασκευοπούλου καὶ τὸ κύρος του ἀπέναντι τῶν Συμμάχων ἀπετέλεσαν μίαν ἐξαιρετικὴν δυνάμιν. Τὸ γόητρόν μας εἶχεν ἀναπτρωθῆ καὶ ἡ στάσις τῶν ἐπισήμων ξένων ἦτο καταφανῶς φιλική. Ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Γαλλίας Λαπόρτ δὲν ἀπέκρυπτεν εἰς τὰς συνομιλίαις του μετὰ διαφόρων πολιτῶν τὴν ἀνάγκην τῆς συνεργασίας τῶν Ἑλλήνων, ἂν ὅχι ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐνώσεως

τῆς Σμύρνης μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀσφαλῶς ὅμως μὲ μίαν τοπικὴν διοίκησιν, εἰς τὴν ὁποῖαν καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα θὰ προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας των.

Ἐφρόνει ἀκόμη, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ συνεργασία Ἑλλήνων καὶ Γάλλων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας θ' ἀπέδιδε εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα εἰς τὴν χώραν καὶ εἰς τοὺς πληθυσμούς της. Βεβαίως οἱ Γαλλικοὶ κύκλοι δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀπαρνηθοῦν τόσον εὐκόλως τοῦ «ἱεροῦ σκεύους» τῶν διομολογήσεων, οὔτε τῶν δικαιωμάτων τῆς προκυμαίας Σμύρνης, καὶ ἐπέμενον ὥστε νὰ ἀδικῆται καταφώρως ὁ «Ἕλλην κάτοχος τῶν ἀνθρακωρυχείων τοῦ Σόμα Ἀντώνιος Τσιμέρης, ἀλλ' ἐπὶ τέλος ἀπεδέχοντο μίαν μελλοντικὴν οἰκονομικὴν συνεργασίαν μὲ βάσιν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Σμύρνην. Καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῶν διαθέσεων των αὐτῶν ἡ ἐπίσημος ἐφημερίς των ἐν Σμύρνη «Ἐκὸ ντὲ Φράνς» κατ' ἐπανάληψιν ἐδημοσίευσε ἄρθρα καὶ μελέτας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐγκαταστάσεώς της ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Γενικῶς εἶχε χαλαρωθῆ μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ ἡ πολεμικὴ τοῦ Ἰταλικοῦ δημοσιογραφικοῦ ὄργανου «Λεβάντ», ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ Τουρκικοῦ τύπου. Ὁ διευθυντὴς τῆς «Σάρκ» Χαλῆλ Ζεκῆ βέγης εἶχεν ἀφεθῆ ἐλεύθερος ἐκ τῶν φυλακῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Σμύρνην ἐδήλωσεν, ὅτι παρεφέρθη. Καὶ πράγματι ἡ διαγωγή του κατόπιν καὶ ἡ στάσις τῆς ἐφημερίδος του δὲν ἦτο ἐχθρική. Ὁ Ἀρμενικὸς καὶ Ἰσραηλιτικὸς τύπος ἐπεδοκίμαζον πλήρως τὴν Ἑλληνικὴν κατάστασιν ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Τὰ ἄρθρα τῶν Ἀρμενικῶν ἐφημερίδων ἀπετέλουν συγκινητικὸς ὕμνους ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ «Ἀραβελλάν Μαμουλ» τοῦ Ἀρμενίου δημοσιογράφου Μαμουριὰν ἐδημοσίευσε τὰ θερμότερα ἄρθρα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ Ἰσραηλιτικαὶ ἐφημερίδες «Σαλώμ» καὶ «Νουβελίστ» καθ' ἑκάστην ἔγραφον, ὅτι συμφέρον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ κόσμου εἶναι νὰ προοδεύσῃ ἡ Μικρασιατικὴ χώρα καὶ ὄχι νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ σκότος, ὅπως εἶχε μείνει πολλοὺς αἰῶνας ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Τούρκων.

Βεβαίως μετὰ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ κόσμου ὑπῆρχον πολλοί, οἱ ὁποῖοι ἐξηρτῶντο ἀπὸ διαφόρους προπαγάνδας. Ὁ ὑποπρόξενος, ἄλλωστε, τῆς Ἰταλίας Ἰντέλι εἰργάζετο διὰ ν' αὐξήσῃ τοὺς ὑπηκόους τοῦ Βασιλέως του κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Μαμφρέδι, ἀλλ' ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐνέργειαι ἐξουδετεροῦντο ἀπὸ τὸν ὄγκον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατήσεως καὶ ἐπιβολῆς.

ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παρασκευοπούλου ἀπήντησαν οἱ Ἕλληνες Μικρασιαῖται μὲ τὴν ἀθρόαν προσέλευσιν των. Κυριώτατα ἡ προσέλευσις ἐκ τῶν περιφερειῶν τῆς Σμύρνης, ἀπὸ τὰ Βρύουλλα, τὸ Σεβδίχιοῦ, τὸ Νύμφαιον, τὸ Κουκλουτζᾶ, ἀπὸ τὰς Κυδωνίας, ὑπερέβη πάντα ὑπολογισμὸν. Οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν προκυμαίαν τῆς Σμύρνης μὲ ἐγγύρια ὄργανα, μὲ ἄνθη εἰς τὰς χεῖρας, χαρούμενοι ὡσάν νὰ μετέβαινον εἰς τὴν Ἀνάστασιν. Αἱ ἐκδηλώσεις τῶν Μικρασιατῶν στρατευσίμων προσέλαβον τοσοῦτον πανηγυρικὸν χαρακτῆρα, ὥστε ὁ Ἰταλὸς πρόξενος τὰς ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀληθῆ «σταυροφορίαν». Ἄλλ' ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας ἐπρεπε νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ἓνας λαός, ὁ ὁποῖος ἐκλαυσε καὶ ἐστέναξε πέντε ὀλοκλήρους αἰῶνας εἶχεν ἐπὶ τέλος τὸ δικαίωμα νὰ ἐνθουσιάζεται καὶ μὲ τὰ ἄσματά του νὰ ἐκφράζῃ τὴν χαρὰν του, διότι μεταβαίνει νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν σημαίαν τῆς πατρίδος του.

Ἡ ἀθρόα προσέλευσις τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου ὑπὸ τὰς σημαίας ἐνεποίησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ξένους κύκλους. Ἐβεβαιοῦντο πάντες, ὅτι ἡ

χώρα ἠδύνατο νὰ ἐνισχύσῃ ἀποτελεσματικῶς τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος. Καὶ πράγματι, μετὰ τρεῖς περίπου μῆνας, ἡ πρώτη στρατολογία ἐδημιούργησε τὴν Μεραρχίαν τῆς Σμύρνης.

Ἦτο ἓνα ἡλιόλουστον, ἀλησμόνητον καὶ ἱστορικὸν ἀπόγευμα τοῦ Ἀπριλίου. Αἱ ἐφημερίδες ἀνήγγειλαν, ὅτι εἰς τὸ Στάδιον τοῦ ἱστορικοῦ Πανιωνίου γυμναστικοῦ συλλόγου θὰ παραταχθοῦν τὰ τρία Μικρασιατικὰ συντάγματα καὶ θὰ παραλάβουν τὰς σημαίας των.

Τὰς σημαίας τῶν τριῶν συνταγμάτων τὰς εἶχον κατασκευάσει ἐκ μετάξης Ἑλληνίδες τῆς Σμύρνης μὲ μίαν ὀλόθερμον εὐχήν. Νὰ τὰς ἀνυψώσουν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Ἦτο ἓνα ἡλιόλουστον, ἀλησμόνητον ἀπόγευμα τοῦ Ἀπριλίου. Αἱ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ ἀνακρούουν διάφορα πατριωτικὰ ἐμβατήρια. Τὸ Στάδιον τοῦ Πανιωνίου, νομίζει τις ὅτι ἐορτάζει καὶ αὐτό, διότι ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας του καὶ τὸν ἀδάμαστον ἀθλητισμὸν του ἔχει δημιουργηθῆ ὁ νέος ἡρωϊκὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος ἐντὸς ὀλίγου προσέρχεται διὰ νὰ πυκνώσῃ τὰς φάλαγγας τῶν Ἑλλήνων. Τὰ τρία συντάγματα παρατάσσονται ἀπέναντι τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς τελετῆς συνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ Β. Πανουσόπουλος ἴσταται μίαν στιγμὴν μὲ γυμνὸν τὸ ξίφος. Καὶ κατόπιν ἀνακράζει:

— Παρουσιάστε ἄρμ !...

Τρία συντάγματα Μικρασιατικὰ παρουσιάζουν ὅπλα εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ὕμνου. Ὅλοι ἴστανται εἰς προσοχήν. Ὅλοι κλαίουν. Τὰ κράνη τῶν νέων στρατιωτῶν λαμποκοποῦν. Περιμένουν μὲ ἀγωνίαν τὰς σημαίας των.

Προσέρχονται μὲ βῆμα σταθερὸν πρὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ Μητροπολίτου οἱ διοικηταὶ τῶν τριῶν συνταγμάτων Γουλιανός, Ἀναγνώστου καὶ Πετροπουλάκης καὶ «ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος» παραλαμβάνουν τὰς χρυσοῦφάντους σημαίας. Δίδεται τὸ σύνθημα τῆς παρελάσεως. Καὶ τὰ τρία πλήρη Μικρασιατικὰ συντάγματα, πάνοπλα καὶ πανέτοιμα διὰ τὸν ἀγῶνα, παρελαύνουν πρὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ Μητροπολίτου Χρυσοστόμου.

Ὁ Ἀρμοστής ἀπέστειλε ἓνα Νομάρχην διὰ νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύσῃ εἰς τὴν ἁγίαν ἐορτήν. Ἄλλ' ὁ Ἰωνικὸς ἥλιος ἔλαμπε τόσον πολὺ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὥστε οὐδενὸς ἢ σιὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι αἰσθητῆ. Τὰ νέα στρατεύματα παρήλασαν ὑπερήφανα καὶ οἱ ἦχοι τῶν σαλπίγγων των ἀπετέλουν τὸ θριαμβευτικώτερον κήρυγμα τῆς ἐλευθερίας. ὦ! Ἄς μὴν εἶχε ποτὲ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος, τὴν ἡμέραν ἐκείνην!...

Η ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΝ ΚΑΙ ΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΑΛΛΟΥ ΠΡΟΞΕΝΟΥ

Τὸ Γενικὸν στρατηγεῖον ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐγκαταστάσεώς του εἰς τὴν Σμύρνην ἔθεσε τὰς βάσεις μιᾶς γενικωτέρας στρατιωτικῆς ἐργασίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ὁ ὕγκος τῶν πέντε Μεραρχιῶν ἦτο ἀρκετός, ὅπως ἐξασφαλίζῃ τὴν ἀσφάλειαν ὅλων τῶν περιφερειῶν καὶ τῆς παρατάξεώς του. Εἰς τὰς πέντε Μεραρχίας εἶχε προστεθῆ ἤδη καὶ ἡ ταξιαρχία τοῦ ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Γ. Σκανδάλην, ἣτις ἀπετελεῖτο ἐκ δύο συνταγμάτων, τοῦ 1ου ὑπὸ τὸν Β. Πανουσόπουλον, καὶ τοῦ 2ου ὑπὸ τὸν Γ. Νικολαΐδην. Εἰς τὰς δυνάμεις ταύτας πρέπει νὰ προστεθῆ καὶ ἡ χωροφυλακὴ, ἡ ὁποία ἐν συνόλῳ εἶχε περὶ τοὺς 4.000 ἄνδρας εἰς ὅλας τὰς περιφερείας τῆς Κατοχῆς. Ἡ παρουσία τοῦ Γενικοῦ στρατηγεῖου εἰς τὴν Σμύρνην ἦτο ἀπαραίτητος, διότι ἠδύνατο ὁ στρατὸς ταχύτερον νὰ ὀργανωθῆ καὶ ἡ τοπικὴ στρατολογία νὰ ἐπιτύχῃ ἀσφαλέστερον.

Ἦτο φανερόν, ὅτι ὁ Μικρασιατικὸς πόλεμος ἦτο ζήτημα ἀντοχῆς καὶ ὑπεροχῆς, καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἀνάγκη τῶν ἐφεδρειῶν καθίστατο πάντοτε ἐπιτακτική, διότι ἡ Ἑλλάς ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἔχη στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἐκτὸς λοιπὸν τῆς Μεραρχίας Σμύρνης, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς τοπικῆς στρατολογίας, τὸ Γενικὸν στρατηγεῖον προέβη εἰς προπαρασκευαστικὰς στρατολογικὰς ἐργασίας καὶ διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Μεραρχίας Μαγνησίας. Πλὴν τούτου ἐσχηματίσθη ὑπηρεσία διὰ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Σμύρνης ἀπὸ τοῦ Νυμφαίου μέχρι τῶν διόδων πρὸς τὸν Κασαμπᾶ καὶ τὴν Μαγνησίαν. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐτέθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γάλλου συνταγματάρχου Κολλέν, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ εἰς τὴν Γαλλικὴν ἀποστολὴν, καὶ ἀργότερον, ὅταν οὗτος μετετέθη, τὴν μελέτην τῆς ὀχυρώσεως ἀνέλαβεν ὁ συνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ Χαρ. Λούφας.

Ἡ ὀχύρωσις τῆς Σμύρνης, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐιδικῶν, παρουσίαζεν ἐξαιρετικὰ πλεονεκτήματα ἐδάφους, διὰ τῶν ἐκπονηθέντων σχεδίων ὀλόκληρος ἡ περιφέρεια τοῦ Νυμφαίου μέχρι τοῦ ὄρους Σιπύλου μετεβάλλετο εἰς ἀληθὲς φρούριον. Ἐὰν ἡ ὀχύρωσις ἐπραγματοποιεῖτο, ἡ Σμύρνη ἐθεωρεῖτο ἀπρόσβλητος, διότι κυρίως αἱ ἐχθρικαὶ δυνάμεις μόνον διὰ τῆς Μαγνησίας καὶ τοῦ Κασαμπᾶ ἠδύναντο νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν κάθοδόν των πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰωνίας. Δυστυχῶς, λόγω τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς, ὀλίγους μῆνας βραδύτερον καὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ στρατηγεῖου, ἡ μελέτη αὕτη ἀπέμεινεν ἀχρησιμοποίητος, καίτοι διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἡσχολήθη ἓνα περίπου μῆνα ὁ συνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ Νότης Μπότσαρης.

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον Σμύρνης ἀπέβλεπε εἰς τὴν προέλασιν πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπως διαλύσῃ τὰς βάσεις τῶν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων καὶ ὅπως ἐκταθῇ πρὸς τὴν Πάνορμον, διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ εὐκολώτερον μετὰ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ἡ ὁποία ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ κατελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὸ Γενικὸν στρατηγεῖον εἶχεν ἐκθέσει τὰς ἀπόψεις του δι' ὑπομνημάτων εἰς τὸν ἐν Παρισίοις εὐρισκόμενον πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐτόνιζεν ὅτι ἡ προέλασις πρὸς τὸ ἐσωτερικόν ἀποτελεῖ ζήτημα σπουδαιότατον διὰ τὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος μαραίνεται καὶ δυσανασχετεῖ ἐν ἀκινήσῃ εὐρισκόμενος. Διὰ τὴν ἐπιβολὴν ἄλλωστε τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης ἐπεβάλλετο ἡ διάλυσις τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος διαρκῶς ἠῤῥξανε τὰ τάγματά του. "Ὅσον ἀσήμαντος καὶ ἂν ἦτο, πάντως ἡ ἐνόχλησις του καθίστατο αἰσθητὴ εἰς μερικὰς περιφερείας, λόγω τῶν ἐπιδρομῶν ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς κατοχῆς ἐκ διαφόρων σημείων, τὰ ὁποία ἦτο φυσικῶς ἀδύνατον νὰ φρουροῦνται.

Ἡ ὑπογραφή τῆς συνθήκης ἦτο ζήτημα ὀλίγου χρόνου μετὰ τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Σάν-Ρέμο καὶ τὴν ἀπόφασιν τῶν Συμμάχων τῆς 9ης Ἀπριλίου 1920, ὅπως ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη καὶ ἡ Σμύρνη μετὰ τινων περιφερειῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ παραχωρηθοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Σάν-Ρέμο, μόλις ἐγνώσθησαν ἐν Σμύρνη, ἐνεποίησαν κατάπληξιν καὶ βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Λεβαντίνους, διότι δὲν ἤλπιζον τόσον πανηγυρικὴν καὶ ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ὁ Τουρκικὸς τύπος ἀνέγραψε ξηρῶς τὰς εἰδήσεις τῶν ἀποφάσεων τοῦ Σάν-Ρέμο, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ φιλοῖταλικὸν «Λεβάντ», ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ἐπίσημος ἐφημερίς τοῦ Γαλλικοῦ προξενείου «Ἐκὸ ντὲ Φράνς» ἐδημοσίευσεν τὴν 1ην Μαΐου (ν. ἡ.) εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 284 φύλλον τῆς

κύριον ἄρθρον τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ Λ. Ζουμπέρτ, τὸ ὁποῖον ἀπεδείκνυε τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς προθέσεις τῆς ἐπισήμου Γαλλίας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Ἑλλάδος ἐν Σμύρῃ.

Ἐπειδὴ τὸ ἄρθρον τοῦτο ἔχει ἐπίσημον τὴν Γαλλικὴν προέλευσιν του καὶ ἐδημοσιεύθη κατ' ἐγκρισιν τοῦ Γενικοῦ προξένου Λαπόρτ, δι' αὐτὸ κρίνω ἱστορικῶς σκόπιμον, ὅπως τὸ ἀναδημοσιεύσω ἐνταῦθα. Τὸ ἄρθρον τιτολοφορεῖται: «Ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν». Ἐχει ὡς ἐξῆς:

«Ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Σάν-Ρέμο ἐδόξεας τὰς ἐργασίας της διὰ μιᾶς ἀποφάσεως, προκαλοῦσης τὴν εὐγνωμοσύνην ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ἀνέθεσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν διοίκησιν τῆς Σμύρνης, χωρὶς νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν. Ἡ ἀπόφασις αὐτῆς, πραγματοποιοῦσα εἰς μέγα βαθμὸν τοὺς πόθους τοῦ Ἑλληνισμοῦ, θὰ ἔχῃ τὴν ἐπιδοκιμασίαν καὶ ἐκείνων ἀκόμη, ὅσοι δὲν ἐνδιαφέρονται εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, διότι ἡ ἀπόφασις αὕτη ἀποτελεῖ ἔργον δικαιοσύνης. Πράγματι, ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀδιαμφισβήτητα δικαιώματα ἐπὶ τῆς περιοχῆς τῆς Ἰωνίας, διὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἡ Σμύρνη ὑπῆρξεν Ἑλληνική, ὅσον οὐδεμία πόλις τῆς Ἀττικῆς καὶ Πελοποννήσου. Ἡ Σμύρνη καὶ τὰ περιχώρα της ἀποτελοῦν ζώνην πραγματικῶς ἑλληνικήν, διὰ τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ πλεόν παρὰ ποτὲ ἡ φράσις τοῦ Κικέρωνος «Barbarorum agnis quasi attexta ora Graeciae», «ἐν τμήμα τῆς γῆς Ἑλληνικῆς στηριζόμενον ἐπὶ γῆς βαρβάρου»- (Πᾶς μὴ Ἕλλην βάρβαρος, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι). Ὅταν ὁμιλοῦν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν, παρατηρεῖ, ὁ Φελίξ Σαρτιῶ, δὲν πρέπει νὰ βλέπῃ κανεὶς μόνον τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην. Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία εἶναι τριῶν χιλιᾶδων ἐτῶν, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη δὲν ἐκυριάρχησαν παρὰ ἐπὶ δύο αἰῶνας. Πρὸ τῶν Μηδικῶν χρόνων ὑπῆρξαν αἱ ἀκταὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ κυρία ἐστία τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅσοι ταξιδιωταὶ ἐπεσεύρθησαν τὰ μέρη ταῦτα ἔσχον τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εὐρίσκονται πρὸ μιᾶς χώρας οὐσιαστικῶς Ἑλληνικῆς, τῆς ὁποίας ἡ φυσιογνωμία, ἡ γλῶσσα, τὰ συμφέροντα, ὁ πολιτισμὸς ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος παρὰ ἑνὸς νομοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας. Εἶναι οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι πρὸ τριῶν χιλιᾶδων ἐτῶν ἐδημιούργησαν τὴν ζωὴν εἰς αὐτὴν, τὴν διετήρησαν καὶ τὴν ἀνέπτυξαν. Ἐκτός τῶν ἀναμφισβητήτων, ἐθνολογικῶν καὶ ἱστορικῶν λόγων, ἡδυνάτό τις νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ λόγους πνευματικῶν, οικονομικῶν καὶ ἠθικῶν, οἱ ὁποῖοι δικαιολογοῦν τὴν ληφθεῖσαν εἰς Σάν-Ρέμο ἀπόφασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκίας. Εἰς Ἀγγλος, τὸν ὁποῖον ὁ λόρδος Βήκονσφιλδ, ἔστειλεν εἰς εἰδικὴν ἀποστολὴν εἰς Μ. Ἀσίαν μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κύπρου, ἔγραψε τὰ ἐξῆς: «Ἡ διάδοσις τῆς παιδείας εἶναι ἐν ἐθνικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Ἀπὸ οικονομικῆς ἀπόψεως ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ὑστερεῖ. Ἀρκεῖ νὰ διατρέξῃ τις τὰ χωρία τῆς Ἀνατολῆς, διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τούτου. Θὰ ἴδῃ τοὺς ἀγροὺς τῶν Ἑλλήνων πλουσίους, καλλιεργημένους, ἐνῶ οἱ τῶν γειτόνων τῶν δὲν ἀποδίδουν παρὰ ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Χάριν τῆς ἀκαμάτου δραστηριότητος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ Σμύρνη ἔγινε ἐν ἑκ τῶν σπουδαιότερων κέντρων τῆς οικονομικῆς ζωῆς τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας. Ἐὰν ἤδη ἐξετάσωμεν τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν, δὲν δυνάμεθα νὰ παρασιωπήσωμεν τὸ ἔργον τῆς ἐξυγιάνσεως τὸ ἐπιτευχθὲν ἐν τῇ πόλει μας ἀπὸ τῆς κατοχῆς, τὴν ἀμερόληπτον δικαιοσύνην δι' ὅλους, τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ληστείας, τὴν γενικὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ὁφείλομεν ἐπίσης ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ὁ ἀδέκαστος καὶ τόσον ὑψηλοῦ ἰδεώδους ἀνὴρ, ὅστις ἀντιπροσωπεύει ἐνταῦθα τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην ὅλων, φίλων καὶ ἀντιθέτων. Ἡ μετὰ τὸ ἡμῶν παρουσία του εἶνε βεβαία ἐγγύησις τάξεως καὶ ασφαλείας. Ὡς συνήθως συμβαίνει, ὅταν λαὸς ἐπὶ μακρὸν δουλωμένος ἐξεγείρεται, ἀπαιτῶν τὰ δίκαιά του, θὰ διατυπωθῇ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ κλασικὴ μορφή ἐπὶ ἰμπεριαλισμῶ. Διὰ νὰ εἰμεθα ὅμως δίκαιοι, ὀφείλομεν ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἐξήτησε τὴν προσάρτησιν τῶν ἐδαφῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἀλλὰ τὴν κατάργησιν τῆς προσαρτήσεως μερῶν, τὰ ὁποῖα καὶ πρὸ πέντε αἰῶνων κατακτηθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων, παρέμειναν Ἑλληνικά μέχρι σήμερον. Ἐδῆλωσεν, ἄλλωστε, ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ δεχθῇ τὴν ἀρχὴν τοῦ δημοψηφίσματος διὰ τὰς χώρας, τῶν ὁποίων τὴν ἀπελευθέρωσιν ζητεῖ. Ὁφείλομεν ἀκόμη νὰ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ζητεῖ τὴν ἐλευθερίαν, εἰμὲ μόνον ἐνὸς ἑκατομμυρίου Ἑλλήνων κατοικούντων τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου, ἀφῆνον τὰς 800 ἄλλας χιλιᾶδας Ἑλλήνων διασπαρμένων ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὡς καὶ τοὺς πολυπληθεῖς Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς τῆς Μάυρης Θαλάσσης. Ἡ Ἑλλάς ἀπαιτεῖ μόλις τὰ δύο τρίτα τῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων, ἐνῶ ἡ Σερβία ζητεῖ ὅλους τοὺς Σέρβους, ἡ Ρου-

μηνία ὅλους τοὺς Ρουμάνους. Ὁ Ἕλλην πρωθυπουργός, ἐπὶ τῶν διεκδικήσεών του τούτων, δὲν ἐπωφελεῖται τῆς γενομένης προσφορᾶς ὑπὸ τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ εἰς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, τῆς Σμύρνης δηλαδὴ κατὰ τὸ 1914 καὶ τῆς Θράκης κατὰ τὸ 1915, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς συμβολῆς του. Ὅταν αἱ περιστάσεις ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν τοῦτο, εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον ἄνευ ὄρων. Εἶνε ὅθεν δίκαιον, ὅπως ὁ Ἕλληνισμὸς λάβῃ τὴν ἀναλογουσαν εἰς αὐτὸν μερίδα κατὰ τὴν διανομὴν τῶν παρασχεθεισῶν ὑπηρεσιῶν διὰ τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν. «Καθ' ἣν στιγμὴν, λέγει ὁ Ἀνατὸλ Φράνς βλέπομεν τὴν Σερβίαν συγκεντρώνουσαν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὅλους τοὺς Σλαύους τοῦ Νότου, τὴν Ρουμανίαν ἀνακτῶσαν τόσον τὴν Τρανσυλβανίαν, τὴν Μπουκουβίαν, τὸ Μπανᾶτον ἀπ' Ἀνατολάς, ὅσον καὶ τὴν Βεσσαραβίαν ἐκ Δυσμῶν, τὴν Ἀρμενικὴν Δημοκρατίαν τοῦ Ἀραράτ ἀνηκηρύττουσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς καὶ τείνουσαν μάλιστα πρὸς τὰ μὴ εἰσέτι ἀπολυτρωθέντα τέκνα τῆς χεῖρα προστασίας, τὴν Σιών ἀναγεννωμένην μετὰ τόσους αἰῶνας καὶ προσκαλοῦσαν τὰς δισπαρμένους φυλάς τοῦ Ἰσραήλ, διὰ ποῖον λόγον καὶ ἡ Ἑλλάς νὰ μὴ συγκεντρώσῃ ὅσα ἐκ τῶν τέκνων τῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμοῦν εἰμὴ τὸ νὰ ἀνήκουν εἰς αὐτὴν, καὶ ἄτιστα συγκρατοῦν ἴσως μίαν μεγάλην ἀνάμνησιν τῶν λαμπρῶν ἐκείνων χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, ἔφερον εἰς τὸν κόσμον τὴν σοφίαν καὶ τὸ κάλλος;»

(L' Echo de France)

L. JOUBERT

Πόσῃ σημασίαν εἶχε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ ἀνωτέρω ἐπίσημον ἄρθρον, δύνανται νὰ τὸ γνωρίζουν ὅσοι ἔζησαν ἐν Σμύρῃ καὶ παρηκολούθησαν ὅλας τὰς φάσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἀπέναντι τῶν συμφερόντων τῶν ξένων. Ἐπρεπε νὰ παλαίσουν οἱ Ἕλληνες ἐναντίον τῶν ξενικῶν προλήψεων πολλῶν αἰῶνων, ἐναντίον τῶν συμφερόντων καὶ τῶν προσωπικῶν ἐπιρροῶν των, δημιουργήματα μακροῦ παρελθόντος. Φιλοσοφικώτερον ἐρευνῶντες τὴν κατάστασιν τῆς Ἀνατολῆς, ἐξετάζοντες ὅλας τὰς πλευρὰς τῆς Μικρασιατικῆς ζωῆς καὶ ἱστορίας, τὴν πάλιν τῶν διαφόρων στοιχείων πρὸς ἐπικράτησιν ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Τουρκικῆς διοικήσεως, δὲν πρέπει νὰ παραξενευώμεθα διὰ τὰς ἀντιθέσεις μεταξύ Ἑλλήνων καὶ ξένων.

Ἀπὸ τὸν δηλητηριασμένον ὀργανισμὸν τῆς Κρατικῆς διοικήσεως τῶν Τούρκων, ἐδημιουργήθησαν πληγαὶ πυορροοῦσαι ἀκαταπαύστως καὶ εἰς μίαν κατάστασιν χρονίας νοσηρότητος. Ἡ θεραπεία, κατὰ συνέπειαν, δὲν ἦτο εὐκόλος οὔτε ἀκίνδυνος. Δύναται νὰ λεχθῇ μάλιστα ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐπέτυχεν εἰς διάστημα ἐνὸς ἔτους, ἀπὸ τῆς κατοχῆς τῆς 2ας Μαΐου 1919 μέχρι τῶν ἀποφάσεων τοῦ Σάν Ρέμο, Ἀπρίλιος 1920, νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ κύρος τῆς κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ διάφορα στοιχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, νὰ προπαρασκευάσῃ τὸ μέλλον μιᾶς διοικήσεως, ἀνταποκρινομένης πρὸς τὰ δίκαια ὄλων τῶν στοιχείων καὶ ὄλων τῶν φυλῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Μέχρι τοιοῦτου σημείου ἡ Ἑλλάς ἐπέβαλε τὸ κύρος τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὥστε ὁ Γενικὸς πρόξενος τῆς Γαλλίας Λαπόρτ ἔλεγε μίαν ἡμέραν εἰς ἓνα ἐκ τῶν τακτικῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Γαλλικοῦ προξενείου, ἀσχολούμενον μετὰ τὰς ἐμπιστευτικὰς ὑποθέσεις τῆς Γαλλίας ἐν Σμύρῃ: —Τί ζητοῦμεν ἡμεῖς εἰς τὸ Μαράς; Δὲν ἔχομεν καμμίαν θέσιν. Ἐνῶ εἰς τὴν Σμύρνην οἱ Ἕλληνες ἔχουν δικαιώματα. Ἐγώ, προσέθεσεν ὁ Γάλλος Γενικὸς πρόξενος, εἶμαι ρεαλιστῆς καὶ δὲν ἀνατρέχω εἰς ἱστορικὰ δικαιώματα. Ἐξετάζω τὴν σημερινὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων ἐνταῦθα καὶ τὴν βλέπω κυριαρχοῦσαν εἰς πᾶσαν κίνησιν...» Καὶ κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Γαλλία πρέπει νὰ διεισδύσῃ διὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἀναμφισβητήτως ἡ Ἑλλάς ἐντὸς ἐνὸς ἔτους εἶχε πραγματοποιήσῃ ἓνα ἄθλον ἐκπολιτιστικὸν ἐν τῷ μέσῳ μυρίων δυσχερειῶν, ἀπείρων ἀντιθέσεων, ἄνευ οὐσιαστικῆς διοικήσεως τῆς χώρας, κινουμένη καὶ ἐνεργοῦσα ἐντὸς μιᾶς νόθου διεθνοῦς καταστάσεως καὶ ὑποχρεωμένη νὰ ρυθμίζῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῶν συμμάχων Δυνάμεων.

ΟΙ ΚΙΡΚΑΣΙΟΙ

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διὰ τοῦ ὄγκου του ἠδύνατο νὰ καλύψῃ ὁλόκληρον τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ νὰ καταστήσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἀκινδύνους. Διότι αἱ ἀπεγνωσμένα προσπάθειά του εἰς ὅλας τὰς περιφερείας τῆς Ἀνατολῆς πρὸς δημιουργίαν στρατοῦ ἀπέδωσαν ἐλάχιστὰ ἀποτελέσματα. Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1920 ἐνεφνίζετο ἰσχυρὸς ἀντίπαλος τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὁ Κιρκάσιος ὄπλαρχηγὸς Ἀζναβούρ, ὁ ὁποῖος κατέκτησε τὰς περιοχὰς τῶν Δαρδανελλίων καὶ διεκήρυξε, ὅτι τίθεται ἀντιμέτωπος τῆς Ἀγκύρας, λόγῳ τῶν ἀντισουλτανικῶν φρονημάτων της.

Ἡ ἀντίδρασις τοῦ Ἀζναβούρ ὑπῆρξε θετικὴ καὶ εἰς μερικὰς περιπτώσεις καταστρεπτικὴ διὰ τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ, διότι διέλυσε τὰς συμμαχίας καὶ τὰς βάσεις του μεταξὺ Πανόρμου καὶ Προύσης. Βραδύτερον ἐπεχείρησε ἀληθῆ ἐκστρατεῖαν καὶ ἐναντίον τοῦ Μπαλουκσερ καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως. Ἄλλ' αἱ συμμαχίαι τοῦ Ἐτέμ βέη ἐπεκράτησαν μετὰ τριήμερον ἀγῶνα καὶ ὁ Ἀζναβούρ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὰς βάσεις του εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Δαρδανελλίων.

Γενικώτερον ἡ φυλὴ τῶν Κιρκασίων, πολυάριθμος καὶ ἐμπειροπόλεμος, ἐφέρετο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἀγκύρας. Κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην ἠδύνατο νὰ ἔχουν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ πρὸς τοὺς Κιρκάσιους, τοὺς ὁποίους ἀπέφευγον καὶ νὰ στρατολογοῦν ἀκόμη μετὰ τὸ κίνημα τοῦ Ἀζναβούρ. Ἄλλ' εἰς τὴν ὅλην στρατιωτικὴν κατάστασιν τῆς συμμαχικῆς παρατάξεως ὑπῆρχε πάντοτε μία ἀθεράπευτος πληγὴ. Ἡ Ἰταλικὴ πολιτικὴ. Ὁ κόμης Σφόρτζα εἶχε ἀναλάβει ὑπὸ τὴν διπλωματικὴν κηδεμονίαν του τὸ κίνημα τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ἐκ Κων)πόλεως διηύθυνε τὴν ὅλην κίνησιν τῆς προπαγάνδας. Ὑλικὰς βοηθείας δὲν ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ κίνημα τῆς Ἀγκύρας, δηλαδὴ ὕλικὸν πολέμου καὶ πυροβόλα, ἀλλὰ ἡ συνεργασία τῶν πρακτόρων του εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ἦτο ἀπροκάλυπτος. Καὶ ἐνῶ εἰς τὸ Σάν-Ρέμο ἡ Κυβέρνησις τῆς Ρώμης ἔδιδε τὴν συγκατάθεσίν της διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν, ὁ ἀντιπρόσωπός της κόμης Σφόρτζα εἶχε μεταβληθῆ εἰς διπλωματικὸν σύμβουλον τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Εἰς τὴν Σμύρνην, κατὰ τὴν περίοδον τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1920, εἶχε χαλαρωθῆ ἡ πολιτικὴ προπαγανδιστικὴ τῶν κινήσις. Παρηκολούθουν ὁμως ἀγρύπνως τὴν στρατιωτικὴν προπαρασκευὴν καὶ ἀντελαμβάνοντο σαφῶς, ὅτι εἰς τὸν τομέα Μαγνησίας πολὺ ταχέως θὰ λάβουν χώραν πολεμικαὶ ἐνεργεῖαι.

Εἰς τὸν Κασαμπᾶ ὑπηρετεῖ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ καϊμακάμης Ἀλῆ-Χαϊδάρ βέης, κάτοχος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὁ ὁποῖος ὑπηρέτησε τοὺς πρώτους μῆνας τῆς κατοχῆς μετ' ἀφοσιώσεως εἰς τὰς στρατιωτικὰς Ἀρχάς. Βραδύτερον ὅμως κατέστη ὄργανον τῶν Ἰταλῶν, λόγῳ τοῦ στενοῦ συνδέσμου του μετὰ τοῦ ἱατροῦ ἐφέδρου λοχαγοῦ Μπρουνέτι. Ἐνεκα τούτου ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἀνεχώρησε ἐκ Κασαμπᾶ, ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν Σμύρνην. Οἱ Ἰταλοὶ ἐσκέφθησαν τότε νὰ τοποθετήσουν ἓνα ἀντιπρόσωπόν των εἰς τὴν Μαγνησίαν, εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Βου Σώματος στρατοῦ. Πρὸς τοῦτο ὁ ἐν Σμύρνη Ἰταλὸς συνταγματάρχης Τζιορντάνο ἐζήτησε παρὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παρασκευοπούλου, ὅπως ἓνας λοχαγὸς τῆς ὑπηρεσίας του ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Μαγνησίαν.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἠρνήθη καὶ ὁ Ἰταλὸς συνταγματάρχης ὑπέμνησεν,

Μουσταφά Κεμάλ μετά τοῦ ὑπογοῦ Ρεοῦφ-Βέη

ὅτι εἰς τὴν Μαγνησίαν ἔχουν ἐγκατασταθῆ πρό πολλοῦ δύο ἀξιωματικοὶ Ἕλληες καὶ Γάλλοι, κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ Ἰταλία, ὡς σύμμαχος, δικαιούται νὰ ἔχη ἓνα ἀντιπρόσωπόν της εἰς τὴν Μαγνησίαν. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπήντησεν, ὅτι οἱ Ἕλληες εὐρίσκονται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Μίλν, ὁ ὁποῖος ἔχει μέρος τοῦ ἐπιτελείου του εἰς τὴν Σμύρνην, οἱ δὲ Γάλλοι εἶναι ἐκπαιδευταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπιτηρηταὶ τοῦ Γαλλικοῦ σιδηροδρόμου Κασαμπᾶ.

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΣΤΕΡΓΙΑΔΟΥ

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν στρατιωτικὴν προπαρασκευὴν καὶ ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία εἶχε πυκνώσει τὰς ὑπηρεσίας της, διὰ νὰ εὐρεθῆ ἑτοίμη, ὅπως ὀργανώσῃ τὴν διοίκησιν μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τουρκικῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Ἰδιαιτέρως αἱ οἰκονομικαὶ ὑπηρεσίαι ὑπὸ τὴν σταθερὰν διεύθυνσιν τοῦ Κωνστ. Σαμαράκη, εἶχον προπαρασκευάσῃ, ὅλον τὸ σύστημα τῆς λειτουργίας τῶν ὑπηρεσιῶν τόσον τῆς Σμύρνης ὅσον καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἡ οἰκονομικὴ ἀποψις ἀπησχόλει σοβαρώτατα τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, διότι αἱ εἰσπράξεις τῆς Μ. Ἀσίας θ' ἀνεκούφιζον τὸν προϋπολογισμόν τοῦ Κράτους. Εἰς μίαν μακρὰν συνομιλίαν μου μετὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Στεργιάδου μοῦ ἔλεγεν, ὅτι εἰς τὰς νέας χώρας πρέπει νὰ μεταβῶν οἱ ἰκανώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὰς ὑπηρεσίας. Ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἐντίμου καὶ χρηστῆς διοικήσεως, προσέθεσεν, ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτυχίας καὶ ἀναγεννήσεως. Οἱ νέοι πρέπει νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ Κέντρον καὶ νὰ ἐγκατασταθῶν εἰς τὰς νέας χώρας. Νὰ φιλοδοξήσῃ ἐκεῖ νὰ σταδιοδρομήσῃ. Ἐξετάζων γενικώτερον τὴν ζωτικότητα τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ὑπερέχουν τῶν ἄλλων κατοικῶν τῆς χώρας, ἀλλὰ ἔχουν συνδεθῆ πολὺ μὲ τὰ διάφορα κόμματα. Ἡ ζωὴ των στηρίζεται εἰς τὸ κόμμα. Ἐὰν δὲν ἐπνίγοντο ἀπὸ τὸν κομματισμόν, θὰ ἠδύναντο νὰ θαυματοουργήσῃ. Ἐχουν τὴν ἀσθένειαν τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐξαρτήσεως των ἀπὸ τὰ διάφορα «τζάκια». Οἱ Κρητες εἶναι περισσότερον ρεαλισταὶ καὶ ὀρηθητικοί. Προχωροῦν ἐμπρός, δὲν διστάζουν, εἶναι μαχηταί. Ἐχουν εἰσέλθει περισσότερον καὶ ταχύτερον εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς πολιτικῆς. Ὁ πρῶτος ρεαλιστὴς των εἶναι ὁ Βενιζέλος. Ἀντίληψις ὀξυτάτη, ἐνέργεια ταχεῖα. Καὶ ἡ Σμύρνη, ἐξηκολούθησε, θὰ παρουσιάσῃ ἀνθρώπους πολιτικούς ἐξαιρετικούς, ἀλλὰ μετὰ μίαν γενεάν, ὄχι τώρα. Εἰς τὴν Σάμον ἔχουν μίαν κληρονομικὴν οὕτως εἰπεῖν πολιτικὴν διαφθοράν. Ἡ Χίος καὶ ἡ Μυτιλήνη ἔχουν ἀγνοὺς πολίτας, ἐμπόρους ἀξιοθαυμάστους, δὲν βλέπω ὅμως τὴν ὑπαρξίν πολιτικῶν. Ἡ δουλεία ἔχει ἀποδώσει φαρμακεροὺς καρπούς. Ἐπίσης καὶ ἡ Μακεδονία, πεινχρὰ καὶ ἐκεῖ ἡ κατάστασις τῶν πολιτικῶν προσώπων. Ἀπόδειξις ὁ Μπούσιος. Κατέκρινε κατόπιν τοὺς Νομάρχας καὶ τοὺς Γενικοὺς διοικητάς, οἱ ὁποῖοι μεταβαίνουν εἰς ἓνα τόπον καὶ καταγίνονται εἰς τὸ νὰ δημιουργήσῃ τοπικὸν κόμμα, καὶ ὡς παράδειγμα ἀνέφερε τὸν Ἀργυρόπουλον εἰς τὴν Θεσσαλονικίαν καὶ τὸν Γ. Παπανδρέου εἰς τὴν Λέσβον.

Ἦτο εἰς τὰς στιγμὰς τῶν «καλῶν ὥρῶν του». Καὶ ἐξηκολούθησε: «Ὅταν ἀποφασίσω κᾶτι ἐναντίον ἐνὸς κόμματος, δὲν σκέπτομαι ὅτι πρέπει νὰ ἐνεργήσω κατ' αὐτὸν ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον, διὰ νὰ φανῶ ἀμερόληπτος. Ἡ ἐνέργειά μου εἶναι φυσικὴ καὶ ἀπηλλαγμένη παντὸς ὑπολογισμοῦ. Ἐὰν αὐριον ἀποφασίσω νὰ πολιτευθῶ ἢ νὰ λάβω μέρος εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς Ἐθνο-

συνελεύσεως, δὲν ἤξεύρω εἰς ποίαν περιφέρειαν νὰ ἐκταθῶ. Δὲν τὸ ἔχω σκεφθῆ ποτέ καὶ δὲν ἔχω ὑπολογῆσει κανένα. Δὲν ἀποκρούω τὴν ὀργάνωσιν ἐνὸς κόμματος. Ἀπόδειξις τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Ἐάν δὲν εἶχε τὴν ὀργάνωσίν του, δὲν θὰ ἐπετύγγανε τὰς σημερινὰς ἐδαφικὰς ἐπεκτάσεις. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὑπάρχουν βουλευταί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀντιπροσωπεύουν καὶ δὲν σκέπτανται τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ κόμμα μόνον». Ἐξετάζων κατόπιν τὰς προσπάθειαι τοῦ μ. Μιχαλακοπούλου διὰ τὴν γεωργίαν,—ἦτο τότε ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας—εἶπεν ὅτι πρέπει ὁ ὑπουργὸς νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μίαν πενταετίαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ προσωπικῶς τοὺς νόμους του. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι δυνατὸν ν' ἀναγεννηθῆ ἡ Μακεδονία.

Σχετικῶς μὲ τὰς εἰδήσεις καὶ μὲ τὰς κρίσεις τοῦ Συμωναϊκοῦ τύπου, μοῦ, ἔδωσε ρητὰς ὁδηγίας νὰ μὴ γράφουν διὰ τὸν «Ἀρμωστήν», ἀλλὰ διὰ τὰς ὑπηρεσίας μόνον τῆς Διοικήσεως. «Διότι, προσέθεσε, ὅταν γράφουν δι' ἐμέ, πιστεύουν οἱ Τοῦρκοι, ὅτι, ὅταν λείψω ἐγώ, τὸ πᾶν κατέρρευσε. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθὲς καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ πιστεύσῃ κανένας. Ὑπάρχει ἐδῶ ἓνας ὀργανισμὸς διοικητικὸς, ὁ ὁποῖος λειτουργεῖ μὲ σύστημα καὶ μὲ τὴν ἰκανότητα ὄλων τῶν ὑπαλλήλων. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ μάθῃ ὁ κόσμος». Ἡ συνομιλία μας εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶχε τερματισθῆ. Ὠραῖοι λόγοι καὶ ὠραῖαι ἰδέαι. Πανηγυρικὴ πιστοποιήσις τῶν ὄσων διεκήρυξα, ὅτι εἰς τὸ βάθος τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς διοικήσεως δὲν ἐκρύπτετο ἡ μαγικὴ χεὶρ τοῦ Ἀρμωστοῦ, ἀλλὰ ἡ ἐργασία καὶ ἡ τιμιότης ὄλων ἐκείνων τῶν ὑπαλλήλων, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν τὴν φάλαγγα τῶν Ἐθναποστόλων εἰς τὴν Μικρασιατικὴν Ἑλλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Η ΠΡΟΕΛΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ

Ἡ ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας, ἀντιλαμβάνομένη ὅτι ἡ προέλασις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἔθεωρεῖτο ἀναπόφευκτος, προσεπάθησε ὅπως δημιουργήσῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην διὰ τῆς δημιουργίας νέου ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Πρὸς τοῦτο, περὶ τὰ τέλη Μαΐου 1920, ὁ Διοικητὴς τοῦ στρατοῦ Ἀδριανούπολεως, συνταγματάρχης Τζαφέρ-Ταγιάρ, ἐκήρυξε αὐτόνομον τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ προέβη εἰς τὸν σχηματισμὸν Κυβερνήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέσχον καὶ δύο Βούλγαροι ἀρχηγοὶ κομιτατζήδων.

Τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν στρατηγεῖον Σμύρνης οὐδεμίαν ἀνησυχίαν ἐξεδήλωσε, διότι ἡ Βουλγαρία ἦτο ἄοπλος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Τζαφέρ-Ταγιάρ ἐλάχιστος, ἐνῶ ἡ Ἑλληνικὴ στρατιὰ Θράκης ὑπὸ τὸν ἀντιστράτηγον Ἐμμαν. Ζυμβρακάκην ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν ἐτοίμων παρὰ τὸν Ἔβρον, ὅπως προελάσουν πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ὑποτάξουν ταχέως τὸν ἐχθρικὸν στρατόν. Ἡ ἐπαναστατικὴ αὕτη κίνησις τῶν Τούρκων εἰς τὴν Θράκην ἐπετάχυνε τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πλησίον τῶν Συμμάχων, ὅπως ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς προελάσῃ τόσον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Θράκην, καὶ καταφέρῃ ἀποφασιστικὰ κτυπήματα ἐναντίον τῶν τουρκικῶν συγκεντρώσεων.

Πράγματι εἰς τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1920 κατὰ τὴν συνάντησιν τῶν συμμάχων Πρωθυπουργῶν, τοῦ στρατάρχου Φός, τοῦ στρατηγοῦ Οὐίλσον καὶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου εἰς τὸ Ἰθ τῆς Ἀγγλίας, συνεζητήθησαν αἱ Ἑλληνικαὶ προτάσεις καὶ μετὰ μακρὰν ἐξέτασιν ὅλων τῶν τεχνικῶν λεπτομερειῶν ἐχορηγήθη ἡ ἄδεια, ὅπως τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα προελάσουν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ Ἑλλάς ἀνελάμβανε, ὅπως διαλύσῃ τὴν παράταξιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ παγιώσῃ τὴν κατάστασιν ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Οἱ Σύμμαχοι θὰ παρηκολούθουν τὰς νέας ἐπιχειρήσεις διὰ στρατιωτικῶν ἀντιπροσώπων των, ἡ Ἀγγλία διὰ τοῦ στρατηγοῦ Μπρίτσ, ἡ Γαλλία διὰ τοῦ συνταγματάρχου Ζώρζ, ἀπεσταλμένου τοῦ στρατάρχου Φός, καὶ ἡ Ἰταλία διὰ τοῦ συνταγματάρχου Τζορντάνο. Ὁ Ἀγγλος στρατηγὸς καὶ ὁ Ἰταλὸς συνταγματάρχης εὐρίσκοντο ἐν Σμύρνῃ πρὸ τῆς προελάσεως, ὁ δὲ Γάλλος συνταγματάρχης ἀνεχώρησε ἐπειγόντως ἐκ Γαλλίας διὰ τὴν Σμύρνην. Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, μόλις ἔλαβε τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἀμέσως ἐξέδωκε τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς καὶ αἱ Μεραρχίαι, τὴν πρωτὴν τῆς 9ης Ἰουνίου, 1920, ἐκινήθησαν πρὸς τὰ ἔμπροσ. Πρὸ τῆς ἐξορμήσεως τῶν στρατευμάτων ἀνεκοινώθη ἡ κατωτέρω ἡμερησία διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου:

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΣΤΡΑΤΙΑΣ 8ης ΙΟΥΝΙΟΥ 1920

«Αὔριον ἐπὶ τέλους ἀρχίζει ἡ ἀπὸ τόσο χρόνου ἀναμενομένη ἐπίθεσις. Ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁλόκληρος ὡς εἰς ἄνθρωπος, μόλις δοθῇ τὸ σύν-

θημα τῆς ἐφόδου, θὰ ἐξορμήσῃ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ἐπιτέλειαν τοῦ ὠραίου ἔργου, τῆς τελικῆς ἀπελευθερώσεως τῶν υποδούλων ἀδελφῶν μας. Εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἔλαχεν ὁ ὠραίος κληρὸς νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν Τουρκίαν τὰς θελήσεις τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ δι' αὐτὸν ἡ Μοῖρα ἐφύλαττε τὸ εὐγενές τοῦτο ἔργον.

Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ στρατιῶται!

Φανῆτε ἀντάξιοι τῆς ὑψηλῆς σας ἀποστολῆς. Ἐπιδείξατε διὰ μίαν φορὰν ἀκόμη πρὸ τῶν ἡμιμάτων τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, τὴν ἀνδρείαν, τὴν τόλμην καὶ τὴν γενναϊότητα τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ἀποβλέψατε μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ μετὰ σιδηρᾶς θελήσεως εἰς τὴν Νίκην. Ἡ Νίκη θὰ εἶναι ἰδική μας. Προσέξατε ὅμως, κατὰ τὸ δικάστημα τῶν ἐπιχειρήσεων, μὴ λησμονήσητε τὴν Ἱστορίαν μας καὶ τὴν αἰωνίαν εὐγένειαν καὶ τὸν ἰπποτισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Εἰς τὰς χώρας, τὰς ὁποίας θὰ καταλάβητε αὖριον, δὲν εἰσέρχεσθε ὡς βάρβαροι κατακτηταί. Εἰσέρχεσθε ὡς ἐλευθερωταί, ὡς ἀπόστολοι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης. Εἰς τὴν Εὐρώπην σήμερον κρίνονται τὰ δίκαια τοῦ Γένους μας καὶ τὸ ἀπ' αἰῶνων ὄνειρον τῆς Φυλῆς μας τείνει νὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὄσπᾶ. Καὶ ἡ Εὐρώπη σύμπασα τὴν στιγμὴν ταύτην ἔχει τὰ βλέμματα ἐστραμμένα πρὸς ἡμᾶς. Ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία πάντων, ὁμοφύλων καὶ ἀλλοφύλων, εἶναι ἱερά.

Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ στρατιῶται!

Προσέξατε! Εἶναι ἐγκλημα ἐσχάτης προδοσίας πᾶσα παράβασις. Οἱ ἠττημένοι καὶ πάντες οἱ κάτοικοι τῶν καταληφθησομένων μερῶν θὰ εἶναι δι' ὑμᾶς ἱεροί. Συνεχίσατε τὴν Ἱστορίαν μας, τὴν ὅποιαν διακρίνει ἡρωϊσμός, ἰπποτισμὸς καὶ μεγαλοφυχία! Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ τὸ πράξετε! Εἰς οὐδὲν ἀπιτρέπεται, εἰς τὸ τέλος τῶν ὠραίων ἀγώνων μας, νὰ ἀμαυρώσῃ τὴν ἄσπιδόν μας Ἱστορίαν».

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ

Α. Ι. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Συγχρόνως, κατὰ τὴν προέλασιν τῶν στρατευμάτων, διενεμήθη ἡ κατωτέρω προκήρυξις πρὸς τοὺς πληθυσμούς:

ΓΕΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ—Γραφεῖον Ι.

Ἐν Γενικῷ Στρατηγεῖῳ τῆ 11 Ἰουνίου 1920

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐκλήθη παρὰ τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Συνδιασκέψεως, νὰ προέλθῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ταύτης, ἵνα διαλύσῃ τὰς Ἐθνικὰς ὀργανώσεις τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ καὶ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, χάριν ὅλων τῶν κατοίκων, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείματος. Ἡ προέλασις αὕτη τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ δὲν ἔχει σκοπὸν κατακτητικόν. Ἡ τύχη καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῶν μερῶν τούτων θὰ κανονισθῇ διὰ τῆς Συνθήκης τῆς εἰρήνης, ἥτις θὰ ὑπογραφῇ μεταξύ τῶν Συμμάχων Κρατῶν καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως. Οἱ ἀποτελοῦντες τὰς Ἐθνικὰς ὀργανώσεις ὀπαδοὶ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἶναι στασιασταὶ ὄχι μόνον ἀντιτιθέμενοι εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν νικητῶν Συμμάχων, ἀλλὰ καὶ ἐχθροὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος καὶ ἀντάρται κατὰ τοῦ Σουλτάνου αὐτῶν. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν οὐδὲν ἄλλο πράττουσιν, εἰμὴ νὰ στρατολογοῦν καὶ φορολογοῦν παρανόμως καὶ βιαιῶς, νὰ τρομοκρατοῦν τοὺς εἰρηνικοὺς πληθυσμοὺς μεγάλων καὶ εὐφρόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ ἐμποδίζου τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν εἰρηνικὸν βίον. Ἡ ἐπὶ ἔν ἔτος Ἑλληνικὴ κατοχὴ τῆς Σμύρνης καὶ τῆς ἐνδοχώρας αὐτῆς ἔδωκε μέχρι σήμερον δείγματα σεβασμοῦ πρὸς τὰ δικαιώματα τῶν κατοίκων, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείματος, καὶ παρὰ τὰς δυσκόλους συνθήκας, καθ' ὧν εἶχε νὰ παλαίσῃ, ἐξήσφαλσε τάξιν μετὰ ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης πρὸς πάντας. Τὴν αὐτὴν στάσιν θὰ τηρήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις. Ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία παντὸς κατοικοῦ, εἰς οἰανδήποτε φυλὴν καὶ ἂν ἀνήκῃ οὗτος καὶ οἰονδήποτε θρήσκευμα καὶ ἂν πρεσβεύῃ, θὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ἱερά. Αἱ Ὀθωμανικαὶ Ἀρχαί, Διοικητικαί, Ἀστυνομικαί, Δικαστικαί, Οἰκονομικαί, Κοινοτικαὶ καὶ λοιπαί, πλὴν τῶν στρατιωτικῶν, θὰ παραμείνωσι λειτουργοῦσαι ὅπως καὶ πρότερον, οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπάλληλοι προσκαλοῦνται νὰ ἐπαναλάβωσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν. Ὅσοι ἐκ τούτων συνεργάσθησαν ὁπωσδήποτε μετὰ τῶν Ἐθνικῶν Ὀργανώσεων τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, εἴτε ἀποπλανηθέντες, εἴτε φοβηθέντες, εἴτε ὑπακούσαντες εἰς ἀνωτέρας διαταγὰς, οὐδὲν ἔχουσι νὰ φοβηθῶσιν, ἐφ' ὅσον εἰς τὸ μέλλον ἀφ' ἐνὸς μὲν διακόψωσι πᾶσαν συνεργασίαν καὶ συνενόησιν μετὰ τῶν Ἐθνικῶν Ὀργανώσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ σεβασθῶσι τὰς διαταγὰς καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὰ αὐτὰ ὑπόσχομαι καὶ πρὸς τοὺς ἰδιώτας, καὶ ἂν οὔτοι ὑπῆρξαν εἰς τὸ παρελθόν

ὄπαδοι τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἐφ' ὅσον εἰς τὸ μέλλον διακόψωσι πᾶσαν πρὸς τοῦτον σχέσιν καὶ ἀσχοληθῶσιν εἰρηρικῶς εἰς τὰ ἔργα των. Ἄφ' ἐτέρου ἀξιώ παρ' ὄλων πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὰς διαταγὰς μου καὶ τὰς τῶν Διοικητῶν τοῦ Στρατοῦ τῆς Κατοχῆς, εἰρηναϊκὴν συμβίωσιν τῶν διαφόρων στοιχείων καὶ αὐστηρὰν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης πράξεως δυναμένης νὰ προσενηθῇ βλάβην ἢ κίνδυνον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ἢ τὸ ὑλικὸν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ πάσης πράξεως ἱκανῆς νὰ διασαλεύσῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ νὰ ζημιώσῃ τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας ταύτης. Οἱ παραβάται, οἰασδήποτε φυλῆς καὶ θρησκείας, θὰ τιμωρῶνται ἀμέσως καὶ αὐστηρῶς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου. Ἡ ἐπιείκεια, τὴν ὁποίαν εἰς πολλὰς περιστάσεις ἔδειξεν ἐπὶ ἐν ἡδῆ ἔτος ἡ Ἑλληνικὴ κατοχὴ, δὲν δύναται νὰ συνεχισθῇ πλέον ὑπὸ τὰς σημερινὰς τραχυτέρας συνθήκας. Διὰ τοῦτο οἱ συλλαμβανόμενοι ὡς ἐνοχοὶ ἀδικημάτων κατὰ τοῦ Στρατοῦ ἢ τῆς Δημοσίας τάξεως, θὰ δικάζωνται ὑπὸ τοῦ Στρατοδικείου, καὶ θὰ τυφεκίζωνται ἐπὶ τόπου.

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ
Α. Ι. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Οὐδέποτε στρατὸς ἠσθάνθη τόσῃ ἀνακούφισιν διὰ τὴν διαταγὴν τῆς προελάσεως, ὅσῃν ἠσθάνθη ὁ Ἑλληνικὸς, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἐν ὀλόκληρον ἔτος παρέμενεν ἀκίνητος εἰς τὰ χαρακώματά του καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ διαλύσῃ τὸν ἀντίπαλόν του. Αἱ Μεραρχίαι ἐκινήθησαν ὀρμητικῶς πρὸς τὰς κατευθύνσεις των. Εἰς τὴν πρώτην προσβολὴν τὰ ἐχθρικά τάγματα ἀνετράπησαν καὶ ἤρχισαν ὑποχωροῦντα πρὸς διαφόρους διευθύνσεις. Ἡ 13ῃ Μεραρχία παρέσυρε ὄλον τὸν ὄγκον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀμέσως ἡ Ταξιαρχία τοῦ ἰππικοῦ ἐτέθη εἰς καταδίωξιν τῶν ἐχθρικών φαλάγγων πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Φιλαδελφείας. Τὴν 10ην Ἰουνίου ἐξεδόθη ἐν Σμύρνῃ τὸ πρῶτον ἀνακοινωθὲν περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων. Τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦτο ἀνέφερε τὰ ἑξῆς:

Σήμερον ἐπετέθη ἡ 13ῃ Μεραρχία κατὰ τοῦ Σαλιχλῆ καὶ τῶν στενωῶν πρὸς τὴν λίμνην Μαρμαρᾶ. Τὰ ἡμέτερα στρατευματα κατέλαβον τὸ Σαλιχλῆ τὴν 6.30 μ.μ. ὥραν. Ἡ στενωπὸς τῆς λίμνης τοῦ Μαρμαρᾶ κατελήφθη δι' ἐφόδου. Ἡ περιοχὴ τοῦ Σαλιχλῆ καὶ τοῦ Μαρμαρᾶ ἀπεκαθαρίσθησαν τελείως. Φάλαγξ τοῦ ἡμετέρου ἰππικοῦ ἐβάδισε πρὸς Κοϊλάν τὴν 3ην μ.μ. ὥραν. Περιήλθεν εἰς χεῖρας μας ἱκανὸς ἀριθμὸς τηλεβόλων καὶ αἰχμαλώτων.

Σμύρνη

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

Ἡ κίνησις τῆς 13ης Μεραρχίας καὶ τῆς Ταξιαρχίας ἰππικοῦ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ χωρὶς ὑπερβολὴν ὡς θυελλώδης. Διότι, ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας τῆς προελάσεως, ἀνετράπη ἡ κυριώτερα ἀμυντικὴ γραμμὴ τῶν Τούρκων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σαλιχλῆ καὶ ἡ στενωπὸς τῆς λίμνης Μαρμαρᾶ ἐκυριεύετο δι' ἐφόδου ὑπὸ τῶν ταγμάτων τοῦ συνταγματάρχου Κονδύλη. Ἡ δρᾶσις τοῦ ἰππικοῦ ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστος. Τὸ σύνταγμα Πανουσοπούλου κατεκάλυψε ὀλόκληρον τὴν πεδιάδα τῆς Φιλαδελφείας καὶ τὰ πρῶτα τμήματά του ὑπὸ τὸν ἐπίλαρχον Γιαννακόπουλον πρὸς τὸ ἑσπέρας ἐσπάθιζον τὸν ἐχθρὸν περὶ τὴν Φιλαδέλφειαν. Ὑλικὸν πολέμου καὶ αἰχμαλώτοι περιήρχοντο εἰς χεῖρας τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Αἱ Τουρκικαὶ Μεραρχίαι 61η, 56η καὶ 57η ἀπώλεσαν ἀμέσως τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς προελάσεως τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν δυνάμεώς των.

Οὕτω ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατέστη κύριος τοῦ πεδίου τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τῶν πρώτων ὥρῶν τῆς ἐπιθέσεώς του. Καὶ εὐρέθησαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἡ μὲν 2α Μεραρχία (Ν. Βλαχόπουλος) εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, ἡ δὲ 1η (Ζ. Παπαθανασίου) προήλασε ὀλίγον καὶ ἐκάλυψε τὰ νῶτα τοῦ ἄκρου τῆς παρατάξεως μέχρι τοῦ Ναζλῆ, ἡ 13η (Ι. Νεγρεπόντης) μετὰ τῆς Ταξιαρχίας τοῦ ἰππικοῦ (Γ. Σκανδάλης) πρὸς τὴν κατευθύνσιν Μπαλούκσερ, ὡς

ἐπίσης καὶ ἡ 7η Μεραρχία (Χαρ. Τσερούλης) καὶ ἡ Μεραρχία Σμύρνης ('Αλ. Μαζαράκης). Ὁ διοικητὴς τοῦ Αου Σώματος στρατοῦ στρατηγὸς Νίδερ μετεκινήθη πρὸς τὴν νέαν ἔδραν του εἰς Φιλαδέλφειαν ('Αλάσειρ), ὁ δὲ Ἀρχιστράτηγος Παρασκευόπουλος μετὰ τοῦ Γενικοῦ στρατηγείου ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν ἄλλων Μεραρχιῶν, αἵτινες ἔλαβον τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Προῦσαν.

Ὁ στρατηγὸς Ἰωάννου, συνεπεῖχ διαφώνιας ἢ παρεξηγήσεώς τινος μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀζαρίου, παρέμεινε ἄνευ οὐσιαστικῆς διοικήσεως κατὰ τὴν προέλασιν, καὶ μόνον ὅταν κατελήφθη ἡ Προῦσα ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὴν διοίκησιν τοῦ Βου Σώματος. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 25ης Ἰουνίου τὸ Ἑλληνικὸν ἱππικὸν κατελάμβανε τὴν Προῦσαν καὶ τὴν ἐπομένην εἰσῆρχοντο ἐντὸς αὐτῆς αἱ Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι. Δηλαδή εἰς διάστημα 15 ἡμερῶν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐγένετο κυρίαρχος μεγάλου βάρους τῆς Μικρασιατικῆς χώρας καὶ ἠδύνατο νὰ ἐνώσῃ τὰς συγκοινωνίας του διὰ θαλάσσης μετὰ τῆς Προποντιδος.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπερέβη τὴν ἐντολὴν τῆς προελάσεώς του καὶ κατέλαβε τὴν Προῦσαν ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις. Κατὰ τὰ συμπεφωνημένα μεταξὺ τῶν συμμάχων καὶ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἡ κατοχὴ του θὰ ἐξετείνετο μέχρι τῆς Πανόρμου. Ἄλλ' ὅταν ἐφθασαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Μπαλούκσερ, ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἀπεβίβασε ἰσχυρὸν ἄγγμα εἰς τὰ Μουδιανιά, τὸ ὁποῖον εὐρέθη πρὸ ὑπερτέρων τουρκικῶν δυνάμεων. Κατόπιν αὐτοῦ ἠναγκάσθη ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν Τούρκων νὰ ἐπανέλθῃ ἐν τάχει εἰς τὰ πλοῖα του. Ἐνεκα τούτου ὁ Ἀγγλος στρατηγὸς Μπρίτς, ὅστις εὐρίσκετο εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατηγεῖον, ἔλαβεν ἐπείγουσαν διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ Μίλν, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν Ἑλληνα ἀρχιστράτηγον καὶ προελάσῃ πρὸς τὴν Προῦσαν.

Ὁ ἀρχιστράτηγος Παρασκευόπουλος διέταξε ἀμέσως τὴν προέλασιν πρὸς τὴν ἀνωτέρω πόλιν, διότι εἶχε προγενεστέραν ἐντολὴν τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου «νὰ παρέχῃ οἱ ἀνδρὲς ποτε στρατιωτικὴν συνδρομὴν ζητήσουν αἱ Ἀγγλικάι Στρατιωτικάι Ἀρχαί». Τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἐνέκρινε πλήρως καὶ ὁ Γάλλος συνταγματάρχης Ζώρς, ὅστις ἔσπευσε νὰ τηλεγραφήσῃ ἀμέσως πρὸς τὸν στρατάρχην Φὸς τὴν κίνησιν πρὸς τὴν Προῦσαν, ἀντίγραφον δὲ τοῦ τηλεγραφήματός του κατέθεσεν εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Οὕτω κατελήφθη καὶ ἡ Προῦσα χωρὶς νὰ προκληθοῦν διπλωματικαὶ προστριβαί, διότι τὸ ἀνώτατον συμμαχικὸν πολεμικὸν Συμβούλιον ἐνέκρινε ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν κατάληψιν τῆς Προῦσης.

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς, μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐπιχειρήσεών του ἐστράφη πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Ὁ στρατὸς τοῦ Τζαφέρ-Ταγιάρ ἐτέθη μεταξὺ δύο πυρῶν. Συντάγματα τῶν Μικρασιατικῶν Μεραρχιῶν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Ραιδεστόν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀγγλικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἡ δὲ στρατιὰ τῆς Δυτικῆς Θράκης ἐκινήθη πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν. Καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ Τζαφέρ-Ταγιάρ διελύθησαν εἰς διάστημα τεσσάρων ἡμερῶν, ἐνῶ συγχρόνως αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ συνελαμβάνετο αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Γρ. Γουλιανού.

Αἱ Μικρασιατικά καὶ Θρακικά ἐπιχειρήσεις ἐκάλυψαν μὲ δόξαν τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα καὶ διπλωματικῶς τὸ γόητρον τῆς Ἑλλάδος ἠϋξήσε.

Ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ὑποσχέσεων, τὰς ὁποίας ἔδωσε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πρὸς τοὺς συμμάχους προὐκάλεσαν τὰς εὐμενεστέρας κρίσεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ καὶ Ἀμερικανικοῦ τύπου. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἔθεωρεῖτο, ὅτι ὑπέστη δεινὸν πλῆγμα μὲ τὴν Ἑλληνικὴν προέλασιν, διότι ἡ στρατιωτικὴ προσπάθειά του ἐνὸς ὀλοκλήρου ἔτους κατέρρευσε καὶ αἱ δυνάμεις του διεσκορπίσθησαν πρὸς διαφόρους διευθύνσεις.

Γενικῶς καὶ οἱ παρακολούθησαντες τὰς ἐπιχειρήσεις ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων στρατιωτικοί, οὐδὲ τοῦ Ἰταλοῦ συνταγματάρχου Τζορντάνο ἐξαιρουμένου, ἐξεφράσθησαν εὐμενῶς διὰ τὴν ταχεῖαν κίνησιν τῶν Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν καὶ διὰ τὴν συμπεριφορὰν τῶν στρατευμάτων ἀπέναντι τῶν κατοίκων. Πράγματι, οὐδαμοῦ ἐσημειώθησαν ἀταξίαι καὶ ἔκτροπα, καὶ αὐτὸ ἀπετέλεσε τὴν μεγαλειτέραν προπαγάνδαν διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐκλήθη ἡ Ὑπᾶτη Ἀρμοστεία νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας τῆς. Ἐξελέγησαν ἱκανοὶ διοικητικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τὴν ἐντολὴν νὰ μεταβοῦν εἰς τὰς νέας θέσεις των καὶ νὰ συνεργασθοῦν ἁρμονικῶς μετὰ τῶν πολιτικῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ διετηροῦντο εἰς τὰς διαφόρους περιοχάς, πέραν τῆς ζώνης τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Εὐρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ αὐτὸ ἀπετέλει τὴν κυριωτέραν μέριμναν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, ὅπως, τὴν ἡμέραν τῆς καταλύσεως τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ λειτουργία τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν δικαστηρίων.

Ἡ ὑπογραφή τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν εἶχεν ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα τὴν κατάλυσιν τῶν Τουρκικῶν πολιτικῶν ἀρχῶν εἰς τὰς περιφέρειας, αἱ ὁποῖαι παρεχωροῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ νόθος διοικητικὴ κατάστασις ἐτερματίζετο καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀνελάμβανε τὰς εὐθύναις τῆς διοικήσεως. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε τηλεγραφῆσει εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν τῆς Σμύρνης, ὅτι, ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ὑπογραφῆς τῆς εἰρήνης ὑπὸ τῶν συμμάχων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Τουρκίας, θέλει προβῆ ἀμέσως εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν.

Πράγματι, ὁ Ἀρμοστὴς μόλις ἔλαβε ἐπίσημον τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων περὶ τῆς ὑπογραφῆς τῆς εἰρήνης, εἰδοποίησε τὴν Νομάρχην Σμύρνης Μπεσῆμ βέην, ὅτι τὴν πρωτῆν τῆς 30ῆς Ἰουλίου 1920 θὰ ἔπρεπε νὰ μεταβιβάσῃ τὴν Διοίκησιν τῆς Νομαρχίας εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπογραφείσαν συνθήκην. Ὁ Νομάρχης Ἰζὲτ βέης εἶχε πρὸ τινῶν μηνῶν ἀποθάνει καὶ τὸν ἀντικαθίστα ὁ ἀρχαιότερος καὶ ἀνώτερος ὑπάλληλος, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ οἰκονομικὸς ἔφορος Μπεσῆμ βέης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰζὲτ βέη ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ εἰς τὴν Σμύρνην ὡς Νομάρχην, ἀνώτερον ὑπάλληλον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ὁ ὁποῖος, ὡς ἐλέγετο, θὰ ἠκολούθει πολιτικὴν ἀντίθετον πρὸς τὸν Ἰζὲτ βέην. Ἀλλ' ὁ Ὑπατος Ἀρμοστὴς Σμύρνης εἰδοποίησε τὴν Κυβέρνησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ μὴ τὸν ἀποστείλῃ εἰς τὴν Σμύρνην, διότι θ' ἀναγκασθῆ νὰ μὴ τοῦ ἐπιτρέψῃ ν' ἀποβιβάσῃ. Κατόπιν τῆς δηλώσεως ταύτης ἐματαιώθη ἡ ἀποστολὴ τοῦ νέου Νομάρχου καὶ δι' αὐτὸ τὴν ὑπηρεσίαν διεξῆγε τυπικῶς ὁ οἰκονομικὸς ἔφορος Μπεσῆμ βέης. Ἡ συγκέντρωσις, τὴν πρωτῆν τῆς 30ῆς Ἰουλίου, εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Διοικητηρίου τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ὑπαλλήλων, εἶχε τὸν χαρακτῆρα ἀληθοῦς τραγωδίας. Οἱ Ἕλληνες προσέρχονται πρῶτοι καὶ ἴστανται ἀκίνητοι, σοβαροί, ἀποφασισμένοι νὰ σεβασθοῦν τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων. Βαθεῖα

σιγή κυριαρχεῖ. Κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ὥραν ἐμφανίζεται ὁ Μπεσὴμ βέης με ρεδιγκόταν, ὑψηλὸς καὶ ὠχρὸς, με βλέμμα ἀπλανές, ἴσταται πρὸς στιγμὴν εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης, κατόπιν ὑποκλίνεται καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ γραφεῖον του.

Ἡ ὥρα τοῦ μεγάλου πεπρωμένου εἶχε σημάνει. Ἡ κακὴ Μοῖρα εἶχεν ἐκλέξει αὐτὸν διὰ τὴν διεκπεραίωσιν ἑνὸς τραγικοῦ καθήκοντος. Ἰσταται εἰς τὴν μεγάλην τράπεζαν, σιωπηλὸς μέχρι θανάτου. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ὑγραίνονται. Ἀρχίζει ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρωτοκόλλων παραλαβῆς καὶ παραδόσεως τῆς πόλεως. Ἐνας κόσμος Τουρκικὸς φεύγει καὶ ἕνας ἄλλος, ὁ Ἑλληνικὸς, ἔρχεται. Ἡ στιγμή εἶναι ἱστορικὴ καὶ ἀλησμόνητος. Ἡ ἀνάγνωσις ἐτελείωσε. Ὁ Μπεσὴμ βέης κυρτοῦται ἐπάνω εἰς τὴν μεγάλην τράπεζαν, διὰ νὰ ὑπογράψῃ. Τρέμει. Ὑπογράφει. Ἐνας βαθύτατος ἀναστεναγμὸς ἀκούεται. Ἡ δραματικὴ τελετὴ ἐτελείωσε. Ἴδου τὸ ἱστορικὸν κείμενον:

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΝ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Σήμερον, τῇ 30)12 Ἰουλίου 1920, ἐν τῷ καταστάματι τοῦ Διοικητηρίου Σμύρνης, ὁ ὑποφαινόμενος Πέτρος Γουναράκης, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας τῆς Ἑλλάδος ἐν Σμύρνη, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Νομάρχου Κοζάνης Ἀλῆ βέη Ναῖπ Ζαδέ, ἐνεργῶν κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀριστείδου Στεργιάδου, προσήλθον πρὸς τὸν Ἀναπληρωτὴν τοῦ Βαλῆ Ἀιδινίου, Ἀχμέτ Μπεσὴμ βέην, εἰς ὃν ἀνεκοίνωσα, ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν γενομένην πρὸς τὴν Ὑπάτην Ἀρμοστείαν τῆς Ἑλλάδος ἀνακοίνωσιν ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὑπογραφείσης τῆς συνθήκης τῆς Εἰρήνης μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας κατὰ τὴν 28)10 τρέχοντος, μετεβιβάσθη συμφώνως τῇ συνθήκῃ ταύτῃ, ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τοιαύτην ἢ Κυβέρνησις καὶ ἡ Διοίκησις τῆς πόλεως Σμύρνης καὶ τῆς περιφέρειας αὐτῆς τῆς ἀναφερομένης ἐν τῇ εἰρημένῃ συνθήκῃ καὶ κατὰ τοὺς ἐν αὐτῇ ἀναφερομένους ὅρους.

Ὁ Ἀναπληρωτὴς τοῦ Βαλῆ Ἀιδινίου ἀπαντῶν ἐδήλωσεν, ὅτι ὡς ἀνεκοινώθη αὐτῷ διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Ἰουλίου (ν. ἡ.) 920 (336) κρυπτογραφικοῦ τηλεγραφήματος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀπεδέξατο τὴν συνθήκην τῆς Εἰρήνης μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ διὰ ταύτης ἐν Σμύρνη καὶ τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς δημιουργούμενον Ἑλληνικὸν καθεστῶς. Ἐπίσης ἐδήλωσεν, ὅτι, συμφώνως πρὸς τὰς διὰ τοῦ αὐτοῦ τηλεγραφήματος διαβιβασθείσας ἐκ Κων)πόλεως ὁδηγίας, οἱ Τούρκοι ὑπάλληλοι θὰ ἐξακολουθήσουν ἐκτελοῦντες τὰ καθήκοντα αὐτῶν ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς. Ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας ἐδήλωσεν, ὅτι τὸ καθεστῶς τοῦτο ἐπιφυλάσσει ἐαυτῷ τὸ δικαίωμα τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἤδη ὑπηρετούντων Τούρκων ὑπαλλήλων. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Βαλῆ Ἀχμέτ Μπεσὴμ παραδίδει τὴν Διοίκησιν καὶ ἅπαντα τὰ Διοικητικὰ Καταστάματα εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας κ. Πέτρον Γουναράκην, ἐνεργοῦντα κατ' ἐντολὴν τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν Σμύρνη κ. Ἀριστείδου Στεργιάδου.

Ἐγένετο εἰς τριπλοῦν.

Ὁ Παραδίδων

ΑΧΜΕΤ ΜΠΕΣΗΜ ΒΕΗΣ

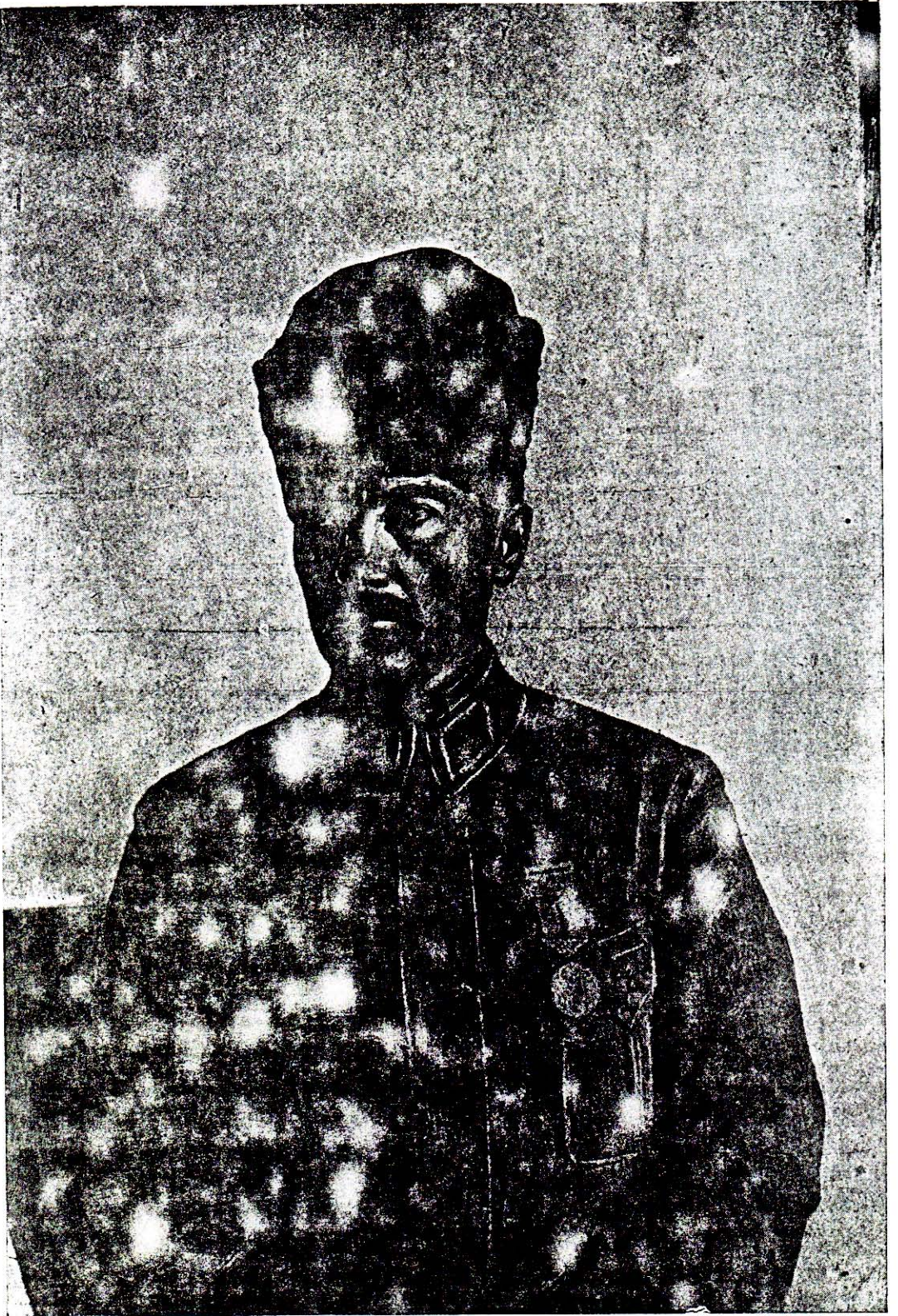
Ὁ Παραλαμβάνων

ΠΕΤΡΟΣ ΓΟΥΝΑΡΑΚΗΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΣ

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 2493 τοῦ 1920 «περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως Σμύρνης» αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Ἀρμοστείας διηρέθησαν ὡς ἐξῆς, κατ' ἀπόφασιν τοῦ Ἀρμοστοῦ:

1) Γενικὴ Γραμματεία περιλαμβάνουσα: α) τὸ γραφεῖον τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, β) τὸ πολιτικὸν τμήμα, γ) τμῆμα Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, δ) γραφεῖον Τύπου, ε) γραφεῖον Διεκπεραιώσεως, καταχωρίσεως, Ἀρχείου. Παρὰ τῇ Γενικῇ Γραμματείᾳ λειτουργεῖ γραφεῖον Γενικοῦ Διοικητικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. 2) Διεύθυνσις Δικαιοσύνης, περιλαμβάνουσα: α) τὸ τμήμα προσωπικοῦ, β) τὴν ὑπηρεσίαν Διοικήσεως Φυλακῶν Μ. Ἀσίας, γ) Μεταφραστικὸν γραφεῖον, δ) γραφεῖον Διεκπεραιώσεως κλπ. 3) Διεύθυνσις Ἐσωτερικῶν, περι-

Μουσταφά Κεμάλ

λαμβάνουσα: α) τὸ Διοικητικὸν τμήμα β) τῆς τοπικῆς Διοικήσεως, γ) Δημοσίας Ἀσφαλείας, δ) Ὀρησκευμάτων καὶ ε) γραφεῖον Διεκπεραιώσεως κλπ. Παρὰ τῇ Διευθύνσει Ἐσωτερικῶν λειτουργεῖ ὑπηρεσία Ἐπιθεωρήσεως. 4) Διεύθυνσις Ἐκπαιδεύσεως, περιλαμβάνουσα: α) τὸ τμήμα Ἀνωτάτης, Μέσης καὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, β) τὸ τμήμα Ἀρχαιοτήτων, γ) τμήμα Σχολικῆς Ὑγιεινῆς, δ) γραφεῖον Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεως, καὶ ε) γραφεῖον Διεκπεραιώσεως κλπ. 5) Διεύθυνσις Οἰκονομικῶν περιλαμβάνουσα: α) τὸ Διοικητικὸν τμήμα, β) τμήμα Ἐμμέσων φόρων, γ) τμήμα Ἀμέσων φόρων, δ) Δημοσίων κτημάτων, ε) Διεκπεραιώσεως Ἀρχείου καὶ Ἐντύπων. Παρὰ τῇ Διευθύνσει τῶν Οἰκονομικῶν λειτουργεῖ Γενικὸν Λογιστήριον περιλαμβάνον: α) τὸ Διοικητικὸν τμήμα, β) τμήμα Ἐλέγχου Ταμειακῶν ὑπολόγων, γ) τμήμα Ἐλέγχου Τελωνειακῶν ὑπολόγων, δ) τμήμα καταχωρίσεως καὶ συγκεντρώσεως λογαριασμῶν καὶ ε) τμήμα ἐντελλομένων ἐξόδων. 6) Διεύθυνσις Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, διαιρουμένη εἰς τὴν Ὑποδιεύθυνσιν Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας καὶ εἰς τὴν Ὑποδιεύθυνσιν Γεωργίας. Ἡ πρώτη Ὑποδιεύθυνσις περιλαμβάνει: α) τμήμα Ἐμπορίου, β) τμήμα Βιομηχανίας, Ἐργασίας καὶ Στατιστικῆς, γ) γραφεῖον Ἐπισιτισμοῦ, δ) γραφεῖον Μεταλλείων. Ἡ δευτέρα Ὑποδιεύθυνσις περιλαμβάνει: α) τὸ τμήμα Γεωργίας, β) τμήμα Γεωργικῆς Οἰκονομίας, γ) τμήμα Κτηνιατρικόν, δ) τμήμα Λασῶν. Εἰς τὴν Διεύθυνσιν ταύτην λειτουργεῖ καὶ γραφεῖον Διεκπεραιώσεως κλπ. 7) Διεύθυνσις Δημοσίων Ἔργων, περιλαμβάνουσα: α) τὸ Διοικητικὸν τμήμα, β) τμήμα Ὀδοποιίας, Ὑδραυλικῶν καὶ Λιμενικῶν ἔργων, γ) τμήμα Ἀρχιτεκτονικόν, δ) τμήμα Ἠλεκτρομηχανολογικόν, ε) γραφεῖον Διεκπεραιώσεως κλπ. 8) Διεύθυνσις Τ.Τ.Τ., περιλαμβάνουσα: α) τὸ τμήμα Ταχυδρομικόν, β) τὸ Τηλεγραφικόν καὶ Τηλεφωνικόν καὶ γ) γραφεῖον Διεκπεραιώσεως κλπ. 9) Διεύθυνσις Δημοσίας Ὑγείας καὶ Ἀντιλήψεως, περιλαμβάνουσα: α) τὸ τμήμα Δημοσ. Ὑγείας, β) τμήμα Παλινοστήσεως Προσφύγων, γ) τμήμα Περιθάλψεως Ἐπιστράτων, δ) Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων, Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλήψεως καὶ ε) γραφεῖον Διεκπεραιώσεως κλπ. 10) Διεύθυνσις Μουσουλμανικῶν ὑπηρεσιῶν, περιλαμβάνουσα: α) τὸ τμήμα Ἰδρυμάτων, β) Δικαστικῶν ὑποθέσεων, γ) Μουσουλμανικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ δ) γραφεῖον Διεκπεραιώσεως κλπ.

Συγχρόνως ἐκοινοποιήθη καὶ ἡ κατωτέρω διαταγὴ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ περὶ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, οἱ ὅποιοι θὰ προϊστάνται τῶν διαφόρων διευθύνσεων.

«Ἐχὼν ὑπ' ὄψει τὸν Νόμον 2493 τοῦ 1920 περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως Σμύρνης καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐ. ξ. ἀπόφασίν μου (Γενικὴ Γραμματεία) «περὶ διαίρεσεως τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως Σμύρνης»

Ἀποφασίζω

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας κ. Πέτρος Γουναράκης διατελὼν τοιοῦτος ἀπὸ τῆς 2ας Μαΐου 1919 προϊστάται τῆς ὅλης Διευθύνσεως τῆς Γενικῆς Γραμματείας. Ὅρίζω προϊστάμενον τοῦ γραφείου Γενικοῦ Διοικητικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ παρὰ τῇ Γενικῇ Γραμματείᾳ τὸν Διευθυντὴν Α' τάξεως κ. Ἀλῆ μπέτη Νατπ Ζαδέ.

Ὡσαύτως ὀρίζω:

Διευθυντὴν τῆς Διευθύνσεως Δικαιοσύνης τὸν Βίσαγγελέα Πρωτοδικῶν κ. Γουλιέλμον Τόμαν. Ἀναπληρωτὴν Διευθυντοῦ τῆς Διευθύνσεως Ἐσωτερικῶν, τὸν Διευθυντὴν Α' τάξεως Νομαρχίας κ. Σπυρ. Σιαρπέτην. Προϊστάμενον τῆς ὑπηρεσίας Ἐπιθεωρήσεως παρὰ τῇ Διευθύνσει τῶν Ἐσωτερικῶν τὸν Διευθυντὴν Α' τάξεως Νομαρχίας κ. Πέτρον Εὐριπαιῖον. Διευθυντὴν τῆς Διευθύνσεως Οἰκονομικῶν, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν κ. Κωνστ. Σαμαράκη. Ὑποδιευθυντὴν τῆς Ὑποδιευθύνσεως Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας τὸν Διευθυντὴν Α' τάξεως Νομαρχίας κ. Σπυρ. Βασιλᾶν. Ὑποδιευθυντὴν τῆς Ὑποδιευθύνσεως Γεωργίας τὸν Νομογεωπόνον κ. Ἰωάννην Καραμᾶνον. Ἀναπληρωτὴν Διευθυντοῦ τῆς Διευθύνσεως Δημοσίων Ἔργων τὸν Νομομηχανικὸν Β' τάξεως κ. Ἄλ. Ὀρτεντζᾶτον. Ἀναπληρωτὴν Διευθυντοῦ τῆς Διευθύνσεως Τ.Τ.Τ. τὸν Ἀρχιμηχανικὸν κ. Φώτιον Κυριάκη. Διευθυντὴν τῆς Διευθύνσεως Δημοσίας Ὑγείας καὶ Ἀντιλήψεως τὸν Τμηματάρχην Α' τάξεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Γεώργιον Ξενοπούλον. Ἀναπληρωτὴν Διευθυντοῦ τῆς Διευθύνσεως Μουσουλμανικῶν Ὑπηρεσιῶν τὸν τμηματάρχην Α' τάξεως κ. Δημήτριον Βουδούρη. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής διευθύνει χιμῶς τὰς Διευθύνσεις, ὧν ἔλλειπουσιν οἱ Διευθυνταὶ ἢ δὲν ὀρίζονται ἀναπληρωταὶ τούτων. Ἡ παρούσα κοινοποιήθη πρὸς ἀπάσας τὰς ὑπηρεσίας.

Ὁ Τμηματάρχης Διεκπεραιώσεως
Δ. ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής
Α. ΣΤΕΡΓΙΔΑΗΣ

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑπηρεσιῶν ἀπὸ πολλῶν μηνῶν εἶχον ἀρχίσει προ-
 παρασκευαστικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Πανεπιστημίου Σμύρνης,
 τοῦ ὁποίου τὴν ὀργάνωσιν ἀνέλαβε, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ
 ὁ καθηγητὴς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὰ Γερμανικὰ Πανεπιστήμια μ. Κ.
 Καραθεοδωρῆς. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ ἐν λόγῳ καθηγητοῦ, ἡ φήμη του,
 ἦτο Πανευρωπαϊκὴ, ἀπετέλουν τὴν ἀσφαλεστέραν ἐγγύησιν περὶ τῆς ἀρτίως
 λειτουργίας τοῦ νέου Ἰωνικοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ κ. Καραθεοδωρῆς εἶχε
 προσλάβει ἐκ τῶν πρώτων τὸν διαπρεπῆ μικροβιολόγον ἰατρὸν κ. Χατζή-
 βασιλείου, ἀριστοῦχον τῶν Γερμανικῶν Πανεπιστημίων, καὶ ἀπὸ κοινοῦ
 συνειργάζοντο διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ προγράμματος τοῦ Πανεπιστημίου.

Διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν διαφόρων Σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἐξε-
 λέγη τὸ ἡμιτελὲς οἰκῆμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Μπα-
 χοῦ-Μπαμπᾶ. Ἡ τοποθεσία τοῦ μεγάλου οἰκήματος ἀνῆκε κατ' ἀρχὰς
 εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν κοινότητα, ἡ ὁποία τὴν εἶχε χρησιμοποιήσει ὡς νεκροτα-
 φεῖον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὁ Νομάρχης Ραχμῆ βέης ἀπεφάσισε
 ν' ἀνεγείρῃ ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς μέγα οἰκῆμα, τὸ ὁποῖον νὰ χρησιμεύσῃ
 ὡς Μουσουλμανικὴ Σχολή. Πρὸς τοῦτο ἐχρησιμοποίησεν ὡς πρόχειρον ὑλικὸν
 τὰς μαρμαρίνας πλάκας τοῦ Ἑβραϊκοῦ νεκροταφείου, ἀπὸ δὲ τὰς ἀρχαίω-
 τητας τῆς Ἐφέσου μετέφερε διὰ τῶν αἰχμαλώτων ἀρχαῖα μάρμαρα καὶ τὰ
 παρεχώρησε διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς Σχολῆς του.

Ἡ Ἑλληνικὴ διοίκησις εὔρε τὸ οἰκῆμα ἐξωτερικῶς ἑτοιμον. Ὄταν
 τὸ παρέλαβεν ἤρχισεν ἀμέσως τὴν ἐσωτερικὴν του διαρρύθμισιν. Ἡ Ἰσραη-
 λιτικὴ κοινότης ἤγειρεν ἀξιώσεις δικαιοῦχου καὶ ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Διοική-
 σεως. Ἄλλ' ὁ Ἀρμοστὴς δὲν ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ κανὲν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ
 οἰκήματος, καὶ μίαν ἡμέραν ἀπέπεμψε τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἰσραηλιτικῆς
 κοινότητος, ἡ ὁποία μετέβη νὰ παραπονεθῇ διὰ τὴν κατοχήν. Τὸ ζήτημα
 τοῦτο τόσον πολὺ ἀπησχόλησε τοὺς Ἰσραηλίτας, ὥστε ἔφθασαν μέχρι τῶν
 διαφόρων ἀντιπροσώπων των εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ κατη-
 γορήσουν τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν, ὅτι μετέρχεται τὰ ἴδια μέσα μὲ τοὺς
 Τούρκους διὰ τὴν κατακράτησιν οἰκήματος, τὸ ὁποῖον θρησκευτικῶς ἀνήκει
 εἰς τὴν κοινότητά των.

Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ Ἰταλικὴ προπαγάνδα ἐξεμεταλλεύθη ἀρκετὰ ἐπιτυχῶς
 τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ δι' αὐτὸ αἱ σχέσεις Κοινότητος Ἰσραηλιτικῆς καὶ Ἑλ-
 ληνικῆς Διοικήσεως δὲν ἦσαν καλαί. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστὴς ἠδύνατο μὲ τὴν
 πληρωμὴν ἀρκετῶν χιλιάδων λιρῶν Τουρκικῶν νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἀπαίτησιν
 των. Ἀλλὰ ἐφρόνει, ὅτι δὲν δικαιούται ἡ Κοινότης οὔτε ἐνὸς λεπτοῦ,
 καὶ δι' αὐτὸ παρέμεινεν ἀκαμπτος εἰς οἰανδήποτε ὑπόδειξιν ἐκ τοῦ ἐξωτερι-
 κοῦ, ὅπως συμβιβασθῇ.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπικράτησις, στρατιωτικῶς καὶ διπλωματικῶς ἦτο γενικῆ
 τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ ὁ Ἀρμοστὴς δὲν ἦτο δυνατόν, παρὰ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν
 ἐφαρμογὴν τῶν σχεδίων του ἀνευ δισταγμῶν. Ἡ συμμαχικὴ λογοκρισία τοῦ
 Τύπου εἶχε καταργηθῆ μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ
 εἶχε περιέλθει ὀλόκληρος ὁ ὀργανισμὸς αὐτὸς ὑπὸ τὸν ἀποκλειστικὸν ἔλεγχον
 τοῦ γραφείου τύπου τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως.

Ὁ Λεβαντινισμὸς μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν ἐκάμφθη κατὰ μέγα
 μέρος. Ὁ Τουρκικὸς τύπος κατέστη ἡπιώτερος ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς
 διοικήσεως. Καὶ ἐν γένει ὁ Τουρκικὸς κόσμος ἤρχισε νὰ πείθεται, ὅτι ἡ Ἑλλη-
 νικὴ ἐγκατάστασις ἐν Μ. Ἀσίᾳ εἶναι ἀπρόσβλητος καὶ τελειωτικῆ. Μέχρι

τοιούτου σημείου ἐπέισθησαν πάντες, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐγκατεστάθη τελειωτικῶς ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὥστε ὁ Γάλλος ἔμπορος καὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων προκρίτων τῆς Γαλλικῆς παροικίας Λιονέλ Μπελώμ ἐγράφε εἰς τὴν ἐπίσημον ἐφημερίδα τοῦ Γαλλικοῦ προξενείου «Ἐκὸ ντε Φράνς», ὅτι οἱ σύμμαχοι ἀπεφάσισαν καὶ αὐτὰς τὰς διομολογήσεις νὰ καταργήσουν ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους: Ὁ Λβύδ Τζῶρτζ ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας ἀπεδέχετο ἀμέσως τὴν κατάργησιν. Ὁ Μιλλερὰν ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας ἀπεδέχετο τὴν κατάργησιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν δικαστηρίων, ὁ δὲ κόμης Σφόρτζα ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας ὑπεστήριζεν, ὅτι αἱ διομολογήσεις θὰ ἔπρεπε νὰ καταργηθοῦν μετὰ τὴν πάροδον μιᾶς πενταετίας, διὰ νὰ δοκιμασθῇ ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Ἑλληνικὸν δικαστικὸν σύστημα.

Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Διὰ τοὺς ἀνατολικούς λαοὺς ἡ ἐντύπωσις ἀπετέλεσε πάντοτε κάποιον ὑπέρτερον νόμον εἰς τὴν ζωὴν των. Καὶ ἡ βαθεῖα ἐντύπωσις τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤτο τόσο εἰς τοὺς Τούρκους, ὅσον καὶ εἰς τοὺς Λεβαντίους, ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν, κατὰ συνέπειαν ἔπρεπε ὅλοι νὰ ρυθμίσουν τὰς σχέσεις καὶ τὴν ζωὴν των συμφώνως μὲ τὸ νέον καθεστῶς, τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη διὰ μιᾶς πανισχύρου συνθήκης. Ἀλλὰ τὸν Ἑλληνικὸν οὐρανὸν ἐπεσκίασεν ἐν νέφος μέγα καὶ ἀπειλητικόν, τὸ ὁποῖον μετέβαλε ἀμέσως τὴν ψυχολογίαν καὶ τὰς ἐντυπώσεις τοῦ Ἀνατολικοῦ λαοῦ. Ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Τὴν ἐπομένῃ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, δύο Ἑλληνες ἀξιωματικοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀντίθετον πρὸς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον πολιτικὴν μερίδα, ὄργανα τῆς Αὐλῆς τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἐπυροβόλουν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τῶν Παρισίων τὸν δημιουργὸν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ τὸν ἔρριπτον εἰς τὸ ἔδαφος αἰμόφυρτον.

Ἡ εἰδησις τῆς δολοφονικῆς ἀποπειρας ἐπροξένησε κατάπληξιν, ὅχι μόνον εἰς ὅλον τὸν Μικρασιατικὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, τὸ ὁποῖον διετέλει τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς ἀπόγνωσιν, λόγῳ τῶν στρατιωτικῶν καὶ διπλωματικῶν ἐπιτυχιῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Τούρκος, μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ μοιρολάτρου, ἐξέλαβε τὰς ριφθείσας σφαίρας ἐναντίον τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ὑπὸ Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν ὡς ἄριστον οἰωνὸν διὰ τὰς τύχας του. Τὸ «κισμέτ» ἀποτελεῖ τὸν θεὸν τῆς εὐτυχίας του. Καὶ ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας ἔσπευσε ἀμέσως νὰ ἐκμεταλλεῖται τὸ γεγονός αὐτό!.. Διεκήρυξε πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ Κράτους, ὅτι οἱ δύο Ἑλληνες ἀξιωματικοὶ Τσερέπης καὶ Κυριάκης ἐπυροβόλησαν ἐναντίον τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, διότι ἀποκρούουν τὸν Μικρασιατικὸν πόλεμον. Διεκήρυξαν ἐπίσης διὰ τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν πρακτόρων των, ὅτι ὅπισθεν τῶν δύο ἀξιωματικῶν ὑπάρχει τὸ Βασιλικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ἀργὰ ἢ γρήγορα μόλις ἔλθῃ εἰς τὴν ἀρχὴν θ' ἀνακαλέσῃ τὸν στρατὸν ἐκ Μ. Ἀσίας. Καὶ τὰ κηρύγματα αὐτὰ ἔφθασαν εἰς τὴν τελευταίαν καλύβην τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ. Εἰς τὰ τεμὲν οἱ Χοτζάδες ἀκαταπαύστως ἀνεγίνωσκον τὰ ἄρθρα τῆς «Χακιμιέτ-Μιλλιέ», ἐπισήμου ὄργανου τῆς Ἀγκύρας, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀποπειρας κατὰ τοῦ Βενιζέλου. Μεγάλαι εἰκόνες, ἀναπαριστῶσαι τὴν ἀπόπειραν τῆς δολοφονίας ἐξετυπώθησαν καὶ ἐκυκλοφόρησαν παντοῦ.

Εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ τοῦ αἵματῆροῦ ἐπεισοδίου ἔβλεπον μίαν ἐλπίδα, ἡ ὁποία ἐξυπηρέτει τοὺς σκοποὺς των. Καὶ τὴν ἐξεμεταλλεύθησαν κατὰ τὸν θορυβωδέστερον τρόπον. Συγχρόνως ἡ Ἰταλικὴ προπαγάνδα ἐνίσχυε τὰς

ἐλπίδας των. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Σμύρνην οἱ πράκτορες τῆς ἐξήγησαν εἰς τοὺς Τούρκους, ὅτι ἡ κατάστασις δὲν εἶναι διόλου σταθερὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ θέσις τοῦ Βενιζέλου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ βιώσιμος. Οἱ φιλοτουρκίζοντες Γαλλικοὶ κύκλοι ἤρχισαν νὰ κινουῦνται καὶ νὰ ἐνθαρρύνουν τὸ ἐπαναστατικὸν Κράτος τῆς Ἀγκύρας, ὁ δὲ Γεώργιος Πυκῶ, διπλωματικὸς ὑπάλληλος τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Κιλικίαν, ἀντελαμβάνετο, ὅτι ἡ στιγμή ἦτο κατάλληλος ὅπως ἐπικοινωνήσῃ περισσώτερον μὲ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἀγκύρας.

Αἱ σφαῖραι τῶν δύο Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, οὐσιαστικῶς, εἶχον ριφθῆ ἔναντιον τῆς καρδίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ νεκρὸς τῆς Ἀγκύρας ἀνέζησε καὶ πάλιν καὶ ὠρθώθη. Ὑπομονὴ ὀλίγων μηνῶν καὶ ἔχει ὁ Ἀλλάχ. Οἱ μυστικοὶ πράκτορες τῶν φιλοτουρκικῶν κύκλων ἐβεβαίουν, ὅτι ἡ πτώσις τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου θὰ σημάνη καὶ τὴν πτώσιν τῆς Ἑλλάδος διπλωματικῶς. Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἄρχεται νέα ἐπίμονος ἐργασία διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Μεταξὺ τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ὑποταγῆς ἐπροτίμησε ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας νὰ ἐκλέξῃ τὴν παράτασιν τῆς καταστάσεως, ἐφ' ὅσον εἰς τὸ βάθος τῆς Ἀνατολῆς δὲ διέτρεχε κανένα κίνδυνον.

Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΟΥΣΑΚ

Καὶ ἰδοὺ ἀμέσως, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου 1920, κινεῖται πρὸς τὰς ὄρεινὰς περιφερείας τοῦ Τζεντίς, τοῦ Σιμάβ καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Δεμερτζή-Τσαί. Ἴσχυραὶ συμμαορίαί, ἐφωδιασμένοι μὲ πυροβόλα καὶ πολυβόλα, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ τολμηροῦ καὶ ἱκανοῦ ἀρχηγοῦ των Ἐτέμ βέη, ἐμφανίζονται καὶ παρενοχλοῦν τὴν περιφέρειαν Σαλιχλῆ, ὅπου εἶχε στρατοπεδεύσει μία Μερραρχία, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συνταγματάρχου Ἄλ. Ὁθωναίου..

Ἡ Μερραρχία ἀπωθεῖ πρὸς βορρᾶν τὰ ἐχθρικὰ τμήματα. Ὁ Ἐτέμ βέης ἀποσύρεται καὶ πάλιν ἐπανέρχεται. Ἐν Ἑλληνικὸν τάγμα, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Γ. Μπέλλια, συγκρούεται καὶ ὑφίσταται ἀρκετὴν φθοράν. Καὶ οἱ δύο στρατοὶ μάχονται πεισματωδῶς. Τὴν 11ην Αὐγούστου 1920 ὁ διοικητὴς τῆς Μερραρχίας Ἄλ. Ὁθωναῖος σπεύδει εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς μάχης, ὅπως ἐνισχύσῃ τοὺς μαχομένους στρατιώτας. Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἐτέμ βέη ὑποχωροῦν ἐν τέλει πρὸ τῆς ὁρμῆς τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ ὁ διοικητὴς τῆς Μερραρχίας Ἄλ. Ὁθωναῖος τραυματίζεται καὶ μεταφέρεται εἰς τὸ χειρουργεῖον τῆς Μερραρχίας.

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον Σμύρνης ἐσκέφθη τότε, ὅτι ἔπρεπε νὰ πατάξῃ ἀποτελεσματικῶς τὰς ἐχθρικὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Σιμάβ, διότι διέτρεχον κίνδυνον τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν. Καὶ χωρὶς τὴν ἐντολὴν τῶν Συμμάχων καὶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀποφασίζει, ὅπως καταλάβῃ τὸ Οὐσάκ καὶ ἀποκόψῃ τὰς ἐχθρικὰς κινήσεις ἐκ Τζεντίς πρὸς Σιμάβ. Ἡ διαταγὴ διεβιάσθη πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ στρατηγὸν Κ. Νίδερ καὶ χωρὶς ἀργοπορίαν τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα τὴν 16ην Αὐγούστου κατέλαβον τὴν πόλιν Οὐσάκ, συλλαβόντα αἰχμαλώτους καὶ καταλαβόντα ἀρκετὸν ὑλικὸν πολέμου. Τὴν κατάληψιν τοῦ Οὐσάκ ὡς ἐξῆς ἀνήγγειλε τὸ Γενικὸν στρατηγεῖον τὴν 16ην Αὐγούστου:

«Ἡμέτεραι φάλαγγες, ἐξορμήσασαι χθὲς τὴν πρωτὴν ἐκ τῆς περιοχῆς ἀνατολικῶς τῆς Φιλαδέλφειας, ἐφθασαν σήμερον τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ Οὐσάκ, ὅπερ καὶ κατέλαβον, τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωρήσαντος πρὸ τῶν ἡμετέρων, κατόπιν μικρᾶς ἀντιστάσεως. Πρὸς κά-

λυσιν τοῦ δεξιοῦ τῆς προελάσεως ἡμέτεραι δυνάμεις κατέλαβον χθές τὴν πρώτην τὴν γραμμὴν τοῦ ποταμοῦ Μέντερου, ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ Λάντας, ἀπωθήσασαι εὐχερῶς τὰς πρὸ αὐτῶν ἐχθρικὰς δυνάμεις. Αἱ ἡμέτεραι ἀπώλειαι εἶνε ἀνάξιαι λόγου. Ὁ ἐχθρὸς ἐγκατέλειπεν αἰχμαλώτους καὶ πολυβόλα. Κατερρίψαμεν ἐχθρικὸν ἀεροπλάνον.

Σμύρνη 16 Αὐγούστου

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

Ἡ κατάληψις τοῦ Οὐσάκ ἐπροξένησε βαθεῖαν δυσαρέσκειαν εἰς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξύ εἶχε θεραπευθῆ ἐν Παρισίοις καὶ εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ἐξηγήσεις τοῦ Γενικοῦ στρατηγείου, ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Οὐσάκ ἐγένετο διὰ λόγους ἀσφαλείας τοῦ στρατοῦ δὲν ἐκρίθησαν ἐπαρκεῖς. Ἐπέβη τὴν ἑσπέραν τῆς 22ας Αὐγούστου τοῦ «Ναρκίσσου» καὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 23ης ἔφθασε εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης. Ὁ Σμυρναϊκὸς κόσμος ἐπληροφορεῖτο αἰφνιδίως, ὅτι εἰς τὴν λευκὴν θαλαμηγὸν εὕρισκετο ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος καὶ δι' αὐτὸ ἐπὶ ὥρας πολλὰς ἀνέμενεν ἀγωνιωδῶς εἰς τὴν προκυμαίαν, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐξόδου του εἰς τὴν ξηράν. Ἄλλ' ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἤλθεν εἰς τὴν Σμύρνην, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἀρχιστράτηγον καὶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου. Καὶ τοὺς ἐδέχθη εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ «Ναρκίσσου».

Δὲν παρευρέθη κατὰ τὴν συνάντησίν των. Ἄλλ' ἐγνώσθη μετὰ βεβαιότητος ὅτι ὁ Ἑλ. Βενιζέλος προέβη εἰς ἐντόνους παρατηρήσεις τόσον πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον, ὅσον καὶ πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ ἐπιτελείου διὰ τὴν προέλασιν πρὸς τὸ Οὐσάκ ἄνευ τῆς ἐντολῆς του. Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ «Ναρκίσσος» ἀπέπλευσεν ἐκ Σμύρνης καὶ τὴν πρώτην τῆς 24ης Αὐγούστου κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (Ἑλ. Βενιζέλου) εἶχε προκηρύξει τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς διὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920. Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἐπίστευεν ἀκραδάντως, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διὰ τῆς ψήφου του θὰ ἐπεκύρωνε πανηγυρικῶς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐθνικῶν ὀνειρῶν. Ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διεκήρυττε τὴν πίστιν του πρὸς τὸν θρυλὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τοὺς ἀλυτρώτους. Καὶ ἰδοὺ ἡ μὲν Δυτικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Θράκη εἶχον ἐνωθῆ μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Σμύρνη κατέστη τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ὑπὸ τινὰς περιορισμούς, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις εὕρισκετο ἐγγύτατα τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων τῆς Τσατάλτζας.

Ἡ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου εἶχεν ἐνωθῆ μετὰ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ αἱ περιφέρειαι τῆς Τραπεζοῦντος καὶ Σαμψούντος ἐφέροντο πρὸς τὴν αὐτονομίαν των. Ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος εἶχον πραγματοποιηθῆ τὰ τολμηρότερα Ἑλληνικὰ ὄνειρα, κατὰ συνέπειαν καὶ ὁ Κυβερνήτης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐδικαιούτο νὰ πιστεύῃ εἰς τὸν πατριωτισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ο ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΣΑΛΟΣ

Ὁ ἐκλογικὸς σάλος εἶχεν ἀρχίσει μὲ ὄλην τὴν ὀξύτητά του εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέτωπον εἶχον φθάσει ἀπεσταλμένοι τοῦ Βασιλικοῦ κόμματος, οἱ ὁποῖοι ὠργάνωσαν εὐρείαν προπαγάνδαν μεταξύ τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν καταψήφισιν τοῦ Βενιζέλου. Κυρίως ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἐνδιέφερετο, ὁ στρατὸς νὰ ψηφίσῃ ὑπὲρ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ προγράμματός του, διὰ ν' ἀποδειχθῆ ὅτι καὶ ὁ στρατὸς, ὁ ὁποῖος μάχεται, ἐγκρίνει τὰς ἐδαφικὰς ἐπεκτάσεις καὶ εἶναι ἀποφασισμένος νὰ τὰς διεκδικήσῃ ἀντὶ πάσης θυσίας. Ὁ Τουρκικὸς κόσμος ἀνέμενεν ἀγωνιωδῶς τὰ ἀποτελέσματα τῶν Ἑλληνικῶν ἐκλογῶν. Ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἀπεσταλμένους τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἰς τὴν

Ἰταλίαν, τὴν Ἑλβετίαν καὶ αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα, ἐπληροφορεῖτο ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας, ὅτι ἡ θέσις τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου δὲν ἦτο ἀσφαλής. "Ὅλοι οἱ φιλότουρκοι κύκλοι συνίστων εἰς τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ ὑπομονὴν καὶ ἐγκρατέρησιν μέχρι τῶν Ἑλληνικῶν ἐκλογῶν. Ὁ Τουρκικὸς τύπος ἐδημοσίευσεν ἀκαταπαύστως ὅλην τὴν κίνησιν τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ τὰ κύρια ἄρθρα τῶν βασιλοφρόνων ἐφημερίδων, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς προσωπογραφίας τῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφόρων κομμάτων, Γούναρη, Στράτου, Ράλλη.

Ἡ Τουρκικὴ ἐφημερίς «Ἰερῆ», εἰς τὸ φύλλον τῆς 22ας Σεπτεμβρίου 1920, ἔγραφε τὰ ἑξῆς: «Παρὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν Βενιζελικῶν δὲν παρεχωρήθη ἀκόμη ἐλευθερία ἐνεργείας εἰς τοὺς ἀντιπολιτευομένους κατὰ τὰς παρούσας ἐκλογάς. Μετ' ἀγωνίας ἀναμένεται νὰ γνωσθῆ: 1ον) ἂν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐπιδοκιμάζει τὴν γνωστὴν κατακτητικὴν πολιτικὴν τοῦ Βενιζέλου, 2ον) ἂν ἡ ἀποψις, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ περιφρούρησις εἰς τὸ μέλλον τῶν εἰς βᾶρος ἄλλων ἐπεκταθέντων ὁρίων τῆς Ἑλλάδος συνταυτίζεται πρὸς τὰς σκέψεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αἱ ἐκλογαὶ θ' ἀποδείξουν ποίαν πολιτικὴν ζητεῖ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντί μας καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐνδιαφερόμεθα τόσον διὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν Ἑλληνικῶν ἐκλογῶν». Καὶ μόνον ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου τῆς «Ἰερῆ» δύναται τις νὰ κρίνῃ τὴν ὅλην ἀγωνίαν καὶ τὴν ψυχολογίαν τοῦ Τουρκικοῦ κόσμου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐκλογάς. Ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ ἐκδιδομένη ἐπίσημος ἐφημερίς τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου ἔγραψεν ὅτι: «Αἱ ἑλληνικαὶ ἐκλογαὶ θὰ κρίνουν τὴν τύχην τοῦ Μικρασιατικοῦ πολέμου, πτώσις δὲ τοῦ Βενιζέλου σημαίνει καὶ πτώσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν». Τὸ βαρυσήμαντον αὐτὸ ἄρθρον ἐτηλεγραφήθη ἐκ Σμύρνης καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ φύλλον τῆς «Πατρίδος» τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1920.

Ἡ Ἑλλάς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπάλαιε μεταξὺ θετικοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος καὶ τῆς αἰσθηματολογίας πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ ἑλληνικὸς ἐγκέφαλος εἶχε σκοτισθῆ τόσον πολὺ, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ τὴν λογικὴν ἀπὸ τὸ αἶσθημα. Οἱ στρατιῶται εἰς τὸ μέτωπον κατὰ μέγα μέρος ὑφίσταντο τὴν ἐπιρροὴν τῶν Βασιλοφρόνων ἀξιωματικῶν καὶ ἐπίστευον, ὅτι ἡ πτώσις τοῦ Βενιζέλου θὰ ἐσήμαινε καὶ τὴν ἑναρξιν τῆς ἀποστρατεύσεώς των. Κουρασμένοι καὶ ἀκίνητοι, ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀνατολῆς, ἐδηλητηρίαζον καθ' ἐκάστην τὴν σκέψιν καὶ τὴν ψυχὴν των μετὰ ἄρθρα τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐφημερίδων, αἱ ὁποῖαι συνίστων τὴν καταψήφισιν τοῦ Βενιζέλου.

Οἱ Βασιλόφρονες ἀξιωματικοὶ βεβαίως δὲν ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀποστράτευσιν. Ἐφρόνου, ὅτι καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βενιζέλου ἡ αὐτὴ πολιτικὴ θὰ συνεχισθῆ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ δὲν ὑπελόγιζον τὴν ἐχθρότητα τῶν συμμάχων Δυνάμεων, διότι οἱ μυστικοὶ πράκτορες εἶχον κοινολογήσει, ὅτι ὁ Ἄγγλος Ναύαρχος Κάρ εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, χωρὶς ἢ Ἀγγλία νὰ φέρῃ καμμίαν ἀντίδρασιν. Ἀλλὰ δὲν ἐσκέπτοντο, ὅτι καὶ μόνον διότι διὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἀγωνίζεται ἡ Ἰταλικὴ προπαγάνδα, ὁ ἐθνικὸς κίνδυνος εἶνε μέγιστος καὶ τρομακτικός.

Τὸ μέτωπον εἶχε μεταβληθῆ εἰς πεδῖον ἐκλογικῶν διαμαχῶν. Ὁ ἐχθρὸς ἀνέμενε καὶ δὲν εἶχε κανένα λόγον νὰ μᾶς παρενοχλῆ. Εἰς τὴν Σμύρνην τὸ δεῦτερον δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου 1920 ἐφθασε πολυμελὴς ἀντιπροσωπεῖα

τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μανουσοπούλου καὶ τοῦ ἀποστράτου στρατηγοῦ Κ. Πετιμεζᾶ. Κατὰ μέγα μέρος τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς ἦσαν ἀπότακτοι ἀξιωματικοί, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο διὰ νὰ ἐπικοινωνήσουν μετὰ τῶν ὁμοϊδεατῶν των. Μόλις κατέπλευσε πρὸς τὸ ἑσπέρας τὸ ἀτμόπλοιο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν ἡ ἀποστολὴ τῆς ἀντιπολιτεύσεως συνεκεντρώθη εἰς τὴν προκουμαίαν ἀρκετὸς κόσμος καὶ περισσότεροι ἀξιωματικοί οἱ ὅποιοι ἤρχισαν ν' ἀποδοκιμάζουν τὴν ἐπιτροπὴν. Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστὴς ἐξῆλθεν εἰς τὴν προκουμαίαν καὶ διέλυσε τὴν συγκέντρωσιν ἐδῶσε, δὲ αὐστηρὰς διαταγὰς, ὅπως ἡ ἀστυνομία προστατεύσῃ τὴν ἐξοδὸν των καὶ συλλάβῃ οἰονδήποτε πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἤθελεν ἀποδοκιμάσει τὴν ἐπιτροπὴν. Τὴν ἐπομένην ὁ κ. Μανουσόπουλος μετέβη εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν, διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν ἐπέμβασιν καὶ συνδρομὴν του. Ὁ Ἀρμοστὴς χωρὶς δισταγμῶν ἐδήλωσε πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ὅτι αὐτὴ ἡ ἀχαλίνωτος πολιτικολογία δημιουργεῖ τὸν ὄλεθρον τῆς Ἑλλάδος, μὲ κομματικὰς δὲ ἐπιδείξεις καὶ διαδηλώσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σταδιοδρομήσῃ ἓνα Ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε νέας ἐδαφικὰς ὑποχρεώσεις καὶ ἔχει ἀνάγκην γαλήνης καὶ ἐσωτερικῆς πειθαρχίας.

Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ὁ Ὑπατος Ἀρμοστὴς οὐδόλως ἀνεμίχθη εἰς τὰς ἐκλογὰς. Ἐπίστευε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐκλογικὴν νίκην τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου διότι πάντες τὸν ἐβεβαίουν περὶ τῆς ἀσφαλοῦς ἐπιτυχίας τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἀπέκρυπτε τὸ μῖσος του κατὰ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ διὰ τὴν ἀνάμιξιν τῆς εἰς τὴν πολιτικὴν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου, διεδίδοντο πλείστα φῆμαι περὶ τοῦ διαδόχου του, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θ' ἀπέθνησκε. Μίαν ἡμέραν ἐλήφθη εἰς τὰς Σμυρναϊκὰς ἐφημερίδας ἐν τηλεγράφημα ἐξ Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον ἀνέφερεν, ὅτι εἰς περίπτωσιν θανάτου τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου τὸν Θρόνον θὰ καταλάβῃ ὁ πρίγκηψ Παῦλος.

Μετέβην εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ἀρμοστοῦ καὶ τὸν ἠρώτησα, ἐὰν θὰ ἔπρεπε νὰ δημοσιευθῇ τὸ τηλεγράφημα.—Ὅχι, μοῦ ἀπήντησε ζωηρῶς, κανένας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πρίγκηπας δὲν θὰ ἐπικαθῆσῃ εἰς τὴν ράχην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κάτι καλλίτερον καὶ λαϊκώτερον θὰ συμβῇ...»

Καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἔλαμπον ἀπὸ εὐχαριστήσιν. Προφανῶς ἐσκέπτετο, ὅτι ὁ λαὸς ἐφέρετο ραγδαίως πρὸς τὴν Δημοκρατίαν. Καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἀπέκρυπτε τὰ ἀντιδυναστικὰ φρονήματά του εἰς τὰς διαφόρους συζητήσεις του. Καὶ ἀνέμενε τὰς ἐκλογὰς τῆς 1ης Νοεμβρίου διὰ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ διπλωματικοῦ θριάμβου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

Ἡ 1η Νοεμβρίου 1920, ἡμέρα τῶν ἱστορικῶν ἐκλογῶν παρῆλθεν ἡρεμῶς ἐν Σμύρνῃ. Εἰς τὸ Γενικὸν στρατηγεῖον ἐγνώσθη ἐξ Ἀθηνῶν τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας, ὅτι τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ὑπερτερεῖ κατὰ 75% τοὺς ἀντιπάλους του. Ἀλλ' ἡ εἶδησις αὕτη ἦτο πρόωρος. Περὶ τὰ ἐξημερῶματα τῆς 1ης Νοεμβρίου πρὸς τὴν 2αν ἐλήφθη ἐπεῖγον τηλεγράφημα ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Ἀρμοστὴν καὶ τὸν Ἀρχιστράτηγον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγνωστοποιεῖτο ἡ ἐκλογικὴ ἀποτυχία τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

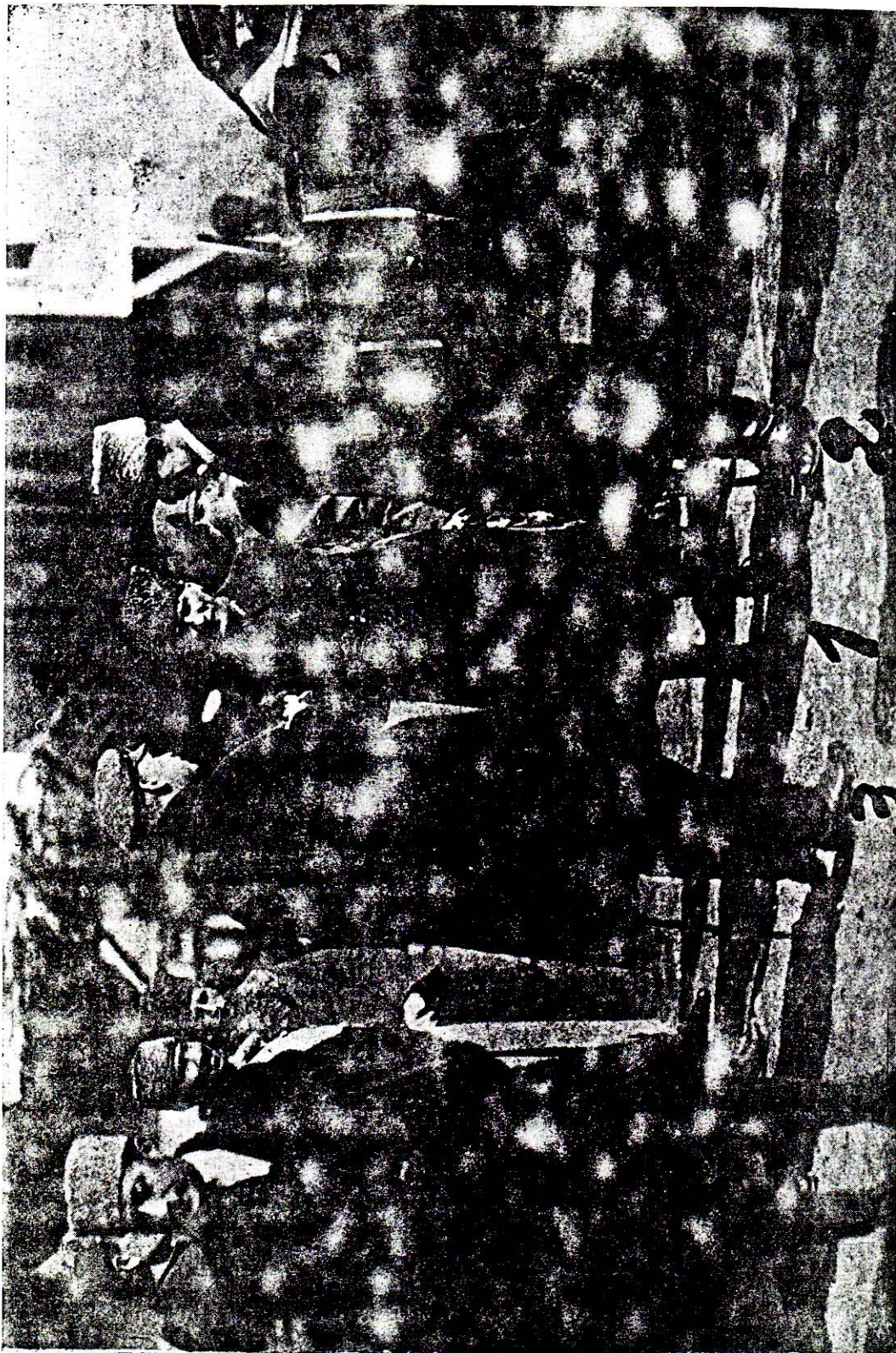
Συγχρόνως ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἐπεκαλεῖτο τὸν πατριωτισμὸν ἀμφοτέρων ὅπως λάβουν ἐπείγοντα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως εἰς τὸ μέτωπον, διότι καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀταξία θὰ εἶχεν ὀλέθρια ἀποτελέσματα διὰ τὴν τύχην τῆς Μ. Ἀσίας. Εἰς τὸν Σμυρναϊκὸν τύπον ἤρχισαν νὰ μεταδίδωνται ἐξ Ἀθηνῶν τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα τὴν μεσημβρίαν τῆς 2ας Νοεμβρίου, ἀλλὰ τὰ τηλε-

γραφήματα ἐκρατήθησαν εἰς τὴν λογοκρισίαν, μέχρις ὅτου τὸ στρατηγεῖον λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως.

Ἐκτὸς τῶν δημοσιογραφικῶν τηλεγραφημάτων, ἤρχισαν νὰ λαμβάνωνται καὶ ἰδιωτικὰ τηλεγραφήματα πρὸς διάφορα πρόσωπα μὲ τὰς φράσεις «ἀετὸς ἐφτερούγισε». Τὴν πρωτὴν τῆς 3ης Νοεμβρίου μετέβην εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ καὶ τὸν ἠρώτησα διὰ τὸ ζήτημα τῶν δημοσιογραφικῶν τηλεγραφημάτων ὡς ἐπίσης καὶ τῶν ἰδιωτικῶν. Ἦτο ὠχρὸς καὶ ἐφαίνετο ὡσὰν νὰ μὴ εἶχε κοιμηθῆ. Μὲ ἐκοίταξε κατὰ πρόσωπον, ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας καὶ κινῶν περίλυπος τὴν κεφαλὴν εἶπε: Νὰ ἀνακοινωθοῦν. Τώρα πλέον... Ἐπηκολούθησε βαθεῖα σιγή. Κατόπιν τὸν ἠρώτησα: Ποίαν στάσιν θὰ τηρήσῃ ὁ τύπος; Μοῦ ἀπήντησεν ἀμέσως καὶ σχεδὸν ἐντόνως. Ἦσυχίαν, ναὶ κύριε, ἡσυχίαν τίποτε ἄλλο. Γαλήνην καὶ ὑποταγὴν, διότι αἱ στιγμαὶ εἶνε κρίσιμοι. Τὸ ἀπόγευμα αἱ Συμριναῖκαὶ ἐφημερίδες ἀνέγραψαν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν. Ἄλλὰ καὶ πρὸ τῆς κυκλοφορίας τῶν ἐφημερίδων τὰ ἀποτελέσματα εἶχον γνωσθῆ ἀπὸ τοὺς ἀσυρμάτους τοῦ Γενικοῦ στρατηγεῖου, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπῆρέτων βασιλόφρονες ἀξιωματικοί, καὶ ἀπὸ τὰ ξένα πολεμικὰ πλοῖα.

Ἀμέσως τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐσχηματίσθησαν διαδηλώσεις στρατιωτῶν καὶ παρήλασαν ἀπὸ τῆς προκυμαίας μὲ τὰς εἰκόνας τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, τὰς ὁποίας εἶχον παραλάβει ἀπὸ τὰς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Ὀλόκληρον τὸ ἀπόγευμα τῆς 3ης Νοεμβρίου ἡ προκυμαία καὶ ἡ ὁδὸς Γαλαζίου, ὑπόθεν διήρχοντο οἱ στρατιῶται τῆς Π. Ἑλλάδος, ἐπαρουσίαζαν τὸ θέαμα ἐνὸς δεινοῦ ἐκλογικοῦ σάλου. Ζητωκραυγαὶ ἀντήχουν καὶ ἐνίοτε ἐρρίπτοντο καὶ πυροβολισμοί. Οὐδεὶς ἀξιωματικὸς ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν πειθαρχίαν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἡ αὐτὴ κατάστασις εἶχε δημιουργηθῆ. Οἱ περισσότεροι στρατιῶται ἐπρομηθεύθησαν κλάδους ἐλαίας, τὸ ἐκλογικὸν σύμβολον τῶν βασιλοφρόνων, καὶ ἐπανηγύριζον τὴν νίκην των, χωρὶς νὰ ὑπολογίζουσι, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐνεδρεύει ἀπέναντί των. Ἐνεκα τούτων ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀνήγγειλεν, ὅτι πάντες θὰ ὑπακούσουσιν εἰς τὴν «νόμιμον» Κυβέρνησιν, διέταξε δὲ ἐπείγοντως, ὅπως ὅλος ὁ στρατὸς τοῦ μετώπου εὐρίσκηται ἐν ἐπιφυλακῇ καὶ ἀποκρούσῃ δι' ὅλων τῶν δυνάμεών του οἰανδήποτε ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν. Ἐν Σμύρῃ ὁμοίως ἡ κατάστασις ἤρχισε ν' ἀποβαίνει κρίσιμος. Ὁ ἀρχιστράτηγος Λεωνίδας Παρασκευόπουλος συνεκάλεσεν ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς τῆς φρουρᾶς Σμύρνης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πλατεῖαν τοῦ στρατιωτικοῦ Διοικητηρίου. Ἀφοῦ τοὺς ἐξέθεσε τὴν κατάστασιν, ἐπεκαλέσθη τὸν πατριωτισμὸν των, ὅπως μετέλθουν τὴν ἐπιρροὴν των ἐπὶ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ὑπηρεσίας των.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἠρώτησε τοὺς ἀξιωματικούς, ἐὰν ἔχουν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, μέχρις ὅτου ἔλθῃ καὶ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ ὁ διάδοχος τοῦ στρατηγὸς Παπούλας. Ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ μὲ μίαν φωνὴν ἀπήντησαν, ὅτι τὸν περιβάλλουν μὲ ἐμπιστοσύνην μέχρις τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀντικαταστάτου του. Οἱ κορυφαῖοι ἐκ τῶν βασιλοφρόνων ἀξιωματικῶν ἐσχημάτισαν μίαν ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία ἀνέλαβεν ὑπ' εὐθύνην τῆς νὰ περιέλθῃ ὅλους τοὺς στρατῶνας καὶ ὅλα τὰ γραφεῖα καὶ νὰ συστήσῃ ἡσυχίαν καὶ ἀποφυγὴν τῶν διαδηλώσεων εἰς τοὺς δρόμους. Ἡ αὐτὴ ἐπιτροπὴ μετέβη εἰς τὸν Ἀρμοστὴν καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν, ὅτι θὰ ἐπιβάλῃ τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸ στράτευμα τῆς Σμύρνης, ἀλλὰ συγχρόνως τοῦ ἐζήτησεν, ὅπως ἀντικατασταθῆ ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ γραφείου τύπου.

Ο Μουσταφά Κεμάλ στην Άγκυρα με τους αντιπροσώπους των Σοβιέτ

Ὁ Ἄρμωστὴς ἀπήντησεν, ὅτι οὐδεὶς ὑπάλλληλος εὐρισκόμενος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰ ἀντικατασταθῆ, διότι πάντες ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπηρετοῦν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Πατρίδος καὶ ὄχι εἰς τὰ κόμματα.

Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ 1ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Κατόπιν τῆς δηλώσεως ταύτης ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέσυρε τὴν ἀξίωσίν της. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐν Ἀθήναις ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου παρητήθη, καὶ ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν τοῦ νέου Ὑπουργείου ὁ Δημήτριος Ράλλης, ἀντὶ δὲ τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη, — ἦτο ἀντιβασιλεὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου — ἡ ἀντιβασιλεία μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀνετέθη εἰς τὴν Ὀλγαν. Μόλις ἀνέλαβε τὴν νέαν Κυβέρνησιν ὁ Δημήτριος Ράλλης, ὁ Ὑπατος Ἄρμωστὴς ἔσπευσε τηλεγραφικῶς νὰ ὑποβάλλῃ τὴν παραίτησίν του πρὸς τὸν Ἀντιβασιλέα διὰ τοῦ κατωτέρω ἀνοικτοῦ τηλεγραφήματος:

ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΑ

Ἀθήνας

Εὐαρεστηθῆτε νὰ δεχθῆτε μετὰ τῆς ἄλλης Κυβερνήσεως τὴν παραίτησίν μου ὡς ὑπουργοῦ ἀνευ χαρτοφυλακίου. Θεωρῶ ὑπατον καθῆκον νὰ διατηρήσω τὴν θέσιν τοῦ Ὑπάτου Ἄρμωστου ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας, μέχρις οὗ ἡ νέα Κυβέρνησις ἀποστείλῃ τὸν διάδοχον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο παρακαλῶ ἀνακοινώσατε εἰς τὴν νέαν Κυβέρνησιν.

Σμύρνη 2 Νοεμβρίου 1920

Α. ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

Ὁ νέος πρωθυπουργὸς Δημήτριος Ράλλης ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἀπαντήσῃ τὰ ἐξῆς:

ΥΠΑΤΟΝ ΑΡΜΟΣΤΗΝ

Σμύρνην

Ἐπὶ τοῦ ὑμετέρου τηλεγραφήματος εὐχαριστῶ ὑμᾶς θερμῶς καὶ ἐξ ὀνόματος τῆς Κυβερνήσεως, παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ὅπως παραμένοντες εἰς τὴν θέσιν σας κατὰ τὰς ἐκτάκτους αὐτὰς περιστάσεις μὴ στερήσῃτε τὸ Ἔθνος τῶν πολυτίμων ὑμῶν ὑπηρεσιῶν.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΑΛΛΗΣ

Κατόπιν τοῦ ἀνωτέρω τηλεγραφήματος ὁ Ὑπατος Ἄρμωστὴς ἀπήντησεν, ὅτι ἀποσύρει τὴν παραίτησίν του. Καὶ νομίζω ὅτι εἰς τοῦτο συνετέλεσε πολὺ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπεθύμει νὰ μὴ ἀποχωρήσῃ ἐκ Σμύρνης ὁ Ὑπατος Ἄρμωστὴς, ὁ ὁποῖος ἦτο κάτοχος ὄλων τῶν Μικρασιατικῶν ζητημάτων. Διότι ἐὰν ἀπεχώρει τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, θὰ ἐδημιουργεῖτο πραγματικῶς μία κατάστασις χαώδης ἀπὸ διεθνoῦς ἀπόψεως. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἐπεθύμει νὰ παραμείνῃ ὁ Στεργιάδης εἰς τὴν Σμύρνην, διὰ νὰ μὴ ἀπομονωθῆ ὀλοκληρωτικῶς ἡ Ἑλλάς ἐκ τῶν συμμαχικῶν σχέσεων.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκλογῶν μετέβαλον ἀμέσως καὶ τὴν στάσιν τῶν Ἰταλῶν προπαγανδιστῶν, τῶν Λεβαντίνων καὶ τῶν Τούρκων. Ὅλοι ἔλεγον μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν: Venizelos est tombé. (Ὁ Βενιζέλος ἔπεσε). Ἦτο φανερόν, ὅτι ἐξεμεταλλεύοντο κατὰ τὸν ἀχρεϊέστερον τρόπον τὴν εὐκαιρίαν τῆς Κυβερνητικῆς μεταβολῆς, διὰ νὰ πολεμήσουν τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα γενικώτερον. Οἱ Τούρκοι δὲν ἀπέκρυπτον τὴν εὐχαρίστησίν των. Ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἀπετίναξαν τὸν Ἑλληνικὸν ἐφιάλτην ἀπὸ τὰ στήθη των. Εἶχον ὅλοι τὸ ὕφος τοῦ νικητοῦ, καὶ ἐφαίνοντο ὡσὰν νὰ ἔλεγον:

«ἡ Ἑλλάς δὲν ὑπάρχει πλέον». Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ διεξήγοντο συζητήσεις εἰς τὰ κέντρα καὶ εἰς τὰ καφενεῖα των.

Ὁ τουρκικὸς τύπος ἀπέφευγε νὰ κρίνῃ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν, ἀλλ' ἐδημοσίευσεν ὅλας τὰς εἰδήσεις τῆς ἐπελθούσης κυβερνητικῆς μεταβολῆς. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν ὥραν εἰδοποίησα διὰ τοῦ γραμματέως τοῦ γραφείου τύπου Ἀχ. Βαφειάδου τοὺς διευθυντὰς ὄλων τῶν Σμυρναϊκῶν ἐφημερίδων, νὰ ἔλθουν ἐκ περιτροπῆς εἰς τὸ γραφεῖον τύπου. Πρῶτοι προσῆλθον οἱ Ἕλληνες. Ἐφαίνοντο βαθυτάτα λυπημένοι, διότι αὐτοὶ περισσότερον τοῦ ἄλλου κόσμου ἀντελαμβάνοντο τὴν σημασίαν τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς. Ἀνεκοίνωσα πρὸς αὐτούς, ὅτι ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι τῆς Διοικήσεως, θὰ παραμείνουν εἰς τὰς θέσεις των πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, διότι ἡ ἀποχώρησις οἰουδήποτε ὑπαλλήλου θὰ ἐδίδε ἀφορμὴν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Λεβαντίνους νὰ διαδώσουν εὐρύτατα, ὅτι ἤρχισεν ἡ κατάρρευσις τῆς Μικρασιατικῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἕλληνες δημοσιογράφοι τῆς Σμύρνης ἀπέδειξαν καὶ πάλιν τὸν ὑψηλὸν πατριωτισμὸν των καὶ ἀνέλαβον τὸ βαρὺ καὶ σκληρὸν ἔργον τῆς ὑποταγῆς καὶ αὐτοθυσίας των εἰς τὴν νέαν κατάστασιν. Μετὰ τοὺς Ἕλληνας προσῆλθον οἱ Ἀρμένιοι, ὀλίγον ἀνήσυχτοι καὶ τεταραγμένοι. Συνεμερίζοντο τὸν ἑλληνικὸν πόνον καὶ ἐφοβοῦντο τὴν χαρὰν τῶν Τούρκων. Τοὺς ἐβεβαίωσα καὶ αὐτούς, ὅτι οὐδεμία μεταβολὴ θὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ μόνον εἰς τὸν Στρατὸν θ' ἀντικατασταθῇ ὁ Ἀρχιστράτηγος. Τὴν αὐτὴν δῆλωσιν ἔκαμα πρὸς τοὺς διευθυντὰς τῶν Γαλλοφῶνων ἐφημερίδων καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας.

Τελευταῖοι προσῆλθον οἱ Τούρκοι διευθυνταὶ τῶν ἐφημερίδων. Ἦτο μίᾳ στιγμῇ συγκινητικὴ δι' αὐτούς καὶ δι' ἐμέ. Πρῶτον τοὺς ἀνήγγειλα τὴν ἐπελθούσαν κυβερνητικὴν μεταβολὴν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, ὅπως παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν του.

—Τίποτε δὲν μετεβλήθη, ἐτόνισα, ἐκτὸς τῆς κυβερνητικῆς ἀλλαγῆς εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἰς ἓνα κράτος συνταγματικὸν μεταβολαὶ πολιτικαὶ εἶναι τὸ φυσικώτερον τῶν πραγμάτων. Ὅσοι νομίζουν, ὅτι ἡ Ἑλλάς κατέρρευσε μὲ τὴν ἐπελθούσαν μεταβολὴν, πλανῶνται. Ὁ τουρκικὸς τύπος φέρει βαρεῖαν εὐθύνην, ἐὰν παρασυρθῇ ἀπὸ ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις καὶ ἐνθαρρύνει τὸν κόσμον εἰς οἰανδήποτε ἔξαψιν. Ὅλοι εἴμεθα ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας καὶ ἰδιαιτέρως ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπικοινωνοῦν καθ' ἑκάστην μὲ τὴν δημοσίαν γνώμην. Αἱ κατηγορηματικαὶ δηλώσεις μου πρὸς τοὺς Τούρκους δημοσιογράφους ἐπροξένησαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν, διότι ὅταν ἤρχοντο εἰς τὸ γραφεῖον Τύπου ἐνόμιζον ὅτι πρόκειται νὰ τοὺς ἀποχαιρετήσω ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει μου ἐκ τῆς ὑπηρεσίας. Κατόπιν τοὺς ἐξήγησα, ὅτι καὶ ἡ νέα Κυβέρνησις, κατὰ τὰς ἐπισήμους δηλώσεις της, θὰ συνεχίσῃ τὴν πολιτικὴν τῆς προκατόχου της εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Συγχρόνως τοὺς ἀνέγνωσα τὸ διάγγελμα τῆς πρώην ἀντιπολιτεύσεως, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη ἐπὶ τῇ ὑπογραφῇ τῆς εἰρήνης καὶ ἐδημοσιεύθη τὴν 30ὴν Ἰουλίου 1920. Τὸ διάγγελμα εἶχε ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Συνεργαζομένη Ἀντιπολίτευσις, ἐκτελοῦσα τὸ καθήκον αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, συνετέλεσεν εἰς ἐνιαίαν πάντοτε ἐμφάνισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐθνικῶν ἀγῶνων, ἐμφάνισιν, ἣν ἐξέθετεν εἰς διαρκῆ κίνδυνον ἡ ἀνελεύθερος ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως. Ληξάσης ἤδη τῆς πολεμικῆς περιόδου διὰ τῆς ὑπογραφῆς της συνθήκης εἰρήνης μετὰ τῆς Τουρκίας, ἥς τὰ ἀποτελέσματα ἐξήσφάλισαν αἱ προσπάθειαι τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ γένους καὶ ἡ ἀμέριστος συνδρομὴ τῶν μεγάλων ἡμῶν συμμάχων, ἡ Ἀντιπολίτευσις ἐκδηλοῖ τὴν χαρὰν τῆς μεγίστης πλειονοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ

τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα μεγάλου μέρους τῆς ὑποδούλου Φυλῆς, ἀπευθύνει ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, οὗτινος ἀλλεπάλληλοι ἥρωϊκοὶ ἀγῶνες συντέλεσαν κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ διαβεβαίωσιν ἀλλήληγεγύης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς ὑπολειφθέντας ἔξω τῶν νέων ὁρίων τῆς χώρας Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, ὧν ἡ Ἐθνικὴ ἀποκατάστασις ἀπόκειται εἰς τὸ ἔμμονον πατριωτικὸν φρόνημά των καὶ εἰς τὴν φιλοπατρίαν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὑπογραφείσθαι τῆς συνθήκης εἰρήνης, ἡ Ἀντιπολίτευσις ἔχει ὑποχρέωσιν ὅπως ἐπιδιώξῃ τὴν συνέμισιν τοῦ ἐπαγγελλθέντος ὑπ' αὐτῆς ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ παγίωσως πολιτικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας, ὡς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀναπλάσεως καὶ ἐξυγιάνσεως τοῦ Κράτους. Τὸ ἔργον τοῦτο θέλει ἐπιδιώξῃ ἡ Ἀντιπολίτευσις μετὰ πίστεως καὶ ἐμμονῆς εἰς τὰς πεποιθήσεις τῆς, καλεῖ δὲ τοὺς ὁμόφρονας πολίτας πρὸς συστηματικὴν ὀργάνωσιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος εἰς ἓν εἰσάγουσιν ἤδη τὴν χώραν τὰ ἐπιτακτικὰ συμφέροντά τῆς.

Ἐκτὸς τοῦ διαγγέλματος μετέφρασα καὶ τὰ ἄρθρα τῶν βασιλοφρόνων ἐφημερίδων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν, τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐπὶ τῇ ὑπογραφῇ τῆς εἰρήνης. Ὁ Ἄ. Σουλιώτης—Νικολαΐδης ἔγραφεν εἰς τὴν «Πολιτείαν» τῆς 30ῆς Ἰουλίου 1920 μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ζήτηω ὁ Ἑλληνικὸς λαός»: «...Καὶ ἦτο ἀνάγκη ὄχι μόνον ἡμεῖς νὰ ζήσωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκπληρώσωμεν ὑποχρεώσεις βαρείας, ἕσον σπανίως ἔλαχε εἰς λαόν. Ἐπρπε ν' ἀπαλλάξωμεν τῆς δουλείας ἐκατομμύρια ἀδελφῶν ἀπομεινάντων ὑπὸ κραταιὰν αὐτοκρατορίαν».

Ἡ «Νέα Ἡμέρα» τῆς 30ῆς Ἰουλίου 1920 εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2305 φύλλον τῆς ἔγραφεν ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ διὰ τὸ ζήτημα τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν:

«Ἀπὸ ὀκταετίας ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἀπὸ ὀκταετίας τὸ ἔθνος Ἑθνος κρατεῖ τὸ ὕπλον ἀνὰ χεῖρας, κατ' ἀραίᾳ διαστήματα ἐναποθέτον αὐτὸ παρά πόδα, ὅπως ἀναλάβῃ αὐτὸ ἐκ νέου. Ἡ Ἠπειρος, ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Μικρὰ Ἀσία, τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος ὑπῆρξαν τὰ τιμημένα πεδία τῆς ἥρωϊκωτάτης δράσεώς του. Καὶ ἡ ὁρμὴ τοῦ Ἑθνοῦς, φυσικῶς ἐκχειλίζουσα ἀπὸ περισσεῖαν δυνάμεως, ὡς ἐκχειλίζει τὸ ὀρμητικὸν ρεῦμα ἀκρατικότητος χειμάρρου, πρὸ τῆς μοιραίας φορᾶς τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἐμπόδιον δύναται ν' ἀντιστῇ, ὡς ἀληθὲς φυσικὸν φαινόμενον ἡ ἑλληνικὴ ὁρμὴ, ἡ ἑλληνικὴ θύελλα παρέσυρε πᾶν ἐμπόδιον τεινὸν εἰς παρεμπόδιον τῆς πεπωμένης ἀναπτύξεως τοῦ Γένους. Ὁ Ἑλλην στρατιώτης, ὁ πολεμικώτερος πάντων, ὁ εὐγενέστερος πάντων, ἀλλὰ καὶ ὁ λιτώτερος πάντων, ὁ Ἑλλην στρατιώτης διὰ τῆς λόγγης του κατώρθωσε νὰ συντρίψῃ τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ μέγα μέρος τῶν ὀνειρῶν καὶ τῶν πόθων τῆς Φυλῆς. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ λόγχη ὑψώθη ὡς σύμβολον αἰῶνων, ἀντάξιον πρὸς τὸ δόρυ τῶν παλαιῶν Σπαρτιατῶν, ἀντάξιον πρὸς τὸ καρυοφύλλι τῶν ἡρώων τοῦ 21. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἐκπορευόμενος ἐκ τῶν σπλάγγχνων τοῦ ἑλληνικοῦ Ἑθνοῦς, μαχόμενος καὶ νικῶν, σπένδων ἀφθόνως τὸ αἷμα του ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ προτείνειν τρομερὸς καὶ ἔθους τὸν θανάσιμον χάλυβα τῆς λόγγης του, διέσωσε τὰς ἑλληνικὰς τύχας καὶ κατέστησε σεβαστὸν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα. Καὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γῆς, τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον ἐφύτευσαν οἱ πατέρες μας εἰς τὴν σκιάν τῆς ἀρχαιοτάτης παραδόσεως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ἐπότισαν αὐτὸ διὰ τοῦ αἵματός των καὶ καθήγιασαν αὐτὸ διὰ τῆς δόξης των, τὸ ἱερὸν δένδρον ὑψοῦται ἤδη ὠραιότερον καὶ θαλερώτερον. Νέοι κλάδοι ἀνεδόθησαν ἐκ τοῦ κορμοῦ του καὶ νέον φύλλωμα ἐκ τῶν κλάδων του. Τὸ Ἑθνος, ὑπερήφανον διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου, ἀναμένει τὴν πεπωμένην ὥραν, καθ' ἣν τὸ φύλλωμα τοῦ ἱεροῦ δένδρου θὰ σκιασῇ ὅλον τὸ ἔδαφος, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὴν φυλὴν, τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ἱερὰν κληρονομίαν τῶν πατέρων μας. Ζήτηω ὁ ἑλληνικὸς Στρατός! Ζήτηω τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος!».

Οἱ Τοῦρκοι δημοσιογράφοι ἤκουσαν πάντα ταῦτα μετὰ προσοχῆς καὶ με ἐβεβαίωσαν, ὅτι αἱ ἐφημερίδες των θὰ παρακολουθήσουν τὰ γεγονότα εἰδησιογραφικῶς καὶ δὲν θὰ παύσουν συνιστῶντες εἰς τὸν λαόν των, ν' ἀσχολῆται εἰς τὰ εἰρηνικά του ἔργα. Πράγματι, αἱ γενόμεναι δηλώσεις ἐν τῷ γραφείῳ τύπου ἐγνώσθησαν εὐρύτατα εἰς τοὺς τουρκικοὺς κύκλους καὶ ἀμέσως ἤρχιζαν νὰ

σχηματίζουν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ κατάστασις συνεχίζεται ὡς καὶ πρὸ τῶν ἐκλογῶν, ἀφοῦ πάντες παραμένουν εἰς τὰς θέσεις των ἀπὸ τοῦ Ὑπάτου Ἄρμοστοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου ὑπαλλήλου. Οὕτως εἶχε δημιουργηθῆ ἡ κατάστασις κατ' ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ τὸ ἡφαίστειον ἐμαίνετο καὶ μοναδικὴ ἐλπίς ἀπέμενε μόνον ἡ δύναμις τοῦ στρατοῦ.

ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΠΑΠΟΥΛΑ ΩΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

Ὁ νέος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Μ. Ἀσίας στρατηγὸς Ἀ. Παπούλας, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξύ εἶχε προαχθῆ εἰς ἀντιστράτηγον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ράλλη, δι' ἑνὸς ἀντιτορπιλικοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην τὴν 9ην Νοεμβρίου 1920 συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου τοῦ πεζικοῦ Γ. Κορτσῆ, τοῦ ταγματάρχου τῆς χωροφυλακῆς Καρύδη καὶ τῶν λοχαγῶν Βασιλείου Γκορτζῆ καὶ Σκυλακάκη. Εἰς τὴν προκυμαίαν ἀνέμενεν ἄπειρον πλῆθος, ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν. Ἀπεβιβάσθη ἔμπροσθεν τῆς μικρᾶς ἀποβάθρας τοῦ Σπόρτιν-Κλουπ καὶ ἐγένετο δεκτὸς διὰ ζητωκραυγῶν καὶ παρατεταμένων χειροκροτημάτων.

Ἀμέσως ἐπέβη αὐτοκινήτου καὶ κατηθύνθη εἰς τὸ Στρατηγεῖον. Ἐκεῖ ἀνέμενε ἐντὸς τοῦ γραφείου του ὁ Ἀρχιστράτηγος μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης Λεωνίδας Παρασκευόπουλος, ὁ ὁποῖος τὸν ὑπεδέχθη καὶ μετὰ σύντομον συνομιλίαν τοῦ ἐπαρουσίασε τοὺς διευθυντὰς τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν τοῦ Στρατηγεῖου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀρχηγὸς τοῦ Μικρασιατικοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ στρατηγὸς Παπούλας, εἰς δὲ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ Θράκης ἐτοποθετήθη ὁ στρατηγὸς Μομφερᾶτος. Μετὰ ὀλιγόλεπτον παραμονὴν εἰς τὸ στρατηγεῖον ὁ νέος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἀπῆλθεν καὶ κατηθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ὑπάτου Ἄρμοστοῦ. Μόλις εἰσῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον του, ἐχαιρέτησε στρατιωτικῶς καὶ ἐδήλωσεν ἀμέσως εἰς τὸν Ὑπατον Ἄρμοστὴν περὶ τῶν ἀρίστων διαθέσεών του καὶ τοῦ ζωηροτέρου του πόθου, ὅπως συνεργασθῆ μετ' αὐτοῦ ἀπὸ κοινοῦ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀρξαμένου ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἔργου. Ἡ συνομιλία μεταξύ Σπεργιάδου καὶ Παπούλα παρετάθη ἀρκετὴν ὥραν. Ἐκ τῶν πρώτων ὁ Ὑπατος Ἄρμοστὴς ἐτόνισεν εἰς τὸν νέον ἀρχιστράτηγον, ὅτι πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ γαλήνη καὶ πειθαρχία εἰς ὅλον τὸ στράτευμα, διότι ὁ ἐκλογικὸς σάλος ἐπέφερε ἀληθῆ ἀναστάτῳσιν.

Ὁ στρατηγὸς Παπούλας, ἀναμφισβητήτως, ἐνεπνέετο ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων. Κατὰ τὴν γενικὴν ἀντίληψιν ἐξετιμᾶτο ἀπὸ τὸν στρατιωτικὸν κόσμον καὶ ἐφαίνετο ὁ μόνος στρατηγὸς, ὁ ὁποῖος ἦτο δυνατὸν νὰ σταθῆ ἐν τῷ μέσῳ τῶν διαφόρων ρευμάτων καὶ ἀντιθέσεων.

Ἡ ζωὴ του ὡς στρατιώτου εἶχε κατακτήσει τὴν ἐμπιστοσύνην ὅλων, καὶ πάντες ἐπίστευον ἀκραδάντως, ὅτι θὰ εὔρεθῆ ταχέως πλησιέστερον πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ στρατιώτου καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας του, διότι δὲν ἦτο ἄνθρωπος τοῦ γραφείου, ἀλλὰ τοῦ ὑπαίθρου καὶ τῶν σκληρῶν πολεμικῶν ἀγῶνων. Ἡ πρώτη ἡμερησία διαταγὴ του πρὸς τὸν στρατὸν ἦτο πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως πρὸς τοὺς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀγῶνας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, παρεῖχε δὲ τὴν κατηγορηματικὴν βεβαίωσιν, ὅτι ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα θὰ ἐξακολουθήσῃ ἀγωνιζόμενος, μέχρις ὅτου ὁ ἐχθρὸς ἐκμηδενισθῆ καὶ τὸ ἀπελευθερωθὲν ἔδαφος ἀπαλλαγῆ οἰουδήποτε κινδύνου. Συγχρόνως ἐκάλεσε τοὺς διευθυντὰς ὅλων τῶν Σμυρναϊκῶν ἐφημερίδων εἰς τὸ Στρατηγεῖον, καὶ κατ' ἐντολὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς, ὅτι θὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκστρατεῖαν, μέχρις ὅτου ὁ ἐχθρὸς ἐξοντωθῆ. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν δημοσιο-

γράφων απέστειλε τὴν νύκτα τῆς 10ης Νοεμβρίου τὸ κατωτέρω τηλεγράφημα πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον εἰς τὴν Ἑλβετίαν.

«Ἡ Στρατιὰ Σμύρνης ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου, ὑποβάλλει εὐλαβῶς εἰς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα τὰ αἰσθήματα ἀφοσιώσεως καὶ ὑποταγῆς, ἀναμένουσα ὅπως ὀδηγήσητε αὐτὴν εἰς νέας νίκας.

Α. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς σημειοῦται τὸ πρῶτον νέφος εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῶν συμμάχων καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν. Ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία δι' ἐγγράφου τῆς ἀνεκοίνωσε εἰς τοὺς Γενικοὺς προξένους τὴν ἐπελθούσαν μεταβολὴν εἰς τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς, ἀλλ' οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἐδόθη, οὔτε ἐγένετο κἄν ἡ τυπικὴ ἐπίσκεψις των. Ἰδιαιτέρως οἱ Γαλλικοὶ κύκλοι ἐξεφράζοντο δημοσίᾳ ἐναντίον τοῦ νέου ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ἐθεώρουν ὑπεύθυνον διὰ τὰ αἵματηρὰ γεγονότα ἐν Ἀθήναις τὴν 18ην Νοεμβρίου 1916 μεταξὺ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Ἀγγλογάλλων.

Ὁ στρατηγὸς Παπούλας, ὅταν ἐγκατεστάθη ἐν Σμύρνη, εὐρέθη ἀντιμέτωπος πολλῶν δυσκόλων προβλημάτων. Ἐπρεπε νὰ προσανατολισθῆ τὸ ταχύτερον πρὸς τὴν κατάστασιν, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐνεργήσῃ ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων ἀναγκῶν. Τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα τὸν ἀπασχόλησαν, ἦσαν τὰ ἐξῆς: 1ον) Ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ. 2ον) Ἡ ἀποκατάστασις τῆς γαλήνης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα. 3ον) Ἡ ἀρμονικὴ συνεργασία μετὰ τῶν ἐντοπίων στοιχείων. 4ον) Ἡ ἀποφυγὴ διαφόρων διεθνῶν παρεξηγήσεων, αἱ ὁποῖαι ἦτο δυνατόν νὰ δημιουργηθοῦν, λόγω τῆς προκαταλήψεως, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐναντίον του οἱ Γάλλοι.

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προεκλογικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ μετὰ τὰς ἐκλογάς, ἐπεδόθη καὶ πάλιν, ἐνθαρρυνόμενος πλεον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν στρατευμάτων του καὶ εἰς τὸν ταχύτερον τερματισμὸν τῶν ἐχθροπραξιῶν εἰς τὴν Κιλικίαν, διὰ νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἐνοχλήσεων ἐκ τοῦ σημείου τούτου καὶ διὰ νὰ δύναται νὰ ἐνισχύῃ ἀσφαλέστερον τὸν στρατόν, ὅστις εὐρίσκετο ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἑλληνικῶν μονάδων κατ' ἀρχὰς ἐπῆλθον ἐλάχισται μεταβολαί. Πρῶτον ἀντικατεστάθη ὁ ἀντιστράτηγος Δ. Ἰωάννου, διοικητῆς τοῦ Βου Σώματος Προῦσης, διὰ τοῦ στρατηγοῦ Τρικούπη καὶ βραδύτερον διὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἀριστ. Βλαχοπούλου, ὁ δὲ στρατηγὸς Τρικούπης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς 3ης Μεραρχίας.

Ὁ στρατηγὸς Κ. Νίδερ τοῦ Αου Σώματος ἐζήτησεν, ὅπως ἀπομακρυνθῆ διὰ λόγους υγείας, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Παπούλας τὸν παρεκάλεσε νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν του διὰ τινὰ χρόνον, ὅπερ καὶ ἐδέχθη. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως ἀντικατεστάθησαν οἱ περισσότεροι τῶν Μεράρχων. Εἰς τὴν 1ην Μεραρχίαν ἀπεστάλη ὁ Φράγκου ἀντὶ τοῦ Παπαθανασίου. Εἰς τὴν 2αν ὁ Γ. Βαλέττας ἀντὶ τοῦ Ν. Βλαχοπούλου, εἰς τὴν 7ην ὁ Πλατῆς ἀντὶ τοῦ Χαρ. Τσερούλη. Εἰς τὴν 13ην ὁ Διγενῆς ἀντὶ τοῦ Κ. Μανέττα. Εἰς τὴν Μεραρχίαν Μαγνησίας, ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὴν Νικομήδειαν, ὁ Κλαδᾶς ἀντὶ τοῦ Γαργαλίδη. Βραδύτερον ἀντικατεστάθησαν ὁ στρατηγὸς Τσιμικάλης τῆς Μεραρχίας Κυδωνιῶν καὶ ἀρκετοὶ διοικηταὶ συνταγμάτων καὶ ἀρχηγοὶ Ἐπιτελείων, ἐν Σμύρνη δὲ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου ἐτοποθετήθη ὁ στρατηγὸς Κ. Πάλλης ἀντὶ τοῦ Θ. Παγκάλου, ὑπαρχηγὸς δὲ καὶ διευθυντῆς τοῦ 3ου Γραφείου ἐπιχειρήσεων παρέμεινεν ὁ Ν. Σαρηγιάννης.

Αἱ μεταβολαὶ αὐταὶ ἐκρίνοντο τότε ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀπαραίτητοι, πρῶτον διὰ νὰ ἰκανοποιηθῇ ἡ στρατιωτικὴ φιλοτιμία τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι συνηγωνίσθησαν εἰς τὴν ἐπικράτησιν καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, καὶ δεύτερον διὰ νὰ ἔχη εἰς τὰς ἀνωτέρας θέσεις διοικητὰς τῆς πολιτικῆς ἐμπιστοσύνης τῆς.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Παπούλας, κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν, ἐπέδειξε πρὸς τοὺς ἀντιπάλους τοῦ στρατιωτικοῦ αἰσθήματα ἀληθοῦς συναδέλφου καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐνθυμηθῇ τὸ πρόσφατον παρελθὸν τῶν διωξέων καὶ τῶν φυλακίσεών του. Βεβαίως ἡ ἀντικατάστασις τῶν περισσοτέρων στρατηγῶν ἦτο ἔργον αὐτοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπέδιδε μᾶλλον πολιτικὴν ἀνάγκην, ἐνῶ ἡ στρατιωτικὴ ἀποψις ἔπρεπε νὰ κυριαρχῇ περισσότερο τῆς πολιτικῆς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἀπέδειξε κατὰ μέγα μέρος κατὰ τὴν κάθοδόν του εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅτι δὲν ἐσκέπτετο ὡς πολιτικὸς ἀντίπαλος, ἀλλ' ὡς ἀρχηγὸς τοῦ μαχομένου στρατοῦ. Καὶ κατὰ τὴν μετάβασίν του εἰς τὸ μέτωπον, πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν διαφόρων μονάδων, συμπεριεφέρθη ἀξιοπρεπῶς πρὸς ὅλους, καὶ παντοῦ ὠμίλησε περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ.

Ἄλλ' ἐπαναλαμβάνω, τὸ ἔργον τοῦ ἦτο πλήρες δυσχερειῶν καὶ δὲν ἤρκει ἡ καλὴ καὶ γενναϊόφρων θέλησίς του, διὰ νὰ βαδίσῃ πρὸς τὰς ἐμπρὸς ἀπροσκόπτως. «Ὅλαι αἱ διπλωματικαὶ δυσχέρειαι ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν εἶχον τὸν ἀντίκτυπόν των εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Αἱ θύραι τῆς Ἑλλάδος ἐκλείοντο καὶ τοῦ ἐχθροῦ ἠνοίγοντο διάπλατα. Τὴν 17ην Νοεμβρίου 1920 ὁ Δημήτριος Γούναρης ἔλεγε πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτὴν τῶν «Τάϊμς», ὅτι ἡ «πολιτικὴ ἡμῶν θὰ εἶνε συνέχεια τῆς πολιτικῆς, ἣν ἠκολούθησεν ἡ προκάτοχος Κυβέρνησις. Καθαρῶς ἐλληνικὰ συμφέροντα ὑπαγορεύουν ταύτην». Εἰς τὰς αὐτὰς δηλώσεις προέβαινε διαρκῶς ὁ πρωθυπουργὸς Δημήτριος Ράλλης. Ἄλλ' αἱ διαθέσεις τῶν συμμάχων Δυνάμεων εἶχον ἐντελῶς μεταβληθῆ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Τὴν 11ην Νοεμβρίου ἡ Κυβέρνησις διὰ διαγγέλματός της προεκήρυξε διὰ τὴν 22αν Νοεμβρίου τὸ δημοψήφισμα περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

ΣΥΜΜΑΧΙΚΗ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΑΛΙΝΟΡΘΩΣΙΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Τὸ διάγγελμα ἐκεῖνο ἔφερε τὰς ὑπογραφὰς τῶν Δ. Ράλλη, Π. Τσαλδάρη, Θ. Ζαῖμη, Ν. Καλογεροπούλου, Δ. Γούναρη, Ι. Ράλλη καὶ Π. Μαυρομιχάλη. Ἄλλὰ τὴν 7ην ὥραν τῆς 21ης Νοεμβρίου, δηλαδὴ τὴν παραμονὴν τοῦ δημοψηφίσματος, ἔλαβε χώραν ἓνα ἱστορικὸν γεγονός διὰ τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς σχέσεις της μετὰ τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Οἱ πρεσβευταὶ τῆς Ἀγγλίας Γκράνβιλ, Γαλλίας ντὲ Μπιγύ καὶ Ἰταλίας Μοντάνια μετέβησαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐπέδωσαν τὴν κατωτέρω βαρυσήμαντον διακοίνωσιν:

«Ἡ Βρετανικὴ, ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἐπέδειξαν σταθερῶς τὸ ἐνδιαφέρον των πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν καὶ ἠνύθησαν τὴν πραγματοποίησιν τῶν προαιωνίων του πόθων. Διὰ τοῦτο ἐξεπλάγησαν θλιβερώτερον ἐκ τῶν γεγονότων τὰ ὅποια ἐπῆλθον ἐν Ἑλλάδι. Δὲν θέλουσι νὰ ἐπέμβουν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ δηλώσουν δημοσίᾳ, ὅτι ἡ πλινύρθωσις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος ἐνὸς ἡγεμόνος, τοῦ ὁποίου ἡ ἔξι νομιμόφρων στάσις καὶ διαγωγὴ ἀπέναντι τῶν συμμάχων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐγένετο δι' αὐτοὺς πηγὴ δυσχερειῶν καὶ ἀπωλειῶν σοβα-

ρῶν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ παρ' αὐτῶν, εἰμὴ ὡς κύρωσις παρὰ τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐχθρικών πράξεων τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Τὸ γεγονός τοῦτο θὰ ἐδημιούργει μίαν κατάστασιν δυσμενῆ εἰς τὰς σχέσεις μεταξύ Ἑλλάδος καὶ τῶν συμμάχων, καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν αἱ τρεῖς Κυβερνήσεις δηλοῦν, ὅτι ἐπιφυλάσσουν δι' ἑαυτὰς πλήρη ἐλευθερίαν δράσεως διὰ νὰ κανονίσουν τὴν κατάστασιν ταύτην.

21 Νοεμβρίου 1920

Οἱ πρεσβευταὶ Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας
ΓΚΡΑΝΒΙΑ, ΝΤΕ-ΜΠΙΓΥ, ΜΟΝΤΑΝΙΑ

Ἐνῶ ἐπεδίδεδο ἡ διακοίνωσις αὕτη ἐν Ἀθήναις, τὸ ἀπόγευμα τῆς 21ης Νοεμβρίου, τὴν αὐτὴν περίπου ὥραν ἐν Σμύρνῃ, ὁ Γενικὸς πρόξενος τῆς Γαλλίας Λαπόρτ ἐζήτηε ἀκρόασιν παρὰ τῷ Ἀρμοστῇ τῆς Ἑλλάδος. Μόλις τὸν ἐπεσκέφθη, τοῦ ἀνεκοίνωσε καὶ ἐκ μέρους τῶν ἄλλων συναδέλφων του τὸ περιεχόμενον τῆς ἀνωτέρω συμμαχικῆς διακοινώσεως, ἡ ὁποία ἐλήφθη μετὸν ἀσύρματον τοῦ πολεμικοῦ «Ρουσσώ».

Ἐπιπροσθέτως ὁ Γάλλος Γενικὸς πρόξενος ἐδήλωσεν εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν, ὅτι ἡ διακοίνωσις, ὅπως ἔχει, θὰ δημοσιευθῇ τὴν ἐπομένην εἰς τὴν «Ἐκὸ ντὲ Φράνς», χωρὶς ἢ Ἑλληνικὴ λογοκρισία νὰ ἔχη τὸ δικαίωμα τῆς διαγραφῆς, ἀφοῦ πρόκειται περὶ ἐπισήμου συμμαχικοῦ ἐγγράφου. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Γάλλου ἀντιπροσώπου, ἐκλήθη ἐἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἀρμοστοῦ καὶ ἔλαβον τὴν ἐντολήν, ὅπως ἐπιτρέψω τὴν δημοσίευσιν τῆς διακοινώσεως μόνον εἰς τὴν Γαλλικὴν ἐφημερίδα, ἀφοῦ ἦτο κατηγορηματικὴ ἡ ἀξίωσις τοῦ Γενικοῦ προξένου τῆς Γαλλίας.

Τοῦ διαβήματος τούτου ἔλαβε γνῶσιν ἀργότερον καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλεν εἰς τὸ γραφεῖον τύπου τὸν ἱλαρχον Ζούπαν, διὰ νὰ λάβῃ ἐν ἀντίγραφον. Μόλις ἔφερον εἰς τὴν λογοκρισίαν τὰ δοκίμια τῆς «Ἐκὸ ντὲ Φράνς», ἀμέσως ἐχορήγησα ἐν ἑξ αὐτῶν εἰς τὸν ἱλαρχον, ὁ ὁποῖος τὸ μετέφερε εἰς τὸ Στρατηγεῖον.

Ἡ ἐκπληξίς των εἰς τὸ Στρατηγεῖον ὑπῆρξε ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς, διότι τὸ ὕφος τῆς διακοινώσεως ἦτο κατηγορηματικὸν καὶ ἡ κατάστασις ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἦτο φυσικὸν διπλωματικῶς νὰ ἐπιδεινωθῇ. Παρ' ὅλα ταῦτα τὴν ἐπομένην ἐγένετο καὶ εἰς τὴν Σμύρνην τὸ δημοψήφισμα ἐν ἀπολύτῳ ἡρεμίᾳ, καὶ οἱ στρατιῶται κατὰ μέγα μέρος ἐψήφισαν ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Κατόπιν αὐτοῦ τὴν 7ην Δεκεμβρίου ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ διὰ διαγγέλματός του πρὸς τὸν λαὸν εἶπε, μεταξύ ἄλλων, καὶ τὰ ἐξῆς σχετικῶς μετὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν: «... ἀκολουθῶν δὲ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἡμῶν πολιτικὴν τὴν πατροπαράδοτον κατεύθυνσιν, τὴν ἀπὸ τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας καὶ πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Βασιλείου ἐγκαινιασθεῖσαν καὶ ἀνταποκρωμένην πρὸς τὸ αἶσθημα καὶ τὸ συμφέρον, θὰ καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς τὴν ἐμπέδωσιν ἀγαθωτάτων σχέσεων πρὸς τὰς μεγάλας συμμάχους Δυνάμεις καὶ τὴν ἐπίρρωσιν τῶν πρὸς τὴν γενναίαν σύμμαχόν μας Σερβίαν δεσμῶν». Ἀντιθέτως δὲ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος διὰ δηλώσεώς του τὴν ἡμέραν τοῦ δημοψηφίσματος (22 Νοεμβρίου) ἔλεγεν, ὅτι «προκαλοῦσα τὸ δημοψήφισμα ἡ παρούσα Κυβέρνησις τείνει νὰ ἐπιρρίψῃ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν εὐθύνην ἀνεπανορθῶτων συνεπειῶν».

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΜΜΑΧΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ἡ ἐχθρική στάσις τῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ τὸ γεγονός τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἐπροξένησαν θλιβεράς σχέσεις εἰς μέγα μέρος τοῦ στρατεύματος, ἰδιαίτερώς εἰς τοὺς ἀξιωμα-

τικούς εκείνους οι οποίοι είχαν κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς μεταβολῆς τῆς καταστάσεως ἐκ καθαρῶς αἰσθηματικῶν λόγων. Ἡ Γαλλικὴ πολιτικὴ ἐν Σμύρνῃ, ἐκδηλοῦται διαρκῶς ἐχθρική καὶ ἀδιάλλακτος. Εἰς ἐπισήμους καὶ ἀνεπισήμους συζητήσεις των οἱ Γαλλικοὶ κύκλοι καταφέρονται κατὰ τοῦ νέου καθεστώτος. Οἱ Ἄγγλοι τηροῦν στάσιν καθαρῶς ἐπιφυλακτικὴν. Οἱ Ἴταλοὶ προσποιοῦνται τοὺς οὐδετέρους, ἀλλ' ἡ προπαγάνδα των μετὰ τῶν Τούρκων ὀργανοῦται καὶ πάλιν διαρκῶς καὶ μὲ εὐρυτέρας βάσεις.

Ἡ Γαλλία διακόπτει μεθ' ἡμῶν καὶ τὰς σχέσεις τὰς ὁποίας εἶχε διὰ τοῦ ἐπισήμου ὀργάνου τῆς «Ἐκὸ ντὲ Φράνς». Ἡ ἐφημερὶς αὕτη, ὡς ἐξέθεσα καὶ εἰς ἄλλα κεφάλαια τῆς παρούσης ἱστορίας, ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς ἔκρινε πάντοτε εὐμενῶς τὰ Ἑλληνικὰ ζητήματα, καὶ εἰς πλείστας περιστάσεις ἐχρησίμευσε τρόπον τινὰ τὸ ἡμιεπίσημον ὄργανον καὶ τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας μεταξὺ τῶν Γαλλοφώνων ἐφημερίδων. Καὶ δι' αὐτὸ ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής εἶχεν ἀπευθύνει τὸ κατωτέρω ἔγγραφον πρὸς τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς κατ' ἐξάίρεσιν διὰ τὴν «Ἐκὸ ντὲ Φράνς»:

ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ

Ἄριθ. πρωτ. 1439

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 20 Ἰανουαρίου 1920.

Στρατιὰν Μικρᾶς Ἀσίας

Ἐνταῦθα

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὑμᾶς, ὅπως εὐχαρεστούμενοι διατάξετε τὰς ἀρμολίας ὑφ' ὑμᾶς στρατιωτικὰς ἀρχὰς, ἵνα τὰς ἐκάστοτε ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῆς πόλεως κατὰ χωριζομένας προκηρύξεις μειοδοτικῶν δημοπρασιῶν περὶ διαφόρων προμηθειῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατεύματος παραδίδωσι καὶ εἰς τὴν ἔχουσαν τὴν μεγαλειτέραν κυκλοφορίαν γαλλικὴν ἐφημερίδα, «Echo de France», ἵνα λαμβάνωσι γνῶσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι, οἵτινες τυχὸν ἀγνοοῦσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἢ δὲν παρατηροῦσι τὰς εἰς ταύτην ἐκδιδόμενας ἐφημερίδας.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής
Α. ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 10ης Δεκεμβρίου 1920 ἐδέχθην εἰς τὸ Γραφεῖον Τύπου τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ διευθύνοντος τὴν «Ἐκὸ ντὲ Φράνς» Ἀχιλ. Φιλιπούτσι. Ἐν ἀρχῇ τῆς συνομιλίας του μοῦ ἐξέφρασε τὴν βαθυτάτην λύπην του, διότι τὰ διαγραφέντα πρὸ μιᾶς ἡμέρας ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς λογοκρισίας ἐδημοσιεύθησαν. Κατόπιν ἐδήλωσεν, ὅτι τὰ ἐπισήμου Γαλλικῆς προελεύσεως τηλεγραφήματα τῆς ἐφημερίδος του πρέπει νὰ μὴ περικόπτονται καὶ ὅταν ἀκόμη περιέχουν εἰδήσεις, αἵτινες θίγουν τὴν Ἑλληνικὴν πολιτικὴν κατάστασιν.

Ἀπάντησα ἀμέσως, ὅτι βεβαίως, ὅταν πρόκειται περὶ γενικῶν εἰδήσεων δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ περικόπτονται, οὐδὲ περικόπησαν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ὅταν ὅμως πρόκειται περὶ εἰδήσεων, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ στρατιωτικὰ ζητήματα τῆς κατοχῆς, μὲ ζητήματα ἐρεθισμοῦ τῶν κατοίκων καὶ τῆς δημοσίας τάξεως, τότε εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ ζητῶ τὴν ἔγκρισιν τῆς προϊσταμένης μου ἀρχῆς, διότι ἡ Ἑλλάς εὐθύνεται διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν κατοίκων ὅλων τῶν ἐθνοτήτων.

Συμφώνησε καὶ οὗτος πρὸς τὴν ἀποψίν μου καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι, ὅταν παρουσιασθῇ αὕτη ἢ περίπτωσις, θὰ φροντίζουν προηγουμένως, ὅπως ἐπέργεται πρῶτον συνεννόησις καὶ ἐξήγησις μεταξὺ τοῦ Ἀρμοστοῦ καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Γαλλίας, πρὸς ἀποφυγὴν προστριβῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Φιλιπούτσι προέβη εἰς τὴν κατωτέρω ἐπίσημον δήλωσιν πρὸς τὸ Γραφεῖον Τύπου:

«Ἡ στάσις τῆς Γαλλίας ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ μετὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920. Εἶναι ὑποχρεωμένη ἡ «Ἐκὸ ντὲ

«Φράνς» νὰ παρακολουθήσῃ τὴν δημοσίαν Γαλλικὴν γνώμην, κατὰ συνέπειαν διακόπτεται οἰανδήποτε ἐπίσημος σχέσις μεταξύ τῆς ἡμεριδος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, μέχρις ὅτου ἐγκαθαρσθῇ ἡ κατάστασις).

Ἐξέφρασα τὴν βαθεῖαν λύπην μου δι' ὅσα μοι ἀνεκοίνωσε, καὶ τὸν ἐβεβραίωσα, ὅτι ἡ στάσις μας δὲν θὰ μεταβληθῇ οὐδόλως καὶ σήμερον ἀκόμη ἀπέκλυται τῆς Γαλλίας, καὶ ἀπόδειξις αὐτοῦ εἶναι ἡ διαγραφὴ ἐκ τοῦ Ἱταλοτουρκικοῦ ἔργανου «Λεβάντ» ἄρθρου στρεφομένου κατὰ τῶν Γαλλικῶν συμφερόντων εἰς τὴν Κιλικίαν.

Ὁ Φιλιπούτσι προσέθεσεν, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς πολὺ λυπημένος, ἀλλ' ἡ θέσις του κατέστη δυσχερεστάτη ἐν τῇ διευθύνσει τῆς «Ἐκὸ ντὲ Φράνς», μὲν ἀνέφερε δὲ γενομένας παρατηρήσεις ὑπὸ Γαλλικῶν κύκλων, διότι μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου ἐδημοσίευσεν ἄρθρον ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς «Ἐγγὺς Ἀνατολῆς», ὅπερ ἐγκωμιαστικῶς περιέγραφε τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἐν τέλει προσέθεσεν, ὅτι καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν λογοκρισίαν δὲν θὰ ἐστέλλετο ἡ ἡμερίς του, ἐὰν δὲν διηύθυνε τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην πρόσωπον εἰλικρινῶν φιλογαλλικῶν αἰσθημάτων.

Τὴν ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαν ταύτην ἀνακοίνωσιν κατέστησα γνωστὴν ἀμέσως εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν δι' ἐμπιστευτικῆς ἐκθέσεώς μου, καὶ τὴν ἐπομένην ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀρμοστείας κ. Π. Γουναράκης μὲν ἀνεκοίνωσεν ὅτι «καὶ ὁ Ἀρμοστὴς συνεπεῖα τῆς νέας στάσεως τῆς «Ἐκὸ ντὲ Φράνς» ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ διακόψῃ οἰανδήποτε ἐπίσημον σχέσιν ἡμεριδος καὶ Ἑλληνικῆς Διοικήσεως.

Συνεπεῖα ὅλων αὐτῶν τῶν συμμαχικῶν ἀντιδράσεων, τὸ Στρατηγεῖον Σμύρνης εἶχε ἀπομονωθῆ τούς πρώτους μῆνας ἀπὸ τὴν προπαγάνδαν τοῦ Τύπου, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ ἀσύρματοι τῶν Ἱταλικῶν καὶ Γαλλικῶν πολεμικῶν ἐπληροφόρουν μὲ ἀφθότους εἰδήσεις τῶν ἀπόψεων τοῦ τὸν Τουρκικὸν καὶ Γαλλόφωνον τύπον. Ἀπὸ τὸ 2ον Γραφεῖον τῆς Στρατιᾶς μετετέθη ὁ διευθυντὴς του ἀντισυνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ Τ. Μπότσαρης, ὁ ὁποῖος εἶχε μίαν ἰδιαίτεραν καὶ θαυμαστὴν ἱκανότητα εἰς τὰ ζητήματα τῆς προπαγάνδας τοῦ τύπου, καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἐτοποθετήθη δι' ὀλίγον καιρὸν ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χασαπίδης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄνθρωπος περισσότερον τοῦ στρατῶνος καὶ τοῦ βουνοῦ παρὰ τοῦ γραφείου, καὶ ἰδιαίτερώς γραφείου προπαγάνδας τύπου. Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου, διέκοψαν τὴν ἀποστολὴν δελτίου τύπου εἰς τὴν Ὑπάτην Ἀρμοστείαν. Οὕτω Ἑλληνικὴ Διοίκησις καὶ Στρατιὰ Σμύρνης ἀνέμενον τὰς Ἀθηναϊκὰς ἡμερίδας, διὰ νὰ πληροφοροῦνται τὰ νεώτερα τῆς ἡμέρας. Ἀλλὰ τὸ δελτίον τύπου εἶχε καὶ μίαν ἄλλην σπουδαϊότητα. Ἀπεστέλλετο εἰς τὰς ὑποδιοικήσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ εἰς τὰς Μεραρχίας. Ἐνεκα τοῦ ἀποκλεισμοῦ, οὕτως εἰπεῖν, τούτου, ἀπηύθυνα τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας:

ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐν Σμύρνη, τῆ 23 Δεκεμβρίου 1920.

Κύριε Γουναράκη,

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ σὰς πληροφορήσω, ὅτι ἀπὸ τῆς 1ης παρελθόντος Νοεμβρίου καὶ ἐντεῦθεν στεροῦμεθα τηλεγραφικοῦ δελτίου ἐξ Ἀθηνῶν, ἀπαραιτήτου διὰ τὸν ἐνταῦθα τύπον καὶ ἰδιαίτερώς τὸν ξενόγλωσσον τοιοῦτον. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔγραψα δύο ἐπιστολάς εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ γραφείου τύπου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Γενικὸν πρόξενον κ. Ἰωσήφ, ἀλλ' οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἔλαβον. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ δελτίου τούτου καθίσταται ἐντελῶς ἐπιτακτικὴ ὑπὸ τὰς σημερινὰς περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ζῆνοι ὑπηρεσίαι χρησιμοποιοῦν εἰδήσεις ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ὅπως εἶχα γρά-

ψει και εις τον κ. Ίωσήφ, τὸ δελτίον πρέπει νὰ περιέχη, ἐκτὸς τῶν Ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος εἰδήσεων, καὶ μερικὰς γενικὰς εἰδήσεις τοῦ ἔξω κόσμου, διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ τὸ χρησιμοποιήσωμεν εἰς τὸν Γαλλικὸν καὶ Τουρκικὸν τύπον ὡς δελτίον δημοσιογραφικὸν καὶ ὅχι ὡς δελτίον προπαγάνδας ἀποκλειστικῆς Ἑλληνικῆς.

Μὲ ἐκτίμησιν
ΜΙΧΑΗΛ ΡΟΔΑΣ

Κατόπιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Π. Γουναράκης ἔγραψε ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν 14ην Ἰανουαρίου. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἤρχισεν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Δελτίου κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς ἐπιστολῆς μου. Ἀργότερον ἡ κατάστασις τῆς ὑπηρεσίας τοῦ τύπου μετεβλήθη ἐντελῶς, διότι ἀντὶ τοῦ Γενικοῦ προξένου Ίωσήφ ἐτοποθετήθη ὡς διευθυντῆς τοῦ Γραφείου Τύπου ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ Δ. Ἀραβαντινός. Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐπυκνώθη ἡ ὑπηρεσία τοῦ τύπου κατὰ τρόπον ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστον διὰ τὴν ταχύτητα, τὸ σύστημά της καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν εἰδήσεων.

Ἐπιπροσθέτως, διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ κάπως τὸ Στρατηγεῖον μὲ τὸν ἕξον κόσμον, ἐπαρουσίασα εἰς τὸν στρατηγὸν Παπούλαν τὸν ἐν Σμύρῃ διαμένοντα ἀταποκριτὴν τῆς «Τριμπούνας» Τζιοβάνι Κοῦκο. Ὁ Ἰταλομαθὴς καὶ σοφὸς ἀρχαιολόγος Στίλπων Πιττακῆς, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τριακονταετίας προσέφερε τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἰδέαν ἀφειδῶς καὶ χωρὶς τὴν ἐλαχίστην ἱκανοποίησιν, ἐχρησίμευσεν ὡς διερμηνεὺς μεταξὺ Ἀρχιστρατήγου καὶ Ἰταλοῦ ἀταποκριτοῦ.

Ὁ Τζιοβάνι Κοῦκο, κατ' ἐξαίρεσιν πρὸς τὸν Ἐρνέστο Βασσάλο καὶ τὸν Ἄλδο Μορ τοῦ «Τέμπο», ἦτο ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος δὲν παρεσύρετο εἰς τὰς κρίσεις του ἀπὸ καμμίαν αἰσθηματολογία, καὶ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἡ ἀνταπόκρισίς του πρὸς τὴν «Τριμπούνα» εἶχε αὐστηρῶς ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα, ὅσα δὲ τῷ ἐδηλώθησαν ἐκ μέρους τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐδημοσιεύθησαν χωρὶς διαστροφάς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπροξένησε βαθεῖαν δυσαρέσκειαν, ἴσως δὲ καὶ πικρὰ παράπονα ἐκ μέρους τῶν ἐν Σμύρῃ Ἰταλικῶν κύκλων.

Ἡ ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας, μετὰ τὴν ἐχθρικὴν στάσιν τῶν συμμάχων Δυνάμεων ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἐπύκνωσε τὴν ὀργάνωσιν της εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ κυριώτατα εἰς τὴν Ρώμην καὶ τοὺς Παρισίους. Ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν φιλοτουρκικῶν κύκλων ἐλάμβανε σταθερὰς ἐνθαρρύνσεις, ὅπως ἐξἄκολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα της, διότι ἡ Ἑλλὰς εὕρισκετο πλέον ἄνευ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Εἰς τὴν Ρώμην ὁ Γκαλῆπ Κεμαλῆ βέης, πρῶν πρεσβευτῆς τῆς Τουρκίας ἐν Ἀθήναις, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς τουρκικῆς προπαγάνδας, εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν ὁ Φραγκλὲν Μπουγιὼν, Γάλλος γερουσιαστής, ἠγεῖτο τῶν φιλοτουρκικῶν προπαγανδιστικῶν κύκλων. Ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς Ἰταλίας ἀνεχώρουν ἀτμόπλοια, πλήρη πολεμοφοδίων καὶ ἱματισμοῦ, μὲ κατεύθυνσιν τὸν λιμένα τῆς Ἀταλλείας, διὰ λογαριασμὸν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀγκύρας, ἐνῶ συγχρόνως ἀπὸ τὴν Κιλικίαν, κατόπιν τῆς ἐπελθούσης ἀνακωχῆς μεταξὺ Γάλλων καὶ Τούρκων, ἀπεσύροντο τὰ τουρκικὰ στρατεύματα καὶ ἀπεστέλλοντο εἰς τὸ Ἑλληνοτουρκικὸν μέτωπον.

ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Οὕτως ἡ μὲν Ἑλλὰς μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920 ἐμάχετο ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἄνευ τῆς ἠθικῆς βοήθειας τῶν συμμάχων, ἡ δὲ ἐπαναστατικὴ Τουρκία ἐνι-

σχέτο σμμαντικῶς καὶ διὰ πολεμοφοδίων καὶ διὰ τῶν μυστικῶν διπλωματικῶν ἐνεργειῶν τῶν φιλοτουρκικῶν κύκλων. Ἡ βάσις κατὰ συνέπειαν τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν εἶχεν ἀνατραπῆ ἐξ ὀλοκλήρου, διότι ἄνευ τῆς βοήθειας τῶν συμμάχων οὐδέποτε θὰ ἐτόλμα νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Σμύρνην στρατιωτικῶς. Ἐπὶ πλέον ἐνισχύθη ἡ ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας καὶ μὲ τὴν ἀπόβυσιν πολλῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκρατοῦντο εἰς τὴν Μάλταν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοί, μάλιστα ἀπελύθησαν, κατηυθύνθησαν εἰς τὴν Ἀττάλειαν δι' Ἰταλικῶν ἀτμοπλοίων. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὕλικῶν καὶ ἠθικῶν ἐνισχύσεων ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐπεδόθη δι' ὄλων τῶν δυνάμεων του εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ στρατοῦ του. Διέλυσε ἀμέσως τὰς διαφόρους ἀτάκτους ομάδας, καὶ κατέγινε εἰς τὸν σχηματισμὸν στρατοῦ πειθαρχικοῦ καὶ ἱκανοῦ ὅπως ἀμυνθῆ εἰς περίπτωσιν ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως.

Κυριώτατα ὀλοκλήρος ἡ προσοχὴ του ἐστράφη εἰς τὴν δημιουργίαν τριῶν Μεραρχιῶν εἰς τὸ βόρειον μέτωπον, μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς προστασίας καὶ τῆς ἀμύνης τοῦ Δορυλαίου (Ἐσκῆ - Σεχέρ). Τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τοῦ μετώπου τούτου ἀνέθεσε εἰς τὸν συνταγματάρχην τῶν ἐπιτελῶν Ἰσμὲτ, ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν του, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν Μεραρχιῶν εἰς τὸν Ρεφέτ. Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀμύνης ἤρχισεν ἀμέσως τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1920 διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ἀκόμη ὡς ἐργατῶν καὶ τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐστρατολογήθησαν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἐσκῆ - Σεχέρ καὶ τῆς Κιουταχείας. Ἡ γραμμὴ τῆς Κοβαλίτσας καὶ τοῦ Ἀβγκίν μέχρι τοῦ Ἰν - Ὄνου μετεβλήθη ἐντὸς δύο μηνῶν εἰς ἀληθὲς φρούριον, διότι παντοῦ ἐτοποθετήθησαν ἀγκυλωτὰ συρματοπλέγματα, κατεσκευάσθησαν τάφροι ἀμύνης μὲ σκέπαστρα, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰν - Ὄνου τὸ ἔδαφος ἀνεσκάφη βῆμα πρὸς βῆμα ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτοῦ τοῦ Ἰσμὲτ καὶ τοῦ Ρεφέτ.

Ἡ κίνησις αὕτη περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τῆς στρατιᾶς Σμύρνης, καὶ κατόπιν πολλῶν συσκέψεων ἀπεφασίσθη, ὅπως τὸ Σῶμα στρατοῦ Προῦσης ἐπιχειρήσῃ μίαν «ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν», διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, Α. Παπούλας ἀνεχώρησεν ἐκ Σμύρνης, καὶ τὴν 21ην Δεκεμβρίου ἐφθασεν εἰς τὴν Προῦσαν. Ἐπὶ τῆς ἐπιθετικῆς ταύτης ἀναγνώρισεως ἐξεδόθη τὴν 29ην Δεκεμβρίου τὸ κατωτέρω ἀνακοινωθὲν τῆς στρατιᾶς Σμύρνης:

«Κατόπιν πληροφοριῶν περὶ παρασκευαζομένης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, διέταξα ἐκτέλῃν ἐπιθετικῆς ἀναγνώρισεως εἰς τὸν τομέα Προῦσης. Τμήματα τοῦ Σώματος στρατοῦ Σμύρνης κατόπιν ταχείας πορείας κατέλαβον χθὲς Ἀϊγκιὸλ καὶ τὸ Γενῆ - Σεχέρ. Ἐχθρικά προφυλακὰ καὶ μετὰ πυροβόλων καὶ πολυβόλων ἀμυνθεῖσαι ἀνατολικῶς τοῦ Ἀϊγκιὸλ καὶ τοῦ Γενῆ Σεχέρ, ἐξηναγκάσθησαν πρὸς ὑποχώρησιν. Αἱ ἡμέτεραι ἀπώλειαι ἀνέρχονται εἰς 4 τραυματίας».

Ἐτερον ἀνακοινωθὲν τῆς Στρατιᾶς Σμύρνης, ἐκδοθὲν τὴν 30ην Δεκεμβρίου 1920 ἀνέφερε τὰ ἀκόλουθα:

«Ἐπειδὴ ὁ ἰντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, ὅστις ἦτο ἡ διασκόρπισις τῶν πρὸ τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἵτινες εἶχον συγκεντρωθῆ αὐτόθι μὲ ἐπιθετικὰς κατ' αὐτοῦ διαθέσεις, ἐπετεύχθη πλήρως, τὰ ἡμέτερα στρατεύματα, συμφώνως πρὸς τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων τῆς Στρατιᾶς, θέλουσιν παραμείνει εἰς τὰς κυριευθείσας θέσεις μόνον ὅσον ἀπαιτεῖται πρὸς περισυλλογὴν καὶ μεταφορὰν εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ κυριευθέντος πολεμικοῦ ὕλικου. Μεθ' ὃ τὰ τμήματα θὰ ἐπανακάμψουν ἐν τῇ νῦν ζώνῃ τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης.»

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἐπιχειρήσεων ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σμύρνην. Ἡ ἐπιθετικὴ αὐτῆ ἀναγνώρισις ἐπέπρωτο νὰ ἔγῃ θεμελιώδη ἠθικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἔκβασιν τῶν μετέπειτα ἀγῶνων. Διότι ὁ ἐχθρὸς, ὁ φιλοτουρκικὸς τύπος, τὴν ἐξεμεταλλεύθη κατὰ τὸν θορυβωδέστερον τρόπον. Τὰ τουρκικὰ ἀνακοινωθέντα ἀνέφερον, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπιτεθεὶς μὲ τὴν πρόθεσιν τῆς καταλήψεως τοῦ Ἑσκιῆ - Σεχέρ, ἠναγκάσθη ἐν τέλει, κατόπιν αἱματηρῶν συγκρούσεων, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς προτέρας θέσεις του. Ἡ ἐξήγησις αὐτῆ ἐπανηγυρίσθη εἰς ὀλόκληρον τὸ ἐπαναστατικὸν Κράτος, ὁ δὲ Τουρκικὸς τύπος Κων)πόλεως καὶ Ἀγκύρας ἀνέγραψαν τὴν «πρώτην νίκην τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ».

ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἐσχολιάσθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις καὶ εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον, ἐν Σμύρνη δὲ εἰς μάτην προσεπάθουν νὰ πείσω τοὺς ξένους ἀνταποκριτάς, ὅτι ἡ πρόθεσις τῆς Στρατιᾶς δὲν ἦτο νὰ καταλάβῃ τὸ Ἑσκιῆ - Σεχέρ. Γενικῶς ἡ ἐντύπωσις ἀπέμεινεν, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς, ὑπὸ τὴν νέαν ἀνωτέραν διοίκησίν του δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του. Οἱ Τοῦρκοι ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν ἤρξαντο πυρετωδῶς πλέον νὰ ὀργανώνουν τὴν ἄμυναν τοῦ Ἰν - Ὀνοῦ καὶ νὰ ἐνισχύωνται διαρκῶς ἀπὸ τὴν Κιλικίαν καὶ τὴν Ἀττάλειαν μὲ ὑλικὸν πολέμου παντὸς εἶδους καὶ πυροβόλα μεγάλου διαμετρήματος.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τῶν ἀτάκτων σωμάτων, καίτοι ταῦτα τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς προσέφερον ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν Τουρκίαν, διότι ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον στρατὸν τῆς ἀμύνης. Ἰδιαιτέρως τὰ σώματα τοῦ Ἐτέμ βέη ἐκράτησαν ἐπὶ ἐν περίπου ἔτος ὀλόκληρον τὸν τομέα τοῦ Σαλιγλή, ἀργότερον δὲ ἀπετέλεσαν σοβαρὸν κίνδυνον μὲ τὰς καθημερινὰς ἐπιδρομὰς των ἐπὶ τοῦ Σιμάβ.

Ἄλλ' ὁ Ἐτέμ βέη εἶχεν ἔλθει εἰς σοβαρὰν ρῆξιν μετὰ τῆς Ἀγκύρας, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου 1920 τὸ κατωτέρω ἀπειλητικὸν ἔγγραφο πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν:

«Πρὸς τὴν Βουλὴν τῆς Ἀγκύρας.

ὑπὸ τοιαύτην πίεσιν καὶ τοιαύτας καταχρήσεις, ὁ Στρατὸς καὶ τὸ Ἔθνος εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον, καὶ νὰ ἀνθέξωσι ἐπὶ πολὺ. Τὴν Ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία ἦλθεν ἐκ Κων)πόλεως, καὶ τὴν ὁποίαν ἔχετε φυλακίσει, νὰ τὴν ἀποφυλακίσετε ἀμέσως, καθότι, ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας, αὐτὴ ἦλθεν ὅπως συνεννοηθῆ μὲ ὄρους συμφέροντας εἰς τὴν Τουρκίαν. Οἱ βαρεῖς φόροι οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐπιβληθῆ εἰς τὸν λαόν, δηλαδὴ 50 γρόσια φόρος δι' ἕκαστον πρόβατον κτλ., νὰ ἀρθοῦν. Οἱ βουλευταὶ οἱ ὁποῖοι μέχρι σήμερον λαμβάνουν 350 λίρας τὸν μῆνα, πρέπει νὰ λαμβάνουν κατ' ἀνώτατον ὄριον 100 λίρας· οἱ πλείστοι τούτων εἶναι τυφλὰ ὄργανά σας. Ἐὰν δὲν συμμορφωθῆτε πρὸς τὰ ἀνωτέρω, δὲν θὰ σὰς ὑπακούσω τοῦ λοιποῦ».

Ἡ κυριαρχία τοῦ Ἐτέμ βέη ἐθεωρεῖτο ἀκαταγώνιστος εἰς τὴν ὀρεινὴν περιφέρειαν Τζεντίς, διότι ὑπεστηρίζετο καὶ ὑπὸ ἐτέρου τολμηροῦ ἀρχηγοῦ ἀτάκτων στρατευμάτων, τοῦ Κιὸρ - Μπεχλιβάν, καὶ δι' αὐτὸ πάντες οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν ἐπίστευον, ὅτι ἡ Ἀγκυρα θὰ ὑπέκυπτε εἰς τὰς ἀξιώσεις του.

Ἄλλ' ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως, ἀπέστειλε ἐναντίον του τακτικὸν στρατὸν, μὲ τὴν αὐστηρὰ διαταγὴν ὅπως κτυπήσῃ τὰς δυνάμεις του καὶ τὸν συλλαβῆ ὡς ἐχθρὸν τοῦ Κράτους. Ἐνεκα τούτων ὁ Ἐτέμ βέης ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν Ἀξαρίου

διὰ διαφόρων ἐμπίστων καὶ παλαιῶν φίλων τοῦ Σμυρναίων, καὶ περὶ τὰ μέσα Ἰανουαρίου 1920 ἐκ τῆς Τουρκικῆς ζώνης μετεστάθμευσε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, χωρὶς τὸν Κιόρ. Μπεγλιβάν, ὁ ὁποῖος τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐδήλωσε πίστιν καὶ ὑποταγὴν πρὸς τὰ στρατεύματα τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ.

Διὰ τὴν ἀπόσχισιν ταύτην τοῦ Ἐτέμ βέη ἐκ τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοπέδου συνετέλεσαν πολὺ οἱ Σμυρναῖοι φίλοι του, εἰργάσθη δὲ ἀόκνως καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρμοστείας εἰς τὸ Ἀξάριον Ἐμμανουὴλ Ἀναγνωστόπουλος. Διὰ τὴν προσέλευσιν τοῦ Ἐτέμ βέη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ζώνην ὑπεγράφησαν οἱ κατωτέρω ὄροι μεταξύ αὐτοῦ καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν:

1) Νὰ εἰσέλθῃ ὁ Ἐτέμ μετὰ τοῦ σώματός του τμηματικῶς. 2) Νὰ γίνῃ ἡ παράδοσις τῶν ὄπλων. 3) Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ τροφοδοτῇ τοὺς παραδοθέντας καὶ νὰ πληρῶνῃ τοὺς μισθοὺς τῶν ἀξιωματικῶν. 4) Νὰ ἀφεθοῦν οἱ Κιρκάσιοι ἐλεύθεροι νὰ φέρουν τὰς μχαίρας των, καθ' ὅσον τὸ ἀπαιτεῖ ἡ στολή των καὶ τὰ ἔθιμά των. 5) Οὐδεὶς τῶν παραδοθέντων νὰ κακοποιηθῇ. 6) Μετὰ τὴν παράδοσιν νὰ μεταβοῦν ἀκωλύτως οἱ βουλόμενοι εἰς τὰς ἐστίας των. 7) Κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ὄπλων νὰ παρευρίσκηται καὶ ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Ἐτέμ.

Ἀναμφισβητήτως ἡ ἀπόσπασις τοῦ Ἐτέμ βέη, ὄπλαρχηγοῦ ὀρμητικοῦ καὶ μεγίστης ἐπιρροῆς ἐν Τουρκίᾳ, μετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνδρῶν ἐκ τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ ἀπετέλεσεν ἐπιτυχίαν διὰ τὴν Στρατιὰν Σμύρνης. Ἄλλὰ συγχρόνως εἶχε καὶ ὡς ἀντίκτυπον, ὅπως τὰ ἄτακτα σώματα τοῦ Κεμάλ διαλυθοῦν μέχρις ἐνός ὑπὸ τοῦ ἐπιτελείου του, καὶ τοῦ λοιποῦ χρησιμοποιῶνται μόνον ἀξιωματικοὶ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ εἰς οἰανδήποτε ἐπιδρομὴν καὶ ἐπιχειρήσιν.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὀλόκληρος ὁ Εὐρωπαϊκὸς τύπος ἡσχολεῖτο μὲ τὰ ζητήματα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν ἐκβασιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, συνεζήτουν ἀπροκαλύπτως περὶ ἀναθεωρήσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνικὸς κόσμος ἀνήσυχος ἀνεγίνωσκεν, ὅτι σκέψεις ἀνταλλάσσονται εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν, ὅπως ἡ Σμύρνη τεθῇ καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, μὲ εὐρεῖαν αὐτονομίαν. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπεφασίσθη, ὅπως συνέλθῃ εἰς τὸ Λονδίνον συμμαχικὴ συνδιάσκεψις, ἡ ὁποία θὰ ἐλάμβανε τελειωτικὰς ἀποφάσεις. Ἐνεκα τῶν διπλωματικῶν δυσχερειῶν, αἱ ὁποῖαι καθ' ἑκάστην ὠγκοῦντο, λόγῳ τῆς ἐπικίνδου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρὰ τὴν ρητὴν ἄρνησιν τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ὁ πρωθυπουργὸς Δημήτριος Ράλλης διεφώνησε μετὰ τοῦ Δημητρίου Γούναρη, καὶ τὴν 22αν Ἰανουαρίου 1921 ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του εἰς τὸν βασιλέα. Προσελθὼν δὲ εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς:

«Προκυψάσης, κύριοι, διαφωνίας ἐν τῷ Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ ἐπὶ σοβαρῶν ζητημάτων, ἀφορώντων τὴν παράστασιν τῆς Κυβερνήσεως, ἐθεώρησα ὅτι εἶχον καθήκον νὰ ὑποβάλλω πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τὴν παραίτησίν μου ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ὡς προσωρινοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ὅπως ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῆς Μεγαλειότητός Του ἐπὶ τῶν διαφόρων ζητημάτων, τὰ ὁποῖα προέκυψαν ἐν τῷ Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ καὶ ἤγαγον εἰς διαφωνίαν. Συγχρόνως ὑπέβαλον εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα τὴν παραίτησιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὅστις εὐηρεστήθη νὰ μοι τὴν ἀποστείλῃ. Παρακαλῶ τὴν Συνέλευσιν, ὅπως εὐαρεστηθῇ νὰ διακόψῃ τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς, μέχρις οὗ ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς προκυψάσης κρίσεως, πρέπει δὲ νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει τῆς ἡ Συνέλευσις, ὅτι ἀμέσως μετὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς νέας Κυβερνήσεως ἀναγκαιῶς θὰ προσέλθωμεν ἐνώπιον ὑμῶν καὶ θὰ κρίνητε περὶ τῶν λόγων, οἵτινες ἤγαγον εἰς διαφωνίαν».

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ — ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΓΟΥΒΕΛΗ

Τὴν ἐπομένην ἀντὶ τοῦ Δημητρίου Ράλλη ἐσχημάτιζε Κυβέρνησιν ὁ Νικ. Καλογερόπουλος μὲ ὑπουργοὺς τοὺς Δ. Γούναρη, Π. Πρωτοπαπαδάκη, Θ. Ζαΐμην, Π. Μαυρομιχάλην, Π. Τσαλδάρην, Ν. Θεοτόκην καὶ Ἰ. Ράλλη. Συγχρόνως ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας Ἀθηνῶν ἀνεκοινοῦτο τηλεγράφημα ἐκ Λονδίνου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνηγγέλλετο, ὅτι καὶ αἱ Ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες ἐκφράζουν τὴν ἐκπληξίν των ἐπὶ ταῖς ἐξ Ἀθηνῶν πληροφορίαις, καθ' ἃς τὸ ὄνομα τοῦ Γούναρη φέρεται μεταξὺ τῶν πιθανῶν μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἀποστολῆς παρὰ τῇ Συνδιασκέψει τοῦ Λονδίνου διὰ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα: «Οὐδεμία ἐπιβεβαίωσις ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐλήφθη εἰσέτι εἰς τοὺς ἐνταῦθα ἐπισήμους κύκλους, καὶ θεωρεῖται ἀπίθανον τὸ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ ἔστελλεν ὡς ἀντιπρόσωπόν της ἓναν ὑπουργὸν μὲ παρελθόν, τὸ ὁποῖον βεβαίως ἐλάχιστα τὸν συνιστᾷ πρὸς τοὺς συμμάχους. Αἱ ἔντονοι ἀντιανταντικαὶ τάσεις τοῦ Γούναρη εἶναι γνωστόταται καὶ αἱ ἐφημερίδες τονίζουν, ὅτι, ἐὰν τοιαύτη τις ἀποστολὴ τῷ ἀνετέθη, δὲν θὰ ἠδύνατο αὐτὴ ν' ἀποβῇ πρὸς ὄφελος τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἃς στιγμὰς τὰ συμφέροντα αὐτῆς τόσον ζωηρῶς θίγονται».

Ἡ κυριώτερα κατὰ συνέπειαν διαφωνία τοῦ Δημητρίου Ράλλη ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀξιώσεως τοῦ Δημ. Γούναρη, ὅπως μεταβῇ οὗτος εἰς τὸ Λονδῖνον, πρῶγμα τὸ ὁποῖον ἀπέκρουε ρητῶς ὁ Ράλλης διὰ λόγους ὑπερτάτων ἐθνικῶν συμφερόντων. Ἡ Ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεῖα ἔπρεπε νὰ ἀναχωρήσῃ τὸ ταχύτερον διὰ τὸ Λονδῖνον. Ἀπεφασίσθη, μετὰ τὸ Ἀγγλικὸν ἀνακοινωθέν, ὅπως ἠγηθῆ τῆς ἀποστολῆς ταύτης ὁ νέος πρωθυπουργὸς Ν. Καλογερόπουλος, συγχρόνως δὲ ἐπροτάθη καὶ εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν Σμύρνης, Α. Στεργιάδην, ὅπως συμμετάσχῃ εἰς αὐτήν. Ἀλλ' ὁ Στεργιάδης ἠρνήθη διὰ λόγους ὑγείας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ὑπέδειξε τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἀρμοστείας Π. Γουναράκη. Μετὰ πολλὰς συνεννοήσεις ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἑλλάδος καθιερώσθη ὡς ἐξῆς: Ν. Καλογερόπουλος Πρόεδρος, Α. Καυταντζόγλου Γεν. Γραμματεὺς τῆς ἀντιπροσωπείας, Σιτσιλιανὸς ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν εἰσηγητῆς τῆς ἀντιπροσωπείας, Π. Γουναράκης εἰσηγητῆς ἐπὶ τῶν Μικρασιατικῶν ζητημάτων, ὡς γραμματεῖς οἱ Βικέλας, Ἰγγλέσης, Ἀργυρόπουλος, Παπαδάκης, Χρηστουλάκης, Λάσκαρης, Συνδίκας. Διὰ τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα οἱ Σαρηγιάννης, Ἐξαδάκτυλος, Λάκων. Διὰ τὰ ναυτικὰ οἱ Ἀργυρόπουλος, Ι. Γ. Μπούμπουλης καὶ Κριεζῆς. Μάξιμος καὶ Κουτσαλέζης οἰκονομικοὶ σύμβουλοι. Ἡ καταρτισθεῖσα ἀντιπροσωπεῖα ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 28ην Ἰανουαρίου διὰ Λονδῖνον μέσον Ρώμης καὶ Παρισίων.

Σχετικῶς μὲ τὴν εὐρεῖαν διπλωματικὴν κίνησιν τῶν Συμμάχων καὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν Ἑλληνικῶν ζητημάτων ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἐνόμισε ὑπέρτατον αὐτοῦ ἐθνικὸν καθήκον, καίτοι ἦτο πλέον ἀπλοῦς πολίτης, ὅπως διαφωτίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τῶν ἀντιλήψεων τῆς Ἀγγλικῆς διπλωματίας. Διότι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατεβάλλοντο ἀπεγνωσμένοι προσπάθειαι ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν Γαλλικῶν φιλοτουρκικῶν κύκλων, ὅπως ἀναθεωρηθῆ ὀλόκληρος ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ἡ δὲ Ἀγγλία ἠγωνίζετο, ὅπως δημιουργηθῆ μία αὐτόνομος κατάστασις ἐν Μ. Ἀσίᾳ χάριν τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν. Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, γνωρίζων ἐπακριβῶς τὰς ἀντιλήψεις τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἀπηύθυνε τὴν κατωτέρω ἐμπιστευτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πρωθυ-

πουργόν Δημήτριον Ράλλην, μέσον τοῦ ἐν Παρισίοις ἐπιτετραμμένου τῆς Ἑλλάδος Μεταξᾶ. Ἴδου τὸ ἔγγραφον τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βενιζέλου, ἡ ὁποία διεβιβάσθη ἐκ Παρισίων διὰ κρυπτογραφικοῦ τηλεγράφου:

Παρίσιοι, 18)31)1)21, — (Λίαν ἐπεῖγον)

(Πρόκειται περὶ προσωπικῆς καὶ ἀπολύτως ἐμπιστευτικῆς ἀνακινώσεως).

Κύριος Βενιζέλος μοὶ ἀπηύθυνεν ἐπιστολήν, ἧς μεταδίδω κατωτέρω τὸ περιεχόμενον.

ΜΕΤΑΞΑΣ

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ «ΜΑΖΕΣΤΙΚ», 30 Ἰανουαρίου 1921.

Κύριε Ἐπιτετραμμένε,

Λαβὼν τηλεγράφημα, δι' οὗ μοὶ ἀνεκινουῦτο ἐπιθυμία Ἑγγλοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὅπως μὲ συναντήσῃ, ἀφίχθην Παρισίους 25 λήγοντος. Ἀπόγευμα αὐτῆς ἡμέρας ἦλθε πρὸς συνάντησίν μου ἐκ μέρους Ἑγγλοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Φίλιππος Κάρρ, ἀφ' ἑνός, ὅπως μοὶ ἀνακινώσῃ ἀπόφασιν ληφθεῖσαν προτεραίαν περὶ παραπομπῆς ζητήματος εἰρήνης μετὰ Τουρκίας εἰς ἰδιαιτέραν συνδιάσκεψιν ἐν Λονδίῳ, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅπως ζητήσῃ σκέψεις μου. Κος Κάρρ μοὶ ἀνεκινώσεν, ὅτι κατὰ συνεδρίασιν προηγουμένης ἡμέρας Ἴταλοι καὶ Γάλλοι ἐπέμειναν εἰς ἀνάγκην τροποποιήσεως συνθήκης Σεβρῶν πρὸς ἀποκατάστασιν εἰρήνης μετὰ τῆς Τουρκίας. Ἑγγλος Πρωθυπουργὸς ἐξεφώνησε λόγον θαυμάσιον, δι' οὗ ἀπέκρουσε τροπολίαν, κατέληξεν ὅμως δεχθεὶς παραπεμφθῆ ζήτημα εἰς ἰδιαιτέραν συνδιάσκεψιν ἐν Λονδίῳ, ἀφοῦ ἀπέκρουσε παράβολον ὅπως συνδιάσκεψις συνέλθῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κος Κάρρ προσέθηκεν, ὅτι Γάλλοι καὶ Ἴταλοι θεωροῦσι ληφθεῖσαν ἀπόφασιν ὡς προειδοποίησιν πρὸς τροποποίησιν συνθήκης, ἀλλ' ὅτι Ἑγγλος Πρωθυπουργὸς δὲν δίδει καθόλου τοιαύτην ἔννοιαν εἰς ἀπόφασιν ταύτην. Παρατήρησα, ὅτι σπουδαιότερον ἀποτέλεσμα δι' ἀνθρωπότητα ἐκ μεγάλου πολέμου ὑπῆρξεν οὐχὶ διάλυσις Αὐστρουγγαρίας, ἢ Ρωσσοικῆς Αὐτοκρατορίας, οὐδὲ περιορισμὸς Γερμανικῆς, ἀλλ' ἔξαφάνισις Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἀτιμωτικὸν διὰ σημερινὸν πολιτικόν, ἐὰν ἀνασυνθέσῃ Τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν δι' ἐπεκτάσεως ἐπὶ ἐδαφῶν, ἀποσπασθέντων διὰ συνθήκης, ἐπὶ οὐδενὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχει Τουρκικὴ πλειονοψηφία. Ἐτόνισα τὴν εὐθύνην συμμάχων, ἐὰν, ἐπαναφέροντες Τουρκικὴν κυριαρχίαν, ἐγίνοντο ὑπαίτιοι ἐξοντώσεως χιλιάδων Χριστιανῶν. Εἰς παρατήρησιν κ. Κάρρ, ὅτι ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἴσως δὲν ἠδύνατο διατηρήσῃ ἐπὶ πολὺ στρατὸν τῆς, ἀπήντησα, ὅτι ὀφείλει νὰ βοηθήσῃ αὐτὴν οικονομικῶς τοῦλάχιστον, ἀφοῦ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν προασπίζει ἑλληνικὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ συμμαχικὰ συμφέροντα. Κος Κάρρ μὲ διέκοψε λέγων, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, διότι Κυβέρνησις δὲν δύναται ὑποβάλλῃ Βουλῇ τοιοῦτον νομοσχέδιον ἐπικουρίας, καθόσον τοῦτο θὰ κατεψηφίζετο, ἐφ' ὅσον Α. Μ. Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εὐρίσκειται ἐπὶ τοῦ θρόνου. Παρατήρησα, ὅτι ἀγνοῶ σκέψεις (ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως), ἀλλ' εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς, ἐὰν ἔβλεπον οικονομικὸν κατὰστασιν ἀπροχώρητον, θὰ ἐγκατέλειπον ἔδαφος Μικρᾶς Ἀσίας, κατεχόμενον σήμερον καὶ θὰ περιωριζόμεν ἐἰς κατοχὴν παραχωρουμένου... ἡμῖν ἔδαφος καὶ ἐπὶ πλέον κοιλάδος Μαιάνδρου καὶ ἄμυναν ἔδαφος τούτου, δυναμένην ἐπιτευχθῆ διὰ δυνάμεως τριῶν μεραρχιῶν, ἧτοι 45.000 ἀνδρῶν, κατὰ τὴν γνώμην Ἑλληνικοῦ καὶ Συμμαχικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, δοθεῖσαν Φεβρουάριον 1920. Προσέθηκα δὲ ὅτι ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας διὰ δύο μόνον ἡλικιῶν κληρωτῶν καὶ ἐθελοντῶν, προβαίνουσα εἰς ἀποστράτευσιν καὶ ἀνακουφίζουσα χώραν. Κος Κάρρ μοὶ ἐδήλωσεν, ὅτι θὰ ὑπέβαλεν ἔκθεσιν τὰ περὶ συνδιαλέξεώς μας εἰς Ἑγγλον Πρωθυπουργόν.

Ἑγγλος Πρωθυπουργὸς, ὃν εἶδον χθές, μοὶ ἐζήτησε ἵνα βοηθήσω αὐτόν, ὅπως δυνηθῇ νὰ βοηθήσῃ μέχρι τέλους ἀποτελεσματικῶς Ἑλλάδα. Μοὶ ἐζήτησεν, ὅτι δημοσίᾳ γνώμῃ ἐν Ἑγγλίᾳ μετεβλήθῃ οὐσιωδῶς ἀπὸ ἐπανόδου Α. Μ. Βασιλεὺς Κωνσταντῖνου καὶ ὅτι φοβεῖται, μήπως εὐρεθῇ εἰς τοιαύτην ἀντίθεσιν πρὸς κοινὴν γνώμην ὥστε, λαμβανομένης ὑπ' ὅψει καὶ ἀντιδράσεως Ἰταλῶν καὶ Γάλλων, δὲν δυνηθῇ μέχρι τέλους ἐπιβάλλῃ ἀντίληψίν του. Μὲ ἠρώτησεν, ἐὰν πιστεύω ὅτι, κατόπιν νέου διαβήματος, Α. Μ. Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐπιτεῖτο νὰ καταλείψῃ θρόνον, διευκολύνων Ἑλλάδα. Ἀπήντησα, ὅτι οὐδεμίαν τοιαύτην ἐλπίδα ἀφίνει ἢ μέχρι τοῦδε πολιτεία τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλεὺς. Ἑγγλος Πρωθυπουργὸς μοὶ συνέστησε τότε νὰ προσπαθῆσω καὶ ἐπιτύχω χαλάρωσιν εἰς ἐχθρικὴν στάσιν ἐν Γαλλίᾳ καὶ μοὶ ἐζήτησε νὰ μεταβῶ εἰς Λονδίνον, ὅπως ἴδω καὶ προσπαθῆσω νὰ ἐπηρεάσω εὐνοικῶς λόρδον Βέρναμ, λόρδον Νόρδκλιφ καὶ ἐν γένει ἰθύνοντας δημοσίαν γνώμην ἐν Ἑγγλίᾳ καὶ πολλὰ.

πολιτικά πρόσωπα, ὧν μοι ἔδωκε σημειώσιν. Ἄγγλος Πρωθυπουργὸς ἐπέμεινε, ὅτι πρέπει νὰ μεταβῶ εἰς Λονδίνον ἀπὸ τοῦδε, ἵνα προληφθῇ ἐνδεχομένη δυσμενὴς τροπὴ δημοσίας γνώμης, νὰ ἐπιστρέψω δὲ πάλιν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνδιασκέψεως, ὅπως ἐκ τῶν παρασκηθῶν παρακολουθῆσω ἔργον αὐτῆς. Ὑπεσχέθην νὰ συμμορφωθῶ πρὸς σύστασιν τοῦ Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ παρετήρησεν, ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Τοῦρκοι θὰ ὑποβάλωσιν ἀξιώσεις ἀπαραδέκτους καὶ τοῦτο θὰ διευκολύνῃ θέσιν Ἑλλάδος, ἐνῶ ἐν ὑποβάλλωσι μετριοπαθεῖς ἀξιώσεις, θέσις ἡμῶν δυσχερεστέρα. Ἐν τέλει Ἄγγλος πρωθυπουργὸς ἠθέλησε νὰ μάθῃ μέχρι ποίου σημείου θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποχωρήσῃ με μικροτέραν κατὰ τὸ δυνατόν ζήτησιν Ἑλλάδος. Με ζωνηράν συγκίνησιν παρετήρησα, ὅτι ὅλαι αἱ δυναταὶ παραχωρήσεις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν περιφέρειαν Σμύρνης, ἐγένοντο ἤδη κατὰ τὴν διαπραγματεύσιν ἔρων συνθήκης, καὶ δὲν βλέπω ποῖαι περαιτέρω παραχωρήσεις θὰ ἠδύνατο νὰ γίνωσι σήμερον, χωρὶς νὰ δημιουργηθῇ εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην κατάστασις, προκαλοῦσα καθημερινὴν προστριβὴν καὶ διηνεκῆ κίνδυνον εἰρήνης. Ἐθεώρησα καθήκον νὰ ἀνακοινώσω ἀνωτέρω δι' ὑμῶν πρὸς Κυβέρνησιν ἐν Ἀθήναις, ὅχι μόνον ἵνα διατελῇ ἐν γνώσει σκέψεων Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ γινώσκῃ συγχρόνως ποῖαι αἱ ἐνεργεαὶ τοῦ ἐνταῦθα, ὥστε νὰ κανονίσῃ ἀποτελεσματικώτερον ἰδίας σκέψεις καὶ ἐνεργείας. Ἄλλὰ νομίζω συγχρόνως, ὅτι δικαιούμαι νὰ ἀξιῶσω παρὰ τοῦ κ. ὑπουργοῦ, ὅπως ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ μου θεωρηθῇ ὡς τηλεγράφημα χαρακτῆρος ἀπολύτως προσωπικῆς καὶ ἐμπιστευτικῆς ἀνακοινώσεως, καὶ ὅπως λάβῃ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, ἵνα μὴ διαπραχθῇ ἀδιακρισία τις ἐν σχέσει πρὸς ἀνκοινώσιν ταύτην, ἥτις βεβαίως δὲν θὰ δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἔθνικόν συμφέρον.

Ἐλήφθη 19)1)2)21

Μετ' ἐξαίρετου τιμῆς
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Διὰ ν' ἀντιδράσῃ ἡ Κυβέρνησις Καλογεροπούλου—Γούναρη ἐναντίον τῶν τάσεων τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, καὶ ὅπως δημιουργήσῃ τὴν ἐντύπωσιν τῆς στρατιωτικῆς τῆς ὑπεροχῆς εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, ἀπεφάσισεν, ὅπως ἡ Στρατιὰ Σμύρνης προβῇ εἰς εὐρεῖαν πολεμικὴν ἐνεργεῖαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ βόρειον μέτωπον κατὰ τοῦ Δορυλαίου (Ἐσκῆ - Σεχῆρ) καὶ εἰς τὸ νότιον κατὰ τοῦ Ἀφιδόν - Καραχισάρ. Πρὸς τοῦτο ἤρξαντο αἱ σχετικαὶ προπαρασκευαὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ἰανουαρίου 1921.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου ἐν Ἀθήναις εἶχε τοποθετηθῇ ὁ στρατηγὸς Κ. Γουβέλης. Πρὸ τοῦ Νοεμβρίου 1920 τὸ ἐν Ἀθήναις ἐπιτελεῖον σχεδὸν δὲν ὑφίστατο, διότι εἶχε συγκροτηθῇ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ μετέπειτα εἰς τὴν Σμύρνην τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον. Μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου ἡ θέσις τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐν Σμύρνην κατηργήθη, λόγῳ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως, καὶ ἐσχηματίσθη μόνον τὸ ἐπιτελεῖον τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας.

Ἐν Ἀθήναις ἐγένετο ἡ ἀνασύστασις τοῦ Γενικοῦ ἐπιτελείου. Κατ' ἀρχὰς ἐτοποθετήθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ὁ στρατηγὸς Ἀριστ. Βλαχόπουλος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποστολὴν του εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Σώματος Προύσης, ἡ ἀρχηγία του ἀνετέθη εἰς τὸν στρατηγὸν Κ. Γουβέλην. Ὁ ἐν λόγῳ στρατηγὸς ἔχαιρε φήμην ἐργατικῆς καὶ αὐστηροῦ στρατιωτικῆς, εἶχε δὲ διακριθῇ διὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμην του εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Μόλις ἀνέλαβε τὸ Γενικὸν ἐπιτελεῖον, κατέβαλε πολλοὺς κόπους, ὅπως τὸ ἀνασυγκροτήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἀρτίως. Ὅταν ἤρχισεν νὰ συζητῆται ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως τὸ ἐνδεχόμενον νέας πολεμικῆς ἐνεργείας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ στρατηγὸς Γουβέλης ἐξέπόνησε λεπτομερὲς σχέδιον τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καταπολεμηθῇ καὶ νὰ ἐξοντωθῇ ὁ στρατὸς τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ.

Τὸ σχέδιον καὶ ἡ σχετικὴ μελέτη τοῦ στρατηγοῦ ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Δ. Γούναρη. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου ἐπρότεινε τὴν ἐπιστράτευσιν οὐχὶ μόνον 3 ἡλικιωῶν, ἀλλὰ 6 καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ὅλου τοῦ ὄγκου τοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν παρατάξεων. Μόνον διὰ τοῦ ὄγκου ἐφρόνει, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ διαλυθῇ ὁ στρατὸς τοῦ Κεμάλ καὶ ν' ἀπαλ-

λαγή ἢ Ἑλλάς ἐνὸς διαρκοῦς κινδύνου. Αἱ τρεῖς ἡλικίαι δὲν θὰ ἐπύρκουν διὰ τοιοῦτον ἔργον, κατὰ συνέπειαν ὑπεστήριξε μετ' ἐπιμονῆς τὴν πρόκλησιν τῶν ἑξι ἡλικιῶν καὶ ὑπεδείκνυε τὸν κίνδυνον, ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ εὔρεθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν ἀργότερον, ἐνῶ εἶχε μέγιστον ἔθνικόν συμφέρον νὰ τὴν ἐνεργήσῃ ἀμέσως, διὰ νὰ ἔχῃ καὶ ταχύτερον θριαμβευτικὰ ἀποτελέσματα.

Τὸ σχέδιον τοῦ στρατηγοῦ Γουβέλη ἐκρίθη ὡς τὸ ἄριστον καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Δ. Γούναρη, ἀλλ' ἀνεβάλλετο ἢ πραγματοποίησις του*. Ὁ στρατηγὸς ἐπέμενε. Καὶ ὁ Γούναρης ὑπέσχετο, ἀλλ' ἀπέφευγε τὴν ἐφαρμογὴν του. Αἱ ἐπισκέψεις τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐπυκνώθησαν μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ πείσῃ ἐν τέλει τὸν ὑπουργόν νὰ εἰσηγηθῆ ἀμέσως τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν ἑξι ἡλικιῶν.

Μίαν ἡμέραν μετέβη ἐπειγόντως, διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν ὑπουργόν. Ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία τοῦ ὑπασιστηρίου ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν στρατηγόν, ὅτι ὁ ὑπουργὸς εἶναι πολὺ ἀπασχολημένος καὶ δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ τὸν δεχθῆ. Τότε ὁ στρατηγὸς ἐν πλήρει ἀγανακτήσει μεταβαίνει εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ προσωπάρχου στρατηγοῦ Μακρυκώστα καὶ συντάσσει τὴν παραίτησίν του.

Συνεπεῖα θερμῶν παρακλήσεων, ἢ ἀποχώρησις τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου δὲν ἐγένετο ἀμέσως, διὰ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῆ ἢ κατάστασις εἰς τὸν ἔχθρον. Ὅταν ὅμως αἱ ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι ἐξετελέσθησαν βραδύτερον δὲν ἀπέδωκαν ἀποτελέσματα ἀνάλογα πρὸς τὰς θυσίας καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Κεμάλ ἡμύνη ἐπιτυχῶς τῶν θέσεών του πρὸ τοῦ Δορυλαίου, τότε ὁ στρατηγὸς Γουβέλης ἀπεχώρησεν ὀριστικῶς τῆς ἀρχηγίας τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τὴν 2αν Ἀπριλίου 1921 καλέσας τοὺς ἀξιωματικούς του τοὺς ἀνεκοίνωσε τὰ ἑξῆς:

«Ὅτε, ἀγαπητοὶ συναδελφοί, ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ, δὲν ἐκάλεσα ὑμᾶς εἰς ἐπίσημον συγκέντρωσιν, διότι κατὰ σύμπτωσιν ἐγνώριζον ὑμᾶς πάντας, καὶ συνεπῶς δὲν παρίστατο ἀνάγκη, ἵνα καλέσω καὶ γνωρίσω ὑμᾶς τὸν πρῶτον τότε, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἀπὸ σκοποῦ ἀπέφυγον, διότι δὲν ἐπεθύμουν νὰ ἀπειθῶν ὑμῖν τὰς συνήθεις κοινοτοπίας καὶ τὰς ἐώλους προσλαλιάς περὶ φιλοπονίας καὶ καθήκοντος, καθ' ὅσον ἐπερίττειον, ὡς φρονῶ, τοιαῦται προτροπαὶ καὶ συστάσεις καὶ νοουθεσίαι πρὸς ἀξιωματικούς ἀνήκοντας εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ, ὡς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον αὐτοῦ. Οὐδ' ἐπεθύμουν ἐπίσης νὰ διαγράψω ὑμῖν ἐκ προκαταβολῆς σχέδια μεγαλοφυΐας, μελλούσης ὅμως ἐργασίας. Ἐφρόνουν, ὅτι διὰ τῆς συγχῆς μεθ' ὑμῶν ἐπικοινωνίας καὶ συνεργασίας ἤθελον κατορθῶσαι νὰ μεταδώσω ὑμῖν τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἀρχάς μου ὡς πρὸς τὸ στρατιωτικὸν ἡμῶν ἔργον, τὴν διεξαγωγὴν καὶ ἐπιτυχίαν τούτου. Ἦδη ὅμως ὀφείλω νὰ σᾶς καλέσω ἀπαραιτήτως, ὅπως πρῶτον μὲν ἀποχαιρετήσω ὑμᾶς ἀπερχόμενος τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας καὶ προσωρινῶς τοῦλάχιστον τοῦ στρατοῦ, δεύτερον εὐχαριστήσω ὑμᾶς θερμότερα διὰ τὴν πολυτίμον ὑμῶν συνδρομὴν ἐν τῷ συντελεσθέντι μεγάλῳ ἀληθῶς ἔργῳ κατὰ τὸ βραχὺ ἄλλως διάστημα τῶν 2 1) 2 μόνις μηνῶν, καθ' οὓς διηύθηνα τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον, καὶ τέλος ὅπως συγχαρῶ ὑμᾶς ὀλοψύχως διὰ τὸν θερμὸν ὑμῶν ζῆλον, ὃν ἐπεδείξατε, τὴν ἀκαταπόνητον φιλοπονίαν καὶ τὴν πιστὴν εἰς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσιν.

Ἦδη πρόκειται οὐχὶ πλέον περὶ μέλλοντος, ἀλλὰ περὶ συντελεσμένου ἔργου. Ὅταν ἦλθον εἰς τὴν θέσιν ταύτην, παρέλαβον, καὶ δὲν λανθάνει ὑμᾶς, Ἐπιτελεῖον νεκρὸν καὶ φυτοζωοῦν. Εἰς τὸ νεκρὸν αὐτὸ Ἐπιτελεῖον ἐνεφυσήσαμεν ζωὴν, τὸ νεκρὸν Ἐπιτελεῖον ἀνεστήσαμεν καὶ ἐμεγαλύνσαμεν. Τὸ φυτοζωοῦν ἐγίγαντώσαμεν. Ἀνηγάγομεν ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον εἰς τὴν ἐμπρόπουσαν αὐτοῦ περιωπὴν καὶ αἴγλην, κατεστήσαμεν αὐτὸ ἄξιον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ; ἄξιον τοῦ μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ αὐτοῦ προσορισμοῦ, διεξηγάγομεν ἀληθῶς ἔργον μέγα καὶ θαυμαστόν, ἐφ' ᾧ ὀλόκληρον τὸ Ἐπιτελικὸν

* Τὸ σχέδιον τοῦ στρατηγοῦ Γουβέλη καὶ τὰ κατ' αὐτὸ μετὰ πλήρους τῆς ἐκθέσεως καὶ τῶν κατὰθέσεων βλ. εἰς τὸ Ἰπομνηματικὸν Ἐπίμετρον εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος ἔργου.

Συμβούλιον διὰ τοῦ στόματος τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν μοι ἐξέφρασε θερμότητα συγχαρητήρια καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὰς πολυτίμους, ὡς αὐτὴ ἢ Κυβέρνησις λέγει, καὶ ὑπερόχους πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσίας ἡμῶν, θερμῶς δὲ μὲ παρεκάλεσε καὶ ἐπανειλημμένως πιεστικῶς ἐπέμεινεν, ὅπως καὶ μετὰ τὴν ἐσχάτως γενομένην τοποθέτησιν ἀξιωματικῶν τινων εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον, ἐξακολουθήσω παραμένων εἰς αὐτὸ καὶ παρέχων τὴν πεφωτισμένην, ὡς λέγει, συνδρομὴν μου.

Ἄλλ' ἐνῶ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, ἀνέγνων σήμερον εἰς πάσας τὰς ἡμερίδας περιέργων, ἀλλὰ καὶ πανομοιότυπον πληροφορίαν περὶ ἀνασυγκροτήσεως τοῦ Ἐπιτελείου. Ἄλλὰ περὶ τίνος ἀνασυγκροτήσεως ὁμιλοῦσιν, ἀγνωῶ τέλεον. Δὲν πρόκειται, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, εἰμὴ περὶ τοποθετήσεως, ὑπηρετησάντων ἐν παλαιότερα ἐποχῇ, δύο ἢ τριῶν ἀξιωματικῶν, εἰς τὸ ἤδη ὑφιστάμενον καὶ ἄριστα λειτουργοῦν, καὶ ἀπὸ μηνῶν τινῶν ἀνασυγκροτηθὲν Γεν. Ἐπιτελεῖον, ὅπερ εἶχεν οὐσιαστικῶς καταργηθῆ ἐπὶ τοῦ τέως καθεστῶτος. Δὲν πρόκειται λοιπὸν ποσῶς περὶ νέας τινός ἀνασυγκροτήσεως τοῦ Ἐπιτελείου. Τὸ Ἐπιτελεῖον, ὡς πάντες γνωρίζετε, ἀνασυνεκροτήθη ἀφ' ἐαυτοῦ, ἀνεβίωσεν αὐτομάτως, οὕτως εἶπεῖν, ἀφ' ἧς ἐπὶ τοῦ νῦν καθεστῶτος κατηγορήθη τὸ Γεν. Ἀρχιστρατηγεῖον, ὅπερ εἶχε συγκεντρώσει ἐν ἑαυτῷ οὐ μόνον τὴν ἰσχὴν καὶ δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀρχιστρατηγεῖου, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ὅπερ εἶχε σχεδὸν τελειῶς καταργήσει καὶ αὐτὸ τὸ Ὑπουργεῖον. Ἄλλὰ τὸ ἔκτοτε ἀνασυγκροτηθὲν Ἐπιτελεῖον δὲν εἰργάσθη ἀμέσως καὶ ἐξ ἀρχῆς, διότι ἐν ἀρχῇ μὲν δὲν ὑπῆρχεν οὐδεὶς Ἐπιτελάρχης, ὁ δὲ καθ' ὅλα ἀξιότιμος ὑποστράτηγος κ. Ἀρ. Βλαχόπουλος, ὃν διεδέχθη, ἐπ' ἐλάχιστον παραμείνας ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου, δὲν ἔσχε τὸν χρόνον ὅπως ἐργασθῆ. Οὕτω ἢ ἀνασυγκροτήσις τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, τῆς πολυδαίδαλου ταύτης ὑπηρεσίας, ἤρξατο ἀμέσως ἀφ' ἧς ἐγὼ ἀνέλαβον τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ.

Καίτοι, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, κύριοι, ἢ Κυβέρνησις παρακαλεῖ διὰ τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐπιμένει, ὅπως παραμείνω εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον, ἐν τούτοις ἐγὼ στερρὰν ἔχω ἀπόφασιν, ὅπως ἀπόσχω τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου καὶ τοῦ Στρατοῦ προσωρινῶς διὰ λόγους λεπτοῦς ἀφ' ἑνός, ἀλλὰ καὶ ἐμπιστευτικὸς ἀφ' ἑτέρου, οὓς δὲν μοι εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἐκθέσω. Ἐν τούτοις, ἐν μόνον δύνάμαι νὰ εἶπω ὑμῖν, ὅτι ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων παραγόντων, 1) Γεν. Ἐπιτελείου, 2) Ὑπουργεῖου καὶ 3) Γεν. Ἀρχιστρατηγεῖου, οἷτινες στενωτάτα συνδέονται ἀλλήλοις, καὶ συνεργάζονται, τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον ἐθριάμβευσεν ὄντως, ἐν τῇ ἐπιτελέσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ὡς ἀπτόν ὑμῖν καὶ τοῖς εἰδόσι κατέστη, καὶ ὡς αὐτὴ αὐτὴ ὁμολόγησε καὶ ἐκύρωσε διὰ τῶν λόγων τῆς. Ἐὰν ὑπῆρξε ἢ ὑπάρχει ὑστέρησις τις, ἀλλαχθῶ δέον νὰ ἀναζητηθῶσιν αἱ εὐθῆναι τῆς ὑστέρησεως ταύτης. Ἄλλως ὑπάρχουσιν ἤδη κατατεθειμέναι ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπομνήματά μου τινὰ καὶ ἰδίως δύο ἐκθέσεις μου βαρυσήμαντοι καὶ ἐμπιστευτικαί, αἵτινες θὰ ἴδωσι ποτὲ κατ' ἀνάγκην τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ αἵτινες εὐρέως θὰ διαφωτίσωσι τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Φρονῶ δὲ ὅτι ἢ Γ' τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικῆ Συνέλευσις θὰ ζητήσῃ, ὡς ἄλλως ὠφείλει, ἵνα ἐν μυστικῇ συνεδριάσει αὐτῆς ἀναγνωσθῶσιν αἱ δύο αὐταὶ ἐκθέσεις μου καὶ τινὰ τῶν ὑπομνημάτων μου. Χαίρετε, ἀγαπητοί μου συνάδελφοι.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑΙ ΖΥΜΩΣΕΙΣ

Ἡ συμμαχικὴ συνδιάσκεψις εἰς τὸ Λονδῖνον ἤρξατο τοῦ ἔργου τῆς καὶ ἢ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας, ἢ ὅποια ἐθεωρεῖτο καθαρῶς ἐπαναστατικὴ καὶ ἐχθρὰ τῶν συμμάχων, ἐπέτυχε, ὅπως ἀντιπροσωπευθῆ εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ διὰ τοῦ Μπεκίηρ Σαμῆ. Εἰς τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος Ν. Καλογερόπουλον ἐξετέθησαν σαφῶς αἱ συμμαχικαὶ ἀπόψεις περὶ τῆς Σμύρνης καὶ ἐπαναφορᾶς τῆς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, μετὰ τὴν διατήρησιν δὲ ἐντὸς τῆς πόλεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν τὴν ὀργάνωσιν ἀστυνομίας ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν συμμάχων ἀξιωματικῶν. Ὁ Ν. Καλογερόπουλος ἀπήντησε, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἀπόφασιν ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν, διότι δὲν ἦτο ἀρχηγὸς κοινοβουλευτικοῦ κόμματος καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Λονδῖνον ὁ Δ. Γούναρης, διὰ νὰ ζητηθῆ ἡ γνώμη του. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀπεδέχθησαν οἱ σύμμαχοι τὴν

παρουσίαν τοῦ Γούναρη εἰς τὸ Λονδῖνον. Κατόπιν τῶν τηλεγραφικῶν συνεννοήσεων Καλογεροπούλου—Γούναρη ἐκ Λονδίνου, ὁ δεύτερος ἀνεχώρει τὴν νύκτα τῆς 20ῆς πρὸς τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1921 κατευθυνόμενος εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πρωτεύουσαν.

Ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου ἦτο φανερόν ὅτι ἐφέρετο ραγδαίως πρὸς τὸ ναυάγιον, χωρὶς νὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἀπόφασιν, διότι οἱ μὲν Τούρκοι ἀπεδέχοντο ἔρευναν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπὶ τῶν πληθυσμῶν, ἡ δὲ Ἑλλάς ἀπέκρουε τοῦτο ὡς μέτρον ἄσκοπον. Ἐκτὸς τούτων, αἱ διαθέσεις τῶν συμμάχων ἐξεδηλώθησαν ἀπροκαλύπτως ὑπὲρ τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἰσοδυναμεί μετ' ἐπαναφορᾶν τῆς κυριαρχίας τῶν Τούρκων ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Μετ' τὴν ἐλπίδα δέ, ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ λύσιν περισσότερον συμφέρουσαν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς, ἀποφασίζει τὴν ἐναρξίν ἐπιχειρήσεων ἐν Μ. Ἀσίᾳ, καὶ πρὸς τοῦτο διὰ τηλεγραφήματός του ὁ πρωθυπουργὸς Ν. Καλογερόπουλος ἔδωκε τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς καὶ ὁδηγίας εἰς τὴν Στρατιὰν Σμύρνης καὶ τὰς Ἀθήνας. Συγχρόνως ἐπιστρατεύονται αἱ κλάσεις 1915, 1914 καὶ 1913β ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Θράκης, μετ' ἡμέραν προσελεύσεως τὴν 14ην Μαρτίου 1921. Διὰ Βασιλικῆς διαγγέλλματος ἀνεκοινοῦτο εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτι ἡ ἐπιστράτευσις αὕτη σκοπὸν ἔχει, ὅπως ἐπιβάλλῃ τὰς θελήσεις τῆς Ἑλλάδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ πρὸς ὀριστικὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τῆς κατασυντριβῆς τοῦ ἀνταρτικοῦ στρατοῦ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου 1921 ὁ ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας Παπούλας ἀνεχώρησε διὰ τὴν Προῦσαν μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν του Β. Γχορτζῆ καὶ Σκυλακάκη καὶ μέρος τοῦ ἐπιτελείου του. Ὁ ἐπιτελάρχης Κ. Πάλλης ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του ἀνεχώρησε βραδύτερον διὰ τὸ κέντρον τῶν ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τὴν παραμονὴν σχεδὸν τῶν ἐπιχειρήσεων, εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ ἀντὶ τοῦ στρατηγοῦ Κ. Νίδερ ἐτοποθετήθη ὁ στρατηγὸς Κοντούλης. Ὁ στρατηγὸς Νίδερ ἀπεχώρησε τῆς διοικήσεως τοῦ Σώματος μετ' τὰς θλιβερωτέρας τῶν ἐντυπώσεων. Μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου εἶγεν ὑποβάλει παραίτησιν, ἀλλ' ἡ παραίτησις του δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Παπούλα, ἢ μᾶλλον παρεκλήθη νὰ παραμείνῃ διὰ τινὰ καιρὸν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Σώματος, πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων.

Ἀνέμενε βεβαίως τὴν ἀντικατάστασίν του, ἀλλ' ὄχι κατὰ τοιοῦτον ἀπρόοπτον τρόπον καὶ εἰς τὰς παραμονὰς τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐγευματίζεν εἰς τὸ Οὐσάκ, καὶ τὴν 28ην Φεβρουαρίου τοῦ ἀναγγέλλουν, ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ στρατηγῶς Κοντούλης. Τὴν 1ην Μαρτίου παρέδωσε τὴν διοίκησιν τοῦ Σώματος, καὶ ὁ ἐπιτελάρχης αὐτοῦ, συνταγματάρχης Στ. Γονατᾶς, προσεφώνησεν ὡς ἑξῆς τὸν ἀπερχόμενον στρατηγόν:

Στρατηγέ μου,

Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀπομακρύνσεώς σας, καθ' ἣν πᾶσα ὑστερόβουλος σκέψις πρὸς κολακείαν ἀποκλείεται, θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ διερμηνεύσω τὸ βαθύ αἰσθημα λύπης, τὸ ὁποῖον αἰσθάνονται πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Σώματος στρατοῦ, διότι στερεῖται Διοικητοῦ, ὅστις ἰσάμενος εἰς τὸ ὕψος τῆς μεγάλης βαθμίδος του, ἀπὸ ἀπόψεως γνώσεων καὶ στρατιωτικῶν ἀρετῶν, εἶχε καὶ τὸ ἰδιαιτέρον προσὸν τοῦ πατρικοῦ ἀληθῶς ἐνδιαφέροντος διὰ πάντας τοὺς ὑφισταμένους του μέχρι τοῦ τελευταίου στρατιώτου. Οὐδεὶς θὰ λησμονήσῃ τὰς δάφνας, τὰς ὁποίας ἔδρεψε τὸ Α' Σ. στρατοῦ ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην Διοίκησίν σας ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Ρωσσίᾳ, Ρουμανίᾳ καὶ Μ. Ἀσίᾳ: Ἡ Πατρίς θὰ σᾶς εὐγνωμονῇ διὰ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσεφέρατε πρὸς δόξαν τῆς καὶ μεγέθυνσίν τῆς. Αἱ εὐχαὶ τῶν ἀξιω-

ματικῶν σας καὶ τῶν ὀπλιτῶν σας ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας σας θὰ σᾶς παρακολουθήσωσι πάντοτε, καὶ ἡ ἀνάμνησίς σας θὰ διατηρῆται αἰωνίως ζωηρὰ παρ' αὐτοῖς. Στρατηγέ, σᾶς εὐχόμεθα κατευόδιον.

1 Μαρτίου 1921

Ἐπιτελάρχης Α' Σώματος
Σ. ΓΟΝΑΤΑΣ
Συνταγματάρχης

Πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐκοινοποιήθη τὴν νύκτα τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Μαρτίου 1921 ἡ κατωτέρω ἡμερησία διαταγὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ:

ΣΤΡΑΤΙΑ ΜΙΚΡΑΣ ἈΣΙΑΣ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ—ΓΡΑΦΕΙΟΝ Ι

Ἀριθ. Ἐμπ. Πρωτ. 3615)1781

ἩΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΣΤΡΑΤΙΑΣ 9ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1921

Στρατιῶται, θὰ ἐπιτεθῶμεν. Ὁ πρὸ ἡμῶν ἐχθρὸς εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον νικάτε καὶ καταδιώκετε, ἀφ' ἧς ἐπατήσατε τὸν πόδα ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς ἐλληνικῆς Ἰωνίας. Σᾶς γνωρίζει καλῶς. Πρὸ τῆς ὁρμῆς σας τρέπεται ἀκατασχέτως πρὸς τὰ ἐνδότερα. Θὰ καταφέρετε κατ' αὐτοῦ τὸ τελευταῖον κτύπημα, καὶ κατὰ τὴν νέαν αὐτὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσίαν σας θὰ σᾶς παρακολουθήσωσι τοῦ ἔθνους δλοκλήρου αἱ εὐχαί, ἡ εὐγνωμοσύνη, καὶ ὁ θαυμασμός. Συντρίψατε τὰ ὑπόλοιπα ταῦτα τῆς βαρβάρου βίας καὶ ἐστὲ οἱ ἀπόστολοι τοῦ ἰδεώδους Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, μεταδίδοντες καὶ ἐμπνέοντες αὐτὸν διὰ τῆς εὐγενοῦς καὶ ὑπερηφάνου συμπεριφορᾶς σας. Ἐστὲ μεγαλόφρονες ἀπέναντι τοῦ ἡττημένου καὶ ὑπεραπισταί τῆς Ἐλευθερίας καὶ Δικαιοσύνης τῶν κατοίκων, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκειῶματος. Στρατιῶται! Ὑπερήφανος, ὅτι ἡγοῦμαι τοιούτων ἀνδρῶν καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καλῶ Ἰμαῖς ἐπὶ τὴν νέαν ΝΙΚΗΝ

Ὁ Διοικητὴς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Π α ρ α λ ῆ π τ α ι:
Μεραρχία
Στρατιωτικαὶ Διοικήσεις
Στοιχεῖα Στρατιᾶς

Διὰ τὴν ἀκριβειαν τῆς ἀντιγραφῆς
Τὸ Α' Ἐπιτ. Γραφεῖον
ΗΛΙΑΣ ΤΣΟΥΚΑΣ
Ταγματάρχης

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις πρὸ τῆς διαταγῆς τῆς ἐπιθέσεως εἶχεν ὡς ἐξῆς: Εἰς τὸ βόρειον μέτωπον (Προύσης), ὅπου παρευρίσκετο καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς, ἐκινήθησαν κατὰ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως τρεῖς ἐλληνικαὶ μεραρχίαι, ἡ 3ῆ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τρικούπην, ἡ 10ῆ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λεοναρδόπουλον καὶ ἡ 7ῆ (Ἀρχιπελάγους) ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πλατῆν καὶ ἡ Ταξιαρχία ἰππικῶν.

Οἱ Τοῦρκοι ἀντιπαρέταξαν τρεῖς μεραρχίας μικροτέρου ἀριθμοῦ τῶν ἐλληνικῶν. Εἰς τὸ νότιον μέτωπον (Οὐσάκ) διετέθησαν ἐπίσης τρεῖς μεραρχίαι, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι διέθεσαν μόλις δύο, ἐπίσης μικροτέρου ἀριθμοῦ τῶν ἐλληνικῶν. Κυρίως ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὅστις εὐρίσκετο μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἐσκῆ-Σεχέρ, ἀπέδιδε μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν ἀμυναν μέχρις ἐσχάτων τοῦ Ἰν-Ὀνοῦ, διότι δι' αὐτοῦ ἐφράσσετο ἡ ὁδὸς πρὸς τὸ Ἐσκῆ-Σεχέρ. Ἐὰν ἐπιπτεν ἡ θέσις αὕτη εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, ἀσφαλῶς θὰ κατελαμβάνετο ὁ σπουδαιότερος σιδηροδρομικὸς κόμβος τοῦ Ἐσκῆ-Σεχέρ, καὶ τότε θ' ἀπεμονοῦτο ὁ στρατός του πρὸς τὸ Σιβρί-Χισάρ καὶ πρὸς τὴν Ἐρμουν.

ΑΦΙΟΝ - ΚΑΡΑΧΙΣΑΡ — ΕΣΚΗ - ΣΕΧΗΡ

Εἰς τὸ Ἀφιὸν-Καραχισάρ δὲν ἀπέδιδε σπουδαίαν σημασίαν, καὶ δι' αὐτὸ συνεχέντρωσε τὰς περισσοτέρας δυνάμεις του εἰς τὸ Ἰν-Ὀνοῦ, τὰ στενὰ.

Μπόζ - Έγχιούπ, εις τὴν Κοβαλίτσαν, τὸ Ντούζ - Ντάγ καὶ Ἀβγκίν. Ἀνέμενε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπίθεσιν καὶ ἤτο προητομασμένος ἀπὸ μηνός, διότι ἡ ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις τοῦ Δεκεμβρίου ἀπετέλεσε τρόπον τινὰ προειδοποίησιν διὰ τὰς μελλούσας ἐπιχειρήσεις. Ἡ πρώτη ἡμέρα τῶν ἐπιχειρήσεων δὲν ἐπαρουσίασε κανένα ἐνδιαφέρον, διότι ὁ ἐχθρός, μόλις ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων, ἀπεσύρθη εἰς τὰς θέσεις ἀμύνης του. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας μόλις ἤλθον εἰς ἐπαφὴν αἱ κύριαι δυνάμεις ἀμφοτέρων τῶν στρατευμάτων, ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξεν ἐπίμονος καὶ αἱματηρά.

Τὸ ἔδαφος, ἐπιτιθέμενοι καὶ ἀμυνόμενοι, τὸ διεκδικοῦν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν. Πίπτουν οἱ ἐκλεκτότεροι ἀξιοματικοὶ καὶ στρατιῶται. Τὰ πυροβόλα μὲ τοὺς ἀγρίους καταγισμούς των δημιουργοῦν ἀληθῆ κόλασιν δι' ἀμφοτέρους τοὺς μαχομένους. Οὕτως ἀποκαλύπτεται ἀμέσως, ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἶχεν ὀπλισθῆ καλῶς καὶ ἀφθόνως καὶ εἶχε βαρεῖαν ἐντολὴν νὰ ἐνταφιασθῆ εἰς τὰς γραμμὰς τῆς κυριωτέρας ἀμύνης του, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ. Εἰς τὸ νότιον μέτωπον αἱ μεραρχίαι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κοντούλην προήλασαν ταχέως μὲ ἐλαφρὰς ἀντιστάσεις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ κατηυθύνοντο ἐκ τοῦ Τουλοῦ - Μπουνάρ πρὸς Μπάλ - Μαχμουτ καὶ Ἀφιὸν - Καραχισάρ. Ἀλλ' εἰς τὸ βόρειον μέτωπον ὁ ἀγὼν προσέλαβε τὴν μορφήν ἀγρίας πάλης, τόσον ἀγρίας, ὥστε οἱ ἐμπόλεμοι νὰ μάχωνται ἐκ τοῦ συστάδην διὰ τῆς λόγχης.

Ἡ ἀνάγκη τῶν ἐφεδρειῶν διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καθίστατο διαρκῶς ἐπιτακτικὴ. Ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἐζήτησεν ἀμέσως ἐνισχύσεις, ἀλλὰ δὲν ἤτο δυνατὸν νὰ λάβῃ ταχέως ἐκτὸς ταγμάτων τινων, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν ἤτο δυνατὸν νὰ βασιζῆ πολλὰς ἐλπίδας, λόγῳ τῆς πολεμικῆς των ἀπειρίας. Αἱ τρεῖς ἡλικίαι ἐπίσης δὲν ἤτο δυνατὸν νὰ συγκροτηθοῦν εἰς ἐμπόλεμα τμήματα πρὸ τῆς παρελεύσεως δεκαήμερου, εἶχον δὲ προσκληθῆ διὰ τὴν 14ην Μαρτίου, ἐνῶ αἱ ἐπιχειρήσεις ἤρχισαν τὴν 9ην τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ἐκ τῆς λυσσώδους ἀμύνης τοῦ ἐχθροῦ καθίστατο φανερόν, ὅτι ὁ ἀγὼν ἤρχισε νὰ χρονίζῃ εἰς τὸ βόρειον μέτωπον καὶ νὰ φθείρωνται αἱ ἐκλεκτότεραι ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐκ τῶν συνεχῶν καὶ ἀδιακόπων ἐφόδων καὶ ἀντεπιθέσεων.

Ἴδου διατὶ ὁ στρατηγὸς Γουβέλης ἐπέμενε εἰς τὴν συγκέντρωσιν μεγάλου ὄγκου στρατοῦ. Ἀντὶ δὲ κέρδους διπλωματικοῦ ἐκ τῶν ἀρξασμένων ἐπιχειρήσεων, ἤρχισε νὰ γεννᾶται ἀντιθέτως ἡ ἐντύπωσις εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν κόσμον, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἀνίσχυρος νὰ συντρίψῃ τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ, καὶ ἔνεκα τούτου ὁ Μπεκὴρ Σαμῆ εἰς τὸ Λονδῖνον καθίστατο ἡμέρα τῆ ἡμέρα περισσότερον ἀπαιτητικὸς καὶ ἀδιάλλακτος.

Ἡ κατάληψις τοῦ Ἀφιὸν Καραχισάρ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐγένετο τὴν 14ην Μαρτίου. Διὰ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ὅμως γενικωτέραν σημασίαν εἶχον αἱ μάχαι τοῦ βορείου μετώπου, διότι ἐκεῖ εἶχε συγκεντρωθῆ ἡ κυριωτέρα δύναμις τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Τὸ Τουρκικὸν ἐπιτελεῖον ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἄμυναν ἐπὶ τοῦ βορείου μετώπου, χωρὶς νὰ θορυβηθῆ ἐκ τῆς καταλήψεως τοῦ Ἀφιὸν - Καραχισάρ καὶ ν' ἀποσπάσῃ δυνάμεις πρὸς τὰ ἐκεῖ. Μετὰ αἱματηρὸν ἀγῶνα δέκα περίπου ἡμερῶν, καὶ ἀφοῦ ἡ Στρατιὰ δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμοποίησῃ ἄλλας ἐφεδρείας, διέταξε τὴν ἀναστολὴν τῶν ἐπιθέσεων. Σχετικῶς μὲ τὴν διακοπὴν τῶν ἐπιθέσεων εἰς τὸ βόρειον μέτωπον ἐξεδόθη τὸ κατώτερον ἀνακοινωθὲν τῆς Στρατιᾶς τὴν 22αν Μαρτίου:

ΒΟΡΕΙΑ ΟΜΑΣ.—Ἡ ἡμετέρα ἐπίθεσις πρὸς τὸ Ἑσκή-Σεχέρ ἀνεστάλῃ. Τὰ ἡμέτερα στρατεύματα ἐπανέκαμψαν ἐν πλήρει τάξει εἰς τὰς θέσεις τῆς ἐξορμησεως των. Ὁ ἐχθρὸς ὑποστὰς βαρείας ἀπωλείας δὲν παρηκολούθησε. Τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ ἐνθουσιῶδες.

Συγχρόνως τὸ Κεμαλικὸν ἀνακοινωθὲν ἀνήγγειλε τὰ ἐξῆς:

«Ἡ μάχη τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ, ἀρξαμένη πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος, ἔληξε μὲ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιθέσεων τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔσχον μεγάλας ἀπωλείας.

Τὴν 23ην Μαρτίου ἡ Στρατιὰ ἐξέδιδε καὶ ἄλλο ἀνακοινωθὲν, σχετικῶς μὲ τὴν ἀναστολὴν τῶν ἐπιχειρήσεων. Τὸ ἀνακοινωθὲν αὐτὸ ἔχει ὡς ἐξῆς:

ΔΕΛΤΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ 23ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1921

ΒΟΡΕΙΑ ΟΜΑΣ.—Ἐκ τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀντεπιθέσεων κατὰ τῶν θέσεων, αἱ τὰ ἡμέτερα στρατεύματα κατέλαβον, ὡς ἤδη εἶχον ἀναφέρει, ἀπὸ τὸ Ἄβγκιν μέχρι τῆς Κοβαλίσης, ἐξηκριβώθη ἡ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἡ ἀνάγκη ἀναμονῆς ἐνισχύσεων πρὸς συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ὡς ἐκ τούτου διέταξα τὴν κατάληψιν τῶν θέσεων ἐξορμησεως, καταλληλοτέρων πρὸς ὑποδοχὴν ἀφικνουμένων ἐνισχύσεων. Ἡ διαταχθεῖσα κίνησις ἐξετελέσθη ἐν ἀπολύτῳ τάξει καὶ μὲ θαυμασίον τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν. Οἱ παρακολούθησαντες ξένοι στρατιωτικοὶ Ἕλληνοι καὶ Ἴταλοι ἐξέφρασαν τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατεύματος. Πρὸ τῶν θέσεων ἡμῶν ἀραιὰ κίνησις ἀτάκτων ἰππέων τοῦ ἐχθροῦ.

ΝΟΤΙΑ ΟΜΑΣ.—Οὐδὲν νεώτερον.

Ἄντιστράτηγος ΠΑΠΟΥΛΑΣ
Ἄρχηγὸς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας

Διὰ τοῦ ἀνωτέρω ἀνακοινωθέντος ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Μ. Ἀσίας ὁμολογεῖ τὴν ἐπελθοῦσάν ἦταν συνεπείᾳ τῆς ἐλλείψεως ἐφεδρειῶν, διότι ἡ ἐπὰνοδος εἰς τὰς προτέρας θέσεις ἐξορμησεως μετὰ τόσας βαρείας θυσίας δὲν ἀποτελεῖ ἐπιτυχίαν. Ἄλλ' οὕτε ἡ ἐπὰνοδος εἰς τὰς πρώτας θέσεις ἐγένετο κανονικῶς, ἐπεδόθη δὲ καταγγελία εἰς τὴν στρατιὰν ἐκ μέρους τοῦ συνταγματάρχου Δ. Σταυριανοπούλου ἐναντίον τοῦ συνταγματάρχου τοῦ ἰππικοῦ Ρικκάκη, διότι, ἐνῶ ἐτάχθη νὰ καλύψῃ τὴν ὀπισθοφυλακὴν, τὰ ἔφιππα τμήματά του ἐν καλπασμῶ ἔσπευδον πρὸς τὰς θέσεις ἐξορμησεως, καὶ ἐκ τῆς σπουδῆς αὐτῆς κατεπάτησαν πολλοὺς τραυματίας.

Γενικῶς δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ἐκ τῆς ὅλης ἐξελιξεως τῶν μαχῶν εἰς τὸ βόρειον Μέτωπον καὶ ἐκ τῆς ἐπανόδου τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς τὰς πρώτας τῶν θέσεις, ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921 ἔδωσαν τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ διακηρύξῃ παντοῦ ὡς νίκην τὴν διακοπὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ φρόνημα τοῦ στρατοῦ του. Εἶναι δὲ γεγονὸς ἀναμφισβήτητος, ὅτι, ἐὰν ἡ Ἑλληνικὴ στρατιὰ ἠδύνατο εἰς τὴν κρίσιμον ὥραν, καθ' ἣν εἶχον ἐξαντληθῇ ἀμφοτέρω οἱ ἐμπόλεμοι, νὰ διαθέσῃ μίαν ἐφεδρικὴν μεραρχίαν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀσφαλῶς ἡ ἄμυνα τῶν Τούρκων θὰ ἐκάμπετο. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, μόλις ἐβεβαιώθη περὶ τῆς ἐπανόδου τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων τοῦ βορείου μετώπου εἰς τὰς προτέρας θέσεις των, ἀμέσως διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Ἑσκή-Σεχέρ ἀποστέλλει εἰς τὴν Κιουτάχειαν μίαν Μεραρχίαν. Ἐκεῖ ἐνοῦται μὲ ἄλλας δυνάμεις ἰππικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, καὶ ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ρεφὲτ κατευθύνονται εἰς τὸ Τουλοῦ-Μπουνάρ, ὅπως ἀποκλείσουν τὸ Α' Σῶμα στρατοῦ εἰς τὸ Ἄφιον-Καραχισάρ.

Ἐὰν ἐπετύγχαν ἡ κίνησις αὕτη καὶ κατελαμβάνετο τὸ Τουλοῦ-Μπουνάρ, τότε ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Σμύρνην θὰ ἦτο ἐλευθέρως εἰς τὸν Τουρκικὸν στρατόν. Ὁ αἰφνιδισμὸς τῶν Τούρκων προσέκρουσεν εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ 34ου

συντάγματος. Ἐπηρεολούθησαν πεισματώδεις ἀγῶνες πρὸς κατάληψιν τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης θέσεως καὶ οἱ Ἕλληνες στρατιῶται μετὰ τοῦ διοικητοῦ των συνταγματάρχου Δ. Διαλέττη ἐπροτίμησαν ν' ἀποθάνουν μέχρις ἑνὸς παρὰ νὰ παραχωρήσουν τὰς θέσεις των εἰς τοὺς Τούρκους. Αἱ ἐπιθέσεις καὶ αἱ ἀντεπιθέσεις ἐξηκολούθουν λυσσώδεις, καὶ τὰ πυρομαχικὰ τῶν Ἑλλήνων ἤρχισαν νὰ ἐξαντλοῦνται. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν ὥραν κατέφθασε εἰς τὰ νῶτα τῶν τουρκικῶν δυνάμεων τὸ εὐζωνικὸν σύνταγμα Ν. Πλαστήρα καὶ τὸ Τουλοῦ-Μπουναρ ἀπηλλάγη τῆς ἐχθρικῆς πίεσεως.

Συγχρόνως τὴν 22αν Μαρτίου ἀπεσύρετο ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἄφιον - Καραχισάρ, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησίν του οὐδέποτε ἀνέφερε τὸ ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν τῆς Στρατιᾶς. Κατὰ συνέπειαν καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσεν ὅτι μετέβη εἰς τὴν Προῦσαν, ἵνα διὰ τῆς παρουσίας του ἐκεῖ καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τοῦ Ἑσχῆ - Σεχέρ ἐξαπατήσῃ τοὺς Τούρκους καὶ καταλάβῃ εὐχερέστερον τὸ Ἄφιον - Καραχισάρ, δὲν δικαιολογεῖται, ἀφοῦ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς πόλεως ταύτης οὐδεμία ἰδιαιτέρα μέριμνα κατεβλήθη.

Τὴν νικηφόρον ἄμυναν τοῦ Τουλοῦ - Μπουναρ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ μόνον ἐπιτυχὲς γεγονός τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς περιόδου ταύτης, ἡ ὑπηρεσία τῆς Στρατιᾶς τὴν ἀνήγγειλε δι' ὀλίγων λέξεων, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἐξαρθῆ ἡ στρατιωτικὴ αὐτοθυσία τῶν ἀνδρῶν, ἡ χρησιμοποίησις καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς σημαίας τοῦ συντάγματος ὑπὸ τοῦ ἱερέως αὐτοῦ, ὅπως ἀγωνισθοῦν μέχρις ἐσχάτων.

Ἴδου τὸ ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν τῆς Στρατιᾶς τῆς 29ης Μαρτίου:

ΝΟΤΙΑ ΟΜΑΣ:

Ἐχθρὸς χρησιμοποιῶν καὶ δυνάμεις, ἃς μετέφερον ἐξ Ἑσχῆ - Σεχέρ, ἐπετέθη κατὰ διαβάσεων βορείως Τουλοῦ - Μπουναρ πρὸς ἀποκοπὴν συγκοινωνιῶν ἡμετέρων στρατευμάτων ἐκτελούντων καταστροφὰς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Α. καὶ Β. Ἄφιον Καραχισάρ πρὸς Τσαί καὶ Κιουτάχειαν. Τμήματά μας φυλάσσοντα διαβάσεις ἐσταμάτησαν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν, μέχρις οὗ ἡμέτερα στρατεύματα. Ἄφιον - Καραχισάρ, μετὰ ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν διαταχθειῶν σιδηροδρομικῶν καταστροφῶν, ἀνέλαβον ἐπίθεσιν, ἀνέτρεψαν ἐχθρὸν παρὰ σφοδρὰς ἀντεπιθέσεις του, καὶ μετὰ τριήμερον ἀγῶνα ἐξηγάγκασαν αὐτὸν χθὲς ὑποχωρήσῃ βορείως Σάλκιοι. Σήμερον ἐχθρὸς ἐξηκολούθησεν ὑποχώρησίν του βορειότερον.

Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς
ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἄλλὰ τὴν γιγαντομαχίαν ταύτην ἀπεκάλυψεν εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς ὁ ἔφεδρος ὑπολοχαγὸς καὶ δημοσιογράφος Ἰωάννης Δαμηλάτης, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ εἰς τὸ 1ον Γραφεῖον τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ. Δι' ἐκθέσεων του πρὸς τὸν Ἀθηναϊκὸν καὶ Σμυρναϊκὸν τύπον περιέγραψε τὴν γιγαντομαχίαν καὶ ἔδωσεν ὅλας τὰς λεπτομερείας ἑνὸς ἀγῶνος ἡρωικοῦ καὶ ἀπαρμιλλοῦ. Καὶ εἰς ἀμοιβὴν τῶν πολυτίμων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Ἰουλίου 1921 ἐξεδιόχθη ἐκ τοῦ Στρατηγείου συνεπείᾳ πολιτικῶν ραδιουργιῶν συναδέλφων του καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν I Μεραρχίαν ὡς διοικητῆς ἑνὸς λόχου. Ἐφονεύθη ὄρθιος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς μάχης.

Ἀναμφισβητήτως ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φέρει τὴν βαρεῖαν εὐθύνην τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Μαρτίου 1921. Οἱ νεκροὶ ἀνῆλθον εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας καὶ οἱ τραυματῆται εἰς πολλὰς χιλιάδας. Ἀφθονον ὑλικὸν πολέμου ἐσπαταλήθη. Ὁ στρατὸς ἐπολέμησε μὲ μανίαν καὶ ὄρμην καὶ ἐν τέλει ὑπεχώρησε συνεπείᾳ τῆς ἐλλείψεως ἐφεδρειῶν. Οὕτω ἐδόθη ἡ εὐκαιρία εἰς τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ νὰ διακηρύξῃ παντοῦ, ὅτι αὐτὸς κατέχει τὴν δυνάμιν καὶ δύναται νὰ ἀμύνεται ἐπιτυχῶς. Ἀπὸ τῆς σπι-

γμῆς ἐκείνης τὸ ἠθικόν του ἀναπτεροῦται. Εἰς ὅλας τὰς τουρκικὰς περιφερείας ἀντιλαμβάνονται, ὅτι δύναται ὁ ἀγὼν τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς των νὰ ἔχη ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸ ἐπαναστατικὸν Κράτος τῆς Τουρκίας.

Πρὸς τόνωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματός των ἐκδίδουν καὶ κυκλοφοροῦν πολυχρόμους εἰκόνας τῆς μάχης τοῦ Ἴν-᾽Ονοῦ. Ὁ Ἰσμέτ προάγεται εἰς στρατηγὸν διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Ἐσκῆ-Σεχῆρ ὅπως καὶ ὁ Ρεφέτ. Ἀπὸ τὴν Κιλικίαν μεταφέρουν διαρκῶς πυροβόλα καὶ ὕλικὸν πολέμου, ὅπως ἐπίσης καὶ αἱ πολεμικαὶ προμήθειαι τῶν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν πυκνοῦνται. Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Σάν-Ρέμο τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1920 εἶχε ὑπογράψει συμφωνίαν μετὰ τοῦ Βενιζέλου, διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρει τὰ Δωδεκάνησα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνεγνώριζε τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς Σμύρνης.

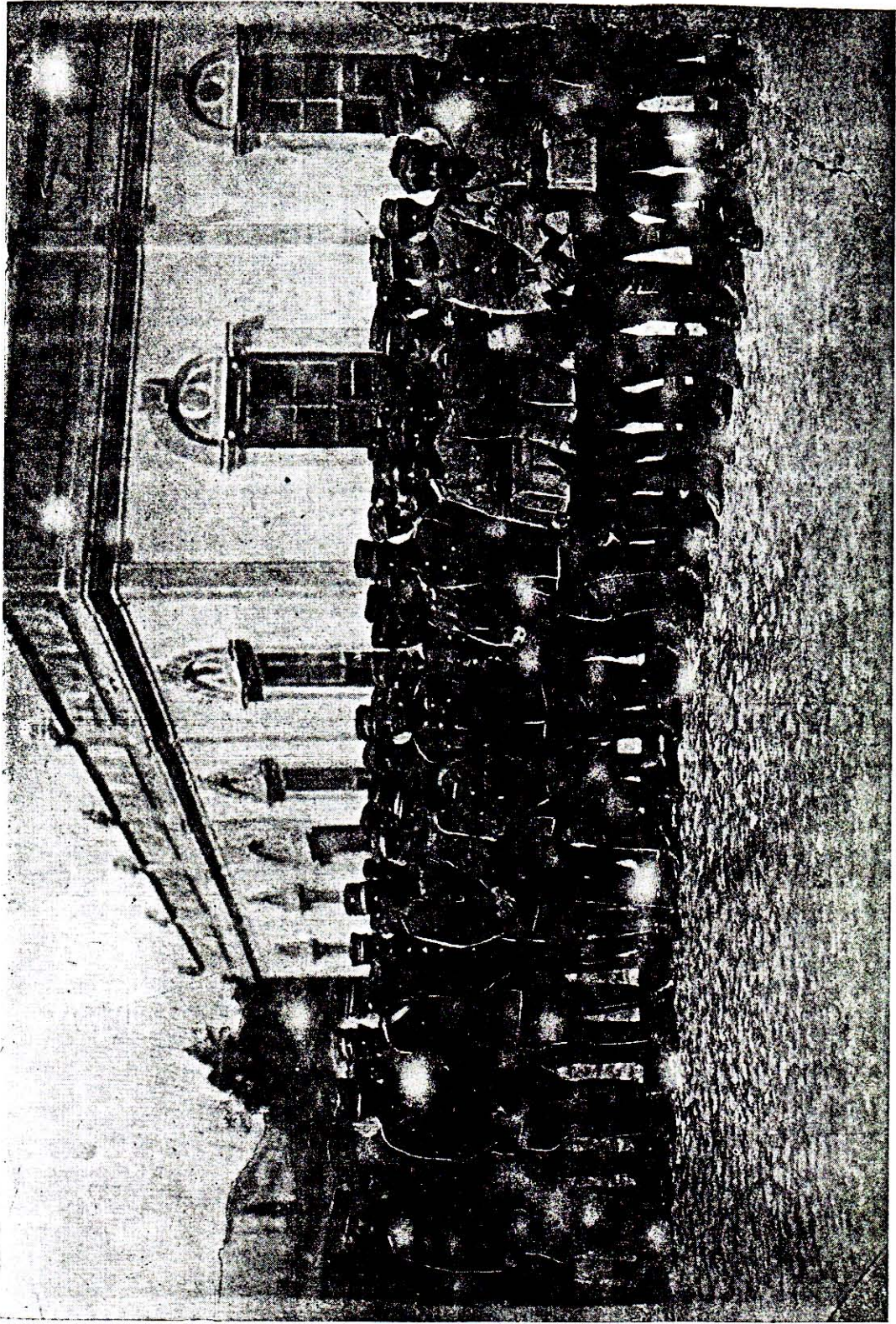
ΙΤΑΛΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ

Κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου τὸν Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον τοῦ 1921, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συναντήσεως τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ καὶ τῆς Ἰταλίας, συζητοῦνται οἱ ὅροι νέας συμφωνίας καὶ ἀμέσως κατόπιν, κατὰ τὴν μετάβασίν των εἰς τὴν Ρώμην, συνάπτεται ἡ συμφωνία μετὰ τὴν ἐξήγησιν ἐκ μέρους τοῦ κόμητος Σφόρτζα, ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας, ὅτι ἡ Ἰταλοτουρκικὴ συνθήκη ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῆς Τουρκίας τῆς τριμεροῦς συμφωνίας εἰς τὰς ζώνας ἐπιρροῶν τῶν συμμάχων ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

Ἡ Ἰταλοτουρκικὴ συμφωνία περιεῖχε τοὺς ἀκολούθους ὅρους:

1) Αἱ δύο Κυβερνήσεις Ρώμης καὶ Ἀγκύρας εἶναι σύμφωνοι ἐπὶ ἰταλοτουρκικῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας, μετὰ δικαίωμα προτεραιότητος ἐπὶ τῶν οἰκονομικῆς φύσεως παραχωρήσεων τῶν ἐκχωρηθησομένων ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς τὰ σαντζακία Ἀτταλείας, Μούγλων, Μπουρντούρ, Σπάρτης καὶ εἰς μέρος τῶν σαντζακίων τοῦ Ἀφιόν-Καραχισάρ καὶ τῆς Κιουταχείας, τὸ ὁποῖον θὰ καθορισθῆ κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς ὀριστικῆς συμφωνίας, ὡς καὶ εἰς τὴν μεταλλειοφόρον λεκάνην τῆς Ἡρακλείας ἐν τῷ μέτρῳ, εἰς ὃ αἱ ρηθεῖσαι παραχωρήσεις δὲν θὰ ἐξεχωροῦντο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως εἰς Ὀθωμανοὺς ὑπηκόους τῆ συνδρομῆς ἐθνικῶν κεφαλαίων. 2) Ὅταν αἱ παραχωρήσεις δίδονται πρὸς μονοπωλιακὴν ἢ προνομιακὴν ἐκμετάλλευσιν, αἱ ἀναλαμβάνουσαι ταύτας Ἐταιρεῖαι θὰ ἐνεργοῦν συμφώνως πρὸς τὸν ὀθωμανικὸν νόμον. 3) Θὰ συμμετάσχουν ὅσον τὸ δυνατόν εἰς εὐρύτεραν κλίμακα τὰ ὀθωμανικὰ κεφάλαια μετὰ τῶν ἰταλικῶν. Ἡ συμμετοχὴ τῶν ὀθωμανικῶν κεφαλαίων δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 50 ο)ο. 4) Ἡ Βασιλικὴ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑποστηρίξῃ παρὰ τοῖς Συμμάχοις ὅλας τὰς ἀξιώσεις τῆς Ὀθωμανικῆς ἀντιπροσωπείας, τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης καὶ εἰδικῶς τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὴν Τουρκίαν τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Θράκης. 5) Τὸ μέρος τοῦτο τῆς συμφωνίας εἶναι σχετικὸν πρὸς τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων, ἅτινα εὐρίσκονται εἰσέτι ἐπὶ Ὀθωμανικοῦ ἐδάφους. 6) Αἱ ὡς ἄνω διατάξεις θὰ τεθοῦν ἐν ἰσχύϊ, δυνάμει συμβάσεως, ἥτις θὰ συνομολογηθῆ μετὰ τῶν δύο συμβαλλομένων μερῶν, ἀμέσως μετὰ τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης, ἐξασφαλιζούσης εἰς τὴν Τουρκίαν βιώσιμον ὑπαρξιν καὶ ἀνεξάρτητον καὶ γενομένης ὑπὸ ταύτης ἀποδεκτῆς.

Οὕτω ἡ Ἀγκυρα, ἐκτὸς τῆς Γαλλοτουρκικῆς ἀναχωχῆς εἰς τὴν Κιλικίαν, ἐπετύγχανε καὶ τὴν σύναψιν συμφωνίας μετὰ τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν διεκδικήσεών της εἰς τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Θράκην. Ἐπρεπε νὰ εἶναι τυφλὸς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἔβλεπε, ὅτι ἡ κατάστασις μετεβάλλετο ἀνὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν εἰς βάρος τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος. Ἡ ἀπομόνωσις τῆς Ἑλλάδος ἤρχισε νὰ καθίσταται αἰσθητῆ, καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ πάσης.

Ο άρχιστάιργος Παπούλας με τὸ στρατηγείον του

ἀπόψεως λίαν ἐπικίνδυνος. Καὶ μετὰ τὸν στρατηγὸν Γουβέλην, ὁ στρατηγὸς Τρικούπης, διοικητὴς τῆς 3ης Μεραρχίας, ὑπὸ τύπον ἐκκλήσεως πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἔλεγε τὰ ἐξῆς τὴν 9ην Ἀπριλίου 1921 (ἀριθ. φύλλου 8795) πρὸς τὸν ἀνταποκριτὴν τοῦ «Ἐμπρὸς» ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Προύσης Κ. Φαλτάιτς:

—Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅλοι, ὅτι πρέπει ἢ Ἑλλάς νὰ ἀποδουθῇ πᾶνοπλος εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὁ διεξαγόμενος πόλεμος δὲν εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τοῦ ἐπαναστάτου Κεμάλ, εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς πρὸς τὸ Τουρκικὸν ἔθνος, πόλεμος μάλιστα σκληρὸς μέχρις ἐξοντώσεως τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων.

»Δὲν εἶμαι πολιτικός, ἀλλὰ βλέπω ποίαν πολιτικὴν θὰ ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσωμεν ἐναντι τῶν Τουρκικῶν πληθυσμῶν, οἱ ὅποιοι μᾶς κτυποῦν ἐκ τῶν χωρίων των, ἐνῶ συγχρόνως φαίνονται, ὅτι μᾶς ὑποδέχονται μὲ ἀνοικτὰ τὰ χέρια καὶ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν. Εἶναι μέσα εἰς τὸ αἷμα τοῦ Τούρκου αὐτό. Ὁ Τούρκος, ἢ μικρότερος καὶ ταπεινὸς θὰ εἶναι ἐναντι τοῦ ἀντιπάλου του ἢ ὑπέρτερος. Ποτὲ δὲν θὰ ἀγωνισθῇ μὲ τὰ ἴσα ὄπλα ἐνὸς τιμίου ἀγῶνος. Ἐπὶ πλεόν οἱ Τούρκοι ἀξιοματικοὶ καὶ οἱ Οὐλεμάδες ἐφανάτισαν τόσον τοὺς πληθυσμοὺς, ὥστε νὰ τοὺς παρουσιάζουν τὸν πόλεμον αὐτόν, ὡς ἱερόν των πόλεμον. Ἡ σημαία, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν τὸ εὐζωνικὸν μας σύνταγμα κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀβγκίν, ἦτο ἐρυθρὰ καὶ πρασίνη καὶ ἐσταυρώνητο ἀπὸ μίαν μαύρην ταινίαν πένθους. Γυναῖκες Ὀθωμανίδες συνελήφθησαν ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μας καίουσαι τὸ ὑλικὸν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας μας, καὶ πυρπολοῦσαι τὰ Ἑλληνικὰ χωρία. Οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῶν παραμενόντων ὑπὸ τὸν Κεμάλ μερῶν ὑφίστανται τελειωτικὸν καὶ φρικῶδες τὸ ἔργον τῆς ἐξοντώσεως. Τὰ γεγονότα αὐτά, ἐλάχιστα ἀπὸ ὅσα θὰ ἠδυνάμην νὰ ἀναφέρω, εἶναι ἀρκετά, διὰ νὰ μᾶς δείξουν τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος».

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ — ΓΟΥΝΑΡΗ

Ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου εἶχε διακόψει τὰς ἐργασίας της, χωρὶς νὰ καταλήξῃ εἰς οὐδὲν ἀποτέλεσμα, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία ὑπὸ τὸν Ν. Καλογερόπουλον ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας περὶ τὰ τέλη τοῦ δευτέρου δεκαήμερου τοῦ Μαρτίου 1921. Ἐπίσης τὴν 23ην Μαρτίου ἐπανῆλθε καὶ ὁ Δ. Γούναρης. Εἶχον δημιουργηθῆ τόσαι ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ κυριώτατα μεταξὺ Καλογεροπούλου—Γούναρη, ὥστε ὁ πρῶτος ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του πρὸς τὸν Βασιλέα τὴν πρώτην τῆς 26 Μαρτίου. Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐσχημάτισε Κυβέρνησιν ὁ Δ. Γούναρης, προσλαβὼν ὡς ὑπουργοὺς τοὺς Γ. Μπαλτατζῆν, Π. Πρωτοπαπαδάκην, Α. Καρτάλην, Κ. Τερτίπην, Π. Μαυρομιχάλην, Ι. Ράλλην, Σ. Στάνη, Π. Τσαλδάρην, Ν. Θεοτόκην καὶ Θ. Ζατμην.

Τὴν νέαν Κυβέρνησιν ἀπτησχόλησεν ἐπὶ πολὺ ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἐδημοσιεύθη τὴν 8ην Ἀπριλίου ἡ ἐκθεσις τοῦ στρατηγοῦ Ξενοφῶντος Στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ μέτωπον, πρὸς μελέτην τῆς ἐκεῖ καταστάσεως. Εἰς τὴν ἐκθεσίν του, ἀφοῦ ἐξέθετε πῶς ἔλαβον χώραν αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ Ἐσκή-Σεχῆρ καὶ τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, κατέληγε αὐτὸς ἔχονμεν ἐπὶ σκηνῆς πόλεμον σοβαρόν, ὅτι δὲ εἰς τὸ

βάθος τῆς ἀγρίας ταύτης σκηνογραφίας, διακρίνω αἰγλήεσαν τὴν νίκην, ἀναμένουσαν ὅπως στέψη τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα».

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου 1921 ἤρχισε νὰ συζητῆται ἐν τῷ τύπῳ ἡ ἀνάγκη τῆς προσκλήσεως καὶ ἄλλων ἡλικιῶν. Πρὸς λεπτομερεστέραν δὲ ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως, ὁ Πρωθυπουργὸς Δ. Γούναρης, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκη καὶ τῶν στρατηγῶν Β. Δούσημανη καὶ Ε. Στρατηγοῦ, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν τὴν ἑσπέραν τῆς 14ης Ἀπριλίου καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς 15ης διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου «Νάξος» ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην. Συγχρόνως ἐδημοσιεύοντο δύο διατάγματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐκαλοῦντο ὑπὸ τὰ ὄπλα αἱ κλάσεις ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος 1913α, 1912, 1904 καὶ 1903. Τῶν δύο πρώτων ἡλικιῶν ἡ προσέλευσις ὠρίσθη διὰ τὴν 22αν Ἀπριλίου, τῶν δὲ ἐτέρων διὰ τὴν 29ην τοῦ αὐτοῦ μηνός. Οὕτω ἐπραγματοποιεῖτο τὸ σχέδιον τοῦ στρατηγοῦ Γουβέλη, ἀλλὰ πολὺ ἀργὰ καὶ ἀφοῦ ἐξετέθημεν ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπληρώσαμεν τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου μὲ ἀφθονον αἷμα καὶ ἀφθόνους νεκρούς.

Ἡ πρόσκλησις τῶν νέων ἡλικιῶν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐνέργειαν εὐρυτέρων ἐπιχειρήσεων καὶ ἀπετέλει καθαρὰν προειδοποίησιν εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἐνεκα τούτου καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐκινήθη μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν πολεμοφοδίων του.

Ο Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ ΕΙΣ ΣΜΥΡΝΗΝ

Ὁ Δ. Γούναρης ἤρχετο διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Σμύρνην. Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής Α. Στεργιάδης τὸν ἐδέχθη μὲ ἐξαιρετικὴν εὐγένειαν καὶ ἔλαβεν ὅλα τὰ μέτρα, ὅπως κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς Μ. Ἀσίαν τύχη ὅλων τῶν περιποιήσεων, ὅσαι ἡρμοζον εἰς τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν θέσιν του. Τὴν ἀσφάλειαν τῆς μεταβάσεώς του εἰς τὸ μέτωπον ἀνέλαβεν ἡ Στρατιὰ. Ὁ πρωθυπουργὸς μετέβη εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Οὐσάκ, καὶ κατόπιν ἐξέδραμε μέχρι τοῦ Τουλοῦ-Μπουναρ εἰς τὸ κέντρον τῶν προφυλακῶν. Κατὰ τὴν συνάντησίν του μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἔδωκε διαβεβαιώσεις, ὅτι τὸ μέτωπον ἐνισχύεται σημαντικώτατα διὰ τῶν ἡλικιῶν, αἱ ὁποῖαι προσεκλήθησαν, καὶ ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ πόλεμος δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ τερματισθῇ.

Γενικῶς ἀντελήφθη, ὅτι τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ ἦτο ἄριστον, ἀλλ' ὁ πόθος τῆς ἀποστρατεύσεως ἐκυριάρχει εἰς ὅλα τὰ συντάγματα. Οἱ στρατιῶται ἐζήτησαν νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ τερματίσουν τὸν πόλεμον τὸ ταχύτερον, διότι ἐφοβοῦντο τὴν παραμονὴν των κατὰ τοὺς χειμερινούς μῆνας εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τὴν Σμύρνην ἐπέστρεψε ὁ Δ. Γούναρης τὸ ἑσπέραν τῆς 19ης Ἀπριλίου. Εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Μπασμαῖ-Χανὲ τὸν ἀνέμενε ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής καὶ πλῆθος ἀξιωματικῶν τῆς Στρατιᾶς.

Ἦτο ἐξαιρετικὰ εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἐπιθεωρήσεως τοῦ νοτίου μετώπου καὶ συχνὰ ἔλεγε εἰς ὅσους τὸν ἠρώτων: «Ὁ στρατὸς φλέγεται ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ προελασῇ». Τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεώς του ἐκ τοῦ μετώπου, ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής ἐκάλεσε εἰς τὸ Γραφεῖον του ὅλους τοὺς διευθυντὰς τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀρμοστείας, καὶ τοὺς συνέστησε εἰς τὸν Πρωθυπουργόν. Συγχρόνως ὁ Ἀρμοστής ἀφηγήθη ἐνὸς ἐκάστου τὸ ἔργον καὶ ἐξιστόρησε λεπτομερῶς τὴν συντελεσθεῖσαν ἐργασίαν ἀπὸ τῆς Κατοχῆς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης.

Ἦτο μία ἀλησιμόνητος ἡμέρα, διότι ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής περιέγραψε μὲ ἰδιαιτέραν ὄλωσ διαύγειαν τὸ ἔργον ἐνὸς ἐκάστου ἀνωτέρου ὑπαλλήλου, καὶ ὅλους τοὺς ἐπαρουσίασε ὡς Ἐθναποστόλους εἰς μίαν χώραν, ἡ ὁποία εἶχεν

ανάγκην ἀναδημιουργίας καὶ νέας ζωῆς. Ἐθέλγετο ν' ἀφηγῆται τὴν ἐργατικότητα τῶν ὑπαλλήλων, τὴν αὐτοθυσίαν των, τὴν στοργὴν των πρὸς ὅλον τὸν κόσμον, τὴν βαθεῖαν ἀντίληψιν ὅλων, ὅπως δημιουργήσουν μίαν ἰδεώδη πολιτείαν. Ἡ ἐξιστόρησις τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ διήρκεσε ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁ Πρωθυπουργὸς συνεχάρη ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ ἠδύνατο τὸν Ἀρμοστήν, διότι εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ τοῦ ἐκθέσῃ τόσον λεπτομερῶς τὴν λειτουργίαν τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀρμοστείας. Ὁ Πρωθυπουργὸς παρέμεινε μίαν ἀκόμη ἡμέραν εἰς τὴν Σμύρνην καὶ τὴν 22αν Ἀπριλίου ἀνεχώρησε διὰ τὰς Ἀθήνας.

Εὐρισκόμεθα πλέον εἰς τὴν μεγάλην προπαρασκευὴν διὰ τὴν γενικὴν ἐπίθεσιν. Τὰ ἀτμόπλοια κατέπλεον διαρκῶς πλήρη στρατοῦ ἀπὸ τὰς ἡλικίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐπιστρατευθῆ. Μετὰ τὴν ἀποβίβασίν των οἱ στρατιῶται ἀνεχώρουν διὰ τὸ ἐσωτερικόν, ὅπως σχηματίσουν τὰς νέας Μεραρχίας. Πυρετώδης στρατιωτικὸς ὄργανισμὸς παρετηρεῖτο παντοῦ εἰς τὴν Σμύρνην καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Αἱ συγκοινωνίαι, λόγῳ τῆς ἐποχῆς, ἦσαν ἐλεύθεραι καὶ ἠδύνατο ὁ στρατὸς νὰ κινῆται παντοῦ. Ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ δὲν ἐπανεπαύθη εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀμύνης τοῦ Ἰν-Ὀνοῦ.

Μετὰ τῶν Γάλλων εἶχε συνθηκολογήσει ὀλοκληρωτικῶς πλέον εἰς τὴν Κιλικίαν καὶ χωρὶς ἀργοπορίαν ἀπεγύμνωσεν ὅλον τὸ μέτωπον ἀνδρῶν καὶ πολεμοφοδίων. Ἐπιπροσθέτως ἐλέγετο, ὅτι ἠγόρασε καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ ἀποστρατευθέντος Γαλλικοῦ στρατοῦ, ἦτο δὲ ἀναμφισβήτητον, ὅτι καὶ μερικοὶ ἐφεδροὶ ἀξιωματικοί, ἀπολυθέντες τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, μετέβησαν ἐθελοντικῶς εἰς τὴν Ἀγκυραν, ὅπως χρησιμεύσουν ὡς ἐκπαιδευταὶ τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν, κυρίως εἰς τὸ σῶμα τῶν ἀεροπόρων. Ἐκτὸς τῶν θετικῶν ἐνισχύσεων ἐκ τῆς Κιλικίας, καὶ τὰ Ἰταλικὰ ἀτμόπλοια ἐξηκολούθουν νὰ μεταφέρουν ἀξιωματικούς Τούρκους ἐκ Κων)πόλεως καὶ ὑλικὸν πολέμου εἰς τὴν Ἀττάλειαν καὶ ἄλλους λιμένας. Τὰ ἀτμόπλοια ταῦτα προσήγγιζον καὶ εἰς τὸν λιμένα Σμύρνης, παρέμενον 2—3 ἡμέρας, καὶ κατόπιν ἀπέπλεον.

ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΙΑΣ

Ἡ ὑπηρεσία τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς ἔβλεπεν ἀπὸ τῆς προκυμαίας τοῦ Τούρκου ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι εὕρισκοντο ἐπὶ τῶν Ἰταλικῶν ἀτμοπλοίων, χωρὶς νὰ δύναται νὰ προβῆ ἐπ' αὐτῶν εἰς οὐδεμίαν ἔρευναν ἢ σύλληψιν. Ὁ κίνδυνος κατέστη τόσον αἰσθητός, ὥστε ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη ν' ἀποκλείσῃ τὰ Τουρκικὰ παράλια καὶ νὰ συλλάβῃ τὸ Γαλλικὸν («Ἐσπουάρ») καὶ τὸ Ἰταλικὸν («Ἀμπάτζια»), διότι καὶ τὰ δύο ἀτμόπλοια ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν μεταφορὰν ὑλικῶν πολέμου καὶ ἀνθράκων διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως, τῆς Ἀγκύρας. Ἀλλ' ἡ ἄρνησις τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ὅπως τὰ ἀτμόπλοιά των ὑποβάλλωνται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἦτο τόσον κατηγορηματικὴ, ὥστε τὰ δύο ἀτμόπλοια ἀπελύθησαν καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς ἐγαλαρώθη ἐντελῶς καὶ κατ' οὐσίαν ἔπαυσε νὰ ἀσκήται. Ἀπὸ τὴν Σμύρνην οἱ Τούρκοι ἠδύνατο νὰ ἔχουν οἰανδήποτε πληροφορίαν περὶ τῶν κινήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διότι οἱ στρατιῶται ἀπεβίβάζοντο ὑπὸ τὰ ὄμματα ὅλου τοῦ κόσμου, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ Ἑλληνικὴ στρατιὰ δὲν ἠδύνατο ἐπακριβῶς νὰ πληροφορηθῆ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν προπαρασκευῶν του.

Ἰπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ὁ ἀγὼν καθίστατο φανερόν, ὅτι ἦτο ἄνισος ὅσην ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν καὶ ἂν εἶχεν ἡ Ἑλληνικὴ στρατιὰ, ἀφοῦ δὲν ἠδύνατο

καὶ ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Σμύρνης νὰ συλλάβῃ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ κατάσχη τὸ ὑλικὸν πολέμου. Ἐκτὸς τούτων καὶ ἡ ὑπηρεσία τῆς Ἑλληνικῆς κατασκοπείας τοῦ 2ου Γραφείου τῆς Στρατιᾶς, ὅπως εἶχεν ὀργανωθῆ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς μεγάλας ἀνάγκας τοῦ πολέμου. Κυρίως ἐλάμβανε πληροφορίας πάσης φύσεως ἐκ Κων)πόλεως παρὰ διαφόρων πηγῶν, ἀλλ' αἱ πληροφορίες αὗται δὲν ἐστηρίζοντο πάντοτε ἐπὶ τῆς πραγματικότητος.

Κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν γραφείων τῆς Στρατιᾶς, προϊστάμενος ἐκάστης διευθύνσεως τοποθετεῖται ἀνώτερος ἀξιωματικός. Καὶ ἐνῶ εἰς τὸ 1ον, 3ον καὶ 4ον Γραφεῖον ὑπῆρέτων συνταγματάρχαι καὶ ἀντισυνταγματάρχαι, εἰς τὸ 2ον Γραφεῖον τῆς Μικρασιατικῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1921 ἐτοποθετήθη ὡς διευθυντῆς του εἰς λοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ καὶ παρέμεινεν εἰς τὸ γραφεῖον αὐτὸ μέχρι τῶν μαχῶν τοῦ Δορυλαίου.

Πρὸ τῆς 1ης Νοεμβρίου εἰς τὸ 2ον Γραφεῖον ὑπῆρέτει ὁ ἀντισυνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ Τ. Μπότσαρης. Κατὰ τὴν γνώμην ὄλων τῶν στρατιωτικῶν ἦτο ὁ καταλληλότερος διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ 2ου Γραφείου. Ἦδη, ὅτε αἱ συνθήκαι ἤλλαξαν, αἱ ἀνάγκαι τῆς στρατιᾶς ἠῤῥξησαν καὶ ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ μετεβλήθη, εἰς τὴν σπουδαιότατην αὐτὴν ὑπηρεσίαν ἐτοποθετήθη ἓνας λοχαγός, ἀριστος μεταξὺ τῶν συναδέλφων του, φιλόπρονος καὶ ἀριστοῦχος εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἀλλ' ἀκατάλληλος δι' αὐτὴν τὴν πολύπλοκον καὶ πολυσύνθετον ὑπηρεσίαν.

Ὁ φιλελληνικότατος Ἀρμένιος δικηγόρος Μιρὰν Σεβασλῆς, παλαιὸς ἀγωνιστῆς τοῦ Ἀρμενικοῦ Ἔθνους, γνώστης ὄλων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων τῆς Ἀνατολῆς, προσεφέρθη νὰ ὀργανώσῃ ὑπηρεσίαν πληροφοριῶν μεταξὺ Κιλικίας καὶ Κύπρου. Θὰ ἐγκαθίστατο εἰς τὴν Κύπρον, ὅπου ἔζησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἐκεῖθεν θὰ ἐξέπεμπεν εἰς τὰ Ἄδανα καὶ τὴν Ἀλεξανδρέτταν πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης του, τὰ ὁποῖα θὰ καθίσταντο ἐνήμερα τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς ἄλλα σημεῖα τὰ πρόσωπα ταῦτα θὰ εἰσεχώρουν εἰς τὸ βάθος τῶν κέντρων τοῦ ἐχθροῦ, διὰ νὰ λαμβάνουν ἀσφαλεστέρας πληροφορίας. Μετέβημεν μετὰ τοῦ Μιρὰν Σεβασλῆ εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τῆς Στρατιᾶς καὶ ἐπ' αὐτοῦ συνεζητήσαμεν μὲ τὸν ἐπιτελάρχην Κ. Πάλλην. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις, μᾶς παρέπεμψεν εἰς τὸν λοχαγὸν Καράσσον. Ἐν τέλει ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ δύο προσώπων εἰς τὴν Κιλικίαν. Ἄλλ' ὁ Ἀρμένιος φιλέλληνας ἐσχημάτισε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὸ ἔργον τῆς κατασκοπείας τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἐνεργεῖται μετ' ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τοῦ 2ου Γραφείου καὶ παρητήθη τῆς περαιτέρω ἀναμίξεώς του.

Διὰ νὰ ἐννοηθῆ τὸ ἀνοργάνωτον τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, μέχρι ποίου σημείου ἦτο ἐθνικῶς ἐπιζήμιον, ἀρκεῖ τὸ ἐξῆς γεγονός. Μίαν ἡμέραν ἓνας ἔμπορος Σμυρναῖος μοῦ ἔφερε φύλλον Γερμανικῆς ἐφημερίδος τοῦ Ἀμβούργου, ἡ ὁποία μὲ μεγάλους τίτλους ἀνήγγελλεν ὅτι «αἱ κινηταὶ τουρκικαὶ δυνάμεις ἔφθασαν 30 χιλιόμετρα ἔξωθεν τῆς Σμύρνης». Ἡ ἐφημερίς αὕτη ἔφερον ἡμερομηνίαν 21 Μαΐου 1921. Κατόπιν τῆς εἰδήσεως ταύτης ὅλαι αἱ παραγγελίαι ἐμπορευμάτων, αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθοῦν διὰ τὴν Σμύρνην ἐσταμάτησαν. Καὶ πρὸς δικαιολογίαν τῆς μὴ ἀποστολῆς τῶν ἐμπορευμάτων οἱ ἔμποροι τοῦ Ἀμβούργου ἀπέστειλαν τὴν ἐφημερίδα, ἡ ὁποία ἔφερε τοὺς Τούρκους, τὸν Μάιον τοῦ 1921, 30 χιλιόμετρα ἔξωθεν τῆς Σμύρνης.

Μετέβην εἰς τὸ 2ον Γραφεῖον τῆς Στρατιᾶς καὶ τὴν ἐπέδειξα εἰς τὸν διευθυντὴν του. Μοῦ ἀπήντησε ὅτι «ἡ Στρατιὰ δὲν ἀσχολεῖται μὲ διαψεύσεις καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἔργον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν». Ἐκτοτε οἱ Γερ-

μανοὶ ἔμποροι τοῦ Ἀμβούργου ἐπίστευον, ὅτι οἱ Τοῦρκοι εὕρισκοντο 30 χιλιομέτρα ἔξωθεν τῆς Σμύρνης.

Φρονῶ ἀδιστακτικῶς ὅτι ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν καὶ ἀσφαλῶν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ, συνετέλεσεν, ὥστε ἡ Στρατιὰ νὰ λαμβάνη ἀποφάσεις αἱ ὁποῖαι ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδεικνύοντο ἄσκοποι, ἐντελῶς δὲ ἀντίθετος ἐνεφανίζετο εἰς τὴν πραγματικότητά ἢ κατάστασις τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ.

Εἰς ὁλόκληρον αὐτὴν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μεγάλου δράματος ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής ἐκινεῖτο πλέον ὡς πρόσωπον δευτερευούσης σημασίας. Εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι διπλωματικῶς ἡ Ἑλλάς ἔχασε τὸ πᾶν καὶ μόνον μικραὶ ἐλπίδες ἔπρεπε νὰ στηρίζονται ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας ἀκόμη. Ἡ μόνη τοῦ ἐλπίς ἦτο ἡ δύναμις τοῦ στρατοῦ καὶ ἐφρόνει, ὅτι, ἐὰν μὲ τὴν κάθοδον τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, κτυπηθῆ ἀποτελεσματικῶς ὁ στρατὸς τοῦ Κεμάλ, τότε ἡ δύνατο κάπως νὰ βελτιωθῆ ἢ κατάστασις.

Τὸν ἐπεσκέφθη μίαν ἡμέραν καὶ ἀντὶ τῆς πολιτικῆς ἐπροτίμησε νὰ ὁμιλήσῃ περὶ φιλολογίας καὶ γλώσσης. Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ καθηγητὴς Κ. Καραθεοδωρῆς. Ἐπρόκειτο νὰ υπογράψῃ κάποιον ἀνακοινωθέν, τὸ ὁποῖον ἦτο γραμμένον εἰς μικτὴν γλῶσσαν.

— Ὁ Μποσελβικισμὸς εἰς τὴν γλῶσσαν, παρετήρησεν ἐντόνως.

Καὶ κατόπιν προσέθεσεν:

— Εἶνε τὸ ρεῦμα τῆς ἰσοπεδώσεως τῶν πάντων. Δὲν λαμβάνουν ὅμως ὑπ' ὄψιν των, ὅτι ἡ καθαρεύουσα ἀριθμεῖ βίον ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος καὶ δι' αὐτῆς ἔχει δημιουργηθῆ ἡ ἐπιστήμη. Χάριν τῆς τέχνης προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀντιτίθενται εἰς τὴν αἰσθητικὴν καὶ τὴν καλαισθησίαν. Ἄλλ' ἡ γλῶσσα δὲν ἐξυπηρετεῖ μόνον τὴν τέχνην. Κανένας ἄλλωστε δὲν ἐμποδίζει τὴν χρησιμοποίησιν τῆς δημοτικῆς εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν πεζογραφίαν. Συμφωνῶ νὰ ἀπλοποιηθῆ εἰς μερικὰ σημεῖα, ὅχι ὅμως καὶ νὰ ἐκχυδαῖσθῆ».

Κατόπιν ἐξῆρε τοὺς ἀγῶνας τοῦ Χατζηδάκη διὰ τὴν γλῶσσαν. Τὸν Παλαμᾶν τὸν ἐθεώρει ποιητὴν χωρὶς ἔμπνευσιν καὶ ἀνωτέραν δύναμιν. Ἐχει μόνον τὴν τέχνην νὰ ἐμφανίζῃ τὰ ἔργα του, τὰ ὁποῖα στεροῦνται ἀνωτέρας δημιουργικότητος: «Ἡ σημερινὴ φιλολογία, ἐξηκολούθησε, θὰ χρησιμεύσῃ μόνον ὡς φιλολογικὸν «ντοκουμέντο», ἐνῶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια θὰ παραμείνουν ὡς ὑπέροχα δημιουργήματα τῆς ὁρμῆς καὶ τοῦ πόθου τοῦ λαοῦ».

Λόγου γενομένου κατόπιν διὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ βιβλία, ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν του, πῶς διακεκριμένοι λογοτέχνη, ἀνέλαβον τὴν συγγραφὴν ἐκπαιδευτικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν ὄχι μόνον μίαν ἀνωτέραν φιλοσοφικὴν ἀντίληψιν, ἀλλὰ καὶ βαθυτάτας παιδαγωγικὰς γνώσεις.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ

Κατὰ τὴν γενικὴν ἐπιστράτευσιν ἐξεδόθη ἡ κατωτέρω διαταγὴ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκη, τὴν ὁποίαν παραθέτομεν, διότι εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τοῦ στρατεύματος κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀξιωματικῶν:

Ἄριθ. πρωτ. 185062 (647)

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28ῃ Μαΐου 1921

«Περὶ ταχίστης μεταβάσεως Ἀξιῶν εἰς τὰς θέσεις των».

Ἐπανεληγμένοι αὐστηραὶ καὶ ἐντονοὶ διαταγαὶ μου ἐξεδόθησαν, ὅπως οἱ εἰς διαφόρων μονάδας μετατιθέμενοι Ἀξιῶν, ἰδίᾳ δὲ οἱ εἰς τὴν Στρατιὰν Μ. Ἀσίας διατιθέμενοι, μεταβαίνωσι τάχιστα καὶ ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἐπιβραδύνσεως εἰς τὰς νέας των θέσεις.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὰς διαταγὰς μου ταύτας ἐξακολουθεῖ παρατηρούμενον ὅτι ἀτυχῶς καὶ πρότερον· τούτέστιν οἱ μετατιθέμενοι Ἀξιῶχοι ἢ δὲν ἐφοδιάζονται ἀμέσως διὰ φύλλων πορείας ἢ καὶ ἐφοδιάζονται παραμένονσιν ἀδικαιολογητῶς, εἴτε εἰς τὰς Φρουράς, ἐξ ὧν μετετέθησαν, ἢ καὶ εἰς ἄλλας Φρουράς, δι' ὧν διέρχονται καὶ ἰδίᾳ ἐνταῦθα· τινὲς μάλιστα προβάλλουσι καὶ λόγους ὑγείας, τοὺς ὁποίους μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς διαθέσεώς των οὐδ' εἶχον καὶ ἐπικαλεσθῆ, ἢ αἰτοῦσι νὰ διατεθῶσιν εἰς οἰωνδήποτε ἄλλην μονάδα, πλὴν τῶν τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, μετερχόμενοι ἀτυχῶς πρὸς τοῦτο παντὸς εἶδους πλαγίας ἐνεργείας. Συνεπῶς οὔτε οἱ μετατιθέμενοι Ἀξιῶχοι συνεμορφώθησαν πάντες πρὸς τὰς διαταγὰς μου, οὔτε καὶ αἱ ὑπὸ τῶν Κανονισμῶν ἐνταλαμμένα νὰ ἐφορῶσι τὴν κίνησιν αὐτῶν Ἀρχαί. Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τῶν περὶ ὧν πρόκειται Ἀξιῶχῶν καὶ τῶν προϊσταμένων αὐτῶν περὶ τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῶν πρὸς τὴν Πατρίδα γεννᾷ ὀδυνηρὰς σκέψεις καὶ ἐξαναγκάζει τὸ Ἵπουργεῖον νὰ λάβῃ κατ' αὐτῶν αὐστηρότατα μέτρα. Οὐχ' ἦττον δὲν κρίνω ἐντελῶς ἄσκοπον νὰ ὑπομῆσω εἰς τούτους, ὅτι πάντοτε μὲν, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὰς παρούσας στιγμὰς, κατ' ἄς ἐπιδιώκεται νικηφόρος καὶ ἐνδοξος ὁ τερατισμὸς τοῦ διεξαγομένου μακροχρονίου ἀγῶνος, ἢ συμμετοχῆ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις παντὸς Ἀξιῶχοῦ ἀποτελεῖ ζήτημα τιμῆς δι' αὐτόν, τὸ αἶσθημα δὲ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντος ὁ Ἕλλην Ἀξιῶχος ἔχει ἀνεπτυγμένον εἰς ἐπίζηλον καὶ ἀξιοθαύμαστον βαθμόν, ὡς ἐμπράκτως ἔχει ἤδη ἀποδείξει. Τὸ αἶσθημα τοῦτο ἀξιῶ νὰ ἐπιδείξωσι καὶ ἡδὴ πρὸ παντὸς οἱ Ἀξιῶχοι ἐκεῖνοι, οὔτινες ἐπ' ἐσχάτων ἐπανήλθον εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ. Εἰς τοῦτο ἐρειδόμενος, πιστεύω, ὅτι σήμερον οὐδεὶς θέλει εὐρεθῆ, ὅστις ἤθελεν ἐπιδείξῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀπροθυμίαν, ἐξ οἰωνδήποτε λόγων καὶ ἂν προέρχεται αὕτη, διὰ τὴν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐπιβραδύνσεως μετάβασιν του εἰς τὸ Μέτωπον. Ἐάν, παρ' ἐλπίδα καὶ παρὰ τὴν ὑπόμνησίν μου ταύτην, εὐρεθῶσι τινὲς μὴ διατεθειμένοι παρ' ὅλας τὰς διαταγὰς μου νὰ συμμορφῶνται προθύμως πρὸς ταύτας, θέλω ἐφαρμόσῃ κατ' αὐτῶν τὸν περὶ καταστάσεως τῶν Ἀξιῶχῶν Νόμον. Μετ' ἐξαιρετικῆς ἰδίᾳ αὐστηρότητος θέλω κρίνει πάντα Ἀξιῶχόν, ὅστις, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ὅπως ἐπιτύχῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν παραμονὴν του ἢ ἐπιθυμητὴν αὐτῷ ἐν γένει τοποθέτησιν, ἤθελε προσφύγῃ εἰς οἰασδήποτε πλαγίας ἐνεργείας. Τὸ ἄτοπον τοῦτο, ὅπερ καὶ ὅλως ἀντιστρατιωτικὸν εἶναι καὶ τὸ γόητρον τῶν Ἀξιῶχῶν καταρρίπτει, εἰς οὐδένα θέλω συγχωρήσει. Ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἐντέλλομαι, ὅπως: 1) Οἱ διατεθειμένοι εἰς τὸ Μέτωπον Ἀξιῶχοι ἐφοδιάζονται διὰ φύλλων πορείας καὶ ἀναχωρῶσιν ἐντὸς 48 ὥρων ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς διαταγῆς τῆς διαθέσεώς των. 2) Μεταβαίνουσιν οὔτοι κατ' εὐθείαν εἰς τὰς νέας των θέσεις καὶ μὴ παραμένουσιν οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν εἰς ἑτέραν πόλιν. 3) Οἱ Ὑγειονομικοὶ ἀξιωματικοὶ μὴ συντάσσουσιν ἐνδείξεις ἢ εἰσιτήρια Νοσοκομείων διὰ τοὺς ἐν κινήσει ἀξιωματικούς, εἰμὴ μόνον διὰ τοὺς ἀποδεδειγμένους πάσχοντας. 4) Ἡ ἀνωτάτη τοῦ Στρατοῦ Ὑγειονομικῆ Ἐπιτροπὴ ἐξετάσῃ ἐπισταμένως τοὺς παραπεμπομένους πρὸς αὐτὴν καὶ μὴ χορηγῇ ἀδείας εἰμὴ ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ. 5) Αἱ ἀναπληρωτικαὶ Διοικήσεις, ἢ Ἐπιθεώρησις Αἰχμαλώτων καὶ τὰ Ἐμπέδα Πεζικοῦ, ἅμα τῇ λήψει τῆς παρουσίας, νὰ μοι ἀναφέρωσιν ἂν ἐξετέλεσαν τὴν ὑπ' ἀριθ. 5270]135 ἐγκύκλιον διαταγὴν μου. 6) Αἱ ἀφορῶσαι τὴν κίνησιν αὐτῶν Ἀρχαί νὰ ἐξασφαλίξωσι διὰ παντὸς μέσου τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν ἡμῶν. Ἀξιῶ τὴν ἀκριβῆ τῆς παρουσίας ἐκτέλεσιν καὶ τὴν συμμόρφωσιν πρὸς τὰς ὑπ' ἀριθ. 55844]253 καὶ 20631]58 Ἐγκυκλίου Διαταγὰς μου.

Ὁ Ἵπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν

Ν. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Τὰ νέα ἐπιστρατευθέντα συντάγματα ἐξηκολούθουν νὰ καταφθάνουν εἰς τὴν Σμύρνην καὶ περὶ τὰ μέσα Μαΐου 1921 ἀνηγγέλλετο, ὅτι λίαν προσεχῶς θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων κατὰ τὰς νέας ἐπιχειρήσεις. Ἀντιθέτως, πλεῖστοι ἀξιωματικοὶ ἐμπειροπόλεμοι, ἐκτὸς τῶν Μεράρχων, οἱ ὁποῖοι εἶχον φύγει μὲ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ καθεστώτος, ἀπεμακρύνοντο τοῦ ἐμπολέμου στρατεύματος καὶ ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν ζώνην τοῦ ἐσωτερικοῦ. Μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν συγκαταλέγονται καὶ οἱ Σταυριανόπουλος καὶ Ζωϊτόπουλος, οἱ ὁποῖοι ὡς διοικηταὶ συνταγμάτων εἰς τὴν Κοβαλίτσαν καὶ τὸ Ἀβγκλιν ἐπολέμησαν ἥρωϊκώτατα κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν στρατηγῶν Παπούλα καὶ Τρικούπη. Ἄλλὰ γενικῶς ἐπεκράτει ἡ ἐντύπωσις εἰς τοὺς κύκλους τοῦ Ἐπιτελείου, ὅτι ἤρκει ἡ παρουσία τοῦ Βασιλέως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ

βαρύνη εἰς τὴν ὄλην ἐκβασιν τοῦ μεγάλου πολέμου πρὸς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΙΣ ΣΜΥΡΝΗΝ

Τὸ τρίτον δεκαήμερον τοῦ Μαΐου 1921 ἀρχίζουν αἱ προπαρασκευαί διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Βασιλέως. Ἐτοιμάζονται δύο μεγάλαι οἰκίαι, ἀληθῆ μέγαρα, εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κορδελιῦ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Βασιλέως μετὰ πάσης ἀνέσεως καὶ πολυτελείας. Ἐνα τάγμα τοποθετεῖται εἰς τὸ ἀνωτέρω προάστειον, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φρουρὰ τῶν ἀνακτόρων. Ἡ ὁδὸς Κορδελιῦ—Σμύρνης ἐπισκευάζεται ἐπειγόντως διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῶν αὐτοκινήτων.

Ὅλαι αἱ ὑπηρεσίαι, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαί, εἶναι εἰς κίνησιν. Ἐπισκευάζεται ἡ ἀποβάθρα πρὸ τοῦ Φρουραρχείου Σμύρνης. Ἐκεῖ ἀπεφασίσθη, ν' ἀποβιβασθῇ ὁ Βασιλεὺς. Ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος κατέχεται ἀπὸ μίαν νευρικότητα καὶ δὲν τὸν ἀφίνει ἀσυγκίνητον ἡ ἰδέα ὅτι Ἑλλην Βασιλεὺς θὰ πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Σμύρνης.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Παπούλας δι' ἡμερησίας διαταγῆς ἀνεκοίνωσε τὴν 27ην Μαΐου πρὸς ὀλόκληρον τὸν στρατόν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς φθάνει εἰς τὴν Σμύρνην τὴν 30ὴν Μαΐου 1921. Συγχρόνως ἡ Ὑπᾶτη Ἀρμοστεία ἀπηύθυνε τὸ ἐξῆς ἔγγραφον πρὸς τὰς ὑπηρεσίας τῆς:

Ἀριθ. Πρωτ. 15283

Σμύρνη, τῆ 27η Μαΐου 1921

«Πρὸς ἀπάσας τὰς Διευθύνσεις, Ὑπηρεσίας καὶ Τμήματα τῆς Ὑπᾶτης Ἀρμοστείας».

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀνακοινώσωμεν, ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς φθάνει εἰς Σμύρνην τὴν προσεχῆ Κυριακὴν μετὰ μεσημβρίας. Ἡ ἀποβίβασις θὰ γίνῃ ἐπισήμως, θὰ παρίστανται δὲ κατ' αὐτὴν οἱ Ἀνώτεροι Ὑπάλληλοι πασῶν τῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς Ὑπᾶτης Ἀρμοστείας μετὰ ἐπισήμου στολῆς (φράκου) καὶ παρασήμων. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὑποδοχῆς καθορισθήσονται δι' εἰδικοῦ προγράμματος, ἀνακοινωθησομένου ὑμῖν.

Ἐντολῇ Ὑπᾶτου Ἀρμοστοῦ
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Π. ΓΟΥΝΑΡΑΚΗΣ

Δὲν διέφευγε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου ἡ δεινὴ θέσις τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων καὶ ὁ κίνδυνος τῆς ἐλευθερίας του. Ἀντελαμβάνετο, ὅτι γύρωθεν του ἐπαίξετο μία φρικτὴ τραγωδία, τῆς ὁποίας μόνον τὸ τέλος ἦτο ἀγνωστον ἀκόμη. Ἀντελαμβάνετο ἐπίσης ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐχρησιμοποιεῖ τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις τῆς, τὰς ἔρριπτε ὅλας εἰς τὸν κρίσιμον ἀγῶνα, μετὰ τὴν ἐλπίδα τῆς στρατιωτικῆς νίκης. Καὶ δι' αὐτὸ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὴν Σμύρνην, δὲν ἐδίστασε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἀφίξεώς του. Νὰ νικήσῃ ὁ στρατός. Αὐτὸ ἦτο ἀρκετὸν διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἐθνικὰς ἐλπίδας του. Μετὰ τὸ αἶσθημα αὐτὸ ἐσημαιοστόλισε τὴν πρωτὰν τῆς 30ης Μαΐου καὶ μετέβαλε τὴν Σμύρνην εἰς γαλανόλευκον.

Κύματα λαοῦ κατέλαβον τὴν Προκουμαίαν καὶ τὸν πρὸ τοῦ Διοικητηρίου χῶρον. Περὶ τὴν 3ην ἀπογευματινὴν ὥραν ἐφάνη εἰς τὸ βάθος τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου ὁ Ἑλληνικὸς στόλος. Τὰ πολεμικὰ ἀμέσως ἀνέκοψαν τὴν ταχύτητά των καὶ μόνον ὁ «Ἀβέρωφ» ἐπροχώρησε πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου. Εἰς τὴν πρὸ τοῦ Φρουραρχείου Σμύρνης ἀποβάθραν ἀνέμενον οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων, Ἀρμενίων, Τούρκων καὶ Ἰσραηλιτῶν, οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, οἱ πρόκριτοι ὄλων τῶν ἐθνοτήτων καὶ

οί διευθύνονται ἔλων τῶν ἐφημερίδων. Οἱ πρόεδροι τῶν διαφόρων σωματείων καὶ μία μεγάλη ὁμάς Ἑλληνίδων μὲ σημαίας καὶ περιστερὰς εἰς τὰς χεῖρας. Ἀκριβῶς τὴν 4.20' τῆς 30ῆς Μαΐου 1921 ἡ Βασιλικὴ ἀτμάκατος ἔφθασε εἰς τὴν ἀποβάθραν πρὸ τοῦ Φρουραρχείου. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Παπούλας ἔτεινε τὴν χεῖρα του πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ ἀμέσως οὗτος ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Μικρασιατικῆς πρωτευούσης. Ἡ γενομένη ὑποδοχὴ ὑπῆρξε ἀνωτέρα τῶν ἐλπίδων του.

Ἐκ τῆς ἀποβάθρας κατηυθύνθη εἰς τὰ γραφεῖα τῆς στρατιᾶς, καὶ μετὰ παραμονὴν ἐκεῖ ἐνὸς τετάρτου ἀνεχώρησε, ἐπεβιβάσθη καὶ πάλιν τῆς ἀτμάκατος, ἐκεῖθεν δὲ εἰς ἓνα ἀντιτορπιλικόν, τὸ ὁποῖον ἔπλευσε κατ' ἀρχὰς κατὰ μῆκος τῆς προκυμαίας ὑπὸ τὰς ζητωκραυγὰς τοῦ πλήθους, ὅταν ἔφθασε δὲ εἰς τὰ θερινὰ λουτρά τῆς Πούντας ἠλλαξε κατεύθυνσιν καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Κορδελιοῦ..

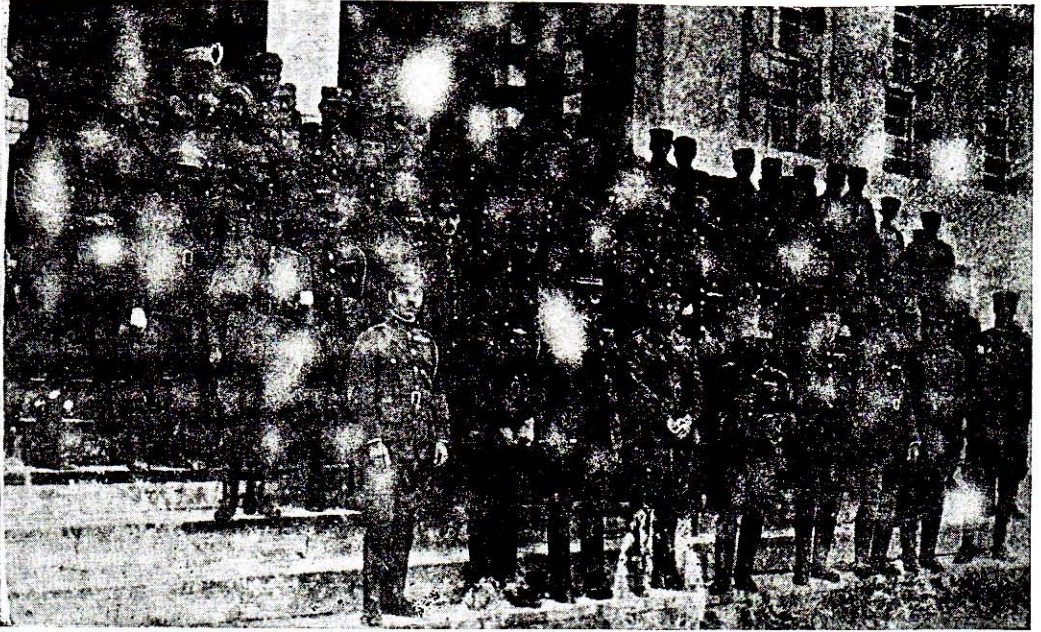
Τὴν 5 30' εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὰ Ἀνάκτορα Κορδελιοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν πριγκήπων καὶ ἐδέχετο τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς τῆς Στρατιᾶς καὶ τὸν Ὑπατον Ἀρμοστήν. Εἰς τοὺς ἐπισκεφθέντας αὐτὸν ἀξιωματικούς δὲν ἀπέκρυψε τὴν εὐχαρίστησίν του διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Συμωναϊκοῦ λαοῦ.

Τὴν ἰδίαν ἐσπέραν παρετέθη δεῖπνον εἰς τὰ Ἀνάκτορα, εἰς τὸ ὁποῖον παρέκάθησε καὶ ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής Α. Στεργιάδης. Τὴν ἐπομένην εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους, οἱ ὁποῖοι μετέβησαν διὰ νὰ συνεργασθοῦν μετὰ τοῦ Ἀρμοστοῦ δὲν ἀπέκρυπτε τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὸν Βασιλέα. Τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ, αὐτὸς ὁ τρομερὸς ἀντιδυναστικὸς καὶ κατὰ τὸ πρόσφατον ἀκόμη παρελθόν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὰς καλλιτέρας διαθέσεις, καὶ θὰ κάμῃ μεγάλα πράγματα, ἀρκεῖ νὰ μὴ τὸν πνίξῃ ἡ κλίμα τῶν διαφόρων πολιτευομένων. Προσέθεσε δὲ ὅτι κατὰ τὴν συνδιάλεξίν του μετὰ τοῦ Βασιλέως τοῦ ἐδήλωσεν οὗτος, ὁ Βασιλεὺς, ὅτι τὰ μεγάλα ἔργα δὲν δημιουργοῦνται διὰ τῆς βίας. Καὶ ἀνέφερον ὡς παράδειγμα τοὺς μεγάλους κόπους του διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν πικρίαν τὴν ὁποῖαν ὑπέστη ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Γουδί.

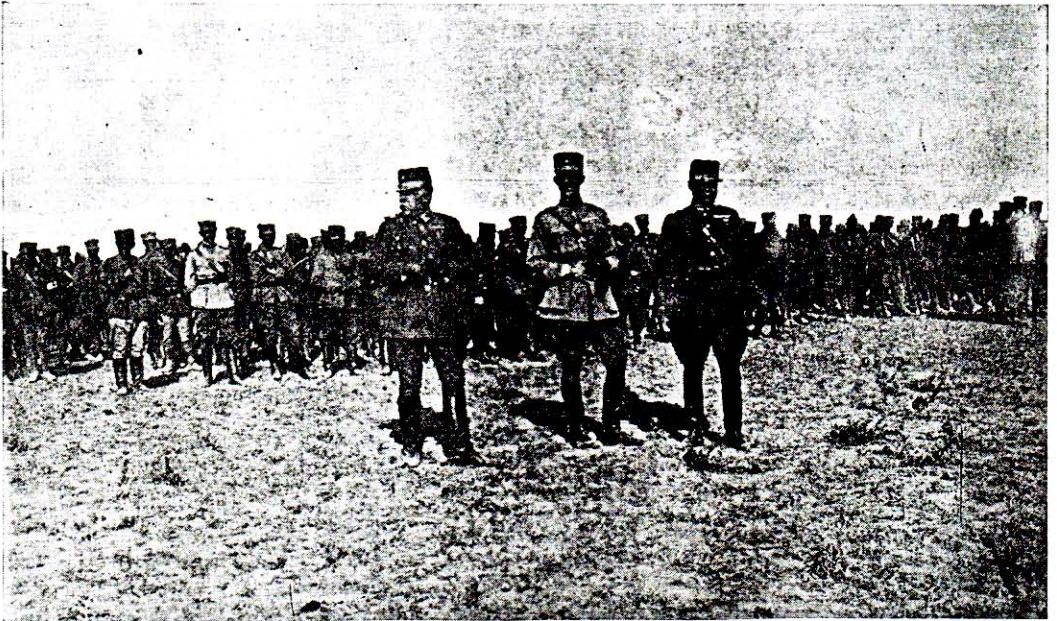
Διὰ πρώτην φοράν ὁ Ἀριστείδης Στεργιάδης ἀπεκαλύπτει, ὅτι ἤρχισε νὰ θαυμάζῃ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον εἶχε μισήσει καὶ προτοῦ ἀκόμη δημιουργηθοῦν αἱ ἐσωτερικαὶ διαμάχαι μετὰ τὸ 1915.

Τὴν 31ην Μαΐου 1921 ὁ Βασιλεὺς ἀπηύθυνε πρὸς τὰ στρατεύματα τὸ ἀκόλουθον διάγγελμα:

Στρατιῶται! Ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος μὲ ἐκάλεσε καὶ πάλιν ἐπὶ κεφαλῆς ὑμῶν. Δεχθῆτε τὸν ἐγκάρδιον τοῦ Βασιλέως σας χαιρετισμόν. Εἶμαι ὑπερήφανος διὰ σᾶς. Διὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ἀγωνίαν μὲ τὴν ὁποῖαν ἀγωνίζεσθε τὸν ἀπελευθερωτικὸν τῆς φυλῆς ἀγῶνα ἐδῶ ὅπου ἀπὸ αἰώνων πνέει ὁ Ἑλληνισμός. Δὲν ἀγνοοεῖτε ποίας εὐγενοῦς ιδέας εἴσθε ὑπέρμαχοι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἐδάφους. Μάχεσθε ὑπὲρ τῆς ιδέας τῆς Ἑλληνικῆς, ἡ ὁποία ἐδῶ ἐγέννησε τὸν ἀπαραμίλλον ἐκεῖνον πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος, οὐδέποτε θὰ παύσῃ νὰ προκαλῆ τοῦ κόσμου τὸν θαυμασμόν. Ἡ ἀνδρεία σας ἐγγυᾶται τοῦ ἀγῶνος τὴν ἐπιτυχίαν. Αἱ ἀρεταὶ σας ἐγγυῶνται, ὅτι ἐκ τῶν θυσιῶν καὶ τῆς νίκης σας

Οί αξιωματικοί τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου πρὸ τοῦ Διοικητηρίου Κιοντάχειας

Ὁ πόλκιμος Ἀνδρέας μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς Παπούλα καὶ τοῦ στρατηγοῦ Κοντούλη, ἀναμένοντες τὴν ἄφιξιν τοῦ Βασιλέως κατὰ τὴν τελετὴν τῆς παρασημοφορίας εἰς Ἑσκή-Σεχέρ, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 1921

θὰ ἀναθάλη ἐφάμιλλος πρὸς ἐκεῖνον πολιτισμός. Καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ σεῖς θὰ εἴσθε οἱ δημιουργοί. Ἄξιοι τῶν προγόνων θὰ κληροδοτήσετε εἰς τὰ παιδιὰ σας ἔργον ἀντάξιον καὶ ἐκείνων καὶ ὑμῶν.

Στρατιῶται! Ἐπὶ τὸ ἔργον. Ὅλοι ἠνωμένοι. Μὲ τὴν καρδίαν πλήρη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν μίαν καὶ ἀδιαίρετον. Καὶ ἀπὸ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς τὴν μεγάλην καὶ αἰωνίαν, τῆς ὁποίας ὅλοι εἴμεθα ὄργανα. Ἐμπρὸς ἐπὶ τὸ ἔργον. Ὁ Βασιλεὺς σας εἶναι μαζὺ σας. Καὶ σᾶς ὁδηγεῖ ἐκεῖ ὅπου ἡ ἐπιταγὴ τῆς πατρίδος μᾶς καλεῖ ὅλους. Ὁ Ὑψίστος θὰ εὐλογῆσῃ τὸν δίκαιον ἀγῶνα μας.

Κορδελιὸ 31 Μαΐου 1921

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β΄.

Τὴν 2αν Ἰουνίου συνεκροτήθη εἰς τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Κορδελιοῦ μέγα πολεμικὸν συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Βασιλέως, εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβον μέρος οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἀθηνῶν καὶ τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας. Κατὰ τὸ συμβούλιον τοῦτο ἐξήτασαν τὴν γενικὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν καὶ τὰς μελέτας τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Στρατιᾶς περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐχθροῦ ἐν συγκρίσει μὲ τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις. Εἰς τὴν Σμύρνην τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον συγκεντρωθῆ τὰ περισσότερα μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως παρακολουθήσουν τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τοῦ Μικρασιατικοῦ ζητήματος. Ἐκτὸς τοῦ πρωθυπουργοῦ Δ. Γούναρη, καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκη, ἀφίκετο τὴν 5ην Ἰουνίου ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γ. Μπαλτατζῆς ὁ ὁποῖος ἐδήλωσεν εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς Σμυρναϊκῆς «Πατρίδος», ὅτι «θεωρεῖ ὡς τὴν εὐτυχεστέραν ἡμέραν τῆς ζωῆς του, διότι ἐπάτησε τὸν πόδα του ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας ἰδιαιτέρας του πατρίδος».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀφίκετο διὰ τῆς «Πατρίδος» ὁ Ν. Στράτος, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν πολιτευτῶν Λυκουρέζου, Σχλημαν, Λαδοπούλου, Σταῆκου καὶ Κρεμεζῆ. Πρὸ τῆς ἀφίξεώς του ἐτοιχοκολλήθησαν εἰς τοὺς σμυρναϊκοὺς δρόμους αἱ εἰκόνες του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπροξένησε βαθεῖαν δυσαρέσκειαν εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους φίλους τοῦ Δ. Γούναρη καὶ χωρὶς δισταγμῶν ἔλεγον, ὅτι «τοῦτο ἀπετέλει ἀνευλάβειαν πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως», ἐπειδὴ εἶχον συγχρόνως τοποθετηθῆ καὶ εἰκόνες αὐτοῦ. Τὴν πρωτὴν τῆς 6ης Ἰουνίου ὁ Ν. Στράτος μετέβη ὅπως ἐπισκεφθῆ τὰ μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Λέσχης, ἐπὶ τῆς διόδου Τενεκίδου. Ὅταν εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τῆς Λέσχης εἶδε τὴν εἰκόνα τοῦ Βενιζέλου, εἶπε τὰ ἐξῆς:

— Σᾶς συγχαίρω δι' αὐτό. Δικαίως ἐτοποθετήθη ἡ εἰκὼν τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν Λέσχην σας, ἀφοῦ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἀπληλευρώθη ἡ Σμύρνη. Εἶμαι ὅμως πεπεισμένος, ὅτι τὰ γεγονότα θὰ σᾶς πείσουν, ὅπως τοποθετήσῃτε καὶ τὰς εἰκόνας καὶ ἄλλων πολιτευομένων εἰς τὸ κέντρον σας».

Ὁ Ν. Στράτος, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς παραμονῆς του εἰς τὴν Σμύρνην, ἐπέδειξεν ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον, ὅπως γνωρίσῃ τὸν περισσότερον Ἑλληνικὸν κόσμον τῆς Σμύρνης, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπεσκέφθη τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν, τὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, τὰ νοσοκομεῖα καὶ ὄρφανοτροφεῖα. Ὅταν δὲ ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν, νὰ ἐπισκεφθῆ καὶ τὸ ἐσωτερικόν, ὁ ἐξ Ἀιδινίου Ἰωάννης Ἡλιάδης, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πολιτευομένων ἰδιαιτέραν ἀμαξο-

στοιχίαν, ἡ ὁποία τοὺς μετέφερεν εἰς τὸ μαρτυρικὸν Ἀιδίνιον, διὰ νὰ γνωρίσουν τὴν πόλιν, ἡ ὁποία ἐχρησίμευσεν ὡς Ἰφιγένεια εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Μικρασιατικῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἄφιξις τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν Σμύρνην καὶ τῶν περισσοτέρων μελῶν τῆς Κυβερνήσεως ἤτο φυσικὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου. Καὶ δι' αὐτὸ αἱ μεγαλείτεροι ἐφημερίδες ἀπέστειλαν ἐκτάκτους ἀνταποκριτὰς των, ὅπως παρακολουθήσουν τὴν νέαν φάσιν τοῦ Μικρασιατικοῦ ζητήματος. Ἄλλ' αἱ ἡμέραι παρήρχοντο μὲ ἐπισκέψεις καὶ ἀντεπισκέψεις, χωρὶς νὰ λαμβάνουν οἱ ἀρμόδιοι ὑπουργοὶ καμμίαν ἀπόφασιν. Διεδίδετο ὅτι δισταγμοὶ ἐσημειοῦντο ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν νέων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Μαυρομιχάλης ἀνεχώρησε διὰ τὴν Τένεδον καὶ εἰς τὴν Σμύρνην ἀπέμειναν οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ μετὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής ἤρχισε νὰ ἐκνευρίζεται μὲ αὐτὴν τὴν ἀβεβαιότητα. Τὴν 4ην Ἰουνίου μετέβη ὁ τμηματάρχης Βρ. Κρόκος, ὅπως συνεργασθῇ μετὰ τοῦ Ἀρμοστοῦ. Τὸν εὔρεν ἀνήσυχον καὶ χωρὶς περιστροφᾶς τοῦ εἶπε:

— Καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἔφεραν ἐδῶ κάτω τὸν Βασιλέα, χωρὶς κανένα πρόγραμμα.

Ἐπίσης ὁ Ν. Στράτος κατέκρινε τὴν Κυβέρνησιν. Εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τῆς «Πολιτείας» Ἀνδρέαν Μεταξᾶν, εἰς σχετικὴν συνομιλίαν τοῦ εἶπε:

— Δὲν ξέρουν τί κάνουν. Δὲν ἔχουν κανένα πρόγραμμα.

Οἱ λόγοι τοῦ Ν. Στράτου ἐσχολιάσθησαν τότε ζωηρότατα, διότι ἐλέχθησαν μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Κορδελιῦ. Ἡ «Πολιτεία» τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἰουνίου ἐδημοσίευσεν ἓνα ἄρθρον, διὰ τοῦ ὁποίου ἠρώτα τὸν πρωθυπουργὸν Δ. Γούναρην «διατί παραμένει εἰς τὴν Σμύρνην, ἐνῶ ἡ θέσις του εἶναι εἰς τὸ Λονδῖνον;». Ὅταν ἐκυκλοφόρησεν ἐν Σμύρνη ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερίς ὁ Δ. Γούναρης μετέβη εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Σπλέντιτ» εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Γ. Μπαλτατζῆ, ἐκεῖ δὲ ἐκάλεσε τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς «Ν. Ἡμέρας» καὶ τῆς «Καθημερινῆς» καὶ τοὺς ὑπέδειξε νὰ τηλεγραφήσουν εἰς τὰς ἐφημερίδας των —εἰς ἀπάντησιν τῆς «Πολιτείας»— ὅτι «ἡ παραμονὴ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Σμύρνην εἶναι ἀπόδειξις ὅχι μόνον τῆς ἀποφάσεως ὅπως συνεχισθῇ ὁ ἀγῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι εἰς οὐδεμίαν διπλωματικὴν συζήτησιν ἐπιθυμῶ νὰ ἔλθω».

Ὅταν ἐπανῆλθεν ὁ Πρωθυπουργὸς εἰς τὸ Κορδελιό, τὸν ἐπεσκέφθησαν τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας οἱ Σμυρναῖοι δικηγόροι Μιχ. Ἀργυρόπουλος, Ἀντ. Ἀθηνογένης καὶ Σταῦρος Δεπάστας. Ἡ συζήτησις των περιεστράφη εἰς τὰ φλέγοντα Μικρασιατικὰ ζητήματα. Ὁ Πρωθυπουργὸς ἤρχισε νὰ λέγῃ πρὸς αὐτούς, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ προελάσῃ καὶ θὰ ἐπιβάλλῃ τὰς θελήσεις του. Εἰς τῶν ἀνωτέρω δικηγόρων ἀπήντησε, ὅτι δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ μάθουν τὰ στρατιωτικὰ σχέδια διὰ τῆς Κυβερνήσεως, διότι ὁ Δ. Γούναρης διὰ νὰ τοὺς πείσῃ περὶ τῶν ἀπόψεών του ἤρχισε ν' ἀπαριθμῇ τὰς δυνάμεις τοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἐκθέτῃ τὰ σχέδια τοῦ Ἐπιτελείου εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς των.

Ἄλλ' ὁ Πρωθυπουργὸς προσέθεσε:

— Ὅχι, κύριοι, ἄς τὸ μάθουν ὅλοι. Θὰ ἐξαναγκάσω ἐν τέλει τὸν Λούδ Τζῶρτζ καὶ τὸν Μπριὰν νὰ ἔλθουν εἰς τὸ Κορδελιό, νὰ ὑπογράψουν τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης.

Τὴν ἐπομένην ὁ Πρωθυπουργὸς ἐκαλεῖτο ἐπειγόντως εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Ν. Θεοτόκη διὰ τοῦ ἀντιτορπλικοῦ («Ἀετός»).

Ἐφάνετο ἐξαιρετικὰ στενοχωρημένος, διότι οἱ ἐν Ἀθήναις πρεσβευταὶ τῶν συμμαχῶν Δυνάμεων εἶχον προβῆ εἰς συλλογικὸν διάβημα διὰ τὸ ζήτημα τῆς μὴ ἐπαναλήψεως τῶν ἐχθροπραξιῶν.

Τὸ ἐν Ἀθήναις Γραφεῖον τύπου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δημ. Ἀραβαντινοῦ, εἶχε ἀναπτύξει ἀληθῶς μίαν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα καὶ εἶχε μεριμνήσει, ὅπως εἰς τοὺς ξένους ἀνταποκριτὰς ἐν Σμύρῃ παρέχωνται αἱ δυνατὰ εὐκολαί εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν. Ἐκτὸς τῶν ἐντοπιῶν ἀνταποκριτῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων ἔφθασαν εἰς τὴν Σμύρῃν καὶ ὁ Μπομόν τοῦ «Ἡμερησίου Τηλεγράφου» τοῦ Λονδίνου, ὁ Μίλς τοῦ «Ἡνωμένου Ἀμερικανικοῦ Τύπου», ὁ Ἐλβετὸς συνταγματάρχης Φεύλλερ, ὁ Γάλλος Λαμπουρέλ τοῦ «Γκολουᾶ». Μίαν ἡμέραν ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη τὸν Ἀμερικανὸν δημοσιογράφον Μίλς καὶ τοῦ ἐξέθεσε τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν διαμονὴν του ἐν Σμύρῃν καὶ Κορδελιῶ. Μεταξὺ ἄλλων τοῦ εἶπε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι του ὑποφέρουν ἀπὸ τοὺς κορέους. Ὁ Ἀμερικανός, χωρὶς καμμίαν προκατάληψιν, ἐτηλεγράφησε τὰς ἐντυπώσεις του καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀνέφερε καὶ τὸ ζήτημα τῶν κορέων. Ἐν Ἀθήναις παρεξήγησαν μέχρι τοιοῦτου σημείου τὴν δῆλωσιν ταύτην, ὥστε ἐδημιουργήθη θόρυβος εἰς τὸν τύπον, κατεκρίθη ἡ Κυβέρνησις ὅτι ἀφίνει ἀπροφύλακτον τὸν Βασιλέα ἀπὸ τοὺς δημοσιογράφους καὶ ἐν τέλει ὁ Μίλς ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ἐν Σμύρῃν, ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν πρόθεσιν νὰ εἰρωνευθῇ τὸν Βασιλέα.

Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ θορύβου ὑπῆρξε νὰ κατασχεθοῦν ἐν Σμύρῃν τὰ Ἀθηναϊκὰ φύλλα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσαν τὴν συνέντευξιν περὶ τῶν κορέων. Διὰ κρυπτογραφικοῦ τηλεγραφήματος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τὴν Ὑπάτην Ἀρμοστείαν Σμύρνης, διαβιβασθέντος τὴν 6ην Ἰουνίου, παρεκαλεῖτο ἐκ μέρους τοῦ Γ. Μπαλτατζῆ ὁ Α. Στεργιάδης, ὅπως ἀπαγορεύσῃ τὴν κυκλοφορίαν ἐν Σμύρῃν τοῦ «Ἐλευθέρου Τύπου», «Πρωτευούσης», «Νέας Ἡμέρας», «Ἀθηνῶν» καὶ «Πατρίδος». Πράγματι τὰ φύλλα ταῦτα κατεσχέθησαν εἰς τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 447 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ οἱ πράκτορες Καλαποθάκης καὶ Ἀνεστόπουλος ἐπληρώθησαν 787 δραχ. καὶ 50 λεπτά. Μετὰ τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ ἡ μετάβασις τῶν δημοσιογράφων εἰς τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Κορδελιοῦ κατέστη δύσκολος.

ΤΟ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ ΔΙΑΒΗΜΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΑΥΣΙΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ Η ΕΜΜΟΝΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΣΥΝΕΧΙΣΙΝ ΤΟΥ

Ἐπανελθὼν ὁ πρωθυπουργὸς Δ. Γούναρης εἰς τὰς Ἀθήνας ἔλαβε γνῶσιν τοῦ γενομένου συμμαχικοῦ διαβήματος. Τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Ἰουνίου τὸ Γραφεῖον τύπου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν προέβη εἰς τὴν ἐξῆς ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν σχετικῶς μὲ τὸ συλλογικὸν διάβημα τῶν πρεσβευτῶν τῶν Δυνάμεων. «Ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀνακοινοῖ ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Μεγάλων Συμμάχων Δυνάμεων ἀνεκοίνωσαν πρὸς αὐτὸν τὴν πρότασιν τῶν οἰκείων Κυβερνήσεων, ὅπως προσφέρουν τὰς φιλικὰς αὐτῶν ὑπηρεσίας (leurs bons offices) διὰ τὴν διαρκῆ εἰρήνευσιν τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν ὅπως δώσῃ πρὸς αὐτούς, ὅσον τὸ δυνατόν ταχυτέραν, τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπάντησιν τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως».

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 12ης Ἰουνίου 1921 ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γ. Μπαλτατζῆς ἐπέδωκε τὴν ἀπάντησιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Δυνάμεων καὶ συγχρόνως ἐξήγησε προφορικῶς τοὺς

λόγους, οἱ ὅποιοι ἀναγκάζουν τὴν Κυβέρνησιν ν' ἀρνηθῆ τὴν φιλικὴν μεσολάβησιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Τὸ ἐπίσημον κείμενον τῆς συμμαχικῆς διακοινώσεως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν μεσολάβησίν των πρὸς ἀναστολὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις, συσκεφθεῖσαι, ἀπεφάσισαν νὰ προσενέγκωσι τὰς φιλικὰς αὐτῶν ὑπηρεσίας πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ καὶ ἐξασφάλισιν εἰρήνης ἐντίμου καὶ διαρκοῦς. Αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις εἰσὶν ἀκραδάντως πεπεισμένοι, ὅτι οἰαδήποτε καὶ ἂν ὦσι τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματα τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἀγῶνος μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ τῶν Τουρκικῶν τοιούτων ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὁ ἀγὼν οὐδαμῶς προσιωνίζεται εἴτε διαρκῆ εἰρήνευσιν τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, εἴτε εἰρήνην συνάδουσαν πρὸς τὰ ἄληθῆ συμφέροντα καὶ τὰς πραγματικὰς δυνάμεις τῶν δύο μερῶν. Αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐμπόλεμοι δὲν θὰ ὦσιν ἴσως διαφόρου τῶν Διασυμμαχικῶν Κυβερνήσεων γνώμης ἐν τῷ καθορισμῷ τούτῳ τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Πᾶν ἀποτέλεσμα, μὴ συνεπαγόμενον τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, κἂν ἐτι ἤθελε παράσχη παροδικόν τι πλεονέκτημα τῷ ἐνὶ ἡ τῷ ἑτέρῳ τῶν διαμαχομένων μερῶν, ἤθελεν εἶναι τὸ προἰμιον τελικῆς ἀποτυχίας. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, αἱ Συμμαχικαὶ Δυνάμεις ἐκπληροῦσιν ἀπλῶς καθήκον διεθνὲς καὶ φιλικὴν συνάμα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὑποχρέωσιν γνωστοποιῶσαι αὐτῇ ἐν ταῖς κρίσιμοις ταύταις στιγμαῖς πρὶν ἢ ἐπαναληφθῶσιν αἱ ἐχθροπραξίαι, ὅτι ἐὰν ἢ διατεθειμένη νὰ ἀναθέσῃ τὰ ἑαυτῆς συμφέροντα εἰς τοὺς Συμμάχους, εἰσὶν οὗτοι ἔτοιμοι νὰ ἀναλάβωσι τὸ ἔργον συνδιαλλακτῶν. Ἐὰν ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀποφασίσῃ, ὅτι δὲν συμφέρει αὐτῇ νὰ δεχθῆ παρέμβασιν τινὰ ἢ γνώμην ἐξωθεν διδομένην, αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐμμείνωσιν ἐν προσπάθειᾳ προωρισμένην προδῆλωσ νὰ παραμείνῃ ἄκαρπος. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἢ εὐθύνῃ τῶν συνεπειῶν τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἀγῶνος θὰ βαρύνῃ ἀποκλειστικῶς τοὺς Ἕλληνας. Ἀφ' ἑτέρου, ἐὰν ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀποφασίσῃ ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς συμφέροντι, νὰ δεχθῆ τὴν παρέμβασιν τῶν Δυνάμεων, αὐταὶ εἰσὶν ἔτοιμοι ν' ἀνακοινώσωσιν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς θέλει προσενεχθῆ ἢ συνδρομῇ αὐτῶν. Ἐὰν καὶ οἱ ὅροι οὗτοι γίνωσιν ἀποδεκτοί, οἱ Σύμμαχοι θὰ ὦσιν ἔτοιμοι νὰ παρέμβωσι παρὰ τῇ Τουρκικῇ Κυβερνήσει, ἐπὶ τῷ τέλει νὰ προκαλέσωσι τὴν ἄμεσον ἀναστολὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ τὴν ἐναρξίν τῶν πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης διαπραγματεύσεων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8ῃ Ἰουνίου 1921.

Οἱ Πρεσβευταὶ Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας

Τὸ κείμενον τῆς Ἑλληνικῆς ἀπαντήσεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Ἑλληνικὴ Βασιλικὴ Κυβέρνησις, λαβοῦσα ὑπὸ σοβαρωτάτην ἐποψίν τὴν πρότασιν, ἣν εὐαρεστοῦμεναι ἐποίησαντο αὐτῇ αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις, ἔχει τὴν τιμὴν νὰ ἐκφράσῃ τὰς θερμοτάτας αὐτῆς εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ προσφορᾷ τῶν φιλικῶν αὐτῶν ὑπηρεσιῶν πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ καὶ ἐξασφάλισιν εἰρήνης ἐντίμου καὶ διαρκοῦς. Ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις ἐκτιμᾷ ὑψίστως τὰ αἰσθήματα τῆς φιλανθρωπίας, τὰ συνενούμενα πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ταχείας εἰρηνεύσεως, ἅτινα ἐνέπνευσαν τοὺς Μεγάλους αὐτῆς Συμμάχους ἐν τῷ διαβήματι αὐτῶν, αἰσθήματα ἅπερ ἢ Βασιλικὴ Κυβέρνησις συμμερίζεται εὐρύτατα. Ἄλλως ἢ ταυτότης τῶν αἰσθημάτων, ὑφ' ὧν ἐμφορεῖται ἢ Ἑλλάς πρὸς τὰ τῶν Συμμάχων αὐτῆς, ἀπορρέει κατ' ἀνάγκην ἐκ τῆς κοινότητος τῶν βλέψεων, αἵτινες εἶχον πρυτανέουσι καθ' ὃν χρόνον κοινὸν μετ' αὐτῶν διεξῆγε τὸν ἀγῶνα καὶ αἵτινες κρατοῦσι καὶ ἐν τῇ νῦν τῶν πραγμάτων καταστάσει. Ἡ κατάστασις αὕτη δὲν εἶναι τυχαῖον ἀποτέλεσμα μεμονωμένης συρράξεως, ἀλλὰ ἐξακολούθησις τῆς παγκοσμίου τοιαύτης, ἣν ὁ μέγας πόλεμος ἔκρινεν ὀριστικῶς πανταχοῦ ἄλλοθι, ἀφίνων μόνον ἐκκρεμῆ ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ τὰ καθορισθέντα καὶ προδιορισθέντα ὑπὸ συνθήκης, ὑπογραφείσης ὑφ' ἀπασῶν τῶν Συμμάχων δυνάμεων ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν Τούρκων ἀφ' ἑτέρου. Ὑπεραμυνομένη τῶν προαιωνίων πόθων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν δικαίων, ἅτινα τῇ ἀνεγνώρισεν ἢ Συνθήκῃ τῶν Σεβρῶν, ἐναντι τῶν κατὰ τὸν πόλεμον θυσιῶν αὐτῆς, ἢ Ἑλλάς πέποιθεν ὅτι ἀμύνεται ἐν ταύτῳ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐν τῇ Ἀνατολικῇ λεκάνῃ τῆς Μεσογείου καὶ τοῖς Στενοῖς τοῦ Ἑλλησπόντου. Συναισθανομένη δὲ βαθέως τὴν σπουδαιότητα τῆς διπλῆς αὐτῆς ἀποστολῆς, κατῴρθωσε δι' ὑπερτάτης ἐντάσεως τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν τῆς δυνάμεων νὰ ἢ εἰς θέσιν, ὅπως ἐπιβάλλῃ τὰς κοινὰς τῶν Συμμάχων ἀποφάσεις,

αίτινες ήτιολογήσαν προληπτικῶς τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατοχὴν αὐτῆς καὶ αἵτινες, ὡς πρὸς τὰ ἐπιβληθέντα τῇ Ἑλλάδι βάρη, εἰσὶν ἡ ἀπόρροια τῆς γεννηθείσης ἐκ τῆς Συμμαχίας ἀλληλεγγύης, ἧς ἡ Συνθήκη ἀπέτελεσε τὴν πανηγυρικὴν ἔκφρασιν. Ἡ ἀντίληψις αὕτη τῶν ἐαυτῆς καθηκόντων ἤγαγε τὴν Ἑλλάδα νὰ συναίνεση εἰς τὰς θυσίας, αἵτινες τῇ ἐζητήθησαν μέχρι τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης καὶ ν' ἀποδεχθῆ μετὰ τὴν συνομολογήσιν αὐτῆς τὴν διὰ τῶν ἰδίων καὶ μόνον αὐτῆς μέσων ἀνάληψιν νέου πολέμου κατὰ τῶν Τούρκων, προσπαθούτων δι' ἐνεργειῶν ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων πρὸς τὴν καλὴν πίστιν καὶ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις νὰ ὑπεκφύγωσι τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης. Ἐπιδιδομένη ἐξ ὀλοκλήρου καὶ μετὰ πίστεως εἰς τὰς προπαρασκευὰς καὶ εἰς τὴν δρᾶσιν, ἃς αἱ στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι τῇ ἐπέβαλον, ἡ Ἑλλάς καθορᾷ ἑαυτὴν εὐρισκομένην ἔναντι καταστάσεως, ἐν ἧ μόνα τὰ στρατιωτικὰ συμφέροντα εἰσὶν οἱ ποδηγέται τῆς πορείας καὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς. Τῶν ἐπιτακτικῶν τούτων λόγων ἕνεκα, μεθ' ὅλην τὴν θερμὴν αὐτῆς ἐπιθυμίαν ὅπως συμμορφωθῆ, πρὸς τὰς συμβουλὰς τῶν Μεγάλων αὐτῆς Συμμάχων, ἡ Ἑλληνικὴ Βασιλικὴ Κυβέρνησις ἀδυνατεῖ νὰ προσχωρήσῃ αὐταῖς, καθότι πᾶσα ἐπιβράδυνσις τῶν στρατιωτικῶν αὐτῆς ἐπιχειρήσεων πέραν τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ ὑποδειχθησομένου ὁρίου, θέλει διακυβεύσει ἐπὶ βλάβῃ τῆς Ἑλλάδος τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν καὶ θέλει ἐνθαρρύνει τὸν ἀντίπαλον, ὅτι ὁ ἀντιτάξῃ εἰς τὰ κελεύσματα τῶν Δυνάμεων νέαν ἀντίστασιν. Ὅθεν εἶναι προφανές, ὅτι ὁ προτεινόμενος ὑπὸ τῶν Συμμάχων τρόπος ἐνεργείας, ὅστις κατ' ἀνάγκην ἤθελε συνεπαγάγει τὴν ἀναστολὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν, τυγχάνει ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν. Τὰ φιλικὰ αἰσθήματα, ὑφ' ὧν ἐμφοροῦνται πρὸς τὴν Ἑλλάδα αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις, ἐγγυῶνται τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει ὅτι εὐαρεστηθήσονται νὰ ἐκτιμήσωσι κατ' ἀκριβῆ ἀξίαν τὰς ἀνωθι διατυπωθείσας σκέψεις καὶ νὰ σταθμίσωσι ἀφ' ἐτέρου ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἐξακολουθοῦσα τὸν ἀγῶνα, ἐναποτίθησιν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν τὸ δραστηκότατον ὄργανον πρὸς πραγμάτωσιν τῶν πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς προθέσεων τῶν. Διότι ἡ μόνη ἐλπίς, ὅπως ἴδῃ τις τὴν Τουρκίαν ὑποτασσομένην εἰς τὰς ὑποδείξεις τῶν Δυνάμεων καὶ σεβομένην τὰ κυρωθέντα διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα, ἅτινα θὰ θεωρήσωσιν ἄξια τῆς ἑαυτῶν ὑποστηρίξεως πρὸς περιφρούρησιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡ μόνη αὕτη ἐλπίς δὲν δύναται νὰ στηριχθῆ ἢ ἐπὶ τῆς ἀσκουμένης καὶ τῆς ἐξασηκωθησομένης ἐπιρροῆς ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς δράσεως. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις ἔσται πάντοτε ἐτοιμὴ ν' ἀκούσῃ τοὺς Μεγάλους αὐτῆς Συμμάχους ἐν οἰαδῆτι φάσει τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐλπίζει ὅτι εὐαρεστηθήσονται νὰ λάβωσι παρὰ τῆς Τουρκίας συγκεκριμένας προτάσεις πρὸς πραγμάτων τῶν ἐκ τῶν συνθηκῶν ἀπορρέοντων δικαίων καὶ ἱκανοποίησιν τῶν θυσιῶν, ἃς ὑπέστη ἡ Ἑλλάς, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ συμφέροντα, ἅτινα ἡ ἐξέλιξις τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν γεγονότων θέλει καταστήσει πραγματοποιήσιμα. Ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀμφιβάλλει, ὅτι οἱ Σύμμαχοι ἐν τῷ τῆς μεσολαβήσεως αὐτῶν ἔργῳ, εὐαρεστηθήσονται νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὃν, ὑποκαταστάντα εἰς τὰς Συμμαχικὰς Δυνάμεις πρὸς ἐκτέλεσιν μέρους τοῦ κοινοῦ προγράμματος, θέλει ἀντικαταστήσει ἀκεραία ἡ ἠθικὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δύναμις, καθ' ἣν στιγμὴν καταθέσῃ, τὰ ὄπλα καὶ ὅταν τὸ νέον τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς κχθεστῶς ἤθελεν ἔχῃ ἀνάγκην ὑποστηρίξεως καὶ περιφρουρήσεως. Ἡ Ἑλλάς θὰ δυνηθῆ νὰ διεξαγάγῃ τὸ ἔργον τοῦτο ἐν πάσῃ τιμῇ. Διότι ἡ κατ' ἐπίφασιν ἀντίστασις, ἣν προβάλλουσιν οἱ Τούρκοι, ὀφείλεται μόνον εἰς τὰς ὑφιστάμενα ἐτι στελέχη τῆς τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τῶν ὄρων τῆς ἀνακωχῆς, τῶν σχετικῶν πρὸς τὸν ἀφοπλισμὸν. Καθ' ἣν ὅμως ἡμέραν αἱ συνομολογηθεῖσαι ἐγγυήσεις θέλουσιν αὐστηρῶς ἐφαρμοσθῆ καὶ καθ' ἣν ἡ κτηθεῖσα πείρα θέλει ἐπιβάλλῃ τὴν λῆψιν πάντων τῶν μέτρων, ἅτινα ἡ μέχρι τοῦδε στάσις τῶν Τούρκων ἐπαρκῶς ἐπέδειξεν, ἡ Ἑλλάς θὰ φρουρήσῃ ἀκόπως τὴν διατήρησιν τοῦ νέου τῆς Ἀνατολῆς καθεστῶτος».

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις Γούναρη μίαν μόνον μέριμναν εἶχε, πῶς νὰ προελάσῃ ὁ στρατὸς τὸ ταχύτερον καὶ νὰ κτυπήσῃ τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ εἰς τὰ βάθη του. Τὴν νύκτα τῆς 14 Ἰουνίου ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δι' ἐνὸς ἀντιτορπιλικοῦ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπως παρακολουθήσουν τὰς στρατιωτικὰς προπαρασκευὰς. Τὸ συμμαχικὸν διάβημα εἶχε τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα καὶ εἰς τὴν Ἀγκυραν. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις, συνελθοῦσα ἐκτάκτως, ἀπέκρουσε τὴν μεσολάβησιν τῶν Δυνάμεων καὶ διεκήρυξε ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Φερόμεθα, κατὰ συνέπειαν, ραγδαίως πρὸς τὴν νέαν σύγκρουσιν. Ἡ στρατιὰ Σμύρνης διὰ νὰ ἔχῃ συγκεντρωμένας τὰς δυνάμεις τῆς, ἀπεφάσισεν, ὅπως ἀπο-

σύρη τὴν Μεραρχίαν, ἣ ὁποία, εὐρίσκετο εἰς τὴν Νικομήδειαν. Τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἐκεῖθεν, πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐξῆς ἀνήγγειλε τὸ ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν τῆς 15ης Ἰουνίου:—*Περιοχὴ Νικομηδείας*: «Ἡμέτερον τμημα Κατοχῆς τῆς πόλεως Νικομηδείας διὰ στρατιωτικούς λόγους ἐξεκένωσε τὴν πόλιν, ἀφοῦ προηγουμένως μετεφέρθησαν ἅπαντες οἱ πρόσφυγες. Ἡ ἐκκένωσις ἐγένετο ἄνευ οὐδεμιᾶς παρενοχλήσεως τοῦ ἐχθροῦ».

Ἡ Μεραρχία αὕτη (ἡ 11η ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κλαδᾶν), μετὰ τὴν ἀναχώρησίν τῆς ἐκ Νικομηδείας, ἐτάχθη εἰς τὸ συγκρότημα τοῦ βορείου Μετώπου, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν γενικὴν ἐπίθεσιν. Ἡ ἀναχώρησις τῆς ἐλληνικῆς Μεραρχίας ἐκ Νικομηδείας κατετάραξε τὸν ἀγγλικὸν τύπον, ὅστις δὲν ἀπέκρουψε τοὺς φόβους τοῦ νέων κινδύνων τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀκόμη, διότι ἡ ὁδὸς πρὸς τὰ ἐκεῖ ἔμενεν ἐλευθέρως εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ἄλλ' οἱ φόβοι οὗτοι ἦσαν ἀστήρικτοι, διότι ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ ἔχῃ συγκεντρώσει τὰ στρατεύματά του εἰς τὸν κόμβον τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ καὶ ἐκεῖθεν νὰ ρυθμίξῃ τὰς κινήσεις του. Κατὰ συνέπειαν, οὐδὲν στρατιωτικὸν κέρδος θὰ εἶχε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν στιγμὴν εἰς τὰ νῦα του θὰ εὐρίσκετο ὁ ἐλληνικὸς ὄγκος. Ἐπὶ τῆς οὕτω δημιουργηθείσης καταστάσεως ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος δι' ἐπιστολῆς του, χρονολογουμένης τὴν 3ην Ἰουλίου 1921, ἐξέθετε τὰς γνώμας του πρὸς τὸν στρατηγὸν Δαγκλῆν καὶ ἡ ἐμπιστευτικὴ αὕτη ἐπιστολὴ μόλις τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1921 ἐδόθη πρὸς δημοσίευσιν. Πρόκειται περὶ ἐνὸς ἀληθῶς ἐξαιρετικοῦ ἱστορικοῦ ἐγγράφου καὶ δι' αὐτὸ κρίνω ἐπάναγκες, ὅπως τὴν κατατάξω εἰς τὴν παρούσαν ἱστορίαν.

Ἐνῶ αἱ ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἐπανελαμβάνοντο περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου 1921 εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὰς πρώτας συγκρούσεις, ἀπεστάλη ἡ κατωτέρω ἐπιστολὴ ἐκ μέρους τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου πρὸς τὸν στρατηγὸν Δαγκλῆν:

GRAND HOTEL D' ALBION

AIX LES BAINS

CHAUFFAGE ÉLECTRIQUE, TENNIS GARAGE

τῆ 3 Ἰουλίου 1921

Φίλτατε στρατηγέ,

Εὐχαρίστως ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν σας τῆς 10)23 Ἰουνίου. Ἡ ἄρνησις τῆς Κυβερνήσεως νὰ δεχθῆ, καὶ κατ' ἀρχὴν κἂν, τὴν μεσολάβησιν τῶν Δυνάμεων, ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐγκλημα. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνεταί λόγος περὶ συνεχίσεως τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν πολιτικῆς ὑπὸ τῆς παρούσης Κυβερνήσεως, ὅταν διὰ τῆς ψήφου τῆς 1ης Νοεμβρίου καὶ τῆς συνεπιεία ταύτης διαρρήξεως τῆς συμμαχίας μετὰ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, ἀνετράπη ἡ βᾶσις τῆς πολιτικῆς ἐκείνης; Ἦτο δυνατόν νὰ διανοηθῶ ἐγὼ τὴν διεξαγωγὴν πολέμου πρὸς τὴν Τουρκίαν, χωρὶς τὴν συμμαχίαν τῶν Συμμάχων μας καὶ δὴ ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτούς; Τὸ δυστύχημα εἶναι, ὅτι οὔτε οἱ Φιλελεύθεροι ἀντελήφθησαν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἐξἄκολουθοῦν νὰ πιστεύουν, ὅτι καὶ ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις συνεχίζει τὴν ἐθνικὴν μας πολιτικὴν, καὶ νὰ υπερθεματίζουν μάλιστα εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτήν, ἐνῶ ἡ συνέμιαις αὐτῆς εἶχε καταστῆ ἀδύνατος, ἀφοῦ ἐξέλειπεν ἡ προϋπόθεσις αὐτῆς, ἡ συμμαχία μας δηλαδὴ μετὰ τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις. Ἐπομένως, εἰς τοὺς νῦν κυβερνῶντας δὲν ὑπελείπετο ἄλλο, παρὰ νὰ ἐπιδιώξουν συμβιβασμόν, μέλλοντα νὰ τεματίσῃ τὴν ἐμπόλεμον κατάστασιν, καὶ νὰ σώσῃ ὅ,τι ἠδύνατο νὰ σωθῆ ἀπὸ τὰ ἀποκτήματα τῆς πολιτικῆς μας. Τοιοῦτος συμβιβασμὸς ἐπεδιώχθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐν Λονδίνῳ πρὸ τεσσάρων μηνῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς ἡ Κυβέρνησις, πτοηθεῖσα πρὸ τῆς κοινῆς γνώμης, ἀπέστηρξεν αὐτὸν καὶ ἐπανελάβε τότε τὰς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες ἐπεδεινώσαν τὴν θέσιν μας. Νέα εὐκαιρία παρουσιάσθη διὰ τῆς προσφορᾶς τῆς μεσολαβήσεως τῶν Δυνάμεων. Καὶ ταύτην δυστυχῶς ἀπερρίψαμεν, ἐνῶ δὲν μᾶς ἐζητεῖτο κἂν ἀποδοχὴ εἰς λευκόν, ἀλλ' αἱ Δυνάμεις

ἦσαν διατεθειμένοι νὰ μᾶς ἀνακοινώσουν προηγουμένως τοὺς ὄρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἀνελάμβανον νὰ μεσολαβήσουν. Οἱ ὄροι δὲ οὗτοι κατὰ τὰς ἀγγλικὰς ἀντιλήψεις, θὰ ἦσαν διάσωσης τῆς Θράκης μέχρι Τσατάλτζας, αὐτονομία τῆς Σμύρνης μετὰ τῆς περιοχῆς τῆς ὑπὸ Γεν. Διοικητῆν, διοριζόμενον ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὅστις θὰ ὠργάνωνε τὴν διοίκησιν καὶ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, καὶ ὅταν θὰ ἔκρινε τὴν τελευταίαν ταύτην ἐπαρκῆ, θὰ ἐξήτει νὰ ἀποσυρθοῦν τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα. Βεβαίως ἡ λύσις αὕτη θὰ ἦτο ἀπείρως κατωτέρα τῆς διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ὄχι μόνον ὡς ἐκ τῆς τελικῆς ἐκκένωσης τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ κυριώτατα ὡς ἐκ τῆς καταργήσεως ὄλων τῶν περιορισμῶν, οὓς ἐπέβαλεν ἡ συνθήκη εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Τουρκίας καὶ οἷτινες ἀπετέλουν τὴν ἀρίστην δι' ἡμᾶς ἐγγύησιν τοῦ μέλλοντος. Ἄλλὰ θ' ἀπετέλει δυστυχῶς ἡ λύσις αὕτη τὸ τίμημα ὅπερ θὰ ἐπληρώναμεν, διότι δὲν ἐλάβομεν ὑπ' ὄψει τὴν μετаноεμβριανὴν διακοίνωσιν τῶν Δυνάμεων. Ἔπρεπε δὲ οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ζημιῶν τούτων καὶ τῆς συνεπαγαγούσης αὐτὰς πολιτικῆς, νὰ ἔχουν τὴν εὐκρίνειαν νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν λαὸν νὰ καταβάλῃ τὸ τίμημα τοῦτο, ὅσον βαρὺ καὶ ἂν ἦτο, διὰ νὰ προλάβουν τὰς ἀπείρως μεγαλειτέρας ζημίας, τὰς ὁποίας θὰ ὑποστῶμεν ἀκολουθοῦντες αὐτοτελειακὴν πολιτικὴν καὶ συνεχίζοντες τὸν πόλεμον μετὰ τὴν Τουρκίαν, τελείως ἀπομεμονωμένοι. Σημειωτέον ὅτι, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐπραξεν ἐγκλημα μὴ ἀποδεχθεῖσα τὴν μεσολάβησιν τῶν Δυνάμεων, δὲν ἰσχυρίζομαι, ὅτι οἱ Τούρκοι θ' ἀπεδέχοντο λύσιν σύμφωνον μετὰ τὰς ἀγγλικὰς ἀντιλήψεις. Ἄλλ' ἐν ἀρνήσει τῶν Τούρκων νὰ δεχθοῦν τὴν λύσιν ταύτην, ἡ Ἀγγλία θὰ ἠδύνατο ἀπέναντι τῆς κοινῆς γνώμης νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑποστηρίξιν μας εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς ἐπιβολὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἐνῶ ἤδη, ὅτε ἡ ἀρνήσις τῆς ἀποδοχῆς προῆλθεν ἀπὸ ἡμᾶς, ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ μᾶς βοηθήσῃ καὶ πᾶσα τοιαύτη βοήθεια ἐπομένως ἀποκλείεται. Οὕτω, διασπᾶσαντες καὶ τὸν τελευταῖον ἠθικὸν δεσμόν, μετὰ τὰς πρῶν Συμμάχους Δυνάμεις, διὰ τῆς ἀποκρούσεως τῆς μεσολαβήσεώς των καὶ ἐπαναλαμβάνοντες τὸν πόλεμον, φέρομεν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν κίνδυνον πλήρους καταστροφῆς. Διότι στρατιωτικὴ νίκη τοιαύτη, ἥτις θὰ ὑπέτασσε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν θέλησιν μας καὶ θὰ τὸν ὑπεχρῶνε νὰ ὑπογράψῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὴν συνθήκην ποῦ θὰ τοῦ ὑπηρετούσαμεν, ἀποκλείεται ἀπολύτως διὰ πάντα ἔχοντα ἀκόμη σῶας θὰς φρένας. Σημειωτέον ὅτι καὶ μετὰ τοιαύτην νίκην θὰ εἶχομεν νὰ ὑποστῶμεν τὴν ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης, ἣν θὰ μᾶς ἐπέβαλλον αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, ὅπως τὴν ἐπέβαλον αὐταὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, μετὰ τοιαύτην ὀλοκληρωτικὴν νίκην, θὰ εἶχομεν τοῦλάχιστον νὰ ἐλπίζομεν τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν. Ἄλλ' ἀφοῦ τοιαύτη πλήρης στρατιωτικὴ νίκη ἀποκλείεται, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς γνωρίζει ὅτι εἴμεθα διπλωματικῶς ἀπομεμονωμένοι καὶ ἔχει τὴν πρωτεύουσάν του προστατευμένην κατὰ πάσης ἐπιθέσεώς μας ὑπ' αὐτῶν τῶν τέως συμμάχων μας, εἰς τί ἄλλο δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἢ ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, παρὰ εἰς πλήρη οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἡμῶν ἐξάντλησιν, ἢ ὁποία θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ μετὰ τινας μῆνας νὰ ἐκλιπαρήσωμεν ἡμεῖς τὴν μεσολάβησιν ὑπὸ ἀσυγκρίτως δυσμενεστέρους ὄρους παρ' ἐκείνους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους προσεφέρετο σήμερον; Καὶ πῶς ἡμπορεῖ νὰ παραγνωρίζεται ὁ κίνδυνος τοῦ νὰ ἐπωφεληθῇ ἡ Βουλγαρία τῆς ἀπομονώσεώς μας διὰ νὰ καταβῇ πρὸς τὴν Θράκην, ὅτε δὲν θ' ἀπεκλείετο ὁπως παρεμποδισθῇ προέλασις τῆς καὶ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, νὰ προκληθῇ καὶ ἄλλη κάθοδος πρὸς αὐτήν; Αὕτη εἶναι ἡ σκοτεινὴ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἡ δημιουργηθεῖσα κατάστασις. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ Βορειοηπειρωτικὸν ζήτημα, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἔχετε πλέον ἐλπίδα τινὰ αἰσίας αὐτοῦ λύσεως, μετὰ τὴν διπλωματικὴν ἀπομόνωσιν εἰς ἣν περιήλθομεν; Ἡ ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου τῆς 31 Σεπτεμβρίου 1919 δὲν περιεβλήθη καὶ τὸν τύπον συνθήκης, ὅπως τῶν Σεβρῶν. Ἀφοῦ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν ἀνέτρεψεν ἡ ψῆφος τῆς 1ης Νοεμβρίου, πῶς θέλετε νὰ μὴ ἀνατρέψῃ τὴν περὶ Βορείου Ἠπείρου, ἀφοῦ καὶ Γαλλία καὶ Ἰταλία θὰ εἶναι ἐναντίον μας; Δυστυχῶς ἐν Ἀθήναις δὲν ἠγνοήθη ἀκόμη, ποῖον κίνδυνον ἐγκλείει δι' ἡμᾶς ἡ ἀπροκάλυπτος ἐχθρότης τῆς Γαλλίας, ἐχθρότης ἥτις εἶναι τόσον βαθεῖα, ὥστε προδήλως ἐργάζεται καὶ κατὰ τῶν ἰδίων ἀπωτέρων συμφερόντων τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ἥτις ὀδηγεῖ τὰ ἰδικά μας εἰς ἄμεσον καταστροφὴν. Γράφετε, ὅτι ὁ κυβερνητικὸς τύπος ἐπιτίθεται ἐναντίον μου, διότι διὰ τοῦ κ. Πολίτου ἀνεκοίνωσα πρὸς τὸν κ. Ἀθηνογενῆ τὴν ἐπικειμένην πρότασιν μεσολαβήσεως τῶν Δυνάμεων, ὅπως προληθῇ ματαία ἐπανάληψις τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἔμελλε νὰ δεχθῇ τὴν μεσολάβησιν. Τὴν προδοσίαν αὐτὴν πραγματικῶς τὴν ἔκαμα. Μόνον, διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνεται ὑπεράγαν ἡ θέσις μου, παρατηρῶ ὅτι, πληροφωρήσας τὴν Κυβέρνησιν περὶ τοῦ ἐπικειμένου διαβήματος, ἐνόμιζα ὅτι προσφέρω ὑπηρεσίαν, ἀφοῦ ἡ ἀνακοίνωσις μου δὲν τὴν ἠμπόδιζε νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἐὰν εἶχε τοιαύτην ἐπιθυμίαν, ἠδύνατο δὲ τούναντίον νὰ τὴν ὠθήσῃ νὰ τὰς ἐπισπεύσῃ, διὰ νὰ προλάβῃ τὸ διάβημα. Τὸ ὅτι ἡ ἀνακοίνωσις ὑπέδηλον, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην μου ἢ ἐπανάληψις τῶν ἐπιχειρήσεων ἔπρεπε

ν' ἀναβληθῆ, ὁμολογῶ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς προδοτικόν. Ἄλλὰ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίας μου, ἐνόμιζα ὅτι ἠμποροῦσα καὶ ἐγὼ νὰ ἀσκῶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεώς μου. Γράφετε ἐπίσης, ὅτι ὁ κυβερνητικὸς τύπος με κατηγορεῖ, ὅτι ἐν Λονδίῳ ὠμίλησα κατὰ τῆς μαχητικότητος τοῦ στρατοῦ μας. Ἄλλὰ θὰ ἔφθανα νὰ συχαθῶ τὸν ἐαυτόν μου, ἂν κατῆντων νὰ συγκινοῦμαι ἀπὸ τὰς κατηγορίας τοιούτων ἀνθρώπων κι' ἐξέπιπτον μέγρι τοῦ ν' ἀπολογηθῶ δι' αὐτάς. Καὶ ἐνῶ διέπραξα τὴν προδοσίαν αὐτήν, φόβος εἶναι μήπως τινὲς τοῦλάχιστον τῶν Φιλελευθέρων μου καταλογίσουν ἄλλην προδοσίαν, διότι ἐν Λονδίῳ, ὅταν εἰς τὴν συνηγορίαν μου ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐπιβολὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρών, μοῦ ἀντετάχθη πλὴν ἄλλων, ὅτι τοιαύτη ὑποστήριξις καὶ συνεργασία θὰ ὠδήγει μοιραίως εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἔφθασα νὰ ὑποστηρίξω τὴν ἀναγνώρισιν. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι οἱ νῦν κυβερνῶντες συνεχίζουν τὸν πόλεμον παρὰ τὴν ἀπομόνωσιν τῆς Ἑλλάδος, διότι θέλουν νὰ καταπονήσουν ἔτι μᾶλλον τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ νὰ φέρουν αὐτόν, ἀπὸ ἀποτυχίας εἰς ἀποτυχίαν, εἰς τὸ σημεῖον νὰ ζητήσῃ ὁ ἴδιος μεγάλη τῆ φωνῆ, τὴν πάσῃ θυσίᾳ τερμάτισιν τοῦ πολέμου καὶ νὰ θεωρήσῃ τότε ὡς εὐεργέτας ἐκείνους πού θὰ τοῦ δώσουν τὴν εἰρήνην. Ἐπαναλαμβάνεται δηλονότι ὅ,τι καὶ κατὰ τὸ 1915—1916, ὅτε ἡ ἐπιστράτευσις διετηρήθη ἐπὶ δεκάμηνον, ὄχι διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ διὰ νὰ καταπονηθῆ ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ.

Μετὰ φιλικωτάτων αἰσθημάτων

Διατελῶ ὅπως ὑμέτερος

ΕΑ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

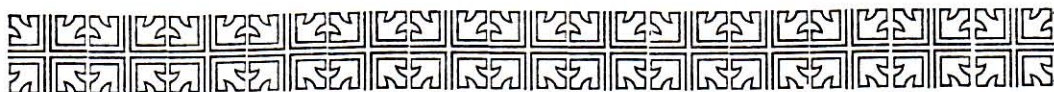
Τὸ δεῦτερον δεκαήμερον τοῦ Ἰουνίου 1921 ἡ κίνησις εἰς τὴν Στρατιάν Μ. Ἀσίας εἶχεν ἐνταθῆ, ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς τὸ Κορδελιό, ὅπου εἶχεν ἐγκατασταθῆ τμημα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Ἀμφότερα τὰ ἐπιτελεῖα εἶχον ἐκπονήσει σχέδιον ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ κυρίως θὰ ἐφηρμόζετο τὰ σχέδιον τῆς Στρατιᾶς, ἡ ὁποία ἄλλωστε ἦτο καὶ ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐκτέλεσίν των. Ὁ στρατηγὸς Β. Δούσμανης, ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ ἐπιτελείου, παρευρίσκειτο ἐκεῖ μᾶλλον ὡς θεατῆς καὶ κυρίως ἐξ ἀφορμῆς τῆς παρουσίας τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Εἶχε καταρτίσει εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον του μελέτας ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ ἡ Στρατιὰ εἶχε τὸν κυριώτερον λόγον ἐπὶ τῶν μελλουσῶν ἐπιχειρήσεων. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσημειώθη μία κίνησις εἰς τὰς περιφερείας τοῦ Ἰκονίου, ὅπως ἐξεγερθοῦν οἱ κάτοικοι κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ λόγω τῆς σκληρᾶς στρατολογίας καὶ τῶν βαρυτάτων φόρων. Τῆς κινήσεως αὐτῆς ἠγοῦντο ὁ Ντελῆ-Μπάς καὶ ὁ Μεμέτ βέης, ἀμφότεροι ἀρχηγοὶ συμμοριῶν μεγάλου κύρους εἰς τὸ Ἰκόνιον, ἀλλὰ ἡ ἐξέγερσις των ἐματαιώθη, λόγω τῶν αὐστηρῶν μέτρων τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας μετὰ τὰ Δικαστήρια τῆς Ἀνεξαρτησίας.

Τὰ δικαστήρια ταῦτα ἐλειτούργουν κατὰ περιφερείας, με δικαιώματα ἀπόλυτα καὶ ἀνεξέλεγκτα. Ἐὰν ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐλάχιστη ἐνδειξις δυστροπίας εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἀμέσως ἐξεδίδεδτο ἀπόφασις καταδικαστικὴ εἰς θάνατον καὶ ἐξετελεῖτο ἀμέσως. Ἡ ματαίωσις τῆς ἐκρήξεως κινήματος εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἰκονίου δὲν διέκοψεν οὔτε μίαν ἡμέραν τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Τὴν 24ην Ἰουνίου 1921, δώδεκα Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι ἐκινήθησαν πρὸς τὰ ἔμπροσ καλῶς ἐξωπλισμένα, με βαρέα καὶ ἐλαφρὰ πυροβόλα, πεδινὰ καὶ ὄρειβατικά. Αἱ δώδεκα Μεραρχίαι εἶχον διαιρεθῆ εἰς τρία Σώματα στρατοῦ: Αον (στρατηγὸς Κοντούλης), Βον (στρατηγὸς Βλαχόπουλος), Γον (στρατηγὸς Πολυμενάκος). Ἐπιτελάρχαι τῶν τριῶν Σωμάτων κατὰ σειρὰν οἱ συνταγματάρχαι Γονατᾶς, Σαγιαῆς, Σπυρόπουλος.

Ἀναμφισβητήτως ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἀπετέλει μέγα πλεονέκτημα διὰ τὴν Στρατιάν. Ὁ ἐχθρὸς, ἀφ' ἑτέρου, εἶχε ὑπὲρ αὐτοῦ, πρῶ-

τον ἀσφαλεῖς πληροφορίας περὶ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἀφοῦ ὅλοι ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν Σμύρνην ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου καὶ τῆς Ἰταλοτουρκικῆς προπαγάνδας· δεύτερον δὲ τὸ βᾶθος, εἰς τὸ ὁποῖον ἠδύνατο ν' ἀποσύρηται, χωρὶς τὸν κίνδυνον τῆς ὑπερφαλαγγίσεως. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιτυχία, κατὰ συνέπειαν, συνίστατο εἰς τὴν ραγδαίαν προέλασιν, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν διαταγῶν ταχέως, διὰ νὰ μὴ δοθῇ καιρὸς εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀποσύρεται εἰς τὸ βᾶθος πρὸς τὸ Σιβρι-Χισάρ καὶ τὴν Ἔρημον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΕΛΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΘΗ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΑΓΚΥΡΑΝ ΚΑΙ ΣΑΓΓΑΡΙΟΝ

Τὴν 24ην Ἰουνίου ἤρξαντο αἱ ἐπιχειρήσεις. Καὶ τὴν 4ην Ἰουλίου ἀνηγγέλθη ἡ κατὰλήψις τῆς Κιουτάχειας, διὰ τοῦ ἀκολουθοῦ τηλεγραφήματος:

Ἄριθ. 35—ὥρα 21

ΕΞ ΟΥΣΑΚΙΟΥ

Βασιλέα, Ἐπιτελεῖν Στρατιωτικῶν, Πρωθυπουργόν, Ἀθήνας,
καὶ Ἐπαυτὸν Ἀρμοστήν: Σμύρνην

Κιουτάχεια κατελήφθη Κυριακῆν, ὥραν 15ην.

Στρατηγεῖον 5-7-21

ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Μετὰ τὴν πρώτην φάσιν τοῦ ἀγῶνος, αἱ Μεραρχίαι ἐκινήθησαν καὶ πάλιν πρὸς τὰ ἐμπρός, ὁ Ἀρχηγὸς δὲ τοῦ Στρατοῦ μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του τὴν 5ην Ἰουλίου εἰσέρχεται εἰς τὴν Κιουτάχειαν. Σχετικῶς μὲ τὴν γενικὴν προέλασιν τοῦ στρατοῦ, ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ Α. Παπούλας ἐκράτει ἐνήμερον τὴν Ἐπίστατον Ἀρμοστείαν Σμύρνης διὰ τῶν ἐξῆς τηλεγραφημάτων:

ΕΚ Α' ΚΑΙΜΑΚΙΟΥ Σ. Μ. ΑΣΙΑΣ

Ἄριθ. 190, λεξ. 46, πρώτη 60

Ἐπαυτὸν Ἀρμοστήν Σμύρνης Σ τ ε ρ γ ι ἄ δ η ν

Σμύρνην

Ἐχθρὸς ἠττηθεὶς πανταχοῦ καὶ συντριβεὶς κατεδιώχθη καὶ συνεσκορπίσθη εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Εὐχαριστῶ ὑμᾶς ἐκ μέρους τῆς ὑπ' ἐμὲ Στρατιᾶς διὰ τὴν συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς κατισχύσεως τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων.

Ἀρχηγὸς Σ. Μ. Ἀσίας
ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Τὴν πρώτην τῆς Κυριακῆς 11ης Ἰουλίου ἐλήφθη τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα:

Ἄριθμὸς 73486

ΥΠΑΤΗΝ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΝ

(Γραφεῖα Τύπου)

Δελτίον Στρατιωτικῆς καταστάσεως 9-7-21

Ἡ μεγάλη μάχη τοῦ Δορυλαίου ἔληξε διὰ πλήρους καὶ περιφανοῦς μεγάλης νίκης τῶν ἡρωϊκῶν στρατευμάτων, στόπ. Ἡ καταδίωξις τοῦ φεύγοντος ἐχθροῦ ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν φθάσασα μέχρι 45 χιλ. Α. Δορυλαίου, στόπ. Ἀπὸ διαταγᾶς εὐρεθείσας ἐπὶ αἰχμαλωτισθέντων ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καταφαίνεται, ὅτι ἐχθρὸς, συγκεντρῶσας τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν δυνάμεών του, ἐπετέθη πρὸς ἀνάκτησιν Δορυλαίου, δύσας οὕτω εὐκαιρίαν εἰς στρατεύματά μας νὰ ἄρῃσι τὴν περιφανῆ ταύτην νίκην. Ἀπομεινάσαι ἐχθρικοὶ δυνάμεις, χρησιμοποιοῦσαι καὶ νυκτερινὰς πορείας, φεύγουσι πρὸς Ἰουστινιανούπολιν, Σιβριγιτσῶν καὶ βορείως αὐτῆς, στόπ. Πυροβόλα μέχρι τοῦδε καταμετρηθέντα

40, πολυβόλα, αίχμαλώτοι, πλήθος όπλων και πυρομαχικών έκυριεύθησαν υπό τών στρατευμάτων μας. Άκριβής άπολογισμός τής καταληφθείσας λείας, ως έκ τής έκτελουμένης ταχείας καταδιώξεως του έχθρου δέν κατορθώθη είσέτι.

Άρχηγός Στρατιάς Μ. Άσίας
ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Άμέσως κατόπιν έλήφθη τó κατωτέρω τηλεγράφημα:

ΣΤΡΑΤΙΑ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ: ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ—ΓΡΑΦΕΙΟΝ Ι

Τηλεγράφημα (έξαιρετικώς έπεύχον)

Δελτίον Στρατιωτικής καταστάσεως 10 Ίουλίου 1921

Αί έκ τής ταχύτητος τής πορείας βαθμηδόν συγκεντρούμεναι άναφοραί τών διαφόρων στρατιωτικών μονάδων μας, έπιβεβαιούν τó μέγεθος τών άπωλειών του έχθρου κατά τούς δεκαήμερους άγώνας, από του άρχικού Μετώπου μέχρι τής καταλήψεως του Δορυλαίου και κατά την άνατολικήν του μάχην. Έκ τών μέχρι τούδε πληροφοριών έξακριβοῦται, ότι ó έχθρος άπώλεσε πυροβόλα, φονευθέντας, αίχμαλώτους, αυτόμόλους και λιποτάκτας άνω τών τριών τετάρτων τής δυνάμεως, πλείσται τών Μεραρχιών του άπέμειναν με όλιγωτέραν του ήμισους τής πρό δεκαπενθημέρου δυνάμεώς των, ó άριθμός τών διεσπαρμένων, άνακαλυπτομένων όπλων και πυρομαχικών καθημερινώς, αύξάνει, στόπ. Η 12η Μεραρχία ηύξησεν έντός τριημέρου την λείαν ταύτην είς έχθρικά πυροβόλα από 8 είς 21 βαρέα και πεδινά, στόπ. Κατόπιν καταλήψεως τής γραμμής όλοκλήρου Άφιόν-Καρχασιάρ, Κιουταχείας, Δορυλαίου, Μπιλετζίκ και έξασθενήσεως αύτής, αί κεχωρισμένοι βόρειαι και νότιαι ομάδες τής Στρατιάς άπετέλεσαν έναίον μέτωπον, έν αντιθέσει προς τάς έχθρικάς δυνάμεις Άγκύρας και Ίκονίου, ών τó μέτωπον ηδη διεσπάσθη.

Άρχηγός Στρατιάς Μ. Άσίας
ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Κατά την δευτέραν φάσιν τών έπιχειρήσεων, ó μέν έχθρος έξηκολούθησε την ύποχώρησίν του, χωρίς όμως και νά χάση «άνω τών τριών τετάρτων τής δυνάμεώς του», ως άναφέρει τó έπίσημον άνακοινωθέν, οί δέ "Έλληνες κατήγαγον την 8ην Ίουλίου περιφανή νίκην, καθ' ην στιγμήν οί Τούρκοι ένήργησαν μίαν αίφνιδιαστικήν επάνοδον προς τó Έσκή-Σεχέρ. Έπί τής συγκρούσεως τής 8ης Ίουλίου, τής λαμπροτέρας νίκης τών Έλληνικών όπλων, ó στρατηγός Ξενοφών Στρατηγός, ó όποιος παρηκολούθει τάς έπιχειρήσεις και ήτο τρόπον τινά ó μυστικοςύμβουλος άμφοτέρων τών έπιτελείων, γράφει τά εξής είς την έπίσημον έκθεσίν του, ή όποία χρονολογεΐται έν Κιουταχεία την 12ην Ίουλίου 1921:

8 Ίουλίου.—Ήτο πιστοποιημένον πλέον, ότι οί Τούρκοι ύποχώρησαντες πανταχόθεν εύρίσκοντο άνατολικώς τής γραμμής Σεϊντι-Γαζί, Έσκή-Σεχέρ, Μπόζ-Ντάγ, πλην ίσως τμημάτων τινών εύρισκομένων άπέναντι του βορείου συγκροτήματος μεραρχιών. Η γενική έντύπωσις ήτο, ότι ó έχθρος διαφυγών την κύκλωσιν έν τή περιοχή τής Κιουταχείας κατέβαλε υπεράτατας προσπαθείας νά περισώση όσον οίόν τε μεγαλείτερον μέρος του ύλικου και τών άνδρών του, ότι δέ προσεπάθει νά επιτύχη τούτο καλυπτόμενος διαδοχικώς υπό ισχυρών όπισθοφυλακικών και πλευρικών άποσπασμάτων. Υπό την έντύπωσιν έκ τής ούτω σαφώς διαγραφομένης καταστάσεως, ή Στρατιά Μικράς Άσίας διάτασεν αναλόγους κινήσεις, ως αί άνωτέρω έκθεθείσαι, όπως παρακάλυψη κατά τó δυνατόν, την ύποχώρησιν και έπιφέρει όσον οίόν τε μεγαλειότερας φθοράς είς τόν έχθρόν. Σύν τή προσπαθεία όμως ταύτη, ή Στρατιά έπέδιώζε και έπέτυχε την συγκέντρωσιν πασών αύτής τών δυνάμεων έν τώ μεταξύ Έσκή-Σεχέρ και Σεϊντι-Γαζί χώρῳ, πλην μιās μεραρχίας καλυπτούσης την Προῦσαν και τάς συγκοινωνίας του βορείου συγκροτήματος και έτέρας κατεχούσης τó Άφιόν-Καρχασιάρ. Ούτως, ή Στρατιά ήτο έτοιμη νά αντιμετωπίση, διά του συνόλου σχεδόν τών δυνάμεων αύτής, πών ένδεχόμενον. Η παρά τών Τούρκων άναγκαστική έγκατάλειψις τής κολοσιαιας αύτών άμυντικής τόποθεσίας, μετά τών δύο στριγμάτων αύτής, του Έσκή-Σεχέρ και τής Κιουταχείας, δέν έπρεπε νά άμφιβάλλη τις, ότι θά περιήγαγεν είς δυσχερεστάτην θέσιν την κυβέρνησιν τής Άγκύρας ού μόνον από στρατιωτικής, αλλά και από

πολιτικῆς ἀπόψεως. Ἡ κατάπληξις ἐκ τῆς λαίλαπώδους προσελάσεως τῶν Ἑλλήνων, ἥτις ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀνέτρεψεν ὅλα τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ Μουσταφᾶ Κεμαλ, δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ νὰ ἐγέννησεν ἐκαὶ τὴν ἀπόρρωσιν. Διδίδον ὅτι, φεύγοντες οὐδὲν εἶχον νὰ ἐλπίζωσι, καὶ ὅτι ἡ φυγὴ καὶ αἱ πρὸς ἀναχαίτισιν τῆς ἐλληνικῆς καταδιώξεως ἀγῶνες ἐφθειρον τὸν στρατὸν αὐτῶν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ἐνῶ τὸν αὐτίον ἐνισχύετο τὸ φρόνημα καὶ ἡ ὁρμὴ τῶν Ἑλλήνων. Αἱ σκέψεις αὗται καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητά σοβαρά ἐσωτερικαὶ περιπλοκαί, ἐπέβλαυν εἰς τὴν Ἀνωτάτην Τουρκικὴν Διοίκησιν τὴν ἀνάγκην, ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς φθοροποιὸν πηγὴν καὶ δοκιμάσῃ τέλος τὴν τύχην τῶν ὄπλων διὰ γενικῆς κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιθέσεως. Ἡ στιγμὴ ἦτο πράγματι καταλληλοτέρα διὰ τὸν Τουρκικὸν στρατὸν. Καὶ εὐρέθη οὗτος πρὸ τοῦ φοβεροῦ διλήμματος ἢ τῶρα ἢ ποτέ! Καὶ ὅτως, διὰ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συρροῆς τῶν πρὸς ἀνατολὰς υποχωρουσῶν Τουρκικῶν δυνάμεων, ἐπετεύχθη ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσις τῆς ὁλόκλητης αὐτῶν. Αἱ φθοραὶ, ἅς αὗται εἶχον ὑποστῆ δὲν ἦσαν ἀκόμη τοιαῦται, ὥστε νὰ καθιστώσιν αὐτὰς ἀνικάνους πρὸς ἀνάληψιν σοβαρᾶς ἐπιθέσεως, πρᾶγμα ὑπερ ἀσφαλῶς θὰ συνέβαινεν βραδύτερον, λόγῳ τῆς ἐκ τῆς παρατάσεως τῆς καταδιώξεως ἐκ φθορᾶς καὶ τῶν λιποταξιῶν, ἰδίως τῶν ἀνδρῶν τῶν βίαι στρατολογηθέντων ἐκ τῶν ἐγκαταλειπομένων μερῶν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς καταπονηνηθεὶς ἐκ τῶν πολυημέρων πορειῶν καὶ ἀγῶνων καὶ ὡς περιπεσῶν ἐν τῇ φυσικῇ ἀποχυνώσει, ἣν μοιραίως συνεπιφέρει ἡ ἐπιτευξις μεγάλου τινὸς ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, κατόπιν ἐντεταμένον καὶ παρατεταμένον προσπαθειῶν, καὶ ἡ ἰδέα ὅτι τὸ ἔργον ἐτελείεσθε. Πλὴν τούτου ὅμως ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ἡ Ἀνωτάτη Τουρκικὴ Διοίκησις, ὅτι οἱ Ἑλληνικοὶ θεωρούμενοι ἐκλυτοὺς νικητὰς, τὸν δὲ Τουρκικὸν στρατὸν γνωρίζοντες ἐν ὑποχώρῃσει, δὲν θὰ ἐφαντάζοντο, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψῃ οὗτος, ὅπως ἐπιτεθῆ κατ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου θὰ ἐγαλάρωναν τὰ μέτρα ἀσφαλείας καὶ τὴν ἐπαγρύπνησιν—τὴν ἰδέαν δὲ ταύτην ἐνίσχυσαν ἴσως καὶ τὸ γεγονός τοῦ ἐπιτυχόντος αἰφνιδιασμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Μικτοῦ Ἀποσπάσματος μετὰ τῆς Ταξιαρχίας ἰππικοῦ, κατὰ τὴν 5ην Ἰουλίου. Οὕτω τὰ πάντα συνηγόρουσιν παρὰ τοῖς Τούρκοις, ὅπως ἐπιχειρήσων γενναίον τόλμημα, καὶ ὁρθῶς ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως σκεπτόμενοι τὸ ἐπεχείρησιν. Διὰ τοῦς Ἑλληνας ὅμως, οἵτινες δὲν περιέπεσαν εἰς ἣν κατὰστασιν ἐφαντάσθησαν οἱ Τούρκοι, ἡ ἐπιχειρηθεῖσα ὑπ' αὐτῶν ἐπιθετικὴ ἐπιστροφή ἦτο οὐ μόνον εὐπρόσδεκτος, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμητὴ, διότι ἐπραγματοποίησεν αὐτὸ ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπεδίωκον, δηλαδὴ τὸ νὰ ἐξγάγῃσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὄχρωμάτων αὐτῶν καὶ νὰ μετρηθῶσι πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ ἀνοιχτοῦ πεδίου. Ἀπὸ τῆς προτεραιᾶς ἢ ἀριστερᾶ ἐλληνικῆς πτέρυξ εἶχεν προωθῆσαι τὰς προφυλακὰς αὐτῆς, ὅπως καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Τάνυσαν, Β. σιδηρ. γραμμῆς Οὐρσάκ-Μπογκάζ—Νχιεμπενχσί, εὐρόσχα ὅμως ἀνίστασιν δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἐντολὴν αὐτῆς. Τὴν πρωτὰν ὅμως τῆς 8ης Ἰουλίου, ὁ ἐχθρὸς, ἀνακόψας τὴν υποχώρησιν αὐτοῦ, συνεκέντρωσεν ἀπάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, συμποσουμένας εἰς 14 μεραρχίας καὶ δύο μεραρχίας ἰππικοῦ καὶ ἀνέλαβε γενικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου. Ἡ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων ὑπῆρξε σφοδρὸτάτη, ἡ δὲ κυρία προσπάθεια αὐτῶν διστράφη κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ κέντρου, καθ' οὗ διέθεσαν 7 ὀλοκληροὺς μεραρχίας πρὸς διόπισσιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἐνέτεινεν ὑπερκερατικῶς τὰς προσπάθειάς αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς. Πρὸς τοῦτο ἀνέπτυξε σημαντικὰς δυνάμεις καὶ βαρὺ πυροβολικὸν ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Μπόζ-Ντάγ (βορειῶς Ἑσκιῆ-Σεχίρ), κατῶρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἕροδρομοῦ, 5 χιλιόμετρα βορειῶς Ἑσκιῆ-Σεχίρ. Ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιὰ ὅμως δὲν παρέμεινεν ἀδρανοῦσα, ὅπως δεχθῆ τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν, ἀλλὰ ἐπεζήτησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ διατηρήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς δράσεως καὶ ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν ἐπίθεσιν. Οὕτω περὶ τὴν 5ην ἐσπερινήν, ὁ βορειῶς τοῦ Ἑσκιῆ-Σεχίρ ἐπιθεθεὶς ἐχθρὸς εἶδεν ἐκυτὸν βαλλόμενον σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ἐλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ἐβρομβαρδίζετο δὲ καὶ ὑπὸ ἀεροπλάνων μετὰ τὸ αὐτόχρονον σφοδρὰν ἀντεπίθεσιν τοῦ ἐλληνικοῦ πεζικοῦ. Ἡ σφοδρότης τῆς ἐλληνικῆς ἐπιθέσεως δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ τρέψῃ αὐτὸν εἰς φυγὴν πρὸς τὰ ὄρη τοῦ Μπόζ-Ντάγ, ὅπου κατεδιώχθη μέχρι τῆς κορυφογραμμῆς. Ἡ υποχώρησις τοῦ μετετράπη εἰς φυγὴν, ἥτις ἐπέφερον πλήρη ἀποσύνησιν τῶν τάξεων αὐτοῦ. Αἱ ἀπώλειαι του εἰς ἀνδρας καὶ ὄπλα ἐπῆρξεν κολοσσιαία. Πέντε πυροβόλα αὐτοῦ ἠλώθησαν, περὶ τοὺς 1200 νεκροὶ ἐπέφησαν βορειῶς τῆς πόλεως. Ὁμοίως ἀνετράπετο καὶ κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ κέντρου, ἔχοντος εἰς τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ τὴν Ταξιαρχίαν ἰππικοῦ ὁ κατ' αὐτοῦ ἐπιθεθεὶς ἰσχυρὸς τουρκικὸς ὄγκος, ἀναγκασθεὶς νὰ τραπῆ καὶ οὗτος πρὸς ἀνατολὰς καὶ νοτιανατολικῶς. Κατὰ τὴν διόκλειαν τῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς καταδιώξεως, τὸ ἐλληνικὸν ἰππικὸν ἐπιτεσὸν δι' ἐπιχειρημάτων ἐπελάσεν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐσπᾶθισεν ὑπὲρ 300 καὶ ἠχμαλώτισεν ὑπὲρ τοὺς 100 μετὰ δύο πολυβόλων. Ἡ δεξιὰ ἐλληνικὴ πτέρυξ κατῶρθωσε ἐπίσης, μετὰ πείσμονα ἀγῶνα, νὰ ἐκτοπίσῃ ἐπίσης τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν πρὸς τὰ βορειανατολικά. Ἡ ἀπεγνωσμένη ἐπίθεσις ἦν ἐπεχείρησιν οἱ Τούρκοι, ἀπέβη οὕτω καθ' ὀλοκληρίαν κατ' αὐτῶν, εἰς δὲ τοὺς Ἑλληνας προσεπύρισε λαμπρὰν νίκην).

Οἱ ἀνταποκρίται τῶν ἐφημερίδων, "Ἕλληγες καὶ ξένοι, μόνον ἀπὸ τὴν Σμύρνην ἦτο δυνατόν νὰ τηλεγραφοῦν εἰς τὰς ἐφημερίδας των τὰ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐκεῖ εἶχεν ἐγκαταστήσει ἡ στρατιωτικὴ Διοίκησις Σμύρνης (στρατηγὸς Μέξας) λογοκρισίαν εἰδικὴν διὰ τὰ τηλεγραφήματα τοῦ μετώπου. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη δὲν εἶχε κατορθώσει, νὰ δώσει νὰ ἐννοήσουν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Τύπου, ὅτι οἰαδήποτε ὑπερβολὴ περὶ μεγάλου ἀριθμοῦ αἰχμαλώτων δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ διελύθη, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἀληθές.

Διότι, ποία θὰ ἦτο ἡ ἐντύπωσις, ὅταν θὰ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ὀμιλήσουν καὶ πάλιν περὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, καθ' ἣν στιγμὴν τὰς εἶχον διαλύσει μὲ τὴν φαντασίαν των; Ἀνέπτυξα κατ' ἐπανάληψιν τὰς ιδέας μου αὐτὰς πρὸς τοὺς ἀρμοδίους, ἀλλ' οὐδεὶς μὲ εἰσήκουσε καὶ οὕτω μίαν ἐσπέραν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν τραγικὴν θέσιν νὰ πανηγυρισθῇ ἐν Σμύρνη ἡ σύλληψις τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἀληθές.

Μέχρι τοιοῦτου σημείου εἶχεν ἐκπέσει ὁ τύπος, ὥστε ἡ Σμυρναϊκὴ «Ἐστία», τῆς 13ης Ἰουλίου 1921, ἔφερεν εἰς τὴν λογοκρισίαν τῆς Ἀρμοστείας τὴν κατωτέρω εἰδησίαν:

«—Σύλληψις ὀλοκλήρου τουρκικῆς Μεραρχίας.—Βόρειον Μέτωπον—Ἰουλίου 12.—Τοῦ πολεμ. μας ἀπεσταλμένου). Κατὰ τὰς τελευταίας αὐτὰς μάχας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων χιλιάδων αἰχμαλώτων συνελήφθη καὶ ὀλόκληρος Κεμαλικὴ Μεραρχία, μετὰ τοῦ μεράρχου καὶ τοῦ ἐπιτελείου τῆς.

»Ὁ μεράρχος τῆς τουρκικῆς μεραρχίας ὀμιλῶν, ἐδήλωσε ὅτι εἶναι κατὰ-πληκτος ἀπὸ τὴν ταχύτητα τῶν κινήσεων τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα συνέτριψαν πλέον τὸ Κεμαλικὸν κίνημα».

Ἐζήτησα ἀμέσως πληροφορίας ἀπὸ τὸ Στρατηγεῖον καὶ μοῦ ἀπήντησαν, ὅτι δὲν ἔχουν καμίαν εἰδησίαν περὶ τούτου. Ἦναγκάσθην, κηδόμενος τοῦ γοήτρου τῆς Ἑλληνικῆς ὑπηρεσίας, νὰ τὴν διαγράψω. Ἀλλὰ μετέβη ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς ἀνωτέρω ἐφημερίδος εἰς τὴν στρατιωτικὴν λογοκρισίαν καὶ τὴν ἐπέτρεψε νὰ δημοσιευθῇ. Ἦτο ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐπεκράτει μία κατάστασις συγκεχυμένη, μία πολυαρχία ἐπικίνδυνος εἰς ὅλας τὰς ὑπηρεσίας μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀνωτέρας διοικήσεως τοῦ στρατεύματος. Καὶ τῆς πολυαρχίας αὐτῆς τὰ δεινὰ ἀποτελέσματα ἐγένοντο αἰσθητὰ μετέπειτα.

Ἡ προέλασις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς τὸ βάθος τῆς Ἀνατολῆς ἦτο πολὺ φυσικὸν νὰ δημιουργήσῃ ἀναστάτωσιν εἰς τοὺς Μουσουλμανικοὺς πληθυσμοὺς. Χιλιάδες προσφύγων ἠκολούθησαν τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα καὶ διέκοψαν τὴν πορείαν των εἰς τὸ Σιβρί-Χισάρ, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ διέλθουν τὴν ἔρημον ἄνευ τροφῶν καὶ ὕδατος. Πρὸς καθυσύχασιν τοῦ Μουσουλμανικοῦ κόσμου ὁ πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἀγκύρας ἐξέδωκε τὴν κατωτέρω βαρυσήμαντον καὶ ἱστορικὴν προκήρυξιν:

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Οὐδεὶς ἀπολύτως λόγος ὑφίσταται, ὥστε νὰ ἀνησυχοῦν καὶ δεικνύουν ἐνδοιασμοὺς οἱ πολῖται ἀπέναντι τῆς πιθανότητος περὶ προελάσεως τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ ἔθνος πρέπει νὰ εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ στρατὸς μας, παρὰ τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν, τὴν

ὅποιαν διατηρεῖ εἰσέτι ὁ ἐχθρός, συνεχίζων διὰ μεγάλου ἡρωϊσμοῦ τὸν προορισμὸν του, τὸν ἀποβλέποντα κυρίως εἰς τὴν πάσῃ θυσίᾳ κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἔπαυσε τὰς στρατιωτικὰς του ἐνεργείας. Αἱ ἀπώλειαι ἄς ὑπέστη ὁ ἐχθρός εἶναι τρομακτικαί. Ὁ ἐχθρός, ὅστις ἄνευ πόνου καὶ χωρὶς νὰ λογαριάζῃ τὴν τῶν στοιχίζει ἢ προέλασις καὶ ὁ ὁποῖος καλύπτει τὰ πεδία τῶν μαχῶν διὰ τῶν νεκρῶν του εἰς τὰς πρὸς βορρᾶν καὶ Β. Α. τοῦ Ἄλτου-Ντάς καὶ παρὰ τὸ Ἐσκί-Σεχίρ καὶ τὸ Σεῖτ-Γαζῆ μάχας, ὑπέστη τὸ βαρύτερον πλήγμα. Ὁ λαός μας, λόγῳ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν λόγων οὓς ἐπιβάλλει, πρέπει νὰ ἀναμένῃ τὰ ἀποτελέσματα. Ἡ μεγάλη Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τουρκίας καὶ ἡ Κυβέρνησις των λαμβάνουν ὅλα τὰ μέτρα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἐν λόγῳ ἀποτελεσμάτων. Τὰ τμήματα τοῦ ἐχθροῦ, τὰ θέλοντα νὰ ἐξαπλωθοῦν εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, προσεγγίζουν εἰς τοὺς τ ἄ φ ο υ ς των. Ἡ νέα αὕτη ἐκστρατεία θὰ εἶναι διὰ τὸν ἐχθρὸν ἡ πορεία πρὸς τὸν θάνατον. Θεία ἀντιλήψει τὰ προσεχῆ γεγονότα θὰ ἀποδείξουν τὸ τοιοῦτον.

22 Ἰουλίου 1921 (ν. ἡ.)

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας
τῆς Μ. Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Τουρκίας
ΦΕΒΖΗ

Ὁ βασιλεὺς, μετὰ τὸ πέρας καὶ τῆς δευτέρας φάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀνεχώρησε ἐκ Σμύρνης σιδηροδρομικῶς καὶ μετέβη εἰς τὸ Ἐσκί-Σεχίρ, ὅπου ἀπένευμε παράσημα εἰς τὰς σημαίας τῶν συνταγμάτων καὶ τοὺς διακριθέντας κατὰ τὰς μάχας ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν Κιουτάχειαν, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ συγκροτηθῇ μέγα πολεμικὸν συμβούλιον. Συγχρόνως τὸ δεύτερον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου ἀφίκετο εἰς τὴν Σμύρνην ὁ πρωθυπουργὸς Δ. Γούναρης, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κιουτάχειαν. Κατὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν παραγόντων εἰς τὴν Κιουτάχειαν, ἤρχισε νὰ ἐξετάζηται ἡ κατάστασις καὶ κυρίως ποίαν στάσιν νὰ λάβῃ ἡ Στρατιὰ μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Δορυλαίου. Διότι κατέλαβε μὲν τὴν γραμμὴν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ ὁ κυριώτερος ὄγκος του ὑπεχώρησε, κατὰ συνέπειαν ἦτο ἠναγκασμένη ἡ Στρατιὰ νὰ προελάσῃ ἢ νὰ ὀχρῶσῃ τὴν γραμμὴν.

Ὁ πρωθυπουργὸς Δ. Γούναρης ἤκουσε τὰς γνώμας τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Α. Παπούλα, τοῦ ἐπιτελάρχου Κ. Πάλλη καὶ τοῦ ὑπαρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου Ν. Σαρηγιάννη, καὶ ἐκεῖ συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῆς προελάσεως πρὸς τὴν Ἀγκυραν διὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος καὶ διπλωματικῆς

έντυπώσεως. Συγκεκριμένως ὁ ἐπιτελάρχης Κ. Πάλλης, ὁ ὁποῖος ἐξέφραξε καὶ τὴν γνώμην τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Α. Παπούλα, καθώριζεν ὡς ἐξῆς τὴν ἀποστολὴν τῆς Στρατιᾶς πρὸς τὴν Ἄγκυραν.

«Νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ προέλασις, μέχρις ὅτου συναντηθῇ ἡ Στρατιὰ μετὸν ἐχθρόν. Ἐὰν ὑπεχώρῃ καὶ πέραν τῆς Ἄγκυρας πρὸς τὴν Σεβάστειαν τότε ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ ἔφθανε μέχρι τῆς Ἄγκυρας. Ἐὰν ὅμως ὁ ἐχθρὸς παρέμενε ἐντεῦθεν τῆς Ἄγκυρας μετὸ σχέδιον τῆς συγκρούσεως τότε ἡ Στρατιὰ θὰ ἐλάμβανε ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐξηρτῶντο ἀπὸ τοὺς καιρικοὺς ὅρους».

Ἐγεννήθη ἀμέσως τὸ ζήτημα τῶν μεταγωγικῶν μέσων, διότι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὴν Ἀλμυρὰν Ἐρμημον καὶ δὲν ἦτο εὐκόλιν νὰ ἐφοδιασθῇ ἀμέσως. Ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου Σαρηγιάννης ἀνεγνώρισε τὰς δυσχερείας τῶν μεταγωγικῶν μέσων ἀλλ' ἐβασίλειτο εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐφοδιασμοῦ τοῦ Δορυλαίου, τὸ ὁποῖον εἶχε ἀρχίσει ἤδη τὸν παρασκευὴν ἄρτου. Ἐπιπροσθέτως ὁ πρωθυπουργὸς Δ. Γούναρης ἐδήλωσε ὅτι θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ στρατοῦ τὰ ζητηθέντα αὐτοκίνητα.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω συνομιλιῶν ἀποφασίζεται ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Α. Παπούλα ἡ νέα προέλασις. Καθ' ὑπόδειξιν δὲ τοῦ πρωθυπουργοῦ Δ. Γούναρη πρὸς τὸν στρατηγὸν Παπούλαν ἀποφασίζεται ἡ ὑποβολὴ ἐγγράφως τῶν γνώμῶν τῆς Στρατιᾶς πρὸς τὸν Βασιλέα διὰ τὰς νέας πρὸς τὴν Ἄγκυραν ἐπιχειρήσεις. Τὸ σχετικὸν ὑπόμνημα ἐγένετο ἀμέσως, ὑπεγράφη τὴν 15ην Ἰουλίου καὶ ἐπεδόθη τὴν ἰδίαν ἡμέραν πρὸς τὸν Βασιλέα.

Ὁ Γενικὸς ἐπιτελάρχης Β. Δούσμανης παρέσχε τὰς γνώμας του ἐπὶ τῶν νέων ἐπιχειρήσεων, χωρὶς καμμίαν εὐθύνην, διότι ἡ στρατιὰ διεχειρίζετο ὑπευθύνως καὶ ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ζήτημα, εἶχε δὲ ἐκπονήσει καὶ ἰδιαιτερον σχέδιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφηρμόσθη. Ὁ δὲ στρατηγὸς Ξενοφῶν Στρατηγὸς ὑπεστήριξε ἐκθύμως τὴν πρὸς Ἄγκυραν ἐκστρατείαν, ἔπαιξε δὲ τὸν σπουδαιότερον ρόλον μεταξὺ Στρατιᾶς, Κυβερνήσεως καὶ Βασιλέως. Ἐξ ὅλων αὐτῶν τῶν πληροφοριῶν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι καὶ ὁ βασιλεὺς ἔδωσε τὴν συγκατάθεσίν του, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ προέλασις πρὸς τὴν Ἄγκυραν δὲν θὰ ἐξετελεῖτο.

Ἡ εἶδησις τῆς νέας προελάσεως δὲν ἠκούσθη μετ' ἐνθουσιασμὸν ἐκ μέρους τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο νὰ γνωρίζουν τὴν κατάστασιν τῆς μεταγωγικῆς ὑπηρεσίας. Ὁ διευθυντὴς τοῦ 4ου Γραφείου τῆς Στρατιᾶς Γεωργ. Σπυρίδωνος εἶχε σοβαρὰς ἀντιρρήσεις, ὁ δὲ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Δούσμανη Σκαρπαλέζος, ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ περιέγραψε δι' ἐκθέσεώς του ὅλους τοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργηθοῦν ἐκ τῆς νέας πρὸς τὴν Ἄγκυραν προελάσεως.

Διὰ νὰ ἐννοηθῇ ἡ βαθεῖα ἀντιγνώμια, ἡ ὁποία ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων στρατιωτικῶν παραγόντων Στρατιᾶς καὶ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, ἀρκεῖ ἡ δημοσίευσίς τοῦ κατωτέρω ἀποσπάσματος τῆς ἐκθέσεως Σκαρπαλέζου, ἥτις ὑπεβλήθη τὴν 27ην Ἰουλίου τοῦ 1921. Τὸ πρῶτον καὶ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Συμφώνως πρὸς τὸ Σχέδιον Ἐπιχειρήσεων τῆς Στρατιᾶς, αὕτη θὰ προέλθῃ πρὸς Ἄγκυραν διὰ τῶν τριῶν Σωμάτων Στρατοῦ συμπαρατεταγμένων, ἐκάστου Σώματος ἀποτελουμένου ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν. Καὶ τὸ μὲν ἐν τῷ μέσῳ Α' Σῶμα Στρατοῦ, θὰ προέλθῃ ἐν τῇ Ζώνῃ τῇ περιοριζομένῃ, ἀφ' ἐνὸς ὑπὸ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Καϊμαζ—Σιβρι-Χισάρ καὶ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ ὄρους Γκουγγιουζοῦ καὶ τοῦ πρὸς Ν. ἀντερεισματος αὐτοῦ μέχρι τοῦ Σακαρία ποταμοῦ, ἀμέσως Α. τοῦ Ἐλιάς Πασᾶ, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τῆς ἀμαξιτῆς

ὄδοι Σεϊντι-Γαζί—Τσιφτελάρ καὶ ἐκεῖθεν ὑπὸ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ ὄρους Μπέλ-Μπουναρ καὶ τῆς κοίτης τοῦ Σακαρία ποταμοῦ ἀπὸ τῆς Γεφύρας Ἀκτὰς-Κιοπρί μέχρι Μπოსλάρ καὶ θὰ διαβῆ τὸν ποταμὸν Σακαρίαν μεταξύ τοῦ Ἐλιάς Πασᾶ καὶ τοῦ Μπოსλάρ. Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, θὰ προελάσῃ Β. τῆς πρώτης τῶν ἀνωτέρω γραμμῶν, συμπεριλαμβανομένης καὶ ταύτης εἰς τὴν ζώνην αὐτοῦ καὶ θὰ διαβῆ τὸν Σακαρία ποταμὸν μεταξύ τοῦ Τσακμάκ καὶ τοῦ Φεθιόγλου. Καὶ τέλος τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, θὰ προελάσῃ Ν. τῆς δευτέρας τῶν ἀνωτέρω γραμμῶν, συμπεριλαμβανομένης καὶ ταύτης εἰς τὴν ζώνην αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀνήκουσα εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ τοῦτο III Μερραρχία, θὰ προελάσῃ Β. τοῦ Πουρσάκ ποταμοῦ κατὰ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μουχαλίτς ἀναγγελθεισῶν συγκεντρώσεων τοῦ ἐχθροῦ. Δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὰς γενικὰς ἐντολάς πρὸς τοὺς Διοικητὰς Σωμάτων Στρατοῦ καὶ δὲν γνωρίζομεν κατὰ τίνα τρόπον κανονίζεται ἡ περαιτέρω προέλασις μετὰ τὴν ἀφίξιν τῆς Στρατιᾶς εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Ἀκ-Δ.—Γκουγγιουζοῦ ὄρος—Ντουμουρτεκὲ ὄρος, διότι τὸ τοιοῦτον δὲν καθορίζεται ἐν τῷ Σχεδίῳ Ἐπιχειρήσεων τῆς Στρατιᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ Σχεδίῳ τούτῳ καθορίζεται, ὅτι ἡ ζώνη τῆς προελάσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ περιορίζεται πρὸς Β. καὶ πέραν ἀκόμη τοῦ Μπოსλάρ ὑπὸ τοῦ Σακαρία ποταμοῦ, ἐξάγεται ἐκ τούτου ὅτι τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἀναμείνῃ, ὅπως ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὑπερβῆ τὸ Ἐλιάς Πασᾶ, ὅπως μετὰ ταῦτα διαβῆ ὀπισθεν αὐτοῦ τὸν Σακαρίαν ποταμὸν καὶ ἔπειτα, δι' ἀλλαγῆς κατευθύνσεως ἐπ' ἀριστερᾶ, ἔλθῃ καὶ ταχθῆ δεξιὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἐπίσης ἐπειδὴ συμφώνως τῶν ἐν λόγῳ Σχεδίῳ Ἐπιχειρήσεων, τὸ μὲν Γ' Σῶμα Στρατοῦ θὰ διαβῆ τὸν ποταμὸν Σακαρίαν ἐν τῷ τμήματι Τσακμάκ—Φεθιόγλου, τὸ δὲ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐν τῷ τμήματι Ἐλιάς Πασᾶ—Μπოსλάρ, τὰ μὲν τμήματα ταῦτα ἔχουσι κοινὸν τὸ τμήμα Ἐλιάς Πασᾶ—Μπოსλάρ, τὰ δὲ τμήματα ταῦτα ἔχουσι κοινὸν τὸ τμήμα Ἐλιάς Πασᾶ—Φεθιόγλου, παρίσταται ἀνάγκη πρὸς ἀποφυγὴν διασταυρώσεων τῶν φαλάγγων τῶν δύο τούτων Σωμάτων Στρατοῦ, νὰ ἀναμείνῃ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, νὰ διαβῆ τὸν ποταμὸν κατὰ πρῶτον τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ εἶτα, διαβαίνον καὶ τοῦτο τὸν ποταμὸν, νὰ ἐκτελέσῃ ἀλλαγὴν κατευθύνσεως ἐπ' ἀριστερᾶ, διὰ πολὺ μέγαλον πρὸς Ν. τόξου, ὅπως ἔλθῃ καὶ ταχθῆ εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ὡσαύτως δὲν καθορίζεται ἐν τῷ Σχεδίῳ Ἐπιχειρήσεων, ἐάν ἡ III Μερραρχία καὶ μετὰ τὴν ἀλλαγὴν κατευθύνσεως πρὸς Ν. τῶν λοιπῶν μεραρχιῶν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, θὰ παραμείνῃ Β. τοῦ Πουρσάκ, ἐνεργούσα εἰς τὸ ἐξῆς ἀνεσφραγίτως, ἢ ἐάν θὰ κατευθυνθῆ καὶ αὕτη πρὸς Ν. ὅπως παρακολουθήσῃ τὴν κίνησιν τῶν λοιπῶν Μερραρχιῶν τοῦ Σώματος τῆς. Ὁ ἐφοδιασμὸς τῆς Στρατιᾶς, μέχρις ὅτου μὲν φθάσῃ αὕτη εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Ἀκ-Δ.—Γκουγγιουζοῦ ὄρος—Ντουμουρτεκὲ ὄρος—Μουχαλίτς ὄρος, θὰ ἐνεργῆται, τοῦ μὲν Β' Σώματος Στρατοῦ ἐκ τοῦ Κέντρου Ἐφοδιασμοῦ Σεϊντι-Γαζί, τῶν δὲ λοιπῶν Σωμάτων ἐκ τοῦ Σταθμοῦ Ἐφοδιασμοῦ παρὰ τὸν ἀκράϊον σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν Ἀλπί-Κιοτί, μὲ τὴν προέλασιν δὲ πέραν τῆς γραμμῆς ταύτης ἐκ μόνου τοῦ Σταθμοῦ Ἐφοδιασμοῦ τοῦ ἰδρυθησομένου παρὰ τὸν νέον ἀκράϊον σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν Γιαλινγλί. Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ πλέον πολὺπλοκον καὶ πλέον δυσχερὲς ἐν τῇ ἐκτελέσει σχέδιον ἐπιχειρήσεων, καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἴσως, τὸ μόνον σχέδιον ἐπιχειρήσεων τὸ ἐκθέτον, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, εἰς σοβαρώτατον κίνδυνον τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, παρὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ, σχετικῶς πρὸς τὸν ἐχθρὸν, ὑπεροχὴν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐτι περισσότερον κατὰ τὸ ἠθικόν. Τὸ Σχέδιον παρουσιάζει τὰ ἐξῆς σπουδαῖα ἐλαττώματα: 1ον) Διὰ τῆς στροφῆς τοῦ Α' καὶ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Α. κατευθύνσεως εἰς τὴν πρὸς Ν. κατευθύνσιν, ὅπως διαβῶσι τὸν νότιον κλάδον τοῦ Σακαρία ποταμοῦ καὶ τῆς μετὰ ταῦτα πάλιν στροφῆς ἐκ τῆς πρὸς Ν. κατευθύνσεως εἰς τὴν πρὸς Α., ὅπως ταχθῶσι δεξιόθεν τοῦ Β', τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τούτου δεξιόθεν τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, θὰ ἐκτελέσωσιν αἱ φάλαγγες τῶν δύο τούτων Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ δύο τόξα μεγάλης ἀναπτύξεως, ἐνούμενα ἐν σχήματι ἀνεστραμμένου σήγμα (5) ἢ δὲ VII Μερραρχία (ὑποτιθεμένης τῆς III μεραρχίας παραμενούσης Β. τοῦ Πουρσάκ ποταμοῦ), θὰ ἐκτελέσῃ τὴν μεγίστην διαδρομὴν (ὑπὲρ τὰ 250 χιλ.). ὅπως ἐκ τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τῆς Στρατιᾶς διὰ τῆς διπλῆς στροφῆς καταντήσῃ εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν αὐτῆς νοτίως τοῦ Σακαρία ποταμοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Χατζῆ—Ἀλῆ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπως συντονίσῃ μετὰ τῶν λοιπῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ εἰς τὸν ἀνατολικὸν κλάδον τοῦ Σακαρία ποταμοῦ εὐρισκομένου ἐχθροῦ, θὰ ἀναγκασθῆ ν' ἀναμείνῃ τὴν ἀφίξιν εἰς τὸ ὕψος του καὶ τῶν ἄλλων δύο Σωμάτων Στρατοῦ, συνεπῶς θὰ ἀπαιτηθῆ πολὺ μακρὸς χρόνος, ὅπως ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ γίνῃ αἰσθητὴ εἰς τὸν ἐχθρὸν. 2ον) Κατὰ τὴν μετάβασιν διὰ διπλῆς στροφῆς, ὡς προεμνημονεύθη, ἀφ' ἐνὸς τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς παρατάξεως τῆς Στρατιᾶς εὐρισκομένου Α' Σώματος Στρατοῦ, δεξιὰ τοῦ Β' Σώματος καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἀρχικῶς εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς Στρατιᾶς εὐρισκομένου Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς τὸ δεξιὸν αὐτῆς, θὰ ἐπέλθῃ κατ' ἀνάγκην πολλαπλῆ διασταύρωσις τῶν ὁδῶν ἐπιχειρήσεων καὶ συγκοινωνίας καὶ τῶν τριῶν Σωμάτων Στρατοῦ

καὶ ἐκ ταύτης ἀνωμαλία, ἀταξία καὶ βραδύτης. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο λαμβάνει τοσοῦτω μεγαλειότεραν σημασίαν, καθ' ὅσον κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὁ ἐφοδιασμός καὶ τῶν τριῶν Σωμάτων Στρατοῦ θὰ ἐνεργῆται ἀποκλειστικῶς, καὶ μόνον ἐκ τοῦ ἀκραιῶ Σταθμοῦ. Ἐφοδιασμοῦ Γιαλινγλί, διὰ τῶν πρὸς Ν. διευθυνομένων ὁδῶν, αἵτινες καὶ ὀλιγάριθμοι εἶναι. καὶ διὰ ἐδάφους δυσβάτου καὶ ὄρειου διέρχονται. 3ον) Ὁ ἐφοδιασμός τῆς Στρατιᾶς μετὰ τὴν κήθοδον καὶ τῶν τριῶν Σωμάτων Στρατοῦ Ν. τοῦ Σακαρία ποταμοῦ ἐκ τοῦ μόνου Σταθμοῦ Ἐφοδιασμοῦ Γιαλινγλί, θὰ εἶναι λίαν δυσχερής, ἀφ' ἑνὸς διότι αἱ ἐκ τοῦ σημείου τούτου πρὸς Ν. κατερχόμεναι ὁδοὶ εἶναι, ὡς προεμνημονεύθη, ὀλιγάριθμοι καὶ διέρχονται δι' ὄρειου καὶ δυσβάτου ἐδάφους, καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι θὰ εἶναι πολὺ μέγαν τὸ μῆκος τῆς διαδρομῆς, τὴν ὁποίαν θὰ διατρέχωσι τὰ μεταγωγικά, μέχρις ὅτου φθάσωσιν εἰς τοὺς Σταθμούς Ἐφοδιασμοῦ τῶν Σωμάτων των, καὶ ἰδίᾳ τοῦ εἰς τὸ δεξιὸν εὐρισκομένου Γ' Σώματος Στρατοῦ. 4ον) Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν μειονεκτημάτων τῆς τοιαύτης διατάξεως τῶν γραμμῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, εἶναι ὅτι τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ θὰ εὐρεθῆ εἰς λίαν ἐπικίνδυνον θέσιν καθ' ὃν χρόνον, ἐκτελέσαν ἀλλαγὴν κατευθύνσεως, διευθύνεται πρὸς Ν. ὅπως διαβῆ τὸν Σακαριαν ποταμὸν μετὰ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ. Διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τὸ Σῶμα τοῦτο ἢ μάλλον αἱ VII καὶ X Μεραρχίαι αὐτοῦ, καθ' ὅσον ἡ III θὰ εὐρίσκειται μακρὰν, Β. τοῦ Πουρσάκι ποταμοῦ, θὰ εἶναι τελείως μεμονωμένοι, ἐπιτιθέμενος δὲ ὁ ἐχθρὸς δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ καὶ τῶν νότων τῶν ἐν λόγῳ μεραρχιῶν, καθ' ὃν χρόνον παρελαύνουσι Α. τοῦ Γκουνγιουτζοῦ ὄρους εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἀπόστασιν, δύναται καὶ τὰς μεραρχίας ταύτας νὰ κατασυντρίψῃ, καὶ τῶν γραμμῶν, συγκοινωνιῶν καὶ τοῦ Κέντρου Ἐφοδιασμοῦ ὀλοκλήρου τῆς Στρατιᾶς νὰ γίνῃ κύριος. Ἐνὸς τοιοῦτου ἀτυχήματος δὲν δύναται τις νὰ προῖδῃ ποῖα δύναται νὰ εἶναι τὰ περαιτέρω ἀποτελέσματα. Πάντως ὅμως τὰ ἐκτελέσαντα τὴν ἐπίθεσιν ταύτην στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ, θὰ ἐπιφέρωσι τὰς ἐν λόγῳ καταστροφάς, χωρὶς νὰ διατρέχωσι καθ' ἑαυτὰ κίνδυνον, διότι θὰ δύναται ν' ἀποσυρθῶσιν καὶ πάλιν ἀνατολικῶς τοῦ Σακαρία ποταμοῦ, πρὶν ἢ τὰ νοτίως τοῦ ποταμοῦ τούτου εὐρισκόμενα Β' καὶ Α' Σώματα Στρατοῦ δυνηθῶσι νὰ ἐκτελέσωσι τὸ μέγα τόξον τῆς διαδρομῆς αὐτῶν, ὥστε νὰ γίνῃ αἰσθητὴ ἡ ἐνέργειά των.

Ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος τῆς ἀνωτέρω ἐπισήμου ἐκθέσεως καθίσταται φανερόν, ὅτι βαθεῖα διάστασις γνώμῶν ἐπεκράτει μεταξύ Στρατιᾶς Σμύρνης καὶ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἀθηνῶν, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῶν πρὸς Σαγγάριον ἐπιχειρήσεων. Ἄλλ' ἡ ἐπιμονὴ τοῦ πρωθυπουργοῦ Δ. Γούναρη καθίστατο διαρκῶς ἐντονωτέρα, διότι εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἀγκυραν ἐκστρατεῖαν ἔβλεπε τὸ ἐνδεχόμενον μιᾶς λύσεως καὶ μιᾶς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς σοβαρᾶς ἐντυπώσεως. Αἱ προπαρασκευαί διὰ τὴν νέαν ἐκστρατεῖαν ἤρχισαν πυρετωδῶς τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Αὐγούστου 1921. Ἐπρεπε νὰ ἐκτελεσθῆ ἡ ἐκστρατεία ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, διότι ὁ καιρὸς μεταβάλλεται εὐκόλως εἰς τὴν ἔρημον καὶ ὁ κίνδυνος τῶν βροχῶν ἦτο μέγιστος.

Εἰς τὰς διοικήσεις τοῦ Στρατοῦ ἐπῆλθε μόνον μία μεταβολὴ εἰς τὸ Βον Σῶμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐποποθετήθη ὁ πρίγκηψ Ἀνδρέας ὡς διοικητὴς του, ἀντὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἄριστ. Βαχοπούλου, ὁ ὁποῖος ἀπεστάλη εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἀνέλαβε τὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐγένετο, διότι ἐναντίον τοῦ στρατηγοῦ Ἄριστ. Βλαχοπούλου διετυπώθησαν παράπονα διὰ τὴν βραδεῖαν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τῆς Στρατιᾶς κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸ τῆς Κιουταχείας καὶ ἐθεωρήθη ὑπεύθυνος, διότι δὲν κατωρθώθη ἡ κύκλωσις τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς τὰ Βαθὴ τῆς Ἀλμυρᾶς Ἐρημοῦ

Τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα διέβησαν τὴν Ἐρημον ταχέως, ἐντὸς τριῶν—τεσσάρων ἡμερῶν πρὸς μεγάλην κατάπληξιν ὄλων διὰ τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν ἀπόφασίν των, ὅπως κτυπήσουν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ κέντρον τῆς ὀχυρώσεώς του. Ὀλοκλήρα συντάγματα ἔζησαν ἐπὶ μίαν καὶ δύο ἡμέρας ἀνευ ὕδατος καὶ τροφῆς, ἡ μόνη των δὲ παρηγορία ἦτο ἡ γαλέτα, τὴν ὁποίαν ἔφερον εἰς τὰ σακί—

διά των. Ἀπὸ ἀπόψεως ἀντοχῆς ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς δύναται νὰ κωλυθῆται, ὅτι ἐπετέλεσε μέγιστον ἄθλον. Εἶναι ζήτημα ἐὰν Εὐρωπαϊκὸς στρατὸς θὰ διήρχετο τὴν Ἀλμυρὰν Ἐρημον ὀλιγώτερον τῶν δέκα ἡμερῶν. Οὕτω δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἐπέτυχον κάτι φυσικῶς ἀκατόρθωτον καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ μέγιστον τίτλον τιμῆς διὰ τὴν φυλὴν μας. Ἡ αἰσιοδοξία ἀρχίζει νὰ ἐπικρατῆ σταθερώτερον εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Στρατιᾶς, διότι ἡ προσέγγισις πρὸς τὴν παράταξιν τοῦ ἐχθροῦ ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ καλοῦς ἔρους.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐχθρὸς ἀντιληφθεὶς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ὄγκου τῶν Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν ἀμέσως μεταβάλλει τὴν παράταξιν του ἀπὸ δυσμῶν πρὸς νότον. Ἡ μεταβολὴ τῆς παρατάξεως τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐξετελέσθη εὐχερῶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἀμέσως αἰσθητὸν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Μεραρχίας, αἱ ὁποῖαι ἐκινουῦντο πρὸς νότον διὰ νὰ ἐκτελέσουν εὐρεῖαν κυκλωτικὴν κίνησιν. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Α. Παπούλας εἶχε παραλάβει μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Διάδοχον Γεώργιον, ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐκ Κιουταχείας κατηυθύνθη εἰς τὸ Ἐσχῆ-Σεχῆρ καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Προῦσαν, ὅπου παρέμεινεν ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν μακρὰν τοῦ κέντρου τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο στρατευμάτων ὑπῆρξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κυριολεκτικῶς ἀγρία. Αἱ ἐφοδοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ἀμυνα τῶν Τούρκων δὲν ἀναφέρονται ἴσως εἰς ἄλλην ἱστορίαν πολέμου ἐκ τοῦ συστάδην. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται Ἕλληνες φονεύονται εἰς αἱματηρὰς μάχας ἐκ τοῦ συστάδην καὶ οἱ Τούρκοι λογιζόνται ἐντὸς τῶν προχωμάτων των χωρὶς νὰ ὑποχωροῦν οὔτε μίαν σπιθαμὴν.

Δύο λαοὶ μάχονται ἐκεῖ κατὰ τρόπον ἀληθῶς θηριώδη. Κυριεύονται μερικὰ ὀχυρώματα τῶν Τούρκων, ἀλλ' οὐδεὶς στρατιώτης ἔχει ὑποχωρήσει. Ὅλοι ἔχουν φονευθῆ ἐντὸς τοῦ ἀμυντικοῦ προχώματός των. Τὸ φυλετικὸν μῖσος ἐκδηλοῦται μὲ τὸν ἀλληλοτεμαχισμὸν τῶν σαρκῶν των. Οἱ Τούρκοι ἔχουν ὀρκισθῆ ὅλοι εἰς τὸν Προφήτην, ὅτι μόνον ἐπὶ τῶν πτωμάτων των θὰ διέλθῃ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ θὰ φθάσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσάν των. Οἱ Τούρκοι ἀξιωματικοὶ ἐπὶ δύο δογματῶν στηρίζουν τὴν τακτικὴν των. Ἀμυνα-Θάνατος.

Κατέστη κατὰ συνέπειαν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς αἰσθητὴ ἡ σοβαρὰ καὶ ἐκτεταμένη ὀχύρωσις τοῦ πρὸ τῆς Ἀγκύρας χώρου. Δὲν μοῦ φαίνεται δέ, ὅτι τὸ περίφημον γραφειοκρατικὸν Τμῆμα (2ον γραφεῖον) τῆς Στρατιᾶς εἶχε σαφεῖς ἢ καὶ ἀορίστους πληροφορίας περὶ τῆς καταπληκτικῆς ὀχυρώσεως τῶν Τούρκων ἐκεῖθεν τοῦ Σαγγαρίου. Κατὰ συνέπειαν, οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐξεπλάγησαν, ὅταν, παρὰ τὰς τρομακτικὰς ἐφόδους των, οἱ Τούρκοι ἐξηκολούθουν νὰ κατέχουν ἰσχυρῶς καὶ ἀσαλεύτως τὰς θέσεις των.

Τὰ ἀεροπλάνα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (τῆς ξηρᾶς) ἦσαν ἐλάχιστα, διότι διεπράχθη μετὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 τὸ μέγα σφάλμα τῆς διαλύσεως τῆς ἀεροπορικῆς μοίρας τοῦ ναυτικοῦ, ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὸ Ἀφιὸν-ΚαραΧισάρ καὶ ἡ ὁποία εἶχε τολμηροὺς καὶ πεπειραμένους ἀεροπόρους. Οὕτω εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα καὶ τὰ ἐπιτελεῖα νὰ βομβαρδίζωνται ἐπὶ πολλὰς ὥρας παρ' ἑνὸς μαύρου Τούρκου ἀεροπόρου, χωρὶς νὰ ἐμφανίζεται ἀντίπαλον ἀεροπλάνον πρὸς καταδίωξίν του.

Διὰ νὰ ἐννοηθῆ ποίας προσπαθείας εἶχον καταβάλλει οἱ Τούρκοι διὰ τὴν πρὸ τῆς Ἀγκύρας ὀχύρωσιν, ἀρκεῖ ἡ δημοσίευσις ἀποσπάσματος ἐκθέσεως τοῦ πολεμικοῦ ἀνταποκριτοῦ τῆς «Πολιτείας» Γεωργ. Ἀθῆνα, ὁ ὁποῖος εὐρί-

σχετο πλησίον εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς στρατιᾶς καὶ ἠδύνατο νὰ ἔχη τὰς ἀσφαλεστέρας πληροφορίας. «Τὸ ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου ἔδαφος, γράφει τὴν 8ην Σεπτεμβρίου 1921, ἔχει περιεργοτάτην διαμόρφωσιν, ὡσεὶ νὰ παρσκευάσθῃ ὑπὸ τῆς φύσεως, διὰ νὰ γίνῃ θέατρον ἐνδόξων πολυνέκρωνμαχῶν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀλληλουχίαν βουνῶν καὶ λόφων, δεσποζόντων εὐρέων πεδίων βολῆς καὶ ἀντικρυζομένων πολλαχόθεν. Καὶ ἄλλοῦ μὲν ὑψοῦνται μεμονωμένοι ἀποτομώτατοι λόφοι, παρομοιάζοντες μὲ τὴν στεφάνην τῶν Φρυγικῶν βράχων των ὡς προκατακλυσμαῖα φρούρια γιγάντων, ἄλλοῦ δὲ ἀνορθοῦνται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὄγκῳδεις βουνοί, ἔχοντες τόσον ὀμαλὰς κλίσεις καὶ εἰς τόσον μεγάλην ἔκτασιν, ὥστε οὐδὲν σημεῖον τῶν κλιτύων νὰ μὲνῃ ἀπυροβόλητον. Ὅλοι οἱ αὐλῶνες τῶν ἀντερεισμάτων ἔχουν τόσον ὀμαλὴν κλίσιν, ὥστε οὐδεμίαν οὐδαμοῦ παρέχουν προκάλυψιν, θεριζόμενοι καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν ὑπὸ τῶν καταλλήλως τοποθετημένων πολυβόλων καὶ πυροβόλων.

»Τὸ περίεργον τοῦτο ἀσβεστοειδὲς ἔδαφος προσεφέρετο εὐνοϊκώτατα εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην πρὸς ὀχύρωσιν. Καὶ ὑπῆρξε πραγματικῶς τεχνικωτάτη, ἐπιστημονικωτάτη ἢ ὀχύρωσίς του ὑπὸ τῶν Τούρκων. Κατόπιν μακρᾶς καὶ ἐπισταμένης μελέτης, ὑπὸ ἀξιωματικῶν τελειοφίτων τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου, ἐσχεδιάσθησαν καὶ ἐξετελέσθησαν μόνιμα ὀχυρωματικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα μετέβαλον τὴν ὅλην τοποθεσίαν ἀπὸ Πολατλή μέχρι Γκεσίλ, εἰς μῆκος πλέον τῶν 40 καὶ βάθος περίπου 25 χιλιομέτρων, εἰς ἓνα ἀπέραντον φρούριον ἀλλεπαλλήλων διαζωμάτων. Εἶναι κάτι τὸ τρομακτικὸν καὶ τὸ θαυμαστὸν ἢ θεὰ τῶν ὀχυρωμάτων τούτων, ἤδη μάλιστα, ὅτε τὰ ἔχει ὑποτάξει καὶ ἐκμηδενίσει ἡ ἑλληνικὴ λόγχη!

»Βαθύτατα χαρακώματα, εἰς θέσιν ὀρθίως πυροβολοῦντος. Πλεῖστα εἶναι κατεσκευασμένα διὰ τοιχοποιίας. Τὰ διαζώματα εἶνε παντοῦ πυκνὰ καὶ τέλεια. Ὅλων τῶν κορυφῶν τὰ χαρακώματα εἶνε περικλειστα. Καὶ ἐκάστη κορυφή ἠδύνατο, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, νὰ ὑποστηρίξῃ ὅλας τὰς ἄλλας. Ὅπου μεμονωμένως δεσπόζων λόφος, παντοῦ ἰσχυροτάτη περιβολὴ καὶ περιεζωσμένη διὰ πενταπλῆς σειρᾶς χαρακωμάτων καὶ συρματοπλεγμάτων. Ἰσχυροτέρα ὄλων εἶναι ἡ περιβολὴ τοῦ ὄρους Γιλδίζ, τὴν ὁποίαν ἐπολιορκήσῃ καὶ ἐξεπόρθῃσε μὲ τοὺς εὐζώνους του ὁ ἀείμνηστος Καραχρήστος. Ἀπαντα τὰ σημεῖα εἶχον ἐπισημανθῆ καὶ παντοῦ ἀνευρίσκοντο συνθηματικοὶ στόχοι τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος κατεῖχε θαυμάσια παρατηρητήρια. Παρατηρήθη ἀκόμη καὶ μία πρωτοτυπία εἰς τὴν χαρακωματικὴν. Εἰς ὅλα τὰ ἀντιπρᾶνῃ ὑπάρχουν βαθεὰ χαρακώματα. Εἰς αὐτὰ ἐσταματοῦσαν οἱ ὑποχωροῦντες ἀπὸ τὰς χαρακώματα τοῦ ἐμπροσθίου πρᾶνοῦς Τούρκοι καὶ μόλις οἱ ἰδιοὶ μας ἀνεφαίνοντο ἐπὶ τῆς κυριευομένης κορυφῆς ἐβάλλοντο αἰφνιδιαστικῶς ἀπὸ τὰ ἀπροσδόκητα αὐτὰ χαρακώματα τῆς ἀντικλιτύος!

»Δὲν θὰ ἦσαν ὅμως τόσον τρομερὰ καὶ τόσον εὐζωνοφάγα τὰ ὀχυρώματα τοῦ ἐχθροῦ, χωρὶς τὰ πυροβόλα τοῦ Σκόντα. Ἡ ἀναμφισβήτητος ὑπεροχὴ των κατεδείχθη πλήρως κατὰ τὰς διεξαχθείσας μάχας. Τὰ τηλεβόλα Σκόντα εἶναι ἡ τελευταία λέξις τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν πυροβολικὴν. Ἐφευρέθησαν μόλις τὸ 1916. Καὶ ἔχουν ἀσύγκριτα πλεονεκτήματα, καθιστῶντα αὐτὰ τέλεια καὶ ἐξασφαλίζοντα τὴν κυριαρχίαν των ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἐν πρώτοις ἔχουν βεληνεκὲς 3—9 χιλιομέτρων. Σπανίαν εὐκίνησιαν. Συναρμολογοῦνται καὶ ἀποσυντίθενται ἀμέσως. Ἐλίσσονται παντοῦ. Τὸ μετατρόχιόν των εἶναι στενὸν καὶ διέρχονται ἀκόμη καὶ μονοπάτια. Ἀνεβαίνουν ὅπου καὶ

τὰ ὄρειβατικά. Ἡ βολή των ἔχει διπλὴν τροχίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀποστάσεως. Μίαν εὐθυτενῆ, ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινὸν καὶ ἀκάλυπτον, ἄλλην καμπύλην, ὅταν ὁ στόχος καλύπτεται. Οὐδὲν σημεῖον εἶναι ἀπυροβόλητον διὰ τὰ Σκόντα. Τέλος τὰ βλήματά των εἶναι διπλᾶ. Μόνον τὰ Σκόντα ἔχουν τὴν λεγομένην μικτὴν βολιδοφόρον ὀβίδα, ἡ ὁποία εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ βολιδοφόρος καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκρηκτικὴ. Κατὰ τὴν κίνησιν τῆς ἡ ὀβίς τῶν Σκόντα κόβεται στῆ μέση καὶ τὸ μὲν ἓνα ἥμισυ εἶνε ἐγκαιροφλεγές, τὸ δὲ ἄλλο κρουσιφλεγές. Ὁ Κεμαλικὸς στρατὸς διαθέτει πολλὰ τηλεβόλα Σκόντα καὶ ἀφθονίαν νεωτάτων πυρομαχικῶν. Ἐκαμε δὲ ἀφάνταστον σπατάλην κατὰ τὰς μάχας τοῦ Γκεούλ, τῆς Σαμπάντζας, τοῦ Γιλδίτζ, τοῦ Τσάλ. Εἰς τοιαύτας ἀπορρήτους θέσεις, ἐναντίον τοιοῦτου λυσσωντος μέχρι παραφροσύνης ἐχθροῦ, ὑπὸ τὸ φοινικὸν πῦρ τοιοῦτων τρομερῶν τηλεβόλων, ἠγωνίσθη ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας καὶ νύκτας ὁ στρατὸς μας. Ἐκάστη ἡμέρα καὶ νύξ ἀντιστοιχεῖ πρὸς μίαν μεγάλην μάχην. Καὶ δὲν διέπραξα ὑπερβολήν, ὅταν ἐτηλεγράφησα ὅτι ἐκάστη μάχη τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἦτο εἰς ἕκτασιν καὶ ἀγριότητα ἴση πρὸς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς. Φαντασθῆτε δεκαπέντε Κιλκίς διὰ νὰ ἀναπαραστήσητε, ἂν δυνηθῆτε, τὸ μεγαλεῖον τῶν διεξαχθέντων νικηφόρων ἀγώνων. Αἱ μεταξύ Πολατλή—Γκεούλ—Καλὲ Γκρόττο μάχαι ἀποτελοῦν ὑπέρλαμπρον κατόρθωμα τοῦ στρατοῦ μας, τὸ ὁποῖον θὰ πληρώσῃ ἀμαράντου δόξης τὰς ὠραιότερας σελίδας τῆς πολεμικῆς μας ἱστορίας. Περιέγραψα λεπτομερῶς τὴν κατάστασιν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ ἐξῆρα τὰς ἀπεγνωσμένας προσπάθειάς του. Αἱ προσπάθειαι αὐταὶ ἐναυάγησαν. Ὁ ἐχθρὸς οὗτος ἐδαμάσθη, συνετρίβη, ἀπερρίφθη τεταπεινωμένος ἔξω τῶν ὀχυρῶν του. Καὶ ἐπέρχεται ἀφ' ἐαυτῆς ἡ ἔξαρσις τοῦ ὑπερόχου τούτου πολεμικοῦ κατορθώματος τῆς ἐνδόξου Στρατιᾶς μας. Διότι ὄντως, οὐδεὶς κάλαμος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐξάρῃ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν νίκην. Τὴν νίκην τῆς ἐρήμου, τὴν νίκην τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, τὴν νίκην τῶν ἀπορρήτων ὀχυρῶν, τὴν νίκην ἐναντίον τοῦ σκληροτραχήλου ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος παρεσκευάσεν ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου τὸν τάφον μας ἢ τὸν τάφον του, καὶ τὸν ἐρρίψαμεν ἀνάσκελα εἰς τὸν ἀνοιχθέντα τάφον!»

Αὕτη ἦτο ἡ ὀχύρωσις τοῦ ἐχθροῦ, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐρρίφθη ἀκάθεκτος ἡ Ἑλληνικὴ στρατιὰ. Μετὰ ἀγῶνα πολύνεκρον καὶ ἄκαρπον, διατάσσεται ἐκ μέρους τῆς Στρατιᾶς Παπούλα ἡ διακοπὴ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ ταχέια διέλευσις τῶν γεφυρῶν τοῦ Σαγγαρίου. Ἡ κίνησις ἐξετελέσθη μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος, χωρὶς ὁ ἐχθρὸς νὰ παρενοχλήσῃ τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις κατὰ τὴν διέλευσιν των ἐκ τοῦ ποταμοῦ.

Συμπέρασμα ὅλης αὐτῆς τῆς τραγωδίας: Οἱ Τοῦρκοι ἀπέκρουσαν τὴν προέλασιν πρὸς τὴν Ἄγκυραν ἀντὶ πάσης θυσίας. Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται διὰ τῶν συνεχῶν πορειῶν των εἰς τὴν Ἐρημον, διὰ τῶν αἱματηρῶν των ἐφόδων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας, ἐδημιούργησαν τὴν λαμπροτέραν ἐποποιίαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πολέμων καὶ ἀπέδειξαν τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τῆς φυλῆς των. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ, ὅτι μέχρι τῶν τμημάτων τῆς μάχης εἰς τὸν Σαγγάριον ἔφθασαν καὶ τὰ μεταγωγικὰ σώματα καὶ ἐξυπηρέτησαν μεθυσμένην αὐτοθυσίαν τοὺς μαχομένους.

Ἡ αὕτη αὐτοθυσία παρατηρήθη καὶ εἰς τὰ ἄμαχα σώματα, ἀναφέρεται δὲ ὡς μοναδικὸν παράδειγμα, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ταμίαι τῶν Σωμάτων καὶ τῶν Μεραρχιῶν ὠπλίσθησαν καὶ με τοὺς ἄνδρας των ἐφρούρησαν ἐπικινδύνους διαβάσεις, ὁ δὲ ταμίης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, Σταῦρος Φ. Κωστόπουλος,

μέ τους άνδρας του απέκρουσεν επίδρομήν Τούρκων χωρικών, οί όποιοι έπέ-
τέθησαν κατά τών έφοδιοπομπών και τών τραυματιών.

‘Η ‘Ελλάς έδωσεν εις τόν Σαγγάριον, με την μεγαλειότεραν προθυμίαν, τó αίμα της. Καί από τής απόψεως του ήρωϊσμού ένίκησεν. ‘Αλλά ήττήθη ή Στρατιά και τά ‘Επιτελεία της. ‘Ηττήθη εις τας πληροφορίας της περι τής δυνάμεως του έχθρου, περι τής όχυρώσεώς του, ήττήθη εις την εκτέλεσιν τών σχεδίων της, ήττήθη, διότι δέν κατώρθωσε να πραγματοποιήση τόν σκο-
πόν της μαρτυρικής και πολυνέκρου εκστρατείας. Βεβαίως, εις ένα πόλεμον τίποτε δέν δύναται να θεωρηθῆ ασφαλές και ή θεωρία ότι «όλοι γνωρίζουν πώς ν’ αρχίσουν ένα πόλεμον, αλλά κανένας δέν ήξεύρει πώς να τόν τελειώση» εΐνε μᾶλλον δικαία. Τό να νικήση κανένας εις ένα πόλεμον, μου φαίνεται, ότι πρέπει να στηρίζεται εις δύο πράγματα. Είς την ύπεροχήν τών δυνάμεων και εις την λογικήν.

Και ή μὲν ύπεροχή ύπήρχεν εις τó ‘Ελληνικόν στρατόπεδον, όπως επίσης και τó ψυχικόν θάρρος. ‘Η λογική όμως κατέστη ράκος και όργανον τής πολιτικής. Διότι μόνον προς ικανοποίησιν κάποιας πολιτικής έντυπώσεως με-
τεφέρθη ό ‘Ελληνικός στρατός πέραν του Σαγγαρίου ποταμού. Καί ή εύθύνη πολιτικών και στρατιωτικών πρέπει να θεωρηται πάντοτε βαρεία. Διότι μία πολιτική κρίνεται από τά αποτελέσματά της. Καί τά αποτελέσματα, άσχε-
τως προς τόν ήρωϊσμόν του στρατού, απέβησαν έναντίον τής ‘Ελληνικής εκστρατείας.

Αί όρμητικαί επιθέσεις του ‘Ελληνικού στρατού έξηπάτησαν τόν Τουρ-
κικόν στρατόν μέχρι τοιούτου σημείου, ώστε να μη άντιληφθῆ τó επιτελείον του Μουσταφά Κεμάλ τας κινήσεις διά την διέλευσιν του ποταμού Σαγγαρίου. Την 30ήν Αυγούστου είχε διέλθει όλόκληρος ή Στρατιά, χωρίς καμμίαν ένόχλη-
σιν. ‘Η κίνησις αύτη αποτελεί άληθώς επιτυχίαν άξιοσημείωτον διά την τακτικήν τής Στρατιάς, διότι εάν άντελαμβάνετο ό έχθρός την ύποχώρησιν θ’ ανέλαμβάνε
επιθετικήν στάσιν και τότε ή θέσις τών ‘Ελληνικών στρατευμάτων επί τών γε-
φυρών του ποταμού θα ήτο κρίσιμος. ‘Η απόφασις τής διακοπής τών επι-
χειρήσεων έγένετο υπό τας άκολούθους συνθήκας.

‘Η Στρατιά μετά τας πρώτας μάχας εύρέθη εις την ανάγκην να ύποβάλη
διά του στρατηγού Ξενοφώντος Στρατηγού προς την Κυβέρνησιν ύπόμνημα
περι τής πολεμικής καταστάσεως. ‘Ο πρωθυπουργός Δ. Γούναρης, μετά την
μελέτην τής εκθέσεως, άφῆκε πλήρη έλευθερίαν ένεργείας εις την Στρατιάν
περι τής έξακολουθήσεως ή όχι τών πολεμικών επιχειρήσεων.

Κατόπιν τούτου και λόγω του καιρού, ό όποϊος ήρχισε να μεταβάλλεται,
ή Στρατιά διέταξε την διακοπήν τών επιχειρήσεων. Ούτω έτερματιζετο ή
αΐματηρά εκστρατεία, χωρίς κανένα πολιτικόν και διπλωματικόν κέρδος.

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Εις την Σμύρνην αί στρατιωτικαί ‘Αρχαί έπλεον εις πέλαγος αισιοδοξίας
και άνέμενον την είδησιν τής καταλήψεως τής ‘Αγκύρας. Οί άνταποκριταί
τών έφημερίδων έτηλεγράφησαν εις τόν ‘Αθηναϊκόν τύπον, ότι από ένός
καταληφθέντος λόφου έφάνη ή ‘Αγκυρα. ‘Εντός τής ‘Εθνοσυνελεύσεως τής
‘Αγκύρας έλάμβανον χώραν συμπλοκαί και έρρίπτοντο χειροβομβίδες. Τόσην
έντύπωσιν έπροξένησαν αυτά τά φανταστικά γεγονότα, ώστε μία έφημερίς
έτηλεγράφει εις τόν έν Σμύρνην άνταποκριτήν της τά εξής:

— Καθυστεροϋμεν βόμβας!»

Οὐδείς ἐπέιθετο ἐκ τῶν στρατιωτικῶν λογοκριτῶν, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο μακρὰν τοῦ Μετώπου, ὅπως, χάριν τοῦ γοήτρου τῆς Ἑλλάδος, πειθαρχήσουν ὀλίγον τὴν φαντασίαν ἐκείνων.

Ἄποδειξις τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ κόσμου μετέπειτα διὰ τὴν φρικτὴν ψευδολογίαν εἶνε τὸ κατωτέρω ἄρθρον τῆς «Πρωϊνῆς» τῆς 5ης Σεπτεμβρίου 1921 (ἀριθ. φύλλου 7445):

«Ἡ Σμύρνη, ἔγραφεν, ἐτροφοδότησεν ἐπ' ἐσχάτων τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας μὲ ψεῦδη τρομερά. Ἐνθουμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας, ὅτι ἀκριβῶς πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν διεμαρτυρήθημεν διὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν καὶ ἐξεφράσαμεν τὴν ἀπορίαν μας, πῶς, ἐνῶ εἰς τὴν Σμύρνην ὑπῆρχε λογοκρισία, ἐπετρέπετο ἢ διαβίβασις τῆς ἀπεράντου ψευδολογίας τῶν τελευταίων ἡμερῶν. Καὶ ἐνῶ αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις εἶχον τερματισθῆ πλέον ὀριστικῶς τὴν 31ην Αὐγούστου, ἡ Σμύρνη ἐτηλεγράφη τρομερὰς ἐπιθέσεις καὶ ἀνυπάρκτους μάχας. Ἡ εὐθύνη διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην βαρύνει ἐν μέρει καὶ τοὺς ὑπευθύνους, οἵτινες ὤφειλον νὰ λάβουν ἐγκαίρως μέτρα καὶ νὰ προλάβουν τὴν τοιαύτην ἀσύστολον ψευδολογίαν τῶν ἐν Σμύρνη διαδοσιῶν, διότι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραπλανᾷ τις ἀτιμωρητὶ τὴν δημοσίαν γνώμην δι' εἰδήσεων ἀνυπάρκτων».

Ὅτε ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι εὐρίσκοντο εἰς τὸ Ἑσχῆ-Σεχῆρ, τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Βου Γραφείου τῆς Στρατιᾶς Σμύρνης, ὥστε δὲν ἐθεώρησε σκόπιμον τὴν διάψευσιν τρομακτικῆς εἰδήσεως τῆς φιλοτουρκικῆς ἐφημερίδος τοῦ Ἀμβούργου «Mittags-Blatt» τῆς 21 Μαΐου 1921, καθ' ἣν ἡ Τουρκικὴ ἐμπροσθοφυλακὴ παρουσιάζετο μὲ μεγάλους τίτλους, ὅτι εὐρίσκετο τριάκοντα μόνον χιλιόμετρα ἔξω τῆς Σμύρνης:

DER SIEGREICHE TÜRKISCHE VORMARSCH

Paris, 11 Mai.—Nach einer Havasmeldung aus Konstantinopel liegen dort Berichte vor, nach welchem die griechische Niederlage auf der Kleinasiatischen Front beitaetigt wird. Die Türkische fliegende Kolonne soll bis 30 kilometer von Smyrna vorgebrungen sein.

Nach einer Havasmeldung wird in dem amtlichen Bericht der Regierung Angorass vom 19 Mai gesagt, dass die Zürken die Eisenbahnbrücke von Buyuk-Harta auf der Eisenbahnlinie Panderma—Magnesia in die Luft sprengten. Dies sei eine der wichtigsten Brücken der Eisenbahnlinie.

Μετάφρασις τοῦ ψευδοῦς τηλεγραφήματος:

Η ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΡΟΕΛΑΣΙΣ

Παρίσιον, 21.—Κατὰ πληροφορίας τοῦ πρακτορείου Χαβᾶς ἐκ Κων)πόλεως ἐλήφθησαν αὐτόθι εἰδήσεις, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποτυχίαι ἐπιβεβαιοῦνται. Αἱ Τουρκικαὶ πρωτοπορίαι, λέγεται, ὅτι ἐπλησίασαν εἰς 30 χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἐκ Σμύρνης. Κατὰ πληροφορίαν τοῦ Χαβᾶς, εἰς τὸ ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν τῆς Ἀγκύρας τῆς 19ης Μαΐου, ἐγράφη, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἀνετίναξαν τὴν γέφυραν Μπουγιούκ-Χάρτα ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πανόρμου—Μαγνησίας. Ἡ ἐν λόγῳ γέφυρα θεωρεῖται μία ἐκ τῶν κυριωτέρων τῆς γραμμῆς.

Μέχρι τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἡ Ἀρμοστία Σμύρνης καὶ ἡ στρατιωτικὴ διοίκησις ἠγνόουν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν εἰς τὸν Σαγγάριον. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 2ας Σεπτεμβρίου ἐκλήθη ἐπείγοντως εἰς τὸ Διοικητήριον. Ὁ ἰδιαιτέρος γραμματεὺς τοῦ Ἀρμοστοῦ Χαράλ. Ζαμαρίας, μὲ ἀνεκοίνωσε κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρ. Στεργιάδου τὸ ἐκ Προύσης ληφθὲν ἐμπιστευτικὸν τηλεγράφημα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκη, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδίδετο ἡ διαταγὴ εἰς τὰ ἐν Σμύρνη γραφεῖα λογοκρισίας, ὅπως μὴ ἐπιτρέψουν ἀκόμη τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἐπισήμου ἀνακοινωθέντος τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα μέχρι

νωτέρων ὁδηγιῶν. Ἐπίσης ἀπηγορεύοντο εἰδήσεις σχετικαὶ μετὰ τὰς κινήσεις τοῦ στρατοῦ περὶ τὸν Σαγγάριον.

Τὴν νύκτα τῆς 2ας πρὸς τὴν 3ην ὁ προϊστάμενος τοῦ Τηλεγραφείου Σμύρνης Π. Μάτσης, ὁ διευθυντὴς τῆς στρατιωτικῆς λογοκρισίας, ἐφεδρὸς λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ Ἀποστολίδης καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ ἀσυρμάτου Αὐγουστῆς ἐκλήθησαν ἐκ Προύσης εἰς τὰς μηχανὰς τοῦ Τηλεγραφείου Σμύρνης ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρου ἐπιθεωρητοῦ τῶν τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν Λαουτάρη. Ἀμέσως ἐδηλώθη, ὅτι πλησίον τοῦ Λαουτάρη εὕρισκετο ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκης. Διὰ τοῦ Λαουτάρη ἐπαναλαμβάνεται ἡ διαταγὴ τῆς μὴ δημοσιεύσεως τοῦ ἀνακοινωθέντος Παπούλα, οὔτε τῶν δημοσιογραφικῶν τηλεγραφημάτων ἐκ τοῦ Μετώπου, τὰ ὁποῖα εἶχον διαβιβασθῆ μετὰ τὰ Τηλεγραφεῖα καὶ τὰς ὑπηρεσίας τῆς Στρατιᾶς.

Συγχρόνως ἡ στρατιωτικὴ Διοίκησις ἐλάμβανε διαταγὰς ἐκ Προύσης, ὅπου εἶχε μεταβῆ ὁ στρατηγὸς Ἀριστ. Βλαχόπουλος, ὅπως, σχετικῶς πρὸς τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀνακοινωθέντος Παπούλα, ζητηθῆ ἡ γνώμη τῆς Κυβερνήσεως ἐξ Ἀθηνῶν. Πράγματι τὴν μεσημβρίαν τοῦ Σαββάτου (3 Σεπτεμβρίου) ἀπεστάλη κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς στρατιωτικῆς Διοικήσεως, συνταγματάρχου Μαργαρίτη, ἀλλ' οὐδεμία ἀπάντησις ἐλήφθη. Παρὰ τὰ ληφθέντα αὐστηρὰ μέτρα ἐν Σμύρνη, ἡ διακοπὴ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ ἐπάνοδος ἐντεῦθεν τοῦ Σαγγαρίου ἤρχισε νὰ διαδίδεται εὐρύτατα τὴν 3ην Σεπτεμβρίου ἐκ τοῦ Κεμαλικοῦ ἀνακοινωθέντος, τὸ ὁποῖον ἐλήφθη εἰς τὸν ἀσύρματον τοῦ Ἰταλικοῦ πολεμικοῦ «Ἀκορντάτ».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας μ' ἐκάλεσε ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής εἰς τὸ Διοικητήριον, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε νὰ εἶμαι αὐστηρότερος πρὸς τὰς ἐφημερίδας, λόγῳ τῆς νέας καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Σαγγαρίου. Κρίνων τὰ νέα γεγονότα, μοῦ λέγει σχεδὸν μετ' ἡρεμίας.

— Οἱ στρατιωτικοὶ τρέχουν. Ὅταν τοὺς τὰ ἔλεγα ἐνόμισαν, ὅτι θέλω νὰ πάρω τὰς δικαιοδοσίας των. Ὁ πόλεμος ἔχει καὶ τὰς ἐκπλήξεις του καὶ δὲν πρέπει ποτὲ κανένας νὰ προλέγῃ τίποτε, ὅπως ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκης, ὁ ὁποῖος ἐκάλεσε τὸν Ἄγγλον στρατιωτικὸν ἀκόλουθον νὰ πάρουν τσάι εἰς τὴν Ἀγκυραν.

ΟΠΙΣΘΟΧΩΡΗΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΣΑΓΓΑΡΙΟΥ

Εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον ἐξηκολούθουν νὰ φθάνουν ἐκ τοῦ Μετώπου δημοσιογραφικὰ τηλεγραφήματα μετὰ τὴν σύστασιν αὐτοῦ, τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα, ὅπως διαβιβασθοῦν τὸ ταχύτερον. Καὶ δικαίως, διότι ἦτο ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζεν, ἐὰν πρέπη, νὰ δημοσιευθοῦν αἱ εἰδήσεις περὶ τῆς νέας καταστάσεως, ἀφοῦ μάλιστα ὁ ἐχθρὸς δὲν παρηνώχλησε τὴν ἐπάνοδον πρὸς τὰς νέας θέσεις. Ἐκτὸς τούτου ἔπρεπε νὰ δημοσιευθοῦν τὸ ταχύτερον τὸ ἀνακοινωθὲν καὶ τὰ δημοσιογραφικὰ τηλεγραφήματα, διὰ νὰ μὴ ἀφεθῆ ἡ πρωτοβουλία τῆς δημοσιογραφικῆς προπαγάνδας, ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ.

Παρ' ὅλα ταῦτα τὰ τηλεγραφήματα καὶ τὸ ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν κατακρατοῦντο ἐν Σμύρνη, συνεπείᾳ τῶν αὐστηρῶν διαταγῶν ἐκ Προύσης. Τὴν νύκτα τῆς 3ης πρὸς τὴν 4ην Σεπτεμβρίου, ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς στρατιωτικῆς Διοικήσεως Μαργαρίτης καὶ ὁ λοχαγὸς Β. Γκορτζῆς, διευθυντὴς τοῦ 2ου Γραφείου τῆς στρατιωτικῆς Διοικήσεως, μετέβησαν εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον, διὰ νὰ συνομιλήσουν μετὰ τὸν ἐν Προύσῃ εὕρισκόμενον εἰσέτι στρατηγὸν Ἀριστ. Βλαχόπουλον. Κατὰ τὴν συνομιλίαν ταύτην εἰς τὰς μηχανὰς τοῦ Τηλεγραφείου.

ἐπληροφόροῦντο μὲ δικαιολογημένην κατάπληξιν, ὅτι διαταγαὶ κατακρατήσεως τῶν ἀνακρινωθέντων δὲν ἐδόθησαν!! Κατόπιν αὐτοῦ, τὴν ἐπομένην (5 Σεπτεμβρίου) περὶ ὥραν 11.30', ἐδόθησαν πρὸς δημοσίευσιν τὸ ἀνακρινωθὲν τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα καὶ τὰ δημοσιογραφικὰ τηλεγραφήματα.

Τὸ ἀνακρινωθὲν τῆς Στρατιᾶς ἔχει ὡς ἑξῆς:

Δελτίον στρατιωτικῆς καταστάσεως 31ης Αὐγούστου 1921

Στρατιὰ, μετὰ ἐπιχείρησιν Ἰουλίου καὶ μάχην Ἑσκιῆ - Σεχέρ, καταλαβούσα ὀλοκλήρως σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Οὐσάκ, Ἀριόν - Καρχισάρ, Δορυλαίου, Καράκιοι, προέβη κατ' Αὐγούστον μίγα εἰς καταδιώξιν ἔχθρου, προωθηθέντος βαθέως πρὸς ἀνατολὰς. Μετὰ νικηφόρους μάχας Σαγγαρίου, Στρατιὰ ἀπωθήσασα ἔχθρον πέραν ποταμοῦ, ἐπέτυχεν ἐγκαταστάσεις συγκοινωνιῶν αὐτῆς ἀπὸ εὐθείας μεταξὺ ποταμῶν Πουρσάκ - Σαγγαρίου καὶ κρῖνουσα σκόπιμον περαιτέρω ἀπόθῃσιν ἔχθρου, κατέλαβε δυτικὴν ὄχθην Σαγγαρίου. Ἐπιχειρήσεις διαβάσεως ποταμῶν ἐπὶ στενοῦ μετώπου 30 χιλιομέτρων ἐπέτυχε πλήρως, τῆς διαπερικνώσεως ὀλοκλήρου τῆς στρατιᾶς ἐκτελεσθείσης ἀνενοχλήτως ἐν ἀπολύτῳ τάξει. Τὴν λεπτήν καὶ δυσχεροστάτην αὐτὴν ἐπιχείρησιν κατέστησε τόσον ἐπιτυχῆ ἢ προηγηθείσα ἔττα τοῦ ἔχθρου κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου.

Ὁ Ἀρχηγὸς Στρατιᾶς
ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

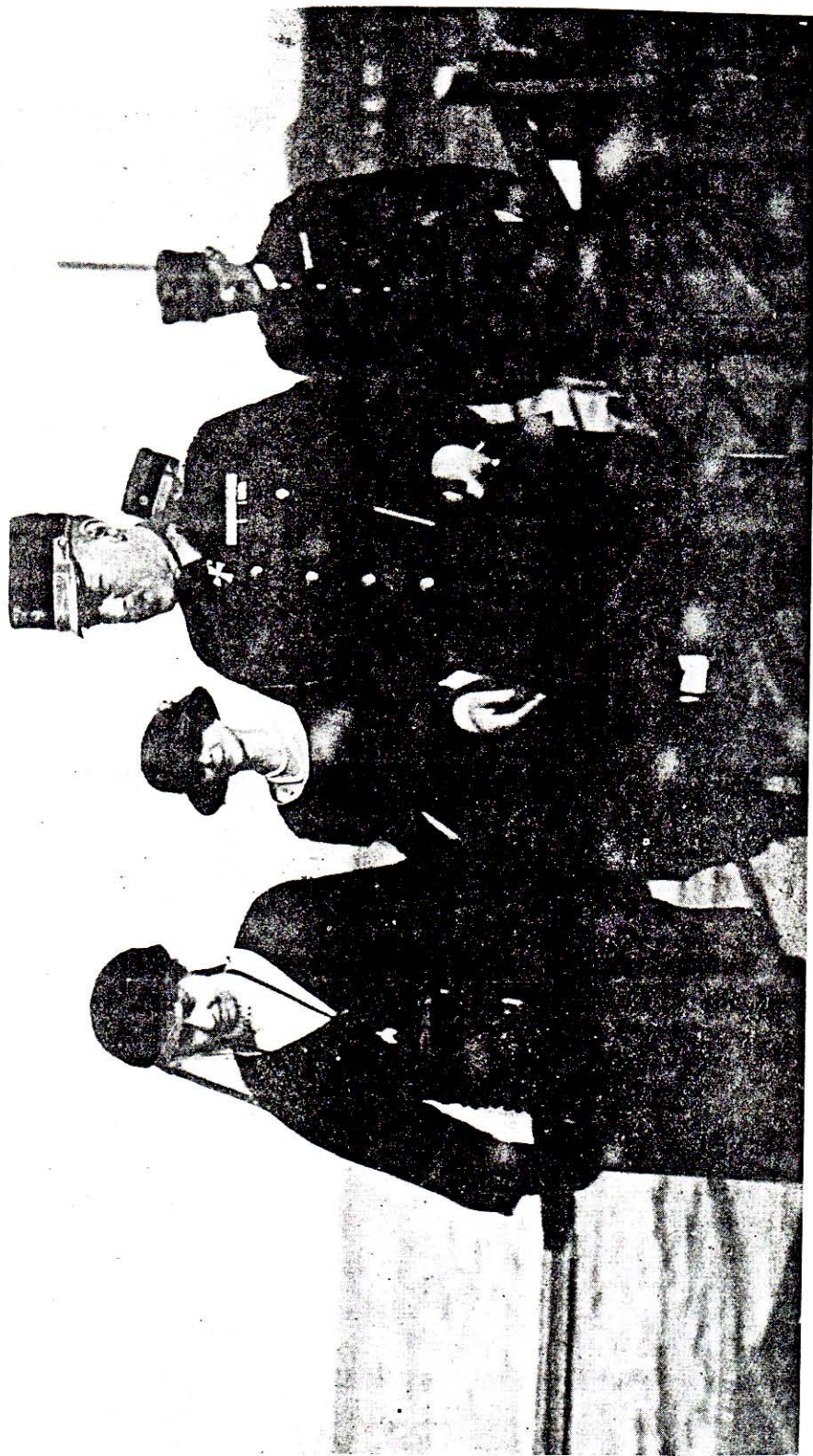
Τὴν 13ην Σεπτεμβρίου 1921 ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ κατὰ τὰς ληφθείσας εἰδήσεις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ Μετώπου εἰς τὴν Ἀγκυραν, γινόμενος δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως τὸν ἀνέμενον οἱ βουλευταὶ καὶ οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι. Ἐκεῖθεν κατηρθύνθησαν εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ διὰ βοῆς ἀνεκηρύχθη ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ πρῶτον Μουσί (στρατάρχης) καὶ δεῦτερον Γαζῆς (νικητής). Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐξεφώνησε κατόπιν λόγον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνέπτυξεν, ὅτι τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τῆς ἀνωτέρας στρατιωτικῆς Διοικήσεως ἦτο ἀγρία ἄμυνα πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἀγκύρας, τοῦ λοιποῦ δὲ θὰ ἐπιδιώξῃ καὶ πάλιν ὁ στρατός, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Τουρκίας.

Οἱ Τούρκοι ὄλοι ἐφλέγοντο ὑπὸ τρελλοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ εἰς τὰς στήλας τῶν Τουρκικῶν ἐφημερίδων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδημοσιεύοντο συνεχῶς περιγραφαὶ τοῦ διεξαχθέντος ἀγῶνος παρὰ τὸν Σαγγάριον. Ἡ νέα Τουρκία ἐπάλλετο ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ θρυλικοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπετέλεσε τὸ ἀναβάπτισμα τῆς Ἐθνικῆς συνειδήσεώς των.

Ἀμέσως τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ ἐτοποθετήθη εἰς χιλιάδας καταστημάτων, ἐνεγράφη ἐπάνω εἰς τὰς λέμβους τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Κερατίου κόλπου, περιοδικὰ ἐξεδόθησαν μὲ τὸν τίτλον «Σακάρια». Εἰς τὴν φαντασίαν τῶν Τούρκων ὁ ποταμὸς Σαγγάριος εἶχε τὴν σημασίαν τῶν Θερμοπυλῶν. Κατὰ τραγικὴν δὲ σύμπτωσιν τὰς ἡμέρας ἐκείνας, τὴν 11ην Σεπτεμβρίου, ἐξεδόθη εἰς τὴν Προῦσαν διάγγελμα τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν στρατόν.

Διὰ τοῦ διαγγέλματος τούτου ἔλεγε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἄκουσα νὰ φωνάζετε: «στὴν Ἀγκυρα, στὴν Ἀγκυρα», ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα νὰ σὰς ἀφήσω νὰ πᾶτε ἐκεῖ, διὰ νὰ ὑποστήτε νέους κόπους καὶ νέας θυσίας». Καὶ κατέληγε μὲ τὴν ὑπόμνησιν τοῦ «Μολὼν λαβέ», προκειμένου νὰ διαφυλαχθοῦν τὰ κτηθέντα ἐδάφη τῆς Μ. Ἀσίας. Νομίζω ὅτι τὰ «περὶ Ἀγκύρας» τῶν στρατιωτῶν, δὲν ἤρμαζον εἰς τὴν σοβαρότητα τῶν περιστάσεων καὶ εἰς τὸ κῦρος ἐνὸς Βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ στρατηγός.

Τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, μὲ τὰς βαρεῖας ἀπωλείας των εἰς νεκροὺς καὶ τραυματίας, ἀποσύρονται ἀνενόχλητα σχεδὸν πρὸς τὴν γραμμὴν Ἑσκιῆ-

Ο βασιλεύς Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Σοφία ἀποβιβάζομενοι τὸν Μάϊον τοῦ 1921 εἰς τὴν παλαιάν τῆς Σπύνης

Σεχέρ—Κιουταχείας—'Αφιόν—Καραχισάρ, ἀφοῦ προηγουμένως κατέστρεψαν τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ τὰς λοιπὰς συγκοινωνίας μεταξύ 'Εσκῆ—Σεχέρ καὶ Σαγγαρίου. Ὅταν ἐπανῆλθον εἰς τὰς παλαιὰς γραμμάς των, ὑπέστησαν εἰς τὸ 'Αφιόν Καραχισάρ ἕνα αἰφνιδιασμὸν ἐκ μέρους Τουρκικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο ἐξ 'Ικονίου μὲ τὸν σκοπὸν τῆς καταλήψεως τοῦ 'Αφιόν—Καραχισάρ καὶ τῆς ἐπιθέσεως ἐκ τῶν νότων. Ἄλλ' αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις εἶχον ἐπανέλθει εἰς τὰς θέσεις των καὶ ἡ Τουρκικὴ φάλαγγς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Τὸν αἰφνιδιασμὸν αὐτὸν ὡς ἐξῆς ἀναγγέλλει τὸ ἐπίσημον ἀνακοινωθέν:

Δελτίον στρατιωτικῆς καταστάσεως 19ης Σεπτεμβρίου

ΜΕΤΩΠΙΟΝ ΑΦΙΟΝ ΚΑΡΑΧΙΣΑΡ

'Ισχυραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἵππικου μετὰ πυροβολικοῦ, ὑποστηριζόμεναι καὶ ὑπὸ σημαντικῶν δυνάμεων πεζικοῦ, ἐπεχείρησαν ἐπιθεσιν κατὰ τῶν στρατευμάτων μας τῆς περιουχῆς 'Αφιόν—Καραχισάρ. Ἡμέτερα στρατεύματα, ἀναλαβόντα ἐπιθεσιν, κατεδίωξαν τὸν ἐχθρὸν, ἐπενεγκόντα εἰς αὐτὸν μεγάλας ἀπώλειας.

'Αρχηγὸς Στρατιᾶς
ΠΑΠΟΥΛΑΣ

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ —

ΠΑΝΗΓΥΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΜΕΜΨΙΜΟΙΡΙΑΙ

Τὴν 16ην Σεπτεμβρίου 1921 ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ Προύσης ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Ἐγένετο πανηγυρικὴ ὑποδοχὴ καὶ ἐκ τοῦ σταθμοῦ τῆς Ὀμονοίας κατηρθύνθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως, ὅπου ἐτελέσθη δοξολογία. Κατὰ τὴν διέλευσίν του τὸ πλῆθος ἐφώναζε:

— Ζήτω ὁ Νικητής.

'Επίσης ὁ ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς Α. Παπούλας μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς νέας θέσεις του ἀνεχώρησε ἀπὸ τὸ 'Εσκῆ—Σεχέρ καὶ κατηρθύνθη εἰς τὴν Προῦσαν καὶ τὰ Μουδανιά. Ἐκεῖ ἐπέβη ἐνὸς ἀτμοπλοίου μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του καὶ τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἔφθασε εἰς τὴν Σμύρνην.

Εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Στρατιᾶς εἶχον προπαρασκευάσει πανηγυρικὴν ὑποδοχὴν. Εἰς τὴν προκουμαίαν πυκναὶ μᾶζαι πολιτῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀνέμενον τὴν ἀφιξίν του. Σημαῖαι ἐκυμάτιζον παντοῦ. Εἰς τὸν Σπόρτιν-Κλούμπ πολυμελὴς ἐπιτροπὴ ἀνέμενε νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἐπανερχόμενον στρατηγὸν κάποιον ἀναμνηστικὸν μετάλλιον καὶ ἕνα δίπλωμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεγράφετο ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν κατοίκων τῆς Μ. Ἀσίας. Καὶ εἰς συμπλήρωσιν ὅλου αὐτοῦ τοῦ πανηγυρικοῦ θεάματος, ὅταν ἐπλησίασε τὸ ἀτμόπλοιο εἰς τὸ Σπόρτιν-Κλούμπ, ἐρρίφθησαν μερικὰ πρόσωπα εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ ὑποδεχοῦν τὸ ταχύτερον τὸν στρατηγόν.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἀνέκρουε διάφορα πολεμικὰ ἐμβατήρια καὶ τὸν βασιλικὸν θυρίον. Ὁ στρατηγὸς ἦτο βαθύτατα συγκινημένος διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ λαοῦ. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἔσπευσε νὰ τὸν ὑποδεχθῆ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ νὰ τὸν συνοδεύσῃ μέχρι τῆς ἀποβάθρας. Μετὰ τὴν ἀποβίβασίν του κατηρθύνθη ὁ στρατηγὸς εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Σπόρτιν καὶ ἐκεῖ ὁ δικηγόρος Ἀντώνιος Ἀθηνογένης προσεφώνησε συγκινητικώτατα τὸν ἐπανελθόντα ἐκ τοῦ πολέμου ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ. Ἦτο ἀληθῶς μίᾳ συγκινητικῆς στιγμῆς. Ὅλων οἱ λόγοι εἰς ἓν συμπέρασμα κατέληγον: ἡ Μ. Ἀσία νὰ μὴν ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Ὁ στρατηγὸς Παπούλας δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὰ δάκρυά του. Καὶ ἔκλαιε, καὶ μὲ βαθεῖαν συγ-

κίνησιν ἐδήλωσεν, ὅτι, ἐνόσω εἶναι ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ἡ Μ. Ἀσία οὐδένα κίνδυνον ὑποδουλώσεως διατρέχει.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς συγκινητικῆς αὐτῆς ὑποδοχῆς ἐσκεπτόμην, ὅτι παρομοία ὑποδοχὴ ἐγένετο καὶ εἰς τὴν Ἀγκυραν εἰς τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ, κατὰ συνέπειαν ποῖος ἐκ τῶν δύο εἶχε νικήσει; Ἀναμφισβητήτως ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε κανένα λόγον νὰ εἶναι ἐνθουσιασμένη ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιχειρήσεων, διότι ἐπανῆλθεν ὁ στρατός τῆς εἰς τὰς πρώτας θέσεις του με βχρειάς ἀπωλείας καὶ χωρὶς τὴν διάλυσιν τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ. Τὸ φᾶσμα τῆς ζωῆς καὶ πάλιν, εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸν χειμῶνα, ἤρχισε νὰ ἐμφανίζεται τραγικόν. Καὶ αὐτὸ ἀπετέλει τὴν σκληροτέραν πραγματικότητα, ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἐφαίνετο ἀκόμη, ὅτι ἐπνίγετο ἐντὸς τοῦ ψεύδους τῶν ὑποδοχῶν καὶ τῶν πανηγύρεων ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Σμύρνῃ.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ Προύσης, οἱ πολιτικοὶ κύκλοι ἤρχισαν νὰ συζητοῦν δημοσίᾳ, ἐὰν ἐστρατήγησεν ἢ ὄχι. Ἐὰν ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἀγκύρας ἐπετύγχανεν, ἡ Στρατιὰ θὰ εἶχε τὴν αὐτοθυσίαν ν' ἀποδώσῃ τὸν θρίαμβον εἰς τὸν Βασιλέα, διότι ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἔτρεφε αἰσθήματα ἀληθοῦς λατρείας πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον. Ἄλλ' ἡ ἐκστρατεία ἀπέτυχε, κατὰ συνέπειαν ἔπρεπε νὰ δηλωθῇ εἰς τὸν λαόν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐστρατήγησεν, ἀδιάφορον ἐὰν ἀπεδέχετο τὰς ἐπευφημίας τοῦ νικητοῦ. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Συντηρητικοῦ κόμματος Ν. Στραῖτος δημοσίᾳ ἐστράφη κατὰ τῆς Κυβερνήσεως Γούναρη, διότι ἐξέθεσε τὸν Βασιλέα ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου.

Τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1921 ἔλεγε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς εἰς τὴν «Πολιτείαν» (ἀριθ. φύλλου 1368, σελὶς 3η):

«Ὅσον ἀφορᾷ τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας τῆς Κυβερνήσεως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὰς ἐν λεπτομερείᾳ, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς ἀγρυπνεῖ ἀντιμέτωπος. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός ἐξετέλεσεν ἔργον ἀξιοθαύμαστον ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ εἶναι ἀξίος τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται. Ἀναμφισβητήτως ὅμως ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις δὲν ἐξήντησεν ὅλας τὰς ὀργανωτικὰς προσπάθειας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν. Ἀπέναντι πανστρατίας τῆς Μικρασιατικῆς Τουρκίας δὲν ἐτάχθη ἑλληνικὴ πανστρατιὰ. Ἡ χώρα δὲν κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα δι' ὅλων τῶν δυνάμεών τῆς. Ἡ ὀργάνωσις τῆς Διοικήσεως δὲν ὑπῆρξε πλήρης, διότι ἀποσυνέθεσεν κυριολεκτικῶς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον. Ἡξιώθη ἐν τῇ Συνελεύσει ἡ δημιουργία τοῦ ὀργάνου τῆς ἐνιαίας διευθύνσεως τοῦ πολέμου. Ἡ Κυβέρνησις ἐδήλωσεν, ὅτι μελετᾷ τὴν ὀργάνωσιν ταύτην. Ἀποτέλεσμα τῆς μελέτης τῆς, ὑπῆρξεν ἡ ἀντικατάστασις τοῦ παλαιοῦ Ἐπιτελείου ἐν τῇ ὁλότητί του. Ἐργον τοῦ Ἐπιτελείου ἦτο ἡ ὀργάνωσις τῆς πρὸς πόλεμον προπαρασκευῆς καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐν τούτοις, ὅτε μετέβη τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον εἰς Σμύρνην, ἡ ἐπιτελικὴ ὑπηρεσία διηρέθη εἰς τρία τμήματα. Ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις τὸ ἔμπεδον τμήμα ὑπὸ ἀνεξάρτητον διευθύνσιν, ἀνεγνωρίσθη ἐν Σμύρνῃ ἀνεξάρτητον Ἐπιτελεῖον τῆς Στρατιᾶς καὶ περιήχθη εἰς τὴν θέσιν ἀδρανοῦντος καὶ ἀνευθύνου περιηγητοῦ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Τὰ ἴδια καὶ χειρότερα διέπραξαν μετὰ τὸ πρόσωπον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως. Ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην, ἐδημοσιεύθη «Διάγγελμα» ὑπ' εὐθύνην τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἐξῆς φράσεως: «Ἀ π ἔ ρ χ ο μ α ι ἵ ν α τ ε θ ῶ ἐ π ἰ κ ε φ α λ ῆ ς τ ο ῦ Σ τ ρ α τ ο ῦ Μ ο υ». Τοῦτο ἦτο κατηγορηματικὴ ἐπαγγελία πρὸς τὸν στρατόν, ὅτι ὁ ἐμπεπιστευμένος ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως Ἀρχιστρατῆγος, ἐστρατήγει αὐθις. Ἄλλ' ἐστρατήγησεν ὄντως ὁ Βασιλεὺς; Ὁχι. Μετέθεσεν μόνον τὴν ἔδραν τοῦ Συνταγματικοῦ Βασιλέως ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Μικράν Ἀσίαν, ἀλλὰ στρατηγίαν πραγματικὴν δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Βασιλέα. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ διακηρυχθῇ τοῦτο σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς, διότι Εὐρωπαῖοι καὶ ἐφημερίδες ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἠθέλησε τὴν ἔντασιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπιζητῶν στρατηγικὰς δάφνας. Λ ο ι π ὄ ν ὄ χ ι! Τ ο ῦ τ ο ε ἵ ν α ι ψ ε υ δ ἔ ς. Δὲν εἶχεν ἀνάγκην δαφνῶν ὁ Βασιλεὺς, εἶχεν ἀφθότους δάφνας. Ὁ Βασιλεὺς ἐθυσίασε τὸν στρατηγόν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ Συνταγματικοῦ Βασιλέως. Ὁ Βασιλεὺς ἐστερήθη τῶν στρατηγικῶν του εὐθυνῶν, ἐκ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ συνταγματικοῦ ἀνευθύνου. Καὶ ἂν τις

είναι υπεύθυνος, είναι εκείνοι, οίτινες προαναγγείλαντες διά τοῦ Διαγγέλματος τῆς 20ῆς Μαΐου στρατηγικάς εὐθύνας τοῦ Βασιλέως, δέν ἐχρησιμοποίησαν τὸ βασιλικὸν στρατηγικὸν κεφάλαιον ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ. Καὶ ἂν τις εἶναι ἀξιωμαστος, οὗτος εἶναι ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ὅστις ἀντιμετώπισας τὰς δυσχερεστάτας τοπικὰς περιστάσεις, ὅστις μὴ συγκεντρῶν ἐν τῇ ἐντάσει του τὸ σύνολον, οὔτε τῶν ὑλικῶν, οὔτε τῶν ἠθικῶν δυνάμεων του, διεξήγαγε θαυμαστὸν ἀγῶνα καὶ κατήγαγε τὴν νίκην κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὀλοκληρωτικῶς παρεσκευασμένου. Τῆς νίκης ταύτης τὴν προσήκουσαν κάρπωσιν πρέπει νὰ ρυθμίση ἡ πολιτικὴ Ἑλλάς. Ἄλλ' ὅπως ρυθμίση ταύτην, ἀσφαλῶς καὶ μετὰ κύρους, πρέπει ἡ μὲν ἔθνικὴ Συνέλευσις νὰ συγκαληθῇ ἀμέσως, οἱ δ' ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ νὰ ἀρθῶσιν εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων».

ΠΑΥΣΙΣ ΔΟΥΣΜΑΝΗ

Τοιαῦται συζητήσεις διεξήγοντο δημοσίᾳ, ὅποτε αἰφνιδίως τὴν 29ην Σεπτεμβρίου δημοσιεύεται εἰς τὴν «Καθημερινήν» (ἀριθ. φύλλου 721) ἐμπιστευτικὴ ἡμερησία διαταγὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, στρατηγοῦ Β. Δούσμανη, ἀπευθυνομένη «πρὸς ἀπάσας τὰς ὑπ' αὐτὸν ἐπιτελικὰς ὑπηρεσίας». Ἡ διαταγὴ περιῆλθεν εἰς τὴν δημοσιότητα παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, διότι εἶχε καθαρῶς ἐμπιστευτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ πληροφορηθοῦν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου, ὅτι ἐν Μ. Ἀσίᾳ δέν ἔλαβεν ὑπευθύνως μέρος εἰς τὰ πολεμικὰ συμβούλια, οὔτε ἐπομένως φέρει εὐθύναν διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἡμερησία αὕτη διαταγὴ χρονολογεῖται τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1921 καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ πρὸς ἀπάσας τὰς ὑπ' αὐτὸν Ἐπιτελικὰς Ὑπηρεσίας.—Ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν περιοδείας μου ἀναλαμβάνω ἀπὸ σήμερον τὰ ἐν Ἀθήναις καθήκοντά μου ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ κατὰ Ἐθρὰν Στρατοῦ. Ἐπανερχόμενος ἐνταῦθα μετὰ τὸ πέραν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, σκοπεύω νὰ ἐπαναλάβω τὴν ἦν εἶχον ἐγκαινιάσει μέθοδον ἐργασίας. Τὴν διεύθυνσιν δηλαδὴ πασῶν τῶν ἐπιτελικῶν ὑποθέσεων, εἴτε πολεμικῶν, εἴτε ἀπλῶς προπαρασκευαστικῶν πρὸς πόλεμον. Πᾶσαι αἱ Ἐπιτελικαὶ Ὑπηρεσίαι καὶ εἰδικῶς αἱ σχέσιν ἔχουσαι μὲ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις θέλουσιν ὑπαχθῆ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ἡμῶν καὶ τὴν εὐθύνην. Ἡ Ἐπιτελικὴ τοῦ Στρατοῦ Ὑπηρεσία, ἐνιαία καὶ ἀδιάσπαστος ἐν τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ἐν τῇ δράσει αὐτῆς, ἐκπροσωπεῖται καὶ ἐμφανίζεται ὑπὸ μόνου τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ. Πᾶσαι αἱ ἄλλαι δευτερεύουσαι Ἐπιτελικαὶ Ὑπηρεσίαι καὶ ἐν τῇ ἐκπροσωπήσει ἀκόμη τῆς θελήσεως τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς μονάδος, ὑφ' ὅν ὑπηρετοῦσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, ἐκπροσωποῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τὰς σκέψεις, γνώμας καὶ τὸ δόγμα τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ. Αὕτη ἡ ἐνότης, αὕτη ἡ ἀκλόνητος καὶ ἀδιάσπαστος σύμπραξις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τῶν Ἐπιτελικῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Στρατοῦ ἀποτελεῖ τὴν μόνην καὶ τὴν ἱκανὴν ἀσφάλειαν τῆς ἐκπροσωπήσεως τῆς μιᾶς καὶ μόνης θελήσεως τοῦ Στρατοῦ. Ὁ Ἀρχιστράτηγος, καὶ ὅταν οὗτος δέν εὐρίσκεται ἐν τῇ πραγματικῇ ἐνεργητικῇ αὐτοῦ δράσει, ἡ κυβέρνησις τοῦ Κράτους, τοῦτο ἔχει τὸ μέσον, ὅπως ἀποδώσῃ ὁ Στρατός τὸ μέγιστον τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ ἰσχύος. Τὴν θέλησιν αὐτοῦ ὁ Ἀρχιστράτηγος καὶ τὸ Κράτος διὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, Ἀρχηγοῦ τῆς ἀπολύτου καὶ ἀνεξελέγκτου ἐκλογῆς καὶ προτιμήσεως αὐτοῦ, μεταδίδει εἰς τὸν Στρατόν, καὶ διὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἐφορᾷ καὶ ἀσφαλίζει τὴν ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν καὶ πραγματοποίησιν τῆς θελήσεως τοῦ ἔθνους, οὗ ἀντιπρόσωποι εἰσὶν ὁ Ἀρχιστράτηγος ἢ ἡ Κυβέρνησις,

ἀναλόγως τῆς πολιτικῆς καταστάσεως καὶ τῶν στρατιωτικῶν συνθηκῶν, εἰς ἃς εὐρίσκεται τὸ Κράτος. Πεποιθῶς εἰς τὴν ἀπόλυτον ὑποστήριξιν τῆς Κυβερνήσεως, ἥς τὴν στρατιωτικὴν γνώμην τὴν στιγμὴν ταύτην μόνον ἐγὼ ἀντιπροσωπεύω ἔν τε τῷ Στρατῷ καὶ τῇ Πολιτείᾳ, πεποιθῶς εἰς τὸν ἄδολον πατριωτισμὸν πάντων ὑμῶν, ἐπαναρχίζω τὴν ὑπηρεσίαν μου, ὑπηρεσίαν ἐξυπηρετικὴν τῶν συμφερόντων τοῦ Ἔθνους, συμφερόντων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν.

B. ΔΟΥΣΜΑΝΗΣ

Ἡ δημοσίευσίς τῆς διαταγῆς ταύτης ἐπροξένησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς πολιτικοὺς κύκλους καὶ ἐκρίθη ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου εἶχε προθέσεις, ὅπως ἀντιποιηθῇ καὶ δικαιώματα τῆς Κυβερνήσεως, ἐνῶ, κατὰ τὰς δοθείσας ἐξηγήσεις, ἡ διαταγὴ δὲν ἐπρόκειτο νὰ δημοσιευθῇ, ἀλλ' εἶχε χαρακτηῖρα ἐμπιστευτικὸν μεταξὺ στενοῦ κύκλου ἀξιωματικῶν τῶν Ἐπιτελείων. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκης, δι' ἐκθέσεώς του πρὸς τὸν Βασιλέα, ὑπέβαλε τὴν ἡμερησίαν διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ Δούσμανη, ἀμέσως δὲ κατόπιν ὑπεγράφη τὸ κατωτέρω Βασιλικὸν διάταγμα, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς ἕκτακτον φύλλον τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως»:

«Περὶ μεταθέσεως τοῦ ὑποστράτηγου Δούσμανη Βίκτωρος εἰς διαθεσιμότητα».

»Προτάσει τοῦ ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργοῦ καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου ΡΟΗ' περὶ καταστάσεως τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ ὡς ἀντικατεστάθη διὰ τῶν νόμων 738 καὶ 807, ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 15682 ἐκθεσιν τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργοῦ, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν: Τίθεμεν εἰς διαθεσιμότητα τὸν ὑποστράτηγον Δούσμανη Βίκτωρα. Εἰς τὸν αὐτὸν Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1921

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν
Ν. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ

Ἡ Κυβέρνησις Γούναρη, μετὰ τὴν διαθεσιμότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, ἐθεώρησεν ἑαυτὴν ἱκανοποιημένην καὶ ἐπεδόθη εἰς ὀξεῖς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τοῦ τύπου καὶ μετέπειτα ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Μικρασιατικὴ Στρατιὰ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ ὑποστῇ ὅλην τὴν σκληρότητα καὶ ἄλλου χειμῶνος εἰς τὰ βάρη τῆς Ἀνατολῆς. Εἶχον ἀρχίσει διαδόσεις εἰς τὸ στράτευμα περὶ ἀποστρατεύσεως μερικῶν ἡλικιῶν. Ἡ μόνη τῶν ἀσχολία ἦτο πλέον νὰ παρακολουθοῦν τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας καὶ ν' ἀναζητοῦν παντοῦ εἰδήσεις περὶ ἀποστρατεύσεως.

Τὴν 17ην Σεπτεμβρίου ἐδημοσιεύετο εἰς τὴν «Καθημερινήν» (ἀριθ. φύλλου 709) μακρὰ συνομιλία μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Στρατιᾶς, στρατηγοῦ Κ. Πάλλη, ὁ ὁποῖος ἐφρόνει, ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν δύναται πλέον νὰ ἐπιχειρήσῃ γενικωτέρας ἐπιθέσεις, ἐκτὸς μερικῶν ἀσημάντων μικροεπιδρομῶν.

Ἡ ἐφημερίς αὕτη, ἐν τέλει, στηριζομένη εἰς τὰς γνώμας τοῦ στρατηγοῦ

Πάλλη, κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι «ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀνάγκην τῆς σημερινῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ της ἐπὶ 2—2½ μῆνας τοῦλάχιστον».

»Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, προσέθετε, συντελουμένης τῆς ὀργανώσεως, τῶν μετόπισθεν, θὰ καταστῆ δυνατὸν νὰ μεταφερθοῦν ἐκεῖθεν δυνάμεις, αἵτινες θὰ ἐπιτρέψουν τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν τῆς ἀποστρατεύσεως. Διὰ τῆς προσελεύσεως δὲ τῶν κληρωτῶν καὶ τῶν διαρκῶς ἀποστελλομένων ἤδη ἐνισχύσεων ἐντεῦθεν, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ συντομευθῆῖ κατά τινὰς ἡμέρας τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα. Ἡ ἀποστράτευσις οὕτω θὰ ἀρχίσῃ τμηματικῆ. Κατ' ἀρχὰς ἐκ τῶν κλάσεων 1903 καὶ 1904, 1912 καὶ 1913Α' καὶ εἶτα τοῦ 1913Β' καὶ 1914. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀποστρατευτικῆς κινήσεως θὰ ἐξαρτηθῆῖ καὶ ἐκ τῶν διπλωματικῶν ζητημάτων».

Καὶ μόνον ἡ λέξις «ἀποστράτευσις» ἤρκει νὰ φυγαδεύσῃ τὴν ἡσυχίαν τῶν στρατιωτῶν. Μετὰ τὰς μάχας τοῦ Σαγγαρίου ἡ ψυχολογικὴ των κατάστασις εἶχε μεταβληθῆῖ ἐξ ὀλοκλήρου. Διότι αἱ ἐλπίδες των περὶ τερματισμοῦ τοῦ πολέμου διεψεύσθησαν κατὰ τρόπον τραγικόν, ἡ δὲ ἐμπιστοσύνη των πρὸς τοὺς πολιτικοὺς καὶ τοὺς Κυβερνήτας ἐκλονίσθη ἐξ ὀλοκλήρου. Ἐνεκα τούτου ἡ πειθαρχία ἐκλονίσθη σοβαρῶς εἰς τὰς περισσοτέρας μεραρχίας καὶ δι' αὐτό, ἀντὶ τῶν καθημερινῶν διδασκαλιῶν περὶ πολέμου καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ στρατιώτου, εἶχον ἀφίσει οἱ διοικηταὶ νὰ συζητῆται τὸ ζήτημα τῆς ἀποστρατεύσεως. Γενικῶς ἐπεκράτησεν ἡ ἐντύπωσις, ὅτι μετὰ δύο μῆνας θ' ἀρχίσῃ ἡ ἀποστράτευσις. Καὶ ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἀφέθη νὰ πιστευθῆῖ ἐκ μέρους τῆς ἀνωτέρας στρατιωτικῆς Διοικήσεως, μόλις δὲ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1922 ἐδόθησαν ἐμπιστευτικαὶ διαταγαὶ ἐκ μέρους τῆς Στρατιᾶς Σμύρνης πρὸς τοὺς Σωματάρχας τοῦ Μετώπου, ὅπως διὰ καταλλήλων διδασκαλιῶν καταβάλλουν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀναπτέρωσιν τοῦ πολεμικοῦ φρονήματος τῶν ἀνδρῶν.

Ἡ Κυβέρνησις Γούναρη συνεζήτηε καὶ ἐσχεδιάζεε μετὰ τοῦ Ἰπάτου Ἀρμοστοῦ Σμύρνης Α. Στεργιάδου τὴν εὐρύτεραν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐδαφῶν, τὰ ὅποια κατελήφθησαν μέχρι τοῦ Δορυλαίου. Ἰπελόγιζεν ἐκ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν μέτρων, τὰ ὅποια θὰ ἐφήρμοζεν, ὅτι θὰ εἶχε εἰσπράξεις ἀρκετάς, ὥστε νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους.

Ἡ ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Καὶ ἐνῶ τοιαῦτα συνεζητοῦντο θεωρητικῶς, ἡ δημοσία ἀσφάλεια εἰς ὅλην τὴν κατεχομένην χώραν εὕρισκετο εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον. Ὁ Τουρκικὸς πληθυσμὸς μετὰ τὸν Σαγγάριον ἀνεθάρρησε μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε νὰ μὴ ὑπολογίζῃ εἰς πολλὰς περιστάσεις τὴν Ἑλληνικὴν Δικαιοσύνην. Συμμοριαὶ Τούρκων ἐνεφανίζοντο παντοῦ καὶ ληστεῖαι ἐσημειοῦντο κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου. Ἐκτὸς τούτου αἱ συγκοινωναὶ τοῦ Στρατοῦ ὑφίσταντο καθημερινὰς ἐπιδρομάς.

Ὁ Ἰπάτος Ἀρμοστής Σμύρνης, ἐνδιαφερόμενος κυρίως διὰ τὴν ζώνην τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀνησύχησε μέχρι τοιοῦτου σημείου διὰ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ὥστε ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἐπιθεωρητὴν τῶν Ἐσωτερικῶν Π. Εὐριπαῖον, ὅπως μεταβῆῖ εἰς τὰς διαφόρους περιφερείας, ἐξετάσῃ τὴν κατάστασιν καὶ ὑποβάλλῃ ἐκθεσιν περὶ τῶν μέτρων, τὰ ὅποια πρέπει νὰ λάβῃ πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Ἡ ἐκθεσις αὕτη, ἐξαιρετικῶς διαφωτιστικὴ καὶ λεπτομερὴς, παρέχει πλήρη εἰκόνα τῆς πραγματικῆς καταστάσεως περὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας.

Ἐπὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, ὁ Γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς Ἑλληνικῆς

Διοικήσεως Μ. Ἀσίας Π. Εὐρωπαϊὸς ὑπέβαλε, μετὰ λεπτομερῆ ἐξέτασιν τοῦ ἐσωτερικοῦ, τὴν κατωτέρω ἐκθεσιν :

Ἄριθ. Πρωτ. Δ. Υ.

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 10ῃ Ὀκτωβρίου 1921

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΣΜΥΡΝΗΣ

Περὶ τῆς Δημοσίας Ἀσφαλείας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

«Κύριε Ὑπατε Ἀρμοστά—Συνεπεία ἐντολῆς σας, ὅπως μεταβῶ εἰς τὰ διάφορα κέντρα τῆς διοικουμένης ζώνης καὶ συνεννοηθῶ μετὰ τῶν Διοικητῶν τῆς Χωροφυλακῆς, περὶ τοῦ ἀποτελεσματικοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τῆς προκηρῦξεώς σας πρὸς ἐθελουσίαν κατάταξιν χωροφυλάκων, τῶν ἐκ Μ. Ἀσίας Ἑλλήνων τὸ γένος, οἱ ὅποιοι ἀκολουθοῦν τὴν στρατολογικὴν κλάσιν τοῦ 1922, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω συντόμως τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν μου καὶ νὰ διατυπώσω γενικώτερον τὴν γνώμην μου, ἡ ὁποία εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων ἐπιθεωρήσεών μου καὶ τὴν ὁποίαν θὰ εὔρητε σποραδικῶς εἰς τὰς διαφόρους ἐκθέσεις μου καὶ τὴν ὁποίαν θὰ εὔρητε ἐπισημασθῆναι εἰς τὰς ἐκθέσεις μου, περὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας τῆς Ἑλληνικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ μετὰ τῶν Διοικητῶν τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῶν διαφόρων Ὑποδιοικητῶν συνεννοήσεις μου, αἱ κοιναὶ μετ' αὐτῶν ἐνεργεῖαι πρὸς τὰς Κοινοτικὰς καὶ Τοπικὰς Ἀρχάς, τὸ δέλεαρ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν προσερχομένων πρὸς κατάταξιν, ὡς χωροφυλάκων, ἀπὸ τῆς στρατεύσεως, ἡ ὀρισθεῖσα εἰς τὴν προκήρυξιν ἐνὸς ἔτους θητείας των, ἡ ὑποσχεθεῖσα διάθεσις των ἐντεῦθεν τῶν ὀρίων τῆς διοικουμένης ζώνης καὶ ἡ τακτικὴ μισθοδοσία των, ἔδωσαν εὐχάριστα ὁπωσδήποτε ἀποτελέσματα. Διότι ἐξ ἐπισήμων πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβον, ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ μου, ἐκ τῶν γραφείων τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως καὶ τοῦ Σχολείου τῆς Χωροφυλακῆς, οἱ καταταχθέντες ἀνέρχονται μέχρι σήμερον εἰς 1500 καὶ ἐλπίζεται, ὅτι θὰ προσέλθουν ἀκόμη πρὸς κατάταξιν καὶ ἄλλοι. Μετὰ πρόχειρον ἐκπαίδευσιν ἐνὸς ἢ δύο μηνῶν, οἱ καταταχθέντες θὰ δυνηθοῦν ν' ἀντικαταστήσουν τοὺς παλαιοὺς χωροφύλακας εἰς τὰς πόλεις καὶ ν' ἀναλάβουν ὁπωσδήποτε τὰ ἔργα τοῦ χωροφύλακος τῶν πόλεων. Καὶ οὕτω ἰσάριθμοι παλαιοὶ χωροφύλακες θὰ διατεθοῦν διὰ τὴν ὑπαίθρου χώραν. Βεβαίως ἡ ἐκπαίδευσις ἐνὸς ἢ δύο ἢ καὶ τριῶν μηνῶν δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς δώσῃ τὸν τύπον χωροφύλακος, ὅπως τὸν ἐννοεῖ ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς καὶ ἡ σημερινὴ τῶν λαῶν διανοητικὴ ἀνάπτυξις, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀναποδράστου ἀνάγκης τὸ μέτρον τοῦτο ἐνδείκνυται, μάλιστα διὰ τὴν σήμερον παρατηρουμένην χαλάρωσιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας.

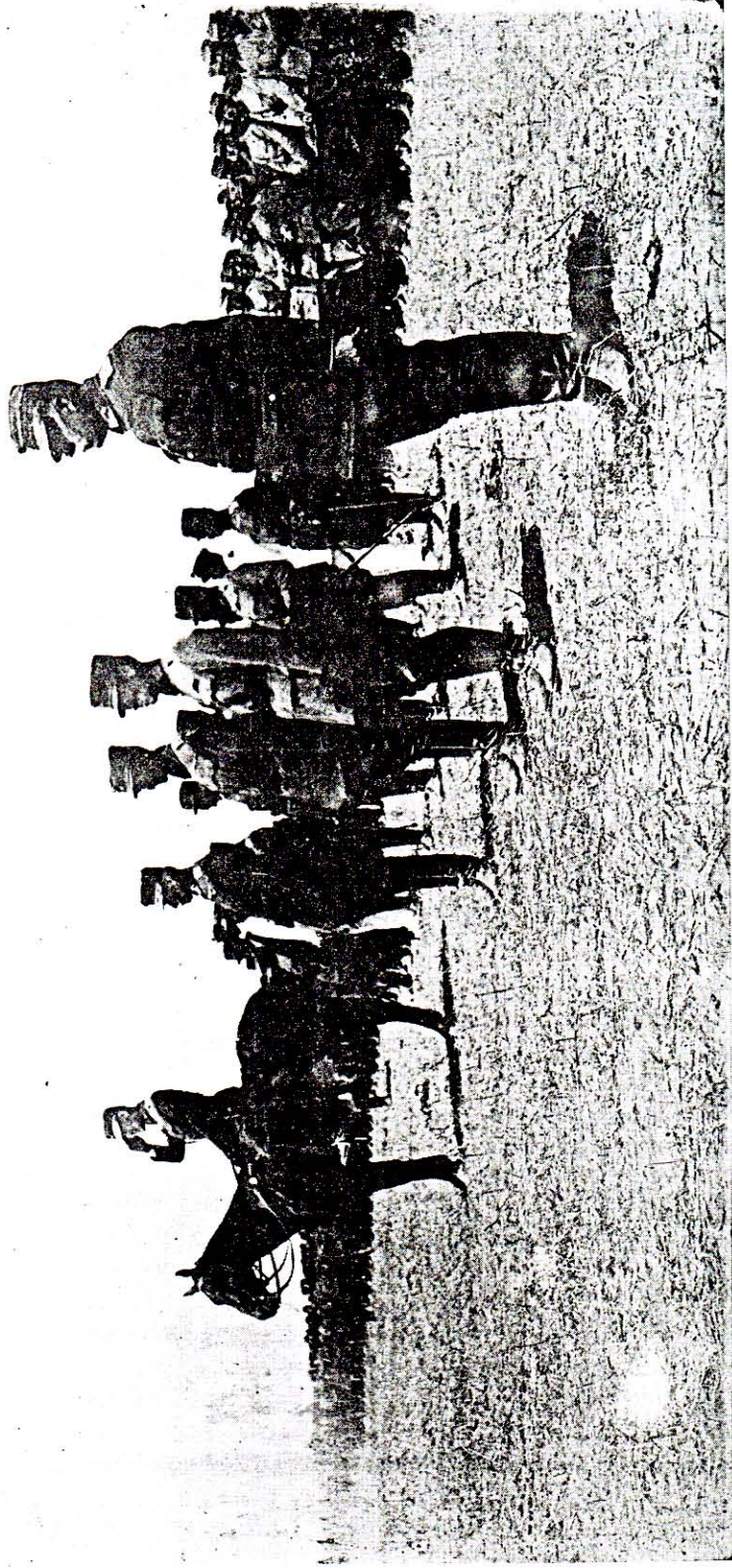
»Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ δημοσία ἀσφάλεια κατὰ διαμερίσματα τῆς ὑπαίθρου χώρας δὲν εὐρίσκεται εἰς εὐχάριστον σημεῖον. Μάλιστα κατὰ περιόδους εἶναι ἐντελῶς ἐκρυθμὸς εἰς ταῦτα. Μεταχειριζόμενος τὰς φράσεις «κατὰ διαμερίσματα» θέλω νὰ τονίσω, ὅτι εἰς ὀρισμένης περιφερείας τῆς διοικουμένης ζώνης, δηλαδὴ εἰς ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχει συμπαγῆς Μουσουλμανικὸς πληθυσμὸς καὶ πρόσφορον ἔδαφος, ἡ δημοσία ἀσφάλεια δὲν εἶναι παγιωμένη, ἐνῶ εἰς τὰς λοιπὰς ὡς π.χ. εἰς τὴν Ἐρυθραίαν, τὸ Ν. Ἀνατολικὸν τμήμα τῆς πόλεως Σμύρνης, τὸ Βόρειον αὐτῆς καὶ γενικῶς εἰς τὰ παράλια τῆς διοικουμένης ζώνης, παρατηρεῖται σχετικὴ ἡσυχία. Καὶ «κατὰ περιόδους» δι' αὐτοῦ θέλω νὰ ἐντοπίσω τὴν προσοχὴν σας κ. Ὑπατε Ἀρμοστά, ὅτι ὁσάκις πρόκειται νὰ ἐνεργηθοῦν στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰς μεγάλην ἢ μικρὰν κλίμακα, τότε παρατηρεῖται καὶ ἐξαιρετικὴ κίνησις τῶν ἀτάκτων στοιχείων. ὀφειλομένη εἰς τὸ ἀναρριπιζόμενον ἔθνηκὸν αἰσθημα τῶν Τούρκων καὶ εἰς

τὴν ἀναθάρρησιν τῶν κακοποιῶν στοιχείων τῆς ὑπαίθρου, τὰ ὁποῖα κρυπτόμενα εἰς πρόσφορα διὰ τοιοῦτον σκοπὸν ἐδάφη τῆς διοικουμένης καὶ κατεχομένης ζώνης, προβαίνουν εἰς ληστρικάς πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι μὲν καθαρῶς ληστρικὸν σκοπὸν, παρουσιάζονται ὅμως εἰς τὰ ἅμματα τῶν ὁμοεθνῶν τῶν ὡς ἔθνικῆ αὐτῶν ὑπηρεσία. Εὐνόητον ἐπομένως εἶναι, ὅτι τὰ τοιαῦτα ἄτακτα στοιχεία συνεννοοῦνται, παρακινοῦνται καὶ προτρέπονται καταλλήλως ἀπὸ τοὺς ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῶς κατεχομένης ζώνης Τούρκους, κυρίως, διὰ τὰ διαταράσσουσαν τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὑπαίθρου χώρας—ὄχι τῶν πόλεων, διότι δὲν τολμοῦν καὶ εἰς τὰς ὁποίας πόλεις ἐπικρατεῖ ἀσφάλεια—καὶ τὰ παρουσιάζεται οὕτω ὁ Ἑλληνικὴ Πολιτικὴ καὶ Στρατιωτικὴ Διοίκησις, ὅτι ἀδυνατεῖ τὰ ἐπιβάλλει τὴν τάξιν, διότι οἱ Μουσουλμανικοὶ πληθυσμοὶ ἀποστέρουσαν τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν. Ἐξ ἄλλου δὲ φρονοῦν, ὅτι διὰ τοιούτων μέσων ἀπασχολοῦν καὶ τμήματα στρατοῦ, τῶν ὁποίων ἡ χρησιμοποίησις εἰς ἄλλην ἔθνικὴν ἐργασίαν εἶναι ἀναγκαῖα. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν φανατικῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν ἐντὸς τῆς διοικουμένης ζώνης, παρακινοῦν καὶ ὑποθάλλουσαν τοὺς εὐφαντάστους Τούρκους, κατὰ τρόπον ἐντελῶς μυστικόν. Τὰ διαμερίσματα τὰ ὁποῖα πάσχουσαν ἀπὸ ἔλλειψιν δημοσίας ἀσφαλείας καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι κυρίως τὰ κέντρα τῶν ληστοσυμμοριῶν εἶναι: 1) τὸ πρὸς Νότον καὶ Ν. Ἀνατολικῶς τοῦ Καζᾶ Σμύρνης κείμενον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὸ Καῖστριον Πεδίον, περικλειόμενον μεταξὺ τῶν ὁρέων Τρωλοῦ καὶ Μεσογίδος, καὶ ἡ κοιλάς τοῦ Μαιάνδρου, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσβάλλουσαν προερχόμενοι ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ζώνης, 2) τὸ Β. Ἀνατολικῶς τοῦ Καζᾶ Μαγνησίας, ὁρεινὸν ἐπίσης, τὸ ἐκτεινόμενον πρὸς τὸν Καζᾶν Γκιόρδες καὶ Σιμάβ καὶ 3) τὸ πρὸς βορρᾶν τοῦ Καζᾶ Περγάμου καὶ Σόμα, τὸ συνορευθὲν μετὰ τὸ ἀνεξάρτητον Σαντζάκιον Δαρδανελλίων καὶ κείμενον ἐντὸς τοῦ Νομοῦ Προύσης. Αὐτὰ περίπου εἶναι τὰ κύρια σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα διαιτῶνται οἱ ἀντάρται Τούρκοι, οἱ ὁποῖοι συνεννοοῦνται καὶ μετὰ τῶν ἄλλων κακοποιῶν Τουρκικῶν στοιχείων τῆς ὑπαίθρου χώρας, καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενοι λυμαινόνται τὰς πέριξ περιφέρειας κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε τὰ ἐμπνέουσαν τὸν τρόπον εἰς τοὺς ἀγροτικούς πληθυσμούς. Προσθέσατε εἰς τὰ πρόσφορα ταῦτα ἐδάφη καὶ ὅτι οἱ πληθυσμοὶ τῆς ὑπαίθρου χώρας ὑποθάλλουσαν αὐτούς, διότι νομίζουσαν ὡς παράβασιν τοῦ ἔθνικοῦ τῶν καθήκοντος τὰ καταγγεῖλωσί τι. Σημειωτέον ὅτι οὐδεὶς ἀπολύτως φιλήσυχος Τούρκος τῆς διοικουμένης ζώνης, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἐρωτῶμενος περὶ τοῦ ἐὰν καὶ μήπως γνωρίζῃ τι περὶ τῶν συμμοριῶν αὐτῶν, καταγγέλλει τίποτε, ἔστω καὶ ἂν γνωρίζῃ ὅτι οἱ παθόντες εἶναι ὁμοεθνοεῖς του. Τοῦτο διεπίστῳσα ἀπὸ τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιθεωρήσεις μου ἀνά τὴν διοικουμένην ζώνην, καὶ ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις τῶν διαφόρων ἀστυνομικῶν ὀργάνων καὶ πρέπει τὰ ἀποδώσῃ τις, οὐχὶ τόσο εἰς τὸν φόβον τὸν ὁποῖον ἔχουσαν, μήπως τυχὸν τιμωρηθῶν ἀπὸ τὰς ληστοσυμμορίας, ὅταν αὐταὶ ἐμάνθανον, ὅτι κατέδωσαν αὐτούς, ἀλλὰ εἰς τὸ ἔθνικόν των αἴσθημα, τὸ ὁποῖον δὲν τοὺς ἀφίνει τὰ ὁμολογήσουσαν.

» Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθεωρήσεις μου, ἀνά τὴν διοικουμένην ζώνην καὶ πέραν ταύτης, διεπίστῳσα καὶ αἷτια τὰ ὁποῖα ἤκιστα συντελοῦσαν εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας: 1) Ἡ παρατηρουμένη ἐσχάτως χαλάρωσις τῆς πειθαρχίας τῶν ὀπλιτῶν, ἡ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς χωροφυλακῆς. Τὰ αἷτια τοῦ κακοῦ τούτου, εὐνόητα ἄλλωστε, δύναται τὰ ἀρθοῦσαν διὰ συνεχῶς διδασκαλίας καὶ αὐστηρᾶς καὶ ἀμερολήπτου διοικήσεως. 2) Ἡ ἔλλειψις καταλλήλων ὑπαξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ δὲ

ναι και να έχουν το απαιτούμενον κύρος απέναντι των χωροφυλάκων. διότι είναι τα νεύρα αυτής και όταν τα νεύρα ασθενούν ασθενεί ολόκληρος ο οργανισμός. Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι γενικώτερον δι' ὅλην τὴν Χωροφυλακὴν τοῦ Κράτους καὶ ἐπομένως εἰς ἄλλους εἶναι δεδομένον νὰ σκεφθῶν περὶ αὐτοῦ. 3) Παρετήρησα ἐπίσης, ὅτι εἶναι μεγίστη ἀνάγκη νὰ ὀρισθῇ εἰς Ἐπιθεωρητῆς τῆς Χωροφυλακῆς, ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ἢ καὶ δύο, ὁ ὁποῖος νὰ περιέρχεται ἀδιακόπως τὰς Διοικήσεις, Μοιραρχίας καὶ Σταθμοὺς τῆς ὑπαίθρου χώρας, διὰ νὰ ἐμπνέη τοὺς ἄνδρας τῆς Χωροφυλακῆς, νὰ καθοδηγῇ τοὺς ἀξιωματικὸς αὐτῆς, καὶ διὰ νὰ καθιστᾷ ἐνήμερον τὴν Ἀνωτέραν Διοίκησιν Χωροφυλακῆς Σμύρνης, περὶ παντὸς τὸ ὁποῖον προσπίπτει εἰς τὴν ἄμεσον ἀντίληψιν αὐτοῦ καὶ χρήζει ἀμέσου θεραπείας. Ἐφ' ὅσον τὴν Ἀνωτέραν Διοίκησιν Χωροφυλακῆς διευθύνει ὁ Ἀστυνομικὸς Διευθυντῆς Σμύρνης, εἶναι ἀνάγκη διορισμοῦ ἐνὸς Ἐπιθεωρητοῦ καταλλήλου, ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ. διότι παρ' ὅλην τὴν δραστηριότητα καὶ ἀντίληψιν τοῦ προϊσταμένου καὶ τῶν δύο ὑπηρεσιῶν, δὲν εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατόν νὰ διευθύνωνται καὶ παρακολουθῶνται ἐξ ἴσου καὶ αἱ δύο αὐταὶ μεγάλαι ὑπηρεσίαι. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀδυναμίας ταύτης εἶναι, ὅτι ἐπὶ ἔτος σχεδὸν ἔχει νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὀρίων τῆς Σμύρνης ὁ Προϊστάμενος τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως Χωροφυλακῆς Γ. Νικηφοράκης, ὅχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διότι δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν τὰ βάρεα καθήκοντα τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας Σμύρνης. Γενικῶς δέ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχω νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν καὶ τὸ ὁποῖον ἀντελήφθη, εἶναι, ὅτι πρέπει αὕτη νὰ τονώσῃ τὸν ζῆλον τῶν ἀξιωματικῶν δι' οἰουδήποτε τρόπου κρίνει, διότι γενικῶς, πλὴν ἐξαιρέσεων τινῶν, ἀπὸ τινος ἐμειώθη ὁ ζῆλος αὐτῶν. Ὑπάρχουν εὐτυχῶς καὶ πολλὰ καλὰ στοιχεῖα μεταξὺ τούτων.

»Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω αἰτίων, τὰ ὁποῖα συντελοῦν εἰς τὴν χαλάρωσιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶς δυνάμεως Χωροφυλακῆς διὰ χώραν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὁ στρατός, ὁ ὁποῖος δύναται ἐπικουρικῶς νὰ συντρέχῃ εἰς αὐτήν, εἶναι ἀλλαχού, εἰς σπουδαιότερα καθήκοντα, ἀπησχολημένος. Ἡ ἔλλειψις λοιπὸν ἐπαρκῶς δυνάμεως καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ Κράτους νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Χωροφυλακὴν, σᾶς ἠνάγκασε νὰ προκηρύξῃτε ἐθελουσίαν κατάταξιν τῶν ἀγόντων τὸ 20ὸν τῆς ἡλικίας, τῶν ἐκ Μ. Ἀσίας Ἑλλήνων τὸ γένος. Τὸ Κράτος δύναται ν' ἀποστείλῃ μόνον ἀριθμὸν τινα, ὡς πληροφοροῦμαι, ὑπαξιωματικῶν καὶ ὀλίγων ἀξιωματικῶν. Οὕτως, ὡς ἀνέφερον ἀνωτέρω, προσῆλθον περὶ τοὺς 1500 καὶ πλέον χωροφύλακες. Οἱ 1500 καὶ πλέον, προσελθόντες θὰ ἀντικαταστατήσουν ἰσαριθμὸς συναδέλφους των, μετὰ μικρὸν χρονικὸν διάστημα προπαιδείας, οἱ ὁποῖοι θὰ διατεθῶν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ εἰδικῶς διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ληστοςυμμοριῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπεθρασύνθησαν ἐπ' ἐσχάτων καὶ ἔθεσαν εἰς κίνδυνον καὶ αὐτὰς τὰς συγκοινωνίας, τῶν ὁποίων γρήσιν κάμνει ὁ Στρατός. Νομίζω, ὅτι δὲν θὰ διακινδυνεύσω, ἂν ἐκφέρω τὴν γνώμην, ὅτι ἀπαιτεῖται μεγίστη προσοχὴ διὰ τὴν κατάλληλον χρησιμοποίησιν τῶν 1500 καὶ πλέον τούτων χωροφυλάκων. Φρονῶ, δηλαδὴ, ὅτι πρέπει νὰ καταρτισθῇ εἰδικὴ καταδιωκτικὴ ὑπηρεσία μεταβατικῶν ἀποσπασμάτων, ἡ ὁποία νὰ ἔχῃ: 1) Καθαρῶς στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν, μὲ ὄπλα πολυβόλα, μὲ χειροβομβίδας, μὲ ὄπλισμὸν ἄρτιον καὶ ἐν γένει μὲ πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται διὰ τμήμα στρατοῦ ἐν ἐκστρατεία. Νὰ ὀρισθῇ δὲ διὰ τοὺς ἄνδρας αὐτῆς καὶ ἡμερησία ἀποζημίωσις, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκτελοῦν καὶ τὴν ὁποίαν θὰ ἐκτιμᾷ ἡ Ἀνωτέρα

Ο βασιλεύς Κωνσταντίνος κατά την ιστορικήν παρέλασιν του Δορυμάνου (Εσκή-Σεχίη) (18-7-1921)

Διοικήσις χωροφυλακῆς. 2) Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης νὰ τεθῆ ἄνωτερος ἀξιωματικὸς τῆς Χωροφυλακῆς, κατάλληλος πρὸς τοῦτο, ὁ ὁποῖος νὰ ἔχη ἔδραν ἐκτὸς τῆς Σμύρνης, ὅπου ἤθελε νομίση πρόσφορον ἢ Ἀνωτέρα Διοικήσις Χωροφυλακῆς. 3) Ἡ ὑπηρεσία αὕτη νὰ καταρτίσῃ μεταβατικὰ ἀποσπάσματα, ἐντὸς ὀρισμένων τομέων κινούμενα καὶ εἰς τὰ διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς κρυψῶνες τῶν ληστοσυμμοριῶν. 4) Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀποσπασμάτων τούτων νὰ τεθοῦν ἀξιωματικοὶ πεπειραμένοι μὲ ἀντίληψιν, μὲ θάρρος, ἔχοντες ὄρεξιν διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν ἀμοιρεῖ εὐτυχῶς ἡ ἐνταῦθα δύναμις τῆς Χωροφυλακῆς. 5) Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα νὰ ἔχουν καὶ τὰς μικρὰς ἐφεδρείας των, εἰς τρόπον ὥστε, ἅμα πληροφορηθοῦν τὴν ὑπαρξίν πολυπληθοῦς συμμορίας, νὰ ζητοῦν ἐνίσχυσιν, ἢ ὁποῖα νὰ δύναται νὰ τοῖς χορηγηθῆ ἀμέσως καὶ εὐκόλως. 6) Τέλος, νὰ τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης τηλεφωνικὴ ὑπηρεσία, ἢ ὁποῖα δυστυχῶς, ὡς παρατήρησα, δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀπομακρυσμένων χωρίων. Τοιαύτη περίπου πρέπει νὰ εἶναι ἡ ὀργάνωσις τῆς καταδιωκτικῆς ὑπηρεσίας, τὴν ὁποίαν νὰ ἐνισχύσῃ ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ καὶ μικρὸν τμῆμα Στρατοῦ.

»Μὲ τοιαύτην καθαρῶς στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν καὶ μὲ τοιαύτην τινὰ περίπου σύνθεσιν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ μελετήσουν ἀξιωματικοὶ τῆς Χωροφυλακῆς μὲ ἀξιωματικούς τοῦ Στρατοῦ, ἐν συνεργασίᾳ, φρονῶ, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ παγιωθῆ ἡ δημοσία τάξις εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν, μέχρις ὅτου λυθῆ ὀριστικῶς τὸ Μικρασιατικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον κρατεῖ ἐν ἀγωνίᾳ τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν. Καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ διαλυθοῦν αἱ ληστοσυμμορίαί, αἱ ὁποῖαι τόσῃ φθορὰν προξενοῦν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως εἰς Μικρὰν Ἀσίαν.

Ὁ παρὰ τῇ Ὑπᾶτι Ἀρμοστείᾳ ἀπεσπασμένος
Τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν
Π. Ν. ΕΥΡΗΠΑΙΟΣ

Ἄλλὰ δὲν ἦτο μόνον ἡ κατάστασις κρίσιμος, ἀπὸ ἀπόψεως δημοσίας ἀσφαλείας, εἰς τὰς περιφερείας τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως Π. Εὐριπαῖος. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1921 αἱ συμμορίαὶ πάσης ἐθνικότητος ἐπληθύνθησαν εἰς τὰς περιφερείας τῆς Προύσης, Δορυλαίου, Κιουταχείας, Οὐσάκ μέχρι τοῦ Αἰδινίου. Ὁ τρομερὸς πόλεμος ἀπέδωσε ἀφθόλους τοὺς φαρμακεροὺς καρπούς του. Συμμορίαὶ ἐνεφανίσθησαν παντοῦ, Κιρκασίων, Τούρκων (Κεμαλικῶν), Ἀρμενίων καὶ Ἑλλήνων. Οἱ δυστυχισμένοι κάτοικοι ὑπέφερον πολὺ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομάς των. Ἦναγκάζοντο πολλάκις νὰ καταφεύγουν εἰς τὰ ὄρη, διὰ νὰ παραχωρήσουν τὰς οἰκίας των εἰς τὰς συμμορίας.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διὰ τὴν καταδίωξίν των ἔπρεπε νὰ διαθέσῃ τάγματα ὀλόκληρα, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ Στρατιὰ ν' ἀποσπάσῃ δυνάμεις ἀπὸ τὸ Μέτωπον. Ἐκτὸς τούτου καὶ οἱ στρατιῶται δὲν ἐδείκνυον κανένα ἐνδιαφέρον διὰ τοιοῦτου εἶδους καταδιώξεις. Εἰς τὴν ψυχὴν των ἐπεκάθητο ὁ ἐφίπλοτος τῆς παρατάσεως τοῦ πολέμου. Ὅταν κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1920 μετεβλήθη τὸ καθεστῶς, ἤλπισαν εἰς τὴν ἀποστράτευσιν. Ἀντὶ τούτου ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη. Ἦλπισαν κατόπιν εἰς τὴν συντριβὴν τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ καὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ διαβοῦν τὴν Ἀλμυρὰν Ἐρημον καὶ νὰ ὑπερβοῦν τὸν Σαγγάριον.

Μετὰ τὰς τρομακτικὰς αὐτὰς προσπάθειάς, τί ἄλλο ἔπρεπε ν' ἀναμένουν

διὰ νὰ τερματισθῇ ὁ πόλεμος; Διότι ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ τὴν πρωτεύουσαν ἑνὸς Κράτους εἶναι εὐκόλον νὰ ἐκφωνῶνται λόγοι πατριωτικοὶ καὶ ἐσχάτης ἀμύνης. Ὅταν ὅμως ἕνας στρατιώτης ὑπηρετῆ μίαν πενταετίαν συνεχῶς, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας καὶ μετέβη εἰς τὸν Σαγγάριον, ἐτραυματίσθη καὶ μετὰ τὴν θεραπείαν του πάλιν μετεφέρθη εἰς τὸ Μέτωπον, ὅταν ἡ οἰκογενεὶά του στερεῖται τοῦ ἄρτου τῆς, τότε ὁ στρατιώτης αὐτὸς σκέπτεται πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῶν πόλεων οἱ ὁποῖοι συζητοῦν, τρώγουν, πίνουν καὶ εὐχονται ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Πατρίδος! Ἡ ζωὴ εἰς τὰ χαρῶματα δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν κόλασιν. Οἱ περισσότεροὶ ἀξιοματικοὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰς παλαιὰς θέσεις τοῦ Μετώπου ἔλαβον ἀδείας, κατῆλθον εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰς οἰκογενεῖας των, καὶ μόνον ὁ στρατιώτης καταδικάζεται νὰ εἶναι ὁ «ἄγρυπνος φρουρὸς» τῆς Πατρίδος!

Ἡ τροφοδοσία του ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καθίσταται τραγικὴ. Ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια εἶναι ἠναγκασμένος νὰ τρέφεται ἐπ' ἄρκετὸν διάστημα μὲ σάπιες ρέγκες καὶ ἀθλίας ποιότητος ζυμαρικά. Αἱ ἀναφοραὶ τῶν διαφόρων διοικητῶν διαβιβάζονται εἰς τὰ Σώματα Στρατοῦ, τὰ Σώματα Στρατοῦ τηλεγραφοῦν εἰς τὴν Στρατιάν, καὶ ἡ Στρατιὰ εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἐπισημῶν ἐνεργειῶν εἶναι ἡ σιωπὴ καὶ ἡ ἐξακολούθησις τῆς ρεγκοφαγίας. Ὅσοι πολιτικοὶ ἐνόμισαν, ὅτι ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς εἶναι δυνατόν νὰ πειθαρχήσῃ ἕνα στράτευμα, ἠπατήθησαν οἰκτρῶς. Καὶ ὁ πόνος τοῦ στρατεύματος ἐξέσπασε, ὅταν ἐπεσκέφθη τὸ μέτωπον τὸν χειμῶνα 1921—1922 ὁ Διάδοχος Γεώργιος. Παντοῦ ὅπου ἐνεφανίζετο οἱ στρατιῶται ἀντὶ ζητωκραυγῶν ὑπὲρ τοῦ θρόνου, τῆς Πατρίδος, τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἐφώναξαν μὲ ὅλην τὴν ἀγανάκτησίν των: —'Αποστράτευσις, ἀέρα, ἀέρα, ἀποστράτευσις..!

Η «ΜΑΝΝΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΟΥ»

Ἡ παράτασις τοῦ πολέμου εἶχεν ἀρχίσει νὰ καλλιεργῆ ἐπικινδύνως πλέον τὸ σπέρμα τῆς ἀποσυνθέσεως. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ Κυβέρνησις ἐξηκολούθει νὰ ὀμιλῇ περὶ τοῦ γενναίου καὶ πατριωτικοῦ στρατοῦ, νὰ σχεδιάζῃ διπλωματικὰς μάχας καὶ διαφόρους πειραματισμοὺς διοικήσεως τῶν ἐδαφῶν, ἅτινα κατελήφθησαν μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 1921.

Ἄλλ' εἰς τὸ Μέτωπον ὁ στρατιώτης ἔλυωνε καὶ ὑπέφερε, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἡ οἰκογενεὶά του στερεῖται τοῦ ἄρτου, δὲν λαμβάνει τὸ ἐπίδομα τοῦ Κράτους, ὑφίσταται τὰ πάνδεινα, διότι ὁ προστάτης τῆς παραμένει «ἄγρυπνος φρουρὸς» τῆς πατρίδος εἰς τὰ Μικρασιατικὰ ἐδάφη. Ἐπιπροσθέτως, οἱ στρατιῶται τοῦ Μετώπου ἐμάνθανον, ὅτι χιλιάδες ἄλλων στρατιωτῶν ἐπροστατεύοντο ὑπὸ τῶν πολιτικῶν καὶ παρέμενον εἰς τὰς πόλεις, πλησίον τῶν οἰκογενειῶν των, εἰργάζοντο οἱ περισσότεροὶ καὶ ἀπετέλουν τρόπον τινὰ μίαν προνομιοῦχον τάξιν στρατευσίμων. Συγχρόνως δὲ ὅσοι εἶχον κατορθώσει νὰ φύγουν ἐκ τοῦ Μετώπου δὲν ἐπέστρεφον ποτὲ πλέον. Ὁ στρατιώτης τοῦ Μετώπου βλέπει παντοῦ τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ τὴν πάλην πρὸς ἐπικράτησιν τῶν διαφόρων συμφερόντων καὶ φιλοδοξιῶν.

Οἱ ἀξιοματικοὶ των, ὅσοι δὲν λαμβάνουν ἀδείας, προβιβάζονται. Καὶ οἱ στρατιῶται δικαίως ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ προβιβασμὸς των εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς θυσίας των. Ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἡ δυσφορία καὶ ἡ γκρίνια των ὀγκοῦνται. Τὸ σπέρμα τῆς ἀποσυνθέσεως ἐξαπλοῦται παντοῦ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον γίνεται ἀγρία συνείδησις. Τὸ καθημερινόν των ἐρώτημα εἶναι, πότε θὰ

τελειώση ὁ πόλεμος. Ἡ καθημερινή των ἀγωνία εἶναι, ἐάν θὰ ταφοῦν ἐκεῖ εἰς τὰ ἔρημα βουνά τῆς Κιουταχείας καὶ τοῦ Ἀφιόν - Καραχισάρ.

Τὸ Κράτος δὲν κάμνει ἀκόμη τίποτε, διὰ ν' ἀνακουφίσῃ τὴν ζωὴν των. Μοναδικὴ παρηγορία των εἶναι αἱ κυρίαὶ καὶ δεσποινίδες τῆς Μικρασιατικῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι ἀποστέλλουν καθ' ἑκάστην εἰς τὸ μέτωπον χιλιάδας ἐπιστολῶν καὶ δεμάτων μετὰ διάφορα πράγματα. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Μικρασιατικοῦ πολέμου τὸ ἔργον τῆς παροχῆς διαφόρων εἰδῶν, ἐσωρρούχων, κονιάκ, βιβλίων καὶ ἄλλων χρειωδῶν εἶχεν ἀναλάβει αὐτοπροσώπως καὶ αὐτοβούλως ἡ Ἄννα Παπαδοπούλου, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Παύλου Μελά. Ἡ ὑπηρεσία της πρὸς τὸν μαχόμενον στρατὸν ἀπετέλει συνέχειαν τῶν ἀγώνων της τοῦ 1912—1913 καὶ 1916—1918 εἰς τὰ Μακεδονικὰ μέτωπα.

Ἀκούραστος καὶ ἀκατάβλητος μετὰ μίαν θαυματουργὸν ἀλτροῦστικὴν ψυχὴν, ἔφθασε καὶ εἰς τὰς Μικρασιατικὰς Μεραρχίας καὶ ἐξεδήλωσεν ὅλην τὴν μεγάλην στοργὴν ἀληθοῦς μητρὸς πρὸς τὰ τέκνα της. Δι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ μίαν βαθυτέραν συνείδησιν καὶ εὐγνωμοσύνην τὴν ὠνόμασαν ὅλοι «Μάννα τοῦ στρατιώτου». Ἡ Ἄννα Παπαδοπούλου ἀπὸ τὰς πόλεις ἐξεστράτεψε μέχρι τῶν προφυλακῶν καὶ διένεμε τὰ δῶρά της, συνεμερίζετο ὅλας τὰς κακουχίας τοῦ στρατιώτου καὶ ἤκουε τὸν πόνον καὶ τὰς ἀνάγκας του. Μοναδικὸν παράδειγμα αὐτοθυσίας, στοργῆς καὶ πατριωτικῆς ἀγάπης πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, χάριν ἐνὸς ἀνωτέρου ἰδεώδους τῆς φυλῆς, ὑφίστανται τὰ πάνδεινα καὶ πίπτουν μακρὰν τῶν πατέρων καὶ τῶν ἀδελφῶν των. Τὸ παράδειγμα τῆς Ἄννας Παπαδοπούλου ἠθέλησαν νὰ τὸ μιμηθοῦν καὶ αἱ Ἑλληνίδες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ σύζυγος τοῦ Μικρασιάτου συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ Ζ. Μιχαηλίδου, ἡ ὁποία εἶχεν ἐργασθῆ ὑπὲρ τοῦ στρατιώτου πατριωτικώτατα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἴδρυσεν πρῶτῃ τὸν σύνδεσμον τῆς «Ἀδελφῆς τοῦ στρατιώτου» καὶ ἀμέσως ἐπυκνώθη ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τὸ μέτωπον.

Ἡ «Ἀδελφὴ τοῦ στρατιώτου» ἤρχισεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας τοῦ Μετώπου καὶ μετὰ τῆς θερμότερας προθυμίας ἀπέστειλε βιβλία εἰς τοὺς αἰτοῦντας καὶ δέματα μετὰ διάφορα εἶδη. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἀνεκουφίζοντο καὶ ἐνόμιζον πρὸς στιγμὴν ὅτι εὐρίσκοντο πλησίον τῶν οἰκογενειῶν των. Ἡ «Ἀδελφὴ τοῦ στρατιώτου» εἶχεν ἰδρυθῆ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Μικρασιατικῆς κατοχῆς, ὥστε ὅταν ὁ στρατὸς εὐρέθη καὶ πάλιν μετὰ τὸν Σαγγάριον ἐπὶ τῶν ὄρεων καὶ τῶν χιόνων, τὸ σωματεῖον τοῦτο ἐξετέλεσε θαυμασίως τὸν προορισμὸν του. Ἡ «Μάννα τοῦ στρατιώτου» Ἄννα Παπαδοπούλου διὰ διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς εἰδοποιήθη ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς Μ. Ἀσίας, διότι ἐφρόνον ἐν τῇ Στρατιᾷ, ὅτι προπαγανδίζει ὑπὲρ τοῦ Βενιζέλου. Ἄλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς ἦτο ἀνάξιος προσοχῆς, διότι οἱ στρατιῶται εἶχον τὰ αἰσθηματὰ των ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου πολιτευτοῦ καὶ οὐδεὶς ἐπρόκειτο νὰ μεταβάλλῃ τὰς γνώμας των παρὰ μόνον τὰ γεγονότα καὶ τὰ πράγματα.

Ἀπέμεινε λοιπὸν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Ἄννας Παπαδοπούλου μόνον ἡ «Ἀδελφὴ τοῦ στρατιώτου» ἡ ὁποία εἶχε πυκνὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τὸ Μέτωπον. Ἐν τῷ μεταξύ ἰδρύθη καὶ τὸ Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Ἀφροδίτης Ἀλευρά, τὸ ὁποῖον κατέγινε καὶ αὐτὸ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν ψυχαγωγίαν τοῦ στρατεύματος. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἴδρυσεν καὶ τμήμα ἐκπαιδεύσεως νοσοκόμων, μετὰ τὸν σκοπὸν, ὅπως κυρίαὶ καὶ δεσποινίδες χρησιμοποιοῦντο εἰς τὰ διάφορα στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα τῆς Σμύρνης. Τὸ τμήμα τοῦτο ἐλειτούργησεν ἐπὶ τετράμηνον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς πεπειραμένης ἀρχινοσοκόμου Εὐτυχίας

Βουροπούλου, ἡ ὁποία εἶχε καὶ προηγουμένως θαυμασίαν πατριωτικὴν δρᾶσιν, παρέμεινε δὲ εἰς τὴν Σμύρνην περιποιομένη τοὺς στρατιώτας μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς κατοχῆς τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Εἰς τὸ τμήμα τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων ἐξεπαιδεύθησαν 150 περίπου νεάνιδες καὶ μετὰ τὴν ἐκπαίδευσίν των ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰ νοσοκομεῖα ὑπηρετήσασαι μὲ στοργὴν καὶ ἐνδιαφέρον τοὺς τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σύνδεσμος τῆς «Ἀδελφῆς τοῦ στρατιώτου» ἐδιχάσθη, καὶ πολλαὶ κυρίαι καὶ δεσποινίδες ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Σταυριάνθης Ἀναστασιάδου ἔδρυσαν τὸν σύνδεσμον τῶν «Ἰάδων» τῆς Σμύρνης. Ἐντὸς τοῦ Λυκείου Α. Ἀναστασιάδου παρὰ τὴν Ἀγίαν Αἰκατερίνην, καθ' ἐκάστην συνήρχοντο τὰ μέλη τοῦ συνδέσμου τούτου καὶ ἠσχολοῦντο μὲ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Μετώπου, μὲ τὴν ἀποστολὴν χιλιάδων βιβλίων καὶ δεμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχον φανέλλες, κάλτσες, μανδήλια, γλυκίσματα, σοκολάτες, ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν καὶ ἀπὸ τὴν οἰκογενεῖάν των.

Ἡ ἐργασία τῶν «Ἰάδων» τῆς Σμύρνης εἶχεν ἐνταθῆ μέχρι τοιοῦτου σημείου. ὥστε ἐνόμιζεν ὁ ἐπισκέπτης τῶν γραφείων των, ὅτι ἐπρόκειτο κυριολεκτικῶς περὶ ἐργοστασίου, τὸ ὁποῖον παραδίδει καθ' ἐκάστην εἰς τὸ ταχυδρομεῖον χιλιάδας δεμάτων. Ἀλλ' αἱ Ἑλληνίδες δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὰς ἐνεργείας των ἐκ Σμύρνης. Τὰ Χριστούγεννα, πολυμελὴς ἐπιτροπὴ, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς προέδρου τοῦ συνδέσμου Σταυριάνθης Ἀναστασιάδου, μετέβη εἰς τὸ χιονοσκεπασμένον Ἀφιὸν-Καραχισάρ καὶ διένειμε μέχρι τῶν προφυλακῶν, κονιάκ, γλυκίσματα, ἐσώρρουχα, κασκόλ, τὰ ὁποῖα εἶχον κατασκευάσει αἱ ἴδιαι αἱ δεσποινίδες τοῦ συνδέσμου. Αὕτῃ ἡ ἐργασία ἐγένετο ἐκ Σμύρνης παρὰ τῶν κυριῶν καὶ δεσποινίδων καὶ ἀναμφισβητήτως ἀπετέλει ἀληθῆ ὄσιν καὶ συνεχίνει βαθύτατα τοὺς στρατιώτας τοῦ μετώπου. Ἐὰν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν αὐτὴν ἐνίσχυσιν καὶ παρηγορίαν καὶ τὸ Κράτος ἐχορήγει ἄφθονα καὶ καλῆς ποιότητος τρόφιμα, ἐὰν εἰς τὰς οἰκογενεῖας των ἐδίδοντο τὰ καθυστερούμενα ἐπίδομα καὶ ἡ στράτευσις δὲν ἦτο ἄνισος, ἀσφαλῶς τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ δὲν θὰ ἤρχιζε νὰ καταπίπτῃ καὶ ὁ μαρασμὸς νὰ κυριαρχῇ εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὴν ψυχὴν του.

ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Εἰς μίαν σειρὰν συγκινητικῶν ἀνταποκρίσεων τοῦ ἀπὸ τὸ μέτωπον πρὸς τὴν «Πολιτείαν» ὁ Νικ. Καρβούνης ἔγραφε μὲ πόνον διὰ τὴν ταχύτεραν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Μετώπου, διὰ τὴν παρηγορίαν τοῦ στρατιώτου. Καὶ εἶχε δίκαιον, διότι ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ μετώπου δὲν θὰ ἦτο ἓνα γεγονός τοπικῆς σημασίας, ἀλλ' ἀληθῆς αἱματηρὰ θύελλα, ἡ ὁποία θὰ κατέκλυζε ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Συνεπεία ὅλων αὐτῶν τῶν ὑποδείξεων καὶ τῆς ἀνάγκης, ἡ ὁποία ἐξεδηλοῦτο πανταχόθεν ἐκ τοῦ Μετώπου, ἡ Στρατιὰ ἀπεφάσισεν ὅπως ἀναθέσῃ εἰς τὸ Β' Γραφεῖον τοῦ Στρατηγείου, τὴν ὀργάνωσιν ἐνὸς τμήματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ψυχαγωγία τοῦ στρατιώτου» καὶ τὴν ἐκδοσιν εἰδικῆς ἐφημερίδος διὰ τὸν στρατόν.

Ἡ ἐργασία αὕτη ἤρχισε νὰ γίνεταί μετὰ σπουδῆς. Ἐξεδόθη ἐν Σμύρνη εἰς τὰ Τυπογραφεῖα τῆς Στρατιᾶς ὁ «Συνάδελφος» ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ποιητοῦ καὶ λογοτέχνου Ἡλ. Βουτιερίδου. Ἡ ἐφημερίς αὕτη ἐδημοσίευσεν εἰδήσεις πάσης φύσεως, διηγήματα, ποιήματα, εὐθύμους ἱστορίας καὶ ὅ,τι ἄλλο ἦτο δυνατόν νὰ τέρψῃ τοὺς στρατιώτας τοῦ Μετώπου καὶ ἀπεστέλλετο καθ' ἐκάστην πρὸς τὰς Μεραρχίας καὶ τοὺς διαφόρους σχηματισμούς. Ἐκτὸς αὐτοῦ,

τὸ τμήμα «Ψυχαγωγίας τοῦ στρατιώτου» ἠγόρασε φωνογράφους καὶ ἀπέστειλε εἰς τὰ διάφορα Συντάγματα, ἤλθεν εἰς συνεννοήσεις μὲ διαφόρους μικροθιάσους καὶ ἐχορήγησε ἀδείας κυκλοφορίας των εἰς τὸ Μέτωπον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ δίδουν παραστάσεις μὲ πατριωτικὰ ἔργα καὶ μονοπράκτους κωμωδίας. Καλὰ καὶ ἄγρια αὐτὰ τὰ ψυχαγωγικὰ μέτρα. Θὰ εἶχον ἀσφαλῶς εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα, ἐὰν συγχρόνως ὁ ἐπισιτισμὸς ἐβελτιοῦτο, καὶ τὴν σάπια ρέγκα, τὰ ἀμφιβόλου ποιότητος μακαρόνια τὰ ἀντικαθίστων μὲ καλλιτέρας τροφάς, ὥστε οἱ στρατιῶται νὰ μὴ ἀναγκάζωνται ἐνώπιον τῶν διοικητῶν των ν' ἀπορίπτουν ὡς ἄχρηστον τὸ συσσίτιόν των.

ΓΑΛΛΟΚΕΜΑΛΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ

Ἡ κατάστασις, οὕτω, διεγράφετο ὑποπτος καὶ ἠφαιστειώδης ἐν Μ. Ἀσίᾳ, χωρὶς νὰ λαμβάνεται κάποιον μέτρον ριζικὸν πρὸς τερματισμὸν τοῦ πολέμου. Ἀντιθέτως τὴν 2αν Ὀκτωβρίου 1921 συνῆλθε ἡ Γ' Ἐθνοσυνέλευσις καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Δ. Γούναρης, μετὰ μακρὰν ἐξιστόρησιν τῶν ἐπιχειρήσεων Κιουταχείας, Δορυλαίου καὶ Σαγγαρίου, διεκήρυξε ὅτι ἡ Ἑλλάς, τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατέχει ἐν Μ. Ἀσίᾳ 100.000 περίπου τετραγωνικὰ χιλιόμετρα ἀπέναντι τῶν 16.000 τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν. Ἀλλὰ τὰ 100.000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα ἐδημιούργουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἀποσύνθεσιν, τὰ δὲ 16.000, εἶχον τὸ πλεονέκτημα, ὅτι δὲν ἀπῆτουν μεγάλας δαπάνας, οὔτε τὴν παραμονὴν τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ βῆθη τῆς Ἀνατολῆς. Συγχρόνως ὁ πρωθυπουργὸς Δ. Γούναρης ἀνεκοίνωσε πρὸς τοὺς πληρεξουσίους, ὅτι θὰ μεταβῆ εἰς Παρισίους μετὰ τῆς 6ης καὶ 9ης Ὀκτωβρίου, ὅπως συναντηθῆ μετὰ τοῦ Γάλλου πρωθυπουργοῦ Μπριάν.

Τὴν 3ην Ὀκτωβρίου 1921, ὁ πρωθυπουργὸς Δ. Γούναρης, διὰ δευτέραν φοράν ἀνεχώρει ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπως ἐπισκεφθῆ τὰς πρωτευούσας Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Γ. Μπαλτατζῆ ἐπέβη τοῦ «Λέοντος» καὶ ἀνεχώρησε διὰ Πρίντεζι. Εἰς τὴν Ρώμην παρέμεινεν ὀλίγας ὥρας, διότι ὑπελόγιζε νὰ συναντηθῆ ἐκεῖ μετὰ τῶν ἐπισήμων κύκλων κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του. Τὴν 6ην Ὀκτωβρίου συνητήθη ἐν Παρισίοις μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Γαλλίας Μπριάν ἐπὶ τρία τέταρτα τῆς ὥρας, κατὰ τὴν δευτέραν δὲ συνάντησιν ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν.

Ὁ Γάλλος πρωθυπουργὸς ἐπανελάβε τὰς ἀπόψεις τῆς Γαλλίας, ὡς αὐταὶ ἐξεδηλώθησαν μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, καὶ συνέστησεν εἰς τὸν Ἑλληνα Πρωθυπουργὸν, ὅπως ἀποδεχθῆ τὰς συστάσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς τερματισμὸν τοῦ πολέμου ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἐκ Παρισίων ὁ Δ. Γούναρης ἀνεχώρησε, τὴν 13ην Ὀκτωβρίου, διὰ τὸ Λονδίνον μετὰ τοῦ Γ. Μπαλτατζῆ. Τὴν 15ην ἐγένετο δεκτὸς παρὰ τῶ ὑπουργῶ τῶν Ἐξωτερικῶν Λόρδω Κῶρζον καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας παρὰ τῶ Λόυδ Τζῶρτζ. Καὶ ἐν Λονδίῳ ἐπανελήφθησαν αἱ αὐταὶ συστάσεις καὶ ὑποδείξεις. Τὴν 19ην Νοεμβρίου ἀνεχώρησεν ἐκ Λονδίνου, ἐπιστρέφων εἰς Παρισίους καὶ Ρώμην, ὅπως παρακολουθήσῃ τὴν διπλωματικὴν κίνησιν τῆς νέας συμμαχικῆς Συνδιασκέψεως, ἡ ὁποία θὰ ἐγένετο εἰς τὰς Κάννας τῆς Γαλλίας.

Ἐν τῷ μεταξύ, τὴν 17ην Νοεμβρίου, ἀνηγγέλθη, ὅτι ὁ Τοῦρκος στρατηγὸς Νουρεντίν πασᾶς κατέλαβε ὀλόκληρον τὴν Κιλικίαν, ἧτις παρεχωρήθη διὰ τῆς Γαλλοτουρκικῆς συμφωνίας, τὴν ὁποίαν ὑπέγραψεν ὁ Φραγκλὶν Μπουγιῶν, ἀπεσταλμένος τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Ἀγκυραν. Πρὸς τοὺς πληθυσμοὺς ἀνεκοινώθη προκήρυξις τοῦ Μπουγιῶν, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν φιλοτούρκων ἐν

Γαλλία, ὅπως παραμείνουν ἤρεμοι εἰς τὰς ἐργασίας των καὶ ὑπὸ τὸ νέον Τουρκικὸν καθεστῶς. Συγχρόνως ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ διὰ διαγγέλματός του ὑπέσχετο προστασίαν τιμῆς, ζωῆς καὶ περιουσίας πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Ἀδάνων, Ἀϊντάπ καὶ Οὐρφας καὶ ἀμνηστειὰν εἰς ὅσους δὲν κατηγοροῦντο δι' ἀδικήματα τοῦ κοινοῦ δικαίου.

Ἀλλὰ παρ' ὅλας αὐτὰς τὰς ἐπισήμους διαβεβαιώσεις, ἡ ἀναχώρησις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐκ τῆς Κιλικίας προσέλαβε τὸν χαρακτῆρα ἀληθοῦς ἐξόδου, πανικοῦ καὶ φυγῆς. Ἄλλοι ἀνεχώρησαν πρὸς τὴν Κύπρον καὶ ἄλλοι πρὸς τὴν Σμύρνην καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Ἡ Γαλλοκεμαλικὴ συμφωνία ὑπεγράφη ἐν Ἀγκύρᾳ τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1921 παρὰ τοῦ Γιουσούφ Κεμάλ ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας καὶ τοῦ Φραγκλὶν Μπουγιῶν ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας. Ἡ ἀμφοτεροβαρῆς αὕτη συμφωνία περιέχει 13 ἄρθρα καὶ καθορίζει σαφῶς τὰ σύνορα τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ δικαίωμα τῆς Τουρκίας, ὅπως ἐνεργῇ τὰς στρατιωτικὰς μεταφορὰς τῆς σιδηροδρομικῶς ἀπὸ Μεϊντάν-Σιμπές εἰς Τσομπάν-Βέη ἐν τῇ Συριακῇ περιοχῇ.

Ὁ ὅρος αὐτὸς εἶχε μεγίστην στρατιωτικὴν σημασίαν, διότι οἱ Τοῦρκοι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφοδιάζωνται ἐλευθέρως καὶ ἀπὸ τὴν Συρίαν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Μετώπου των ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας ἀπηλλάγη τελειῶς πλέον τῶν ἐνοχλήσεων τοῦ Γαλλοτουρκικοῦ Μετώπου, ἐπιπροσθέτως δὲ κατέλαβε τὴν μεγάλην περιφέρειαν τῆς Κιλικίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ τροφοδοτῆται ἀφθόνως καὶ νὰ στρατολογήῃ ἐλευθέρως. Ὁλόκληρος δὲ ἡ συγκέντρωσις τῆς Κιλικίας ἠδύνατο νὰ μεταφέρηται εἰς τὸ Ἰκόνιον καὶ τὸ Μέτωπον τοῦ Ἀφιόν-Καραχισάρ σιδηροδρομικῶς ἐντὸς τριῶν τῶν πολὺ ἡμερῶν, καὶ αὐτὸ ἀπετέλεσε τὴν σπουδαιότεραν ἐνίσχυσιν καὶ βᾶσιν τοῦ Τουρκικοῦ Ἐπιτελείου διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς μεγάλης στρατιᾶς τοῦ Ἰκονίου.

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἐπανεπαύθη εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἀμυναν πρὸ τῆς Ἀγκύρας. Ὑπέγραψε τὴν Γαλλοτουρκικὴν συμφωνίαν τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου 1921 καὶ ἤρξατο πυρετωδῶς τῆς ἀνασυγκροτήσεως τοῦ στρατοῦ του διὰ νέας στρατολογίας καὶ δι' ἀφθόνου ἐφοδιασμοῦ ἀπὸ τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἀγορὰς. Εἰς τὴν Στρατιὰν Σμύρνης ἐπεκράτει ἡ ἐντύπωσις, ὅτι μετὰ τὰς ἀπωλείας τῶν μαχῶν τοῦ Σαγγαρίου, ὁ στρατὸς τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἶχε περιέλθει εἰς ἀξιοθρήνητον σημεῖον, κυρίως ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως. Ἄλλ' ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἦτο σφαλερὰ καὶ τὸ Βον Γραφεῖον τῆς Στρατιᾶς ἦτο ἀνίκανον νὰ πληροφορῆται διὰ τῶν ὀργάνων του τὴν πραγματικὴν κατάστασιν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, συνεπεῖα τῆς Γαλλοτουρκικῆς συμφωνίας, ἀπελύθησαν μερικοὶ Γάλλοι μηχανικοὶ τοῦ σιδηροδρόμου, οἱ ὅποιοι ἐκρατοῦντο αἰχμάλωτοι εἰς τὸ Ἰκόνιον.

Εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἐμμανουὴλ Φροντιέρ, ἦλθεν εἰς τὴν Σμύρνην. Συνητήθη κατὰ τύχην μίαν νύκτα εἰς φιλικὴν του οἰκίαν μετὰ τοῦ Δημητρίου Κοτζαμάνη καὶ τοῦ ἐξέθεσε τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Δημ. Κοτζαμάνης, ὁ ὁποῖος ἐκρύπτετο ἐν Σμύρνη λόγῳ πολιτικῶν διώξεων ἐν Ἀθήναις, ἔσπευσε νὰ μοῦ ἀνακοινώσῃ τὰς πληροφορίας τοῦ Φροντιέρ, πληροφορίας ἀξιοπίστου καὶ αὐτόπτου μάρτυρος. Ἀμέσως συνέταξα τὸ κατωτέρω ἔγγραφον καὶ τὸ διεβίβασα ἐπισήμως πρὸς τὴν Γενικὴν Γραμματεῖαν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως:

Ἐν Σμύρνῃ τῆ 9 Νοεμβρίου 1921.

Πρὸς τὴν Γενικὴν Γραμματεῖαν

Ἐνταῦθα

Λαμβάνω τὴν τιμὴν, ὅπως πληροφορήσω τὴν ἡμετέραν ὑπηρεσίαν, ὅτι ἀφίκετο ἐνταῦθα ἐξ Ἰκονίου ὁ μέχρι πρό τινας κρατούμενος ἀιχμάλωτος Ἐμμανουὴλ Φοντριέρ, Γάλλος ὑπὴρκος καὶ ὑπάλληλος τῆς Ἀγγλικῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρίας Ἀιδίνιου. Οὗτος μεταδίδει ὑμῖν τὰς ἐξῆς πληροφορίας, περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν Ἰκονίῳ: «Γενικῶς παρὰ τοῖς Τούρκοις, μετὰ τὴν κατάληψιν Κιουταχείας καὶ Δορυλαίου, ἐπεκράτει ἀποθάρρυνσις τόσον εἰς τὸν στρατόν, ὅσον καὶ εἰς τὸν λαόν. Μετὰ τὰς μάχας ὅμως τοῦ Σαγγαρίου καὶ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς σημερινὰς θέσεις του, οἱ Τούρκοι ἀνεθάρρουν καὶ τὴν μὴ κατάληψιν τῆς Ἀγκύρας τὴν ἐπανηγύρισαν ὡς ἀληθῆ νίκην. Τὰ ληφθέντα ἐσχάτως μέτρα διὰ τὴν στρατολογίαν, ἐτρομοκράτησαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τοὺς πληθυσμούς, ὥστε οἱ στρατεύσιμοι προσέρχονται ἤδη τακτικῶς, ἐνῶ κατὰ τὸ παρελθὸν οἱ καλούμενοι δὲν συνεμορφοῦντο πρὸς τὰς διαταγὰς τῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν. Ἐν Ἰκονίῳ τὰ δικαστήρια τῆς Ἀνεξαρτησίας διοικοῦνται ἐκ τριῶν μελῶν τοῦ Κεντρικοῦ στρατοδικείου Ἀγκύρας, τὰ ὅποια ἔχουν ἀπόλυτον πληρεξουσιότητα νὰ ἐνεργήσουν κατὰ βούλησιν. Μέλη τῶν δικαστηρίων τούτων περιοδεύουν τὰς διαφόρους περιφέρειας τοῦ Νομοῦ καὶ ἐπιβάλλουν τὴν ποινὴν τοῦ δι' ἀ γ χ ὄ ν η ς θ α ν ἄ τ ο υ καὶ δι' ἐλαχίστην ἀκόμη παρεκτροπὴν κατὰ τῶν ὁδηγιῶν καὶ τῶν διαταγῶν τῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν. Κατὰ τὴν ἐν Ἰκονίῳ—ἀφηγεῖται τὸ ἀνωτέρω πρόσωπον—διαμονὴν του εἶχε βεβαιωθῆ, ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ εἶχον νὰ λάβουν πέντε ὀλοκλήρων μηνῶν μισθοῦς. Ἐσχάτως ὅμως οἱ ἀξιωματικοὶ ἐ π λ η ρ ὴ θ η σ α ν τοὺς καθυστερημένους μισθοῦς τῶν διὰ χ ρ υ σ ῶ ν Ρ ω σ σ ι κ ῶ ν νομισμάτων». Παρακαλοῦμεν, ὅπως αἱ ἀνωτέρω πληροφορίες διαβιβασθῶσιν καὶ πρὸς τὸ Βον Γραφεῖον τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἵνα λάβῃ γνῶσιν.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Λογοκρισίας

MIX. ΡΟΔΑΣ

Ἡ πληροφορία αὕτη ἦτο ἀσφαλεστάτη, διότι ἀργότερον ἐξηκριβώθη καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν, ὅτι ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Σοβιετ ἐν Ἀγκύρᾳ Ἀραλώφ, εἶχεν ἐπιτύχει τὴν χορήγησιν μεγάλου δανείου πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἀγκύρας. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἤρχιζε νέους ἀγῶνας διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἀνασυγκρότησίν του, διὰ τὴν προπαρασκευὴν ἐνὸς νέου πολέμου, ἡ Στρατιὰ Σμύρνης ἀντιθέτως κατεγίνετο μὲ τὴν συγκρότησιν τοῦ Συμβουλίου Ἀντιστρατήγων καὶ μὲ τὴν παρακολούθησιν τοῦ ζητήματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ Συμβούλιον τῶν Ἀντιστρατήγων ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ ἐν Σμύρνῃ κατ' ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως. Εἶχον συγκεντρωθῆ ἐν Σμύρνῃ οἱ ἀντιστράτηγοι Μομφερᾶτος, διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς Θράκης, τῆς Ἠπείρου ὁ ἀντιστράτηγος Μπαῖρας καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος στρατοῦ Πολυμενάκος. Τὴν 18ην Δεκεμβρίου 1921 ἀφίκετο καὶ ὁ ἀντιστράτηγος Β. Δούσμανης, διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ συμβούλιον. Φαίνεται ὅτι μεταξὺ τῶν δύο στρατηγῶν ἐπεκράτει βαθεῖα διάστασις, διότι ὁ μὲν ἀντιστράτηγος Δούσμανης, δὲν ἤλθεν εἰς καμμίαν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ Α. Παπούλα, ὁ δὲ στρατηγὸς Παπούλας κατόπιν τηλεγραφήματός του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἐκλήθη εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον Σμύρνης, ὅπως συνεργασθῆ μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκη, κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα ἐπὶ τῆς διαστάσεως τῶν δύο στρατηγῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι δὲν ἐξευρέθη κανένα μέσον συμβιβασμοῦ καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς 19ης Δεκεμβρίου ὁ ἀντιστράτηγος Β. Δούσμανης ἀνεχώρησε διὰ Πειραιᾶ μετὰ τὸ ἀτιμόπλοιον «Κατερίνα». Τὴν 20ην Δεκεμβρίου τὸ Συμβούλιον διεκόψε τὰς ἐργασίας του καὶ τὴ ἀπογευματινὴ ἐφημερὶς «Τηλέγραφος» τῆς Σμύρνης τὴν 21ην Δεκεμβρίου 1921 (ἀρ. φύλλου 3587) ἔγραφε τὰ ἐξῆς:

«Τὸ ὄρισθὲν ὅπως ἀρχίσῃ τὰς ἐργασίας τοῦ χθὲς Συμβουλίου τῶν Ἀντι-

στρατήγων ανέβαλε τὰς ἐργασίας του καὶ θέλει συνελθεῖ μετὰ τὰς ἐορτάς. Συνεπεῖα τοῦτου οἱ ἀφιχθέντες πρὸς τοῦτο ἐνταῦθα ἀντιστράτηγοι ἤρξαντο ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς ἑδρας των. Οὕτω διὰ τοῦ «Πολικοῦ» ἀνεχώρησε χθὲς μὲσω Ἀθηνῶν εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἐδρεύει ἡ Στρατιὰ Ἡπειροῦ, ἧς τυγχάνει διοικητής, ὁ ἀντιστράτηγος κ. Μπαϊράς, σήμερον δὲ τὸ πρωὶ εἰς τὸ μέτωπον σιδηροδρομικῶς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γ' Σώματος στρατοῦ κ. Πολυμενᾶκος. Ἐπίσης σήμερον ἀναχωρεῖ διὰ τοῦ ἐπιτάκτου («Ἀντώνιος») μὲσω Ραιδεστοῦ εἰς Ἀδριανούπολιν ὁ ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς Θράκης, ἀντιστράτηγος κ. Μομφεράτος».

ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς ὡς Πατριάρχου Κων/πόλεως τοῦ Μελετίου Μεταξάκη, ἡ Στρατιὰ ἀνεμίχθη ἐκ τῶν παρασκηνίων, παρακολουθοῦσα κυρίως τὸν Τύπον, μήπως δημοσιεῖσθαι ἔσθαι ἐπαινετικά ὑπὲρ τοῦ νέου Πατριάρχου, ἐνῶ ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις Σμύρνης ἀνεμίχθη ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς δημιουργίας του καὶ ἀπηγόρευσε ρητῶς εἰς τοὺς Μητροπολίτας νὰ μνημονεύουν τὸ ὄνομα τοῦ νέου Πατριάρχου, ὅπως ἐπίσης ἀπηγόρευσε καὶ εἰς τοὺς τοποθετηθέντας Μητροπολίτας Μ. Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μελετίου Μεταξάκη, ν' ἀποβιβασθοῦν εἰς τὰς ἑδρας των. Πρὸς τοῦτο διεβιβάσθη τὸ κατωτέρω κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως:

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ—(Τμῆμα πολιτικόν)

Ἄριθ. ἐμπ. πρωτ. 861.

Ἐν Σμύρῃ τῇ 30 Μαρτίου 1922.

Πρὸς τὸν κ. Ἀνώτερον Ἀντιπρόσωπον Προῦσης καὶ τοὺς κ. κ. ἀντιπροσώπους Κίου, Μουδανίου, Ἀρτάκης, Πανόρμου καὶ Ἀδραμυττίου.—Συνεχίζοντες τὴν ὑπ' ἀριθ. 683 ἐμπ. ἡμῶν διαταγὴν, δι' ἧς παρέσχομεν ὑμῖν ὁδηγίας, περὶ τῆς στάσεως ἣν θέλετε τηρήσει ἀπέναντι τῶν ἀγγελθειῶν ἐκκλησιαστικῶν μεταβολῶν καὶ πληρώσεων κενῶν Μητροπολιτικῶν θρόνων, γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελεν ἀφιχθῆ ἢ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ περιφερείᾳ οἰοσδήποτε ἐκ τῶν ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 683 διαταγῇ μας ἀναγραφόμενων Μητροπολιτικῶν, ὡς νεοδιορισθέντων ὑπὸ Μεταξάκη, θέλετε ἀπαγορεύσει τὴν ἀποβίβασιν αὐτοῦ, γνωρίζοντες καὶ ὑμῖν τοῦτο. Παρακαλοῦμεν ὅπως ἐκδώσητε σχετικὰς διαταγὰς πρὸς τὰς λιμενικὰς Ἀρχὰς τῆς ὑμετέρας περιφερείας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παρούσης.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Π. ΓΟΥΝΑΡΑΚΗΣ

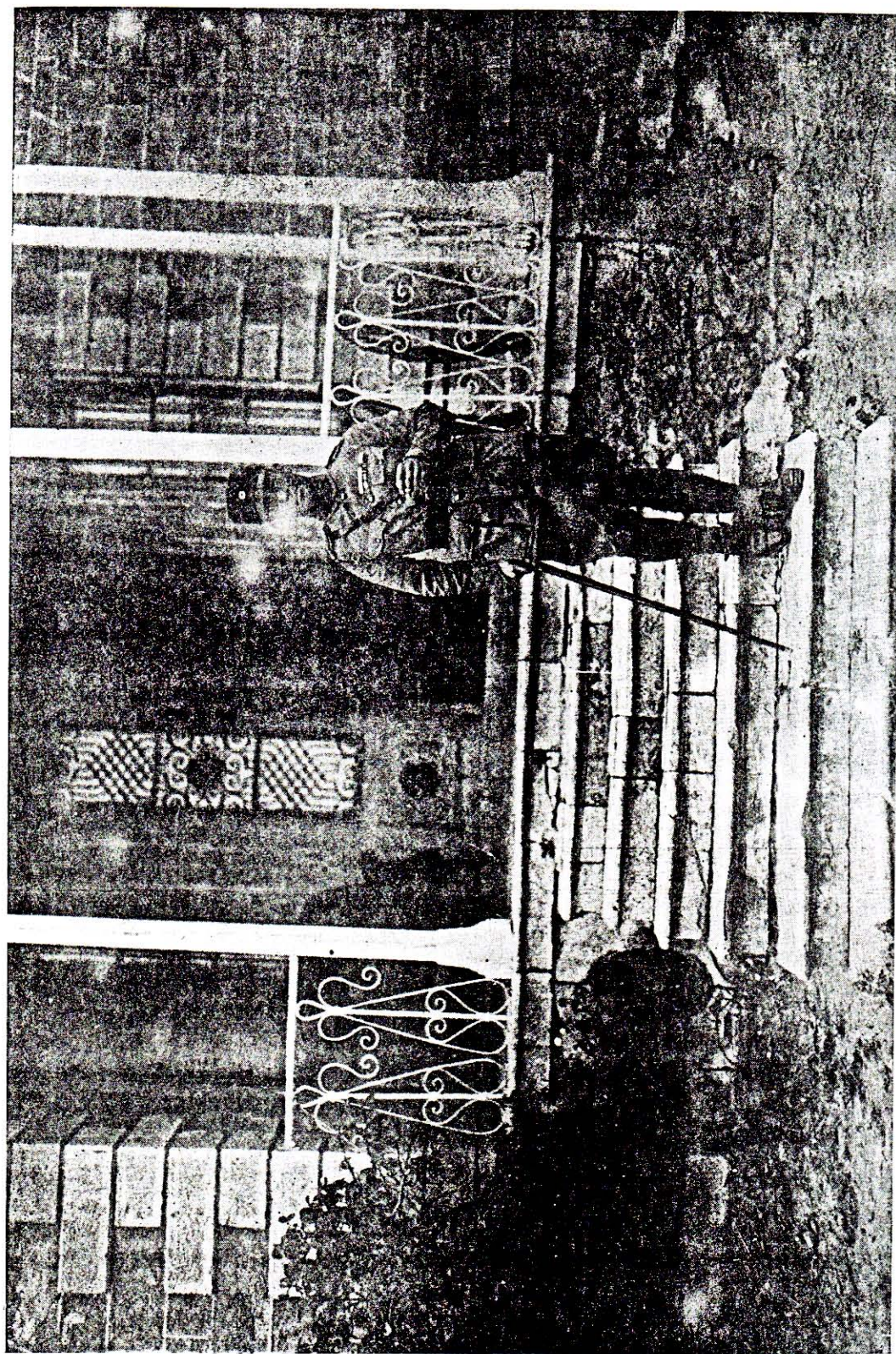
Ἄλλ' ἀρκετοὺς μῆνας πρὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀνωτέρω τηλεγραφήματος, ὁ Ὑπάτος Ἀρμολογὴς εἶχεν ἔλθει εἰς ῥῆξιν μετὰ τοὺς Μητροπολίτας Μ. Ἀσίας, οἱ ὅποιοι ἠρνοῦντο νὰ ὑπακούσουν εἰς τὰς ὁδηγίας του. Ὁ ἀγὼν Κυβερνήσεως καὶ Ἀρμολογίας ἀπέναντι τοῦ νέου Πατριάρχου εἶχε προσλάβει χαρακτηριστικῶς πολιτικόν. Καὶ οἱ Μητροπολίται Σμύρνης ἀπηύθυναν τὴν 17ην Δεκεμβρίου 1921 τὸ κατωτέρω αὐστηρὸν ἔγγραφο πρὸς τὸν Α. Στεργιάδην:

Πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Ὑπάτον Ἀρμολογὴν τῆς Ἑλλάδος

Κον Κον Α. Στεργιάδην

Ἐν τ α ὕ θ α

Ἐξοχώτατε, Εἰς ἀπάντησιν καὶ τῆς τελευταίας προσκλήσεως, καθὼς καὶ τοῦ ὑποβληθέντος ἡμῖν πρότερον σχεδίου τηλεγραφήματος, καθ' ὃ δέον ν' ἀποφανθῶμεν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν στάσιν ἐπὶ τῶν Συνοδικῶν Ἀρχιερέων, ὅτι ἀναγνωρίζομεν αὐτοὺς ἀποτελοῦντας Σύνοδον Κανονικὴν, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζομεν διορισμὸν ἐπὶ τῶν νέων Συνοδικῶν, καὶ ὅτι ἐξουσιοδοτοῦμεν τοὺς ἐπὶ τῶν

Ο Διάδοχος Γεώργιος από του Διοικητηρίου του Οδσάκι

ἀποσχόντας Συνοδικούς, ὅπως ἐξ ὀνόματος ἡμῶν κηρύξωσιν ἀντικανονικὴν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μεταξάκη καὶ προσκαλέσωσιν αὐτοὶ ὡς Σῶμα διοικοῦν τὴν Ἐκκλησίαν σύγκλησιν συμπάσης τῆς Ἱεραρχίας. Διασκεψάμενοι ἀπὸ κοινοῦ οἱ ὑποφαινόμενοι Μητροπολίται, ἀποφαινόμεθα ἀπὸ κοινοῦ, ὅτι οὐδὲν ἀπολύτως ἐκ τῶν παρ' ὑμῶν ζητουμένων δυνάμεθα νὰ ἐγκρίνωμεν. Ὡς μὴ κατέχοντες δὲ ὅλα τὰ ἐπαρκῆ στοιχεῖα, διὰ νὰ κρίνωμεν πῶς ἐγένετο ὁ καταρτισμὸς τῆς νέας Συνόδου καὶ πῶς προέβη καὶ συνετελέσθη ἡ Πατριαρχικὴ ἐκλογὴ, ἀναμένομεν τὴν γενησομένην ἐνθρόνισιν τοῦ οὕτως ἢ ἄλλως ἐκλεγέντος Πατριάρχου καὶ τὴν λῆψιν τῶν ἐνθρονιστηρίων Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν γραμμάτων, ἵνα κανονίσωμεν ἀναλόγως τὴν περαιτέρω πορείαν μας καὶ ἔλθωμεν καὶ εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐγκατασταθεισῶν νέων ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν. Συνεπῶς καὶ τὴν ὑπὸ ἡμερομ. 1ης Δεκεμβρίου γενομένην πρόσκλησιν τῶν ἐν Φαναρίῳ ἑπτὰ Ἀρχιερέων, τὴν διαβιβασθεῖσαν ἡμῖν διὰ τοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 4 Δεκεμβρίου γράμματος τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστέας, ὅπως παραστῶμεν αὐτοπροσώπως ἐν Θεσσαλονίκῃ πρὸς σύσκεψιν καὶ ἀπόφασιν ἐπὶ τῆς γενομένης πληρώσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀδυνατοῦμεν νὰ ἀποδεχθῶμεν καὶ δραττόμεθα τῆς εὐκαιρίας νὰ σημειωθῶμεν μετ' ἄκρας ὑπολήψεως.

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 6 Δεκεμβρίου 1921

Τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος πρόθυμοι ἐν παντί.

† Ὁ Σμύρνης ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, ὁ Ἀνέων ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ,
ὁ Κρήνης ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Σημείωσις.—Συνάδοντας ἐν πᾶσι τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ἔχοντος καὶ τὴν γνώμην τοῦ Μητροπολίτου Κυδωνιῶν κυρίου Γρηγορίου.

Ἐπίσης ὁ Μητροπολίτης Κυδωνιῶν Γρηγόριος ἐτηλεγράφησε τὰ ἐξῆς ἀπ' εὐθείας εἰς Κωνσταντινούπολιν:

Πρὸς τὴν Α. Σ. τὸν Μητροπολίτην Καισαρείας κ. Νικόλαον Α' τῇ τάξει κλπ.

Ἐμπλεοὶ χαρᾶς ἡ ἡμετέρα ταπεινότης καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Δημογεροντία ἀπεδέξαντο τὸ ἀπὸ μεσοῦντος Νοεμβρίου ἐγκύκλιον ὑμῶν γράμμα. Χαιρετίζομεν μεθ' ὅλης τῆς θεοσώστου ἡμῶν ἐπαρχίας τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Γρηγορίων καὶ Ἰωακείμ ἀνοδὸν τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Μελετίου Μεταξάκη. Σύμπαν τὸ ἀλύτρωτον Ἔθνος, ἐν ταῖς κρίσιμοις ταύταις στιγμαῖς τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, ἀτενίζει μετὰ πεποιθήσεως πρὸς τὴν ἐκπαγλὸν λάμπην τοῦ πρώτου τῶν Θρόνων, ἐλάχιστα δὲ καὶ ἡμεῖς μέλη τοῦ κλίματος τούτου, ὑποβάλλομεν τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ μετὰ θερμῶν εὐχῶν ὑπὲρ εὐοδώσεως τοῦ θεαρέστου Αὐτοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Κυδωνιῶν ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς κατὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τῆς ὑποδουλώσεώς του ἔζησε μὲ τὸ βαθὺ καὶ ἀσφαλὲς αἰσθημα τῆς ἀπελευθερώσεως, ἀργὰ ἢ γρήγορα. Ἡ ἀνησυχία οὐδέποτε ἐτάραξε τὴν ψυχὴν του. Ἦδη ὅμως εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐλευθερίας ἀνησυχεῖ καὶ ὑποφέρει. Αἰσθάνεται, ὅτι ἡ ἐπεληθούσα μεταβολὴ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920, ἐδημιούργησε σπουδαίας δυσκολίας εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ Τοῦρκος ἀνέκτησε τὸ θάρρος του καὶ τὴν ψυχραιμίαν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΟΟΥΡΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΕΩΣ

Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἀνησυχίαν σημειοῦται τὸ δευτέρου δεκαήμερον τοῦ Ἰανουαρίου 1921. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν Σμύρνην ὁ πολιτευτὴς Γ. Δουζίνας, ὁ ὁποῖος συνητήθη μετὰ τοῦ Σμυρναίου ἱατροῦ Ἀποστόλου Ψαλτῶφ καὶ μετέπειτα μετὰ ἄλλους Σμυρναίους ἐκ τῶν προκρίτων. Κατὰ τὰς μακρὰς συνομιλίας των ἐρρίφθη ἡ ἰδέα, ὅπως ἡ Μητρόπολις Σμύρνης καὶ τὰ Σωματεῖα τῆς ἀναθέσουν εἰς τὸν Βενιζέλου τὴν ἀντιπροσωπεῖαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, χωρὶς, ἐννοεῖται νὰ μειωθῇ, ἐκ τούτου τὸ κύρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Δηλαδή ὁ Μικρασιατικὸς κόσμος διὰ τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου θὰ εἶχεν ἓνα ἐπὶ πλέον ἐπίσημον συνήγορον, ὁσάκις ἐχρειάζετο νὰ ἐπικουρήσῃ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐπίσημον Κυβέρνησιν. Αἱ συνομιλίας αὗται κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἀποσταλῇ τηλεγράφημα εἰς τὸν Βενιζέλου, διὰ τοῦ ὁποῖου νὰ τῷ ἀναγγέλλεται ἡ ἐπιθυμία τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου.

Τὸ τηλεγράφημα, μόλις κατετέθη εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον, κατεσχέθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Α. Στεργιάδου καὶ ἀπηγορεύθη ἡ μεταβίβασις του. Κατόπιν τούτου οἰαδήποτε ἄλλη ἐνέργεια, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διεκόπη, καὶ ὁ κ. Γ. Δουζίνας ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸν Μάϊον τοῦ 1921 ἐξεδηλοῦτο ἐντονωτέρα ἐνέργεια, πρὸς ἀφύπνισιν τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου ἐκ μέρους τῆς καθημερινῆς ἐφημερίδος «Τὸ Βῆμα». Ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀριστος Περιδης, τὴν 10ην Μαΐου 1921 (ἀριθ. φύλλου 35), ἐδημοσίευε τὸ κατωτέρω ἱστορικὸν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀνησυχίαν του ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ κέντρον βαρύτητος»:

«Ἐκλήθησαν πρὸ ἡμερῶν καὶ δύο ἄλλαι ἡλικίαι Μικρασιατῶν. Ὅπως οἱ προηγουμένως κληθέντες, οὕτω καὶ οἱ σήμερον: Θὰ σπεύσουν τὸ ταχύτερον νὰ καταταχθοῦν. Θὰ εἶχομεν τὴν τόλμην νὰ διατυπώσωμεν τὴν σκέψιν, ἡ ὁποία μᾶς κατέχει τὴν περίοδον αὐτὴν: Νὰ κληθῇ πανστρατιὰ ἐν Μικρασίᾳ. Ὅλοι ὅσοι δύνανται νὰ ὑποστοῦν τὰ στρατιωτικὰ βάρη, νὰ κληθοῦν εἰς τὸν στρατόν. Μᾶς κατέλαβε ὑπερπατριωτικὸς παροξυσμὸς; Μᾶς παρέσυρε μιλιταριστικὸν ντελίριον; Ὁχι, τίποτα ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα. Βαθεῖα παρατήρησις τῶν πραγμάτων μᾶς ἔφερε εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο: Νὰ προτείνωμεν τὴν πανστρατιὰν διὰ τὴν Μικρασίαν. Γιατὶ νὰ τὸ κρύψωμεν; Ἐνα σφάλμα κεφαλαϊῶδες ἔγινε μέχρι σήμερον. Ἡ ὑπόθεσις μας, ἡ ζωὴ μας, τὸ μέλλον μας συζητοῦνται ἄλλοῦ, ἐξετάζονται ὑπ' ἄλλων καὶ ὑπ' ἄλλων ὑποστηρίζονται. Τὸ κέντρον βαρύτητος τῆς διεξαγομένης πάλης δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν χώραν μας, ἀλλ' εἰς τὰς Ἀθήνας. Ποία ὅμως εἶναι ἡ ὅλη κατάστασις ἐκεῖ; Μία κυβέρνησις, προελθοῦσα ἐκ πανηγυρικῆς τοῦ λαοῦ ἐπιδοκιμασίας, ἐξακολουθεῖ νὰ ἀκολουθῇ ἀκαθόριστον καὶ διστακτικὴν πολιτικὴν. Τρομάζουσα πρὸ τῶν γενναίων ἀποφάσεων καὶ τῶν τολμηρῶν κινήσεων, περιορί-

ζεται εἰς πολὺ στενάς σκέψεις καὶ συζητήσεις, καθ' ἣν στιγμὴν, ἀπολύτως ἐλευθέρᾳ, θὰ ἔπρεπε νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸν δρόμον τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Δισταγμοὶ καὶ ἀμφιταλαντεύσεις! Ἴδου τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις καταστάσεως. Ὅταν ὅμως ἐκεῖ, ὅπου οἱ ὑπεύθυνοι διαχειρισταὶ τοῦ ἀγῶνος μας, εὐρίσκονται εἰς τοιαύτην ἀδυναμίαν, ποῖον ἄλλο θὰ ἦτο τὸ καθήκον ἡμῶν, ἀπὸ τοῦ νὰ συγκεντρώσωμεν ὅλας μας τὰς δυνάμεις, διὰ νὰ ἀπαλλάξωμεν τὴν Μικρασίαν τῶν κεμαλικῶν παρενοχλήσεων; Πρέπει ἢ δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὑπάρξεώς μας; Ἐδώσαμεν τὴν ἐμπιστοσύνην μας ὅλην εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις, μὲ μόνον τὸν σκοπὸν νὰ ἐνδιαφεροῦν διὰ τὴν ἐπιτυχῆ λύσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ προβλήματος. Εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ παραβλέψωμεν ὅλα τῶν τὰ ἐσωτερικὰ ἔκτροπα, ἐφ' ὅσον δι' αὐτὰ εἶχε πρωτίστως τὸν λόγον ὁ ἐκεῖ Ἑλληνικὸς λαός. Ἄλλ' ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σημεῖον, τὰ ὀλίγα ὑπολείμματα τοῦ Δημοσίου ταμείου νὰ διατίθενται ὑπὲρ τῶν παθόντων, τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει ἀριθμὸς, ὅταν τὸ Βουλευτήριον ἤκουσε συγκρινομένην τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν μὲ τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἀποζημιώσεων, νομίζομεν ὅτι δικαιούμεθα νὰ σκεφθῶμεν, ἐὰν δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ μετατοπισθῇ τὸ κέντρον βαρῦτητος τῆς Μικρασιατικῆς ὑποθέσεως ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Σμύρνην. Οὕτως ἐσκέφθημεν. Σήμερον ἐνώπιον τοῦ Μικρασιατικοῦ λαοῦ θέτομεν σαφῶς τὸ ἐρώτημα: Ἐφόσον δὲν συμφέρει ἢ παράτασις τῆς ἐκκρεμότητος εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐφ' ὅσον πρέπει νὰ ἐξαφανισθῇ πᾶσα συμμαριακὴ ἢ ἀνταρτικὴ ἐμφάνισις τοῦ Κεμάλ ἐπὶ τῶν συνόρων μας τῆς αὐριον, δὲν θὰ ἦτο ἐπιβεβλημένον εἰς αὐτόν, ὡς ἄμεσον ἐνδιαφερόμενον, νὰ προσέλθῃ εἰς πανστρατιάν, νὰ σχηματίσῃ νέας πολλὰς φάλαγγας διὰ τὸν ἀγῶνα του πλέον. Ἄργά ἢ γρήγορα ἢ ὑπόθεσις θὰ μᾶς καλέσῃ πρὸς ἐξέτασίν της. Οἱ ἄνθρωποι τῶν Ἀθηνῶν δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῆσουν τὴν σπουδαιότητα τοῦ Μικρασιατικοῦ ζητήματος αὐριον. Αὐτοὶ ἐξακολουθοῦν περὶ ἄλλα ἀσχολούμενοι. Διατί λοιπὸν θὰ ἔπρεπε ὁ Μικρασιατικὸς λαός νὰ μένῃ ἐν παθητικῇ καταστάσει; Διατί θὰ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ παρακολουθῇ ἀπλῶς τὴν κατάστασιν, ὑφιστάμενος τὴν ἐπίδρασιν τῶν καλῶν ἢ κακῶν μεταπτώσεών της, χωρὶς αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ἔχῃ τὴν ψυχὴν του μέσα εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν προσπάθειαν, χωρὶς μέσα εἰς τὸ στήθος του νὰ ἔχῃ κλείσει ἓνα πόθον ὀρισμένον καὶ θετικόν, καὶ ἓνα ἀγῶνα μέγαν διὰ νὰ τὸν πραγματοποιήσῃ; Ἦλθεν ἡ ὥρα, ὁ λαός μας νὰ σκεφθῇ. Ἡ ψυχραιμία καὶ ἡ σοβαρότης ἄς μὴ τὸν ἐγκαταλείψῃ. Ἄς ἀντλήσῃ δυνάμεις ἀπὸ τὴν ζωτικότητά του. Μία ὑπερτέρα προσπάθεια καὶ ἡ Μικρασία πραγματικῶς θὰ ἐλευθερωθῇ. Ἡ Μικρασία ὑπέστη τὰ πάνδεινα. Δὲν ἐλιποψύχησε πρὸ τῶν θυσιῶν. Ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ της ἔμεινε ἀγνή, ἀδιάφθορος ἕως σήμερον. Ἡ Ψυχὴ αὐτὴ καλεῖται σήμερον νὰ μεγαλοουργήσῃ. Καλεῖται νὰ ὑψωθῇ ἐκεῖ πού αἱ περιστάσεις ἀπαιτοῦν. Νὰ πείσῃ τοὺς πάντας, ὅτι ἀξίζει δι' ἓνα ἀγῶνα. Νὰ πείσῃ τοὺς πάντας, ὅτι πᾶσα θυσία ὑπὲρ αὐτοῦ, ἦτο θυσία τὴν ὁποίαν ἤξιζε καὶ ταύτην ἐδικαιοῦτο νὰ ἀναμένῃ. Καὶ βεβαίως, ἓνας τοιοῦτος λαϊκὸς συγκλονισμὸς στὴ Μικρασία, δὲν μπορεῖ παρά μόνον τὸν σεβασμὸν νὰ προκαλέσῃ παντὸς λαοῦ. Ἡ Μικρασία θὰ κινήθῃ ὡς λαός δικαιούμενος νὰ ζήσῃ. Καὶ ὡς λαός θὰ ἀκουσθῇ. Τὸ πιστεύομεν. Θὰ ἐκτιμηθῇ ὁ ἀγῶν του. Δὲν ἀμφιβάλλομεν καθόλου. Θὰ ἐπιβληθῇ τὸ δίκαιόν του. Καὶ ἴσια-ἴσια, γι' αὐτὸ σήμερον ἀνοίγομεν εἰς τὴν Μικρασιατικὴν σκέψιν τὸν δρόμον τῆς ταχείας ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὁ Μικρασιατικὸς λαός νὰ πάρῃ τὸ ζήτημά του στὰ χέρια του».

Ἡ λογοκρισία περιέκοψε μερικὰ σημεῖα τοῦ ἄρθρου τούτου. Ὅταν ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τῆς λογοκρισίας τὰ διαγραφέντα εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστήν διὰ νὰ λάβῃ γνῶσιν,—αὐτὸ τὸ σύστημα εἶχε καθιερωθῆ κατ' ἐντολήν του—ἐταράχθη μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε διέταξε ἀμέσως τὴν ἐπ' ἀόριστον παῦσιν τῆς ἀνωτέρω ἐφημερίδος. Πρὸς τοῦτο ἐξεδόθη καὶ ἐκκοινοποιήθη πρὸς τὸν Ἀριστον Περίδην ἡ κατωτέρω διαταγή:

Σμύρνη τῇ 15 Μαΐου 1921

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸν Νόμον ὑπ' ἀριθ. 2493 καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν μέχρι σήμερον πολιτικὴν ἀρθογραφίαν καὶ εἰδησεογραφίαν, ἣν ἀκολουθεῖ ἀπὸ τῆς ἐπανεκδόσεως αὐτῆς ἡ ἐν Σμύρνῃ ἐφημερίς «Βῆμα». Ἐπειδὴ διὰ σειρᾶς ἄρθρων, καίτοι κατὰ τὸ πλεῖστον διαγραφομένων ὑπὸ τῆς λογοκρισίας, ἡ ἐφημερίς αὕτη, ἐλέγχουσα τὰς πράξεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, μειώνει τὸ κύρος αὐτῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ παρὰ τῶ στρατῶ, καθ' ἣν ὥραν ἡ ἰσχύς καὶ τὸ κύρος τῆς Κυβερνήσεως εἶναι σπουδαιότερος παράγων τῆς αὐτοπεποιθήσεως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν νίκην. Ἐπειδὴ ἀφ' ἑτέρου, ἕνεκεν τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν τῆς Σμύρνης, δυνατὸν νὰ ἀποδοθῆ εἰς τοιαύτην δημοσιογραφικὴν τακτικὴν τάσιν διαιρέσεως ἐθνικῆς ἐπιζημιωτάτης εἰς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ στρατοῦ.

Διὰ ταῦτα

Ἀνακαλοῦμεν ἐπ' ἀόριστον τὴν δοθεῖσαν ἄδειαν συνεχίσεως τῆς ἐκδόσεώς τῆς ἐν λόγῳ ἐφημερίδος καὶ διατάσσομεν τὴν ἀπὸ σήμερον διακοπὴν αὐτῆς.

Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

Ὅταν μετέβην εἰς τὸ Γραφεῖον του, διὰ νὰ λάβω γνῶσιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής μου λέγει, ὅτι ἡ λογοκρισία δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέψῃ οὔτε τὸν ἀθωότερον ἐλεγχον κατὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Καὶ ἐπέξηγῶν τὴν ἐνεργεσίαν του ταύτην προσέθεσεν:

—Ἐὰν ἤμouνα ἐγὼ Κυβερνήτης, ἄς ἔγραφαν ὅ,τι θέλουν. Μὰ μὲ τὴν διανοητικότητα τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως καὶ Ἐθνοσυνελεύσεως αἱ ὑποψίαι καὶ αἱ διαιρέσεις τῶν αὐξάνουν.

Μετὰ τὸν Σαγγάριον ὅμως αἱ ἀνησυχίαι τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου ἐκορυφώθησαν. Ὁ κίνδυνος διεγράφετο πλέον εἰς τὸν ὀρίζοντα σαφῶς καὶ εἰς ὅλους ἐγενεῖτο αὐθορμήτως ἡ σκέψις, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ ἐτοιμασθοῦν δι' ἕνα ἀγῶνα ἐσχάτης ἀμύνης. Αἱ καθημεριναὶ αὐταὶ συζητήσεις μεταξὺ τῶν προκρίτων ἐδημιούργησαν τὴν ἀνάγκην ἰδρύσεως ἐνὸς μυστικοῦ σωματείου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάμβανε μίαν ἀπόφασιν καὶ θὰ ἔδιδε μίαν κατεύθυνσιν. Ὑπῆρχον βεβαίως αἱ ἀντιδράσεις τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Στεργιάδου, ὁ ὁποῖος δὲν ἤθελε νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν Κυβερνητικὴν γραμμὴν τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῶν ἀναβολῶν, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ ὁ στρατὸς παρέμενε ὡς πολῦτιμον κεφάλαιον διὰ μίαν μελλοντικὴν ὀργάνωσιν, καὶ ἦτο βέβαιον ὅτι κατὰ μέγα μέρος ὁ στρατὸς συνεκινεῖτο εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἐλευθερίας τῶν Μικρασιατῶν.

Ἐκτὸς τούτου πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀμύνης, ἀντὶ πάσης θυσίας, ἐτάσσετο ἄνευ δισταγμοῦ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Παπούλας, ὁ ὁποῖος ἀπεδοκίμαζε ζωηρῶς τὰ σχέδια τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας. Περὶ τὰ τέλη

τοῦ Ὀκτωβρίου 1921 συνέρχονται οἱ Α. Ψαλτώφ, Ἀχ. Λάμπρου, Π. Εὐριπαῖος, Σωκράτης Σολομωνίδης, Δουλγερίδης, Ἰωακειμίδης, Ἰ. Χαριάτης καὶ Καρακάσης εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ ἱατροῦ Ψαλτώφ καὶ θέτουν τὰς βάσεις τῆς μυστικῆς ὀργανώσεώς των διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Μ. Ἀσίας.

Εἰς διάστημα ὀλίγων ἐβδομάδων εἶχε κατακτήσει ὅλας τὰς τάξεις ἢ προπαγάνδα, ὅπως «χρησιμοποιοῦν ὅλα τὰ ἠθικὰ καὶ ὕλικὰ μέσα τῶν Μικρασιατῶν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ μαχομένου στρατοῦ». Ὅταν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1921 ἐξεδηλώθη ζωηρότερον ἡ κίνησις αὕτη, ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής εὕρισκετο εἰς τὴν Μυτιλήνην. Τὴν 25ην Δεκεμβρίου ἐπανῆλθε εἰς τὴν Σμύρνην διὰ τοῦ «Ἀλφειοῦ». Ἀμέσως τὴν ἐπομένην ἐκάλεσε τὸν ἐπιθεωρητὴν τῆς Ἀρμοστείας Π. Εὐριπαῖον καὶ τὸν ἠρώτησε περὶ τῆς κινήσεως τῶν Μικρασιατῶν.

Ὁ Εὐριπαῖος τοῦ ἀπήντησε χωρὶς δισταγμὸν, ὅτι ὁ κόσμος ὅλος ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ καὶ ὅτι πάντες ἀναμένουν παρὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἐνίσχυσιν καὶ βοήθειαν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀμύνης καὶ τῆς ὀργανώσεώς των. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἀπήντησεν, ὅτι ἐσκέφθη καὶ δὲν ἀναλαμβάνει καμμίαν ἐνέργειαν. Ἄλλοῦ, προσέθεσε, εἶναι τὸ σφάλμα. Καὶ ἐν τέλει συνέστησεν ἡρεμίαν καὶ πειθαρχίαν.

Παρὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ περὶ ἡρεμίας, γαλήνης καὶ πειθαρχίας, ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἀμύνης ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τῆς, διότι μοναδικὸς σκοπὸς τῆς ἦτο, ὅπως πυκνώσῃ τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ τὸν ἐνισχύσῃ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ καὶ ὕλικῶς. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχον ἀρχίσει διαπραγματεύσεις μεταξὺ Στρατιᾶς Σμύρνης καὶ Ἀμύνης Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἐπανέλθουν οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ εἰς τὸ Μέτωπον. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀφίκετο εἰς Σμύρνην τὴν 14ην Νοεμβρίου ὁ διευθυντὴς τῆς «Πατρίδος» Δ. Λαμπράκης μετὰ τοῦ Γ. Ἐξηντάρη. Μετὰ τὴν συνάντησίν των μετὰ τοῦ Στεργιάδου καὶ Παπούλα ἀνεχώρησαν διὰ Κωνσταντινουπόλιν, διὰ νὰ διαπραγματευθοῦν λεπτομερέστερον τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ἡ ἐν Σμύρνη Ἀμυνα εἶχεν εὐρύνει τὸν κύκλον τῶν ἐνεργειῶν τῆς καὶ εἰργάζετο πλέον ἄνευ προφυλάξεων. Ἐκτὸς τῶν ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι ἐσηματίσθησαν ἐν Σμύρνη καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβον μέρος ὅλοι οἱ πρόκριτοι, ἐμελετᾶτο καὶ σχέδιον εὐρείας ὀργανώσεως εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τοῦ ἐσωτερικοῦ. Τὴν 31ην Ἰανουαρίου 1922 πολυμελὴς ἐπιτροπὴ τῶν Συμυρναϊκῶν σωματείων καὶ τῶν Μητροπολιτῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ μετέβη εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἐπεσκέφθη τὸν Ὑπάτον Ἀρμοστήν. Πρῶτος ὁ ἱατρὸς Α. Ψαλτώφ ἀνέπτυξε τὸν σκοπὸν τῆς μεταβάσεώς των καὶ ἐδήλωσεν ὅτι «ζητοῦν τὴν ἄδειαν, ὅπως ὀργανωθοῦν καὶ ὑπεραμυνθοῦν, ἐν πνεύματι νομιμοφροσύνης, τῶν ἐθνικῶν δικαίων».

Ὁ Ἀρμοστής τοὺς ἤκουσε μετὰ προσοχῆς καὶ ἀπήντησεν, ὅχι ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, ἀλλ' ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης, ὅτι «καίτοι δὲν εἶναι ἀπαισιόδοξος, ἐν τούτοις ἀποδέχεται νὰ προχωρήσουν εἰς τὸ ἔργον των, χωρὶς διενέξεις, θόρυβον καὶ χωρὶς ἐπιδείξεις». Συνέστησεν ἐπίσης ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν γίνῃ, νὰ γίνῃ ἐπὶ σταθερῶν βάσεων καὶ χωρὶς νὰ ἔχη τὸν τόνον τοῦ πανικοῦ. Ἐν τέλει ὁμιλῶν γενικώτερον περὶ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων, ἐδήλωσεν ὅτι «διὰ τὴν Θράκην δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς κίνδυνος».

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ἀπεφασίσθη ἐκ παραλλήλου, ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν ὀργάνωσιν τῶν Ἀρμενίων καὶ Κιρκασίων. Ἡ ἡρεμὸς στάσις τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἀπέναντι τῶν ἐπιτροπῶν ἐπροξένησε καλὴν ἐντύπωσιν. Ἄλλ'

οὐδείς ἴσως ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὴν στάσιν τοῦ Στεργιάδου. Ἐνῶ πρὸ δύο μηνῶν συνίστα γαλήνην καὶ πειθαρχίαν εἰς τὸν Π. Εὐριπαῖον, ἤδη ἀποδέχεται ὅπως οἱ Μικρασιάται ὀργανωθοῦν καὶ προβαίνει εἰς τὴν δήλωσιν ὅτι «διὰ τὴν Θράκην δὲν ὑπάρχει οὐδείς κίνδυνος».

Ἄλλ' ἦτο εὐνόητον, ὅτι διὰ τὴν Μ. Ἀσίαν ὁ κίνδυνος ἦτο μέγιστος. Ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής ἐσχεδίαζον τὴν δημιουργίαν κάποιου νόθου καθεστῶτος. Ἀντελαμβάνοντο ὅτι τὸ Μικρασιατικὸν ζήτημα διέφυγε πλέον τῶν χειρῶν των καὶ ἐφοβοῦντο ν' ἀπαγορεύσουν εἰς τοὺς Μικρασιάτας τὴν ὀργάνωσίν των. Διότι θὰ ἤρχετο μία ἡμέρα νὰ ζητηθοῦν εὐθῦναι βαρεῖαι, διότι ἐπέβαλον τὴν πολιτικὴν τῆς γαλήνης καὶ τῆς πειθαρχίας.

Ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ κινδύνου ἐσκέφθησαν νὰ δημιουργήσουν μίαν κατάστασιν νόθον. Μίαν Μικρασιατικὴν ἄμυναν ὑπαρκτὴν καὶ συγχρόνως ἀνυπαρκτον. Ἐνα σκελετὸν χωρὶς νεῦρα, αἷμα, σκέψεις, καὶ ζωὴν. Καὶ τὴν 27ην Ἰανουαρίου 1922, ἡ Ἀρμοστεία ἀπηγόρευσε τὴν ὀργάνωσιν ἐνὸς συλλαλητηρίου, ὅπως διαμαρτυρηθῇ ὁ Μικρασιατικὸς κόσμος πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις διὰ τὴν ἐχθρότητα των ἀπέναντι τοῦ ζητήματός των. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀρμοστείας Π. Γουναράκης, ἐκάλεσε τοὺς συμβούλους τῆς Ἑλληνικῆς Λέσχης Βάρδαν, Δεπάσταν καὶ Ἀθηνογένην καὶ ἐδήλωσε κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρμοστοῦ, ὅτι ἐπιτρέπει μόνον τὴν συνέλευσιν τῆς Λέσχης, κατὰ τὴν γνώμην του δέ, τὸ συλλαλητήριον καὶ ὁ θόρυβος τῶν ἐφημερίδων θ' ἀνησυχούν περισσότερον τὸν κόσμον.

Καὶ ἐνῶ τοιαῦται ἀπαγορευτικαὶ διαταγαὶ ἐδίδοντο, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής ἐδέχετο τὰς ἐπιτροπὰς εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἔδιδε τὴν συγκατάθεσίν του, ὅπως ὀργανωθοῦν. Ὁ φόβος τῆς εὐθύνης των καὶ ἡ συναίσθησις, ὅτι ἡ Μικρασιατικὴ ὑπόθεσις βαίνει διαρκῶς ἀπὸ τὸ κακὸν εἰς τὸ χειρότερον, ἐξεβίασε τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν ὅπως ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Μικρασιατικὸν λαὸν νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς τύχης του καὶ τῆς ἀσφαλείας του.

Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής Α. Στεργιάδης εἶχε χάσει ὀλοκληρωτικῶς πλέον τὸ ἠθικόν του καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κατευθύνῃ καμμίαν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν. Ἡ ἠττημένη ψυχὴ του ἐφέρετο διαρκῶς μεταξὺ διαφόρων ἀντιθέσεων καὶ παραλογισμῶν. Ἦτο αἰσιόδοξος καὶ ἀπαισιόδοξος συγχρόνως. Ἐβλεπε παντοῦ τοὺς κινδύνους καὶ μ' ὅλα ταῦτα ἐξώδευε τεράστια χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ Ἰωνικοῦ Πανεπιστημίου, διὰ τὴν ἀγορὰν βιβλιοθηκῶν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Αὐστροίαν, διὰ τὴν μεταφορὰν πλείστων μηχανημάτων ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐργοστασίων. Ὑβριζε τὴν Κυβέρνησιν καὶ προσεκολλᾶτο εἰς αὐτήν. Τὴν ἐθεώρει ἔνοχον ἐθνικῆς προδοσίας καὶ ἔκυπτε πρὸ τοῦ Βασιλέως, τῶν πριγκήπων καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ Δ. Γούναρη.

Οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἀποδείξει πλέον, ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς των ἐφέρετο πρὸς τὴν Ἀγκυραν. Γύρωθέν μας δὲν ὑπῆρχον πλέον παρὰ ἐλάχιστοι δημόσιοι ὑπάλληλοι. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα κατελήφθη ὑπὸ ἀληθοῦς μανίας, ὅταν μίαν ἡμέραν ἀνέγνωσεν εἰς τὴν «Ἀμάθειαν» ἓνα ἄρθρον ἐπιστημονικὸν ἐνὸς Τουρκομαθοῦς δικηγόρου, ὁ ὁποῖος οὐδόλως ἔθιγε τοὺς Μουσουλμάνους, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξήταζε τὸ δίκαιόν των ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Κορανίου. Ἐν τούτοις ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής Α. Στεργιάδης ἀπεφάσισε νὰ παύσῃ μίαν ἐφημερίδα, ἡ ὁποία ἐξεδίδετο ἀπὸ τὸ 1834, νὰ διατάξῃ τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τοῦ δικηγόρου καὶ νὰ ἐξαγάγῃ εἰς τὸ ἀνακοινωθέν του συμπεράσματα ψευδῆ καὶ ἀνάξια διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὸ γόητρον ἐνὸς ἀντιπροσώπου Κράτους.

Ἡ ἐπίσημος ἀπόφασις διὰ τὴν παῦσιν τῆς «Ἀμαλθείας» ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 16 Ἰανουαρίου 1922.

Ο ΥΠΑΤΟΣ ΑΡΜΟΣΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχων ὑπ' ὄψιν τὸν Νόμον 2493 περὶ Ἑλληνικῆς Διοικήσεως Σμύρνης κτλ.

Ἀποφασίζω

Ἐντέλλομαι τὴν ἐπὶ ἓνα μῆνα, ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς παρούσης, διακοπὴν τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐνταῦθα ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Ἀμαλθεία», διότι ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 19146 καὶ ἀπὸ 12 Ἰανουαρίου 1922 φύλλῳ τῆς, διατριβὴν τοῦ δικηγόρου Ἰορδάνου Κιουρκτσιπάση, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ Τουρκικὰ καὶ Μουσουλμανικὰ Κράτη καὶ αἱ Διοικήσεις αὐτῶν», ἣτις καθήπτετο τῆς θρησκείας τῶν Μουσουλμάνων ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπολιτιστικῆς ἐπιδράσεως ταύτης ἐπὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ λαοῦ, ἐν γένει δὲ περιεῖχε φράσεις καὶ περικοπὰς θιγούσας καθόλου τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις καὶ παραδόσεις τῶν Μουσουλμάνων. Ἡ παρούσα κοινοποιήθητῳ εἰς τὴν Ἀν. Γεν. Στρ. Διοίκησιν, τὴν Ἀστυν. Διεύθυνσιν καὶ τὸ Γραφεῖον Τύπου τῆς Ἑλλ. Διοικήσεως, ἐντελλόμενον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ταύτης.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής
Α. ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

Ἑλληνικὴ Διοίκησις Σμύρνης—Γενικὴ Γραμματεία.

Τμημα Πολιτικόν—Ἀριθ. Πρωτ. 948.

Πρὸς Διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος «Ἀμαλθεία»

Κοινοποιοῦμεν ὑμῖν ὀπισθογράφως ταῦτ᾽αριθμον ἀπόφασιν τοῦ κ. Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἵνα λάβητε γνῶσιν.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Π. ΓΟΥΝΑΡΑΚΗΣ

Ἡ περίοδος αὕτη τῆς ἀγωνίας τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου εἶχεν εὖρει ἐν ἀπολύτῳ διαστάσει τοὺς τρεῖς μεγαλειτέρους παράγοντας, τὸν Ὑπάτον Ἀρμοστήν Α. Στεργιάδην, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ Α. Παπούλαν καὶ τὸν Μητροπολίτην Χρυσόστομον. Μεταξὺ τῶν τριῶν κέντρων οὐδεμία προσωπικὴ ἐπαφὴ ὑπῆρχε, κατὰ συνέπειαν καὶ ὁ ἔθνικὸς ἀγὼν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ συνοχὴν καὶ κατεύθυνσιν.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής κατέκρινε τὸν στρατηγὸν Παπούλαν, διότι ἐδείκνυε διαθέσεις ἐνισχύσεως τοῦ ἔργου τῆς ἀμύνης καὶ συνεννοεῖτο μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀξιωματικῶν, ὁ δὲ στρατηγὸς Παπούλας ἐθεώρει τὸν Α. Στεργιάδην ὡς ἐχθρὸν τοῦ Μικρασιατικοῦ λαοῦ. Ἐπιπροσθέτως ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἐθεώρει ἠθικῶς ὑπεύθυνον τὸν ἀρχηγὸν τῆς Στρατιᾶς διὰ τὰς σημειουμένης διαρκῶς ἀταξίας εἰς τὰς προμηθείας τοῦ στρατοῦ. Ἡ ὀξύτης καὶ αἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν τριῶν κέντρων εἶχον δημιουργήσει μίαν γενικὴν δυσφορίαν μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἐβλεπον καὶ τοὺς τρεῖς ἀντιπροσώπους Πολιτείας, Στρατοῦ καὶ Ἐκκλησίας νὰ ἀλληλομισοῦνται καὶ τὸ μῖσος τῶν δὲν ἦτο δυνατὸν βεβαίως νὰ ἔχῃ εὐχάριστα ἀποτελέσματα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας. Εἰς τὴν Σμύρνην αἱ στρατιωτικαὶ ὑπηρεσίαι ἐκινουῦντο μὲ κάποιαν ἀδιαφορίαν καὶ οἱ περισσότεροι ἀξιωματικοὶ εἶχον ἐπιδοθῆ εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ εἰς τὴν σύναψιν συνοικισίων. Τὸ αἶσθημα τῆς πειθαρχίας εἶχε χαλαρωθῆ καὶ οἱ ναῦται τῶν Ἑλληνικῶν πολεμικῶν ἐδημιούργουν διαρκῶς ἐπεισόδια κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν εἰς τὴν πόλιν. Ἄσματα αἰσχροῦ ἠκούοντο τὰς ἐσπερινὰς ὥρας καὶ προκλήσεις μεταξὺ ναυτῶν καὶ πολιτῶν ἐσημειοῦντο. Μίαν ἐσπέραν ἓνας ὄμιλος ναυτῶν ἔθραυσε τοὺς ὑελοπίνακας τοῦ Γαλλικοῦ προξενείου. Ὁ Γάλλος Γενικὸς πρόξενος διεμαρτυρήθη καὶ ἤξιώσεν ἱκανοποίησιν. Μετέβη εἰς τὸ Γαλλικὸν προξενεῖον ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀρμοστείας Π.

Γουναράκης μετὰ τοῦ κυβερνήτου τῆς «Λήμνου», ὅπως ἐκφράσουν τὴν λύπην των.

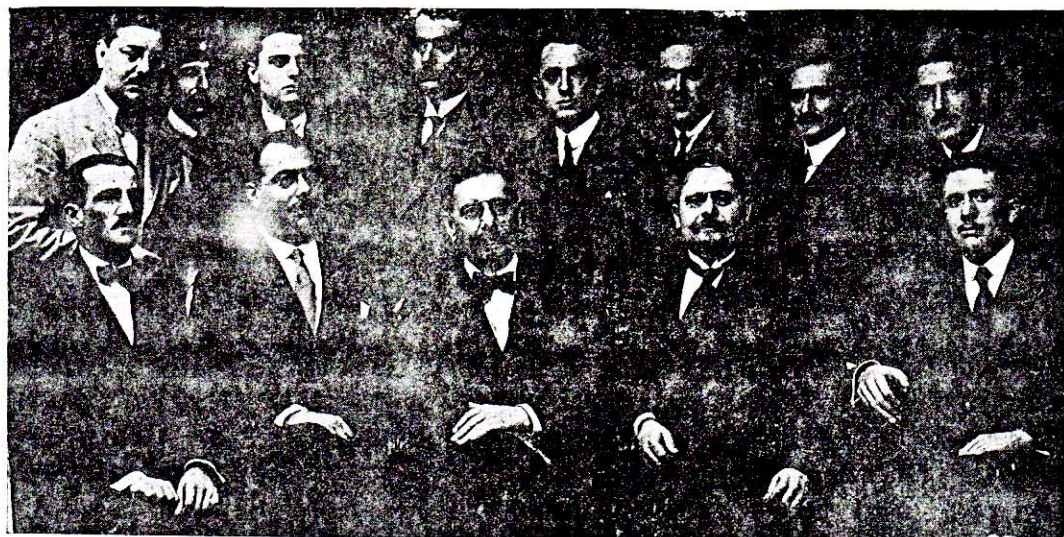
Ὁ κυβερνήτης τῆς «Λήμνου», κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Π. Γουναράκη, διετέλει εἰς «εὐθυμον» κατάστασιν. Ἐν γένει ἡ συμπεριφορά του δὲν ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν ἐνὸς ἀρχηγοῦ μοίρας στόλου. Ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου αὐτοῦ δύναται τις νὰ σχηματίσῃ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀφεθῆ εἰς τὴν τύχην τῆς, χωρὶς τὴν βαθεῖαν ἐπίγνωσιν τῆς σοβαρότητος τῆς καταστάσεως. Καὶ αὐτὸ προήρχετο ἀπὸ τὴν ρῆξιν καὶ τὴν διάστασιν τῶν τριῶν κυριωτέρων κέντρων ἐν Μ. Ἀσίᾳ, τὰ ὅποια ἐνήργουν κατὰ βούλησιν καὶ ἀρέσκειαν, ἐνῶ ἔπρεπε ἀπὸ κοινοῦ νὰ κατευθύνουν τὰς πράξεις των καὶ νὰ ρυθμίζουν οἰονδήποτε ζήτημα, τὸ ὅποιον ἀφεῶρα τὴν τοπικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ, τῆς μοναδικῆς παρηγορίας τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου.

Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου Κων)πόλεως Μελετίου Μεταξάκη, εὕρισκετο μεταξύ δύο πυρῶν, τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιάς. Ὁ στρατηγὸς Α. Παπούλας εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν Ἀμυναν Κων)πόλεως διὰ τοῦ ἱατροῦ Σιώτη, ὁ ὁποῖος κατ' ἐπανάληψιν ἐταξίδευσε διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν μεταξύ Σμύρνης καὶ Κων)πόλεως. Ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν συνεννοήσεων ἦτο, ὅπως ἀποσταλοῦν εἰς Κων)πολιν τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου 1922, ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Ν. Σαρηγιάννης καὶ ὁ λοχαγὸς Σκυλακάκης, ἐκ τῶν ἐμπιστῶν τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα, ὅπως διαπραγματευθοῦν τὸ ζήτημα τῆς συνεργασίας τῆς Ἀμύνης Κων)πόλεως μὲ τὴν στρατιὰν Σμύρνης, εἰς περίπτωσιν χωριστικοῦ κινήματος ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἄλλ' εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Πατριάρχου Μελετίου Μεταξάκη, ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἦτο ἀδιάλλακτος καὶ ὑπεστήριξε τὴν Κυβερνητικὴν ἄποψιν. Μέχρι τοιοῦτου σημείου εἶχεν ἀνησυχῆσαι τὴν Στρατιὰν ἢ στάσις τοῦ Μητροπολίτου, διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, ὥστε ὅταν μίαν ἡμέραν ἐπληροφορήθη, ὅτι ἡ Δημόγεροντία συνεδρίασε μυστικῶς, διέταξε τὸν ὑπολοχαγὸν τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης Βασιλείου νὰ προβῆ εἰς ἀνακρίσεις. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἀνακρίσεων, ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Μητροπολίτην Χρυσόστομον, διὰ τῆς ὁποίας τὸν κατηγορεῖ ὡς «ὑποκινητὴν» τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἐκ σεβασμοῦ δὲ πρὸς τὸ ράσον του δὲν τὸν παραπέμπει εἰς δίκην».

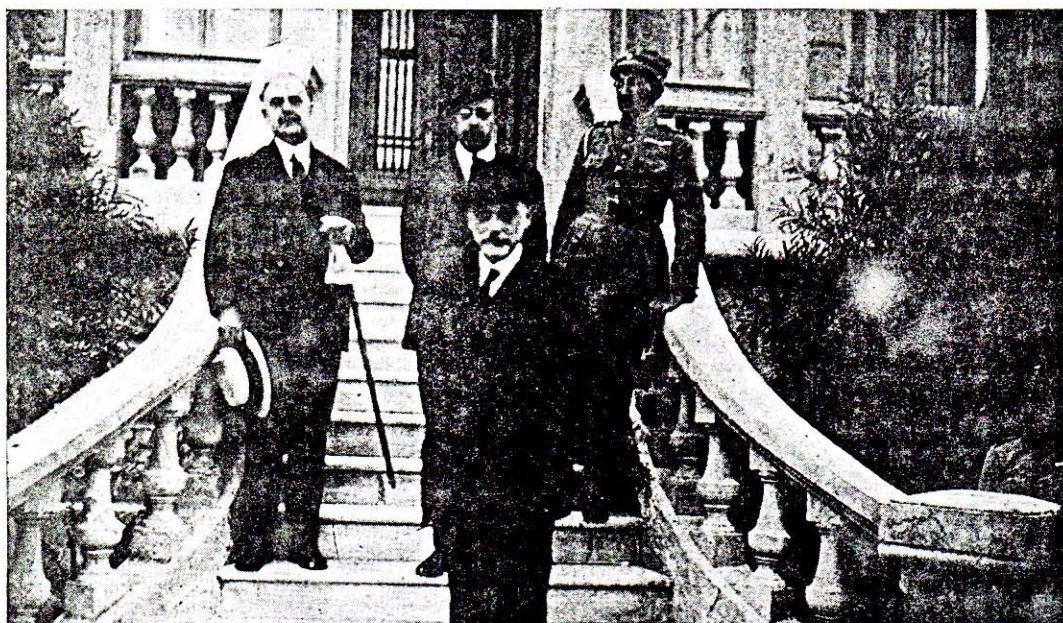
Ὁ Χρυσόστομος κατάπληκτος διὰ τὰς ἀδίκους κατηγορίας, ἔγραψε πρὸς τὸν στρατηγὸν ὅτι «τὸ ράσον σὲ ἔφερεν εἰς τὴν Σμύρνην». Ἄλλ' ἐπενέβησαν μερικοὶ δημογέροντες καὶ συνέταξεν ἑτέραν ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀπέστειλεν, ἀποκρούων τὰς ἀσυστάτους κατηγορίας περὶ ὑποκινήσεως τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐκ τῆς Ἀρμοστείας ἐπιέζετο ἐπίσης δεινῶς διὰ τὸ αὐτὸ ζήτημα. Τὴν 19ην Φεβρουαρίου 1922 ἐπεσκέφθη τὸν Χρυσόστομον Σμύρνης. Ἦτο μόνος εἰς τὸ γραφεῖον του. Τὸν ἠρώτησα, ἐὰν θὰ μνημονεύσῃ τὸν νέον Πατριάρχην. Μετὰ τινα σιωπὴν μοῦ ἀπήντησεν.

—Ὁ Γουναράκης μοῦ διεβίβασε διαταγὴν τοῦ Ἀρμοστοῦ, μυστικὴν, νὰ μὴ μνημονεύσω καὶ νὰ ἐπιστρέψω τὸ ἐνθρονιστήριον γράμμα. Μοῦ συνέστησαν δὲ νὰ μὴ κάμω λόγον εἰς κανένα. Ἄλλ' οἱ ἄλλοι Μητροπολιταὶ ἐμνημόνευσαν εἰς τὰς ἐπαρχίας των κατὰ προτροπὴν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀρμοστείας. Κατόπιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἠναγκάσθη ν' ἀποκαλύψω τὴν μυστικὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀρμοστοῦ. Πηγαίνω εἰς τὸν Γουναράκη νὰ

Ἀνώτεροι Ὑπάλληλοι τῆς Ἀμοστείας Σμύρνης

Ὁ Στεργιάδης μετὸν Δ. Γούναρη καὶ Ν. Θεοτόκη στὴ Σμύρνη

τόν κρατήσω ἐνήμερον αὐτῶν τῶν γεγονότων καὶ νὰ δηλώσω, ὅτι θὰ συμμορφωθῶ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ποιμνίου μου».

Ὅταν μετέβη εἰς τὸν Γουναράκη, τοῦ ἐπανέλαβε τὴν ἀπαγορευτικὴν διαταγὴν. Συγχρόνως δὲ ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας Νικηφοράκης, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Μητροπολίτην τὰς ἀπαγορευτικὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκ μέρους τοῦ Ἀρμοστοῦ. Καὶ εἰς συμπλήρωσιν ὄλων αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν, ἀπεστάλη σημεῖωμα ἐκ μέρους τῆς Γενικῆς Γραμματείας εἰς τὸν Μητροπολίτην, διὰ τοῦ ὁποίου «καθίστατο ὑπεύθυνος, ἐὰν ἐδημιουργεῖτο ζήτημα δημοσίας τάξεως». Ἡ δραστηριότης ὄλων τῶν ἀνωτέρων παραγόντων ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐξηγλεῖτο διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου, καθ' ἣν στιχμῆν τὸ Μέτωπον εἶχεν ἀνάγκη ἐνισχύσεως ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς, ὁ δὲ ἐχθρὸς ἐδημιούργει εἰς τὸ Ἰκόνιον νέα τάγματα καὶ ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς Ἀτταλείας καὶ τῆς Ἀλεξανδρέττας παρελάμβανε ἀφθονίαν πολεμικοῦ ὕλικου. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἤσχολεῖτο μὲ διαφόρους διπλωματικὰς ἐνεργείας διὰ τὸν τερματισμὸν τοῦ πολέμου, ἀντιθέτως πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς διπλωματίας τοῦ τηλεβόλου, ἣν διεκήρυσεν εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἡ Ἀρμοστεία κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ παρακολουθῇ τὸν Μητροπολίτην Σμύρνης μήπως τολμήσῃ καὶ μνημονεύσῃ τὸν Πατριάρχην, καὶ ἡ Στρατιὰ ἀνέμενε πλέον μοιρολατρικῶς τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως, ἀφοῦ ἐβαρύνθη νὰ ἰκετεύῃ τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν τροφοδοσίαν τοῦ στρατεύματος.

Οἱ μόνοι, οἱ ὁποῖοι ἀνησυχούν πολὺ, ἦσαν οἱ Μικρασιάται καὶ οἱ περισσότεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ Μετώπου, ἀνεξαρτήτως πολιτικῶν φρονημάτων. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Μετώπου εἶχον πεισθῆ πλέον, ὅτι εἶχον γίνει τραγικὰ θύματα μιᾶς πολιτικῆς, προσεπάθουν δὲ διὰ τῆς ἐνώσεώς των νὰ δημιουργήσουν μίαν νέαν κατάστασιν συμπαθείας πρὸς τοὺς συμμάχους καὶ ἱκανὴν νὰ διευθύνῃ τὴν ὅλην ἐθνικὴν ὑπόθεσιν. Εἰς τοὺς πολιτευομένους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν εἶχον καμμίαν ἐμπιστοσύνην. Τὸν Βενιζέλον τὸν ἀπέκρουον ἐπίσης οἱ περισσότεροι, ὡς δυνάμενον νὰ ἀναμοχλεύσῃ τὰ πολιτικὰ πάθη. Ὅλοι ἔστρεφον ἀγωνιωδῶς τὰ βλέμματά των πρὸς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν Σμύρνης Α. Στεργιάδην, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἀναμιχθῆ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ εἶναι ἀνεκτὸς ἀπὸ ὅλας τὰς πολιτικὰς μερίδας. Εἰς ἐκδήλωσιν τῆς συμπαθείας ταύτης, τὴν ἡμέραν τῆς 1ης τοῦ νέου ἔτους 1922, ἀπεστάλησαν ἐκ τοῦ μετώπου 3.500 τηλεγραφήματα ἐκ μέρους διαφόρων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι τῷ ἠύχοντο ὑγείαν καὶ μακροήμερουσιν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Ἐθνους. Ἀλλ' ὁ Ὑπατος Ἀρμοστὴς ἔμεινεν ἀκαμπτος, καὶ ὅταν μίᾳ ἐπιτροπῇ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τὸν ἐπεσκέφθη εἰς τὸ διοικητήριον καὶ τοῦ ἐπρότεινε ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος ἐν λευκῷ, οὗτος ἀπήντησε κατηγορηματικῶς, ὅτι αεῖναι ὑπάλληλος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὄχι ἐπαναστάτης».

Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1922 εἶχε προσχωρήσει εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ Μ. Ἀσίας καὶ δὲν ἐδίσταζε νὰ ἐκφράξῃ τὰς γνώμας του. Τὴν 5ην Φεβρουαρίου 1922 τὸν ἐπεσκέφθη ὁ τμηματάρχης Γ. Ξυνόπουλος. Ὁ Στεργιάδης εἶχε τὰ νεῦρα του, πρᾶγμα σὺνηθες, καὶ τὸν ἐδέχθη ψυχρῶς. Λόγου γενομένου περὶ προσφυγικῶν ζητημάτων καὶ μελλοντικῆς ἐργασίας, ὁ Ὑπατος Ἀρμοστὴς εἶπεν ὅτι «μετὰ 2 μῆνας θὰ ἔχω μὲν φύγει». Ὁ Γ. Ξυνόπουλος, κατάπληκτος ἀπὸ τὴν στάσιν τοῦ Ἀρμοστοῦ, δὲν ἀπέκρυψεν ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του τὴν δυσἀρέσκειάν του. Ἀργότερον τὴν 16ην Μαρτίου, προπαγαδίζων εὐρύτερον ὁ Στεργιάδης τὴν ἰδέαν τῆς φυγῆς, ἔλεγε πρὸς τοὺς τμηματάρχας Γ. Ξυνόπουλον καὶ Βρ. Κρόκον ὅτι, «ἀπεβιβάσθημεν

εἰς τὴν Σμύρνην διὰ τοῦ Κράτους, πρέπει νὰ φύγωμεν καὶ διὰ τοῦ Κράτους». Καὶ κατέληγε μὲ τὴν σύστασιν ὅτι «πρέπει νὰ φύγωμεν εὐτάκτως». Ἐν τῷ μεταξύ αἱ δαπάναι διὰ τὴν Ὀργάνωσιν τοῦ Πανεπιστημίου ἐξηκολούθουν καὶ ἐκ Γερμανίας μετεκαλεῖτο ὁ διαπρεπὴς μηχανικὸς Μαυροκορδάτος, διὰ νὰ μελετήσῃ τὰ δημόσια καὶ τὰ λιμενικὰ ἔργα.

Κῦμα ἀναρχίας καὶ συγχύσεως ἐβασίλευε εἰς τὸν νοῦν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ. Ἐλέγετο ὅτι ἡ ἐπίσπευσις τῆς ἐκλογῆς ὡς Πατριάρχου τοῦ Μελετίου Μεταξάκη ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Α. Στεργιάδου! Καὶ μ' ὅλα ταῦτα, ἐν Σμύρνη μετέπειτα ἠπείλει ἀνὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν τὸν Μητροπολίτην Χρυσόστομον. Τὴν 5ην Μαρτίου 1922, περὶ ὥραν 6ην μ.μ. μετέβη εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστήν, ἐπιτροπὴ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης, ἀποτελουμένη παρὰ τῶν Α. Ψαλτώφ, Σ. Σολομωνίδου, Ἀλ. Πετρίδου, Ὀμήρου καὶ Κ. Τενεκίδου, ἡ ὁποία ἐζήτησε τὴν γνώμην του διὰ τὴν ἀποστολὴν ἐπιτροπῆς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὁ Ἀρμοστής ἦτο ἐξηντλημένος, σχεδὸν συντριμμένος. Ἡ συζήτησις των κατ' ἀρχὰς διεξήχθη ψυχραίμως, ἀλλ' αἰφνιδίως, κατ' ἣν ὥραν ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσουν, ἤρχισε ὁ Ἀρμοστής νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ λέγῃ ὅτι «τὸ κίνημα τὸ ὁποῖον σχεδιάζουν, θὰ πάρῃ τὸν τόπον εἰς τὸν λαιμόν του, καὶ ὅτι ὁ Παπούλας, ὁ Μελέτιος καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Ἀμύνης δὲν γνωρίζουν τί κάνουν». Ἡ παραφορὰ του ἐκορυφώθη μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε ἐν τέλει εἶπε πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν: «Πηγαίνετε ἀπ' ἐδῶ». Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ποῖος εἶχε ψυχὴν καὶ ψυχραιμίαν νὰ ἐργασθῇ; Πῶς ἦτο δυνατὸν τὸ σπέρμα τῆς ἀποσυνθέσεως καὶ τοῦ μαρρασμοῦ, νὰ μὴ καταπνίξῃ τὴν χώραν;

Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής ἐδέχετο τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἀμύνης καὶ τὴν ἐξῆρθε συγχρόνως. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ παρηκολούθει μὲ ἐνδιαφέρον τὸ ἔργον τῆς, ἀλλ' ὅλως ἀκαδημαϊκῶς. Τὴν 4ην Μαρτίου περὶ ὥραν 5ην μ.μ. μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα καὶ τοῦ ἐπέδειξα τὰ «Πρωῖνὰ Νέα», τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ὅτι ἡ Ἰωνία θ' ἀνακηρυχθῇ εἰς Δημοκρατίαν μὲ πρόεδρον τὸν στρατηγὸν Παπούλαν. Ὁ στρατηγὸς μοῦ ἀπήντησε:

— Μοῦ τὸ ἐδειξε καὶ ὁ κ. Ραγκαβῆς. Αἱ ἐφημερίδες ἤμποροῦν νὰ γράφουν ὅ,τι θέλουν. Αὔριον ἤμποροῦν νὰ γράψουν, ὅτι ἀνεκηρύχθη καὶ πρόεδρος τοῦ Μαυροβουνίου. Δὲν ἤμπορῶ νὰ παρακολουθῶ τί γράφουν αἱ ἐφημερίδες.

Ἐν γένει ὅμως τὸ ὕφος του ἐπρόδιδε τὴν κίνησιν, ἡ ὁποία διεξήγετο μεταξύ Σμύρνης καὶ Κων)πόλεως. Τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἶχε καλέσει τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης εἰς τὴν οἰκίαν του, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἐξέθεσε τὰς γνώμας του περὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων.

Ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία παρηκολούθει μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος τὰς συνεννοήσεις Παπούλα, καὶ φαίνεται ὅτι ὁ Ἀρμοστής ἐκράτει ἐνήμερον τὴν Κυβέρνησιν διὰ κρυπτογραφικῶν τηλεγραφημάτων. Τὴν 7ην Μαρτίου μετέβη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως Π. Γουναράκη. Ἀμέσως μὲ ἠρώτησε τί φρονεῖ ὁ κόσμος περὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως. Εἶχα πλέον ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1922 ἀποχωρήσει τῆς διευθύνσεως τοῦ γραφείου Τύπου καὶ ἠδυνάμην νὰ ἐκφέρω τὴν γνώμην μου ὡς πολίτης. Ἀπήντησα εἰς τὸν Γουναράκη, ὅτι ὁ κόσμος ἔχασε κάθε ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις δὲν εἶχεν ἐμπιστοσύνην πρὸς ἐαυτήν. Κατόπιν μὲ ἠρώτησε διὰ τὰς διαδόσεις τοῦ Μικρασιατικοῦ κινήματος. Ἀπήντησα ὅτι ἀκούω πολλὰς διαδόσεις καὶ ὅτι ἐν Κων)πόλει θεωροῦν βεβαίαν τὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ Παπούλα.

— Εἶναι ψεῦδος, ἀπήντησεν ὁ κ. Γουναράκης, καὶ σᾶς τὸ λέγω κατηγορηματικῶς. Ἐγὼ τὸν ἐπεσκέφθην καὶ τοῦ ὠμίλησα σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ μοῦ τὸ διέψευσε, καὶ δὲν πιστεύω νὰ μὴ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν.

Κατόπιν ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀρμοστείας, ἠχῶ τῶν σκέψεων τοῦ Ἰπάτου Ἀρμοστοῦ, μοῦ ἀνέπτυξε τὰς γνωστὰς ἰδέας τοῦ Ἀρμοστοῦ περὶ «εὐτάκτου ἀποχωρήσεως», καὶ προσέθεσεν ὅτι πρέπει νὰ συμμορφωθῶμεν ὅλοι πρὸς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως. Διότι, ἐπὶ τέλους, ὁ Γούναρης δὲν εἶναι οὔτε Μπούσιος, οὔτε Στραῦτος, εἶναι ἓνας τίμιος ἀνώτερος πολιτικός.

Ἴδου λοιπὸν ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἐκαλλιεργεῖτο ἐπιμελῶς ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου καὶ Μαρτίου τοῦ 1922. Ἡ Ἰπάτη Ἀρμοστεία ἤτο ἡ ἠχῶ τῶν σκέψεων τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ συνέπειαν, πῶς ἤτο δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ Μικρασιατικὴ Ἄμυνα εἰλικρινῶς εἰς τὸ ἔργον τῆς καὶ ὁ στρατὸς εἰς τὴν μεγάλην ἀποστολὴν του; Ἡ κατάστασις τοῦ μετώπου ἐχειροτέρευε διαρκῶς ἀπὸ ἀπόψεως τροφοδοσίας καὶ αἱ λιποταξίαι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐπληθύνοντο. Ἡ προπαγάνδα τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Μ. Ἀσίας εἶχε φθάσει μέχρι τῶν διαφόρων στρατοπέδων καὶ συνεζητεῖτο καὶ μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν ἀκόμη, ἐὰν συμφέρη νὰ παραμένῃ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπ' ἀπειρον ἀπρακτος εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς. Ἀντιθέτως ὁ ἐχθρὸς ἐστρατολόγει παντοῦ καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ὑπέσχοντο εἰς τοὺς στρατιώτας, ὅτι θὰ διανείμουν μεταξὺ αὐτῶν τὰς περιουσίας τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς νίκης των. Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη ἐκοινολογήθη εἰς ὅλον τὸν Τουρκικὸν στρατὸν καὶ ὑπεγράφη τρόπον τινὰ μίᾳ σιωπηρᾷ σύμβασιν μεταξὺ ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῶν χριστιανικῶν περιουσιῶν.

Ἡ Μικρασιατικὴ Ἄμυνα οὐσιαστικῶς δεσμευμένη πανταχόθεν, κατεγίνετο κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν συνεννόησιν μεταξὺ Σμύρνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ διεβίβαζε διαφόρους διαμαρτυρίας πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὰς Κυβερνήσεις των. Οὕτω τὴν 6ην Μαρτίου 1922 ὁ Κ. Τενεκίδης, ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀμύνης, συνέταξε τὴν κατωτέρω διαμαρτυρίαν, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ὑπεβλήθη εἰς τὸν Ἰπάτον Ἀρμοστὴν καὶ ἐνεκρίθη, ἐτηλεγραφήθη τὴν 8ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς πρὸς τοὺς πρωθυπουργοὺς καὶ ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἀμερικῆς. Τὸ τηλεγράφημα ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Αἱ Ἑλληνικαὶ Κοινότητες Δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, νομίμως ἐκπροσωπούμεναι ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλληνικῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης, κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν στιγμήν καθ' ἣν μελετᾶτε ν' ἀποφασίσσητε περὶ τῆς τύχης των, ἔχουσι τὴν τιμὴν νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν Ἰμῶν ἐπὶ τῶν ἀκολούθων σημείων: Μακρὰ καὶ τραγικὴ πείρα κατέστησεν εἰς τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς ἀφόρητον τὸ Ὄθωμανικὸν καθεστῶς. Θὰ προτιμήσωσιν οὗτοι νὰ ἐκπατρισθῶσι, παρά νὰ ὑπαχθῶσιν ἐκ νέου ὑπ' αὐτό. Νέα καὶ ἐπίσημα προνόμια πρὸς τὰς ἐγγυήσεις τῶν μειονοτήτων, τὰς καθοριζομένας εἰς τὰς τελευταίας μεταπολεμικὰς συμβάσεις, τοῖς ἐχορηγήθησαν πλεῖστα, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν φερμανίων τοῦ 1839 καὶ 1856. Ἡ νίκη, ἐγγύησις

τῶν Δυνάμεων, (αἵτινες ἀπεδέχθησαν καὶ ἐπεκύρωσαν τὰς συνθήκας τῶν Παρισίων καὶ Βερολίνου), ἐφαίνετο ὅτι θὰ καθίστα αὐτὰ ἀπολύτως ἀποτελεσματικὰ (τὰ προνόμια). Πικρὰ εἰρωνεῖα! Οἱ Σύμμαχοι, ἐδέησε νὰ ὁμολογήσωσι τόσον, εἰς τὴν διακοίνωσιν αὐτῶν τῆς 16 Ἰουλίου 1920, τὰς σφαγὰς καὶ τοὺς ἐκτοπισμοὺς πλεόν τοῦ ἑκατομμυρίου Χριστιανῶν, ὅσον καὶ τὰς βιαίαις ἐξισλαμίσεις, τὰς δημεύσεις τῶν περιουσιῶν. Ἄς ἀναμνησθῶσιν αἱ Ὀθωμανικαὶ ἀποστολαί, αἱ διατρέχουσαι ἤδη τὴν Εὐρώπην. Τὰ κακουργήματα ἅτινα ἐκλόμισαν καὶ συνετάραξαν πᾶσαν ἀνθρωπίνην συνείδησιν, δὲν εἶναι δυνατὸν οἱ Σύμμαχοι νὰ λησμονήσωσιν. Οἱ Τοῦρκοι ἀπέδειξαν, ὅτι εἶναι ἀνεπίδεκτοι πολιτισμοῦ. Ἡ Κεμαλικὴ Τουρκία, τὴν ἐξόντωσιν τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν τὴν διενήργησεν ἐκ συστήματος, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν στρατ. μέτρων, ἅτινα ἀπεμιμήθησαν ἐκ τῆς τακτικῆς τοῦ Λίμαν φὸν Σάντερς πασᾶ. Καὶ ὁ φόβος νέων ἑκατομβῶν ἔφερον εἰς Κιλικίαν τὸν πανικὸν καὶ τὴν ἐξοδον. Οἱ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ ἐννοοῦν νὰ διατηρήσουν ἐλευθερίαν μὲ τὸν πρωτεύοντα αὐτοῖς Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. Εἰς τὴν διὰ τοῦ ἄρθρου 66 τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν καθορισθεῖσαν περιοχὴν οἱ Τοῦρκοι μειοψηφοῦν. 35.000 αὐτόχθονες Ἕλληνες ὑπερετοῦσι νῦν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ, τῷ ἀποβιβασθέντι εἰς Σμύρνην ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Συμμάχων, καὶ θὰ ἀγωνισθῶσιν. Ἀψηφοῦντες μυρίους κινδύνους καὶ διαφεύγοντες τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων, οἱ Ἕλληνες οὗτοι τῆς Ἰωνίας, ἔφευγον διαρκοῦντος τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως πολεμήσωσιν ὁμοῦ μετὰ τῶν Συμμάχων τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ εἶναι ἰδίως πεπεισμένοι, ὅτι αἱ ἐλευθερίαι των δὲν δύνανται νὰ διαφυλαχθῶσιν ἀποτελεσματικῶς ἢ δι' ἐνόπλου δυνάμεως ἐν τῇ περιστάσει ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐπὶ τρία ἔτη ἐνέπηξε τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἐξησφάλισε τὰ συμφέροντα πάντων μετὰ ἐπαινετῆς ἀμεροληψίας. Ἡ ἀποχώρησις του θὰ συνεπήγετο τὴν ἀταξίαν καὶ ἀναρχίαν καὶ θὰ ἦτο διὰ τὴν χώραν συμφορά. Οἱ Μικρασιατικοὶ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ὑπῆρξαν ἀείποτε ἀμεμπτοὶ ἔναντι τῶν Συμμάχων καὶ ἀναλλοιώτως ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν συμμαχικὴν ὑπόθεσιν. Δὲν θὰ ἦτο δὲ δίκαιον, νὰ θεωρηθῶσιν ὑπεύθυνοι καταστάσεως, ἣν δὲν ἐδημιούργησαν, οὔτε ν' ἀφεθῇ εἰς αὐτούς, ὅπως προασπίσωσι κεκτημένα δίκαιά των, δυνάμει συνθηκῶν καὶ ὑποσχέσεων ἐπισήμως δοθεισῶν, καὶ τὴν ἐθνικὴν των ὑπόστασιν. Ἡ χώρα ἣτις ἐκηρύχθη πάντοτε ἠθικὸς καὶ ἐγκάρδιος σύμμαχος τῶν λαῶν, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ παραμείνουν ἐλεύθεροι, αἱ παραδόσεις καὶ αἱ εὐγενεῖς ἀρχαί, ὑπὲρ ὧν ἡ

χώρα ἡμῶν ἠγωνίζετο, εἶναι ἱκανὰ ἐγγεγρα, ὅτι θὰ εὐρωμεν ἐν Ὑμῖν, Κύριοι ὑπουργοί, κρατίστους ὑπερασπιστὰς τῶν ἐλευθεριῶν μας. Βέβαιοι περὶ τῆς Δικαιοσύνης Ὑμῶν ἀναμένομεν τὴν ἀπόφασίν σας». Ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλληνικῆς Μ. Ἀμύνης.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω τηλεγράφημα σαφῶς ἡ Μικρασιατικὴ Ἄμυνα τονίζει, ὅτι ὁ Μικρασιατικὸς λαὸς δὲν δύναται νὰ θεωρῆται ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν ἐν Ἑλλάδι τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920, κατὰ συνέπειαν ἔπρεπε νὰ κριθῆ ἐκ μέρους τῶν συμμάχων τὸ δίκαιον τῆς ἐλευθερίας του ἐντελῶς διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ Δυναστικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ὡς ἀφορμὴ τῆς ἐχθρότητος τῶν τριῶν Δυνάμεων. Ἐπιπροσθέτως ἡ Μικρασιατικὴ Ἄμυνα προέβη ἐν Σμύρνῃ εἰς τὴν κατωτέρω ἀνακοίνωσιν, ἡ ὁποία εἶχεν υἰοθετηθῆ καὶ παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσόστομου: α) Ἡ «Παμμικρασιατικὴ ὀργάνωσις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ παράρτημα οἰασδήποτε ἄλλης ὀργανώσεως, ἐφ' ὅσον ἡ Μικρασία ἐνεργεῖ αὐτοβούλως διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων της. Εἰς Παμμικρασιατικὴν ὀργάνωσιν θὰ δοθῆ καθαρῶς Μικρασιατικὴ χροιά. β) Ἡ ἐπιτροπὴ θὰ φροντίσῃ, ὅπως διὰ παντὸς μέσου πυκνώσῃ τὰς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Θὰ κάμῃ ἐκκλησίαν πρὸς τοὺς Μικρασιάτας Ἑλληνας, προτρέπουσα αὐτούς, ὅπως ὅλοι οἱ ἄγοντες ἡλικίαν ἀπὸ 18—50 ἐτῶν καταταχθῶσιν ὡς ἐθελονταὶ εἰς τὸν στρατόν. Αὐστηρὰ μέτρα θὰ ληφθοῦν ἐκ μέρους τῶν ιδιωτῶν ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ συνεμορφοῦντο πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην. γ) Θὰ ἀντιμετωπιζῆται τὸ οἰκονομικὸν μέρος τῆς ὀργανώσεως διὰ τῆς ἐπιτάξεως τοῦ 1)5 τῶν περιουσιῶν ὅλων τῶν Μικρασιατῶν, διὰ τῆς ἐκποιήσεως ὅλων τῶν κτηματικῶν περιουσιῶν τῶν Κοινοτήτων Σμύρνης καὶ ἐπαρχιῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀκόμη καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διὰ τῆς προσφορᾶς ἐκ μέρους τῶν λαϊκῶν σωματείων καὶ ὀργανώσεων τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τῆς περιουσίας των». Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη, δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ «Θάρος» τὴν 21ην Μαρτίου 1922 (ἀριθ. φύλλου 3074), ἐπροξένησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ξένους κύκλους.

Αἱ πρῶται ἐνέργειαι τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης ἀπέδωσαν ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα, διότι εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐπροθυμοποιήθησαν οἱ χριστιανοὶ κάτοικοι, ὅπως ἐνισχύσουν τὸ ἔργον τοῦ κέντρου. Ὁ κίνδυνος τοὺς καθίστα ὅλους προθύμους καὶ δι' αὐτὸ ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος ἡ Μικρασιατικὴ Ἄμυνα ἀπέτελεσε πραγματικὴν δύναμιν ἐτοίμην νὰ ἐνισχύσῃ εἰς οἰανδήποτε στιγμήν τὸν στρατόν. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐνήργει ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἀγορὰν ὄπλων, ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο προσέκρουε εἰς τὰς ἀντιδράσεις τοῦ Στεργιάδου.

Ἐὰν καὶ τὸ ἐπίσημον Κράτος διὰ τῆς Ἀρμοστείας ἐνίσχυνεν οὐσιαστικῶς τὸ ἔργον τῆς Ἀμύνης καὶ δὲν ἀντέδρα διαρκῶς, ἀσφαλῶς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἠδύνατο μετ' ἐμπιστοσύνης ν' ἀποβλέψῃ εἰς μίαν γενικωτέραν στρατολογίαν. Ἡ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῶν βαρυτέρων θυσιῶν ἐκ μέρους τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου καὶ συνεβούλευεν ὅπως καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἱερὰ σκευὴ τῶν ἐκκλησιῶν, χρυσὸς καὶ ἄργυρος πολλῶν ἑκατομμυρίων, χρησιμοποιοῦντο ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. Διότι, ἔλεγε προφητικώτατα ὁ Χρυσόστομος, «ἐὰν δὲν τὰ χρησιμοποίησωμεν ἡμεῖς τώρα ὑπὲρ τῆς νίκης, θὰ τὰ λαφυραγωγῆσῃ ἐν τέλει ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ».

Ἡ Μικρασιατικὴ Ἄμυνα εἶχεν ἱκανοὺς καὶ ἀγνοὺς ἐργάτας, ἐπιστήμονας

καὶ ἐμπόρους, ἀποφασισμένους ὅπως ριψοκινδυνεύσουν μέχρις ἐσχάτων χάριν τῆς ἐλευθερίας των. Ὡς ἀρχηγὸς τῆς ὅλης κινήσεως ἐφέρετο ὁ ἰατρός Α. Ψαλτώφ, ὁ ὁποῖος εἶχε μέγα κύρος καὶ ἀπέναντι τῶν κατοίκων καὶ τῶν Ἀρχῶν. Ἄλλ' ἦτο μᾶλλον συντηρητικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἠγωνίζετο, ὅπως προσαρμοσθῆ πρὸς τὴν ὅλην κατάστασιν, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ καὶ νὰ ἔλθῃ ἀντιμέτωπος μὲ τὴν διαρκῆ καὶ ἐπίμονον ἀντίδρασιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ὑπάρχουσας Ἀρμοστείας. Νευρωδέστερον αὐτοῦ ἐκινεῖτο ὁ δικηγόρος Ἀχ. Λάμπρου, ὁ ὁποῖος εἶχε συνδεθῆ μὲ τὴν Σμύρνην ἐκ τῆς προξενικῆς δικαστικῆς ὑπηρεσίας του, καὶ ἦτο τρόπος τινὰ ἐπίτροπος τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης. Εὐρίσκετο εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Ἀμυναν τῆς Κων)πόλεως καὶ τὸν Ν. Πολίτην εἰς Παρισίους, ὅπως ἐπίσης μὲ τὸν στρατηγὸν Παπούλαν ἐν Σμύρνη καὶ αὐτὸν τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν Στεργιάδην, πρὸς τὸν ὁποῖον κατὰ καιροὺς ἐξέθετε τὰς πληροφορίες, τὰς ὁποίας ἐλάμβανε ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, συνεπεῖα τῆς εὐνοϊκῆς στάσεως τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα ἀπέναντι τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης, ἐκλήθη οὗτος εἰς Ἀθήνας, ὅπως συνεννοηθῆ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκ Σμύρνης ἀνεχώρησε μὲ διαθέσεις στενῆς συνεργασίας του μετὰ τῆς Ἀμύνης. Τὴν 20ὴν Μαρτίου, ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Σαρηγιάννης ἐκάλεσε τὸν Α. Ψαλτώφ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀνεκοίνωσε, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Κ. Πάλλης, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο καὶ αὐτὸς εἰς τὰς Ἀθήνας, τοῦ ἔγραψεν ἐξ Ἀθηνῶν, ὅτι τὸν πόλεμον θὰ ἐξακολουθήσῃ κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα τὸ Κράτος. Ἦτο προφανές, ὅτι κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις παραμονὴν τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἐπιτελάρχου αἱ διαθέσεις των μετεβλήθησαν καὶ ἡ συνεννόησις των μετὰ τῆς Κυβερνήσεως ἦτο πλήρης.

Ἔνεκα τῶν διαδόσεων καὶ τῶν ἐπιμόνων φημῶν περὶ ἐγκαταλείψεως τῆς Μ. Ἀσίας, ἡ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα τὴν 15ην Μαρτίου ἀπέστειλε τὰ κατωτέρω τηλεγραφήματα εἰς Ἀθήνας:

Πρόεδρον Κυβερνήσεως Γούναρην, Πρόεδρον Ἐθνοσυνελεύσεως Λομβάρδον, Ἀρχηγὸν κόμματος Φιλελευθέρων Δαγκλῆν, Ἀρχηγὸν Μεταρρυθμιστικοῦ κόμματος Στράτον, Ἀρχηγὸν Ἀνεξαρτήτων Μπούσιον.

Ἀθῆνας.

Ὁ μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς, κατόπιν μακροαίωνος καὶ συγερᾶς δουλείας, μετὰ δακρύων χαρᾶς καὶ ἀνακουφίσεως εἶδε, πρὸ τριετίας, ἀνατείλασαν τέλος τὴν ἡμέραν τῆς ἐλευθερίας του, χάρις εἰς τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὰς μεγάλας θυσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας μετὰ ψυχικῆς ὀδύνης παρακολουθεῖ τὰς συζητήσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἀμφισβητουσῶν παραδόξως τὸ ἱερὸν τοῦτο δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας του καὶ τῆς ζωῆς του. Ἡ Ἐθνικὴ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα, ἐν ὀνόματι τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἀλληλεγγύης τῆς Φυλῆς ἀπευθύνουσα ἐκκλησίαν εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐξορρίζει καὶ ἱκετεύει ταύτην νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τοὺς Ἑλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἵτινες ἀπὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν ἀποτελοῦσι μέλος ἀναπόσπαστον τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαίρετου ἑλληνικῆς οικογενείας, ἀλλὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἐπερχομένου καὶ πάλιν ἀγρίου κατακτητοῦ. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δῆλοι κατὰ τὴν ἱεράν καὶ κρίσιμον ταύτην ὥραν, ὅτι ἔχει λάβει σταθεράν καὶ ἀδιάσειστον ἀπόφασιν νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς ἐστίας καὶ τοὺς βωμοὺς του, οἵτινες τοσάκις καθηγήασθησαν δι' ἑλληνικοῦ αἵματος, καὶ ὅτι εἶναι ἕτοιμος νὰ ὑποστῇ πᾶσαν θυσίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ, ἀγωνιζόμενος παρὰ τὸ πλευρόν του τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα.

Ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ
τῆς Ἑλληνικῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης

Τὸ δεύτερον τηλεγράφημα ἀπηυθύνετο πρὸς τὸν στρατηγὸν Παπούλαν καὶ εἶχεν ὡς ἀκολουθῶν:

Ἀρχιστράτηγον ΠΑΠΟΥΛΑΝ

Ἀθήνας

Ἐπιτροπὴ Μικρασιατικῆς Ἀμύνης, διὰ τηλεγραφήματός της σήμερον ἱκετεύει καὶ ἐξορκίζει τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἵνα μὴ ἐγκαταλείψῃ τοὺς Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὸν ἀπηγῆ ζυγὸν βαρβάρου καὶ ἀγρίου κατακτητοῦ, τὸν ὁποῖον συνέτριψε, διὰ θυσῶν ὑπερανθρώπων, ὁ ἡρωϊκὸς Ἑλληνικὸς στρατός. Ἀπευθυνόμενοι πρὸς Ὑμᾶς, τὸν ἐνδοξὸν ἀρχηγόν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ὁποῖου ὁ ἑλληνικὸς στρατός διετήρησε καὶ ἐξέτεινε τὴν Ἐλευθερίαν ἐκεῖ ὅπου ἔπαλλεν ἡ ἑλληνικὴ καρδιά καὶ ἐστέναζεν ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, παρακαλοῦμεν ὅπως υἱοθετήσητε τὴν συνέχισιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος.

Ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ
τῆς Ἑλληνικῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης

Ἐπίσης τὴν 18ην Μαρτίου 1922 ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης ἀπηύθυνε πρὸς τὸν λαὸν τὴν κατωτέρω προκήρυξιν, διὰ νὰ προ-
παρασκευάσῃ τὸν κόσμον, ὅπως καταβάλλῃ τὰς θυσίας του ὅσον τὸ δυνατόν γεναιότερον.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΝ ΛΑΟΝ

Μικρασιατικὲ Λαέ,

Ἡ Ἑλληνικὴ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα, συμμερίζεται τὸν πόνον σου καὶ συμμετέχει τῆς δικαίας ἀγωνίας σου, τὴν ὁποίαν προεκάλεσαν αἱ τελευταῖαι ὀδυνηραὶ εἰδήσεις περὶ τῆς τύχης σου. Ἀλλὰ ταῦτοχρόνως, ἡ Ἑλληνικὴ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα, γνωρίζει κατὰ βάθος, τὴν γενναϊότητα τῆς ψυχῆς σου καὶ τὴν καρτερίαν τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς, ἡ ὁποία πάντοτε ἀντιμετώπισε τοὺς κινδύνους, περιεφρόνησε τὰ ἐμπόδια, καί, σταθερά, ἐπάλασε καὶ ἐξῆλθε νικηφόρος ἀπὸ ὅλας τὰς φρικαλέας συμφορὰς τοῦ τρισχιλιετοῦς βίου της. Μικρασιατικὲ Λαέ!—Δὲν ἀποκορῦπτει ἡ Ἑλληνικὴ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα τὴν δεινότητα καὶ τὴν κρισιμότητα τῆς παρουσίας καταστάσεως. Ἡ ἐλευθερία σου διακινδυνεύει. Ἐξηρτήθη ἡ ἐκ νέου ὑπαγωγὴ σου ὑπὸ τὸν ἀπαίσιον ζυγὸν τὸν ὁποῖον ἐπίστευες, καὶ ἔχεις δίκαιον νὰ πιστεύης, ὅτι διὰ παντός κατασυνέτριψαν οἱ ἀδελφικοὶ βραχίονες τοῦ ἐνδόξου Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ αἱ στοργικαὶ χεῖρες τῶν ἰδίων σου τέκνων, τῶν γενναίων Μικρασιατῶν μαχητῶν μετὰ τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὴν ἐντολὴν τῶν Μεγάλων Συμμαχῶν Δυνάμεων. Μικρασιατικὲ Λαέ!—Διατήρησε τὴν ψυχραιμίαν σου καὶ τὴν ἀκλόνητον πίστιν σου διὰ τὴν τελικὴν νίκην τοῦ Γένους σου, διὰ τὸ αἶσιον πεπρωμένον αὐτοῦ. Καμμία μικρόψυχος εἰσήγησις δὲν πρέπει νὰ κλονίσῃ τὴν πεποίθησίν σου, ὅτι θὰ ἐξέλθῃ καὶ πάλιν νικητὴς καὶ θριαμβευτὴς ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκ τοῦ τελευταίου κλύδωνος, ἐὰν συνενώσῃ ὅλας τὰς ἠθικὰς καὶ ὕλικὰς αὐτοῦ δυνάμεις. Καθ' ὅλα τὰ διδόμενα, αἱ τελευταῖαι ἀποφάσεις τῆς Διασκεψέως εἶναι ἐπιβλητικαί. Εἶναι προτάσεις πρὸς καταρκτικὴν συνεννόησιν τῶν ἐμπολέμων. Ἀλλὰ τὸ Κράτος δὲν δύναται νὰ μὴ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ καὶ τὴν ἀμετάκλητον θέλησιν ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους. Δὲν δύναται συνεπῶς νὰ παραβλέψῃ τὴν ἀπόφασιν ἐνὸς μεγάλου τμήματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος προτιμᾷ ν' ἀποθάνῃ ἡρωϊκῶς ἀμυνόμενος παρὰ ἐκ νέου νὰ δουλωθῇ. Καὶ ἐκτός τοῦ Κράτους τοῦ Ἑλληνικοῦ, πρέπει νὰ βροντοφωνηθῇ ἡ ἀπόφασίς σου αὕτη, Μικρασιατικὲ Λαέ, εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμένους, καὶ φιλελευθέρους τῆς Γῆς λαούς. Πρέπει νὰ πεισθῶσιν οὗτοι, ὅτι δὲν ὑπάρχει θυσία, τὴν ὁποίαν δὲν εἶσαι ἔτοιμος νὰ ὑποστῆς διὰ ν' ἀντιταχθῆς κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς βίας. Μικρασιατικὲ Λαέ! Ὁ Πατριάρχης σου, ἀπὸ τὴν ποθητὴν τῶν ὀνείρων σου Πόλιν, ἀπὸ τὸ ἱερὸν Φανάριον, ὅπερ εἶδεν ὅλα τὰ δεινὰ καὶ ὄλην τὴν δόξαν τοῦ Ἀλυτρώτου Γένους μας, ἐπικαλεῖται κατὰ τὰς κρισίμους ταύτας ὥρας, τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ διερμηνεύων τὸν πόθον τῆς ψυχῆς τοῦ κρεμασθέντος προκατόχου του, σοὶ στέλλει ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν τοῦ Μαρτυρίου του τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ πρὸς ἐνθάρρυνσιν καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ εὐγενοῦς ἀγῶνος σου. Οἱ Μικρασιατὰι μαχηταὶ μας καὶ οἱ χιλιάδες τῶν φιλογενῶν ἑλεοντῶν, ἐξ ὄλων τῶν τμημάτων τοῦ Γένους μας, εἶναι πρόθυμοι νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῶν βωμῶν καὶ τῶν ἐστιῶν σου. Μικρασιατικὲ Λαέ!—Συνέρονται ἐν Λοιδίνῳ τὴν Κυριακὴν ὅλοι οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὸν Ἑλληνισμὸν ἐξ Ἀμερικῆς, ἐξ Εὐρώπης, ἐξ Αἰγύπτου, διὰ νὰ συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας σου, διὰ νὰ κηρύξωσιν τὸν ὑπὲρ πάντων Ἑθνικὸν ἀγῶνα. Τὰ βλέμματα, οἱ πόθοι, αἱ ἐλπίδες, ἡ ἀγάπη ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ στρέφονται πρὸς Σέ. Αἱ ἠθικαὶ καὶ αἱ ὕλικαι δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἀνεξάντλητοι. Ἐγε θάρρος. Αὐτὰ ἐξασφαλίζουσι τὴν ἐλευθερίαν σου καὶ ταῦτοχρόνως τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους σου. Ζήτω ἡ ἀκατάλυτος ἐλευθερία σου.

Σμύρνη, τῆ 18 Μαρτίου 1922.

Ἡ Διοικ. Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλληνικῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης
ΨΑΛΤΩΦ, ΤΕΝΕΚΙΔΗΣ, ΔΗΜΑΣ

Τὴν 23ην Μαρτίου διεδόθη εἰς τὴν Σμύρνην, ὅτι ἐπανέρχεται ἐξ Ἀθηνῶν ὁ στρατηγὸς Παπούλας. Ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἦτο τοιαύτη, ὥστε αὐτοστιγμὴ ἐκλείσαν οἱ Ἕλληνες τὰ καταστήματά των καὶ συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν προκυμαίαν, παρὰ τὴν αὐστηράν ὑπόδειξιν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἀμύνης, ὅπως ἀποφύγη τὴν δεξιῶσιν τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ Ἀρμοστὴς ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐχολώθη καὶ δὲν ἀπέκρυψε τὴν δυσαρέσκειάν του πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν. Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας περὶ ὥραν θην μ. μ. ὁ Ἀχ. Λάμπρου μετέβη εἰς τὸ Διοικητήριον εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἀρμοστοῦ. Εἶχεν ἐτοιμάσει ἓνα ὀγκώδη φάκελλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον ὀδηγίαι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, σχετικῶς μὲ τὰ ζητήματα τοῦ Μικρασιατικοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστὴς, κατὰ σύμπτωσιν, τὸν εἶδε ἐντὸς τῆς αἰθούσης τῆς ἀναμονῆς καὶ τὸν ἐκάλεσε μόνος του νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ γραφεῖον του. Μόλις εὑρέθησαν μόνοι, ἤνοιξεν ὁ Λάμπρου τὸν φάκελλον καὶ ἔδωκε πρὸς τὸν Ἀρμοστὴν ν' ἀναγνώσῃ ἐν ἔγγραφον. Ἐν τῷ ἔγγραφῳ τούτῳ διευτυποῦντο αἰ γινῶμαι τοῦ Βενιζέλου, ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσῃ ἡ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα. Ἡ γνώμη του ἐζητήθη ἐκ Σμύρνης μέσον τοῦ Πατριάρχου Μελετίου Μεταξάκη. Ἀπηυθύνθη οὗτος εἰς τὸν Ἐμμ. Μπενάκην εἰς Παρισίους διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐταξίδευεν εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν.

Ἡ ἀπάντησις ἀπεστάλη εἰς τὸν Ἐμμ. Μπενάκην καὶ οὗτος τὴν διεβίβασεν εἰς τὸν Πατριάρχην, ὁ δὲ Π. Ἀργυρόπουλος, ἐκ τῶν κυριωτέρων μελῶν τῆς ὀργανώσεως Γ. Κονδύλη ἐν Κων)πόλει, τὴν διεβίβασεν εἰς τὸν Λάμπρου εἰς τὴν Σμύρνην. Ἐκρίθη λοιπὸν σκόπιμον, ὅπως λάβῃ γινῶσιν καὶ ὁ Στεργιάδης, ἀφοῦ εἰς πλείστας ἄλλας περιστάσεις τὸν ἐκράτουν ἐνήμερον ἐπὶ τῆς γενικῆς κινήσεως τῆς Ἀμύνης. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βενιζέλου, ἔπρεπε τὸ κίνημα νὰ μὴ ἔχῃ καμμίαν σχέσιν μὲ τὰς Ἀθήνας, διότι ἐξηκολούθει ἡ ἐχθρότης τῶν συμμάχων κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Νὰ συμμετάσχουν εἰς τὸ Αὐτόνομον κίνημα ὅλαι αἱ ἐθνότητες ἐκτὸς τῆς Τουρκικῆς. Νὰ κηρυχθῇ ἡ Αὐτόνομος χώρα μέχρι τῶν ὀρίων τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἐκτὸς ἐὰν στρατιωτικοὶ λόγοι ἐπέβαλλον τὴν ἐπέκτασιν πρὸς τὸ βᾶθος. Νὰ δηλώσουν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ὅσοι θέλουν νὰ παραμείνουν εἰς τὸ Αὐτόνομον Κράτος, ὅσοι δὲ ἀποχωρήσουν ν' ἀντικατασταθοῦν ἀμέσως ἀπὸ τὴν τοπικὴν στρατολογίαν. Καὶ ἐν τέλει κατέληγε συνιστῶν νὰ προσπαθήσουν νὰ πεισθῇ ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστὴς Στεργιάδης νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Αὐτονόμου Κράτους.

Μόλις ὁ Ἀρμοστὴς ἐτελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἔγγραφου τούτου, κατελήφθη ὑπὸ ἀληθοῦς μανίας καὶ ἤρχισε νὰ φωνάζῃ ὅτι «ὁ Βενιζέλος ἐξέστη, φρενῶν», συγχρόνως δὲ ὕβριζε ὅλους τοὺς ἀναμειγμένους εἰς τὴν Μικρασιατικὴν Ἀμυναν, τόσο ἐν Σμύρνη, ὅσον καὶ ἐν Κων)πόλει. Ἐπειδὴ ὁ Λάμπρου ἀπεπειράθη νὰ τὸν διακόψῃ, ὁ Στεργιάδης τὸν ἐπλησίασε καὶ σχεδὸν ἠθέλησε νὰ τὸν ἀρπάσῃ ἐκ τῶν χειρῶν. Ἄλλ' ὁ Λάμπρου ὕψωσε τὰς χεῖρας του διὰ ν' ἀμυνθῇ. Ἀμέσως ὁ Ἀρμοστὴς ἀπεσύρθη εἰς τὸ γραφεῖον του καὶ ἐκάλεσε τοὺς χωροφύλακας μὲ τὴν πρόθεσιν, ὅπως διατάξῃ ν' ἀπομακρύνουν ἐκεῖθεν τὸν Λάμπρου. Ἄλλ' οὗτος, προτοῦ ἀκόμη δοθῇ ἡ διαταγὴ, εἶχεν ἐξέλθει τῆς αἰθούσης. Ἡ κατάστασις, ἡ ὁποία ἐδημιουργεῖτο διαρκῶς μὲ τοὺς ἐκνευρισμούς, τὴν ἀντιφατικότητα καὶ τὴν μακίαν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἀπέβαινε ἀφόρητος, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ ἡ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα.

εἰς τὸν οὐσιαστικὸν σκοπὸν τῆς. Ἀπο τοῦ Ὀκτωβρίου 1921 συνεζήτουν διαρκῶς καὶ ἐφθασαν τὸν Μάρτιον τοῦ 1922, νὰ καταγίνωνται ἀκόμη μετὰ τὰ ἐγγράφα καὶ τὰς προκηρύξεις, λόγῳ τῶν καθημερινῶν ἀντιδράσεων τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἀφίκετο εἰς τὴν Σμύρνην μετὰ τὸ τορπιλικὸν «Ἀετὸς» τὴν 23ην Μαρτίου καὶ ἡ γενομένη εἰς αὐτὸν ὑποδοχὴ ἦτο ἀποθεωτικὴ. Ὁ Ἑλληνικὸς Μικρασιατικὸς λαὸς, ἐν τῇ ἀγωνίᾳ του, ἐζήτηε ἓνα σωτήρα, ἓναν ἥρωα, διὰ νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀγῶνος του, καὶ πρὸς στιγμὴν ἐνόμισεν ὅτι ὁ ἥρωας ἀνευρέθη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος ἐδείκνυεν ἀληθῶς πόνον, στοργὴν καὶ συγκίνησιν διὰ τὴν Μικρασιατικὴν χώραν.

Τὸν ἤρπασαν εἰς τὰς χεῖρας μόλις ἀπεβιβάσθη καὶ τὸν μετέφεραν εἰς τὸν περίβολον τοῦ Σπόρτιν. Ὁ στρατηγός, βαθύτατα συγκεινημένος, ἐξεφώνησε τὸν κατωτέρω λόγον.

«Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὰς πατριωτικὰς ἐκδηλώσεις σας. Τὰς ἀποδέχομαι μετὰ συγκινήσεως, ὅχι ὡς ἀπευθυνόμενας πρὸς τὸ ἄτομόν μου, ἀλλ' ὡς διατραινύσας τὴν ἀσάλευτον ἐμπιστοσύνην σας ἐπὶ τὸν ἡρωϊκὸν στρατόν, τοῦ ὁποῖου ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἡγοῦμαι. Τὸ αἶσθημα, τὸ ὁποῖον σᾶς ἐκίνησεν εἰς τὰς σημερινὰς ἐκδηλώσεις σας, εἶναι τὸ ἴδιον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνεκλόνησε καὶ ἐμὲ ὅταν, εὐρισκόμενος εἰς Ἀθήνας, ἐπληροφορήθη τὰς ἀδίκους προτάσεις τῶν Συμμάχων Δυνάμεων. Διὰ τὴν ἀδικίαν ταύτην ἡ ἐξέγερσις ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι ἴση πρὸς τὴν ἐξέγερσιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Δύναμαι νὰ βεβαιώσω καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐγκαταλείψῃ ἀπροστατεύτους τοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ μετὰ τῆς ὁποίας προαιώνιος ἐθνικὸς σύνδεσμος καθηγάσθη διὰ νέου αἵματος τῶν ἡρωϊκῶν τέκνων τόσοι τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος, ὅσον καὶ τῆς Ἰωνίας. Θὰ πράξωμεν ὅ,τι τὸ καθήκον μας καὶ ὁ δίκαιος Θεὸς θὰ μᾶς εὐλογήσῃ.—Ζήτω τὸ Ἔθνος. Ζήτω ὁ Βασιλεὺς. Ζήτω ὁ Στρατός. Ζήτω ἡ Ἑλληνικὴ Μικρὰ Ἀσία».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ὑποδοχῆς, ὁ στρατηγὸς κατηθύνθη εἰς τὸ Στρατηγεῖον καὶ ἀμέσως ἐκάλεσε τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς εἰς τὸ γραφεῖον του. Ἀνεκοίνωσε πρὸς αὐτοὺς, ὅτι προτοῦ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀθηνῶν, ἠρώτησε τὴν Κυβέρνησιν, ἐὰν ἔχῃ ἀπόφασιν νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μ. Ἀσίαν, διότι ἐὰν ὑπάρχῃ τοιαύτη ἀπόφασις ὁ στρατηγὸς Παπούλας δὲν θὰ ὑπογράψῃ τὴν διαταγὴν τῆς φυγῆς καὶ κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ στείλουν τὸν ἀντικαταστάτην του εἰς τὴν Σμύρνην.

Ἡ Κυβέρνησις μου ἐδήλωσεν, εἶπε, ὅτι τοιαύτη πρόθεσις δὲν ὑπάρχει, κατὰ συνέπειαν ἐπέστρεψα ἐναυῖθα ὅπως συνεχίσω τὸ ἔργον μου, σᾶς παρακαλῶ δὲ καὶ σᾶς νὰ ἐντείνετε περισσότερον τὰς δυνάμεις σας κατὰ τὰς δυσκόλους αὐτὰς στιγμὰς. Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἀμύνης, ἡ ὁποία ἐπεσκέφθη τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸν στρατηγόν, ἐπανέλαβε τοὺς αὐτοὺς κατηγορηματικοὺς λόγους. Εἰς ὑπόμνησιν δὲ τοῦ Α. Ψαλτώφ, ὅτι κατὰ τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας ἡ Κυβέρνησις ἔχει ἀποφασίσει ἢ μελετᾷ τὴν ἐκκένωσιν, ὁ στρατηγὸς ἀπήντησεν ἐντόνως:

— Τότε ἐγὼ δὲν θὰ τὴν ἐπιτρέψω.

Τὴν 26ην Μαρτίου, περὶ ὥραν 5 1/2 μ.μ. ἐκλήθησαν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα εἰς τὸ Στρατηγεῖον οἱ Α. Ψαλτώφ, Σ. Σολομωνίδης, Ι. Χαριάτης, Δ. Μαρσέλλος, Σ. Παπαμιχάλης, Μ. Ἀργυρόπουλος, Μ. Σειζάνης, Γ. Πονηρίδης καὶ Α. Ἀθηνογένης. Ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἀμέσως ἐδήλωσε

ὅτι ὁ στρατὸς οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Ἄφιόν-Καραχισάρ καὶ τὸ Δορύλαιον, ὅπως εἶχε ζητήσῃ ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ κατὰ τὰς συζητήσεις του μετὰ τῶν συμμάχων, ὅπως διαπραγματευθῇ τὸ ζήτημα τοῦ τερματισμοῦ τοῦ πολέμου. Διότι ἐκ μέρους τῶν συμμάχων εἶχον ἐπαναληφθῆ αἱ ἐνέργειαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ Τούρκους διὰ τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς καὶ ἑναρξίν διαπραγματεύσεων. Ἀλλά, προσέθεσε ὁ στρατηγὸς Παπούλας, εἶναι ἀνάγκη οἱ Μικρασιαῖται νὰ βοηθήσουν στρατιωτικῶς καὶ οικονομικῶς τὴν Κυβέρνησιν. Καὶ ὑπέδειξεν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξευρεθῇ τὸ ποσὸν ἑνὸς δισεκατομμυρίου δραχμῶν διὰ τὴν ἀγορὰν ὀβίδων ἐκ Γαλλίας, συγχρόνως δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνεργηθῇ ἐντατικὴ στρατολογία. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκλήθη καὶ ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Σαρηγιάννης, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐκπονήσῃ τὸ σχέδιον τῆς στρατολογίας, ἐδόθη δὲ τετραήμερος προθεσμία ἀπαντήσεως, ἐὰν δύνανται νὰ παράσχουν τὴν ζητουμένην οικονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν βοήθειαν.

Ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἀπεχώρησε καὶ ἐπεφυλάχθη ν' ἀπαντήσῃ ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας, ἀφοῦ προηγουμένως συνεβουλεύετο καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης καὶ τὴν οικονομικὴν ἐπιτροπὴν. Ἡ ἀπάντησις ἐπεδόθη ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας, μὲ τὴν κατηγορηματικὴν δήλωσιν, ὅτι ὁ Μικρασιατικὸς λαὸς ἀποδέχεται οἰανδήποτε βαρεῖαν φορολογίαν χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τοῦ ἀγῶνος. Εἰδικῶς δὲ διὰ τὴν οικονομικὴν ἐπίσχυσιν, ὁ Ὑποδιευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Θεμενάκης καὶ ὁ τῆς Ἀθηναϊκῆς Πλ. Μαζαράκης, κατήρτισαν μελέτην, ὅπως φορολογηθῇ ἡ δεκάτη ἀμέσως καὶ διὰ τῆς φορολογίας ταύτης θὰ συνεκεντροῦντο περισσότερα τῶν δύο δισεκατομμυρίων δραχμῶν, τὰ ὅποια ἐζήτησε ἡ Στρατιὰ.

Ἐπίσης διὰ τὸ ζήτημα τῆς στρατολογίας ἀνέλαβε ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Σαρηγιάννης, ὅπως καταρτίσῃ τὸ σχέδιον τῆς πολιτοφυλακῆς καὶ τοῦ ὀπλισμοῦ τῆς. Ἡ ἐργασία αὕτη μάλιστα κατὰ μέγα μέρος εἶχε πραγματοποιηθῆ εἰς ὀλόκληρον τὴν περιφέρειαν τῆς Μαγνησίας διὰ τῶν καθημερινῶν ἀγῶνων τοῦ ἀντισυνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ Φ. Φιλίππου, ὁ ὁποῖος εἶχε στρατολογήσει καὶ ὀπλίσει ὅλους τοὺς χριστιανούς. Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς στρατολογίας εἶχεν ἀποφασίσει ἀκόμη νὰ καθιερώσῃ καὶ τὸν ἀφορισμὸν ἐνκντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ προσήρχοντο εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ. Ἐπίσης ἡ προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς στρατολογίας, εἶχεν ὑποδείξει καὶ εἰς τὰς οἰκογενεῖας ἀκόμη καὶ τὰς κατέστησε ὑπευθύνους, ὅπως προτρέψουν τὰ τέκνα των νὰ προσέλθουν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ.

Ἄλλ' ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης ἐπεκρέματο ἡ σπάθη τοῦ Δαμοκλέους—ὁ Ὑπατος Ἀρμωστής. Ἦτο ἡ ἀγρία φυλλοξήρα τοῦ Μικρασιατικοῦ δένδρου, ἡ ὁποία μετέδιδε τὸν μαρασμὸν εἰς ὅλας τὰς ρίζας. Ἦτο Μάρτιος, καὶ ἀκόμη τὰ πάντα ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὴν θέλησίν του, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐξέδιδε διαταγὰς. Καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν προσήρχοντο οἱ στρατεύσιμοι μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἀρπαγῆς τῶν περιουσιῶν τῶν Χριστιανῶν καὶ τῆς τιμῆς τῶν θυγατέρων των. Ἦτο ἀκόμη Μάρτιος τοῦ 1922.....

Εἰς τὴν Σμύρνην ἡ Ὑπάτη Ἀρμωστεία κατετρίβετο εἰς ἕνα ἀγῶνα μικροπολιτικῆς ἐναντίον τῶν διαθέσεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης, εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας οἱ ὑπουργοὶ ἀνέμενον τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ πρωθυπουργοῦ Δ. Γούναρη, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο ἀκόμη εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ προαναγγελθεῖσα διάσκεψις τῶν συμμάχων εἰς τὰς Κάννας τῆς Γαλλίας ἐματαιώθη, λόγῳ τῆς πτώσεως τῆς Κυβερνήσεως Μπριάν. Ὁ

νέος πρωθυπουργός τῆς Γαλλίας, Ραϋμόνδος Πουανκαρέ, εἰς τὰς δηλώσεις του πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, διεκήρυξεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις του θ' ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα τὴν γραμμὴν τῆς προκατόχου Κυβερνήσεως, ὃ δὲ Λούδ Τζώρτζ, κατὰ τρόπον κατηγορηματικόν, ἐδήλωσε πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Μελέτιον, ὃ ὁποῖος εὕρισκετο εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα οὔτε μίαν πένναν. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία ἐπενέβησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1922, καὶ ἤξιώσαν τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἐμπορικῶν πλοίων των «Ἐσπουάρ» (Γαλλικόν) καὶ «Ἀμπατζίας» (Ἰταλικόν), τὰ ὅποια εἶχον συλληφθῆ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ὡς μεταφέροντα ὑλικὸν πολέμου πρὸς τοὺς λιμένας τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ἡ Κυβέρνησις Γούναρη εὕρισκετο πρὸ δεινῶν δυσχερειῶν. Διπλωματικῶς εἶχε πλέον τελείως ἀπομονωθῆ. Δάνειον οὐδαμοῦ ἠδύνατο νὰ ἐξεύρῃ. Καὶ ὁ ἐχθρὸς διὰ τῶν ἐπεμβάσεων τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν τῶν θαλασσιῶν μεταφορῶν τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ ἐκ τῶν ἀγορῶν Ἰταλίας καὶ Γαλλίας. Τὴν 22αν Φεβρουαρίου 1922 ἐπανῆλθεν ἐξ Εὐρώπης ὁ Δ. Γούναρης καὶ τὴν 28ην ὑπέβαλε τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεώς του. Τὴν 28ην ἐκλήθη ὁ Ν. Στραῦτος διὰ νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν, ἀλλὰ καὶ οὗτος κατέθεσε τὴν ἐντολήν, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ Γ. Μπούσιος. Ἐνεκα τοῦ ἀδυνατοῦ τοῦ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως, ἡ ἐντολὴ ἐδόθη καὶ πάλιν εἰς τὸν Δ. Γούναρην, ὃ ὁποῖος τὴν 2αν Μαρτίου ἀνεσχημάτισε τὸ ὑπουργεῖον του.

Εἰς τὴν Σμύρνην ἐξηκολούθουν αἱ ἀκαδημαϊκαί, οὕτως εἰπεῖν, συνεννοήσεις μεταξύ Παπούλα καὶ Ἀμύνης Κων)πόλεως. Ὁ στρατηγὸς Ἰωάννου ἀπέστειλεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ Μάρτιον, ἐπιστολὴν πρὸς τὸν στρατηγὸν Παπούλαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐδήλου, ὅτι προθύμως θὰ ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Κράτους καὶ τοῦ Βασιλέως, ὅπως ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀντιστρατήγου Ἰωάννου, ὃ ὁποῖος ἀπετέλει ἀνεξάρτητον ὁμάδα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ δὲν συνειργάζετο μετὰ τῆς Ἀμύνης, ὃ ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς Σμύρνης ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς:

ΣΤΡΑΤΙΑ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ—ΑΡΧΗΓΟΣ

Ἀντιστράτηγον ΙΩΑΝΝΟΥ

Κωνσταντινούπολιν

Στρατηγέ μου.—Σᾶς εὐχαριστῶ ἐγκαρδίως διὰ τὰ ἀπευθυνόμενα πρὸς ἐμὲ συγχαρητήριά σας διὰ τὴν ἀμοιβήν, ἧς με ἔκρινεν ἄξιον ἡ Κυβέρνησις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντός μου. Ἐπίσης δὲν παραλείπω νὰ προσθέσω, ὅτι βαθέως με συνεκίνησαν τὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπιστολῇ σας ἐκφραζόμενα αἰσθήματά σας, καθὼς καὶ ἡ εὐγενὴς προσφορά σας τοῦ νὰ ταχθῆτε καὶ πάλιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κράτους καὶ τοῦ Βασιλέως, διὰ τὸ καλὸν τῆς μαχομένης Πατρίδος, ἂν καὶ περὶ τούτου δὲν ἀμφέβαλον, ἐν γνώσει διατελῶν τοῦ πατριωτισμοῦ σας, ὡς εἶχον πλήρη τὴν πεποίθησιν ὡς πρὸς ὑμᾶς, ὅτι ἂν καὶ πρὸς στιγμὴν, στρεβλαὶ ἀντιλήψεις, στηριζόμεναι πάντως ἐπ' ἀγαθῆς προαιρέσεως, σᾶς ὤθησαν εἰς σκολιὰν ὁδόν, θὰ ἤρχετο ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ ἀνεγνωρίζετε ὅτι μόνον διὰ τῆς συμποίας καὶ τῆς ἐνότητος, καὶ ὑπὸ τὴν κρατικὴν ἡγεσίαν, ἧτις ἐκπορεύεται ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ Ἔθνους, πρὸς ἣν πᾶς τις εἶναι ἠραγκασμένος ἀπολύτως νὰ ὑποτάσσεται, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῶσι τὰ μέγιστα ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Τρέφω δὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι αἱ ἀντιδράσεις, ἃς ὑφίσταται σήμερον τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν ζήτημα, ἔνεκα τοῦ διέποντος τὴν μεταπο-

λεμικὴν Εὐρώπην πνεύματος, διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Κυβερνήσεως θὰ ἀμβλυνθῶσι, μὴ παραγνωρίζομένων τῶν δικαίων μας. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, σὰς διαβεβαιῶ, ὅτι δι' ἐμὲ θὰ ἀποβῇ τὰ μάλιστα εὐχάριστος ἡ συμβολὴ σας εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα, ὃν διεξάγομεν, καὶ θὰ προσπαθῶ νὰ σὰς χρησιμοποιήσω κατὰ τὸν καταλληλότερον τρόπον ἀναλόγως τῶν προτερημάτων σας. Σὰς παρακαλῶ δὲ νὰ διαβεβαιώσητε καὶ πάντα τὰ καλὰ ὁμόφρονά σας στοιχεῖα, ὅτι ἐρχόμενα ἐνταῦθα καὶ ἀσχολούμενα ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν πιστὴν καὶ εὐορκὸν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντός των, μὴ παρεκτρεπόμενα εἰς ἐκδηλώσεις καὶ πράξεις ἐκτὸς τοῦ προορισμοῦ των τούτου, οὐδὲν ἀπολύτως ἔχουσι νὰ φοβηθῶσι, ὡς τοῦτο ἀναμφισβητήτως μέχρι τοῦδε συνέβη καὶ διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἂν καὶ εἶχον τὰ φρονήματά των, ὑπηρετήσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ ἰσότητι, ἐφ' ὅσον ἐφάρησαν συνεπεῖς πρὸς τοὺς ὡς ἄνω τεθέντας ὅρους.

Σμύρνη, 11 Ἀπριλίου 1922.

Μετὰ τιμῆς καὶ ἀγάπης

(ὑπ.) Α. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1922 ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Περ. Ἀργυρόπουλος, κομιστὴς ὑπομνήματος τῆς Ἀμύνης Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξετίθετο τὸ σχέδιον τῆς δημιουργίας Αὐτονομου Κράτους ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἀπήντησεν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ παραβιάσῃ τὸν ἕρκον του καὶ ἀπέκρουσε κατηγορηματικῶς τὰς προτάσεις τῆς Κων. πόλεως. Συγχρόνως ἐδήλωσεν ὅτι ὁ ἔθνικὸς ἀγὼν μόνον ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κυβερνήσεως θὰ συνεχισθῇ καὶ οὐδέποτε θὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν δημιουργίαν χωριστικοῦ κινήματος, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Κυβερνήσεως Ἀθηνῶν.

Αἱ κατηγορηματικαὶ δηλώσεις τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα, γνωσθεῖσαι καὶ εἰς τὰ μέλη τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης, προὐκάλεσαν γενικὴν λύπην καὶ πικρίαν, διότι ἐπιστεύετο, ὅτι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς ἠδύνατο νὰ δημιουργηθῇ μία νέα κατάστασις ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ νὰ ἐνταθοῦν αἱ ἐνεργεῖαι ὅλων πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Μετώπου.

Καὶ ἔχι μόνον ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἠρνεῖτο νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ αὐτονομου κινήματος, ἀλλὰ καὶ ἀρκετοὶ ἀξιωματικοὶ κατώτεροι, οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Σμύρνην διὰ νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸ Μέτωπον, διετάχθησαν νὰ μεταβοῦν πρῶτον εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖ θὰ ἐρρυθμίζετο ἡ θέσις των, ἐνῶ κατὰ τὰ συμπεφωνημένα ἔρει νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Σμύρνην, νὰ τεθοῦν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Στρατιᾶς καὶ ν' ἀναλάβουν ὑπηρεσίαν. Ἐπιπροσθέτως ὁ στρατηγὸς Παπούλας, σχετικῶς μὲ τὰς διαδόσεις περὶ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὸ αὐτόνομον κίνημα, τὴν 13ην Ἀπριλίου ἀπηύθυνε πρὸς τὰς Ἀθηναϊκὰς καὶ Σμυρναϊκὰς ἐφημερίδας τὴν κατωτέρω δῆλωσιν:

«Παρακαλῶ, δημοσιεύσατε εἰς τὸ ἔγκριτον ὑμῶν φύλλον τὰ κάτωθι: — Μετ' ἀγανακτικῆς πληροφοροῦμαι, ὅτι κατ' αὐτὰς πολλὰς διαδόσεις τίθενται εἰς κυκλοφορίαν παρ' ἀνθρώπων ἐχόντων λόγους νὰ εἶναι δυσηρεστοί μου, ἐνεκα μέτρων ἅτινα ἔλαβον ὡς πρὸς αὐτοὺς ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντός μου, τείνουσαι νὰ μὲ παραστήσωσι ὡς ἐνεργοῦντα κτύποβόλους καὶ παρὰ τὰς διαταγὰς τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεως, καὶ ὧν διαδόσεων γίνεται πολιτικὴ ἐκμετάλλευσις παρὰ τῶν ἐχόντων συμφέρον πρὸς τοῦτο. Ὅθεν ἀναγκάζομαι, διὰ νὰ τεθῇ τέλος εἰς τὰς κακοβόλους ταύτας προσπαθείας, νὰ δηλώσω κατηγορηματικῶς, ὅτι, ἔχων ἐπίγνωσιν τῶν καθήκοντων μου καὶ τοῦ προορισμοῦ μου ὡς στρατιώτου, εἰς οὐδεμίαν ἐνεργεῖαν προέβην, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ προβῶ ἄνευ συγκατα-

θέσεως ἢ διαταγῆς τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεως. Εἰς παρουσιασθείσας μοι ἀντιπροσωπείας πατριωτικῶν ὀργανώσεων ἐτόνισα σαφῶς, ὅτι ὁ ὑπ' ἐμέ Στρατός, πιστός καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Βασιλέα του, ἐκτελεῖ καὶ θὰ ἐκτελέσῃ μόνον τὰς διαταγὰς τοῦ Κράτους».

ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἡ δῆλωσις αὕτη καὶ ἡ συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς ἐλθόντας ἀξιωματικούς τῆς Κων)πόλεως, ἔφερον εἰς ἀντίφασιν προηγουμένας δηλώσεις τοῦ στρατηγοῦ, ὅτι καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις ἀποφασίσῃ τὴν ἐκκένωσιν, ἐκεῖνος θὰ διατάξῃ τὰ ἀντίθετα, ἐνῶ ἤδη προβαίνει εἰς τὴν κατηγορηματικὴν δῆλωσιν ὅτι «θὰ ἐκτελέσῃ μόνον τὰς διαταγὰς τοῦ Κράτους».

Τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Μικρασιατικὰ πράγματα εἰς τοιοῦτον κρίσιμον σημεῖον εὐρίσκοντο, ὅτε ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἀποφασίζει τὴν ἐκκένωσιν τῆς κοιλάδος τοῦ Μαιάνδρου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς Τουρκοϊταλικῆς συμφωνίας, ἡ ὁποία ὑπεγράφη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ Μπεκὴρ Σαμῆ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀγκύρας. Ἡ Στρατιὰ Σμύρνης, λαβοῦσα γνῶσιν τῆς Ἰταλικῆς ἀποφάσεως, συνεχέντρωσε δύο περίπου συντάγματα πεζικοῦ καὶ ἓνα ἵππικοῦ κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπαλατζῆκ—Ἀζιζιέ καὶ τὴν 8ην Ἀπριλίου κατέλαβε τὰ Σώκια.

Οἱ Τούρκοι εἶχον ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων μικρὰς δυνάμεις καὶ δι' αὐτὸ μετὰ τινὰς συγκρούσεις ὀπισθοφυλακῶν διῆλθον ἐκεῖθεν τοῦ Μαιάνδρου, ἀφοῦ παρέλαβον πρὸς τὴν Τουρκικὴν ζώνην ὀλόκληρον τὸν Χριστιανικὸν πληθυσμὸν τῶν Σωκίων. Ἡ κατάληψις τῆς κοιλάδος τοῦ Μαιάνδρου ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ἦτο δῶρον ἄδωρον, διότι ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀϊδινίου εἶχε συντελεσθῆ πρὸ τριετίας σχεδὸν καὶ αἱ Τουρκικαὶ συμμορίαὶ ἐνεφανίζοντο κατὰ ἀραιὰ διαστήματα εἰς τὴν γραμμὴν Ἀϊδινίου. Κατελήφθη μὲν τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος τοῦ Μαιάνδρου, ἀλλ' ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἀπήχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἡ χώρα παρέμεινεν ἔρημος κατοίκων.

Οἱ παρακολουθήσαντες τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Σωκίων ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ διοίκησις τοῦ στρατοῦ εὐρίσκετο εἰς μίαν κατάστασιν θλιβεράν. Ἦτο δὲ εὐτύχημα, ὅτι ὁ Τουρκικὸς στρατός δὲν ὑπῆρχε διὰ ν' ἀντιτάξῃ ἄμυναν. Ἐκτὸς ἐνὸς τάγματος τῆς φρουρᾶς Ἀϊδινίου, ἡ ἄλλη δύναμις τοῦ πεζικοῦ εἶχε στρατολογηθῆ ἀπὸ τὰς μετόπισθεν ὑπηρεσίας ἐν Σμύρῃ καὶ ἔφερον ὅπλα παλαιὰ διαφόρων συστημάτων. Ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσαν καὶ αἱ ἐπιλαρχαὶ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Γ. Γιαννακοπούλου, αἱ ὁποῖαι εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τῶν Σωκίων, χωρὶς ν' ἀναμένουν τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Ἀριστ. Βλαχοπούλου, διασώσασαι τὴν πόλιν ἐκ τοῦ πυρός τῶν Τούρκων.

Τὴν νύκτα τῆς 14ης πρὸς τὴν 15ην Ἀπριλίου, ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἀνεχώρησεν ἐκ Σμύρνης διὰ Πειραιᾶ ἐπιβαίνων τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Σφενδόνη». Μέχρι τοῦ πολεμικοῦ τὸν συνώδευσαν ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου Σαρρηγιάννης καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ 1ου Γραφείου Γαλιατσᾶτος καὶ Μαρινᾶτος. Εἰς τὴν προκυμαίαν δὲν ὑπῆρχε κανένας πολίτης, λόγῳ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Ἡ σιωπὴ τῶν στιγμῶν ἐκείνων ἦτο θλιβερὰ καὶ πένθιμος. Τὴν ψυχὴν μας τραγικὴ προαισθησις ἐπίεζε. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἀντὶ νὰ πηγαინοῦνται μετὰξὺ Σμύρνης καὶ Μετώπου, ἀντιθέτως ἠναγκάζετο νὰ κατευθύνεται διαρκῶς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ στρατός τοῦ μετώπου εἶχεν ἀφεθῆ εἰς τὴν τύχην καὶ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν διοικητῶν του. Ἀντὶ ἔργων ἀμύνης, ὅλοι παρηκολούθουν τὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς, ἡ ὁποία ἐχειροτέρευε διαρκῶς. Καὶ ὁ ἀσθενὴς αὐτὸς ἦτο ἡ Ἑλλάς.

Τὴν προηγουμένην τῆς ἀναχωρήσεως ἐκ Σμύρνης τοῦ στρατηγοῦ Πα-

πούλα, άνεχώρησε διὰ Πειραιᾶ μὲ τὸ Ἴταλικὸν «Μπαρλέττα» καὶ ἕκτακτος ἐπιτροπὴ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν Α. Ψαλτώφ, Μιχ. Ἀργυροπούλου καὶ Κωνστ. Χατζηαποστόλου, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν κομμάτων. Ἐπανελαμβάνετο δηλαδὴ ἡ τακτικὴ τοῦ στρατηγοῦ. Ἀντὶ τοῦ μετώπου ἐστράφη καὶ ἡ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα πρὸς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀπογνώσεως καὶ τοῦ ἀδιεξόδου.

Ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἐκλήθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐκφέρῃ τὴν γνώμην του ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἐπὶ τῶν νέων συμμαχικῶν προτάσεων περὶ εἰρήνης. Συγχρόνως ἐκαλεῖτο εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ὁ Ὑπατος Ἀρμοστῆς Σμύρνης. Αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτάτων ἀντιπροσώπων τοῦ ἐμπολέμου Κράτους ἐν Σμύρνη ἦσαν πάντοτε ἐχθρικαί. Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστῆς Α. Στεργιάδης εἶχεν ὑποβάλει εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὑπομνήματα καὶ εἶχε δηλώσει προφορικῶς, ὅτι διὰ τὴν ἀθλίαν τροφοδοσίαν τοῦ στρατοῦ εὐθύνεται ἡ Στρατιὰ.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἓνα πλῆθος προμηθευτῶν ἐκινεῖτο πέριξ τῶν στρατιωτικῶν γραφείων καὶ εἰς τὰ κέντρα τοῦ Μετώπου. Παρεχώρουν διάφορα τρόφιμα ἀθλίας ποιότητος. Κατ' ἐπανάληψιν οἱ διοικηταὶ τοῦ Μετώπου ἀπέρριψαν ὡς ἄχρηστα πλεῖστα εἶδη. Ἡ Στρατιὰ ἐστερεῖτο χρημάτων, διὰ νὰ πληρῶσῃ τοὺς περισσοτέρους προμηθευτάς, ἐν τούτοις μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἐξηκολούθουν νὰ προσφέρουν τὰ εἶδη των ἐπὶ πιστώσει.

Συγκεκριμένως ἐλέγετο, ὅτι μερικοὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα ἴδρυσαν γραφεῖα ἐν Σμύρνη προμηθευτῶν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐξεμεταλλεύοντο τὴν θέσιν του. Δικαίως ἢ ἀδίκως ἢ κακολογία καὶ ἡ ὑπόψια ἀπετέλει τὴν καθημερινὴν συζήτησιν τοῦ περισσοτέρου ἐπισήμου καὶ ἀνεπισήμου κόσμου. Κατὰ μίαν γενικὴν ἠθικὴν ἀρχὴν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι διαχειρίζονται τὰ κοινά, πρέπει νὰ παραμένουν μακρὰν τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων. Εἶναι ἀδίκος ἡ ἀξίωσις αὕτη διὰ τοὺς ἠθικοὺς ἐπιχειρηματίας, ἀλλ' εἶναι ἀναγκαία διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ ἢ τοῦ λαοῦ.

Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστῆς Α. Στεργιάδης, τὸν ὁποῖον ἐπίσης βαρύνει, ἀποδεδειγμένως καὶ ἐπισήμως, μία ὑποπτος προστασία ἐνὸς προμηθευτοῦ τῆς Ἀρμοστείας, τοῦ Ἰωάννου Φραγκάκη, ἔλεγε ὅτι «δὲν γνωρίζω τί κάμνει ὁ στρατηγὸς Παπούλας, ἀλλ' ἀσφαλῶς οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι του τὸν ἐκμεταλλεύονται». Ἐνεκα τῶν διαδόσεων αὐτῶν διετάχθη ὁ δικαστικὸς σύμβουλος Σπιθάκης νὰ ἐνεργήσῃ ἀνακρίσεις. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτάς ἡ σῆψις τοῦ Μετώπου συνετελεῖτο κατὰ τρόπον ραγδαῖον καὶ ἡ ἀποσύνθεσις εἶχε προχωρήσει εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ στρατεύματος. Ὅασιν καὶ παρηγορίαν διὰ τὸν χριστιανικὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς ἀπετέλεσαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Ἀμερικανοῦ ἱεραποστόλου Κόβελ. Εἰς τὸ φιλοτουρκικὸν ρεῦμα, τὸ ὁποῖον εἶχε κυριαρχήσει εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ἤλθον ἐπικαίρως διὰ νὰ πιφύρουν ἔστω καὶ προσωρινὴν ἀντίδρασιν αἱ μαρτυρίαι τοῦ Ἀμερικανοῦ ταγματάρχου Κόβελ. Τὴν 6ην Ἀπριλίου ὁ ἀσύρματος τοῦ Λονδίνου μετέδιδε τὰς ἀκολούθους ἱστορικὰς καταθέσεις:

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 6.—«Τέσσαρες Ἀμερικανοὶ ἱεραπόστολοι, εὐρισκόμενοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἱεραποστόλων Μικρᾶς Ἀσίας, ἐφθασαν εἰς Κων)πολιν ἐκ Χαρπούτ, ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ ὁ ταγματάρχης Κόβελ, ἀρχηγὸς τῶν ἱεραποστόλων τοῦ Χαρπούτ. Ὁ κ. Κόβελ, γράφουν οἱ «Γάιμς», ὑπὸ τὴν ιδιότητα ὡς Ἀμερικανοῦ πολίτου, ἔκαμε μακρὰν περιγραφὴν τῶν ἀκατονομάστων τυραννιῶν τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, εἰς τὰς Ἀμερικανικὰς ἀρχάς. Εἰς τὴν ἐκθεσίν του ἐκφράζει τὴν πεποίθησίν του, ὅτι αἱ Ἀρμενικαὶ ἐξορίαὶ καὶ ἀπαγωγαὶ εἶναι τὸ κορύφωμα μακρᾶς σειρᾶς ἐχθρι-

κῶν πράξεων καὶ τὰς θεωρεῖ ὡς προανάγκρουσμα τῶν νέων τουρκικῶν θηριωδιῶν ἐναντίον τῶν Χριστιανικῶν πληθυσμῶν τῆς Μικρασίας. Οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὸ Χαρπούτ διόγουν ζῶνι πραγματικῆς δουλείας. Αἱ περιουσίαι τῶν ἀποθανόντων κατὰ τὴν ἐξορίαν ἐδημεύθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ Ἀρμένιοι δὲν ἔχουν δικαιώματα προστασίας ὑπὸ τοῦ νόμου. Οἱ Χριστιανοί, λέγει ὁ κ. Κόβελ, ρίπτονται εἰς τὰς φυλακὰς ἄνευ αἰτίας, μόνον καὶ μόνον ὅπως οἱ Τούρκοι λάβουν λύτρα ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς των. Αἱ γυναῖκες ἐξαναγκάζονται νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὰς Μουσουλμανικὰς οἰκίας ὡς δοῦλαι, χωρὶς δικαίωμα νὰ ζητήσουν ἀρωγὴν οἰωνδῆποτε δικαστηρίων. Ὁ κ. Κόβελ ἀναφέρει, ὅτι ἡ κατάστασις τῶν ἀπαχθέντων Ἑλλήνων εἶναι χειροτέρα παρὰ ποτέ. Ἀπὸ τὰς τριάκοντα χιλιάδας τῶν ἐξορίστων, οἵτινες ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Σεβάστειαν, πέντε χιλιάδες ἀπέθανον πρὶν φθάσουν εἰς Χαρπούτ, καὶ πέντε χιλιάδες ἀπέθανον εἰς Χαρπούτ καὶ τὰ περίχωρα, ἀπὸ τὰς κακουχίας καὶ τυραννίας. Εἰς τοὺς ἱεραποστόλους δὲν ἐπετρέπετο νὰ φροντίσουν διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν παιδιῶν, ἅτινα ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῶν ἀποθανόντων ἐξορίστων γονέων των. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς μαρτυρικῆς αὐτῶν πορείας ἀπὸ Σεβαστείας εἰς Χαρπούτ, ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Τούρκους κατοίκους τῶν μερῶν ἐκείνων, νὰ ἐπισκέπτονται τὰ στρατόπεδα τῶν ἐξορίστων καὶ νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ λαμβάνουν μεθ' ἑαυτῶν ὅσας γυναῖκας ἐπεθύμουν. Οἱ «Τάϊμς» γράφουν, ὅτι ἡ παράφρων κτηνωδία τῶν ἐθνικιστικῶν ἀρχῶν, ἐξῆγειρεν ἰσχυρὸν αἰσθημα μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρασίας, ὅπως μὴ παραδοθοῦν εἰς τοὺς Τούρκους. Τοὺς Ἑλληνας τούτους, αἱ Δυνάμεις τῆς Ἀντάντ δύνανται νὰ πείσουν μόνον, ἐὰν ἐπιμείνουν διὰ τὴν ἀπόλυτον ἐξασφάλισιν τῶν δικαίων τῶν μειονοτήτων ἐν Τουρκίᾳ».

ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΔΙΑΒΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΕΚΚΕΝΩΣΙΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ διπλωματία τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων εἶχεν ἐκπονήσει ὀλόκληρον σχέδιον ἐπαναφορᾶς τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Καὶ τὴν 15ην Μαρτίου (π. ἡ.) 1922, ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλίας ἐν Ἀθήναις Ντὲ Μαρσιγὺ ἐπέδιδε, ἐκ μέρους καὶ τῶν ἄλλων συναδέλφων του πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Γ. Μπαλτατζῆν, τὴν κατωτέρω διακοίνωσιν τῶν ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων:

Ἡμεῖς ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν τριῶν Συμμάχων Δυνάμεων, Μεγάλης Βρεταννίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, συνήλυομεν ἐν Παρισίοις τὴν 22, 23, 24, 25 καὶ 26 Μαρτίου 1922, καὶ ἐξητάσαμεν τὴν ἐν τῇ Ἐγγύς Ἀνατολῇ κατάστασιν, μετὰ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ διαπύρου ἐπιθυμίας νὰ ἴδωμεν ἐπικρατοῦσαν ἐν αὐτῇ ἐκ νέου τὴν τάξιν καὶ τὴν εἰρήνην. Ἀνακοινοῦμεν Ὑμῖν συνημμένως πλήρη ἔκθεσιν τῶν προτάσεων, εἰς ἃς κατελήξαμεν μετὰ τὴν ὄριμον ταύτην ἐξέτασιν, ὑποδεικνύοντες καὶ τὰ αἴτια, ἅτινα δικαιολογοῦσι τὰς προτάσεις ταύτας. Εὐχόμεθα, ὅπως οἱ ἀντιπρόσωποι ὑμῶν συναντηθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον εἰς πόλιν καθορισθησομένην καὶ ἐξετάσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὰς ἄνω προτάσεις. Εἴμεθα ἄλλωστε διατεθειμένοι νὰ δώσωμεν ἐντολήν εἰς τοὺς ἐν Κων)πόλει Ὑπάτους Ἀρμοστὰς τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας, ὅπως συμπαραστατήσωσιν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὑψηλῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν. Ἐπειδὴ γενικὸν εἶναι συμφέρον, ὅπως ἡ συνάθροισις αὕτη γίνῃ ἄνευ ἀναβολῆς, θὰ ἠθέλομεν νὰ δυνηθῶμεν νὰ καθορίσωμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῶν Διασκέψεων τούτων ἐντὸς τριῶν ἐβδομάδων ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τῆς παρούσης ἐπιστολῆς.

26 Μαρτίου (ν. ἡ.) 1922.

ΠΟΥΑΝΚΑΡΕ—ΚΩΡΖΟΝ—ΣΚΑΝΤΖΕΡ

Εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπήντησε τὰ ἑξῆς:

Ἄριθ. 2623.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἰταλίας, τὸν κ. ἀντιπρόσωπον τῆς Αὐτοῦ Βρετανικῆς Μεγαλειότητος καὶ τὸν κ. Ἐπιτετραμμένον τῆς Γαλλίας.

Ἀποκρινόμενος εἰς τὸ τηλεγράφημα τῶν αὐτῶν ἐξοχότητων τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ γνωστοποιήσω ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Β. Κυβέρνησις, ἐπιθυμοῦσα νὰ συντελέσῃ τὸ ἐφ' ἑαυτῇ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ καὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὰς συμβουλάς τῶν Μεγάλων Συμμάχων Δυνάμεων, δηλοῖ, ὅτι δέχεται τὴν περὶ ἀνακωχῆς πρότασιν ἐπὶ τοῖς ὅροις τοῖς διατυπωμένοις ἐν τῷ ρηθέντι τηλεγραφῆματι.

Εὐσεβηθήτε νὰ δεχθῆτε κ.τ.λ.

Γ. ΜΠΑΛΑΤΖΗΣ

Η ΣΥΜΜΑΧΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἡ ὑποβληθεῖσα συμμαχικὴ ἔκθεσις συγχρόνως μὲ τὴν διακοίνωσιν, ἀνατρέπει τελείως εἰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἡ ἔκθεσις αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Οἱ ὑπουργοὶ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, τῆς Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰταλίας, ἀφοῦ ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνδιαλεχθῶσι προηγουμένως μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐξήτασαν ἐπὶ πέντε κατὰ συνέχειαν ἡμέρας, ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἀπόψεις, τὴν ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ κατάστασιν καὶ συνεβουλευθήσαν εἰς ἕκαστον σταθμὸν τῶν συσκέψεων αὐτῶν τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς ἐμπειρογνώμονας, οἵτινες συνεκλήθησαν ἐπὶ τούτῳ. Οἱ τρεῖς ὑπουργοὶ συνεφώνησαν ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν προτάσεων, τὰς ὁποίας παρουσιάζουσι ὡς τὴν δικαιότεραν λύσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξεύρωσιν διὰ τὸ πρόβλημα τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς. Αἱ ἀρχαί, τὰς ὁποίας διηνεκῶς ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων βασιζονται αἱ προτάσεις αὐτῶν εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν εἰρήνην, μετὰ τῶν ἀντιπάλων στρατευμάτων τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐνεργοῦντες ὅμως φιλοδικαίως ἔναντι τῶν δύο μερῶν καὶ μὴ ἐπιβάλλοντες εἰς οὐδένα ἐξ αὐτῶν ὅρους τοιούτους, οἳ θὰ ἐπακολουθήσουν ἀποτυχίαν τινὰ ἢ ἤτταν. Ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀποκαταστήσωσι τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος καὶ τὴν Τουρκικὴν δύναμιν εἰς τὰ ἐδάφη, ἅτινα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀνήκοντα εἰς αὐτὴν μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ἐνδόξου καὶ ἱστορικῆς αὐτῶν πρωτεύουσος ὡς κέντρου, ὡσαύτως δὲ καὶ μετὰ ἐξουσίας ἐπιτροπέουσιν εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ ἐπαναλάβῃ σθεναρὰν καὶ ἀνεξάρτητον ἐθνικὴν ὑπαρξιν. Ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς τοὺς Μουσουλμάνους τὸ μᾶλλον φιλοδικαίον καθεστῶς καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν κοσμικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου τῆς Τουρκίας. Ἐπιθυμοῦσι νὰ δώσωσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀντιστάθμισμα διὰ τὰς μεγάλας θυσίας, τὰς ὁποίας διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ἐδέχθη διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν Συμμάχων, ἀφίνοντες εἰς αὐτὸ ἐλευθερίαν δράσεως διὰ τὴν ἐθνικὴν καὶ οἰκονομικὴν αὐτοῦ πρόοδον. Ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς δύο Λαοὺς ἐν ταῖς χώραις, ἐνθα εὐρίσκονται εἰς ἐπαρξίν, ὡς καὶ ἐν ἐκείναις ὅπου οἱ πληθυσμοὶ αὐτῶν εἶναι ἀνάμικτοι, νὰ ζήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὸ συνθήκας ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ ἀξιοπρεπείας. Ἐπιθυμοῦσι νὰ καθορίσωσι διατάξεις διὰ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν διαφόρων μειονοτήτων, τὸσον Μουσουλμανικῶν, ὅσον καὶ Χριστιανικῶν ἢ πάσης ἄλλης φυλῆς καὶ θρησκείας, ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐν

Ἄσῖα, αἵτινες εὐρίσκονται ἐν μέσῳ πολιτικῶν καὶ ἔθνικῶν συμπλεγμάτων σημαντικωτέρων. Ἐπιθυμοῦσι νὰ προλάβωσι τὴν ἐπανάληψιν ἐνόπλου συγκρούσεως μεταξὺ τοῦ Τουρκικοῦ Ἔθνους καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, μετὰ τῶν ὁποίων διετέλεσεν ἐσχάτως ἐν πολέμῳ.

»Ἐπὶ πᾶσι δὲ προτείνοντες λύσιν, δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς τὴν ὑπόνοιαν ὅτι μεροληπτοῦσιν ὑπὲρ ἑνὸς οἰουδήποτε τῶν δύο μερῶν, ἀλλ' ἐπιθυμοῦσι νὰ κρατήσουν στερεῶς τῇ χειρὶ ἴσῃν τὴν πλάστιγγα μεταξὺ αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο οἱ Σύμμαχοι ὑπουργοί. ὡς πρῶτον αὐτῶν σκοπὸν ἔσχον τὸ νὰ προκαλέσωσι τὴν διακοπὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στρατῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διευκολυνθῇ ἡ ἐπιτυχία τῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης συμβουλῶν καὶ τῆς πραγματοποιήσεως φιλικῆς διακανονίσεως. Ὅθεν ἐπρότειναν εἰς τὰς Κυβερνήσεις Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς, ὑποκειμένης εἰς ὅρους ὄντως αὐστηρῶς δικαίους δι' ἀμφοτέρα τὰ μέρη καὶ οἵτινες καθωρίσθησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ στρατάρχου Φός. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐγνωστοποίησεν ἤδη, ὅτι δέχεται τὰς προτάσεις ταύτας. Ἡ ἀπόφασις τῆς Τουρκίας ἀναμένεται. Ἡ περὶ ἀνακωχῆς πρότασις ἐγένετο μετὰ τῆς δεδηλωμένης προθέσεως νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εἰρηνικὴ ἐκκένωσις τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων καὶ ἡ παλινόρθωσις τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς. Τὰ διὰ τὴν ἐκκένωσιν ταύτην, πρῶτον σταθμὸν τῆς νῦν προτεινομένης γενικῆς διακανονίσεως, ληφθῆσόμενα μέτρα ἐξεπονήθησαν, ἐνῶ συγχρόνως ἐγένετο ἡ πρότασις ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, προεδρευομένων ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Φός, δύνανται δὲ νὰ τεθῶσιν εἰς ἐφαρμογὴν ἄνευ προθεσμίας.

»Ἰπολογίζεται ὅτι ὁ πρὸς πλήρη καὶ εἰρηνικὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀπαιτούμενος καιρὸς θὰ ὑπερβῇ ὀλίγον τοὺς τέσσαρας μῆνας. Δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἐν περιπτώσει ἀποδοχῆς τῶν προτάσεων τούτων ὑπὸ τῶν δύο μερῶν, οἱ Τούρκοι θὰ ἀνακτήσωσι τὴν Ἀνατολήν, τοῦθ' ὅπερ προδήλως εἶναι ὁ κυριώτερος τῶν ἔθνικῶν αὐτῶν πόθος, ἄνευ νέων θυσιῶν εἰς ἀνθρωπίνους ὑπάρξεις ἢ εἰς χρῆμα. Συγχρόνως ἡ ἀποχώρησις τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων θέλει ἐκτελεσθῇ ἐντίμως. Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἐπιτύχῃ, ἡ Τουρκικὴ κυριαρχία ἐν Ἀσίᾳ θέλει ἐξασφαλισθῇ πλήρως, ἀπὸ τῆς Μεσογείου μέχρι τοῦ Εὐξείνου καὶ τῶν Στενῶν, καὶ ἀπὸ τῶν συνόρων τῆς Ὑπερκαυκασίου χώρας, τῆς Περσίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Αἰγαίου. Ἀναγνωρίζοντες, τὴν ἐκ λόγων ἱστορικῶν τε καὶ γεωγραφικῶν, ἀπορρέουσαν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν προστασίαν τῶν φυλετικῶν καὶ θρησκευτικῶν μειονοτήτων, αἵτινες εἶναι ἑνιαχοῦ τόσον πολυάριθμοι, τόσον εἰς τὰ βιλαέτια τῆς Τουρκίας, ὅσον καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἐν ταῖς κτήσεις τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὑπουργοὶ προτείνουσι σειρὰν μέτρων, ὅπως ἐξασφαλισθῇ εἰς ἀμφοτέρας τὰς χώρας ἡ πλήρης ἀσφάλεια τῶν μειονοτήτων, ἄνευ διακρίσεως φυλῶν ἢ θρησκευμάτων. Τὰ μέτρα ταῦτα θέλουσι βασίζεσθαι ἐπὶ τε τῶν ἐν ταῖς ἐν ἰσχυρῇ συνθήκαις καὶ ἐν τοῖς παρασκευασθεῖσι σχεδίοις συνθηκῶν περιεχομένων διατάξεων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἢ θρησκευτικῶν νόμων τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν.

»Πρὸς τούτοις οἱ ὑπουργοὶ ἀπεφάσισαν νὰ καλέσωσι τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν νὰ συνεργασθῇ εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦτο, διὰ τοῦ διορισμοῦ ἐπιτρόπων ἐπιφορτισμένων εἰδικῶν ἐν ταῖς δύο Χώραις, νὰ ἐπιβλέπωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μέτρων τούτων καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν εἰς τὰς κυρίως ἐνδιαφερομένας κοινότητας. Ἡ θέσις τῶν Ἀρμενίων ἐδέησε νὰ ληφθῇ ὑπὸ εἰδικὴν ἐποψίν.

τόσον ἔνεκα τῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων Δυνάμεων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων, ὅσον καὶ τῶν δεινῶν παθημάτων, τὰ ὅποια ὑπέστη ὁ λαὸς οὗτος. Κατὰ συνέπειαν ἡ ἀρωγὴ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ζητεῖται ἐπὶ πλέον τῆς διὰ τῶν ὡς ἄνω διατάξεων χορηγουμένης προστασίας, ὅπως ἱκανοποιηθῶσιν οἱ πατροπαράδοτοι πόθοι τῶν Ἀρμενίων πρὸς ἴδρυσιν ἐθνικῆς ἐστίας. Τὰ συμφέροντα τῆς εἰρήνης καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ μέλλοντος ἀπαιτοῦσιν, ὅπως ἡ Εὐρώπη οὐδέποτε πλέον ἐκτεθῆ εἰς τοὺς κινδύνους καὶ εἰς τὰς θυσίας, αἵτινες ἐπεβλήθησαν εἰς αὐτὴν τὸ 1914 καὶ τὰ κατόπιν ἔτη, διὰ τοῦ κλεισίματος τῶν Δαρδανελλίων. Αἱ ἀναρίθμητοι ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις, αἵτινες ἐθυσιάσθησαν εἰς τὸ μέρος τοῦτο καὶ αἱ καταβληθεῖσαι κολοσσιαῖαι προσπάθειαι δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι δαπανηθῆ εἰς μάτην. Οἱ Τοῦρκοι θὰ γίνωσιν ἐκ νέου δεκτοὶ ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ὄχθης τῶν Δαρδανελλίων, ὑπὸ συνθήκας, αἵτινες, χάρις εἰς τὸν καθορισμὸν εὐρείας ἀφωπλισμένης ζώνης, θὰ καταστήσωσιν ἀδύνατον εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην πᾶν ἐχθρικὸν στρατιωτικὸν σχέδιον. Ἀλλὰ δυνάμεις στρατιωτικῆς Κατοχῆς δεόν νὰ τοποθετηθῆ καὶ νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ χερσονήσῳ Καλλιπόλεως, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἐλευθέρου εἰσπλου τῶν Στενῶν. Καὶ ἡ χερσονήσος αὕτη θ' ἀποτελέσῃ ζώνην ἀφωπλισμένην. Ἡ συμμαχικὴ φρουρὰ θέλει ἀποτελεῖσθαι ἐκ δυνάμεως ἐπαρκεῖς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰσόδου τῶν Δαρδανελλίων. Ὡς προὔταθῃ ἤδη, ἡ ναυσιπλοῖα ἐν τοῖς Στενοῖς θέλει τεθῆ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Τοῦρκον πρόεδρον, ἐπιτροπῆς, ἐν ἣ ἐλπίζεται ὅτι θέλουσιν ἀντιπροσωπευθῆ τὰ κυριώτερα Κράτη, τὰ ἐνδιαφερόμενα εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ εἰς τὴν ναυτιλίαν ἐν τοῖς Στενοῖς. Ἡ ἀφωπλισμένη ζώνη ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τῶν Δαρδανελλίων θέλει συγγέεσθαι μετὰ τοῦ σημερινοῦ σαντζακίου τοῦ Τσανάκ, ἐξαιρέσει τῆς Κυζίκου (Ἀρτάκης). Ἀλλὰ ἐδάφη ἐπὶ τῆς νοτίας παραλίας τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ δὲν θέλουσι ἀφοπλισθῆ. Ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου, ἡ ἀφωπλισμένη ζώνη θέλει περιορισθῆ εἰς τὴν σημερινὴν οὐδετέραν ζώνην.

»Αἱ νῆσοι Ἴμβρος, Τένεδος, Λῆμνος, Σαμοθράκη καὶ Μυτιλήνη, αἱ ἔξω τῶν Δαρδανελλίων καὶ ἅπασαι αἱ νῆσοι τῆς Προποντίδος θέλουσιν ὡσαύτως ἀφοπλισθῆ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Εὐρωπαϊκὴν ὄχθην τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῆς Προποντίδος, οἱ τρεῖς ὑπουργοὶ τῶν ρηθεισῶν Δυνάμεων ἐδέησε νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὸ δύσκολον καὶ σοβαρὸν πρόβλημα τῆς τύχης τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔνεκα τῶν προεκτεθέντων λόγων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δεχθῶσιν λύσιν, ἣτις ἤθελε θέσει ἐκ νέου τὴν χερσονήσον τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Τουρκίας. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐδέησε νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀντίρρῃσιν, καθ' ἣν ἔναι τῶν μέχρι τοῦδε προταθεισῶν μεθορίων γραμμῶν μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κτήσεων τῆς Τουρκίας, βορείως καὶ δυτικῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεχομένων ἐδαφῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἐξησφάζον ἀνεπαρκῆ προστασίαν τῆς πρωτεύουσος τῆς Τουρκίας, ἣτις θὰ ἠδύνατο νὰ εὐρεθῆ ἐν τῷ μέλλοντι ἐκτεθειμένη, εἴτε εἰς τὴν ἀπειλὴν στρατιωτικῆς εἰσβολῆς, εἴτε εἰς τὴν ἀνησυχητικὴν γειτονίαν Δυνάμεως, μεθ' ἧς διετέλεσε προσφάτως ἐν πολέμῳ. Οἱ κίνδυνοι οὗτοι ἤθελον προδήλως προληφθῆ κατὰ τὸν ἀποτελεσματικώτατον τρόπον : 1ον) Διὰ τῆς εἰς ἐπαρκῆ ἀπόστασιν ἀπομακρύνσεως τῆς σχεδιαζομένης μεθορίου γραμμῆς ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. 2ον) Διὰ τῆς πραγματικῆς οὐδετεροποιήσεως τῶν ἔξω τῆς μεθορίου ταύτης κειμένων ἐδαφῶν. Ἐκτὸς τούτου οἱ ὑπουργοὶ εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰς ἀνχμφισβητήτους πραγματικότητας τῆς παρούσης κατα-

στάσεως. Εἴτε, ἢ διὰ τῆς μὴ κυρωθείσης συνθήκης τῶν Σεβρῶν παραχώρησις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης εἰς τοὺς Ἕλληνας, θεωρηθῆ ὡς τίτλος ἰσχυρός, εἴτε μὴ, αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις κατέχουσι πράγματι τὴν χώραν ταύτην καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐξασκεῖ τὴν διοίκησιν τῶν ἐδαφῶν τούτων, τὰ ὅποια πρὸς τούτοις περιέχουσι καὶ περιεῖχον ἐπὶ πολὺν χρόνον σημαντικὸν καὶ εἰς τινα σημεῖα ὑπερέχοντα Ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, οἱ τρεῖς ὑπουργοὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναλάβωσι τὴν εὐθύνην νὰ ζητήσωσιν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος οὐ μόνον τὴν ὀλοσχερῆ ἐκκένωσιν τῆς Ἀνατολῆς, — τὴν ὁποίαν, δέον νὰ ὑπομνησθῆ τοῦτο, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐκλήθη ὑπὸ τῶν Δυνάμεων νὰ καταλάβῃ τὸ 1919 — ἀλλὰ καὶ τὴν τελείαν ἐκκένωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Κατὰ συνέπειαν καὶ λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν στρατηγικῶν σκέψεων, αἵτινες δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι συνοπτικῶς διὰ τῆς λογικῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ ἀσφάλεια τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Κράτους τῶν Τούρκων ἐν Εὐρώπῃ, οἱ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοὶ τῶν τριῶν Δυνάμεων, ἐκάλεσαν τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς νὰ βοηθήσωσιν αὐτοὺς διὰ τῶν τεχνικῶν αὐτῶν γνωμοδοτήσεων.

»Αἱ ἀρχαὶ αὗται συνέστησαν τὴν χάραξιν γραμμῆς, ἣτις θέλει ἐκτείνεσθαι ἀπὸ τῶν περιχώρων τῆς Γάνου, ἐπὶ τῆς Προποντίδος, μετὰ διεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς τὰ Β. Α. πρὸς τὴν μεθόριον τῆς Βουλγαρίας, τὴν ὁποίαν θέλει συναντήσῃ ἐντὸς τοῦ δυτικοῦ συμπαγοῦς ὄγκου τῆς Στράντζας. Ἡ μεθόριος αὕτη θέλει ἀφήσῃ τὴν Ραιδεστόν, πόλιν Ἑλληνικὴν, εἰς τὴν Τουρκίαν, θέλει δὲ τοποθετήσῃ τὸ Βαβᾶ-Ἐσκῆ καὶ τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἐντεῦθεν τῆς Τουρκοελληνικῆς μεθορίου Ἑλληνικὸν ἐδαφος. Ἡ τοπογραφικὴ διαμόρφωσις τῆς χώρας ἐγγυᾶται τὴν ἀσφάλειαν τῆς μεθορίου, ἣτις θέλει εὐρίσκεσθαι, ἐκτὸς τούτου, ἐνισχυομένη ἐκ τῆς ἀποκτήσεως ἀπάντων τῶν ἐδαφῶν τῆς Ἀνατ. Θράκης, τόσον πρὸς τὸ Ἑλληνικόν, ὅσον καὶ πρὸς τὸ Τουρκικόν μέρος τῆς μεθορίου. Πάντως οἱ Ἕλληνες δὲν θέλουσιν εἶσθαι εἰς θέσιν νὰ ἀπειλῶσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, οἱ δὲ Τούρκοι δὲν θὰ δύνανται νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ περιοδικὴ ἐπιθεώρησις τῆς ζώνης ταύτης καὶ τῶν ἄλλων ἀφωπλισμένων ζωνῶν, θέλει διενεργεῖσθαι ὑπὸ Συμμάχων ἀξιωματικῶν, προσκεκολλημένων εἰς τὴν συμμαχικὴν δύναμιν τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, ἥς ἡ κατοχὴ θέλει ἐκτείνεσθαι πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Ραιδεστοῦ.

»Ἐξητάσθη, ἀν εἰδικὰ μέτρα ἔδει νὰ ληφθῶσι διὰ τὴν πόλιν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἣτις ἐκρίθη ἀδύνατον νὰ χωρισθῆ ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὴν ἐδαφῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἡ Σμύρνη, ἣτις θέλει ἐπανέλθει εἰς τὴν Τουρκίαν, καὶ ἡ Ἀδριανούπολις ἣτις θέλει κρατηθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, εὐρίσκονται εἰς θέσιν ἐπαρκῶς ἀνάλογον. Οἱ τρεῖς ὑπουργοί, εἶναι ὅλως διατεθειμένοι νὰ προέλθωσιν εἰς φιλικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, πρὸς σύναψιν φιλικῆς συμφωνίας, ἣτις θὰ ἡγγυᾶτο εἰς τὰ μὴ Τουρκικὰ καὶ τὰ μὴ Ἑλληνικὰ στοιχεῖα τῶν πληθυσμῶν τῶν δύο πόλεων ἀκριβοδικαίαν συμμετοχὴν εἰς τὴν διοίκησιν αὐτῶν καὶ ἣτις, ἐκτὸς τούτου, θὰ περιεφρούρει τὰ θρησκευτικὰ καθιδρύματα καὶ κτίρια τῆς Ἀδριανουπόλεως. Οἱ τρεῖς ὑπουργοί, δὲν ἔχουσι τὴν ἀξίωσιν νὰ νομίζωσιν, ὅτι ἡ λύσις αὕτη τοῦ προβλήματος τῆς Θράκης θέλει γίνεαι ἐνθέρμως δεκτὴ ὑφ' ἑνὸς τῶν μερῶν. Τὸ πρόβλημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ λυθῆ τόσον εὐκόλως. Δύνανται μόνον νὰ συστήσωσι τὴν πρότασιν ταύτην εἰς τὴν Κοινὴν Γνώμην τοῦ Κόσμου, ὡς ἐκείνην, ἣτις φαίνεται αὐτοῖς ὡς μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ πρὸς τὰ γνωστά στοιχεῖα τοῦ προβλήματος.

»Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Κωνσταντινούπολιν, αἱ τρεῖς Κυβερνήσεις ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐπιβεβαιώσωσι τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἤδη πρόθεσιν αὐτῶν, νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν περιλαμβανομένης ἀπειλῆς τοῦ νὰ ἐπανέλθωσι βραδύτερον ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως εἰς τοὺς Τούρκους τῆς πρωτευούσης αὐτῶν. Ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ἀπόδοσιν τῆς πόλεως ταύτης εἰς τὴν πλήρη, ἐξουσίαν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου, εἶναι δὲ διατεθειμέναι νὰ ἀναλάβωσι τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως ἀποσύρωσι τελείως, μετὰ τὴν κύρωσιν τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης, τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, ἅτινα κατέχουσιν αὐτὴν σήμερον. Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις θέλει κληθῆ νὰ τοποθετήσῃ φρουρὰν ἐντὸς τῆς πόλεως, φρουρὰν ἣτις θέλει ἀποτελέσει δύναμιν σημαντικωτέραν ἐκείνης, ἣτις προεβλέπετο ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Σεβρῶν.

»Μένουσι τὰ ἐξῆς ζητήματα:

»Ἐνοπλιοὶ δυνάμεις, τὰς ὁποίας θέλει ἔχει ἡ Τουρκία ἐν τῷ μέλλοντι, δημοσιονομικὴ ἀνεξαρτησία, τῆς ὁποίας θέλει ἀπολαύει, τροποποιήσις ἢ κατάργησις τῶν ἐκ τῶν διομολογήσεων δικαιωμάτων, ὧν ἀπολαύουσιν οἱ ξένοι. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς Τουρκίας, αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις δὲν δύνανται νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν ἀρχήν, ἣτις ἀνεγνωρίσθη ἀναγκαῖον νὰ ἐφαρμοσθῆ ἐν ταῖς μετὰ τῶν ἄλλων ἐμπολέμων στρατῶν συνομολογηθείσαις συνθήκαις. Δὲν δύνανται ὅθεν νὰ δεχθῶσιν, ὅπως ἀφήσωσι νὰ ἐξακολουθῆ τὸ σύστημα τῆς ἀπογραφῆς. Οἱ τρεῖς ὑπουργοί, θέλουσιν οὐχ' ἤττον εἶσθαι ἔτοιμοι νὰ ἐξετάσωσι μετὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ πνεῦμα φιλικὸν τὸν καθορισμὸν φιλικῆς περιόδου, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὁποίας τὸ σύστημα τῆς δι' ἐθελουσίας κατατάξεως στρατολογίας θέλει εἰσαχθῆ εἰς τὴν χώραν ταύτην. Προκειμένου περὶ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, οἱ ὑπουργοὶ προτείνουσι νὰ παραχωρηθῆ ἀξία λόγου αὔξεσις τῶν ἀριθμῶν, οἵτινες περιείχοντο ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Σεβρῶν ἢ ἐκείνων οἵτινες προϋτάθησαν βραδύτερον ἐν Λονδίῳ τὸ 1921. Οἱ ἀριθμοὶ τῶν δυνάμεων, οἵτινες προτείνονται σήμερον ὀριστικῶς εἶναι: Χωροφυλακὴ 45000 ἀνδρῶν, τακτικὸς στρατὸς 40000, ἤτοι ὅλικόν 85000 ἀνδρῶν, ὅπερ ὑπερτερεῖ λίαν αἰσθητῶς τὸν ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν ὑποδεικνυόμενον ἀριθμὸν τῶν 5000 ἀνδρῶν. Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπεθύμει τὴν συναρρωγὴν ξένων ἀξίωματικῶν, διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀνω ἀναφερομένης χωροφυλακῆς, τοῦθ' ὅπερ ἤθελεν ἔχει ἀναμφιβόλως ὡς ἀποτέλεσμα νὰ αὐξήσῃ κατὰ πολὺ τὴν ἀποτελεσματικότητά αὐτῆς, οἱ ὑπουργοὶ θέλουσιν εἶσθαι ἔτοιμοι νὰ θέσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

»Οἱ δημοσιονομικοὶ ὅροι τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν θέλουσι τροποποιηθῆ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐγκαταλειφθῆ ἡ ἴδρυσις οικονομικῆς ἐπιτροπῆς. Συμβιβαστομένης τῆς ἀρχῆς τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας μετὰ τῆς προστασίας τῶν οικονομικῶν συμφερόντων τῶν Συμμάχων καὶ μετὰ τῶν μέτρων ἐκείνων, ἅτινα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς ἐξασφάλισιν εἰς τοὺς Συμμάχους πληρωμῆς τῶν Τουρκικῶν προπολεμικῶν χρεῶν καὶ ἀποζημιώσεως καθοριζομένης εἰς ποσόν, τὸ ὅποῖον οἱ Τοῦρκοι θέλουσι λογικῶς ὑποτεθῆ, ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νὰ πληρώσωσι, ἢ ἐπὶ τοῦ προπολεμικοῦ χρέους ἐπιτροπὴ θέλει διατηρηθῆ καὶ εἰδικὴ Συμμαχικὴ ἐπιτροπὴ ἐκκαθαρίσεως θέλει ὀργανωθῆ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω καθοριζομένης ἀποστολῆς.

»Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ καθεστῶς τῶν σήμερον ὑφισταμένων διομολογήσεων, οἱ ὑπουργοὶ τῶν Δυνάμεων τρέφουσι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐν ὅσῳ τῷ δυνατὸν εὐρυτέρῳ μέτρῳ, τὴν οικονομικὴν ἀνεξαρτησίαν.

συμβιβασζομένην ὅμως μετὰ τῆς νομίμου προστασίας τῶν συμφερόντων τῶν ὑπηκόων αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο εἶναι ἔτοιμοι νὰ συστήσωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐντὸς προθεσμίας τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης, ἐπιτροπὴν, ἀποτελουμένην ἐξ ἀντιπροσώπων τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας ὡς καὶ τῆς Τουρκίας, ἐπιτροπὴν, εἰς ἣν θέλει ἀνατεθῆ νὰ προπαρασκευάσῃ τῇ βοήθειᾳ τεχνικῶν ἐμπειρογνομόνων, ἀντιπροσωπευόντων τὰς ἄλλας Δυνάμεις, αἵτινες ἀπολαύουσι τῶν διομολογήσεων, προτάσεις πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ καθεστῶτος τῶν διομολογήσεων. Προκειμένου περὶ φορολογικῶν ζητημάτων, αἱ προτάσεις αὗται θέλουσιν ἐξασφαλίσαι τὴν φορολογικὴν ἰσότητά μεταξὺ τῶν ξένων καὶ τῶν Τούρκων ὑπηκόων, προστατεύουσαι ὅμως τοὺς πρώτους ἐναντίον ὑπερβολικῶν φορολογικῶν καὶ ἐναντίον τῶν ἐν τῇ εἰσπράξει τῶν φόρων καταχρήσεων. Θέλουσιν ὡσαύτως ἔχει ὡς σκοπὸν τὸ νὰ προκαλέσωσι, τῇ συγκαταθέσει τῶν ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων, ἀπάσας τὰς ἐν τοῖς τελωνειακοῖς δασμοῖς τροποποιήσεις, αἵτινες θέλουσιν ἀναγνωρισθῆ ὡς ἀναγκαῖαι. Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς διομολογήσεις προκειμένου περὶ δικαστικῶν ζητημάτων, οἱ ὑπουργοὶ τῶν Συμμάχων Δυνάμεων ἀνανεοῦσι τὴν προηγουμένην αὐτῶν προσφοράν, νὰ συστήσωσιν ἐντὸς τῆς αὐτῆς περιόδου ἀνάλογον ἐπιτροπὴν, ὅπως προπαρασκευάσῃ σχέδιον δικαστικῆς μεταρρυθμίσεως, προοριζομένης ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ καθεστῶς τῶν διομολογήσεων, ὅπερ θέλει ἐξακολουθήσει προσωρινῶς ὑφιστάμενον. Ἐν τῷ μεταξῷ, μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ προταθησομένου σχεδίου, ἢ ἐπιτροπῆ αὐτῇ, ἐν τῇ ὁποίᾳ θέλει ἀντιπροσωπεύεσθαι ἡ Τουρκία, θέλει εἶσθαι ἐλευθέρᾳ νὰ συστήσῃ τὴν παραδοχὴν δικαστικοῦ συστήματος μικτοῦ ἢ ἡνοποιημένου».

Ἡ συμμαχικὴ ἔκθεσις, ἀποτελεῖ τὴν ἀντίθεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ διαψεύδει ὅλα τὰ κηρύγματα περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ Εὐρωπαῖοι διπλωμάται ἐζήσαν εἰς τὸ ἰδικὸν των περιβάλλον καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσιν πόσῃν τεραστίαν σημασίαν εἶχε διὰ τὴν τύχην τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ἢ ἀναβίωσις τῆς Τουρκικῆς διοικήσεως εἰς γῶρας, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐμαρτύρησαν καὶ ἐδεινοπάθησαν. Ἡ ἔκθεσις αὕτη δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἀληθὲς σφαγεῖον τῶν Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Μὲ συνείδησιν ἐλαφρᾶν συνέταξαν ἓνα νέον σχέδιον καθεστῶτος ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ μὲ αὐτὸ ἐνόμιζον, ὅτι ἐξασφαλίζουν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν.

Ἐνώπιον τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία θὰ εἶναι διαρκῶς ὑπόδικος καὶ θὰ φέρῃ ὅλην τὴν εὐθύνην τῶν σφαγῶν καὶ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Κακοῦργοι ὑπὸ τὴν βαρυτέραν σημασίαν τῆς λέξεως. Οὐδέποτε δεινοπαθήσαντες ἐν Ἀνατολῇ, οὐδέποτε στρατευθέντες, οὐδέποτε πληρώσαντες φόρους, οὐδέποτε θρηνήσαντες τοὺς βιασμούς τῶν μητέρων, τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν θυγατέρων των. Κλεισμένοι εἰς μίαν αἴθουσαν, μὲ τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας ἐμπροσθέν των, ἐρρῦθμιζον τὴν τύχην τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν των τὴν πραγματικὴν κατάστασιν καὶ τοὺς νέους μεγάλους κινδύνους, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργουν τὰ σχέδιά των. Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εὐρεθεῖσα πρὸ τοῦ φοβεροῦ ἀδιεξόδου, συνεχίζουσα ἓνα πόλεμον ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας συνθήκας, μὴ τολμῶσα νὰ χαράξῃ εὐθεῖαν γραμμὴν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας, ἔφθασεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα ν' ἀποδεχθῆ τὸ σφαγιαστικὸν σχέδιον τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, καθ' ἣν στιγμὴν εἶχεν

ἐξαντλήσῃ τὴν χώραν ἀφθόνως εἰς αἷμα καὶ εἰς χρῆμα. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ παραπαίουσα καὶ ἀντιφάσκουσα, καθησύχαζε μὲ ἐπισήμους δηλώσεις τοὺς Μικρασιατικούς πληθυσμούς καὶ τοὺς ἐβεβαίουν, ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία των θὰ προστατευθῇ ἀντὶ πάσης θυσίας. Οὕτω ἡ Κυβέρνησις, σύμμαχος τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, ἐπαγίδευεν ἓνα ὁλόκληρον λαόν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀκόμη ὅλον τὸν καιρὸν ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΜΥΝΗΣ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ἡ τριμελὴς ἐπιτροπὴ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης Α. Ψαλτώφ, Μιχ. Ἀργυρόπουλος καὶ Κ. Χατζηαποστόλου, μόλις ἔφθασε τὴν 16ην Ἀπριλίου εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀμέσως ἐζήτησε νὰ συναντηθῇ μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Δ. Γούναρη. Ταυτοχρόνως δὲ προέβη διὰ τῶν ἐφημερίδων εἰς δηλώσεις περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀφίξεώς της, προχωροῦσα εἰς τὰς ἐνεργείας της μὲ μίαν ἐνιαίαν κατεύθυνσιν προσεταιρισμοῦ ὑπὲρ τῆς Μικρασιατικῆς ὑποθέσεως ὅλων ἐν γένει τῶν ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ τῷ στρατῷ συντελεστικῶν στοιχείων.

Ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος ὑπεδέχθη τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Μικρασιατικοῦ λαοῦ μὲ τὰς θερμότερας διαθέσεις καὶ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως των ἐδημοσίευσεν σειρὰν ἄρθρων. Ὁ πρωθυπουργὸς ἐδέχθη τὴν ἰδίαν νύκτα τὴν ἐπιτροπήν, συμπαρισταμένων καὶ τῶν ὑπουργῶν Ν. Θεοτόκη, Γ. Μπαλτατζῆ καὶ Π. Πρωτοπαπαδάκη.

Ὁ Α. Ψαλτώφ, λαβὼν πρῶτος τὸν λόγον, ἀνέπτυξε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς καὶ τοὺς φόβους τοὺς συνέχοντας τὸν Μικρασιατικὸν Χριστιανισμόν, ἐζήτησε δὲ τὴν ἀντίληψιν τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Εἰς μίαν στιγμὴν ὁ Δ. Γούναρης, ὡσεὶ μελετημένος ἐπὶ τούτῳ, καὶ μὲ τόνον αὐστηρᾶς ἐπιβολῆς, ἀνέφερε τὸ ζήτημα τῆς ἐπισκέψεως τοῦ ἱατροῦ Σιώτη, ἀντιπροσώπου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης Κων/πόλεως εἰς Σμύρνην, καὶ τῶν σχετικῶν ἐνεργειῶν του. Ὁ Α. Ψαλτώφ, ὅστις ἦτο καὶ ὁ μόνος καλῶς πληροφορημένος ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἀπήντησεν, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἦτο ἐγκαίρως γνωστόν, τόσον εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστήν, ὅσον καὶ τὸν Ἀρχιστράτηγον Παπούλαν, ἐπιπροσθέτως δὲ καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, μετὰ τῆς ὁποίας ἐπεκοινωνήσεν αὐτοπροσώπως ὁ ἱατρὸς Σιώτης καὶ ὅτι ἐκ τούτου δὲν ἠδύνατο νὰ καταλογισθῇ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη εὐθύνη, ἢ μομφή, ἢ παρεξήγησις εἰς βάρος τοῦ Μικρασιατικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἄλλως διατελεῖ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διατρεχόντων, πάντως δὲ ἐν γνώσει τῶν ἐπισήμων Ἑλληνικῶν ἀρχῶν, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ὁποίων οὐδὲν ἐπρόκειτο νὰ συντελεσθῇ.

Ὁ πρωθυπουργὸς ἤλλαξε ἀμέσως τόνον φωνῆς καὶ ἀνέπτυξε διὰ μακρῶν τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς δυσχερείας, ἀλλὰ καὶ ἐδήλωσε τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν κατοχήν, ἐφ' ᾧ καὶ ὑπέδειξε τόσον τὴν ἠθικὴν, ὅσον καὶ ὑλικὴν ὑποστήριξιν τῶν Μικρασιατῶν. Ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς Κωνστ. Χατζηαποστόλου ἐδήλωσε, τότε, ὅτι ὁ ὑπὸ τὰ ὄπλα ὑπηρετῶν Μικρασιατικῶν στρατῶν ὑπερβαίνει τὰς 35.000. ὅτι δὲ ἡ ἀπομάκρυνσις ἐνίων ἐκ τοῦ τόπου πρὸς ἀποφυγὴν στρατολογίας ἀποτελεῖ μικρὰν ἐξαίρεσιν, μὴ δυναμένην ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον συζητήσεως. Πάντως ὅτι, ὁ Μικρασιατικὸς λαὸς ζητεῖ ἐλευθερίαν κινήσεων εἰς τὸ πρόγραμμά του, διὰ νὰ τὸ ἐκτελέσῃ τὸ ταχύτερον.

Ὁ Μιχ. Ἀργυρόπουλος, ἀνακεφαλαίων τὴν ὅλην ἐν Ἀνατολῇ κατάστασιν καὶ ὑπεθυμίζων ὅτι, αὐτῇ αὐτῇ ἡ παροῦσα ἐπαφὴ αὐτῶν δεικνύει τὴν σύμπραξιν τοῦ Μικρασιατικοῦ λαοῦ εἰς τὸ ἔργον τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Κράτους, παρ'

ῶν ἀπεκδέχεται τὴν ἀπολύτρωσιν, ἀνέπτυξε πρόγραμμα οἰκονομικῶν συνδυσμῶν, δυναμένων νὰ ἐπιβληθῶσιν νομοθετικῶς ὑπὸ τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας καὶ ἱκανῶν νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὸ ἥμισυ τῶν πρὸς συντήρησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς Διοικήσεως ἀναγκῶν. Θέτων δὲ τὸ ζήτημα εἰς τὴν καθαρῶς οὐσιαστικὴν αὐτοῦ μορφήν διὰ τὴν περίπτωσιν τυχὸν μεταστροφῆς τῆς περὶ τῆς Μικρασιατικῆς κατοχῆς γνώμης τῆς Κυβερνήσεως, κατέληξεν ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς:

— Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις δι' οἰονδήποτε λόγον ἤθελε κρίνει, ὅτι ἡ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία θὰ καταλήξῃ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι πολιτικῶς ἢ στρατιωτικῶς εἰς ἀποτυχίαν, ὁ Μικρασιατικὸς λαὸς θὰ ἦτο εὐγνώμων εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἐὰν τοῦ ὑπεδήλου τοῦτο ἀπὸ τοῦδε καὶ ἐγκαίρως, εἰς τρόπον ὥστε, ἐφ' ὅσον προκαλύπτεται ἀκόμη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, νὰ μεταβάλῃ εἰς ἀπέραντον Κι β ω τ ι δ ο πο ι ε ἰ ο ν τὴν Ἀνατολήν, διὰ νὰ συσσωρεύσῃ καὶ συμπεριλάβῃ ἐντὸς κιβωτίων τὸν Μικρασιατικὸν πλοῦτον εἰς Ἑλλάδα, πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτοῦ πρὸ τῆς καταστροφῆς. Θὰ ιδρύσωμεν οὕτω προσέθεσε, μίαν πόλιν ἀπὸ τοῦ Σουνίου μέχρι Παλαιοῦ Φαλήρου, ἀξίαν τοῦ ὀνόματος τῆς Σμύρνης». Ὁ Πρωθυπουργὸς καθυσῆχε τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τὴν καλέσῃ καὶ πάλιν, διὰ νὰ συζητήσῃ ἐπὶ τῶν φλεγόντων ζητημάτων. Τὴν ἐπομένην, 17ην Ἀπριλίου, ἡ Ἐπιτροπὴ συνηντᾶτο εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγ. Βρετανίας» μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ διαμένοντος Α. Στεργιάδου καὶ τοῦ ἐξέθετε τὰς ἀπόψεις τῆς, ὡς αὐταὶ διεμορφώθησαν μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν συνέντευξιν τῆς μετὰ τὴν Κυβέρνησιν. Ἡ συνεδρία παρετάθη ἐπὶ τρίωρον περίπου. Ὁ Α. Στεργιάδης ἐφάνη εὐχαριστημένος, ἀλλὰ καὶ ἐπιφυλακτικὸς εἰς τὰς ἐκφράσεις του, πάντως δὲ κατέκρινε τὴν ιδέαν καὶ τὰ σχέδια περὶ κινήματος. Εἰς μίαν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τῶν συνομιλητῶν τοῦ εἶπε:

— Διατί δὲν ἀναλαμβάνετε σεῖς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Μικρασιατικοῦ ζητήματος, ὁ συγκεντρῶν περὶ ὑμᾶς τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν διαφόρων στοιχείων; ἀπήντησεν:

— Ἐγὼ δὲν εἶμαι Βενιζέλος, ἐκεῖνος ἦτο καὶ πολιτικὸς καὶ ἐπαναστάτης· ἐγὼ ὅμως δὲν ἔχω οὔτε τὴν ἱκανότητα, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν δύναμιν διὰ τοιαύτας εὐθύναις.

Ἡ Ἐπιτροπὴ μετὰ τοῦτο ἐπεσκέφθη τὸν Γ. Μπούσιον καὶ τὸν Ν. Στρατόν. Ὁ πρῶτος εἶπεν: «Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ὁ ἀγὼν δύναται νὰ λήξῃ διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ στρατοῦ. Πρέπει νὰ προεξασφαλισθῇ τοῦλάχιστον ἡ πλήρης αὐτονομία τῆς Ἑλληνικῆς ζώνης, ἀλλὰ ὑπὸ μορφήν Ἑλληνικήν». Ὁ Στρατός ἐδήλωσεν: «Ἡ ἐκκένωσις τῆς Μικρασίας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ σημαίνει ὀλοκληρωτικὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ τῶν ὀρδῶν τοῦ Κεμάλ, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ».

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξηκολούθησε τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς μετὰ τῶν Κ. Λομβάρδου, Προέδρου τῆς Γ' Ἐθνοσυνελεύσεως, Σκουλούδη καὶ Δαγκλῆ ἀρχηγῶν τῶν Φιλελευθέρων. Ὁ Λομβάρδος συνώψισεν οὕτω τὰς σκέψεις του: «Οὐδεὶς Ἕλληγν εἶναι δυνατόν νὰ σκεφθῇ, ὅτι δύναται ποτὲ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ν' ἀφεθῇ ἔρμαιον τῶν ὀρδῶν τοῦ Κεμάλ, ἐγὼ δὲ ὡς πρόεδρος θὰ πράξω ὅλον τὸ ἐπὶ τοῦτο καθῆκον μου». Ὁ Σ. Σκουλούδης ὑπῆρξε τολμηρότερος εἰς τὰς δηλώσεις του: «Ἡ ἀξίωσις τῶν Μ. Δυνάμεων περὶ ἐκκενώσεως, οὐδεμίαν σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ. Εἶναι ὑποχρέωσις μας, νὰ μὴ ὑπακούσωμεν εἰς αὐτήν». Ὁ δὲ Π. Δαγκλῆς συνώψισεν ὡς ἑξῆς: «Τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων θὰ συμβάλῃ παντὶ σθένει εἰς τὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ἄλλωστε εἶναι ἔργον του». Τὰς

δύο ἐπομένως ἡμέρας ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξήντησεν εἰς μακρὰς ἀκροάσεις παρὰ τοῖς Πρεσβευταῖς Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἀμερικῆς καὶ Ἰταλίας, πρὸς οὓς ἐξέθεσε τὴν ἀνθρωπιστικὴν μορφήν τοῦ ἀγῶνος. Ἰδίᾳ εἰς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας Μαρσιγύ, ὁ Μιχ. Ἀργυροπούλου, ἀφοῦ ἐτόνισε καὶ τὰς ἀνυπολογίστους ζημίας διὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ συμφέροντα, τὰς ὁποίας καὶ προεξώφησε καὶ εἰς ταυτόχρονα κύρια ἄρθρα του τόσον εἰς τὸν «Ἐλεύθερον Τύπον», ὅσον καὶ τὴν «Ἐντεπαντὰς Μπέλζ» ἀνέπτυξε τὴν ἄποψιν, ὅτι δὲν ἠδύνατο οἱ ἐντολεῖς —οἱ Σύμμαχοι— νὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς Μικρασιάτας, τοὺς τρίτους, μὲ τὴν εὐθύνην μόνον τοῦ ἐντολοδόχου των, τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Μικρασιᾶται ἔδωκαν ἰδίως πίστιν καὶ εἰς τὸν ἀρχικὸν ἐντολέα, οὐδεὶς δὲ δύναται οὕτω νὰ ἀφήσῃ ἀστήρικτον καὶ μετέωρον τὴν ἐντολήν του. Ἡ εὐθύνη τὸν παρακολουθεῖ. Εἰς ταῦτα ὁ Μαρσιγύ, ὅπως, ἀφέθη νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι συμφωνεῖ, ὑπέδειξε δὲ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι θὰ διερμηνεύσῃ μὲν εἰς τὴν Κυβέρνησιν του τὰς γνώμας τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ ὅτι θὰ ἦτο φρόνιμον, ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ ἐντείνῃ τὰς ἐνεργείας τῆς μέχρι Παρισίων. Ἐκ τῶν ἄλλων πρεσβευτῶν, ἐκτὸς τοῦ τῆς Ἀγγλίας, ὁ ὁποῖος ἐχαρακτήρισε τὴν ἀποχώρησιν ὡς «φοβερὰν καταστροφὴν», οἱ δύο ἄλλοι ἐφάνησαν ἐπιφυλακτικοί, ὑποσχεθέντες τὴν ἀνακοίνωσιν εἰς τὰς κυβερνήσεις των.

Τὴν πρωτὰν τῆς 20ῆς Ἀπριλίου, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπεσκέφθη ἐκ νέου τὸν πρωθυπουργὸν Δ. Γούναρη, πρὸς ὃν ἐξέθηκε τὰ πορίσματα τῶν διαβημάτων τῆς καὶ τῷ ἐζήτησε νὰ τὴν διαφωτίσῃ ποίαν ἀπάντησιν θὰ δώσῃ, ἐπιστρέφουσα εἰς Σμύρνην. Ὁ Δ. Γούναρης ἐδήλωσεν ἐπὶ λέξει: «Οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει. οὔτε ἀπόφασις ἡμῶν περὶ ἐκκενώσεως. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν θ' ἀπομακρυνθῇ τῆς Μικρασίας, καὶ ἂν πρόκειται νὰ περιέλθῃ αὕτη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κεράλ». Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἐπιτροπὴ ὑπέδειξεν τὴν ἀνάγκην γραπτῷ ἀνακοινωθέντος, ὁ Δ. Γούναρης ἐζήτησεν νὰ τῷ παρουσιασθῇ τοῦτο ἐν σχεδίῳ διὰ τὴν ἔγκρισίν του. Αὐθημερὸν ἡ Ἐπιτροπὴ ἔσχε μακρὰν συνέντευξιν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὴν 10ην δὲ τῆς ἰδίας νυκτός, ἡ Ἐπιτροπὴ συνεδρίασε μετὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ὑπουργῶν Θεοτόκη, Πρωτοπαπαδάκη καὶ Μπαλτατζῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τελευταίου καὶ ὑπέβαλεν τὸ ὑπὸ τοῦ Μιχ. Ἀργυροπούλου συνταχθὲν σχέδιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὡς καὶ τοῦ ὅλου ζητήματος ἡ συζήτησις παρετάθη μέχρι τῆς 2ας μεσονυκτίου, καταλήξασα εἰς τὸ κάτωθι ἀνακοινωθὲν μετ' αὐτογράφους μεταβολὰς τῶν Δ. Γούναρη καὶ Μπαλτατζῆ, συνεφωνήθη δὲ νὰ δημοσιευθῇ τοῦτο πρῶτον ἐν Σμύρνῃ καὶ σταλῆ ἐκεῖθεν τηλεγραφικῶς εἰς Ἀθήνας πρὸς δημοσίευσιν. Τὸ πρωτότυπον τοῦτο, διεσώθη ὑπὸ τοῦ Μιχ. Ἀργυροπούλου, ὡς ἱστορικὸν ἔγγραφον. Ἐδημοσιεύθη ταυτοχρόνως ἐν Σμύρνῃ καὶ Ἀθήναις τὴν 24ην Ἀπριλίου 1922, ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς:

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

«Ἡ Κυβέρνησις, συμφωνοῦσα τελείως μὲ τὴν καθολικὴν Ἑλληνικὴν συνείδησιν, περὶ τοῦ ὅπως ἀδυνατοῦ τῆς ἐκκενώσεως τῶν Μικρασιατικῶν ἐδαφῶν, ἄνευ προηγουμένης παγιώσεως αὐτῶν καταστάσεως, ἱκανοποιούσης τὰς ἐθνικὰς βλέψεις τοῦ Μικρασιατικοῦ λαοῦ κατὰ τὸ ἀνώτατον ἐφικτὸν ὄριον, ἐδήλωσεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Μικρασιατικῆς ὀργανώσεως, κατὰ τὸ πέρασ τριῶν διαδοχικῶν συνεντεύξεων, ὅτι, πρὸ τῆς πραγμα-

Ο Ὀθωναῖος με στολήν συνταγμα-
τάρχου κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν
ἐκστρατείαν

Ὁ στρατηγὸς Λεων. Γ. Σπαῖς,
ἐξ Ἀρτης, ὅστις μετέσχευ ὅλων τῶν
ἐπιχειρήσεων τῆς Μ. Ἀσίας ὡς
ταγματάρχης, τραυματισθεὶς δις

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀτάκτων Τούρκων,
ὁ ὁποῖος εἰσηλθεν εἰς τὴν Σμύρνην
τὴν 23 Αὐγούστου 1922

Ὁ στρατηγὸς Νουρεντίν-Πασᾶς
ὁ διατάξας τὴν προπόλησιν
τῆς Σμύρνης

τώσεως τοῦ τοιούτου σκοποῦ διὰ τῆς συνομολογηθησομένης εἰρήνης, δὲν ἀποσύρει τὸν στρατόν τῆς ἐκ τῆς κατεχομένης χώρας. Μέχρι δὲ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ ἀντιμετώπισιν τῆς στρατιωτικῆς δρασεως τοῦ ἐχθροῦ, ἡ Κυβέρνησις, κατευθύνουσα κρατικῶς τὸν ἀγῶνα, ἀποδέχεται τὴν συμβολὴν τῆς Μικρασιατικῆς ὀργανώσεως (ἣς ἀναγνωρίζει τὸ ἔθνικὸν καὶ ἀκομμάτιστον τῆς ἐνεργείας) πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαχίμων ἐκ τῆς Μικρασιατικῆς γῆς, εἴτε αὐτόθι εὐρισκομένων, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς. Ἡ Κυβέρνησις, ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀνω σκοποῦ, διαβεβαιοῖ τὴν Ἐπιτροπὴν καί, δι' αὐτῆς, τὸν Μικρασιατικὸν λαόν, ὅτι αἱ ἀντιλήψεις αὐτῆς συμπίπτουσι πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν τῷ ἀγῶνι ἀμφοτέρων, πρὸς παγίωσιν πραγματικῆς καταστάσεως, ἐγγυωμένης αὐτῷ, μακρὰν παντὸς ζυγοῦ, τὴν ἐν ἐλευθέρῳ πολιτικῷ βίῳ ἀπόλυτον ἀσφάλειάν του ὡς καὶ τῶν λοιπῶν συνοίκων λαῶν».

Τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦτο, κατηγορηματικὸν εἰς τὸ ὕφος, τὰς λέξεις καὶ τὰς ὑποσχέσεις του, ἀπετέλει φανεράν ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἐπίσημον δήλωσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Γ. Μπαλτατζῆ, διὰ τῆς ὁποίας ἀπεδέχθη τὴν μεσολάβησιν τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ἄλλους τῆς συμμαχικῆς ἐκθέσεως. Ἄλλ' οἱ λαοὶ εἶναι πάντοτε εὐπίστοι καὶ τὸ ὑπογραφὲν ἔγγραφον μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Μικρασιατικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐνόμισαν πρὸς στιγμήν, ὅτι εἶχεν οὐσιαστικὴν ἀξίαν καὶ θὰ ἠδύνατο αὐτὸ καὶ μόνον νὰ μεταβάλῃ τὴν δύναμιν τῶν πραγμάτων. Διότι ὁ ἐχθρὸς, ἀντὶ ἐγγράφων καὶ πιστοποιητικῶν ἔθνικῆς ἀμοιβαιότητος, ἐδημιούργει τάγματα ὀπισθεν τοῦ Ἀφιδν-Καραχισάρ καὶ ὠπλιζε τὴν Στρατιάν του, ὅπως ἐν καιρῷ τὴν χρησιμοποίησιν ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι κατεγίνοντο, ἔτος σχεδὸν ὀλόκληρον, εἰς βυζαντινὰς συζητήσεις μεταξὺ Σμύρνης—Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν.

Τὴν 19ην Ἀπριλίου περὶ ὥραν 9ην ἀφίκετο ἐκ Πειραιῶς ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστῆς Α. Στεργιάδης, ἐπιβαίνων τῆς «Σφενδόνης» καὶ τὴν 23ην ἰδίου μηνὸς διὰ τῆς «Πατρίδος» ἐπανῆλθον εἰς τὴν Σμύρνην ὁ στρατηγὸς Παπούλας καὶ τὰ τρία μέλη τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης. Κατὰ τὸ ταξείδιόν του ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Σμύρνην, ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἦτο δύσθυμος, στενοχωρημένος καὶ δὲν ἀπέκρυπτεν τὴν ἀπογοήτευσίν του διὰ τὴν γενικὴν κατάστασιν. Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἐκλήθη εἰς ἑκτακτὸν συνεδρίασιν ἡ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Λαϊκοῦ κέντρου καὶ ἔλαβε γνῶσιν τοῦ ἀνακοινωθέντος τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπίσης ἀνεκοινώθη, ὅτι ἡ γνώμη τῆς Κυβερνήσεως εἶναι, ὅπως ἐν Σμύρνη μόνον μετὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Α. Στεργιάδου τοῦ λοιποῦ συνεννοοῦνται δι' οἰονδήποτε ζήτημά των. Ἐκ τῆς δηλώσεως ταύτης καθίστατο φανερόν, ὅτι αἱ γνῶμαι τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ εἶχον ἐπικρατήσει πλήρως εἰς τὴν Κυβέρνησιν, κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ ὅλον Μικρασιατικὸν ζήτημα τῆς Ἀμύνης ἐτίθετο ὑπὸ τὰ δεσμὰ καὶ τὰς ἀντιλήψεις του.

Ἡ συμμαχικὴ πρότασις, περὶ ἐκκενώσεως τῆς Μ. Ἀσίας, εἶχε καταταράξῃ τὸν περισσότερον ἐν Ἀθήναις πολιτικὸν κόσμον, κυρίως καὶ τοὺς Γ.

Μπούσιον και Ν. Στρατόν, οί όποιοι κατ' επανάληψιν εξήτησαν εξηγήσεις από την Κυβέρνησιν. Κατά την συνδρίασιν τής 'Εθνοσυνελεύσεως τής 15ης Μαρτίου, ό Γ. Μπούσιος εξήτησεν επιμόνως εξηγήσεις, άλλ' ό πρωθυπουργός Δ. Γούναρης ήρνήθη νά συζητήση επί τών όρων τής ανακωχής. 'Ο Ν. Στρατός άπηύθυνε δύο επιστολάς εις τόν ύπουργόν τών 'Εξωτερικών Γ. Μπαλτατζήν, άλλά και εις τάς δύο άπήντησε δι' ύπεκφυγών. Τήν 21ην Μαρτίου ό ύπουργός τών Οικονομικών Π. Πρωτοπαπαδάκης, άνεκοίνωσε εις την 'Εθνοσυνέλευσιν, ότι ή Κυβέρνησις άπεφάσισε νά διχοτομήση τό έλληνικόν χαρτονόμισμα, διά νά έπαρκέση εις τάς έπειγούσας ανάγκας του Κράτους.

Τήν 25ην ίδίου μηνός ό Δ. Γούναρης συνοδευόμενος και υπό του ύπουργού Α. Ρούφου, άνεχώρησε διά τής «Νάξου» εις Γένουαν, όπου την 28ην έπρόκειτο νά συνέλθη ή συμμαχική Συνδιάσκεψις υπό την προεδρείαν του 'Ιταλού πρωθυπουργού Φάκτα. Είς τό συμμαχικόν διάβημα περι τής Μ. 'Ασίας, άπήντησαν ταυτόχρονως την 2αν 'Απριλίου 1922, ή 'Υψηλή Πύλη και ή 'Εθνοσυνέλευσις τής 'Αγκύρας. Καί ή μέν 'Υψηλή Πύλη, έδήλωσεν ότι είναι έτοιμη ν' άποστείλη, έντός τής προθεσμίας τών τριών έβδομάδων, τούς άντιπροσώπους αυτής εις την διάσκεψιν διά νά διαπραγματευθούν την ειρήνην, ή δέ 'Αγκυρα άπεδέχθη «κατ' άρχήν την ανακωχήν, ήτις προύτάθη μετά τής δεδηλωμένης προθέσεως, νά προκαλέση την έκ νέω σιν τών τουρκικών έδαφών».

'Η άπάντησις τής 'Αγκύρας άνέφερε τά προηγούμενα διαβήματα τών Μεγάλων Δυνάμεων πρός κατάπαυσιν τών έχθροπραξιών, και ύπενθύμιζε ότι «ή 'Ελλάς άντιθέτως εξηκολούθησε τόν πόλεμον τόν Μάρτιον και τόν 'Ιούνιον του 1921 και ό Βασιλεύς Κωνσταντίνος ένεφανίσθη εις την Μ. 'Ασίαν με ύφος κατακτητού». 'Εν τέλει ή 'Εθνοσυνέλευσις τής 'Αγκύρας έδήλου ότι «άποδέχεται την ανακωχήν και την έναρξιν τής εκκενώσεως έντός τετραμήνου υπό τόν όρον, όπως, έντός τών πρώτων 15 ήμερών, εκκενωθή άμέσως ή γραμμή 'Εσκή - Σεχέρ και 'Αφιόν - Καραχισάρ». Είς τό σημεϊον αυτό εύρίσκοντο αί διπλωματικά διαπραγματεύσεις, ότε συνεκεντρώθησαν και πάλιν εις την Σμύρνην ό άρχηγός του στρατού Α. Παπούλας, ό 'Υπατος 'Αρμοστής Α. Στεργιάδης και τά μέλη τής Μικρασιατικής 'Αμύνης.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΤΕΡΓΙΑΔΟΥ

'Ο 'Υπατος 'Αρμοστής, επανελθών εις την Σμύρνην, επανέλαβε και πάλιν εις τούς επισκεφθέντας αυτόν προκρίτους την δήλωσιν, ότι άποκρούει την δημιουργίαν οίουδήποτε κινήματος έν Μ. 'Ασία, διότι έφοβεϊτο την συνοχήν του στρατεύματος εις την περίπτωσιν τής εκρήξεως ένός κινήματος. Δέν άπέκρυπτε την γνώμην του, ότι ό στρατός, λόγω τής έλεινής τροφοδοσίας του και τών κλοπών, δέν εύρίσκεται εις ευχάριστον θέσιν. Καί έν τέλει συνεβούλευσε τά μέλη τής Μικρασιατικής 'Αμύνης, νά κρατήσουν τά χρηματά των και νά τά χρησιμοποιήσουν διά τάς οικογενείας τών στρατευσίμων. Διά τής δηλώσεως ταύτης απέκλειεν πάσαν περαιτέρω ένεργειαν διά την στρατεύσιν και τόν σχηματισμόν ένόπλων δυνάμεων εις ένίσχυσιν του Στρατού και τής Χωροφυλακής.

'Η στάσις του 'Υπάτου 'Αρμοστού ειχε δημιουργήσει την μεγαλειτέραν δυσφορίαν και έν 'Αθήναις. 'Η «Πατρίς» τής 24ης 'Απριλίου, έδημοσίευσε βίαιον άρθρον έναντίον του με την ύπογραφήν του Γαϊου Γράχχου. 'Ο 'Υπατος 'Αρμοστής την έλογόκρινε μόνος του και άπηγόρευσε την κυκλοφορίαν της.

Ἀπηγόρευσε κατόπιν τὴν κυκλοφορίαν τοῦ «Ἐμπρός», δι' ἓνα ἄρθρον ἐναντίον τοῦ στρατηγοῦ Ἄριστ. Βλαχοπούλου, σχετικῶς μὲ τὴν εὐθύνην του διὰ τὸ «τόξον» τῆς Κιουταχείας, καὶ τὴν «Νέαν Ἑλλάδα» τῆς 24ης Ἀπριλίου διὰ τὸ ἄρθρον τῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Στεργιάδης—Παπούλας». Ὁ ἔλεγχος τοῦ Τύπου ἤρχισε νὰ τὸν στενοχωρῇ, διότι ἐφοβεῖτο τὴν ἐνίσχυσιν τῶν δυσαρρεσκειῶν ἐν Σμύρῃ καὶ δι' αὐτὸ ἔδωκεν ἐντολήν, νὰ μὴ κυκλοφοροῦν αἱ Ἀθηναϊκαὶ ἐφημερίδες, προτοῦ ἐλέγχονται παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ἡ κατάστασις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐχειροτέρευε καὶ μεταξύ τῶν δύο κέντρων, τῆς Ἀρμοστείας καὶ τῆς Στρατιᾶς, διεξήγετο ἐπίμονος ἀγών. Τὸ κατωτέρω ἐπεισόδιον ἤρκεσε διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἐπικρατοῦσαν διάστασιν μεταξύ τῶν δύο κέντρων. Περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου, ἓνας δικαστὴς προστατευόμενος ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς, συνελήφθη ἐντὸς τοῦ γραφείου του μετὰ τινος γυναικός. Μόλις ἔλαβε γνῶσιν ὁ Διευθυντὴς τῆς Δικαιοσύνης Τόμαν, τὸν ἀπέπεμψε ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἀμέσως καὶ τὸν διέταξε κατ' ἐντολήν τοῦ Ἀρμοστοῦ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Σμύρνην. Ὁ δικαστὴς ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας καὶ μετὰ πέντε ἡμέρας ἐπανῆλθε εἰς τὴν Σμύρνην, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης! Ἡ κατάπληξις τοῦ ἐπισήμου κόσμου ἦτο γενικὴ, διότι ὁ δικαστὴς προκλητικώτατα ἐνεφανίζετο εἰς τὴν προκυμαίαν.

Ἡ Ἀρμοστεία ἀπηυθύνθη τότε ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, κατέστησε γνωστὸν τὸ σκάνδαλον τῆς Σμύρνης καὶ ἐπὶ τέλους ὁ δικαστὴς ἐλάμβανεν ἐπείγουσαν διαταγὴν νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Δορύλαιον. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα σημεῖα τῆς ἐπικρατούσης ἀναρχίας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Σμύρῃ καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

Εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Γενούης οὐδεμία ἀπόφασις ἐλήφθη, καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς Δ. Γούναρης τὴν 13ην Ἀπριλίου ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὴν 18ην Ἀπριλίου ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐπέλαβε τὰς ἐργασίας τῆς. Ὁ πρωθυπουργὸς ἐξέθεσε τὴν κατάστασιν καὶ ἐδήλωσε, ἐν τέλει ἀορίστως, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἀγρυπνεῖ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων. Εἰς τὰς ἀρχὰς Μαΐου, ἐνεκα σφοδρᾶς πολεμικῆς τοῦ Ν. Στρατοῦ, ἡ Κυβέρνησις Γούναρη παρητήθη. Τὴν 2αν Μαΐου ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ὁ Ν. Στρατός, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἀπηύθυνε τὸ κατωτέρω τηλεγράφημα πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ Σμύρνης:

«Ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, σπεύδω ν' ἀπευθύνω τὸν πρῶτον χαιρετισμὸν μου πρὸς τὴν ὑφ' ὑμᾶς ἐνδοξὸν Στρατιάν, ἀκλόνητον φρουρὸν ἐθνικῶν δικαίων, καὶ νὰ διαβεβαιώσω ὑμᾶς, ὅτι ὀλόκληρος ἡ μέριμνά μου θέλει καταβληθῆ, ὅπως τὸ ἔργον τῆς Στρατιᾶς ἐπιρρώνηται διαρκῶς διὰ παραλλήλου ἐνεργείας Ὑπουργείου».

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν
ΝΙΚ. ΣΤΡΑΤΟΣ

Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς Ἄν. Παπούλας ἀπήντησε πρὸς τὸν νέον πρωθυπουργὸν διὰ τοῦ ἐξῆς τηλεγραφήματος:

«Χαιρετιστήριον τηλεγράφημά σας διεβιβάσθη, μόλις ληφθέν, εἰς μέτωπον. Στρατιὰ καὶ ἐγὼ συγχαίρομεν θερμῶς. Ὑπὸ τὴν στα-

θεράν πυγμὴν σας ἢ Στρατιὰ πέποιθεν, ὅτι θὰ ἐπιβάλη τελειωτικῶς ὅ,τι ἢ Ἐθνικὴ τιμὴ καὶ αἱ παραδόσεις τῆς φυλῆς ἀπαιτοῦσιν»).

ΑΝ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις Στράτου, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 4ης Μαΐου, κατεφρίσθη καὶ ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν της. Τὴν 8ην Μαΐου, κατόπιν πολλῶν πολιτικῶν συνεννοήσεων, ἐσχημάτισε Κυβέρνησιν ὁ Π. Πρωτοπαπαδάκης, πρωθυπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου, με ὑπουργοὺς τοὺς Δ. Γούναρην τῆς Δικαιοσύνης, Στᾶτον τῶν Ἐσωτερικῶν, Μπαλτατζῆν τῶν Ἐξωτερικῶν, Θεοτόκην τῶν Στρατιωτικῶν, Στρατηγὸν τῆς Συγκοινωνίας, Ροῦφον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Θεοδωρίδην τῆς Περιθάλψεως, Πολυγένην τῆς Παιδείας, Ἀργυρὸν τῆς Γεωργίας, Λαδόπουλον τῶν Οἰκονομικῶν, Λεωνίδα τῶν Ναυτικῶν, Λυκουρέζον τοῦ Δημοσίου Θησαυροῦ, Γούδαν τῶν Τ.Τ.Τ. καὶ Γ. Μερκούρην τοῦ Ἐπισιτισμοῦ. Ἡ σύμπραξις ὄλων τῶν κομμάτων τῆς «Ἡνωμένης» ἔδιδε ἤδη Κυβέρνησιν μᾶλλον βιώσιμον, διότι αἱ κυβερνητικαὶ ἀλλαγαὶ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων εἶχον προκαλέσει γενικὴν δυσφορίαν καὶ ἀγανάκτησιν.

Ἡ Μικρασιατικὴ Ἄμυνα, λόγῳ τῶν Ἀρμοστειακῶν δυσκολιῶν, ἀποτυχοῦσα εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἐνόπλων δυνάμεων, κατεγίνετο πλέον εἰς τὴν ἀποστολὴν διαφόρων ἐπιτροπῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὰ νὰ συνηγορήσουν ὑπὲρ τῶν Μικρασιατικῶν δικαίων. Τὴν 11ην Μαΐου ἐξελέγησαν διὰ τὴν Εὐρώπην οἱ Α. Ψαλτώφ, Ἀχ. Λάμπρου, Στ. Παπαμιχάλης καὶ Εὐσταθόπουλος, διὰ δὲ τὴν Ἀμερικὴν οἱ Ἄντ. Ἀθηνογένης καὶ Σερεφιάδης. Τὴν 13ην ἰδίου μηνὸς ὁ Λάμπρου μετέβη εἰς τὸ διοικητήριον, διὰ νὰ παραλάβῃ τὸ διαβατήριόν του διὰ τὴν Εὐρώπην.

Ὁ διευθυντὴς τῶν ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Διοικήσεως, Γεωργιάδης, τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν παράκλησιν τοῦ Ἀρμοστοῦ, ὅπως τὸν ἐπισκεφθῇ εἰς τὸ γραφεῖόν του. Εἰδοποιήθη τηλεφωνικῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Ἀρμοστὴς εἰς τὴν οἰκίαν του, ὑπὸ τοῦ ἰδιαίτερου του γραμματέως Χ. Ζαμαρία, ὅτι ὁ Λάμπρου εἶναι εἰς τὸ Διοικητήριον. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ κατέφθασε, καὶ ὅταν εὐρέθη ἀπέναντι τοῦ Λάμπρου, τὸν ἠρώτησεν εἰς τόνον αὐστηρόν, ἐὰν εἶναι ἀντιπρόσωπος τῶν Βρουύλλων καὶ ἐὰν πρόκειται νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Εἰς καταφατικὴν ἀπάντησίν του ἔσπευσε νὰ τοῦ δηλώσῃ ὁ Ἀρμοστὴς, ὅτι πρέπει νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ δηλώσῃ τοῦτο ἐγγράφως.

Ὁ Λάμπρου ἐδήλωσεν ἐντόνως, ὅτι δὲν δύναται νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀνατεθείσης εἰς αὐτὸν ἐντολῆς. Κατόπιν τούτου ὁ Ἀρμοστὴς διέταξε τοὺς φρουροὺς του νὰ τὸν παραλάβουν, νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀστυνομίας καὶ νὰ τὸν ἀπελάσουν κατόπιν εἰς τὴν Νάξον.

Ὁ Λάμπρου μετεφέρθη εἰς τὴν Ἀστυνομίαν καὶ ἐτέθη εἰς αὐστηρὰν ἀπομόνωσιν. Δὲν ἐπετράπη οὔτε εἰς τοὺς οἰκείους του νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν. Τὸ γεγονός τοῦτο, γνωσθὲν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, ἐνεποίησε κατάπληξιν διὰ τὴν βιαιότητα τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπέδωκε νὰ τρομοκρατήσῃ τὰ μέλη τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης καὶ ν' ἀποσυνθέσῃ ὅλον τὸν ὀργανισμόν της.

Ἐπεσκέφθη τὸν διευθυντὴν τῆς Ἀστυνομίας Γ. Νικηφοράκη καὶ ἐζήτησα πληροφορίας, ἐὰν πράγματι ὁ Λάμπρου εὐρίσκεται ὑπὸ ἀπομόνωσιν. Μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι μόνον ἡ ἀλληλογραφία ἐπετράπη μετὰ τὴν σύζυγόν του, ἢ ὁποῖα ἦτο καὶ εἰς ἐνδιαφέρουσιν κατάστασιν. Μετέβη εἰς τὸν Γενικὸν Γραμ-

ματέα τῆς Ἀρμοστείας Π. Γουναράκη, διὰ νὰ ζητήσω περισσοτέρας πληροφορίας. Μοῦ ἀπήντησεν ὅτι τὴν στιγμήν ἐκείνην ἐλάμβανε γνώσιν τῶν ἐπεισοδίων παρὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας. Ὁμιλῶν γενικώτερον περὶ τῆς ρήξεως ταύτης κατεδίκαζε τὰς «ἀκρότητας» τοῦ Λάμπρου, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν αὐστηρότητα τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 14ης Μαΐου ὁ Λάμπρου ἐκ τῆς Ἀστυνομίας ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Μικρασιατικὴν Ἀμυναν, διὰ τῆς ὁποίας ἐδήλωε ὅτι ἐμμένει εἰς τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν. Ἡ ἐπιστολὴ του ἀνεγνώσθη εἰς τὴν Συνέλευσιν, ἣτις ἀπεφάσισε νὰ μεταβοῦν οἱ Α. Ψαλτώφ, Σ. Σολομωνίδης καὶ Δήμας εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἀρμοστοῦ διὰ τὸ ζήτημα Λάμπρου. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐζήτησεν ἀμέσως ἀκρόασιν. Τὴν ἐπομένην ὁ Ἀρμοστής ἀπήντησεν, ὅτι θὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Ἐπιτροπὴν ποίαν ὥραν θὰ τὴν δεχθῇ. Συγχρόνως διέταξε τὴν ἀποστολὴν τοῦ Λάμπρου μὲ τὸ ἀτμόπλοιον «Δάφνη» εἰς Πειραιᾶ, τῇ συνοδείᾳ δύο ἀστυνομικῶν μὲ τὴν ἐντολήν ὅπως τὸν μεταφέρουν εἰς Νάξον. Μόλις ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, μετέβη εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν Ν. Στρατόν καὶ διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἀπέλασίν του. Ὁ Ὑπουργὸς διέταξε τὴν ἀπόλυσίν του καὶ συγχρόνως ἠρώτησε τηλεγραφικῶς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν δυνάμει ποίου νόμου τὸν ἀπήλασε. Ἄλλ' ὁ Ἀρμοστής οὐδέποτε ἀπήντησεν εἰς τὸ ὑπουργικὸν τηλεγράφημα.

Τὴν 16ην Ἀπριλίου ὁ Ἀρμοστής ἐδέχθη τὴν διοικοῦσαν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἀμύνης καὶ ἐδήλωσεν ὅτι τὸ «ἐπεισόδιον Λάμπρου ἦτο προσωπικὸν καὶ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν Ἀμυναν». Προσέθεσε δὲ ὅτι ἡ ἀπέλασίς του εἶχε ζητηθῆ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν πρὸ εἰκοσαήμερου, ἀλλ' ἐβράδυνε νὰ τὴν ἐκτελέσῃ. Κατόπιν συνέστησε εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν τὸ ταχύτερον καὶ ὅτι πάντοτε ἐκτιμᾷ τὸ ἔργον τῆς Ἀμύνης. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκάλεσε τὸν ἐπιθεωρητὴν τῆς Διοικήσεως Π. Εὐριπαῖον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐδήλωσε, ὅτι τὸν θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ὑπουργείου, ἀφοῦ διαφωνεῖ μὲ τὴν πολιτικὴν του. Ἐπηρεολούθησε σφοδρὰ λογομαχίᾳ μεταξὺ των, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Εὐριπαῖος ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς: «Κύριε Ἀρμοστά. Σᾶς ὑποβάλλω τὴν παραίτησίν μου, διότι βλέπω ὅτι δὲν συμφωνοῦμεν πράγματι εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι, ὅταν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 παρουσιάσθημεν ἐνώπιον ὑμῶν καὶ ἐθέσαμεν εἰς τὴν διάθεσίν σας τὰς παραίτησεις μας, ἐγὼ καὶ οἱ συναδέλφοί μου κ. κ. Εὐάγγ. Παπαντωνίου καὶ Κρυωνᾶς, διότι δὲν ἠθέλαμεν νὰ ὑπηρετήσωμεν ὑπὸ τὸ καθεστὼς τοῦ Κωνσταντίνου, μᾶς εἶπατε ὅτι «ὄχι πρέπει νὰ μείνετε, ἐφ' ὅσον μένω καὶ ἐγὼ, διότι ἐδῶ εἶναι Μέτωπον, ἐδῶ εἶναι ἡ Ἑλλάς καὶ πρέπει ὅλοι νὰ ὑπηρετήσωμεν. Μένοντες εἰς τὰς θέσεις μας, δὲν ὑπηρετοῦμεν τὸν Κωνσταντῖνον, ἀλλὰ τὴν Πατρίδα μας». Καὶ ἡ συζήτησις των ἐτέρματίσθη μὲ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Εὐριπαίου ἐκ τῆς ὑπηρεσίας.

Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής εἶχε καταληφθῆ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐποχάς, ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν ἀπελάσεων. Εἰς τὴν Στρατιαν ἐξεδίδετο ἡ στρατιωτικὴ ἐφημερίς «Συναδέλφος» διὰ τὴν ἀποκλειστικὴν ἀνάγνωσιν τοῦ στρατεύματος. Ἐνα ἀπόγευμα καλεῖ ἐπειγόντως εἰς τὸ γραφεῖον του τὸν διευθυντὴν τῆς ἐφημερίδος Ἡλῖαν Βουτιεριδὴν καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας, τὸν διατάσσει ν' ἀναχωρήσῃ μὲ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον διὰ Πειραιᾶ, διότι ἐδημοσίευσε κάποιον ἀρθρίδιον ἐναντίον τοῦ Παρισινοῦ «Χρόνου». Ὁ Βουτιεριδὴς ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ Παρισινὸς «Χρόνος» δὲν εἶναι ἐπίσημος ἐφημερίς τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Ἄλλ'

ἐκτός αὐτοῦ δὲν τοῦ ἀναγνωρίζει καμμίαν ἐπέμβασιν καὶ ὅτι μόνον παρὰ τῆς Στρατιᾶς λαμβάνει διαταγὰς. Ἐχαιρέτησε καὶ ἀπῆλθε. Τὴν ἐπομένην ὁ ἐπιτελάρχης στρατηγὸς Πάλλης ἐζήτησε παρὰ τοῦ Ἀρμοστοῦ τὴν ἀναστολὴν τῆς ἀποφάσεώς του, ἣτις καὶ παρεχωρήθη μὲ τὴν δικαιολογίαν, ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Βουτιεριδῆς ἀνῆκε εἰς τὸ πρῶσωπικὸν τῆς Στρατιᾶς.

Ἡ ἐφημεριδοφοβία τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ εἶχε φθάσει μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε αἱ Ἀθηναϊκαὶ ἐφημερίδες τῆς 17, 18, 19 Μαΐου ἐλογοκρίνοντο παρὰ τοῦ ἰδίου, ἐπειδὴ ἐδημοσίεον ἄρθρα ἐναντίον του, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀπελάσεως τοῦ Λάμπρου, ἀπηγόρευσε δὲ τὴν κυκλοφορίαν τῆς «Πατρίδος» τὴν 17, 18 καὶ 19 ὡς ἐπίσης καὶ τῆς «Ἐστίας».

ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΠΑΠΟΥΛΑ

Εἰς αὐτὴν τὴν μικρολογίαν κατεγίνετο ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής Α. Στεργιάδης καὶ ἐπνίγετο ἐντὸς τῶν μικροπαθῶν του, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἀγωνία τῆς χώρας ὠγχοῦτο καὶ ἡ κατάστασις γενικῶς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπεδεινοῦτο. Ὁ στρατηγὸς Παπούλας, ἀπογοητευμένος ἐξ ὀλοκλήρου, ὑφιστάμενος πανταχόθεν τὰς ὑποψίας ἐχθρῶν καὶ φίλων, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ὑπηρετήσῃ ἐλευθέρως ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὑπέβαλε τὴν κατωτέρω αἴτησιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν:

Κύριε Ὑπουργέ,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω, ὅτι τὴν 15ην Μαΐου ἐ.ἔ. καταλαμβάνομαι ὑπὸ τοῦ ὀρίου ἡλικίας. Ἡ αἴτησις περὶ τῆς ἀποστρατείας μου ὑπεβλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν σας πρὸ δύο μηνῶν. Κύριε Ὑπουργέ, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σῶς καταστήσω γνωστὸν μετ' εὐλικρινείας, ἣτις διέκρινε πάντοτε τὴν σκέψιν μου καὶ τὴν ἐνέργειάν μου, ὅτι ἡ πικρία τῶν τελευταίων περὶ τὴν θέσιν μου συμβεβηκότων, ἐκλόνησε τὴν ὑγείαν μου κατὰ τοσοῦτον, ὥστε ἡ ἀπόφασίς μου ν' ἀπομακρυνθῶ τῆς ὑπηρεσίας εἶναι ἀνέκκλητος. Ἐπομένως παρακαλῶ νὰ διαταχθῇ ταχέως ἡ ἀντικατάστασίς μου, ἣτις εἶναι εὐκόλος, διότι αὐτόθι παραμένουν δύο Ἀντιστράτηγοι, οἱ κ. κ. Δούσμανης καὶ Χατζηανέστης, ἱκανοὶ καὶ γνωστοὶ σας, δυνάμενοι νὰ μὲ ἀντικαταστήσουν.

12 Μαΐου 1922.

Ὁ Ἀρχηγὸς
ΑΝ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἡ αἴτησις ἀποστρατείας τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα, ἀποσταλεῖσα ἐκ Σμύρνης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τοῦ ἱερέως Ε. Διαλετῆ, παρέμεινε τὰς πρώτας ἡμέρας μυστική. Ἐλέγετο ἐν Σμύρνη, ὅτι ἠγνόουν τὸ διάβημα τοῦ στρατηγοῦ, τόσον ὁ ἐπιτελάρχης Πάλλης, ὅσον καὶ ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου Σαρηγιάννης. Ἀλλ' αἱ Ἀθηναϊκαὶ ἐφημερίδες ἐπληροφορήθησαν τὸ διάβημα τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα καὶ ἀνέγραψαν τὴν εἶδησιν. Ἡ «Καθημερινή» εἰς τὸ φύλλον τῆς 15ης Μαΐου ἐδημοσίευσεν κύριον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Μέτωπον», τὸ ὁποῖον περιεῖχε διαφόρους ὑπαινιγμούς περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Μετώπου καὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα, ὅπως ἀποστρατευθῇ. Τὸ Βον Γραφεῖον τῆς Στρατιᾶς, μόλις ἔλαβε τὴν 16ην Μαΐου τὸ φύλλον τῆς «Καθημερινῆς», ἀπηγόρευσε τὴν κυκλοφορίαν τῆς, διότι κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ λοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ Γεωργαντοπούλου, ἐπόπτου τοῦ Τύπου ἐν τῷ γραφείῳ τούτῳ, ἦτο («ἡ τ τ ο π α θ ἔς») καὶ ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῆς πειθαρχίας τοῦ στρατεύματος. Πρὸς τὸ ἀπόγευμα ὁ στρατηγὸς Παπούλας ὁ ὁποῖος ἔλαβε γνῶσιν τοῦ ἁρθρου, διέταξε νὰ κυκλοφορήσῃ ἡ ἀνωτέρω ἐφημερίς. Εἰς τὴν ἐνέργειαν

ταύτην νομίζω, ὅτι προέβη διὰ νὰ μὴ παρεξηγηθῆ, ἐπειδὴ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου ἔκρινε κάπως εἰρωνικῶς τὸν στρατηγόν, ὁ ὁποῖος «ἐγγράσσε εἰς τὸ Μέτωπον», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο διόλου ταπεινωτικόν.

Ὅταν τὴν 20ὴν Μαΐου ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης ἐπεσκέφθη τὸν Ὑπατον Ἀρμοστήν καὶ τὸν ἠρώτησε διὰ τὰς διαδόσεις περὶ τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα, ἀπήντησεν οὗτος ὅτι, τίποτε δὲν γνωρίζει περισσότερον τῶν ἐφημερίδων. Ἄλλ' ἦτο γεγονός, ὅτι ὁ Α. Στεργιάδης ἐγνώριζε τὰ πάντα. Τὴν 2αν Ἰουλίου 1922 συνεταξίδευσά μαζί του ἐπὶ τῆς «Ἄνδρου» ἐκ Πειραιῶς εἰς Σμύρνην. Καὶ εἰς μίαν σχετικὴν μὲ τὸ ζήτημα τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα συνομιλίαν μας, μοῦ ἐδήλωσεν ἐπὶ λέξει: «Ἐγὼ ἔθεσα ρητῶς τὸ ζήτημα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, δὲν τὸ κρύπτω, καὶ ἐφευρέθη τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας διὰ ν' ἀπομακρυνθῆ ἐκ τῆς Στρατιᾶς». Κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης προσεποιεῖτο, ὅτι δὲν ἐγνώριζε τίποτε, ἐνῶ ἀντιθέτως εἶχε θέσει ρητῶς τὸ ζήτημα εἰς τὴν Κυβέρνησιν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ. Ἡ ἀπάντησις τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν ὑποβληθεῖσαν αἰτησίαν τοῦ στρατηγοῦ ἐλήφθη τὴν 21ην πρὸς τὴν 22αν Μαΐου. Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἀπέστειλε τὸ κατωτέρω ἀνοικτὸν τηλεγράφημα:

Ἀντιστράτηγον ΠΑΠΟΥΛΑΝ

Σ μ ύ ρ ν η ν

Κυβέρνησις προσχωρήσασα εἰς Ὑμετέραν θέλησιν περὶ ἀποστρατείας σας, ἀποδέχεται ταύτην μετὰ βαθείας θλίψεως. Ἐπὶ γεωνότι τούτῳ μοῦ ἀνετέθη, ὅπως ἐκφράσω ὑμῖν εὐγνωμοσύνην παρασχεθείσας πολυτίμους ὑπηρεσίας καθ' ἅπαν ὑμῶν τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ ἰδίως κατὰ τὴν τελευταίαν ἐνδοξον περίοδον τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας, ἧτις ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ὑμῶν προσέθεσε νέας δάφνας εἰς τὰς σημαίας τῆς ἐνδόξου Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς.

Ὁ Ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν

N. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἀπήντησεν αὐθημερὸν ὡς ἑξῆς:

Ὑπουργὸν Στρατιωτικῶν

Ἄ θ ῆ ν α ς

Ἀπαντῶν εἰς τὸ Ὑμέτερον τηλεγράφημα, τὸ διαβιβάζον τὰς τόσον τιμητικὰς ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἀποδοχῆς τῆς παραίτησέως μου ἐκφράσεις τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τὰς προσενεχθείσας παρ' ἐμοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Βασιλέα ὑπηρεσίας, παρακαλῶ ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ ἀνακοινώσητε πρὸς Αὐτὸν τὰς θερμὰς μου ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστίας.

Σμύρνη 22 Μαΐου 1922

A. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ὁ στρατηγὸς Παπούλας, προτοῦ ἀπέλθῃ ἐκ Σμύρνης, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Μικρασιατικὸν λαὸν τὸν κατωτέρω χαιρετισμόν:

Πρὸς τὸν Μικρασιατικὸν Λαόν.—Ἀπομακρυνόμενος φυσιολογικῶς τοῦ στρατεύματος καὶ συνεπῶς καὶ τῆς Διοικήσεως τῆς ἐνδόξου Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, αἰσθάνομαι τὴν βαθυτάτην ὑποχρέωσιν, ὅπως ἀπευθύνω πρὸς τὸν εὐγενῆ, φιλοπάτριδα καὶ φιλόξενον Μικρασιατικὸν Λαόν, ὃν εὔρον πάντοτε πρόθυμον νὰ μὲ ἐνισχύσῃ εἰς τὴν τόσον δυσχερῆ ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς

μου, τὰς μᾶλλον εὐκρινεῖς καὶ ἐγκαρδίους μου εὐχαριστίας. Ἀπερχόμενος, συναποκομίζω τὴν ἠθικὴν ἀγαλλίασιν ὅτι, ἐφ' ὅσον αἱ ἀσθενεῖς μου δυνάμεις ἐπέτρεψαν, συνετέλεσα εἰς τὴν εὐδωσιν τοῦ συνεχιζομένου ἔργου, συγχρόνως δὲ τὴν πλήρη καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπορρέουσαν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ τερματισμοῦ τοῦ ἀναληφθέντος τούτου μεγαλουργήματος τῆς φυλῆς μας δὲν ἀπέχει πολὺ. Ἡ ἀκαμπτος ἐπιμονὴ καὶ δὴ ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ θὰ ἐπικρατήσῃ. Ἐπιμένοντες πάντοτε, ἀλλὰ πειθαρχοῦντες καὶ ἐναρμονιζόμενοι πρὸς τοὺς ὑπευθύνους παράγοντας τοῦ Κράτους, ἔχω τὴν ἀδιατάρακτον πεποίθησιν, ὅτι θὰ ἐξέλθωμεν νικηταὶ καὶ αἱ τόσαι ἀφάνταστοι θυσίαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ θὰ ἐπιβραβευθῶσιν ἀσφαλῶς καὶ ταχύτατα.—Ἐ ρ ρ ω σ θ ε,

Σμύρνη τῆ 27 Μαΐου 1922

ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟΝ

Ὁ στρατηγὸς Παπούλας παρέδωσε εἰς τὸν ἀντικαταστάτην του τὴν Στρατιάν, τὴν μεσημβρίαν τῆς 23ης Μαΐου 1922. Ἡ παράταξις τῆς Στρατιᾶς ἤρχιζεν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Προποντιδος, παρὰ τὰ Μουδανιά, διέγραφε τεράστιον κύκλον πρὸς τὸ Δορύλαιον (Ἐσκή-Σεχλήρ) καὶ τὸ Ἀφιόν-Καραχισάρ καὶ ἐκεῖθεν ἐξετείνετο πρὸς τὸν Μαϊάνδρον μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἡ παράταξις τῆς Στρατιᾶς, κατὰ τὴν γενικὴν κρίσιν, λόγῳ τῆς στασιμότητος τῆς καταστάσεως, ἐκρίνετο ἐλαττωματικὴ, διότι ὁ ἐφοδιασμὸς ἦτο δύσκολος καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῶν δυνάμεων ἐπικίνδυνος. Ὁ στρατηγὸς Παπούλας παρέλαβεν ἐν Μ. Ἀσίᾳ, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920, πέντε μεραρχίας καὶ ἀπερχόμενος τὸν Μάϊον τοῦ 1922, παρέδιδε δώδεκα Μεραρχίας.

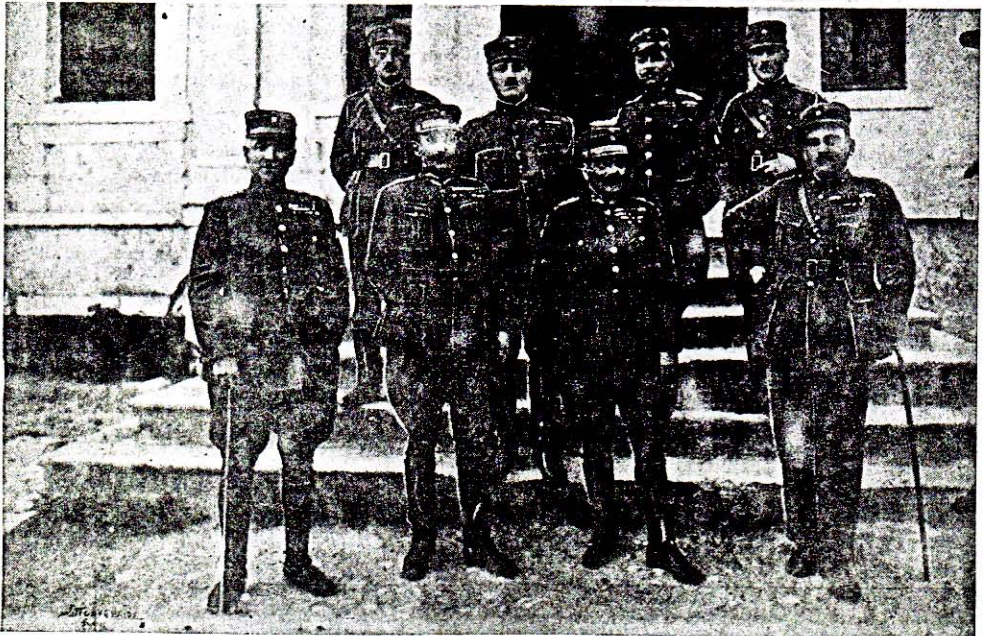
Γενικῶς ἡ διοίκησις του ὑπῆρξε μᾶλλον ἀμερόληπτος καὶ ἐν Σμύρνῃ ἐπέτυχεν, ὅλας τὰς πολιτικὰς ἀντιθέσεις τῶν κατοίκων καὶ νὰ τὰς ὑποτάξῃ χωρὶς βίαια μέτρα εἰς τὸ συμφέρον τῶν περιστάσεων καὶ τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος. Εἶναι γεγονός, ὅτι ἠγάπησε τὴν χώραν καὶ ἠγωνίσθη, ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς μεγάλας ἀπαιτήσεις τοῦ ἀγῶνος. Ἀλλ' ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων ἦτο ἀνωτέρα τῆς θελήσεώς του. Διότι παρέλαβε κατ' ἀρχὰς τὸ Μέτωπον με ἐλάχιστον ἐχθρὸν καὶ μετὰ μίαν διετίαν ὁ ἐχθρὸς εἶχε τὴν ὑπεροχὴν εἰς ἄνδρας, εἰς πυροβόλα, εἰς ὑλικὸν πολέμου, εἰς ἐξωτερικὰς βοηθείας. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Σαγγαρίου καὶ ἡ παράταξις τοῦ πολέμου, εἶχε μειώσει κατὰ μέγα μέρος τὸ ἠθικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Κατὰ συνέπειαν ἡ Στρατιά, τὴν ὁποίαν παρέδιδε δὲν ἦτο πλέον ἡ ἰδεώδης Στρατιά, ἱκανὴ ν' ἀνθέξῃ εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀνατολῆς ἓνα χειμῶνα ἀκόμη.

Αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ καὶ ἐξωτερικαὶ ἀμφιταλαντεύσεις τῶν Κυβερνήσεων, εἶχον ἐπιδράσει καὶ εἰς τὸ στράτευμα. Ἐπιπροσθέτως, ὁ ἄθλιος ἐπισιτισμὸς καὶ αἱ καθυστερήσεις τῶν πληρωμῶν τῶν μισθῶν ἀξιοματικῶν καὶ στρατιωτῶν εἶχον δημιουργήσει μίαν δυσφορίαν ἀρκετὰ αἰσθητὴν εἰς ὅλον τὸν ὄγκον τοῦ στρατεύματος. Ἐνεκα τούτου ἐπωφελοῦμενοι τῶν στερήσεων οἱ γῦπες τοῦ στρατεύματος—οἱ διάφοροι προμηθευταὶ—ἐπώλουν τὰ χειρότερα εἶδη καὶ ἐδημιούργουν οὕτω μίαν κατάστασιν ἐπικίνδυνον διὰ τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν στερεότητα τοῦ Μετώπου.

Καθρέπτει τῆς ὅλης καταστάσεως τῆς τροφοδοσίας τοῦ στρατεύματος, εἶναι τὰ ἐξῆς ἐπίσημα τηλεγραφήματα τῆς Στρατιᾶς, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τὰ ὁποῖα διεβιβάζοντο εἰς τὴν Κυβέρνησιν συνεχῶς ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, ἀπὸ τοῦ 1921 ἀκόμη, χωρὶς

*Ὁ καθηγητὴς Καραθεοδωρῆς, ὀργανωτὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σμύρνης
κατὰ τὴν Κατοχὴν*

Κατὰ σειρὰν κάτω : Πετρίτης, Μανέτας, Τσαρούχης, Καθειώτης

ἡ Κυβέρνησις νὰ δύναται νὰ θεραπεύσῃ καὶ νὰ βελτιώσῃ τοὺς ὄρους ζωῆς τοῦ στρατεύματος.

Στρατιὰ Μικρᾶς Ἀσίας

Διεύθυνσις Ἐπιμελητείας

Ἐν Σμύρῃ τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου 1921

Ἀριθ. Ἐμπ. 1056, 1054, 1055, 1064 καὶ κοινοῦ 26247,

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν—Γραφεῖον Ὑπουργοῦ
Ἐπιμελητεῖαν Στρατοῦ

Ἀθήνας

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ υποβάλω ἀντίγραφα τῶν ἐσχάτως υποβληθεισῶν ἀναφορῶν τῶν Σωμάτων, ἵνα λάβητε γνῶσιν εἰς ποῖαν κατὰ στασιν περιῆλθον τὰ Σώματα, ἐνεκὸν τῆς μὴ ἀποστολῆς χρημάτων, εὐρεθέντα πρὸ ἀδιεξόδου. Παρακαλῶ ὅπως ληφθῶσι τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς ἔγκαιρον ἀποστολὴν ἐκάστοτε τῶν ἀναγκαιούτων χρημάτων, τῶν ἀποστελλομένων ἐβδομαδιαίως 8 ἑκατομμυρίων οὐδὲ ὅπως ἐπαρκούντων οὐδὲ διὰ μισθοτροφοδοσίαν.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς
Α. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἀριθ. Ἐμπ. 1079)27198

Ἐν Σμύρῃ τῇ 15 Δ)βρίου 1921.—Κρυπτογραφικῶς ἀποδέχεται δύο:

Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν—Γραφεῖον Ὑπουργοῦ
Γενικὸν Λογιστήριον—Τμῆμα Πέμπτον

Ἀθήνας

Πλὴν ἀναγκαιούτων μηνιαίως τριάκοντα ἑκατομμυρίων δραχμῶν διὰ μισθοδοσίαν μόνον Στρατεύματος, ἀναγκαιοῦσιν ἐπίσης περὶ τὰ δέκα ἑκατομμύρια διὰ δαπάνας ἀπαραιτήτους, ὧν πληρωμὴ δὲν δύναται ἀναβληθῆ, ἤτοι διὰ κρέας, ἄλεσι σίτου, καυσόξυλα, μεταφορὰς, φορτοεκφορτώσεις καὶ μικροδαπάνας, στόπ. Ἐναντι μισθοδοσίας ἐγνωρίσατε ἀποσταλήσονται μόνον εἴκοσι τέσσαρα ἑκατομμύρια, στόπ. Ἐπίσης δέον ληφθῆ ὑπ' ὄψει, ὅτι λόγῳ ἐπικειμένον ἐορτῶν ὑποστῶμεν δαπάνας ἐκτάκτους, στόπ. Παρακαλῶ μεριμνήσατε πρὸς ἀποστολὴν ηὐξημένου χρηματικοῦ ποσοῦ, πρὸς ἔγκαιρον ἀνεφοδιασμόν Μονάδων Μετώπου.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς
ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἀριθ. 1109.

Ἐν Σμύρῃ τῇ 24 Δ)βρίου 1921.

Τηλεγράφημα κρυπτογραφικὸν ἐπεῖγον.

Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν—Γραφεῖον Ὑπουργοῦ

Ἀθήνας

Ἐν συνεχείᾳ εἴκοσι ἐπτὰ χιλιάδες ἑκατὸν ἐνενήκοντα ὀκτὼ δεκάτης πέμπτης Δ)βρίου ἔ.ἔ. κρυπτογραφήματος, παρακαλῶ ληφθῆ ἐπείγοντως μέριμνα πρὸς ἀποστολὴν χρημάτων τηλεγραφικῶς ἐπείγοντως, στόπ. Σώματα εὐρίσκονται πρὸ ἀδιεξόδου, στερούμενα χρημάτων πρὸς ἀγορὰν ἀναγκαιούτων κατὰ τὰς ἐορτὰς καὶ καταβολὴν καθυστερουμένων μισθοδοσιῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ὅταν κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1922 εὐρίσκετο εἰς Ἀθήνας ὁ στρατηγὸς Παπούλας, ἔλαβε τὸ κατωτέρω τηλεγράφημα ἐκ μέρους τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Στρατιᾶς Κ. Πάλλη:

Ἀριθ. Ἐμπ. 13.

Ἐν Σμύρῃ τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου 1922

Τηλεγραφικὸν κρυπτογραφικὸν ἐπεῖγον.

Ἀντιστράτηγον ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἀθήνας

Χρήματα ἀπὸ καιροῦ δὲν ἐστάλησαν, στόπ. Παρακαλῶ ἐνεργήσατε προσωπικῶς πρὸς ἀποστολὴν ἐπαρκῶν χρημάτων, στόπ. Σώματα ἐλλείψει χρημάτων δὲν δύναται ἀντιμε-

τωπίσωσιν ἀνάγκης των, στόπ. Καθυστεροῦνται ἀποδοχαὶ ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν ἀπὸ δύο μηνῶν, στόπ. Νοσοκομεῖα, ἀδυνατοῦσιν ἀγοράσῃσι κρέας καὶ λοιπὰ τρόφιμα δι' ἀσθενεῖς ἔλλειψι χρημάτων, μὴ δυνάμενα δι' αὐτοὺς λόγους ἀποστείλωσιν ὀπλίτας εἰς ἀναρρωτικὴν ἄδειαν ἢ τοιοῦτους κρινομένους ἀνικάνους ἐστίας των.

Ὁ Ἐπιτελάρχης Στρατιᾶς
Κ. ΠΑΛΛΗΣ

Ἄριθ. Ἐμπ. 14.

Ἐν Σμύρῃ τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου 1922.

Τηλεγραφικὸν κρυπτογραφικὸν ἐπεῖγον.

Ἐπιτελεῖται ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελάρχου Στρατιᾶς— Γραφεῖον Ἐπιτελάρχου

Ἄ θ ἦ ν α ς

Ἐξυμνηστικὴ στήριξις χρημάτων φέρεῖ σώματα ἀδιέξοδον, στόπ. Παρακαλῶ κληθῆ ἔπειγόντως μέριμνα πρὸς ἀποστολὴν ἐπαρκῶν χρημάτων, διότι δὲν εἶναι δυνατὴ παράταξις δημιουργηθείσης καταστάσεως, στόπ. Καθυστεροῦνται ἀποδοχαὶ ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν ἀπὸ μηνὸς Νοεμβρίου, στόπ. ὑποβάλλονται παράπονα, στόπ. Ἐργολάβοι ἔχοντες λαμβάνειν ἀρκετὰ διακόπτουσι χορηγίας. Νοσοκομεῖα, ἀδυνατοῦσι ἀγοράσῃσι κρέας καὶ λοιπὰ τρόφιμα δι' ἀσθενεῖς, μὴ δυνάμενα δι' αὐτοὺς λόγους ἀποστείλωσιν ὀπλίτας εἰς ἀναρρωτικὴν ἄδειαν ἢ τοιοῦτους κρινομένους ἀνικάνους ἐστίας των, στόπ. Παρακαλῶ τηλεγραφήσατε ἀποφάσεις.

Διοικητὴς Στρατιᾶς
Κ. ΠΑΛΛΗΣ

Ἄριθ. Ἐμπ. 20.

Ἐν Σμύρῃ τῇ 5ῃ Ἰανουαρίου 1922.

Τηλεγράφημα κρυπτογραφικόν.

Ἐπιτελεῖται ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελάρχου Στρατιᾶς— Γραφεῖον Ἐπιτελάρχου

Ἄ θ ἦ ν α ς

Ἐν συνεχείᾳ δέκα τέσσαρα χθεσινῶν κρυπτογραφημάτων ὑποβάλλω κρυπτογράφημα Τρίτου Σώματος Στρατοῦ, στόπ. Ἀναφέρω πλείστα παρόμοια τηλεγραφήματα Σωμάτων Μετώπου, καταφθάνουσι καθ' ἑκάστην αἰτοῦντα ἄμεσον ἀποστολὴν χρημάτων, εὐρισκόμενα πρὸ ἀδιέξοδου, στόπ.

Διοικητὴς Στρατιᾶς κ.δ.
Κ. ΠΑΛΛΗΣ

Ἄριθ. 88)8. Γον Σῶμα Στρατοῦ.

Τηλεγράφημα κρυπτογραφικόν.

Στρατιᾶν Μ. Ἀσίας

Γ' Σύνταγμα ἐκπαιδευσεως τηλεγραφεῖ, ὅτι, ἔλλειψι χρημάτων, καθίσταται ἀδύνατος κίνησις Ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν ὡς καὶ ἀπολυομένων. Ἐπίσης ὅτι δυσχεραίνεται συντήρησις ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν. Ἐχορηγήθησαν αὐτῶ διὰ μῆνας Ὀκτώβριον καὶ Νόβριον δραχ. 190.000 ἔναντι ἐξόδων του πλέον τῶν 400.000. Παρακαλῶ διατάξατε ἄμεσον ἐφοδιασμὸν του διὰ χρημάτων. Ἐπίσης τακτικὴν ἀποστολὴν ζαχαρώσεως, τροφίμων καὶ εἰδῶν λυγνοκαΐας, ἵνα μὴ προβῆ εἰς προμήθειαν ἐκ τοῦ ἐμπορίου πρὸς μεγίστην χρηματικὴν δυσχέρειαν. Ἐπίσης καὶ Ταμεῖα λοιπῶν Σωμάτων στεροῦνται καὶ χρημάτων, Στήριξις αὕτη δυσχεραίνει καὶ αὕτη τὴν ἐξεύρεσιν κρέατος. Ἐπὶ ἐνεργηθέντος διαγωνισμοῦ προσεφέρθη τιμὴ κρέατος 24 γρόσια, διότι χορηγητὴς Κέντρου ἐφοδιασμοῦ δὲν ἔλαβε μέρος, μὴ πληρωνόμενος ὑπὸ Κέντρου ἐφοδιασμοῦ. Οὗτος ἐδήλωσεν, ἂν τῷ χορηγηθῶσιν 200.000 ἔναντι τῶν ὧσων ἔχει λαμβάνειν, θὰ δυνηθῆ νὰ μᾶς προμηθεύσῃ κρέας κάτω τῶν εἴκοσι γροσίων κατ' ὅκιν μικτοῦ βάρους.

ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΣ

Ἄριθ. 269. Τηλεγράφημα κρυπτογραφικὸν ἐπεῖγον, 8-1-22, ὥρα 18.30'

Στρατιᾶν Μ. Ἀσίας— Δ)νσιν Ἐπιτελεῖται

Ἐβδόμη Μεραρχία τηλεγραφεῖ, ὅτι ἐκ τῶν πρώτων ἀποτελεσματικῶν μέτρων πρὸς ἐπαναφορὰν πειθαρχίας εἰς 49ον Σύνταγμα εἶναι ἡ πληρωμὴ καθυστερουμένων μισθῶν εἰς ἄνδρας Συντάγματος καὶ παρακαλεῖ ἀποσταλῶσι 300.000 δραχμαὶ πρὸς ἐξόφλησιν ἀνεξοφλήτων ἐνταλμάτων Συντάγματος, στόπ.

ΤΡΙΚΟΪΠΗΣ

Ἄριθ. ἔμπ. 118. Ἐμπιστευτική.

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 23 Ἰανουαρίου 1922

Ἐπιτελεῖται στρατιωτικῶν—Γραφεῖον Ἐπιτελεῖται

Ἄθ ἡ ν α ς

Λαμβάνω τὴν τιμὴν, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 3545)11-2-22 τηλεγραφικῆς σας διαταγῆς, νὰ υποβάλω κατὰστασιν ἐμφαίνουσιν τὴν τρόπον διανομῆς τοῦ τελευταίου ἐμβάσματος 10.000.000 δραχμῶν, ἧτις ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τῆς Στρατιᾶς. Ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν δύο καταστάσεων γίνεται αἰσθητὴ ἡ διαφορὰ ἀντιλήψεων εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐν λεπτομερείαις ἀναγκῶν τῆς Στρατιᾶς, ἃς αὕτη, ὡς ἐγγὺς πρὸς τὰ πράγματα εὐρισκομένη, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῆσθαι κάλλιον τοῦ ὑποστρατήγου κ. Χρυσανθοπούλου, εὐρισκομένου μακρὰν τῶν Σωμάτων, ὧν αἱ ἀνάγκαι μεταβάλλονται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν. Ἡ ἀγνοία μάλιστα τῆς καταστάσεως φθάνει εἰς τὸ σημεῖον, νὰ φαντάζηται ὁ Διευθυντὴς τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιτελεσθῶν, ὅτι ἐκ τῆς ἀποσταλείσης δόσεως, ἀνεπαρκοῦς ἄλλωστε, θὰ ἀπομείνῃ καὶ ὑπόλοιπον, ἐνῶ ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ, ὅτι καθυστεροῦνται μισθοὶ ὀλοκλήρων μηνῶν. Πλὴν τούτου ὁμοῦ, δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐπέρχονται καθημερινῶς γεγονότα ὧν ἡ Στρατιὰ, ὡς διατελοῦσα εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῶν Σωμάτων, λαμβάνει ἄμεσον γνῶσιν καὶ δημιουργοῦνται ἑκτακτοὶ ἀνάγκαι τοιαῦται, ὥστε ἡ κατὰστασις νὰ μεταβάλληται ἀενάως, ἡ δὲ ἐκ τοῦ μακρὰν ἐκτίμησις αὐτῶν νὰ μὴ ἀνταποκρίνηται εἰς τὴν πραγματικότητα. Οὕτω σήμερον δημιουργεῖται τὸ γεγονός τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Ἀμερικανικοῦ Προξενείου διὰ τὴν πληρωμὴν εἰδῶν χορηγηθέντων ὑπὸ Ἀμερικανοῦ ὑπηκόου. Ἡ πληρωμὴ αὕτη, λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς εὐρισκόμεθα, πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ ἄμεσως καὶ θὰ ἐκτελεσθῇ ἐκ τοῦ πρώτου ἐμβάσματος, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε ν' ἀναβληθῇ μέχρις οὗτο ἐκτιμῆσθαι ὁ κ. Ἐπιτελεσθῶν τὴν ἀνάγκην τῆς πληρωμῆς, οὔτε καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν ἐκτιμῆσθαι, ὡς μακρὰν εὐρισκόμενος. Λόγῳ ἀνεμοστροβίλου κατεστράφησαν στέγαστρα ἀεροπλάνων. ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπισκευῆς εἶναι ἄμεσος, καθ' ὅσον ἄλλως ἀεροπορικὸν ὑλικὸν ἀξίας ἑκατομμυρίων κινδυνεύει νὰ καταστραφῇ· δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ χρονοτριβὴ διὰ τὴν αἴτησιν ἐγκρίσεως πρὸς διάθεσιν ἀναλόγου χρηματικοῦ ποσοῦ, διότι ἡ χρονοτριβὴ αὕτη δύναται νὰ ἐπιφέρῃ σημαντικὰς ζημίας. Αὐτοκίνητα Λέιλανδ, ἔλλειψαι ἑλατηρίων, ἀκίνητων. Ἡ ἀκίνησις αὕτη δυσχεραίνει τὸν ἀνεφοδιασμὸν τμημάτων τοῦ Μετώπου, ἀπειλομένων ὑπὸ πείνης, νομίζω ὅτι δὲν συγχωρεῖται χρονοτριβὴ μέχρις οὗτο ζητηθῇ καὶ χορηγηθῇ ἡ ἐγκρίσις χρησιμοποίησεως ἀναλόγου χρηματικοῦ ποσοῦ. Λόγῳ ὑπερτάτης ἀνάγκης ἐσχηματίσθησαν Ἐφοδιοπομπαί, ἔχουσαι ἀνάγκην προκαταβολῆς πρὸς ἄμεσον συντήρησιν. Τοιούτων γεγονότων δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν ἀπειρίαν, ἀρκούμεθα ὁμοῦ εἰς τὴν μνημόνευσιν τῶν τελευταίων δημιουργηθέντων. Ἄλλωστε δὲ θὰ μοι ἐπιτραπῇ νὰ φρονῶ, ὅτι ὁ ἐν λεπτομερείαις καθορισμὸς τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἐπιτελεσθῶν Οἰκονομικῶν καὶ Στρατιωτικῶν καθορισθέντων παγίως περιοδικῶν χρηματικῶν ἐμβασμάτων, δυνατὸν νὰ συντελῇ εἰς τὸν ὑφ' ὧν ἐπιδικώμενον σκοπὸν τῆς οἰκονομικῆς τούτέστιν ὑποστηρίξεως τοῦ Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἡ Στρατιὰ κυρίως ἐνδιαφέρεται νὰ παρέχωνται αὐτῇ τὰ μέσα συντήρησεως, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ. Τὰ μέσα δὲ ταῦτα ἔπαυσαν παρεχόμενα, ὡς μέχρι τοῦδε ἐπανειλημμένως ἀνέφερον, οὐχὶ πρὸς μετατόπισιν τῶν εὐθυνῶν, ἀλλὰ ὅπως ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως Ἡ Στρατιὰ ἐπιδιώκει πᾶσαν δυνατὴν οἰκονομίαν καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς λεπτομερείαις. Οὐ μόνον δὲ εἰς τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας νέας ἀνάγκαι, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτάς τὰς παλαιάς. Ἀπόδειξις εἶναι ἡ ἐπιτελευθεῖσα οἰκονομία εἰς τὰ ἀλεστικά τοῦ σίτου, ὑποβιβασθείσης τῆς ἀμοιβῆς ἀλέσεως εἰς 30 παραδες, ἀντὶ τῶν 39, τιμὴν δηλονότι ἣν εἶχον ἐπιτύχει ἄλλοι κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς Στρατιᾶς εἰς τὸ Μέτωπον. Ἐτέρα ἐκδήλωσις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Στρατιᾶς διὰ τὴν οἰκονομίαν εἰς τὸν Γενικὸν Προϋπολογισμόν, εἶναι ἡ διατύπωσις τῶν ὑπ' ἀριθ. ἔμπ. 891]28-10-21, 27395]146, 108]29-12-21, 24721]132307]27-11-21, 52374]1316]13-1-22, 31]1109]11-1-22, 61]245]15-1-22 ἀναφορῶν πρὸς τὸ Ἐπιτελεῖται τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1184]6752]20-1-22 ἐγγράφου πρὸς τὸ Ἐπιτελεῖται τῶν Οἰκονομικῶν, τῆς προτάσεως τῆς ἀγορᾶς κριθῆς καὶ σίτου εἰς τοὺς ἐνταῦθα τόπους τῆς παραγωγῆς, ἧς πραγματοποιουμένης θὰ ἐπέλθῃ σημαντικὴ οἰκονομία, διότι τὰ εἶδη ταῦτα οὐ μόνον θὰ ἀγοράζωνται εἰς τὸ ἡμισυ τῆς σήμερον πληρωνομένης εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τιμῆς, ἀλλὰ θὰ ἀποφευχθῇ ἡ πληρωμὴ κομιστρῶν, ὧν ἡ δαπάνη, ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀξίας τῶν ὑφισταμένων φθορῶν καὶ ἐξόδων σαρτοεργασίᾶς, ἀντιπροσωπεύουσι τὸ ἡμισυ περίπου τῆς σημερινῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν τούτων. Κατόπιν τῶν ἄνω ἐκτεθέντων, παρακαλῶ ὑπὸς εὐσεβῆσθαι νὰ τροποποιήσῃτε τὴν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3545]21-1-22 διαταγῆς σας γνωστοποιη-

θεῖσαν ἀπόφασίν σας, ἐπαφίεντες τῇ Στρατιᾷ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ καθορισμοῦ τοῦ τρόπου χρησιμοποίησεως τῶν ἐκάστοτε ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐνεργουμένων χρηματικῶν ἐμβασμάτων, βέβαιοι ὄντες ὅτι ὁ τρόπος οὗτος θὰ ᾖ πάντοτε ὁ προσφορότερος διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ὑπηρεσίας.

Ὁ Διοικητὴς Στρατιᾶς
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἄλλ' ἡ τραγικὴ κατάστασις τοῦ στρατεύματος δὲν εἶχε βελτιωθῆ οὔτε μετὰ τὴν διχοτόμησιν τοῦ χαρτονομίσματος. Καὶ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀποχωρήσεώς του ἐκ τῆς Στρατιᾶς ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἐτηλεγράφηε τὰ ἐξῆς:

Ἄριθ. ἐμπ. 654)11528.

Ἐν Σμύρῃ τῇ 7ῃ Μαΐου 1922.

Ἐμπιστευτικὴ ἄκρως ἐπείγουσα.

Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν—Γραφεῖον Ὑπουργοῦ

Ἀθῆνας

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ἀντίγραφον τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1619)59)3) 5)22 κρυπτογραφήματος τοῦ Βορείου Συγκροτήματος. Τοιαύτη εἶναι ἡ κατάστασις εἰς ἀπάσας τὰς Μονάδας, ὡς ἐπανειλημμένως ἀνέφερον ὑμῖν. Τὰ ἀποστελλόμενα ἀνὰ δεκαήμερον χρήματα ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσωσιν. Εἶναι γνωσταὶ Ὑμῖν καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν αἱ μέχρι σήμερον ὑποχρεώσεις τῆς Στρατιᾶς ἐξ ἐνταλμάτων ὀριστικῶν ἐξόδων τῶν Σωμάτων, πλὴν τῶν ὑφειλομένων εἰς διαφόρους προμηθευτὰς καὶ χορηγητὰς ἐκ περιοδικῶν χορηγήσεων. Μέχρι τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου ὀφείλονται εἰς τὰ Σώματα, ἐξ ἐκδοθέντων ἐνταλμάτων ἐπὶ ὀριστικῶν ἐξόδων δραχ. 35.702.172,20 καὶ ἐξ ἀνεκκαθαρίστων ὀριστικῶν ἐξόδων συμπεριλαμβανομένων τῶν τοῦ μηνὸς Μαρτίου δραχ. 18.663.109,40. Εἰς δὲ προμηθευτὰς καὶ χορηγητὰς ἐκ χορηγήσεων, μέχρι τέλους Μαρτίου δραχ. 9.422.640,25 κτλ. 2.814.097. Ἐν συνόλῳ αἱ ὑποχρεώσεις τῆς Στρατιᾶς ἀνέρχονται εἰς δραχμὰς 120.069.861,85, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον δαπανῶν αὐτῆς. Παρακαλῶ, ὅπως ληφθῆ τὸ ταχύτερον μέριμνα πρὸς ἀποστολὴν ἐπαρκῶν χρημάτων καὶ ἀναλόγων πρὸς τὰς ἀνάγκας μας, ἵνα οὕτω καταστῆ δυνατὴ ἡ πληρωμὴ τῶν καθυστερουμένων μισθῶν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν καὶ δυνηθῶσι τὰ Σώματα νὰ προβαίνωσιν εἰς ἀγορὰν τῶν ἀπαιτουμένων εἰδῶν πρὸς βελτίωσιν τοῦ συσσιτίου τῶν ἀνδρῶν, γνωστοῦ ὄντος ὅτι αἱ Βάσεις καὶ τὰ Κέντρα ἐφοδιασμοῦ παρέχουσιν αὐτοῖς ἐλάχιστα. Συνέπεια τούτου δυσφορία ἐκ μέρους τῶν ὀπλιτῶν. Παρακαλῶ τηλεγραφήσατε τὰς ἀποφάσεις σας.

Ὁ Διοικητὴς Στρατιᾶς
ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Τὸ ἀνωτέρω τηλεγράφημα προσκλήθη ἐκ τοῦ ἐξῆς τηλεγραφήματος τοῦ διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ:

Ἄριθ. 1619]59—Ἐπείγον τηλεγράφημα.

ΣΤΡΑΤΙΑΝ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ—Δ)νσιν Ἐπιμελητείας.

Κοινοποίησις Ἐπιθεώρησιν Ταμείων.

Ἀποστελλόμεναι 400.000 δραχμαὶ δὲν ἐπαρκοῦσιν οὔτε πρὸς ἀγορὰν τροφίμων καὶ πρὸς πληρωμὴν σταθεροῦ ἐπιδόματος, στόπ. Πρὸς πληρωμὴν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων ἐνταλμάτων ὀριστικῶν ἐξόδων Σώματος Στρατοῦ, Μεραρχιῶν καὶ ἐπιταγῶν ἀντιτραβηκτικῶν τὴν 30ὴν Ἀπριλίου ἔχομεν ἀνάγκην 3 ἑκατομμυρίων, στόπ. Δι' ὀριστικὰ ἐξόδα Φεβρουαρίου, Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου, ἔχομεν ἀνάγκην 5.000.000 δραχμῶν. Ταμίαις μας διὰ 25487 15ης Ἀπριλίου πρὸς ἐπιθεωρητὴν Ταμείων, ἀνέφερον, ὅτι ὑποχρεώσεις Τχ-

μείου μέχρι 15ης Ἀπριλίου ἦσαν 2.149.000 καὶ ὄχι 1.748.000, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 9954]583 διαταγῆς σας, στόπ. Ἦδη ὑποχρεώσεις Ταμείου ἔχουσιν αὐξηθῆ καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας αὐξηθῶσιν εἰς 8 ἑκατομμύρια, καὶ πλέον, στόπ. Μεγάλῃ ἀνάγκῃ ἀποστολῆς, ὅσον τάχιστα, τοῦλάχιστον 2 ἑκατομμυρίων πρὸς πληρωμὴν πρῶτον καθυστερουμένων Νοεμβρίου, Δ) βρίου, ληφθῆ δὲ πρόνοια ἀποστολῆς ἐντὸς τοῦ Μαΐου καὶ ὑπολοίπων 6.000.000, στόπ. Καὶ Μεραρχαὶ ἀνέφερον ἔλλειψιν χρημάτων, στόπ. Παρακαλῶ ληφθῆ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τοῦτο, δυνάμενον ἔχει μ ε γ ἄ λ η ν ἐ π ἰ δ ρ α σ ι ν ἐ π ἰ Στρατεύματος, κατόπιν καὶ μὴ ἀποστολῆς ὀσπρίων, γεωμήλων, βουτύρου κλπ. Παρακαλῶ τηλεγραφήσατε ἀποτέλεσμα.

Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν
ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΣ

Ἄριθ. Ἐμπ. 13011]700.

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 17ῃ Μαΐου 1922

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Δ)σιν Οἰκονομικῶν Ὑπηρεσιῶν

Ἄ θ ἡ ν α ς

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν ἐν συνεχείᾳ ἐπανειλημμένων ἀναφορῶν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦτου. Ἀναφέρω καὶ αὐθις, ὅτι τὸ ἐξ ἑνῆς ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἔμβασμα δι' ἔξοδα ἐνὸς δεκαήμερου, κατόπιν καὶ τῆς ἐκπτώσεως τῆς δραχμῆς, τυγχάνει ἀνεπαρκές διὰ τὴν θεραπείαν τῶν χρηματικῶν ἀναγκῶν τῶν Σωμάτων.

Ὁ Διοικητὴς Στρατιᾶς κ. δ.
Κ. ΠΑΛΛΗΣ

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 20ῇ Μαΐου 1922.

Τηλεγράφημα κρυπτογραφικόν,

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Ἄ θ ἡ ν α ς

Δι' ἀλεστικά σίτου ὀφείλομεν μέχρι 15ης Μαΐου τεσσαράκοντα πέντε χιλιάδας λίρας, στόπ. Παρακαλοῦμεν ἀποσταλῆ ποσὸν τοῦτο ἐπείγοντως, ἄ λ λ ω ς δ ι α κ ο π ῆ ἄ λ ε σ ι ς σ ἰ τ ο ῦ.

Ὁ Διοικητὴς Στρατιᾶς κ. δ.
Κ. ΠΑΛΛΗΣ

Ὑπὸ τὰς ἀγωνιώδεις αὐτὰς συνθήκας δύναται νὰ ἐξηγηθῆ εὐκόλως, ὅτι ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ στρατεύματος τοῦ Μετώπου εἶχε προχωρήσει πολὺ, καὶ οἱ σωματάρχαι ἔντρομοι σχεδὸν ἐζήτουν ἀπὸ τὴν Στρατιάν καὶ τὴν Κυβέρνησιν χρήματα καὶ τρόφιμα. Λόγω τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Μετώπου ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, ἡ σῆψις εἶχεν ἐπέλθει εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ ὁ στρατηγὸς Παπούλας, ἀπερχόμενος ἐκ Μ. Ἀσίας, εἶχεν ὄλας τὰς ἐνδείξεις διὰ νὰ φοβῆται διὰ τὸ μέλλον καὶ τὴν τύχην τῆς Στρατιᾶς.

Ἀναμφισβητήτως ἡ μεγάλη εὐθύνη τῆς καταστάσεως τοῦ στρατεύματος ἀπὸ ἀπόψεως ἐφοδιασμοῦ ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι ἐὰν ὑπῆρχε ἄφθονος ἐφοδιασμός, αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν διαφόρων προμηθευτῶν καὶ ἐκμεταλευτῶν θὰ ἐξουδετεροῦντο ἀπὸ τὸν ὄγκον τῆς κρατικῆς ἐπαρκειᾶς. Ὅ,τι εὐθύνει τὴν Στρατιάν, τοῦτο εἶναι ἡ παράλειψις, ὅπως ὀχυρώσῃ τὰ περίξ τῆς Σμύρνῃς, διότι καὶ τὸν καιρὸν εἶχε καὶ τὴν μελέτην ἐτοίμην εὔρεν. Ἀπὸ τῶν τελευταίων μαχῶν τοῦ Σεπτεμβρίου 1921 μέχρι τοῦ Μαΐου 1922, ἡδύνατο νὰ ἐκτελεσθῆ ἡ ὀχύρωσις τῆς Σμύρνῃς κατὰ μῆκος τῶν Φωκῶν πρὸς τὸ Σίπυλον, τὸ Νύμφαιον καὶ τὴν Ἐφeson.

Ἡ μελέτη τῆς ὀχυρώσεως ὑπῆρχεν εἰς τὴν Στρατιάν καὶ ἡδύνατο τὸ ἐπιτελεῖον τῆς με ὄλην τὴν ἄνεσιν νὰ τὴν ἐκτελέσῃ καὶ νὰ περιφράξῃ τὴν Σμύρνην κατὰ τρόπον ἀ π ρ ὁ σ β λ η τ ο ν, τοῦλάχιστον διὰ μερικὸς μῆνας.

Τὸ ὑλικὸν τῆς ὀχυρώσεως ἦτο ἄφθονον καὶ πλησίον εἰς τὰς βάσεις τῆς Στρατιᾶς, ἡ δὲ μεταφορὰ βαρέων πυροβόλων ἦτο εὐκόλος ἐκ τῶν δημοσίων ὁδῶν τοῦ Νυμφαίου. Ἡ στρατηγικὴ μοῦ φαίνεται, ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλα παρὰ πρόβλεψις καὶ λογικὴ. Καὶ ἡ λογικὴ τῶν πραγμάτων ἐπέβαλε, ὅπως

όχυρωθῆ ὀλόκληρον τὸ πρὸ τῆς Σμύρνης ἔδαφος, ἀπαράλλακτα ὅπως ὠχύρωσαν οἱ Τοῦρκοι τὴν Ἀγκυραν καὶ ἀπέκρουσαν τὴν Ἑλληνικὴν ἀπόπειραν καθόδου πρὸς τὴν πρωτεύουσάν των. Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ ποίαν ἄλλην ἐργασίαν εἶχον οἱ ἐπιτελάρχαι καὶ οἱ ἐπιτελεῖς τῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1921 μέχρι τοῦ Μαΐου 1922; Ἐκ τῆς ὅλης καταστάσεως, πολιτικῆς, διπλωματικῆς, στρατιωτικῆς, καθίστατο φανερόν, ὅτι ἡ Σμύρνη ἀρχὰ ἢ γρήγορα θὰ ἐγένετο στόχος τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ Ἑλλάς, μὴ κατορθώσασα νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις, εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ δημιουργήσῃ ἐντεῦθεν τοῦ Μετώπου βάσεις ὠχυρωμένας ἀμύνης. Καὶ κυρίως ἡ Σμύρνη ἔπρεπε νὰ μεταβληθῆ εἰς ἀληθὲς φρούριον. Δυστυχῶς καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα (Σεπτέμβριος 1921—Μαῖος 1922) δὲν ἐτοποθετήθη οὔτε μία γραμμὴ συρματοπλέγματος καὶ δὲν ἠνοιχθῆ οὔτε μία τάφος. Καὶ οἱ ὑπεύθυνοι ἐνώπιον τῆς ἱστορίας παραμένουν πάντοτε ὑπόδικοι.

ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗ

Διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα, ὁ Δ. Γούναρης ἀπηυθύνθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν ἀντιστράτηγον Β. Δούσμανην καὶ τοῦ ἐπρότεινε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Μικρασιατικῆς Στρατιᾶς. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις, ὁ Β. Δούσμανης ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἤρχισε προετοιμαζόμενος διὰ τὴν νέαν θέσιν του. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἐπενέβησαν διάφορα πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ πρόσωπα, καὶ κυριώτατα ὁ στρατηγὸς Ξενοφῶν Στρατηγός, καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Β. Δούσμανη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἐματαιώθη.

Τὸν στρατηγὸν Β. Δούσμανην συνήντησα εἰς τὸ σπίτι του μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν. Εἰς τὴν σχετικὴν συνομιλίαν μας μοῦ ἐβεβαίωσεν, ὅτι πραγματικῶς ὁ Δ. Γούναρης τοῦ ἐπρότεινε ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς. Ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν καὶ χωρὶς χρονοτριβὰς ἐζήτησε ὀνομαστικῶς νὰ τοῦ δώσουν μερικὸς ἀξιωματικούς διὰ τὸ ἐπιτελεῖον του, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐμπιστοσύνην. Συγχρόνως ἔκαμε τὰ σχέδιά του διὰ τὴν σύμπτυσιν τοῦ Μετώπου. Ἀντὶ τῆς Νικομηδείας—Μαιάνδρου θὰ τὸ περιώριζε μετὰ τὸν Πανόρμου καὶ Μαιάνδρου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἔφινε τὸ Ἐσκή-Σεχέρ, τὴν Κιουτάχειαν καὶ τὸ Ἀφιόν-Καραχισάρ, καὶ θὰ ὠχύρωνε τὸ Οὐσάκ μὲ τρία παράλληλα φυσικὰ στηρίγματα των. Ἔτσι θὰ ἐξοικονομοῦσε δυνάμεις καὶ ἐπὶ πλεόν θὰ εὐρίσκετο πλησιέστερα πρὸς τὰς συγκοινωνίας μετὰ τὴν Σμύρνην, ὥστε νὰ ἐφοδιάζηται ὁ στρατὸς ἀνετα. Ἡ νέα γραμμὴ, ἐνῶ θὰ ἦτο εὐνοϊκὴ διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, ἀντιθέτως θὰ ἀπεμάκρυνε τὸν Τουρκικὸν ἀπὸ τὰς βάσεις καὶ τὰς συγκοινωνίας του καὶ θὰ τὸν ἐξέθετε νὰ διαχειμᾶσῃ εἰς τὰ Μικρασιατικὰ ὄροπέδια.

Καὶ ὅμως, μ' ὅλα ταῦτα, ὁ Β. Δούσμανης δὲν ἀνέλαβε τὴν Μικρασιατικὴν Στρατιάν.

Ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ ἀντιστράτηγος Γ. Χατζηανέστης. Ὁ στρατηγὸς οὗτος ἦτο γνωστὸς εἰς τὸ στράτευμα διὰ τὴν ὑπερβολικὴν αὐστηρότητα τοῦ χαρακτῆρος του. Ἐνεκα τούτου εἶχε σχεδὸν ἀποχωρήσει τοῦ στρατεύματος καὶ δὲν εἶχε ἀναμιχθῆ εἰς τὴν διοίκησίν του μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο διοικητὴς μιᾶς Μεραρχίας εἰς τὴν Δράμαν. Λόγω τῆς αὐστηρότητος καὶ τῆς σκληρότητός του τὸ περισσότερο μέρος τῆς Μεραρχίας ἐστασίασε καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς Διοικήσεως.

Καὶ εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, μοῦ διηγεῖτο ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ στρα-

τηγός Σ. Μήτσας, ἦτο ὁ Χατζηανέστης διοικητὴς μιᾶς πυροβολαρχίας. Μετὰ τόσης αὐστηρότητος ἐφέρετο πρὸς τοὺς πυροβολητάς του, ὥστε οὗτοι μίαν ἡμέραν ἐγατέλειψαν τὴν πυροβολαρχίαν, μετέβησαν εἰς ἄλλα σώματα καὶ ὁ Χατζηανέστης ἀπέμεινε μόνος μὲ τὰ πυροβόλα.

Ἡ ἐκλογή τοῦ νέου ἀρχηγοῦ τῆς Μικρασιατικῆς Στρατιᾶς γενικῶς δὲν ἐκρίθη ὡς ἐπιτυχής, καίτοι πάντες ἀνεγνώριζον, ὅτι ὁ στρατὸς εἶχεν ἀνάγκη «πυγμῆς», διὰ νὰ παγιώσῃ τὴν πειθαρχίαν του. Ὁ ἀντιστράτηγος Χατζηανέστης, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ὀξύτητος τοῦ χαρακτῆρος του, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετήσῃ μίαν κατάστασιν δύσκολον καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐπικίνδυνον. Διότι ὑπεράνω τῶν αὐστηρῶν διαταγῶν καὶ τῆς ἀκάμπτου θελήσεως ὑπῆρχε ἡ ἀνάγκη τοῦ ἐφοδιασμοῦ, ἡ ὕλικὴ ἐνίσχυσις τοῦ μετώπου, ἡ πληρωμὴ τῶν προμηθευτῶν καὶ τῶν μισθοδοσιῶν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν. Ἐὰν αὐταὶ αἱ ἀνάγκαι δὲν ἐθεραπεύοντο, αἱ αὐστηραὶ διαταγαὶ οἰοῦντοτε ἰκανοῦ στρατηγοῦ, μᾶλλον ζημίαν καὶ ἀντιθέσεις θὰ ἐδημιούργουν.

Τὴν 11ην. πρωϊνὴν τῆς 23ης Μαΐου 1922 διὰ τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Βέλους» ἀφίκετο εἰς τὴν Σμύρνην ὁ ἀντιστράτηγος Γ. Χατζηανέστης. Δὲν εἶχε μαζί του κανένα ἀξιωματικόν. Ἐκ τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ μετέβη εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Σπλέντιτ» καὶ κατέλυσε. Κατόπιν ἐπεσκέφθη τὸν στρατηγὸν Παπούλαν καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας παρέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς. Ἀμέσως ἐκοινοποίησε πρὸς τὸν στρατὸν τὴν κατωτέρω ἡμερησίαν διαταγὴν:

«Ἀναλαμβάνων τὴν Διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἀποκαλύπτομαι πρῶτον εὐλαβῶς πρὸ τῆς μνήμης τῶν ἡρωικῶς πεσόντων, ὑπὲρ τῆς μεγάλης καὶ τιμίας ιδέας, δι' ἣν ἡ Ἑλλάς εἰσέτι μάχεται. Ὑπερήφανος, χαίρετίζω τοὺς ἀνδρείους πολεμιστάς, εἰς ὧν τοὺς στιβαροὺς βραχίονας καὶ τὰς ἀλκίμους ψυχὰς στηρίζεται ἡ τιμὴ τῆς Πατρίδος. Ἀξιῶ δὲ παρὰ πάντων ἐνότητα, ἀρμονίαν καὶ σύμπνοιαν καὶ πειθαρχίαν σιδηρᾶν. Ἀπαιτῶ παρὰ παντὸς διοικοῦντος, ὡς δόγμα κατὰ τὴν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας του, ἰσότητα, ἀμεροληψίαν καὶ δικαιοσύνην. Παρὰ παντὸς ὑφισταμένου τυφλὴν ὑπακοὴν καὶ θρησκευτικὴν πρὸς τὸ καθῆκον προσήλωσιν. Τῶν ἀρχῶν τούτων πιστὸς τηρητὴς ἐγὼ αὐτὸς καὶ αὐστηρὸς κατ' ἐξοχὴν πρὸς ἑμαυτόν, τάσσομαι κατ' ἀκολουθίαν ἀμείλικτος διὰ πάντα παραβάτην. Πεποithῶς δ' ὅτι ἡ τόσας δάφνας δρέψασα Στρατιὰ θὰ συνεχίσῃ, συμπληρώσῃ καὶ περατώσῃ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφοσιώσεως καὶ θέρμης τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ τῇ ἀνατέθῃ, ἐκφράζω ἐν τέλει μίαν καὶ μόνην εὐχὴν: Παιδιά! Ὁ Θεὸς μαζί σας!

Διοικητὴς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας
Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἀνεχώρησε ἐκ Σμύρνης περὶ τὰ τέλη Μαΐου. Εἰς τὸ ἀτμόπλοιον μετέβησαν πολλοὶ τῶν προκρίτων Σμύρνης, διὰ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσουν. Ἦτο συγκεκινημένος μέχρι δακρῶν. Παρηκολούθησα τὸ θλιβερὸν αὐτὸ θέαμα καὶ ἕνας ἀόρατος τραγικὸς φόβος ἐπέβη τὴν ψυχὴν μου. Ἐνόμιζα ὅτι ἤρχισεν ὀριστικῶς πλέον νὰ κηδεύεται ἡ Ἑλλάς. Μετὰ τὴν ἀνα-

χώρησιν τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα ἐκ Σμύρνης, ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποχώρησις τοῦ στρατηγοῦ Κοντούλη ἀπὸ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Πολυμενάκου ἀπὸ τὸ Γ'. Οἱ στρατηγοὶ Τριλίβας καὶ Φράγκου ὑπέβαλον αἰτήσεις παραιτήσεως, ἀλλ' ὁ Χατζηανέστης ἀπήντησεν, ὅτι θὰ μεταβῆ λίαν προσεχῶς εἰς τὸ Μέτωπον καὶ θὰ ἐξετάσῃ τοὺς λόγους τῆς παραιτήσεώς των.

Ὁ ἐπιτελάρχης Πάλλης εἶχεν ἀποχωρήσει καὶ ἀντ' αὐτοῦ μετεκάλεσε τὸν διοικητὴν τῆς Βας Μεραρχίας στρατηγὸν Γ. Βαλέταν. Ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου Σαρηγιάννης καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ 1ου Γραφείου Γαλιατσάτος ἔλαβον φύλλον πορείας δι' Ἀθήνας, προτοῦ παραλάβῃ τὴν διοίκησιν ὁ νέος ἀρχιστράτηγος.

Ὁ Χατζηανέστης, μόλις ἔλαβε γνῶσιν τὴν 25ην Μαΐου τῆς κινήσεως τῶν ἀξιωματικῶν, διέταξε τὸν λιμενάρχην νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς οὐδένα ἀξιωματικὸν ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Πειραιᾶ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεώς του. Συγχρόνως ἐκάλεσε παρ' αὐτῶ τὸν ὑπαρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου Σαρηγιάννην καὶ τοῦ ἔκαμε σφοδράς παρατηρήσεις, διότι ἀποχωρεῖ τῆς ὑπηρεσίας. Σχετικῶς πρὸς τὴν λογοκρισίαν τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν ἀνταποκρίσεων ἐκοινοποίησε τὴν κατωτέρω διαταγὴν:

Ἄ'Επιθυμῶν ὅπως ἅπαντα τὰ δημοσιεύματα, τὰ ἀφορῶντα τὴν στρατ. κατάστασιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ Ἑλλην. Στρατοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὑπόκεινται εἰς λογοκρισίαν: Ἐν τ ἔ λ ο μ α ι, ὅπως πάντα τ' ἀνωτέρω δημοσιεύματα τῶν ἀνταποκριτῶν τῶν διαφόρων ἐφημερίδων ἢ συνεργητῶν αὐτῶν, ὅπουδῆποτε συντεχθέντα, διευθύνονται ἢ προσάγονται εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς ἐν Σμύρνη Στρατ. Λογοκρισίας πρὸς λογοκρισίαν. Ἐπὶ τῶν οὕτω ὑποβαλλομένων καὶ λογοκρινομένων πρωτοτύπων καὶ ἐφ' ἐκάστης σελίδος δέον νὰ τίθεται ἡ ὑπογραφή, τοῦ λογοκριτοῦ καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ εἰρημένου Γραφείου, ὅπερ θέλει διευθύνει ταῦτα εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον. Ἀνταποκρίσεις καὶ δημοσιεύματα, μὴ ὑποβαλλόμενα εἰς λογοκρισίαν ὡς ἀνωτέρω, δὲν θὰ ἐπιτρέπῃται νὰ δημοσιεύωνται.

Ἐν Στρατηγεῖῳ τῆ 25 Μαΐου 1922.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας
Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Ὁ νέος ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ ὡς ὑπασπιστὴν του προσέλαβε τὸν λοχαγὸν τοῦ μηχανικοῦ Τζιῶτην, εἰς δὲ τὴν θέσιν τοῦ ὑπαρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου ἐτοποθέτησε τὸν συνταγματάρχην τοῦ πεζικοῦ Μιχ. Πάσσαρην. Τὰς πρώτας ἡμέρας προέβη εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν γραφείων τῆς Στρατιᾶς καὶ ἐξήτασε τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπηρετούντων εἰς αὐτά. Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ἐδήλωσεν, ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ ἀξιωματικοὶ εἰς τὰ γραφεῖα, οἱ δὲ περιττοὶ γραφεῖς θὰ μετατεθοῦν εἰς τὸ μέτωπον. Εἰς δῆλωσιν τῶν ἀρμοδίων ἀξιωματικῶν ὅτι «ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ ὑπηρεσίαι μετὰ δυσκολίας θὰ εἰργάζοντο» ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ παρετήρησε, ὅτι ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν Στρατιάν εἰς τὸ Οὐσάκ.

Ἐκ τῶν πρώτων αὐστηρῶν μέτρων τοῦ στρατηγοῦ Χατζηανέστη, ἡ ἐντύπωσις ἦτο ἀρίστη, διότι χωρὶς δισταγμὸν διέταξε τὴν ἀντικατάστασιν τῶν διαφόρων γραφείων δι' ὀπλιτῶν τοῦ Μετώπου. Ἐπίσης ἀνεκάλεσε ὅλας τὰς ἀναστολάς τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἀρμοστείας, ἀλλὰ κατόπιν διαβημάτων τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀρμοστείας, ἀπεφασίσθη ὅπως συσταθῇ μικτὴ ἐπιτροπὴ ὑπαλλήλων καὶ ἀξιωματικῶν καὶ ἀποφανθῇ ἐπὶ τῶν δοθεισῶν ἀναστολῶν κατὰ τὸ παρελθόν, ρυθμισθῇ δὲ τελειωτικῶς τὸ ζήτημα βραδύτερον.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής Α. Στεργιάδης ὑπερηφανεύετο, διότι συνετέλεσε εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα καὶ ἐφρόνει ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ στρατεύματος θὰ βελτιωθῇ. Ὁ στρατηγὸς Χατζηανέστης, τὴν 26ην Μαΐου, συνοδευόμενος παρὰ τοῦ ταγματάρχου Σκυλακάκη καὶ τοῦ λοχαγοῦ

Ζωϊοπούλου μετέβη εις τὸ Μέτωπον. Ἐπανῆλθε τὴν νύκτα τῆς 8ης πρὸς τὴν Ἦθη Ἰουνίου καί, καθὼς ἐλέχθη, ἦτο εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ στρατεύματος. Ἄλλ' ἦτο πλάνη, διότι ἀσφαλῶς οἱ διοικηταὶ τῶν διαφόρων μονάδων θὰ ἐξέθεσαν τὴν κατάστασιν τῆς τροφοδοσίας τοῦ στρατεύματος καὶ τὸ ἠθικόν του δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀναπτρωθῇ μόνον μετὰ τὰς αὐστηρὰς διαταγὰς καὶ προσφωνήσεις. Ἡ κατάσταση τοῦ ἐφοδιασμοῦ παρέμενε εἰσέτι τραγικὴ, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παπούλα, καὶ ἡ νέα διοίκησις τοῦ στρατεύματος ἠναγκάζετο τὴν 2αν Ἰουνίου 1922 ν' ἀποστείλῃ τὸ κατωτέρω τηλεγράφημα πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν:

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας—Δ)νσις Ἐπιμελητείας

Ἀριθ. Ἐμπ. 14650)832 Σμύρνη τῆ 2 Ἰουνίου 1922

Τηλεγράφημα κρυπτογραφικόν—ἄκρως ἐπεῖγον.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ—ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Ἀθήνας

Ἐν συνεχείᾳ πλείστων τηλεγραφημάτων καὶ ἀναφορῶν, ἐφ' ὧν δὲν ἐλήφθη ἀπάντησις, ἀναφέρομεν καὶ αὐθις ἀποστέλλομενα κατὰ δεκαήμερον ἑννέα ἑκατομμύρια δραχμῶν εἶναι ἐντελῶς ἀνεπαρκῆ, στόπ. Πολλῶ μᾶλλον σήμερον, λόγω πτώσεως τῆς δραχμῆς κάτω τῶν 4 1/2 γροσίων καὶ χορηγήσεως ψηφισθέντων ἐπιδομάτων ὑπερβαινόντων τρία καὶ ἡμισυ ἑκατομμ. μηνιαίως δι' ἀξιώματικούς Στρατιᾶς, στόπ. Μέχρι τέλους Ἀπριλίου ὀφείλονται Σώματα ἐξ ὀριστικῶν ἐξόδων ἐντεταλμένων καὶ ὑπὸ ἐκκαθάρσιν τοιούτων 75 ἑκατομμύρια δραχμῶν, μὴ ὑπολογιζομένων ὀφειλομένων ιδιώτας ἐκ περιοδικῶν χορηγήσεων καὶ ἐργασιῶν, στόπ. Ποσὸν τοῦτο αὐξάνεται διαρκῶς καὶ θὰ φέρῃ Σώματα πρὸ ἀδιεξόδου, στόπ. Παρακαλοῦμεν ληφθῆ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν δημιουργουμένη κατάστασις, διότι ὀπλῖται λόγω καθυστέρησεως ἀποδοχῶν τῶν δὲν δύνανται ἀγοράσωσι καὶ ἐν κυτίον σιγαρέττων, ὑπηρεσίας μὴ παρεχούσης αὐτοῖς τοιαῦτα ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, στόπ. Μονάδες Μετώπου δὲν δύνανται νὰ δικαιολογήσωσιν ἤδη τοιαύτην καθυστέρησιν ὀπλίτας τῶν κατόπιν Νόμου περὶ δανείου, καθυστεροῦσαι ἀποδοχὰς τῶν ἀπὸ Μαρτίου καὶ τινες Φεβρουαρίου, στόπ. Πλὴν αὐξήσεως ἀποστέλλομένων κατὰ δεκαήμερον εἰς δραχμάς, δεόν ἀποσταλῶσι περιοδικῶς τετρακόσαι πενήκοντα χιλιάδες λίραι Τουρκίας, ἀγορὰν κριθῆς, συμφώνως 11999]25-5-22 κρυπτογραφικῆ μας, καὶ ἀποστέλλωνται μηνιαίως τετρακόσαι πενήκοντα χιλιάδες λιρῶν Τουρκίας, δι' ἀγορὰν κρέατος, συμφώνως 378]22-1-22 κρυπτογραφικῆ, στόπ. Ἐπιτάξεις ἔπαυσαν, διότι οὐδὲν πλέον ἀποδίδουσι, κατόχων ἀποκρυπτόντων εἶδη τῶν, στόπ. Ὑπηρεσίαι ἀγωνίζονται πρὸς ἐξεύρεσιν ἀναγκαιοῦντος κρέατος καὶ τοῦτο ἐξευρίσκουσι μόνον κατόπιν ἀμέσου πληρωμῆς, στόπ. Ἐὰν δὲν ἀποσταλῶσι χρήματα ἐπαρκῆ θὰ εἶναι π ρ ο β λ η μ α τ ι κ ῆ δ ι α τ ρ ο φ ῆ Στρατεύματος, δεδομένου Κεντρικῆ Ὑπηρεσίας ἐλάχιστα

παρέχει, οί δὲ διάφοροι χορηγηταί. εἰς οὓς ὀφείλονται ὑπερογκὰ ποσά, ἀπὸ ἔτους οὐδὲν πλέον προσφέρουσιν εἰς τὴν Στρατιάν, στόπ. Παρακαλοῦμεν ἀποσταλῆ ἠϋξημένον ποσὸν διὰ τρίτον δεκαήμερον Μαΐου, λῆξαν ἤδη, καὶ μέρος αἰτουμένων λιρῶν διὰ κρέας καὶ κριθήν, κατόχων δεικνυόντων προθυμίαν προσφέρωσι ταῦτα ὁσάκις πληρώνονται μετ' τουρκικὸν νόμισμα, στόπ. Παρακαλῶ τηλεγραφήσατε.

Διοικητῆς τῆς Στρατιᾶς κ. δ.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΛΕΤΑΣ

Ὀλίγας ἡμέρας δὲ μετὰ τὴν ἄφιξιν ἐκ τοῦ Μετώπου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ, ἐτηλεγράφη πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὁ ἐπιτελάρχης του τὰ ἑξῆς:

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας—Δ)σις Ἐπιμελητείας

Ἄριθ. 12982

Σμύρνη τῆ 13 Ἰουνίου 1922

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Ἀθῆναι

Παρακαλοῦμεν ἀποσταλῶσιν αἱ κατ' ἐπανάληψιν αἰτηθεῖσαι λίραι Τουρκίας, πρὸς ἐξόφλησιν ὑποχρεώσεων εἰς τοιοῦτον νόμισμα πρὸς τρίτους, καθ' ἐκάστην διαμαρτυρομένους ἡμῖν διὰ καθυστέρησιν ὀφειλομένων αὐτοῖς, στόπ. Παράτασις καθυστερήσεως πληρωμῆς ὀφειλομένων αὐτοῖς καὶ μὴ πληρωμῆ διὰ χορηγήσεις καὶ ἐργασίας τρεχουσῶν ἀναγκῶν Στρατιᾶς, ζημιοῖ σοβαρώτατα Δημόσιον, λόγῳ συνεχοῦς πτώσεως τῆς δραχμῆς.

Ἀρχηγὸς Στρατιᾶς κ. δ.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΛΕΤΑΣ

Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ στρατηγοῦ Χατζηανέστη εἰς τὴν Σμύρνην, ἔπαυσε νὰ γίνεταί πλέον λόγος περὶ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης. Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής ἦτο ἱκανοποιημένος, διότι ἀπεμάκρυνε τὸν στρατηγὸν Παπούλαν καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ἐνέκρωσε τὴν Μικρασιατικὴν Ἀμυναν. Πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἔβλεπε μυρίους κινδύνους εἰς τὸ Μέτωπον. Ἦδη ὅμως ἀπέρχεται εἰς τὰ Σώκια εὐχαριστημένος, τὴν 6ην Ἰουνίου, διὰ νὰ ἐπιβλέψῃ εἰς τὴν ἐκποίησην τῶν ἀζητήτων περιουσιῶν. Κολακεύεται νὰ πιστεῦῃ, ὅτι διοικεῖ μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἀσφαλείας ἀπὸ τοῦ Μαϊάνδρου μέχρι τῆς Προποντίδος. Καὶ πρὸς τοῦτο προβαίνει εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ κατωτέρω διατάγματος διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Ἄριθ. Διαταγῆς 8.

Ἐν Σμύρνη τῆ 16ῃ Ἰουνίου 1922

Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής τῆς Ἑλλάδος ἐν Σμύρνη.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸν νόμον 2493 περὶ Διοικήσεως τῆς Σμύρνης,—Διατάσσομεν:

Ἄρθρον 1ον.—Πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις τοῦ Οἰκογενειακοῦ καὶ Κληρονομικοῦ Δικαίου καὶ αἱ περὶ προσωπικῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων, αἱ τέως ὑπαγόμεναι εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν Προξενικῶν Ἀρχῶν, ὑπάγονται ἀπὸ σήμερον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Πρωτοδικείου Σμύρνης, ὅπερ συνιστῶμεν πρὸς τοῦτο, καὶ τὸ ὅποιον, συγκροτούμενον καὶ λειτουργοῦν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαστικοῦ Ὄργανισμοῦ καὶ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, ἔχει δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς περιφερείας Σμύρ-

νης μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς καὶ τῆς Στρατιωτικῶς κατεχομένης χώρας." Ἄρθρον 2ον.— Αἱ παρὰ τοῖς προϋφισταμένοις Ἑλληνικοῖς Προξενικοῖς Δικαστηρίοις ἢ τοῖς Προξένοις τῆς Ἑλλάδος ἐκκρεμεῖς τοιαύτης φύσεως ὑποθέσεις, μεταβιβάζονται αὐτοδικαίως εἰς τὸ ἀνωτέρω Δικαστήριον. Ἄρθρον 3ον.— Ὅπου συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν Ἑλληνικῶν Νόμων ἐπιτρέπεται ἔφρασι κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου, αὕτη ἀπευθύνεται ἐνώπιον τοῦ Ἐφετείου Σμύρνης, ὅπερ συνιστῶμεν πρὸς τοῦτο, συγκροτούμενον ἐκ τριῶν Ἐφετῶν, ὧν εἰς καλυόμενος δύναται νὰ ἀναπληρωθῇ ὑπὸ δικηγόρου, ἔχοντος δίπλωμα, τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ πενταετῆ δικηγορίαν ἐνώπιον τῶν Ἑλληνικῶν ἢ τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενικοῦ Δικαστηρίου. Ἄρθρον 4ον.— Τὰ κατὰ τὸν Νόμον ΧΠΘ' περὶ ἀνηλίκων, ἐπιτροπείας κλπ. καθήκοντα τοῦ Εἰρηνοδίκου, ἐκπληροῖ ἐν ἡ Ὑποδιοικήσει δὲν ὑπηρετεῖ τοιοῦτος, ὁ ἐν αὐτῇ ὑπηρετῶν νεώτερος Πρωτοδίκης. Ὡς πρὸς τὰ Δικαστικά ἐξόδα καὶ τέλη ἐφαρμόζονται οἱ Ἑλληνικοὶ Νόμοι περὶ χαρτοσήμου καὶ Δικαστικῶν ἐνσήμων. Ἡ δημοσίευσίς καὶ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος ἀνατίθεται εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῆς Δικαιοσύνης.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής
Α. ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Μικρασιατικὸς κόσμος μοῦ ἔκαμνε τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς μεγάλης οἰκογενείας, στερουμένης προστάτου. Οἱ δύο ἀρχηγοὶ τοῦ Κράτους, Ἀρμοστής καὶ Ἀρχηγὸς Στρατοῦ, ἦσαν ἀμίλητοι καὶ ἀπλησίαστοι, ὄχι μόνον μετὰ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀκόμῃ. Δύο ἀντιθέσεις χαρακτηριστικῶν νευροπαθῶν καὶ ὑστερικῶν. Τὰ μέλη τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης διετέλουν εἰς ἀπόγνωσιν καὶ εἰς ἀργίαν, ὁ δὲ Μητροπολίτης Χρυσόστομος δὲν ἐτόλμα νὰ ἐμφανισθῇ οὔτε εἰς τὸ Στρατηγεῖον, οὔτε εἰς τὴν Ὑπάτην Ἀρμοστείαν.

ΧΑΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΜΟΝΩΣΙΣ

Χάος καὶ ἀπομόνωσις τῶν πάντων. Ἡ δημοσία ἀσφάλεια ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐχειροτέρευεν. Αἱ συμμορίαὶ ἐπληθύνοντο καὶ ἀπετέλουν τὰς πρώτας προπαρασκευαστικὰς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ. Λησται εἶχον φθάσει εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Φρένελι, μετὰ τῶν Δικελῆ καὶ Κυδωνιῶν, καὶ ἀπήγαγον τοὺς εὐπόρους κατοίκους. Εἰς τὸ Ἀδραμύττιον αἱ συμμορίαὶ εἰσῆρχοντο ἐντὸς τῆς πόλεως. Εἰς τὴν περιφέρειαν Ὀδεμισίου οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν. Εἰς τὰς πέραν τῆς ζώνης τῶν Σεβρῶν περιφέρειας ἡ δημοσία ἀσφάλεια εἶχε τελείως διασαλευθῇ. Συμμορίαὶ παντὸς εἴδους καὶ πάσης φυλῆς διέτρεχον τὴν χώραν, ἄλλαι μὲ σκοπὸν τὴν ληστείαν τῶν κατοίκων, καὶ ἄλλαι τὴν καταστροφὴν τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατηγεῖον ἐγένετο σκέψις, ὅπως περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου διαταχθῇ ἡ σύμπτυξις τοῦ Μετώπου ἐκ τοῦ Ἀφιόν-Καραχισάρ πρὸς τὸ Οὐσάκ. Διὰ τὴν θέσιν τοῦ ἐχθροῦ γενικῶς, ἐπεκράτει ἡ γνώμη, ὅτι δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ ἐπιτεθῇ. Αἱ πληροφορίαὶ περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐλαμβάνοντο παρὰ διαφόρων αἰχμαλώτων, αὐτομόλων καὶ Τούρκων χωρικῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ σκοποῦ προσήρχοντο εἰς τὰς στρατιωτικὰς Ἀρχάς, διὰ νὰ μεταδίδουν ψευδεῖς εἰδήσεις πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν Ἐπιτελείων.

Ἡ Στρατιὰ δὲν εἶχεν ὀργάνωσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ γνωρίζῃ τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐβασίζετο, κατὰ μέγα μέρος, εἰς τὰς πληροφορίες τοῦ Μετώπου καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς Κων)πόλεως. Ἄλλ' ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἀποκλείσει αὐστηρῶς τὰς γραμμάς του καὶ τὸ μόνον γνωστὸν ἔργον του ἦτο ὁ διαρκὴς ἐφοδιασμὸς ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἀγορῶν διὰ τῶν λιμένων τῆς Ἀτταλείας καὶ τῆς Ἀλεξανδρέττας. Ἡ Ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ Διοίκησις εἶχον ἐπαναπαυθῇ, ἡ μὲν εἰς τὸ σχέδιον τῆς συμπτύξεως τοῦ Μετώπου, ἡ δὲ εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς Αὐτονομίας, τὴν ὁποίαν ἐμελέτα ἐν Ἀθῆναις ἢ Κυβέρνησις μετὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Στεργιάδου.

Τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν Α. Στεργιάδην συνήντησα τὴν 2αν Ἰουλίου 1922 εἰς τὸ ἀτμόπλοιον («Ἄνδρος») ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν Σμύρνην. Εἶχεν ἔλθει εἰς τὰς Ἀθήνας δι' ὀλίγας ἡμέρας, διὰ νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν Αὐτονομίαν τῆς Μ. Ἀσίας. Μὲ ἐκάλεσε πλησίον του καὶ μοῦ ἐξήγησε διὰ ποίους λόγους ἠναγκάσθη ν' ἀπελάσῃ ἐκ Σμύρνης τὸν Λάμπρου. Εἶχε πάντοτε τὴν ὑποψίαν, ὅτι δὲν τοῦ μετέδιδον τὰ πραγματικὰ κείμενα τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος ἀἀπεδοκίμαζε οἰονδήποτε κίνημα, ἀλλὰ ἐὰν οἱ στρατιωτικοὶ ἦσαν σύμφωνοι μετὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν Ἀλυτρώτων, τότε ἠδύναντο νὰ θέσουν τὸ ζήτημα ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ καὶ ὑπὸ τὴν εὐθύνην του».

Γενικῶς ὁ Ὑπατος Ἀρμοστὴς εἶχε τὸ ὕφος τοῦ ἀπολογουμένου καὶ προφανῶς διέστρεφε τὰ πραγματικὰ γεγονότα. Κατόπιν μὲ ἠρώτησε νὰ τοῦ εἶπω νέα ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Τοῦ ἀπήντησα, ὅτι ἐκεῖθεν διῆλθε πρὸ ἡμερῶν ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης Χαρ. Βοζίκης, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσε πρὸς τὸ «Θάρρος», ὅτι σπουδαῖα καὶ εὐχάριστα γεγονότα θ' ἀναγγελθοῦν ἐντὸς ὀλίγου. Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστὴς ἐγέλασε, σχεδὸν ἐκάγχασε εἰρωνικῶς. Κατόπιν μοῦ εἶπεν, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα κάμνουν ὅλοι ἀγῶνας προσωπικοὺς καὶ ὅτι ὁ λαὸς ὁ ὁποῖος διαπράττει τοιαῦτα σφάλματα, δὲν δύναται παρὰ νὰ τιμωρηθῆ πικρῶς. Ἐπίσης μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι «ἐὰν ἄφινε τὴν ἐκδήλωσιν οἰουδήποτε κινήματος ἐν Σμύρνη, θ' ἀπεβιβάζοντο οἱ ξένοι νὰ καταλάβουν τὰς βάσεις τῶν συγκοινωνιῶν μας». Μετὰ μικρὰν σιωπὴν προσέθεσε, ὡσὰν νὰ ὠμίλει μόνος του.

— Τί κρῖμα, δὲν θὰ προφθάσῃ νὰ τελειώσῃ τὸ Πανεπιστήμιον.

Εἰς τὴν Σμύρνην ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ὑπατος Ἀρμοστὴς τὴν 3ην Ἰουλίου. Ἐπανήρχετο ἐξουσιοδοτημένος, ὅπως ἐργασθῆ διὰ τὸ Αὐτόνομον πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ἐνεπνεύσθησαν ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Ἀρμοστὴς, διὰ νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδον τῆς καταστάσεως. Μόλις ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Σμύρνην ἔλαβε γνῶσιν παρὰ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀρμοστείας, ὅτι ἡ Στρατιὰ ἀνεκάλεσε ὅλας τὰς ἀναστολάς τῶν στρατευσίμων ὑπαλλήλων τῆς, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν ξένων ἰδρυμάτων, τραπεζῶν, ἐταιριῶν καὶ ἐργοστασίων.

Ὁ Γουναράκης ἐχαρακτήρισε τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἀναστολῶν ὡς ἀπόπειραν πρὸς «ἐξάρθρωσιν» τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἐλληνικῆς Διοικήσεως. Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας μετέβη εἰς τὴν Στρατιὰν ὁ Ὑπατος Ἀρμοστὴς καὶ ἐδήλωσε πρὸς τὸν νέον ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ, ὅτι πρέπει νὰ ἐξευρεθῆ μία συμβιβαστικὴ λύσις, διότι ἐὰν ἐκτελεσθῆ ἡ διαταγὴ τῶν ἀνακλήσεων τῶν ἀναστολῶν, τότε θὰ κλείσουν ὅλα τὰ δημόσια γραφεῖα. Ὁ Χατζηανέστης ἐδέχθη τὴν λύσιν τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ ἀμέσως ἐκοινοποίησε διαταγὴν, διὰ τῆς ὁποίας παρετάθησαν αἱ ἀναστολαὶ μέχρι τῆς 25ης Ἰουλίου. Συγχρόνως δὲ ἐσχηματίσθη ἐπιτροπὴ παρὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Α' Γραφείου τῆς Στρατιᾶς συνταγματάρχου Δημητριάδου, τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Στρατολογικοῦ γραφείου ἀντισυνταγματάρχου Ζάχου καὶ τοῦ τμηματάρχου τῆς Ἀρμοστείας Βασιλειάδου, ὅπως ἐξετάσῃ τὰς ἀναστολάς τῶν στρατευσίμων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἀναμφισβητήτως τὰ μέτρα ταῦτα ἐπροξένησαν ἀρίστην ἐντύπωσιν, διότι ἐν συνόλῳ 5000 ἄνδρες ἀπεστάλησαν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Μετώπου ἐκ Σμύρνης καὶ ἐκ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἐκρίθησαν 250, ὅτι ἠδύναντο νὰ ὑπηρετήσουν. Χαρακτηριστικὸν τῆς θελήσεως τοῦ νέου ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθον ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον μοῦ διηγήθη ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀρμοστείας Π. Γουναράκης. Ὁ Χατζηανέστης κατὰ τὴν μετὰβασίν του

εἰς τὸ Μέτωπον, συνήντησε εἰς τὸν σταθμὸν Σαλιχλῆ τὸν γηραιὸν ὑποστράτηγον Συνοκίδην. Μόλις τὸν εἶδε τὸν ἠρώτησε «τί θέλει ἐκεῖ!».

Ὁ ὑποστράτηγος ἀπήντησε, ὅτι εἶναι στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς περιφέρειας ταύτης. Ὁ Χατζηανέστης κατεπλάγη, διότι λόγῳ τῆς ἡλικίας του δὲν ἠδύνατο ν' ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας καὶ τὸν διέταξε κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του νὰ μὴ τὸν συναντήσῃ. Πράγματι ὁ γηραιὸς ὑποστράτηγος ἀνεκλήθη. Ἐλέγετο, ὅτι ἡ Ἀρμοστεία ἐπὶ ἓν ἔτος ἠγωνίζετο, διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον, διότι ὁ Συνοκίδης εἶχε φαίνεται ἰσχυροὺς προστάτας.

Η ΚΗΡΥΞΙΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ

Ἡ ἀπόφασις τῆς Αὐτονομίας ἐλήφθη ὡς τὸ ἔσχατον μέτρον, πρὸς συγκράτησιν τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Δυνάμεων διὰ τὴν σύναψιν τῆς ἀναχωχῆς ἐναυάγησαν, διότι οἱ Τούρκοι ἔθεσαν ὡς ὄρον τὴν ἐκκένωσιν, ἐντὸς τῶν πρώτων δέκα πέντε ἡμερῶν, τῆς γραμμῆς Ἑσχῆ-Σεχῆρ—Ἀφιὸν-Καραχισάρ.

Τὸ μέτρον τοῦτο ἐκρίθη παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατηγείου ἀσύμφορον καὶ δι' αὐτὸ αἱ διεξαχθεῖσαι συνεννοήσεις δὲν κατέληξαν εἰς κανὲν ἀποτέλεσμα. Αἱ Δυνάμεις προέβησαν τὴν 6ην Ἰουνίου εἰς νέα διαβήματα καὶ σκέψις ἐγένετο, ὅπως συνέλθουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων καὶ τῶν δύο ἐμπολέμων Κρατῶν εἰς τὸ Μπεϊκὸς τοῦ Βοσπόρου, ἀλλὰ καὶ ἡ σκέψις αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μετὰ τὴν δῆλωσιν τῆς ἀποδοχῆς τῶν διαπραγματεύσεων κατ' Ἀπρίλιον, ἀντελήφθη ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς ἐκκένώσεως, ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο, θὰ ἐδημιούργει ἐσωτερικὸν πολιτικὸν ζήτημα, ἴσως δὲ καὶ Δυναστικὸν καὶ δι' αὐτὸ ἀπέφυγε τὰς μετὰ τῶν Δυνάμεων καὶ τῶν Τούρκων συνεννοήσεις καὶ ἐπροτίμησεν ὡς μέσον διεξόδου τὴν Αὐτονομίαν μετὰ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι καὶ οἱ Μικρασιαῖται ἱκανοποιοῦνται ἐν μέρει καὶ ἡ Κυβέρνησις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπαλλάσσεται τοῦ βάρους τοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ἡ σκέψις αὕτη δὲν ἦτο διόλου σοβαρά, ἐφ' ὅσον ὁ τερματισμὸς τοῦ πολέμου καὶ ἡ παγίωσις τῆς εἰρήνης ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐξηρτᾶτο καὶ ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδιάλλακτος εἰς τὰς ἀξιώσεις του περὶ ὀλοκληρωτικῆς ἐκκένώσεως τῆς Μ. Ἀσίας. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 15ης Ἰουλίου περὶ ὥραν 5ην ἐκλήθησαν εἰς τὸ Διοικητήριον οἱ διευθυνταὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀρμοστείας. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστὴς Α. Στεργιάδης ἀνέγνωσε τὴν ἀπόφασιν περὶ τῆς Αὐτονομίας καὶ ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τοὺς διευθυντὰς τὴν ἐπομένην, νὰ τὴν ἀνακοινώσουν καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν των. Τὴν 10ην νυκτερινὴν ὥραν ἐκλήθησαν εἰς τὸ Διοικητήριον ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης καὶ ἄρκετὰ ἐκ τῶν μελῶν τῆς. Ὁ Ἀρμοστὴς ἀνεκοίνωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς Κυβερνήσεως ἐν μέσῳ συγγνῆς σιγῆς. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀνακοινώσεως θανατικῆς καταδίκης.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν συνέστησε πειθαρχίαν καὶ εἶπεν, ὅτι διὰ τοὺς «αἰσιόδοξους εἶναι κάτι, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀπαισιόδοξους δὲν εἶναι τίποτε.» Κατόπιν ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ συλλαλητηρίου τῆς Αὐτονομίας καὶ ἐδήλωσεν ὅτι «δὲν πρέπει νὰ παραξενευθοῦν, ἀν ὑψωθοῦν καὶ Τουρρικαὶ σημαῖαι ἐπὶ τῶν καταστημάτων τῶν Τούρκων».

Ἐν τέλει ἐτόνισεν αὐστηρῶς, ὅτι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀποφάσεων του εἶναι ὑποχρεωμένος ἐν ἀνάγκῃ νὰ πατάξῃ τοὺς δημοκόπους. Εἰς παρατήρησιν

τοῦ Μιχ. Ἀργυροπούλου ὅτι «μαῖς ζητᾶτε νὰ κάμωμεν κάτι, τὸ ὅποιον δὲν ἐγκρίνομεν», ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἀπήντησεν αὐστηρῶς («ναί»).

Κατὰ μίαν τραγικὴν σύμπτωσιν, τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ μηχανὴ τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τοῦ Διοικητηρίου εἶχε κάποιαν βλάβην, καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ Ἀρμοστοῦ ἐφωτίζετο μὲ μίαν λάμπαν. Γύρωθὲν του σκοτός ἐπεκράτει· καὶ οἱ Σμυρναῖοι πρόκριτοι, ἐπιστήμονες ἔμποροι, δημοσιογράφοι, ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, περίλυποι μέχρι θανάτου, ἐκινήθησαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκοτούς διὰ νὰ κατέλθουν τὰς βαθμίδας τοῦ Διοικητηρίου. Οἱ περισσότεροι δὲν ἔβλεπον. Ἐκινδύνευον νὰ κρημνισθοῦν ἐκεῖ ὅπου ἐνόμισαν, ὅτι ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας θὰ κυματίζη πάντοτε. Κάποιος ὑπάλληλος ἔφερε μίαν λάμπαν, διὰ νὰ τοὺς φωτίσῃ τὸν δρόμον. Καὶ τότε παρετήρησα ὅτι «τὸ φῶς τῆς Διοικήσεως τοὺς σκοτίζει περισσότερο. Προτιμοῦν τὸ σκοτός. Γνωρίζουν τοὺς δυσκόλους δρόμους του».

Τὴν νύκτα τῆς 15ης πρὸς τὴν 16ην Ἰουλίου 1922. Βαθεῖα σιγὴ ἔξω εἰς τὸν δρόμον. Εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Διοικητηρίου δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄνθρωπος. Μόνον ἐμπρὸς εἰς τὴν σκοπιὰν τῆς Στρατιᾶς ἴστατο ὁ φρουρὸς τῆς νυκτός. Ὁ πένθιμος ὄμιλος τῶν Μικρασιατῶν, ὡσὰν τὸν χορὸν ἀρχαίας τραγωδίας, ἐκινήθη σιωπηλός, στυγνός, πένθιμος, πρὸς τὴν προκυμαίαν. Λέξις δὲν ἤκούετο. Μόνον οἱ βαθεῖς ἀναστεναγμοὶ των, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἠνοῦντο καὶ ἀπετέλλουν τὸν σπαρακτικὸν θρῆνον τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς. Ἦτο ἡ στυγνὴ, πένθιμος καὶ τραγικὴ νύκτα τῆς 15ης πρὸς τὴν 16ην Ἰουλίου 1922... Καὶ ἔπειτα, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὰ μεγάλα καφενεῖα τῆς προκυμαίας, ἠκούσθη ἡ θλιβερὰ προσταγή:

—Ἐ, παιδί, ἓνα, ναργιλέ, νὰ κοιμηθοῦν οἱ πόνοι....

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν μελῶν τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης, ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἔδωκεν ὁδηγίας εἰς τὰ ὄργανά του, ὅπως ὀργανωθῆ τὸ συλλαλητήριον τῆς Αὐτονομίας. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 16ης Ἰουλίου ἐπετράπη ὑπὸ τῆς λογοκρισίας νὰ τηλεγραφήσουν οἱ ἀνταποκριταὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἀρμοστείας καὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ συλλαλητηρίου διὰ τὴν 17ην. Συγχρόνως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μετέβη ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀρμοστείας μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ μεταφραστικοῦ γραφείου Α. Ψαρρᾶ, ὅπως ἀνακοινώσουν εἰς τοὺς ὑποδιοικητὰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἀρμοστείας.

Τὴν πρωτὰν τῆς 17ης Ἰουλίου συνεκροτήθη τὸ συλλαλητήριον. Δὲν εἶχε τὸν τόνον τῆς χαρᾶς. Εἶχε τὴν μορφήν τοῦ πένθους. Οἱ ὀλίγοι διαδηλωταὶ ἐσύροντο σχεδὸν μέχρι τοῦ Διοικητηρίου. Δὲν ὑπερέβησαν τοὺς 3000. Μερικοὶ Ἕλληνες καὶ Ἀρμένιοι, ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ ἐλάχιστοι Τούρκοι. Οἱ ξένοι ὑπήκοοι παρηκολούθουν τὴν κίνησιν ταύτην ἀπαθῶς καὶ ἀδιαφόρως. Οἱ Τούρκοι, ὅσοι ἐκλήθησαν διὰ τοῦ Δημάρχου Χασάν πασᾶ, δὲν προσῆλθον, κατόπιν ἐντόνων ἐνεργειῶν τοῦ δημοσιογράφου διευθυντοῦ τῆς «Ἴσλαχάτ» Ἐμὶν Σουρεγιᾶ Βέη, ὁ ὁποῖος κατεξάνεστη, ὅταν τὴν νύκτα ἀνέγνωσε τὴν προκήρυξιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἀνέφερεν εἰς ἓν σημεῖον, ὅτι «ἡ Τουρκία, ἐπιδιώξασα μόνον τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν κατακτηθέντων λαῶν κατὰ σύστημα, τὴν διὰ βιαίων ἐξισλαμίσεων καὶ σφαγῶν ὑποταγῆν αὐτῶν...».

Αἱ φράσεις αὗται ἐκρίθησαν, ὅτι ἔθιγον τὴν φιλοτιμίαν τῶν Τούρκων καὶ ὁ Ἐμὶν Σουρεγιᾶ Βέης περιῆλθε τὰ Τουρκικὰ κέντρα καὶ διεκήρυξεν ὅτι οὐδεὶς Μουσουλμᾶνος πρέπει νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὸ συλλαλητήριον. Τόσον ἀντιπολιτικὴ ἦτο ἡ φρασεολογία αὕτη διὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὥστε ὅ,τι δὲν

ἔκαμεν ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής Σμύρνης, ὁ ὁποῖος ἦτο πολὺ εὐθικτος εἰς ἄλλας περιστάσεις, τὸ ἐπράξεν ὁ διοικητὴς Προύσης Ἀλ. Σβῶλος, ὁ ὁποῖος αὐτοβούλως διέγραψε τὰς φράσεις περὶ σφαγῶν καὶ ἐξισλαμίσεων. Τῶν φράσεων αὐτῶν ἐγένετο ἀγρία ἐκμετάλλευσις ἐν Σμύρῃ παρὰ τῶν Τούρκων καὶ τῶν ξένων προπαγανδιστῶν. Ἐλεγον, ὅτι ἐκάλεσαν τοὺς Τούρκους νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν Αὐτονομίαν καὶ συγχρόνως δι' ἐπισήμου προκηρύξεως τοὺς ὑπενθύμιζον τὰς σφαγὰς καὶ τὰς ἐξισλαμίσεις.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής Α. Στεργιάδης ἦτο τρομερὰ στενοχωρημένος διὰ τὴν τραγικὴν ἀποτυχίαν τοῦ συλλαλητηρίου. Αἱ συστάσεις καὶ ὑποδείξεις του δὲν ἐκαρποφόρησαν. Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης, τὴν ἡμέραν ἐκείνην, μετέβη εἰς τὰς Φώκας. Τὰ μέλη τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης Μιχ. Ἀργυρόπουλος, Εὐφραιμίδης, Στ. Παπαμιχάλης, μετέβησαν εἰς τὰ λουτρά τοῦ Τσεσμέ. Ὁ Ε. Χατζηπαποστόλου εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὅσα ἐκ τῶν μελῶν μετέβησαν ἐξ ἀνάγκης προσεπάθουν νὰ κρύπτονται ἀνάμεσα εἰς τὸν κόσμον, καὶ οἱ λόγοι πρὸς τὸν Ἀρμοστὴν τοῦ δημοσιογράφου Μιχ. Σεῖζάνη δὲν συνεχίνουσαν κανένα. Ἦτο φανερόν! Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἀντελαμβάνετο, ὅτι τὸ κατασκευάσμα τῆς Αὐτονομίας ἀπετέλει τραγικὴν κωμωδίαν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, ἀπετέλει μίαν ἀπόπειραν διεξόδου ἐκ τοῦ χάους, ἀπόπειραν ὅμως ἣ ὁποία ἀπεθράσυνε περισσότερο τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀπεκάλυπτε διὰ μίαν φορὰν ἀκόμη τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ἑλληνικῆς πολιτικῆς.

Αἱ δύο προκηρύξεις τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἔχουν ὡς ἐξῆς:

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἐξουσιοδότησε τὸν ἐν Σμύρῃ Ὑπάτον Ἀρμοστὴν νὰ φέρῃ εἰς γινῶσιν ὅλων τῶν πληθυσμῶν τῆς κατεχομένης χώρας τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, διὰ τὴν μέλλουσαν ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν τῆς Δυτικῆς Μικρασίας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δίδει συνάμα τὴν ἐντολὴν εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἀποφάσεων τούτων. Ἀλλὰ τοιοῦτον ἔργον, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, καὶ ὅπως ἰδιαιτέρως ἔνεκεν τῶν ἐμποδίων, τὰ ὁποῖα εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐπιφέρει κατ' ἀναπότρεπτον ἀνάγκην ὁ μῆπω τερματισθεὶς πόλεμος, δὲν δύναται νὰ συντελεσθῇ ἀμέσως καὶ συνολικῶς. Διὰ μεταγενεστέρας, ἀλλὰ προσεχοῦς προκηρύξεως θὰ καθορίσῃ ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής τὰ μέλλοντα νὰ τεθῶσιν εἰς βαθμιαίαν ἐφαρμογὴν μέτρα, καὶ τὴν σειρὰν τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Θὰ προηγηθῶσι τὰ ἐπείγοντα καὶ ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας κατορθωτά, καὶ πρὸ πάντων ὅσα θὰ ἔχωσιν ἀπόλυτον χρησιμότητα καὶ προσαρμογὴν πάντοτε, οἰαδῆποτε καὶ ἂν θὰ εἶναι εἰς τὸ μέλλον ἡ ὀριστικὴ ἀπὸ διεθνoῦς ἀπόψεως πολιτειακὴ μορφή τῆς ἐλευθερωθείσης Δυτικῆς Μικρασίας. Τὸ ἐλευθερωτικὸν ἔργον δὲν τερματίζεται δι' ἀποφάσεων καὶ συνθηκῶν Κρατικῶν, ἀλλὰ συνεχίζεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐλευθερωθέντος λαοῦ, καὶ στερεώνεται διὰ τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, αἵτινες καθιστῶσι τὴν ἐλευθερίαν πραγματικὴν καὶ ἀνεπιβούλευτον. Ἰδιαιτέρως ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς Μικρασιατικοὺς πληθυσμοὺς λήθη τοῦ ἀπωτέρου καὶ τοῦ προσφάτου

παρελθόντος, υποχώρησις τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ φυλετικοῦ φανατισμοῦ εἰς νεωτέρας ἀντιλήψεις ἐργασίας ἐν εἰρήνῃ καὶ οἰκονομικῆς προόδου, καὶ ὑπὲρ ὅλα τὰ ἄλλα ἠθικὴ ἀνύψωσις τῶν χαρακτήρων. Μόνον διὰ τούτων καὶ διὰ σταθερᾶς ροπῆς πρὸς εἰρήνην ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν, δύο πολυτιμώτατα ἀγαθὰ διὰ πάντα λαόν, θὰ ἀποβῆ δῶρημα τέλειον ἢ πρὸς τοὺς Μικρασιάτας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κοιμισθεῖσα ἐλευθερία.

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 17 Ἰουλίου 1922.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής
Α. ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

Ἡ δευτέρα προκήρυξις εἶχεν ὡς ἐξῆς:

«Ἡ Ἑλλάς ἀποβάσα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἐντολῇ τῶν Συμμάχων, ἵνα ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν καὶ ἐξασφαλίσῃ τὴν ζωὴν, τιμὴν καὶ περιουσίαν τῶν ἐκεῖ διαβιούντων πληθυσμῶν, ἐξετέλεσεν ἅμα ἔργον ἐμπνεόμενον ὑπὸ τῆς βαθυτάτης συνειδήσεως τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῆς προορισμοῦ καὶ τῶν ἐθνικῶν δεσμῶν, τῶν πρὸς τοὺς πέραν τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ χιλιετηρίδων οἰκοῦντας συμπαγεῖς Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς. Τῶν δεσμῶν τούτων τὴν ὕπαρξιν καὶ τὰς δικαίας συνεπειὰς ἀνεγνώσισεν ἡ ὑπογραφεῖσα συνθήκη. Πιστὸς εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ὀ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἠγωνίσθη μόνος ἐπὶ ὀλόκληρον τριετίαν, ὅπως εἰρηνεύσῃ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐπιβάλλῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν υποχρεώσεων, τὰς ὁποίας ἡ Τουρκία ἀνέλαβε διὰ τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης ἀπέναντι ὄλων τῶν Συμμάχων καὶ ἰδιαιτέρως ἀπέναντι τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν. Ἀντιμετωπίσας δὲ νικηφόρως καὶ μετὰ μεγάλων θυσιῶν τὸ κίνημα τοῦ Κεμάλ, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Τουρκία πειρᾶται, ἵνα ἐκμηδενίσῃ πάντα καρπὸν τῆς συμμαχικῆς νίκης ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐπαναφέρῃ τὴν χώραν εἰς τὴν προτέραν δουλείαν, κατέστησε δυνατὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν, ὅπως ἐν τῷ κατεχομένῳ τμήματι, παρὰ τὰ ἐκ τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως πολλαπλᾶ προσκόμματα καὶ τὴν προσωπινότητα τῆς μορφῆς της, ἐπιδείξῃ ὀλόκληρον τὴν ἐκπολιτιστικὴν ὑπεροχὴν της, σεβασθεῖσα ἀπολύτως τὰ δίκαια τῶν κατοίκων καὶ ὑπηρετήσασα ἀποτελεσματικῶς τὴν εὐημερίαν αὐτῶν. Ἡ Δυτικὴ Μικρασία, ἀποτελέσασα ἀνεκαθεν γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, αὐτάρκης οἰκονομικῶς, κατοικουμένη ὑπὸ φυλῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπερέχει κατὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἰκανότητα καὶ κατὰ τὰ ἱστορικὰ δίκαια τὸ Ἑλληνικὸν γηγενὲς στοιχεῖον, ἀπαξ ἀνακτῆσασα τὴν ἐλευθερίαν, δὲν δύναται πλέον νὰ ἐπανέλθῃ ὑπὸ Τουρκικὴν διοίκησιν. Ἡ Τουρκία, ἐπιδιώξασα μόνον τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν κατακτηθέντων λαῶν, καὶ κατὰ σύστημα τὴν διὰ βιαίων ἐξισλαμισμῶν καὶ σφαγῶν ὑποταγὴν αὐτῶν, ἀπεδείχθη ἀνίκανος νὰ πραγματώσῃ, καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἑαυτῆς ἔτι ὁμοφύλων καὶ ὁμοθρήσκων, αὐτὰς τὰς μᾶλλον στοιχειώδεις ἀρχὰς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἀλλά, ἡ

ἐκκρεμότης παρατείνεται καὶ τὰ μετὰ τὴν νικηφόρον προέλασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ προχείρως ληφθέντα μέτρα δὲν ἐξυπηρετοῦσιν ἐπαρκῶς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ συμφέροντα τῶν κατοίκων, χάριν τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλάς ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα καὶ ὑπεβλήθη εἰς τόσας θυσίας. Ἡ Ἑλλάς συνειδυῖα τὰς πρὸς πάντας τοὺς ἐλευθερωθέντας λαοὺς τῆς καταληφθείσης ἐκτάσεως ὑποχρεώσεις αὐτῆς, ὧν δὲν δικαιούται ν' ἀποστή, καλεῖται ὅπως συμφώνως πρὸς τὰ πολιτικά καὶ ἠθικά δόγματα, ἐν ὀνόματι τῶν ὁποίων διεξήχθη ὁ παγκόσμιος πόλεμος, θέσῃ ἐδραίας τὰς βάσεις μονίμου διοικήσεως, ἀσφαλιζούσης πρὸς πάντας ἐξ ἴσου, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείματος τὰ ἀγαθὰ τῆς νεωτέρας πολιτείας καὶ τὴν συμμετοχὴν ὅλων εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν. Ἡ πραγματώσις τῆς ἐλευθερίας πρέπει νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ διὰ χρησιμοποίησεως ὅλων τῶν ἐντοπίων δυνάμεων. Ἐν τῇ εὐημερίᾳ τοῦ Μικρασιατικοῦ λαοῦ καὶ τῇ ἐξυπηρετήσῃ γενικωτέρων ἐκπολιτιστικῶν σκοπῶν ἡ Ἑλλάς θέλει εὖρη τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἔθνικῶν αὐτῆς βλέψεων καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν βαρυτάτων θυσιῶν, εἰς ἃς ὑπεβλήθη. Οὕτως ὀργανουμένη ἡ ἐλευθερωθεῖσα χώρα, θὰ συντελέσῃ καὶ εἰς ἀποκατάστασιν ἀδιατάρακτου εἰρήνης μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καὶ θὰ ἀποβῇ δεσμὸς συνεχτικὸς αὐτῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ πρὸς τὰ Κράτη ταῦτα συνδεδεμένοι χριστιανικοὶ καὶ μουσουλμανικοὶ πληθυσμοὶ θὰ εὐημερήσωσιν ἐν ὀργανικῇ συμβιώσει, τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς θὰ ἐνισχύσῃ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Συμμάχων καὶ Συνησπισμένων Κρατῶν, ἅτινα ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπεδίωξαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Δυτικῆς Μικρασίας. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνατίθεται εἰς τὸν Ὑπατον Ἀρμοστὴν Σμύρνης, ὃν ἐξουσιοδοτεῖ ἡ Κυβέρνησις, ὅπως ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους διαμορφώσῃ, ἐν τῇ Δυτικῇ Μικρασίᾳ, πολιτειακὸν ὀργανισμὸν κατὰ τὴν ἄνω ἐννοίαν, καλῶν τοὺς κατοίκους, ὅπως παράσχωσι πρόθυμον τὴν σύμπραξιν αὐτῶν. Τὸ οὕτω δημιουργούμενον καθεστῶς ἔσται ἄξιον τῆς ἱστορικῆς τῆς Ἑλλάδος ἀποστολῆς ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ ἐλευθερωτοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἰουλίου 1922.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος: Π. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ. — Οἱ Ὑπουργοί: Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ, Ν. ΣΤΡΑΤΟΣ, Κ. ΠΟΛΥΓΕΝΗΣ, Α. ΡΟΥΦΟΣ, Κ. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ, Γ. ΜΕΡΚΟΥΡΗΣ, Ε. ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ, Ν. ΘΕΟΤΟΚΗΣ, Ι. ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Μ. ΓΟΥΔΑΣ, Μ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, Ε. ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Γ. ΜΠΑΛΑΤΖΗΣ.

Ἡ κήρυξις τῆς Ἀυτονομίας ἐν Σμύρνη, ἀπὸ διεθνoῦς ἀπόψεως δὲν εἶχε οὐδεμίαν σημασίαν, διότι, μετὰ τὴν προκήρυξιν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Σμύρνης οἱ Σύμμαχοι ἐπέδωκαν διακοίνωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ τῆς ὁποίας εἰδοποιοῦν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅτι «δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ ἀξιῶσῃ, ὅπως ἐγκαταστήσῃ ἐκεῖ, (ἐν Σμύρνη) καθεστῶς χαρακτηῖρος διαρκoῦς, διότι ἡ ἐν τῷ μέλ-

λοντι διάθεσις τῆς διοικήσεως τῶν ἐδαφῶν τούτων θέλει ἐξαρτηθῆ ἐκ τῆς μεταξύ τῶν συμμάχων καὶ τῆς Τουρκίας συναφθησομένης συνθήκης. » Ἄλλὰ διὰ νὰ μειωθῆ ἡ ἐντύπωσις τῆς τραγικῆς ἀποτυχίας τοῦ συλλαλητηρίου τῆς Ἀὐτονομίας, ἐπωφελήθη ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής τῶν γενομένων δηλώσεων τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Βουλὴν ἐναντίον τῆς Τουρκίας καὶ ἐδημιούργησαν νέον συλλαλητήριον τὴν 31 Ἰουλίου.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐκλήθη νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος διὰ τὰς δηλώσεις τοῦ Πρωθυπουργοῦ Λόυδ Τζώρτζ, δηλώσεις αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν ἀληθὲς μαστίγωμα κατὰ τῆς πολιτικῆς τῶν Τούρκων. Ἡ εὐκαιρία ἦτο μοναδική καὶ ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν ὅλων τῶν παραγόντων τῆς ὑπὸ διάλυσιν εὐρισκομένης Μικρασιατικῆς Ἀμύνης διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ συλλαλητηρίου. Διὰ πρώτην φοράν ὑπέκυψε καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' εἶχε πεισθῆ ἐκ τοῦ συλλαλητηρίου τῆς Ἀὐτονομίας, ὅτι δὲν εἶχε εἰς τὸ πλευρόν του οὔτε ἓνα ἄνθρωπον. Ἐδρεπε τοὺς καρπούς τῶν ἔργων του. Οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν τὴν Ἀὐτονομίαν ἐμπαιγμὸν καὶ οἱ Τούρκοι παγίδα.

Τὸ ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας συλλαλητήριον ἦτο πράγματι ὀγκῶδες καὶ ἐπιβλητικόν. Ἐλαβον μέρος ὄχι μόνον οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀρμένιοι, ἀλλὰ καὶ ἀρκετοὶ Τούρκοι ἐκ τοῦ κόμματος τῶν ἀντικεμαλιστῶν. Οἱ διαδηλωταὶ μετέβησαν εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἐζητωκραύγασαν ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας, κατόπιν διῆλθον ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ προξενείου καὶ μία Ἐπιτροπὴ ἐπεσκέφθη τὸν Γενικὸν Πρόξενον Λάμπ.

Ὁ Γενικὸς πρόξενος, διερμηνεύοντας τοῦ Χαλκιᾶ, ἠὺχαρίστησε τὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ Σμυρναϊκοῦ λαοῦ ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ παρετήρησεν, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν εἶναι μόνη, ἔχει καὶ συμμάχους, καὶ «πολὺ ἄσχημα κάμνουν ὅσοι ἐξεγείρουν τὸν λαὸν καὶ δημιουργοῦν τοιαύτας συγκεντρώσεις». Διὰ τῶν ἀνωτέρω δηλώσεών του ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἀπέκρουσε τὴν πολιτικὴν σημασίαν τοῦ συλλαλητηρίου καὶ ἐξεδήλωσε σαφῶς τὰς ἐντυπώσεις του. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ συλλαλητηρίου ἐπεδόθη εἰς τὸ Ἀγγλικὸν προξενεῖον τὸ κατωτέρω ψήφισμα καὶ ἐτηλεγραφήθη ἀμέσως κατόπιν εἰς τὸ Λονδίνον:

Οἱ κάτοικοι Σμύρνης καὶ τῶν περιχώρων, συνελθόντες σήμερον εἰς συλλαλητήριον, τοῦ ὁποίου μετέσχον οἱ γηγενεῖς Μικρασιᾶται τῆς περιφερείας ταύτης, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας, καὶ λαβόντες γνώσιν τῆς ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων προσφάτου ἀγορεύσεως τοῦ Ἀγγλοῦ πρωθυπουργοῦ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ἀνατολῆς, ἀποφασίζομεν π α μ ψ η φ ε ἰ καὶ δίδομεν ἐντολήν εἰς τοὺς κάτωθι τοῦ παρόντος Ψηφίσματος ὑπογεγραμμένους ἀντιπροσώπους τῶν διαφόρων Κοινοτήτων, Ἐκκλησιαστικῶν καὶ λοιπῶν οργανώσεων ἡμῶν, νὰ ἐκδηλώσωσιν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων κατοίκων τῆς Δυτ. Μ. Ἀσίας πρὸς τὸν μέγαν Βρετανικὸν λαὸν καὶ πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Πρόεδρον τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως τὴν ἀπειρον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην καὶ τὸν θαυμασμόν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων ἐνὸς λαοῦ, ὅστις ἔχων κοινὴν Πατριδα καὶ κοινὰ συμφέροντα, ἐπιθυμεῖ, παρὰ τὰς ἐξ ἱστορικῶν περιπετειῶν διαιρέσεις καὶ παρὰ τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος, ὀφειλόμενα ὅλα εἰς ἀπαισίαν διοίκησιν, νὰ μὴ ἐπανέλθῃ πλέον οὐδεὶς ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐκείνην, ἀλλὰ συναδελφωμένος νὰ ἀπολαύσῃ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἰσότητι τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν ἐκόμισεν ἡ Ἑλληνικὴ Κατοχή. Ἡ φωνὴ τῆς ὑψηλῆς Δικαιοσύνης, ἣτις ἠκούσθη ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, θὰ ἀποτελέσῃ τὴν μεγαλει-

τέρων ἐνίσχυσιν ἡμῶν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ καθεστῶς ἐγγνώμενον σταθερὰν εἰρήνην καὶ Διοίκησιν τάξεως καὶ προόδου.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Συμριναϊκοῦ λαοῦ, ἐνεργοῦντες ἐπίσης ἐξ ὀνόματος τῶν κατοίκων τῶν περιφερειῶν, Κυδωνιῶν, Κρήνης, Βρουλλῶν, Π. Φωκαίας, Καραβουρνῶν, Μαγνησίας, Βαϊνδιδρίου Θεϊρων, Σιβρισαρίου, Μαινεμένης, Νυμφαίου, Ὀδεμισίου, Ἀξαρίου, Περγάμου, Κασαμπᾶ, Ἀϊδινίου, Ναζλῆ, Σακίων, Ν. Ἐφέσου, Προύσης, Μουδανιῶν, Κίου, Ἰνεγχιόλ, Μιχαλιτσίου, Μπαλουκσεέρ, Σόμα, Κιρκαγάτς, Πανόρμου, Ἀρτάκης, Βήγας, Ἐζίνε, Ἀδραμυττίου, Φιλαδελφείας, Κούλων, Σιμάβ, Οὔσακίου, Ἀφιὸν-Καραχισάρ, Κιουταχείας καὶ Ἐσικῆ-Σεχέρ. Ἐπονται ὑπογραφαὶ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐξ ἀντιπροσώπων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Αἱ ὑπογραφαὶ τῶν διαφόρων ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ τῆς στρατιωτικῶς κατεχομένης ζώνης, θὰ ὑποβληθῶσιν ἀκολούθως εἰς τὸ Βρετανικὸν Γεν. Προξενεῖον Σμύρνης, μετὰ τὴν παράκλησιν, ὅπως διαβιβθῶσιν αὐταὶ μετὰ τοῦ παρόντος ψηφίσματος εἰς τὸ ἐν Λονδίῳ Φόρεϊν Ὄφφισ. Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ ἐπιτροπῶν τῆς Ἀρμενικῆς καὶ Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν Κιρκασίων.

Διὰ νὰ μὴ παρεξηγηθῇ ὁ σκοπὸς τοῦ συλλαλητηρίου, ὅτι εἶχε μόνον Ἀγγλικὴν χροιάν, ἀπεφασίσθη καὶ ἀπεστάλη πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Γαλλίας Πουανκαρέ τὸ κατωτέρω τηλεγράφημα ἐκ μέρους τῆς Διοικουσίας ἐπιτροπῆς τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης:

Πρὸς τὴν Α. Ε. κ. Ραϋμόνδον Πουανκαρέ, πρωθυπουργὸν καὶ ὑπουργὸν τῶν
Ἐξωτερικῶν Παρισίου

Οἱ πληθυσμοὶ τῆς Δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας, συνηθοίσθησαν σήμερον αὐθορμήτως καὶ ὁμοφώνως, ἵνα ἀπονείμωσι δίκαιον φόρον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ Βρετανικὸν ἔθνος καὶ τὸν πρωθυπουργὸν του, ὅστις διὰ τῶν προσφάτων δηλώσεων εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων παρέσχεν εἰς αὐτοὺς ἀναζωπύρωσιν τοσοῦτον μᾶλλον παρήγορον, ὅσον ἡ ἀγωνία τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς Ὀθωμανικῆς διοικήσεως εἰς τὰς ἐλευθερωθείσας ταύτας χώρας κατεβασάνιζεν αὐτούς. Οἱ πληθυσμοὶ τῆς Δ. Μ. Ἀσίας θὰ ἠϋχοντο νὰ ἠδύναντο νὰ συμπεριλάβουν τὴν Γαλλίαν καὶ τὸν πρωθυπουργὸν τῆς εἰς τὰ αὐτὰ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης, καὶ ἐλπίζουσιν, ὅτι θὰ τόχωσι τῆς ἀρωγῆς αὐτῶν κατὰ τὴν ἀποφαστικὴν στιγμήν. Ἡ εὐχὴ αὕτη εἶναι τόσον μᾶλλον πραγματοποιήσιμος, καθόσον συνάδει πρὸς τὴν προαιώνιον πολιτικὴν τῆς Γαλλίας καὶ πρὸς τὴν ἀποστολὴν ὡς ἐλευθερωτρίας τῶν καταπιεζομένων λαῶν.

Ἡ Διοικ. Ἐπιτροπὴ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης

Σ. ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΗΣ, ΣΤ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΗΣ,

Α. ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗΣ, ΕΕΝ. ΔΗΜΑΣ.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν συνεκροτήθησαν συλλαλητήρια ὑπὲρ τῆς Αὐτονομίας καὶ ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας καὶ τὰ ψηφίσματα τῶν κατοίκων ἐξηκολούθησαν ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν Ἰπάτην Ἀρμοστείαν. Οὕτω ἐδημιουργήθη πρὸς στιγμήν μία ψευδὴς κατάστασις, ἡ ὁποία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παγιώσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας καὶ τὸ νέον πολίτευμά της. Ἐρρίφθη ἀορίστως ἡ λέξις «Αὐτονομία» καὶ χιλιάδες λιρῶν Τουρκικῶν ἐσπαταλήθησαν εἰς τὴν Σμύρνην καὶ τὸ ἐσωτερικὸν μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως Π. Γουναράκη, καθ' ἣν στιγμήν ὁ στρατὸς τοῦ Μετώπου ὑπέφερεν οἰκονομικῶς καὶ ἡ πειθαρχία του ἐκινδύνευε νὰ διασαλευθῇ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς παρατάξεως μέχρι τοῦ ἄλλου.

Ο ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἡ θέσις τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἐφοδιασμοῦ δὲν εἶχε βελτιωθῆ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον. Αἱ τραγικαὶ ἐπικλήσεις τῆς Στρατιᾶς ἐξηκολούθησαν

πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἴδου ἡ εἰκὼν τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἐπανηγύριζε τὴν Ἀυτονομίαν, τὰς δηλώσεις τοῦ Ἀγγλοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ διεσπάθει τὸ χρῆμα τοῦ Δημοσίου δεξιὰ καὶ ἀριστερά, διὰ τὴν δημιουργίαν ψευδῶν καὶ ἀπατηλῶν ἐντυπώσεων.

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας.—Δ)νοῖς Ἐπιμελητείας

Ἄριθ. 17388]1071

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 1ῃ Ἰουλίου 1922

Τηλεγράφημα κρυπτογραφικὸν—λίαν ἐπεῖγον.

Ἐπιμελητείας Στρατιωτικῶν

Ἀθήνας

Τεσσαράκοντα ἐννέα ἑκατομμύρια τριακόσαι χιλιάδες δραχμῶν, περὶ ὧν Ε. Π. 10353: τηλεγραφικὴ διαταγὴ ὑμῶν, δὲν ἐλήφθησαν εἰσέτι, στόπ. Συνεπεῖα τούτου διέθεσα τεθέντα εἰς διάθεσίν μου 50 ἑκατομμύρια πρὸς ἐξόφλησιν μισθοῦ Ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ὀφειλομένων, στόπ. Ἦδη λόγῳ μὴ ἀφίξεως εἰσέτι ἀγοραζομένων ὑπὸ Ἐπιτροπῶν τροφίμων, παρίσταται ἄμεσος ἀνάγκη ἀγορᾶς τοιούτων ἐπὶ τόπου πρὸς θεραπείαν ἐπείγουσων ἀναγκῶν, στόπ. Διάθεσις ὁμοῦ, τῶν 50 ἑκατομμυρίων διὰ μισθοῦ δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν τοιαύτας ἀγορᾶς, ἐλλείπει χρημάτων, στόπ. Παρακαλῶ διαθεθῶσιν ἐπειγόντως τὰ ὀφειλόμενα 49.300.000 μηνὸς Ἰουνίου πρὸς ἀγορὰν τροφίμων καὶ θεραπείαν σημερινῶν ἀναγκῶν.

Ὁ Ἀρχηγὸς Στρατιᾶς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Ἄριθ. Ἐμπ. 19413.

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας

Σμύρνῃν

Ἐπὶ ὑπόλοιπον χρημάτων δὲν ἀπεστάλη εἰσέτι ὑπὸ Ἐθνικῆς, στόπ. Διότι αὐτόθι Ἐποικιακὰ κατάστημά της στερεῖται τόσο ποσοῦ, στόπ. Λίαν προσεχῶς ἐμβασθῆ μέσω Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἢ διὰ εἰδικοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ διὰ χρηματοδέματος, στόπ. Ἐπὶ 1833 τηλεγραφήματι ὑμῶν, στόπ.

Ἀθῆναι 1 Ἰουλίου 1922.

ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας—Δ)νοῖς Ἐπιμελητείας

Ἄριθ. Ἐμπ. 1122/19512. Κρυπτογραφικὴ.

Σμύρνῃ τῇ 5 Ἰουλίου 1922.

Ἐπιμελητείας Στρατιωτικῶν

Ἀθήνας

Ἐνταῦθα Ἐποικιακὸν Ἐπιμελητείας Ἐθνοτραπέζης ἐγνώρισεν ἡμῖν, ὅτι διαθέτει χρήματα ἵνα μετρήσῃ ἡμῖν ὑπόλοιπον 17388 κρυπτογραφικῆς σας, στόπ. Ἐπομένως δυσχέρεια 19413 κρυπτογραφικῆς σας δὲν ὑφίστανται, στόπ. Παρακαλῶ ἐνεργήσατε ταχέως, ὅπως Ἐποικιακὸν Ἐπιμελητείας τοῦτο διαταχθῆ παρὰ Κεντρικοῦ μετρήσῃ ἡμῖν ἀνωτέρω ὑπόλοιπον, ἔστω καὶ κατὰ δόσεις.

Ἀρχηγὸς Στρατιᾶς

Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Ἄριθ. Ἐμπ. 1140.

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας.—Δ)νοῖς Ἐπιμελητείας

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 9 Ἰουλίου 1922.

Τηλεγράφημα κρυπτογραφικὸν, ἄκρω ἐπεῖγον, προσωπικόν,

Ἐπιμελητείας Στρατιωτικῶν Θεοτόκην

Ἀθήνας

Παρὰ τὰ ἀποφασισθέντα, ὅτε ἡμῖν ἐν Ἀθῆναις καὶ παρὰ τὰ ἐπανειλημμένα τηλεγραφήματά μου ἔκτοτε δὲν ἀπεστάλη εἰσέτι ὀφειλόμενον ποσὸν 49.300.000, δραχμῶν, στόπ. Ἐπίσης καὶ σχετικὸν πρακτικὸν Ἐπιμελητείας Συμβουλίου ἀναγκαιοῦν ἡμῖν, στόπ. Παρακαλῶ διατάξατε ἄμεσον ἀποστολὴν.

Ἀρχηγὸς Στρατιᾶς

Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Ἄριθ. 16277)19817.

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας.—Δ)οις Ἐπιμελητείας. Ἐν Σμύρνῃ τῇ 15 Ἰουλίου 1922

Τηλεγράφημα κρυπτογραφικόν

Ἰπουργεῖον Στρατιωτικῶν

Ἀθήνας

Ἐνταῦθα Ἐθνοτράπεζα γνωρίζει, ὅτι οὐδεμίαν ἐντολήν ἔλαβε πρὸς καταβολὴν 51.750.000 δραχμῶν, περί ὧν 106774)2308 τηλεγραφική σας, στόπ. Παρακαλοῦμεν τηλεγραφήσετε τί συμβαίνει καὶ διατάξατε δέοντα πρὸς ταχίστην ἀποστολὴν χρημάτων λόγῳ ἀναγκῶν Στρατιᾶς.

Ὁ Ἄρχηγός Στρατιᾶς κ. δ.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΛΕΤΑΣ

ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἐκτὸς τῆς Αὐτονομίας τῆς Μ. Ἀσίας, ἡ Κυβέρνησις ἐσκέφθη, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκβιάσῃ τὴν Τουρκίαν τῆς Ἀγκύρας πρὸς τερματισμὸν τοῦ πολέμου διὰ τῆς ἀπειλῆς, καὶ τῆς καταλήψεως Ἰσως, τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δὲν εἶχε ψυχολογήσῃ, ὅτι ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐθεώρει ἀνύπαρκτον τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐβασίζετο δὲ εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ ἐκεῖ μόνον ἐδημιούργει τὰς στρατιᾶς του. Ὁ ἀρχηγός τῆς Στρατιᾶς Γ. Χατζηανέστης μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ Μετώπου ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐξέθεσε τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰ σχέδια του.

Ἡ Κυβέρνησις ἐζήτησεν ὑπευθύνως τὴν γνώμην του σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Χατζηανέστης ἀπήντησεν, ὅτι ἡ πρὸς Κωνσταντινούπολιν ἐκστρατεία ἦτο δυνατὴ διὰ τῆς συγκεντρώσεως Μεραρχιῶν τινῶν εἰς τὴν Θράκην, ὅπως ἐπίσης καὶ μερικῶν συνταγμάτων πεζικοῦ εἰς Κίον καὶ Μουδανιά, τὰ ὁποῖα θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν πρώτην ἀνάγκην. Γενικώτερον ὁμιλῶν περὶ τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου ὁ Χατζηανέστης, ἀνέπτυξεν ὅτι ἡ παράταξις του ἦτο ἐλαττωματικὴ, λόγῳ τοῦ μήκους του, τὰ δὲ κενὰ τῶν διαφόρων Μεραρχιῶν παμμέγιστα καὶ ἡ εἰσδυσίς τοῦ ἐχθροῦ λίαν εὐχερής.

Τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὕλικου τοῦ Α' καὶ Β' Σώματος εἰς τὸ Ἄφιον-Καραχισάρ τὴν ἐχαρκτήρησε, καὶ δικαίως, ἐγκληματικὴν, διότι ἡ γραμμὴ ἀμύνης εἶχεν ἐγκατασταθῆ μόλις εἰς 6 χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως. Ἐπίσης ἀνεκοίνωσεν, ὅτι διέταξε τὴν μελέτην τῆς συμπύξεως τοῦ μετώπου ἐπὶ τῆς νέας ἀμυντικῆς γραμμῆς Πανόρμου—Φιλαδελφείας—Μαιάνδρου, μόλις δὲ ἐπερατοῦτο αὕτη θὰ ἐπρότεινε κατ' Αὐγούστον ἢ Σεπτέμβριον τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς θέσεις του. Ἡ Κυβέρνησις ἠρώτησε τὸν Χατζηανέστην ἐὰν ἐφοβεῖτο ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὗτος ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἐφοβεῖτο ἀποτελεσματικὴν ἐπίθεσιν. Ἐὰν δὲ ἐγίνετο ἀσφαλῶς θὰ συνετρίβετο διὰ διαφόρων ἐλιγμῶν. Πρὸς τοῦτο κατήργησε τὸ συγκρότημα τῶν Μεραρχιῶν τοῦ νοτίου μετώπου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐνιαίαν διοίκησιν, καὶ ἐπανέφερε τὸ σύστημα τῶν σωμάτων στρατοῦ, δηλαδὴ τὸ Α' καὶ Β' Σῶμα Στρατοῦ τοῦ νοτίου μετώπου ἐξηρτῶντο κεχωρισμένως πλέον ἀπὸ τὴν Στρατιὰν Σμύρνης.

Ἡ Κυβέρνησις ἐνέκρινε τὰς σκέψεις καὶ τὰ σχέδια τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς καὶ ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας διὰ τὴν στρατιωτικὴν προπαρασκευὴν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δηλαδὴ διὰ μίαν φορὰν ἀκόμη ἡ Κυβέρνησις ἐστρέφετο πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν τερματισμὸν τοῦ πολέμου καὶ τὸ μέτωπον ἐπαφίετο εἰς τὴν τύχην καὶ εἰς τὰς τραγικὰς οἰκονομικὰς στενοχωρίας του.

Ὁ ἀρχιστράτηγος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ ἀφοῦ ἔδωσε τὰς τελευταίας διαταγὰς διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Θράκην, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Κερασίην καὶ ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» ἔλαβε τὰς τελειωτικὰς ὁδηγίας τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Κων)πόλεως, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οὐδεμία ἀνησυχία διὰ τὸ Μικρασιατικὸν Μέτωπον. Καὶ ἦτο φυσικὸν τοῦτο, ἀφοῦ τὰ διάφορα γραφεῖα τῶν πληροφοριῶν τῆς Στρατιᾶς ἠγνύουν ὁλοκληρωτικῶς τὰς κινήσεις καὶ τὰς μεγάλας προπαρασκευὰς τοῦ ἐχθροῦ μεταξὺ Ἀφιδν-Καραχισάρ καὶ Ἰκονίου. Πρὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ στρατοῦ κατὰ τῆς Κων)πόλεως, ἡ Κυβέρνησις προέβη εἰς τὰ κατάλληλα διπλωματικὰ διαβήματα πρὸς τοὺς συμμάχους. Πρὸς τοῦτο τὴν 14ην Ἰουλίου ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας τὴν κατωτέρω διακοίνωσιν:

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας.

«Ἐπιθυμοῦσα νὰ συντελέσῃ εὐλικρινῶς εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡ Ἑλλάς οὐδέποτε παρέλειπε νὰ ἐπιδείξῃ τὸ διαλλακτικὸν πνεῦμα κατὰ τὰς διαφόρους ἀποπείρας τῶν Συμμάχων Δυνάμεων πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ πρὸς ἔναρξιν τῶν διαπραγματεύσεων τῆς εἰρήνης. Ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, δὲν ἐδίωξε κατὰ τὸν παρελθόντα Νοέμβριον νὰ ἀποδεχθῇ καὶ ἐκ τῶν προτέρων τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν καὶ νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν περὶ ἀνακωχῆς πρότασιν, τὴν γενομένην κατὰ Μάρτιον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Τουρκικὰς κυβερνήσεις, πρότασιν τῆς ὁποίας ἑκατέρω τῶν δύο τελευταίων κατώρθωσε νὰ ὑπεκφύγῃ. Ἐπομένως δὲν θὰ εὐρίσκετο τις ἐν τῷ δικαίῳ, προσάπτων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὴν εὐθύνην παρατάσεως τῆς ἐνόπλου συρράξεως. Ἀφ' ἑτέρου αἱ σφαγαὶ καὶ οἱ ἐκτοπισμοὶ τῶν χριστιανῶν ἐπεκτείνονται, καθιστάμεναι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συστηματικαί, ἐπαπειλοῦσαι τὴν ὁλοσχερῆ ἐξόντωσιν τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν τῶν χωρῶν, ἐν ταῖς ὁποίαις εἶναι ἐγκατεστημένον τὸ Κεμαλικὸν καθεστῶς. Τὰ δὲ ἐγκλήματα ταῦτα, τὰ ἐξεγείροντα τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν, δὲν ἐγένετο δυνατόν νὰ προληφθῶσιν καὶ δι' αὐτῆς ἀκόμη τῆς μέχρι τοῦδε ἀσκηθείσης ὑπὸ τῶν Συμμάχων πίεσεως. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης, τῆς ὁποίας ἡ ἀβεβαιότης καὶ ἡ παράτασις γεννῶσι παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ τὰς βαρυτάτας τῶν ὑποχρεώσεων, καὶ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰς σοβαρωτάτας τῶν εὐθυνῶν, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀποταθῶ πρὸς τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα, ὅπως δηλώσω ἐν ὀνόματι τῆς Βασιλικῆς κυβερνήσεως, ὅτι ἡ Ἑλλάς εὐρίσκεται ἐν τῇ ἀνάγκῃ νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὰ προσφορώτερα μέτρα πρὸς τερματισμὸν τῆς ἐνόπλου ρήξεως. Πιστὴ ἐν τούτοις εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς καὶ εἰς τὴν εὐλάβειαν τὴν ἀμετάβλητον, τὴν διαδηλωθεῖσαν πρὸς τὰς Συμμάχους κυβερνήσεις, ἡ Ἑλλάς ἔσεται πάντοτε ἐτοιμὴ νὰ ἐξετάσῃ ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν πᾶσαν πρότασιν εἰρήνης καὶ τὴν ἰσχὸν τῶν κοινῶν ἀποφάσεων τῶν νικητῶν Κρατῶν».

Γ. ΜΠΑΛΑΤΖΗΣ

Ἀμέσως κατόπιν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γ. Μπαλατζῆς ἐπέδωκε τὴν 16ην Ἰουλίου καὶ δευτέραν διακοίνωσιν πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας. Τὸ κείμενον τῆς δευτέρας ταύτης Ἑλληνικῆς διακοινώσεως ἔχει οὕτω:

«Κατόπιν τῆς ἀπὸ 14]27 Ἰουλίου διακοινώσεώς μου, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσω πρὸς τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα τὰς ἀποφάσεις, εἰς τὰς ὁποίας κατέληξεν ἡ Βασιλικὴ Κυβέρ-

νησις, ὡς καὶ τὰς σκέψεις αἵτινες ἤγαγον εἰς ταύτας καὶ αἵτινες προέκυψαν ἀναντιρρήτως ἐκ βαθείας μελέτης τῆς καταστάσεως. Ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ρῆξις εἶναι προφανῶς ἡ ἐξακολούθησις τοῦ πολέμου τῶν Συμμάχων κατὰ τῆς τελευταίας ταύτης καὶ συγχρόνως ἡ συνέπεια τῆς Τουρκικῆς ἀποπείρας πρὸς καταπρόδοσιν τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων καὶ ἀντιδράσεως κατὰ τῆς θελήσεως τῶν νικητῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιβολῆς τῶν ληφθεισῶν ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν Συμμάχων Δυνάμεων ἀποφάσεων καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς τάξεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῆς υπάρξεως τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τῆς Κεμαλικῆς καταδιώξεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐπὶ τῷ τέλει ἐπιτεύξεως διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν περὶ εἰρήνης συνθήκης, ἐγγυωμένης τὴν ἐλευθέραν ἐξέλιξιν τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἐδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐντολὴ τῆς Μικρασίας, αἱ δὲ Συμμαχικαὶ Δυνάμεις κατέλαβον τὴν Κων)πολιν, ὅπως ἀσκήσωσι πίεσιν ἐπὶ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως. Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἐμάχετο κατὰ τῶν Κεμαλικῶν στρατευμάτων, ἐνισχυθέντων διὰ παντὸς ὑπολειφθέντος στρατιωτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ παράγοντος τῆς παλαιᾶς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ἐξακολοῦει τὸν πόλεμον, αἱ ἐδαφικαὶ συνθήκαι καὶ τὰ ὅρια τῆς στρατιωτικῆς αὐτῆς δράσεως καθίσταντο ἐκ τῶν δυσχερεστάτων, αἱ δὲ Δυνάμεις κατελάμβανον ἐδάφη, κηρυσσόμενα ἅμα ταῦτα καὶ οὐδέτερα. Διὰ τῆς κηρύξεως ταύτης τῆς οὐδετερότητος, ἡ σκοπούμενη ἐν ἀρχῇ πίεσις ἀπώλεσε κατ' ἀνάγκην τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, ἡ δὲ Κατοχὴ μετεβλήθη εἰς εἶδος προστασίας καὶ ἀσφαλείας διὰ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Κων)πόλεως καὶ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Αὐτοκρατορίας. Τοῦτο ἐστέρησε καὶ ἠμπόδισε νὰ κατευθύνῃ τὴν δρᾶσιν αὐτῆς καὶ τὴν στρατιωτικὴν αὐτῆς προσπάθειαν κατὰ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ μᾶλλον εὐαισθητοῦ σημείου. Οὕτω διὰ τῆς κηρύξεως τῆς οὐδετερότητος τὸ πεδίου δράσεως τῆς Ἑλλάδος περιορίσθη ἐπὶ βλάβῃ τῆς καὶ συνεπῶς παρεκωλύθησαν αἱ κινήσεις αὐτῆς, στερηθείσης οὐσιώδους μέρους τῶν μέτρων πίεσεως, τῶν ὁποίων δικαιοῦται νὰ ποιήσῃται χρῆσιν πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης, τοῦθ' ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὴν ἀνοχὴν τῆς οὐδετερότητος καὶ τὴν κατὰ τὸ Διεθνὲς δίκαιον θέσιν τῶν οὐδετέρων πρὸς τοὺς ἐμπολέμους. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔκρινεν, ὅτι ὄφειλε νὰ ὑποκύβῃ μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς οὐδετερότητος τῶν Δυνάμεων καὶ παρ' ὅλην τὴν μειονεκτικὴν θέσιν, ἐν ἣ ἐτέθη ἡ Ἑλλάς ἐναντι τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἐφείσθη οὐτε τοῦ αἵματος τῶν τέκνων αὐτῆς, οὐτε τῶν πόρων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐπιβάλλουσα εἰς ἑαυτὴν τὴν ὑπεράτην ἔντασιν τῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν αὐτῆς δυνάμεων. Καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ταύτην περίοδον τῶν ἐχθροπραξιῶν, οἱ Σύμμαχοι αὐτῆς τοῦ μεγάλου πολέμου, δὲν ἐνόμισαν ὅτι ὄφειλον νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν αὐτῆς, ἔσχον ὅμως τὴν πρωτοβουλίαν προτάσεων περὶ εἰρήνης, μὴ γενομένου δὲ δυνατοῦ νὰ καταλήξωσιν αὐταὶ εἰς ἀποτελεσμα, ἡ εἰρήνη κατέστη ἐτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον προβληματικὴ, καὶ ἡ κατάστασις ὀσημέραι ἐπιδεινουμενὴ ἀπειλεῖ νὰ διαιωνίσῃ τὴν ἀναρχίαν ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ. Φρονῶ ὅτι δὲν ὄφειλα νὰ ἀποσιωπήσω ἐνταῦθα, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτῆ τῶν πραγμάτων εὖνοεῖ ἐξαιρετικῶς τὴν ἐξόντωσιν διὰ τῶν σφαγῶν καὶ ἐκτοπίσεων τῶν χριστιανικῶν φυλῶν τῆς Μικρασίας, πρόγραμμα τεθὲν ἀπὸ πολλοῦ ἐν ἐφαρμογῇ ὑπὸ τῶν Κεμαλικῶν, καὶ εἰς τὸ ὅποιον ἡ Κυβέρνησις τῆς Κων)πόλεως μῆτε ἠθικὴν κἂν ἀντίδρασιν ἠδυνήθη ν' ἀντιτάξῃ. Τοῦναντίον, ἡ ἐξασφάλισις δι' ἧς βλέπει ἑαυτὴν περιβαλλομένην καὶ ἡ Κεμαλικὴ ἐπιρροή ἧτις δεσπόζει τῶν ἐνεργειῶν τῆς, ἐνεθάρρυνε αὐτὴν πρὸς ἐξακολούθησιν ἀποστολῆς ὀπλων καὶ πολεμοφοδίων εἰς Ἀγκυραν, ἀφοῦ συνήνεσε εἰς τὴν ἀναχώρησιν δι' Ἀνατολίαν τοῦ ὅλου σχεδὸν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ τέως αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ. Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ ὅπως τεθῆ τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ ἀδιεξόδου, ἐν ἣ διαπαλαίει ἡ Ἀνατολία, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι μόνη ἡ κατάληψις τῆς Κων)πόλεως, πρωτεύουσης τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, θέλει ἐπιβάλλει τὴν συνομολογήσιν τῆς εἰρήνης. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔλαβε ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεῶν τούτων πάντα τὰ μέτρα αὐτῆς καὶ ἔχει τὴν τιμὴν νὰ ἀποταθῆ πρὸς τὰς Συμμάχους Δυνάμεις, τονίζουσα, ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναλλοιώτων ἀρχῶν τοῦ δικαίου, ἡ Ἑλλάς οὐδὲν παρέλειψεν καὶ οὐδενὸς ἐφείσθη ὅπως ἀναδειχθῆ ἀξία τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἔργου, ὅπερ τῇ ἐνεπιστεύθησαν. Καὶ διὰ τοῦτο δυνατόν νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι αἱ Δυνάμεις θέλουσι εὐαρεστηθῆ νὰ μὴ παρεμβάλωσι προσκόμματα εἰς τὴν πρὸς τὴν Εἰρήνην πορείαν αὐτῆς, ἧτις ἔσται ἡ σωτηρία τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ὑποκειμένων εἰς τὸν τουρκικὸν ζυγὸν φυλῶν καὶ συμπλήρωσις τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου, ἐξαγοραζομένης ὑπὸ τῶν θυσιῶν αὐτῆς».

Γ. ΜΠΑΛΑΤΖΗΣ

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐπιδίδονται αἱ δύο Ἑλληνικαὶ διακοινώσεις, τὴν 14ην καὶ 16ην Ἰουλίου 1922, πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Μικρασιατικῆς Στρατιᾶς Γ. Χατζηανέστης εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Ραιδεστόν καὶ ἀνέμενε τὸ τελευταῖον τηλε-

γράφημα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, διὰ νὰ διατάξῃ τὴν προέλασιν τῶν στρατευμάτων πρὸς Τσατάλτζαν—Καλλικράτειαν—Κων)πολιν. Ὁ στρατὸς ἀνέμενε μὲ ἀγωνίαν. Ἡ συγκίνησις του εἶχε κορυφωθῆ. Ἡ ἰδέα τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν Κων)πολιν καὶ ἡ λειτουργία εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ἔφερε τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν. Μία μεραρχία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κουρέβελην, εὐρίσκετο ἐν ἐπιφυλακῇ, ἐτοίμη πρὸς ἐκκίνησιν εἰς τὴν πρώτην διαταγὴν.

Εἰς τοὺς ξένους διπλωματικοὺς κύκλους τῆς Σμύρνης, αἱ ἐνέργειαι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐχαρακτηρίζοντο ὡς *desespoir extrême* (ἐσχάτη ἀπόγνωσις). Ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής ἐξεφράζετο ἀπαισιδοξῶς. Ὁ συνεργάτης τῆς «Πολιτείας» Ν. Καρβούνης, ὁ ὁποῖος διῆλθε τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐκ Σμύρνης, κατευθυνόμενος εἰς Κων)πολιν, ἐθεώρει τὸ «ἐγγχείρημα» δύσκολον ἀπὸ διπλωματικῆς ἀπόψεως.

Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις ἐνήργει, ὡς ἐὰν ἦτο βεβαία περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀποφάσεώς της. Ὁ στρατὸς εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὴν Ραιδεστόν καὶ τὰ Μουδανιά καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Τύπου ἐσπευδον πρὸς τὸν Βόσπορον. Ὁ συνεργάτης τοῦ γραφείου Τύπου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Δημ. Σβολόπουλος, εἶχεν ἀναλάβει ὅλην τὴν κίνησιν τοῦ Τύπου καὶ εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Πρεσβείας Κων)πόλεως. Τὸ γραφεῖον Τύπου ἐπέδειξε καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα καὶ εἶχεν ἀρτίως προετοιμασθῆ, ὅπως ἐξυπηρετήσῃ τὴν ὅλην κατάστασιν τοῦ παγκοσμίου Τύπου, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θὰ εἰσῆρχετο ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὴν Κων)πολιν. Ὁ Δ. Σβολόπουλος, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀναμονῆς τῶν μεγάλων ἀποφάσεων, διὰ τοῦ Μητροπολίτου Μετρῶν, εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου Μελετίου Μεταξάκη, ὅπως πάντες ἀπὸ κοινοῦ, λησμονοῦντες τὰς πολιτικὰς διαφοράς, ἐξυπηρετήσουν τὸν στρατὸν καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ τὴν νύκτα τῆς 18ης πρὸς τὴν 19ην Ἰουλίου, ἐλήφθη ἐπεῖγον τηλεγράφημα πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῆς Κων)πόλεως τῆς Κυβερνήσεως Ἀθηνῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνηγγέλλετο εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ραιδεστόν, ὅπως ἀναστείλῃ τὰς προπαρασκευὰς τῆς προελάσεως. Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, κατ' ἐντολὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἀπεστάλη ἀμέσως εἰς τὴν Ραιδεστόν δι' ἀντιτορπιλικοῦ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ Γ. Χατζηανέστην.

Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν δευτέραν Ἑλληνικὴν διακοίνωσιν, τὴν μεσημβρίαν τῆς 18ης Ἰουλίου, ὁ ἐν Ἀθήναις ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλίας, ὡς ἀρχαιότερος τῶν συναδέλφων του τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας, ἐπέδωκε πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος τὴν κατωτέρω διακοίνωσιν:

«Κατ' ἐντολὴν τῆς Κυβερνήσεώς του καὶ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὰς Κυβερνήσεις τῶν συμμάχων Δυνάμεων ἀπευθυνθεῖσαν αἴτησιν, ὅπως δοθῶσι διαταγαὶ εἰς τὰ στρατεύματα αὐτῶν, ν' ἀφεθῆ ἐλευθέρα εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἢ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν δίοδος, ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλίας ἔχει τὴν τιμὴν νὰ φέρῃ εἰς γνῶσιν τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, ὅτι αἱ σύμμαχοι Κυβερνήσεις ἀρνοῦνται νὰ λάβωσι τὸ μέτρον τοῦτο καὶ ὅτι ἐδόθησαν διαταγαὶ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τῶν συμμαχικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ν' ἀποκρούσῃ βίᾳ πᾶσαν κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν στρατευμάτων Αὐτῶν κατεχομένης ζώνης στρατιωτικὴν κίνησιν».

Τὴν 21ην Ἰουλίου, 1922 ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γ. Μπαλτατζῆς

ἐπέδωσε τὴν κατωτέρω διακοίνωσιν πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἐπιτετραμμένους τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας:

«Ἀποκρινόμενος εἰς τὴν ἀπὸ τῆς 31 Ἰουλίου (ν. ἡ.) 1922 ρηματικὴν διακοίνωσιν, ἣν ὁ κ. Ἐπιτετραμμένος τῆς... τῷ ἐπέδωκεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος ἔχει τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλλῃ τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀποφασίσει τὴν κατάληψιν τῆς Κων)πόλεως, ὅπως ἐπιτύχῃ δι' ἀποφασιστικῆς κατὰ τῆς Τουρκικῆς πρωτευούσης δράσεως τὴν ταχεῖαν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Αἱ ληφθεῖσαι ὑπὸ τῶν συμμάχων Δυνάμεων ἀποφάσεις ἠρθώθησαν ὡς κώλυμα κατὰ τοῦ οὐσιώδους σκοποῦ, ὃν προϋτίθετο ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτῆς νὰ ἀσκήσῃ δικαίωμα, ἀπορρέον ἀπὸ τῆς ιδιότητος αὐτῆς ὡς ἐμπολέμου, ἀποφάσει ἣν ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν Τουρκικὴν ἀντίστασιν δι' ἠθικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἐπίδρασεως, ἀναμφισβητήτου σημασίας. Αἱ Δυνάμεις, παρεμβάλλουσαι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ δικαιώματος τούτου, τείνουσι νὰ ματαιώσωσι προσπάθειαν ἀποφασιστικὴν καὶ καθιστοῦν τὴν κατάστασιν ἔτι μᾶλλον ἀμύχανον. Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος φρονεῖ, ὅτι ὀφείλει νὰ ἐπισύρῃ σοβαρωτάτην τὴν προσοχὴν τῶν Δυνάμεων ἐπὶ τούτου, τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσω πᾶσα ἐπιβράδυνσις ἐπερχομένη εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς ὀριστικῆς εἰρήνης, γεννᾷ νέας συμφορὰς διὰ τοὺς Χριστιανούς, διαιωνίζει ἀφόρητον κατάστασιν, ἐν ἣ εὐρηται ἀπὸ πολλοῦ ἤδη σύμπασα ἡ Ἑγγὺς Ἀνατολὴ καὶ αὐξάνει τὰς εὐθύνας ἀπάντων τῶν παραγόντων τῆς εἰρήνης.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος

Γ. ΜΠΑΛΑΤΑΤΖΗΣ

Συνεπεῖα τῆς κατηγορηματικῆς ἀρνήσεως τῶν Συμμάχων, τὸ ζήτημα τῆς προελάσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐννυάγησε κατὰ τρόπον ἄδοξον. Ἐκτὸς τῆς ἀπαγορευτικῆς διακοινώσεως τῶν συμμάχων ἐν Ἀθήναις, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων Κων)πόλεως, Ἄγγλος στρατηγὸς Χάρριγκτων, μετέβη εἰς τὴν Τσατάλτζαν καὶ προέβη εἰς παρομοίαν κατηγορηματικὴν δήλωσιν πρὸς τὸν στρατηγὸν Γ. Χατζηανέστην. Διὰ νὰ μὴ ἐπέλθῃ δὲ οὐδεμία ἐπαφὴ μεταξύ συμμαχικῶν καὶ Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἐσχηματίσθη ἐπιτροπὴ, διὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ στρατηγὸς Ἀρ. Βλαχόπουλος καὶ τοὺς συμμάχους ὁ Ἰταλὸς στρατηγὸς Μομπέλλι, ἡ ὁποία ἀπεφάσισεν, ὅπως τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπομακρυνθοῦν τῆς συμμαχικῆς γραμμῆς κατὰ 6 χιλιόμετρα. Οὕτω ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠπτήθη διὰ μίαν ἀκόμη φοράν εἰς τὰς προσπάθειάς της, ὅπως ἐξέλθῃ τοῦ Μικρασιατικοῦ χάους. Καὶ ἡ ἕττα αὕτη εἶχε μεγίστην ἠθικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ στρατεύματος καὶ ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Ἐκτὸς τούτου ὑπεβλήθη τὸ Κράτος εἰς μεγάλαν δαπάναν μεταφορῶν, καθ' ἣν στιγμὴν εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἡ Στρατιὰ Σμύρνης καὶ τῆς δραχμῆς ἀκόμη.

Πλὴν τούτων ἀπεγυμνώθη τὸ Μικρασιατικὸν μέτωπον 22.000 περίπου ἀνδρῶν, κατὰ τὴν ἐπίσημον ὁμολογίαν καὶ κατάθεσιν τοῦ ὑπαρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς Σμύρνης συνταγματάρχου Μιχ. Πάσσαρη, συγκεκριμένως δὲ ἀπὸ τὸ Ἀφιὸν - Καραχισὰρ ἀπεμακρύνθη τὸ 5δον σύνταγμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΚΑΙ Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Η ΓΕΝΙΚΗ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΙΣ

Ἡ Ἑλληνικὴ κίνησις πρὸς τὴν Κων)πολιν καὶ ἡ πληροφορία τοῦ Τουρκικοῦ στρατηγείου, ὅτι ἀπὸ τὸ Μικρασιατικὸν μέτωπον ἀπεσπάσθησαν σημαντικαὶ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις, ἐνίσχυσε τὴν ἰδέαν τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων μὲ δύο ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς:

Πρῶτον, ὅπως ματαιωθῇ ὀλοκληρωτικῶς ἡ ἰδέα τῆς προελάσεως πρὸς τὴν Κων)πολιν, διότι οἱ Τούρκοι ἐφοβοῦντο, παρὰ τὴν ἄρνησιν τῶν συμμάχων, μήπως ἐν τέλει διὰ πραξικοπήματος ἢ συμπαιγνίας Ἀγγλων καὶ Ἑλλήνων, πραγματοποιηθῇ ἡ κατάληψις τῆς Κων)πόλεως.

Δεύτερον, ὅπως ἐπιτύχουν τὴν κατάληψιν τῆς γραμμῆς Ἀφιόν - Καρχι-σάρ - Κιουταχείας - Ἐσχῆ - Σεχῆρ, καί, ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἐπιτυχίας αὐτῆς, ἐκβιάσουν τὸ ταχύτερον τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐκκένω-σεως, διότι μετὰ ἓνα μῆνα θὰ ἐπῆρχετο ὁ χειμὼν καὶ ὁ στρατὸς των δὲν ἔδύ-νατο νὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὰ ὄπλα ἓνα χειμῶνα ἀκόμη.

Τὸ στρατηγεῖον τοῦ Τουρκικοῦ Δυτικοῦ μετώπου (νοτίου Ἑλληνικοῦ) εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ Ἀκ - Σεχῆρ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Ἴκονίου. Αἱ γινῶμαι περὶ τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως ἦσαν διχασμέναι μεταξὺ τῶν Τούρκων στρατηγῶν. Ἄλλ' ὁ Ἀλῆ Ἰχσάν, διοικητὴς τῆς 1ης Στρατιάς, ἀντικατεστάθη παρὰ τοῦ Νουρεντίν πασᾶ καὶ τότε ἐπεκράτησεν ὁμοφωνία διὰ τὴν ταχυ-τέραν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Μετώπου.

Εὐρισκόμεθα εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου 1922. Καὶ οἱ μὲν Τούρκοι προπαρασκευάζονται πυρετωδῶς διὰ τὴν γενικὴν ἐπίθεσιν, οἱ δὲ Ἑλ-ληνες, ὄχι μόνον ἀδρανοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν εἰσέτι τὰ στρα-τεῦματα τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου, τὰ ὀρισθέντα διὰ τὴν Κων)πολιν, ἄλ-λα μὲν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ραιδεστοῦ, ἄλλα δὲ εἰς τὰ Μουδανιά. Ἡ διοίκησις τοῦ Γου Σώματος Στρατοῦ, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ἀντιστρατήγου Πολυ-μενάκου, εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν στρατηγὸν Σουμίλαν. Ἐγένοντο ἐνέργειαι, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν ὁ στρατηγὸς Κ. Γουβέλης ὁ ὁποῖος καὶ κύριος εἶχεν εἰς τὸ στράτευμα καὶ πολεμικὴν, ἐπιστημονικὴν καὶ πρακτικὴν μόρφω-σιν, ἀλλὰ ἡ τοποθέτησις του δὲν κατωρθώθη, διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θε-λήσεως τοῦ στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι χάριν τῆς μαχομένης Πατρίδος ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν τοῦ Σώματος. Εἰς τὸ Βον Σῶμα Στρατοῦ, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ πρίγκηπος Ἀνδρέου, ἐτοποθετήθη ὁ στρατηγὸς Διγενῆς, εἰς τὸ Αὐτὸ Σῶμα μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ Κοντούλη, ὁ στρατηγὸς Τρικουπῆς.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε τὰ ἐξῆς μεγάλα μειονεκτήματα κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως. Δὲν εἶχεν ἐνιαίαν διοί-

κ η σ ι ν. Τὰ τρία σώματα στρατοῦ ἔδρων κεχωρισμένως καὶ ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Γ. Χατζηανέστης εὕρισκετο εἰς ἀπόστασιν 600 χιλιομέτρων ἀπὸ τὰ κέντρα τῶν ἐπιχειρήσεων! Αἱ συγκοινωνίαι παρουσίαζον πάντοτε δυσχερείας καὶ ἡ συνεννόησις μεταξὺ ἀρχιστρατήγου καὶ διοικητῶν σωμάτων δὲν ἦτο εὐχερής.

Ἡ Ἑλληνικὴ στρατιὰ ἐστερεῖτο καθ' ὅλοκληρίαν σαφῶν καὶ πραγματικῶν πληροφοριῶν περὶ τῆς καταστάσεως, τῆς θέσεως, τῶν κινήσεων καὶ τῶν πυροβόλων τοῦ ἔχθρου. Τὸ Βον γραφεῖον τῆς Στρατιᾶς (μετὰ τὸν λοχαγὸν Καρασον ἐτοποθετήθη ὁ συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Ραγκαβῆς) δὲν ἐγνώριζεν ἀπολύτως τίποτε περὶ τῶν μεγάλων προπαρασκευῶν τοῦ ἔχθρου, ἐκτὸς συγκεχυμένων τινῶν πληροφοριῶν. Ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Παῦλος Μελάς, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο εἰς τὴν Συρίαν ὡς σύνδεσμος μεταξὺ Γαλλικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ στρατηγείου καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπέστελλε χρησίμους πληροφορίας περὶ τοῦ ἔχθρου, εἶχεν ἀνακληθῆ πρὸ πολλῶν μηνῶν ἐκ Συρίας. Ἡ στρατιὰ, κατὰ συνέπειαν, ἀπὸ ἀπόψεως σαφῶν πληροφοριῶν διὰ τὸν ἔχθρον, εὕρισκετο εἰς παντελῆ ἀγνοίαν, καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἐδείκνυεν οὔτε τὴν ἐλαχίστην ἀνησυχίαν. Ἐκτὸς τούτων, ἀρχηγὸς στρατοῦ Μ. Ἀσίας, διοικηταὶ σωμάτων, ἐπιτελάρχαι σωμάτων, διοικηταὶ Μεραρχιῶν, ἐπιτελάρχαι Μεραρχιῶν, ἡ ν ἐ χ θ η σ α ν, ὅπως ὅλος ὁ χῶρος τοῦ μετώπου μεταξὺ Τουλοῦ-Μπουναρ καὶ Ἀφιὸν-Καραχισάρ κατοικῆται παρὰ τῶν Τούρκων χωρικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκυκλοφόρουν ἐλευθέρως καὶ διὰ διαφόρων κενῶν ἤρχοντο εἰς καθημερινὴν ἐπαφὴν μετὰ τὸν Τουρκικὸν στρατὸν. Οἱ Τούρκοι χωρικοὶ ἀπετέλουν τὰς μεγαλειτέρας πηγὰς πληροφοριῶν διὰ τὸν ἔχθρον, ἐνῶ ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν μετέδιδον ἀπατηλὰς πληροφορίας οἱ αὐτόμολοι.

Τὸ Ἀφιὸν-Καραχισάρ εἶχε μεταβληθῆ εἰς μίαν πόλιν κοσμικὴν καὶ τῶν διασκεδάσεων. Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιομέτρων εὕρισκοντο αἱ προφυλακαὶ τοῦ ἔχθρου, ἐντὸς δὲ τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ ὑπῆρχον τὰ νοσοκομεῖα τοῦ Σώματος, τὰ κέντρα ἐφοδιασμοῦ, αἱ ἀποθήκαι, ἐλειτούργουν διάφορα δημόσια θεάματα, ἀρκετοὶ οἴκοι ἀνοχῆς, ἐκυκλοφόρουν ὑποπτοὶ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἐμπορεύοντο τὴν σάρκα των καὶ αἱ ὁποῖαι συνετέλουν εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ στρατεύματος, ἴσως δὲ καὶ εἰς ἐνίσχυσιν τῆς κατασκοπείας τοῦ ἔχθρου.

Ὁ ἔχθρος, κατὰ συνέπειαν, ἠδύνατο εὐκόλως νὰ γνωρίζῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην κίνησιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, διὰ τῶν ἀφθόνων πρακτόρων καὶ κατασκόπων τοῦ ἀπὸ Σμύρνης μέχρι τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ κενὰ τῶν Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν καὶ Συνταγμάτων. Ἀντιθέτως ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιὰ ἦτο τυφλὴ καὶ ἀπληροφόρητος, μόλις δὲ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως ἤρχισε νὰ ὑποπτεύηται καὶ νὰ μορφώνη γνώμην, ὅτι ὁ ἔχθρος ἐτοιμάζεται, ὅπως ἐπιτεθῆ.

Ἡ θέσις τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἦτο ἐξαιρετικῶς πλεονεκτικὴ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: Τὸ Γενικὸν στρατηγεῖον τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ Ἄκ-Σεχέρ, ἐγγύτατα τῆς μεγάλης συγκεντρώσεως, κατὰ συνέπειαν, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἠδύνατο νὰ συνεννοῆται ἀμέσως καὶ χωρὶς τὴν ἐλαχίστην ἀργοπορίαν μετὰ τῶν σωματάρχων του. Δὲν διέτρεχε τὸν κίνδυνον τῆς κατασκοπείας ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, διότι εἶχεν ἐκτοπισεῖ πρὸ πολλῶν μηνῶν ὅλους τοὺς χριστιανούς καὶ τοὺς εἶχεν ἀποστείλει πολὺ μακρὰν τῆς ζώνης τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐνεκα τούτου ἡ συγκέντρωσίς του

ἐγένετο μετ' ἀσφαλείας καὶ ὄλαι αἱ κινήσεις τοῦ πυροβολικοῦ καὶ αἱ πορεῖαι τοῦ πεζικοῦ διεξήχθησαν τὴν νύκτα.

Ἀπετέλεσε δὲ μεγίστην ἐπιτυχίαν τοῦ Τουρκικοῦ στρατηγείου, ἡ ἀπόκρυψις τῶν κινήσεων ὄλου τοῦ ὄγκου τοῦ στρατοῦ τῆς ἐπιθέσεως. Αἱ κινήσεις του ἐγένοντο μόνον τὴν νύκτα, καὶ τὴν ἡμέραν τὰ στρατεύματα ἀνεπαύοντο. Ἐκτὸς τούτων καὶ τὸ ἠθικὸν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ εἶχεν ἀναπτρωθῆ, με τὰς διαρκεῖς διδασκαλίας περὶ ἀνακτήσεως τῆς Μ. Ἀσίας, τερματισμοῦ τοῦ πολέμου καὶ διανομῆς τῶν περιουσιῶν τῶν χριστιανῶν, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἤκουε πανταχόθεν καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων, νὰ γίνεταί λόγος μόνον περὶ προσεχοῦς ἐκκενώσεως καὶ ἐγκαταλείψεως τῆς Μ. Ἀσίας, μιᾶς χώρας ἡ ὁποία κατήντησε «πυορροοῦσα πληγῆ» διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἔλεγον πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ αἱ ἐφημερίδες. Τὸ στρατηγεῖον τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἤρχισε τὴν «κροῦσιν» τοῦ μετώπου ἀπὸ τοῦ πρώτου δεκαήμερου τοῦ Αὐγούστου 1922, εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς παρατάξεως. Τὴν 9ην Αὐγούστου ἡ Στρατιὰ Μ. Ἀσίας ἀνεκοίνωσε τὰ ἑξῆς:

Δελτίον Στρατ. Καταστάσεως 9ης Αὐγούστου.

Ἀντάρται ὑποθαλπόμενοι παρὰ χωρικῶν ἐπετέθησαν ἐκ τῶν νώτων, τὴν νύκτα τῆς 5-6 τρέχοντος, κατὰ προκεχωρημένου φυλακίου ἡμῶν, νοτίως Μαιάνδρου εἰς περιοχὴν Ὀρτάντζης. Ἐκ παραλλήλου ἐχθρὸς συγκεντρώσας δυνάμεις ἐναντίον φυλακίου περὶ τὰς πρωῖνὰς ὥρας τῆς 6ης τρέχ. ἐπετέθη ἐκ τῶν πρόσω δι' ἰσχυρῶν τμημάτων τακτικοῦ στρατοῦ. Προκεχωρημένον φυλάκιον, κυκλωθὲν μετὰ δίωρον ἀγῶνα ὑπεχώρησεν, ἀποσυρθὲν εἰς ὑψώματα δύο χιλιόμετρα βορείως Ὀρτάντζης.

Ἀρχηγὸς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας
Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Ἡ ἐχθρική κίνησις ἐχαρακτηρίσθη ὡς «τοπικῆς» ἐντελῶς σημασίας καὶ ἡ Στρατιὰ δὲν ἀνησύχησεν οὐδόλως. Ἀλλὰ τὴν 11ην Αὐγούστου εἰς τὸ ἄλλον ἄκρον τοῦ Μετώπου ἐγένετο νέα «κροῦσις» ὑπὸ τὰς ἑξῆς περιστάσεις:

Δελτίον Στρατ. Καταστάσεως 12ης Αὐγούστου.

Ἐχθρικαὶ δυνάμεις μετὰ πυροβολικοῦ ἐπετέθησαν πρώτων 11ης τρέχοντος ἡμετέρων εἰς Ντερέκιοι περιοχῆς Βιλεντζίκ. Ἡμέτεροι ἀμυνθέντες κατ' ἀρχάς, ἀνέλαβον εἰτα ἀντεπίθεσιν. Ἐχθρὸς καμφοθεὶς ὑπεχώρησεν ἀτάκτως περὶ τὴν μεσημβρίαν πρὸς βορρᾶν, ἀφήσας 10 νεκροὺς καὶ τραυματίαν. Ἡμέτεραι ἀπώλειαι ἐλάχισται.

Ἀρχηγὸς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας
Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Ἡ στρατιὰ Σμύρνης, μόλις τὴν 10ην Αὐγούστου ἐκ πληροφοριῶν τοῦ Μετώπου Ἀφιὸν - Καραχισάρ, ἀντιλαμβάνεται σαφῶς ὅτι ὁ ἐχθρὸς κινεῖται γενικώτερον καὶ κᾶτι ἐκτακτον προετοιμάζει. Αὐτὸς ὁ στρατηγὸς Τρικούπης εἰς τὴν ἐπίσημον ἐκθεσίῳ του, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, (7 Σεπτεμβρίου 1923) ἀναφέρει ὅτι «ἡ μέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, αὐτόμολος παρουσιασθεὶς εἰς τὴν 1ην Μεραρχίαν παρέσχε τὴν πληροφορίαν, ὅτι ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐναντι τοῦ Μετώπου αὐτῆς ἠϋξήθησαν καὶ ὅτι ἐλάμβανον χώραν γενικαὶ συγκεντρώσεις νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ». Ὁλόκληρος λοιπὸν ἡ ὄγκωδης συγκέντρωσις καὶ μετακίνησις τοῦ ἐχθροῦ ἐγένετο ἀορίστως γνωστή, μόλις «ἡ μέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως».

Ἡ μεταφορὰ τοῦ πυροβολικοῦ, ὄχι μόνον πεδινοῦ καὶ ὄρειβατικοῦ, ἀλλὰ καὶ βαρέος, πρὸς σημεῖα δύσβατα, εἶχε παραμείνει κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγνωστος. Αἱ ἀναγνωρίσεις τῶν ἐλληνικῶν ἀεροπλάνων εἶχον σημειώσει μερικὰς

κινήσεις, ἀλλ' ὄχι μεγάλης ἐκτάσεως. Τὴν νύκτα τῆς 12ης πρὸς τὴν 13ην Αὐγούστου, ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, μετὰ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου Φεβζῆ πασᾶ, τοῦ Ἰσμέτ, διοικητοῦ ὀλοκλήρου τοῦ Μετώπου, καὶ τοῦ Νουρεντίν, διοικητοῦ τῆς 1ης Στρατιᾶς, ἐγκαθίστανται εἰς Κοτζᾶ-Τεπέ εἰς τὸ παρατηρητήριον τῆς 1ης Στρατιᾶς, ὁπότεν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἠδύναντο νὰ παροκολουθήσουν τὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἀντιθέτως ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ Γ. Χατζηανέστης εὐρίσκειτο εἰς τὴν Σμύρνην, οἱ δύο δὲ διοικηταὶ τοῦ Αου καὶ Βου Σώματος ἐξηρτῶντο κειχωρισμένως ἐκ τῆς Στρατιᾶς, διότι τὰ συγκροτήματα εἶχον καταρρηθῆ τὸν Ἰούνιον καὶ ἐκεῖθεν ὤφειλον νὰ λαμβάνουν διαταγὰς. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἀποτελεῖ μοναδικὸν καὶ τραγικὸν φαινόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πολέμων, διότι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατεδικάζετο εἰς τὰς πρώτας ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, νὰ διοικῆται ἀπὸ ἀποστάσεως 600 χιλιομέτρων!

Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἀνήρχετο τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως ἐν συνόλῳ εἰς ὅλον τὸ μέτωπον εἰς 21 Μεραρχίας πεζικοῦ καὶ 5 ἰππικοῦ δυνάμεως περίπου 120.000 ἀνδρῶν. Ἡ μεγαλειτέρα συγκέντρωσις τοῦ ἐχθροῦ ἐγένετο ἐπὶ τῆς γραμμῆς νοτίως τοῦ Ἑσκή-Σεχίρ καὶ νοτιοδυτικῶς τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, μήκους 140 χιλιομέτρων. Τὰς τελευταίας νύκτας πρὸ τῆς ἐπιθέσεως ἐξετέλεσαν διαφόρους μυστικὰς πορείας πρὸς συμπύκνωσιν τῆς 1ης καὶ 2ας Στρατιᾶς, οὕτως ὥστε ὀλόκληρος ὁ ὄγκος τῆς ἐπιθέσεως νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ καὶ τῆς παρατάξεως τῶν δύο Ἑλληνικῶν Σωμάτων.

Ἡ 1η Τουρκικὴ Στρατιὰ ἀνετέθη εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Νουρεντίν πασᾶ, ἡ δὲ 2α εἰς τὸν Σεφίκ πασᾶ. Ὀλόκληρος ἡ προσπάθεια τοῦ Τουρκικοῦ Στρατηγεῖου ἐστρέφετο εἰς τὸν αἰφνιδιασμὸν τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, οὕτως ὥστε ἀπὸ τῶν πρώτων στιγμῶν νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς, τῆς ὁποίας ἡ ὀχύρωσις ἦτο γνωστὴ, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ κενὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων Μεραρχιῶν. Αἱ δύο Τουρκικαὶ Στρατιαὶ (1η καὶ 2α) παρετάχθησαν ὡς ἐξῆς:

α') Μὲ μέτωπον πρὸς Δ.—Β. Δ. ἡ 2α Στρατιὰ (στρατηγοῦ Σεφίκ πασᾶ) μετὰ ἑξ μεραρχιῶν πεζικοῦ (δύο Σώματα Στρατοῦ) καὶ μιᾶς μεραρχίας ἰππικοῦ διατεταγμένων ὡς ἐξῆς: Εἰς τὴν δεξιάν (βόρειον) πτέρυγα καὶ νοτίως τοῦ Ἑσκή-Σεχίρ ἡ 1η μεραρχία ἰππικοῦ καὶ μία μεραρχία πεζικοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ. Εἰς τὸ κέντρον, μέτωπον πρὸς τὸ Γκουμπέτ, δύο μεραρχίαι πεζικοῦ. Νοτίως δέ, μεταξύ Μπαουρντή καὶ Ἀκάρ-Τσαί, τρεῖς μεραρχίαι πεζικοῦ (ἓκτον Σῶμα Στρατοῦ). β') Μὲ μέτωπον πρὸς Β.—Β. Δ. ἡ 1η Στρατιὰ (στρατηγὸς Νουρεντίν πασᾶς), μετὰ δέκα μεραρχιῶν πεζικοῦ (τρία Σώματα Στρατοῦ) καὶ δύο μεραρχιῶν ἰππικοῦ διατεταγμένων ὡς ἐξῆς: Νοτίως καὶ Ν. δυτικῶς τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ τρεῖς μεραρχίαι πεζικοῦ (4ον Σῶμα Στρατοῦ). Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Σαντικλί μὲ μέτωπον πρὸς Β. τέσσαρες μεραρχίαι πεζικοῦ (2ον Σῶμα Στρατοῦ). Εἰς τὴν Β. δυτικὴν περιφέρειαν τοῦ Ντινέρ καὶ μὲ μέτωπον πρὸς τὴν περιφέρειαν Οὐσάκ, δηλ. πρὸς τὸ Α' Ἑλληνικὸν Σῶμα Στρατοῦ, τρεῖς μεραρχίαι πεζικοῦ (1ον Σῶμα Στρατοῦ). Εἰς τὴν ἀριστεράν (νοτιαν πτέρυγα), πρὸς τὸ Ντεμιρτζή, νοτίως τοῦ Μαϊάνδρου, δύο μεραρχίαι ἰππικοῦ (ἡ 3η καὶ ἡ 4η), ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ τμημάτων τινῶν πεζικοῦ. γ') Ἐν ἐφεδρείᾳ, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Τσαί, Ἀκ-Σεῖρ (Ν. Α. τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ), δύο μεραρχίαι πεζικοῦ μετὰ τῆς 2ας μεραρχίας (5ον Σῶμα Στρατοῦ).

Ἡ Ἑλληνικὴ παράταξις εἰς τὸ Νότιον Μέτωπον εἶχεν ὡς ἐξῆς, εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως: Ἡ I Μεραρχία κατεῖχε τὸν δεξιὸν τομέα τοῦ Ἀκάρ-ντάγ, μέτωπον ἐκτάσεως 50 χιλιομέτρων, καὶ δι' αὐτὸ μεταξὺ τῶν ὑποτομέων Καραγκιοσελί καὶ Σινάν-πασᾶ ὑπῆρχε κενὸν 15 χιλιομέτρων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ διέλθῃ τὸ ἰππικὸν τὸ ἀνενόχλητον καὶ ἐλευθέρως καὶ νὰ καταστρέψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Αου Σώματος Στρατοῦ.

Ἡ IV Μεραρχία ἐτήρει τὸν τομέα Καμελάρ - ντάγ, ἀριστερὰ τῆς I Μεραρχίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀχάρ. Ἐν συνόλῳ ἡ Μεραρχία αὕτη κατεῖχε μέτωπον 25 χιλιομέτρων.

Ἡ XII Μεραρχία εὐρίσκετο εἰς τὸν τομέα Ἰντζέ - Καρά - Χισάρ ἐπὶ μετώπου 35 χιλιομέτρων.

Ἡ V Μεραρχία εὐρίσκετο εἰς τὸν τομέα Μπουρντί, ὅστις εἶχε διαιρεθῆ εἰς τρεῖς ὑποτομεῖς ἐπὶ ἐκτάσεως 45 χιλιομέτρων.

Ἡ παράταξις αὕτη εἶχε πολλὰ κενὰ καὶ δὲν εἶχε τὴν πυκνότητα τῆς Τουρκικῆς συγκεντρώσεως. Τὴν 4ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 13ης Αὐγούστου 1922, ἡ 1η καὶ 2α Τουρκικαὶ Στρατιαὶ ἐξαπέλυσαν σφοδρὰν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Μετώπου, μετὰ συνεχῶν καταιγισμῶν τοῦ πυροβολικοῦ των. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀντέταξε κατ' ἀρχὰς ὅλας τὰς δυνάμεις του καὶ ἀπέκρουσε τὰς Τουρκικὰς ἐπιθέσεις. Ἡ μανία καὶ τῶν δύο στρατῶν ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον φοβερὸν. Οἱ Τούρκοι παρὰ τὰς βαρεῖας ἀπωλείας των ἐπανέλαβον τὰς ἐπιθέσεις μετὰ πείσματος καὶ φοβερᾶς ἐπιμονῆς.

Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀποφάσεώς των, ὅπως ἀνατρέψουν ἀντὶ πάσης θυσίας τὴν Ἑλληνικὴν ἀμυναν, εἶναι τὸ κατωτέρω ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἀφηγεῖται ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, εἰς λόγον τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς μάχης τοῦ Ἀφιὸν - Καραχισάρ. Ἐξιστορεῖ τὸν λυσσώδη ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος διεξήχθη ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 1310 εἰς τὸν χῶρον Ἐρικμεν, μεταξύ τοῦ εὐζωνικοῦ συντάγματος 5)42 καὶ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ:

Καὶ λέγει: «Ἄλλ' ὁ βορείως αὐτοῦ λόφος (ὑψομ. 1310) Ἐρικμεν, ἀνθίστατο ἀκόμη, καὶ τοῦτο, διότι λόγω τοῦ ἐξαιρετικῶς ἀνωμάλου ἐδάφους, δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ προσέγγισις βαρέος πυροβολικοῦ, ἀλλ' ἔγινε χρῆσις μόνον ὀρειβατικοῦ. Ὁ ἐχθρὸς λόγω τῆς σπουδαιότητός του προσεπάθει νὰ τὸν κρατήσῃ πάσῃ θυσίᾳ. Τμηματὰ μας ἐπιτεθέντα δυτικῶς τοῦ Ταναζ - Τεπέ εἶχον εἰσχωρήσει καὶ καταλάβει ἀξιοσημειώτους θέσεις τοῦ ἐχθροῦ. Κατόπιν τηλεγραφικῆς συνεννοήσεως μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς 57ης μεραρχίας Ρεσιὰτ βέη, δρώσης εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερόν, ἔλαβον τὸν λόγον τούτου, ὅτι ἐντὸς ἡμισείας ὥρας θὰ ἔχη πραγματοποιήσει τοὺς ἀνατιθεμένους εἰς αὐτὸν ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς. Τούτου μὴ καταστάντος δυνατοῦ, ὁ Ρεσιὰτ βέης ἠύτοκτόνησε, διότι τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐθεώρησε ζήτημα τιμῆς. Τῇ ἀληθείᾳ, τὸ διάβημα τοῦ Ρεσιὰτ δὲν εἶναι ἐπιδοκιμαστὸν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἰς τὸν στρατόν μας οἱ ἀξιωματικοὶ μας καὶ ἡ ἀνωτέρα Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ συνδέονται δι' ἀγάπης, σεβασμοῦ καὶ ἐμπιστοσύνης καὶ ὁ λαμβάνων μίαν διαταγὴν παρὰ τοῦ ἀνωτέρου του, τὴν ἐκτελεῖ μετ' εὐλαβείας, θεωρῶν αὐτὴν ὡς ζήτημα τιμῆς».

Κατὰ τὴν κρίσιμον καὶ μεγάλην αὐτὴν ὥραν, ἐνῶ ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ παρευρίσκετο ἐντὸς τοῦ κέντρου τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐρρῦθμιζε μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου καὶ τῶν σωματαρχῶν καὶ τὰς ἐλαχίστας κινήσεις τῆς ἐπιθέσεως, ὁ στρατηγὸς Τρικούπης, διοικητὴς τοῦ Μετώπου Ἀφιὸν - Καραχισάρ, ἠναγκάζετο ν' ἀπευθύνεται πρὸς τὴν Στρατιὰν Σμύρνης καὶ νὰ ζητῆ ἐκεῖθεν ὁδηγίαν παρὰ τοῦ Χατζηανέστη, ὅπως διατάξῃ καὶ τὸν ἐνισχύσῃ τὸ Βον Σῶμα Στρατοῦ. Ὁ στρατηγὸς Τρικούπης, ὡς ἐξῆς ἐκθέτει εἰς τὴν ἐπίσημον ἐκθεσίν του, τὰ τῆς συνεννοήσεως αὐτοῦ μετὰ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ ἀπὸ Ἀφιὸν - Καραχισάρ εἰς τὴν Σμύρνην:

«Ἐν τῷ ἐσπερινῷ δελτίῳ (13 Αὐγούστου) τοῦ Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν Στρατιάν, ἐξέθετον τὸ κρίσιμον τῆς καταστάσεως, ἀνέφερον, ὅτι προσπάθεια ἐπίμονος ἐχθροῦ, ὅπως ἐπιφέρῃ ρῆγμα I Μεραρχίαν εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη ἀποτύχη, διότι θὰ ἔχη ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς παρατάξεως ὁλοκλήρου τῆς Στρατιᾶς καὶ ἐπανηρχόμην ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς καθόδου ὁλοκλήρου τῆς IX μεραρχίας εἰς Ἀφιόν. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐσπερινοῦ τούτου δελτίου, ἐλήφθη ἡ πρώτη τηλεγραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τῆς

ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων! Διὰ τῆς διαταγῆς ταύτης: 1ον) ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἢ V μεραρχία—τοῦθ' ὅπερ εἶχον ἤδη διατάξει ἀπὸ τῆς πρῶτης—καὶ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ ἢ II μεραρχία, 2) Ἐτίθεντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ αἱ περὶ τὸ "Ακ—"Ιν δυνάμεις τῆς ἀνεξαρτήτου μεραρχίας. 3ον) Διετάσσετο τὸ Α' Σῶμα στρατοῦ νὰ τηρήσῃ πάσῃ θυσίᾳ τὰς θέσεις του. 4ον) Διετάσσετο τὸ Β' Σῶμα στρατοῦ νὰ προετοιμάσῃ καὶ ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν διὰ Μπορντί πρὸς Τσαί δι' ὅλων τῶν δυνάμεων καὶ τῶν τῆς Ἀνεξαρτήτου μεραρχίας καὶ 5ον) Ἀπηγόρευετο πᾶσα κίνησις δυνάμεων τῆς IX μεραρχίας πρὸς Νότον. Ἐν τῇ αὐτῇ διαταγῇ ἀνεφέρετο, ὅτι αἱ προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ δὲν εἶχον εἰσέτι ἐκδηλωθῆ σαφῶς. Ἄμα τῇ λήψει τῆς διαταγῆς ταύτης τὸ Β' Σ. Σ. ἀπηγόρευσε τὴν συνέχειαν μεταφορᾶς δυνάμεων τῆς IX μεραρχίας, δὲν ἐπέτρεψε δὲ οὔτε τὴν ἐκ τοῦ σταθμοῦ Ντουγκέρ ἐκκίνησιν δύο ἐτοιμῶν πρὸς ἀναχώρησιν συρμῶν, ἐφ' ὧν εἶχον ἐπιβιβασθῆ τὰ δύο ὑπολειπόμενα τάγματα τοῦ 26ου Συντάγματος. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης διέταξα τὸν ἐπιτελάρχην μου νὰ συνεννοηθῆ τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ, νὰ παραστήσῃ τὸ κρίσιμον τῆς θέσεως τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ, νὰ γνωστοποιήσῃ ὅτι θ' ἀνέφερον εἰς τὴν Στρατιὰν τὸ ἀνεκτέλεστον τῆς ἐπιθέσεως πρὸς Τσαί διαταγῆς τῆς, ἐφ' ὅσον ἐκάμπτετο τὸ μέτωπον IV καὶ I μεραρχιῶν, καὶ νὰ παρακαλέσῃ νὰ μὴ διακοπῆ ἡ κίνησις τῆς IX μεραρχίας. Ἡ συνεννόησις αὕτη ἐγένετο μετὰ τὸν ταγματάρχην τοῦ Ἐπιτελείου Β' Σ. στρατοῦ Ρούβαλιν, παρ' οὗ ἐζητήθη νὰ παρακληθῆ ὁ διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ, νὰ μοι γνωρίσῃ τὸ ταχύτερον τὴν ἀπόφασίν του. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ ὥρα παρήρχετο καὶ δὲν εἶχον λάβει εἰσέτι τὴν ἀπάντησιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ, ἀπέστειλα περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὴν Στρατιὰν τηλεγραφικὴν ἀναφορὰν, ἐν ἣ ἐπανελάμβανον τὸ λίαν κρίσιμον τῆς καταστάσεως, ὅτι ἡ διαταχθεῖσα ἐπιθετικὴ ἐνέργεια ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ πρὸς Τσαί θὰ καθίστατο ἐπιτυχὴς τότε μόνον, ἐφ' ὅσον ἀνθίσταται τὸ μέτωπον νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ καὶ πρὸς τοῦτο παρίσταται ἀπόλυτος ἀνάγκη συνεχίσεως τῆς μεταφορᾶς τῆς IX μεραρχίας. Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἐκοινοποίησα καὶ εἰς τὸ Β' Σῶμα στρατοῦ, ὅπερ κατόπιν αὐτοῦ καὶ τῆς λήψεως τοῦ ἑσπερινοῦ δελτίου τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ ἐπέτρεψε τὴν ἐκκίνησιν τῶν ἐν Ντουγκέρ δύο συρμῶν, οἵτινες ἔφερον τὴν πρῶταν εἰς Ἀφιὸν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 26ου Συντάγματος, γνωρίσαν μοι ὅτι οὐδὲν πλέον τοῦτο ἡ δύνατο ν' ἀποστείλῃ ἐκ τῆς IX μεραρχίας. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς IV μεραρχίας ἔθεσα εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς καὶ τὴν ἐν ἐφεδρείᾳ παραμένουσιν εἰς Σουσοῦς XII β' μοῖραν ὀρειβ. πυροβολικοῦ, ἧτις ἐτέθη εἰς κίνησιν τὸ μεσονύκτιον διὰ τὸν τομέα τῆς IV Μεραρχίας.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως (14 Αὐγούστου), ἡ πίεσις ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου κατέστη βιαιότερα. Ὁ στρατηγὸς Τρικουπης, σχετικῶς μετὰ τὸ κρίσιμον τῆς καταστάσεως ταύτης, γράφει τὰ ἑξῆς εἰς τὴν ἐπίσημον ἐκθεσίαν του:

«Ἀνέφερον τηλεγραφικῶς εἰς τὴν Στρατιὰν τὸ κρίσιμον τῆς καταστάσεως εἰς τὸ μέτωπον Ἀφιὸν, νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ καὶ παρέστησα ἐκ νέου τὴν ἐπιτακτικὴν νὰ νάγκη ν' ἀποστείλῃ καθόδου δυνάμεων τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κλονιζομένου μετώπου καὶ συγκράτησιν τοῦ ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ».

Καὶ παραιτέρω *γράφει :

«Ἐλπίζων ὅτι ἀκόμη θὰ ἦτο δυνατόν νὰ περισωθῆ ἡ κατάστασις, ἐκάλεσα προσωπικῶς εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ (στρατηγὸν Κ. Διγενῆν) καὶ τοῦ ἐζήτησα νὰ μοι ἀποστείλῃ δυνάμεις, δώσας εἰς αὐτὸν προθεσμίαν δέκα λεπτῶν, ν' ἀπορροασίῃ καὶ μοι ἀπαντήσῃ. Πρὸ τῆς λήψεως ὁμοίως τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ, προσῆλθεν εἰς τὸ στρατηγεῖόν μου ὁ ἐπιτελάρχης τῆς IV μεραρχίας ταγματάρχης Τσολάκογλου, ὅστις μοι ἀνέφερον ὅτι ἀνετράπη εἰς τὸ κέντρον τῆς Μεραρχίας καὶ ὅτι ἡ κατάστασις οὐδεμίαν πλέον ἐπεδέχετο βελτίωσιν».

Η ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Οὕτω αἱ ὥραι παρήρχοντο εἰς συζητήσεις καὶ συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν δύο Σωματαρχῶν καὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν Σμύρνην, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ Τοῦρκοι ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργοῦντες κατέφερον ἰσχυρὰ κτυπήματα κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην, πιεζόμενος καὶ καμπτόμενος πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα, νὰ διατάξῃ τὴν 14ην Αὐγούστου τὴν ἐκκένωσιν τοῦ Ἀφιον-Καραχισάρ. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Γ. Χατζηανέστης, ἐξηκολούθει καὶ τὴν 14ην νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀντεπιθέσεως παρὰ τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ καὶ τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας «διέτασσε τὸ Αὐτὸ Σῶμα στρατοῦ, νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων Ντουζ-Ἀγάτς, Ρεσίλ-Μπαμποῦ, προκειμένου τὸ Β' Σῶμα στρατοῦ νὰ ἐκτελέσῃ ἀντεπιθέσιν πρὸς Τσοπανλάρ».

Δηλαδή ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Γ. Χατζηανέστης, διὰ τῶν διαταγῶν του, λόγῳ ἀγνοίας τῆς πραγματικῆς καταστάσεως, —ἐὰν εὐρίσκετο εἰς τὸ Οὐσάκ, θὰ ἐγνώριζε καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας—διέτασσε τὸν Β' Σῶμα στρατοῦ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ βάθος τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, ὅποτε ἔλλειψαι στηριγμάτων πρὸς νότον, θὰ ἠναγκάζετο νὰ αἰχμαλωτισθῇ ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως. Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐξῆς γεγονότος:

«Περὶ τὴν 23ην ὥραν καὶ 30' λεπτά—γράφει ὁ στρατηγὸς Τρικούπης—προσῆλθεν εἰς Μπαϊράμ-Γκιὸλ ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ, συνταγματάρχης Βασιλακόπουλος καὶ ὁ ταγματάρχης τοῦ ἐπιτελείου Ρούβαλης, οἵτινες μοι ἀνεκοίνωσαν, ὅτι ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ, θεωρῶν κατόπιν τῆς νέας δημιουργηθείσης καταστάσεως ἀνεκτέλεστον τὴν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, θὰ συνεδύαζε τὴν ἐπομένην τὴν κίνησιν τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ πρὸς τὴν τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ».

Ἡ ἔλλειψις, κατὰ συνέπειαν, ἐνιαίας διοικήσεως καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ μετώπου, ἀφοῦ εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἐπέφερον καθυστερήσεις εἰς τὰς κινήσεις τῶν μονάδων, καὶ τῶν καθυστερήσεων αὐτῶν ἐπωφελήθη ὁ ἐχθρὸς καὶ ἤσκησε ὅλην τὴν πίεσιν του κατὰ τοῦ μετώπου.

Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ στρατηγοῦ Τρικούπη, καὶ συγκεντρωθεῖσαι νοτιῶς τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ ἐχθρικοὶ δυνάμεις καὶ ἐπιτεθεῖσαι ἐναντίον τοῦ μετώπου τῶν IV καὶ I Μεραρχιῶν, ἀνήρχοντο εἰς δώδεκα μεραρχίας πεζικοῦ, ὧν τινὲς ἀνεξάρτητοι, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀπετέλουν τρία Σώματα στρατοῦ Α' Β' Γ'. Ἐπὶ πλέον ἔλαβε μέρος ἐν Σῶμα ἵππικοῦ ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν, ὅπερ ἀφίχθην ἐξ Ἐλιγκίν, ἐνθα παρέμενε πρὸς ἄσκησιν καὶ διατροφὴν καὶ διελθὼν διὰ τοῦ μεταξὺ ὑποτομέων Καραγκιοσελί καὶ Σινάν-πασᾶ κενοῦ τῆς γραμμῆς μας, διέκοψε τὴν πρὸς Σμύρνην σιδηροδρομικὴν καὶ τηλεγραφικὴν συγκοινωνίαν καὶ ἔδρασεν εἰτα εἰς τὰ νῶτα τῶν δυνάμεών μας. «Ἡ δύναμις ἐκάστου λόγου ἀνήρχετο κατὰ μέσον ὄρον εἰς 150 ἄνδρας μὲ δώδεκα ὄπλοπολυβόλα. Κατὰ Σύνταγμα 20 πολυβόλα. Ἐν ἐκάστη Μεραρχίᾳ ὑπῆρχον 24 πυροβόλα, μεγάλου καὶ μικροῦ διαμετρήματος. Τὸ πυροβολικὸν τῶν Μεραρχιῶν, ὅπερ κατὰ τὰ δελτία πληροφοριῶν τῆς Στρατιᾶς, ἀνήρχετο εἰς 8 ἕως 12 πυροβόλα, ἠϋξήθη εἰς 24 ὀλίγας μόνον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπιθέσεως, διὰ μόνον τῆς ἀποστολῆς μοιρῶν πυροβολικοῦ, αἵτινες ἐτηροῦντο κατὰ τὸ δυνατόν μυστικά, εἰς διάφορα ἔμπεδα ἐνθα ἤσχοῦντο. Ἀπέναντι τῶν δύο Ἑλληνικῶν μεραρχιῶν (IV καὶ I) εἶχον οἱ Τούρκοι συγκεντρώσει 200 πυροβόλα παντὸς διαμετρήματος μὲ 1000 βλήματα κατὰ πυροβόλον».

Ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως κατέστη φανερόν, ὅτι ὁ Τουρκικὸς αἰφνιδισμὸς ἐπέτυχε πλήρως. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἠττήθη καὶ πάλιν στρατηγικῶς, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἠττήτο καὶ ψυχικῶς διὰ νὰ παρασυρθῇ εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν φρικτὴν ἀποσύνθεσιν. Τὴν 15ην Αὐγούστου, ὁ στρατη-

γός Χατζηανέστης ἐξέδιδε τὸ κατωτέρω ἐπίσημον ἀνακοινωθέν, σχετικῶς μὲ τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως:

Δελτίον Στρατ. Καταστάσεως 15 Αὐγούστου 1922.

Ἔνεκα σφοδρότητος ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως διατάχθη χθὲς ἐκκένωσις Ἀφιὸν-Καραχισάρ. Τὰ ἡμέτερα στρατεύματα κατέλαβον γραμμὴν δυτικῶς αὐτοῦ. Σήμερον ἀπεκρούσθη ἰσχυρὰ ἐπιθεσις ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ παρὰ τὸ Ἐνκανσάρ (;) τοῦ ἐχθροῦ καταδιωχθέντος.

Ἄρχηγός Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας
Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Εἰς τὴν Στρατιὰν Σμύρνης ὁ Τουρκικὸς αἰφνιδιασμός, ἡ χρησιμοποίησις μεγάλων πεζικῶν δυνάμεων καὶ ἀφθόνου πυροβολικοῦ, προὔξενησαν κατάπληξιν καὶ ἐπέφερον ἀληθῆ σύγχυσιν τὰς πρῶτας ὥρας. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἔδωσε διαφόρους ὁδηγίας διὰ τοῦ ἀσυρμάτου—ὁ ὁποῖος δὲν ἐλειτούργει καλῶς—καὶ δὲν μετεκινήθη ἀπὸ τὴν ἔδραν του. Τὰς δύο πρῶτας ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως, ὁ Ἑλληνικὸς Μικρασιατικὸς κόσμος δὲν εἶχεν ἐπακριβῶς πληροφορηθῆ τὰ διατρέχοντα. Ἄλλ' ὅταν ἐξεδόθη τὸ ἐπίσημον ἀνακοινωθέν καὶ ἐπληροφορήθη, τὴν ἐκκένωσιν τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, ἤρχισε ν' ἀνησυχῆ σοβαρῶς καὶ νὰ ἐρωτᾷ μὲ ἀγωνίαν διὰ τὴν τύχην τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Ὁ στρατηγὸς Χατζηανέστης πρὸς στιγμὴν ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ εἰς τὸ Μέτωπον, ἀλλὰ κατόπιν ἀμέσως μετέβαλε γνώμην καὶ δὲν μετεκινήθη ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Ἄλλ' οὔτε ἐστάλη πρὸς τὸ Μέτωπον ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου στρατηγὸς Βαλέττας, οὔτε καὶ ὁ ὑπαρχηγὸς αὐτοῦ συνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ Μιχ. Πάσσαρης. Ἀπεστάλη μόνον ὁ ταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ Παναγάκος, καὶ αὐτοβούλως δι' ἀεροπλάνου μετέβη εἰς τὸ Οὐσάκ ὁ ταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ Σκυλακάκης. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Χατζηανέστης ἤ γ ν ὀ ε ι τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τοῦ μετώπου καὶ ἐπανεπαύετο μὲ τὴν ἰδέαν τῆς ἀντεπιθέσεως τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ πρὸς Τσαί, διὰ νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὴν Στρατιὰν τοῦ Νουρεντίν, ἡ ὁποία ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τῆς πρῶτης καὶ δευτέρας ἡμέρας εἶχε διασπάσει τὸ Ἑλληνικὸν μέτωπον καὶ τὸ ἵππικόν της ἐκινήθη ἐλευθέρως εἰς τὸ κενὸν τῶν 15 χιλιομέτρων.

Ἡ Ὑπάτη Ἀρμοστεία ἦτο ἐπίσης ἀπληροφόρητος περὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τοῦ μετώπου. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς στρατιᾶς εἶχεν ἀπομονωθῆ καὶ δὲν ἐδέχτο κανένα. Ἐκ μέρους τῆς Ἀρμοστείας μετέβη ὁ διευθυντὴς τῶν ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων Γεωργιάδης εἰς τὸν στρατιωτικὸν Διοικητὴν Σμύρνης, στρατηγὸν Α. Πλατῆν, ὅπως τοῦ ζητήσῃ πληροφορίας. Ὁ στρατηγὸς ἤρχισε νὰ τοῦ ἐξηγῆ ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ χάρτου τὰ τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐν τέλει τοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ δικηγόροι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοοῦν καὶ πολλὰ πράγματα στρατιωτικά.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής, ὁ ὁποῖος μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης κατεγίνετο εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν διαταγμάτων τῆς Ἀυτονομίας, ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἀρμοστείας, ὅπως ὑποδείξῃ εἰς τὴν Στρατιὰν, ὅτι καὶ ἡ Ἀρμοστεία ἔχει ἀνάγκην νὰ γνωρίσῃ τὴν κατάστασιν, κατὰ συνέπειαν πρέπει ὁ Ἀρχιστράτηγος νὰ κρατῆ ἐνήμερον τὸν Ἀρμοστήν. Κατόπιν τοῦ διαβήματος τούτου, ὁ Ἀρμοστής ἐπεσκεφθῆ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ καὶ συνωμίλησεν ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Μετὰ τὸ πέρας τῆς συνομιλίας του ἐτηλεγράφησε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι «ὁ στρατηγὸς Χατζηανέστης διατηρεῖ εἰσέτι τὴν ψυχραιμίαν του, ἀλλ' ἡ κατάστασις τοῦ στρατοῦ εἶναι ἐξαιρετικῶς σοβαρὰ, λίαν κρίσιμος, καὶ ἐπιβάλλεται, ὅπως ἔλθῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν

Σμύρνην ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ λάβη γνώσιν τῆς πραγματικῆς καταστάσεως».

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἐλήφθη εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καθ' ἣν στιγμὴν εἶχον ἀναχωρήσει διὰ τὴν Σμύρνην οἱ ὑπουργοὶ Στράτος καὶ Θεοτόκης μετὰ τὸ «Αἰγαῖον». Τὸ «Αἰγαῖον» κατέπλευσεν εἰς τὴν Σμύρνην τὸ ἀπόγευμα τῆς 18ης Αὐγούστου. Μόλις ἀπεβιβάσθησαν οἱ δύο ὑπουργοὶ εἰς τὴν προκουμαίαν μετέβησαν εἰς τὴν Στρατιάν, ὅπου συνεκροτήθη πολὺῶρον συμβούλιον μεταξὺ αὐτῶν, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς καὶ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ.

Οἱ δύο ὑπουργοὶ ἠγνῶν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τοῦ Μετώπου καὶ πρὸς μεγάλην ἐκπληξίν των ἐπληροφοροῦντο, ὅτι ὁ αἰφνιδιασμός τοῦ ἐχθροῦ ἐπέφερεν ἀληθῆ συμφοράν. Μετὰ τὸ πρῶτον συμβούλιον ἐπηκολούθησε καὶ δεύτερον, καὶ μετὰ τὸ πέρας τοῦ δευτέρου, οἱ δύο ὑπουργοὶ τὴν νύκτα τῆς 18ης Αὐγούστου ἀνεχώρησαν καὶ πάλιν διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Τὴν ἰδίαν νύκτα ἐγνώσθη εὐρύτατα εἰς τὰ κέντρα τῆς Σμύρνης, ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας Π. Γουναράκη, παραλαβοῦσα αἰφνιδίως τὰς περισσοτέρας ἀποσκευάς της, ἀνεχώρησε μετὰ τὸ ἀτμόπλοιον, μετὰ τὸ ὅποιον ἐταξίδευσαν οἱ δύο ὑπουργοί. Ἐλέγετο, ὅτι ἡ ἀναχώρησις αὕτη ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως, ἡ ὁποία ἐλήφθη εἰς τὸ συμβούλιον ἐν τῇ Στρατιᾷ, μεταξὺ τῶν δύο ὑπουργῶν, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, «ὅπως, λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος ἀνεπανορθώτου δυστυχήματος ἐν τῷ μετώπῳ, ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ ἐκκένωσις».

Καὶ πράγματι τὴν πρωτὴν τῆς 19ης Αὐγούστου, δηλαδὴ τὴν ἐπομένην τῆς ἀναχωρήσεως τῶν δύο ὑπουργῶν, εἰς τὴν Στρατιάν καὶ εἰς τὴν Ἀρμοστείαν ἤρχισαν νὰ συσκευάζουν ἐντὸς κιβωτίων τὰ ἐμπιστευτικὰ ἀρχεῖα καὶ ἀντὶ τοῦ Μετώπου νὰ βλέπουν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ παρέμενεν ἀδράνης καὶ ἀδιάφορος ἀπέναντι τοῦ μεγάλου ὀλέθρου καὶ δὲν διέταξε τὴν ἀποστολὴν εἰς τὸ μέτωπον οὔτε ἐνὸς στρατιώτου. οὔτε ἐνὸς φυσιγγίου, οὔτε ἐνὸς τεμαχίου ἄρτου.

Ἡ ἀδράνεια τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς, ἡ ἀπάθειά του ἀπέναντι τῆς τραγικῆς καταστάσεως, εἶχε προκαλέσει τὴν ἀγανάκτησιν ὅλου τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου καὶ τῶν περισσοτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου. Περιορίζετο μόνον εἰς τὸ νὰ υπογράψῃ τὰ δελτία τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως. Οὕτω τὴν 20ὴν Αὐγούστου ἀνήγγειλε τὰ ἑξῆς:

«Σύμπτυξις καθ' ὅλον τὸ μέτωπον ἐξακολουθεῖ ἄνευ ἐχθρικῆς πιέσεως.»

Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Καὶ τὴν 21ην Αὐγούστου:

«Ἡμέτερα στρατεύματα νοτίου μετώπου, ἐξακολουθοῦντα σύμπτυξιν, ἤχθησαν εἰς γραμμὴν ἀνατολικῶς Φιλαδελφείας. Εἰς βόρειον μέτωπον ἐχθρικὴ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη».

Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Ὁ ἐχθρικός κίνδυνος ἤρχισε πλέον νὰ γίνεται αἰσθητὸς καὶ εἰς τὴν Σμύρνην. Ἡ ἀνησυχία τοῦ λαοῦ ὠγχοῦτο. Εἰς τὴν Στρατιάν οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν ἀπέκρυπτον τὴν ἀγανάκτησιν των, διὰ τὴν ἀδράνειαν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ. Ἐλέγετο μάλιστα τὴν νύκτα τῆς 20ῆς Αὐγούστου, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τὸν συλ-

λάβουν καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὴν διοίκησιν. Ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Μιχ. Πάσσαρης καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Ἀθανασιάδης κατεφέροντο σφοδρῶς κατὰ τοῦ Χατζηανέστη. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀγανακτήσεως τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Στρατιᾶς, ἦτο ἡ ἀποστολὴ ἐντόνου τηλεγραφήματος εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀνευ ὑπογραφῆς, ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Στρατιᾶς.

Ἡ Κυβέρνησις, μόλις ἔλαβε τὸ τηλεγράφημα τῶν ἀξιωματικῶν, ἔσπευσε νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὸν Ἰπαστον Ἀρμοστὴν, καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ, ἐὰν πράγματι οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Στρατιᾶς ἐπιθυμοῦν καὶ ζητοῦν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Χατζηανέστη. Ὁ Ἰπαστος Ἀρμοστὴς ἐξήτασε καὶ ἐβεβαιώθη, ὅτι πράγματι ὑπάρχει μεγάλη δυσφορία ἐναντίον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἀπήντησεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Συνεπεία ὄλων αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν, ἀποφασίζεται ἡ ἀντικατάστασις τοῦ Χατζηανέστη καὶ τὴν 21ην Αὐγούστου ἀναγγέλλεται ὁ διορισμὸς τοῦ στρατηγοῦ Τρικούπη ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς Τρικούπης ἀπὸ τῆς 19ης Αὐγούστου εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ, χωρὶς φυσικὰ νὰ τὸ γνωρίζῃ οὔτε ἡ Στρατιὰ οὔτε ἡ Κυβέρνησις!!

Ὁ Ἰπαστος Ἀρμοστὴς τηλεγραφεῖ ἐπειγόντως εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ζητεῖ ἀμέσως ἀπάντησιν ἐπὶ τῶν ἐξῆς ζητημάτων: 1ον) Ἐὰν πρέπη ν' ἀναχωρήσουν οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι. 2ον) Ἐὰν πρέπη ν' ἀναχωρήσῃ ἡ Χωροφυλακὴ. 3ον) Νὰ ἐμποδίσῃ ἢ ὄχι τὴν κάθοδον τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν πρὸς τὰς ἀκτάς καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ ἢ ὄχι τὴν ἀναχώρησίν των. 4ον) Δύναται ἡ Κυβέρνησις ν' ἀναλάβῃ τὸν ἐπισιτισμὸν τῶν προσφύγων, οἱ ὁποῖοι συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Σμύρνην;

Ἡ Κυβέρνησις ἀπήντησεν ἀμέσως νὰ ἐτοιμασθοῦν πρὸς ἀναχώρησιν οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ἡ Χωροφυλακὴ, ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν κάθοδον τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν πρὸς τὰς ἀκτάς, καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ἀναχώρησίν των. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸν ἐπισιτισμὸν τῶν προσφύγων, εὐρίσκειται εἰς ἀδυναμίαν νὰ λάβῃ οἰονδήποτε μέτρον. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὁδηγιῶν τῆς Κυβερνήσεως, διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Α. Στεργιάδου, ὅπως ἐτοιμασθοῦν πρὸς ἀναχώρησιν οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι Σμύρνης, πρὸς δὲ τοὺς ὑποδιοικητὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀπεστάλη τηλεγραφικῶς ἡ κατωτέρω ἐμπιστευτικὴ ἐγκύκλιος:

ΑΚΡΩΣ ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ (Κρυπτογραφικόν).

Ε. Π. 2831.

Σμύρνη 19 Αὐγούστου 1922.

Ἀνωτέρους Ἀντιπροσώπους Κίου, Μουδανιῶν κλπ.

Αὐστηρῶς προσωπικῆ, στόπ. Νὰ μεταφρασθῇ ὑφ' ὑμῶν προσωπικῶς, στόπ. Ἄμα λήψῃ παρούσης διατάξετε νὰ συσκευασθῶσιν ἀρχεῖα ὑπηρεσίας σας, εἰδοποιήσατε προϋσταμένους ὑπηρεσιῶν ἔδρας σας ὁμοίως νὰ συσκευάσωσιν ἀρχεῖά των, στόπ. Πάντες δημόσιοι ὑπάλληλοι περιφερείας σας ὀφείλουσι νὰ συγκεντρωθῶσι ἔδρας σας καὶ νὰ εἶναι ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν εἰς πρώτην διαταγὴν, στόπ. Περὶ χρόνου ἀναχωρήσεώς σας καὶ τόπου κατευθύνσεως θέλομεν δώσει εἰδικὴν διαταγὴν, στόπ. Παροῦσαν τηρήσατε ἀπολύτως μυστικὴν ἀπὸ πληθυσμῶν, στόπ. Τηλεγραφήσατε λήψιν. Ἀντιπρόσωπος Ἀδραμυττίου ἀνακοινώσῃ δι' ἀπολύτως ἐμπιστευτικοῦ μέσου εἰς ἀντιπρόσωπον Ἐζίνε, ὁμοίως Προύσης, Μιχαλίτσιον καὶ Ἰνεγιόλ, Μπαλουκεσερ καὶ Μπαλιαν κλπ.

ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

ΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΙΚΟΝ (Ἀπολύτου προτεραιότητος).

Ἄριθ. Ε. Π. 74.

Κίος 20 Αὐγούστου 1922.

Γενικὴν Γραμματεῖαν Ἀρμοστείας Σμύρνην

Ἐπὶ ὑπ' ἀριθ. 2831 κρυπτογραφικῆς διαταγῆς, στόπ. Ἀναφέρω, ὅτι χριστιανικὸς πληθυσμὸς Κίου διατελεῖ παγκόβλητος, στόπ. Κρίνω σκόπιμον νὰ διατελῶ ἐν γνώσει

σχέψεων Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, ὅσον ἀφορᾷ τύχην χριστιανικῶν πληθυσμῶν ἐν περιπτώσει ἀπευκταίου.

Ἀντιπρόσωπος Κίου, Μουδανιῶν
ΠΑΧΝΟΣ

ΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΙΚΟΝ

Ἄριθ. Ε. Π. 2849.

Σμύρνη 20 Αὐγούστου 1922.

Ἀντιπρόσωπον Κίου, Μουδανιῶν κλπ.

Διοικ. 1922. Ἐν συνεχείᾳ ὑπ' ἀριθ. 2831 χθεσινῶν τηλεγραφήματος Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἐπεξηγοῦμεν, ὅτι πρέπει νὰ φροντίσῃτε νὰ ἐνθαρρύνῃτε κατοίκους περιφερείας, οἵτινες πληροφοροῦμεθα ὅτι ἐπτοήθησαν, μὴ τηρηθείσης διαταγῆς Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, παρεμποδίζοντες ἀναχώρησιν τούτων, στόπ. Πάντως δὲν μεταβάλλομεν οὐδὲν δοθεῖσαν διαταγὴν καὶ θὰ εἰσθε ἕτοιμοι νὰ ἐκτελέσητε ἅμα διαταχθῆτε, στόπ. Ὑμῖν ἐναπόκειται ὡς καὶ λοιποῖς ὑπαλλήλοις, ὅπως μὴ ἐνσπεύρητε δι' ἐνεργειῶν σας πανικὸν εἰς κατοίκους, στόπ. Ἀντιπρόσωπος Ἀδραμυτίου ἀνακοινώσῃ παροῦσαν Ἐξίνε.

Γεν. Γραμματεὺς Ἀρμοστείας
ΓΟΥΝΑΡΑΚΗΣ

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπισήμων τηλεγραφημάτων, καταφαίνεται ἡ μέριμνα τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας, ὅπως διασωθῶσιν οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ προσπάθεια Κυβερνήσεως καὶ Ἀρμοστείας, ὅπως παραμείνουν οἱ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ ἐντὸς τῆς ζώνης τοῦ ὀλέθρου καὶ ὑποστοῦν ὅλας τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ.

Ο ΠΑΝΙΚΟΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Οἱ πληθυσμοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ὅλων τῶν φυλῶν καὶ ὅλων τῶν θρησκευμάτων, ὅπως διεμορφώθη ἡ κατάστασις τόσον αἰφνιδίως, κατεταράχθησαν καὶ ἐφοβοῦντο τὴν θύελλαν τῆς ἀναρχίας καὶ τῆς σφαγῆς. Ὅλοι οἱ κάτοικοι ἐκιννοῦντο πρὸς διαφόρους διευθύνσεις τόσον ἀνησύχως, ὥστε πρὸς στιγμὴν ἐνόμιζέ τις, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἔδαφος σειέται. Οἱ Ἕλληνες, Ἀρμένιοι καὶ Κιρκάσιοι, ἔσπευδον πρὸς τὰς ἀκτὰς ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, διὰ νὰ προστατευθοῦν εἰς τὴν Σμύρνην. Κύματα ἀνθρώπινα κατέκλυζον τοὺς διαφόρους σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς ἀμφοτέρων τῶν γραμμῶν Κασαμπᾶ καὶ Ἀϊδινίου. Ὅσοι δὲν ἠδύναντο ν' ἀνέλθουν ἐπὶ τῶν βαγονίων, ἐσχημάτιζον πολυάριθμα караβάνια καὶ ἔσπευδον πρὸς τὴν Σμύρνην πεζῶν.

Οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι, φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τοῦ ὑποχωροῦντος στρατοῦ, ἐκλείοντο εἰς τὰς οἰκίας των ἢ κατέφευγον εἰς τὰ βουνά. Ἀπὸ παντοῦ μετετοπιζόντο ὅλαι αἱ φυλαὶ διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν καταστροφὴν. Εἰς τὴν Σμύρνην οἱ Τοῦρκοι ἔτρεμον, διότι ἐφοβοῦντο ταραχὰς ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν καὶ τοῦ στρατοῦ. Δὲν ἐφαντάζοντο, ὅτι ἦτο δυνατόν ὁ στρατὸς τοῦ Κεμάλ, νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Σμύρνην ταχέως.

Οἱ Εὐρωπαῖοι—Λεβαντῖνοι συνεβουλεύοντο τοὺς Προξένους των. Τὸ Ἀγγλικὸν προξενεῖον εἰδοποίησε τοὺς ὑπηκόους του, ὅτι ὅσοι ἐπιθυμοῦν δύνανται νὰ ἀναχωρήσουν καὶ πρὸς τοῦτο διετέθησαν ἀρκετὰ ἀτμόπλοια ὑπὸ Ἀγγλικὴν σημαίαν διὰ τὴν μεταφορὰν των εἰς τὴν Κύπρον. Ὅσοι θὰ παρέμενον εἰς τὴν Σμύρνην, θὰ παρέμενον ὑπ' εὐθύνην των. Τὸ Γαλλικὸν Προξενεῖον δὲν συνεβούλευε τοὺς ὑπηκόους του νὰ φύγουν, ἀλλὰ καὶ δὲν συνίστα νὰ μείνουν. Ἀντιθέτως εἰς τοὺς Ἰταλοὺς ὑπηκόους ἐγένετο σύστασις ἐκ μέρους τοῦ Προξενείου των νὰ παραμείνουν, διότι δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν τίποτε.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἱ προνοητικώτεροι ἔσπευδον ν' ἀναχωρήσουν πρὸς τὰς νήσους Χίον, Μυτιλήνην, Σάμον καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ Σμύρνη, πρὸς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου δεκαήμερου τοῦ Αὐγούστου 1922, ἐπαρουσίαζε τὸ θέαμα τῆς γε-

νικῆς μετοικεσίας. Ἄνθρωποι πάσης τάξεως μὲ διαφόρους ἀποσκευὰς εἰς τὰς χεῖρας, καθήρχοντο εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ ἀνεζήτουν ἀτμόπλοιοι διὰ νὰ ἀπομακρυνθοῦν τοῦ ὀλέθρου. Τὸ θέαμα ἦτο σπαρακτικόν. Ἐνας κόσμος ὀλόκληρος δὲν ἔβλεπε παρὰ τὴν θάλασσαν, ὡς τὸ μόνον μέσον σωτηρίας. Κατ' ἀρχὰς ἡ Ἀρμοστεία δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἀναχώρησιν, ἀπαιτοῦσα διὰ τῆς ἀστυνομίας πιστοποιητικά, φωτογραφίας, διαβατήρια! Ἀλλὰ τὰ ἀνθρώπινα κύματα καθήγγησαν μὲ ἀγανάκτησιν τὰς διαταγὰς τῆς ἀστυνομίας καὶ ἀνήρχοντο ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων χωρὶς κανένα ἔλεγχον.

Ἐφ' ὅσον παρήρχοντο αἱ ὄραι καὶ αἱ στιγμαί, ὅλοι ἀντελαμβάνοντο, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται ἐν Σμύρῃ, Ἀρμοστεία δὲ καὶ Στρατιὰ ἀπετέλουν τὰ ράκη τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἤρχισαν ν' ἀναχωροῦν τμηματικῶς. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς διέκοψαν τὰς ἐργασίας των καὶ ἔλαβον τὰ εἰσιτήριά των πρὸς ἀναχώρησιν. Οἱ ἀξιοματικοὶ ἀπέστειλλον τὰς οἰκογενείας των πρὸς τὰς νήσους καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Ἐνόμιζέ τις ὅτι, ἡ ἐκκένωσις εἶχε προετοιμασθῆ κατὰ τρόπον ἀριστοτεχνικὸν καὶ αἱ Ἀρχαὶ ἀνέμενον τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ μετώπου διὰ νὰ κινήθοῦν πρὸς τὴν θάλασσαν. Αὐτόπται μάρτυρες τῶν τραγικῶν ἐκείνων ἡμερῶν, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ διακηρύξωμεν, ὅτι εἰς τὸ μέτωπον δὲν ἀπεστάλη οὔτε ἓνα φυσίγγιον μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, καθ' ἣν στιγμὴν αἱ στρατιωτικαὶ ἀποθῆκαι τῆς Σμύρνης εἶχον ἀφθονίαν πυρομαχικῶν καὶ τροφῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ παρέμεινε εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπως καὶ ὁ ἐπιτελάρχης του, μακρὰν τοῦ καθήκοντός των, ὁ δὲ ὑπάτος Ἀρμοστής ἐξέβαλεν ὑστερικὰς κραυγὰς, λέγων εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτόν, ὅτι «συνέστησε εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Στρατιάν, νὰ μὴ ἐξασθενίσουν τὸ μέτωπον μὲ τὰς «ἀνοησίας» περὶ τῆς Κων)πόλεως».

Ἡ κατάρρευσις τοῦ μετώπου εἶναι ἔργον τῆς ἀποσυνθέσεως, ἡ ὁποία προηγήθη εἰς τὸ στράτευμα. Ὁ Σαγγάριος καὶ αἱ κακουχίαι, ἡ παροχὴ σάπιων τροφίμων, ἡ παράτασις τοῦ πολέμου, αἱ καθημεριναὶ συζητήσεις ἐν τῷ τύπῳ περὶ ἐκκενώσεως, ἀπετέλεσαν τὸν μεγαλεῖτερον σάρακα τῆς καταρρέυσεως τοῦ μετώπου. Ἡ ψυχὴ τοῦ στρατιώτου εἶχε προπαρασκευασθῆ διὰ νὰ ἠττηθῆ. Καὶ ἤρκεσεν ἓνα ἰσχυρὸν κτύπημα τοῦ ἐχθροῦ, τὸ βάρος τετραπλασίων ἐχθρικών δυνάμεων ἐπὶ τοῦ νοτίου μετώπου, διὰ νὰ ἐπέλθουν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποσυνθέσεως. Καταστροφαι τὴς μεγάλης ἐκτάσεως ποτὲ δὲν ἐπέρχονται αὐτομάτως, ἐὰν προηγουμένως δὲν γίνῃ συστηματικὴ ἐργασία ἐναντίον τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῆς συνειδήσεως. Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται τόσον τραγικῶς εἰρωνεύοντο τοὺς ἀνωτέρους των διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν, ὥστε εἰς διάφορα σημεῖα, ὀπόθεν θὰ διήρχοντο οἱ Μέραρχοι, ἔτοποθέτουσαν σάπιες ρέγγες εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας. Ὅταν ἔχη προηγηθῆ τοιαύτη βαθεῖα δυσαρέσκεια, τὰ αἷτια τῆς καταστροφῆς ἐξηγοῦνται κατὰ τὸν πλέον σαφῆ τρόπον.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπῆλθε τὸ ρῆγμα καὶ ἐξεδηλώθησαν τὰ πρῶτα κρούσματα τῆς ἀποσυνθέσεως, τί ἔκαμαν ἡ ἀνωτέρα Διοίκησις τοῦ στρατοῦ καὶ ἡ Κυβέρνησις, διὰ ν' ἀποδείξουν τὴν στοργὴν των πρὸς μίαν χώραν, ἡ ὁποία εἶχε ποτισθῆ μὲ ἀφθονον αἷμα; Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ παρέμεινε εἰς τὴν Σμύρνην, ἐκτὸς ὄχι μόνον βολῆς καὶ βοῆς τηλεβόλου, ἀλλ' ἐκτὸς τῶν συγκοινωνιών

και τοῦ ἀσυρμάτου ἀκόμη, διότι ἀπὸ ἀποστάσεως 600 χιλιομέτρων, λόγω τῶν ἐπελθουσῶν βλαβῶν, ἡ συνεννόησις κατέστη δύσκολος.

Ἡ Κυβέρνησις ἠρέκεσθη ν' ἀποστείλῃ εἰς τὴν Σμύρνην δύο ὑπουργούς, τοὺς Στραῶτον καὶ Θεοτόκην, οἱ ὁποῖοι ἐνίσχυσαν τὸ αἶσθημα τῆς ἀδρανείας καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ ἀντὶ μέτρων ἀμύνης ἐν Σμύρνη, ἀπεφάσισαν τὴν ἐκκένωσιν καὶ τὴν φυγὴν. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής Α. Στεργιάδης, ὁ ὁποῖος ἠλπίζετο, ὅτι, τοῦλάχιστον εἰς αὐτὰς τὰς τραγικὰς στιγμὰς, δὲν θὰ ἐδειλία καὶ δὲν θὰ ὑπελόγιζε τὴν ζωὴν του, ἐκλείσθη εἰς τὸ γραφεῖον του καὶ ἀγωνιωδῶς ἐκάλει παρ' αὐτῶ τὸν ταμίαν τῆς Ἀρμοστείας Παναγιωτόπουλον, διὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὰ περιουσιακὰ του ζητήματα. Οἱ λαοὶ ὑφίστανται εἰς τὴν σταδιοδρομίαν των ἀτυχήματα καὶ καταστροφάς. Ἄλλ' οἱ ἄρχοντες των δίδουν πρῶτοι τὸ παράδειγμα τῆς αὐτοθυσίας. Καὶ τότε ἡ θυσία ἐνὸς ἀρχηγοῦ ἐξαγνίζει τὴν ἥτταν καὶ λαμπρύνει τὴν ἱστορίαν.

Ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ μετώπου, μετὰ τὴν αἰχμηλωσίαν τοῦ Τρικούπη, ἀπέτελει δυστύχημα ἀνεπανόρθωτον. Ἡ Σμύρνη δὲν ἐσώζετο πλέον. Ἄλλ' ἠδύνατο νὰ παραταῖ ὀλίγον ἢ κατὰστασις, νὰ γίνῃ πρόχειρος ἀνασυγκρότησις τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, νὰ μεταφερθῇ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἀπὸ τῆς Θράκης εἰς τὴν Σμύρνην, ἀφοῦ διετῆρει τὰς περισσοτέρας δυνάμεις καὶ τὸ πυροβολικόν του, καὶ νὰ ἐκκενωθῇ ἡ Σμύρνη με ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν κατοικῶν της. Διὰ νὰ ἐπέλθῃ κάποια ἀντίδρασις εἰς τὸ ἠθικὸν τοῦ διασωθέντος στρατεύματος, ἔπρεπε ταχέως ὁ Ἀρχιστράτηγος, ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής, μετὰ τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἱερέων τῆς Σμύρνης, νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς γραμμῆς Κασαμπᾶ, πρὸς τὴν Φιλαδέλφειαν, καὶ ἐκεῖ με ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βασιλέα νὰ καταβάλουν ὅλας τὰς προσπάθειάς των, ὅπως συγκρατήσουν τὴν ὑποχώρησιν. Ἡ Κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ ὑποδείξῃ ἀμέσως εἰς τὸν Βασιλέα, νὰ μεταβῇ εἰς τὸ μέτωπον. Πιθανὸν νὰ μὴ εἶχον ἀποτελέσματα σημαντικὰ αἱ προσπάθειαι των. Ὁ ἀπεδείκνυον ὅμως, ὅτι ἐκινήθησαν πάντες πρὸς τὸν κίνδυνον, ἐξήντησαν ὅλα τὰ ἠθικὰ, θρησκευτικὰ καὶ ὕλικὰ μέσα, ἐξετέλεσαν τὸ ὑπέρτατον καθῆκον των κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ ἠττημένον θὰ εἶχε νικήσει, διότι οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες του, ἔστω καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ἀντὶ τῆς ἐγκαταλείψεως, ἐπροτίμησαν νὰ εὑρεθοῦν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κατακλισμοῦ τοῦ πολέμου καὶ νὰ ριψοκινδυνεύσουν με τὴν ἐλπίδα κάποιας ἐπιτυχίας.

Ἀντὶ τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν, αἱ διαταγαὶ πρὸς ἀναχώρησιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἡ πλήρης ἐγκατάλειψις τοῦ μετώπου, ὁ στρατὸς ἀφέθη ὅπως κυριαρχήθῃ ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὴν ἥτταν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν.

ΥΣΤΑΤΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ

Ἡ Μικρασιατικὴ Ἀμυνα, ἡ ὁποία εἶχε νεκρωθῆ παρὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, ἀνασυγκροτεῖται καὶ συνέρχεται, διὰ νὰ προβῇ εἰς σπασμωδικὰς τινὰς ἐνεργείας. Δὲν ὑπῆρχε πλέον καιρὸς διὰ συζητήσεις καὶ ἔγγραφα. Τὰ γεγονότα ἐξελίσσονται ραγδαίως. Εἰς τὰ μέλη τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης προστίθενται καὶ ἀρκετοὶ ἀξιωματικοὶ ἐν Σμύρνη καὶ ἀπὸ κοινοῦ συνεργάζονται. Με ποῖον πρόγραμμα; Τὰ πάντα εἶναι συγκεχυμένα καὶ μόνον γίνεταί λόγος, ὅπως ὀργανωθῇ ἡ ἄμυνα πρὸς τὸ Νύμφαιον.

Μία Ἐπιτροπὴ ἀνήσυχος μεταβαίνει εἰς τὸν Στεργιάδην, διὰ νὰ τοῦ ζητήσῃ πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τί σκέπτεται ἡ Κυβέρνησις. Ὁ Στεργιάδης, συνιστᾷ νὰ ἡσυχάσουν καὶ τὴν ἐπομένην θὰ

καλέσει τὴν διοικοῦσαν Ἐπιτροπὴν νὰ συνομιλήσῃ. Οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ ἑλλων τῶν φυλῶν συνέρχονται ἐπειγόντως εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ ἀποφασίζουσι ἀπὸ κοινοῦ, ὅπως ἀπευθύνουσι δημοσίᾳ συμβουλὰς εἰς τὸ «ποίμνιόν των», νὰ παραμείνῃ ἀμέτοχον κατὰ τὴν κρίσιν αὐτὴν ὥραν τῆς πάλης τῶν στρατευμάτων καὶ νὰ προστατεύσῃ τὴν τάξιν, ἀποφεύγον τὰς προκλήσεις. Τὴν 21ην Αὐγούστου ἐν σώματι ἐπισκέπτονται τὸν Στεργιάδην. Ἀφοῦ τοὺς ἤκουσε τοὺς συνέστησε νὰ μεταβῶν εἰς τοὺς προζένους καὶ νὰ ζητήσουν τὴν προστασίαν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμωστής εἶχε μεταβληθῆ πλέον εἰς διανοητικὸν ράκος καὶ ἤρκειτο εἰς συμβουλὰς καὶ ὑποδείξεις, ὅπως οἱ χριστιανοὶ ζητήσουν τὴν προστασίαν τῶν Εὐρωπαίων. Τὴν 22αν Αὐγούστου οἱ Μητροπολίται Σμύρνης καὶ Ἐφέσου μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Ἀρμενίων, μετέβησαν εἰς τὸν Ἀγγλὸν Γενικὸν πρόξενον Λάμπ καὶ τοῦ ἐζήτησαν τὴν γνώμην του ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λάβῃ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν. Ὁ Γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἦτο βαθύτατα λυπημένος καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν ἐφαντάζετο τόσον ραγδαίαν τὴν υποχώρησιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἐπιπροσθέτως ἐδήλωσεν, ὅτι ἐὰν συνεκρατεῖτο ἡ κατάστασις, ἴσως μετὰ δέκα ἡμέρας θὰ ἤρχοντο Ἀγγλικά στρατεύματα διὰ λόγους «χριστιανικούς», ν' ἀναλάβουν τὴν προστασίαν τῶν πληθυσμῶν. Ἐκείθεν ἡ αὐτὴ Ἐπιτροπὴ ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς ναυαρχίδος καὶ ἐπεσκέφθη τὸν Ἀγγλὸν Ναύαρχον. Μετὰ μακρὰν συνομιλίαν των ὁ Ἀγγλὸς Ναύαρχος ἐδήλωσε, ἀορίστως καὶ χωρὶς καμμίαν εὐθύνην, ὅτι ἐὰν ἡ κατάστασις «συνεκρατεῖτο ἐπὶ δέκα ἡμέρας, τότε ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ λάβουν μέτρα προστασίας τῶν πληθυσμῶν». Συγχρόνως συνέστησε, ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνακοινώσῃ τὰς σκέψεις ταύτας εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ Χατζηανέστην.

Ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς Ναυαρχίδος οἱ δύο Μητροπολίται καὶ ὁ Ἀρμένιος ἀρχιεπίσκοπος κατηυθύνθησαν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Στρατιᾶς. Ὁ Χατζηανέστης ἤκουσε τὰ διαμειφθέντα μετὰ τῶν δύο Ἀγγλων, Γενικοῦ προζένου καὶ Ναυάρχου, καὶ ἐδήλωσε ὅτι: «ὄχι μόνον δέκα ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτοῖς δύναται νὰ κρατήσῃ τὴν ἄμυναν τῆς Σμύρνης καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς». Κατόπιν συνέστησε, ὅτι οἱ πρόσφυγες πρέπει νὰ κατευθύνωνται ἐκ τοῦ Βορείου Μετώπου πρὸς Πάνορμον, αἱ δὲ τῆς Σμύρνης πρὸς Τσεσμέ. Ὁμιλῶν κατόπιν γενικώτερον περὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως, εἶπεν «ὅτι δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ βγάλωμεν τὰ κάστανά ἀπ' τὴν φωτιὰ εἰς τὸ Ἀφιόν-Καραχισάρ».

Αἱ δηλώσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς Χατζηανέστη ἀνεκοινώθησαν ὑπὸ τῶν Μητροπολιτῶν εἰς τὰς Συμριναϊκὰς ἐφημερίδας. Μετὰ τὴν δημοσίευσίν των, ὁ τρομαγμένος κόσμος ἠσθάνθη κάποιαν ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν, ἀλλὰ τὰ κύματα τῶν ἀναχωρούντων δὲν ἀνεκόπησαν οὔτε μίαν στιγμὴν. Οἱ ἀνταποκριταὶ τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας μετέβησαν ἐν σώματι εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ 2ου Γραφείου τῆς Στρατιᾶς, συναρχηγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Ραγκαβῆν, διὰ νὰ ζητήσουν πληροφορίας περὶ τοῦ στρατοῦ. Ἐκυκλοφόρουσι πλείστα διαδόσεις περὶ ἀνατροπῆς τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀντεπιθέσεως τῆς Στρατιᾶς. Ὁ Ραγκαβῆς ἦτο ἤρεμος καὶ ἐφαίνετο μᾶλλον εὐχαριστημένος. Ἐδήλωσεν πρὸς τοὺς ἀνταποκριτάς, ὅτι ὑπάρχουν πληροφορίαι περὶ ἐμφανίσεως τοῦ στρατηγοῦ Τρικούπη εἰς τὸ Οὐσάκ, ὅπου καὶ ἠνώθησαν τὰ δύο Σώματα στρατοῦ.

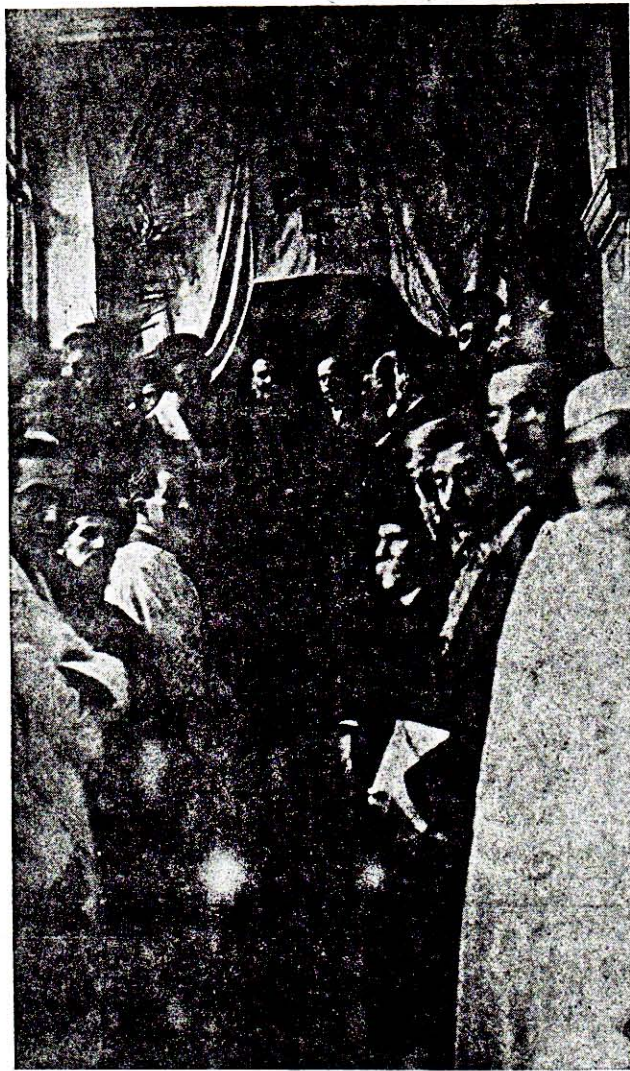
Ἐκ τῶν ὑστέρων ἐβεβαιώθη, ὅτι πάντα ταῦτα ἦσαν διαδόσεις καὶ φῆμαι,

μετ' ὀλίγον δὲ διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς Ἡμισελήνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνηγγέλλετο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι ὁ στρατηγὸς Τρικούπης, ὁ στρατηγὸς Διγενῆς καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ ἐπιτελάρχαι τῶν δύο Σωμάτων εἶχον αἰχμαλωτισθῆ ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ.

Μετὰ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης, λόγῳ τῆς συβαρότητος τῆς καταστάσεως, συνέπραξαν τὰς ἡμέρας ἐκείνας καὶ ἀρκετοὶ ἀξιωματικοὶ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν συνταγματάρχην τοῦ μηχανικοῦ Τ. Μπότσαρην. Ὁ κόσμος ἦτο τότε τὸν ἀπληπισμένον, ὥστε ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἐξεδηλοῦτο καὶ ἡ ἐλαχίστη ζωηρὰ ἐνέργεια, τὴν ἐθεώρει ὡς σανίδα σωτηρίας. Ἐνα ἀπόγευμα διεδόθη ἀστραπιαίως ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅτι μὲ τὸ Αἰγυπτιακὸν ἔρχεται ἐκ Κων)πόλεως εἰς τὴν Σμύρνην ὁ στρατηγὸς Ἰωάννου. Εἰς διάστημα δευτερολέπτων ἐπλημμύρησεν ἡ προκυμαία ἀπὸ κόσμον ὄλων τῶν τάξεων. Ὅλοι ἐζήτουν νὰ κρεμάσουν τὰς ἐλπίδας των ἐπάνω εἰς ἓνα εἶδωλον καὶ νὰ συναποθάνουν εἰς τὸ πλευρόν του. Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς Ἰωάννου δὲν ἦλθε καὶ ὁ κόσμος ἀπῆλθε περίλυπος ἐκ τῆς προκυμαίας.

Ὁ συνταγματάρχης Μπότσαρης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκτὸς ὑπηρεσίας, μὲτέβη εἰς τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν στρατηγὸν Α. Πλατῆν καὶ ὑπέδειξεν, ὅπως διατάξῃ τοὺς κατοίκους καὶ τοποθετήσων ἀπὸ ἓνα φανὸν τὴν νύκτα εἰς τὰς οἰκίας των, διότι ἡ πόλις ἦτο σκοτεινὴ καὶ τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα ἦτο δυνατὸν νὰ προβοῦν εἰς διαρπαγὰς. Τὸ σκότος τῆς πόλεως ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ διετίας, λόγῳ τοῦ πείσματος τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει εἰς ρῆξιν μὲ τὴν Ἐταιρείαν τοῦ ἀεριόφωτος καὶ δὲν ἐδέχετο νὰ ἔλθῃ εἰς καμμῖκν συνεννόησιν διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν φανῶν. Ἐπίσης ὁ Μπότσαρης ὑπέδειξεν, ὅπως ἀνακοινώσῃ ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ Χατζηανέστην, τὴν δυνατὴν πρόχειρον ὀχύρωσιν τοῦ Νυμφαίου, τὴν τοποθέτησιν τηλεβόλων τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τὴν ταχυτέραν μεταφορὰν εἰς τὴν Σμύρνην τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, χρησιμοποιουμένων ὡς μεταγωγικῶν καὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων ἀκόμη. Αἱ ἀνωτέρω ὑποδείξεις ἀνεκοινώθησαν εἰς τὴν Στρατιάν καὶ ἐδόθη ἡ ἀπάντησις ὅτι «οἱ ἀρμόδιοι γνωρίζουν τί νὰ κάμουν».

Ἐκάστη ἡμέρα παρερχομένη ἔφερε καὶ τὸν ἐχθρὸν πλησιέστερον πρὸς τὴν Σμύρνην. Ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ μετώπου ἤρχισε νὰ γίνεταί αἰσθητὴ καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μ. Ἀσίας. Κατὰ τμήματα οἱ στρατιῶται τοῦ μετώπου, ρακένδυτοι, πεινασμένοι, ἐξηντλημένοι, ἄψυχοι λόγῳ τῶν πολυημέρων πορειῶν, εἰσῆρχοντο εἰς τὴν πόλιν καὶ κατρυθύνοντο εἰς τοὺς στρατώνας διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν. Ἄλλοι προσεπάθουν ν' ἀνέλθουν ἀμέσως εἰς τὰ μεταγωγικὰ καὶ νὰ φύγουν. Οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι ἦσαν ἔντρομοι, ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ δημοσιογράφος Σιρῆ βέης τῆς «Σεντάι-Χάκ» κι' ἐφοβοῦντο μήπως πυρπολήσων τὰς οἰκίας των. Ὁ ἀναβρασμὸς τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν εἶχε φθάσει πλέον εἰς τὸ κατακόρυφον. Οὐδαμοῦ ἔβλεπε τὴν σκιάν ἔστω τῆς Ἀρμοστείας, τῆς Στρατιᾶς καὶ τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής δὲν ἐδέχετο κανένα. Συνεκλονίζετο ὁλόκληρος ἡ χώρα ἐκ θεμελίων, ἡ καταστροφὴ ἔκρουε καὶ τὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν ἀκόμη, καὶ ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής εἶχε τὴν ψυχραιμίαν, τὴν 23ην Αὐγούστου, νὰ τηλεγραφῆ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας, νὰ παραλάβουν τὰ ἄρβυλα τῆς Χωροφυλακῆς, τὰ ὁποῖα εἶχε προμηθεύσει ἄνευ δημοπρασίας ἓνας προστατευόμενός του, καὶ νὰ τοῦ ἀπαντήσουν διὰ νὰ τὸν πληρώσῃ.

*Μνημόσυνον πεσόντων ἐν Σμύρῃ. (Εἰς τὸ βάθος
διακρίνεται καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος ἔργου)*

ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗ

Καὶ τότε ἐγεννήθη ἡ σκέψις εἰς μερικοὺς πονεμένους πολίτας, νὰ μεταβῶν τὴν νύκτα εἰς τὴν οἰκίαν του, νὰ τὸν φονεύσουν, ἀλλ' ἐκυριάρχησεν ἡ σκέψις, ὅτι ἐκ τῆς πράξεως αὐτῆς δὲν εἶχε τίποτε νὰ ὠφελῆθῃ ἡ Σμύρνη. Τὴν 23ην Αὐγούστου κατέπλευσεν εἰς τὴν Σμύρνην τὸ ἀντιτορπιλικὸν «Βέλγος», ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐπέβαινον ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ στρατηγοῦ Χατζηανέστη, στρατηγὸς Πολυμενάκος, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Θεοτόκης, ὁ στρατηγὸς Δούσμανης καὶ οἱ Πάλλης καὶ Σαρηγιάννης. Μόλις ἀπεβιβάσθη ὁ ἀντιστράτηγος Πολυμενάκος, ἀμέσως παρέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς καὶ ἐξέδωκε τὴν κατωτέρω ἡμερησίαν διαταγὴν:

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΠΡΟΣ ΤΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ

Ἀναλαμβάνων τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς, ἀπευθύνω θερμὸν χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς παλαιοὺς συμπολεμιστάς μου καὶ συνιστῶ αὐτοῖς πειθαρχίαν καὶ μόνον πειθαρχίαν. Αὕτη ἐστὶν ἡ μόνη σωτηρία καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ στρατεύματος. ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΣ

Μόλις ἐπληροφορήθη ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τὴν ἀφίξιν τοῦ νέου ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, συνεκεντρώθη εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ κατηθύνηθη εἰς τὸ Διοικητήριον. Ἐντὸς ὀλίγων δευτερολέπτων ἡ πρὸ τοῦ Διοικητηρίου πλατεῖα κατεπλημμύρησε κόσμου. Τὸ Διοικητήριον σχεδὸν ἐπολιορκήθη. Ἡ ἀγανάκτησις ὄλων ἦτο ἀσυγκράτητος. Ἐξελέγη μία Ἐπιτροπὴ πολιτῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἡ ὁποία ἀνῆλθεν εἰς τὸ Διοικητήριον, διὰ νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.

Μετέβαινε μὲ τὴν ἀπόφασιν, νὰ ζητήσῃ κατηγορηματικὰς δηλώσεις περὶ τῶν προθέσεων τῆς Κυβερνήσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκκένωσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε διατάξει, καὶ νὰ ζητήσῃ ὅπως διακοπῇ ἡ φόρτωσις τῶν πυρομαχικῶν, ὅπως χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἀμύνης εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Νυμφαίου. Ἡ ἀπόφασις ὄλων ἦτο σταθερὰ καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ Ἀρμοστοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ ἐπέφερῃν αἱματηρὰ ἀποτελέσματα ἐντὸς τῶν Γραφείων τοῦ Ἀρμοστοῦ. Οἱ δύο ἀντιπρόσωποι τῆς Κυβερνήσεως ἐδέχθησαν τὴν ἐπιτροπὴν. Ἐξω τὸ πλῆθος ἐφώναζε μὲ ἀγανάκτησιν. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ψυχολογικῆς αὐτῆς καταστάσεως, ὑπουργὸς καὶ Ἀρμοστής ἐδήλωσαν, ὅτι θὰ διατάξουν τὴν ἀναστολὴν τῆς ἐκκένωσεως καὶ τὴν διακοπὴν τῆς μεταφορᾶς τῶν πυρομαχικῶν. Τὴν δῆλωσιν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Κυβερνήσεως ἀνήγγειλεν εἰς τὸ πλῆθος ὁ φρούραρχος συνταγματάρχης Παναγιωτάκος, ὁ ὁποῖος καὶ συνέστησε νὰ διαλυθοῦν, διότι ὁ στρατὸς «θὰ κάμῃ τὸ καθήκον του».

Ὁ κόσμος ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ Διοικητηρίου καὶ πάλιν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀμύνης. Ἄλλ' ἐπλανᾶτο καὶ ἐπαγιδεύετο ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν διὰ μίαν ἀκόμη φοράν. Διότι οὔτε ἡ ἐκκένωσις ἀνεστάλη, οὔτε ἡ μεταφορὰ τῶν πυρομαχικῶν ἐπὶ τῶν μεταγωγικῶν.

Σημείωσις. Προτοῦ ἐξακολουθήσω τὴν συνέχειαν τῆς ἱστορίας θεωρῶ ἐπ'ἀναγκας, εἰς συμπλήρωσιν τῶν πληροφοριῶν τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Στρατιᾶς ἐναντίον τοῦ Χατζηανέστη, καὶ ἰδιαιτέρως τῶν Πάσσαρη καὶ Ἀθανασιάδη, αἱ ὁποῖαι ἐδημοσιεύθησαν ἀναλυτικῶς εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, νὰ παραθέσω τὰ κατωτέρω δύο ἐπίσημα τηλεγραφήματα, τὰ ὁποῖα ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Πρωτοπαπαδάκη πρὸς τὸν Στεργιάδην.

Ἄριθ. Πρωτ. 12236

Τρις ἐπεΐγον—ἀπολύτου προτεραιότητος.

ΥΠΑΤΟΝ ΑΡΜΟΣΤΗΝ—ΣΜΥΡΝΗΝ

Ἄπόρητον. Ἀπολύτως προσωπικόν. Ἀναγνωσθήτω παρευθὺς παρὰ τοῦ ἰδίου. Ταύτην τὴν στιγμὴν λαμβάνω τὸ κατωτέρω τηλεγράφημα: «Πρόεδρον Κυβερνήσεως. Προσωπικόν. Ἄπόρητον. Ἀπολύτου προτεραιότητος. Νὰ ἀποκρυπτογραφηθῇ ἀμέσως. (Ἄνευ ἀριθμοῦ). Σύμπασα Στρατιὰ ἐκλιπαρεῖ πρὸς διάσωσιν ὑπολειπομένης τιμῆς Ἐθνους διαταχθῆ νὰ ἔλθῃ εἰς ἀντιστράτηγος, ὑποστράτηγος Πάλλης, συνταγματάρχης Σαρηγιάννης. Πρωτοῦ ἐπέλθῃ τελεία καταστροφή σπεύσατε εἰς ἄνω ἐνέργειαν. Ἐπιτελεῖον Στρατιᾶς». Ἐκ προφορικῶν ἀνακοινώσεων πρὸς ὑπουργὸν Ἐσωτερικῶν ἐν Σμύρνῃ γνωρίζω ὅτι Ἀθανασιάδης καὶ Πάσσαρης ἔχουσι τοιαύτας ιδέας. Παρακαλοῦμεν ἐρευνήσατε μετὰ πάσης ἐπιφυλάξεως καὶ ἐχεμυθίας τίνα ἀληθῆ μέλη Ἐπιτελείου συμμετέχουσι, ἂν τὸ πνεῦμα τῆς Στρατιᾶς εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ τηλεγραφήματος ἀναφερόμενον, καὶ ἐν γένει ἂν ἡ κατάστασις εἶναι πράγματι ἢ ὑπὸ τοῦ τηλεγραφήματος ὑποδεικνυομένη καὶ τηλεγραφήσατε ἀμέσως ἀντιλήψεις σας.

Ἀθῆναι, 21-8-22 ὥρα 14.

Πρόεδρος Κυβερνήσεως
ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής μετὰ τὴν ἐρευνάν του ἐτηλεγράφησε εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως Πρωτοπαπαδάκην, ὅτι πράγματι ἐπικρατεῖ μεγάλη δυσφορία εἰς τὴν Στρατιὰν ἐναντίον τοῦ Χατζηανέστη. Καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν καὶ περὶ ὥραν 22 ὁ πρωθυπουργὸς Πρωτοπαπαδάκης ἐτηλεγράφησε τὰ ἑξῆς πρὸς τὸν Ὑπάτον Ἀρμοστήν:

Ἄριθμὸς 118716

Ἄκρως ἐπεΐγον—ἀπολύτου προτεραιότητος.

ΥΠΑΤΟΝ ΑΡΜΟΣΤΗΝ—ΣΜΥΡΝΗΝ

Ἡ Κυβέρνησις προέβη εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Χατζηανέστη διὰ τοῦ ὑποστρατήγου Τρικούπη. Ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ ἐνταῦθα Γεν. Ἐπιτελεῖον τὸν ἀντιστράτηγον Δούσμανην καὶ στέλλει εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Στρατιᾶς τὸν ὑποστράτηγον Πάλλη καὶ τὸν συνταγματάρχην Σαρηγιάννην, στόπ. Παρακαλοῦμεν ἵνα ἀνακοινώσητε ἡμῖν τὰς ἀντιλήψεις ὑμῶν περὶ τῆς ἐντυπώσεως ἐπὶ τοῦ στρατεύματος τοῦ ὑποστρατήγου Τρικούπη.

ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Θεοτόκης καὶ ὁ νέος ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Δούσμανης, περὶ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τῆς 23ης Αὐγούστου, ἀνῆλθον ἐπὶ τῶν πολεμικῶν καὶ τὴν ἰδίαν νύκτα ἀνεχώρησαν διὰ τὸν Πειραιᾶ. Ὁ νέος ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς Πολυμενάκος, μετὰ τῶν Πάλλη καὶ Σαρηγιάννη, κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ προσανατολισθοῦν πρὸς τὴν κατάστασιν καὶ κυρίως νὰ ἐξακριβώσουν τὴν ποιότητα τοῦ ἐναπομείναντος στρατοῦ. Ὅλαι αἱ πληροφορίες ἀνέφερον, ὅτι δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὸ πλεῖστον συνοχὴ εἰς τὰ ὑποχωροῦντα στρατεύματα. Καὶ ἦτο φυσικόν, ἀφοῦ ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, δὲν εὔρον οὔτε ἐφεδρείας, οὔτε πυρομαχικά, οὔτε τρόφιμα, οὔτε ἄρτον. Ἐπέισθησαν πλέον πάντες τελειωτικῶς, ὅτι εἶχον ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὴν τύχην των, καὶ ὅτι Κυβέρνησις καὶ Στρατιὰ δὲν ἐνδιαφέροντο διὰ τὴν ἄμυναν οὔτε τῆς Μαγνησίας, οὔτε τῆς Σμύρνης.

Ἡ Μικρασιατικὴ Ἄμυνα τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν, ἀπέστειλε

τὴν νύκτα τῆς 23ης Αὐγούστου εἰς τὴν Μαγνησίαν, τὸν δημοσιογράφον Ἀριστὸν Περιδὴν καὶ τοὺς ἀξιωματικούς Ρηγόπουλον καὶ Παπαμαντέλον, διὰ νὰ πληροφορηθοῦν τὰ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ. Ἐφθασαν μέχρι τοῦ Σαλιχλῆ καὶ ἐκεῖ ἐβεβαιώθησαν, ὅτι τὰ στρατεύματα ὑπεχώρουν ἐξηντλημένα, χωρὶς καμμίαν διάθεσιν νὰ ἐμπλακοῦν εἰς νέους ἀγῶνας. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπανῆλθε τὴν ἰδίαν νύκτα εἰς τὴν Σμύρνην καὶ περὶ τὰς πρωϊνάς ὥρας μετέβησαν εἰς τὸν Στεργιάδην οἱ Ι. Χαριάτης, Ἄλ. Δουλιγερίδης καὶ Ἀριστος Περιδῆς, διὰ νὰ τοῦ ἀνακοινώσουν τὴν κατάστασιν τοῦ στρατοῦ. Ἦτο πολὺ πρῶτ', ἑπτὰ περίπου, καὶ ὁ Στεργιάδης ἐκοιμάτο. Ἡ ἐπιτροπὴ διέταξε τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀρμοστοῦ νὰ τὸν ἐξυπνήσῃ.

Ὁ Στεργιάδης κατῆλθε σχεδὸν ἔντρομος. Μόλις ἀντίκρουσε τὴν Ἐπιτροπὴν ἤρχισε νὰ δικαιολογῆται καὶ ν' ἀπολογῆται, νὰ ἰσχυρίζεται, ὅτι πρὸ καιροῦ ἐξέθεσε δι' ὑπομνήματός του τὴν κατάστασιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ὅτι τὸ κατάντημα τοῦ στρατοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Ι. Χαριάτης, εἰς τόνον αὐστηρὸν καὶ κινῶν ἀπειλητικῶς τὸν δάκτυλόν του, λέγει πρὸς τὸν Ἀρμοστήν, ὅτι «σεῖς εἴθε ὁ μόνος ὑπεύθυνος, διότι ἐστάθητε ἐμπόδιον εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ λαοῦ καὶ ἐπνίξατε μὲ τὸν ἀπολυταρχισμὸν σας τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους. Ἴδου τὸ ἔργον σας. Τώρα, αὐτὴν τὴν στιγμήν, νὰ τηλεγραφήσητε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ν' ἀποστείλῃ ἐνισχύσεις καὶ νὰ λάβῃ ἀποτελεσματικὰ μέτρα, διότι, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ὁ λαὸς θ' ἀναλάβῃ νὰ σᾶς κρίνῃ». Ὁ Στεργιάδης ἦτο ἀνίκανος πλέον ν' ἀπειλήσῃ. Ἦκουε τρέμων σχεδὸν τὴν κατηγορίαν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ καὶ ἔδιδε ὑποσχέσεις, ὅτι ἀμέσως θὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Καὶ πράγματι, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Πρωτοπαπαδάκην, ἀντὶ ἐνισχύσεων, ὅπως ζητήσῃ ἀμέσως τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, πρὸς σύναψιν ἀνακωχῆς μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ὁ Πρωτοπαπαδάκης, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8717 κρυπτογραφικοῦ τηλεγραφήματός του, ἐπληροφῶρει τὸν Ὑπατον Ἀρμοστήν, ὅτι «τὰ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συμμαχοὺς διαβήματα ἡμῶν θὰ ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν δι' ἰδιαιτέρου τηλεγραφήματος».

Σχετικῶς μὲ τὰ διαβήματα ταῦτα τῆς Κυβερνήσεως ἐγνώσθη, ὅτι ἀπεστάλη εἰς τὸν ἐν Λονδίνω ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος Ραγκαβῆν τηλεγράφημα, μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀνακοινωθῇ ἀμέσως εἰς τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

Διὰ τοῦ τηλεγραφήματος τούτου ἐδηλοῦτο ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅτι «τὰ γεγονότα τοῦ μετώπου ἐλύτρωσαν τὴν κατάστασιν ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κατὰ συνέπειαν, παρακαλεῖται ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, ὅπως ἐπέμβῃ καὶ ζητήσῃ τὴν σύναψιν ταχείας καὶ ἀμέσου ἀνακωχῆς». Ἄλλ' ἡ κατάστασις ἐξελίσσεται τόσον ραγδαίως ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὥστε δὲν ὑπῆρχε καιρὸς διπλωματικῶν συνεννοήσεων, διότι ὁ στρατὸς τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἶχε πλησιάσει πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Μαγνησίας καὶ ἡ Σμύρνη εὕρισκετο πλέον ἐγγύτατα τῶν προελαυνόντων φαλάγγων του. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις προέβαινε εἰς διπλωματικὰ διαβήματα διὰ τὴν σύναψιν ἀμέσου ἀνακωχῆς, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μέτρον ἀμύνης, ἀντιθέτως δὲ εἶχε διατάξῃ ἀπὸ τῆς 18ης Αὐγούστου τὴν ἐναρξιν τῆς ἐκκενώσεως τῆς Σμύρνης. Ὁ ἐχθρὸς, κατὰ συνέπειαν, ἐφ' ὅσον δὲν προσέκρουε εἰς οὐδεμίαν ἀντίστασιν, διὰ ποῖον λόγον θὰ ἤρχετο εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν διπλωμα-

τῶν τῆς Εὐρώπης; Τὸ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν Ἑλληνικὸν διάβημα ἀπετέλει μίαν πρᾶξιν αὐτόχρημα ἀνόητον, ἀφοῦ αὐτὴ ἢ ἰδία ἰσχυρίζετο ὅτι «τὰ γεγονότα τοῦ μετώπου (ἐλύτρωσαν) τὴν κατάστασιν ἐν Μ. Ἀσίᾳ».

Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν ὥραν τῆς Μικρασιατικῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς, ἐνεφανίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης μία Μεραρχία στρατοῦ ἐκ Θράκης, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Σκαρλάτου. Ἐκ τῶν ἀτμοπλοίων ἀπεβιβάσθησαν ἀμέσως δύο τάγματα τοῦ συντάγματος Φεσοπούλου καὶ ἀμέσως κατηυθύνθησαν σιδηροδρομικῶς πρὸς τὴν Μαινεμένην, ὅπως ἀνακόψουν τὸν δρόμον τῶν ὑποχωρούντων καὶ τονώσουν τὸ ἠθικὸν των. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐκινήθησαν ἀποφασιστικῶς, ἀλλ' εἰς τὸν δρόμον των εὐρέθησαν πρὸ θεάματος ἀπελπιστικῶς. Δὲν ἦτο δυνατόν μὲ κανένα μέσον νὰ συγκεντρώσουν τοὺς ὑποχωροῦντας στρατιώτας. Κατὰ μάζας κατηυθύνοντο εἰς τὴν Σμύρνην, μὲ τὴν μοναδικὴν ἐλπίδα νὰ ἐπιβιβασθοῦν ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων. Κατὰ συνέπειαν καὶ τὰ δύο τάγματα Φεσοπούλου οὐδεμίαν θετικὴν ὑπηρεσίαν ἤτο δυνατόν νὰ προσφέρουν εἰς αὐτὴν τὴν χαώδη κατάστασιν.

Ἡ Μεραρχία Σκαρλάτου δὲν μετεκινήθη ἐκ τῶν πλοίων. Οἱ στρατιῶται ἔβλεπον τοὺς ἐρχομένους ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ στρατιώτας, τῶν μεταγωγικῶν σωμάτων κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐξηντλημένους, ἐλεεινοὺς, οἰκτρὰ λείψανα μιᾶς μεγάλης στρατιᾶς. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐξέλθουν τῶν ἀτμοπλοίων, ἀφοῦ ἔβλεπον τὴν κατάστασιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐσυλλογίζοντο, ὅτι καὶ αὐτῶν ἡ τύχη δύναται νὰ εἶναι παρομοία; Ἡ μεραρχία, ἐὰν πράγματι ἐσχόπει ἡ Κυβέρνησις νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ, ἔπρεπε ν' ἀποβιβασθῇ εἰς ἓν μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ διέλευσις τῶν στρατιωτῶν τοῦ μετώπου, διὰ νὰ διατηρήσουν οἱ ἄνδρες τῆς τὸ ἠθικὸν των. Ἄλλ' εἰς τὴν προκουμαίαν, ὅπου προσήγγισαν τὰ ἀτμόπλοια, ἡ ἀποβίβασις ἦτο ἀδύνατος, διότι τὸ μικρόβιον τῆς ἀποσυνθέσεως μετεδίδετο αὐτοστιγμεί.

Ἡ πειθαρχία τῆς μάξης εἰς αὐτάς τὰς περιστάσεις εἶναι δύσκολος καὶ ἀπαιτεῖ ἰσχυροὺς ἀρχηγούς, εἰδῶλα ἀρχηγῶν, διὰ νὰ ὑποκύψουν πάντες εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ. Καὶ ὁ μέραρχος Σκαρλάτος, ἦτο εὐγενὴς καὶ ἀξιόπρεπής, ἀλλὰ δὲν ἦτο τὸ εἰδῶλον, τὸ ὁποῖον ἐχρειάζετο δι' αὐτὴν τὴν δύσκολον στιγμὴν, καὶ ἡ γενομένη ἀπόπειρα ἐκ μέρους μερικῶν ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ ὑποδείξουν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ ἐξέλθουν τῶν πλοίων, ἀπεδοκιμάσθη παρ' αὐτῶν κατὰ τὸν πλέον θορυβῶδη τρόπον.

Αἱ ἐλπίδες αἱ ὁποῖαι ἐστηρίχθησαν εἰς τὴν μεραρχίαν τῆς Θράκης ἀπεδείχθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπατηλαί. Ὁ ὄγκος τῆς ἦτο ἄχρηστος καὶ ἐπικίνδυνος, διότι πρὸς τὸ ἀπόγευμα τῆς 24ης Αὐγούστου ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν ἐκ τῶν ἀτμοπλοίων εἰς τὸν ἀέρα καὶ νὰ ζητοῦν τὸν ἀπόπλου τῶν ἀτμοπλοίων. Ὅσοι πολῖται καὶ ἀξιωματικοὶ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀμύνης ἐκινοῦντο μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀπηλπίσθησαν καὶ ἕκαστος ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζῃται πρὸς ἀναχώρησιν. Ἡ μόνη ἐνέργεια τῶν Στρατιωτικῶν ἀρχῶν τῆς Σμύρνης τὰς τελευταίας ἐκείνας ἡμέρας, ἦτο νὰ συλλάβουν τὸν ταγματάρχην τοῦ Μηχ. Ρηγόπουλον καὶ νὰ τὸν φυλακίσουν εἰς τὸ φρουραρχεῖον, διότι εἰργάζετο διὰ τὴν ὀργάνωσιν στρατοῦ ἀμύνης μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν καὶ πολιτῶν. Καὶ θὰ ἔμενε εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ φρουραρχείου μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς καθόδου τῶν Τούρκων, ἐὰν δὲν εἶχε τὴν ἐτοιμότητα νὰ φύγῃ μόνος του ἀπὸ τὰς φυλακὰς.

Ἀπὸ τῆς 25ης Αὐγούστου ἡ ἀναχώρησις τῶν Ἑλλήνων, Ἀρμενίων καὶ πολλῶν καθολικῶν, προσέλαβε τὸν χαρακτῆρα ἀληθοῦς ἐξόδου πρὸς τὴν

Θάλασσαν. Τὰ μεγάλα ἀτμόπλοια παρελάμβανον τριπλασίους ἐπιβάτας τῶν κεκανονισμένων. Τὰ μικρὰ ἀτμόπλοια μόλις ἐκινουῦντο ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον βάρος. Ἐτέθησαν εἰς κίνησιν καὶ πλείστα μικρὰ ἀτμόπλοια, τὰ ὅποια εἶχον ἀγκυροβολήσει πρὸ ἐτῶν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα τῆς Σμύρνης καὶ ἐχρησίμευον ὡς ἀποθῆκαι. Τὰ μικρὰ καὶ μεγάλα ἰστιοφόρα παρελάμβανον οἰκογενείας καὶ τὰς μετέφερον εἰς τὰς πλησιεστέρας νήσους.

Ἡ μοναδικὴ καὶ μεγάλη εὐτυχία τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἦτο ἡ γαλήνη τῆς θαλάσσης. Τὰ πλοῖα, μὲ ὅλον τὸ βάρος των, τὴν διέπλεον μὲ ἀσφάλειαν. Μία γαλήνη μαγευτικὴ, διαρκῆς, συγκινητικὴ, ἀντίθεσις τραγικὴ πρὸς τὴν ξηρὰν, ὅπου ἐσείετο τὸ πᾶν, ἐκαίοντο πόλεις καὶ χωρία, ἐσφάζοντο χριστιανοὶ καὶ Τούρκοι, πότε ἀπὸ τὸν ἓνα στρατὸν καὶ πότε ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ἡ Μικρασιατικὴ χώρα εἶχε μεταβληθῆ εἰς μίαν ἀπέραντον κόλασιν, κοιλάδα δακρύων, αἵματος καὶ φλογῶν, καὶ μόνον ἡ θάλασσα ἦτο ἥρεμος καὶ ἐδέχετο μὲ στοργὴν τὰς ἀναριθμήτους χιλιάδας τῶν ναυαγῶν τῆς ξηρᾶς. Ἐὰν ἡ θάλασσα τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἦτο τεταραγμένη, ἀσφαλῶς πολλὰ ἄτομα θὰ ἐπνίγοντο, διότι τὰ περισσότερα μικρὰ πλοῖα ἐκινήθησαν ἐκ μέρους τῶν πλοιαρχῶν εἰς τὴν τύχην καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς γαλήνης.

ΦΕΥΓΟΥΝ, ΟΛΟΙ ΦΕΥΓΟΥΝ

Ἡ προκυμαία τῆς Σμύρνης ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἄλλου, τὴν 25ην Αὐγούστου ἦτο κατάμεστος ἀνθρώπων, ἀποσκευῶν καὶ ζώων. Ὅλοι ἐκινουῦντο μὲ δυσκολίαν, μὲ ἀπερίγραπτον ἀπόγνωσιν. Ἀπὸ τοὺς στενοὺς δρόμους τῶν διαφόρων συνοικιῶν κύματα ἀνθρώπων ἐξεχύνοντο εἰς τὴν προκυμαίαν. Ἄνεζήτουν μίαν θέσιν εἰς τὰ ἀτμόπλοια, εἰς τὰς λέμβους ἀκόμη, διὰ νὰ φύγουν μακρὰν τοῦ ὀλέθρου. Ποῦ εἶναι αἱ Ἀρχαί, ποῦ εἶναι ὁ στρατός καὶ ἡ δύναμις; Ὅλοι ἔχουν ἐξαφανισθῆ καὶ μόνον οἱ χωροφύλακες παραμένουν ἀκόμη εἰς τὰς θέσεις των. Εἰς τοὺς δρόμους κυκλοφοροῦν ἀδύνατοι στρατιῶται, στρατοκόποι ἐξηντηγμένοι, σκελετοὶ ἀνθρώπινοι. Ἐρχονται καὶ ὄλο ἔρχονται τὰ καραβάνια καὶ τὰ λείψανα, μὲ τὸν θάνατον εἰς τὸ πρόσωπον, τὴν ἀγωνίαν εἰς τὰ μάτια.

Ἐμπρὸς εἰς τὸ πλακόστρωτον τῆς ὁδοῦ Γαλαζίου βλέπω νὰ σωριάζεται ἓνας στρατιώτης. Ἦτο φαίνεται κάποτε ὑψηλὸς καὶ δυνατός, εἶχε πολεμήσει καὶ εἰς τὸ πέρασμά του τὰ πλήθη ἐσταμάτησαν μὲ θαυμασμόν. Τώρα ὅμως ἔχει μεταβληθῆ εἰς σκιάν. Καὶ ὅταν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὰς εἰρωνείας τῶν διερχομένων, ὀρθοῦται καὶ λέγει, ὅτι «μιά φορὰ ἤμουνα κι' ἐγὼ παλληκάρι ἀτρόμητο, μὰ ὁ ἀτελείωτος πόλεμος μὲ κατέστησεν ἐρείπιον». Καὶ τὸ παλληκάρι ξανάπεσε ἐπάνω εἰς τὸ πλακόστρωτον τοῦ Γαλαζίου διὰ νὰ πνιγῆ εἰς τὰ δάκρυά του.

Φεύγουν, ὄλοι φεύγουν, ὄλοι τρέμουν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς καθόδου τῶν Τούρκων. Ἡ Ἑλληνικὴ ρίζα πέντε ὀλοκλήρων αἰῶνων μαραίνεται. Πρὸς τὰς ἐσπερινὰς ὥρας τῆς 25ης Αὐγούστου ἡ κίνησις διακόπτεται. Οἱ ἄνθρωποι κουρασμένοι ἀποσύρονται εἰς τὰς οἰκίας των, διὰ νὰ ἐπαναλάβουν τὴν ἐπομένῃ τὸν ἀγῶνα τῆς καταλήψεως μιᾶς θέσεως εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα. Ἐμπρὸς εἰς τὸν σταθμὸν τῶν διαβατηρίων ἔχουν μεταφέρει ἐκ τῶν νοσοκομείων τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἐπιβιβάζουν εἰς τὸ ὑπερωκεάνειον «Πατρίς». Τὰ ἀτμόπλοια παραλαμβάνουν διαρκῶς στρατιώτας καὶ ὕλικα τοῦ στρατοῦ.

Μία τρομακτικὴ εἶδησις, ὡσὰν μαχαιριά, διαπερᾷ τὰς σάρκας μας. Ὁ

στρατός ἐξακολουθεῖ ν' ἀποσύρεται ἐντεῦθεν τῆς Μαγνησίας. Ἡ πόλις δὲν ὑπάρχει πλέον. Ὁλεθρος εἰς ὄλους καὶ εἰς ὅλα. Μετ' ὀλίγας ὥρας θὰ εὑρίσκειται πρὸς τὸν δρόμον τοῦ Νυμφαίου. Ἐκεῖθεν θὰ κατευθυνθῆ πρὸς τὸν Τσεσμέ. Καὶ ἡ Σμύρνη ἀκάλυπτος θὰ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων!

Βαδίζω διὰ τελευταίαν φοράν ἐπάνω εἰς τὴν προκουμαίαν. Οἱ στεναγμοί μου ἀποτελοῦν τὸν θρήνον τῆς ἐσπέρας. Ὁ σύντροφός μου εἰς τὸ πένθος, ἔφεδρος στρατιωτικὸς ταμίας Σ. Κωστόπουλος, ἔχει ἀκόμη ἀνεξάντλητον τὴν πηγὴν τῶν δακρύων του. Ἐπάνω ἐκεῖ εἰς τὴν «ὕγρῃ προκουμαίᾳ», ὅπως εἶπε καὶ ὁ ποιητής, ἃς τελέσωμεν τὰ μνημόσυνα πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν-Σμύρνην.

Ἄναστεναγμούς καὶ δάκρυα! Δὲν ἔχομεν πλέον τίποτε ἄλλο νὰ δώσωμεν εἰς τὴν χώραν τοῦ μαρτυρίου. Σύννεφα πυκνὰ καὶ μαῦρα εἰς τὸν οὐρανόν, πελώρια σύννεφα ὡσάν θηρία, τὸ ἓνα κυνηγᾷ τὸ ἄλλο, τὸ φεγγάρι εἰς μάτην ἀγωνίζεται νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τοὺς μαύρους ὄγκους. ὦ! ἀνείπωτον πένθος, γλυκὲ οὐρανὲ τῆς Ἰωνίας, δὲν θὰ δοῦμε ἀπόψε τὸ φῶς καὶ τὸ φεγγάρι σου. Εἰς μάτην ἀγρυπνοῦμεν. Μαῦρα πυκνὰ σύννεφα, ὡσάν πελώρια θηρία, κυνηγοῦν τὸ ἓνα τ' ἄλλο καὶ φαίνονται, ὡσάν νὰ εἶναι ἀποφασισμένα νὰ κρύψουν τὸ φεγγάρι σου, γλυκέ, ὀλόφωτε καὶ ἀλησμόνητε οὐρανὲ τῆς Ἰωνίας.

Βουβοὶ καὶ πένθιμοι σέρνομε τὰ βήματά μας ἐπάνω εἰς τὴν «ὕγρῃ» προκουμαία. Καὶ τότε κᾶτι παράδοξον καὶ ἐκπληκτικὸν συνέβη. Ἄπ' ἐμπρὸς μας ἐπέρασεν ἡ Μεραρχία τοῦ ἰππικοῦ μὲ τὸν μέραρχον Καλλίνσκη, ἄθικτος καὶ πάνοπλος, μὲ τοὺς ἄσπρους χαλινούς τῶν ἀλόγων, μὲ τὴν σημαίαν διπλωμένην, μὲ τοὺς ἄνδρας τῆς σιωπηλοῦς μέχρι θανάτου. Ἐνόμιζέ τις, ὅτι δὲν ἤρχετο ἀπὸ τὸν πόλεμον. Ὅτι ἐπορεύετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς κᾶποιαν στρατιωτικὴν ἐπιθεώρησιν. Δὲν ἦτο ὄνειρον. Ἦτο ἡ Μεραρχία τοῦ ἰππικοῦ ἄθικτος καὶ πάνοπλος, ἡ ἔνδοξος Μεραρχία, οἱ Κένταυροι, οἱ ὁποῖοι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἐσπάθιζον τοὺς Τούρκους εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Φιλαδελφείας μὲ τὸν Πανουσόπουλον καὶ τὸν Γιαννακόπουλον, μὲ τὸν ἐπίλαρχον Τσαγκαρίδην εἰς τὰ Μάρμαρα καὶ τὰ Κοῦλα, μὲ τὸν Φωκᾶν καὶ τὸν Λελοῦδαν εἰς τὴν Προῦσαν, μὲ τὸν Νικολαΐδην εἰς τὸ Δορύλαιον καὶ τὸ Σεῖντῆ-Γαζῆ.

Τὴν νύκτα τῆς 25ης Αὐγούστου ἡ Μεραρχία τοῦ ἰππικοῦ καλπάζει ἐπάνω εἰς τὰ πλακόστρωτα τῆς προκουμαίας, πάνοπλος καὶ ἄθικτος, μὲ τοὺς ἄσπρους χαλινούς τῶν ἀλόγων, τὴν σημαίαν τυλιγμένην, καὶ κατευθύνεται, ὄχι πρὸς τὸν πόλεμον καὶ τὴν θυσίαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Τσεσμέ. Ὁ καλπασμός τῶν ἀφρισμένων ἀλόγων καὶ ὁ κρότος των ἐπάνω εἰς τὰ πλακόστρωτα τῆς προκουμαίας μᾶς ἔκαμαν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ θρήνου καὶ τῆς κατάρας. Ἔτσι ἐπέρασε ἡ Μεραρχία τοῦ ἰππικοῦ τὴν νύκτα τῆς 25ης Αὐγούστου ἀπὸ τὴν προκουμαίαν τῆς Σμύρνης, ἄθικτος καὶ πάνοπλος.....

Ἡ Ἑλληνικὴ κατοχὴ τῆς Σμύρνης κατ' οὐσίαν ἔπαυσε τὴν 25ην Αὐγούστου 1922. Οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἀνεχώρησαν διὰ τὸν Πειραιᾶ μὲ τὸν «Ἀδριατικόν» καὶ τὸν «Ἀτρόμητον» ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας. Ὅλα τὰ δημόσια γραφεῖα ἐνεκρώθησαν. Τὸ Διοικητήριον, διὰ τὸ ὅποιον ἐξωδεύθησαν μεγάλα ποσὰ ὅπως ἐπισκευασθῆ, ἔμεινεν ἔρημον, μὲ μόνον τελευταῖον φύλακα τὸν ἱστορικὸν κλητῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, Δῆμον, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἐπὶ μίαν τοῦλάχιστον εἰκοσαετίαν. Ὑπηρετήσεν εἰς τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, κατόπιν εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐλευθερίας, καὶ τώρα ἡ μοῖρα τοῦ ἐπεφύλαξε αὐτὴν τὴν τραγωδίαν: νὰ παραμείνῃ τελευταῖος φρουρὸς τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας, νὰ

τὴν ἀνυψώσῃ μίαν ἡμέραν ἀκόμη καὶ ἔπειτα τὴν 26ην Αὐγούστου νὰ τὴν καταβιβάσῃ ἀπὸ τὸ Διοικητήριον.

Μετέβην εἰς τὸ Διοικητήριον τὴν προτελευταίαν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων. Τὸ θέαμα ἦτο θλιβερόν. Αἱ θύραι τῶν μεγάλων γραφείων καὶ τῶν αἰθουσῶν ἦσαν ἀνοικταί. Ἐπὶ τῶν πολυτελεστάτων γραφείων δὲν ὑπῆρχον παρὰ μόνον τὰ μελανοδοχεῖα. Πρὸς τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τὸ Διοικητήριον εἶχε βυθισθῆ εἰς τὸ σκότος. Ὁ Δῆμος, παρέμενε ἐκεῖ τελευταῖος φύλαξ τῶν Ἑλληνικῶν ἐρειπίων. Εἰς τὰ περίξ τοῦ Διοικητηρίου Τουρκικὰ καφενεῖα ἐκινουῦντο μερικὰ πρόσωπα, προφανῶς τῆς Τουρκικῆς ὀργανώσεως, διὰ νὰ παρακολουθοῦν τὴν κίνησιν τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν. Μάταιος κόπος, διότι ἡ ἀναχώρησις των ἐγένετο τὴν ἡμέραν, χωρὶς τὴν ἐλαχίστην προφύλαξιν.

Μόνον τὴν νύκτα ἐκείνην ἐκινήθη πρὸς τὸ Διοικητήριον, μὲ τόλμην καὶ ἀποφασιστικότητα, ὁ ταμίας τῶν γενικῶν πληρωμῶν Νικολ. Ρεβελῆς, διὰ νὰ παραλάβῃ μερικοὺς σάκκους, οἱ ὅποιοι περιεῖχον χαρτόσημον τοῦ Δημοσίου. Καθ' ἣν στιγμὴν αἱ Στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ἐγκατέλειπον ἀποθήκας ὀλοκλήρους, ἱματισμόν, τρόφιμα καὶ ὕλικόν πόλεμον, ὁ ταμίας πληρωμῶν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἐκινεῖτο ἀποφασιστικῶς, μὲ τὸ ρεβόλβερ εἰς τὰς χεῖρας πρὸς τὸ σκότος τοῦ Διοικητηρίου, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὸ χαρτόσημον τοῦ Δημοσίου καὶ νὰ τὸ ἀποστείλῃ μὲ ἓνα ἰστιοφόρον εἰς τὴν Χίον. Ἐν τῷ μέσῳ ὄλου αὐτοῦ τοῦ Μικρασιατικοῦ κατακλυσμοῦ, τῆς τρέλλας καὶ τῆς φυγῆς, ἡ συνείδησις μερικῶν ἀνθρώπων δὲν ἐνεκράθη, ἀλλ' ἀπέμεινε ὡς φωτεινὸν μετέωρον ἀνάμεσα εἰς τὸ πυκνὸν σκότος τοῦ ὀλέθρου.

Τὴν πρωτὰν τῆς 26ης Αὐγούστου ἐπιβιβάζονται καὶ οἱ περισσότεροι ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως εἰς τὴν «Νάξον». Τὸ ἀτμόπλοιον αὐτὸ ἔχει κρατηθῆ διὰ τὰς ὑπηρεσίας τῆς Ἀρμοστείας. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀνέλθῃ ἐπ' αὐτοῦ, ἐὰν δὲν ἔχῃ τὰ ἔγγραφα τῆς ιδιότητός του ἢ σημεῖωμα τοῦ Α. Στεργιάδου. Πρὸς τὸ ἀπόγευμα ἐπλησίασε μία λέμβος εἰς τὴν «Νάξον» πλήρης στρατιωτῶν. Ὁ πλοίαρχος εἶχε δώσει αὐστηρὰς διαταγὰς, νὰ μὴ ἐπιτρέψουν τὴν ἀνοδὸν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου παρὰ μόνον εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἀρμοστείας. Μετ' ὀλίγον ἐπλησίασε καὶ ἄλλη λέμβος μὲ ἀσθενεῖς στρατιώτας καὶ μερικοὺς πολίτας. Οἱ ναῦται ἤρνούντο νὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἀνοδὸν των ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου. Φωναὶ ἀγανακτήσεως καὶ κατάρας ἤκούοντο ἀπὸ τὰς λέμβους. Τότε ἐπενέβη ἐντόνως ὁ ὑπαρχος τῆς «Νάξου» ἑφεδρος ὑποπλοίαρχος Ζήσιμος, ἐδήλωσε πρὸς τὸν πλοίαρχον, ὅτι αὐτὸς ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην καὶ διατάσσει τοὺς ναῦτας, νὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἀνοδὸν τῶν πολιτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν. Οὕτω, χάρις εἰς τὴν τόλμην τοῦ ὑπάρχου τῆς «Νάξου», ἐσώθησαν μερικοὶ Ἕλληνες ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Ὁ στρατηγὸς Πολυμενᾶκος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου, ἐγκατέλειψε τὰ Γραφεῖα τῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τῆς 25ης Αὐγούστου, καὶ ὡς σταθμὸν διοικήσεως ἐξέλεξε τὰ πολεμικὰ πλοῖα, ἀφοῦ ὁ ἐν ὑποχωρήσει στρατὸς θὰ καθυθύνετο πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Τσεσμέ. Ὁ Στεργιάδης, καθ' ὅλην τὴν 26ην Αὐγούστου, τελευταίαν ἡμέραν τῆς παραμονῆς του εἰς τὴν Σμύρνην, παρέμεινεν ἐντὸς τῆς οἰκίας του καὶ δὲν ἐδέχθη παρὰ μόνον μερικοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους καὶ τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἀρμοστείας. Ὡς τελευταῖον δεῖγμα τῆς ἐκτιμήσεώς του πρὸς 4-5 πρόσωπα τῆς Ἀρμοστείας, προσέφερε μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ εἰς τουρκικὰς λίρας. Τὰ ποσὰ ταῦτα, ἄγνωστον ἐὰν διετέθησαν ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν περιουσίαν του ἢ ἀπὸ τὸν πλοῦτον τοῦ Δημοσίου.

Ἦτο τὴν τελευταίαν ἡμέραν μᾶλλον ἤρεμος, τὰς πρωΐνας τοὺλάχιστον ὥρα, καὶ εἰς ὅσους τὸν ἐπεσκέφθησαν ἔλεγεν, ὅτι «ὡς γίνῃ καὶ αὐτὴ ἡ κατοχὴ τῶν Τούρκων, διὰ τὰ δοκιμάσουν οἱ Εὐρωπαῖοι τὴν διαφορὰν τῆς διοικήσεώς μου, μετὰ τὴν Τουρκικὴν». Ἐπανεπαύετο εἰς τὴν κρίσιν τοῦ μέλλοντος καὶ ἔκρινεν ὅτι ἦτο καὶ αὐτὸ μία λύσις, διὰ τὰ μετανοήσουν οἱ Εὐρωπαῖοι, συγκρίνοντες τὴν διοίκησιν του μετὰ τὴν διοίκησιν τῶν Τούρκων!

Ἡ πόλις ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 26ης Αὐγούστου εἶχεν ἀφεθῆ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν τύχην τῆς, διότι καὶ οἱ χωροφύλακες ἤρριψαν τὰ συγκεντρώνονται εἰς τοὺς σταθμούς καὶ τὰ κινεῖνται πρὸς ἀναχώρησιν. Τὰ Εὐρωπαϊκὰ προξενεῖα, Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας, ἐφρουροῦντο ὑπὸ ἀρχηγῶν τῶν πολεμικῶν των. Οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι εἶχον ἐπίσης στρατολογήσει τοὺς ὑπηρετήσαντας εἰς τοὺς στρατοὺς των καὶ ἐσχημάτισαν μίαν μικρὰν φρουράν, διὰ τὴν προστασίαν τῶν σχολείων καὶ τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων των. Οὔτε ἐκ μέρους τοῦ Στεργιάδου, οὔτε ἐκ μέρους τῶν Προξένων, τῶν ναυάρχων καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν ἐσχημάτισθη μία ἐπιτροπὴ, διὰ τὰ ἐπιβλέψῃ εἰς τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως ἢ τὰ λάβῃ προφυλακτικὰ μέτρα ἐναντίον τῶν κακοποιῶν στοιχείων. Τὸ μέγα εὐτύχημα ἦτο, διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅτι ὁ τρόμος κατέστησεν ὅλους τοὺς κατοίκους προσεκτικούς. Καὶ οἱ Τούρκοι κάτοικοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀναθαρρήσει, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθουν εἰς τοὺς δρόμους προκλητικοί, διότι ἐφοβοῦντο, μήπως τὴν τελευταίαν στιγμήν ὁ στρατὸς στραφῇ κατὰ τῶν συνοικιῶν των.

Τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἐσημειώθη ἡ μεγαλειτέρα κίνησις πρὸς ἀναχώρησιν, δὲν ἀπέμεινε δὲ ἀτιμόπλοιοι χωρὶς νὰ κινήθῃ, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ τὰ Ἰταλικὰ πλοῖα παρέλαβον πλείστους Ἰσραηλίτας καὶ τοὺς μετέφερον εἰς τὴν Ρόδον, διότι ἐφοβοῦντο τὴν δημιουργίαν ταρχῶν.

Παρ' ὅλην τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὑπῆρξαν πολλοί, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον ἀκόμη συνείδησιν τῆς πραγματικότητος καὶ δὲν ἐπίστευον, ὅτι εἶναι δυνατὸν ὁ Τουρκικὸς στρατὸς νὰ εἰσέλθῃ τόσον ταχέως εἰς τὴν Σμύρνην. Ἐφανατάζοντο, ὅτι κάπου θὰ σταματήσῃ καὶ θὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἄμυναν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Ἄλλ' ὁ κόσμος ἐπλανᾶτο, διότι ὁ Τουρκικὸς στρατὸς, τὰ πρῶτα τοὺλάχιστον τμήματά του, εὐρίσκοντο ἐγγύτατα τῆς Σμύρνης. Καί, ἐάνεἶχον περισσοτέραν τόλμην, ἀσφαλῶς ἠδύναντο νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Σμύρνην μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον καὶ νὰ συλλάβουν αἰχμάλωτον καὶ αὐτὸν τὸν Στεργιάδην, μερικοὺς ἀνωτέρους δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ τὰ τελευταῖα τμήματα τοῦ 4ου Γραφείου τοῦ Στρατηγείου Σμύρνης.

Πρὸς τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 26ης Αὐγούστου, διέκοψαν τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐφημερίδων των καὶ ἀνεχώρησαν, μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ παρακλήσεις, οἱ διευθυνταὶ καὶ συντάκται τῶν Σμυρναϊκῶν ἐφημερίδων διὰ τῶν ἐπιτεταγμένων πλοίων τοῦ στρατοῦ, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ εὔρουν μίαν θέσιν εἰς τὴν «Νέξον», ἐὰν ἐμερίμνα ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρμοστεία, νὰ τοὺς εἰδοποιήσῃ νὰ φύγουν καὶ νὰ μὴ κινδυνεύσουν νὰ περιέλθουν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Νουρεντίν.

Μόνον ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος παρέμεινε εἰς τὴν Μητρόπολιν, προσπαθῶν νὰ καθησυχάσῃ τὸν τρομαγμένον κόσμον καὶ νὰ τροφοδοτήσῃ τοὺς πρόσφυγας, οἱ ὁποῖοι εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς. Ἀπὸ τὸν στρατὸν, τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Ἀρμοστείαν Σμύρνης, εἶχεν ἀπελπισθῆ τελείως, καὶ τὴν 23ην Αὐγούστου παρέδιδε εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς «Ἀμαλθείας» καὶ δημογέροντα

Σωκράτην Σολομωνίδην, τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν Πατριάρχην Κων)πόλεως :

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Τῆ Α. Θ. Παναγιότητι Τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ,
Κω Κω ΜΕΛΕΤΙΩ — Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Πιστεύω ὅτι ἐλήφθη τὸ ἀπὸ 18 καὶ 19 γράμμα μου, τὸ ἐξαγγέλλον τὰς μεγάλας καὶ ἀθεραπεύτους συμφορὰς τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Μικρασίας. Μὴ δυνάμενος διὰ χάρτου καὶ μέλανος νὰ περιγράψω τὴν ἀφαντάστως κρίσιμον καὶ ὀδυνηρὰν κατάστασιν, ἔκρινα εὐλογον νὰ προτείνω εἰς τὰ δύο κοινοτικά Σώματα τῆς πόλεως, νὰ ἐξαποστείλωμεν εἰς Κων)πολιν τὸν ἐπιδότην γνωστὸν καὶ φίλον τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ἐντιμον κ. Σωκράτην Σολομωνίδην, ἐκ τῶν δημογερόντων τῆς πόλεως, ὅστις θὰ ἐκθέσῃ Ὑμῖν προφορικῶς τὰ πάντα καὶ θὰ συσκεφθῆ μεθ' Ὑμῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἀμύνης, ἔστω καὶ κατὰ τὴν δωδεκάτην ταύτην ὥραν, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ τι διὰ τὴν δυνατὴν θεραπείαν τῆς καταστροφῆς.

Ἐν Σμύρῃ τῆ 23 Αὐγούστου 1922

Ὑποδιατελῶ μετὰ σεβασμοῦ

Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος
ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφός
† Ο ΣΜΥΡΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἐκτὸς τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς, ἐγνώσθη τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἀναχώρησεως τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν, ὅτι μετέβη εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν προξενεῖον καὶ παρέδωκεν εἰς τὸν Γενικὸν πρόξενον Χόρτων, θερμὸν φιλέλληνα, μίαν ἐπιστολὴν, μετὰ τὴν παράκλησιν ὅπως τὴν ταχυδρομήσῃ ἀσφαλῶς πρὸς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον εἰς Παρισίους. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ἐζήτηι συγγνώμην παρὰ τοῦ Βενιζέλου, διότι, τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς, μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου, ἐπλανήθη εἰς τὰς βλέψεις του καὶ ἐνόμισε, ὅτι ἡ νέα Κυβέρνησις θὰ ἐξησφάλιζε τὴν κατοχὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Σμύρνης. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἐκ τοῦ Ἀμερικανικοῦ προξενείου ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἀγίαν Φωτεινὴν καὶ παρέμεινε πλησίον τοῦ ἀπηλπισμένου καὶ τρομαγμένου Χριστιανικοῦ κόσμου.

Τὰ τελευταῖα ἰδιωτικά ἀτμόπλοια τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, κατάφορτα κόσμου, μετὰ τὴν 4ην ἀπογευματινὴν ὥραν, ἤρχισαν καὶ νὰ ἐξέρχονται τοῦ λιμένος. Δὲν ἀνεμένετο κανένα πλοῖον πλέον, παρὰ μόνον ἡ «Ἀμαζόνια» ἐξ Ἀλεξανδρείας ὑπὸ Ἀγγλικὴν σημαίαν. Διὰ τὸ ἀτμόπλοιον αὐτὸ εἶχον προμηθευθῆ, εἰσιτήρια καὶ μερικοὶ ἀνώτεροι δικαστικοὶ τῆς Ἀρμοστείας, οἱ ὅποιοι ἐφρόνουν ὅτι ἔχουν καιρὸν ἀκόμη νὰ φύγουν. Οἱ περὶ τὸν Στεργιάδην διέδιδον, ὅτι ὁ Τουρκικὸς στρατὸς θὰ ἐβράδυνε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Σμύρνην, ὁ δὲ Γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἀρμοστείας Π. Γουναράκης, μοῦ εἶχε δηλώσει τὴν πρῶταν τῆς Παρασκευῆς (26ης), ἔξωθεν τοῦ ζαχαροπλαστείου «Ἀϊ-Λαῖφ», ὅτι πρὸ τῆς Τετάρτης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἰσέλθῃ ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὴν Σμύρ-

ην. Συνεπεία τῶν διαδόσεων αὐτῶν, ὁ Ἐφέτης Μουτούσης ἀνέμενε τὴν ἐπομένην τὴν «Ἀμαζόνια» ν' ἀναχωρήσῃ, ὅπως καὶ ἀρκεταὶ οἰκογένειαι καὶ ἀξιοματικοὶ τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης.

ΦΥΓΗ ΤΟΥ ΣΤΕΡΓΙΑΔΟΥ

Πρὸς τὸ ἐσπέρας ὅμως διεδόθη ἀστραπιαίως, ὅτι ἀναχωρεῖ καὶ ὁ Ὑπικτος Ἀρμυστής. Αὐτοστιγμῆ συνεκεντρώθη πολὺς κόσμος ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας του καὶ ἀπέλεισε τὴν ἔξοδον πρὸς τὴν ἀποβάθραν. Ἐφ' ὅσον παρήρχετο ἡ ὥρα, ἡ συγκέντρωσις τοῦ κόσμου ὠγκοῦτο. Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ πλήθους ἐκορυφοῦτο, διότι ἀντελαμβάνοντο πάντες, ὅτι δὲν ἀπέμεινε τίποτε Ἑλληνικὸν ἐν Σμύρνῃ.

Πρὸς στιγμὴν ὁ Στεργιάδης ἐδοκίμασε νὰ ἐξέλθῃ καὶ νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν ἀτμάκατον. Μόλις ἐνεφανίσθη εἰς τὴν θύραν, τὸ πλῆθος ἐξέσπασεν εἰς γιουχαΐσμοὺς καὶ ὕβρεις τοῦ χειροτέρου εἶδους. Οἱ τολμηρότεροι ἐκινήθησαν πρὸς τὴν θύραν ἐναντίον του. Ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας Γ. Νικηφοράκης, μετὰ τινῶν ἄλλων ἀστυνομικῶν καὶ χωροφυλάκων, συνεχράτησαν τὸν κόσμον ἀπειλοῦντες, ὅτι θὰ κάμουν χρῆσιν τῶν ὅπλων των. Ἐνεκα τούτου ὁ Στεργιάδης ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας του.

Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ κόσμου ἐξηκολούθει νὰ ἐκδηλοῦται κατὰ τρόπον ἐντελῶς ἐπικίνδυνον. Φωναί, κατάρα, ἀναθέματα ἠκούοντο διαρκῶς. Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν εἰδοποίησε τὰς Ἀγγλικὰς ναυτικὰς ἀρχάς, ὅτι διατρέχει κίνδυνον ἡ ζωὴ του καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατέπλευσε μία Ἀγγλικὴ ἀτμάκατος με ἐνόπλους ναύτας, διὰ νὰ τὸν παραλάβῃ.

Πρὸς στιγμὴν ὁ κόσμος ἐπτοήθη. Ἄλλ' ὅταν ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν θύραν ὁ Α. Στεργιάδης, κάτωχος καὶ τρέμων, οἱ γιουχαΐσμοι ἐπανελήφθησαν καὶ ὅλοι ὕψωσαν ἀπειλητικῶς τὰς χεῖρας των. Οἱ ἀστυνομικοὶ καὶ οἱ χωροφύλακες, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐλέγχου τοῦ λιμένος, μετὰ τὰ ρεβόλβερ εἰς τὰς χεῖρας, ἐσχημάτισαν πυκνὴν ζώνην, ἀπώθησαν ὀλίγον τὸν κόσμον, ἤνοιξαν τὸν δρόμον, καὶ τότε ὁ Α. Στεργιάδης ἐπροχώρησε, τρεκλίζων σχεδόν, πρὸς τὴν μικρὰν ἀποβάθραν. Ὅταν ἔθεσε τὸν πόδα του ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς ἀτμάκατου, ἀμέσως κατέπεσεν ἐντὸς αὐτῆς ὡσάν πτώμα ἀνίσθητον, ἀνίσκνον νὰ παρακολουθήσῃ τὰ συμβαινόντα γύρωθεν του.

Ἡ ἀτμάκατος ἐκινήθη πρὸς τὸ Ἀγγλικὸν πολεμικὸν «Βασιλεὺς Γεώργιος». Καὶ τότε ὅλος ὁ κόσμος ἐξεφώνησε μετ' ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του μίαν λέξιν:

—Κατάρρα!...

Καὶ αἱ φωναὶ ἐπανελήφθησαν ἀμέσως κατόπιν:

—Κατάρρα καὶ ἀνάθεμα εἰς τὸν προδότην!

Καὶ ἀντὶ τῆς «Νάξου», ὅπου ἐνομιζέτο, ὅτι θὰ ἐπιβιβασθῇ ὁ Α. Στεργιάδης, ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ, διὰ νὰ φυγαδευθῇ μετὰ δύο ἡμέρας εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ρουμανίαν. Ὅταν ἀνεχώρησεν ὁ Στεργιάδης ἐγνώσθη, ὅτι οἱ ναύαρχοι εἶχον πρὸ ἡμερῶν ζητήσῃ νὰ φρουρήσουν τὴν πόλιν, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Ἀρμυστής ἤρνήθησαν. Ὅταν δὲ δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν, ἐζήτησεν ὁ Στεργιάδης παρὰ τῶν ναυάρχων τὴν φρούρησιν τῆς πόλεως, οὗτοι ἤρνήθησαν, δηλώσαντες ὅτι εἶναι ἀργά πλέον.

Ἀπὸ τῆς 6ης ἑσπερινῆς ὥρας τῆς 26ης Αὐγούστου 1922 εἶχεν ἐκλείψει

Νικόλαος Πλαστήρας

καὶ τυπικῶς πλέον ἢ Ἑλληνικὴ Διοίκησις Σμύρνης. Πάντες οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι εἶχον συγκεντρωθῆ ἐπὶ τῆς «Νάξου», ὁ δὲ ὀργανωτὴς τοῦ Πανεπιστημίου Καραθεοδωρῆς ἐσώζετο τὴν τελευταίαν στιγμὴν, χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ δημοσιογράφου Θ. Δανιηλίδου, ὁ ὁποῖος τὸν παρέλαβεν ἐκ τοῦ λιμενοβραχίονος εἰς τὴν λέμβον του, διὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ ἐπὶ τῆς «Νάξου». Ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸ μίαν ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ Στεργιάδης ἀφῆκεν ἐκτεθειμένους, ὄχι μόνον μερικοὺς δικαστικοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν προσωπικόν του φίλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετακαλέσει ἐκ Γερμανίας διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ὀλίγον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἤρχισαν ν' ἀναχωροῦν καὶ τὰ μεταγωγικὰ πλοῖα μὲ τὰς ὑπηρεσίας τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν γραφείων. Εἰς τὴν θάλασσαν ἐρρίφθησαν πλεῖστα κιβώτια μὲ διάφορα εἶδη τοῦ στρατοῦ, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ τὰ παραλάβουν οἱ πλοίαρχοι, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι συνεκεντρώθησαν ἐπὶ τῶν πλοίων. Ὁ πλοῦτος τοῦ Δημοσίου ἐφέρετο ἐπὶ τῶν κυμάτων, διὰ νὰ τὸν περισυλλέξουν μετ' ὀλίγας ἡμέρας οἱ Τούρκοι καὶ ν' αὐξήσουν τὰ λάφυρά των. Καὶ διὰ νὰ συμπληρωθῆ τὸ σπαρακτικὸν δράμα, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἔδυσεν ὁ ἥλιος, διατάσσονται τὰ Ἑλληνικὰ πολεμικὰ ν' ἀνασύρουν τὰς ἀγκύρας των καὶ ν' ἀποπλεύσουν. Ὅσοι ἐκ τῆς προκυμαίας καὶ ἐκ τῶν πλοίων παρηκολοῦθησαν τὸ θέαμα αὐτό, ἀνελύθησαν εἰς δάκρυα, ἐπνίγησαν ἀπὸ τὸν πόνον, ἠυχῆθησαν ν' ἀποθάνουν τὴν στιγμὴν ἐκείνην.

Μαῦροι πυκνοὶ καπνοί, τοῦφες-τοῦφες, ἐξέρχονται ἀπὸ τὰς καπνοδόχους τῶν ἀντιτορπιλικῶν. Ἀποπλέουν ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ Σμυρναϊκοῦ λιμένος. Μετὰ τὰς Ἀρχάς, ὁ στόλος. Καὶ μετὰ τὰ ἀντιτορπιλικά, τὰ θωρηκτὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ἀποπλέουν καὶ αὐτὰ ὑπὸ τοὺς ἀναστεναγμοὺς τοῦ πλήθους, καὶ πρὸς μεγάλην καὶ τραγικὴν εἰρωνείαν, διὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ διεθνεῖς τύποι, καθ' ἣν στιγμὴν ἀποπλέει ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἡ μουσικὴ τοῦ Γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Βαλδὲκ Ρουσσῶ» ἀνακροῦει τὸν Ἑλληνικὸν Ὕμνον, ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ναυαρχίδος ὑπῆρχε τὸ σῆμα τοῦ ναυάρχου Καλαμίδα.

Ὅποια τραγικὴ εἰρωνεία διὰ τὴν πένθιμον ἐκείνην ὥραν!... Ἐὰν ὑπῆρχε κάποιος ἀνωτέρα ἐθνικὴ συνείδησις, κάποιος βαθύτερος πόνος πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ στόλος θ' ἀπέπλεε τὴν νύκτα, πρὸς τὰ ἐξημερώματα τοῦλάχιστον, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν σπαραγμὸν τοῦ πλήθους, τὴν τραγικὴν διαδόμπευσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου παρὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν στόλων. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχεν ἐν Σμύρῃ οὔτε νοῦς, οὔτε ψυχὴ, οὔτε συνείδησις. Καὶ ὁ στόλος τῆς Ἑλλάδος, ὑπακούων εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως—ὅλα εἶχον κανονισθῆ μαθηματικώτατα—καὶ ὑποκύπτων εἰς τοὺς διεθνεῖς τύπους, ἀποπλέει ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν φίλων καὶ τῶν ἐχθρῶν, καταπίπτει μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε ν' ἀκούσουν οἱ κάτοικοι καὶ οἱ πονεμένοι γαῦται τὸν Ἑλληνικὸν Ὕμνον «σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψιν τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερῆ» ὡσὰν πένθιμον ἐμβατήριον.

Ὁ στόλος ἔπρεπε, χάριν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, ν' ἀποπλεύσῃ τὴν νύκτα. Δὲν φεύγουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρὰ οἱ ἡττημένοι. Καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἦτο ἀμέτοχος τῆς καταστροφῆς τῆς ξηρᾶς. Ἀλλὰ διὰ ν' ἀποπλεύσῃ τὴν νύκτα ὁ στόλος, χωρὶς τὰς διαδομπευτικὰς διεθνεῖς τιμὰς, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν γέφυραν τῆς ναυαρχίδος ψυχὴ ναυμάχου. Συγγεῖδησις ἥρωος. Ἡ ὁποία φαίνεται, ὅτι δὲν ὑπῆρχε. Καὶ ὁ στόλος ἀπέπλευσε μὲ ὅλας τὰς ἐξευτελιστικὰς τιμὰς.

Τὰς νυκτερινὰς ὥρας τῆς 26ης Αὐγούστου ὑπερθεν τῆς Σμύρνης, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Νυμφαίου—Πάγου—Βρουύλλων, ὑπεχώρουν τὰ τελευταῖα τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὴν 10ην νυκτερινὴν ὥραν διῆλθον ἀπὸ τὸ τελευταῖον προάστειον Κοκάργιαλι, κατευθυνόμενα πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Ἐρυθραίας καὶ τὸν λιμένα τοῦ Τσεσμέ. Ἡ Σμύρνη ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἦτο Τουρκική. Τὴν πρωΐαν τῆς 27ης Αὐγούστου ἡ Σμύρνη παρουσίαζε ἕνα περιέργον θέαμα. Οὐδεμία Ἀρχὴ ὑπῆρχεν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι ἀκόμη ἐπιφυλακτικοί, διότι δὲν ἐγνώριζον, εἰς ὑπάρχουν ἢ ὄχι Ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων ὅσοι ἀπέμειναν εἰς τὴν Σμύρνην δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναχωρήσουν πλέον, ἐλλείψει ἀτμοπλοίων. Οἱ Λεβαντῖνοι εὐρίσκοντο εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ προξενεῖα των καὶ οἱ στρατολογηθέντες ὡς πολιτοφύλακες Γάλλοι καὶ Ἴταλοὶ περιεφέροντο εἰς τὴν πόλιν μὲ ἕνα περιβραχιόνιον εἰς ἔνδειξιν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας των.

Οἱ ναύαρχοι ἐξηκολούθουν νὰ τηροῦν ἀπόλυτον οὐδετερότητα ἀπέναντι τῶν ἐμπολέμων καὶ ν' ἀναμένουν πλέον τὴν εἴσοδον τοῦ Τουρικοῦ στρατοῦ. Εἰς τὴν προκουμαίαν καὶ τὰ καφενεῖα τῆς, περιεφέροντο ἀρκετοὶ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ τῶν μεταγωγικῶν ὑπηρεσιῶν, ὅπως ἐπίσης στρατιῶται καὶ χωροφύλακες, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπρόφθασαν ν' ἀναχωρήσουν τὴν προηγουμένην ἡμέραν. Ἡ ὥρα παρήρχετο καὶ ἡ κίνησις ἐξηκολούθει ὑπ' αὐτὴν τὴν περιέργον ἀβεβαιότητα.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΝ

Περὶ τὴν 11ην ὥραν π. μ. ἀστραπιαίως διεδόθη, ὅτι ἔρχεται ὁ Τουρκικὸς στρατός. Ἐπηκολούθησε πανικός, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ πολῖται ἐτράπησαν πρὸς τὸ ἐσωτερικόν τῆς πόλεως, ὅπως προφυλαχθοῦν εἰς τὰς οἰκίας των. Ἡ διάδοσις προῆλθεν ἐκ τῆς ἐμφάνισεως εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Ἀϊδινίου μερικῶν ἐνόπλων ἀτάκτων. Ὁ κόσμος κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σώματος Κιρκασίων, τὸ ὁποῖον συνέπραττε μὲ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ τὸ ὁποῖον ὑπεχώρει διὰ τῆς Σμύρνης πρὸς τὸν Τσεσμέ. Ἄλλ' ἡ πραγματικότης δὲν ἤρρηξε νὰ βεβαιωθῇ. Ἦτο τὸ σῶμα τῶν ἀτάκτων τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Κιὸρ Μπεχλιβάν, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὸ Σαλιχλῆ ἐκινήθη ταχύτερον τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Σμύρνην. Εἰς τὸ ἀκουσμα, ὅτι εἰς τὴν πόλιν ἐνεφανίσθη Τουρκικὸς στρατός, οἱ μὲν χριστιανοὶ κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὰς οἰκίας των, οἱ δὲ Τοῦρκοι κάτοικοι ἐξεχύθησαν εἰς τοὺς δρόμους ἀφρίζοντες, μαινόμενοι, ὀπλισμένοι μὲ ράβδους καὶ μαχαίρας. Ἡ κατάστασις καὶ ἡ μορφή τῆς πόλεως μετεβλήθη ἀστραπιαίως. Εἰς διάστημα ὀλίγων δευτερολέπτων, ἡ πλατεῖα τοῦ Διοικητηρίου καὶ ἡ προκουμαία κατελήφθησαν ὑπὸ Τουρικοῦ κόσμου ὅλων τῶν τάξεων καὶ ὅλων τῶν ἡλικιῶν, παντοῦ δὲ ἀνυψώθησαν ἀμέσως τουρκικαὶ σημαῖαι. Ὅσοι Ἕλληνες στρατιῶται εὐρέθησαν εἰς τὸν δρόμον μεμονωμένως, ἐδέχθησαν ἰσχυρὰ κτυπήματα ἐκ μέρους τοῦ πλήθους, ἄλλοι δὲ καθ' ὀμάδας συνελαμβάνοντο καὶ ὑπὸ τοὺς γιουχαϊσμοὺς τῶν Τοῦρκων μετεφέροντο εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πλατεῖαν τοῦ Διοικητηρίου.

Οἱ πρῶτοι εἰσελθόντες Τοῦρκοι ἄτακτοι εἰς τὴν Σμύρνην ἀπετέλουν σурφетὸν στρατοῦ. Ἐσύροντο μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀνυπόδητοι καὶ ἐλεεινοί. Ὁ ἀρχηγός των Κιὸρ - Μπεχλιβάν ἦτο ἀπὸ τοὺς γνωστοτέρους ὀπλαρχηγούς εἰς τὸν τουρκικὸν κόσμον καὶ ἡ δρᾶσις του ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ἐδρασεν εἰς τὴν περιφέ-

ρειαν τοῦ Σιμάβ μὲ τὰ σώματα τοῦ Ἐτέμ βέη καὶ ἐπρόκειτο ν' ἀποσπασθῆ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Κεμαλικὸν στρατὸν καὶ νὰ αὐτομολήσῃ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1921. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν μετέβαλε γνώμην καὶ ἐτάχθη ἀντιμέτωπος τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἐτέμ Βέη.

Καὶ ἰδοὺ τώρα ἀποθεοῦται εἰς τὴν Σμύρνην ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ. Μετὰ μεσημβρίαν εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν ἰσχυρὸν τμήμα ἰππικοῦ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον κατευθύνεται διὰ τῆς προκουμαίας πρὸς τὸ διοικητήριον καὶ ἐγκαθιστᾷ ἀμέσως τὰς πρώτας στρατιωτικὰς ἀρχάς. Κατὰ τὴν διέλευσίν του ἐκ τῆς προκουμαίας, τόσος ἀναβρασμὸς εἶχε προκληθῆ, ὥστε ἓνας Ἀρμένιος ἔρριψε κατὰ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἰππικοῦ ἀξιώματικοῦ μίαν χειροβομβίδα. Ἐπηρεολούθησε μέγιστος πανικός, διότι ὁ κρότος τῆς χειροβομβίδος συνεκλόνησε τὸ ἔδαφος τῆς Σμύρνης ὁλόκληρον. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οἱ κάτοικοι χριστιανοὶ ἤρχισαν ν' ἀνησυχοῦν διὰ τὴν ζωὴν των καὶ νὰ τρέμουν διὰ τὴν τύχην των.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ εἰσελθόντος Τουρκικοῦ ἰππικοῦ ἐκήρυξεν ἀμέσως τὸν στρατιωτικὸν νόμον καὶ ἱδρυσεν τὸ ἕκτακτον στρατοδικεῖον ἐκστρατείας. Διὰ τῶν ἐφημερίδων ἐδημοσιεύθη, ὅτι οἰοσδήποτε πολίτης ἢ στρατιώτης Ἑλλήν συλλαμβάνεται ἔνοπλος, θὰ τυφεκίζεται αὐτοστιγμεί. Ἡ ἀνγκοίνωσις ἐδημοσιεύθη εἰς ἕκτακτα παραρτήματα τῶν Τουρκικῶν ἐφημερίδων καὶ τοῦ Ἰταλικοῦ Γαλλοφώνου ὄργανου «Λεβάντ». Ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, μόνον τὸ ἀπογευματινὸν «Θάρρος» ἐξεδόθη ὑπὸ τινος συντάκτου του, ὁ ὁποῖος εἶχε παραμείνει ἐκεῖ, ἐνῶ οἱ διευθυνταὶ του εἶχον ἀναχωρήσει τὴν προηγουμένην ἡμέραν μὲ τὸ «Βυζάντιον» διὰ τὴν Χίον. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐφημερίς αὕτη διέκοψεν ἀμέσως τὴν ἔκδοσίν τῆς, διότι οὐδεμία Ἑλληνικὴ ἐφημερίς ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ἀνεκτὴ εἰς τοὺς Τούρκους.

Οἱ Ἕλληνες δημοσιογράφοι, ποὺ ἐγνώρισαν ὅλην τὴν πίκρα τῆς Χαμιτικῆς λογοκρισίας, τοὺς διωγμοὺς τῶν Νεοτούρκων μετέπειτα (1908), ποὺ εἶδαν νὰ πραγματοποιηθῆται στίς 2 Μαΐου 1919 τὸ ὄνειρο τῆς ἐλευθερίας, ἔφυγαν στὸ τέλος Αὐγούστου 1922 μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια καὶ τὸ ἔθνικὸ πένθος στὴν ψυχῇ. Οἱ γεροντότεροι ἄφισαν μιὰ πατρίδα σπαραγμένη καὶ οἱ νεώτεροι ἔβλεπαν καθαρὰ τὸ φάσμα τοῦ ὀλέθρου. Ὁ Σωκράτης Σωλομονίδης καὶ ὁ Γ. Ὑπερίδης τῆς «Ἀμαλθείας», Μιλτιάδης Σεϊζάνης τῆς «Ἀρμονίας», Λεάνδρος Κοκκινίδης καὶ Δ. Λιγνάδης τῆς «Πατρίδος», Θεόδωρος Ὑπερίδης τοῦ «Τηλεγράφου», Σπῦρος καὶ Χρῆστος Σωλομονίδης τοῦ «Θάρρους», Νέστωρ Λάσκαρης, Γρ. Μαϊδώνης καὶ Ν. Νικολαΐδης τοῦ «Κόσμου». Ὁ Γεώργιος Ἀθανασιάδης τοῦ Σατυρικοῦ «Κόπανος», Σταῦρος Κουκουτσάκης καὶ Θ. Δανιηλίδης τοῦ Φιλολογικοῦ «Νέα Ζωή», Ἄριστος Περίδης, ποὺ στὴ διάρκεια τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς ἐξέδιδε καθημερινὴ ἐφημερίδα—ἐπαύθη ἀπὸ τὸν Ὑπατο Ἀρμοστή Στεργιάδη—οἱ συντάχτες Γιάννης Μινάρδος, Ἀχ. Βαφειάδης, Χρ. Ἀγγελομάτης, οἱ ἀγωνιστὲς δημοσιογράφοι Κώστας Μισαηλίδης καὶ Παντελῆς Καψῆς. Ἀπέμεινε μονάχα ὁ Ν. Τσουρουκτσόγλου τῆς Γαλλόφωνης «Ρεφόρμ», γιὰ νὰ τὸν κρεμάσῃ σὲ λίγο ὁ Νουρεντίν ὡς ἄπιστο Ὀθωμανὸ ὑπήκοο. Ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἀγχόνη τοῦ Νουρεντίν ἐπῆγαν ὁ δημογέροντας Κιουρπάσογλου καὶ ὁ δημοσιογράφος Ἀντώνης Ζᾶνος.

Μόλις ἐγκατεστάθησαν αἱ πρώται Τουρκικαὶ ἀρχαί, ἀμέσως ἔλαβον αὐστηρὰ μέτρα διὰ τὴν παρεμπόδισιν πρὸς ἀναχώρησιν τῶν πολιτῶν ἐκ τῆς θαλάσσης. Φρουραὶ ἐτάχθησαν εἰς τὸν λιμενοβραχίονα καὶ εἰς ἄλλα ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς προκουμαίας καὶ οἰοσδήποτε πολίτης ἐκινεῖτο πρὸς τὴν θάλασσαν,

ἀμέσως ἐδέχετο τὰς σφαίρας τῶν Τούρκων στρατιωτῶν. Ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Τούρκων στρατιωτῶν εἰς τὴν Σμύρνην ἐνεφανίσθησαν περὶ τὰς 2000 Τούρκων ἀστυνομικῶν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως μὲ τὰς στολάς των καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τοὺς ἀστυνομικοὺς Σταθμοὺς.

Ἐπρόκειτο περὶ Τούρκων ἀστυνομικῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὑπηρετήσῃ κατὰ καιροὺς εἰς τὴν Σμύρνην καὶ οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν κατοχὴν παρέμενον ἐκεῖ ἐξασκοῦντες ἄλλο ἐπάγγελμα. Ἡ μυστικὴ Τουρκικὴ ὀργάνωσις τοὺς εἶχεν εἰδοποιήσῃ, ὅτι μόλις εἰσέλθῃ ὁ Τουρκικὸς στρατός, νὰ ἐνδυθοῦν τὰς στολάς των καὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὰς θέσεις των ἄνευ ἄλλης διαταγῆς. Καὶ πράγματι ἀπὸ τῶν πρώτων ὥρῶν τῆς Τουρκικῆς Κατοχῆς, ἐσχηματίσθη τὸ ἀστυνομικὸν σῶμα καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰ ἀστυνομικὰ τμήματα πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῶν κατοίκων. Πρὸς τὰς ἐσπερινὰς ὥρας κατέφθασε εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ τῆς ὁδοῦ Νυμφαίου ἰσχυρὸν τμήμα πεζικοῦ καὶ κατηυθύνθη εἰς τοὺς στρατῶνας, τὴν δὲ Κυριακὴν 28 Αὐγούστου εἰσῆλθεν ἕνα ὀλόκληρον σύνταγμα μετὰ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς 1ης Στρατιᾶς Νουρεντίν πασά, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνέλαβεν αὐτοδικτικῶς τὴν γενικὴν διοίκησιν.

Οὕτω ὁ Νουρεντίν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναχωρήσῃ ἐκ Σμύρνης τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1919 κατ' ἀπαίτησιν τῶν συμμάχων, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν τὴν 28ην Αὐγούστου 1922 πανίσχυρος, νικητὴς καὶ ἀπόλυτος κυρίαρχος τῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν. Τὸ γόητρόν του ἦτο πλέον ἀκαταγώνιστον, διότι διηύθυνε τὴν ἐπίθεσιν τῆς 1ης Στρατιᾶς, ἡ ὁποία διέσπασε τὸ Νότιον Μέτωπον τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως καὶ εἰς διάστημα δέκα πέντε ἡμερῶν εὐρέθη ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ, παρὰ τὸ Ἀφιόν-Καραχισάρ, εἰς τὴν Σμύρνην.

Ἡ κάθοδος τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων πρὸς τὴν Σμύρνην ἐγένετο ταχέως, διότι πρῶτον, δὲν συνήντησαν σχεδὸν οὐδαμοῦ ἀντίστασιν ἐντεῦθεν τοῦ Τουλοῦ-Μπουνάρ, δεύτερον, ἡ ἀνατίναξις τῆς μεγάλης γεφύρας τοῦ Ἐνβανλάρ δὲν ἀνέκοψε τὸν δρόμον τοῦ πεζικοῦ, καὶ τρίτον ἐκ τῶν ἀσυρμάτων καὶ τῆς μυστικῆς Τουρκικῆς ὀργανώσεως τῆς Σμύρνης, εἶχον τὰς ἀσφαλεστέρας πληροφορίας περὶ τῆς συνεχοῦς ὑποχωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων καὶ τῆς κατευθύνσεώς των πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Τσεσμέ.

Ὁ Νουρεντίν, μόλις τὴν 28ην Αὐγούστου, συνεκέντρωσεν ἀρκετὰς δυνάμεις εἰς τὴν Σμύρνην, τὰς διέταξε νὰ προελάσουν πρὸς τὰ Βρύουλλα καὶ νὰ παρακολουθήσουν τὰ τελευταῖα Ἑλληνικὰ στρατεύματα. Ἡ πρόθεσις των δὲν ἦτο νὰ ἔλθουν εἰς σύγκρουσιν, διότι ἐγνώριζον ὅτι ἡ χερσόνησος τῆς Ἐρυθραίας προστατεύεται ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ἄλλ' ἀπλῶς νὰ παρακολουθοῦν τὸν ἀντίπαλόν των καὶ νὰ βεβαιωθοῦν περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, μετὰ τὸν ἀπόπλουν του ἐκ Σμύρνης, τὴν ἐσπέραν τῆς 26ης, κατηυθύνθη μέρος αὐτοῦ εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Γκιόλ-Μπαζέ πρὸς προστασίαν τῶν φαλάγγων, αἵτινες εἶχον διέλθει πλέον ἐκ Βρυούλλων, τὸ ὑπόλοιπον δὲ τοῦ στόλου ἐπλευσε πρὸς τὴν θάλασσαν ἐντεῦθεν τοῦ Τσεσμέ, ὅπως προστατεύσῃ ἐν ἀνάγκῃ τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὰ Ἀλάτσατα καὶ παρεμποδίσῃ τὴν κάθοδον τῶν Τούρκων πρὸς τὰ θερμὰ Λουτρά Λίτζα, ὁπότε θὰ παρηνώχλουν τὴν ἐπιβίβασίν των εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τσεσμέ.

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΟΥ ΦΕΥΓΟΝΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἡ ἐπιβίβασις καὶ τοῦ τελευταίου Ἑλληνικοῦ τμήματος εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τσεσμέ, μετὰ τινὰς ἐλαφροὺς συγκρούσεις τῶν ὀπισθοφυλακῶν, ἐπερατώθη τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 1922. Ἦτο μία στιγμή συγκινητικὴ διὰ τοὺς στρατιώ-

τας, οί ὅποιοι παρέμενον εἰς τὸ τελευταῖον ἄκρον τῆς Μ. Ἀσίας. Ὅταν ἦλθεν ἡ στιγμή νὰ ἐπιβιβασθοῦν, ἐστάθησαν εἰς προσοχὴν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ σάλπιγξ ἐσήμανεν διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπὶ τοῦ Μικρασιατικοῦ ἐδάφους. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐξεδόθη ἐν Μυτιλήνῃ ἡ κατωτέρω ἡμερησία διαταγή, ὡς ἐπισφράγισις τῆς ὅλης στρατιωτικῆς τραγωδίας τῆς Μ. Ἀσίας:

Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ στρατιῶται,

Σήμερον τὴν 1.50' ὥραν, καὶ τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐπεβιβάσθη ἐν Τσεσμέ καὶ διὰ τῶν σαλπύγγων ἐσημειώθη ἡ ἀπαρσις καὶ τοῦ τελευταίου πλοίου. Ἐν τῇ γενικῇ ἀτυχίᾳ τῆς μέχρι τῆς χθὲς ἐνδόξου Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ἀπαρτισθὲν ἐκ τῶν 1ης, 2ας καὶ 7ης Μεραρχιῶν καὶ τοῦ ἀποσπάσματος τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα, ἀποτελέσαντος τὴν ὀπισθοφυλακὴν τῆς ὑποχωρούσης Στρατιᾶς, ἐπετέλεσε τὸ δύσκολον ἔργον του, κατὰ τρόπον διασώσαντα τὴν τιμὴν τῶν ὄπλων. Ἐπορεύθητε νυχθημερόν, νήστεις καὶ ἄϋπνοι, πορείας ἐξαντλητικᾶς καὶ ἀπεκρούσατε τὸν ἐχθρόν, πειρώμενον διαρκῶς νὰ ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Στρατιᾶς καὶ ἐπιτύχῃ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς. Ἐξησφαλίσατε τὴν ἐπιβίβασιν ὅλων τῶν ἄλλων τμημάτων καὶ ἐπεβιβάσθητε τελευταῖοι ἐν πλήρει τάξει. Στρατιῶται ἡμεῖς, μὴ δυνάμενοι νὰ σχολιάζωμεν τὰ αἴτια, τὰ συντέλεσαντα εἰς τὴν τόσον οἰκτρὰν κατάρρευσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος, τὸ ὅποιον διὰ πολυετῶν μόχθων ἀνήγειρεν ὁ ἴδιος σημερινὸς στρατός, ἃς ἔχωμεν τὴν συνειδησίμ μας ἀναπαυμένην, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀτυχίᾳ ἐπετέλεσαμεν τὸ καθήκον μας. Εἰς τὴν Πολιτείαν δὲ ἀπόκειται νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἰδικόν της, πατάσσουσα ἀμειλίχως τοὺς παραλείψαντας τὸ καθήκον των καὶ συντέλεσαντας εἰς τὴν σημερινὴν δυστυχίαν, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκωνται οὗτοι. Ἐν ἀνδρικῇ ἀξιοπρεπείᾳ καὶ ψυχραιμίᾳ, αἵτινες ἀπαιτοῦσι μεγαλειότερον ψυχικὸν σθένος εἰς τὰς ἀτυχίας ἢ εἰς τὰς ἐπιτυχίας, μνήμονες τῶν προσφάτων ἐνδόξων μας ἔργων, χωρὶς νὰ καταβληθῶμεν ὑπὸ τῆς ἀποθαρρύνσεως, ἃς ἀναμείνωμεν καὶ πάλιν καλλιτέρας ἡμέρας. Καὶ οἱ ἐνδοξότεροι στρατοὶ ὑπέστησαν ἀτυχήματα. Ἐκαστος ἃς ἐπιτελῇ πάντοτε τὸ καθήκον του, εἴτε ὡς στρατιώτης, εἴτε ὡς πολίτης, καὶ αἱ καλλίτεραι ἡμέραι δὲν θὰ βραδύνουν νὰ ἀνατείλουν καὶ πάλιν.

Μυτιλήνη, 3 Σεπτεμβρίου 1922

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ
ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΓΟΝΑΤΑΣ
Συνταγματάρχης

Εἶχε περατωθῆ πλέον ἡ τραγωδία τοῦ στρατοῦ πρὸς νότον, διὰ τῆς ἀποχώρησεως ὧσων συνταγμάτων διεσώθησαν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐκ τῆς παραλίας Τσεσμέ, καὶ πρὸς βορρᾶν διὰ τῆς ἐπιβιβάσεως τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ εἰς Πάνορμον καὶ τῆς μεταφορᾶς του εἰς τὴν Θράκην, ἐκτὸς τῆς 11ης Με-

ραρχίας, ἡ ὁποία ἠχμαλωτίσθη καὶ ἠκολούθησε τὴν τύχην τῶν στρατευμάτων Τρικούπη - Διγενῆ. Ἐπίσης ἡ ἀνεξάρτητος Μεραρχία, (Μέραρχος Θεοτόκης, ἐπιτελάρχης Μομφερᾶτος, συνταγματάρχαι πεζικοῦ Τσίπουρας καὶ Κωνσταντίνου καὶ ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ Μαυρογένης,) μετὰ πολυήμερον περιπλάνησιν ἀνὰ τὴν Μ. Ἀσίαν, ἔφθασε τὴν 30ὴν Αὐγούστου εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Δικελῆ καὶ ἐκεῖθεν μετεφέρθη εἰς τὴν Μυτιλήνην. Ἡ Μεραρχία αὕτη ἐξετέλεσε τὸν μεγαλείτερον ἄθλον εἰς πορείας καὶ διεσώθη ὡς ἐκ θαύματος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας. Ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ σταθμάρχου τοῦ ἀσυρμάτου τῆς Μεραρχίας Γ. Κοντογιάννη, πληροφοροῦμαι, ὅτι τὴν 13ην Αὐγούστου διετάχθη παρὰ τοῦ Γ' Σ. Σ. νὰ ἐτοιμασθῇ πρὸς ἐκκίνησιν. Τὴν 15ην Αὐγούστου μετεκινήθη πρὸς τὸ Ἄκ-Ἴν. Τὴν 16ην Αὐγούστου ἔλαβε τὴν κατωτέρω διαταγὴν ὁ ἀσύρματός τῆς Μεραρχίας:

Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ

Κατόπιν τῆς 24083)3 διαταγῆς Στρατιᾶς Β' Σ. Στρατοῦ τίθεται διαταγὰς μου. Δυνάμεις, συγκεντρωθεῖσαι Ἄκ-Ἴν, παρακαλῶ ἐκεῖθεν ἀγθῶσιν εἰς Τουλοῦ-Μπουναρ. Δυνάμεις αὗται, δυνάμει παρούσης, τεθῶσιν ἀμέσως διαταγὰς Β' Σ. Στρατοῦ.

15-8-22 ὥρα 15.45'

ΤΡΙΚΟΠΗΣ

Τὸ ἀνωτέρω τηλεγράφημα ἐλήφθη τηλεφωνικῶς ὑπὸ τῆς Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας τὴν 16-8-22 καὶ ὥραν 7. Τὴν 17ην Αὐγούστου 9.30' ἡ κεφαλὴ τῆς ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας ἔφθασεν εἰς Τσερκουλάρ καὶ ἐκεῖ ἡ Διοίκησις τῆς ἀντελήφθη, ὅτι ἦτο ἀποκεκομμένη ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν, λόγῳ τῆς μεταβολῆς τῆς καταστάσεως εἰς τὸ Ἀφιόν-Καραχισάρ. Τὴν 17ην παρέλαβε ὁ ἀσύρματός τῆς τὴν κατωτέρω διαταγὴν:

«Σήμερον διεξάγεται ἀμφίβολος ἀγὼν εἰς χῶρον Τουλοῦ-Μπουναρ. Ἀνεξάρτητος Μεραρχία νὰ προχωρήσῃ διὰ Τσεντιζ πρὸς Οὐσάκ, πλὴν ἐναντίας διαταγῆς Α' Σ. Σ. ὁπότε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς αὐτήν, φροντίζουσα πάντοτε νὰ τηρῇ δι' ἀσυρμάτου σύνδεσμον μετὰ Σώματος καὶ Στρατιᾶς.

ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Ἀπὸ τῆς 18ης Αὐγούστου ὁ ἀσύρματός τῆς ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ διάφορα ἀκατάληπτα τηλεγραφήματα. Ἐν ἐξ αὐτῶν ἀνέφερον τὰ ἐξῆς: «Ἄν μέχρι τῆς αὔριον 18-8-22 ἔλθετε διὰ Τζεντιζ εἰς Οὐσάκ». Μετὰ πολλὰς συσκέψεις μεταξὺ τῶν διοικητῶν, ἀπεφασίσθη ἡ μετάβασις εἰς Οὐσάκ. Συγκρούσεις πολλαὶ ἔλαβον χώραν καθ' ὁδόν, καὶ τέλος ἔφθασεν ἔμπροσθεν τῆς ἐξόδου τῆς στενωποῦ, ἣτις ἀγεί πρὸς Οὐσάκ. Ἄλλ' ἡ στενωπὸς αὕτη κατείχετο ὑπὸ μιᾶς ἐχθρικῆς Μεραρχίας. Συνήφθη μάχη, διαρκέσασα μέχρι τῆς νυκτός, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν 3 ἀξιωματικοὶ καὶ 18 ὀπλίται, ἐτραυματίσθησαν δὲ 3 ἀξιωματικοὶ καὶ 54 ὀπλίται καὶ ἐξηφανίσθησαν 1 ἀξιωματικὸς καὶ 33 ὀπλίται.

Τὴν 19ην Αὐγούστου τὰ ὑπολείμματα τοῦ 32ου Συντάγματος, κατελθόντα ἐκ τῶν ὁρέων τῆς Κιουταγείας, ἠνώθησαν μετὰ τῆς ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας. Πᾶσα ἐπαφὴ μετὰ τῶν ἄλλων σωμάτων κατέστη ἀδύνατος καὶ δι' αὐτὸ ἡ Μεραρχία ἐπροχώρησε πρὸς Τσεντιζ, τὴν 20ὴν πρὸς Ντεμιρτζῆ, τὴν 21ην

εις τὸ Σιμάβ καὶ τὴν 26ην—27ην ἔφθασε διὰ τοῦ Σιντιρλῆ εἰς Κιρκαγάτς. Καθ' ὁδὸν παρέλαβε περὶ τὰς 4000 χριστιανούς καὶ τοὺς ἔθεσε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς. Τὴν 28ην διήλθεν ἐκ Περγάμου καὶ τὴν 29—30 ἔφθασεν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Δικελῆ, διαπεραιωθεῖσα ἀμέσως εἰς Μυτιλήνην.

Ἡ διαδρομὴ αὕτη ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ὀλόκληρος διετέθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς Σμύρνης, καὶ μόνον μικραὶ δυνάμεις ἐκ τῆς 2ας Τουρκικῆς Στρατιᾶς ἐτάχθησαν πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς ὁδοῦ Κιουταχείας-Οὐσάκ. Οὕτως ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 1922 ἦτο ἀπηλλαγμένος τῶν ἀσχολιῶν του μετὸν ἔνοπλον Ἑλληνικὸν στρατόν, ἤρχιζε δὲ ἡ τραγωδία τῶν αἰχμαλώτων ἀξιωματικῶν, στρατιωτῶν καὶ πολιτῶν.

ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ἐφυγαν ὅλοι. Καὶ μόνον ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης, Χρυσόστομος Καλαφάτης, παρέμεινε, ἀνάμεσα στὸ ποίμνιό του. Τὸ μοναδικὸ φῶς μπροστὰ στὸ σκοτάδι τῆς φυγῆς. Εἶχε γεννηθῆ στὴν περιφέρεια Προύσης καὶ ἀπὸ μικρὸς ἀφιέρωθη στὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ. Ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, ἀνέπτυξε ἐξαιρετικὴ δρᾶσι στὰ Πατριαρχεῖα καὶ σὲ μικρῇ σχετικᾷ ἡλικίᾳ ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Δράμας. Ἐκεῖ ἔλαβε μέρος στὸ Μακεδονικὸ Κομιτάτο καὶ διεκρίθη μετὸ πατριωτικὸ θάρρος του εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Βουλγάρων προπαγανδιστῶν καὶ Κομιτατζήδων.

Στὰ 1909 εἶχε πεθάνει στὴ Σμύρνη ὁ γηραιὸς Μητροπολίτης Βασίλειος καὶ ὡς ἀντικαταστάτης του ἐφέρετο ὁ ἐπίσκοπός του Ἰάκωβος, ὁ μετέπειτα Δυρραχίου καὶ Μυτιλήνης. Ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ ἄλλοι ἀρχιερεῖς εἶχαν τὴν φιλοδοξίαν ν' ἀνέβουν στὸν Μητροπολιτικὸ Θρόνον τῆς Σμύρνης, τὸν τόσο ὀνομαστό. Διάφορα ὀνόματα ἤκούοντο καὶ τὰ Πατριαρχεῖα ἐδίσταζον νὰ λάβουν ἀποφάσεις, λόγῳ τῶν πολλῶν ἀξιώσεων.

Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, οἱ τυπογράφοι Σμύρνης εἶχαν κηρύξει γενικὴ ἀπεργίαν. Ἐφημερίδες Ἑλληνικὲς δὲν ἔβγαίναν. Καὶ ἐπειδὴ παρετίνετο, ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἀπεργῶν ἀπεφάσισε νὰ βγάλῃ δικὴ τῆς ἐφημερίδα, γιὰ νὰ χρησιμοποίησιν μερικὸς ἐργάτες καὶ γιὰ νὰ συγκεντρώσῃ χρήματα πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ταμείου τῆς. Ἐβγαλε τὸν «Ἀμερόληπτο» μετὰ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ τὸν ὑποφαινόμενον πὺ γράφει αὐτὴ τὴν ἱστορίαν, καὶ τὸν νεαρὸ συνάδελφο Γρηγόριον Βασιλᾶ, τὸν μετέπειτα (1912) συνεργάτη καὶ πολεμικὸ ἀνταποκριτὴ τῆς «Νέας Ἡμέρας» Ἀθηνῶν.

Τὸ μητροπολιτικὸ ζήτημα βρισκόταν στὴ βράσι του. Τότε ρίξαμε στὴ μέση στὴ συζήτησιν ἀπὸ τίς στήλες τοῦ «Ἀμερόληπτου» τὸ ὄνομα τοῦ Δράμας Χρυσόστομου. Αὐτὸ ἦταν. Σχεδὸν ἡ Σμυρναϊκὴ παμπφηφία ἀνεζήτησε τὸν Χρυσόστομο. Καὶ στὸ τέλος τὸ Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως τὸν μετέθετε στὴ Σμύρνη, μετὰ βοήθην τὸν ἐπίσκοπον Τράλλεων Χρυσόστομο. Ἔτσι ὁ Χρυσόστομος Καλαφάτης ἀνέβηκε στὸν Μητροπολιτικὸ Θρόνον Σμύρνης, ἐκεῖ πὺ εἶχε μαρτυρήσει ὁ Πολύκαρπος. Ἦταν ἓνας ἱεράρχης μετὰ ἀκράτητον ἐθνισμόν. Δραστήριος καὶ φιλόανθρωπος. Ἐπίστευε στὸ μαρτύριον καὶ ἀδιάκοπα εἶχε μπροστὰ του τὴν εἰκόνα τοῦ Πολυκάρπου.

Ὅταν ξέσπασε ἡ συμφορὰ τῆς καταστροφῆς δὲν ἐκινήθη διόλου ἀπὸ τὴν ἔδραν του. Ἐμείνε ἐκεῖ στὴν Ἁγία Φωτεινὴ, γιὰ νὰ συμμερισθῇ τὴν τύχην τῶν Χριστιανῶν. Ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἀμερικῆς Γεώργιος Χόρτον, πὺ τὸν ἐκτιμοῦσε καὶ τὸν ἀγαποῦσε πολὺ, πῆγε καὶ τοῦ εἶπε, ὅτι ἓνα Ἀμερικανικὸ ἀντιτορπιλικὸ ἔχει πλευρίσει στὴν προκυμαίαν καὶ τὸν ἀναμένει

για να ἐπιβιβασθῆ και να φύγη. Ὁ Δεσπότης σηκώθηκε, τὸν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι και πῆγαν στὸ παράθυρο. Ἀπ' ἐκεῖ τοῦ ἔδειξε τὸν κόσμο, πού εἶχε πλημμυρήσει τὸν περίβολο τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς.

—Δὲν μπορῶ να φύγω, εἶπε, και ν' ἀφήσω τὸ ποιμνίό μου ἀκέφαλο. Ἐυχαριστῶ Σᾶς και τὴν Ἀμερικανική Κυβέρνησι, ἀλλὰ τὸ καθῆκον μου εἶναι ἐδῶ, ἀνάμεσα στοὺς Χριστιανούς μου.

Ἔτσι κι' ἔγινε. Εἶχαν περάσει δύο μέρες ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Νουρεντίν στὸ στρατιωτικὸ Διοικητήριο. Τὴν τρίτη ἡμέρα ἔφθασε στὸν Μητροπολιτικὸν περίβολο ἓνα αὐτοκίνητο μὲ τὸν διευθυντὴ τῆς ἀστυνομίας. Ὁ Νουρεντίν τὸν καλοῦσε να πάη στὸ Διοικητήριο. Παίρνει μαζί του τοὺς δύο δημογέροντες πού εἶχαν ἀπομείνει, τὸν Τσουρουκτσόγλου και τὸν Κιουρπίσογλου καθὼς και τὸν Μακεδονομάχο παλαιὸ πιστὸ του κλητῆρα Χρῆστο—τὸν εἶχε ἀπὸ τὴν Δράμα—και πῆγε πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Ὅλος ὁ πρὸ τοῦ Διοικητηρίου χώρος εἶχε πλημμυρήσει ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν λαό. Εἶχε εἰδοποιηθῆ, φαίνεται, ὅτι θὰ φέρουν τὸν Δεσπότη και ἀνέμενε. Στὴν πόρτα και στὶς σκάλες τὸν παρέλαβαν ἀξιωματικοὶ και τὸν ὠδήγησαν στὸ Γραφεῖο τοῦ Νουρεντίν. Ἐκεῖ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καθόταν ὁ Χατζηκινέστης. Ἦταν μιὰ στιγμὴ δραματική. Οἱ δύο ἀντίπαλοι ἀνταμώθηκιν ξανά. Μὲ πόσες ὅμως διαφορετικὲς συνθήκες τώρα! Ὁ Νουρεντίν ἀνῆκε στὸ κόμμα τῶν Παλαιοτούρκων. Δὲν ἦταν φίλος τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ἀλλὰ για λόγους πατριωτικὸς ἔδωσαν τὰ χέρια και συνεργάσθησαν. Στάθηκε σιωπηλὸς για λίγες στιγμὲς ἀπέναντι τοῦ Δεσπότη και ἔπειτα ἔβγαλε ἀπὸ τὸ συρτάρι του γραμμένο ἓνα μεγάλο φάκελλο. Ἦταν ὁ φάκελλος «Χρυσοστόμου». Ἄνοιξε τὶς Ἑλληνικὲς ἐφημερίδες και τοῦ ἔδειξε τοὺς λόγους, πού εἶχεν ἐκφωνήσει κατὰ διαστήματα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος και τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Κι' ἐρώτησε: Εἶναι δικοί σου αὐτοὶ οἱ λόγοι;

—Ναί, ἀπάντησε ὁ Δεσπότης, μὲ ἀξιοπρέπεια ἀνθρώπου, πού ἐγνώριζε τὶ ἐσήμεριναν τὰ ἐρωτήματα τοῦ Τούρκου στρατηγοῦ.

Ἐπρόδωσες τὴν Ὀθωμανική πατρίδα, ὡς Τούρκος ὑπῆκοος και πρέπει να δικασθῆς. Σὲ μένα, προσέθεσε—ὅπως ὁ Πόντιος Πιλάτος—δὲν ἀνῆκει να σὲ δικάσω. Θὰ σὲ δικάσῃ ὁ λαός.

Και διέταξε να τὸν πάρουν και να τὸν προσφέρουν στὸν λαό, για να κορέσῃ τὴν ἐκδίκησί του. Πραγματικά, τὸν κατέβασαν ὡς τὴν πόρτα και τὸν ἐσπρωξάν πρὸς τὸ ἔξαλλο πλῆθος. Πρόσωπα, πού εἶδαν τὴν σκηνὴ αὐτή, λένε, ὅτι τὸ πλῆθος τοῦ ἐξέσκισε τὰ ράσα, τοῦ ἔκοψε τὰ γένεια και τὰ μαλλιά, τοῦ πῆρε τὸ ἐγκόλπιο και τὸ χρυσὸ του Σταυρό, τὸν ἔσυρε ὡς τὸ Τιρκιλίκ, τὸν Τουρκομαχαλά, και ἐκεῖ ἓνας μελαψὸς Τούρκος τῆς Συρίας τοῦ ἔδωσε μιὰ μαχαίρι και τὸν ἀπετελείωσε. Τὸ μέρος πού ἐτάφη παρέμεινε ἄγνωστο, ἀν και ἔγινυν ἀργότερα ἔρευνες, για να ἐξακριβωθοῦν τὰ περιστατικὰ τοῦ θανάτου του. Ἡ θυσία τοῦ Σμύρνης Χρυσοστόμου ἐφώτισε ὀλόκληρο τὸ Μικρασιατικὸ δρᾶμα. Γιατὶ αὐτὸς στάθηκε ὁ μοναδικὸς ἥρωας.

Ρυθμιστῆς τῆς ζωῆς και τῆς τύχης τῶν στρατιωτικῶν αἰχμαλώτων και τῶν πολιτικῶν ὀμήρων, ἦτο μόνον ἡ θέλησις και ὁ φανατισμὸς τῶν Τούρκων. Ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἐγκαταλείψει εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν νεκροὺς και ζωντανούς, εἶχεν ἀποξενωθῆ ἑνὸς τεραστίου οικονομικοῦ πλούτου, ὁ ὁποῖος ἀπετέλει τὴν ἀσφαλῆ εὐτυχίαν τοῦ μέλλοντός της. Τὸ Μικρασιατικὸν ἔδαφος εἰς μίαν ἡρεμον περίοδον θὰ ἦτο ἀνεξάντλητος πηγὴ εὐτυχίας διὰ τὴν Ἑλλάδα, κέντρον οἰκονομικῆς ζωῆς πολὺ ἀνωτέρας ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην και τὸν Πειραιᾶ.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς, καίτοι ἡ οἰκονομικὴ ὀργάνωσις δὲν ἦτο παγία, λόγῳ τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως, ἐν τούτοις εἰσπράχθησαν μεγάλα ποσὰ καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐσώθη τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἀπὸ τὰς χρηματικὰς βοηθείας τοῦ Μικρασιατικοῦ πλοῦτου. Τὰ Ταμεῖα τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας ἐπλήρωσαν τὰς σιδηροδρομικὰς ἐταιρείας Κασαμπᾶ καὶ Ἀϊδινίου, ἔδωσαν χρήματα εἰς τὴν στρατιωτικὴν βάσιν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ ἐμισθοδότησαν ὅλας τὰς πολιτικὰς καὶ ἀστυνομικὰς ὑπηρεσίας τῆς Διοικήσεως Σμύρνης, χωρὶς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος νὰ δαπανήσῃ, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, οὔτε μίαν δραχμὴν.

Τὸ εὐτύχημα ἦτο, ὅτι ἀπὸ τῶν πρώτων σχεδὸν μηνῶν τῆς Κατοχῆς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν, ἀπεστάλη εἰς τὴν Σμύρνην ὁ Κωνστ. Σαμαράκης, χαλύβδινος εἰς ἐργασίαν καὶ ἐπιμονήν, ιδεώδους τιμιότητος καὶ δικαιοσύνης, ἀμερόληπτος ἀπέναντι ὅλων τῶν ὑπαλλήλων καὶ τοῦ κόσμου, ψυχραίμος καὶ θετικὸς εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ πολυπλόκου οἰκονομικοῦ προβλήματος τῆς Μ. Ἀσίας. Αἱ οἰκονομικαὶ ὑπηρεσίαι ἐλειτούργησαν κατὰ τρόπον ἀληθῶς θαυμαστόν. Καὶ γενικῶς ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι ἀνεδείχθησαν ἀντάξιοι τῆς βαρείας ἀποστολῆς των.

Ὁ Σαμαράκης εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἑαυτὸν ἐκλεκτοὺς καὶ τιμίους συνεργάτας, ὅπως οἱ Γ. Σωφρονόπουλος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Ταμείων, Θ. Λαλιώτης εἰς τὸν ἔλεγχον δημοσίων ὑπολόγων, Λάμπας εἰς τὰ κτηματικὰ ζητήματα, Ν. Κτενᾶς εἰς τὰ ἐντελλόμενα ἔξοδα, Γρ. Ζαριφόπουλος εἰς τὴν Διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶς κατεχομένων χωρῶν, Κ. Κώνστας εἰς τοὺς ἐμμέσους φόρους, Ι. Παπαζαχαρίου εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους, Ν. Ρεβελῆς εἰς τὰ Ταμεῖα πληρωμῶν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Κατοχῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ δὲν ἐσημειώθη οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον κροῦσμα καταχρήσεως καὶ ἀταξίας ἐκ μέρους τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων, τὸ κατωτέρω δὲ ἐπεισῶδιον ἀρκεῖ διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν ιδεώδη τιμιότητα καὶ συναίσθησιν πρὸς τὸ καθῆκον των.

ΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Οἱ περισσότεροι οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν Κ. Σαμαράκη, συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Χίον διὰ νὰ παραδώσουν τὰς ὑπηρεσίας των. Ἐκεῖ παρουσιάζεται περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ὁ ταμίας Ὁδεμισίου Γεράσιμος Καββαδίας, κατάφορτος μὲ ἓνα ὀγκῶδες δέμα, τὸ ὁποῖον περιεῖχε 200.000 λίρας Τουρκίας καὶ 100.000 δραχμάς. Ἀναφέρει εἰς τὸν Σαμαράκην, ὅτι διέσωσε τὸ Ταμεῖον τοῦ Δημοσίου καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐξ Ὁδεμισίου—Τουρμπαλή—Σμύρνης, κατῶρθωσε νὰ τὸ μεταφέρῃ εἰς τὴν Χίον καὶ νὰ τὸ παραδώσῃ εἰς τὴν προϊσταμένην του ὑπηρεσίαν. Μετὰ τὴν παράδοσιν, ζητεῖ ἀπὸ τὸν Σαμαράκην νὰ διατάξῃ νὰ τοῦ πληρώσουν τὸν μισθὸν τοῦ Αὐγούστου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ λάβῃ.

Ἐν τῷ μέσῳ ὅλων τῶν περιπετειῶν τῆς ὑποχωρήσεως, ἠδύνατο ὁ Γεράσιμος Καββαδίας νὰ λάβῃ αὐτοβούλως καὶ χωρὶς κανένα ἔλεγχον, ὄχι μόνον τὸν μισθὸν τοῦ Αὐγούστου, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρον τὸ δέμα τῶν Τουρκικῶν λιρῶν. Ἄλλ' ὁ ταμίας Ὁδεμισίου, δὲν διενόηθη νὰ καταχρασθῇ οὔτε μίαν λίραν ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ καὶ τὸν κατέθεσε εἰς τὴν Χίον μὲ τὴν συνείδησιν, ὅτι ἐξετέλεσε τὸ καθῆκον του.

Συμφώνως πρὸς τὸν Νόμον 1878, τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἔφερε τὸ βάρος ὅλων τῶν δαπανῶν τῆς Κατοχῆς καὶ τῆς Χωροφυλακῆς, θέτον τὰ ἀναγκασιόνητα ποσὰ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Σμύρνης δι' ἐνταλμάτων,

εις βάρος τοῦ δημοσίου προϋπολογισμοῦ. Τὸ δαπανηθέντα ποσὰ μέχρι τῆς 1ης Αὐγούστου 1920, (ταμίης Παναγιωτόπουλος, ὑποταμίας Ι. Ὑψηλάντης, γενικὸς λογιστὴς Εὐγένιος Κουφιδάκης) ἀνῆλθον εἰς δραχ. 17.360.000. Αἱ μεγαλειότεραι δαπάναι ἐγένοντο διὰ τὴν ἀνέγερσιν συνοικισμοῦ τοῦ καταστραφέντος Ἀϊδινίου, διὰ τὴν περίθαλψιν καὶ ἐγκατάστασιν παλιννοστησάντων προσφύγων ἐκ τοῦ διωγμοῦ τοῦ 1914, καὶ διὰ τὰς ἀποζημιώσεις τῶν παθόντων τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς Κατοχῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (Μάϊος 1919).

Μετὰ τὴν υπογραφήν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἤρξατο ἡ κανονικὴ λειτουργία τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν (Αὐγουστος 1920). Παρὰ τὴν ἀτέλειαν τῶν φορολογικῶν καταλόγων, τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὴν ἀρνησιν πολλῶν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Στεργιάδου, διὰ τὴν φορολογίαν, ἀν' ὅχι τῶν ξένων, τοῦλάχιστον τῶν Τουρκικῶν πληθυσμῶν, ἐπετεύχθησαν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς χώρας.

Αἱ συντελεσθεῖσαι κατὰ τὸ διετές χρονικὸν διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς εἰσπράξεις, 1920--1922, ὅποτε ἐφορολογήθησαν οἱ κάτοικοι, ἢ μέρος τῶν κατοίκων, ὑπῆρξαν ἀρκεταί, ὥστε ὅχι μόνον αἱ δαπάναι τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ἀρκετὰ πολυτελεῖς, νὰ καλύπτονται, ὅχι μόνον μεγάλαι δαπάναι ἐκπολιτιστικῆς μορφῆς νὰ συντελεσθοῦν, ὅπως ἡ ἀνέγερσις τοῦ μεγάρου τοῦ Πανεπιστημίου, ἢ ἐγκατάστασις τῶν ἐργαστηρίων του καὶ ἡ πλουσιωτάτη προμήθεια ἐξ Εὐρώπης τῶν ὀργάνων αὐτοῦ, ἢ κατασκευὴ Σταθμοῦ ἀσυρμάτου εἰς Οὐλουτζάκ, ἢ κατασκευὴ ὁδῶν καὶ γεφυρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, ἐρείπιον οἰκονομικὸν μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου, νὰ εὕρῃ μόνον ἐπικουρον διὰ τὰς δαπάνας τῆς στρατιωτικῆς Κατοχῆς τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν Σμύρνης, ἣτις ἐκτὸς τῶν μετρητῶν, ἅτινα ἔδωκε εἰς τὸ Δημόσιον ταμεῖον, εἶχε κατορθώσει νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀναγκαιοῦσαν διὰ κλινოსκεπάσματα τοῦ μαχομένου Στρατοῦ ἐρέαν, ἰδρύσασα τεραστίαν βιομηχανίαν κατασκευῆς ἐρέας ἐξ ἐρίου καὶ τερτικίου τοπικῆς παραγωγῆς.

Τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, χάρις εἰς τὸν Μικρασιατικὸν πλοῦτον, ἀπηλλάγη τῆς προμηθείας ἐκ τῶν ξένων ἀγορῶν ἐρέας καὶ ἐπρομηθεύθη ἐν Σμύρνη ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας τῆς Ἀρμοστείας. Ἡ ἐργασία αὕτη ὑπῆρξε μνημειώδης καὶ πολύτιμος καὶ εἶναι δίκαιον νὰ σημειωθῇ, ὅτι διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἐπέβλεπεν ἀγρύπνως ἢ διεύθυνσις τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας (Διευθυντῆς Σπῦρος Βασιλάς), ὅπως ἐπίσης πρέπει νὰ ἐξαρθῇ καὶ ἡ προθυμία τῆς διευθύνσεως τῆς ταπητουργικῆς Ἑταιρίας «Κάρπετ», ἢ ὁποία ἐπὶ ἐνοικίῳ παρεχώρησε ἐν τῶν μεγάλων τῆς ἐργοστασίων, πλησίον τοῦ Χαλκαμπονάρ, διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἐρέας.

Μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν, ἡ Κυβέρνησις Ν. Τριανταφυλλάκου εὕρισκετο εἰς οἰκονομικὸν ἀδιέξοδον. Τὰς πρώτας ἡμέρας τὰ Ταμεῖα τοῦ Κράτους ἦσαν κενά. Καὶ παρέλαβεν ἐκ τῶν Ταμείων τῆς Σμύρνης, τὰ περισσεύματα, τὰ ὁποῖα ἀνήρχοντο εἰς ἓνα καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον λίρας Τουρκίας καὶ 80.000 λίρας Ἀγγλίας. Μετὰ τὴν παραλαβὴν τῶν ἀνωτέρω ποσῶν, προέβη ἀμέσως εἰς τὴν ἐκποίησην τῶν Τουρκικῶν λιρῶν πρὸς δραχ. 17, τῶν δὲ Ἀγγλικῶν πρὸς δραχ. 135. Μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἡ μὲν λίρα Τουρκίας ἐφθασεν εἰς τὴν χρηματαγορὰν εἰς 60 δραχ., ἡ δὲ Ἀγγλικὴ εἰς 400! Ἀλλ' ἵνα καταδειχθῇ ἀσφαλέστερον ποῖον ἦτο τὸ οἰκονομικὸν μέλλον τῆς Μ. Ἀσίας, παραθέτω κατάστασιν τῶν εἰσπραχθέντων ἀπὸ τῆς 1ης Αὐγούστου 1920 μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1922, μὲ τὴν ἰδιαιτέραν σημείωσιν

τῶν ἀποδοθέντων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς, ὡς καὶ τοῦ μεταφερθέντος εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπολοίπου εἰς Τουρκικὰς καὶ Ἀγγλικὰς λίρας:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως Σμύρνης ἀπὸ 1ης Αὐγούστου 1920 μέχρι τέλους Αὐγούστου 1922

ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΝΤΑ

	Λίρ. Τουρ. Χάρτ.
1) Ἐξ Ἀμέσων Φόρων	1,035,965.31
2) Ἐξ Ἐμμέσων Φόρων	4,253,926.39
3) Ἐκ Φόρων Καταναλώσεως	3,273,628.94
4) Ἐκ Τελῶν καὶ Δικαιωμάτων	515,676.03
5) Ἐκ Δημοσ. ὑπηρεσιῶν ἐνεργουμένων ὑπὸ τῆς Πολιτείας	227,375.53
6) Ἐκ προσόδων ἐκ τῆς περιουσίας τῆς Πολιτείας	262,147.26
7) Ἀπολήψεων	51,655.07
8) Ἐξ Ἐκτάκτων Ἐσόδων	1,839,649.52
 Σύνολον Ἐσόδων μέχρι τέλους Ἰουλίου 1922	 11,460,021.05
Ἔσοδα μηνὸς Αὐγούστου 1922	551,715.43
 Γενικὸν Σύνολον Ἐσόδων εἰς Λίρ. Ὅθ. Χαρτ.	 <u>12,011,739.48</u>

ΠΑΗΡΩΘΕΝΤΑ

	Λίρ. Τουρκ. Χάρτ.
Δαπάναι Διευθύνσεως	1,532,623.16
Οἰκονομικῶν	3,219,380.40
Ἐσωτερικῶν	641,324.09
Δικαιοσύνης	846,562.64
Τ. Τ. Τ.	609,807.74
Δημ. Ἐκπαιδεύσεως	289,204.64
Ἐθνικῆς Οἰκονομίας	558,459.23
Δημ. Ὑγείας καὶ Δημ. Ἀντιλήψεως	174,983.18
Γενικῆς Γραμματείας	158,878.30
Δημοσίων Ἔργων	279,395.54
Μουσουλμανικῶν Ὑπηρεσιῶν	394,673.52
Στρατιωτικῶς κατεχομένων Χωρῶν	8,705,292.44
 Σύνολον ἐξόδων εἰς Λίρ. Ὅθ. Χαρτ.	 <u>8,705,292.44</u>

ΑΠΟΔΟΘΕΝΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

	Δραχμαὶ
1) Ἀπ' εὐθείας εἰς Ἑλλήν. Δημόσιον	20,780,843.35
2) Εἰς Σιδηροδρόμους Κασαμπᾶ καὶ Αἰδινίου	12,121,212.10
3) Εἰς Ἐπιμελ. Βάσ. Σμύρνης δι' ἀλεστικά σίτου	4,400,000.—
4) Εἰς Στρατιωτ. Διοίκ. Σμύρνης διὰ διαφόρους δαπάνας	1,000,000.—
5) Τὴν 24 Αὐγούστου 1922 εἰς Στόλον	1,375,000.—
	 41,677,055.45 = 1,208,273.98
Μεταφερθὲν ὑπόλοιπον Ταμείου Ἑλληνικῆς Διοικήσεως Σμύρνης κατὰ τὴν ἀποχώρησιν εἰς Λίρας Τουρκίας Χαρτίνας	1,502,313.06
.....	79,448.—
Εἰς Λίρας Ἀγγλίας	595,860.—
 Γενικὸν σύνολον ἐξόδων εἰς Λ.Τ. Χαρτ.	 <u>12,011,739.48</u>

Τὰ ἀνωτέρω ποσά, ἐπαναλαμβάνω, εἰσεπράχθησαν εἰς μίαν περίοδον ἐξαιρετικῶς ἀνώμαλον, χωρὶς νὰ δύνανται αἱ ὑπηρεσίαι νὰ ἐκμεταλλευθοῦν ἐλευθέρως τοὺς πόρους τῆς χώρας, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πάγιον δασμολόγιον καὶ χωρὶς νὰ φορολογῶνται ὅλοι οἱ κάτοικοι.

ΣΦΑΓΑΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΑΙ

Ἦδη ὅμως, μετὰ τὴν 26ην Αὐγούστου 1922, ὁ Μικρασιατικὸς πλοῦτος περιῆλθεν καὶ πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων καὶ ὁ Νουρεντίν πασχῶς ἐπέπρωτο νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν νόμον τῆς σπάθης, τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ διωγμοῦ. Κοινὴ ἦτο ἡ ἀπόφασις ὅλων τῶν Τούρκων ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ, ὅπως ἐξοντωθοῦν ὄχι μόνον οἱ χριστιανοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἀλλὰ ἐρειπωθοῦν καὶ τὰ ἀκίνητά των. Οἰκίαι, ἐκκλησίαι, σχολεῖα, φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, λέσχαι, καταστήματα, ἐργοστάσια, ἀποθῆκαι.

Εἰς προηγούμενα ἔτη, ἀπέβλεψαν οἱ Νεότουρκοι εἰς τὴν ἐξόντωσιν μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Δὲν ἀπέκρυψαν τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ σχέδιά των. Ὁ ἰατρὸς Ναζήμ, ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ κινήματος ἐναντίον τοῦ Χαμίτ, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1908 εἰς μίαν συνέντευξίν του πρὸς τὸν Μιχ. Ἀργυρόπουλον, συνεργάτην τῆς «Ἀκροπόλεως» καὶ τῆς «Νέας Σμύρνης», ἐδήλωσε δημοσίᾳ, ὅτι «τοῦ λοιποῦ ἡ θέσις διὰ τοὺς χριστιανούς—κυρίως τοὺς Ἕλληνας—δὲν ὑπάρχει ἐν Τουρκίᾳ». Ἡ συνέντευξις ἐκείνη παρέμεινε μνημειώδης εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, διότι ὁ Νεοτουρκισμὸς ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Συντάγματος, ἤρχετο μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς φυλετικῆς ἐξοντώσεως.

Τὰ διάφορα ἀνομήματα κατόπιν καὶ μπούκοτὰς ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ἡ αὐτὴ σκέψις τὰ ἐδημιούργησε. Ὁ διωγμὸς τοῦ 1914 εἰς αὐτὸ ἀπέβλεψε. Ὁ Ραχμῆ βέης, τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1915, εἰς ἐπίσημον προκήρυξιν του, διεκήρυξεν ὅτι, «ἡ πόλις ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον θὰ βαφῆ μὲ αἷμα». Ὁ Νουρεντίν, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1919, ἐκδίδει πρὸς τὴν Χωροφυλακὴν Ἀϊδινίου διαταγὰς σφαγῆς καὶ ἀτιμώσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν των ὅμως εἰς τὴν Σμύρνην τὸν Αὐγούστον τοῦ 1922, ἀποφασίζουσι γενικωτέραν ἐξόντωσιν καὶ ἐκρίζωσιν παντὸς ἐμφύχου καὶ ἀψύχου χριστιανικοῦ πράγματος. Ὅχι μονομερῶς τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὅλων τῶν χριστιανῶν καὶ ὅλων τῶν μὴ Μουσουλμανικῶν φυλῶν. Ὁ Νουρεντίν ἀναλαμβάνει τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φοβεροῦ προγράμματος, καὶ ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐκ τῶν ἀναχτόρων τοῦ Κορδελιοῦ παρίσταται θεατῆς εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν αἰματηρὰν τραγωδίαν, μοναδικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων.

Πρὸ τῆς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως εἶχε δοθῆ κατηγορηματικὴ ὑπόσχεσις εἰς τοὺς Τούρκους στρατιώτας, ὅτι ἡ ἀντοχὴ των εἰς τὸ Μέτωπον ὀλίγου μῆνας, ὄχι μόνον θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν τὸν τερματισμὸν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ θὰ διαρπάσουν τὰς περιουσίας τῶν Χριστιανῶν κατὰ βούλησιν, ὅταν κατέλθουν πρὸς τὴν Σμύρνην. Καὶ ἡ ὑπόσχεσις των ἐτηρήθη. Οἱ Τούρκοι στρατιῶται, ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί, διαρπάζουσι τὰς περιουσίας τῶν Χριστιανῶν, καὶ πρὸ παντὸς τὰς κινήτας, χρήματα, κοσμήματα, χρυσᾶ ὀρολόγια. Ἀλλὰ τὴν μεγάλην καταστροφὴν τὴν ἔχουν ἐμπιστευθῆ εἰς τὸν Νουρεντίν. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἔφθασεν εἰς τὸ Κορδελιὸν τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Σμύρνην. Κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ δέχεται ἐπιτροπὰς Ὀθωμανῶν καὶ εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς διπλωματικῆς καταστάσεως μετὰ τοῦ Ἰσμέτ πασᾶ, διότι μετὰ τὴν Σμύρνην ἐτέθη ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης.

Κατὰ συνέπειαν ἡ καταστροφή τῆς Σμύρνης ἀνετέθη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν Νουρεντίν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ψυχολογία καὶ ἡ κατάστασις τῶν κατοίκων Σμύρνης ἦτο ἡ ἐξῆς: Ὁ Τουρκικὸς κόσμος ἦτο ἀπόλυτος κυρίαρχος ἀπὸ στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως καὶ ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ Εὐρωπαϊοὶ-Λεβαντῖνοι δὲν διενόθησαν ποτὲ νὰ προκαλέσουν ζητήματα δημοσίας τάξεως, καὶ ὅ,τι ἐπόθουν, αὐτὸ ἦτο ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ ἡσυχία των.

Οἱ Ἰσραηλίται ἐπίσης ἀπετέλεσαν πάντοτε στοιχεῖον ἡσυχίας καὶ εἰρήνης καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ ἐπιπέδου ἠγωνίσθησαν ὑπὸ οἰονδήποτε καθεστώσ. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, μετὰ τὴν κατοχὴν τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων, μετὰ τὴν ἀγρίαν δολοφονίαν τοῦ Μητροπολίτου Χρυσοστόμου, ἐσκέπτοντο πλέον πῶς ἀσφαλέστερον θὰ προστατεύσουν τὴν ζωὴν των, κατὰ συνέπειαν ἡ ὄλη των προσοχὴ εἶχεν ἐνταθῆ εἰς τὸ νὰ μὴ δώσουν καμμίαν ἀφορμὴν εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ λάβουν μέτρα αὐστηρὰ ἐναντίον των.

ΤΟ ΚΑΦΙΜΟ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Ὁ Ἀρμενικὸς πληθυσμὸς ἐπίσης ἦτο ἀκίνδυνος καὶ ἀνίκανος νὰ δημιουργήσῃ ταραχὰς καὶ νὰ διασαλεύσῃ τὴν δημοσίαν τάξιν. Κατὰ τὰς ἀσφαλεστέρας πληροφορίας, ἡ πρώτη πυρκαϊὰ μετεδόθη ἐκ τῆς Ἀρμενικῆς συνοικίας. Κατὰ τοὺς Τουρκικοὺς ἰσχυρισμοὺς, ἐντὸς τοῦ προαυλίου τῆς Ἀρμενικῆς Μητροπόλεως εἶχον καταφύγει ἀρκετὰ ὑποπτα πρόσωπα, τὰ ὅποια ἐπυροβόλουν κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατὸς ἀπῆντησε εἰς τὰ πυρὰ τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἐν τέλει ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν Ἀρμενικὴν συνοικίαν, διὰ νὰ πατάξουν τὴν Ἀρμενικὴν ἀνταρσίαν. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς διὰ τοὺς γνωρίζοντας τὴν τοποθεσίαν καὶ τῆς Ἀρμενικῆς συνοικίας καὶ τῆς πόλεως Σμύρνης, δὲν δύναται νὰ ὑποστηρικθῆ σοβαρῶς. Ἐὰν ὑπῆρχον ὑποπτα πρόσωπα ἐντὸς τοῦ προαυλίου τῆς Ἀρμενικῆς Μητροπόλεως, ἠδύνατο ὁ στρατὸς ν' ἀποκλείσῃ ὀλόκληρον τὸ τετράγωνον καὶ τὴν ὁδὸν τῶν Μεγάλων Ταβερνῶν καὶ ἀσφαλῶς τότε οἱ πυροβολοῦντες θὰ παρεδίδοντο ἀμέσως. Τὸ πῦρ, τὸ ὅποιον ἐτέθη εἰς τὴν Ἀρμενικὴν συνοικίαν, δὲν εἶχεν ἄλλωστε καμμίαν σχέσιν μετὰ τὸ προαύλιον τῆς Ἀρμενικῆς Μητροπόλεως, τὸ ὅποιον ἀπετέλει ἰδιαίτερον ἐντελῶς χῶρον, καὶ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς οὐδὲν ἠδύναντο νὰ πάθουν οἱ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενοι.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐτέθη ἡ φωτιά μόνον εἰς τὴν Ἀρμενικὴν συνοικίαν, διὰ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς καταστροφῆς τῶν ὑπόπτων καὶ ἐπικινδύνων προσώπων, διατί νὰ ἐπεκταθῆ καὶ εἰς τὰς ἄλλας χριστιανικὰς συνοικίας ταυτοχρόνως, καὶ διατί νὰ μὴ μεριμνήσουν αἱ Ἀρχαί, ἐὰν δὲν ἐσκόπουν νὰ πυρπολήσουν ὀλόκληρον τὴν πόλιν, νὰ χρησιμοποιοῦσιν ὀλόκληρον τὸν πυροσβεστικὸν λόχον πρὸς ἐντοπισμὸν τοῦ πυρὸς ἐντὸς τῆς Ἀρμενικῆς συνοικίας μόνον; Καὶ ἀφοῦ τὸ πῦρ ἐπεξετάθη, διατί νὰ ἐπεκταθῆ μόνον πρὸς τὰς χριστιανικὰς συνοικίας, ὄχι δὲ καὶ πρὸς τὰς Ἰσραηλιτικὰς καὶ τὰς Τουρκικὰς; Ἀλλ' ὑπεράνω αὐτῶν τῶν θετικῶν συλλογισμῶν, ὑπάρχουν αἱ καταθέσεις χιλιάδων αὐτοπτῶν μαρτύρων, οἱ ὅποιοι βεβαιώνουν, ὅτι, τὴν 30ὴν Αὐγούστου 1922, δὲν ἐξεδηλώθη μόνον μία πυρκαϊὰ εἰς τὴν Ἀρμενικὴν συνοικίαν, ἀλλὰ συγχρόνως εἰς πέντε ἄλλα σημεῖα τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Εὐρωπαϊκῶν συνοικιῶν καὶ καταστημάτων ἔθεσαν πῦρ αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Νουρεντίν πασᾶ, διὰ νὰ καταστρέψουν τὴν Σμύρνην τὸ ταχύτερον.

Οἱ πληθυσμοί, γυναῖκες, ἄνδρες, παιδιά, γέροντες, Ἕλληνες, Καθολικοί, Ἀρμένιοι, ἐξῆλθον εἰς τοὺς δρόμους εἰς μίαν κατάστασιν παραφροσύνης, καὶ ἄνευ ἐνδυμάτων καὶ ἀποσκευῶν διητυθύνθησαν πρὸς τὴν προκυμαίαν. Ὁ Τουρκικὸς αἰφνιδιασμὸς κατὰ τῶν πληθυσμῶν ἐνεποίησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς κυβερνήτας τῶν ξένων πολεμικῶν καὶ τοὺς προξένους, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προσέβησαν πρὸς τὰς Τουρκικὰς ἀρχάς, διότι οὐδεὶς ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς Τουρκικῆς κατοχῆς, ὁ πρόξενος τῆς Ἀμερικῆς μετέβη εἰς τὸν Τοῦρκον φρουράρχον, νὰ διαμαρτυρηθῆ διὰ τὴν σύλληψιν ἐνὸς Ἀμερικανοῦ ὑπῆκου. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν προσέβη καὶ ὁ Γάλλος ὑποπρόξενος Ντεστριμπά. Ἀλλ' ἐκ μέρους τοῦ Τοῦρκου φρουράρχου ἐδηλώθη, νὰ φύγουν ἐκεῖθεν καὶ νὰ φροντίζουν μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν των ἀσφάλειαν.

Μέγα μέρος τῶν Καθολικῶν κατοίκων κατέφυγεν κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς πυρκαϊᾶς εἰς τὰ Προξενεῖα, τὰ Σχολεῖα καὶ τὰς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἡ μανία τοῦ πυρὸς ἦτο ἀκατάσχετος καὶ ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν αἱ φλόγες του ἤρχισαν νὰ «λείχουν» τὴν Εὐρωπαϊκὴν ὁδὸν (Φραγκομαχαλᾶ) καὶ τὰς κεντρικὰς συνοικίας.

Ἔνεκα τούτου, οἱ Ἀγγλικῆς ὑπηκούτητος κάτοικοι συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ Ἀγγλικὸν προξενεῖον καὶ ἐκεῖθεν τῇ συνοδείᾳ ἐνόπλου ἀγλήματος, μετεφέρθησαν εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν Ἀγγλικῶν ἀτμοπλοίων τοῦ Ρήζ, διὰ νὰ μεταφερθοῦν ἄλλοι εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Μάλταν. Οἱ Γάλλοι ἐπίσης ἤρχισαν νὰ μεταφέρονται ἄλλοι εἰς τὰ πολεμικὰ των καὶ ἄλλοι εἰς τὰ ἐμπορικὰ, ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ Ἴταλοι κληρικοί, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Σχολείων. Οἱ ὑπῆκοι μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, εἶχον μεταβληθῆ εἰς ἀνθρώπινα ράκη καὶ ἐσύροντο ἐντρομοὶ πρὸς τὴν προκυμαίαν τῆς Σμύρνης, Οὔτε ἡ σημαία των, οὔτε τὰ διαβατήριά των, οὔτε αἱ διομολογήσεις εἶχον καμμίαν ἰσχύν, κατὰ τῆς ὥραν τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου. Οἱ λογαριασμοὶ μεταξύ Τοῦρκων καὶ Χριστιανῶν ἐξεκαθαρίζοντο ταχέως καὶ μὲ τὴν ἀκατάσχετον δύναμιν τῶν φλογῶν.

Ἡ ἐξοδος τῶν πληθυσμῶν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν, ἦτο μὴδὲν ἀπέναντι τῆς γενικῆς ἐξόδου τῶν κατοίκων ὑπὸ τὴν ἀγρίαν πίεσιν τῶν φλογῶν τοῦ Νουρεντίν. Κύματα ὀλόκληρα ἀνθρώπινα ἐξεχύνοντο κυριολεκτικῶς εἰς τοὺς δρόμους εἰς μίαν κατάστασιν ἐξᾶλλον, διὰ νὰ εὑρεθοῦν μετὰ τὰς φλόγας ἀπέναντι τοῦ κινδύνου τῆς θαλάσσης καὶ τῆς σπάθης τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ.

Ὅσοι εὑρέθησαν εἰς τὰ ἀτμόπλοια τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Αὐγούστου, δὲν θὰ λησμονήσουν ποτὲ τὸ ἄγριον, φαντασμαγορικὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τῆς πυρπολήσεως τῆς Σμύρνης. Αἱ φλόγες εἶχον περιζῶσει πανταχόθεν τὴν πόλιν. Ὑπέστη τρόπον τινὰ μίαν στενὴν πολιορκίαν πυρὸς, οὕτως ὥστε νὰ μὴ διασωθῆ τίποτε. Στῆλαι φλογῶν μυρίων χρωμάτων αἰωροῦντο ὑπεράνω τῆς πόλεως, μαῦροι ὄγκοι καπνοῦ ἀπετέλουν τὸ θυμίαμα τῆς μεγάλης καταστροφῆς, κρότοι συνεχεῖς καὶ ἀδιάκοποι ἤκούοντο ἐκ τῶν ἐκρήξεων διαφόρων ὑλῶν, μέγαλα κατέπιπτον μετὰ φοβεροῦ πατάγου, ἡ φοβερὰ ὄσμη τῶν καιομένων διαφόρων πραγμάτων ἔπνιγε τοὺς κινουμένους ἀνάμεσα εἰς τὰς φλόγας κατοίκους, ἡ πόλις ὀλόκληρος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐφωτίζετο καὶ ἀπεκαλύπτοντο πρὸς στιγμὴν τὰ μαῦρα ἐρείπια τῶν Σχολείων, τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μεγάρων.

Ὅ,τι ἐδημιουργήθη ἀπὸ πέντε ὀλοκλήρων αἰῶνων παρεδόθη εἰς μίαν

νύκτα εἰς τὰς φλόγας. Ὁ πλοῦτος ὀλοκλήρων γενεῶν μετεβλήθη εἰς τὸ διάστημα ὀλίγων ὥρων εἰς τέφραν καὶ ἐρείπια. Καὶ διὰ τὰ συμπληρωθῆ ἢ φοβερά καταστροφή, τὴν ἐπομένην ἐξεχύθησαν πρὸς τὰς συνοικίας τὰ συνεργεῖα τοῦ Νουρεντίν μὲ χειροβομβίδας καὶ δοχεῖα βενζίνης. Ὅσοι μεγάλοι οἰκοδομαὶ δὲν κατεστράφησαν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς, ὅπως τὸ Ὀμήρειον Παρθενάγωγεῖον, ἔρριψαν ἐναντίον των χειροβομβίδας καὶ τὰς κατέστρεψαν. Κατὰ μῆκος τῶν διαφόρων συνοικισμῶν, ἰδιαιτέρως πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν ὁδόν, τὸ Γαλάζιον καὶ τὰ Τράσα, ἐξεκένωσαν δοχεῖα βενζίνης καὶ κατόπιν ἔθεσαν πῦρ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ καταστροφή συνετελεῖτο ἀσφαλέστερον καὶ ταχύτερον. Μετὰ τὰς πυρκαϊᾶς ἡ βενζίνη καὶ αἱ χειροβομβίδες. Ἡ πόλις πολιορκεῖται στενῶς πανταχόθεν. Τίθενται εἰς ἐνέργειαν τὰ καταστρεπτικώτερα μέσα διὰ τὴν ὀλοσχερῆ καταστροφήν τῆς πόλεως, διὰ τὴν ἀσφαλέστεραν ἐκδιώξιν τῶν χριστιανῶν ἐκ Σμύρνης.

Εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης, παραμένουν θεαταὶ ὅλου αὐτοῦ τοῦ ὀλέθρου, οἱ Ναύαρχοι τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, μὲ τὰ τηλεβόλα των ἀχρησιμοποίητα καὶ τοὺς ναύτας των ἀκινήτους. Ἐὰν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἠπέιλου τοὺς Τούρκους, ὅτι θὰ βομβαρδίσουν τὴν Τουρκικὴν συνοικίαν, πιθανώτατα τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς νὰ μὴ ἐλάμβανε τὴν ἕκτασιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβε. Ἀλλ' ὁ Νουρεντίν παρέμεινε ἀνενόχλητος, ἀπόλυτος κύριος, ὅπως ἐτελέσθη τὸ πρόγραμμα τῆς καταστροφῆς. Αἱ τρομεραὶ φλόγες δὲν κατέφαγον μόνον τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, τὰς συνοικίας καὶ τὰ ἑλληνικὰ καταστήματα. Μετέβαλον εἰς ἀμόρφους ὄγκους ὅλας τὰς συνοικίας τῶν καθολικῶν, ἐκτὸς μέρους τῆς Ἰταλικῆς, κατέστρεψαν τὰ σχολεῖα των καὶ τὰ καταστήματά των, τὸ Ἀγγλικὸν καὶ Γαλλικὸν προξενεῖον, τὸ μέγα Ἀμερικανικὸν θέατρον, τὸ ὁποῖον εἶχε δημιουργηθῆ διὰ χρημάτων Ἑλληνικῶν, καὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης Ἰταλικῆς σχολῆς, τῆς παραλλήλου, κατεφάγησαν ὑπὸ τοῦ πυρὸς αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ «Ἀντρέα Ντόρια». Ὅποια τραγικὴ ἐκπληξίς διὰ τοὺς Λεβαντίνους. Πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἑλλήνων, ὀλοκλήρος ἡ πόλις παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας. Καὶ τότε ἐκλαυσαν καὶ αὐτοί, ὅπως ἐκλαυσαν πικρότατα καὶ οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν καταστροφήν των.

Ἡ τραγωδία τῆς πυρκαϊᾶς εἶχε συγκεντρώσει τὸν περισσότερον κόσμον κατὰ πυκνοὺς ὄγκους εἰς τὴν προκουμαίαν. Ὅσοι δὲν ἠδῆθησαν νὰ κινηθοῦν ἐκ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν νοσοκομείων ἐκάησαν ζῶντες ἐπὶ τῆς κλίνης των. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται καὶ ὁ ἰατρός Ἱπποκράτης Ἀργυρόπουλος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ μηνῶν παρέμενε ἀκίνητος ἐπὶ τῆς κλίνης του. Τραγωδία αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἐσημειώθησαν πολλαὶ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν κατοίκων. Καὶ ἐπὶ τῆς προκουμαίας συνωθοῦνται χιλιάδες ἀνθρώπων. Προσπαθοῦν νὰ εὑρουν κάποιαν διέξοδον, διὰ νὰ κετευθυνθοῦν πρὸς τὴν Πούνταν. Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς σπαθίζει ἀλύπητα τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἐξαναγκάζει νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰς ἐμπρός. Ἡ πίεσις καθίσταται διαρκῶς τρομακτικὴ. Γέροντες καὶ παιδία ἀποθνήσκουν ἐξ ἀσφυξίας. Οὐδεὶς ὅμως προσέχει, διότι ὁ θάνατος κατέστη συνήθεια.

Εἰς τὰς κρίσιμους αὐτὰς ὥρας, τὰ Ἀμερικανικὰ ἀντιτορπιλικὰ μεταβάλλονται εἰς σταθμοὺς βοθητιῶν. Σώζουσι ὅσους χριστιανοὺς δύνανται καὶ τοὺς μεταφέρουσι εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Καὶ ἐπὶ τῶν Ἰταλικῶν πλοίων σώζονται ἀρκετοὶ Ἕλληνες καὶ μεταφέρονται εἰς τὴν Ρόδον. Ὁ συνταγματάρχης Τζορντάνο, μὲ κίνδυνον νὰ ἐνοηθῆ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, σώζει τὸν ἀρχαιολόγον καὶ λογοτέχνην Στίλπωνα Πιττακῆν μετὰ τῆς οἰκο-

γενείας του και τὸν ἀποστέλλει ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ρόδον. Ἄλλ' οἱ μεγάλοι ὄγκοι τοῦ πληθυσμοῦ, πῶς νὰ σωθοῦν κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν ὥραν; Ἡ Ἑλλάς ἔχει ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης καὶ μόνον τὰ τραγικὰ θύματα τῆς πολιτικῆς, τῆς παραμένουν κατὰ πυκνάς μάζας, κάτω ἀπὸ τὴν σπάθην τῶν στρατευμάτων τοῦ Νουρεντίν.

Ἐὰν ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐλαχίστη στοργὴ πρὸς τὸν πληθυσμὸν, πρὸ τῆς Τουρκικῆς Κατοχῆς, θὰ ἐσώζοντο πολλοὶ χιλιάδες, διότι εἰς τοὺς λιμένας Μυτιλήνης καὶ Χίου εἶχον συγκεντρωθῆ περὶ τὰ πενήκοντα ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια, τὰ ὁποῖα ἔμενον ἀκίνητα, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ κάτοικοι ἐζήτουν ἔστω καὶ μίαν λέμβον διὰ ν' ἀναχωρήσουν. Ἄλλὰ τὰ ἀτμόπλοια ἔμενον ἐκεῖ ἀκίνητα καὶ ἀχρησιμοποίητα κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ ἰδοὺ τὸ τραγικὸν κατάντημα τῶν πληθυσμῶν τῆς Σμύρνης! Κινοῦνται ἐπάνω εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ καταφεύγουν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν νεκροταφεῖον, διὰ νὰ εὔρουν στέγην καὶ μίαν γωνίαν ἀναπαύσεως, εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων καὶ τῶν ἀδελφῶν των.

Ὅσοι κατώρθωσαν νὰ ἐξέλθουν, μὲ μυρίους κόπους, ἀπὸ τὴν φρικτὴν κόλασιν τῆς προκυμαίας κατηυθύνοντο πρὸς τὸ νεκροταφεῖον. Οἱ τάφοι ἔχουν μεταβληθῆ εἰς κατοικίας τῶν ζώντων. Τὴν νύκτα τὸ θέαμα εἶναι φρικτὸν καὶ μοναδικὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν. Ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους κινοῦνται οἱ ζωντανοί, κλαίουν καὶ ὀδύρονται, μακαρίζουν τοὺς νεκρούς, διότι δὲν εἶδον τὴν φρικτὴν τραγωδίαν τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου.

Τὴν ἰδίαν ὥραν, οἱ περισσότεροι ἐξηντηλημένοι, ἀποθνήσκουν καὶ θάπτονται ἄνευ ἱερέως καὶ ἐκκλησιαστικῆς τελετῆς, ἐνῶ συγχρόνως γυναῖκες εἰς ἐνδιαφέρουσαν κατάστασιν φέρουν εἰς τὴν ζωὴν τὰ νεογνά των. Ἄλλ' οἱ νεκροὶ δὲν ἔχουν οὔτε φωνήν, οὔτε πόνους, καὶ εἰς τὸν μέγαν σπαραγμὸν τῶν ζώντων ἀπαντᾷ μόνον ἡ βαθεῖα καὶ αἰωνία σιωπὴ των!....

Μετὰ τὴν πυρκαϊάν, τὴν μοναδικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν, τῆς 31ης Αὐγούστου καὶ 1ης Σεπτεμβρίου, ἐξετελέσθη τὸ πρῶτον μέρος τοῦ προγράμματος τῶν Τούρκων στρατηγῶν. Ὡς πόλις ἡ Σμύρνη δὲν ὑπῆρχε πλέον οὔτε διὰ τοὺς Ἕλληνας, οὔτε τοὺς Ἀρμενίους, ἀλλ' οὔτε καὶ διὰ τοὺς Ἀγγλοὺς, Γάλλους καὶ Ἰταλοὺς. Εἶχον ἰσοπεδώσει τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Οὐδεμία διάκρισις κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς καταστροφῆς. Οἱ καθολικοὶ ἔτρεμον, ὅπως καὶ οἱ ὀρθόδοξοι. Ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολὴ ἐπυρπολήθη, ὅπως καὶ τὰ Γαλλικὰ καὶ Ἰταλικὰ σχολεῖα. Τὸ μέγαρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου μετεβλήθη εἰς ἐρείπια, ὅπως καὶ τὸ Γαλλικὸν προξενεῖον ἐπὶ τῆς προκυμαίας.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἰσοτιμίας, εἰς τὴν καταστροφὴν, ἀληθῶς ἡ δικαιοσύνη τῶν Τούρκων δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς «ἐγκληματικὸν ἀριστούργημα». Ὁ Λεβαντινισμὸς ἔδρεπε καὶ αὐτὸς τοὺς καρπούς τῶν ἔργων του. Καὶ μίαν ἡμέραν εἰς τοὺς δρόμους τῆς Μυτιλήνης, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Σμύρνης, εἶδα τὴν πλουσίαν οἰκογένειαν ἐνὸς φανατικοῦ ἐχθροῦ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς, νὰ κάθηται ἐπάνω εἰς ἓνα κιβώτιον πετρελαίου ἀπαρηγόρητος καὶ περίλυπος, ὅπως ὅλοι οἱ πρόσφυγες τῆς Σμύρνης.

Ὁ Τουρκικὸς ταῦρος ἀφηνιάσας, δὲν διέκρινε τοὺς Ὀρθοδόξους ἀπὸ τοὺς Καθολικοὺς. Καὶ οἱ Πρόξενοι, ἀντὶ τῶν μεγάρων των, μετέφερον τὰ γραφεῖα των ἄλλοι εἰς τὰ πολεμικὰ των καὶ ἄλλοι εἰς προχείρους ἐγκαταστάσεις. Αἱ Τράπεζαί των εἶχον πυρποληθῆ καὶ ὀλόκληρος ὁ πλοῦτος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχεν εἰς τὰ σιδηρᾶ κιβώτια, ἐξηρητᾶτο ἀπὸ τὰς ἀποφά-

σεις τοῦ Νουρεντίν. Ποῦαι ὑπῆρξαν αἱ συνέπειαι τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως τοῦ Τούρκου στρατηγοῦ; Αἱ τρεῖς Μεγάλαι Δυνάμεις ταπεινωμέναι, προσεπάθουν νὰ προστατεύσουν ἐπὶ τῶν πλοίων των τὰ ράκη τῶν ὑπηκόων των. Οὔτε κἄν διεμαρτυρήθησαν διὰ τὸ πρωτάκουστον ἐγκλημα κατὰ τῆς πόλεως Σμύρνης. Ἡ τουρκικὴ πρᾶξις ἔφερεν ὅλον τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κοινοῦ ἐγκλήματος, διότι ἐγένετο κατόπιν ἐντολῆς τῆς ἀνωτέρας στρατιωτικῆς Ἀρχῆς καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ πόλις εἶχε περιέλθει ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κυριότητα τῶν Τουρκικῶν Στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν. Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις καὶ τὸ Τουρκικὸν Στρατηγεῖον ὑπέχουν τὴν εὐθύνην ὅλης τῆς καταστροφῆς, κατὰ συνέπειαν καὶ οἱ ζημιωθέντες ξένοι τοῦλάχιστον ὑπήκοοι, ὡς οὐδέτεροι εἰς τὴν διεξαχθεῖσαν πάλην, δικαιοῦνται ὅπως ἀποζημιωθῶν παρὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Ἀντὶ τούτου οἱ ὑπήκοοί των περιφέρονται ἄστεγοι εἰς τὴν Κύπρον, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν ὡς οἱ ἔσχατοι τῶν βιοπαλαιστῶν.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μ. Ἀσίας, μετὰ τὸ κτύπημα τοῦ πολέμου καὶ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Μετώπου, ὑπέστη τὸν αἰφνιδιασμὸν τῆς πυρκαϊᾶς τῆς Σμύρνης καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως, ὑπεβάλλετο εἰς νέα βασανιστήρια ἐκ μέρους τοῦ Νουρεντίν. Ἡρχιζεν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ ἐξοντωτικοῦ προγράμματος. Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ προγράμματος τῶν Τούρκων στρατηγῶν συνίστατο εἰς τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἀποσύνησιν τῶν Μικρασιατικῶν οἰκογενειῶν. Κατὰ τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις, ὁ μὲν ἄρρην πληθυσμὸς θὰ μετεφέρετο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς ἰδιαίτερα στρατόπεδα αἰχμαλώτων, διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν καταστραφειῶν πόλεων, τὰ δὲ γυναικόπαιδα θ' ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἄρρηνος πληθυσμοῦ εἰς τὰ στρατόπεδα αἰχμαλώτων, θὰ ἐπήρχετο ἀσφαλῶς ἡ ἀποσύνησις τῆς ἐλληνικῆς οἰκογενείας. Ἐκτὸς τούτου ὁ ἀποδεκατισμὸς των θὰ ἐπεταγχάνετο, λόγῳ τῶν στερήσεων, τῶν ἀσθενειῶν καὶ τοῦ βαρυτάτου χειμῶνος εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἀποστολὴ τῶν γυναικοπαίδων εἰς τὴν Ἑλλάδα, θ' ἀπετέλει βάρος οἰκονομικὸν ἀφόρητον καὶ θὰ ἐδημιούργει καὶ ἐκεῖ μίαν κατάστασιν τραγικὴν ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Ὁ πόλεμος των ἦτο διμέτωπος καὶ ἐβασίλει ἐπὶ ἐνὸς σατανικοῦ ἐξολοθρευτικοῦ προγράμματος. Ἐξόντωσις τῶν Ἑλληνικῶν Μικρασιατῶν ἐντὸς τῆς χώρας των διὰ τοῦ συστήματος τῶν καταναγκαστικῶν ἔργων, δημιουργία προβληματικῆς ζωῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, διὰ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῶν γυναικοπαίδων. Οὕτως, εἰς ἐφαρμογὴν τῶν τρομερῶν ἀποφάσεων τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὁ Νουρεντίν, στρατιωτικὸς διοικητὴς Σμύρνης, μεταξὺ ἄλλων διαταγῶν ἐξέδιδε καὶ τὴν κατωτέρω αὐστηρὰν ἐγκύκλιον τὴν 23ην Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.):

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ

Σμύρνη, τῆ 23-9-1938

1) Ἐπὶ τῷ σκοπῷ διαλύσεως ἀμφιβολιῶν περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 ἀνακοινωθέντος μας, ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαίαν τὴν ἐκδοσιν πληρεστέρων ὁδηγιῶν: α) Θεωρεῖται ἄκυρος ἡ ἀλλαγὴ ὑπηκοότητος, εἰς ἣν προέβησαν παρὰ τὸν Νόμον περὶ Ἰθαγενείας, πάντες οἱ κειτημένοι τὴν ὀθωμανικὴν ὑπηκοότητα ἀπὸ τῆς συνάψεως τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μεγάλου Πολέμου καὶ ἐντεύθεν. β) Ἐφ' ὅλων τῶν ἀρχικῶς ὀθωμανῶν ὑπηκόων καὶ μετέπειτα, ἀπαιτησάντων προστασίαν οἰασθήποτε ξένης Ἐπικρατείας, θέλουσιν

ἐφαρμοσθῆ τὰ διὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς ὑπάρχοντες ἰσχύοντα. γ) Ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἄρ-
θροῖς ἀναφερομένων, πάντες οἱ ἄγοντες ἡλικίαν ἀπὸ 18—45 ἐτῶν, ἄρρενες τὸ γένος,
θέλουσι ἀποσταλῆ, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ, εἰς στρατόπεδα
αἰχμαλώτων. 2) Ἐπειδὴ, κατὰ τὰ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 5 ἀνακοινωθέντι ὀρισθέντα, ὅσοι
ἐκ τῶν Ἑλληνοθωμανῶν, Ἀρμενίων καὶ Ἰσραηλιτῶν, Ἑλλήνων ὑπάρχοντων, τῶν καταγομένων
ἐκ τῶν παραλίων καὶ τῆς Σμύρνης, δὲν ἤθελον ἀναχωρῆσαι διὰ θαλάσσης μέχρι τῆς ἐσπέ-
ρας τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου 1338, πρόκειται νὰ ἀποσταλοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ
τῆς προετοιμασίας τῶν μέσων μεταφορᾶς τούτων εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀναγκαῖα δὲ καθί-
σταται ἡ γνώσις τῆς ποσότητος αὐτῶν, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλληνικῶν, Ἀρμενικῶν καὶ Ἰσραη-
λιτικῶν παροικιῶν, προσκαλοῦνται, ὅπως μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου 1338
γνωρίσωσι ταῖς κατὰ τόπους Ἀρχαῖς ἐκτὸς τῶν διὰ θαλάσσης ἀναχωρησάντων τοὺς ἀρι-
θμοὺς τῶν βουλομένων νὰ παραμείνωσι προσώπων. 3) Οἱ ἀποκρύπτοντες ὅπλα, Ἑλληνας
αἰχμαλώτους καὶ πρόσωπα, ἅτινα θεωροῦνται ἐπικίνδυνα διὰ τὴν δημοσίαν τάξιν, θέλουσι,
ἀμέσως παραδοθῆ εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν καὶ τὰς Ἀρχάς. Μετὰ παρέλευσιν 48
ὥρων, ὅσοι ἤθελον ἀποδειχθῆ, ὅτι ἀντιτίθενται εἰς τὴν παροῦσαν διαταγὴν θέλουσι κατα-
δικασθῆ εἰς θάνατον. Ἐπειδὴ τὰ ἐν Σμύρνη καὶ τοῖς Περιχώροις, ἕνεκα τῆς πυρκαϊᾶς καὶ
τῶν στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς φυγῆς τῶν ἰδιοκτητῶν των, ἡ δι' οἰονδήποτε ἄλλον
λόγον ἐγκαταλειφθέντα ἐμπορεύματα ἀναγκαιοῦσι τῇ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ, καὶ ἐπειδὴ
δὲν θέλει ἐπιτραπῆ ἡ πραγματοποίησις παρανόμων κερδῶν καὶ οἰκειοποιήσις αὐτῶν, πάν-
τες οἱ οἰκειοποιούμενοι τοιαῦτα ἐμπορεύματα, εἴτε ἐγκαταλειμμένα εἴτε προσρόμενα
ἐκ κλοπῆς, ὀφείλουσι ἀμέσως νὰ τὰ παραδώσωσι εἰς τὰς κατὰ τόπους Στρατιωτικὰς
Διοικήσεις. 4) Πάντες οἱ παρὰ τὴν διαταγὴν ταύτην οἰκειοποιούμενοι καὶ κατὰ οἰονδήποτε
τρόπον ἀποκτῶντες τὰ οὕτω ἐγκαταλειμμένα ἀντικείμενα, θέλουσι καταδικασθῆ εἰς εἰρ-
κτὴν 10 ἐτῶν καὶ χρηματικὴν ποινὴν ἀπὸ 100 λίρας μέχρι 5000 λιρῶν, ἀναλόγως τῆς ἀξίας
τῶν οἰκειοποιηθέντων παρ' αὐτῶν ἀντικειμένων. 5) Ἀπαγορεύεται ἡ αὐθαίρετος κατοχὴ
οἰκιῶν, καταστημάτων καὶ ἄλλων οἰκοδομῶν. Τὴν τύχην τῶν οἰκοδομῶν τούτων θέλει
καθορίσει ἡ Νομαρχία. Δηλοῦται ὅτι πᾶσα ἐνέργεια ἀντίθετος πρὸς τὴν διαταγὴν ταύτην
θέλει τιμωρηθῆ δι' εἰρκτῆς 10 ἐτῶν.

Ὁ Διοικητὴς Στρατοῦ—Ἵποστράτηγος
ΝΟΥΡΠΕΝΤΙΝ

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω αὐστηρὰν καὶ κατηγορηματικὴν διαταγὴν, πάντες οἱ
ἄρρενες ἄγοντες ἡλικίαν 18—45 ἐτῶν, μετεφέρθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὰ
στρατόπεδα αἰχμαλώτων, διὰ νὰ ἐξοντωθοῦν ἀσφαλῆστερον, τὰ δὲ γυναικόπαιδα
δι' ἀτμοπλοίων ξένων καὶ Ἑλληνικῶν μετεφέρθησαν εἰς τὰς νήσους Χίον.
Μυτιλήνην, Σάμον καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Οἱ Τοῦρκοι
στρατηγοὶ εἶχον ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ των, διότι εἰς μὲν τὰ στρατόπεδα τῶν
αἰχμαλώτων ἡ θνησιμότης ἐθέριζε τοὺς Ἑλληνας Μικρασιάτας, ἡ δὲ Ἑλλάς
ἐκ τῶν γυναικοπαίδων καὶ τῶν γερόντων, περιῆλθεν εἰς ἀπόγνωσιν τοὺς πρώ-
τους μῆνας τῆς ἀφίξεώς των.

Εἰς τὴν Χίον καὶ τὴν Μυτιλήνην ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων, ὡς ἐκ τῆς συσ-
σωρεύσεως τῶν προσφύγων, ἀνῆλθεν εἰς 80.000, εἰς δὲ τὴν Θεσσαλονίκην, χι-
λιάδες οικογενειῶν ἠναγκάζοντο νὰ παραμείνουν νύκτας ὀλοκλήρους ὑπὸ βρο-
χὴν εἰς τὸ ὑπαιθρον! Τὸν Σεπτέμβριον καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922, ὅλαι αἱ
πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ ἦσαν κατὰ μέσους γυναικο-
παίδων, ἐλεεινῶν τὴν ὄψιν, ἐτοιμοθανάτων ὡς ἐκ τῶν στερήσεων καὶ τῶν περι-
πλανήσεων. Ἀπὸ παντοῦ ἠκούοντο στεναγμοὶ ἀδυνάτων πλασμάτων, ἀπρο-
στατεύτων, ἀστέγων. Αἱ συνέπειαι τοῦ Τουρκικοῦ αἰφνιδισμοῦ κατὰ τῆς
Σμύρνης, εἶχον ἰσχυρὸν ἀντίκτυπον εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣν
ἐποχὴν οἱ προστάται τῶν γυναικοπαίδων ἐσύροντο εἰς τὴν Μαγνησίαν, τὸ
Οὐσάκ καὶ τὸ Ἀφιὸν-Καραχισάρ καὶ ἀπέθνησκον ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ τὰς ἀσθε-
νείας.

Ἀργότερον, ὅταν ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης, ὅσοι ἐπέζησαν ἐκ

τῶν κακουχιῶν, ἐπανῆλθον χλωμοὶ καὶ ἀδύνατοι, καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἀνεζήτουν τὰς οἰκογενεῖας των.

Ἀπὸ τὴν ὠραίαν χώραν των, τὴν Ἰωνίαν, δὲν ἐνεθυμοῦντο πλέον παρὰ τὰ ἐρείπια, τὰς φλόγας καὶ τὰ δεινοπαθήματά των. Ἐκεῖ εἶχον ἐγκαταλείψει τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐτυχίαν των. Τοὺς θησαυροὺς πέντε ὀλοκλήρων αἰῶνων, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησαν μὲ κόπους καὶ μόχθους γενεαὶ ἐπὶ γενεῶν.

Κατὰ μίαν στατιστικὴν τοῦ 1919, ὁ Ἑλληνικὸς πλοῦτος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὸν Πόντον ἀνῆρχετο εἰς 310 ἑκατομμύρια ἀγγλικῶν λιρῶν. Διηρεῖτο δὲ ὡς ἐξῆς:

ΑΚΙΝΗΤΑ		Λίρ. Ἀγγλ.
1) Ἀστικά καὶ ἀγροτ. κτήματα		60,000,000
2) Βιομηχανικὴ περιουσία		20,000,000
3) Ἐθνικὴ περιουσία		18,000,000
ΚΙΝΗΤΑ		
4) Οἰκιακὰ ἐπιπλα καὶ σκευή		80,000,000
5) Ἐμπορεύματα		120,000,000
6) Κτηνοτροφικὸς πλοῦτος		12,000,000
Σύνολον		310,000,000

Ἐκ Μ. Ἀσίας οἱ Ἕλληνες δὲν μετέφερον παρὰ ἐντελῶς ἐλάχιστον πλοῦτον, διότι ἡ θύελλα τοῦ Μετώπου παρέσυρεν ὅλον τὸν κόσμον εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον. Ἐάν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐλάμβανεν ἐγκαίρως τὰ μέτρα τῆς, ἐὰν ἐξησφάλιζε τὸ Μέτωπον, καὶ δὲν τὸ ἄφινε μὲ τὴν ἀδράνειάν τῆς νὰ καταρρεύσῃ εἰς διάστημα μιᾶς ἐβδομάδος, τότε ἀσφαλῶς μὲ τὴν πρόβλεψιν τῆς ἐκκενώσεως τῆς Μ. Ἀσίας ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἠδύνατο νὰ μεταφέρῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν κινητὸν τοῦ πλοῦτον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρκετὸς διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ εὐτυχῆ καὶ μεταβάλλῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς παράδεισον.

Ἄλλ' ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ὄχι μόνον ἄνευ περιουσιῶν, ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῶν ἀπαραιτήτων ἀποσκευῶν του. Ἐπηκολούθησεν ἡ καταστροφὴ τῆς Σμύρνης καὶ ἡ πυρκαϊὰ τῆς, διεσκορπίσθησαν αἱ περισσότεραι οἰκογένειαι καὶ οἱ προστάται των ἐτάφησαν εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ φθορὰ τῶν Μικρασιατικῶν οἰκογενειῶν ἔλαβε τοιαύτην τρομακτικὴν ἔκτασιν, ὥστε μόνον ἡ Ἀμερικανικὴ περίθαλψις ἐγκατέστησεν εἰς τὰ διάφορα ἐν Ἑλλάδι Ὀρφανοτροφεῖα τῆς 17,971 ὀρφανὰ μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1924.

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Μέχρι σήμερον ἀκριβῆς στατιστικὴ τῶν προσφύγων δὲν ἐγένετο, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀσφαλεστέρους ὑπολογισμοὺς, ὁ ἀριθμὸς των ἀνῆλθεν εἰς 350.000 οἰκογενεῖας, ἧτοι 1.400.850 ἄτομα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνταλλαξιμῶν κατὰ μέσον ὄρον ἀνῆλθεν εἰς 180.000 ἄτομα. Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως ἐγκατέστησε γεωργικῶς 132.000 οἰκογενεῖας, καὶ ἡ Διεύθυνσις τοῦ Ἐποικισμοῦ 100.000.

Ἡ Μικρασιατικὴ τραγωδία συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Σμύρνης εἰς μίαν χώραν, ἡ ὁποία δὲν εἶχε προετοιμασθῆ διὰ νὰ δεχθῆ ὅλον τὸ Μικρασιατικὸν βᾶρος, οὔτε εἶχε τοὺς πόρους ἀφθόνοους διὰ ν' ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς μεγάλας καὶ ἐπιτακτικὰς ἀνάγκας τοῦ προσφυγικοῦ κόσμου. Παρ' ὅλα ταῦτα, εἶναι γεγονὸς ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐτέθησαν κατὰ μέγα μέρος αἱ βάσεις τῆς νέας ζωῆς τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Μακεδονία

ἐπυκνώθη εἰς πλῆθυσμόν καὶ εἰς ἐργασίαν. Συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τῆς Λαζάννης, οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Μακεδονίας μετηνάστευσαν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ αἱ περιουσίαι των περιῆλθον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος διὰ νὰ διανεμηθοῦν εἰς τοὺς πρόσφυγας.

Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, τὸ μέγα κενὸν τῆς ἀποχωρήσεως ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν πλῆθυσμῶν, παραμένει πάντοτε ὡς τραγικὸν δῆλημα διὰ τοὺς Τούρκους. Ὁ φανατισμὸς των μόνον δὲν ἀρκεῖ διὰ ν' ἀναπληρώσῃ ὡς ἐκ θαύματος τὴν ζωὴν καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν πέντε αἰῶνων. Ἡ Μικρασιατικὴ χώρα μετεβλήθη εἰς νεκροταφεῖον, διότι ὁ τουρκικὸς κόσμος ἰκανότητά εἶχε μόνον εἰς τὴν γεωργίαν. Τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, ἡ ναυτιλία, ἡ οἰκονομικὴ τέχνη, τὸ χρηματιστήριον ἀποτελοῦν κόσμους ἀγνώστους εἰς τὸν Τούρκον.

Ἡ Μικρασιατικὴ χώρα μετεβλήθη εἰς νεκροταφεῖον. Ἐρείπια παντοῦ καὶ ἀεργία. Εἰς τὰς ἐφημερίδας, εἰς τοὺς πολιτικούς κύκλους, ἀκούονται συχναὶ κατηγορίαι, ὅτι ἡ ἐκδίωξις τῶν Χριστιανῶν ἐκ Μ. Ἀσίας, ἀπετέλεσε πολιτικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἔγκλημα ἐναντίον τῶν συμφερόντων καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων. Διότι μία πολιτικὴ πράξις κρίνεται ἀπὸ τ' ἀποτελέσματά της. Καὶ οἱ Τούρκοι σήμερον εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον εὐρίσκονται εἰς ἀπομόνωσιν. Ἀντιλαμβάνονται ὅτι ὁ δαυλός, ἡ βενζίνη καὶ αἱ χειροβομβίδες τοῦ Νουρεντίν ἐχρησίμευσαν, διὰ νὰ νεκρώσουν ὀλοκληρωτικῶς τὴν χώραν. Νὰ τὴν καταστήσουν ἔρημον. Καὶ εἰς μίαν ἔρημον, οἱ πρῶτοι οἱ ὅποιοι θὰ ὑποφέρουν εἶναι ὅσοι κατεδικάσθησαν νὰ ζήσουν μακρὰν τῆς ζωῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς προόδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τὰ ὅσα ἐξέθεσα ἐν τῇ παρούσῃ ιστορία βασίζονται ἐπὶ τῶν γεγονότων, ἐπὶ ἐγγράφων ἐπισημῶν καὶ προσωπικῶν ἀμερολήπτων ἐντυπώσεων. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθείας μὲ καθωδήγησεν...

MIX. ΡΟΔΑΣ

Ὁ Νουρεντὶν ἀναπαύεται σήμερον εἰς τὴν Προῦσαν καὶ ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἰς τὴν Ἀγκυραν. Ἄλλ' ὁ Τουρκικὸς λαὸς ἀσφυκτιᾷ μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ ἐνθυμῆται τὸν Ἑλληνα ἱατρόν, ὅστις ἐθεράπευε τὴν οἰκογένειάν του, καὶ τὸν βιομήχανον, ὁ ὁποῖος ἐπλούτιζε τὴν ἀγοράν.

Εὐτυχία τῶν λαῶν δὲν δημιουργεῖται οὔτε μὲ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸν, οὔτε μὲ τοὺς ἐμπρησμούς, οὔτε μὲ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εἰς μίαν χώραν ἀπέκτησαν βαθείας ρίζας καὶ δικαιώματα ἀσαλεύτου ζωῆς.

Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν διαρκῆ νοσταλγίαν τῶν Μικρασιατικῶν πληθυσμῶν πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος. Ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ ὄλων φέρεται ἐκεῖ εἰς τὰ ἐρείπια. Ἡ ἰδέα τῆς ἐπανόδου θωπεύει ἀνά πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμήν τὸν πόνον τῶν Μικρασιατῶν. Καὶ ὁ Τουρκικὸς πληθυσμὸς ἐπίσης αἰσθάνεται τὴν μόνωσιν, τὴν ἐρήμωσιν, τὴν στέρησιν. Ἄλλ' εἶναι πλέον ἀργά. Ὅπως δὲν ἀντικαθίσταται ἡ ζωὴ καὶ ὁ πλοῦτος τῶν πεντακοσίων ἐτῶν, οὕτω δὲν θεραπεύονται καὶ τὰ δεινὰ τῆς καταστροφῆς τῆς 31ης Αὐγούστου 1922 μὲ μόνην τὴν αἰσθηματολογίαν τῶν Μικρασιατῶν. Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ βαδίσουν πρὸς δύο διαφορετικοὺς δρόμους ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Οἱ Τοῦρκοι θὰ ζήσουν παλαιότες εἰς τὴν Ἀνατολὴν εἰς μίαν κατάστασιν πρωτόγονον, καὶ οἱ Μικρασιαῖται θ' ἀγωνίζονται νὰ δημιουργήσουν νέαν ζωὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ πάλη ἀμφοτέρων τῶν λαῶν θὰ εἶναι μακρὰ καὶ ἐπίπονος. Ὁ πόλεμος ἔχει δημιουργήσει βαθείας πληγὰς καὶ ἡ θεραπεία τῶν δὲν εἶναι εὐκόλος. Οἱ πρωτοστατήσαντες εἰς τὴν Μικρασιατικὴν τραγωδίαν κινοῦνται μεταξὺ τῶν θυμάτων τῶν, εἶναι δὲ ἠναγκασμένοι νὰ ὑπεραμύνωνται τοῦ ἔργου τῶν. Κατὰ συνέπειαν αἱ ἀναμνήσεις τῆς ὅλης τραγωδίας θὰ παραμένουν ζωραὶ καὶ ἡ παροῦσα γενεὰ εἶναι καταδικασμένη νὰ ὑφίσταται τὰς συνεπείας τοῦ Μικρασιατικοῦ ὀλέθρου τοῦ 1922.

Ἀπαιτεῖται ἐπιμονὴ πρὸς τὸν σκληρὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἐν τέλει ἡ συμπαγῆς Μικρασιατικὴ κοινωνία. Τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἔδωσε τὸν πλοῦτον του, ὅσον ἠδύνατο, διὰ τὴν περίθαλψιν καὶ τὴν στέγασιν τοὺς πρώτους μῆνας τῆς καταστροφῆς. Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἀγγλίαν δὲν ἠκούσθησαν μόνον λόγοι συμπαθείας ὑπὲρ τῶν Μικρασιατῶν, ἀλλὰ καὶ

θετικά βοηθήματα ἐδόθησαν, χρήματα, ἐνδύματα, φάρμακα, ὀργανοτροφεὶα ἰδρύθησαν.

Μέγα μέρος τοῦ κόσμου τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας ἔσπευσεν αὐτοβούλως εἰς βοήθειαν τῶν δυστυχοῦντων. Τὸ χρηρηθὲν ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς Γραμματείας δάνειον τῶν δώδεκα ἑκατομμυρίων Ἀγγλικῶν λιρῶν θὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν οικονομικὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ περισσοτέρου προσφυγικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ ἀπέναντι τῆς ἀποσυνθέσεως, τὴν ὁποίαν ἐσχεδίασεν ὁ Νουρεντίν, πρέπει ὁ Μικρασιατικὸς κόσμος ν' ἀντιπᾶξῃ τὴν ὀργάνωσιν, τὴν πύκνωσιν τῶν πνευματικῶν του κέντρων, τὴν ἕδρυσιν διαφόρων σωματείων, τὴν ἐκδοσιν μηνιαίου περιοδικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ δημοσιεύεται ἡ Μικρασιατικὴ κίνησις καὶ ζωὴ, τὴν ὀργάνωσιν καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων μὲ ἔργα Μικρασιατῶν καλλιτεχνῶν, τὴν σύνθεσιν μουσικῶν ἔργων ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς καταστροφῆς, τὴν χρησιμοποίησιν εἰς ἐορτὰς καὶ διαλέξεις ἐδῶ, εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν τοῦ διασωθέντος κινηματογραφικοῦ ἔργου τοῦ καλλιτέχνου Γ. Προκοπίου, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζει τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Μικρασιατικὴν ἐν γένει χώραν εἰς τὴν ἐνδοξὸν ἐποχὴν τῆς, εἰς τὰς καλὰς ἡμέρας τῆς, μὲ τὰ πᾶλλευκα μέγαλα, τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς. "Ὅτι ζητεῖ σήμερον ὁ Μικρασιατικὸς ἀγὼν αὐτὸ εἶναι ἡ θετικὴ ὀργάνωσις, ὅπως πικνωθοῦν αἱ Μικρασιατικαὶ πολιτεῖαι καὶ ἀποτελέσουν δύναμιν καὶ ἰσχύον καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν των.

Ἡ ἀνασύνταξις τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου οὔτε δύσκολος εἶναι, οὔτε ὀ ἀπαιτήσῃ μακρὸν χρόνον. Ἀρκεῖ ἡ τάξις τῶν διανοουμένων του νὰ λυτρωθῇ ὀλίγον ἀπὸ τὴν γραφειοκρατίαν καὶ τὰς ἀτελευτήτους συζητήσεις. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει ἓνας πολύτιμος βοηθός, ὁ λαός, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπικροτήσῃ οἰανδήποτε ὀργάνωσιν, ἀποσκοποῦσαν τὸ γενικώτερον καλὸν τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου. Ὑπάρχει καὶ ἐδῶ ὁ αἰώνιος λαός, ὅπως αἰώνιος ἦτο καὶ ὁ λαός τῆς Ἰωνίας.

ΑΙ ΘΥΣΙΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Ἄς ἐπισκοπήσωμεν ὀλίγον τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας του. Εἶναι δικαιοσύνης ἔργον νὰ ἐπισφραγίσωμεν τὴν παροῦσαν ἱστορίαν, ἀπαριθμοῦντες τὰς θυσίας τοῦ λαοῦ. Ἐκ τῶν ἀφηγήσεων τῶν κατὰ καιροὺς διαφόρων γεγονότων ἀπὸ τοῦ 1919 καὶ ἐντεῦθεν, κατέστη φανερὸν εἰς πόσας θυσίας ὑπεβλήθη ὁ Ἑλληνικὸς λαός, καὶ μετέπειτα ὁ Μικρασιατικὸς, διὰ τὴν ἀνάγκησιν ἐλευθέρας ζωῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ δημιουργίαν καθεστῶτος ἀνταποκρινομένου πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ γενικὰ δικαιώματα ὅλων τῶν λαῶν. Ἀνακεφαλαιοῦντες σήμερον τὴν ὅλην ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1922, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαός ἐν γένει, ἐλεύθερος καὶ ὑπόδουλος, ἐντὸς τῶν τεσσάρων αὐτῶν ἐτῶν, ἔδωκεν ἄφθονον αἷμα, ὑπέρογκα χρηματικὰ ποσὰ καὶ ἐπλήρωσε μὲ τὰς βαρυτάτας θυσίας τὰ Ἐθνικὰ ἰδεώδη.

Ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι Ὀκτωβρίου 1920 ἐγεύθη ὅλας τὰς γλυκύτητας τῶν Ὀριάμβων καὶ τῶν νικῶν. Ἡ Ἑλλάς ἐπέξετάθη μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Προποντίδος, ἐν Μ. Ἀσίᾳ δὲ μέχρι τοῦ Βιθυνικοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Σάρδεων. Μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, ὅποτε αἱ ἐλλογαὶ ἀνέτρεψαν τὸ συμμαχικὸν οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον εἶχε δημιουργήσει ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ἡ μία ἔθνικὴ πικρία διαδέχεται τὴν ἄλλην. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1920 ἀποτυγχάνει μία ἐπιθετικὴ ἀναγκώρισις εἰς τὸν τομέα Προύσης. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1921 ἀναχωρεῖ διὰ τὸ Λονδίνον ὁ πρωθυπουργός Ν. Καλογερό-

Ο συνταγματάρχης Ν. Πλαστήρας με τὰ ὄρφανὰ τῆς Μαγνησίας, ποὺ νιοθέτησε κατὰ τὴν ἐκεῖ διαμονὴν του

πouλος, ὅπως συμμετάσχη εἰς τὴν συμμαχικὴν Διάσκεψιν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸ κείμενον τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρών, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο ν' ἀναθεωρηθῇ.

Τὸν Μάρτιον 1921, κατ' ἐντολὴν ἐκ Λονδίνου τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἐπιχειρεῖ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς νὰ καταλάβῃ τὸ Δορύλαιον καὶ προσκρούει εἰς τὴν τουρκικὴν ὀχύρωσιν τοῦ Ἴν-Ὀνοῦ. Γενικῶς αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς περιόδου ταύτης ἀπέληξαν εἰς βάρος τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς. Τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ δώδεκα μεραρχιῶν καταλαμβάνονται ἡ Κιουτάχεια, τὸ Ἀφιόν-Καραχισάρ καὶ τὸ Ἐσκή-Σεχλήρ (Δορύλαιον). Ἄλλ' ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις Γούναρη, ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Στρατιᾶς, ἀπεφάσισαν ὅπως προελάσῃ ὁ στρατὸς πρὸς τὴν Ἀγκυραν καὶ ἐὰν δυνηθῇ νὰ καταλάβῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἔχθρου. Ἄλλ' εἰς τὸν ποταμὸν Σαγγάριον ἡ ὀχύρωσις τοῦ ἔχθρου εἶναι ἀπρόσβλητος. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μάχεται αἱματηρῶς ἀρκετὰς ἡμέρας καὶ ἐν τέλει διατάσσεται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς προτέρας θέσεις του. Ἡ Ἑλληνικὴ στρατηγικὴ ἠττήθη, ἐνῶ ὁ λαὸς ἔδωσε τὰ ἐκλεκτότερα τέκνα του εἰς τὴν θυσίαν τοῦ Σαγγαρίου.

Ποῖος εὐθύνεται δι' ὅλα αὐτὰ τὰ ἀτυχήματα; Πολλοί. Ἄλλ' οὐδεὶς τιμωρεῖται. Καὶ ἡ κατάστασις συνεχίζεται. Ἀρχεται ἡ ἀγωνία τῆς παραμονῆς εἰς τὰ χαρακώματα. Μετὰ τὸν Σαγγάριον τὰ χαρακώματα, ἡ πείνα, ἡ ἀπόγνωσις, ἡ ἐγκατάλειψις. Ἐπὶ ἓνα ὀλόκληρον ἔτος ματαίως καταγίνεται ἡ Κυβέρνησις Γούναρη—Πρωτοπαπαδάκη διὰ τὴν ἐξέυρεσιν μιᾶς λύσεως πρὸς τερματισμὸν τοῦ πολέμου. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ, οἱ ἐπιτελάρχαι, ἀγωνιωδῶς ζητοῦν χρήματα διὰ τὸν στρατὸν, διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ἀθλίας τροφοδοσίας του. Καὶ τὸ κακὸν μένει ἀθεράπευτον μέχρι τῶν ἡμερῶν τῆς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως 1922.

Μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς Σμύρνης, ἐπρόκειτο νὰ στείλῃ ἡ Κυβέρνησις τὸν ἀντιστράτηγον Β. Δούσμανην. Ἀλλὰ διὰ τῶν παρασκηνακῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀντιδράσεων τοῦ Ξενοφῶντος Στρατηγοῦ, μυστικοσυμβούλου ὄλων τῶν Κυβερνήσεων καὶ τῶν Ἀνακτόρων, ἀπεστάλη ὁ ἀντιστράτηγος Χατζηανέστης, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε καμμίαν ψυχικὴν ἐπαφὴν μετὰ τὸν στρατὸν καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ὑπερβολικὴ αὐστηρότης ἐθεωρεῖτο ὡς στοιχεῖον δυνάμενον νὰ ζημιώσῃ τὴν ὅλην σύνθεσιν τοῦ στρατεύματος. Ἡ νευρασθένειά του ἄλλωστε καὶ ἡ διάδοσις ὅτι εἶχε παρραμείνει ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα εἰς ἓν νευρολογικὸν θεραπευτήριον, καθίστων τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀντιστρατήγου Χατζηανέστη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν λίαν ἐπικίνδυνον.

Καὶ ἐν τούτοις, ἀπεστάλη. Μεταβαίνει εἰς τὸ Μέτωπον καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν, παρέχει τὴν βεβαίωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ εἶναι ἄριστον, ἐνῶ οἱ στρατιῶται ἐφώναζον ἀποστράτευσιν καὶ ἀπέρριπτον τὸ συσσίτιόν των ἐνώπιον τῶν σωματαρχῶν των. Ἐπίσης δηλοῖ, ὅτι δὲν φοβεῖται ἐπιθεσιν ἐκ μέρους τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν, ἐγκρίνει τὴν συγκέντρωσιν στρατευμάτων εἰς Θράκην ἐκ Μ. Ἀσίας, ὅπως ἐνεργήσουν κατὰ τῆς Κων)πόλεως.

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐπωφελεῖται τῶν ἀμφιταλαντεύσεων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τοῦ μειωμένου ἠθικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τῆς ἀπομακρύνσεως 22.000 ἀνδρῶν ἐκ τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου, κατὰ τὴν δῆλωσιν τοῦ ὑπαρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Μιχ. Πάσσαρη, καὶ ἐπιτίθεται δι' ὄλων τῶν δγκων του ἐπὶ τοῦ Ἀκάρ ποταμοῦ πρὸς τὸ μέτωπον Ἀφιόν-Καραχισάρ. Καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν ὥραν, ἀντὶ ὁ ἀρχιστράτηγος Χατζηανέστης νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ μέτωπον καὶ νὰ διευθύνῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀντιθέτως

παραμένει εἰς τὴν Σμύρνην, εἰς ἀπόστασιν 600 χιλιομέτρων, καὶ μὲ τὰς διαταγὰς τοῦ παρεμποδίζει τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ Α', τοῦ ὁποίου αἱ μεραρχίαι ἐκάμπτοντο διαρκῶς. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅλης αὐτῆς τῆς τραγικῆς καὶ ἐγκληματικῆς ἐπιπολαιότητος εἶναι ἡ κατάρρευσις τοῦ Μετώπου, ἡ αἰχμαλωσία μεγάλου ἀριθμοῦ στρατευμάτων καὶ ἡ κάθοδος τῶν Τούρκων εἰς τὴν Σμύρνην ἐντὸς 15 ἡμερῶν.

Διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς καλῆς πίστεως δὲν ἀπομένει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις ἀπὸ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 καὶ ἐντεῦθεν ἠγωνίσθησαν ἀσυνειδήτως, ὅπως φθάσουν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταστροφῆς τοῦ Αὐγούστου 1922. Διευτώθησαν κατηγορίαι, ὅτι τὸ βασικὸν σφάλμα ἦτο ἡ ἀποστολὴ στρατοῦ κατοχῆς τὸν Μάϊον τοῦ 1919 ἐκ μέρους τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς ὑπῆρχεν ἡ συμμαχικὴ βάσις, ἡ διεθνὴς ὑποστήριξις καὶ ἡ ἀνυπαρξία τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἐὰν ὁ Βενιζέλος εὐρίσκετο ἀπογυμνωμένος τῶν συμμαχικῶν ἐνισχύσεων, καὶ ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἐλάμβανεν ἠθικὰς καὶ ὕλικὰς βοήθειας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, τότε ἀσφαλῶς ἡ μετάβασις εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν δὲν θὰ ἐπραγματοποιεῖτο.

Κατὰ συνέπειαν ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς ὑπεροχῆς καὶ μὲ τὴν θετικὴν ταύτην ἀσφάλειαν μετέβη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Νοεμβρίου 1920 ἡ κατάστασις μετεβλήθη ἐξ ὁλοκλήρου. Ρηταὶ καὶ κατηγορηματικαὶ διακοινώσεις τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐγνωστοποίησαν, ὅτι θεωροῦν τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον ἀνεπιληκρινῆ καὶ διακόπτουν κάθε συμμαχικὸν δεσμόν. Γνωστοποιοῦν ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐνεργεῖ ἐφεξῆς διὰ λογαριασμόν τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ ἡ μὲν Γαλλία συνάπτει συμφωνίαν μετὰ τῆς ἐπαναστατικῆς Τουρκίας καὶ παραχωρεῖ εἰς αὐτὴν τὴν Κιλικίαν καὶ τὸ ὕλικόν πολέμου, ἡ δὲ Ἰταλία ἐφοδιάζει τὸν στρατὸν τοῦ Κεμάλ ἀφθόνως, καὶ ἀποδέχεται, ὅπως ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τῆν Ἀττάλειαν καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Μαιάνδρου.

Κατόπιν αὐτῶν, ἀντὶ νὰ σπεύσῃ νὰ διαλύσῃ τὸ ταχύτερον τοῦλάχιστον τὸν στρατὸν τοῦ Κεμάλ, ὅπως ὑπέδειξε διὰ μυστικῶν ὑπομνημάτων του ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1921, στρατηγὸς Κ. Γουβέλης, ἀντιθέτως ἀναβάλλει τὴν ἐπιστράτευσιν 2 μῆνας καὶ τὴν πραγματοποιεῖ ἀργότερον, ὅποτε ὁ στρατὸς τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἶχε συγκεντρωθῆ, καὶ ὀργανωθῆ, διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὰς ἐκπλήξεις τῆς ἀμύνης πρὸ τοῦ Δορυλαίου. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δικαίως ἠρώτησε τοὺς κυβερνήτας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διατὶ δὲν ἔσπευσαν νὰ τερματίσουν τὸ ταχύτερον μίαν κατάστασιν πλήρη κινδύνων, ἡ ὁποία ἦτο φανερόν, ὅτι ἦτο ἀνωτέρα τῶν οἰκονομικῶν πόρων τῆς Ἑλλάδος;

Εἴκοσιν ὁλοκλήρους μῆνας (Νοέμβριος 1920—Αὐγούστος 1922) ἐμόχθησαν διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταστροφῆς. Ἐὰν ἐπιρρίπτονται σφάλματα εἰς τὸν Βενιζέλον, διότι μετέβη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μὲ τὸν διπλωματικὸν ὄγκον τῶν Μ. Δυνάμεων, τί πρέπει νὰ καταλογισθῇ εἰς τοὺς διαδόχους του μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920, οἱ ὅποιοι 20 μῆνας ἐφέροντο ἐγκληματικῶς μετὰ τὸν πόλεμον καὶ διπλωματικῶν διαβημάτων, μετὰ τὴν ἐπιστρατεύσεων καὶ ἐπιθέσεων, μετὰ τὴν ὑποχωρήσεων καὶ προσφυγῶν εἰς τὸ ἔλεος τῆς διπλωματίας, μετὰ τὴν δηλώσεων περὶ ἐκκενώσεως τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἀπειλῶν κατὰ τῆς Κων/πόλεως, μετὰ τὴν μεταβολῶν εἰς τὰς ἀνωτέρας διοικήσεις τοῦ στρατεύματος καὶ νόθου Αὐτονόμου καθεστῶτος ἐν Σμύρνην, μετὰ τὴν

τῆς πείνης καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ Μετώπου καὶ τῶν ἀγωνιωδῶν ἐπικλήσεων τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ διὰ τῶν ἐπισιτισμῶν του;

Τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἀνθρωπίνως, εἰλικρινῶς, λογικῶς, ἀμερολήπτως, ἄνευ προκαταλήψεων, πρέπει νὰ τὴν κρίνωμεν μέχρι τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920. Μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920 δὲν ἀφέθη εἰς τὴν Ἀρχήν, διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον του. Νὰ τὸ ὀλοκληρώσῃ καὶ νὰ τὸ παγιώσῃ. Ἐὰν εἶχε τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Αὐγούστου 1922 βεβαίως θὰ ἦτο ἄξιος, ὅπως παραπεμφθῆ ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Ἐθνικοῦ δικαστηρίου. Ἀλλὰ πῶς νὰ κριθῆ, ἀφοῦ ἐξηναγκάσθη διὰ τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920 ν' ἀπέλθῃ τῆς Ἀρχῆς; Κατὰ τὸν δίκαιον καὶ λογικὸν συλλογισμὸν τὰ ἔργα του θὰ κριθοῦν μέχρι τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1920. Ἡ περαιτέρω εὐθύνη βαρύνει τοὺς διαχειρισθέντας τὰ ἐθνικὰ ζητήματα νικητὰς τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου.

Μήπως καὶ οἱ διαδεχθέντες τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον δὲν διεκήρυξαν μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ὅτι ἐπιδοκιμαζοῦν τὴν πολιτικὴν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν; Ἡ δῆλωσις των εὐρίσκειται εἰς τὴν προκήρυξιν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνεν ἡ «Ἡνωμένη ἀντιπολίτευσις» τὸν Ἰούλιον τοῦ 1920. Καὶ μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου, μήπως εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν δὲν διεκήρυξαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν νικητῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου, ὅτι τὸ ἐλάχιστον τῶν Ἑλληνικῶν διεκδικήσεων εἶναι ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν; Μήπως ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Α. Παπούλας, μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην δὲν ἐδήλωσε δημοσίᾳ κατ' ἐντολήν τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἔρχεται νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐκστρατείαν, ὅπως καὶ πρὸ τῶν ἐκλογῶν;

Μήπως εἰς ὅλον τὸν Εὐρωπαϊκὸν καὶ Ἀμερικανικὸν τύπον δὲν ἐδημοσιεύθησαν ἐπίσημοι δηλώσεις τῆς Κυβερνήσεως Δ. Ράλλη μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, ὅτι ἡ πολιτικὴ των εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν θὰ ἀποτελέσῃ συνέχειαν τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου;

Ἡ ἀλήθεια τῶν γεγονότων δὲν δύναται παρ' οὐδενὸς νὰ ἀμφισβητηθῆ. Ὁ Βενιζέλος ἤρχισε τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας μετὰ τοὺς Συμμάχους. Οἱ Ράλλης, Γούναρης, Καλογερόπουλος καὶ Στράτος τὴν ἐξακολούθησαν μετὰ τὴν δεδηλωμένην ἐχθρότητα τῶν Συμμάχων.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ δικαιώσωμεν κόμματα καὶ πρόσωπα. Πρόκειται νὰ διαφωτίσωμεν τὴν ἱστορίαν. Νὰ ἐκθέσωμεν τὰ γεγονότα ἀντικειμενικῶς καὶ ἀμερολήπτως κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν. Καὶ τὰ γεγονότα ἀποτελοῦν τοὺς μόνους ἀψευδεῖς κριτὰς. Ὁρθοῦνται ὑπεράνω ὅλων ἀλύγιστα, μετὰ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας των, μετὰ τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τῆς πραγματικότητος. Ἡ προσπάθεια οἰουδήποτε ἐνδιαφερομένου διὰ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο κόμμα, ὅπως συσκοτίσῃ τὰ γεγονότα, ἀποβαίνει ματαία, διότι «μία πολιτικὴ κρίνεται πάντοτε ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματά της». Ὁ Ξενοφῶν Στρατηγός, μυστικισὺμβουλος τῶν κυβερνήσεων, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου, ἐδημοσίευσεν μίαν ἔκθεσιν μετὰ τὸν προφανῆ σκοπὸν, ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Ἀλλ' ἤλθεν ἡ στιγμή τῆς σκληρᾶς καὶ ἀδυσωπῆτου πραγματικότητος καὶ μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐκθέσεως ἐκδίδει ἐν βιβλίῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγκάζεται ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἡ «θέλησις τοῦ ἀντιπάλου» ἦτο ὁ ρυθμιστὴς τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Σαγγαρίου. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἀλήθειαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Καὶ ἡ θεμελιώδης καὶ αἰωνία αὐτῆ ἀρχὴ ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τοῦ ὅλου Μικρασιατικοῦ μου ἔργου. Καθωδηγήθην μόνον ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, τοῦ πόθου καὶ τοῦ ἱεροῦ καθήκοντος, ὅπως διαφωτίσω τὴν ἱστορίαν

μέ ὅσα γεγονότα καὶ ἐγγράφα εἶχα εἰς τὴν διάθεσίν μου ἐκ τοῦ μακροῦ ἀγῶ-
νος ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἀναμφισβητήτως αἱ μέλλουσαι γενεαὶ θὰ ἐρευνήσουν λεπτο-
μερέστερον τὴν Μικρασιατικὴν τραγωδίαν, διότι καὶ τὸ χυθὲν αἷμα τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ λαοῦ ἦτο ἄφθονον καὶ οἱ πληθυσμοὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἐξερριζώθησαν καὶ
διεσπάρησαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ ὑπῆρξε
σταθερὰ καὶ τολμηρὰ κατ' ἀρχάς, ἄβουλος καὶ ἐγκληματικὴ μετέπειτα, καὶ
τέλος ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία, ὡς ἀνωτέρα ἀνθρωπιστικὴ συνείδησις κατέ-
πεσε καὶ φέρει τὸ αἰώνιον στίγμα τῆς ἀδιαφορίας ἀπέναντι ἐνὸς λαοῦ, τοῦ
Μικρασιατικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξηναγκάσθη ἀπὸ τὰς φλόγας νὰ ἀναζητήσῃ σωτη-
ρίαν πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ ὅσα ἐξέθεσα ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ, ἐπαναλαμβάνω, βασιζόμενοι ἐπὶ
τῶν γεγονότων, ἐπὶ ἐγγράφων ἐπισήμων καὶ προσωπικῶν ἀμερολήπτων ἐντυ-
πώσεων. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθείας μετ' καθωδήγησε καὶ ἡ δικαιοσύνη πρὸς τὴν Ἰ-
φιγένειαν—Σμύρνην. Διὰ τὴν θυσίαν τῆς δὲν θὰ σταματήσῃ ποτὲ τὸ Ἑλληνι-
κὸν δάκρυ.....

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΟΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920, ἐπέφερεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, σπουδαίας μεταβολὰς εἰς τὰς ἀνωτέρας Διοικήσεις τῆς Μικρασιατικῆς Στρατιᾶς. Ἡ σχηματισθεῖσα Κυβέρνησις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Δημ. Ράλλη, ἀντικατέστησε τὸν ἀρχιστράτηγον Λεωνίδα Παρασκευόπουλον διὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἀναστασίου Παπούλα. Ὁ νέος Ἀρχιστράτηγος, ἐπιβαίνων ἀντιτορπλικοῦ, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ ἐμπίστων τοῦ ἀξιωματικῶν, ἐφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην τὴν 9ην Νοεμβρίου 1920. Μόλις ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς, ἀπέστειλεν εἰς Ἑλβετίαν πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα:

«Ἡ Στρατιὰ Σμύρνης ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου ὑποβάλλει εὐλαβῶς εἰς τὴν Ὑμετέραν μεγαλειότητα τὰ αἰσθήματα ἀφοσιώσεως καὶ ὑποταγῆς, ἀναμνήνουσα, ὅπως ὀδηγήσητε αὐτὴν εἰς νέας νίκας».

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Δι' ἀποφάσεως τῆς Κυβερνήσεως, εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ (Προύσης), ἀντὶ τοῦ ἀντιστρατήγου Ἰωάννου, ἐτοποθετήθη προσωρινῶς ὁ στρατηγὸς Τρικουπῆς, κατόπιν διαδοχικῶς οἱ Καράκαλος καὶ Πετμεζᾶς καὶ ἔν τέλει ὁ στρατηγὸς Ἀριστοτέλης Βλαχόπουλος. Εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Στρατιᾶς, ἀντὶ τοῦ Θεοδώρου Παγκάλου, ἐτοποθετήθη ὁ Κ. Πάλλης καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν του ὡς ὑπαρχηγὸς ὁ Νεοπτόλεμος Σαρηγιάννης. Εἰς τὴν 1ην Μεραρχίαν ἀπεστάλη ὁ Φράγκου ἀντὶ τοῦ Παπαθανασίου, εἰς τὴν 2αν ὁ Γ. Βαλέτας ἀντὶ τοῦ Νικολάου Βλαχοπούλου, εἰς τὴν 7ην ὁ Α. Πλατῆς ἀντὶ τοῦ Χαρ. Τσερούλη, εἰς τὴν 13ην ὁ Διγενῆς ἀντὶ τοῦ Κ. Μανέτα, εἰς τὴν Μεραρχίαν Μαγνησίας ἐπὶ τοῦ τομέως τῆς Νικομηδείας ὁ Κλαδάς ἀντὶ τοῦ Π. Γαργαλίδη καὶ βραδύτερον ἀντικατεστάθη ὁ Εὐθ. Τσιμικάλης. Μόνον ὁ διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ στρατηγὸς Κ. Νίδερ παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν του, κατόπιν παρακλήσεως τοῦ νέου Ἀρχιστρατήγου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς βραδύτερον καὶ κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ ἀντικατεστάθη αἰφνιδίως παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Κοντούλη.

Ἡ στρατιὰ Σμύρνης, ἐπειδὴ εἶχε τὴν πληροφορίαν περὶ συγκεντρώσεως Τούρκων ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς Προύσης, ἀπεφάσισεν ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐνεργήσῃ «ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν». Καὶ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὴν 21ην Δεκεμβρίου ὁ ἀρχηγὸς τῆς μετέβη εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Β' Σώματος. Τὸ πρῶτον ἐπίσημον ἀνακωινωθὲν τῆς «ἐπιθετικῆς ἀναγνώρισεως» ἐξεδόθη τὴν 29ην καὶ ἀμέσως τὴν ἐπομένην συνεπληρώθη ὡς ἐξῆς:

«Ἐπειδὴ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, ὅστις ἦτο ἡ διασκόρπισις τῶν πρὸ τοῦ Σώματος στρατοῦ Σμύρνης ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἵτινες εἶχον συγκεντρωθῆ αὐτόθι μὲ ἐπιθετικὰς κατ' αὐτοῦ διαθέσεις, ἐπετεύχθη πλήρως, τὰ ἡμέτερα στρατεύματα, συμφώνως πρὸς τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων Στρατιᾶς, θέλουν παραμείνει εἰς τὰς κυριευθείσας θέσεις μόνον ὅσον ἀπαιτεῖται πρὸς περισυλλογὴν καὶ μεταφορὰν εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ κυριευθέντος πολεμικοῦ ὕλικου. Μεθ' ὅ, τὰ τμήματα θὰ ἐπανακάμψουν ἐν τῇ νῦν ζώνῃ τοῦ Σώματος Στρατοῦ Σμύρνης».

Οἱ Τουρκοὶ τῆς Ἀγκύρας, ὅλως ἀντιθέτως, διὰ τῶν ἐφημερίδων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Εὐρώπης, ἔσπευσαν ν' ἀναγγείλουν «τὴν πρώτην νίκην τοῦ κεμαλικοῦ στρατοῦ». Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, χωρὶς βέβαια νὰ καμφοῦν, συνήντησαν διὰ πρώτην φορὰν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ πρὸ τῶν ἐκλογῶν τοῦ Νοεμβρίου 1920 Ἀνωτάτη στρατιωτικὴ διοίκησις Σμύρνης εἶχε συγκεντρώσει εἰς χεῖρας τῆς ἀπάσας τὰς ἐπιτελικὰς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ μετὰ τὰς ἐκλογὰς ἐγένετο ἡ ἀνασύστασις καὶ ἀνασυγκρότησις τοῦ παλαιοῦ γενικοῦ Ἐπιτελείου τῶν Ἀθηνῶν. Κατ' ἀρχὰς ἐτοποθετήθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ὁ στρατηγὸς Ἀριστοτέλης Βλαχόπουλος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποστολὴν του εἰς τὸ βόρειον Μικρασιατικὸν Μέτωπον, ἐτοποθετήθη ὁ στρατηγὸς Κωνστ. Γουβέλης. Ὁ νέος ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου ἦτο γνωστότατος εἰς τὸν στρατιωτικὸν καὶ ἐν γένει ἑλληνικὸν κόσμον ἀπὸ τὸν πρωτεύοντα ρόλον, τὸν ὁποῖον διεδραμάτισε ὡς μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου κατὰ τὸ 1909, καὶ ὡς γενναῖος, τολμηρὸς καὶ ἱκανὸς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐσωτερικῆς πάλης καὶ διαιρέσεως ὑπῆρξε φανατικὸς ἀντιβενιζελικὸς καὶ δι' αὐτὸ κατ' ἐπανάληψιν ἐστάλη εἰς ἐξορίαν μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν. Ὅταν ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Ἀθήναις Γενικοῦ Ἐπιτελείου, ἡσχολήθη δραστηρίως μὲ τὴν ἀνασυγκρότησίν του καὶ εἰς τὸ πρῶτον ἐμπιστευτικὸν ὑπόμνημά του, τὸ ὁποῖον ἀπέστειλε πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, καταφέρεται μὲν κατὰ τοῦ ἀρχικοῦ προγράμματος καὶ σχεδίου τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας, ἀλλὰ καὶ δὲν διστάζει νὰ διακηρύξῃ, ὅτι «κατ' ἀνέλπιστον τῆς τύχης εὐνοίαν, εἷς ἐκ τῶν ὄρων, ὁ πρῶτιστος καὶ βαρυσήμαντῶτερος, τυγχάνει νῦν εὐνοϊκώτατος δι' ἡμᾶς» καὶ περαιτέρω «ἡ Ἑλλὰς ὀργανωθήσεται, γιγαντωθήσεται καὶ ἐδραιωθήσεται ἰσχυρῶς ἐν Μ. Ἀσίᾳ».

Ἀλλὰ ἐκ τῶν ἐμπιστευτικῶν ἀρχείων τοῦ Ἐπιτελείου καὶ Ὑπουργείου διαπιστοῦται, ὅτι αἱ βαρυσήμαντοι ὑποδείξεις τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελάρχου δὲν ἐλήφθησαν ἐγκαίρως ὑπ' ὄψιν, καὶ δι' αὐτὸ, ὅταν τὴν 2αν Ἀπριλίου 1921 ἀπεσύρθη τῆς θέσεώς του, ἀπεχαιρέτησε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀξιωματικούς, ἐξῆρε τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἐργατικότητά των καὶ ἐν τέλει διεκλήρυξε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἐξῆς βαρυσήμαντα καὶ ἀποκαλυπτικά:*

«Ἄλλως ὑπάρχουσιν ἤδη κατατεθειμένα ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπομνήματά μου τινά, καὶ ἰδίᾳ δύο ἐκθέσεις μου, βαρυσήμαντοι καὶ ἐμπιστευτικαί, αἵτινες θὰ ἴδωσι ποτὲ κατ' ἀνάγκην τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ αἵτινες εὐρέως θὰ διαφωτίσωσι τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Φρονῶ δὲ ὅτι ἡ Γ' τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικῆ Συνέλευσις θὰ ζητήσῃ, ὡς ἄλλως ὄφειλεν, ἵνα ἐν μυστικῇ συνεδριάσει αὐτῆς ἀναγνωσθῶσιν αἱ δύο αὐταὶ ἐκθέσεις μου καὶ τινα τῶν ὑπομνημάτων μου».

* Σχετικῶς βλ. τὰς σελ. 204—206 τοῦ παρόντος ἔργου.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΓΟΥΒΕΛΗ

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω προσλαλιᾶς πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς ἀποκαλύπτεται ἡ ὕπαρξις τῶν ἐμπιστευτικῶν ἐκθέσεων, αἱ ὁποῖαι φανερώουσι τὴν δραματικὴν πάλιν, ἣτις διεξήχθη ἀπὸ τῆς 18ης Ἰανουαρίου 1921 ἐκ μέρους τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου πρὸς πρόληψιν τῶν ἀτυχημάτων καὶ τῶν καταστροφῶν. Ἰδοὺ ὁλόκληρον τὸ πρῶτον ἐμπιστευτικὸν σημεῖωμα:

ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ

18ῃ Ἰανουαρίου 1921

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ

Προσωπικὸν διὰ τὸν κύριον Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν

—Κύριε Πρόεδρε, Ἐκτελῶν τὴν ὑμετέραν προφορικὴν ἐντολήν, ὑποβάλλω ὑμῖν τὸ παρὸν σημεῖωμα, περιλαμβάνον περίληψιν, ὅσον οἶόν τε συντομωτέραν, τῶν θεμάτων, ἐφ' ὧν προφορικῶς ἀνέπτυξα ὑμῖν ἐκτενῶς τὰς σκέψεις καὶ γνώμας μου, κατὰ τὴν τελευταίαν πρὸ διημέρου μακρὰν συνάντησιν ἡμῶν.

Α'. Γενικότητες.

Ἡ μικρασιατικὴ ἐκστρατεία, ὡς ἐξέθηκα ὑμῖν, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔπρεπε νὰ ἐπιχειρηθῆ, καθ' ὃν χρόνον αὕτη ἐγένετο, ὑφ' ἧς τὸ Κράτος καὶ τὸ Ἑλληνικὸν γένος περιστάσεις εὐρίσκοντο, διὰ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς αὕτη ἐπεχειρήθη, ὑφ' οὗς ὅρους διπλωματικῶς ἀνελήθη, ὑφ' ἧς συνθήκας ἐθνολογικὰς καὶ τέλος γεωγραφικὰς (ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς θέσεως), διαπλάσεως ἑδαφικῆς καὶ ἐκτάσεως εὐρίσκεται ἡ Μ. Ἀσία. Μόνον ἄφρων, θὰ ἐτόλμων νὰ εἶπω, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συλλάβῃ τοιοῦτον σχέδιον πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἐνεργείας, νὰ προβῆ εἰς ἐκτέλεσιν τοιαύτης παρατόλμου ὑπερποντίας ἐκστρατείας, ριψοκινδύνου καὶ ἀμφιβόλου λίαν, τελικῆς καὶ ὀριστικῆς ἐπιτυχίας, ἀπαιτούσης δὲ κολοσιαιᾶς θυσίας καὶ δυσβάστακτα διὰ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος καὶ τὸν λαὸν βάρη. Ἡδὴ ὅμως εὐρισκόμεθα πλέον ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ κατ' ἐπιτακτικὴν καὶ ἀναπόδραστον ἀνάγκην πρέπει νὰ ἀνεύρωμεν διέξοδον ἐκ τῆς δεινῆς ταύτης καταστάσεως, ὀφείλομεν νὰ προσπαθῶμεν ὅπως ἐξεύρωμεν προσηγοριώτερον λύσιν τοῦ Μικρασιατικοῦ ἀγῶνος, ὅπως ριζικῶς καὶ ὀριστικῶς θεραπεύσωμεν τὴν πυροροοῦσαν ταύτην πληγὴν. Πᾶσαι αἱ δυσμενεῖς συνθήκαι ὑφίστανται, φυσικῶς, ἔτι, καὶ ὁ ἀγὼν ἀποβαίνει πάντως δυσχερῆς καὶ κινδυνώδης, εὐτυχῶς ὅμως, ὡς καὶ προφορικῶς ἐξέθηκα, κύριε Πρόεδρε, κατ' ἀνέλπιστον τῆς τύχης εὐνοιοι, εἰς ἐκ τῶν ὄρων, ὁ πρῶτος καὶ βαρυσημαντικότερος, τυγχάνει νῦν εὐνοικώτατος δι' ἡμᾶς. Τουρκικὸς στρατός, κύριε Πρόεδρε, δὲν ὑφίσταται σχεδὸν εἰπεῖν, ταύτην τὴν στιγμὴν. Ἡ ἐν γένει δὲ κατάστασις, ἐφαρμοζομένων ὅμως ἀπαραιτήτως ἀφ' ἑτέρου, ἐγκαίρως δὲ καὶ ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ εὐρύτητι τῶν μέτρων, ἅτινα προτείνω, δι' ὑπερεντάσεως, κατ' ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην, τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δυνάμεων, μοὶ παρέχει οὐ μόνον ἐλπίδας, ἀλλὰ ἀπόλυτον βεβαιότητα περὶ ταχέως, αἰσίου καὶ ἐνδοξοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα τερματισμοῦ τοῦ ἀγῶνος. Θεωρῶ, ἐν τούτοις, πρῆπον, ὅπως τονίσω καὶ αὐθις, ὅτι πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται τόλμη, ἀποφασιστικότης καὶ ταχύτης δράσεως.

Β'. Διεξαγωγὴ τοῦ ὅλου ἀγῶνος.

1ον) Προτιμητέα Λύσις:—Ἐκ τῶν τριῶν, κατ' ἐμὴν γνώμην, δυνατῶν λύσεων τοῦ Μικρασιατικοῦ ἀγῶνος. Ἦτοι: α) Ἀποχωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας. β) Ἐπιδιώξεως διπλωματικῶς τῆς κατακυρώσεως ἡμῖν τῆς ζώνης τῶν Σεβρῶν καὶ ἐξασφαλίσεως ἡμῖν ταύτης καὶ γ) Ἐξακολούθησεως τοῦ ἀγῶνος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη καὶ ἐπιβεβλημένη, ὑφ' ἧς συνθήκας εὐρισκόμεθα ἤδη διπλωματικῶς καὶ ὑφ' ἧς συνθήκας εὐρισκόμεθα στρατιωτικῶς, ἡμεῖς καὶ οἱ Τοῦρκοι, λύσις σύμφωρος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως δι' ἡμᾶς, εἶναι ἡ τρίτη λύσις, ἡ ἐξακολούθησις ἧτοι τοῦ ἀγῶνος ἐπιθετικῶς μέχρι τελείας συντριβῆς καὶ ἀποσυνθέσεως καὶ πλήρους ἐξοντώσεως τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ. Ὡς, ἄλλως, ἐξέθηκα ὑμῖν, αἱ δύο πρῶται λύσεις εἶναι ἀνέφικτοι ὅλως, καὶ ἀλυσιτελεῖς ἄλλωστε· ἀλλὰ καὶ κατορθωτὴ ἐάν τις τούτων ἦτο, τὴν τρίτην ἔδει πάντως, δι' οὗς προφορικῶς ἐξέθηκα σοβαρωτάτους καὶ ἰσχυροτάτους λόγους, νὰ προτιμήσωμεν, δι' ἧς καὶ μόνης ἡ Ἑλλὰς θὰ καταστῆ, ἀσφαλέστατα, μεγάλη δύναμις, ἰσχυρά, ἐνδοξος καὶ εὐδαίμων.

2ον) Ἀνάγκη ταχίστης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας:—Ἡ ταχύτης ἐν τῇ προπαρασκευῇ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ μυστικότητες τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν καὶ ἡ ταχεῖα καὶ αἰφνιδιαστικὴ διεξαγωγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀποτελοῦσι παράγοντας βαρυσημαντικούς:

πρὸς ἐπιτυχίαν τούτων. Ἦδη δὲ ἔτι μᾶλλον ὑπάρχει ἀνάγκη ταχίστης ἐνεργείας, διότι διὰ τῆς ἀστοχωτάτης στρατιωτικῆς ἀναγνωρίσεως, ἣν ἐνήργησεν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1920, πλὴν τῶν ἄλλων ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν βλαβῶν, ἄς ὑπέστημεν, ἐπροδόσαμεν κυριολεκτικῶς τὰ στρατηγικὰ ἡμῶν σχέδια εἰς τὸν ἐχθρὸν. Προειδοποιήσαμεν τοῦτον περὶ τῶν σκοπῶν ἡμῶν. Βεβαίως δὲ οἱ Τούρκοι δραστηρίως ἐργάζονται νῦν, ὅπως ἀντιμετωπίσωσιν ἡμᾶς, ὅσον οἶόν τε, ἰσχυρότερον.

3ον) Γενικὸν Στρατηγικὸν Σχέδιον:—Ἡ ὅλη ἐκστρατεία διαιρεθῆσεται εἰς δύο περιόδους: Α' Περίοδος.—Κατάληψις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἐσκή-Σεχέρ—Ἀφιόν-Καραχισάρ καὶ ἐγκατάστασις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀνατολικῶς ταύτης, κατὰ ἑκατὸν (100) περίπου χιλιόμετρα, ἐπὶ γραμμῆς ὀροθετικῆς, πληρούσης τοὺς ἀρίστους δυνατοὺς στρατηγικοὺς ὄρους καὶ διηκούσης περίπου ἀπὸ Ἡρακλείας πρὸς Ἀττάλειαν. Ἡ ὀροθετικὴ αὕτη γραμμὴ καθορισθῆσεται ἀκριβῶς ἐπὶ τόπου. Αὕτη ἔσται ἐν τῷ μέλλοντι ἡ τελικὴ ὀροθετικὴ γραμμὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, δι' οὗς ἐξέθηκα ὑμῖν λόγους, ἥτις, ὀργανωμένη καὶ τεχνικῶς εὐθὺς ἀπὸ τῆς καταλήψεως ταύτης, ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων, κατασταθῆσεται ἰσχυροτάτη. Β' Περίοδος.—Προέλασις πρὸς Ἀγκυραν πρὸς τὴν ὁποίαν θὰ ἀπωθηθῇ τὸ μέγιστον, τὸ ὅλον, σχεδὸν εἰπεῖν, τῶν ἐναντι τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐχθρικῶν δυνάμεων, καὶ κατάληψις ταύτης. Διασκόρπισις καὶ συντριβὴ τελεία τῶν τυχόν ὑπολειμμάτων τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ. Καταστροφὴ ἐν Ἀγκύρᾳ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ ἐχθροῦ, ὅπερ δὲν δύναται νὰ μετακομισθῇ. Μεταφορὰ εἰς τὴν ἡμετέραν ζώνην τοῦ μετακομισίμου πολεμικοῦ ὑλικοῦ καὶ ἐφοδίων πάσης φύσεως. Μεταφορὰ ὅλου τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ τοῦ σιδηροδρόμου Ἐσκή-Σεχέρ—Ἀγκύρας εἰς τὴν ἡμετέραν ζώνην. Ἐπάνοδος τῶν στρατευμάτων ἡμῶν εἰς τὴν γραμμὴν Ἀταλλείας—Ἡρακλείας καὶ καταστροφὴ συνάμα πλήρης τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀγκύρας—Ἐσκή-Σεχέρ. Προέλασις ἐνδεχομένως πρὸς Ἰκόνιον καὶ ἐν ἀνάγκῃ μέχρις Ἰκονίου, ἀναλόγως τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως, ἀπασχολουμένου πάντως μικροῦ σχετικοῦ τμήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ταῦτοχρόνως δὲ μετὰ τῆς πρὸς Ἀγκυραν προελάσεως ἢ διαδοχικῶς. Ἄλλα περὶ τούτων ἀποφασίς ληφθήσεται, ὡς νοεῖται, ἐν καιρῷ καὶ ἀναλόγως τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως. Οὕτως ὁ Κεμαλικὸς στρατὸς, τὰ τυχόν δηλαδὴ ὑπάρχοντα ἔτι, ὅπερ λίαν ἀπίθανον, συντριμματὰ τινα τούτου, εὐρεθῆσεται κατὰ τὴν παρά τὴν Ἀγκυραν γῶραν ἐν ἐρήμῳ, οὕτως εἰπεῖν, ἀπέχων 400 περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς Σεβαστείας, ἄνευ σιδηροδρομικῆς μετ' αὐτῆς συγκοινωνίας καὶ 250 περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ τῶν ἐγγυτέρων λιμένων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἄνευ ἐπίσης συγκοινωνίας σιδηροδρομικῆς μετ' αὐτῶν. Συντετριμμένος πλήρως ὁ κεμαλικὸς στρατὸς, ἐὰν ἔτι ὑπάρχῃ ὑπόλειμμά τι τούτου, στερούμενος τῶν πάντων, διασκορπισθῆσεται τέλειον, δὲν θὰ ἦτο δὲ δυνατόν, ὡς πέποιθα, νὰ συγκροτηθῇ πλέον Τουρκικὸς στρατὸς, ἐπὶ δεκαετηρίδας ἴσως, καθ' ἃς ἀντιθέτως ὁ Ἑλλὰς ὀργανωθῆσεται, γιγαντωθῆσεται καὶ ἐδραιωθῆσεται ἰσχυρῶς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

4ον) Μέσα καὶ δυνάμεις ἀπαιτούμεναι ἔτι πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ Στρατηγικοῦ Σχεδίου: Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνωτέρω στρατηγικοῦ σχεδίου, πλὴν τῶν ἄλλων προπαρασκευῶν, τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν συμπλήρωσιν τῶν πάσης φύσεως προμηθειῶν καὶ τοῦ παντοῦ ἐφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ εἰς ὑλικὸν πολέμου, περὶ ὧν εἵπομεν, ἀνάγκη ἐπιτακτικῆ: α) Τῆς ἀμέσου σήμερον προσκλήσεως ὑπὸ τὰ ὄπλα τεσσάρων (4) ἡλικιῶν ἐφεδρῶν, ἀφοῦ ἡ πρόσκλησις τούτων δὲν ἐγένετο ἤδη ἀπὸ τῆς προχθῆς, ὅποτε τὸ πρῶτον ὑπέβαλον ὑμῖν τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἐτόνισα τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἀμέσου ἐπιστρατεύσεως τῶν τεσσάρων τούτων ἐφεδρικῶν ἡλικιῶν. Αἱ κλάσεις αὗται θὰ ἀποδώσωσι δύναμιν 70.000 περίπου ἀνδρῶν. Καλούμεναι δὲ ἀμέσως ὑπὸ τὰ ὄπλα, ἔσονται εἰς τὰς θέσεις μάχης αὐτῶν κατὰ τὰ τέλη Φεβρουαρίου. Τούτων αἱ μὲν πεντήκοντα χιλιάδες (50.000), ἴσως δὲ καὶ κατὰ τι πλεόν, ἀποσταλήσονται εἰς τὸ μέτωπον τῆς Μικρᾷ Ἀσίας, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς Θράκην καὶ Ἠπειρον, ὡς ἀνέπτυξα ὑμῖν προφορικῶς. Ἀρχομένου Μαρτίου, πανίσχυρος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ προελάσῃ καὶ ἀναιμάκτως σχεδὸν θὰ καταλάβῃ ἐντὸς 15-20 ἡμερῶν τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ἐσκή-Σεχέρ—Ἀφιόν-Καραχισάρ, ἀνατρεπομένου τοῦ ὀλιγαριθμοῦ, γυμνηθέντος, πειναλέου καὶ συνεχῶς στασιάζοντος, κατὰ τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας Τουρκικοῦ στρατοῦ. β) Τῆς προσκλήσεως, ἅμα τῇ καταλήψει τῆς σιδηροδρομικῆς ταύτης γραμμῆς, δύο ἔτι μέχρι τριῶν τὸ πολὺ κλάσεων ἐφεδρικῶν, ἀναλόγως τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων καὶ τῶν τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ κλάσεις αὗται εἶναι ἀναγκαῖαταί, οὐ μόνον πρὸς ἀριθμητικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων, προκειμένου νὰ διεξάγῳσιν τὴν βαρυστάτην πρὸς Ἀγκυραν ἐκστρατείαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν ψυχολογικὴν τούτων, πρὸς τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ στρατοῦ ἡμῶν, διὰ τῆς προσελεύσεως εἰς τὰς στρατιωτικὰς μονάδας νέων καὶ ἀκμαίων δυνάμεων. Αἱ νέαι αὗται κλάσεις ἔσονται εἰς τὰς θέσεις τῶν περὶ τὰ τέλη περιόπου Ἀπρι-

λίου ἀρχομένου δὲ ἢ μεσοῦντος Μαΐου, ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κυρίαν πρὸς Ἀγκυραν προέλασιν, ἐνδεχομένως δὲ καὶ πρὸς Ἰκόνιον, ὡς ἐλέχθη, ἀμέσως ἢ βραδύτερον. Πέποιθα δέ, ὅτι οἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐκπληρώσασαι ὅλους τοὺς σκοποὺς τῆς ἐκστρατείας, θὰ εὐρίσκωνται καὶ αὐθις εἰς τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν, ἣν ἀνωτέρω καθώρισα ὡς τελικὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀσφαλῶς πρὸ τοῦ Σεπτεμβρίου, πρὸ τῆς χρονικῆς δηλονότι περιόδου, καθ' ἣν αἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπιχειρήσεις ἀποβαίνουνσι, λόγῳ τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, ἀδύνατοι. Καὶ πρὸς τὴν ἀπαραιτήτως, εἶναι δὲ τοῦτο ἀφ' ἑτέρου δυνατόν καὶ βέβαιον, ὡς εἶπον, νὰ περατωθῶσι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ ἐπιχειρήσεις ὀριστικῶς πλέον, πρέπει ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ δεκαετίαν ὅλην ἐκστρατειῶν, πολέμων καὶ κακουχιῶν, νὰ ἀναπαυθῇ τέλος καὶ δὴ νικηφόρος καὶ ὑπερήφανος. Δὲν πρέπει κατ' οὐδένα λόγον ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς νὰ εὐρεθῇ καὶ κατὰ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα πάλιν ὑπὸ τὰ ὅπλα, πάλιν ἐν ἐκστρατείᾳ. Τοῦτο ἔσται ὀλέθριον. Περαινῶν, ὀφείλω νὰ ἐπαναλάβω καὶ τονίσω, κύριε Πρόεδρε, ὅτι, ἐὰν ἡ Ἑλλάς πρόκειται νὰ μείνῃ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ μετὰ τὴν βεβαίαν, ὡς πέποιθα καὶ περιλαμπρον αὐτῆς νίκην, ἐρειδομένη ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων μόνον, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ δύναται νὰ ἐγκαταστήσῃ ὀροθετικὴν γραμμὴν ἰσχυράν, καὶ τοιαύτην, ὥστε στεργῶς πλέον καὶ ἀσφαλῶς πλέον νὰ κατέχῃ τὰ καταληφθέντα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐδάφη, εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν ἀνωτέρω γενικῶς καθοριζομένην ζώνην ἀπὸ Ἡρακλείας πρὸς Ἀττάλειαν. Μεγάλη, πλέον οὔσα τότε δυνάμις ἢ Ἑλλάς, μεγάλας θὰ διαθέτῃ ἐπίσης στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ μέσα. Καὶ ἐν τέλει ὀφείλω ἐπίσης νὰ τονίσω αὐθις ἐκείνο τὸ ὅποιον ἐπανειλημμένως ἤδη εἶπον, καθόσον θεωρῶ τοῦτο θεμελιῶδες καὶ βαρυσήμαντον, ὅτι δηλαδὴ ἀπαιτεῖται ταχίστη καὶ ἄμεσος δρᾶσις. Ὁ δισταγμὸς, ἡ παρέλκυσις, ἡ ἀδράνεια, σημαίνουνσιν, αὐτόχρομα, ὄλεθρον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Ἰανουαρίου 1921.

Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ
Κ. ΓΟΥΒΕΛΗΣ

Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΟΥ

Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ὑπέδειξεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου οὐδὲν ἐγένετο, αἱ ἡμέραι παρήρχοντο μὲ ἀναβολὰς καὶ παρελκύνσεις, αἱ ἐχθρικαὶ φάλαγγες διαρκῶς ἐπυκνοῦντο, καὶ δι' αὐτὸ τὴν 2αν Φεβρουαρίου 1921 ἠναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ τὴν πρώτην παραίτησίν του, διὰ τοῦ κατωτέρω ἐγγράφου:

Ἐμπιστ. Διοικ. 2-2-21 Δ. Υ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2α Φεβρουαρίου 1921

Ὁ παρὰ τῆ Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ ὑποστράτηγος Κωνσταντῖνος Γουβέλης
Πρὸς τὴν Ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ Ἐνταῦθα
(Περὶ μεταθέσεώς μου εἰς τὴν κατάστασιν τῆς διαθεσιμότητος)

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω, ὅπως ἐνεργηθῶσι τὰ δέοντα, ἵνα τεθῶ εἰς διαθεσιμότητα.

Κ. Ε. ΓΟΥΒΕΛΗΣ

Ἀριθ. πρωτ. Ἐμπιστ. 70.

Ἐπιτελικὴν τῶν Στρατιωτικῶν Δ. Γούναρην.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2α Φεβρουαρίου 1921

Ἡ Ἐπιτελικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Στρατοῦ (Τμήμα Διοικητικῶν)

Πρὸς τὸ Ἐπιτελεῖον τῶν Στρατιωτικῶν (Διεύθυνσιν Προσωπικοῦ) Ἐνταῦθα

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω τὴν προσυνημμένην ἀναφορὰν διὰ τὰ περαιτέρω.

Κ. Ε. ΓΟΥΒΕΛΗΣ

Ἡ παραίτησις τοῦ στρατηγοῦ Γουβέλη δὲν ἐγένετο δεκτὴ καὶ παρεκλήθη νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του. Συνεμορφώθη πρὸς τὴν παράκλησιν τῆς Κυ-

βερνήσεως, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ δὲν ἔπαυσεν ὑποδεικνύων διαρκῶς καὶ ἐπείγοντως τὴν πρόσκλησιν νέων στρατιωτικῶν δυνάμεων, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐνῶ ἀντιθέτως μεταξὺ Στρατιᾶς καὶ Κυβερνήσεως διεξήγοντο συνεννοήσεις, ὅπως ἢ ἐπίθεσις ἀρχίσῃ μὲ τὰς ὑπαρχούσας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ δυνάμεις καὶ τὴν ἐνίσχυσιν μόνον ἐνὸς συντάγματος εὐζώνων ἢ καὶ τινῶν τμημάτων τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος.

Ἀριθ. 3206)1103)3.

Ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν

ΕΚ ΣΜΥΡΝΗΣ (κρυπτογραφικόν).

Ἀθήνας

Κατόπιν τηλεγραφικῆς διαταγῆς τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐκ Λονδίνου, κοινοποιηθείσης μοι σήμερον, δέον εἶμεθα μὲν ἑτοιμοὶ ἐναρξίν δράσεως, μὴ προβῶμεν ὅμως τοιαύτην πρόληψιν νεωτέρας διαταγῆς αὐτοῦ. Ἐξέδωκα διαταγὰς ἀναβληθῆ ἡρᾶς, ἥς ἐναρξίν εἶχον ἤδη ὁρίσει τετάρτην Μαρτίου. Ἀπὸ αὔριον ἔσομαι Προῦσαν.

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Σμύρνη, 2 Μαρτίου 1921.

Ἐπείγον τηλεγράφημα Ἀριθ. 3262 (κρυπτογραφικόν)

Ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν

Ἀθήνας

Ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν ἔχον οὕτω: «Ἀποκρυπτογραφήσατε κλειδὰ Σωματίων καὶ Μεραρχιῶν. Γαλλικὸν στρατηγεῖον πληροφορεῖ ἐκ τουρκικῆς πηγῆς, ὅτι μία μεραρχία τριῶν συνταγμάτων Κουρδικῶν ἐξ Ἀρμενίας ἔφθασεν ἀρχὰς Μαρτίου εἰς Ἀγκυραν, ἐθα παραλαβοῦσα πυροβολικὸν καὶ ἵππικὸν ἀποστέλλεται τμηματικῶς πρὸς Ἑσκή-Σεχέρ. Ἐπίσης πληροφορεῖται, ὅτι Τοῦρκοὶ ἀποσύρουσι ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Μετώπου Συρίας πρὸς ἄγνωστον διεύθυνσιν, πιθανῶς κατὰ μετώπου ἡμῶν. Κούτσης».—Κατόπιν αὐτοῦ παρακαλῶ Κυβέρνησιν καθορίσῃ ἀπόφασιν τῆς ἐπὶ ἐκτελέσεως ἢ μὴ ἐπιχειρήσεως, διότι πᾶσα παρερχομένη ἡμέρα καθιστᾷ δυσχερεστέραν ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν ταύτης, λόγω ἐνίσχυσεως ἐχθροῦ. Ἐπιτελικὴν ἀπόστολῆς Μουδανιά συντάγματος εὐζώνων καὶ τμημάτων ἐμπέδων ἐσωτερικοῦ, ὡς καὶ τὸ σημερινὸν 3256 τηλεγράφημά μου.

Προῦσα 4 Μαρτίου 1921

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἀριθμὸς 3256

Ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν

Ἀθήνας

Παρακαλῶ ἀποσταλῆ τὸ ταχύτερον Μουδανιά σύνταγμα εὐζώνων καὶ ἐνίσχυσις ἐξ ἐμπέδων ἐσωτερικοῦ.

Προῦσα 4 Μαρτίου 1921.

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς στρατιᾶς ἰκέτευε τὴν ἀποστολὴν («τὸ ταχύτερον») τοῦ Συντάγματος τῶν Εὐζώνων, διὰ τηλεγραφημάτων του ἐκ Προῦσης τὴν 4ην Μαρτίου 1921, καὶ ἄνευ τῶν ἐνίσχυσεων τὴν νύκτα τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Μαρτίου ἐξέδιδε τὴν διαταγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπὶ τέλους ἢ Κυβέρνησις ἐκάμφθη καὶ τὴν 14ην Μαρτίου ἐδημοσιεύθη τὸ διάταγμα τῆς προσκλήσεως τριῶν νέων ἡλικιῶν, ἀλλ' ἦτο ἀργά, διότι οὐδεμίαν θετικὴν βοήθειαν ἦτο δυνατὸν νὰ παράσχουν πρὸς τὸν μαχόμενον ἤδη στρατὸν εἰς Κοβαλίτσαν καὶ Ἀβγκίν. Ἡ Ἀνωτάτη Διοίκησις τῆς Στρατιᾶς, διὰ τοῦ ἀνακοινωθέντος τῆς 22ας Μαρτίου, ἐγνωστοποίησε τὴν ἀναστολὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν ἀναμονὴν τῶν ἐνίσχυσεων.

* Σημ. Ὁ στρατηγὸς Κούτσης ἦτο ἀρχηγὸς τῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΔΟΥΥΛΑΙΟΥ—ΣΑΓΓΑΡΙΟΥ

Αί πεισματώδεις μάχαι τοῦ Μαρτίου 1921 πρὸ τοῦ Δουρυλαίου (Ἐσκή-Σεχήρ), ἀπέδειξαν ὅτι οὐδόλως εἶχε μειωθῆ ὁ ἡρωϊσμός, ἡ τόλμη καὶ ἡ αὐτοθυσία τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, παρ' ὅλας τὰς βαρείας ἀπωλείας, δὲν ἐκάμφθησαν πρὸ τῶν ἀδιακόπων ὁμοβροντιῶν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, καὶ εἰς πλεῖστα σημεῖα ἐπὶ τοῦ Ἀβγκίν καὶ Κοβαλίτσης διεξεδίκησαν τὸ ἔδαφος διὰ τῆς λόγγης σπιθαμῆν πρὸς σπιθαμῆν.

Οἱ Τοῦρκοι διέγνωσαν διὰ τῆς «ἐπιθετικῆς ἀναγνωρίσεως» τοῦ Δεκεμβρίου 1920 τὴν πρόθεσιν τῆς Στρατιᾶς Σμύρνης, ὅπως προσβάλλῃ τὴν γραμμὴν Δουρυλαίου, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤρχισαν τὴν ὀχύρωσιν, τὴν τοποθέτησιν πυροβόλων, τὴν κατασκευὴν τάφρων, τὴν συγκέντρωσιν ὅλων σχεδὸν τῶν δυνάμεων τῶν πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό. Δύο ὀλοκλήρους μῆνας ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἰργάζοντο διὰ τὴν ἄμυναν τῶν πυλῶν τοῦ Δουρυλαίου, καὶ πανταχόθεν ἐβεβαιουῦτο, ὅτι αἱ συγκεντρώσεις νέων στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Κεμάλ ἀπέβλεπον πρὸς προστασίαν τοῦ κυριωτέρου σιδηροδρομικοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἑλληνικὴ προέλασις διετάχθη ἄνευ σοβαρῶν ἐφεδρειῶν καὶ ἐπαρκοῦς ἐφοδιασμοῦ. Ἐὰν ἡ Στρατιὰ Σμύρνης ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ μιαν ἀκόμη Μεραρχίαν κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν τῶν τελευταίων μαχῶν, ἡ κατάστασις θὰ μετεβάλλετο ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὲρ ἡμῶν, διότι καὶ οἱ Τοῦρκοι ὑπέστησαν μεγάλας ἀπωλείας, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ τὰς ἀναπληρώσουν ἀμέσως, στερούμενοι καὶ αὐτοὶ ἐπαρκῶν ἐφεδρειῶν.

Ἀπὸ τὴν αἵματηρὰν τραγωδίαν τοῦ Μαρτίου ἐξάγεται τὸ ἀσφαλές συμπέρασμα, ὅτι σύγχυσις, ταραχὴ καὶ ἀναρχία ἐπεκράτει μετὰ τῶν ἀνωτέρων ὑπευθύνων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν κύκλων. Τοῦτο πιστοποιεῖται ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ τηλεγραφημάτων, καὶ ἡ σύγχυσις κορυφοῦται εἰς βαθμὸν καταπληκτικόν, μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ὑπάρξεως δύο πολεμικῶν σχεδίων διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τοῦ Δουρυλαίου!

Ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, Νεοπτόλεμος Σαρηγιάννης, ὅταν μετέβῃ εἰς τὸ Λονδῖνον ὡς σύμβουλος τῆς Ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἀποστολῆς, εἶχε μείνει σύμφωνος μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς στρατιᾶς Πάλλη, ὅπως τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ἀντὶ τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, κατευθυνθῆ διὰ τοῦ Οὐσάκ πρὸς Κιουτάχειαν, μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀπειλῆς τῶν νώτων τῶν Τουρρικῶν στρατευμάτων τοῦ Ἐσκή-Σεχήρ. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τομέα τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, ἤρχουν, κατὰ τὴν γνώμην του, μικραὶ δυνάμεις νὰ διαφυλάξουν τὰς συγκοινωνίας, διότι πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ οἱ Τοῦρκοι διετήρησαν ἐλάχιστα τμήματα, ἐνδιαφερόμενοι κυριώτατα διὰ τὴν τύχην τοῦ Δουρυλαίου. Ἀπόδειξις δὲ αὐτοῦ εἶναι ἡ σχεδὸν ἀναίμακτος προέλασις τοῦ Α' Σώματος πρὸς τὸ Ἀφιὸν-Καραχισάρ. Τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου τοῦ ὑπαρχηγοῦ Σαρηγιάννη περὶ ταῦτοχρόνου πολεμικῆς ἐνεργείας καὶ κατὰ τῆς Κιουταχείας, μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀπειλῆς τῶν νώτων τοῦ ἐχθροῦ, πιστοποιοῦν κατηγορηματικῶς τὰ δύο κατωτέρω ἐπίσημα τηλεγραφήματα, διαβιβασθέντα ἐκ Λονδίνου:

ΑΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

(Τηλεγράφημα τοῦ πρωθυπουργοῦ Ν. Καλογεροπούλου)
 Ἄριθ. 152 bis.—Ἀπόρρητον Λονδῖνον 17-2-21

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ (Διὰ τὸν Ὑπουργόν).

Ἄ θ ἦ ν α ς

Συμφωνία λίαν πιθανή μεταξὺ Γάλλων καὶ Κεμαλικῶν, περὶ ἧς ὑπ' ἀριθ. 152 τηλεγράφημά μου, τροποποιεῖ κατὰ γνώμην στρατιωτικῶν μελῶν ἀποστολῆς, στρατιωτικὴν κατὰστασιν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ σημαντικῶς. Μουσταφᾶ Κεμάλ θά δυναθῇ νὰ ἐνισχύσῃ σιδηροδρομικῶς δυτικὸν μετώπον του διὰ μεγίστου μέρους δυνάμεων νοτίου μετώπου καὶ ἀποκαταστήσῃ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ δυτικοῦ μετώπου του εἰς πολεμικὸν ὕλικὸν σιδηροδρομικῶς ἐκ κόλπου Ἀλεξανδρέττας, τοῦθ' ὕπερ ἐγένετο μέχρι σήμερον λίαν δυσχερῶς δι' Ἀτταλείας μέσῳ καμήλων.

Στρατιωτικοὶ ἀποστολῆς φρονοῦσιν ἀδιστακτικῶς, ὅτι ἐπιβάλλεται ἄμεσος ἐκτέλεσις τῆς ἐτοιμότητος (ἢ) ἤδη οὔσης ἐπιχειρήσεως πρὸς κατάληψιν Ἑσκιῆ-Σεχέρ-Κιουταχείας Ἀφιόν-Καραχισάρ, ὅπως οὕτω πλήξωμεν, πρὸ ἐνισχύσεώς των, δυνάμεις Κεμάλ δυτικοῦ μετώπου καὶ ἀποκόψωμεν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν τῶν κυρίων δυνάμεων τοῦ δυτικοῦ μετώπου πρὸς Κιλικίαν, καθόσον ἐκάστη παρερχομένη ἡμέρα αὐξάνει τὰς δυσχερείας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἀπαιτηθησομένης θυσίας.

Ὁ κ. Καυταντζόγλου, ὅστις κατὰ τὴν σημερινὴν του συνάντησιν ἐβολιδοσκόπησε τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ Ἁγγλοῦ πρωθυπουργοῦ, ἀνακοινεῖ μοι, ὅτι ἔλαβεν ἀπάντησιν, ὅτι ἐπιτυγχανομένης γαλλοκεμαλικῆς συμφωνίας, ἡ θέσις τοῦ μαχομένου στρατοῦ δυσχεραίνεται. Ἡ Ἀγγλία, ὑπὸ τοὺς σήμερον κρατοῦντας ὅρους, δὲν δύναται νὰ δώσῃ συμβουλὴν ἐπιθέσεως. Ὅ,τι ὅμως πάντες οἱ στρατιωτικοὶ θά ἐννοήσωσιν εἶναι ὅτι, ἅμα ἀρχίζωσιν ἐχθρικαὶ συγκεντρώσεις, ἐπιβάλλεται ἡ διάλυσις αὐτῶν. Κατόπιν τῶν ἄνω ἐκτιθεμένων φρονῶ, ὅτι δέον νὰ λυθῇ ὅσον τάχιστα ζήτημα ἐπιχειρήσεως, ἐὰν συμφωνῇ ἀρχιστράτηγος.

ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ δεῦτερον τηλεγράφημα τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἐκ Λονδίνου ἦτο τὸ ἀκόλουθον:

Ἐκ Λονδίνου 25-2-21 (Κρυπτογραφικόν)

ΠΡΟΣ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Ἄ θ ἦ ν α ς

Συνεχίζων τὸ τηλεγράφημά μου ὑπ' ἀριθ. 197 ἀνακοινῶ ὑμῖν κάτωθι τηλεγράφημα, ὃ, λόγῳ τοῦ ἐπείγοντος ἀπηύθυνα ἀπ' εὐθείας πρὸς ἀρχιστράτηγον Παπούλαν, καὶ πα-

ρακαλῶ ἅμα τῇ τηλεγραφικῇ ἀναγγελίᾳ ἐνάρξεως ἐπιχειρήσεως προβῆτε εἰς πρόσκλησιν τριῶν ἡλικιῶν, ἀνακοινώσητε δὲ ἡμῖν πᾶσαν σχετικὴν πληροφορίαν πρὸς ἐπιστράτευσιν 3 ἡλικιῶν. Καλὸν ἀποφύγητε θόρυβον, καὶ συνεπῶς καὶ δι' ἄγγελμα Α. Μ. Βασιλέως. Ἐάν ὅμως νομίζητε ἀπαραίτητον δι' ἄγγελμα πρὸς ἐπιτυχίαν ἐπιστρατεύσεως, δέον συνταχθῆ τοῦτο μετὰ μετριοπαθείας, νὰ ἔχη δὲ ὡς βᾶσιν τὴν ἀνάγκην τῆς ταχείας ἐκκαθαρίσεως τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ καταστάσεως καὶ τῆς πλήρους συντελείας τοῦ ἔργου τῆς διακαίας εἰρήνης ἐν Ἀνατολῇ, ὃ Ἑλλάς τόσον προθύμως ἀνέλαβε. Παράκλησις ὅπως μεταφρασθῆ καὶ ἀναγνωσθῆ ὑπὸ κ. Στεργιάδου. Παρακαλοῦμεν ἀνακοινώσητε ἀρχιστράτηγον Παπούλαν ἀκόλουθα: Σημερινὴ κατάστασις ἐδῶ ἐπιβάλλει ἄμεσον ἐκτέλεσιν ἐπιχειρήσεως πρὸς κατάληψιν Ἑσκή-Σεχῆρ καὶ Κιουταχείας, περὶ ἧς Ἑλληνικὴ ἀποστολή, στηριζομένη εἰς ἀσφαλεῖς πληροφορίας Σαρηγιάννη ἐνταῦθα καὶ Πάλλη ἐν Ἀθήναις, ἐπανειλημμένως ἐβεβαίωσεν, ὅτι δύναται ν' ἀρχίσῃ ἄμεσως. Μεγίστη καὶ ἄμεσος ἐξυπηρέτησις ἐθνικῶν συμφερόντων θὰ προέλθῃ ἀσφαλῶς ἀπὸ ἐκτέλεσιν ἐπιχειρήσεως ταύτης. Ἐννοοῦμεν τὴν ἀνάγκην ἐνισχύσεως διὰ τὴν περαιτέρω συνέχισιν ἐπιχειρήσεως. Πρὸς τοῦτο τηλεγραφοῦμεν σήμερον Ἀθήνας παρασκευάσωσιν ἀποστολὴν ἐν καιρῷ ἀναγκαίων ἐνισχύσεων, καλουμένων ἄμεσως, ἅμα ἐνάρξει ἐπιχειρήσεων 3 ἡλικιῶν. Συνεπῶς τηλεγραφήσατε Ἀθήνας καὶ ἐνταῦθα ἡμέραν ἐνάρξεως. Ἐπίσης θὰ λάβωμεν πρόνοιαν περὶ ἄμεσου προμηθείας καὶ ἀποστολῆς αὐτόθι 100 αὐτοκινήτων Τύλλορ, ζητηθέντων δι' ἡμετέρου εἰς Ἀθήνας τηλεγραφήματος. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων εἶναι δυνατὴ ἄμεσος ἐναρξίς ἐπιχειρήσεων. Προβῆτε ἄμεσως. Ἐάν καιρικὴ κατάστασις καθιστᾷ ἀναπόδραστον ἀναβολὴν ἡμερῶν τινῶν, ἢ, ἐάν ἐπελθοῦσα μεταβολὴ εἰς δυνάμεις ἐχθροῦ κατέστησαν ἀδύνατον ἐναρξιν ἐπιχειρήσεως πρὸ ἀφίξεως ἐνισχύσεων, παρακαλοῦμεν τηλεγραφήσατε ἄμεσως πᾶσαν λεπτομέρειαν. Πρὸς καθοδήγησιν ὑμῶν, ποιούμεθα ὑμῖν τὴν ἰδιαιτέρως ἐμπιστευτικὴν ἀνακοίνωσιν, ὅτι ἡ ἐναρξίς τῶν ἐπιχειρήσεων ὑποδεικνύεται ἄρμοδίως ὡς οὐσιῶδες ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ὑποθέσεως.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ—ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΓΟΥΒΕΛΗ

Ἐάν ἐγένετο ἡ ἐπιστράτευσις ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου, ὡς ὑπέδειξεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιτελείου, Γουβέλῆς, βεβαίως αἱ ἐφεδρεῖαι θ' ἀπετέλουν πολύτιμον δυνάμιν κατὰ τὸν Μάρτιον καὶ θὰ ἐξυπηρέτου ἀποτελεσματικῶς τὰς διπλωματικὰς ἐνεργείας τῆς Κυβερνήσεως. Τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐφεδρεῶν καὶ σοβαρῶν ἐνισχύσεων ἐπρόκειτο ν' ἀναπληρώσῃ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, διὰ τῆς ἀπειλῆς τῶν νῶτων τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν ὅμως τοῦ ὑπαρχηγοῦ Σαρηγιάννη εἰς τὸ Λονδῖνον, τὸ πολεμικὸν σχέδιόν του μετεβλήθη καὶ ὁ ἐχθρὸς παρέμεινεν ἀνενόχλητος ἐκ τῶν νῶτων.

σχεδίων και τῶν προστριβῶν, ἕκαστος ν' ἀναλάβῃ τὰς εὐθύναις του, διότι ἡ περαιτέρω συνεργασία ἀρχιστρατήγου, ἐπιτελάρχου και ὑπαρχηγοῦ δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ και εἰλικρινής.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ συνεργασία των ἐξηκολούθησε, ἡ Κυβέρνησις ἠνέχθη τὴν κατάστασιν και νέα σχέδια ἤρχισαν νὰ καταρτίζωνται ἀπὸ κοινοῦ ἐν Σμύρνῃ διὰ τὰς μελλοντικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὁ στρατὸς μετὰ τὰ κτυπήματα τοῦ Βορείου Μετώπου και τὴν ἐνθάρρυνσιν τῶν Τούρκων τῆς Ἀγκύρας, εἶχεν ἀνάγκην πλήρους ἀνασυγκροτήσεως. Πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Μαρτίου ἡ στρατιὰ Σμύρνης και τὰ ὑπεύθυνα γραφεῖα πληροφοριῶν αἰσιοδόξουν σχετικῶς μὲ τὴν κατάστασιν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων. Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ὅμως ἡ αἰσιοδοξία μετεβλήθη εἰς ἀνησυχίαν. Καὶ ἰδοὺ τι ἐτληγράφει ἐκ Προύσης τὴν 23ην Μαρτίου ὁ Ἀρχιστράτηγος:

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

*Αριθμὸς 4531)1158.—Ἀπολύτου προτεραιότητος.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ—ΕΠΙΤΕΛΙΚΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ

Ἀθήνας

Ἐπὶ διαταγῇ 2022. Πεῖρα τελευταίας ἐπιχειρήσεως μὲ ἐπίεισεν, ὅτι ἐν τὸς δύο τελευταίων μηνῶν ἐχθρὸς ἐπραγματοποίησε προόδους μεγίστας ἢ καθ' ὀλόκληρον προηγηθὲν διάστημα δύο ἐτῶν. Στράτευμά του καλῶς συντεταγμένον μετὰ δυσαναλογίας πολλῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἐπιβάλλουσι πειθαρχίαν και ὦν ἠθικὸν και ἐλπίδες ἀνυψώθησαν, κατόπιν τερατώδους συνδιασκέψεως και γαλλοῦταλικῆς ὑποστηρίξεως. Δυνάμεις αὐτοῦ, εἴκοσι πέντε χιλιάδες, ὦν πλεῖστοι πεζικὸν μετώπου Προύσης και δέκα πέντε χιλιάδες μετώπου Οὐσάκ, αὐξήθησονται κατὰ πληροφορίας ἐντὸς εἴκοσι ἡμερῶν ἀπὸ Σῶμα Στρατοῦ Σεβαστείας ἐκ δραστηρίας στρατολογίας και πιθανῶς ἐκ Κιλικίας και ἐκ Καυκάσου διὰ θαλάσσης. Ἐπομένως ὀφείλωμεν ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν κάλλιον νὰ ἐνεργήσωμεν ἐπίθεσιν πρὸ σοβαρᾶς ἐνισχύσεως ἐχθροῦ. Ἀλλὰ πρὸς ἀνάληψιν ἐπιθέσεως, μετὰ βεβαιότητος ἐπιτυχίας, ἀπαραίτητος ἐνίσχυσις Στρατιᾶς δι' ἐφαρμογὴν πρώτης περιπτώσεως, περιλαμβανομένης ἐν 4062)8-3-21 και 4107)11-3-21 ἀναφορᾶς μου, ἐκ πενήντα χιλιάδων ἀνδρῶν και διακοσίων πενήντα ἀξιωματικῶν, ὅσοι ἐκτὸς μάχης, και ἀποστολὴ δύο ἢ τοῦλάχιστον μιᾶς πλήρους μεραρχίας ἐξ ἐσωτερικοῦ πρὸς ἀνασχηματισμὸν Β' Σώματος. Πρὸς συμπλήρωσιν ὑλικοῦ διατάξατε πρὸς τὸ παρὸν ἄμεσον ἀποστολὴν εἰδῶν πρὸ τριῶν μηνῶν ζητηθέντων, ὑλικά μηχανικοῦ, τηλεγράφων, ὑγειονομικὰ κτλ. και ἀφειδῶς αὐτοκίνητα φορτηγά. Ἀποστέλλω προσεχῶς πλήρη κατάστασιν ἀπαιτουμένων, ἀλλὰ προέχει ζήτημα ἄμεσου ἀποστολῆς αἰτηθέντων ἤδη, ὦν ἐλάχιστα ἐπραγματοποιήθησαν, ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσω, ὅτι μέχρι τοῦδε ἀφίχθησαν μόνον δύο χιλιάδες ἄνδρες.

Ἐκάστη παρερχομένη ἐβδομάς αὐξάνει δυνάμεις και ἐφοδιασμὸν ἐχθροῦ και ἐπομένως ἀπαιτουμένας ἐνίσχυσεις Στρατιᾶς. Τοῦτο ἐχουσα ὑπ'

ὄψιν ἢ Κυβέρνησις παρακαλῶ ἀναμετρήσῃ δυνάμεις τῆς Χώρας καὶ ρυθμίσῃ ἀποφάσεις τῆς.

Προῦσα τῇ 23 Μαρτίου 1921

Ὁ Διοικητὴς Στρατιᾶς
Α. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Κατόπιν τοῦ ἐντόνου τούτου τηλεγραφήματος, ὃ διαδεχθεὶς τὸν Δ. Γούναρην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκης ἐνεχείρισε τὸ κατωτέρω σημείωμα πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας Κ. Γουβέλην:

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ

Δοθὲν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Θεοτόκη πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ.

- 1) Ὁλόκληρος ἢ ἐκ τῆς ἐπιστρατεύσεως δυνάμεις νὰ σταλῇ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν.
- 2) Ἐντὸς πόσου χρονικοῦ διαστήματος αἱ ἐφεδρεῖαι τῶν 45.000 ἢ πλείονες θὰ εὐρίσκωνται εἰς Μικρὰν Ἀσίαν;
- 3) Ἐξ ὅλων τῶν αἰτουμένων ὑπὸ τοῦ ἀντιστρατήγου Παπούλα διὰ τηλεγραφήματος 2074 τί δυνάμεθα νὰ διαθέσωμεν;
- 4) Πότε δυνάμεθα νὰ τὰ διαθέσωμεν;
- 5) Τί διεθέσαμεν μέχρι τοῦδε;
- 6) Ζήτημα τῶν ὄπλων.

Ἀθῆναι 26-3-1921

Εἰς τ' ἀνωτέρω ἐρωτήματα ὁ ἐπιτελάρχης Κ. Γουβέλης ἀπήντησε διὰ τοῦ κατωτέρου ἐμπιστευτικοῦ ὑπομνήματος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπισήμων ἀρχείων.

Ἀριθ. Ε.Π. 339.—Ἀπολύτως ἐμπιστευτικόν.

(Συνημμένως: 9)

Ὁ Ὑποστράτηγος Κωνσταντῖνος Γουβέλης,
Ἀρχηγὸς τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ
Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν
Γραφεῖον Ὑπουργοῦ

Ἐνταῦθα:

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω συνημμένως ἀντίγραφον τοῦ σημειώματος, ὃπερ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, μοὶ παρέδωκε, καὶ ὃπερ περιλαμβάνει ἀποφάσεις τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου διατυπωμένας εἰς ἐντολὰς καὶ ἐρωτήματα, ἀπευθυνόμενα πρὸς τὴν Ἐπιτελικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Στρατοῦ, μετὰ τῶν σχετικῶν πρὸς τοῦτο ἐκθέσεων καὶ ὑπομνημάτων τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ καὶ τῶν συναφῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἀπέφυγα ἐπιμελῶς καὶ ἀπὸ σκοποῦ, ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ (12ης Ἰανουαρίου 1921), ὅπως ὑποβάλω αὐτοβούλως ἐπίσημα ὑπομνήματα, σχετικὰ πρὸς τὴν συγκρότησιν τοῦ στρατεύματος, τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς ἀναγκαιούσας προμηθείας, μὴ αἰτούμενα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἢ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ἀφοῦ

καθ' ἐκάστην σχεδὸν συνητώμην μετὰ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ καὶ συνεχῶς μετὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἀφοῦ προφορικῶς καὶ διὰ σημειωμάτων καὶ καταστάσεων ὑπέβαλον τὰς σκέψεις μου καὶ ἐξέθετον ἐκάστοτε τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατεύματος, περιττὸν ἔκρινον, ἵνα καὶ ἐγγράφως ὑποβάλω ἐπισήμους ἐκθέσεις, μὴ ζητούμενας παρ' οὐδενός, καθόσον ἡ ὑποβολὴ ἐπισήμων ὑπομημάτων, ἐν περιπτώσει μάλιστα ἀσυμφωνίας μεταξὺ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ ἐπιτελάρχου, θὰ ἀπετέλει ἀπτὰς ἀποδείξεις διαφωνίας, ἐνδείξεις οἰονεὶ διαμαρτυρίας τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸν καὶ συνεπῶς ἀφορμὰς ρήξεως, οὕτως εἰπεῖν, καὶ αἰτίας ἀποχωρήσεως ἐν τέλει τοῦ ὑποφαινομένου ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ.

Δὲν ἐνόμιζον ὁμως, ὅτι τοιοῦτόν τι μοὶ ἦτο ἐπιτετραμμένον. Τοῦναντίον ἐφρόνον, ὅτι, ἀφοῦ ἅπαξ ἀνέλαβον τὴν ἀνατεθεῖσαν μοι ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ, ἐπιτακτικὸν εἶχον καθῆκον, ὅπως, ἐπὶ πάσῃ ἔτι προσωπικῇ θυσίᾳ, ἐμμεῖνω ἀγωνιζόμενος ὅλαις δυνάμεσι τὸν εὐγενῆ καὶ ἱερὸν ἀγῶνα παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Κυβερνήσεως, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἦτο ὀπωσδήποτε δυνατόν καὶ παρεῖχεν ἔτι ἐλπίδας σκοπίμου ἐργασίας. Ἡδῆ, διατασσόμενος, ὑποβάλλω συνημμένως τὰς σχετικὰς, πρὸς τὰ τεθέντα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου θέματα, ἐκθέσεις.

Δὲν εἶναι τῆς παρουσίας βεβαίως στιγμῆς, ὅπως ἐξετασθῆ ποία ἢ κατάστασις τῆς Στρατιᾶς ἀπὸ ἀπόψεως δυνάμεως, ὀργανώσεως, ἐφοδιασμοῦ κλπ. τί ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη νῦν δημιουργηθῆ ἀπὸ τῆς πρώτης (κατὰ μῆνα Δεκέμβριον 1920) γενομένης ἀποπείρας ἐπιθέσεως κατὰ Ἑσκή-Σεχήρ, καὶ ἰδίᾳ, ἀπὸ τῆς 12ης Ἰανουαρίου 1921, ὅποτε ἀνέλαβον τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας, ὡς ἐπίσης καὶ ὁποῖα τὰ αἴτια, ὧν ἔνεκα δὲν ἐπετεύχθη ἡ κατάστασις αὕτη. Ἐπίσης δὲν εἶναι τοῦ παρόντος, ὅπως μελετηθῶσι, ἀφ' ἑνὸς μὲν, ἐὰν καλῶς ἢ κακῶς ἐγένετο (καὶ μάλιστα, ὡς ἐγένετο) κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1920, καὶ πρὶν ἢ ἔτι ἀναλάβω, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας, ἢ ἐπίθεσις κατὰ Ἑσκή-Σεχήρ, (ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐκ ταύτης προκύψαντα μέγιστα μειονεκτήματα διὰ τὰς μετέπειτα ἐπιχειρήσεις τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Στρατιᾶς, ἅτινα ἦτο δυνατόν καὶ ἔπρεπε, ὡς νομίζω, νὰ ἔχωσι προβλεφθῆ.

Τέλος δὲν φρονῶ, ὅτι πρέπει νῦν νὰ ἐρευνηθῆ, ἐὰν προῶρως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει πεπληνημένων πληροφοριῶν ἤρξαστο, διὰ τῆς γενομένης ἀπὸ 10ης Μαρτίου 1921 ἐπιθέσεως τῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀρίστου, ὄντως, στρατηγικοῦ σχεδίου, προβλεπόντος διὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ ὅλου μελετηθέντος ἀγῶνος ταυτόχρονον κατ' ἀμφοτέρων τῶν σημαντικωτάτων στρατηγικῶν σημείων Ἑσκή-Σεχήρ καὶ Ἀφίον-Καραχισάρ ἐπίθεσιν, σχεδίου δέ, οὕτινος κατ' εὐτυχίαν ὑπῆρξα ὁ ὑποφότης καὶ θερμότατος ὑποστηρικτής.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ὀφείλομεν πρωτιστῶς καὶ ἀποκλειστικῶς νὰ λάβωμεν ἐπ' ὧν τὴν δημιουργηθεῖσαν καὶ ὑφισταμένην νῦν κατάστασιν ἐν τῇ στρατιᾷ Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ ταῖς λοιπαῖς δύο στρατιαῖς Θράκης καὶ Ἠπείρου. Καὶ ὀφείλομεν, ἐκόντες ἄκοντες, νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἤδη μετὰ πάσης αὐταπαγήσεως καὶ αὐτοθυσίας, τὴν κρισιμωτάτην, ὄντως, κατὰ

στασιν διὰ τῶν μέσων, ἅτινα διαθέτομεν καὶ δι' ἐκείνων, ἅτινα ἐλπίζομεν ὅτι θὰ δυνηθῶμεν προσεχῶς νὰ διαθέσωμεν.

Ἐπὶ τοιαύτας σκέψεις καὶ πιστῶς ἐκτελῶν τὰς διαταγὰς τοῦ κ. Ὑπουργοῦ συντάξα τὰ συνημμένα ὑπομνήματα ἐν πάσῃ δυνατῇ λεπτομερείᾳ καὶ σαφηνείᾳ: α) Ἐπὶ μνημα περὶ τῶν προσελθόντων ἐφεδρῶν καὶ τῆς διαθέσεως αὐτῶν. β) Ἐκθεσιν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐνισχύσεως τῆς δυνάμεως τῆς στρατιᾶς Θράκης—Μακεδονίας καὶ τῆς στρατιᾶς Ἠπείρου. γ) Ἐπὶ μνημα ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν μεταφορῶν τῶν ἐφεδρειῶν εἰς τὴν στρατιᾶν Μικρᾶς Ἀσίας. δ) Ἐπὶ μνημα περὶ τοῦ ὑπάρχοντος ὀπλισμοῦ. ε) Κατάστασιν ἐμφαίνουσιν τὴν ὑπάρχουσαν δύναμιν αὐτοκινήτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τὴν 12ην Ἰανουαρίου 1921, ὡς καὶ τὴν ἀποσταλεῖσαν τοιαύτην, ἀπὸ τῆς ὡς ἄνω ἡμερομηνίας, πρὸς δὲ καὶ τὸν πρὸς ἀποστολὴν ἀριθμὸν αὐτοκινήτων. στ) Ἐπὶ μνημα περὶ συμπληρώσεως τῶν ἐλλείψεων εἰς κτήρη τῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας. ζ) Κατάστασιν ἀνεφοδιασμοῦ στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς φάρμακα. η) Κατάστασιν αἰτηθέντος, ἀποσταλέντος, ἀποσταλησομένου εἰς Μικρὰν Ἀσίαν τηλεγραφικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ ὑλικοῦ, ὑλικοῦ κατασκευῶν, ὑλικοῦ ἀεροπορίας.

Θεωρῶ ἐπ' ἀνάγκης, ὅπως ἐλύσω τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς κατανομῆς τῶν ἐφεδρῶν, καὶ νὰ τονίσω διὰ τῆς παρουσίας μου ἀναφορᾶς, ὅτι ἐκτενῶς πῶς ἐκτίθεται, ἐν τῇ σχετικῇ «ἐκθέσει ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐνισχύσεως τῆς δυνάμεως τῆς στρατιᾶς Θράκης—Μακεδονίας καὶ τῆς στρατιᾶς Ἠπείρου» ὡς καὶ ἐν τῷ «ὑπομνήματι περὶ τῶν προσελθόντων ἐφεδρῶν κλπ.», τοῦτέστιν ὅτι, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὅπως ἀπαξάπαντες οἱ ἐφεδροὶ ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐπιτακτικῶς ἐπιβάλλεται, ἵνα ἐν μὲν τῇ Θράκῃ παραμείνωσι πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς στρατιᾶς Θράκης 6000 ἀνδρῶν, ἐν δὲ τῇ Ἠπείρῳ 2000 τούτων. Αἱ ἐνισχύσεις αὗται ἀποτελοῦσι τὸ ἀπολύτως ἐλάχιστον ὄριον ἐνισχύσεων, ἀπαραιτήτων ὅλως διὰ τὰς ἄνω στρατίας, κάτωθι τοῦ ὁποίου ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, ὡς πέποιθα, ἐπιτρέπεται νὰ κατέλθωμεν.

Ὅμοίως παρακαλῶ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ὅπως ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν Στρατιῶν καὶ τῶν πυρομαχικῶν αὐτῶν.

Ἄπαντα, ὡς ἐν τῷ σχετικῷ ὑπομνήματι περὶ τοῦ ὀπλισμοῦ ἐκτίθεται, τὰ ὅπλα μάνλιχερ θὰ ἀποσταλῶσιν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Σημειωτέον ἐν τούτοις, ὅτι θὰ δημιουργηθῇ μεγίστη ἀνωμαλία καὶ μείωσις τῆς μαχητικῆς ἰκανότητος τῆς στρατιᾶς Θράκης κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ ὀπλισμοῦ αὐτῆς. Οὐχ' ἦττον, παρὰ τοῦτο, ἡ ἀνταλλαγή τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν δύο ἐκ τῶν τριῶν μεραρχιῶν Θράκης, αἵτινες τυγχάνουσιν ὀπλισμένοι διὰ ὀπλων μάνλιχερ, πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ θὰ ἐκτελεσθῇ ἐν τῷ ἐλάχιστῳ δυνατῷ χρονικῷ διαστήματι.

Ἄλλὰ, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, τὸ μέγιστον καὶ σοβαρώτατον τῶν μειονεκτημάτων τῆς στρατιωτικῆς ἡμῶν καταστάσεως εἶναι οὐ μόνον ἡ ἔλλειψις ὀπλων ἐπαρκῶν πρὸς ὁμοιόμορφον ὀπλισμὸν τῶν μαχομένων, τουλάχιστον, μονάδων, οὐ μόνον ἢ ἐν τῇ αὐτῇ στρατιᾷ ὑπαρξίς ὀπλισμοῦ διαφόρου τύπου κατὰ μεραρχίας, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρωτίστως ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν φυσιογγίων, καὶ διὰ τὸ μωσαϊκὸν τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν στρατιῶν.

Ἡ στρατιὰ Ἠπείρου, ἥτοι μία καὶ μόνη μεραρχία, μάλιστα δὲ οὐχὶ πλή-

ρης, ἔσται ὠπλισμένη δι' ὄπλων μάουζερ. Ὁμοίως δύο τῶν μεραρχιῶν Θράκης ἔσονται ὠπλισμένοι δι' ὄπλων μάουζερ, ἡ δὲ ἑτέρα τῶν τριῶν δι' ὄπλων λεμπέλ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν φυσίγγιων μάουζερ εἶναι τοιοῦτος, ὥστε εἶναι ζήτημα ἐὰν ἀναλογοῦσιν 700—750 μόνον φυσίγγια δι' ἕκαστον τῶν ἐν χρήσει ὄπλων, ἐνῶ ἔπρεπεν ἡ ἀναλογία τῶν φυσίγγιων νὰ ἀνέρχεται εἰς 3000 τοῦλάχιστον φυσίγγια καθ' ὄπλον. Τοῦτ' αὐτὸ περίπου συμβαίνει διὰ τὰ ὄπλα λεμπέλ.

Ἐπίσης δὲ καὶ διὰ τὰ ὄπλα γκρά. Ἀνάγκη, ὅθεν, ἀπόλυτος, ἐπιτακτικὴ, ἐπείγουσα παρίσταται, ὅπως καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἡ Κυβέρνησις ἐπιτύχῃ τὴν προμήθειαν, ἐὰν μὴ ὄπλων, τοῦλάχιστον φυσίγγιων ἐπαρκῶν διὰ τὰ ὑπάρχοντα ἐν χρήσει καὶ ἐν χερσὶ τῶν ἀνδρῶν ὄπλα, ὡς καὶ διὰ τὰ ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοιαῦτα. Ἄνευ τῆς προμηθείας φυσίγγιων, αἱ δύο στρατιαὶ Θράκης καὶ Ἡπειροῦ εὐρεθήσονται, ἐν περιπτώσει δράσεως, εἰς μεγίστην δυσχέρειαν, δυναμένην νὰ ἀποβῇ ὀλεθρία.

Ἄνευ τῆς προμηθείας φυσίγγιων πᾶσα περαιτέρω ἐπιστράτευσις ἀποβαίνει ὄλως ἀδύνατος. Ὡς δὲ ἐπιβάλλεται νὰ φρονῶ, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς αἰτήσεις τῶν στρατιωτῶν καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν, νέα ἐπιστράτευσις, ἑτέρων ἡλικιῶν ἀπαιτηθήσεται ἀπαραιτήτως, ἐὰν ὑποχρεωθῶμεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Μαρτίου 1921.

Κ. Ε. ΓΟΥΒΕΛΗΣ

Η ΑΔΡΑΝΕΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΜΗΝΩΝ

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὑπομνήματος καταφαίνεται, ὅτι τὴν πατρότητα τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων κατὰ Ἐσκῆ-Σεχῆρ καὶ Ἀφιόν-Καραχισάρ διεκδικεῖ ὁ ἐπιτελάρχης τῶν Ἀθηνῶν Κ. Γουβέλης. Ἄλλὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ πρὸς τιμὴν του, ὅτι ὡς πρωταρχικὴν βᾶσιν ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου του ἔθεσε τὴν ἐπιστράτευσιν 4 ἡλικιῶν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1921, δηλαδὴ ἐπίθεσιν διὰ συγκεντρωμένων καὶ ἰσχυρῶν δυνάμεων. Ἡ ἀδράνεια τῶν δύο μηνῶν (Ἰανουαρίου—Φεβρουαρίου) ἐδημιούργησε κατάστασιν σοβαράν, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄνδρες περιεπλάκησαν ἐντὸς τοῦ ἀδιεξόδου, καὶ ὡς μοναδικὴ ἐλπίς ἀπέμενε καὶ πάλιν ἡ νέα ἐπιστράτευσις καὶ ὁ ταχύτερος ἀνεφοδιασμὸς τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἀδράνεια τῶν δύο πρώτων μηνῶν τοῦ 1921 ἐπληρώνετο ἀπὸ τὸ ἔθνος μὲ βαρείας αἱματηρὰς καὶ ὕλικας θυσίας.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Στρατιᾶς τηλεγραφεῖ ἐκ Προύσης τὴν 23ην Μαρτίου 1921, ὅτι παρίσταται ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἐπιθέσεως μετὰ δέκα πέντε ἡμέρας πρὸς ματαίωσιν τῶν συγκεντρώσεων τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Θεωρεῖ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐπιχειρήσεων ὡς σπουδαιότητα, καὶ μ' ὅλα ταῦτα μόλις μετὰ παρέλευσιν τριμήνου σχεδὸν ἄρχεται ἡ γενικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον ὀλοκλήρου τῆς μετωπικῆς παρατάξεως.

Εἰς τὸ διάστημα τοῦ τριμήνου εἶναι ἀληθές, ὅτι καὶ ἰσχυραὶ δυνάμεις συνεκεντρώθησαν καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς ηὔξηθη. Ἄλλὰ καὶ ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας καὶ τῆς βραδύτητός μας διὰ ν' ἀνασυγκροτηθῇ, νὰ ἐφοδιασθῇ πληρέστερον καὶ νὰ κινηθῇ ἀσφαλέστερον πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς γραμμὰς τῆς ἀμύνης του.

ΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥ Κ. ΓΟΥΒΕΛΗ
 ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ
 «Η ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ»

Ἡ διστακτικότητα τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποδείξεων τοῦ ἐν Ἀθήναις Γενικοῦ Ἐπιτελείου καὶ τὰ θλιβερά ἀποτελέσματα τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Μαρτίου, εἶχον κατ' οὐσίαν προκαλέσει σοβαρὰν ρῆξιν μεταξύ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας στρατηγοῦ Κ. Γουβέλη. Αἱ ἀλήθειαι καὶ τὸ θάρρος τῆς γνώμης τοῦ Ἐπιτελάρχου φαίνεται ὅτι εἶχον δυσαρεστήσει τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς παράγοντάς της, καὶ δι' αὐτὸ ἀπεφασίσθη ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ ἡ τοποθέτησις τοῦ στρατηγοῦ Β. Δούσμανη εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Ὁ στρατηγὸς Κ. Γουβέλης ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν, καὶ πρὸς τοῦτο ὑπέβαλε τὴν 31ην Μαρτίου 1921 τὸ κατωτέρω ἔγγραφον «περὶ μεταθέσεώς του εἰς διαθεσιμότητα».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Μαρτίου 1921

Ὁ Ὑποστράτηγος Κωνσταντῖνος Γουβέλης,

Ἀρχηγὸς τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ

Πρὸς τὴν Ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Στρατοῦ Ἐν τὰ ὕθρα

(Αἴτησις περὶ μεταθέσεώς μου εἰς διαθεσιμότητα)

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω, ὅπως ἐνεργηθῶσι τὰ δέοντα, ἵνα τεθῶ εἰς διαθεσιμότητα. Σνημιμένως ὑποβάλλω καὶ τὸ πρωτότυπον ὁμοίας αἰτήσεώς μου, ἐγγεγραμμένης ἐν τῷ ἐμπιστευτικῷ πρωτοκόλλῳ τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ ὑπ' ἀριθ. 90, συνταχθείσης δέ, ὡς ἐμφαίνεται τῇ 2α Φεβρουαρίου 1921, ἤτοι μετὰ εἴκοσι (20) καὶ μόνον ἡμέρας ἀπὸ τῆς 12ης Ἰανουαρίου ἰδίου ἔτους, καθ' ἣν εἶχον ἀναλάβει τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ.

Τὴν αἴτησιν ταύτην συνέταξα καὶ τότε καὶ ὑπέβαλον τῇ ἐπιτελικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Στρατοῦ, ἐν τῇ ἀποφάσει, ὅπως ἀπόσχω ταύτης, καίτοι ἐπὶ εἰκοσαήμερον μόνον εἶχον διευθύνει αὐτήν, ἐνεκὰ λόγων, οἵτινες σαφέστατα καταφαίνονται ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. ἐμπιστευτικῷ πρωτοκόλλῳ 339, τῆς 28ης Μαρτίου 1921, ἀναφορᾷ μου, δι' ἧς τῇ διαταγῇ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ὑπέβαλον τῷ Ὑπουργείῳ αἰτηθείσας ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐκθέσεις ποικίλας καὶ ὑπομνήματα, τοῦτέστιν ἐνεκὰ ριζικῆς διαφορᾶς ἀντιλήψεων μεταξὺ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ ὑποφαινομένου, ἐμοῦ μὲν προτείνοντος καὶ ὑποδεικνύοντος πάντοτε καὶ διαρκῶς τὰ ἀναγκαιοῦντα ληπτέα μέτρα πρὸς ἀνασυγκρότησιν τοῦ στρατεύματος καὶ πρὸς πλήρη ἐφοδιασμὸν αὐτοῦ, τοῦ δὲ κυρίου Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν (Γούναρη) διαρκῶς ἀναβάλλοντος καὶ ματαιοῦντος πᾶσαν ἐνέργειάν μου καὶ πρότασίν μου, οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἔκτοτε ἐπιστράτευσιν ἠλικιῶν, τὴν ὀργάνωσιν τῶν μονάδων, τὴν συγκρότησιν τῶν ἀπαιτουμένων σχηματισμῶν ἐμπολέμου δυνάμεως κλπ. ἀλλὰ, ὅπερ χειρὸν, καὶ ὡς πρὸς τὴν διενέργειαν προμηθειῶν ὑλικῶν πολέμου, αὐτοκινήτων, ἵππων, φορητῶν κτηνῶν καὶ λοιπῶν ἄλλων ἀπαραιτήτων ὅλων καὶ ἐπιτακτικωτάτης ἀνάγκης εἰδῶν.

Τούτ' αὐτὸ ἐξηκολούθησε καὶ μετέπειτα, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ὑπουργίας καὶ ἔτι μέχρι ἐσχάτων, ἐκ τοῦ διαδεχθέντος τὸν πρῶτον δευτέρου Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν (Θεοτόκη), ὅστις ἀπέπτυξε μεγάλην ἐσχάτως, ἀληθῶς, δραστηριότητα, πλὴν ἀτυχῶς ὀλίγον ἀργά, καθόσον ὄπλα καὶ φυσίγγια καὶ αὐτοκίνητα καὶ ἵπποι δὲν αὐτοσχεδιάζονται.

Λόγοι ἐν τούτοις πατριωτικοί, σκέψεις ἱεραί, ἐλπίδες δυνατῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως μὲ ἀνεχαίτισαν ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεώς μου ἐκείνης τότε, καὶ πολλάκις εἶτα, ὅπως ἀπόσχω τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ, διὸ δὲν ὑπέβαλον τῷ Ὑπουργείῳ τὴν αἴτησίν μου ἐκείνην τότε, ὡς καὶ μέχρι σήμερον.

Παρέμεινα ὅθεν παρὰ τῇ Ἐπιτελικῇ Ὑπηρεσίᾳ τοῦ Στρατοῦ, ἀγωνιζόμενος νυχθημερόν, προσκρούων διαρκῶς κατὰ τῶν σκοπέλων τοῦ δισταγμοῦ, τῆς ἀναβολῆς, τῆς ἀρνήσεως ἐκ μέρους τῶν κυρίων ὑπουργῶν, ἀλλὰ καὶ μὴ καμπτόμενος καὶ μὴ ὑποχωρῶν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ὑπερτάτων πρὸς τὴν πατρίδα καθηκόντων μου.

Δι' ἀτρήτων δὲ κόπων καὶ ἐπιτυχοῦς λίαν, ἐπιτυχεστάτης μάλιστα διευθύνσεως, τοῦ πολυδαίδαλου ἔργου τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ, προϋσταμένης, (ἵνα μὴ καὶ περὶ τῶν στρατευμάτων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἴπωμεν) τριῶν ὄλων στρατιῶν, ἐν χωριστοῖς θεάτροις ἐπιχειρήσεων εὐρισκομένων καὶ δρωσῶν ἢ μελλουσῶν ἐνδεχομένως νὰ δράσωσι, ἀνήγαγον εἰς ὑψηλὴν περιωπὴν καὶ κατέστησα ἄξιον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ προορισμοῦ τὸ τέως φυτοζωοῦν καὶ σχεδὸν ὅλως ἀνύπαρκτον Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ Στρατοῦ.

Ἐὰν δὲ εἰσηκουόμην ἀρχῆθεν, ἡδὴ ὁ στρατὸς ἡμῶν καὶ αἱ ἀποθῆκαι παντοειδοῦς ὑλικοῦ ἤθελον εἶσθαι πλήρως ἐφωδιασμένοι, ἐνῶ νῦν αἱ στρατιαὶ στεροῦνται καὶ αὐτῶν τῶν ὄπλων, καὶ ἔτι πλέον στεροῦνται καὶ αὐτῶν τῶν φυσιγγίων, τῆς ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τροφῆς ταύτης τῶν ὄπλων τοῦ μαχομένου στρατεύματος, ὡς ἐκ τοῦ ὑποβλήθέντος σχετικοῦ περὶ ὀπλισμοῦ ὑπομνήματός μου καταφαίνεται.

Χθὲς ὅμως, ὅλως ἀπροσδοκῆτως ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν μοὶ ἀνεκοίνωσεν ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, καθ' ἣν ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον, ὅπως, κατὰ τὰς παρούσας κρίσιμους περιστάσεις, δημιουργηθείσας ἐν τούτοις ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνησθέντων αἰτίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς θλιβερώτατα ἀστοχωτάτης κατ' ἐπανάληψιν δράσεως τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, χρησιμοποιοιθῶσι καὶ τινες ἀξιωματικοί, μὴ ἐν ἐνεργείᾳ νῦν, καλοὶ δὲ θεωρούμενοι, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἐπιτελείων, ἐν οἷς καὶ ὁ ὑποστράτηγος κ. Δούσμανης. Ὁ τελευταῖος δὲ οὗτος πρὸς ἐνίσχυσιν, ὡς εἶπεν ὁ κ. ὑπουργός, τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ, ἀναλαμβάνων κατὰ συνέπειαν, καθὸ κατὰ πολὺ ἀρχαιότερος ἐμοῦ, τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ.

Κατάπληκτος καὶ ἐμβρόντητος, ὄντως, ἐμείνα ἐπὶ τῷ ἀκατανοήτῳ καὶ ἀνεξηγήτῳ ὅλως ἀκούσματι τούτῳ, τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθόσον τότε τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον διὰ στόματος τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Ὑπουργὸς ἀνωμολόγουν, οὐ μόνον πληρεστάτην τὴν ἐπάρκειαν τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ ταύτης, ἀλλὰ καὶ ὑπέροχον καὶ ἀξίαν θανμασμοῦ καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἀξίαν τὴν δράσιν τοῦ ὑποφαινομένου ἐπιτελάρχου, παρὰ τὰς πολλαπλᾶς δυσχερείας καὶ ἀντιξοότητας, καθ' ὧν ἐπά-

λαιον! Ὁ κ. ὑπουργὸς ὅμως προσέθηκεν αὐθις, ὅτι εἶναι ἀνάγκη, ὅτι πρέπει ὀπωσδήποτε νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ ὁ κ. Δούσμανης. Ἐν τῇ παρατηρήσει μου τότε, ὅτι, ἀφοῦ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα καὶ τοιαύτη τις εἶναι ἡ ἀντίληψις τοῦ τε κ. Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὡς πρὸς ἐμέ, πρέπει νὰ ἀναθεωρηθῆ ἡ ἀπόφασις τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἣτις ἀποτελεῖ, ἐπιτραπήτω μοι ὁ χαρακτηρισμὸς, ἀληθὲς πραξικόπημα τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου κατ' ἐμοῦ, ἄγνωστον μὲν ὑπὸ τίνων λόγων καὶ συνδυασμῶν ὑπαγορευθέν, πάντως ὅμως χάριν, ἀποκλειστικῶς, τοῦ κ. Δούσμανη, ὁ δὲ κ. Δούσμανης νὰ χρησιμοποιηθῆ, σκοπιμώτερον ἴσως, εἰς ἄλλην θέσιν, ἔχουσιν ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ, εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας λόγου χάριν, οὐχὶ δὲ παρὰ τῇ Ἐπιτελικῇ Ὑπηρεσίᾳ τοῦ Στρατοῦ, παρὰ τῇ ὁποίᾳ περιιττεῖται ὅλως ἡ παρουσία αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ ἀνωτέρω, λέγω, παρατηρήσει μου ὁ κ. Ὑπουργὸς μοι ἀπήντησε, ὅτι ἡ ἀπόφασις, δυστυχῶς, τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου εἶναι ἤδη ὀριστικὴ καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναθεωρηθῆ.

Μετὰ τὰς ἀνακωκώσεις ταύτας τοῦ κ. Ὑπουργοῦ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ζητήσω τὴν μετάθεσίν μου εἰς διαθεσιμότητα, καθόσον, ἀφ' ἐνός μὲν διευθύνων τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ Στρατοῦ, ἅπαν δηλονότι τὸ στρατεύμα καὶ μάλιστα ἐπιτυχῶς λίαν, δὲν δύναμαι νὰ ὑπηρετήσω ἐν τῷ στρατεύματι, τυχάνων ὁ νεώτερος σχεδὸν ὅλων τῶν ὑποστρατήγων, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι ἀποβαίνει μοι ἤδη ἀπολύτως πλέον ἀδύνατον νὰ ὑπηρετήσω ἐν τῇ Ἐπιτελικῇ Ὑπηρεσίᾳ τοῦ Στρατοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς οἰουδήποτε ἄλλου, καθόσον ἡ φιλιαντία μου δὲν ἐπιτρέπει τοῦτο.

K. E. ΓΟΥΒΕΛΗΣ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ

Μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἀνωτέρω αἰτήσεως, ὁ στρατηγὸς ἀπεσύρθη ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἐπιτελείου τὴν 2αν Ἀπριλίου 1921, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξεφώνησε τὸν γνωστὸν βαρυσήμαντον λόγον πρὸς* τοὺς συνεργάτας του ἀξιωματικούς, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχεν ὁ ὑπαινιγμὸς τῆς ὑπάρξεως τῶν ἐμπιστευτικῶν σημειωμάτων καὶ ὑπομνημάτων. Μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καταστροφὴν (1922) ἡ σχηματισθεῖσα ἀνακριτικὴ Ἐπιτροπὴ, λαβοῦσα γνῶσιν τῶν ἐμπιστευτικῶν ἐγγράφων τοῦ στρατηγοῦ Κ. Γουβέλη, τὸν ἐκάλεσε διὰ νὰ ἐκθέσῃ καὶ προφορικῶς τὰς ἐντυπώσεις του περὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐπιχειρήσεων τοῦ Μαρτίου 1921. Ὁ στρατηγὸς μετέβη εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ προέβη εἰς τὴν κατωτέρω ἀνακεφαλαίωσιν καὶ ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ὑπηρεσίας του ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ, ὅπως καὶ τῆς συνεργασίας του μετὰ τῆς Κυβερνήσεως:

Ἀθῆναι, 19 Ὀκτωβρίου 1922

ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΓΟΥΒΕΛΗ ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

Ἐρώτησις.—Ἡ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζῃ παρ' ὑμῶν μόνον τὰ ἐξῆς: α) Ὅταν ἀνελάβετε ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, ποίας ἐντυπώσεις εἶχατε ἐπὶ τῆς διεξαχθείσης ἐπιχειρήσεως πρὸς Ἑσκιῇ-Σελήρ κατὰ μῆνα Δεκέμβριον; β) Πῶς διεξήχθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου;

Ἀπόκρισις.—Ὀφείλω νὰ δηλώσω, ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν, ἀπροόπτως ὅλως καὶ ἐκ τοῦ προχείρου ἐξεταζόμενος, νὰ ἀπαντήσω ἀπὸ μνήμης, ἐν πάσῃ,

* Βλέπε τὸν λόγον τοῦτον εἰς τὰς σελ. 205—206 τοῦ παρόντος ἔργου.

λεπτομερεία και ἐν πάσῃ πρὸ πάντων ἀκριβείᾳ και πληρότητι ἐφ' ὄλων τῶν γεγονότων, ἅτινα ἔλαβον χώραν κατὰ τὸ τρίμηνον διάστημα περίπου, καθ' ὃ διηύθυνα τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον, ὡς ἀρχηγὸς αὐτοῦ, γεγονότων πολλαπλῶν και σοβαρωτάτων, σχετιζομένων πρὸς τὰς σκέψεις και ἀποφάσεις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν και τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πρὸς τὰς σκέψεις και τὰς πράξεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Στρατοῦ, πρὸς τὰς ἀποφάσεις και ἐπιταγὰς τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ πολιτικοστρατιωτικῶν ἀποστολῶν, ὡς και τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου και τὰ σχέδια παρασκευῆς τοῦ ἀγῶνος και ἐκτελέσεως τούτων, ἀφοῦ, ἄλλως, τόσος παρήλθεν ἔκτοτε χρόνος, διετίᾳ περίπου. Ἀλλὰ ἐπὶ τῶν τιθεμένων μοι ἐρωτημάτων ἐλπίζω και πέποιθα, ὅτι θὰ δυναθῶ νὰ ἀπαντήσω ἄνευ παραλείψεων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΡΩΤΗΜΑ

Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἀνέλαβον τὴν 12ην Ἰανουαρίου 1921. Εἶχε διεξαχθῆ τότε ἡ ἐπιχείρησις πρὸς Ἑσκιῇ-Σεχῆρ. Εἰς τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν και Πρόεδρον τότε τῆς Κυβερνήσεως Δ. Γούναρην, ἀναλαμβάνων τὸ Ἐπιτελεῖον και ὑποβάλλων τὰς σκέψεις μου περὶ τοῦ ἀγῶνος, ἐθεώρησα καθῆκον νὰ ὑποδείξω και τονίσω, ὅτι κατὰ τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον τοῦ 1920, ἐγένετο ἐπιχείρησις κατὰ τοῦ Ἑσκιῇ Σεχῆρ, ἥτις μεγάλως, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου, ἐζημίωσε τὴν στρατιωτικὴν ἡμῶν κατάστασιν και ἐτόνισα, ὅτι, ἂν ἤμην ἐγὼ ἀρχηγὸς τότε τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, θὰ ἤναντιούμην ὅλαις δυνάμεσι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ἥτις συνεπήγετο διὰ τὸν ἡμέτερον στρατὸν τὰ ἐξῆς ἄτοπα:

α) Θυσίας εἰς ἀξιωματικούς και ὀπλίτας ἄνευ οὐδενὸς ἀπολύτως στρατιωτικοῦ σκοποῦ. β) Παρέσχε λαβὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν νὰ χαρακτηρίσωσιν τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ὡς ἀτυχῆ, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦ ὑποτιθεμένου σκοποῦ τῆς καταλήψεως τοῦ Ἑσκιῇ-Σεχῆρ. Ἀλλὰ τὸ τρίτον και κυριώτερον ἀτόπημα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ἦτο ἡ ἀποκάλυψις τῶν σκέψεων ἡμῶν πρὸς τὸν ἐχθρόν, ἡ ἐξωτερικεύσις τῶν στρατηγικῶν ἡμῶν σκοπῶν. Διότι ἀπόφασις καταλήψεως τοῦ Ἑσκιῇ-Σεχῆρ ὑποσημαίνει, πάντως, ἀπόφασιν καταλήψεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Οὕτω διεφωτίσαμεν τὸν ἐχθρόν περὶ τῶν σκοπῶν ἡμῶν, ὁ ὁποῖος, φυσικῶς, ἤρξατο ἔκτοτε πυρετωδῶς παρασκευαζόμενος.

Ὁ Πρόεδρος ἀπήντησε τότε, ὅτι λόγοι πολιτικοὶ ὑπηγόρευσαν τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην. Εἰς τοῦτο ἀπήντησα, ὅτι οἱ πολιτικοὶ σκοποὶ ἐξυπηρετοῦνται πολλάκις διὰ τῶν στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ πάντως ἐπιτυχῶν. Ἡ ἀποτυχία τοῦ στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων συντελεῖ, τούναντίον, ἔτι μᾶλλον εἰς δυσχέρασιν τῆς ἐπιτυχίας τῶν πολιτικῶν σκοπῶν. Ἡ ὡς στρατιωτικὴ ἀναγνώρισις χαρακτηρισθεῖσα ἐπιχείρησις αὕτη, θὰ ἐδικαιολογεῖτο τότε μόνον, ἐὰν ἐπηκολουθεῖτο ὑπὸ ἐπιθέσεως ἰσχυρᾶς κατὰ τοῦ Ἑσκιῇ-Σεχῆρ πρὸς πραγματικὴν κατάληψιν τούτου και τῆς ὅλης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς δι' ἀναλόγων ἐπιθέσεων και κατὰ τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΕΡΩΤΗΜΑ

Εἰς τὸν Πρόεδρον, προκειμένου περὶ τῆς εἰς Μ. Ἀσίαν ἐκστρατείας, ἐξέθηκα τὰς σκέψεις μου, καθ' ἃς ἡ ἐκστρατεία ἔδει ἀπαραιτήτως νὰ συνεχισθῆ ὅλαις δυνάμεσι και νὰ περατωθῆ ὅσον οἶον τε τάχιον, εἶπον δέ, ὅτι μετὰ τινὰς

ἡμέρας, τρεῖς ἕως τέσσαρας, καὶ μετὰ ἐπισταμένην μελέτην ὅλων τῶν ὑπαρχόντων στοιχείων ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ (στρατιωτικῆς καταστάσεως τοῦ ἡμετέρου Στρατοῦ, συγκοινωνιῶν, ἐδαφικῆς καταστάσεως κλπ.). θὰ ὑπέβαλον αὐτῷ τὸ πλήρες πρόγραμμα παρασκευῆς καὶ διεξαγωγῆς τῆς ἐκστρατείας, οὕτω δὲ τὴν 17ην ἢ 18ην Ἰανουαρίου ὑπέβαλον αὐτῷ τὰς σκέψεις μου, τονίζων αὖθις, ὅτι δέον νὰ περατώσωμεν, ὅσον τάχιον, τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἣτις ἀπετέλει πληγὴν οὕτως εἰπεῖν, πυρροοῦσαν καὶ ἐξασθενοῦσαν τὴν Ἑλλάδα, ἐξέθηκα δὲ ἀφ' ἑτέρου τῷ προέδρῳ τὴν γνώμην μου, ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀπετέλει εὐτυχίαν διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐκ τῆς μελέτης τῶν στοιχείων, περὶ ὧν εἶπον, ἐσχημάτισα τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ ἀγὼν οὗτος ἠδύνατο ὄντως, νὰ περατωθῇ τάχιστα, μετὰ περιφανοῦς δὲ νίκης καὶ θριαμβευτικῆς τῶν ἐλληνικῶν ὅπλων καὶ πλήρους συντριβῆς καὶ ἀποσυνθέσεως τοῦ Κεμαλικῷ στρατοῦ. Ὁ Κεμαλικὸς στρατός, κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ πληροφορίες, ὑποβαλλομένης ὑπὸ τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Στρατηγείῳ, ἠρίθμει τότε, ἐὰν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, εἴκοσιν ἕως εἴκοσι δύο περίπου χιλιάδας τακτικοῦ στρατοῦ καὶ περὶ τὰς ὀκτῶ ἕως ἐννέα χιλιάδας ἀτάκτων.

Πρέπει ὅμως, ἐπανέλαβον τῷ Προέδρῳ, νὰ ἐτοιμασθῶμεν, ὡς τάχιστα, ἵνα ταχέως, ὡς εἶπον, τερματίσωμεν τὸν ἀγῶνα καὶ ὅπως μὴ παράσχωμεν, μετὰ τὴν γενομένην ἀστοχὸν ἐκστρατείαν πρὸς Ἑσκιῇ-Σεχῆρ, καιρὸν εἰς τὸν ἐχθρόν, ἵνα παρασκευασθῇ καὶ ἐνισχυθῇ. Ἐξέθηκα δὲ εἰς τὸν Πρόεδρον τότε τὸ ὅλον σχέδιον τῆς παρασκευῆς καὶ ἐκτελέσεως τῆς ἐκστρατείας. Τὴν ὅλην ἐκστρατείαν διήρουν εἰς δύο περιόδους. Εἰς τὴν πρώτην περίοδον, εἰς σκοπὸς ἦτο ἡ κατάληψις τῆς ὅλης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Νικομηδείας μέχρι καὶ πέραν τοῦ Ἀφιὸν - Καραχισάρ, καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίοδον, σκοποῦσαν τὴν μέχρις Ἀγκύρας προέλασιν, πρὸς πλήρη, ὡς εἶπον συντριβὴν καὶ ἀποσύνθεσιν τοῦ Κεμαλικῷ στρατοῦ. Εἶπον δὲ ἐξ ὑπαρχῆς εἰς τὸν κ. Πρόεδρον, ὅτι ἡ τελικὴ καὶ ὀριστικὴ γραμμὴ τῆς Ἑλλάδος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀπὸ Ἡρακλείας εἰς Ἀττάλειαν γραμμὴ καὶ ἐν ἀποστάσει ἐννενηκόντα (90) περίπου χιλιομέτρων ἀνατολικῶς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐκστρατείας τῆς πρώτης περιόδου ἀπῆτησα τὴν ἡμέσον, κατὰ τὴν 17ην ἢ 18ην Ἰανουαρίου, ἐπιστράτευσιν τεσσάρων ἡλικιῶν καὶ ὑπέβαλον σημείωμα περὶ τῆς ὅλης ἐκστρατείας, ὡς καὶ σημείωμα τῶν ἀπαιτουμένων ὕλικῶν εἰς ἵππους, αὐτοκίνητα κλπ.

Ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχε παρὰ τῷ Ἐπιτελείῳ τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας ἡ σκέψις καὶ ἀπόφασις, ὅπως ἐπιτεθῶσιν εὐθὺς μόνον κατὰ τοῦ Ἑσκιῇ-Σεχῆρ μὲ κατεύθυνσιν βαθμηδὸν πρὸς Ἀφιὸν-Καραχισάρ, ἀπέκρουσα ὅλαις δυνάμεσι τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν, καὶ ἐπιμένων, ἔπεισα τοὺς ἀρμοδίους, ὅτι ὀφείλουσι κατὰ τὴν νέαν ἐπίθεσιν νὰ ἐπιτεθῶσι ταυτοχρόνως κατ' ἀμφοτέρων τῶν στρατηγικῶν σημείων τοῦ Ἑσκιῇ-Σεχῆρ καὶ τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, ἵνα διὰ τῆς ταυτοχρόνου καταλήψεως τοῦ Ἑσκιῇ-Σεχῆρ καὶ τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ παρακωλυθῇ πᾶσα διοχέτευσις στρατευμάτων ἐξ Ἰκονίου πρὸς Ἑσκιῇ-Σεχῆρ. Ἡ οὕτω δὲ γενομένη κατὰ Μάρτιον ἐπίθεσις καὶ κατάληψις τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ ἔσωσε τὴν στρατιάν ἐκ βεβαίου ὀλέθρου, ὅστις θὰ ἐπήρχετο μὴ καταληφθέντος τοῦ Ἑσκιῇ-Σεχῆρ.

Ὁ κ. Πρόεδρος ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς προσκλήσεως τεσσάρων ἡλικιῶν ἐξ ἀνέστη καὶ ἠρώτα, τί θὰ εἶπη ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς

ἂν κάμωμεν ἐπιστράτευσιν; Ἀπήντησα εἰς τὸν κ. Πρόεδρον ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς βεβαίως δὲν θὰ ἐνθουσιασθῇ ἐν ἀρχῇ, ἀλλὰ διαφωτισόμενος καταλλήλως, ὡς καὶ διὰ τοῦ τύπου, θὰ προσήρχετο ἀθρόως, ὡς πέποιθα.

Καὶ προσέθηκα: «Ἀλλὰ καὶ τί θὰ εἶπη ὁ Ἑλληνικὸς λαός, κύριε Πρόεδρε, ἐὰν ὁ Κεμάλ μᾶς ρίξῃ εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως καὶ θὰ μᾶς ρίξῃ ἀσφαλῶς ἐὰν ἀδρανῶμεν;». Παρ' ὅλα ταῦτα καὶ παρὰ τὴν διαρκῆ ἐπιμονὴν μου πρὸς ἐπιστράτευσιν, δὲν ἠδυνήθην νὰ πείσω τὸν Πρόεδρον, ὅπως διατάξῃ ταύτην ἐν καιρῷ.

Ἀρχομένου Μαρτίου, καὶ δὴ περὶ τὴν θην τοῦ μηνός, ἐὰν δὲν ἀπατῶμαι, κατόπιν τηλεγραφήματος ἐκ Λονδίνου, ὑπουργοῦντος πλέον τοῦ Θεοτόκη, ἐκλήθησαν τρεῖς μόνον ἡλικίαι, ἀντὶ τῶν τεσσάρων, ἃς κατὰ μέσα Ἰανουαρίου ἐζήτησα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μὲν στρατιὰ Μικρᾶς Ἀσίας ἐζήτη δι' ἐπανειλημμένων τηλεγραφημάτων διαταγὴν, ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν ἐπιθεσιν κατὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἐκ Λονδίνου δὲ ἐπίσης διετάσσετο, ὅπως ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπιθεσις αὕτη, ἣτις ἤρξατο τὴν 10ην Μαρτίου, τέσσαρας ἦτοι μόλις ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπιστρατεύσεως, ἐν ᾧ ἔδει ἀπαραίτητως νὰ ἀναβληθῇ αὕτη, μέχρις ὅτου αἱ κληθεῖσαι ἡλικίαι συγκεντρωθῶσιν εἰς τὰς ἐν τῷ μετώπῳ θέσεις τῶν.

Διεμαρτυρήθην καὶ τότε διὰ τὴν ἀστοχωτάτην καὶ ὀλεθριωτάτην ταύτην ἐνέργειαν, πλὴν εἰς μάτην. Ἄξιον σημειώσεως τυγχάνει τοῦτο, ὅτι ἡ Στρατιὰ Μικρᾶς Ἀσίας, παρακαλοῦσα, ὅπως δοθῇ αὐτῇ ἡ διαταγὴ τῆς ἐπιθέσεως ἐξητεῖτο μόνον τὴν ἀποστολὴν 2 1)2—3 1)2 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐὰν δὲν με ἀπατᾷ ἡ μνήμη, ἐπαρκῶν θεωρουμένων διὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐπιχείρησιν. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως ταύτης ἡ αὐτὴ Στρατιὰ καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐζήτησεν 75.000 ἄνδρας!

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΟΥΝΑΡΗ — ΓΟΥΒΕΛΗ

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Γούναρης ἐπανάκαμψεν ἐκ Λονδίνου. Τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεώς του λίαν πρωτὶ μετέβην εἰς τὸν οἶκον του πρὸς συνάντησίν του. Ἡ πρώτη πρὸς αὐτὸν ὁμιλία μου ἦτο ἡ ἐξῆς:

«Βλέπετε κ. πρόεδρε, τί ἐπάθαμεν, διὰ νὰ μὴ με ἀκούσητε κατὰ τὰ μέσα Ἰανουαρίου διὰ τὴν ἄμεσον κλήσιν τεσσάρων (4) ἡλικιῶν;»

Ἄκ. πρόεδρος μοι ἀπήντησε: «Ναί! ἔχετε δίκαιον. Τώρα ὅμως πρέπει νὰ ἐτοιμασθῶμεν, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως».

—Διατί νὰ μὴν τὰ κάμωμεν αὐτὰ ποῦ λέγετε τώρα, τότε, κ. Πρόεδρε;

—Δὲν εἶχαμεν χρήματα, μοι ἀπήντησε.

—Καὶ τώρα, ποῦ θὰ εὔρωμεν χρήματα, κ. Πρόεδρε;

—Θὰ κόψωμεν χαρτονόμισμα, ἀπήντησε.

—Καὶ διατί δὲν ἐκόβαμεν τότε, κ. πρόεδρε; Ἄκ. πρόεδρος οὐδὲν ἀπήντησε εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην.

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἐπίσημος συνάντησίς μου καὶ συνδιάλεξις μετὰ τὸν κ. Πρόεδρον. Μετὰ πέντε (5) ἡμέρας ἐξηναγκαζόμενι εἰς ἀποχώρησιν

ἐκ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, ἐκφωνήσας ὁμως πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, προσλαλιὰν βαρυσήμαντον, νομίζω, ἦτις ὁμως ἔμεινε φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Συγχεφαλαίων, λέγω, ὅτι διὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐκστρατείας ἤξι-
ωσα τὴν ἄμεσον πρόσκλησιν τεσσάρων (4) ἡλικιῶν καὶ τὴν προμήθειαν τῶν
ἀπαιτουμένων εἰδῶν πάσης φύσεως. Ἡ δύναμις αὕτη ἤθελε κατανεμηθῆ
οὕτω: Περὶ τὰς ἑνδεκα (11) χιλιάδας θὰ ἀπεστέλλοντο πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Θρα-
κικοῦ Μετώπου, ἐξ ἕως ἑπτὰ (6—7) χιλ. πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ
Μετώπου, αἱ δὲ λοιπαὶ πενήκοντα (50) χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ πλέον ἴσως
θὰ ἀπεστέλλοντο εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου. Αἱ τελευταῖαι
αὗται δυνάμεις θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὰς οἰκείας θέσεις περὶ τὸ τέλος Φεβρουα-
ρίου. Ἀρχομένου δὲ τοῦ Μαρτίου ἡ Στρατιὰ θὰ ἀνελάμβανε τὴν κατὰ τῆς
σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ὡς ἐλέχθη, ἐπίθεσιν, ἣν ἀσφαλέστατα καὶ ταχέως
θὰ κατελάμβανε μέχρι τῆς 15ης ἢ 20ῆς Μαρτίου. Ἄμα τῇ καταλήψει τῆς
σιδηροδρομικῆς γραμμῆς θὰ ἐκηρύσσεται νέα ἐπιστράτευσις δύο μέχρι τριῶν
(2—3) ἡλικιῶν, ἀναλόγως τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τῶν ἡμετέρων
στρατευμάτων καὶ τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ ἡλικίαι αὗται θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὰς οἰκείας
θέσεις ἐν τῷ Μικρασιατικῷ Μετώπῳ μέχρι τῶν μέσων, κατ' ἀνώτατον ὄριον,
τοῦ μηνὸς Μαΐου. Κατὰ τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης χρόνον, τὰ παλαιὰ στρα-
τεύματα, θὰ ἀνεπαύοντο, θὰ ἐγκαθίσταντο, ἰσχυρῶς ὀχυρούμενα, ἀνατολικῶς
ὡς εἶπον, τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, θὰ ἀφώπλιζον τοὺς κατοίκους τῶν
καταληφθέντων ἐδαφῶν καὶ θὰ ἐξεκαθάριζον τὸ ἔδαφος ἐκ τῶν ἀτάκτων
στοιχείων, καὶ θὰ ἐγκαθίστων τὰς ἀπαιτουμένας συγκοινωνίας. Μεσοῦντος
δὲ Μαΐου, ἡ ὅλη στρατιὰ θὰ ἀνελάμβανε τὴν πρὸς Ἀγκυραν προέλασιν.

Ἐν δὲ ἐκ τῶν δύο θὰ συνέβαινε: ἢ ὁ ἐχθρὸς θ' ἀνέμενε τὴν ἡμετέραν ἐπί-
θεσιν καὶ θὰ συνετρίβετο τέλειον ὑπὸ τὴν ἰσχυροτάτην ἐπίθεσιν τῶν ἀπειρα-
ρίθμων καὶ ὀρητικῶν ἡμῶν στρατευμάτων, ἢ, ἀδυνατῶν νὰ ὑποστῇ τὴν
τοιαύτην ἐπίθεσιν, θὰ ὑπεχώρει διαρκῶς καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ἡμετέρων
στρατευμάτων μέχρι καὶ πέραν τῆς Ἀγκύρας. Τὰ ἡμέτερα στρατεύματα
καταλαμβάνοντα τὰς βάσεις ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐχθροῦ, θ' ἀπέστελλον μὲν
πρὸς τὴν ἡμετέραν βάσιν ἐπιχειρήσεων ἅπαν τὸ ὑλικὸν τοῦ ἐχθροῦ, ὅπερ θὰ
ἦτο δυνατόν νὰ μετακομισθῇ, θὰ κατέστρεφον δὲ πᾶν ὅ,τι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν
νὰ μετακομισθῇ.

Τέλος τὰ ἡμέτερα στρατεύματα ἐπανακάμπτοντα ἐξ Ἀγκύρας εἰς τὰς
ἰσχυρὰς γραμμάς, περὶ ὧν ἀνωτέρω εἶπον, ἀνατολικῶς τῆς σιδηροδρομικῆς
γραμμῆς Ἐσκιῆ-Σελήρ—Ἀφιὸν-Καραχισάρ, θὰ παρελάμβανον ἅπαν τὸ τρο-
χαῖον ὑλικὸν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἐσκιῆ-Σελήρ—Ἀγκύρας, κατα-
στρέφοντα ἀφ' ἐτέρου ἅπαντα τὰ τεχνικὰ ἔργα καὶ τὴν ὅλην σιδηροδρομικὴν
γραμμὴν.

Οὕτω τὰ Κεμαλικὰ στρατεύματα, ἠττημένα, ἀποτεθαρρημένα καὶ ἐστε-
ρημένα τῶν πάντων, θὰ εὐρίσκοντο περὶ τὴν Ἀγκυραν ὡσεὶ ἐν ἐρήμῳ, ἀφοῦ
θὰ ἀπεῖχον τῆς μὲν Σεβαστείας περὶ τὰ τετρακόσια (400) χιλιόμετρα, μὴ
ἔχοντα μετ' αὐτῆς οὐδεμίαν συγκοινωνίαν, ἀπὸ δὲ τῶν ἐγγυτέρων λιμένων
τοῦ Εὐξείνου κατὰ διακόσια πενήκοντα (250) περίπου χιλιόμετρα, ἀνευ
ἐπίσης συγκοινωνιῶν. Οὕτω κατεδικάζοντο εἰς πλήρη ἀποσύνησιν καὶ τε-
λείαν διάλυσιν, μὴ ἔχοντα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐλπίδα ἀνασυγκροτήσεως πλέον.

Ἡ δὲ Ἑλλάς θὰ παρέμενε κυρίαρχος πλέον τῆς ὅλης Μικρᾶς Ἀσίας, μεγάλη, ἰσχυρὰ καὶ τρισένδοξος.

Ἐφ' ᾧ συνετάχθη ἡ παροῦσα, ἥτις ἀναγνωσθεῖσα καὶ βεβαιωθεῖσα, ὑπογράφεται ὡς ἔπεται:

Ὁ ἐξετασθεὶς
Κ. ΓΟΥΒΕΛΗΣ

Τὰ μέλη τῆς Ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς

Ὁ Πρόεδρος
Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ

Τὰ μέλη
Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ
Χ. ΛΟΥΦΑΣ

Ὁ ἐνεργῶν τὴν προανάκρισιν
Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Π. ΒΙΤΣΙΚΟΥΝΑΚΗΣ

*Ἡ Μικρασιατικὴ Χώρα μετε-
βλήθη εἰς Νεκροταφεῖον. Ἐρείπια
παντοῦ καὶ ἀεργία. Ἡ Μικρασια-
τικὴ τραγωδία συνεχίζεται καὶ μετὰ
τὴν καταστροφὴν...*

Μ. ΡΟΔΑΣ

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ
ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝ

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

Εἰς τὸν κατωτέρω Πίνακα, συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ φιλολόγου κ. Β. Σφυρόερα, δὲν ἀναγράφονται αἱ πολύχρηστοι λέξεις : Ἀγγλία, Ἀθῆναι, Αἰγαῖον, Ἀμερικὴ, Ἀρμενία, Γαλλία, Ἑλλάς, Ἰσραήλ-Ἑβραῖοι, Ἰταλία, Ἴωνία, Λεβαντινοὶ, Μεσόγειος, Πειραιεὺς, Σμύρνη, Τουρκία, Τουροκο-κορητικοί.

Α

- Ἀβγκίν, τιν., 199, 209, 210, 213, 218, 382, 383.
 «Ἀβέρωφ» θωρηκτόν, 52, 53, 56, 62, 66, 78, 81, 82, 147, 219, 322
 Ἀγγελομάτης Χρ., δημοσιογράφος, 353
 Ἀγγελόπουλος Σταμ., 35
 Ἀγία—Αἰκατερίνη, 256, —Σοφία, 168, 185, 254, 324, —Φωτεινή, 60, 108, 348, 349, 357, 358
 Ἀγιασοβλούκ, τιν., 79, 80, 88, 150
 Ἅγιος Ἰωάννης, συνοικία Σμύρνης, 46, —Νοσοκ., 36, Ἅγιος Χαράλαμπος, Νοσοκ., 45
 Ἅγιου Στεφάνου Συνθήκη, 227
 Ἀγκυρα, 112, 113, 115, 118, 172, 183, 198, 199, 200, 206, 212, 215, 225, 228, 231, 234, 235, 237, 238, 240, 241, 242, 244, 246, 257, 258, 259, 266, 281, 294, 306, 321, 371, 373, 378, 380, 381, 382, 387, 396, 398
 Ἄδανα, τιν., 216, 258
 «Ἀδελφὴ Στρατιώτου», φιλοστρατ. ὁργάνωσις, 255, 256
 Ἀδραμυτηνὸς κόλπος, 110
 Ἀδραμύτιον, 260, 311, 319, 335
 Ἀδριανούπολις, 175, 178
 «Ἀδριατικὸς» πλοῖον, 64, 150, 166, 346
 «Ἀετὸς» ἀντιτορπιλ., 222, 277
 Ἀζιζιέ, τιν., 80, 101
 Ἀζναβούρ, ὀπλαρχηγὸς Κιρκάσιος, 172
 Ἀθάνας Γεώργιος, δημοσιογρ., 238, 353
 Ἀθανασιάδης, ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ, 335, 342
 «Ἀθηρᾶ» πλοῖον, 64
 «Ἀθῆναι» ἔφημ., 223
 Ἀθηνογένης Ἀ., δικηγόρος, 42, 43, 54, 222, 227, 245, 266, 277, 296
 Αἰβαλῆ, τιν., 156, 162
 «Αἰγαῖον» πλοῖον, 334
 Ἀγκιόλ, τιν., 199
 Αἰδίνιον, 38, 42, 44, 45, 49, 50, 67, 68, 79, 80, 87, 88, 89, 90, 91, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 110, 112, 116, 119, 120, 121, 145, 146, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 158, 159, 160, 161, 165, 180, 221, 222, 253, 259, 281, 319, 336, 352, 359, 360, 362
 Αἰντάτ, τιν., 258
 «Αἰὼν» ἔφημ., 36
 Ἀκάο, ποταμὸς, 328, 329, 330, 331, 332, 354, 373
 Ἀκάο-ντάγ, τιν., 329
 Ἀκ-Δ., τιν., 326
 Ἀκ-Ἰν, τιν., 331, 356
 «Ἀκορντὰτ» Ἰταλ. πολεμικόν, 243
 «Ἀκρόπολις» ἔφημ., 362
 Ἀκ-Σεχῆ, τιν., 326, 327, 329
 Ἀκτᾶς-Κιοπρί, τιν., 236
 Ἀκτσέ, τιν., 160
 Ἀλάσειο, τιν., 178
 Ἀλάτσατα, τιν., 236
 Ἀλεξανδρέττα, 216, 269, 311
 Ἀλέξανδρος, βασιλεὺς, 187, 189
 Ἀλέξανδρος, Μητροπολίτης Ἀνέων, 261, —Μητροπολίτης Σωκίων, 99
 Ἀλευρᾶ Ἀφροδίτη, πρόεδρος Ἀντικείου Ἑλληνίδων, 255
 Ἀλῆ Ἰσχάν, ἀξιωματικὸς Τούρκος, 326
 Ἀλῆ Φονάτ, ὑπομάρχαρχος Τούρκος, 128
 Ἀλλιότι, 84
 Ἀλμυρᾶ ἔρημος, 237, 238, 253
 Ἀλπι-Κιόι τιν., 236
 Ἀλτσόν-Ντάς, τιν., 234
 «Ἀλφειὸς» πλοῖον, 265
 Ἀμάδος Ἰσαὰκ Σολομών, 132
 «Ἀμαζόνια» πλοῖον, 349, 350
 «Ἀμάθεια» ἔφημερις, 36, 42, 62, 85, 266, 267, 348, 353
 Ἀμβουργον, 216
 «Ἀμερόληπτος» ἔφημερις, 357
 Ἀμισός, τιν., 112
 «Ἀμπάτζια» Ἰταλ. πλοῖον, 215, 279
 «Ἀμνα Μικρασιατικὴ», 270, 271, 273, 274, 275, 276, 278, 280, 282, 290, 293, 294,

296, 297, 299, 306, 313, 314, 315, 318,
319, 338, 340, 344
 «Αμφιτρίτη» πλοῖον, 41
 Ἀναγνωστόπουλος Ἐμμ., πρόκριτος, 49, 201
 Ἀναγνωστοῦ, ἀξιοματικός, 168
 Ἀναστασιάδου Λύκειον, 256
 Ἀναστασιάδου Σταυριανῆ, πρόεδρος «Ἰάδων»,
256
 Ἀναστασόπουλος, ὑπάλληλ. Ἐθν. Τραπ. 121
 «Ἀνατολοῦ» τουρκ. ἐφημερίς Σμύρνης, 42, 48,
57, 62, 75
 Ἀνάφαστα, τπν. 112
 Ἀνεστόπουλος, πράκτωρ Ἐφημερίδων, 223
 Ἀνδρέας Πρίγκηψ, 237, 326
 «Ἀνδρος» πλοῖον, 299, 312
 Ἀντάντ, 171
 «Ἀντιγόνη», πλοῖον, 64
 Ἀντωνόπουλος Σταμ., 35, 36
 «Ἀντώνιος» πλοῖον, 260
 Ἀξάριον, τπν., 95, 111, 112, 154, 178, 200, 201,
319
 Ἀποστολάκης, λοχαγός, 161
 Ἀποστολίδης, 49, 106.—λοχαγός, 243
 Ἀραβαντινός Δ., Διευθ. Γρ. Τύπ. Ὑπουργείου
Ἐξωτερικῶν, 198, 223
 «Ἀραβελιάν Μαμουῦλ» Ἀρμεν. ἐφημ. Σμύρνης,
86, 167
 Ἀραλόφ, Ἀντιπρόσ. Σοβιετ εἰς Ἀγκυραν, 259
 Ἀραράτ, 171
 Ἀργυράκης, πρόκριτος, 49, 100
 Ἀργυρόπουλος Ἰπποκρ., ἰατρός, 365
 Ἀργυρόπουλος Μιχ., λόγιος, 54, 222, 277,
282, 290, 292, 314, 315, 362
 Ἀργυρόπουλος Παν., πλοίαρχος, 67
 Ἀργυρόπουλος Περ., 280.—Γεν. Διοικ. Μακεδο-
νίας, 173
 Ἀργυρός, Ὑπουργός, 296
 «Ἀρης» πλοῖον, 64
 «Ἀριζόνα» Ἀμερ. πλοῖον, 52, 56
 Ἀρίφ, Τοῦρκος ἀξιόκ., 128
 «Ἀρμονία», ἐφημ. Σμύρνης, 85, 353
 Ἀρτάκη, 260, 286, 319
 Ἀσημαζόπουλος, ταγματάρχης, 104, 105
 Ἀσημ Ἰδοίς, Τοῦρκος χωρὶλαξ, 129
 «Ἀτρόμητος» πλοῖον, 64, 68, 346
 Ἀττάλεια, 113, 115, 198, 199, 200, 212, 215,
269, 311, 374, 380, 381, 396
 Ἀδγερίδης Ν., 100
 Ἀδγουστής, ἀνθ'όγος, 243
 Ἀφόν-Καραχισάο, 113, 114, 115, 204, 208,
209, 210, 211, 212, 213, 231, 238, 244, 245,
255, 256, 258, 278, 294, 300, 306, 311,
313, 319, 321, 322, 325, 326, 327, 328,
329, 330, 331, 332, 333, 339, 354, 356, 368
373, 377, 380, 383, 384, 386, 391, 395,
396, 398
 «Ἀχέγκ» ἐφημ. τουρκική, 44, 75, 86
 Ἀχμέτ Ἀγάς, 129
 Ἀχμετλή, τπν., 95, 114, 154

B

Βαβᾶ Ἐσκῆ, τπν., 287
 Βαγδάτη, 45
 Βαϊνόριον, τπν., 89, 127, 128, 319
 Βακαλόπουλος, 119
 Βαλέτας Γ., μέραρχος, 193, 308, 310, 321,
333, 377
 «Βαλκανικός Ταχυδρόμος» ἐφημ., 81
 Βάρδας, σύμβουλος Ἑλλήν. Δέσσης, 266
 Βασάλο Ἐρνέστο, Ἰταλὸς δημοσ., 44, 76, 198
 Βασιλακόπουλος, συντηρχης, 332
 Βασιλάς Γρηγόριος, δημοσιογρ., 357
 Βασιλάς Σπυρ., 119, 127, 360
 Βασιλειάδης, τμηματ. Ἀρμοστείας, 312
 Βασίλειος, Μητροπολίτης Σμύρνης, 357
 Βασιλείου, ὑπολοχαγὸς Δικαιοσ., 268
 Βαφειάδης Ἀχιλ., δημοσιογρ., 75, 190, 353
 Βέδοβα Α., Ἀγγλος φιλέλλη, 62
 Βεϊνόγλου Μ., θῦμα τουρκ. θηριωδιῶν, 100
 Βελλαί, δημοσιογρ. 44
 Βέλλης Ἰωάννης, 85
 «Βέλος» ἀντιτορπιλ., 307, 341
 Βενιζέλος Ἐλευθέριος, 39, 40, 42, 47, 53, 60,
61, 63, 64, 65, 66, 69, 76, 78, 79, 80, 82,
83, 85, 87, 88, 90, 91, 95, 96, 98, 99, 105,
108, 109, 125, 126, 140, 145, 148, 149, 152,
154, 170, 173, 175, 178, 179, 183, 184,
185, 186, 187, 189, 195, 202, 203, 204, 212,
221, 226, 227, 228, 255, 262, 269, 276, 291,
312, 349, 372, 374, 375
 Βέρονγαμ λόρδος, 203
 Βερολίνον, 111, (—ου Ἀκαδημία, 239, —ειος
Συνθήκη, 272)
 Βεσσαραβία, 79, 171
 Βήγα (ή), τπν., 319
 Βήκονοφιλό λόρδος, 170
 «Βήμα» (τό), ἐφημ. Σμύρνης, 86, 262, 264
 Βικέλας, 202
 Βιλεντζίκ, τπν., 328
 Βιτσικωνάκης Π., 399
 Βιτώλια (τά), τπν., 111
 Βλαγόπουλος Ἀριστοτ., στρατηγός, 193, 204,
228, 237, 243, 281, 295, 325, 377, 378
 Βλαγόπουλος Νικ., μέραρχος, 110, 165, 177,
193, 377
 Βοζίκης Χαρ., 312
 Βόσπορος, 244, 286, 313, 324
 Βουδούρης Δημ., 181
 Βουλγαρία, 118, 287
 Βουρνόβα, τπν., 95
 Βουροπούλου Ἐδνηρία, ἀρχαιοσοκόμος, 255
 Βουτιεριδης Ἡλίας, δημοσ.-λογος., 256, 297,
298
 Βουτσινᾶς Θ., ἀντηρχης, 97
 Βουούλλα, 44, 45, 121, 167, 296, 319, 352,
354
 Βουώνης, ἰατρός, 106
 «Βυζάντιον» πλοῖον, 353

Βυζᾶς Μ., ταγμαρχης, 89, 107
Βώρουν (Σαγκάο ντι), Γάλλος ὑποναύαρχος,
149

Γ

Γαλαζίου ὁδός, 188, 345, (Γαλαζίου), 365
Γαλιῆς, λοχαγός, 105.
Γαλιατσάτος, ἀξι)κός, 281, 308
Γαλιζία, 113
Γαλλίδων Μοναχῶν Μονή, 152
Γάνος, τπν., 287
Γαργαλίδης Π., μέραρχος, 193, 377
Γενή Σεχίρ, τπν., 199
Γενούης Διάσκεψις, 294, 295
Γερακιῶνης, ἀνθ)γός, 75
Γέρας, λιμὴν, 66, 68
Γεωργαντόπουλος, λοχαγός, 298
Γεωργιάδης, Διευθυντῆς ἑσωτ. ὑποθέσεων Ἀρ-
μοστείας, 296, 333
Γεωργιάδης Θεοχάρης, μεγαλέμπορος, 89, 100
Γεωργιάδου, νοσοκόμος, 106
«Γεώργιος Βασιλεὺς» ἀγγλ. πολεμικόν, 52, 350
Γεώργιος, Διάδοχος, 238, 254
Γιαρκιάοι, τπν., 162
Γιαλινγί, τπν., 236, 237
Γιαμαλάκης Ν., Εἰσαγγελεὺς, 120
Γιανναζόπουλος Γ., ἀξι)κός, 177, 281, 346
Γιαννίτης, λυκειαρχης, 41
Γιλδί, τπν., 239, 240
Γιοσκέιοι, τπν., 162
Γιουροῦκ Ἀλή, Τοῦρκος ἀρχηγός συμμορίας,
80, 111, 152, 165
Γκαλήπ Κεμαλή βέης, διπλωμάτης Τοῦρκος,
198
Γκεούλ, τπν., 239, 240
Γκιὼλ Μπαξέ, 354
Γκιουζέ, Τοῦρκος ληστής, 128
Γκιφραί, Γάλλος κεφαλαιοῦχος, 123
«Γκολονά» Γαλλ. ἐφημερίς, 223
Γκορτζῆς Β., λοχαγός, 192, 207, 243
Γκουζί, Γάλλος λογοκριτής, 141
Γκουμπέτ, τπν., 329
Γκουγγιουτζοῦ, τπν., 235, 236, 237,
Γκουρῶ, Γάλλος στρατηγός, 111
Γκορνάβιλλ, Ἀγγλος πλοίαρχος, 64, 66
Γκορνάβιλλ, ποεσβ. Ἀγγλίας, 194, 195
Γκρανιέ, Ἰταλὸς πλοίαρχος, 43, 44, 46, 52
Γλυκοφρούδης Στυλ., 119
Γονατᾶς Στυλ., συντ)ρχης, 207, 228, 355
Γουβέλης Κωστ., στρατηγός, 202, 204, 205,
209, 213, 214, 326, 374, 378, 379, 381,
385, 388, 391, 392, 394, 397, 399.
Γούδας Μιχ., Ὑπουργός, 296, 317.
Γουδῆς, ἀξι)κός, 40
Γουδι ἐπαναστάσις, 220
Γουλιανός Γρ., συντ)ρχης, 168, 178.
Γουναράκης Π., Γεν. Γραμμ. Ἀρμοστείας, 80,
85, 86, 119, 127, 141, 142, 180, 181, 197,
198, 202, 219, 261, 266, 267, 268, 270,
271, 297, 312, 319, 334, 336, 349.

Γούναρης Δημ., 186, 194, 201, 202, 204, 205,
206, 207, 213, 214, 215, 221, 222, 223,
225, 234, 235, 237, 241, 246, 248, 249,
257, 266, 271, 274, 278, 279, 290, 292,
294, 295, 296, 306, 317, 373, 375, 385,
388, 392, 395, 396, 397

Γούναρης Ἰωακείμ, ἀρχιδιάκονος, 100
Γράκχος Γάιος, ψευδώνυμον δημοσ)φου, 294
Γρηγόριος, Μητροπολίτης Κυδωνιῶν, 261

Δ

Δαγκλῆς, 226, 274, 291
Δαμασκου ἐργατικὰ τάγματα, 54
Δαμηλάτης Ἰωάννης, δημοσιογράφος, 211
Δαμιανός, τυπογράφος, 36
Δανηλίδης Θ., δημοσιογράφος, 351, 353
Δαούτ, ἐνωμοτάρχης Τοῦρκος, 128
Δαρδανέλλια, 45, 48, 52, 111, 112, 113, 114,
172, 226, 251, 286
Δασκαλάκης, νομικός, 84
«Δάφνη» πλοῖον, 297
Δεμερτζῆ-Ἐφέ, Τοῦρκος, 111, 165
Δεμερτζῆ-τσάι, τπν., 184
Δενιζλή, τπν., 54, 91, 98, 113, 114, 152
Δεπάστας Σταῦρος, δικηγόρος, 222, 266
Δήμας Ξεν., 275, 297, 319
Δημητριάδης, συντ)ρχης, 312
«Δημοκρατία», Γαλλ. πολεμικόν, 49, 52
Διαλετῆς Ἐ., Ἰλαρχος, 298
Διαλέττης Δ., συντ)ρχης, 211
Διγενῆς Κ., στρατηγός, 193, 326, 331, 340,
356, 377
Δικελῆ, τπν., 67, 97, 98, 311, 356, 357
Διομήδης Ἀλέξ., 80, 144
Δορούλαιον, 199, 204, 205, 216, 230, 231,
234, 235, 244, 249, 253, 257, 259, 278,
300, 346, 374, 383
Δουλγεριδης Ἀ., 265, 319, 343.
Δούσμανης Β., στρατηγός, 214, 228, 235,
247, 248, 259, 298, 306, 342, 373, 392,
393, 394
Δουζίνας Γ., πολιτευτής, 262
Δράμα, 80, 357
Δροσινός, ἀξι)κός πολεμ. ναυτικοῦ, 42
Δυροράχιον, 357
Δωδεκάνησα, 212

Ε

Ἐβρος, 175
«Ἐγγὺς Ἀνατολή», Ἀγγλ. ἐφημ., 197
Ἐζίνε, τπν., 319, 335, 336
«Ἐκὸ ντὲ Φοάνς», Γαλλ. ἐφημ. Σμύρνης,
86, 117, 167, 169, 171, 183, 195, 196, 197
«Ἐλευθερος Τύπος», ἐφημ. Ἀθηνῶν, 223, 292
Ἐλευθερῶν λιμὴν, 63
«Ἐλληνικὴ Λέσχη» Σμύρνης, 94, 221, 266
«Ἐλληνοκαθολικῶν Σύλλογος», 41
Ἐλλησποντος, 224
Ἐλιάς-πασά, τπν., 235, 236

- Ἐλιγκίν, τπν., 332
 Ἐλμανλί, τπν., 91
 «Ἐλπίς», ἔφημ., 36
 Ἐλχαμῆ βέης, 89
 Ἐμμανουηλίδης Ἐμμ., βουλευτής, 54
 Ἐμβέο, ἀξ)κός, 111, 112, 113
 Ἐμὶν μπέης, 128
 Ἐμιο-Ἀλέμ, τπν., 93
 «Ἐμπορός», ἔφημοίς Ἀθηναίων, 213, 295
 Ἐμὶν Σουρεγιὰ βέης, δημοσιογρ. 52, 314
 Ἐνβαλάο, τπν., 354
 Ἐνκασάο, τπν., 333
 «Ἐντεπαντάνς Μπέλζ», ἔφημ., 292
 «Ἐντεπαντάντ», Γαλλ. ἔφ. Σμύρνης, 42, 86
 Ἐξασάκτυλος, 202
 Ἐξηντάρης Γ., 265
 Ἐρξερούμ, 112, 113
 Ἐράκιμεν, τπν., 330
 Ἐρμπεϊλί, 104
 Ἐρθεραία, 352
 Ἐσκή Σεχίρ, 114, 115, 199, 200, 208, 210, 211, 212, 213, 226, 231, 232, 234, 238, 242, 244, 245, 294, 300, 306, 313, 319, 326, 329, 373, 380, 382, 384, 385, 389, 391, 394, 395, 396, 398
 «Ἐσπερία», πλοῖον, 96
 «Ἐσπονάο», Γαλλ. πλοῖον, 215, 279
 «Ἐστία», ἔφημ., 85, 253, 298
 «Ἐστία Τουροκική» (ὀργάνωσις), 52
 Ἐτέμ βέης, 89, 111, 165, 172, 184, 200, 201, 353
 Ἐθαγγελικὴ Σχολή, 36, 68, 141, 221, 366
 Ἐθνοβούλης Ἰωακείμ, Γέρον Ἐφέσου, 124
 Ἐξείωσις πότιος, 185, 285, 380, 398
 Ἐθιπαῖος Π., Διευθ. Ἐσωτ. Ἀρμοστέας, 119, 127, 181, 249, 250, 252, 253, 265, 266, 297
 Ἐδσταθόπουλος, πολιτικός, 296
 Ἐφραιμίδης, 315
 Ἐφεσσος, 67, 78, 79, 80, 99, 124, 182, 305, 319, 339

Z

- Ζαΐμης Θ., Ὑπουργός, 194, 202, 213
 Ζαΐμης Ἀλέξ., 126
 Ζαμάνος Δημ., βουλευτής Κυκλάδων, 40, 41
 Ζαμαρίας Χαρ., Γραμματεὺς Στερογιάδων, 85, 242, 296
 Ζάνος Ἀντών., δημοσιογρ., 353
 Ζαριδάκης Γρηγ., 359
 Ζαφειρίου Ν., συντ)ρχης, 62, 63, 65, 68, 71, 75, 77, 80, 82, 87, 88, 91, 92, 95, 96, 97, 101, 104, 145, 149
 Ζάχος, ἀντ)ρχης, 312
 Ζεϊμπέκοι, 107
 Ζεκῆ βέης, δημοσιογρ. Τοῦρκος, 117, 118
 Ζήσιμος, ὑποπλοίαρχος, 347
 Ζιαβές Ραφαήλ, (Ὀλλανδὸς ὑπήκοος), 131
 Ζουμπέρτ Λ., Γάλλος καθηγητής, 170, 171
 Ζούπας, ἱλαρχος, 195

- Ζυμβρακάκης Ἐμμ., ἀντ)γος, 175
 Ζωϊτόπουλος, λοχαγός, 309
 Ζωϊτόπουλος, ἀνωτ. ἀξ)κός, 218
 Ζώρς, Γάλλος συντ)ρχης, 175, 178

H

- Ἡλιάδης Ἰωάννης, κάτοικος Ἀϊθινίου, 221
 Ἡλιούπολις, 99
 «Ἡμερήσιος Τηλέγραφος», Ἐφημ. Λοιδίνου, 223
 «Ἡνωμένος Ἀμερικανικὸς Τύπος», ἔφημ., 223
 Ἡπειρος, 80, 83, 191, 259, 260, 380, 389, 390, (Βόρειος Ἡ.) 227
 Ἡράκλεια, 380, 381, 396
 Ἡράκλειον (Κρήτης), 83

Θ

- «Θάορος», ἔφημ. Σμύρνης, 85, 273, 312, 353
 Θεῖρα (τὰ) τπν., 89, 128, 319
 Θεμενάκης, ὑπάλ. Ἐθν. Τραπ. 121, 278
 «Θεμιστοκλής», Ὑπεκωκεάν., 64, 136
 Θεοδοριδης Μ., Ὑπουργός, 296, 317
 Θεοτόκης Ν., (πολιτικός), 202, 213, 214, 217, 218, 221, 222, 242, 243, 248, 259, 290, 292, 296, 299, 317, 320, 334, 338, 341, 342, 388, 393
 Θεοτόκης, μέραρχος, 356
 Θεσσαλία, 90
 Θεσσαλονίκη, 64, 83, 89, 94, 96, 98, 107, 110, 139, 164, 166, 173, 204, 227, 255, 261, 358, 365, 368
 Θράκη, 115, 169, 171, 172, 175, 178, 185, 191, 192, 207, 212, 227, 259, 260, 265, 266, 286, 287, 312, 321, 322, 338, 344, 355, 362, 373, 380, 389, 390, 391
 Θρωμάς, ἀντισυνταγματάρχης, 96

I

- «Ἰάδων Σύνδεσμος», 256
 Ἰάκωβος, ἐπίσκοπος 357
 Ἰαπωνία, 289
 Ἰατοῦ, ἀξ)κός, 40
 Ἰγγλέσης, 202
 «Ἰδομα Πατριωτικόν», 41
 Ἰζέτ βέης, νομάρχης Σμύρνης, 46, 50, 55, 62, 75, 81, 120, 143, 145, 146
 Ἰζόνιον, 35, 90, 92, 114, 228, 231, 245, 258, 259, 269, 322, 326, 380, 381, 396
 «Ἰλερῆ», τουρκ. ἔφημοίς, 180
 Ἰμάμ Χουσεῖν ὀγλοῦ, χωροφύλαξ, 128
 Ἰμβρος, 286
 Ἰνεγκιόλ, 319, 335
 Ἰν-Ονοῦ, τπν., 199, 200, 208, 212, 215, 373
 Ἰντέλι, Ἰταλὸς ὑποπρόξενος, 167
 Ἰντζέ-Καραχισάο, τπν., 330
 Ἰουστινιανούπολις, 230
 «Ἰσλαχάτ», ἔφημ. τουρκ., 53, 86, 314

- Ἰσμέτ Πασᾶς, ἀξιόχ., 111, 112, 113, 115, 119, 212, 229, 362
 Ἰσχάν, ἀξιόχ. Τούρκος, 128, 143
 Ἰωακείμ, Ἐφέσου Μητροπολίτης, 99
 Ἰωακειμίδης, 265
 Ἰωάννινα, 80, 82, 83, 260
 Ἰωάννου Δ., στρατηγός, 165, 178, 193, 279, 340, 377
 Ἰωνικὸν Πανεπιστήμιον, 182, 266
 Ἰωσήφ, Διευθ. Γραφ. Τύπου Ἑπ. Ἐξωτ. 197, 198

Κ

- Καββαδίας Γεράσιμος, 359
 Καβράκος, 92, 93
 «Καθημερινή», ἔφημ., 222, 247, 248, 298
 Καϊμάζ, τιν., 235
 Καισάρεια, 261
 Καϊστριον πεδίων, τιν., 251
 Κακουλίδης, ναύαρχος, 78
 Καλαμίδας, ναύαρχος, 351
 Καλαποθάκης, πράκτωρ Ἐφημερ., 223
 Καλαφάτης Γεώργιος, Ἑλλην Σμύρνης, 132,
 Καλὲ-Γκρόττο, τιν., 240
 Κάλθοροπ, Ἄγγλος ναύαρχος, 38, 39, 40, 43, 47, 52, 56, 58, 59, 62, 66, 71, 72, 77, 81, 82, 145, 146, 147, 149
 Καλλιγράτεια, 324
 Καλλίνικος, Μητροπολίτης Κρήνης, 261
 Καλλίνσκης, Μέγαρχος, 346
 Καλλιπόλεως χειρὸν., 286, 287
 Καλλιπόλις, 111
 Καλογεράς Ἰωάν., 399
 Καλογερόπουλος Ν., πρωθυπ. 194, 202, 204, 206, 207, 213, 372, 375, 384, 385
 «Καλουτάς», πλοίων, 64
 Καμάρα, δεσποινίς, 41
 Καμελάο-ντάγ, τιν., 330
 Κανελλόπουλος, ἀντίπος Ἑλλάδος εἰς Κων) πολιν, 127
 Κάνναι Γαλλίας, 257, 278
 Καραβουνοῦ, 319
 Καραγκιοσελί, τιν., 329, 332
 Καραθεοδοῦς Κ., (Καθ. Παν.), 182, 217, 351
 Καρακάλος, στρατηγός, 377
 Καρακάσης, 265
 Καρακιοῖ, 244
 Καραμάνος Ἰωάν., 181
 Καρα-Μπουνάο, τιν., 104
 Καραντίνα, τιν. 68, 69, 72, 74, 75, 147, 148
 Καραογλανία, 94
 Καρασός, λοχαγός, 216, 327
 Καραορηστός, ἀξιόχ., 239
 Καραβούνης Ν., δημοσιογράφος, 256, 324
 Καραολίδης Παῦλος, 35
 Καρασίνι, Ἰταλὸς ταγμαρχῆς, 63
 «Κάρπετ» εἰταιρία, 360
 Κάρο Φίλιππος, (Ἄγγλος πρωθ.), 203
 Κάρο, Ἄγγλος ναύαρχος, 186
 Καρτάλης Ἀ., 213

- Καρύδης, ταγμαρχῆς Χωροκῆς, 192
 Κασαμπά, τιν., 92, 95, 97, 121, 149, 169, 172, 173, 319, 336, 338, 359
 «Κατερίνα», ἀτμόπλοιο, 259
 Κατσιγιαννάκης, 119
 Κατσώνας, 119, 120
 Καύκασος, 45, 48, 114, 387
 Καντάντζογλου Α., 202, 384
 Καφαμπέλης, ὑποπρόξενος, 47
 Καψῆς Π., δημοσιογρ., 47, 353
 Κεμάλ Γιουσούφ, (Τούρκος πολιτικός), 258
 Κεμάλ Μουσταφά, 111, 112, 113, 115, 143, 165, 172, 176, 177, 179, 183, 185, 186, 193, 199, 200, 201, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 217, 225, 228, 232, 233, 241, 243, 244, 246, 258, 259, 273, 278, 279, 291, 292, 316, 321, 328, 329, 330, 336, 340, 343, 352, 357, 358, 362, 367, 371, 373, 374, 384, 391
 Κεμάλ Ρασήτ, ἀστυνόμος, 128, 129
 Κενάν βέης, δημοσιογρ. 118
 Κέπετζι, τιν., 106
 Κεράτιος κόλπος, 244
 Κερασίφι, 322
 Κιαζήμ-Καραμπεκίρ, 112, 113
 Κιλικία, 115, 144, 183, 193, 197, 198, 200, 212, 215, 216, 257, 258, 272, 374, 384, 387
 Κιλίτ-Μπάρο, τιν., 111
 Κιλκίς, 240, — πλοίων, 78
 «Κιοϊλουῦ» ἔφημ. Τουρκική, 43, 45, 75, 86,
 Κιόρδες, τιν., 251
 Κίος, 260, 319, 321, 335, 336
 Κιόσκι, τιν., 151, 160
 Κιουλοῦκι, τιν., 99
 Κιουρκτσίπασης Ἰσοδ., δημοσιογρ., 267
 Κιουρπάσογλου, δημογέρον, 353, 358
 Κιουτάχεια, 143, 199, 210, 211, 212, 230, 231, 234, 237, 238, 245, 253, 255, 257, 259, 295, 306, 319, 326, 356, 357, 373, 383, 384, 385, 386
 Κιουκαγάτς, τιν., 319, 357
 Κιρκάσιοι, 90, 172, 253, 265, 336, 352
 Κλαδάς, στρατηγός, 193, 226, 377
 Κλεμανσώ, 164
 Κοβαλίτσα, τιν., 199, 209, 210, 218, 382, 383,
 Κόβελ, ἀμερικ. ιεραπόστολος, 282, 283
 «Κογιαμάστ» Ἀρμεν. ἔφημερίς Σμύρνης, 86
 Κοϊλάν, τιν., 177
 Κοκάργιαλι, τιν., 148, 352
 Κοκκινίδης Λεάνδρος, δημοσιογρ., 353
 Κολλέν, Γάλλος συν)ρχῆς, 169
 Κονάκιον, τιν., 148
 Κονδύλης Γ., συν)ρχῆς, 106, 107, 177, 276
 Κοντογιάννης Γ., ἀνορματιστής, 356
 Κοντούλης, στρατηγός, 207, 228, 308, 326, 377, 386
 «Κόπανος», σατυρ. περιόδ. Σμύρνης, 86, 353
 «Corazziere», Ἰταλικὸν ἀντιτορπ. 43
 Κορδελιό, 124, 129, 219, 220, 221, 222, 228, 362

- Κορτσῆς Γ., ταγμαρχῆς, 192
 Κορτζῆς Ἀλέξ., 121
 «Κόσμος», ἔφημερις Σμύρνης, 42, 85, 353
 Κοτζαμάνης Δημ., κάτοικος Σμύρνης, 258
 Κοτζᾶ-Τεπέ, τπν., 329
 Κουκλουτζᾶ, τπν., 167
 Κούκο Τζιοβάνι, Ἴταλὸς δημοσιογρ., 198
 Κουκουτσάκης Σταύρος, δημοσ., 353
 Κούλα (τὰ), τπν., 319, 346
 Κουλένοβιτς, Τοῦροκος ἀξ)κὸς Χωρ)κῆς, 49, 146
 Κουντουριώτης, Ναύαρχος, 189
 Κουρδοί, 90
 Κουρεβέλης, στρατηγός, 324
 Κουσάντασι, τπν., 79
 Κουτελαμάρα, τπν., 49, 50
 Κουτσαλέξης, 202
 Κούτσης, στρατηγός, 382
 Κουφιδάκης Εὐ., 80, 360
 «Κραῖμερ», ξενοδοχεῖον, 43, 69, 70, 147
 Κραμέλ, στενωπός, 88
 Κρεμεζῆς, πολιτευτῆς, 221
 «Κρέντι-Φονσιέ», Γαλ. ἐταιρεία, 122
 Κρήνη, 261, 319
 Κρήτη, 79, 83, 88, 96, 173
 Κριεζῆς, 202
 Κρόκος Βρ., ὑπάλλ. Ἀρμοστείας, 119, 222, 269
 Κρουωνάς, νομάρχης Πρεβεζῆς, 80, 85, 120, 297
 Κτενάς, 359
 Κυβέτος, δικηγόρος, 78
 Κυδωνίαι, 44, 45, 67, 90, 95, 96, 97, 98, 110, 119, 120, 121, 154, 167, 193, 261, 311, 319
 Κύζικος, 286
 Κυκλάδες, 40, 41
 «Κυνηγῶν Λέσχη», 67, 68, 75, 84
 Κύπρος, 76, 170, 216, 258, 336, 364, 367
 Κυριάκης, ἀξ)κὸς, 183
 Κυριάκης, 181
 Κυριακίδου Ραλλοῦ, 41
 Κωνσταντῖνος Βασιλεὺς, 171, 183, 186, 188, 193, 194, 201, 203, 218, 219, 228, 244, 245, 246, 248, 276, 294, 374, 377
 Κωνσταντῖνου, συν)ρχῆς, 356
 Κωνσταντινούπολις, 38, 40, 50, 51, 52, 55, 86, 94, 110, 111, 112, 113, 115, 118, 126, 127, 133, 136, 138, 140, 141, 143, 145, 146, 154, 164, 179, 180, 183, 185, 200, 215, 216, 226, 242, 244, 260, 261, 265, 267, 268, 270, 271, 274, 276, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 286, 287, 288, 293, 311, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 337, 340, 350, 373, 374
 Κώστας Κ., 359
 Κώρζον λόρδος, 257, 283
 Κωστόπουλος Σ., ταμίας Στρατοῦ, 240, 346
- Α**
- Λαδόπουλος Ε., Ὑπουργός, 221, 296, 317
 Λαλιώτης Θ., 359
 Λάμπ, Ἄγγλος πρόξενος, 126, 318, 339
 Λαμπαδάριος, ἰατρός, 41
 Λαμπουρέλ, δημοσιογρ. 223
 Λαμπράκης Δημ., δημοσιογρ. 265
 Λάμπρου Ἀχ., δικηγ. 265, 274, 276, 296, 297, 312
 Λάμψας, 359
 Λάντας, τπν., 185
 Λαοντάρης, ἐπιθ. Τ.Τ.Τ., 243
 Λαπόστ, Γάλλος πρόξενος, 82, 117, 126, 166, 171, 195
 Λαρίσης Μεραρχία, 61, 63, 78, 81, 82, 88, 97, 104, 110
 Λάσκαρις Ν., δημοσιογρ., 202, 353
 «Λεβάντ», Ἴταλ. γαλλόφωνος ἔφημ. Σμύρνης, 42, 51, 86, 167, 169, 197, 353
 Λελοῦδας, ἀξ)κὸς, 346
 Λεμπουτιέ, δημοσιογρ., 77
 Λεμπρέν, (δημοσιογρ.), 110
 Λεοναρόπουλος, στρατηγός, 71, 208
 Λέσβος, 66, 173
 «Λέων», πολεμικὸν πλοῖον, 39, 40, 41, 46, 53, 64, 66, 68, 74, 80, 257
 Λεωνίδας Ἴ., Ὑπουργός, 296, 317
 Λῆμος, 286, -πλοῖον πολεμικὸν 110, 268
 Λιάτης Σ., πρόξενος, 42, 47, 61
 Λιάτης, (δόηγος μηχαν. Ναυτικοῦ), 69
 Λιγνάδης Δ., δημοσιογρ., 353
 «Λιμπερτέ», Γαλλόφωνος ἔφημ. Τουρκίας, 138
 Λίτζα, τπν., 354
 Λομβάρδος Κ., 274, 291
 Λονδῖνον, 201, 202, 206, 207, 209, 212, 213, 223, 226, 228, 257, 275, 279, 288, 318, 319, 372, 373, 382, 383, 384, 385, 386, 397
 Λούδ, Αὐστραλὸς δημοσιογρ., 117
 Λούδ Τζώρτζ, 183, 222, 257, 279, 318
 Λουλέ-Μπουργάς, τπν., 111
 Λούφας Χαρ., συν)ρχῆς Πεζικοῦ, 169, 399
 Λυκουρέζος Κ., Ὑπουργός, 221, 296, 317
 Λυμπερόπουλος Ἀλ., 89
 Λωζάννης Συνθήκη, 368, 370
- Μ**
- Μαγνήσαλης Στέλιος, πρόκριτος, 49, 89
 Μαγνησία, 44, 45, 47, 67, 73, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 110, 113, 119, 121, 149, 150, 154, 158, 159, 161, 162, 165, 169, 172, 173, 193, 242, 251, 278, 319, 342, 343, 346, 368, 377
 Μαζαράκης Ἀλ., 145, 146, 155, 164, 165, 178, 278
 Μαζαράκης Πεο., 41
 «Μάξεστικ», Ξενοδ. Παοισίων, 203
 Μαϊανδρος, 79, 80, 91, 98, 99, 101, 102, 107, 111, 154, 164, 251, 281, 300, 306, 310, 321, 328, 329, 374
 Μαϊδώνης Γρ., δημοσιογρ., 353
 Μαινεμένη, 67, 88, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 145, 153, 161, 165, 319
 Μακεδονία, 42, 62, 90, 107, 109, 111, 173, 174, 191, 272, 369, 370, 390

- Μακράκης Μιχ., βουλευτής, 47, 48
 Μάκρη, τπν., 160, 164
 Μαλασπίνας, ταγ)ρχης, 77
 Μάλτα, 90, 113, 199, 364
 Μαμουιάν, Ἀρμέν. δημοσιογρ., 167
 Μαμφρέδι, ἰταλὸς πρόξενος, 43, 44, 46, 50, 167
 Μανέτας Κ., μέραρχος, 193, 377
 «Μάννα τοῦ στρατιώτου», φιλοστρατ. ὄργάν., 254, 255
 Μανουσόπουλος, πολιτευτής, 187
 Μάντζαρος, 119
 Μανώλας, ἰατρός, 160
 Μάξιμος, 202
 Μαργαρίτης, συντ)ρχης, 243
 Μαρινάτος, ἀξ)κός, 281
 Μάρμαρα, 346
 Μαριαρά λίμνη, 177
 Μαριαράς, τπν., 286
 Μαρόκον, 76
 Μαρσέλλος Δ., 277
 Μαρσινύ, (ντέ), 283, 292
 «Ματέν», ἐφημερίς, 110
 Μάτσης Π., προϊστ. Τ.Τ.Τ. Σμύρνης, 119, 243
 Μαυροβούνιον, 270
 Μαυρογένης, ἀρχηγὸς Πυρ)κοῦ, 356
 Μαυροκορδάτος, 270
 Μαυρομάτης Δ., 119, 181
 Μαυρομάχης Π., Ὑπουργός, 194, 202, 213, 222
 Μαυρουδῆς Ἡλίας, Κυβερνήτης «Λέοντος», 39, 40, 41, 46, 49, 50, 53, 56, 60, 61, 62, 66, 68, 71, 75, 76, 78, 82, 92, 145
 «Μεδινέτ», Τουρκ. ἐφημερίς, 86, 139
 Μειντάν-Σιμπές, τπν., 258
 Μελᾶς Παῦλος, ταγ)ρχης, 255, 327
 Μελέτιος Μεταξάκης, Πατριάρχης, 260, 261, 268, 270, 276, 279, 324, 349
 Μεμὲτ βέης, Τούρκος ἀξ)κός, 228
 Μέξας, στρατηγός, 233
 Μερκούρης Γ., Ὑπουργός, 296, 317
 Μερωνλή, τπν., 85
 «Μεσερέτ», Ἰσραηλ. περιод. Σμύρνης, 86
 Μεσογίς, 105, 106, 251
 Μεσοποταμία, 285
 Μεταξᾶς Ἄνδρ., δημοσιογρ., 222
 Μεταξᾶς Ἰ., 203
 Μετρῶν Μητροπολίτης, 324
 Μεχμὲτ Ἀοίφ, ἀξ)κός Χωρ)κῆς, 49
 Μηλιώτης Κομνηνός, ἀντιστρατήγος, 164, 165, 166
 Μήτσας Σ., στρατηγός, 307
 Μιλλερᾶν, Γάλλος πολιτικός, 183
 Μίλν, Ἀγγλος στρατηγός, 164, 178
 Μίλς, δημοσιογρ. Ἀμερικ., 223
 Μιλανέση, νοσοκόμος ἐθελ., 106
 Μινάρδος Γιάννης, (δημοσιογρ.), 353
 Μισαηλίδης Κ., δημοσιογρ., 42, 92, 93, 94, 95, 353
 «Mittags Blatt», ἐφημ. Ἀμβούργου, 242
 Μιχαηλίδου, «ἀδελφὴ τοῦ στρατιώτου», 255
 Μιχαλακόπουλος, πολιτικός, 174
 Μιχαλίτσιον, 319, 335
 Μοδένα, Ἰταλ. πόλις, 68
 Μομπέλλι, Ἰταλὸς στρατηγός, 325
 Μομφεράτος, ἀντ)γος, 192, 259, 260, 356
 Μοντάνια, Ἰταλὸς διπλωμ., 194, 195
 Μορ Ἀλδο, Ἰταλὸς δημοσιογρ., 198
 Μόργκαν Τζέιμς, Ἀγγλος πρόξενος, 82, 126
 Μοσσούλη, 113
 Μοῦγλα (τά), τπν., 91, 99, 212
 Μουδανιά, 73, 74, 178, 245, 260, 300, 319, 321, 324, 326, 335, 336, 382
 Μούδρου ἀνακομή, 38, 40, 43, 55, 112
 «Μουσαβάτ», Τουρκ. ἐφημερίς, 75, 86
 Μουσταφᾶ Σαμπῖρ, 154
 Μουτούσης, ἐφέτης, 350
 Μουτούσης, ὑπ)γός Πυρ)κοῦ, 89
 «Μουτσαφέρ», Τουρκ. ἀτμόπλοιοι, 38
 Μουχαλίτς, τπν., 236
 Μπαϊράμ-Γκιόλ, τπν., 332
 Μπαϊρας, ἀντ)γος, 259, 260
 Μπαλατζήκ, 67, 80, 99, 100, 104, 105, 150, 153, 231, 281
 Μπάλ-Μαχμούτ, τπν., 209
 Μπαλονκεσέρ, τπν., 54, 96, 111, 113, 114, 115, 165, 172, 177, 178, 319, 335
 Μπαλατζῆς Γ., Ὑπουργός, 213, 221, 222, 223, 257, 283, 284, 290, 292, 293, 294, 296, 317, 322, 323, 324, 325
 Μπανάτον, τπν., 171
 «Μπαρλέττα», Ἰταλ. πλοιοι, 282
 Μπαρουτσης Μιχ., 89
 Μπισμᾶ-Χανέ, τπν., 214
 «Μπατράστ», Ἀρμεν. ἐφημερίς, 86
 Μπαχορή-Μπαμπᾶ, 57, 62, 70, 72, 182
 Μπεικός, τπν., 313
 Μπεκήρ-Σαμῆ, τπν., 206, 209, 281
 Μπέλ-Καϊβέ, τπν. 93
 Μπέλλιας Γ., ἀξ)κός, 184
 Μπέλ-Μπουνά, τπν., 236
 Μπελώμ Λιονέλ, Γάλλος ἔμπορος, 183
 Μπενάκης Ἐμμ., 276
 Μπεσῆμ βέης, 179, 180
 Μπεχᾶς Ἀντ., ἐπιθεωρ. Λιμεναρχ. 166
 Μπεχλιβάν, Κιόρ, ὄπλαρχηγὸς Τούρκος, 200, 201, 352
 Μπιγύ, ντέ, Γάλλος πρεσβ., 194, 195
 Μπιτζάνης, ἀξ)κός, 102
 Μπόζ-Ἐγιούπ, τπν., 209
 Μποζικῆ ἐπανάστασις, 114
 Μπόζ-Ντάγ, 89, 231, 232
 «Μπόζ ντέ Σμύρνη», Ἰσραηλ. περιод. Σμύρνης, 86
 Μπομόν, δημοσιογρ., 223
 Μπορντί, τπν., 329, 330, 331
 Μποσλάρ, 230, 236
 Μπότσαρης Τ., ἀντ)ρχης 107, 169, 197, 216, 340
 Μπονγιονκ-Χάρτα, τπν., 242
 Μπονγιων Φραγκλίν, Γάλλος Γερουσιαστής, 198, 257, 258
 Μπονκουβίνα, 171
 Μπούμπουλης Ι., 202

Μπουρντούρ, τπν., 212
 Μπουρντών, δημοσιογρ., 44
 Μπούσιος, πολιτικός, 173, 271, 274, 279, 291, 294
 Μπούφης Χ., πλωτάρχης, 42, 61, 62
 «Μπρεγκονέρο», Ἰσραηλ. περιόδ. Σμύρνης, 86
 Μπριάν, Γάλλος πρωθυπ., 222, 257, 278
 Μπρίστολ, Ἀμερικ. ναύαρχος, 58, 71, 145, 155
 Μπρίτς, Ἀγγλος στρατηγός, 175, 178
 Μπρουνέτι Αἰνεΐας, ἰατρός Ἰταλός, ἀξ)κός, 116, 117, 118, 141, 142, 172
 Μπινούστ, Γάλλος στρατηγός, 71, 106, 145, 155
 Μτυλήνη, 38, 79, 154, 173, 265, 286, 336, 355, 356, 357, 366, 368
 Μώριτς Φίτς, ναύαρχος, 58, 82, 87, 106, 107, 149, 150

N

Νάγκνο Γεώργιος, Ἰταλός ἐπήκοος, 131
 Ναδὴρ πασάς, 55, 58, 59, 71, 72, 73, 74
 Ναζήμ, ἰατρός, 362
 Ναζλή, τπν., 67, 89, 91, 111, 114, 150, 151, 152, 158, 160, 161, 177, 319
 Ναῦμ, Τούρκος, ἰδιοκτ., ξενοδ. «Κραῖμμερ», 70.
 Ναῖπ Ζαδέ, πρῶην Νομάρχης Δράμας, 80, 119, 161, 180, 181
 Νάξος, νῆσος, 296, 297, -πλοῖον, 214, 294, 347, 348, 350, 351
 «Νάρκισσος», πλοῖον, 185
 «Νέα Γενεά», ἐφημερίς, 81
 «Νέα Ἑλλάς», ἐφημερίς, 295
 «Νέα Ζωή», περιόδ. Σμύρνης, 86, 353
 «Νέα Ἡμέρα», ἐφημ. Ἀθηνῶν, 191, 222, 223, 357
 «Νέα Σμύρνη», ἐφημ., 362
 Νεγρεπόντης Δ., ἀξ)κός, 106, 110, 177
 Νεότουρκοι, 42, 47, 48, 50, 53, 55, 123, 362,
 Νεοτουρκικὸν κομιτάτον, 42, 43, 46, 47, 50, 56, 57, 72, 94, 130, 140, 166
 Νίδεο Κ., στρατηγός, 63, 79, 96, 97, 98, 102, 106, 118, 141, 143, 144, 152, 164, 165, 178, 184, 193, 207
 Νικηφοράκης Γ., Δ)ντῆς Ἀστυνομίας, 119, 166, 252, 269, 296, 350
 Νικολαΐδης Γ., ἀξιωματικός, 105, 168, 346,—
 Νικόλαος, δημοσιογράφος, 353
 Νικόλαος, Μητροπολ. Καισαρείας, 261
 Νικομήδεια, 73, 114, 193, 226, 306, 377, 396
 «Νιμόζ», Ἀρμεν. περιόδ. Σμύρνης, 86
 «Νίνο Μπίξιο», Ἰταλ. πολεμικόν 77
 Νκεῦπεκασί, τπν., 232
 Νόρδκλιφ, 203
 Νοστράκης Χρ., 119
 «Νορβελιστ», Ἰσραηλ. ἐφημ., 86, 167
 Νουρεντίν, Στρατ. Διοικ. Σμύρνης, 38, 39, 43, 48, 49, 50, 56, 57, 72, 100, 101, 112, 113, 145, 146, 257, 326, 329, 333, 343, 353, 354, 358, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 370, 371, 372
 Νταλλ' Ὀλιο, στρατηγός Ἰταλός, 71, 145, 155

Ντεβελίζιοι, τπν., 87
 Ντεϊμερτζίκ, τπν., 150
 Ντελή-Μπάζ, Τούρκος στρατιωτικός, 228
 Ντεμιοτζή, τπν., 329, 356
 Ντερέκιοι, τπν., 328
 Ντ' Ἐσπραί, Γάλλος στρατηγός, 109
 Ντεστοιμπά, Γάλλος ὑποπρόξενος, 364
 Ντεφράνς, Γάλλος διπλωμάτης, 82
 Ντινέρ, 114, 329
 Ντίξον, Ἀγγλος πλοίαρχος, 38, 39, 49, 82
 «Ντοϊγκού», ἐφημερίς, 42, 48, 57, 75
 Ντοκτέο, Γάλλος πλοίαρχος, 49
 «Ντόρια Ἀντρέα», σχολή, 46, 365
 Ντουγκέο, τπν., 331
 Ντουζ-Ἀγάτς, τπν., 332
 Ντουζ-Ντάγ, τπν., 209
 «Ντουίλιο», Ἰταλ. θεωρηκτόν, 52, 56, 70
 Ντουμουκεοτέ, ὄρος, 236
 Νυμφαῖον, 67, 88, 128, 167, 169, 305, 319, 338, 340, 346, 352, 354
 Νυφ-Ντάγ, τπν., 88

Ξ

«Ξενούλα», πλοῖον, 64
 Ξηρός, ὑποπλοίαρχος, 70
 Ξηροῦ κόλπος, 40
 Ξυπόπουλος Γ., ὑπάλλ. Ὑπ. Ἐθν. Οἶκον., 80, 119, 122, 181, 269

Ο

Ὀδεμίσιον, 88, 89, 95, 110, 121, 127, 128, 150, 153, 158, 165, 311, 319, 359
 Ὀθωναῖος Ἀλ., ἐπιτελάρχης Α' Σ. Σ., 63, 102, 103, 184
 Οὐτίλων, στρατηγός, 175
 Οὐτίτελ Ἀρθούρος, 77, 94
 Ὀλγα, Βασίλισσα, 189
 Ὀλυμπος Βιθυνίας, 372
 Ὀμήρειον Παρθεναγωγεῖον, 79, 365
 Ὀμηρος, 270
 Ὀμορολοῦ, τπν., 160
 «Ὀρίζων», Ἀρμεν. ἐφημερίς Σμύρνης, 86
 Ὀρτάντζα, 328
 Ὀρτεντζᾶτος Ἀλ., 119, 181
 Οὐκρανία, 63, 79
 «Οὐρανία», πλοῖον, 64
 Οὐρσάκ-Μπογκάζ, τπν., 232
 Οὐρφα (ή), τπν., 258
 Οὐσάκ, τπν., 114, 184, 185, 207, 208, 214, 230, 244, 253, 306, 308, 311, 319, 329, 333, 339, 356, 357, 368, 383, 387

Π

Πάγκαλος Θ., Στρατηγός, 89, 107, 165, 193, 377, 399
 Πάγος, τπν., 352
 Παλαιστίνη, 112, 114
 Παλαμάς, ποιητής, 217

- Πάλλης Κ., Στρατηγός, 193, 207, 216, 234, 235, 248, 274, 298, 301, 302, 305, 308, 341, 342, 377, 383, 385, 386
 Παναγάκος, ταγ)ρχης, 333
 Παναγιωτάκος, συντ)ρχης, 341
 Παναγιωτόπουλος, Ταμίας Ἀρμοστείας, 338, 360
 Πανώνιος Γυμναστικός Σύλλογος, 168
 Πάνορμος, 98, 112, 169, 172, 178, 242, 260, 306, 319, 321, 339, 355
 Πανουσόπουλος Β., συντ)ρχης, 168, 177, 346
 Παπαγεωργίου, στρατοδίκης, 161
 Παπαδάκης, 202
 Παπαδοπούλου Ἄννα, («Μάννα τοῦ στρατιώτου»), 255
 Παπαδημητρίου, Ἕλλην κάτοικος Σμύρνης, 84, 85
 Παπαζαφερόπουλος, πλοίαρχος Π. Ναυτ., 39
 Παπαζαχαρίου Ἰ., 359
 Παπαθανασίου, μέραρχος, 110, 177, 193, 377
 Παπαμαντέλος, ἀξ)κός, 343
 Παπαμιχάλης Στ., πολιτευτής, 277, 296, 315, 319
 Παπανδρέου Γεώργιος, 173
 Παπαντωνίου Εὐάγγ., 119, 297
 Παπαρογγόπουλος, 35
 Παπᾶς, ἀξ)κός, 40
 Παπασλῆ, τπν., 154, 162
 Παπούλας Ἀναστ., Στρατηγός, 188, 192, 193, 194, 198, 199, 200, 207, 208, 209, 210, 211, 218, 219, 220, 230, 231, 234, 235, 238, 240, 242, 243, 244, 245, 246, 259, 264, 265, 267, 268, 270, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 301, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 373, 375, 377, 382, 384, 385, 386, 388
 Παρασκευόπουλος Λεων., Ἀρχιστρατήγος, 64, 89, 91, 98, 107, 166, 167, 172, 176, 177, 178, 188, 192, 377
 Παρίσιοι, 39, 40, 46, 49, 52, 53, 56, 63, 64, 71, 78, 79, 80, 87, 88, 95, 97, 98, 141, 145, 149, 152, 164, 169, 179, 183, 198, 202, 203, 257, 272, 292, 349
 Πάσσαρης Μιχ., συντ)ρχης, 308, 325, 333, 335, 342, 373
 Πάτερσον, Ἄγγλος, 120
 «Πατρίς», πλοῖον, 64, 68, 71, 73, 148, 221, 293, 345.—Ἐφημερίς, 82, 83, 85, 186, 221, 293, 265, 294, 298, 353
 Παῦλος Προέγκληψ, 187
 Πάχνος, 336
 «Πειρασμός», περιοδ. Σμύρνης, 86
 Πελοπόννησος, 170.—πλοῖον 107
 Πέρογμος, 45, 67, 96, 97, 98, 99, 110, 121, 153, 155, 159, 160, 161, 162, 165, 251, 319, 357
 Περίδης Ἀριστος, δημοσιογράφος, 262, 264, 343, 353
 Περσία, 258
 Πετιμεζᾶς Κ., στρατηγός, 187, 377
 Πετροῖδης Ἀλ., 270
 Πετροῖτης, συντ)ρχης, 110
 Πετροπούλακης, ἀνωτ. ἀξ)κός, 168
 «Πιεμόντε», Ἴταλ. πλοῖον, 39
 Πιζάνι, ζωγράφος, 120
 Πιττακῆς Στίλπων, λόγιος, 126, 142, 198, 365
 Πλαστήρας Νικ., συντ)ρχης, 211, 355
 Πλατῆς Ἀ., στρατηγός, 193, 208, 333, 340, 377
 Πολατλή, τπν., 239, 240
 «Πολικός», πλοῖον, 260
 «Πολιτεία», Ἐφημ. Ἀθηνῶν, 191, 222, 238, 246, 256, 324
 Πολίτης Νικ., διπλωμ., 141, 227, 274
 Πολυγένης Ν., Ὑπουργός, 296, 317
 Πολύκαρπος, Μητροπολίτης, 357
 Πολυμενάκος, στρατηγός, 217, 228, 259, 260, 302, 305, 308, 326, 341, 342, 347
 Πουανκαρὲ Ραϋμόνδος, πρωθυπ. Γαλλ., 279, 283, 319
 Πούντα (ή), 67, 68, 73, 147, 220, 365
 Πουρσάκ, ποταμός, 236, 237, 244
 Πράβι (τὸ), τπν., 63
 Πραντούνας Ἀ., στρατηγός, 165, 166
 Πρέβεζα, 80, 85, 90, 120
 Πρήντζι, 257
 Προκοπίου Γ., Καλλιτέχνης, 69, 372
 Προποντίς, 185, 286, 287, 300, 310, 372
 Προῦσα, 106, 113, 114, 165, 172, 178, 193, 199, 204, 208, 211, 213, 231, 238, 242, 243, 244, 245, 246, 251, 253, 260, 319, 335, 346, 357, 371, 372, 377, 382, 386, 387, 388, 391
 «Πρωῖνά νέα», ἐφημερίς, 270
 «Πρωῖνή», ἐφημ., 242
 «Πρωτεύουσα», ἐφημ., 223
 Πρωτοπαπαδάκης Πέτρος, πρωθ)ργός, 202, 213, 290, 292, 294, 296, 317, 342, 343, 373.
 Πρωτοσύγγελος, συντ)ρχης, 107
 Πυκὸ Γεώργιος, διπλωμ. Γάλλος, 183
 «Πύλαρος», πλοῖον, 80
 Πυργί, τπν., 128
 Πινὸ Ρενέ, 35, 43, 44, 54

P

- Ραγκαβῆς, συντ)ρχης, 270, 327, 339, 343
 Ραιδεστός, 178, 260, 287, 323, 324, 326
 Ράλλης Δημ., Ὑπουργός, 186, 189, 192, 194, 201, 202, 203, 375, 377.—Ἰωάννης, πολιτικός, 194, 202, 213
 Ραχμῆ βέης, νομάρχης Ἀϊδινίου, 38, 40, 46, 182, 362
 Ρεβελῆς Ν., ταμίας Σμύρνης, 347, 359
 «Ρενάν Ἐρνέστος», Γαλλ. θωρηκτόν, 52
 Ρεοῦφ βέης, Τοῦρκος ἀξ)κός, 38, 55, 112, 113
 Ρέπουλης Ἐμ., Ὑπουργός, 40, 78, 81, 85, 91
 «Ρέπουλης Ἐμ.», πλοῖον, 64
 Ρεσιὰτ βέης, 330
 Ρεσιλ-Μπαμποῦ, τπν., 332
 Ρεφετ πασᾶς, συντ)ρχης Τοῦρκος, 111, 112, 113, 199, 210, 212, 386

- «Ρεφόρμ», Γαλλόφ. έφημ. *Σμύρνης*, 86, 353
 Ρηγόπουλος Μιχ., άξ)κός, 343, 344
 Ρίκι, Ίταλός δικηγόρος, 120
 Ρικκάκης, συντ)ρχης, 210
 Ροδάς Μιχ., δημοσιογράφος, 139, 142, 198, 259
 Ρόδος, 43, 51, 76, 82, 348, 365, 366
 Ροϊλός Χαο., 119
 Ρομπέκ Φρειδερίκος, Άγγλος πλοίαρχος, 58
 Ρούβαλης, ταγμ)ρχης, 331, 332
 Ρουμανία, 79
 Ρουσσέν, κυβερνήτης «Λέοντος», 64
 «Ρουσσώ Βαλδέρ», Γαλλ. πολεμικόν, 52, 195, 351
 Ρούφος Α., Ύπουργός, 294, 296, 317
 Ρώμη, 44, 76, 172, 198, 202, 212, 257, 281
 Ρωσσία, 79
 «Ρώυτεο», 77
- Ι**
- Σαγγάριος, 230, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 249, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 264, 373, 375, 383,
 Σαριάς, συντ)ρχης, 228
 Σαγκοντεβουοάι, αντιναύαρχος, 56
 «Σακάρια» (ή), έφημ. Τουρκική, 235, 236
 Σακαρίας, 235, 236
 Σακελλαρόπουλος Α., ανώτ. άξ)κός, 165
 Σαλιγλή, τπν., 111, 165, 177, 200, 313, 343, 352
 Σάλκιοι, 211
 «Σαλώμ», Ίσραηλ. έφημ., 86, 167
 Σαμαράκης Κωνστ., 119, 181, 359
 Σαμοθράκη, 286
 Σάμος, 173, 336, 368
 Σαμπάντζα, τπν., 240
 Σαμψούς, 112, 185
 Σάν Ρέμο, 169, 170, 171, 172, 212
 Σάν Σεβερίνο, 82
 Σάντεος (Λίμαν Φόν), 272
 Σαντικλί, τπν., 329
 Σαπουντζή-Βεϊλή, τπν., 94
 Σαπουντζόγλου, 120
 Σαράντα Έκκλησίαι, 287
 Σάρδεις, 372
 Σαρρηγιάννης Νεοπτόλεμος, στρατηγός, ύπαο-
 ρηγός Έπιτελ., 193, 202, 234, 235, 268, 274, 278, 281, 298, 308, 341, 342, 377, 383, 385, 386
 «Σάρκ», Τουρκ. έφημεοίς, 86, 118, 137, 141, 167
 Σαρτιώ Φελίξ, 138, 170
 Σαχτούρης, πλωτάρχης, 64
 Σβολόπουλος Δημ., 324
 Σβώλος Άλ., 315
 Σεβασλής Μισάν, Άρμένιος φιλέλλημ, 216.
 Σεβάστεια, 113, 143, 283, 380, 387, 398
 Σεβαστόπουλος Πανταλέων, 36
 Σεβαστούπολις, 39, 40
 Σεβδίκιοι, 165, 167
 Σεβρών Συνθήκη, 96, 123, 179, 182, 183, 191, 201, 202, 203, 204, 227, 228, 249, 257, 272, 288, 289, 311, 359, 360, 373, 375, 379
 Σεϊζάνης Μιλτ., δημοσιογο., 277, 315, 353
 Σεϊντή-Γαζή, τπν., 231, 234, 236
 Σεεγαλέζοι, 94
 Σέννι κόμης, 82, 126
 «Σενταί Χάκ», Τουρκ. έφημεοίς *Σμύρνης*, 86, 340
 Σεφεριάδης, 296
 Σεφής πασάς, συντ)ρχης, 88, 89, 152, 329
 Σιβοί-Χισάο, τπν., 208, 229, 230, 233, 235, 319
 Σίγριοιον άκοωτ., 66
 «Σιδηρούς Δούξ», Άγγλικόν πολεμικόν, 52, 55, 62
 Σιμάβ, τπν., 184, 200, 251, 319, 353, 357
 Σινάν πασάς, 329, 332
 Σιντιοίλη, τπν., 357
 Σίτυλον, 169, 305
 Σιορή βέης, δημοσιογο., 340
 Σιοσιτ Σελλήμ, 144
 Σιτσιλιανός, ύπαλ. Έπ. Έξωτ. 202
 Σιώτης, ιατρός, 268, 290
 Σκάλα-Νόβα, τπν., 91
 Σκανδάλης Γ., συντ)ρχης, 168, 177
 Σκάντζεο, 283
 Σκαρλάτος, στρατηγός, 344
 Σκαοπαλέζος, άξ)κός, 235
 Σκαοπέτις, 120, 181
 Σκέφεοις Πεοικλής, Διπλωμ. ύπάλληλος, 41, 47, 53, 75, 86
 Σκουλοόδης, 291
 Σκοά, 42
 Σκυλακάκης, ταγ)ρχης, 192, 207, 268, 308, 333
 Σμαήλος, (λοχαγός), 105
 Σμάοαγδος, Ήλιοπτόλεωσ Μητροπολίτης, 99
 Σμύθ, συντ)ρχης Άγγλος, 149
 Σολομωνίδης Σωκο., δημοσιογο., 265, 277, 297, 319, 349, 353,—Σπρω. 353,—Χοϊστός, 353
 Σόμα, τπν., 98, 167, 251, 319
 Σουλιώτης-Νικολαίδης Ά., δημοσιογο., 191
 Σουλταν-Χισάο, τπν., 160
 Σουμίλας, (στρατηγός), 326
 Σούνιοι, 291
 Σπανόπουλος Ά., ανώτ. άξ)κός, 74, 93
 Σπάοτη, 170, 212
 Σπαχής Ν., ύπαξιωμ. πολεμ. «Λέων», 53
 Σπένς, Άγγλος λοχαγός, 116, 117
 Σπιθάκης, δικαστ. σύμβουλος, 282
 «Σπλέντιτ», (Ξενοδ. *Σμύρνης*), 222, 307
 Σπυράκης, ύποπλοίαρχος «Λέοντος», 40
 Σπυριδωνος Γεώοργ., ταγμ)ρχης, 64, 235
 Σπυρόπουλος, συντ)ρχης, 228
 Στάης Σ., πολιτ., 213
 Στάϊκος, πολιτ., 221
 Στανοιανόπουλος, συντ)ρχης, 63, 69, 71, 73, 74, 88, 105, 145, 210, 218
 Στελλάκης Ξεοφ., 35
 Στενά, 285, 286

- Στεργιάδης Ἀριστ., Ἀριστοτῆς Ὑπατος Σμύρ-
 νης, 78, 80, 82, 83, 84, 87, 107, 118, 119,
 123, 124, 125, 127, 140, 141, 142, 165, 173,
 180, 181, 189, 192, 202, 214, 217, 220, 223,
 230, 242, 249, 260, 262, 264, 265, 266, 267,
 269, 270, 273, 274, 276, 282, 293, 294, 295,
 298, 299, 308, 311, 312, 313, 315, 316, 335,
 338, 339, 343, 344, 348, 349, 350, 351, 353,
 360, 385
 Στροντζία, τιν., 287
 Στρατηγός Ξενοφών, στρατηγός, 213, 214, 231,
 235, 241, 306, 317, 373, 375, 386
 Στρατηγός, Ὑπουργός 296
 Στρατός Ν., Ὑπουργός, 186, 221, 222, 246, 271,
 279, 291, 294, 295, 296, 297, 317, 334,
 338, 375
 Στρονιόν, 42
 Στυλιανόπουλος Κ., 54
 «Συνάδελφος», στρατ. ἔφημερις, 256, 297
 Συνδικας, 202
 Συνοκίδης, ὑποστράτηγος, 313
 Συρία, 258, 327,—πλοῖον, 64, 97
 Συρμακίτης, ταγμαρχῆς, 96, 98
 «Σφενδόνη», (ἀντιπροσωπικόν) 281, 293
 Σφόρτσα κόμης, 172, 183, 212
 Σχινάς Ἀλ., ἀντιρρχῆς, 63, 69, 88, 99, 101,
 102, 103, 104, 105, 106, 159
 Σχλημαν, πολιτευτής, 221
 Σώκια (τά), τιν., 47, 67, 79, 99, 114, 281,
 310, 319
 Σωφρονόπουλος Γ., 359
- Τ**
- «Τάμις», ἔφημ., 77, 194, 282
 Τάκερ Π., Ἀγγλος ὑποπλοίαρχος, 141
 Ταλαάτ, 38, 54
 Τανάγρας, 119
 Τανάξ-Τεπέ, τιν., 330
 Τάνισμαν, τιν., 332
 Ταχταλή-Κιοῦ, τιν., 93
 «Τέμπο», ἔφημερις Ἰταλική, 44, 76, 198
 Τένεδος, 222, 286
 Τενεκίδης Κ., δημοσιογρ., 78, 270, 271, 275
 Τερζόπουλος Κ., τυπογράφος, 62
 Τεοτίπης Κ., πολιτ., 213
 Τεφίκ, πολιτικός, 112
 Τεφίκ βέης, ἀξικός, 161
 Τζαβέλλας Κωνστ., ταγμαρχῆς, 69, 70, 73, 74,
 88, 89
 Τζαφέρ-Ταγιάρ, συνταρχῆς Τοῦρκος, 175, 178
 Τζεμάλ πασάς, στρατηγός, 54, 90
 Τζεντίς, τιν., 184, 200
 Τζίνα, τιν., 99, 101
 Τζιώτης, λοχαγός, 308
 Τζιορντάνο, συνταρχῆς Ἰταλός, 172, 175, 179,
 365.
 «Τηλέγραφος», ἔφημ. Σμύρνης, 85, 259, 335
 Τιρκιλίκ, τιν., 48, 358
 Τιμώλος, ὄρος, 251
- «Τόμας», ἀμπόλοιοι, 40
 Τόμαν Γουλιέλμος, Διτῆς Δικαιοσύνης Σμύρ-
 νης, 181, 295
 Τουλού-Μπουνάο, 209, 210, 211, 214, 327,
 354, 356, 386
 Τουρμπαλή, τιν., 87, 88, 359
 Τρακάκης, ὑπάλ. Ἐθν. Τραπ., 121
 Τράλλεις, 78, 104, 106
 Τρανσυλβανία, 171
 Τραπεζοῦς, 185
 Τράσα, τιν., 365
 Τραυλός Ἀγγελος, ταγμαρχῆς, 77
 Τρεμπέλας Νικ., ὑπάλ. Τραπ., 122
 Τριάντα (ή), τιν., 149
 Τριανταφυλλάκος Ν., Πρωθυπ., 360
 Τριανταφυλλου, φρούραρχος Ἀιδινίου, ἀντιρρχῆς,
 99, 101, 103, 105, 106
 Τρικούπης, στρατηγός, 193, 208, 213, 218,
 302, 326, 328, 330, 331, 332, 335, 338, 339,
 340, 342, 356, 377
 Τριλίβας, στρατηγός, 308
 «Τριμπούνα», Ἰταλ. ἔφημερις, 198
 Τριπολίτις, 76
 Τσαγκαρίδης, ἐπίλαρχος, 346
 Τσαῖ, τιν., 211, 329, 331, 333
 Τσακάλος Κ., ἀντιρρχῆς, 63, 68, 88, 93, 95
 Τσακμάκ, τιν., 236
 Τσάλ, τιν., 240
 Τσαλδάρης Παναγ., 194, 202, 213
 Τσανάκ, τιν., 112, 286
 Τσατάλτζα, 111, 185, 227, 324, 325
 Τσεντιζ, τιν., 356
 Τσερέπης, ἀξικός, 183
 Τσερκουλάο, τιν., 356
 Τσερούλης Χαρ., συνταρχῆς, 63, 74, 89, 93,
 97, 99, 110, 178, 193, 377
 Τσεσμέ, 315, 339, 347, 352, 354, 355
 Τιμέρης Ἀντών., ἔμπορος, 167
 Τιμικάλης Εἰθ., μέραρχος, 193, 377
 Τιμπιδάρος Π., δημοσιογρ., 81
 Τσιπλάκ, τιν., 128
 Τσίπουρας, συνταρχῆς, 356
 Τσιμιμονάκης, 119, 120
 Τσιφτελάο, τιν., 236
 Τσολάκογλου, ταγμαρχῆς, 331
 Τσομπάν-βέη, τιν., 258
 Τσομπανησιά, τιν., 94
 Τσοπανλάο, τιν., 332
 Τσοῦκας, ταγμαρχῆς, 208
 Τσονουκας Βασ., ἀρχίατρος, 41, 44, 45, 46,
 106, 119
 Τσουρουκτσόγλου Ν., Δημογέρον, 353, 358
- Υ**
- Ὑθ, πόλις Ἀγγλίας, 175
 Ὑπερίδης Γεώργ., δημοσιογρ., 36, 353,—Θεό-
 δωρος, δημοσ., 353
 Ὑπερκανκάσιος χώρα, 285
 «Ὑπεροχή», πλοῖον, 95, 166
 Ὑψηλάντης Ἰ., 360

Φάληρον, 291
 Φαλιύτης Κ., δημοσιογρ., 213
 Φανάριον, 261, 275
 Φάτκα, Ἰταλὸς προθηγός, 294
 Φεβζή πασάς, 234, 329
 Φεθιόγλου, τπν., 236
 Φερήτ, 43, 62
 Φερήτ βέης, Τουρκοκορής, 81
 Φεσαύπουλος, ἀξ)κός, 344
 Φελλεο, συντορχης Ἑλβετός, 223
 «Φερχαρώ», ἔφημ., 44
 Φιλοή βέης, 89
 Φιλαδέλφεια, 78, 92, 112, 163, 165, 177, 178, 184, 261, 319, 321, 334, 338, 342, 346
 Φιλίππου Φ., ἀντορχης, 278
 Φιλιππούτσι Ἀχ., δημοσιογρ., 196, 197
 Φίτφιλ, Ἄγγλος, 58
 Φλεροὺ Κάρολος, δημοσιογρ. Γάλλος, 117
 Φολλιάρ, πλοίαρχος Γάλλος, 39
 Φός, στρατόρχης, 175, 178, 285
 Φονύτ πασάς, 89, 112
 Φραγκιάκης Ἰωάννης, προμηθευτὴς Ἀρμοστείας, 282
 Φράγκου, στρατηγός, 193, 308, 377
 Φράνς Ἀνατόλ, 171
 Φρένελι, τπν., 311
 Φροντιέρ Ἐρμαν., Γάλλος μηχαν., 258, 259
 Φώκαι, 67, 121, 144, 155, 305, 315, 319
 Φωκάς, ἀξ)κός, 346
 Φωτιάδης, 68

X

Χάγης πρωτόκολλον, 130
 Χαδίκ βέης, ἀξ)κός Χωροκῆς, 129
 Χαϊδάο βέης, 172
 Χαϊδάο Ρουσσῆ, δημοσιογρ., 42, 43, 57, 75
 Χαϊόγκ, Ἄγγλος ναύαρχος, 71
 Χαίρ, στρατηγός Ἄγγλος, 155
 «Χακμιέτ Μιλλιέ», ἔφημ. Ἀγκύρας, 183
 Χαλήλ Ζεκή βέης, δημοσιογρ., 167
 Χαλήλ Ἰμβραήμ, χωροπλαξ, 129
 Χαλκαμπούναο, τπν., 360
 Χαλκη, 357
 Χαλκιάς, 318
 Χαλκίς, 110
 «Χαμηδιέ», Τουρκ. πολεμικόν, 55
 Χαμίτ, 362

Χάμπορν, Ἄγγλος στρατηγός, 164
 Χαριάτης Ι., 265, 277, 343
 Χαροπούτ, τπν., 282, 283
 Χάρογικτων, Ἄγγλος στρατηγός, 325
 Χασάν-Ἀράπ, 161
 Χασάν Καζήμ, ἀστυνόμος, 129
 Χασάν πασάς, Δήμαρχος, 314
 Χασαπίδης, ἀντορχης, 197
 Χασάν Ταξίν, δημοσιογρ., 57
 Χατζή Ἀλῆ, τπν., 236
 Χατζηανέστης Γ., Ἀντορχος, 298, 306, 307, 308, 310, 312, 313, 320, 321, 323, 324, 325, 327, 328, 329, 330, 332, 333, 334, 335, 339, 340, 341, 342, 373
 Χατζηαποστόλου Ε., 315
 Χατζηαποστόλου Κωνστ., 49, 89, 282, 290
 Χατζηβασιλείου, ἰατρός, 182
 Χατζηδάκης, καθηγ. Πανεπ., 217
 Χατζηϊωάννου, συντορχης Χωροκῆς, 79, 119
 Χατζηκνυριάκος, πλοίαρχος, 52, 53
 Χάτκοθ Σμιθ, πρόξενος, 43, 47, 82
 Χάφτας, ἀξ)κός, 40
 Χίος, 39, 40, 78, 173, 336, 347, 359, 366, 368
 Χόλλ, ὑποπρόξενος, 47
 Χόστον, Ἀμερικανὸς πρόξενος, 82, 349, 357
 «Χονκοῦ Μπεσέρ», Τουρκ. ἔφημερίς, 57, 137
 Χουσεϊν ὄγλου Ζαδίκ, χωροφύλαξ, 128
 Χουσεϊν Μεχμέτ, χωροφύλαξ, 129
 Χουσεϊν Χαλίλ, χωροφύλαξ, 129
 Χουσεϊν Χουσνή, Μουτσαρίφης Μαγνησίας, 94
 Χουσνή βέης, 119
 Χρηστουλάκης, 202
 «Χρόνος», Γαλλ. ἔφημερίς, 44, 78, 297
 Χουσανθόπουλος, ὑποστράτηγος, 303
 Χρυσοβελώνης, προϊστάμενος Ἐο. Σταυροῦ, 44
 Χρυσόστομος (Καλαφάτης) Μητροπολίτης Σμύρνης, 40, 41, 60, 68, 75, 78, 99, 124, 166, 261, 267, 268, 270, 273, 311, 315, 348, 349, 357, 359, 363
 Χρυσόστομος, ἐπίσκοπος Τράλλεων, 78, 357

Ψ

Ψαλτώφ Ἀπόστολος, ἰατρός, 262, 265, 270, 274, 275, 277, 282, 290, 296, 297
 Ψαρούδας, ὑποπρόξενος, 47
 Ψαρρᾶς Α., μεταφραστὴς Ἀρμοστείας, 119, 314
 «Ψυχαγωγία στρατιώτου», τμήμα II Γραφείου Στρατηγείου, 256, 257

ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΜΕ ΤΗ ΔΑΠΑΝΗ
ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ
ΓΕΡΑΚΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΙΛΟΛΟ-
ΓΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟ-
ΤΕΧΝΗ Γ. ΒΑΛΕΤΑ ΣΕ ΧΙΛΙΑ
ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑ-
ΦΕΙΑ ΜΟΝΟΤΥΠΙΑΣ ΚΛΕΙΣΙΟΥ-
ΝΗ, ΝΕΟΦ. ΜΕΤΑΞΑ 29, ΑΠΟ
ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ ΕΩΣ ΤΟΝ ΣΕ-
ΠΤΕΜΒΡΗ ΤΟΥ 1949—ΒΓΗΚΑΝ
ΤΡΙΑΝΤΑ ΑΡΙΘΜΗΜΕΝΑ ΑΝΤΙ-
ΤΥΠΑ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ—ΚΥΚΛΟ-
ΦΟΡΗΣΕ ΤΟ ΓΕΝΑΡΗ ΤΟΥ 1950.